

1937

POLITIEK EN CULTUUR

SPOORWEGSTAKING VAN 1903

D. J. WIJNKOOP

ANDRE GIDE EN DE SOWJET UNIE

Mr. A. S. DE LEEUW

3e jaargang

inhoud

no. 1 januari

Bij de Nieuwe Jaargang — politieke vooruitzichten in '37, Ko Beuzemaker pag.	1	Lied van de Spaanse Soldenier, Freek van Leeuwen	43
De spoorwegstaking van 1903, D. J. Wijnkoop	4	De Brief, Freek van Leeuwen	44
Verslag omtrent de spoorwegstaking van 6 April 1903, D. J. Wijnkoop	7	Stiefmoeder Aarde, Dr. A. Willemse	45
Twee maanden Devaluatie, J. F. Bos	14	Brieven uit Spanje, Redactie	47
Andre Gide en de Sowjet-Unie, Mr. A. S. de Leeuw	18	Maatschappelijke grondslagen van de nieuwe Gids-Beweging	47
Indonesie onder de dreiging van Japan, Ahmad Saleh	26	Het werk van Agnes Smedley, Nico Rost	49
De vakbeweging in Indonesie, Aliardjo	31	De opbouw v. de materie, H. v. Reinveld	54
De burgerlijke muziek-opvattingen van Willem Mengelberg, Dr. P. v. Noorden	36	Tijdschriften-bespreking	58
		Schaken, Mr. G. Boomsma	59
		Dammen, F. Raman	60
		De Spaanse mazen van het bruine net, Mr. A. Jacobs	61

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - A'dam-C.
Giro 173127 - tevens adres van redactie en adm.

— Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. —
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.—, per jaar f 2.—
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 1 — Januari 1937

HULDE AAN DE VRIENDEN VAN ONS TIJDSCHRIFT

REDACTIE

In ons nummer van September 1936 deden wij een beroep op de vrienden van ons tijdschrift, om het lezerstal van 3.000 op 4.000 te helpen uitbreiden, opdat wij in de nieuwe jaargang regelmatig 64 pagina's per nummer zouden kunnen geven.

Het resultaat van ons verzoek overtreft onze verwachtingen: onze oplage heeft met dit Januari-nummer de ZEVEN DUIZEND bereikt! Dat is aanzienlijk meer, dan één van de andere tijdschriften van dezelfde categorie in Nederland bezit, of ooit bezeten heeft.

Wij zullen thans de volledigheid van onze informatie en de veelzijdigheid van de inhoud van elk nummer nog kunnen verbeteren.

Wij zijn evenwel nog niet tevreden. Wij hopen reeds in een nabijge toekomst ons tijdschrift onder TIEN DUIZEND arbeiders en intellectuelen, politiek- en cultureel geïnteresseerden te kunnen brengen: en doen een nieuw beroep op onze lezers, ons bij het bereiken van dat doel te helpen!

Werkers met het maandschrift „Politiek en Cultuur” ziet de mededelingen op pagina 3 van de omslag, doet daarmee Uw voordeel.

OP NAAR DE 10.000 LEZERS

binnenlandse politiek

BIJ DE NIEUWE JAARGANG —
POLITIEKE VOORUITZICHTEN IN 1937

KO BEUZEMAKER

Met dit nummer wordt een nieuw jaar ingeluid. Dat geeft de gelegenheid een blik achteruit en een blik vooruit te werpen. Hortend en stotend, vol van de ernstigste internationale spanningen is het jaar 1936 voorbij gegaan, overschaduwd door de geweldspolitiek van het fascisme, en het tekort schieten van de democratie. Echter, met als hou-vast de politiek van de Sowjet-Unie als verdedigster van de vrede en hoedster van de democratie, steeds meer verbonden in tal van landen, met de groei van de eenheid der democratische volksmassa's tegen het fascisme.

Beide verschijnselen oefenen hun invloed in Nederland uit. De betekenis van Nederland als één der steunpunten der democratie in West-Europa is in dit jaar belangrijk toegenomen. Het lot van Nederland, zo sterk verbonden met de internationale verhoudingen, wordt echter niet door blinde krachten bepaald. Nederland behoeft geen speelbal van de omringende krachten te zijn. Het lot van Nederland wordt mede en allereerst bepaald door de daden van het Nederlandse volk zelf. Wie de in vele opzichten donkere toekomst tegemoet ziet, moet zich hiervan in de eerste plaats bewust zijn. Van de ontwikkeling van de eenheid, de aaneengeslotenheid, de strijdkracht van de Nederlandse volksmassa's hangt het af of het land, nu de buitenlandse en binnenlandse politieke verhoudingen zo ernstig zijn, een speelbal in de handen van het fascisme zal worden, of een wapen der democratie tegen het fascisme, zowel op nationaal als internationaal gebied. In ieder geval wordt in deze jaren ook in Nederland geschiedenis gemaakt, die beslissend zal zijn voor een geheel tijdperk.

Van groot belang zal hierbij de uitslag van de kamerverkiezingen wezen. Over mogelijkheden en kansen hierbij valt nog weinig te zeggen. De verkiezingen vinden pas over enige maanden plaats, en in die tijd kunnen zich nog gebeurtenissen afspelen, die diepe invloed op de verkiezingsuitslag uitoefenen. In politiek opzicht zijn maanden thans zeer lange tijdsruimten. In algemene trekken echter, zijn wel enige richtlijnen en perspectieven aan te tonen. Bijzonder leerrijk zijn in dit verband de algemene beschouwingen, gehouden bij de behandeling van de begroting in de Tweede Kamer. Zij tippen reeds de vraagstukken aan, die bij de verkiezingen in het middelpunt zullen staan. Meer nog, zij tonen, onder hoe geheel veranderde omstandigheden deze verkiezingen plaats vinden, vergeleken bij het jaar 1933. Fundamenteel hebben zich de verhoudingen gewij-

zigt. De zinspreuk: Duitsland zet de klok terug, kan men nu reeds aanvullen met het gezegde: de dreiging van het fascisme zet overal, ook in Nederland, de klok terug.

Overal voltrekt zich een hergroepering der politieke krachten. Het spreekt vanzelf, dat de arbeidersklasse, de partijen van de arbeidersklasse, hiermee rekening moeten houden, en dat zij in verband hiermede, hun tactiek moeten wijzigen. Tactiekwijziging wordt door vele oppervlakkige beschouwers voor iets minderwaardigs aangezien. Het komt er echter niet op aan dat de tactiek gewijzigd wordt, het komt er op aan, hoé zij gewijzigd wordt. Van dit gezichtspunt moeten de juistheid en de doeltreffendheid ener tactiek-wijziging beoordeeld worden.

Wat zijn de lessen die uit de Kamerdebatten voor de komende verkiezingen en de tactiek der arbeidersklasse te trekken zijn? Allereerst, dat de grote tegenstelling, van waaruit alles beschouwd moet worden, is de tegenstelling tussen fascisme en democratie. Het is duidelijk, wat een sterke vooruitgang van het Mussertfascisme bij de komende verkiezingen zal betekenen — zowel voor de verhoudingen in het binnenland, als voor de rol van Nederland in de buitenlandse situatie. Het gevaar van een overwinning van Mussert wordt ernstig onderschat. Niet alleen in burgerlijk-democratische kringen, maar ook tot diep in de rijen der arbeidersklasse en arbeidersbeweging gebeurt dit. Men hoort de theorie: Zo erg is het niet! Zelfs als Mussert tien zetels krijgt, wat dan nog? Dat is toch slechts een tiende deel van het Nederlandse parlement en het Nederlandse volk?

Zij, die zo spreken, moeten de gebeurtenissen in Spanje eens ernstig onder de loupe nemen. En ook... de ontwikkeling van het Rex-fascisme in België. Indien het fascisme eenmaal zulk een positie inneemt, is het zeer moeilijk het terug te dringen, en neemt het gevaar van plotselinge overvallen in ernstige mate toe. Daarom is bij deze verkiezingen voor alles nodig versterking van de kracht der democratie tegen het fascisme.

Wat tonen echter de kamerdebatten? In de eerste plaats ook daar onderschatting van de N.S.B. Erger nog, de bereidheid van de reactionaire vleugel van de Katholieke Staatspartij, die onder leiding van van Wijnbergen snel naar het fascisme toezwenkt en het democratische deel van deze partij beïnvloedt, om de N.S.B. eventueel als reactionaire bondgenoot te aangaan. De hele debatten toonden trouwens de neiging tot concentratie bij de reactie. In antwoord overigens op de groeiende drang naar eenheid onder de massa's, en als poging om daartegen een slagboom op te werpen! Men werpt de leus op van het herstel van een rechtse coalitie. Dat gebeurt in de katholieke, anti-revolutionaire en christelijk-historische kringen. Natuurlijk op de basis van handhaving der democratie. Maar... een democratie gegrondvest op de christelijke staatkundige beginselen. En wie leest, wat daaronder in die kringen wordt verstaan, hoe van Wijnbergen het begrip „democratie” zelfs wil loslaten, die rikt dat hier de democratie in de zin van de

rechten der volksmassa's reeds volledig uitgehold is, en het woord nog slechts als het holle omhulsel van het begrip, is overgebleven. Wie denkt daarbij niet aan Dollfuss' overgang van democratie naar clericaal-fascisme?

Colijn stelt de zaak weer iets breder. Hij wil een algemene samenwerking van alle burgerlijke groepen, om daardoor de arbeidersklasse, de S.D.A.P., in het bijzonder, buiten te sluiten, en te isoleren. En men hoeft er niet aan te twifelen: Colijn is niet regeren-smoe. Krijgt hij de kans maar even, dan blijft hij, en zet zijn noodlottige aanpassings-politiek voort, die het fascisme in de hand werkt, de democratie ondermijnt, en Nederland tot steeds diepere buigingen voor de Pruisische soldatenlaars dwingt. Voorwaar, de toestand is zeer ernstig! Van de zijde der reactie wordt hard gewerkt, en alle reserves worden in het vuur gebracht.

Des te betreuenswaardiger is het, dat deze kamerdebatten tonen, hoe zwak de positie van de grootste arbeiderspartij van dit land, de S.D.A.P., is. Het moet ook in sociaal-democratische kringen een diep teleurstellende indruk hebben gemaakt, dat het optreden van Albarda in deze begrotingsdebatten zo weinig gewicht in de schaal heeft gelegd. De hele tactiekwijziging van de S.D.A.P. van stap tot stap door de reformistische leidende elementen voorbereid en doorgezet, de ommezwaai naar de bourgeoisie op alle gebieden, het helpt alles niet!

De kamerdebatten hebben bewezen, dat de Partij, die op het ogenblik als grootste arbeiderspartij, volledig in de aanval moest zijn, ondanks uiterlijke opgewektheid, zich innerlijk zwak voelt. Waarom? Omdat nog steeds hardnekkig wordt vastgehouden aan de fictie, dat men door tegemoetkomingen, door het loslaten van beginselen de reactionaire vleugel van de Katholieke Staatspartij tot een samengaan met de S.D.A.P. en tot een democratische politiek zou kunnen krijgen. Doordat nog steeds de grote les van de laatste jaren vergeten wordt, dat thans alles afhangt van de geslotenheid en eensgezindheid, kracht en activiteit van de arbeidersklasse, van haar slechts in de strijd te verwezenlijken leidende rol bij de verdediging van de democratie voor heel het volk.

In de Kamerdebatten werd de S.D.A.P. geprezen, omdat de leiding de verdeeldheid in de arbeidersklasse op alle mogelijke manieren probeert te bestendigen. Maar meer dan een woord van lof op dit punt kon er niet af. De bourgeoisie heeft een fijne neus voor de stemming onder de massa's. En vertrouwen doet zij het zaakje toch niet. Zij heeft zwaardere remmen nodig om de massa in bedwang te houden. De N.S.B. lokt haar aan!

Zo staan de zaken. Om de eenheid der massa's, het werkelijke bolwerk tegen het fascisme en de groeiende reactie te bevorderen, om een overwinning van de democratie te bereiken, moet een andere politiek worden gevolgd. Deze politiek is geschetst in het verkiezingsprogram der Communistische Partij van Nederland dat, in het geweldige buitengewone congres

op de Tweede Kerstdag in het R.A.I.-gebouw door Louis de Visser in zijn grote rede toegelicht, met geweldige geestdrift is begroet.

Wat zegt dit program? Hier is ook sprake van een wijziging der tactiek. Maar een wijziging, die betekent het opstellen van een platform van eisen, die het hele volk tot eenheid tegen fascisme en grootkapitaal kunnen verenigen. Aan het program en aan de C.P.N. is „dubbelhartigheid” verweten. De dubbelhartigheid echter, vindt men bij hen, die de levenseisen en beginselen der massa's opofferen aan tactiekwijzigingen ten bate van samenwerking met de bourgeoisie.

Wat brengt het verkiezingsprogram? Niet een reeks communistische eindleuzen, maar de aanvaarding van de consequenties uit de veranderde verhoudingen, ten behoeve van de eenheid en de strijd der volksmassa's. De lijn „democratie tegen fascisme” wordt in volle omvang gevolgd. Dat betreft zowel het vraagstuk van de perspectieven voor een democratische regering, als de verdediging van de onafhankelijkheid van het land tegen het buitenlandse fascisme, de vereniging van de Nederlandse volksmassa's tot een volksfront, en de verdediging der cultuur en nationale waarden tegen het barbaarse fascisme.

Al deze vraagstukken geven aanleiding tot diepere beschouwingen. Zij worden hier nog slechts aangeduid. In de toekomst zullen zij nader en meer gedetailleerd in ons tijdschrift worden besproken. Immers, de veranderde verhoudingen maken het noodzakelijk veel te studeren, ook in historisch opzicht veel van wat tot nog toe door de Nederlandse Marxisten verwaarloosd is te doorvorsen.

Voor alles is evenwel nodig, grotere daadkracht, grotere activiteit, voor het weerhouden van de groei van het fascisme, voor het verenigen der volksmassa's opdat de komende verkiezingen met een nederlaag van de N.S.B. een keerpunt brengen in de politieke ontwikkeling van ons land.

DE SPOORWEGSTAKING VAN 1903

D. J. WIJNKOOP

Reeds in 1935 verscheen bij Brill, te Leiden, een belangrijk boek van Dr. A. J. C. Rüter over de Spoorweg-staking van 1903, met de zeer juiste ondertitel „Een spiegel der Arbeiders-Beweging in Nederland”. En verleden jaar werd ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de Ned. Ver. van Spoor- en Tramweg-personeel (1886—1936) een gedenkboek uitgegeven, getiteld „Van Lichten en Schiften”, geschreven door H. van Braambeek, waarin natuurlijk ook de stakingen van 1903 met hun voorgeschiedenis en gevolgen behandeld. Dit uiterst belangrijke knooppunt in de historie der Nederlandse arbeidersbeweging — er werd, hoe dan ook, bij de herdenkings-plechtigheid voor F. M. Wibaut aan herinnerd — komt dus niet alleen,



D. J. WIJNKOOP

GESCHILDERD
DOOR S. S. VOSKUIL

omdat het op een behoorlijke perspectief-afstand van ons tegenwoordig geslacht begint te liggen, maar ook om intrinsieke redenen langzamerhand in de belangstelling van werkers en wetenschap naar voren. Het is daarom meer dan ooit nodig, Rütters boek in een der volgende afleveringen van dit tijdschrift te bespreken, waarbij Braambeeks Gedenkboek, uiteraard zij het ook niet enkel een kroniek, zijn diensten zal bewijzen. Vooreerst zouden wij tot de lezers van „Politiek en Cultuur” willen zeggen: Interesseert u de oude geschiedenis van de Nederlandse arbeiders-beweging — en ze is zeker uitermate belangrijk om de moeilijkheden van het heden te leren begrijpen — leest deze boeken; voor de feiten zijn ze van de grootste betekenis.

Maar naar aanleiding daarvan publiceren we dan in deze aflevering een der verslagen, die in het „Rapport van de commissie van onderzoek betreffende het verweer tegen de stakings-wetsontwerpen in Maart-April 1903” — het dusgenaamde Verraad-rapport, hoofd-opsteller Jan van Zutphen — worden aangehaald, en wel het verslag van ondergetekende (Wp.) omtrent

de spoorwegstaking in Twente. Niet omdat het op zichzelf belangrijker zou zijn dan een van de andere verslagen, maar vooreerst omdat het ons toevallig voor de hand komt, en dan omdat het wel zeer karakteristiek is voor een der vele tafereelen, waarin zich het bedrijf der spoorwegstaking heeft afgespeeld. Bovendien kan men in het genoemde boek van Rüter lezen, dat de beweging in Enschede vrij sterk stond. In het verslag kan men nu zien — en dat is wel zeer interessant — hoe Enschede er in concreto vóór stond.

Thans enkele woorden ter herinnering. Hoewel de verschrikkelijke arbeids-voorwaarden van het spoorweg-personeel, juist in het laatste tiental jaren der XIXe eeuw, de eigenlijke oorzaak van de beweging van 1903 zijn, is, zoals men weet, een conflict in de Amsterdamse haven de aanleiding geworden tot het uitbarsten van de eerste spoorweg-staking. „De transport-arbeiders hebben de stoot tot de uitbarsting gegeven”. Aldus van Braambeek.

In Nov. 1902 was besloten, dat leden der te Amsterdam bestaande Federatie van Transport-arbeiders (veem-arbeiders, bootwerkers enz.) niet meer met ongeorganiseerden mochten samenwerken. „Toen — het was 8 Jan. 1903 — aan een paar ongeorganiseerden van Blauwhoedenveem was opgedragen, goederen te gaan halen bij Müller en Co. en deze door georganiseerden moesten worden afgegeven, was het conflict er, en werden een paar man ontslagen.” Er werd gestaakt, ook door bootwerkers. De staking breidde zich in de haven uit. Politie greep in; er werd gevochten tussen stakers en onderkruipers. Postpersoneel en „Amsterdams Goederenvervoer” mengden zich in de strijd, die geleid werd door den Voorzitter van de bootwerkers-vereniging „Recht en Plicht”, Wessels.

Op 29 Jan. — wij blijven van Braambeek citeren — moest op het rangerterrein der Hollandse Spoor „de Rietlanden” door den rangeerder Dirk Vreeken een wagon naar het Vriesseveem worden gebracht. Hij weigerde en werd geschorst.

Te-voren was al op 27 Jan. door de Federatie van Spoorwegorganisaties besloten alle onderkruipers-arbeid te weigeren. Nauwelijks was deze schorsing geschied, of — zo lezen we bij Rüter — het gehele personeel van de goederenstations Rietlanden en Oostenburgergracht, de machinisten inbegrepen, verklaarden zich met den geschorste solidair. De hele beweging, die zich over het Centraal Station uitbreidde, en directe gevolgen had voor Haarlem, Amersfoort, Hilversum, Arnhem, Apeldoorn, Nijmegen, Hollandsche Spoor, en ook voor de Staats-spoorwegen, was van de arbeiders zelf uitgegaan. Dit alles had een haast mechanische reeks van gevolgen, die bij de bespreking van Rüters boek zullen worden behandeld, en die in het voorjaar van 1903 culmineerden in de reactionaire dwangwetten van het christelijk Ministerie-Kuyper (voorganger van Colijn) en in de tweede algemene transport-staking in April 1903 uit afweer tegen deze wetten.

De spoorwegstaking van Januari werd door de arbeiders over de hele linie gewonnen; de tweede staking in April volkomen verloren. Over oorzaken en gevolgen zullen we later spreken. Thans geven we de Twentse episode, die we aankondigden, — uit de tweede staking. De vergadering van Zaterdag, 4 April, gehouden in het gebouw van de A.N.D.B., die de opdracht gaf, en waarmee het verslag begint, is de vergadering van ver-trouwens-mannen genoemd bij Rüter op blz. 491.

VERSLAG OMTRENT DE SPOORWEGSTAKING VAN 6 APRIL 1903 EN VOLGENDE DAGEN VOOR TWENTE¹⁾

D. J. WIJNKOOP.

Volgens opdracht van de vergadering van Zaterdag, 4 April, gehouden in het Bondsgebouw van den A.N.D.B. te Amsterdam, ging ik op Zondag, 5 April, naar Enschedee. Dat ik in dit verslag niet alleen van deze stad, maar gedeeltelijk ook over het andere Twente zal hebben te spreken, ligt aan het feit, dat de voor Hengelo en Almelo aangewezen gevolmachtigden (B. en L.), vooral eerstgenoemde, grootendeels hun taak niet, en zeker niet met al hun krachten, volvoerden. Op de Zaterdag gehouden vergadering was B...s, afgetreden, maar nog niet vervangen, secr. van de afd. der te Enschedee nog bestaande Ned. Ver., bureaubeambte, naar ik meen, van de H.S.M., mij aangewezen als persoon, tot wien ik mij te vervoegen had. Later werd mij door het Bestuur der Alg. Ver. van Spoorwegpersoneel nog Br. genoemd, die in tegenstelling met B...s de aangewezen persoon bleek te zijn.

Ik vervoegde mij te E. eerst bij B...s, en vernam van hem reeds dadelijk ontmoedigende berichten. Evenwel: het stellen van den looneisch als tweede eisch, deed hem toen, evenals later vele anderen, meer van het slagen van de beweging hopen. Na hem trof ik Br., ook bureaubeambte van de H.S.M., en naar ik meen, bestuurder der afd. van de Ned. Ver.; deze was reeds aan het werk getogen om tegen 11 u. 's-avonds de vergadering van het spoorwegpersoneel te kunnen beleggen. Velen waren door hem reeds opgespoord, nadat de manifesten door een „handelsreiziger” uit Enschedee waren bezorgd.

Om 10 uur hielden wij eerst vergadering van de besturen der beide, nog niet samengesmolten spoorwegvereeningen met het Komitee v. Verweer en ongeteekende. Aanwezig waren o.a. machinist M. (S.S.), voorzitter van de afd. E.M.M.; E., voorz. van de afd. Ned. Ver.; T. en V. van het plaatselijk K. v. V.; Br., machinist A. (H.S.M.) en ondergeteekende. B...s kwam alleen om te melden, dat hij wegens omstandigheden, zijn vrouw

¹⁾ De namen der deelnemende personen zijn niet volledig genoemd, daar verscheidene nog in leven zijn! — Op verschillende plaatsen zijn de stadsnamen afgekort: E. — Enschedee, H. — Hengelo, A. — Almelo.

betreffende, ofschoon het hem pijn deed, niet den arbeid kon neerleggen.

Wp. zette zijn opdracht uiteen. Ook hier was men door het stellen van den looneisch blijde verrast, en met het oog op zichzelf, en met het oog op het welslagen der staking. Besprekingen werden gehouden, of ook de locaalspoor (de G.O.L.S.) bij de staking betrokken moest wezen. Men meende, dat die er niet zoo goed voorstond. Besloten werd, de uitvoering van het stakingsbesluit ook voor de G.O.L.S. te doen doorgaan.

Op de vergadering van 11 uur waren 75 personen opgekomen; er is bij beide Maatschappijën ongeveer 150 man, dus de helft Het Staatsspoorwegpersoneel verklaart, sterk te staan. De Hollander (G.O.L.S.) minder. Na ampele bespreking, nadat V., Wp. en T. op uitvoering van het door het K. v. V. en de Spoorwegorganisatie genomen besluit tot algemeene spoorwegstaking hadden aangespoord, wordt over de uitvoering van het besluit gestemd. 55 blijken voor uitvoering, dus staking, 11 tegen, 5 blanco. Er is dus tot staking besloten, en uitvoerig worden, tot over drie in den nacht, de maatregelen ter uitvoering besproken en geregeld.

Maandag-ochtend 10 uur appèl. De opkomst beter dan gisteravond. Eén locaaltrein blijkt naar Oldenzaal te zijn gegaan (machinist d. W.), die tegen 2 uur zal terugkomen. Overigens is de Hollander beter dan verwacht was, ook doordat een paar machinisten door de 's-nachts aangerukte militairen 's-morgens waren belet, naar hun werk te gaan, daar zij zonder bewijs van den chef waren, en dit evenmin volgens de militaire wijsheid mochten gaan halen. Minder goed stond het met de Staat. Wel was de machinist M. niet aan het werk gegaan, maar o.a. doordat Hengelo in het geheel dien Maandag niet staakte, ging het bij deze maatschappij dien dag voor de arbeiders niet naar wensch. Langzamerhand werd het echter, door de onvermoeide pogingen van den machinist M. vooral, beter. In den loop van den dag bleek, dat den vorigen avond wel in Hengelo was vergaderd, B. evenwel niet op post was geweest. (Trouwens, ook de voor Den Bosch aangewezen Br...s was daarheen niet vertrokken, wèl J. v. B. naar Deventer, en L. naar Almelo. Vandaar kwamen met L. zelf, die dus niet te A. bleef, de gunstigste berichten omtrent de nachtvergadering en den eersten dag te Almelo).

In verband met de verwarring te Hengelo, werd besloten, dat Wp. en Br. de tegen Maandag-avond 11 uur nogmaals uitgeschreven vergadering van spoorwegpersoneel zouden bijwonen, — de eerste om vanwege het K. v. V. in plaats van B. de redenen van staking uit-een te zetten (B. had geen lust, tot staken aan te sporen; beweerde: wel, wanneer het eenmaal zoo ver was, te willen bemoedigen), de tweede om namens de reeds stakende Enschedeesche kameraden te spreken. —

In E. vergadert men weer om 6, en weer om 10 uur, zoowel

om appèl te houden, den stand der staking na te gaan, als om de noodige maatregelen van uithouding en uitbreiding (posten, huisbezoek, overreding) te nemen. Op de vergadering van 10 uur 's-avonds ontbreekt ondergeteekende, die inmiddels met Br. de één-à-twee-urige avondwandeling naar Hengelo heeft ondernomen.

Op de dag-vergadering wordt besloten, Dinsdagavond openbare vergaderingen (twee) te E. te houden, de ééne met T., de andere met Wp. als spreker, om arbeiders en publiek in te lichten. De bakkers, die reeds dadelijk gist uit Duitschland per wagen moesten laten halen, hadden last met hun gezellen, die deze „onderkruipende" gist niet wilden verwerken. Het plaatselijk K. v. V. besloot evenwel, te-recht vooreerst geen nieuwe staking.

Daar E. reeds Maandag goed staat, wordt daar de schutterij opgeroepen.

Te Hengelo aangeland, blijken daar ook B. en L. ter vergadering te zijn. Om 12 uur begint daar de vergadering, die om 1 uur al moet afloopen. Een machinist met zijn leerling was daar reeds geschorst, omdat hij dien dag had geweigerd, ander dan zijn gewone werk (onderkruiperswerk dus) te verrichten. De voorz. v. d. B. opende de vergadering en gaf het woord aan Wp, die het besluit van het K. v. V. uiteenzette. Ook L. voerde het woord, en betoogde, dat men de reeds stakenden niet door niet-staken in den rug mocht vallen. Na ontzettend ruime bespreking wordt met 69 voor, 6 tegen en 4 blanco, besloten tot staking op Dinsdag-ochtend. Het personeel is kleiner in aantal dan te E., de opkomst en de stemming op dit oogenblik dus beter dan te E. den eersten avond. Voor stipte uitvoering wordt op Enschedeesche wijs gezorgd. Wp en Br. deelen daaromtrent het een en ander mede. Evenals te Enschedee was besloten, zullen ook daar vergaderingen voor vrouwen worden gehouden, en de arbeiders en het publiek op de hoogte worden gesteld. B., die eerst de bezwaren tegen de uitvoering van het stakingsbesluit had gepoogd te doen rijzen, meent thans tot toch-vergaderen te moeten aansporen, wanneer, wat in Enschedee geveerd wordt, de staat van beleg wordt afgekondigd. Hier-tegen verzet zich Wp, die aanspoort tot „onverzettelikheden" in het niet-werken, maar overigens tot „tamheid" tegenover de autoriteiten op dit oogenblik aanraadt. Daarna laat-nachtelijke wandeling naar Enschedee.

Dinsdagmorgen, 10 uur, wederom appèl te E. Verslag wordt uitgebracht van de H'sche reis. Enschedee blijkt gestegen van 75 tot minstens 120 stakers. Door den steun van Hengelo staan deze nu te-zamen sterk.

In Enschedee verbod van samenscholing uitgevaardigd. Er is cavallerie van Deventer gekomen, die in de stad patrouilleeren. Op alle mogelijke manieren wordt den stakers vrees aangejaagd door autoriteiten en maatschappijen, maar de Enschedeers blijven onverzettelijk of worden met den dag kraniger.

Nadat B...s nogmaals te-vergeefs is aangepord, wordt er om 3 uur vrouwen-vergadering gehouden met Wp als spreker. Een beste vergadering waarvan later de resultaten bleken. 's Avonds 6 uur vergadering in den Veldkamp, waar wederom Wp voor honderden en honderden bezoekers de staking besprak, en nauwelijks hoefde aan te moedigen, wijl er bij de E'sche spoorlui en bij de andere, vooral textiel-arbeiders alle moed en sympathie was. Overigens de gewone voorzorgs-maatregelen van den eersten dag: appèl om 10, 6 en 10 uur (bij al welke vergaderingen ook de gevolmachtigde Wp aanwezig was, ondanks de middag- en de avondvergaderingen), posten, huisbezoek enz. Men meende dan ook reeds rustig te kunnen gaan slapen, toen alweer Hengelo en thans ook Almelo ons onze nachtrust benamen.

Voor Hengelo had B. beloofd, den moed er-in te houden. Er bleek, dat het hem op een middag-vergadering te H. in het minst niet gelukt was, de reeds na enkele uren stakens ontmoedigden af te houden van een, in elk geval midden in den heeten strijd dom zich-collectief-aanbieden bij de S.S.

Almelo bleek heelemaal omgevallen, terwijl L., Almelo's gevolmachtigde, rustig of niet te Enschedee vertoefde, — naar ik meen voor zijn courant.

Met het oog op deze dingen nemen de Enschedeeërs met ondergeteekende laat in den Dinsdag-avond spoed-maatregelen. Onder een heftig onweer met slagregen en schichtig-makend weerlicht en donder gaan Wp en E. naar Hengelo per wagen. Zij komen er te laat om de Dinsdag-avond-vergadering bij te wonen, die slechts tot 11 uur nacht-permissie had. B., die per wagen door Almelo daarheen verzocht was, ging niet mede. De wagen keerde onverrichter zake terug. Onze fietsers, die hem nog beproefden in te halen, opdat Wp ten minste te Almelo dien nacht nog reddend kon optreden, konden den wagen niet inhalen, en zoo waren A. en H. dien nacht en dien avond zonder de zoo noodige hulp. Evenwel: H. mocht niet geheel verloren gaan; zoo besloten o.a. E., Wp en de H'sche mannen S. en G.

E. ging in dit hondenweer naar Enschedee terug en zou den pas daar slapenden machinist M. met Br. naar H. doen gaan, om persoonlijk de A'sche en H'sche machinisten midden in dien nacht te overreden. Wp zou met den S.D. onderwijzer K., die ook zich gaarne wekken liet, onderwijl doen, wat er te H. te doen viel, totdat eindelijk in dat barre weer M. en kornuiten te Hengelo aankwamen.

Toen, midden in dien zwaren nacht, zwaar van strijd en beweging in natuur en maatschappij, vergaderden Br., K., M., Wp e.a. in een met zeil bedekten tentwagen; besloten werd: M. zou orders uitdeelen voor H., en zelf naar A. gaan; Wp naar E. gaan, om daar het ochtend-posten te verzorgen. In den vroegen Woensdag-morgen ga ik naar E.; overleg met machinist A.

omtrent het posten, en kan eindelijk 6 uur 's-morgens enkele uren gaan rusten.

Woensdag. Als ik hierna wakker word, verneem ik op de Enschedeesche ochtend-vergadering, dat aan Almelo niets te doen is. Machinist D. is aan 't werk, en verdomt het op te houden. De anderen volgen hem trouw en onwrikbaar. M. heeft daar dus van zijn opofferingen weinig plezier. Beter staat Hengelo. Vooral ook, omdat de Maatschappij het vriendelijk aanbod om aan het werk te gaan, gracieuselijk heeft afgeslagen, moet H. wel pal blijven staan. In Enschedee werkt weer één man minder dan den vorigen dag. Wat er aan treinen loopt, komt óf door den reeds genoemden De W. en kornuiten, óf door den omtrek, óf door onderkruipers, die van andere plaatsen op ons dak worden gestuurd. Eén weten wij gister van het werk te houden, en naar zijn plaats Zutfen terug te zenden. Ook de kleine plaatsen in den omtrek worden door ons zoo best mogelijk, — maar het gaat niet goed bij het zware werk, dat wij ook voor H. en A. op ons nemen, — bewerkt.

's Middags hebben wij gecombineerde vergadering met Hengelo aan den Broeierd (Halfweg H. en E.). De Enschedeërs maken de Hengeloërs goed. Wp voert het woord. De zoo noodige voeling tusschen Hengelo en Enschedee zal blijven bestaan. Wp die in Enschedee oogenblikkelijk niet hoog noodig is, wordt verzocht naar Hengelo te gaan, en voor-eerst daar te blijven, wijl B. zich óf op de vergadering niet vertoont óf zich achteraf houdt, óf niet den gewenschten invloed oefent.

's Avonds vergadering te Hengelo ook voor de vrouwen, waar Wp, die dien Woensdag-avond te Hengelo de vrees en de peuterigheid (ook wegens Almelo) ziet opkomen, in bemoedigenden zin het woord voert. Weer worden maatregelen genomen om de nog werkenden er-van-daan te halen. B. is aanwezig, maar voert niet het woord.

Donderdag-ochtend komen volgens afspraak de Enschedeërs te H. vergaderen, om later gezamenlijk naar Almelo te trekken, en daar te doen zien aan de futloozen, dat er nog stakers in het land zijn. Terwijl nu in den breede maatregelen worden beraamd om ook het zwakke Zutfen van Hengelo en Enschedee uit te bewerken, — verder om Neede wat sterker te doen staan, — en zelfs om, van Twentę uit, Winterswijk op te poken, komt per fiets het bericht uit Arnhem, get. L..s, dat het K. v. V. de algemeene werkstaking heeft geproclameerd. Dit wordt onverwijld naar den voorzitter van het Enschedeesche K. v. V. bericht, naar T. Het in de H'sche vergadering aanwezige lid van het H'sche K. v. V. roept onmiddellijk het plaatselijk Komitee bijeen, en daar wordt beraadslaagd over wat den Hengeloschen arbeiders te doen staat.

Inmiddels volvoeren 's-middags de Twentenaars, een 100 man, hun plan van wandeling, een ongeveer 3-urige, naar Almelo, waarheen men vooruit berichten gezonden had, om eerst een openbare en daarna spoor-vergadering te beleggen. Ook D.

was speciaal gewaarschuwd om op de vergadering te zijn. Nog trok A. vooruit op, om D. en anderen persoonlijk te bewerken. Wp, de S's, G., vele machinisten e.a. categorieën gingen mede op de lange tocht naar A. We trokken vier aan vier, bij prachtig weer, door Borne, waar de veldwachter op den loop ging, soldaatjes achter ons aan wandelden, en de telegraaf onmiddellijk in werking werd gebracht, — en Zenderen naar Almelo, waar wij bij troepjes ingingen. Vol moed en zingend deden wij deze wandeling. Door de berichten meenden wij, dat half Holland achter ons stond.

In Almelo hielden wij eerst een openbare vergadering, door meer dan 1000 man bezocht. Wp voerde onder applaus het woord. Daar vervoegde zich de bootwerker M. als boodschapper bij ons. Zijn schriftelijke berichten luidden best. Het Almeloosch K. v. V. besloot op een vergadering, dat de bakkers ten-minste den Vrijdag zouden gaan staken. (Er is nooit iets van gekomen.) Toen de spoor-vergadering. D. wil niet komen, wat moeite A., S. e.a. bij hem ook deden. Hij was aan 't werk en legde het niet neder.

Inmiddels kwam een andere boodschapper uit Amsterdam: L.,r die van 6 uur 's-avonds nog schitterender berichten omtrent het heele land bracht (schriftelijk) dan die van M. waren. Hoewel op de spoor-vergadering L. eerst, toen Wp en L.,r met kracht voor de staking spraken, en op het in-den-rugvallen van Twente, wat de Almeloërs door niet-staken deden, wezen; — hoewel wij daar met ons honderden levende getuigen van de Twentsche staking bleven; — hoewel wij den ganschen nacht op waren en de A.ers trachtten te beletten aan het werk te gaan in den vroegen Vrijdagmorgen, — het mocht niet baten, vooral daar de voorzitter D. niet eens na afloop van zijn late werk op de vergadering dorst verschijnen. Zoo gingen wij dan in den vroegen Vrijdag-ochtend naar Hengelo en Enschede terug.

Vrijdag. Toen ik dien dag ettelijke uren geslapen had en weer ontwaakte, was de eerste onaangename gewaarwording de gedachte aan de onverrichte zaak te Almelo. Ik ging naar de vergadering, wetende, dat H. nog goed stond, hetzelfde van E. vernemende; maar tevens kwamen de bulletins van „Handelsblad” e.a. couranten melden, dat de algemeene staking was opgeheven. Hoewel noch H. noch E. aan dezen oproep had willen gehoor geven (uitgezonderd de Enschedeesche typografen voor een deel), — de textielarbeiders niet, omdat zij van oordeel waren, dat vooreerst het groot percentage Christenen toch bleven doorwerken, en tweedens door den, wegens stop-zetten van het goederen-vervoer ontstanen kolennood de fabrieken binnenkort vanzelf niet meer zouden kunnen voortgaan, — konden wij toch niets van de opheffing der algemeene staking gelooven, om de mooie berichten, die wij nog den vorigen avond hadden ontvangen, en omdat wij geen bericht ontvingen. Ofschoon ik persoonlijk moeite deed, met Amsterdam

A.N.D.B. ongeveer zes uur Vrijdag-avond te spreken, kon ik daar geen gehoor krijgen. Wij vergaderden dus te Hengelo, namen onze maatregelen, dat er Zaterdag niemand aan het werk zou gaan (met het oog op de afbetaling), ook omdat Stork juist dien dag bij den chef omtrent het aanvoeren van een ketel geïnformeerd had, hetgeen wij meenden te kunnen en moeten voorkomen, — en nadat alles omtrent posten enz. was geregeld, gingen wij Vrijdag-avond uiteen in de meening, dat het nog staking was.

Daar lazen wij 's-avonds nog het „Dagblad van Twente” met de ontwijfelbaar echte proclamatie tot opheffing der staking van het K. v. V. Hoewel wij geen officieel bericht ontvingen, meenden wij toch, den Voorzitter en Secretaris der Hengeloërs uit hun slaap te moeten wekken, om hun het treurige, ontwijfelbaar ware nieuws mede te deelen, en te beletten, dat Zaterdag-morgen nog weer meer slachtoffers zouden worden gemaakt. Wij zonden ook bericht van onze meening (later juist gebleken) naar Enschedee en ontvingen later vandaar bericht, dat aldaar evenmin officieel bericht was ontvangen, doch reeds collectieve aanbieding op Vrijdag-namiddag had plaats gehad; tevens het verzoek, dat Wp Zaterdag-morgen weer te Enschedee zou zijn.

Zaterdag-ochtend vernamen wij uit „Het Volk” het stellige bericht. Hoewel bijv. L. nog een poging deed, ter wille van een te Amsterdam nieuw opgericht K. v. V. de staking te doen voortduren, verzetten zich Wp en de meeste spoorlui daartegen sterk. Men was bijna algemeen van oordeel, dat waar men trouw op bevel van het K. v. V. aan het staken was gegaan, men eveneens ordelijk op teeken van het K. v. V. de staking moest opheffen. Men had te-voren aan het Komitee een opdracht gegeven; men kon naderhand de daden van het Komitee aan een oordeel onderwerpen. Een enkel anarchist uit het plaatselijk K. v. V. riep van „verraad”, maar Wp wees er-op, dat het verraad hem had gezeten niet bij een of meerdere vooraanstaande personen, maar eenvoudig in het zwakke der organisatie, waarvan bij lange na niet alle leden hun plicht van staken hadden opgevolgd. Men hief dan ook de staking op, zond bericht daarvan naar Hengelo met verzoek, hetzelfde te doen, en had reeds te-voren E. naar Amsterdam gestuurd, om van het hoofdbestuur der Spoorwegorganisatie te vernemen, op welke wijze men best zich aanbood bij de werkschik.

Aan het eind van dit verslag, hoezeer het ook niet openbaar wordt, past een woord van warme hulde aan de mannen M., A., E., Br., de twee S.'s, G. en vele andere ongenoemde Twente-naars, die pal op hun post waren in den hachelijken strijd.

Amsterdam, 20 April 1903. Volgens gehouden dagboek.

economische kroniek

TWEE MAANDEN DEVALUATIE

J. F. BOS

Vóór of tegen devaluatie: dit was in het laatste jaar een der belangrijkste punten van openlijke strijd tussen de verschillende groepen in het kamp der Nederlandse bezittende klasse.

Wat is devaluatie? En waarom ging de strijd?

Vóór de devaluatie was de Nederlandse Bank bereid, voor doeleinden van buitenlandse handel 6,048 gram goud af te geven voor iedere f 10.—, aangeboden in Nederlandse munt of bankbiljetten. (Zij deed dit echter niet aan dien arbeider, die, uit vrees voor devaluatie, zijn spaarcenten aan het loket van de bank in goud wilde omzetten.) Eveneens wisselde b.v. de bank van Frankrijk een vast gewicht in goud uit tegen iedere 100 francs. Daardoor ontstond een vrijwel vaste verhouding in de ruilwaarde van gulden en franc. Immers, een betaling van Nederland naar Frankrijk kon nu desnoods gebeuren door aankoop van goud bij de Nederlandse Bank en verkoop daarvan aan de Franse Bank.

Deze zogenaamde gouden standaard bestond vóór 1929 in vele landen. Hij is sindsdien langzamerhand over de hele wereld afgebrokkeld onder de stormen van de wereld-crisis; de val van het Engelse pond in 1931, van de Amerikaanse dollar in 1933 en van de Franse franc twee maanden geleden vormden de knooppunten in deze ontwikkeling.

Het is moeilijk, in kort bestek de oorzaken en gevolgen van deze ontwikkeling te bespreken. Wij willen daarom hier slechts beziën de verschuivingen in de binnenlandse verhoudingen, die in een klein land als Nederland uit devaluatie voortkomen.

De wereld-crisis bracht een voortdurende inkrimping van de wereldmarkt, een teruggang van de winsten der kapitalisten, en daarmee een verscherpte concurrentiestrijd op alle markten. In ieder land trachtte de bezittende klasse zijn inkomen te handhaven door de lonen der arbeiders te drukken, en door het arbeidstempo op te voeren zonder loon-compensatie. De belanghebbenden noemen dat aanpassing. Dit streven vindt echter zijn grenzen in het opkomend verzet der arbeidersklasse. Er blijft voor de bourgeoisie dan nog een derde middel over om langs een omweg van de arbeidersklasse te halen, wat in directe strijd niet meer verkregen kan worden: devaluatie van de munt. Nadat de Nederlandse Bank op 26 Sept. 1936 (de laatste in de rij der landen!) besloten had, de afgifte van goud te weigeren, daalde de gulden ten opzichte van de grote wereld-valuta's — pond sterling en dollar — met ongeveer 20%. Als gevolg stegen hier te lande onmiddellijk de prijzen voor de grondstoffen der industrie, — prijzen, welke vrijwel alle op de wereld-

markt worden bepaald. Dit weerspiegelt zich duidelijk aan het indexcijfer¹⁾ voor grondstoffenprijzen in guldens (N.R.Ct. 8 Dec. '36, Av.)

Indexcijfer voor	Sept. '35	Nov. '35	Juli '36	Aug. '36	Sept. '36	Oct. '36	Nov. '36
grondstoffen-prijzen	43	45	47	48	48	59	60
in guldens	43	45	47	48	48	46	49

Ter vergelijking is toegevoegd het indexcijfer voor dezelfde prijzen, uitgedrukt in de oude goud-guldens. Het toont, dat de prijzen op de wereldmarkt in de laatste maanden vrijwel gelijk zijn gebleven.

Hieruit volgt, dat ieder bedrijf zijn buitenlandse grondstoffen ongeveer (60—48): 48 of 25% duurder moet betalen dan vóór de devaluatie. Evenwel kan voor ondernemers van bedrijven, die aan het buitenland worden geleverd, een in dezelfde verhouding gestegen prijs in guldens worden bedongen. Voor ondernemers van bedrijven, die voor export werken, is dus de devaluatie een voordeel. Want waar inkomsten stijgen, gaat slechts een deel der uitgaven mee omhoog — die voor grondstoffen — terwijl de uitgaven voor lonen, en eventueel voor rente van kapitaal, voorlopig dezelfde blijven. Zij kunnen bovendien, door iets van hun gestegen winst op het product te laten vallen, de buitenlandse afzet vergroten.

In verband hiermee bestaan er bij de bourgeoisie optimistische verwachtingen over de uitwerking van de devaluatie op de bedrijfswinsten. In de eerste plaats blijkt dit uit de aandelenkoersen. Een aandeel is een bewijs van financiële deelname aan een onderneming. Zo'n aandeel kan aan de beurs worden verhandeld, en de prijs (of koers), die de kopers bereid zijn daarvoor te betalen, weerspiegelt in de eerste plaats hun verwachtingen omtrent de toekomstige winsten van dit bedrijf. Door het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn voor verschillende groepen van ondernemingen indexcijfers van aandelenkoersen berekend. Daaruit blijkt (Nwe Rott. Crt., 1 Dec., Ocht.), dat de gemiddelde koers in November ten opzichte van die in September een stijging vertoont

van	voor aandelen van de
52%	industrie
38%	banken
ongeveer 100%	scheepvaartondernemingen
44%	andere Ned. ondernemingen
52%	Indische ondernemingen
34%	petroleumondernemingen

Deze koers-stijgingen zijn alle aanmerkelijk groter dan over-een

¹⁾ Een indexcijfer is een verhoudingscijfer; het indexcijfer van grondstoffenprijzen geeft aan, welk percentage deze prijzen in het gemiddelde bedragen van de prijzen van dezelfde goederen in een zeker grondjaar, het zogenaamde basisjaar.

zou komen met de waardevermindering van de gulden ten opzichte van het goud. Voor een met 20% gedevalueerde gulden kan men zoveel goud kopen als vóór de devaluatie voor 80 ct. De goudprijs is dus slechts gestegen in de verhouding van 80 op 100, dat is met 25%.

Als direct gevolg van de devaluatie heeft de bezittende klasse dus reeds een enorme winst op haar aandelen-bezit gemaakt.

Met deze cijfers voor ogen, zal men zich misschien afvragen: waarom was er binnen de Nederlandse bourgeoisie zo langdurig en krachtig verzet tegen devaluatie? Op het stuk van devaluatie van de munt kan echter de bourgeoisie allerminst als één geheel worden beschouwd. Ten eerste kan devaluatie een nadeel zijn voor de ondernemers in die bedrijven, die hun product aan den binnenlandsen verbruiker moeten afzetten. Want voor deze bedrijven stijgen de prijzen van de grondstoffen bij devaluatie veel meer dan die van de eind-producten. Uit het opgegeven indexcijfer van grondstoffen-prijzen hebben we afgelezen, dat de gemiddelde stijging dezer prijzen van September op November (60—48): 48 = 25% bedroeg, — dezelfde stijging als de goudprijs vertoonde. Het indexcijfer voor afgewerkte producten is (N. R. Ct., 8 Dec. '36, Av.)

Sept.	Nov.	Juli	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.
'35	'35	'36	'36	'36	'36	'36
67	67	66	66	66	71	72

en geeft dus van Sept. op Nov. een stijging van slechts (72—66): 66 = 9%. Het is niet te verwachten, dat deze verslechtering van de winstkansen voor bedrijven met binnenlandse afzet kan worden goedge maakt door overgrote omzet.

De devaluatie raakt nog een tweede tegenstelling binnen de bourgeoisie, die van schuldeisers tegenover schuldenaars, of van geld- en credietgevers tegenover ondernemers. Immers, devaluatie betekent vermindering van de reële waarde (de waarde in goederen) van de bedragen der schulden. Deze beide tegenstellingen maken duidelijk, waarom een handels- en exportstad als Rotterdam een centrum van devaluatie-propaganda vormde, terwijl in de bankstad Amsterdam meer tegenstanders aan het woord kwamen, een verschil, dat tot aan universiteit en hogeschool waarneembaar was.

Het was het verzet tegen devaluatie onder de heersende klasse niet zo ernstig gemeend als het leek. Het was meer een strijd om korter of langer uitstel van de devaluatie. De befaamde „aanpassings“-politiek werd gevoerd onder de leus: voor het behoud van de gave gulden. Toen een situatie ontstond, waarin de devaluatie alleen nog kon worden voorkomen door maatregelen, die zich tegen de bezittenden richtten (doeltreffend optreden tegen kapitaal-vlucht, heffing op de vermogens), toen was het uit met de aanbidding van de gave gulden. Zo werd er een indirecte loonsverlaging gestapeld op de vele directe, tot welke de „aanpassings“-politiek had geleid.

Nu deze slag geslagen is, ziet de bourgeoisie de toestand lichter in. De kans op winst is vergroot. Een schrijver in de „Economische-Statistische Berichten“ stelde reeds vast, dat de conjunctuur zich in opgaande richting beweegt. Wat is hier van waar?

Er was in October een geringe verbetering in de werk-gelegenheid waar te nemen, als men rekening houdt met de ieder jaar terugkerende invloed van het seizoen op de werkloosheid. Hier volgt, in duizendtallen, het aantal geheel-werklozen, ingeschreven bij alle arbeidsbeurzen, aan het einde der genoemde maanden, en daaronder het van seizoen-invloeden bevrijde aantal (in de zomer ligt dit laatste boven het werkelijke aantal, in de winter er beneden). De cijfers zijn ontleend aan „De Nederlandse Conjunctuur“ van November 1936.

1936	Jan.	Febr.	Mrt.	Apr.	Mei	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Oct.
Aantal geheel werkl. in duizendtallen	476	465	429	416	393	379	376	381	390	394
't Zelfde, van seizoen-invloeden bevrijd	412	417	414	424	419	417	414	418	424	411

Van September op October is het cijfer in de tweede rij gedaald van 424 op 411 duizend. Dit betekent dus, dat de werkelijke stijging van het aantal ingeschreven werklozen (van 390 op 394 duizend) minder bedraagt dan met de normale toename der seizoenwerkloosheid overeen zou komen. De afname van de werkloosheid is het sterkst in de metaal-industrie en in de textiel-industrie, die beide ook voor de devaluatie al min-of-meer in opgaande lijn waren, — wat de metaal-industrie betreft niet zonder verband met de oorlogs-toerusting.

Het is moeilijk, nu te beoordelen, of deze verbetering in de werkgelegenheid zal aanhouden. Een waarde-vermindering van de munt-eenheid gaat meestal samen met een opleving van de productie, omdat men algemeen tracht, van de prijs-stijging te profiteren door voorraden in te slaan.

Voor de arbeidersklasse overwegen de nadelen van de devaluatie voorlopig verre de voordelen. Iedere arbeiders-vrouw begint nu te ondervinden de daling van het reële loon tengevolge van de stijging van de kleinhandelsprijzen. Deze zet zich eerst langzamerhand door. De stijging der voedingsmiddelenprijzen is slechts tijdelijk geremd door gedeeltelijke intrekking van de „landbouw-steunmaatregelen“, beter gezegd van de belastingen op de verbruikers ten bate van de landbouwsteun. Maar reeds dringen de bakkers aan op verhoging van de broodprijs en stijgen de prijzen van verschillende grutterwaren. De prijsstijging is al sterk aan de gang bij kleding, schoenen, meubilair en andere artikelen, waarin buitenlandse grondstoffen zijn verwerkt. In een volgend artikel zullen wij over deze prijsstijging nadere gegevens brengen.

De bourgeoisie hoopt, dat de arbeidersklasse deze prijsstijging geduldig zal dragen. Het moet voor de arbeidersklasse echter geen verschil maken, of het loon direct wordt verlaagd of dat

dit langs een omweg gebeurt door verlaging van de prijzen. De eis moet nu zijn: bij prijsstijging ook loonsverhoging. Wordt voor die eis gestreden, dan zal blijken, dat de heersende klasse de strijdbaarheid der arbeiders te laag heeft aangeslagen.

ANDRÉ GIDE EN DE SOWJET-UNIE

Mr. A. S. DE LEEUW

André Gide, de vermaarde Franse schrijver, heeft de Sowjet-Unie bezocht, en een boekje gepubliceerd: „Terugkeer uit de U.R.S.S.“ Voordat het nog verschenen was, hadden de burgerlijke pers, benevens het Italiaanse Telegraaf-Agentschap er zich al van meester gemaakt; Gide, de grote schrijver en vriend van de Sowjet-Unie, de aanhanger van het Volksfront en bestrijder van het fascisme, was „teleurgesteld“, en zijn reisverhaal zou een afscheid en een aanval zijn...

Het boekje verscheen, en de reactionaire pers, van het soort van de Parijse „Matin“, deed er zijn voordeel mee. Bij ons was het naast de burgerlijke pers ook „Het Volk“, dat zich met Gide bezig hield.

Wij geloven niet, dat de belangstelling voor Gide's nieuwste avontuur van lange adem zal zijn; daarvoor is zijn relaas toch te oppervlakkig. Maar aan de andere kant: „Retour de l' U.R.S.S.“ is een uitdaging; en het kan zijn nut hebben, de oorzaak van zoveel misverstand of wanbegrip na te speuren bij een schrijver, die nog kort geleden het Communisme en de Sowjet-Unie voor zijn ideaal verklaarde, al had hij ook noch de Russische revolutie, noch de strijd van de Franse arbeiders-organisaties van binnen uit meegeleefd.

I. GESCHIEDENIS VAN EEN SCHRIJVER

Wie is André Gide?

Die vraag moet men in Nederland, als men voor een wat breder publiek schrijft, eerst beantwoorden. Want iemand kan te boek staan als een van de beste (zo niet de beste) Franse schrijver van zijn generatie, en toch in Nederland voor het lezende publiek een vreemde zijn. Het uitgevers- en boekhandelaars-bedrijf is in ons land namelijk zo georganiseerd, dat de prullen uit Frankrijk, Engeland, Duitsland of Noorwegen letterlijk bij honderden per jaar worden vertaald en uitgegeven, maar werkelijk belangrijke boeken of schrijvers, die iets buiten de slechte middelmaat vallen, zelden of nooit.

André Gide is lange tijd alleen in een kleine vriendenkring verstaan en gewaardeerd; maar de roem kwam voor hem toch reeds vóór de oorlog, en zijn positie onder de eerste schrijvers van Frankrijk is sinds vele jaren onbetwist. Men verwacht van ons hier geen beoordeling van zijn artistieke gaven; maar om de jongste wending van deze avontuurlijke en grillige geest te

begrijpen, is het wel nodig, iets te zeggen over zijn afkomst, omgeving en persoonlijkheid.

Gide's familie behoorde tot de gegoede Franse bourgeoisie, en wel tot de Protestantse minderheid daarvan. Dat betekende zeer veel voor hem; niet alleen, dat hij nooit materiële zorgen heeft gekend, maar ook, dat hij in zekere zin buiten het volksleven stond. Want in Frankrijk is het Protestantisme een kleine, zelf-bewuste en afgesloten minderheid, die zich van haar afzondering ten aanzien van de overgrote meerderheid, die óf katholiek, óf ongelovig is, zeer bewust is, en die bovendien, althans in André's omgeving en tijdens zijn jongensjaren, nog veel van de oude Puriteinse steilheid in zeden en familielevens had bewaard.

Het is interessant, in Gide's herinneringsboeken de levenswijze van deze nazaten der Hugenoten te bespieden. Zo zeer Gide tegen de Puriteinse moraal in opstand is gekomen, zo zeer is hij toch altijd de „protestant" gebleven, — een woord, dat in een land met grote katholieke meerderheid nog meer van zijn oude betekenis heeft bewaard; en nog in zijn laatste boekje gaat hij prat op de titel van „non-conformist", wat de naam is van een Protestantse stroming, en waarmee Gide-zelf den mens bedoelt, wiens mening altijd, en als-het-ware in principe, van die der menigte afwijkt...

Deze neiging werd nog versterkt door Gide's persoonlijke geaardheid, die hem in een uitzonderings-positie drong, en door zijn wanhopig verzet tegen de beklemming van het burgerlijke Franse familielevens, dat „huis zonder vensters", dat bij de rijke protestantse bourgeoisie het toppunt van enghartige afgeslotenheid bereikt.

Deze thema's klinken in Gide's werken telkens weer op: het protest tegen de „cellulaire gevangenis" van de burgerlijke familie, uitgebreid tot het protest tegen elke autoriteit, van welke aard ook; de lof van de vrijë, van alles los-staande persoonlijkheid, die ook zich zelf niet aan banden legt, maar alle mogelijkheden aangrijpt om zich uit te leven; en die er een eer in stelt, aan geen enkele opvatting of overtuiging vast te houden, omdat zelfs dat een band is.

Daarbij nam Gide, tot in de laatste jaren, aan het politieke of openbare leven van Frankrijk nauwelijks deel; buiten het particulier, leefde hij alleen in de papieren wereld van de Parijse literatuur.

Deze schrijver nu is, evenals vele van zijn collega's, in de laatste jaren meegesleept door de geweldige stroming tot eenheid der democratie en afweer van het fascisme, die in Frankrijk het beste deel van het intellect heeft aangegrepen, vooral sinds in Duitsland het fascisme aan de macht kwam. Wij twijfelen er geen ogenblik aan, dat Gide oprecht was in zijn mede-strijden met het Franse Volksfront, in zijn openlijk-uitgesproken sympathie voor het communisme en voor de Sowjet-Unie.

Zijn voorbeeld is voor vele intellectuelen een signaal geweest;

zijn naam en zijn woord misten hun uitwerking niet. Maar men kan niet geheel vergeten, dat Gide zich ook voorheen al geneigd had getoond, modestromingen te volgen, om ze dan weer, eigenzinnig, in de steek te laten; zoals hij op de rand van de bekering tot het katholieke geloof heeft gestaan, toen de bekering onder de jongere Franse literatoren een tijd lang in de mode was; of zich, in 1914, liet meesleuren door de vloedgolf van de imperialistische oorlogs-propaganda. En terwijl hij aan de machtige eenheids-beweging, die vooral in de laatste twee jaar de meerderheid van het Franse volk heeft veroverd, deelnam, bleef hij toch ook nu buiten het leven van de organisaties staan. Gide, die met het communisme leerde sympathiseren, heeft noch de Communistische Partij, noch enige andere vanbinnen-uit, in haar eigen activiteit en organisatorisch leven, leren kennen.

Men kon vermoeden, dat een 67-jarige, met zulk een ontwikkeling achter zich, niet de meest geschikte zou zijn om de Sowjet-Unie en de Sowjet-maatschappij, na een kort bezoek, te begrijpen; en wie dat had verwacht, heeft gelijk gekregen...

II. EEN PSYCHOLOOG VONNIST

„Ik heb geen verstand van sociale vraagstukken. Ik heb geen verstand van techniek. De politieke vragen behoren niet tot mijn terrein. Ik ben alleen psycholoog, alleen moralist“...

Deze verzekeringen keren in Gide's reisverhaal telkens terug. Het verhindert hem intussen niet, over de meest gecompliceerde economische, sociale, politieke vragen zijn categorisch oordeel uit te spreken.

Men moet niet denken, dat Gide alleen maar aanklaagt of veroordeelt. Op zijn minst de helft van het boekje is gevuld met ontroerde, uitbundige, ja overdreven loftuitingen. Wij zouden pagina op pagina kunnen aanhalen, maar het lust ons niet. Want deze lof is al te duidelijk bedoeld als tegenwicht en opvulsel. De kern van het werkje ligt in een critiek, waaruit een merkwaardige haatdragendheid spreekt, die steeds met opzet het kwetsende woord kiest. Het is, alsof Gide, die niet gaarne wordt geïmponeerd, zijn wrok lucht, omdat hij door het communisme en door de Sowjet-Unie zo sterk geïmponeerd is geweest; — en ook bespeurt men in zijn geschrift de behoefte van den protestant om te „getuigen“, en de wens van de literator, om te verrassen...

„Alleen de psychologische vragen behoren tot mijn gebied; met deze wil ik mij hier vooral, en bijna uitsluitend, bezig houden. Als ik indirect ook sociale vragen aanroer, dan zal ik mij toch nog op psychologisch gezichtspunt plaatsen“ (25). „Ik ben geen technicus en de economische kwesties interesseren mij vanwege hun psychologische weerklank“ (51). Gide wil alleen psycholoog zijn, alleen kenner van mensen en stemmingen; maar hoe is het mogelijk, de geest van den Sowjetmens te beoordelen, zonder zijn maatschappelijke, economische e.a. verhoudingen te begrijpen? Dan moet men wel afgaan op

oppervlakkige, ongecontrôleerde en daarom misleidende indrukken, — vooral als men ook de taal niet verstaat. En Gide is oppervlakkig; hij is hier en daar zelfs boosaardig. Hier is een straatbeeld in Moskou:

„Een buitengewone eenvormigheid heerst in de kleding; zonder twijfel zou zij in gelijke mate in de geesten verschijnen, als men die maar zou kunnen zien.” (37).

Zonder twijfel!! Wat zegt men van den psycholoog, die zonder nader onderzoek de geestelijke eigenschappen van de bevolking ener miljoenenstad afleidt uit de snit van hun kleding; en de zielkundige eenvormigheid constateert, naar aanleiding van het feit, dat de Moskouse „lichte industrie” nog niet zoveel verschillende modellen levert, als de verfijnde Parijse „couture”?

Er zijn meer voorbeelden van deze haastige psychologie. Gide klaagt over de geringe kennis van het buitenland onder de Russische jeugd. Die critiek laat zich horen; gehele bevolkingen, die pas sinds enkele jaren uit de donkerste onwetendheid en het analfabetisme zijn ontwaakt, kunnen niet alles tegelijk leren. Maar Gide schrijft er ook hier op los. Hij komt in een pionierskamp, en de meisjes, met wie hij praat, „verwonderen zich zeer, als ik haar zeg, dat Russische films als „Tsjapajev” en „Wij uit Kroonstad” in Parijs veel succes hebben gehad. Men had haar toch verzekerd, dat alle Russische films in Frankrijk verboden waren” (55).

Deze anecdote moet dan tot bewijs dienen, dat de Russische bevolking met opzet onwetend wordt gelaten omtrent al, wat er in het buitenland geschiedt. Maar die conclusie is onzinnig. Best mogelijk, dat de kinderen, met wie Gide sprak, zich verbaasden over de vertoning der Sowjet-films in het buitenland; dan hadden zij blijkbaar geen kranten gelezen; want ik herinner mij, in de „Prawda” en de „Iswestja” niet eens, maar minstens vijf maal opgetogen verslagen te hebben gevonden over het succes, dat juist de genoemde films in Frankrijk en elders oogstten. Dat werd volstrekt niet verborgen gehouden; waarom ook? Als Gide daarnaar nu eens geïnformeerd had... Maar het moest klaarblijkelijk bij de „psychologie” van het toevallige gesprek en de vluchtige indruk blijven.

Het kleine boekje krioelt van de tegenstrijdigheden. Op de ene plaats betreurt Gide, na een bezoek in een collectief bedrijf, dat er zo weinig verschillends of individueels is in de eigen woningen van de boeren-families; en er volgt een roerende klacht over de neiging van de Sowjet-mensen om alles gemeenschappelijk te doen, — in de club, het cultuur-park, of de eet-zaal. Maar een paar bladzijden verder constateert hij dan juist de omgekeerde ontwikkeling, in de richting namelijk van meer individuele welstand, een versterking van het familieleven enz.; en dan klaagt Gide over het terugwijken van het „samen-delen” en van het leven in de gemeenschap...

Maar wij willen ons niet in een discussie van deze grote vragen begeven, wijl het al te duidelijk is, dat Gide niets grondig heeft

onderzocht en niets heeft doordacht. Hier is het slechte humeur aan het woord, en ook de vrees om voor niet voldoende „onafhankelijk” door te gaan. Want Gide behoort tot de reizigers, die een heidense angst hebben om „beïnvloed” te worden, en die vrees doet hem spoken zien bij klaarlichte dag.

En bovendien: André Gide heeft nu lange tijd, ja, langer dan een jaar, het communisme verdedigd en de Sowjet-Unie verheerlijkt; wordt het niet tijd, weer te veranderen? Kan hij, die een mening vasthoudt, wel trouw blijven aan zich zelf? In de toekomst wenken nieuwe ontdekkings-reizen van de geest...

III. DE TOAST OP SPANJE

Er is een episode in dit boekje, die door de tegenstanders van het communisme in het bijzonder is aangeprezen; bij ons heeft de sociaal-democratische pers er zich aan te goed gedaan. Het schokkende feit betreft de „toast op Spanje”; het is alleen belangrijk, omdat het zo duidelijk èn Gides oppervlakkigheid, èn zijn ongelijk bewijst. Het schijnt, dat Gide en zijn metgezellen te Soechoem aankwamen, heel aan het begin van de fascistten-opstand in Spanje. Jef Last, die Gide vergezelde, dronk op de overwinning van het Spaanse Volksfront. „Men applaudiseerde warm, hoewel met een zekere schroom, scheen (!) het ons.” Later drinkt Gide op de politieke gevangenen, in Duitsland, Zuid-Slavië, Hongarië. „Men applaudiseerde ditmaal met een vrijmoedige geestdrift” (70).

Dat is alles; en, uitgaande van een feilbare persoonlijke indruk, bouwt Gide op het onbetekenende feit een gehele politieke theorie. Lees maar:

„Men wist immers, welke houding men moest aannemen ten aanzien van de slachtoffers van het fascisme, in Duitsland en elders. Wat de troebelen en de strijd in Spanje betreft, wachtte de algemene mening en ieder persoonlijk de directieven van de „Prawda” af, die zich nog niet had uitgesproken. Men durfde geen uiting te wagen, voor dat men wist, wat men moest denken. Het was pas enkele dagen later (wij waren in Sebastopol aangekomen) toen een ontzaggelijke golf van sympathie, van het Rode Plein uit, zich over de kranten uitstortte en overal vrijwillige inzamelingen voor de steun aan de aanhangers van de Spaanse regering werden georganiseerd”.

Nietig als het is in zich zelf, is het mogelijk, aan dit kleine voorval belangrijke vragen te verbinden. De communisten van Soechoem zijn schuldig; waaraan? Aan onvoldoende gevoel van solidariteit met de Spaanse democratie? Neen, want ze hebben hartelijk geapplaudiseerd. Maar er is een seconde van aarzeling geweest, een ogenblik van bedachtzaamheid, en dat is aan het al-ziende oog van den psycholoog niet ontsnapt... En als dit nu zo was, — wat dan nog? Als een groepje vrienden in een Parijs café op de Spaanse revolutie drinkt, dan is dit een feit zonder belang en zonder gevolgen. De Franse regering bekommert er zich niet om (en de Spaanse wordt er niet beter

van). Zo lucht men zijn gemoed. Maar het is niet precies hetzelfde bij de ontmoeting tussen de leidende leden van een regerende partij (zij het ook plaatselijk) en een delegatie, bij welke zich de bekendste schrijver van Frankrijk bevindt. Dan kan er een incident ontstaan, en het kan gevolgen hebben. En het is te begrijpen en te billijken, dat er een ogenblik van omzichtigheid was bij mannen, die een verantwoordelijkheid dragen; en wier taak het niet is, op eigen houtje in het openbaar buitenlandse politiek te maken.

En hier begint nu pas het leerrijke deel van de discussie. Want wij horen het antwoord al: Gide had dus toch gelijk! De „lijn” is alles, en de „lijn” wordt uitsluitend van-boven-af gedictieerd. Men durfde zich pas in het openbaar te uiten, toen de „Prawda” het wachtwoord had gegeven...

Zulk een conclusie getuigt van een volkomen wanbegrip omtrent de wijze van werken ener communistische partij, zoals bij André Gide ook niet verwonderlijk is. De voorstelling is een caricatuur, alsof de leden van een communistische partij slechts hebben af te wachten, wat hun door de leiding wordt voorgeschreven, zonder enig recht op initiatief of eigen gedachten. Het tegendeel is waar; en geen communistische partij kan werken of groeien, zonder dat het nadenken en de politieke rijpheid van elk harer leden met alle middelen wordt bevorderd. Maar het is waar, dat een communistische partij handelt, en moet handelen, als één geheel, als een blok; en dat de eensgezindheid, deze voorwaarde voor een werkelijke discipline, het resultaat moet zijn van de gedachten-wisseling, hoe intensief ook gevoerd, tussen leden en leiding. Het doel van onze beradslagingen is de eenstemmigheid.

Is dat on-democratisch? Ik zou niet weten waarom. Maar ik weet wel, dat de democratie in West-Europa, in de benarde positie, waarin zij zich bevindt, deze geest van de onvoorwaardelijke aaneengeslotenheid-in-de-actie, die de geest van het bolsjewisme is, nodig heeft als brood. Het is gebleken in Frankrijk, het is gebleken in Spanje, het zal blijken in elk land, waar het tot de beslissende strijd met het fascisme komt.

Lenin schreef lang geleden — het was nog aan de vooravond van de stichting der bolsjewistische partij — aan het adres van de toenmalige reformisten in de Russische sociaal-democratie, die precies op dezelfde manier als Gide nu, opkwamen tegen de geslotenheid van de partij en voor een anarchistische vrijheid van critiek:

„Wij gaan als kleine groep langs een steile en zware weg, en houden elkaar stevig vast. Wij zijn aan alle kanten door vijanden omringd, en moeten bijna altijd onder hun vuur voorttrekken. Wij hebben ons verenigd, na een vrijelijk genomen beslissing, juist om tegen de vijanden te strijden en niet om af te trekken naar het naburige moeras, waar de bewoners ons al van het begin af aan hebben berispt, omdat wij een bijzondere groep hebben gevormd en de weg van de strijd, niet de weg van de verzoening hebben gekozen. En daar beginnen sommigen van ons te

roepen: laten wij naar dat moeras gaan! — en als men er schande van spreekt, dan antwoorden zij: „Wat zijt gij een achterlijke lieden! Hoe schaamt ge u niet, ons de vrijheid te ontzeggen, u toe te roepen, een betere weg in te slaan!” — O ja, heren, ge zijt vrij, niet alleen om te roepen, maar ook om te gaan, waarheen ge wilt, al was het naar het moeras; wij vinden zelfs, dat uw eigenlijke plaats juist in het moeras is, en we zijn bereid, u alle mogelijke hulp te verschaffen, opdat gij daarheen verhuist. Maar laat dan alleen onze handen los, grijpt u niet aan ons vast, en besmeurt het grote woord vrijheid niet, omdat wij immers ook „vrij” zijn om te gaan, waarheen wij willen, vrij om te strijden, niet alleen tegen het moeras, maar ook tegen allen, die de richting naar het moeras inslaan”.

Dat zijn woorden, die ook Gide iets te zeggen hebben. Zonder de wil, die daaruit spreekt, hadden de bolsjewiki nooit kunnen overwinnen, noch ook de overwinning behouden. Het is deze geest, die Gide niet begrepen heeft, zoals uit elk van zijn woorden blijkt; en waarvan de communisten, die hij te Soechoem of elders ontmoette, tot in iedere vezel, en tot in elke uiting van waakzaamheid of omzichtigheid doordrongen waren. Het is de geest, die bij alle critiek en alle discussie, niet zal toelaten, dat vijanden van het socialisme of agenten van het fascisme zich de vrijheid aanmatigen om propaganda te maken, onder welke vormomming ook, voor de terugkeer tot het kapitalisme, — vrijheid, die Gide hun schijnbaar wil schenken.

En thans hebben wij aan de „toast” wel genoeg eer bewezen, en er valt nog maar één ding te zeggen: men kan niet nalaten, zich te verbazen, als men leest, hoe de Nederlandse sociaal-democratische pers, na alles, wat de Sowjet-Unie voor de strijd van het Spaanse volk heeft gedaan, en na alles wat de sociaal-democratische partijën en ministers van West-Europa voor diezelfde taak, die hun nog veel nader staat, hebben nagelaten, — men verwondert zich, hoe zij over Gide's toast-verhaal kunnen schamperen, zonder zich te schamen...

IV. MOSKOU EN MADRID

Er is één zin in het boekje, die de gehele rest in het gezicht slaat; het is, toevallig, de laatste. Want André Gide eindigt met de woorden, geschreven na zijn terugkeer: „De hulp, die de Sowjet-Unie zo-even aan Spanje heeft gebracht, toont ons, tot welk een gelukkig herstel zij in staat blijft. De Sowjet-Unie heeft niet geëindigd, ons te onderrichten en ons te verwonderen”.

Het is de enige plaats in dit geschrift, waar een begin van begrip voor de politieke realiteit doorbreekt; zodat men onwillekeurig verzucht: Als Gide daar nu niet mee geëindigd, maar liever begonnen was...

De Sowjet-Unie heeft nog niet opgehouden, ons (en onder ons ook André Gide) te onderrichten, — ongetwijfeld; maar te verwonderen?

Haar houding tegenover de Spaanse Republiek kon alleen hen verrassen, die noch de Russische revolutie, noch het tegenwoordige Sowjetland kennen of begrijpen; of hen, die zich door de

laster van haar ergste vijanden, Trotzisten of anderen, lieten beïnvloeden.

Dr. van Blankenstein, de bekende specialist op het gebied der buitenlandse zaken, schreef op 12 December in de „Nieuwe Rott. Ct.“, naar aanleiding van Spanje's beroep op de Volkenbond: „De Russen heeft de regering van Valencia niet voor zich te winnen. Van de Russen kunnen zij niet meer verlangen, dan zij reeds voor hen doen.“ Daarmee kan men het eens zijn; en het is te-gelijk een veroordeling van de democratie van West-Europa, van de houding van Léon Blum of de passiviteit van de Labour Party, — ook al heeft de schrijver het zo niet bedoeld.

Er is eens een boek geschreven over de „beslissende veldslagen van de wereld-geschiedenis“; welnu, de slag aan de Manzanares behoort daar toe. Met het lot van Spanje, ligt ook de vrijheid van geheel West-Europa voor Madrid in de waagschaal. En als Franco, met zijn Moren en Vreemdelingen-legioen, zijn Duitse tanks en Italiaanse bommenwerpers, de hoofdstad van Spanje nog niet is binnengekomen, — als hij zelfs een maand lang in het Casa del Campo en in de ruïnes van de Universiteits-stad is tegen-gehouden, zonder een stap vooruit te komen, dan is dit te danken aan de organisatie van het verzet van het Spaanse volk, waar bij de Communistische Partij in de eerste rijen stond, — en aan de moed van vele vrijwilligers, gekomen uit alle windstreken, en behorende tot vele richtingen; — maar deze voorlopige uitredding is mogelijk gemaakt, (het is geen geheim), door de steun van de Sowjet-Unie, geschonken op het ogenblik, toen de meest-belanghebbenden, in een politiek van vreesachtige kortzichtigheid, de Spaanse Republiek aan haar lot overlieten.

Het is een historisch feit, waarvan de gevolgen nog niet te overzien zijn; had Gide er, in plaats van aan het eind, aan het begin van zijn boek het oog op gericht, allicht dat hij zich minder bezorgd had gemaakt over het gevaar, dat de revolutionaire, socialistische geest in de Sowjet-Unie zou verdwijnen...

Maar wat te zeggen van hen, die gemeend hebben, hier te lande Gide's wesp-steken voor hun partij-politiek te kunnen uitbuiten? Wat hebben zij gedaan, deze grote democraten en socialististen, voor de redding van de Spaanse democratie in haar hoogste nood? Hoe was het hardnekkige défaitisme van de journalistische beschouwingen in „Het Volk“ er-op gericht, elke hoop en elke wens tot activiteit te verstikken! Hoe voelde men achter elk van hun woorden het geheime verlangen naar de nederlaag! En dat zijn de Lieden, die Gide's verhaal over de maaltijd te Soechoem aanhalen, alsot het de Sowjet-Unie was, die in solidariteit tegenover het belaagde volk van Spanje tekort was geschoten, en niet zij zelf!

Het is waar: — de pioniers van „Artek“ wisten niet van de Parijse bioscopen; en die ene arbeider, dien Gide te Moskou ontmoette, had nooit van de „Métro“ gehoord; en zijn kame-

raad dacht, dat men in de Franse scholen de kinderen slaat; de muurkrant te Soechoem was te laat met het Spaanse nieuws; en de Russische meloenen zijn niet zo smakelijk als de Perzische; — Gide zegt het, en het is allemaal heel erg; maar wie heeft, tot heden, Madrid gered?

Het gevaar voor Madrid en daarmee voor Spanje, en daarmee voor geheel Europa, is nog niet geweken. Juist nu dit wordt geschreven, concentreren Duitsland en Italië, woedend wegens het geleden echec, massaas soldaten, vliegtuigen en munitie in Sevilla en op de Balearen. De zwaarste beproeving in Spanjes strijd tegen het verenigde fascisme staat nog te wachten; en het zijn niet de krachten van de Sowjet-Unie alleen, die de doorslag ten goede kunnen geven. Als de democratie van West-Europa zich-zelf niet verdedigt, kan niemand haar redden. Als zij, in plaats van tijdig te handelen om de oorlog te voorkomen, als gebiologeerd het naderende gevaar aanstaart, en de fascistische aanvallers de vrije hand laat, dan (en alleen dan!) zijn nieuwe oorlogen onvermijdelijk. Daarom zouden de sociaal-en andere democraten, goed doen, het voorbeeld van de Sowjet-Unie te volgen, en op te houden met een politiek, die aan de wettige regering haar rechten onthoudt, ten believe van een eenzijdige „non-interventie”, die in-feite het fascisme begunstigt.

De gebeurtenissen van de laatste tijd hebben bevestigd, wat theoretisch reeds lang duidelijk was: dat de democratie van Europa, wil zij standhouden tegen de fascistische aanval, op het bondgenootschap met de Sowjet-Unie is aangewezen. En dat was een reden te meer, waarom wij aanvallen als die van André Gide, niet zonder weerlegging wilden laten. Want als wij de Sowjet-Unie verdedigen, verdedigen wij ons zelf.

indonesie

INDONESIE ONDER DE DREIGING VAN JAPAN¹⁾

AHMAD SALEH

IV. POLITIEKE PENETRATIE

Voor de bevestiging van zijn invloed tracht Japan zich ook een basis onder het volk te verschaffen. Japan doet zich voor als de goede Aziaat, die hulp biedt tegenover den blanke. De goedkope waar is bovendien een goede introductie. De houding van den Japanner tegenover den Indonesiër is die van een gelijke,

¹⁾ Slot. Voorgaande gedeelte in December-nummer 1936 van P. en C.

wat scherp afsteekt tegen de gebruikelijke Europese methodes. Bovendien past hij zich aan bij oude gewoonten, bij de godsdienst en bij het gevoel van haat tegen den Westerling. Sommige Japanners worden zelfs Mohammedaan, om gemakkelijker het vertrouwen der inheemse bevolking te winnen en de gedachte te vestigen, dat de bevrijding van Indonesië van vreemde overheersing alleen mogelijk is door de samenwerking met andere Aziaten, in de eerste plaats de Japanners.

Een Japanse professor, Okudo, heeft in een studie over de Indonesische godsdiensten de betekenis van de Islam geschetst als een grondslag voor een heilige oorlog. Hoevele opstanden zijn er in de loop van de koloniale geschiedenis in Indonesia al niet tegen het Nederlandse gezag geweest onder de vlag van „Perang Sabil” (de heilige oorlog)? Waar Indonesië één van de steunpunten van de Islam is, zal de sluwe methode van Japan op dit gebied niet zonder uitwerking blijven.

Bewust streeft Japan er naar, steunpunten te krijgen onder de intellectuelen en de studenten. Er bestaat onder hen grote ontevredenheid over de werkloosheid en de egoïstische koloniale politiek van het Nederlandse gezag. Als een grondslag voor zijn activiteit op dit gebied, is Japan begonnen, scholen te openen en anderen daarbij te ondersteunen. Op de school van Douwes Dekker (den vroegeren leider van de Nationale Indische Partij) te Bandoeng wordt b.v. Japans geleerd. Verschillende middelbare scholieren en studenten zijn aangemoedigd, in Japan hun studie te voltooien. Een bureau voor buitenlandse betrekkingen zorgt voor deze studenten, waarvan er verscheidene geldelijke ondersteuning genieten. Teruggekeerde Maleise intellectuelen worden uitgenodigd, propaganda voor de studie in Japan te maken. Zo heeft een Dr. Samsi na zijn Japanse reis verklaard, dat men in Japan leven en studeren kan voor 20 à 25 gulden in de maand, terwijl de studie in Japan sneller en practischer is dan die in Nederland. Deze propaganda heeft zoveel succes, dat thans reeds te Tokio dubbel zoveel Indonesiërs studeren als in Nederland. Zo kweekt Japan een Maleis intellect, dat geheel op Japanse opvoedingsmethodes, cultuur, industrie en handel is ingesteld.

Bovendien tracht Japan de inheemse pers onder zijn invloed te krijgen. Japans kapitaal moet reeds achter verschillende kranten staan. Een aantal Indonesische journalisten zijn voor een verblijf in Japan uitgenodigd, en bij hun terugkomst drukken ze hun voldoening uit over de goede ontvangst, de grote successen van de Japanse industrie enz. Artikels verschijnen in de kranten, die de geschiedenis van Japan bewieroken, als de opkomst van de eerste Aziatische grote mogendheid. Deze soort van propaganda laat niet na, diepe indruk te maken op sommige nationalistische leiders, bij wie de hoop ontstaat, dat Japan hun strijd tegen de Nederlandse overheersing zal ondersteunen.

Zo tracht Japan ook voet te krijgen in de Indonesische nationale beweging. Het is weinig bekend, dat het in 1924 hierbij reeds

zo ver is gegaan, aan de toen tot een massa-partij gegroeide Communistische Partij van Indonesië geld voor samenwerking aan te bieden. Dit is toen met verontwaardiging afgewezen, doch hier-en-daar in het burgerlijke kamp zijn sindsdien gewilliger oren gevonden.

De tegenwoordige politieke toestand is daarbij voor Japan gunstig. Nationale partijen als de Partindo en de P.N.I. zijn door een vergaderverbod getroffen, waardoor zij niet kunnen functioneren en in staat van ontbinding zijn geraakt. De Indonesische bourgeoisie heeft reeds vaak getracht, zelfstandig iets te bereiken, maar telkens is ze politiek en ook economisch door het Nederlandse gezag onderdrukt. De aristocraten en intellectuelen uit de kringen van de feodale regerende klasse (sultans, regenten enz.) zijn vaak gedemoraliseerd.

De leider van de P.N.I. Mohammed Hatta (is, na een reis naar Japan, door de Nederlandse regering geïnterneerd. Hij vond bij zijn propaganda levendige weerklank bij kooplieden en middenstanders, die bij de handel met Japan belang hebben.

Dr. Soetomo, de vroegere leider van de P.B.I. te Soerabaja en thans van de in 1935 opgerichte Partij Indonesia Raya (Parindra — de partij „Groot-Indonesië”) heeft onlangs een reis naar Japan ondernomen, van waar-uit hij voor Japan gunstige artikelen in de Indonesische pers schreef.

Deze artikelen van Soetomo hebben aanleiding gegeven tot een polemiek in de Indonesische pers: — moet men in Japan in de eerste plaats zien „de drager van het oosterse geloof in de strijd tegen de westerse overheersing”, of het imperialistische land, dat Azië voor Japan opeist?

Speciaal een Maleis-Chinese journalist heeft hierover bittere woorden geschreven. Hij meende dat Soetomo tegenover Japan niet „fier en zelfbewust” meer was. De verbannen nationalist Dr. Tjipto Mangoenkoesoemo heeft eveneens tegen de artikelen van Soetomo geprotesteerd. Ook de verbannen leider van de Partindo Ir. Soekarno heeft zich in-der-tijd scherp uitgelaten tegen hen, die in Japan „de strijder voor de onderdrukte Aziatische volkeren” zien.

De Jap. regering, die in eigen land de vrijë vakbeweging onderdrukt, en nog in September de Japanse Vakvereniging der staatsarbeiders nagenoeg heeft vernietigd, ziet er niet tegen op, voor dit jaar een Aziatisch Arbeids-congres te Tokio bij-een te roepen, waarvoor o.a. ook de inheemse vakcentrale van overheidsambtenaren P.V.P.N. is uitgenodigd, onder mededeling: dat afgevaardigden op Japanse boten 50% reductie krijgen. Door het Congres van deze vakcentrale op 1 Juni 1936 te Semarang is inderdaad besloten, het volksraadlid Soeroso naar Tokio af te vaardigen.

Ook is bekend geworden, dat de bij een vlieg-ongeluk omgekomen schatrijke directeur van het invloedrijke persburo Aneta, Beretty, finantiëel zeer nauw met Japan was verbonden.

V. ENKELE CONCLUSIES

Ongetwijfeld zijn er burgerlijke intellectuelen, die eerlijk geloven, dat de strijd voor vrijheid in Indonesië gevoerd kan worden met hulp en steun van een sterk land als Japan. Het dood-lopen van de nationaal-reformistische beweging, als gevolg van de Nederlandse onderdrukkings-politiek en de tweeslachtigheid van haar eigen houding, zal velen nader tot het Japanse imperialisme brengen, omdat zij daarin een vijand van hun vijand: het Nederlandse imperialisme, zien. Zij beseffen niet, dat het sterke Japan zich niet laat „gebruiken” tegen het Nederlandse imperialisme, maar dat dit Japan wel de burgerlijk-nationale beweging in Indonesië wil misbruiken om de politiek van Japan te doen zegevieren.

Hier-tegenover zal de taak van de Indonesische bevrijdingsbeweging en van ieder, die deze oprecht steunt, moeten zijn: de bedoelingen van Japans politiek te onthullen. Aan het Chinese volk, aan het volk van Mandsjoerijë en van Korea, behoeft men dit niet meer duidelijk te maken: — daar liggen de feiten reeds te duidelijk. In deze landen is de strijd tegen het Japan van heden het bindmiddel voor allen, die vooruitstrevend zijn. Het Japanse imperialisme streeft er naar, in Indonesië, zoals het dit ook in Korea en in China heeft gedaan, met behulp van corrupte elementen uit de heersende klassen van die landen zelve, zijn heerschappij te vestigen, om dan door de ongehoorde uitmergeling van het volk de machtige heersers-kliken van Japan te verrijken. Is Japans vazal Henri Poeji in Mandsjoerijë zelfs niet een afstammeling van het Chinese keizershuis?

Het binnendringen van de politieke invloed van het huidige Japan in Indonesia is een ernstig gevaar voor de ontwikkeling van de zelfstandig scheppende kracht van het volk. Het Nederlandse gezag heeft in de politiek tegenover de volksbeweging, die in het bijzonder de periode van den zo juist afgetreden gouverneur-generaal de Jonghe heeft gekenmerkt, het ontwikkelen van een weerstand in het volk zelf tegen de Japanse beïnvloeding verzwakt. Niettemin zal deze weerstand zich ontwikkelen. Zoals in het Westen allen, die vrijheid en democratie lief hebben, zich tegen het fascisme moeten verenigen en in het bijzonder tegen het agressieve Nazi-dom, zo vereist in het Oosten de strijd voor de vrijheid en de welvaart het eensgezind optreden der volkeren tegen het agressieve Japanse imperialisme en zijn steunpunten in elk land. Tegenover het „Pan-Aziatisme” van Tokio bestaat er één scherp wapen: de eenheid van alle Oosterse volkeren tegen het Japanse imperialisme.

Ook van Nederlands standpunt bezien, is de groeiënde invloed van Japan een gevaar. Het is een belang van het Nederlandse volk, dat het Indonesische volk zijn vrijheid verkrijgt en op voet van gelijkheid in verbinding kan treden met het vroegere moederland, tot heil van beide volkeren. Een nieuwe onderdrukker in Insulinde schaadt zowel het Indonesische als het Nederlandse volk.

Waar het Japanse imperialisme met zijn goedkope waren als de weldoener van Indonesië en met zijn Pan-Aziatisme als de bevrijder van de Aziatische volkeren en als de hoeder van Azië's godsdienst en zeden optreedt, daar is het dubbel noodzakelijk, het Indonesische volk over de aard van de Japanse koloniale politiek voor te lichten. De gedachte, door Japan ingeblazen, aan een zelfstandige Indonesische staat, onder protectie van Japan, is de gedachte aan een zelfde slavernij, als waaronder het volk van Mansjoekwo en Noord-China zucht. Japan brengt niet de vrede, maar oorlog en burger-oorlog; Japan brengt niet de vrijheid, doch in plaats van de Europese, de Aziatische koloniale onderdrukking. Hoevele zonen van het Chinese volk zijn niet reeds afgeslacht, ter-wille van Japanse belangen, onder medewerking van aan Japan verkochte Chinezen, die echter zelf voortdurend in levensgevaar verkeren, — werktuigen als ze zijn in handen van een wrede koloniale overheerser, die geen mededogen kent en zelfs in eigen land vrijheidslievende intellectuelen, arbeiders en boeren op onmenselijke wijze foltert. Inheemse feodalen en intellectuelen in Indonesië, die de lokstem van Japan volgen, zouden verraders aan het eigen volk worden.

Het Indonesische volk strijdt in de eerste plaats tegen de koloniale politiek van het Rijk der Nederlanden. In de worsteling voor een vrij en democratisch Indonesië zal het echter ook de strijd moeten opnemen tegen de Japanse koloniale beïnvloeding. De Japanse staat, zoals hij thans wordt geregeerd, kent geen liefde voor het volk, maar slechts de onderdrukkingslust van den imperialist. Hij kent geen missie als drager van het geluk voor de volkeren van het Oosten, — het geluk, dat hij aan de arbeiders en boeren van het eigen land ontrooft! Het Indonesische volk doet een beroep op het Nederlandse volk, het in de strijd tegen het zo onnoemlijk zwaar drukkende Nederlandse gezag en tegen het dreigende Japanse imperialisme te ondersteunen.

Een werkelijk vrij Indonesië, dat sterk en onafhankelijk is, met een bevolking, levend in welstand, zoals de rijkdom van natuur en bodem mogelijk maakt, zal zijn eeuwen-oude betrekkingen met Nederland kunnen ontwikkelen op een wijze, die aan beide volkeren ten goede komt.

POSTSCRIPTUM

De pers brengt het bericht, dat Japan een verdrag heeft gesloten met Duitsland, zogenaamd „tegen het communisme”, in werkelijkheid tot voorbereiding van de aanvalsoorlog. Daarbij weet de „Evening Standard” te Londen te onthullen, dat bij een geheim protocol, aan dit verdrag toegevoegd, Nederlands-Indië tussen beide machten in belangensferen zou zijn verdeeld. Borneo en Celebes zouden als onder Japanse invloed liggende erkend worden, terwijl Sumatra en Java aan Duitsland ter „economische penetratie” blijven overgelaten.

Het valt nog niet te zeggen, in hoeverre dit bericht van het conservatieve blad waarheid bevat. Zeker komt het in zijn strekking overeen met de feiten van Japans opdringen naar de „Zuidelijke zeeën“, zoals die in het voorafgaande artikel geschetst zijn.

26 November 1936.

DE VAKBEWEGING IN INDONESIE

ALIARDJO

Nadat de regering in 1926 de rode vakbonden heeft onderdrukt, is er geen ernstige poging meer gedaan om de Indonesische vakbeweging op een klasse-basis te organiseren.

Het verbod van de Communistische Partij van Indonesia ont- nam de vakbeweging de revolutionaire leiding, die haar tot grote bloei had gebracht. De vakcentrale „Rood Arbeiders-secretariaat“ (Persatoean Vakbond Merah — P.V.M.), die van 1922 tot zijn ontbinding bij de Rode Vakverenigings-Internationale was aangesloten en die zulke krachtige organisaties had omvat als de V.S.T.P. (de spoor en trambond, met 25.000 leden), de Sarekat Boeroeh Bengkel (de metaalbond, met 18.000 leden), de S.P.P.L. (havenarbeiders en zeelieden), de zeer strijdbare drukkersbond S.B.T. en andere, werd ontbonden.

De vakbeweging viel in handen van leiders als Soeroso, Soerio-pronoto, Salim, die zich geheel bij de terreur-methoden van het Nederlandse gezag neerlegden. De organisaties werden doorzeefd met personen, die in opdracht van de politieke politie toezicht uitoefenden en door deze instantie voor hun inlichtingen werden betaald.

In 1928 werd een nieuwe vakverenigings-centrale: Sarekat Kaoem Boeroeh Indonesia (S.K.B.I.), opgericht, die in korte tijd een belangrijke invloed onder de arbeiders van verschillende bedrijfs-takken won. De leider van deze z.g. onafhankelijke vakverenigingen, de vroegere afdelingssecretaris van de post-organisatie te Soerabaja van vóór 1926, Marsoedi, bleek echter een provocateur en regerings-agent te zijn. Reeds in 1929 werden de leiders van deze vakverenigingen gearresteerd en vele naar Digoel verbannen. Marsoedi zelf werd voor de schijn ook verbannen, doch keerde spoedig terug en heeft thans openlijk een betrekking bij de politieke politie (P.I.D.) te Soerabaja.

De nationalistische partijen spraken wel vaak over de noodzakelijkheid van vakverenigingen, doch ernstig werk werd niet verricht. Dr. Soetomo, de bekende nationalist van Soerabaja en thans leider van de Parindra, stichtte in 1931 een vakverenigings-centrale: Persatoean Sarekat Sekardja Indonesia (P.S.S.I.), waartoe aanvankelijk verschillende vakverenigingen behoorden, als een chauffeursbond met 22 afdelingen, een spoorwegbond met 14 afdelingen, een typografenbond, een kleermakersbond enz. Deze centrale heeft ruim 5000 leden gehad, daalde in 1935 tot 150 leden en is thans uit gebrek aan activiteit geheel verlopen.

Ook de leiders van de Partindo hebben vakverenigingen georganiseerd, waarvan eveneens niets is overgebleven. Dergelijke vakverenigingen organiseerden de strijd niet, hun oprichters waren in wezen beangst om te dicht met de, tot het uiterste uitgebuite arbeiders in contact te komen, vooral gedurende de crisistijd. In deze situatie van voortdurende loondruk en ontslagen zou ernstig organisatie-werk direct strijd hebben betekend. De Partindo-leiders spraken wel vaak links, over „internationalisme“, doch deze soort vakverenigingen werden beperkt tot Indonesiërs, die hun onmacht en onwil om de klassestrijd tegen de bourgeoisie te voeren, verborgen achter een campagne tegen „vreemde“ arbeidskrachten. Strijd tegen de ongehoorde loonsverlagingen, die soms tot 60 pCt. in-eens gingen, werd niet gevoerd.

De enige vak-centrale, die zich handhaafde, is die van de regeringsbeambten. Deze centrale, onder voorzitterschap van het lid van de volksraad Soeroso: Persatoean Vakbonden Pegawai Negeri (P.V.P.N.), is dus de enige, thans in Indonesië bestaande inheemse vakcentrale. Zij wordt door de regering geduld en is volmaakt loyaal tegenover het Nederlandse gezag. Soeroso zelf, een aristocraat, is nauw met de regering verbonden. Zijn schoonzoon werkt bij de politieke politie-dienst.

Volgens het verslag van den secretaris Djojohardo, dat we vinden in „Pewartu Deli“ van 26 Mei 1936, had deze centrale in het begin van 1935 in totaal 22.238 leden, wat begin 1936 gedaald was tot 20.690. De daling wordt veroorzaakt door het uittreden van de bond van opium-regie-personeel op Java en door de vele ontslagen, pensioneringen en andere crisis-gevolgen. De volgende bonden zijn bij deze P.V.P.N. aangesloten: —

1. Vereniging van inlands personeel bij de irrigatie, waterstaat en waterschappen, met 2038 leden;
2. Persatoean Goeroe Indonesia (inlandse onderwijzers), met 13.000 leden;
3. Landelijke inkomsten-bond, met 436 leden;
4. Persatoean Pegawai Algemene Volkscredietbank, met 1.375 leden;
5. Vereniging van middelbaar personeel bij de post-, telegraaf- en telefoondienst „Midpost“, met 620 leden;
6. Perserikatan Kaoem Sekerdja Boswezen, met 900 leden;
7. Perserikatan Pegawai Pegadaian Boemipoetra (pandhuis-dienst-beambten) P.P.P.B., die onlangs zijn 20-jarig bestaan heeft gevierd, met 1.174 leden;
8. Persatoean Pegawai Mijnbouw, met 76 leden;
9. Opium Regiebond (buiten Java en Madoera) met 495 leden;
10. Kadasterbond, met 226 leden;
11. Vereniging van ambtenaren van middelbare opleiding bij de landbouw en aanverwante vakken, met 150 leden;

12. Perhimpoean Kaoem Verplegers, Verpleegsters dan Vroedvrouwen, met 600 leden;

13. Perhimpoean Pegawai Spoor en Tram (de z.g. sociaal-democratische bond), met 900 leden.

De Vakcentralte P.V.P.N. heeft op 31 Mei en 1 Juni van dit jaar te Semarang haar laatste congres gehouden. Hier werd o.a. besloten, Soeroso als afgevaardigde naar een arbeidscongres in Tokio te zenden.

In 1934 was nog een poging gedaan om een onafhankelijke vakbond onder het spoor- en tramwegpersoneel op te richten; een ex-conducteur van de Oost-Java-trammaatschappij te Soerabaja nam het initiatief hiertoe. Deze bond verkreeg ook invloed in Midden- en West-Java onder de spoorwegarbeiders van Semarang en Cheribon. Hij organiseerde een staking, om zijn erkenning af te dwingen, en tegen het ontslag van leden van deze bond. Eisen werden tevens gesteld tegen de loonsverlaging. De staking scheen een gunstig verloop te nemen, doch de leiding weifelde. De arbeiders echter toonden grote moed. Tenslotte werd de beweging met wapengeweld onderdrukt en de bond werd officieel verboden.

Ook de „Partij Indonesia Raja” (Parindra) verklaarde bij haar oprichting in 1935, dat zij zich ten doel stelde, de arbeiders te organiseren. Maar in de practijk komt ze niet verder dan de Partindo-leiders kwamen. Zij beperkte zich tot de instelling van een „advies-buro”, dat aan ontslagen arbeiders adviezen geeft, hoe te handelen om aan achterstallig loon te komen, of wat zij moeten doen in geval van ontslag zonder opzeggings-termijn, zoals zeer dikwijls voorkomt. In feite geeft het juridische adviezen. De religieus-nationalistische Partij „Sarekat Islam”, vóór de opkomst der Communistische Partij de enorme massa-partij (op haar Kongres van 1919 telde ze 2 miljoen leden), had een sterke invloed op de arbeiders, die in S.I.-vakverenigingen werden georganiseerd. Door de corruptie onder de leidende personen heeft deze partij ten zeerste aan invloed verloren; de S.I.-vakverenigingen gingen in activiteit achteruit, en practisch controleert de S.I. geen enkele vakvereniging meer.

Wel bestaan er nog talrijke, meest kleine vakverenigingen, gewoonlijk onder goevernements-beambten, die bij geen vakcentrale zijn aangesloten. In 1935 werd het totaal aantal leden van dergelijke verspreide vakverenigingen op ongeveer 20.000 geschat. De belangrijkste hiervan zijn de bond van inlandse binnenlands-bestuur-ambtenaren (P.P.B.B.), onder leiding van het volksraadslid Soetardjo, de bond van gevangenispersoneel, de bond van inlandse gemeente-personeel, de Regentenbond. Deze bonden „doen niet aan politiek” en staan loyaal tegenover de regering. De voorzitter van de P.P.B.B., Soetardjo, die onder Japanse invloed staat, heeft onlangs getracht, in concurrentie met zijn mede-volksraadslid Soeroso, een eigen vakcentrale te stichten. Onder zijn leiding vond een bijeenkomst te Buitenzorg plaats,

waar tot de oprichting van een nieuwe „federatie van Indonesische organisaties van overheidsdienaren” (F.I.O.O.) werd besloten. Naast de P.P.B.B. zijn toegetreden: de vereniging van Indonesische Academici, de Indonesische Artsenbond, de vereniging van Indonesische Veeartsen, de Schrijversbond, de bond van ongediplomeerde inlandse bestuurs-ambtenaren en nog een ambtenaren-organisatie.

Te Soerabaja bestaat ook nog een vakvereniging onder de arbeiders van de British American Tobacco Company met ongeveer 150 leden. Deze bond staat los van de invloed van nationalistische partijen. Te Djokjakarta is onlangs een typografenbond opgericht, waarbij zich de typografen van 10 drukkerijen hebben aangesloten. In deze plaats is dit jaar een maandblad verschenen, de „Soeara Boeroeh” (Arbeidersstem), dat speciaal propaganda voor de ontwikkeling der vakbeweging maakt.

Een aantal andere bonden bestaan meer in naam dan in werkelijkheid, zoals de bond van inlandse doeane-ambtenaren (P.B.P.I.). De regering oefent namelijk een scherpe controle op deze bond, waardoor het verenigingsleven wordt verlamd.

Te Djokjakarta bestaat een bond van een bijzonder type n.l.: de bond van arbeiders en boeren van het sultanaat van Djokja, geleid door een prins. Hij heeft in dit gebied zeer veel leden, maar het lidmaatschap heeft in de praktijk een gedwongen karakter. De Europese arbeiders en beambten hebben hun aparte vakverenigingen en hun aparte federatie. De belangrijkste bonden onder de blanke beambten zijn: de suikerbond, de postbond, de spoorband, de bond der planters, de bond van onderofficieren, de bond van politie-opzieners, die der zee-officieren, der doeane-ambtenaren, de bond der Europese pandhuis-beheerders enz. Deze bonden willen doorgaans niet met de inheemse bonden te maken hebben en steunen over het algemeen de regering. Practisch kan dus worden vastgesteld, dat de arbeiders uit de belangrijkste bedrijven — zeer uitgebuit en onderdrukt — zoals de metaalbewerkers, de haven- en fabrieksarbeiders, de zeevlieden, de arbeiders van de plantages en de suikerfabrieken, die vroeger in de grote rode bonden onder de actieve leiding van communisten waren georganiseerd, thans niet in vakorganisaties zijn verenigd.

Als gevolg hiervan staan de Indonesische arbeiders nagenoeg weerloos tegenover de geweldige aanvallen op het levenspeil gedurende de crisis. In de Volksraad is toegegeven, dat in de gemeenten de lonen van het inheemse personeel in vergelijking met de vóór-crisis-jaren met 80% zijn gedaald.

De Bataafse Petroleummaatschappij (Deterding) kondigde in het begin van 1936 een loonsverlaging aan van in-eens 60%. Deze betrof alleen de inheemse en Chinese arbeiders en beambten, terwijl de blanken hun lonen onaangetast behielden.

De regering voerde de loonsverlagingen geleidelijk in, en thans bedraagt de loonsverlaging in totaal niet minder dan 75%. Er

wordt gezegd, dat de tegenwoordige maximum-lonen overeenkomen met de minimum-lonen van twintig jaar geleden.

Als een voorbeeld van de loonsverlagingen noemen we het loon van plantage-arbeiders. In 1932 was een normaal dagloon 32 cents, in 1933 — 16 cents, in 1934 — 14 cents, in Januari 1935 — 13 cents en in December 1935 — 11 cents.

In de stad, waar het leven veel duurder is dan in de dessa, is vaak de loondaling nog ernstiger. Zo wordt voor zware arbeid in metaalfabrieken, bij een werkdag van 8 à 9 uur, bij een werkweek van 3—4 of 5 dagen, 5 tot 10 cents per uur betaald. Vroeger werden hier lonen van f 7.50 per dag betaald. Geschoolde typografen, die in 1929 en 1930 f 3.50 per dag verdienden, krijgen nu niet meer dan 50 à 60 cents per dag.

Sinds twee jaar bestaat de gehate „loon-belasting” van 4%. Deze vervangt de inkomsten-belasting. De ondernemer is verantwoordelijk voor de inning dezer belasting en iedere arbeider, die zijn mager loon ontvangt, moet onmiddellijk 4% van dit loon weer afstaan.

De regering, nog niet tevreden met de hoge graad van „aanpassing”, door haar bereikt, heeft thans een nieuw middel tot loondruk ontdekt in de vorm van een zogenaamd „regionale loonregeling”. Hierbij wordt de hoogte der goevernementslonen in ieder district verschillend en in overeenstemming met plaatselijke voorwaarden. Naar wordt verwacht, zullen bij de invoering van dit stelsel de particuliere ondernemingen volgen, wat een nieuwe golf van loonsverlagingen dreigt in te luiden.

De aankondiging van deze regionale regeling heeft tot een sterke beweging onder de beambten geleid. In vele plaatsen zijn daartegen vergaderingen gehouden, geleid door beambten, die echter steeds het karakter hadden van smee- en klaagmeetings. Een werkelijk protest werd niet gehoord, want het goevernement steekt zijn voornemens niet onder stoelen of banken. Iedere beambte, die het zou wagen, op een dergelijke meeting een protest te doen horen, kan van zijn onmiddellijk ontslag verzekerd zijn.

De zwakke stand van de vakbeweging, bij gelijktijdig sterke aanvallen op het levenspeil van beambten en arbeiders, wijst geenszins op gebrek aan klasse-besef. Ondanks de passiviteit van de nationalistische leiders, ongeacht de verschrikkelijke druk van de regering, die niet schroomt, stakingsleiders zonder vorm van proces naar Digoel te verbannen, braken op verschillende plaatsen herhaaldelijk korte stakingen uit. Staking wordt als verboden beschouwd, hoewel volgens het beruchte artikel 161-bis stakingen nog wel zijn toegestaan en alleen het aanzetten of agiteren tot staking strafbaar is. De stakingen, die uitbreken, vinden dan ook plaats zonder leiding of zonder zichtbare leiding. Het straffe gezag der regering, gepaard gaande met een onzegbare uitmergeling van het werkende volk, zal op de duur niet in staat zijn, nieuwe uitbarstingen van verzet te voorkomen.

cultuur en maatschappij

DE BURGERLIJKE MUZIEK-OPVATTINGEN VAN WILLEM MENGELBERG

Dr. P. van NOORDEN

Willem Mengelberg, de dirigent van het Amsterdamse Concertgebouw-orkest, staat, niet alleen bij de Hollandse bourgeoisie maar ook bij die van geheel Europa en Amerika, in buitengewoon hoog aanzien. Zijn autoriteit op het gebied der muzikale weergave is bij de burgerij der gehele wereld onbetwist. Indien Mengelberg deze wereld-roem geniet, dan berust deze niet alleen op de zuiver technische en muzikale bekwaamheden, die hij bezit, dus op orkest-routine, het tegen elkaar afwegen van klanken en klank-groepen van het orkest, de suggestieve uitdrukkings-kracht enz. Dat hebben anderen ook. De oorzaak ligt veeleer hierin, dat Mengelberg veel zuiverder dan andere beroemde dirigenten een uitgesproken burgerlijk muziek-gevoel en zuiver burgerlijke muziek-opvattingen heeft, die hem in staat stellen om burgerlijke muziek zo uitnemend te vertolken.

Mengelberg heeft zijn opvattingen over muziek meermalen geuit. Het uitvoerigst in zijn inaugurale rede bij de aanvaarding van het bijzonder hoogleraarschap aan de Universiteit te Utrecht in December 1934.

Om het karakter van Mengelbergs muziek-opvattingen in te zien, moeten wij vóór alles kort uit-een-zetten, welke verschillende taken de muziek in de loop der tijden te vervullen heeft gehad, en welke plaats ze ten slotte in de burgerlijke maatschappij innam.

In de oer-communistische maatschappij was zingen en spelen de gemeenschappelijke uitdrukking van innerlijke spanningen, met geen ander doel dan ontspanning, magisch-religieuze bezwering of zuiver vreugde en vermaak. Alle mensen namen daaraan gelijkelijk actief deel. De een was niet „muzikaler” dan de ander.

In de feodale maatschappij — in het oude Egypte of in China zowel als in het middeleeuwse Europa — is de muziek dienstbaar gemaakt aan de belangen van de heersende klassen. Zij dient om het Hof glans te verlenen en tot onderhoudend tijdverdrijf. In de officiële godsdienstige cultus is zij eveneens een middel tot feodale machts-ontwikkeling. In dit stadium der ontwikkeling heeft een arbeidsverdeling plaats. Muziek wordt tot „Kunst”. Zij wordt door bij het Hof of de Kerk vast aangestelde beroeps-musici gecomponeerd en uitgevoerd en door een leken-publiek aangehoord.

In de burgerlijke maatschappij is ieder mens aan zich-zelf overgelaten. De dagelijkse harde strijd om de grootste winst bracht de noodzakelijkheid van uitrusten, van ontspanning met zich

mee. De beste afleiding van de moeilijkheden des daags biedt de prikkeling der zintuigen. Als uitstekend middel tot deze zinnelijke bedwelming diende nu de muziek. Men geniet muziek om het dagelijkse gehaast en gejaag te vergeten. De muziek is een aesthetisch genotmiddel. Muziek is koopwaar en handelsobject. De maatschappelijke vorm, waarin deze functie van de muziek tot uiting komt, is het openbare concert.

Deze functie van de muziek bestaat in zijn vrijë vorm eerst sedert een kleine 150 jaar. De XVIIIde eeuw besliste de strijd tussen het Absolutisme — het eind-stadium van het Feodalisme — en de burgerlijke maatschappij ten gunste van de laatste. Te-gelijk met de economische en sociale opkomst van de burgerlijke maatschappij in de loop der XVIIIde eeuw groeiden de behoeften der bourgeoisie aan muzikaal genot. Dus werd de aaneensluiting der bourgeoisie in de concertzaal, waar deze behoeften bevredigd konden worden, noodzakelijk.

Deze nieuwe wijze van muziek-verbruik maakte een verdere arbeids-verdeling nodig: de productie en de uitvoering van muziek moesten worden gescheiden. Tot ongeveer 1750 waren alle musici, zowel componisten als uitvoerenden, gebonden aan een dienst-verhouding bij het absolutistische Hof of bij de Kerk. Alle muziek werd voor bepaalde gelegenheden gemaakt. Muziek was gebruiksmuziek. Sedert 1750 werd muziek gecomponeerd om een oneindig aantal malen in de openbare concertzalen der gehele burgerlijke wereld uitgevoerd te worden. Gelijktijdig met het concert ontstond een nieuwe groep van beroeps-musici, die zich uitsluitend aan de reproductie wijdde, dus aan de voortdurende herhaalde opvoering in de concertzaal van dezelfde muziek-werken. De componist echter trok zich eigenzinnig op de troon van zijn vrijë persoonlijkheid terug en maakte zijn werk door middel van de drukpers toegankelijk voor de gehele burgerlijke maatschappij.

Zoals op economisch gebied de handel en de industrie zich van alle ketenen van absolutistische voogdij bevrijdden en tegen 1800 de onbepaalde handels-vrijheid van het burgerlijk-kapitalistische individu werd verkondigd, zo maakte de handel in muziek zich vrij van alle dienstbaarheid aan een Hof of een Kerk, en tegen 1800 werd ook de handels-vrijheid van den muziek-producent een feit.

Het kapitalisme van de XIXde eeuw bracht tot verhoging van de productie een voortdurende verbetering van de techniek en een groeiënde arbeidsdeling. Evenzo in de muziek. De groeiënde behoefte aan genot van de bourgeoisie bracht een voortdurende verbetering van de techniek en een steeds grotere arbeidsdeling in de reproductieve muziek mee. Het virtuozen-dom groeide in onvermoede mate. Het specialiseerde zich niet alleen op dirigeren of het bespelen van een of ander instrument, of het nu piano of contrabas was. Iedere virtuoos beperkte zich tot een speciaal gebied, de een werd Bach-speler, de andere een Debussy-speler.

Mèt het eind-stadium van het kapitalisme heeft nu ook het virtuozenom in de muziek zijn hoogtepunt en tegelijkertijd zijn einde bereikt.

En Mengelberg is de verpersoonlijking van dit burgerlijke virtuozenom.

Voor de burgerlijke economen was de persoonlijke handelsvrijheid de grondslag van alle opvattingen. Zij vergaten, dat hun standpunt door tijdperk en klasse werd bepaald, en hielden de wetten der kapitalistische economie voor eeuwige natuurwetten. Bij de uitvoerende musici vinden we overeenkomstige opvattingen. Sedert ongeveer 150 jaar, dus sedert de tijd van de oudere Haydn en Mozart, en van den jongen Beethoven, vormde de handelsvrijheid van den componist en van den concorderenden musicus als individu de grondslag van alle opvattingen. Ook Mengelberg bouwt zich van dit standpunt uit zijn burgerlijk-idealistische voorstelling van de feiten der geschiedenis op. Zijn voorstelling is juist dáárom zo karakteristiek burgerlijk, omdat zij zeer bijzonder de nadruk legt op de verheerlijking van de vrijë grote persoonlijkheid, om zijn eigen vrijë persoonlijkheid zover mogelijk op de voorgrond te schuiven, en door een sprookjesachtige glans te omgeven. Voor Mengelberg is de vrijë persoonlijkheid in het algemeen en zijn eigen persoonlijkheid in 't bijzonder een heilig evangelie.

Zijn zuiver burgerlijke opvattingen over de vrijheid van schepping past Mengelberg ook toe op vóór-burgerlijke tijden. Hij geeft daarmee natuurlijk de geschiedenis verkeerd weer. Zo is het, naar zijn mening, steeds de grote persoonlijkheid, het genie en zijn geest geweest, die de ontwikkeling van de muziek bepaalde. Zeer oppervlakkig, beschouwt hij de gehele West-Europese muziek-geschiedenis als een strijd tussen „zuidelijk-Latijnse” en „noordelijk-Germaanse geest”. Een synthese tussen deze beiden wordt pas door „het wonder der zogenaamde klassieke muziek”, dus door Haydn, Mozart en vooral door Beethoven tot stand gebracht. Alles wat daarvóór bestond, was volgens Mengelberg slechts een voorbereidings-stadium. Deze eerste burgerlijk-vrijë school van componisten bracht dus in de muziek „de universaliteit van uitdrukking” voort, die later de gehele XIXde eeuw beheerste.

Zoals het de geniën zouden zijn geweest, die de ontwikkelingsgang der muziek bepaalden, zo waren het volgens Mengelberg ook geniën die de persoonlijke scheppings-vrijheid tot stand brachten. En wel diezelfde burgerlijke „Weense school”: — „Beethoven is het genie, dat, voortbouwend op Haydn en Mozart, bewust de keten verbreekt, die de toonkunst kluisterde aan andere machten”. Hij schrijft geen gelegenheids-muziek meer in dienst der kerk of in opdracht van vorsten en ondernemers; hij schrijft alleen krachtens de ingeving van zijn genie.” Het eenvoudige feit, dat sedert Beethoven de muziek een vrij handels-artikel in de kapitalistische waren-ruilhandel wordt, zo als

bloemkool of badkuipen, betekent voor Mengelberg het begin van het tijdperk der gelukkigmakende vrijheid: „Omstreeks 1800 maakt de muziek zich zelfstandig, zij bevrijdt zich uit den dienst van een bepaalde gemeenschap of klasse der maatschappij”. Op deze manier ontstaat omstreeks 1800 het zogenaamde „absolute rijk der toonkunst”, — dat paradijs, waar iedere burgerlijke eenling doen en laten kan wat hij wil. Dat dit „absolute rijk” alleen voor de kapitalistische burgerij absoluut is, en diensengevolge volkomen door de klasse wordt bepaald, zal Mengelberg, die zich in het onbepaalde bezit van zijn persoonlijke vrijheid verheugt, natuurlijk nooit kunnen inzien.

Deze idealistische feiten-verdraaiing wordt pas volkomen, als Mengelberg ook de vorm van het burgerlijke muziek-verbruik, het concert-leven, tot een vrijë daad van vrijë persoonlijkheden verklaart: „Door de omvattende geest der scheppingen dezer meesters (Haydn, Mozart, Beethoven) en hunner opvolgers ontwikkelt zich het autochthone muzikale leven”.

En nu het hoogtepunt: „In deze muzikale wereld nu speelt de reproducerende kunstenaar een belangrijke rol. Hij is feitelijk degeen, die deze gemeenschap vormt en samenhoudt”.

Wel-is-waar hebben, naar Mengelbergs mening, de grote geniën Haydn, Mozart en Beethoven het concertleven mogelijk gemaakt, doordat ze voor een „denkbeeldige gemeenschap” van toehoorders schiepen. Maar het zijn de concerteerende virtuozen, de Mengelbergs, die de „muzikale wereld” in werkelijkheid veranderd hebben: „De reproducerende kunstenaar is de bemiddelaar tussen het kunstwerk en het publiek en als zodanig is hij de kracht, die een opbouwend paedagogisch en sociaal werk verricht”.

Hier zet Mengelberg nu werkelijk alle feiten op hun kop. Niet de opkomende en zelfstandig wordende bourgeoisie heeft zich in de XVIIIde eeuw langzamerhand tot eigen muziek-beoefening en tot gemeenschappelijk muziek-genot aan-een gesloten in de concertzaal, — en niet de grootste scheppers van deze beweging, de Weense klassici, hebben door hun werk de behoefte van de burgerij bevredigd, — neen, volgens Mengelberg zijn deze geniale scheppers het uitgangspunt; deze hebben „krachtens de ingeving van hun genie”, zonder zich om hun omgeving te bekommeren, muziek geschreven, die nu door de reproducerende kunstenaar wordt uitgevoerd, welke laatsten daardoor pas een „nieuwe collectiviteit”, n.l. „de massa der ontvankelijkken” vormen.

De concert-virtuoos wordt dus, volgens Mengelberg; een sociale hervormer: „De muzikale uitvoering krijgt een opbouwende, maatschappelijke, ja sociale betekenis”! Volgens Mengelberg, waren dus niet de behoeften aan genot van de bourgeoisie de aanleiding tot het concert-leven, maar, naar zijn mening, hebben de grote concert-virtuozen de „muzikale wereld” uit vrijë wil opgebouwd. En deze „muzikale wereld” wordt in

Mengelbergs oog tot een volkomen zelfstandig, van alle uiterlijke omstandigheden onafhankelijk ding: „Dit muzikleven heeft zijn eigen groei, die slechts indirect met de eigenlijke wordings-geschiedenis der muziekwerken samenhangt"! Als een zelfstandige planeet zweeft dus „de muzikale wereld" in het heelal. Mengelberg ziet het muzikleven als een zelfstandige, in zichzelf besloten wereld binnen de burgerlijke maatschappij. Had den, naar zijn mening, vroeger de concert-virtuozen deze wereld geschapen, tegenwoordig is hij het, Mengelberg zelf, die in deze wereld de heerschappij voert. Daarmee kroont Mengelberg zichzelf tot koning.

Doch dat is hem nog niet voldoende. Mengelberg heeft eens de muziek de „menselijkste openbaring Gods" genoemd. De „vertolking" der muziek wordt dus „tot een missie". Als de muziek goddelijke openbaring is, dan is dus Mengelberg de paus, die Gods woord aan de „muzikale wereld" mededeelt. Zo groeit uit een concert-dirigent een koning en paus te-gelijk! Onder de reproducerende kunstenaars heerst in 't algemeen een tegenzin tegen het discussiëren over hun beroep en hun plaats binnen het muziek-gebruik. Dat is verklaarbaar, omdat iedere specialist zich in dit beroep weer onder-specialiseren moet, en zijn speciaal gebied al groot genoeg voor een geheel levenswerk is. Mengelberg is een van de zeer weinigen, die over zijn beroep nadenkt, om dat beroep en zich-zelf te verafgoden. Ja, Mengelberg gaat zover, dat hij speciaal voor de „studie der reproductieve toonkunst" een bijzonder hoogleraars-ambt aan de Universiteit te Utrecht voor zich laat instellen! Daarmee geeft hij zijn idealistische muziek-opvattingen een wetenschappelijk tintje. Zij worden daardoor openlijk en in alle plechtigheid van staatswege goedgekeurd. Dat het Mengelberg niet zo zeer om de verdere wetenschappelijke uitwerking van zijn opvattingen gaat, als alleen om de professorstitel en de erkenning van staatswege van zijn opvattingen, volgt alleen reeds uit het feit, dat hij sedert zijn intrée-rede, twee jaar geleden, in het geheel geen voordrachten of colleges aan de Universiteit heeft gehouden!

Voor Mengelberg is muziek de vrijë uitdrukking van de persoonlijkheid, de uitstorting van subjectieve gevoelens. Hij ziet niet in, dat dit slechts één van vele mogelijke muziek-opvattingen is, — juist de zuiver burgerlijke, van de tijd van Mozart en Beethoven tot ongeveer Gustav Mahler en Richard Strauss, dus tot ongeveer 1914. Voor hem is de uitdrukking van subjectieve gevoelens de absolute wet van de muziek en de muziek van de vóór-burgerlijke tijden slechts een strijd om deze wet langzamerhand te bereiken.

De componist drukt, volgens hem, in het werk, dat hij schrijft, zijn hoogst persoonlijke gevoelens uit. Degene, die dit werk in de concertzaal ten gehore brengt, moet nu de, in het werk neergelegde gevoelens weer zo intensief mogelijk uitdrukken, wat alleen mogelijk is door een onbewust vermogen tot navoe-

len. Pas door een gevoels-uitdrukking van den reproduceur kan een gevoels-indruk bij het publiek te-weeg worden gebracht. Hoe sterker nu de uitdrukingskracht van den concert-virtuoos is, des te beter is hij — volgens burgerlijke opvattingen natuurlijk. Het is dus volkomen logisch, dat Mengelberg als de meest kenmerkende eigenschappen van den dirigent „de vrijheid van voordracht, het improvisando, het herscheppen uit de ingeving van het ogenblik” noemt. Al het andere: de technische volmaakt-hed, de preciese opvolging van de aanwijzingen, het afwegen van klankgroepen, het doordachte opbouwen van de, in de muziek neergelegde spanningen en ontspanningen, is voor hem slechts iets, dat van-zelf spreekt. Alleen het onbewuste en onopzettelijke doorvoelen, „dit improvisando is het, dat de partituur eerst doet leven, doordat het het vuur ontsteekt in de harten der hoorders”.

Nu bereikt Mengelberg met dit „improvisando” de hoogste mate van gevoelswerking. Extatisch doorvoelt hij iedere klank, die hij aan het orkest ontlokt. Voor alle muziek, die de extatische uitdrukking van subjectieve gevoelens is, is Mengelberg dus een uitstekend dirigent. De muziek van de vrijë geniën, van Beethoven tot Gustav Mahler, dus b.v. de muziek van Schumann, Berlioz, Liszt, Wagner, Brahms, Bruckner, Debussy, vereist dit improvisando, dat Mengelberg in zo hoge mate bezit. Daardoor komt het, dat de burgerlijke Mengelberg voor de burgerlijke muziek van de XIXde eeuw een uitnemend dirigent is en door de gehele burgerlijke wereld wordt gevierd.

Voor alle muziek echter, die niet de zuiverste uitdrukking van subjectieve gevoelens is, is Mengelberg de meest ongeschikte dirigent. Daar Mengelberg de uitdrukking der subjectieve gevoelens als „absolute” wet van alle muziek aanneemt, kan hij alle muziek van vóór 1750, alle muziek tot Bach en Händel, onmogelijk begrijpen en uitvoeren, want hij brengt er subjectieve gevoels-uitdrukking bij te pas, die er helemaal niet in zit. Bachs muziek b.v. is objectieve uitdrukking en weerspiegeling van absolute macht; zij moet dus zonder subjectief gevoel, zonder Mengelbergs „improvisando”, worden uitgevoerd. Mengelbergs Bach-interpretatie is dientengevolge een volmaakte onmogelijkheid, ofschoon zij van zijn beperkt burgerlijk gezichtspunt uit de enig juiste is. Ook voor Haydn en Mozart (ongeveer tussen 1750 en 1800) is Mengelberg niet de geschikte man. Hij ziet ze nog geen van beide voor vol aan. Ze gelden bij hem als voorbereiders tot de „vrijë” XIXde eeuw van Beethoven; hij maakt beuzelachtige Rococo-muzikanten van ze, wat ze in werkelijkheid geenszins waren.

Van zijn burgerlijk standpunt uit is ook Mengelbergs innerlijke afwijzing van alle nieuwe muziek sedert Mahler en Strauss te begrijpen. Zeker, hij geeft Strawinsky, Schönberg, Bartok en Hindemith, maar alleen om ook de modernen eens aan het woord te laten komen, — alleen als een zijsprongetje nu en dan. Van Mengelbergs standpunt is Gustav Mahler de laatste van de zeer

grote meesters. Dat is volkomen juist. Mahler is de laatste geweest, wien het met enorme krachts-inspanning gelukt is, door de subjectieve gevoels-weergave in zijn symphonien een al-omvattend spiegelbeeld te scheppen van de kapitalistische wereld in haar verval-periode. De vooruitstrevende muziek van de jongere generaties gaat die subjectieve gevoels-weergave welbewust uit de weg, en beweegt zich in de richting van een objectief, gedeeltelijk speels ontspannend klank-beleven. Door Mengelbergs eigenzinnig „improvisando” wordt deze muziek verwekelijkt, subjectief gemaakt, verwrongen.

Evenals de nieuwe muziek objectiever wordt, zo zijn er ook moderne dirigenten, die, in volkomen tegenstelling tot Mengelberg, de subjectieve gevoels-expressie, het „improvisando” afwijzen en slechts het objectieve klankbeeld laten spreken. Toscanini en Klemperer b.v. trachten hun eigen persoonlijkheid bij het musiceren uit te schakelen en geheel terug te wijken achter het werk van den componist. Zij zijn derhalve uitermate geschikt voor de muziek vóór Mozart en na Mahler. Toscanini is in deze richting zó ver gegaan, dat hij bij het weergeven van het objectieve klank-beeld een weergaloze nauwkeurigheid en louterheid heeft bereikt. Maar juist door die weergaloosheid is hij weer een, bij de bourgeoisie hoog in aanzien persoonlijkheid. Zijn terugwijken achter het werk slaat hier dialectisch om in een naar voren treden van zijn persoonlijkheid.

Mengelberg bestrijdt natuurlijk scherp de richting Toscanini-Klemperer. Hij verwijt hun, dat zij „van het wezen der muziek en van de muzikale vertolking niet het juiste begrip” hebben. Voor hem kan er — naar zijn begrip van de soevereine vrijë scheppende persoonlijkheid — slechts één muziek-opvatting bestaan. Hij moet zich dus wel scherp kanten tegen de moderne, met name door Klemperer verdedigde opvatting, dat Bachs „Matthäuspassion” zo objectief mogelijk, en het origineel zo trouw mogelijk volgend, dient te worden uitgevoerd. Van zijn burgerlijk standpunt uit heeft Mengelberg volkomen gelijk, wanneer hij zegt, dat „zulk een uitvoering elke levende schoonheids-ontroering zou missen”. Maar „ontroering”, m.a.w. subjectieve gevoels-aandoening, behelst Bachs muziek in het geheel niet. Bachs objectieve muziek en Mengelbergs subjectief „improvisando” passen nu eenmaal niet bij elkaar.

Samenvattend kan men zeggen, dat Mengelberg als het type van een burgerlijk dirigent kan gelden. Zijn door de klasse, waartoe hij behoort, bepaalde opvattingen over de vrijë schepende kracht der persoonlijkheid generaliseert hij tot een natuurwet. Hiervan uitgaande, komt hij noodzakelijkerwijs tot idealistische geschied-valsingen. De hele geschiedenis is voor hem slechts een aanloop tot de vrijë XIXde eeuw. Productie- en consumptie-toestanden op muziekgebied worden, mag men hem geloven, door vrijë scheppende geniën op beslissende wijze beïnvloed. En zijn speciaal beroep, dat van den herscheppenden virtuoos, kent hij een overdreven betekenis toe. Op alle ma-

nieren vergoedt hij zich-zelf. Doch als dirigent blijven zijn capaciteiten beperkt tot de XIXde eeuw en de eerste jaren der XXste.

Wanneer in de toekomst een nieuwe muziek ontstaat op een nieuwe maatschappelijke grondslag, dan ontstaat tevens een nieuwe taak voor de muzikale weergave. Voor concert-virtuozen als Mengelberg echter, met hun burgerlijk-idealistische muziek-opvattingen, zal er geen plaats meer zijn. De tijd zelf zal ze in het niet doen verzinken.

LIED VAN DE SPAANSE SOLDENIER

FREEK VAN LEEUWEN

Zij zeiden:

Beeft ge dan niet voor uw onsterfelijke ziel? —
Zie, rondom hebben zij onze kerken verwoest
En de stola van onze Priesters hebben zij niet ontzien.

Doch hij antwoordde:

Ik zag de bevolking, die op de pleinen werd vermoord,
En tussen de torenvalken en de vleermuizen
Nestelden zich de mitrailleurs, in de torens van de kathedraal.

En zij zeiden:

Zaagt ge niet, hoe zij het Heiligste hebben onteerd?
Op de rokende puinen wenen de kloosterlingen...

Doch hij antwoordde:

Ik weet, dat zij hun goud tegen het volk hebben gekeerd.
En hun kloosters hebben zij versterkt tot forten.

En zij zeiden:

Vreest ge dan niet voor uw eeuwig Heil? —

Doch hij antwoordde:

Zie, ik weet dat Christus de tempel heeft verlaten
En in de straten gaat hij voor het volk
Als een rode vaan...

DE BRIEF

FREEK VAN LEEUWEN

Ik zit hier in mijne kamer, en voor mij ligt een brief, die een oud Vlaamsch moederke schreef aan heuren zoon, die als vrijwilliger gegaan is, naar het roode leger in Madrid.

De letters kriebelen lijk regenwormen en herfstspinnen over het papier en springen plotseling op een wonderlijke manier onder en boven de lijnen uit en vaak zijn zij half verwischt en moet ik mij over het papier buigen om ze lezen te kunnen. Zie wat ze hier schrijft, zie.

Ze schrijft:

Mijn innig geliefde Zoon!!!, met drie uitroepetekens en met een vlek nog bovendien. Drie uitroepetekens, die beduiden, hoezeer zij hem bemint, en een vlek, die beduidt, hoe zeer zij om hem weent.

Het is nu herfst, schrijft zij, en de bladeren regenen in onzen hof. En het regent in mijn hart, als ik peins, hoe of ik u schrijven zal. Het is 'al zoo lang geleden, sinds ik den laatsten maal geschreven heb en ik zijn niet gewoon van te schrijven. Morgen is het Allerheiligen, en ik peins op uw vader en op uw drie broers, die gestorven zijn. Op uw vader, die gevallen is aan den IJzer, en aan Charel, die gevallen is aan den IJzer, en aan Lowieke, die gestorven is aan de tering, en aan ons Joske, dat gestorven is aan de tering en ik peins op u, dat ge nu verre zijt en soms peins ik, of gij ook gestorven zijt en of ik u niet weer zal zien. Voor mij ligt de gazet, en ik heb hem zoo vaak gelezen, dat de letters verwischt en de randen zijn gescheurd om dichter bij u te zijn, als ik lees, van die Vlaamsche vrijwilligers, die bij Irun in de voorste gelederen gestreden hebben. En ik peins, dat gij daar bij geweest zijt misschien en dan zijn ik fier op mijnen zoon en ik sta op en doe mijn werk, lijk allen dag en ik vaag de zorgen uit mijn hart, lijk als de zon daar buiten de regen wegvaagt, van het stukske blauw, dat uitgeeft op mijnen hof en het begint te blinken, zoo als die afgevallen bladeren, met iets rood en met iets van goud...

Dit alles schrijft zij, zie, en met tusschen de lijnen nog van allerhanden meer, aan angst en verdriet en aan hoop en aan liefde en dat in woorden niet neer te schrijven is.

En ik zie naar de letters, die zoo wonderlijk onder en boven de lijnen uitkruipen, lijk herfstspinnen en regenwormen. En ik zie naar de inktvlekken die tranen en naar de uitroepetekens, die liefde beduiden.

En ik ken deze moeder niet en ik ken de andere moeders niet, die brieven schreven, die allen anders en toch allen hetzelfde zijn, lijk als de deze. Maar ik peins, dat het nu bladeren regent, in uw hof en in mijn hof, maar dat het weer lente wordt en dat die lente schooner zijn zal, als ooit een lente was. En dan eindig ik hier, met mijnen brief, aan deze Vlaamsche moeder en aan geene Spaansche moeder en aan alle anderen moeders, die uit zien over deze bedroefde wereld.

Antwerpen, November 1936.

boek-bespreking

„STIEFMOEDER AARDE“

Dr. A. WILLEMSE

Voor twee jaar verscheen van den jongen Friesen schrijver Theun de Vries, die al eerder naam had gemaakt met zijn Rembrandt-boek, een roman „Eroica“, een revolutie-roman, met gejuich begroet in het kamp, waar men al zo lang uitziet naar het jonge Nederlandse talent, dat de wereld eens anders aankijkt dan van uit de besloten wereld der intellectuelen. Het boek bleek een teleurstelling. Misschien had de titel ons kunnen waarschuwen. Dit naar-voren-halen toch van het heroïsche in de bevrijdingstrijd der arbeiders is kenmerkend voor den buitenstaander, gegrepen door eerbied voor de menselijke grootheid, die in die strijd aan de dag treedt, zonder de wezenlijke inhoud er-van te kennen. Wel-is-waar speelde het boek „ergens“ in Oost-Europa en liet het zich dus niet aan een bepaalde werkelijkheid meten, maar dit complex van „Putsch“ en intrigue bleef vreemd aan de werkelijke krachten der arbeidersbeweging. Legt men naast „Eroica“ de Vries' laatste boek, „Stiefmoeder Aarde“¹⁾ dan is het haast onbegrijpelijk, dat hij binnen zo korte tijd een zo schitterende revanche wist te behalen. Maar bij iets nader bezien, wijkt die onbegrijpelijkheid, ja blijkt een van de grootste bekoringen van dit boek de helderheid, waarmee zijn qualiteiten aan de dag treden.

Men kan het boek een historische roman noemen, maar dan niet in die zin, dat hier een stuk geschiedverhaal tot een roman is verwerkt, maar dat een stuk sociale geschiedenis — de Friese boeren in de XIXde eeuw — in het leven van een aantal fictieve gestalten is uitgebeeld, waarbij slechts terloops een enkele historische persoon — o.a. Domela Nieuwenhuis — optreedt.

Het behoort tegenwoordig tot de reclame-middelen van de boekhandel, de auteurs voor hun publiek te laten optreden om verantwoording af te leggen van doel en opzet van hun werk, en de belangstellenden een blik te laten slaan in de keuken van het bedrijf. De Vries behoeft die blik niet te vrezen; hier vallen geen koksgeheimen te verraden, men proeft onder het lezen de zuivere elementen van dit werk.

Allereerst: de Vries kent zijn onderwerp. Niet op de wijze der razende reporterij, maar uit afkomst en ervaring. Hij voelt zich geworteld in het Friese land. Nu is deze gevoels-gebondenheid aan eigen verleden en „heimat“ ook de bron van zo menig werkelijk jeugdverhaal en van de gevaarlijke mystiek der nieuwste Duitse boeren-roman. De Vries echter heeft door een degelijke historische studie, afstand genomen tegenover zijn stof. En daarbij beschikt hij — we wisten dat reeds uit zijn vorige romans — over een gevoelig-kloek proza en over een sterk evocatief vermogen.

Het resultaat van dit gelukkig samengaan van qualiteiten is een boek,

¹⁾ Stiefmoeder Aarde, roman door Theun de Vries. Van Loghem Slaterus' Uitg. Mij., Arnhem, in 't jaar 1936.

waarvan ons allereerst de gaafheid, de hechte bouw, de organische voeging treft. Hier geen „sociale roman“, die in wezen niet anders is dan een huiselijke familie-roman met hier-en-daar een blik door het venster op de sociale woelingen daar buiten, — geen „historische roman“, die in feite slechts een persoonlijk levensverhaal geeft, onderbroken door paragraafjes uit een of ander handboek der geschiedenis. Zonder ooit zijn structuur te verbloemen, laat de Vries ons nergens tegen het naakte geraamte van zijn verhaal aan kijken. Zijn mensen, door en door menselijke en levende mensen, zijn juist in hun menselijkheid de vertegenwoordigers van hun klassen, niet door theoriën en leuzen, die de schrijver hun in de mond legt, maar door hun doen en denken.

Door een knap-opgezette intrigue, die den geboren romanschrijver verdraagt, plaatst hij de boerenzoons Tjalling en Jarig Wiarda achtereenvolgens in verschillende milieus: tussen de kleiboeren van hun afkomst en de woudkers van de zandgrond, tussen landarbeiders en turfgravers, en overal legt hij een tweevoudige wisselwerking open: de mens, zoals hij door afkomst en opvoeding werd, tegenover het milieu, waar hij in te-recht komt en de reactie van individu en groep op de grote verschuivingen in de eerste plaats van de Friese boeren op de grote landbouw-crisis van de jaren tachtig en van de land- en veen-arbeiders op het doordringen van de socialistische gedachte.

In de beschrijving van die twee grote sociale gebeurtenissen in de tweede helft van het boek, doorstaat de schrijver de vuurproef van zijn talent; ook in deze ontwikkelingen toch, die niet alleen maar gezien, maar ook theoretisch begrepen willen worden, verbreedt de epische toon zich veel-er dan dat hij zou verzwakken.

Men schijnt trouwens de „eenzijdige“ blik van den marxist te moeten hebben om dit laatste te zien. Enige van onze literaire critici althans, dezelfde, die zich zo ergeren aan het damesgeschrijf der familie-romans, aan de knusheid van onze „verburgerlijkte“ literatuur — hebben de gelegenheid niet verzuimd om te laten blijken, hoe verward automatisch hun oordeel op bepaalde woorden reageert. Het eerste deel van „Stiefmoeder Aarde“ — natuurlijk, daar zijn we het over eens: prachtig, prachtig. Maar het tweede, waar de schrijver zo over klassenstrijd en socialisme begint en zo'n vertroebelende propagandisten-figuur als Domela Nieuwenhuis invoert, nee, in het Frans laat zo iets zich misschien lezen, maar over gewone Friese landarbeiders?! — zwak hoor, heel zwak!

Wij verheugen er ons oprecht over, dat de lezers blijkbaar anders over dit gezonde en sterke boek denken: een paar maanden na het verschijnen bleek reeds een tweede druk nodig. Van harte wensen wij het een afzet toe, die binnenkort een goedkope uitgave mogelijk maakt.

Jef Last vertoeft sinds October in Spanje en strijdt daar in de militie tegen de fascistische overweldigers. Hij heeft zijn ervaringen in een aantal, door hun ongekunsteldheid treffende brieven neergelegd, die in een bundeltje zijn verzameld.¹⁾

Van bijzonder interesse is daarbij het onderhoud met den katholieken dichter Bergamin, die geheel aan de zijde van de Republiek staat. Deze reportage geeft wel een geheel ander beeld van het Spaanse katholicisme en de krachten die ook onder de Spaanse katholieken tegen het fascisme worstelen, dan men gemeenlijk uit „De Tijd” of „De Maasbode” ontvangt! Het is een goede brochure geworden, die wij gaarne aanbevelen.

MAATSCHAPPELIJKE GRONDSLAGEN VAN DE NIEUWE GIDS-BEWEGING

Onder deze titel heeft Dr. J. A. A. Knuttel in het „Tijdschrift voor Nederlandse Taal en Letterkunde” een interessant artikel gepubliceerd, waaruit wij ons veroorloven, enkele passages over te nemen, die natuurlijk van het gehele opstel slechts een onvolkomen idee kunnen geven.

Hier is bij ons weten voor het eerst gepoogd, de „beweging van 1880” op concrete wijze in verband te brengen met, en te verklaren uit de gehele ontwikkeling van Nederland in de jaren 1860—1880.

Schrijver gaat uit van de wereldbeschouwing van de leiders der beweging, zoals die onlangs door Dr. Zijdeveld is geformuleerd. Dit was de „identiteitsfilosofie” van Hartmann en Pierson, berustend op Hegel en Spinoza, die de stoffelijke wereld noemt „veruitwendiging der wereldziel”, „de zichtbare geest”. Hij betoogt, dat deze wereldbeschouwing, waarin het „ik” „op-eist van het eeuwige en absolute, van de idee, van het hoogste wat men zich denken kan, niet zozeer een deel, als wel een verschijningsvorm te zijn”, en die de eigen geest als het ware vergoddelijkt, een typische beschouwing is van intellectuelen. Door hun werken met geestelijke krachten, doordat hun aanzien daarop berust, zijn zij geneigd, ja, hebben zij vaak de behoefte: de geestelijke factoren en vooral hun eigen ik aanmerkelijk te overschatten.

„Wanneer nu in de wereldbeschouwing der tachtigers niets ligt, waaruit zou blijken, dat zij optraden als woordvoerders of echo van een andere klasse dan die der intellectuelen, dan volgen daaruit twee dingen: dat wij de nieuwe verhoudingen, waaruit de Nieuwe Gids-beweging voortkwam, in eerste instantie onder de intellectuelen hebben te zoeken, en dat wij aanstonds reeds als symptoom van die nieuwe verhoudingen ont-

¹⁾ Jef Last: „Brieven uit Spanje”. Uitg. „Contact, Amsterdam. Fl. 0.25.

moeten het besef, dat de intellectuelen een eigen groep van betekenis waren gaan vormen, die haar eigen dingen te zeggen had en een zelfstandige rol dacht te gaan spelen".

Het kenmerkende van de beweging der „tachtigers" lag immers in de eerste plaats in de heftigheid, waarmee zij voor hun levensbeschouwing streden en de alleen-geldigheid er-voor opeisten. „Niet in die zin, dat ieder haar moest aanhangen of althans aanvoelen — over het bevattingsvermogen van het grote publiek maakten zij zich niet de minste illusie. Maar alleen degenen die het konden, hadden het recht van meespreken en waren het toespreken waard.

„Twee overtuigingen dus: dat men dingen te zeggen had van het uiterste belang, want van de schoonheid, en dat er een publiek was voor deze dingen, nu nog klein en verspreid... ..Waar werd dit publiek gezocht? Niet in de mensheid in haar geheel... maar in de geestelijke elite, onder de wijssten, wat geconcretiseerd neerkomt op: onder de intellectuelen. Op deze kwam het aan, deze schenen van genoeg betekenis om de alleenheerschappij der beweging te verwezenlijken."

Deze enorme zelfverzekerdheid „is de weerklank onder de dichters en schrijvers van een ontwakend nieuw zelfbewustzijn onder degenen, wier woordvoerders zij zich voelen, een symptoom van een stroming onder de intellectuelen, die een bredere, een leidende plaats in de maatschappij voor zich, voor haar klasse opeist"...

„Zijn er nu in de Nederlandse samenleving en de positie of de vooruitzichten der intellectuelen daarbinnen, in de jaren vóór '80 zulke veranderingen ingetreden, dat zich daaruit dit gezwollen zelfbewustzijn, deze hoge aanspraken in hun midden laten verklaren? Ongetwijfeld.

„De intrede van de nieuwe techniek had grote nieuwe behoeften aan kundigheden meegebracht. Nieuwe categoriën van intellectuelen kwamen op en moesten opgeleid worden; oude ondergingen numerieke uitbreiding, veranderden ten dele van functie en karakter. Dit komt scherp tot uitdrukking in een algehele vernieuwing en herziening van het onderwijs en de onderwijswetgeving in de jaren van 1860—'80. Van het meest essentieel belang voor de veranderingen in het kader der intellectuelen zijn daarbij de instelling der Hogere Burgerscholen en de uitbreiding der „Delftse Academie" tot „Polytechnische School", beide in 1863".

Een tweede factor ziet K. in de groeiënde betekenis der pers, waarvan de afschaffing van het dagbladzegel in 1869 een symptoom is. „Men kan zeggen dat na 1870 de pers een macht wordt". Vóórdien was de geestelijke leiding ook wel in handen van intellectuelen, maar zeer overwegend van één van ouds talrijke categorie: de theologen. Het ging er nu om, hun wereld en levensbeschouwing, die niet meer bij de economische ontwikkeling paste, te vervangen door een andere. De levensbeschouwing van de theologen was in hoofdzaak ethisch en

daardoor in voortdurend conflict met de eisen van de bestaansstrijd, practisch ondoorvoerbaar.

„Zo moest een nieuwe idealistische levensbeschouwing om aan het eeuwig conflict te ontkomen en talloze belemmeringen voor een intens en vrij leven op te ruimen, een andere gezichtshoek hebben en er waren behalve deze negatieve factor ook positieve, die als zodanig aanwezen de aesthetische. Deze positieven waren de met de toeneming der hoofdwerkers zich uitbreidende cultuur, de toenemende behoefte aan luxe door den groeiende welstand der burgerij, gepaard aan die aan afleiding, ook wel door bredere interessen, van de intensieve arbeid in het bedrijfsleven. Reeds beleefde de schilderkunst een bloeitijd, — bracht Cuypers zuiverder, schoon nog niet moderne inzichten in de bouwkunst; — weldra kwam het Concertgebouw-orkest tot stand.

„Allard Pierson, die een kunst wilde, die de synthese zou zijn van religie en wijsbegeerte, en in de kunst de ware tolk der hoogste filosofie zag, was hier de baanbreker, en het ligt voor de hand, dat de jonge dichters en schrijvers zich met enthousiasme als profeten opwierpen van de nieuwe wereld- en levensbeschouwing, die zulke wijde perspectieven voor hen openden. En geen wonder dat zij met bijzondere heftigheid den strijd voerden tegen de dominees in de literatuur, — de dominees met wie de strijd ging, niet enkel om letterkundige opvattingen, zelfs niet enkel om de leiding der geesten op aesthetisch gebied, maar door de verkondiging van een aesthetische levensbeschouwing om de ideologische leiding in haar geheel en om een nieuwe vrijheid van voelen en leven”.

HET WERK VAN AGNES SMEDLEY

NICO ROST

I.

Wie deze vrouw eenmaal ontmoette en haar ogen zag, zal ze nimmer vergeten. In deze ogen was het lijden van alle vernederden en onderdrukten te lezen, doch vlamde tevens een vuur, dat onverwoestbaar zou blijken. Zó zijn haar ogen en zó is ook haar boek „Daughter of Earth”¹⁾, dat haar roem zou vestigen. Agnes Smedley vertelt ons in dit werk de geschiedenis van haar leven, dat vol ontberingen was, maar van strijd voor een betere toekomst tevens. Zonder ook maar het geringste sprankje geluk was haar jeugd. Haar moeder moet zich afjakkeren voor een man, die het karige loon, dat hij in de mijnen van de Colorado Fuel and Iron Company verdient, Zaterdags uitgeeft aan whisky en haar daarna, waar de kinderen bij zijn, in zijn dronkenschap mishandelt.

¹⁾ Een Nederlandse vertaling hiervan verscheen onder de titel „Een vrouw alleen” bij de „Arbeiderspers” te Amsterdam.

Agnes Smedley's broers en zusters leden ook honger, werden óók geslagen, konden ook niet naar school, omdat hun kleren te versleten waren. Toen ze plotseling begreep, dat millioenen mensen zo moeten leven, opdat enkele anderen kunnen profiteren, kwam in-de-beginne een ijskoude eenzaamheid over haar. Eerst probeert ze, er zich toe te bepalen, haar moeder met tederheid te omringen, maar dan beseft ze, dat men moet weten — leren moet — om van dit bestaan iets dragelijks te maken.

Ze gaat voor onderwijzeres studeren. Onder wát voor ontberingen! Hoeveel tegenstand moet ze overwinnen! Als een opgejaagd wild woont ze nu hier dan daar. Een tijdlang wordt ze ondersteund door een zuster van haar moeder, die haar lichaam verkoopt en het geld daarvan aan haar zuster zendt, zodat deze met haar kinderen in het Amerika der Prosperity niet behoeft te verhongeren. Is het een wonder, dat Agnes Smedley een diepe haat in zich voelt groeiën tegen dit systeem? Ze doet haar examen als onderwijzeres, ontmoet mannen, van wie enkelen een tijdlang haar leven bepalen, maar daarna verdwijnen en meestal een lidteken nalaten, waaraan zij telkens in stilte moet denken. Een droevig lachje als afscheid en dan gaat deze vrouw haar weg verder — een vrouw alleen.

Zij is in deze jaren hulponderwijzeres, dan correspondentie op een handelskantoor, dan weer stenotypiste of inspectrice in een fabriek. Steeds duidelijker wordt het haar, dat ze den mensen, bij wie en voor wie ze werkt, niets heeft te zeggen en deze mensen haar ook niet. Op een goeië morgen, als ze het universiteitsgebouw wil verlaten, ontmoet ze een Indiër. Deze ontmoeting is beslissend voor heel haar verder leven.

Sardar Rangit Singh (van Eeden heeft destijds over hem geschreven) vertelt haar van de strijd der Indische bevolking voor onafhankelijkheid. Ze heeft nu iets, waaraan ze haar krachten wil geven, en vat het besluit op, in Indië met de Indiërs voor hun onafhankelijkheid te strijden. Maandenlang bezoekt ze bijna dagelijks Sardar Singh en leert door hem en andere Indiërs, die ze in New-York ontmoet, deze beweging kennen. Ze wil er alles van weten. — niet toevallig aan deze strijd meedoen, niet plotseling een neiging volgen, doch, nu ze eenmaal het besluit genomen heeft, welbeslagen in het srijdperk verschijnen. Ze leert dus niet alleen de taal en de geschiedenis van het Indische volk, maar bestudeert tevens de godsdienst der Hindoes, hun wijsbegeerte en de sociale verhoudingen, waaronder ze leven, hun schilderkunst en literatuur. Na een intensieve studie van enige jaren is ze in staat, het werk van de dichteres Naidoe (die in de Indische beweging een grote rol speelt) in de oorspronkelijke tekst te lezen en te begrijpen.

Dan breekt de wereldoorlog uit. Agnes Smedley is Amerikaanse. Haar beide broers sneuvelen en zelf wordt ze gearresteerd, daar ze het waagt, met Indische nationalistes te sympathiseren. Men kan in de passages, die ze in haar boek aan haar arrestatie wijdt, veel leren over de practijken der politieke politie in Amerika —

Gods own country... Ze wordt levend begraven in de donkerste cel der gevangenis, zodat geen kreet naar buiten door kan dringen. Haar cel is donker en ijskoud, wordt nimmer gelucht en zij zelf vergaat van honger en dorst. Wat men van haar wilde? De adressen van een paar Indiërs. De Amerikaanse politie vergiste zich echter, wanneer ze in de mening verkeerde, dat Agnes Smedley de geheimen van haar vrienden prijs zou geven. Toen men na een paar weken begreep, dat er toch geen woord uit haar was te krijgen, gaf men het op.

Maandenlang lag ze in een ziekenhuis. Het verblijf in de gevangenis heeft intussen haar gevoel van solidariteit met andere vernederden en onderdrukten versterkt. Nog sterker beseft ze het onrecht, dat de ene klasse de andere aandoet, en de schrikbarende onwetendheid der grote massa hieromtrent. Haar horizon wordt wijder — haar strijd zal in het vervolg niet alleen een strijd om de nationale bevrijding van Indië zijn. Ze volhardt echter in haar besluit, naar Indië te gaan en er als journaliste, verpleegster of onderwijzeres haar brood te verdienen. De Engelse regering verbiedt haar echter de toegang. Ze verbiedt ook het boek, waarin Agnes Smedley haar leven beschrijft, en laat haar gezant te Berlijn — als de Duitse uitgave verschijnt — zelfs moeite doen om de publicatie van dit werk te verhinderen.

II.

In 1920 had Agnes Smedley Amerika de rug toegekeerd. Een half jaar reisde ze door de Sowjet-Unie, daarna ging ze naar Berlijn, waar ze enige maanden les gaf aan het Engelse seminarium der universiteit. Haar verdere plannen — het Indische volk te leren kennen en te helpen in zijn strijd voor Recht en Vrijheid — mislukken, daar de Engelse autoriteiten haar de toegang tot Brits-Indië weigeren. Ze vertrekt hierna — in opdracht van de „Frankfurter Zeitung“ — naar China en Mandsjoerijë en ontwikkelt zich daar tot een reporter, — wier naam voortaan in één adem met die van Larissa Reissner, John Reed, Michael Koltsov en Egon Erwin Kisch moet worden genoemd, — tot een groot kunstenaar en een der belangrijkste onder de schrijvers, die strijden voor de verdediging van de cultuur en het behoud van de vrede.

Bijna vijftien jaren heeft Agnes Smedley thans in China — vaak met gevaar voor haar leven — voor deze idealen op de bres gestaan. Indien we thans enigszins georiënteerd zijn omtrent de sociale, politieke en culturele problemen van het Chinese Rijk en onze kennis van het proletariaat in het Verre Oosten groter is geworden, danken we dit hoofdzakelijk aan haar reportages. Weken-lang is de schrijfster te voet door Zuid-China gewandeld en in 1930 trekt ze enige maanden door de provincie Kwantoeng om de oorzaken van de ondergang der zijde-industrie te leren kennen.

„Er waren tijden“, schreef ze in een van haar artikelen, „waarin ik dacht, dat ik mijn verstand zou verliezen. Want niet alleen arbeiders en boeren

werden als dieren op de openbare weg vermoord, — ook talrijke intellectuelen haalde men uit de universiteiten of 's-nachts uit hun bedden, ze werden gefolterd en onthoofd. Velen mijner vrienden kwamen op die manier om het leven".

Maar ondanks dit alles, — ondanks het feit, dat de „Frankfurter Zeitung" haar natuurlijk als medewerker ontsloeg, — ondanks de dreigementen van de handlangers der Kwomintang- en der Japanse regering, haar te zullen vermoorden, — ondanks een hevige pers-campagne, — ondanks het feit, dat ze herhaaldelijk van spionage werd beschuldigd, — ondanks dit alles blijft Agnes Smedley op haar post. Behoeft het te verwonderen, dat zowel de Japanse als de Duitse regering moeite deden om haar om te kopen, en dat de Nanking-regering — door dezelfde motieven gedreven — haar de betrekking van referent in het Ministerie van Arbeid aanbood?

„China blutet" en „China kämpft" heten de beide werken, die thans bij de Malik-Verlag te Londen in een Duitse vertaling verschenen — twee delen, elk van ongeveer 400 pagina's, met ongeveer veertig van haar beste reportages.

III.

Laten we het eerlijk bekennen: hoeveel moeite we er ook voor gedaan hebben, — nimmer hebben we een juiste voorstelling gekregen van hetgeen de laatste jaren in China plaats vond. Nu pas begrijpen we het.

In 1925 stierf Soe-Yat-Sen, een revolutionaire demokraat, die de keizerlijke regering van China ten val had gebracht en de Kwomintang-partij had gesticht. Hij was de bevrijder van China, — werd door de arbeiders en boeren meer geëerd en bemind dan ooit een Chinees staatsman vóór hem; — zijn aanhangers zetten na zijn dood de strijd tegen het feodale China der landeigenaars en generaals voort, maar (men kan het in de uitstekende biografie van K. A. Wittfogel nalezen) de Kwomintang-partij werd een reactionaire partij, zodat zelfs de weduwe van Soen-Yat-Sen spoedig door de regering in de ban werd gedaan. In 1926 propageerden de communisten: De grond voor de arbeiders en boeren! Weg met de belastingen!

De beweging werd sterker, — vooral in Kanton, dat in December 1927 zelfs achtenveertig uur in de macht der Sowjets was.

Maar reeds was de contra-revolutie begonnen, de drang naar vrijheid en menswaardig bestaan van haar tegenstanders met behulp van machinegeweren, zweepslagen, terechtstellingen en folteringen te onderdrukken. Waarschijnlijk hebben de arbeiders en boeren nergens meer ellende geleden en was de nood en honger nergens nijpender dan in China. Deze toestand wilde de reactie handhaven — ten profijte van de rijke landeigenaars en generaals.

De achturedag werd weer afgeschaft, de vakverenigingen ontbonden, scholen in kazernes veranderd en alle linkse bladen verboden.

„China kämpft“ bevat het relaas van de heroïsche strijd der Chinese boeren en arbeiders tegen deze reactie, die 3 Januari 1928 in Sjoejko-Sjan — een mijnwerkersstad — begon. Drieduizend arbeiders namen de politie de wapens af en togen op weg om zich in de bergen van Kiangsi bij de vrijescharen van Tsjoë-Döh te voegen. Deze Tsjoë-Döh was commandant in het Kwomintang-leger geweest, had zich tijdens een communistische opstand bij de arbeiders aangesloten en zich, toen de opstand werd onderdrukt, met zijn regiment in de bergen terug getrokken.

Toen hij hoorde, dat de 3000 mijnwerkers uit Sjoejko-Sjan waren vertrokken, marcheerde hij hun tegemoet. In de stad Leijang ontmoetten de troepen elkaar, en spoedig waaide de rode vlag boven deze stad. Steeds meer soldaten voegden zich bij dit leger, zodat Tsjoë-Döh's troepen in 1931 uit 350.000 man bestonden. „Ze zijn sterk als een tijger en vrezen de dood niet“, vertelden de Chinese arbeiders en boeren, als ze over deze soldaten spraken.

Maandenlang marcheerden de rode troepen door de bedreigde provincies; ze versloegen de legers der Kwomintang-militie, veroverden wapens en munitie, maakten propaganda onder de soldaten der Witte Legers; steeds meer overlopers uit de rijen der vijanden kwamen zich bij hen voegen, en honderdduizenden vrijescharen uit de rijstvelden en de fabrieken in de grote industrie-steden. In de dorpen en steden belegerden ze de burchten der rijke landeigenaars, die dikwijls door de Witte Garde hardnekkig verdedigd werden. Zodra een stad of dorp in bezit was genomen, werd het land onder de landarbeiders verdeeld, en scholen, ziekenhuizen, drukkerijen en bibliotheken opgericht.

Tsjang-kai-sjek liet intussen geen poging achterwege om de rode legers der landarbeiders en boeren te vernietigen. Er is deze jaren veel bloed gevloeid; duizenden rode soldaten zijn gesneuveld in deze strijd voor een betere samenleving; vele steden werden door de Witten heroverd, en steeds werd hetgeen de rode organisaties hadden opgebouwd, door de witte gardes vernietigd. Massa-executies vonden plaats, maar vaak sloten zich honderdduizenden boeren en arbeiders bij de terugtrekkende Rode Legers aan, om met hen enige maanden later het land, waar ze gewoond hadden, te heroveren. Vrouwen en kinderen werden soldaten en marcheerden, vochten en stierven met de mannen. Op elke nederlaag volgde een overwinning. Het Rode Leger groeide tot een machtige politieke eenheid van soldaten, organisatoren en propagandisten.

28 Juli 1930 bezweek — na een zware strijd — de stad Tsjangsjia aan de Jan-tse-kian. In de eerste nacht stak het Rode Leger drie gebouwen in brand, die tot de grond afbrandden: de gevangenis, het hoofdbureau van politie en het belastingkantoor. Geen enkel ander gebouw werd opzettelijk vernield.

Maar 30 Juli arriveerden enkele kanonneerboden, die hele stadwijken in brand schoten, en tegelijkertijd marcheerden zes divisies witte troepen naar Tsjangsjia en dwongen het Rode Leger,

de stad te ontruimen. Iedereen, van wien men meende, dat hij met het communisme sympathiseerde, werd op bevel van generaal Ho-kian eenvoudig terechtgesteld, — mannen, vrouwen, kinderen, arbeiders, professoren en winkeliers. Hij verdeelde de bevolking in groepen, elk van vijf families, en voor iedere verdachte moesten alle leden van zijn familiegroep sterven. Ho-kian liet de huizen en openbare gebouwen, die op zijn bevel door zijn vliegers in brand waren gestoken, en de massaterechtingsstellingen, die hij op zijn geweten had fotograferen, en hij zond de foto's naar de redacties der burgerlijke bladen. „Offers der rode bandieten” stond steeds onder de foto's.

Agnes Smedley heeft ons in twee bundels reportage Sowjet-China leren kennen. Na lezing van „China blutet” en „China kämpft” schijnt de weg van een troep gewapende arbeidersmilitie tot een Rood Leger, van enkele bevrijde dorpen en steden tot een democratische staat van arbeiders en boeren, die dit deel van het Chinese rijk in weinige jaren heeft afgelegd, geen sprookje, maar een historische noodzakelijkheid.

Het verschijnen van deze beide bundels — ik geloof niet te overdrijven — is een gebeurtenis van niet geringe culturele betekenis, daar de schrijfster onze kennis omtrent een volk van honderden miljoenen heeft vergroot, — onze kennis van de wereld, waarin we leven verdiept, en ons op-nieuw het besef geeft, dat onze strijd voor een betere samenleving een strijd voor de verdediging van de cultuur en voor het behoud van de Vrede is.

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. van REINVELD

INLEIDING

Het vraagstuk van de aard en opbouw van de materie (de stof), dus van alle materialen, vloeistoffen en gassen, die wij kennen, is reeds van vele eeuwen vóór Christus af één van de meest bestudeerde en bediscussieerde gedeelten van de natuurkunde (physica). Hoewel men reeds toen intuïtief theoriën en veronderstellingen (hypothesen) maakte en verwoed hierover redetwistte, en ook later nog tal van meer-of-minder gelukkige theoriën heeft opgesteld, gelukte het pas in het eind van de vorige eeuw, experimenten (proeven) uit te voeren, die proefondervindelijk een enigszins duidelijker beeld van de bouw van de stof gaven, en die het mogelijk maakten, een keuze uit de verschillende theoriën te doen.

Sinds-dien echter is de oplossing van het vraagstuk, dat het brein van de mensen een vijf-en-twintig eeuwen reeds had bezig gehouden, plotseling met zevenmijs-laarzen vooruit gedrongen. Het was als een sneeuwbal, die een berg afrolt: eerst klein en nietig, maar dan steeds sneller en sneller aangroeiënd tot een lawine, een geweldenaar, die met donderend lawaai het dal in stort, alles, oud en nieuw, meesleurend en vernietigend. Experiment na experiment werd uitgevoerd, oude theoriën verworpen, nieuwe opgesteld, die zich echter ook maar kort handhaafden en weer plaats moesten maken voor andere. Doch deze laatste gaven weer aanleiding tot nog geraffineerder experimenten, die op hun beurt weer de tekortkomingen van hun moeder, de theorie, aan het licht brachten. En nieuwe nog nauwkeuriger theoriën werden opgesteld, die weer aanleiding gaven tot nog meer verbeterde experimenten.

En de kringloop gaat verder; experiment en theorie werken ten nauwste samen en terwijl oude theoriën en ideeën over de stof worden weggevaagd, voltrekt zich de revolutie in het fysische (natuurkundige) brein der mensen en met duizelingwekkende vaart dringt de mens door in de verste geheime uithoeken der materie.

We stellen ons voor, te trachten, in een reeks van artikelen in „Politiek en Cultuur“, ook den leek enigszins een beeld te geven van de resultaten van de bovengenoemde navorsingen.

MOLECULEN

Zoals reeds werd opgemerkt, verstaan we onder de „materie“, of de „stof“, de verzameling van alle materialen, vloeistoffen en gassen, die we kennen, zoals ijzer, zilver, zand, glas, staal, diamant, water, stroop, lucht, lichtgas, water-damp enz., enz. De vraag zal zich dus nu aan ons voordoen, of we wel werkelijk van „de“ opbouw van de materie in het algemeen kunnen spreken, of m.a.w.: of werkelijk de millioenen vormen, waarin de materie zich aan ons voordoet, gelijk of althans ongeveer gelijk zullen zijn opgebouwd, of dat men alle stoffen practisch niet met elkaar kan vergelijken.

We kunnen ons immers enerzijds zeer goed voorstellen, dat alle stoffen totaal verschillen, ook al bekijkt men er slechts nog zo kleine deeltjes van, terwijl het toch ook ten slotte niet uitgesloten behoeft te wezen, dat al de stoffen opgebouwd zijn uit uiterst kleine, gelijke bouwsteentjes, die echter geheel anders gerangschikt of op elkaar gestapeld zijn, waardoor wij, die alleen een staaf ijzer, een klomp(je) zilver enz. bekijken, dus het gehele bouwwerk, een geheel verschillende indruk van die stof krijgen. Zoals we bijv. van het gebouw van de Handelmaatschappij ook een geheel andere indruk krijgen dan van een vervallen arbeidershuisje, terwijl beide toch van bakstenen gebouwd zijn. Wanneer men het gebouw van de Handelmaatschappij zou afbreken, en ook het arbeidershuisje, dan houdt men van beide slechts bakstenen over en, afgezien van de kwaliteit, zal men, aan die bakstenen afzonderlijk niet kunnen zien, waartoe zij

hebben gediend, of ze een stukje Handelsmaatschappij, dan wel een stukje arbeiderswoning zijn.

Maar alvorens we de vraag beantwoorden, of de materie al of niet uit gelijke bouwsteentjes, zij het dan ook onvoorstelbaar kleine, is opgebouwd, moeten we ons eerst de vraag stellen: of de verschillende stoffen wel überhaupt uit bouwsteentjes zijn opgebouwd. Staan we bijv. aan het strand, dan zal dit zich als één geheel aan ons voordoen; maar zien we nauwlettend toe, dan blijkt het opgebouwd te zijn uit harde zandkorreltjes. We kunnen het strand dus gemakkelijk verdelen tot aan deze zandkorreltjes, maar daarna zal een verdere verdeling heel wat meer inspanning kosten.

Bezien we echter de zee, die zich ten Westen van ons uitstrekt, dan komt deze ons ook als één voor. Doch ook deze laat zich gemakkelijk onderverdelen in druppels; maar elk druppeltje kunnen we weer verder verdelen in druppeltjes enz. Zo op het eerste gezicht komt het ons onwaarschijnlijk voor, dat als we deze onderverdeling verder voortzetten, er een ogenblik zal komen, dat men, evenals dat bij het onderverdelen van het strand het geval was, op harde korreltjes stuit, die men niet meer, of althans zeer lastig, verder kan verdelen.

Dit voorbeeld nu, raakt de vraag, waarover reeds de Griekse en Romeinse filosofen in de grijze oudheid vochten, n.l. de vraag: of het strand, dan wel de zee het juiste beeld geven van de opbouw der materie. Reeds omstreeks 500 jaar vóór Chr. verdedigden de filosofen Leucippus, Demócritus, Lucretius en Epicurus de opvatting, dat het strand het juiste beeld zou geven van de gehele opbouw der materie. Dat men dus de stof, in welke gedaante ze zich ook aan ons voordoet, niet steeds verder zou kunnen onderverdelen, doch dat men op een gegeven ogenblik zou stuiten op ontzettend kleine deeltjes, korreltjes, die onmogelijk verder konden worden onderverdeeld. Deze „korreltjes” zouden dan dus de eigenlijke bouwstenen voorstellen.

Dat wij van deze „korreltjes” in het dagelijks leven niets merken, behoeft niet tegen deze theorie te pleiten, daar deze zo klein zouden zijn, dat ze onmogelijk met onze zintuigen afzonderlijk zijn waar te nemen. Ook later is veel over deze vraag gestreden; zo heeft bijv. de grote Engelse natuurkundige Newton (1693—1727) deze „discontinue theorie der materie” (de „korreltjes”-theorie dus) met grote ijver verdedigd, terwijl Kant, Schelling en Fichte de mening waren toegedaan, dat het beeld van de zee meer op de materie van toepassing was, — dat men dus, mits uitgerust met goede instrumenten, de materie steeds verder zou kunnen onderverdelen. De in de achttiende en negentiende eeuw opkomende scheikunde deed echter hoe langer hoe meer de waarschijnlijkheid van deze „korreltjes-theorie” in het oog springen, en eindelijk gelukte het in het eind van de negentiende eeuw, de juistheid van deze, aanvankelijk dus intuïtief geopperde theorie te bewijzen.

Een van de consequenties van deze „korrel-theorie” toch zal zijn, dat men zich ook niet een willekeurige dunne laag van de materie kan voorstellen. Bestrooiën we bijv. een vel papier met zand, dan zal dit het vel volkomen bedekken, als er althans korreltjes genoeg zijn om de laag op zijn minst één korrel dik te maken, zodat in dat geval de korreltjes dus juist allen naast elkaar liggen. Het zal echter onmogelijk zijn, met de helft van de bovenbedoelde hoeveelheid het papier te bedekken, daar dan de laag de dikte zou moeten hebben van een halve korrel, wat natuurlijk niet mogelijk is. We zien dus, dat een zeer dunne laag geheel andere eigenschappen zal moeten hebben dan een dikkere. In 1890 nu vond Lord Raleigh dit verschijnsel bij olielagen ter dikte van een miljoenste millimeter.

Tal van andere experimenten bevestigden, dat elke stof uit „korreltjes” bestaat, waaraan men de naam van moleculen gaf. Nu blijkt echter, dat de moleculen nog steeds de eigenschappen van de betreffende stof hebben. Breekt men ijzer af tot aan zijn moleculen, dan vindt men moleculen, die nog steeds de eigenschappen van het ijzer dragen, enz. Dus niet als in het geval van het gebouw van de Handelsmaatschappij en de arbeiderswoning, waarin we dezelfde bouwstenen vonden. Daar er miljoenen soorten van stoffen op de wereld zijn, vinden we dus ook miljoenen soorten van moleculen.

De grootte van de moleculen kan men berekenen op verschillende manieren, — waarop we hier, voorlopig althans, niet in kunnen gaan, — en ook proefondervindelijk bepalen. Ze blijken ontzettend klein te zijn, hetgeen uit de volgende voorbeelden kan blijken:

De doorsnede van één water-molecuul bedraagt 0,000.000.047 cm, en in een liter water zijn 3.500.000.000.000.000.000 of, anders geschreven, $3,5 \times 10^{25}$ moleculen aanwezig. Wanneer we deze allen naast elkaar zouden leggen, zou de zo gevormde keten, ondanks de geringe doorsnede van één molecuul, 400 miljoen maal om de aarde gelegd kunnen worden! En ook het volgende voorbeeld demonstreert het geweldige aantal moleculen, dat in één liter water aanwezig is. Wanneer men één liter gelijkmatig over al het land van de aarde zou verdelen, zouden er nog 32 miljoen per vierkante cm komen! Wanneer men anderzijds een liter water op zou bergen in een vat, waaruit door een klein lekje een miljoen moleculen per sec. zouden lekken, dan zou het 1,1 biljoen jaar duren, voor het vat helemaal leeg zou zijn.

Laten we dit eerste gedeelte besluiten met nog één voorbeeld van de kleinheid der moleculen. Wanneer men in Duitsland één ons suiker eerlijk zou verdelen over alle inwoners van het Derde Rijk, zou iedere inwoner drie-duizend-biljoen moleculen suiker krijgen. En dan klagen de mensen nog...!

tijdschriften-bespreking

Uit het **November-nummer** van „**De Stem**” komt men te weten, wat voor zonderlinge en bedenkelijke wezens de communisten zijn.

Dirk Coster schrijft hier onder de titel „**Op de bres**” over de rechten van de geest. Hij doet een treffend relaas van een kruidenier, die een innig ontzag toont voor een professor, hoewel hij van diens wetenschap niets begrijpt. En dan gaat hij voort:

„Dit lijkt een absurd verhaaltje. Communisten zullen, als zij zich ooit verwaardigen zouden dit te lezen, erbij brallen: „een poging om de kleinen klein te houden, en al wat de pen voert, is de lakei van het kapitaal. Maar wij kunnen deze heren verzoeken, hun vriezerig-kil standpunt even te vergeten en hun vingers even van hun denkbeeldig speelgoed, hun revolver, af te houden. Dit is geen kleinigheid, dit is de psychische werkelijkheid, die deze maatschappij bijeen houdt.”

Communisten spreken nooit, zij brallen altijd, en ze hebben altoos een denkbeeldige revolver in hun vingers. Wie zou het wagen, deze diepe gedachten van Dirk Coster te bestrijden?

Maar we citeren verder:

„Het is het communisme, dat geen geestelijk meerder of minder meer erkent, en dit intellect het recht op een eigen levensatmosfeer tracht te ontnemen, eigen reacties op eigen gevoeligheden — dat meent, dat de grondwerker en de professor in de subtielste wetenschap of de schepper van het meest sublieme kunstwerk in dezelfde omstandigheden tot de volle ontplooiing van hun energie zullen kunnen komen — (terwijl toch reeds zo verschillende geesten door anders-bewerktuigde lichamen gedragen worden).”

Er is nog meer van die aard, maar dit proefje zal wel genoeg zijn. En nu mogen wij Dirk Coster misschien vragen, welke communist deze baarlijke onzin gezegd of geschreven heeft, en waar en wanneer?

Het zou ons werkelijk interesseren te vernemen, waar „het communis-

me” betoogd heeft, dat er geen geestelijk „meer of minder” bestaat of dat de geestelijke aanleg bij alle mensen precies gelijk is.

Mogen wij opmerken, dat het de goedkoopste, maar ook de minderwaardigste vorm van polemie is, aan dien tegenstander opvattingen toe te dichten, die hem nog niet in zijn droom ingevallen zijn; en dat Dirk Coster, die zich opwerpt als de kampioen van het fatsoen in de Nederlandse letteren, goed zou doen, dit in gedachten te houden?

In het **December-nummer** van „**Groot Nederland**” bespreekt **Menno ter Braak** 't Marxistische boek van Luppel over den Frans 18-eeuwsen schrijver en denker **Diderot**. Naast waardering, is er veel hoon voor „gelovige Marxisten”, en Darwin en Marx heten „twee wetenschappelijke mensen, die, hoe groot overigens hun verdienste ook moge zijn, gemeen hadden, dat zij critiekloos achter abstracte woorden aanliepen”.

Daar volgt dan blijkbaar een onvolgende begrip voor den geniaal „dilettant” Diderot uit, en Marx krijgt het verwijt te horen: „het was trouwens niet Marx, maar Goethe, die dit geschrift (Diderot's meesterwerk „Le neveu de Rameau”) ontdekte en vertaalde.”

Er zijn al veel zonderlinge beschuldigingen tegen Marx gericht, maar dit verwijt, dat hij Diderot of „De neef van Rameau” niet waardeerde, is wel het vreemdste.

Diderot was namelijk Marx' lievelings-schrijver; de dialoog over Rameau's familielid noemde hij „dit enige meesterwerk”; en toen hij er in zijn boekenkast een tweede exemplaar van ontdekte, zond hij dit dadelijk aan zijn vriend Engels in Manchester, met een lang citaat uit Hegel erbij, die ook een bewonderaar was. (De brieven van 15 April 1869.)

Ook valt het niet in te zien, waarom Marx het stuk van Diderot moest ontdekken, als Goethe dat al voor hem bezorgd had.

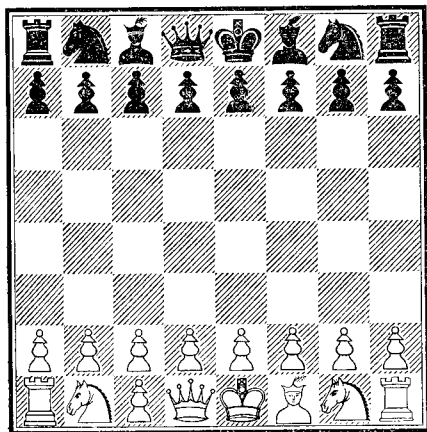
Zou het niet kunnen zijn, dat Marx, die toch blijkbaar niet zo dogmatisch was, of hij kon Diderot wel bewonderen, minder in de ban van abstrac-

te begrippen stond, dan ter Braak meent?
Hij verwacht Marx met sommige Marxisten, die op dat punt inderdaad niet zonder zonde zijn.

Wij ontvingen no. 3 van de jaargang 1936 van het Russische tijdschrift „Tichiej Okeaan” (De Stille Oceaan). De rijke inhoud is voor een groot deel gewijd aan vraagstukken, waarbij ook Indonesië betrokken is. Wij noe-

schaken

Mr. G. BOOMSMA



Het is nog niet zo zeer lang geleden dat het schaakspel in Nederland vooral, indien niet uitsluitend door de economisch bevoorrechte klasse werd gespeeld. Een Prins van Oranje werkte, in 1873, mede aan de oprichting van de Nederlandse Schaakbond, en in de schaakgezelschappen van die tijd ontmoette men de bloemen der aristocratie, van de grote financiële wereld, van de academische kringen. Men speelde met stukken van ivoor en van ebbenhout, op ingelegde borden van palm en palissander. Het waren de „deux cents familles” die ons spel beoefenden, en daarbuiten was het niet veel. Het schaakspel van toen was het golf van thans. Niet dat de schaakclubs gesloten waren voor de bourgeoisie of voor het proletariaat, maar de burgerij en de arbeidersklasse was onbekend

men de studie van Irwin over Singapore en de Engels-Japanse betrekkingen — Milgram over de nationale bevrijdings-beweging in de Nederlandse kolonies — benevens de artikelen van Iwanow, Popow en Borisow over Japans uitbreidings-streven naar de Zuidelijke Zeeën. Het nummer vormt een nieuw bewijs, hoezeer de wetenschappelijke belangstelling in de Sowjet-Unie zich ook ook op deze vragen richt.

met het spel; men speelde kaart en men speelde dam.

In Amsterdam hebben de beide van Foreesten en Tresling goed werk tot verbreiding van het schaakspel gedaan, al was hun oogmerk niet op propaganda gericht. De Utrechenaar Van Wennekendonk werkte doelbewust aan de verbreiding mede, en het was de rondgang van J. F. Heemskerk en N. W. van Lennep, die tussen 1890 en 1895 het schaakspel aan de burgerij bekend maakte. Omstreeks 1900 waren er wel 2000 schaakspelers in Nederland, die niet met twee pionnen tegelijk begonnen! Er waren geen arbeidersschaakclubs, maar in het V.A.S. waren toch enkele spelers van bescheiden plaats in de maatschappelijke ranglijst, die zich echter op de verenigingsranglijst hoger wisten te plaatsen dan de heren. Docendo Discimus bleef lang deftig, al maakte ook de president Mr. S. van Houten den binnenkomenden derde-stander de omgang zeer gemakkelijk. Gaandeweg werden de schaakclubs tussen 1900 en 1920, en meer nog tussen 1920 en 1930, klasselozet, het schaakspel veroverde zijn plaats in alle lagen der bevolking, en in de verenigingen werden langzaammand de spelers alleen naar hun kracht onderscheiden. Er waren nog wel schuchtere arbeiders die zich niet in het gezelschap der bourgeoisie wilden of durfden wagen, maar hun uitblinkers moesten zich op de duur toch onder de anderen mengen, en die algemering kwam spoedig tot stand. Toen dan ook de match Euwe-Aljechin duizenden en nog eens duizenden voor

het schaakspel veroverde, was er in de bestaande schaakclubs plaats voor een iegelijk.

Nederland telt thans, ruw geschat, 40.000 schaakspelers, die niet meer met twee pionnen tegelijk beginnen. Men speelt op bord en wasdoek of papier met stukken die f 0.80 per stel kosten even goed als vroeger met kostbare spellen op luxeuse borden. Het schaakspel is een deel van onze cultuur geworden, wij hebben een plaats in iedere krant, we hebben onze radio-uren, ministers en burgemeesters openen onze wedstrijden. Het schaakspel heeft de functie in het sociale en intellectuele leven, die aan het schaakspel toekomt.

Wij menen dat in „Politiek en Cultuur“ althans één bladzijde per nummer gewijd mag zijn aan het Schaakspel.

„Fast alle Spiele sind schädlich und ärgerlich, aber dan Schachspiel ist rühmlich und nützlich“ (bijna alle spelen zijn schadelijk en ergerlijk, maar het schaakspel is roemvol en nuttig).

Ziethier onze eerste schaakrubriek, die niet één letter of cijfer heeft van het abacadabra der andere schaakrubrieken. Onze woorden van heden zullen maandelijks gevolgd worden door twee kolommen van

4. Pg1—f3 : + ± 0-0-0



de geliefde symbolen van kracht, ruimte en tijd, zullen voortaan niet vergeefs in ons tijdschrift gezocht worden.

dammen

F. RAMAN

Tot onze vreugde heeft F. Raman, oud-damkampioen van Nederland, zich bereid verklaard, de dam-rubriek van „Politiek en Cultuur“ te verzorgen.

Onze bedoeling is een geregelde damrubriek in ons maandblad op te nemen en we spreken de wensch uit dat deze rubriek bij onze lezers een warm onthaal moge vinden. We zien gaarne blijken van belangstelling in de vorm van problemen, openingsstudies, middenspelposities, eindspelen, enz. tegemoet. Wat even geschikt is, wordt geplaatst!

Om een zo breed mogelijke lezerskring te scheppen, zullen we, althans voorlopig, onze plaatsruimte in tweeën verdelen. Ten eerste voor beginners en voor hen die het spel willen leren, ten tweede voor de gevorderden en meer ervaren spelers.

Hoe leer ik dammen?

Ons damspel wordt gespeeld op een bord van 100 velden, beurtelings zwart en wit gekleurd. Men drage er steeds zorg voor, het bord zo neer te leggen, dat links bovenaan zich een wit vakje bevindt.

Gespeeld wordt op de donkere velden. Deze zijn genummerd van 1 tot en met 50.

Bij de aanvang ener partij plaatst men de zwarte schijven op de nummers 1 tot en met 20 en de witte schijven van 31 tot en met 50.

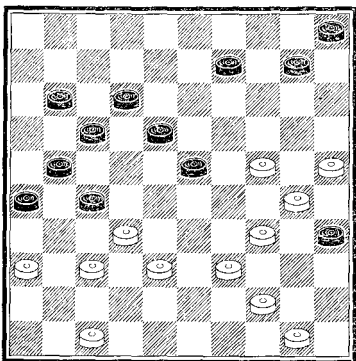
De notatie van het bord kan men zich na enige oefening gemakkelijk eigen maken. Alle recht onder elkander liggende velden verspringen met 10 nummers. B.v. 1, 11, 21, 31, 41 en 6, 16, 26, 36, 46 enz. Het is slechts een kwestie van even doorzetten! Men noteer steeds de gespeelde partij, opdat bij het naspelelen uit de gemaakte fouten lering kan worden getrokken. Bij het noteren van de zet gaat men als volgt te werk: men noteert het veld waar het stuk vandaan komt en het veld waarnaar het gespeeld wordt. Speelt wit dus 33 naar 28 als aanvangset, dan noteert men: 33—28. Speelt zwart nu 19—23, dan moet wit slaan, hetgeen als volgt genoteerd wordt: 28X19, waarna zwart slaat 14X23 of 13X24 naar keuze. Voor een zet noteer men dus van (?) streepje naar (?); voor een slag een kruisje.

Het aanleren van de notatie is het eenvoudigste maar toch gewichtig begin, waar „onze leerlingen“ zich deze maand mee bezig gelieven te houden. (Wordt Vervolgd)

Probleem No. 1

Auteur F. Raman, A'dam.

Eerste Publicatie



Wit speelt en wint.

Oplösungen worden gaarne ingewacht

Tot slot laten we nog de nieuwste „Haarlemse slag" in de opening volgen.

1. 33—28, 18—23; 2. 34—30, 20—24;
3. 40—34, 14—20; 4. 30—25?!, 24—29??;
5. 25X14, 29X40 (Op 9X20 volgt 32—27 enz.);
6. 45X34, 9X20;
7. 28—22, 17X28;
8. 34—29, 23X34;
9. 32X25!!! Belangwekkend.

buitenlands overzicht

DE SPAANSE MAZEN VAN HET BRUINE NET

Mr. A. JACOBS

Hans Hellerman, 27 jaar oud, geboren te Schwelm in Westfalen, mag aanspraak maken op onze erkentelijkheid. Wie is deze Hans? zult ge vragen. Ziehier zijn beknopte biografie: lagere school, H.B.S., werkloos, op 20-jarige leeftijd bij de Nazi's, enkele jaren later S.A.-Sturmführer te Schwelm, dientengevolge voortdurend ruzie met zijn vader, begin 1933 naar Barcelona, als „oud nationaal-socialist" alras leider van de „Ortsgruppe" der partij, goed organisator, April 1936 bevorderd tot „Landesgruppenleiter", d.w.z. op 26-jarige leeftijd leider van alle Duitse nationaal-socialisten in Spanje, en als zodanig de machtigste Duitser in Spanje, machtiger, invloedrijker dan de gezant-zèlf te Madrid.

En waarom mag hij aanspraak maken op onze erkentelijkheid? Omdat hij in zijn kantoor — schijnbaar een ordentelijke handelszaak in de Calle Avino te Barcelona — zo keurig en overzichtelijk alle paperassen der „Landesgruppe Spanien" had bewaard en ze daar, vast vertrouwend op het snelle succes van Franco's, door Duitsland en Italië aangestookte munterij, rustig had laten liggen. Toen eind Juli Barcelona van nationaal-socialisme had gezuiverd, bracht de Catalaanse militie ook een bezoek aan het „Importhaus Hellermann und Philippi" in de Calle Avino, en vond er de bruine import: honderden compromitterende documenten. De belangrijkste van die documenten zijn thans, met een saambindend en verduidelijkend relaas, afgedrukt in een, ook voor Nederland zeer inlichtend boek (F. Spielhagen, Spione und Verschwörer in Spanien), dat dezer dagen bij de „Editions du Carrefour" te Parijs is verschenen.

De Duitse belangstelling voor Spanje dateert niet pas van de allerlaatste tijd. Zij bestond reeds vóór de wereldoorlog (Bismarck zei al: Zet de

Spaanse vlieg op Frankrijks nek), en zij kwam tijdens die oorlog o.a. tot uiting in een onomwonden ruil-aanbod: indien Spanje mee gaat oorlogvoeren aan de zijde van Duitsland, kan het na de overwinning Portugal krijgen plus Gibraltar, de Britse rotsvesting aan de ingang der Middellandse Zee.

Tot driemaal toe werd tussen October 1915 en Maart 1916 dit aanbod herhaald, doch andere invloeden waren sterker, en Spanje bezweek niet voor Germania's ietwat plumpe verleidingskunst.

FORSE METHODEN

Het stuk speelt twintig jaar later. Het Duitse doel is hetzelfde gebleven: een bondgenoot vinden aan Frankrijks Zuidgrens en Frankrijks verbindingen met zijn koloniën in Afrika verbreken. De middelen om dit doel te bereiken, zijn ongegeneerder, forser, gevaarlijker ook geworden. Het Duitsland van Wilhelm II speelde zijn spel in de kanselarijën, met hoogstens als indirect pressiemiddel daarnaast: het omkopen van pers-organen. Het Duitsland van Hitler heeft een heel wat rijker geschakeerd apparaat in werking gesteld. Behalve de diplomaten en de consuls, wier niet zo licht doorzochte bureaux de bergplaatsen worden van gevaarlijke papieren (zo b.v. krachtens streng-vertrouwelijke bevelen van de landesgruppenleiter d.d. 8 Januari en 18 Februari 1936), komen de vele instanties der Nazi-partij, en met name de door Bohle geleide Auslands-Organisation, in volle actie. De methode is tweeledig. Ten eerste streeft men naar de gelijkschakeling der in Spanje levende Duitsers, die — voorzover nodig — net zo lang door spionage en intimidatie onder druk worden gezet, tot zij, murw geworden, in de (geestelijke) uniform stappen, die de partijleiding voor hen gereed houdt. Ten tweede intrigeert men, ten gunste van het Spaanse fascisme, op alle manieren tegen de, door de meerderheid van het Spaanse volk gesteunde Volksfront-regering, met het duidelijke, ja uitgesproken doel, in Spanje een partij aan het bewind te krijgen, die een willig werktuig zou zijn van de Duitse buitenlandse politiek.

Spielhagen's boek toont dit alles met de stukken aan, en die stukken zijn mede hierom zo belangwekkend, omdat niemand gelooft, dat de Nazi-methoden, welke zij onthullen, uitsluitend in Spanje werden en worden toegepast. Zij demonstreren, hoe de Nazi's te werk gaan in de landen, die zij kneden willen naar hun wil, ter meerdere macht van het nationaal-socialisme en van het Duitse Rijk. Dat tot die landen ook Nederland behoort, weten wij maar al te goed.

De tyrannieke contrôle op de Duitsers in het buitenland — dat is (zij het zonder directe invloed op de grote politiek) een drama op zich-zelf, een drama van mensenroof en broodroof en zelfs dood-simpele geldroof. Uit de bij Hellerman gevonden documenten leren wij de arbeidsmethoden kennen van „Hafendienst" en „Rückwanderer-Amt". Wij lezen, hoe een anti-fascistisch student met behulp van de Spaanse politie aan boord van een Duits schip wordt gedreven en naar Hamburg ontvoerd. Wij lezen de verderf-brengende verklaring van een klikspaan, „dat de Duitser Willy Kremers, wonende te Madrid, zich in het restaurant Edelweiss op zeer krenkende wijze over de Duitse regering heeft uitgelaten". Wij zien, hoe een heel apparaat in actie is om te constateren, hoe twee Duitse Jodinnen, „zonder reden (!) bang geworden en gevluht", zich in haar pensionnetje

te Granada gedragen, en of zij soms anti-Duitse propaganda maken. Duitse matrozen, die in Spaanse havens aan het passagieren zijn, worden bespionneerd (een matroos van de „Rheinland“ is, o gruwel, te Barcelona in gesprek met een Jood gezien); ook de vliegers van de Lufthansa staan onder strenge contrôle: is de piloot Leiding wel geschikt om op een buitenlandse lijn te vliegen? — hij is vredesvriend en zou dus het „Deutschtum“ niet in de geest der regering vertegenwoordigen; graaf Beroldingen, leider der Lufthansa te Barcelona, krijgt opdracht, over Leiding te rapporteren. Een klein legertje van spionnen en agents-provocateurs staat gereed om Duitse mensen in het ongeluk te jagen — in Spanje; ... niet alleen in Spanje.

Doch naast de actie tegen Duitsers (een actie, die laaghartig is, doch voor de wereld van beperkt belang) is er, veel gevaarlijker, de actie ter verovering van Spanje voor het fascisme en voor de Duitse doeleinden in West-Europa. Uit de documenten van Barcelona kan men leren, hoe de generaals-opstand van j.l. Juli van Duitse zijde (door staat en partij beide) werd voorbereid en gesteund.

PERS EN STRATEGIE

„Een blik op de kaart toont Spanje's strategische betekenis bij een oorlog van Duitsland tegen Frankrijk“. Dit is geen zin uit een of ander militair handboek. Neen, met deze zin begint de pers-chef van de Landesgruppe-Spanje der Nazi-partij een memorandum over de inrichting van een artikelen-agentuur. Bij het stichten van die agentuur werkten de Duitse legatie, het Duitse reisbureau en de persdienst broederlijk samen. Wat is het doel? De Spaanse pers — vooral ook de kleinere provinciale bladen — met nationaal-socialistische propaganda-artikelen vol te stoppen; artikelen, waarvoor slechts in naam (ter camouflage) honorarium moest worden betaald, maar waarvoor in werkelijkheid de Spaanse redacteurs, die ze opnemen, nog een flinke fooi kregen. Zo slaagde men er b.v. in, in September 1935, tijdens het Nazi-congres te Neurenberg, 145 artikelen en verslagen in de Spaanse pers onder te brengen, waarvoor de betrokken journalisten met ruim 22.000 pesetas werden omgekocht.

Ook in omgekeerde richting werd gewerkt. Men bestelde bij Spaanse journalisten artikelen voor de Duitse pers, en betaalde hun flinke honoraria. De artikelen werden dan vaak niet eens geplaatst. De omkoperij was de hoofdzaak. Omkoperij was ook het hoofddoel van sommige advertentie-contracten, waarmee men zich van de pro-Duitse houding van het desbetreffende blad verzekerde, of waarmee men b.v. anti-semietische blaadjes in stand hielp houden.

De grens tussen deze pro-Nazi-actie en de agitatie tegen de Spaanse, op een forse verkiezings-overwinning steunende Volksfront-regering is maar vaag, en zij is gauw overschreden. Eén ogenblik is men bang. Dat is vlak na de Volksfront-zege van Februari 1936. Alle briefwisseling tussen de partij-instanties wordt stop-gezet; alle archieven worden verpakt en verzegeld opgeborgen bij de legatie en de consulaten, — onschendbaar. Doch als de eerste schrik voorbij is, als de Spaanse regering lankmoedig is gebleken en niet de hele Nazi-bende bij het nekvel heeft gepakt en het land uitgesmeten, dan hervat men, opgelucht en met verdubbelde brutaliteit, de agitatie tegen het „gastvolk“.

DE LAATSTE STOOT

Anti-Volksfront-pamfletten in de Spaanse taal worden in Duitsland gedrukt en per vliegtuig en schip (ook douane-beambten zijn omgekocht) naar Spanje gesmokkeld, voor de propaganda onder de Spaanse fascistten. In Spaans-Marokko wordt de agitatie onder de Arabieren tegen Frankrijk en tegen de Joden, nog versterkt. „Vriendschapsbanden” met hoge militairen, a.s. muiters, worden nog inniger gemaakt dan zij al waren. En in de eerste dagen van Juli begint de beslissende actie: in kleine café's te Madrid en Barcelona krijgt de handel in „aardappelen” (het woord, waarmee oorlogstuig wordt aangeduid) een zeer grote omvang. Reeds in Maart en April waren van Spaans-fascistische zijde flinke hoeveelheden van die „aardappelen” in Duitsland besteld; in Juli werden het ontzaglijke quantiteiten. En 18 Juli begint de miterij.

Zo werkte en zo werkt het nationaal-socialisme in Spanje. En waarlijk niet alleen in Spanje. De vondsten te Barcelona hebben een betekenis, die inderdaad ver boven het plaatselijke uitgaat. Zij laten niet slechts zien, hoe Duitsland — staat en partij te-zamen — in Spanje heeft gestookt tot er de opstand op volgde. Zij gunnen ons een blik in de algemene werkmethode van het nationaal-socialisme. Men behoeft er geen ogenblik aan te twijfelen: — de intriges in en tegen Spanje zijn een onderdeel van een geheel, een paar mazen slechts van het bruine net, dat over Europa wordt verspreid.

Zoals er in Spanje is gewerkt (hier in samenspel met Italië) om er een regime aan het bewind te helpen, dat in horigheid bereid is, tegen volkswens en landsbelang in, de Duitse zaak te dienen, — zo wordt er ook in Midden-Europa gewerkt en in de Oostzee-landen, en stellig ook in de Lage landen bij de Noordzee. En de onthulling van het Duits gewroet in Spanje zij dan ook het Nederlandse volk tot een waarschuwing om diegenen op de vingers te zien (èn te tikken!), die, in dienst van Duitse Nazi-belangen, ons land tot een vazalstaat zouden willen maken.

ontvangen-literatuur

Van enige dezer boeken zal in een volgende aflevering een bespreking worden opgenomen. Deze boeken kunnen bij „Pegasus”, Hemonystraat 5, Amsterdam, worden besteld.

Het Volksfront in Frankrijk

Uitg. Agentschap „Amstel” — 24 blz.
f 0.05

Spanje

Uitg. „Pegasus”, 77 blz. f 0.25.

Jef Last

Brieven uit Spanje
Uitg. „Contact”, 48 blz. f 0.25

A. Poeskin

Jubileum uitgave
Uitg. Boucher, 372 blz., f 4.20

S. Fowler-Wright

Ondergang van Praag
Uitg. Arb.pers, 279 blz. f 2.50

Zij komen er niet door

Uitg. „Pegasus”, f 0.25

Spanje kalender

Uitg. „Pegasus”, f 0.30

„Neerlands verleden”, eerste afl.

Uitg. „Pegasus”, 16 blz. f 0.10

Edith Thomas

Le Refus
Uitg. E.S.I., 253 blz., f 1.70

W. I. Lenin

uit zijn werken
Uitg. „Pegasus” — 469 blz. — f 2.50

J. W. Stalin

Uit zijn werken
Uitg. „Pegasus” — 212 blz. — f 1.50

Uitg. Lawrence Ltd Londen

Correspondence of Marx and Engels

551 blz., f 2.50

Poverty of Philosophy

214 blz. f 1.30

Fundamental Problemes of Marnism

145 blz. f 1.30

Anti Dühring

364 blz. f 2.50

Geoffrey Trease

Missing from Home

208 blz. f 1.80

Comrades for the Charter

149 blz. f 0.50

William Callacher

Revo't on the clyde

301 blz., f 1.30

Brian O'Neill

Easter Week

95 blz. f 1.—

Upton Sinclair

William Fox (Leben eines Filmkönigs)

Uitg. Malik Verlag, 592 blz.

Het eerste nummer van de nieuwe jaargang.

„Politiek & Cultuur” is vergroot uit de werfcampagne getreden. Thans in plaats van 48, 64 pag. per nummer.

Dit is het eerste voordeel voor de abonne's

Evenals het vorige jaar wordt weer tegen vergoeding van porto en administratiekosten de inbindband gratis ter beschikking gesteld.

Dit is het tweede voordeel voor de abonne's.

De administratie heeft vanaf 1 Januari 1937 een boekenstichting in het leven geroepen, met als doel: het de vaste lezers mogelijk te maken goede en goedkope literatuur op een gemakkelijke wijze aan te schaffen. (Nadere bijzonderheden volgen).

Dit is het derde voordeel voor de abonne's.

ALS TEGENPRESTATIE

WINT IEDERE ABONNE IN JANUARI EEN NIEUWE ABONNE.

„ 125
„ 125
Mr. A. Jacobs „ 126

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

Verschenen

INDONESIË VAN DE VROEGSTE TIJDEN TOT DE WERELDOORLOG

S. J. RUTGERS en A. HUBER

Dit boek behandelt de Hindoe-periode, de Islamisering en het ingrijpen van het koloniale kapitaal in de periodes van de Verenigde Oost-Indische Compagnie, het Cultuurstelsel, de opheffing van dit Cultuurstelsel, om ten slotte de overgang naar de Imperialistische periode der koloniale uitbuiting kort te behandelen.

Bij de behandeling is de Marxistische methode toegepast en gepoogd, de samenloop tussen politieke en economische ontwikkeling duidelijk te maken.

176 bladzijden

Gebonden f 1.50

Met 16 prachtige illustraties —

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

Verschenen:

„PEGASUS” VREEMDE WOORDEN-BOEK

samengesteld door S. VAN PRAAG

Zowel in de courant als in wetenschappelijke boeken kan men ieder ogenblik stuiten op woorden van vreemde herkomst, die voor de lezer óf geheel onbegrijpelijk zijn, óf die men nader toegelicht wenst te zien. Om aan dit begrijpelijk verlangen te-gemoet te komen, zijn wij er toe overgegaan, een vreemde woorden-tolk voor zeer lage prijs uit te geven, waarin de meest voorkomende vreemde woorden kort maar duidelijk verklaard zijn. Wij raden iedereen, die op politieke en wetenschappelijke scholing prijs stelt, ten dringendste aan, zich dit handige, goedkope boekje aan te schaffen. Het is een onmisbare gids.

180 blz.

Geb. f 0.90

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

Iedere abonne, die de twaalf coupons welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt gratis de

Geheel linnen stempelband voor jaargang 1937. Vraagt aan den colporteur inzendformulier. Postabonne's ontvangen formulier van de adm.

Febr. '37.

POLITIEK EN CULTUUR

MULTATULI HERDACHT

J. v. BERGEN

DE BEVEILIGING VAN NEDERLAND

Ir. A. STRUIK

3e jaargang

inhoud

no. 2 februari

Eduard Douwes Dekker (Multatuli), J. van Bergen	pag. 65	Brief uit Parijs, Margo van Rees	pag. 104
Weinig vraagstukken zijn onoplosbaar, Multatuli	" 75	De nieuwe Spaanse Plakkaten, Vos	" 110
Beveiliging van Nederland, Ir. A. Struik	" 79	Ludwig Renn – Een schrijver aan het Front, Nico Rost	" 113
Karl Marx in Nederland, Mr. A. S. de Leeuw	" 85	De opbouw van de Materie, H. van Reinveld	" 116
Vakbeweging en Devaluatie, Dick v. D.	" 94	Een Staatkundige Epidemie, A. Lankhout	" 120
Het Plan-Deterding, C van de Berg	" 102	Tijdschriften-bespreking	" 123
		Dammen, F. Raman	" 125
		West-Europa leert bij, Mr. A. Jacobs	" 126

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Ir. A. Struik. Uitgever „Pegasus”, Hemonstr. 5, A'dam-C.
Giro 173127 - tevens adres van redactie en adm.

- Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. -
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 2 - Februari 1937

GEEN

DUIZEND,

DOCH

TWEE DUIZEND ZES HONDERD
EEN EN VIJFTIG

ABONNE's

werden er in de laatste vier maanden van 1936 gewonnen.

Vele berichten komen er bij de administratie binnen van
lezers die opgetogen zijn over het Januari-nummer.

Geeft U op als abonné. Het tijdschrift wordt dan regel-
matig bij U thuis bezorgd.

Zijt Gij reeds abonné, help dan mee „Politiek en Cultuur”
te maken tot het massa-tijdschrift in Nederland.

OP 1 MEI 10.000 LEZERS

'n Abonnement op „Vrije Keuze”

waardevol
gemakkelijk
voordelig

Vraagt den agent inlichtingen

Multatuli herdacht

EDUARD DOUWES DEKKER (MULTATULI)

J. VAN BERGEN

I.

Op 19 Februari zal het 50 jaar zijn geleden, dat te Nieder-Ingelheim aan de Rijn in Duitsland de man stierf, die zich zelf de naam Multatuli (ik heb veel geleden) heeft gegeven. Zijn verassing vond eveneens in Duitsland, in Gotha, plaats en slechts twee Nederlanders waren overgekomen om hun genialen landgenoot de laatste eer te bewijzen; een van hen was Dr. F. M. Wibaut, die in zijn gedenkschriften enige bladzijden aan Multatuli wijdde.

De nu levende generatie heeft Douwes Dekker dus grotendeels niet meer persoonlijk gekend en het opgroeiende jonge geslacht ondergaat ongetwijfeld in veel mindere mate dan het vorige de invloed van den groten schrijver, strijder en denker, die Multatuli was.

Dat Multatuli vandaag niet meer die invloed heeft, welke hij op de jonge mensen van omstreeks 1880 had, is alleszins verklaarbaar uit de tijdsruimte, welke tussen hem en ons ligt, maar daarnaast toch ook uit het eigenaardige karakter van den man, die, hoe revolutionair en baanbrekend ook als strijder en denker, de capaciteiten miste om een groot leider te zijn.

Wij willen echter op onze eigen gedachtengang niet vooruitlopen, maar hier volstaan met een zinsnede uit de zo-even genoemde gedenkschriften van Wibaut, waar deze kort en duidelijk de invloed weergeeft, welke Multatuli op hem en op zoveel anderen heeft gehad. Wibaut zegt daarin (blz. 118), dat hij niet in de eerste plaats den schrijver, niet Max Havelaar, niet den denker en voorganger in hem vereerde, „maar den revolutionairen mens, die mij de stoot heeft gegeven tot zelfstandig denken en tot het vinden van een eigen richting in het leven. Vijftig jaar geleden was de betekenis van zulke grote revolutionairen op geestelijk gebied nog veel belangrijker dan thans". Een schrijver, die een dergelijke invloed heeft gehad in zijn tijd, kan onmogelijk reeds nu alle betekenis hebben verloren.

Het leven van den enkelen mens kan gezien worden als een onafgebroken spel van vraag en antwoord, waarbij de vraag steeds wordt gesteld door het voortdurend veranderend geheel van omstandigheden, materiële zowel als geestelijke, waarin de mens is geplaatst. Het antwoord wordt gegeven door den mens in de vorm van gedachten en voorstellingen, het nemen van besluiten, het kiezen tusschen verschillende wegen, het uitvoeren van wilsbesluiten en het verrichten van handelingen. Onafgebroken voltrekt zich dit ingewikkelde proces van het eerste levensmoment af, terwijl de, van de ouders geërfde lichame-

de arbeidersklasse. De Nederlandse arbeider, door economische achteruitgang, langdurige werkloosheid en zeer slechte arbeidsvoorwaarden geteisterd, gold in die jaren als de meest gedegenereerde van geheel West-Europa. De vroeg-kapitalistische structuur onzer samenleving bracht de arbeiders nergens in grote getale bij-een, zodat de voorwaarden voor het ontstaan van een krachtige arbeidersbeweging nog niet aanwezig waren.

Zo, in het kort, zag de maatschappij er uit, waarin Eduard Douwes Dekker in een klein-burgerlijk gezin werd geboren; zijn jeugd onderscheidde zich weinig van die zijner tijdgenoten en de stoot tot het later zo bijzondere leven ontving Multatuli pas, nadat hij in 1838 op het schip van zijn vader naar Indië was vertrokken. De voornaamste invloed, welke hij in dit tijdperk ontving, was die van een eenvoudige godsdienstige omgeving, waar men gebrek noch overdaad kende, en waar de gelegenheid tot ontwikkeling niet groot was.

Bijna 20 jaren heeft Multatuli, met een onderbreking door een verlofsperiode, in Indië doorgebracht en dit stuk van zijn leven is ongetwijfeld het belangrijkste geweest. De omstandigheden in Indië waren gunstig voor de ontplooiing van zijn persoonlijkheid; hij verzamelde er de stof voor zijn meest geruchtmakende werk, de „Max Havelaar”, terwijl ook zijn latere leven in Europa steeds Indië tot achtergrond heeft gehad.

De plaatsruimte laat niet toe, Multatuli's Indische loopbaan in alle bijzonderheden na te gaan; slechts twee gedeelten daarvan zijn waard, hier genoemd te worden. Kort na aankomst werd hij van Java naar Sumatra overgeplaatst en kreeg hij op zijn standplaats in Natal (Noordwest Sumatra) te maken met allerlei administratieve en praktische bestuurs-aangelegenheden, welke hem in de gelegenheid stelden, met het wel en wee der inheemse bevolking kennis te maken. Hier was het, dat hij zijn grote sympathie voor die noodlijdende bevolking kreeg; hier ook leerde hij de grote gesel van Indië, het Cultuurstelsel, kennen, waartegen hij later zo verwoed de strijd zou voeren.

Nederland van 1840 was niet geheel meer het Nederland van 1820, zoals we het daar-net in het kort schetsten. Na de afval van België was de economische toestand er niet beter op geworden en de staats-financiën waren in een hopeloze toestand geraakt. Langzamerhand was de gedachte gerijpt, dat Indië uitkomst zou kunnen brengen. Jan van de Bosch vond toen het cultuurstelsel uit, waarbij de Indonesiër tegen zeer lage prijs op een gedeelte van zijn grond bepaalde, door het gouvernement aan te wijzen cultuur-gewassen, in hoofdzaak koffie en suiker, had te verbouwen. De Nederlandse Handelsmaatschappij vervoerde deze producten naar Nederland, waar dan bij verkoop de winst aan de Nederlandse staat ten goede kwam en dus aan Indië werd onttrokken.

Al spoedig ontwikkelde zich tengevolge van dit stelsel een drukkend systeem van willekeur en afpersing, vooral ook van de

zijde van de inlandse hoofden, op wier trouw het gouvernement moest steunen, die daarom ontzien werden en tegen wier afpersing de bevolking dus machteloos stond.

Het verblijf te Natal had voor Multatuli deze schaduwzijde, dat al spoedig bleek, dat hij als ambtenaar een zekere onverschilligheid en slordigheid voor de financiële zijde van zijn ambt bezat. Er ontstond door zijn toedoen een groot tekort, tengevolge waarvan hij uit zijn functie werd ontheven. Zeer bittere maanden heeft hij toen in Padang doorgebracht, door ieder gemeden en geminacht, — ten onrechte beschuldigde men hem van oneerlijkheid, — zonder middelen van bestaan en dikwijls de hongerdood en zelfmoord nabij. Hier ontstond ook zijn eerste literair werk, een toneelstuk „de Eerloze“, of „de Bruid daarboven“, dat vol romantiek was en waarin hij zich zelf uitbeeldde. Reeds in dit werk bleek het individualistische van zijn karakter, dat hem steeds is bijgebleven. Hij had in die dagen een grote verering voor Rousseau en voelde zich in de eerste plaats opvoeder, voorganger. Ook in latere jaren heeft hij nooit schrijver willen zijn; het is hem nooit te doen geweest om literatuur te scheppen, maar wel om invloed uit te oefenen.

Enige tijd later werd hij op Java geplaatst en hier trouwde hij met Everdine van Wijnbergen (Tine), met wie hij gedurende een reeks van jaren een tamelijk welvarend en gelukkig leven heeft geleid als ambtenaar op verschillende posten op en buiten Java. Een ernstige ziekte maakte, dat hij in 1852 met verlof naar Holland terugkeerde. Daar zijn verlof nog enige malen verlengd werd, keerde hij eerst in 1856 naar Indië terug. Gedurende dit verlof vatte hij het plan op, ontslag te vragen en te gaan studeren. Hij besefte, dat het leven op een Indische buitenpost hem niet genoeg was; hij voelde zich tot meer in staat en verlangde er-naar, deel te kunnen nemen aan het steeds opgewekter geestelijke leven in Europa en zelfs in Nederland. Het jaar 1848 immers, had grote verandering gebracht; de Nederlandse burgerij had haar vroegere lusteloosheid ten dele reeds overwonnen en op de bredere basis van het liberalisme ontplooid zich in ons land, zij het nog aarzelend en onzeker, een ruimer economisch en cultureel leven. Thorbecke en de zijnen hadden de grondslag voor de parlementaire staat gelegd; de toenemende bedrijvigheid in onze havens tengevolge van de opgekomen handel op Indië, de toepassing van het beginsel van de vrijhandel, en de ontwikkeling van de Twentse textielnijverheid bleken de hefbomen te zijn voor het om-hoog brengen van het economisch peil. Het is daarom heel begrijpelijk, dat een man met zoveel energie en talent als Multatuli in Europa wilde blijven, maar zijn wens ging niet in vervulling. Om financiële redenen zag hij van zijn studie-plannen af en keerde hij naar Indië terug.

Eenmaal daar, werd hij spoedig als assistent-resident in Bantam

geplaatst, d.w.z. in een der armste gedeelten van West-Java, met als standplaats Lebak.

Weliswaar bezat dit gebied geen grote cultures, zodat er van een onmiddellijke invloed van het cultuurstelsel weinig te merken was, maar de toenmalige uitbuitingspolitiek beperkte zich niet tot dat stelsel, en we zezen reeds eerder op de vrijheid van mishandeling en onderdrukking, welke het gouvernement aan de inheemse hoofden veroorloofde. En juist Bantam ging onder die gesel erg gebukt, terwijl de resident een slap en bedachtzaam man was, die niets deed om er een einde aan te maken. In de omliggende gebieden zeide men zelfs, dat het voordelig was, dat Bantam onderdrukt werd, omdat men anders geen werkkrachten voor de plantages zou kunnen krijgen, die juist voor een groot deel uit geëmigreerde Bantammers bestonden.

Hier in Lebak kwam de grote uitbarsting, de felle botsing tussen dat stelsel van onderdrukking en toegeeflijkheid en een hartschotelijke, sterk levende, het voor de inheemse verdrukten opnemende natuur als die van Douwes Dekker. Natuurlijk trok hij aan het kortste eind; zijn voortvarendheid gaf de regering zelfs de argumenten in de hand, doordat hij niet de ambtelijk voorgeschreven weg volgde, maar met voorbij gaan van den resident, dien hij niet vertrouwde, regelrecht van de regering eiste, dat een aantal inheemse hoofden gearresteerd zouden worden en dat men een onderzoek zou instellen. Het antwoord was overplaatsing, waarop Multatuli ontslag nam. De toenmalige Gouverneur-generaal Dymaer van Twist weigerde hem elk onderhoud, zodat hij tenslotte in 1857 met eervol ontslag maar zonder pensioen naar Europa terugkeerde, waar een bestaan vol zorgen en strijd een aanvang nam.

Voordat we tot een beschrijving daarvan overgaan, moeten we stil staan bij het machtigste geschrift, dat hij als vrucht van zijn Bantamse tijd te Brussel schreef, en dat een felle aanklacht werd tegen de koloniale politiek der Nederlandse bourgeoisie: de „Max Havelaar of de Koffievelingen der Nederlandse handelsmaatschappij”, dat in 1860 verscheen en, van literair standpunt bekeken, ongetwijfeld zijn gaafste werk is geweest. De latere teleurstellingen en ontberingen hebben Multatuli te zeer verbitterd en hem tot een in menig opzicht verbeterd hater gemaakt.

Het heeft niet in de bedoeling van Multatuli gelegen, een kunstwerk zonder meer te schrijven; de Max Havelaar is in de eerste plaats een aanklacht en een poging om eerherstel te krijgen. Ook mag men er geen pleidooi in zien voor de „vrije arbeid” en tegen het „cultuurstelsel”, want Multatuli bleef op dit punt steeds onduidelijk en gaf nooit helder aan, wat hij dan wel voor Indië wenste.

In de tijd, dat de „Max Havelaar” verscheen, was de Nederlandse bourgeoisie in zich zelf verdeeld, en twistte men in liberale kring over de afschaffing van het cultuurstelsel. De ouderen onder de liberalen, met Thorbecke aan het hoofd, meenden,

dat men het cultuurstelsel niet kon missen, maar de jongeren wilden óf de geleidelijke en de gedeeltelijke, óf de volledige en onmiddellijke afschaffing van het stelsel, dat een vrijë economische exploitatie van de koloniën in de weg stond. Mannen als Franssen van der Putte met hun connecties in de wereld der suiker-ondernemers propageerden de vrijë arbeid, niet omdat deze beter voor den Javaan zou zijn, maar omdat dan het groot-kapitaal, dat reeds overal bezig was te ontstaan, op Java een uitnemend winst-object zou kunnen vinden.

Multatuli zag dit, zonder zich duidelijk uit te spreken, zeer goed in, en keurde de vrijë arbeid even goed als het cultuurstelsel af. Met zijn „Havelaar” hoopte hij allereerst persoonlijk eerherstel te krijgen en een belangrijke post in Indië. Wat Multatuli voor de geest heeft gezweefd, leek erg veel op een soort dictatorschap over Indië. De voorstanders van de vrijë arbeid hebben de „Havelaar” evenwel als wapen in hun strijd tegen het cultuurstelsel gebruikt.

Dat de „Havelaar” een zeer gevaarlijke aanklacht tegen de koloniale politiek inhield, bleek duidelijk uit de reactie, welke het boek in de rijën der Nederlandse burgerij verwekte, en de houding van een man als den bekenden schrijver Van Lennep laat dit goed uitkomen. Deze conservatieve aristocraat zag het als een groot gevaar, dat dit boek door velen gelezen zou worden. Te-gelijkertijd bewonderde hij het als literair product. Hij misleidde den oprecht in hem gelovenden Multatuli, toen hij hem beloofde, zich voor de uitgave er van te zullen inspannen, want zijn bedoeling was, het boek in een zeer beperkte en dure uitgave te doen verschijnen, zodat slechts weinigen in staat zouden zijn, het te kopen. Hij wist Multatuli te bewegen, hem de rechten op het boek af te staan, waar over de schrijver later te-vergeefs een proces gevoerd heeft.

Voor het overige gedeelte vergastte de Nederlandse burgerij Multatuli op een zeer laag-bij-de-grondse bestrijding, doordat men hem zijn schulden en zijn dikwijls, in haar ogen, vreemde levenswijze ging verwijten. Heel het klein-burgerlijke Nederlandse fatsoen kwam tegen dezen man in het geweer en heeft hem het leven ondragelijk gemaakt.

Multatuli had al zijn hoop op de verschijning van de „Havelaar” gevestigd; hij verwachtte, dat er een geweldige beweging ten gunste van zijn eerherstel in het Nederlandse volk zou ontstaan, en het uitblijven daarvan gaf hem, ondanks de persoonlijke invloed, welke hij op vele jongeren kreeg, een schok, waarvan hij zich eigenlijk nooit meer heeft hersteld. Hieruit blijkt — en we hopen daar later op terug te komen — hoe weinig werkelijk inzicht Multatuli had, waar het gold, de structuur van de Nederlandse samenleving en het daarop steunende karakter van het geestelijk leven te doorgronden. Den individualistischen, anarchistischen, romantischen Multatuli bleef het klassen-karakter en de economische gebondenheid van de maatschappij verborgen.

het fatsoen, de deugdzaamheid en zelfgenoegzaamheid, waaraan de XIXde eeuwse Nederlandse burgerij in zo sterke mate leed. Maar bij dit alles bleef het zijn zwakke zijde, dat hij te veel wilde omvatten, en dat zijn krachten niet toereikend waren, om zich op alle gebied de nodige kennis eigen te maken.

In de tijd kort voor 1870 schreef hij ook zijn bekendste toneelstuk „Vorstenschool”, waarin hij geheel opvoeder is. De hoofdpersoon uit dit, naar zijn opzet zwakke stuk, is de koningin Louise, die hij tot de verkondigster van zijn idealen maakte. Het stuk werd in 1875 opgevoerd en had, ondanks de slechte vertolking van de hoofdpersoon, een geweldig succes. Ook een ander stuk, dat niet voltooid werd: „Aleid”, werd later opgevoerd.

Een meesterstuk leverde Multatuli verder door de schepping van „Woutertje Pieterse”, de roman van een Amsterdams jongentje, waarin de schrijver gelegenheid vond, allerlei gedachten over opvoeding uit te spreken en allerlei kleinzieligheden van zijn tijd over de hekel te halen.

Van nature sterk tot de romantiek geneigd, bezat Multatuli tevens een zeer scherp verstand, en naarmate hij ouder werd, en ontgocheld door alle teleurstellingen, wendde hij zich meer en meer tot de streng exacte wetenschap, tot de wiskunde, in de hoop, daar vastheid te vinden.

Overziet men nog eenmaal het leven van dezen merkwaardigen man, dan kan men daarin drie perioden onderscheiden. In de eerste plaats brengt hij zijn jeugd in Amsterdam door en onderscheidt hem niets van zijn tijdgenoten.

De tweede, belangrijkste periode begint met zijn vertrek naar Indië en omvat zijn gehele Indische tijd, welke eindigt met het conflict in Lebak, waaruit dan de „Max Havelaar” ontstaat.

De derde periode begint met zijn terugkeer in Holland en beslaat de laatste 25 jaar van zijn leven, welke hij schrijvend en strijdend voor eer-herstel, worstelend met allerlei moeilijkheden en tegenwerking, doorbrengt, steeds eenzamer en steeds verder af van de ontwikkeling in Nederland. Zijn sterkste invloed had hij op de jongere generatie en door deze kan hij een belangrijke opvoeder van het volk genoemd worden.

Wij hopen, dat de lezer zich uit het bovenstaande een beeld heeft kunnen vormen van het leven van Multatuli in verband met de ontwikkeling van de Nederlandse samenleving. In een volgend artikel zullen we dieper op de betekenis van deze belangrijke figuur trachten in te gaan, waarbij in het bijzonder aan zijn verhouding tot, en zijn betekenis voor de socialistische beweging aandacht zal worden besteed.

WEINIG VRAAGSTUKKEN ZIJN ONOPLOSBAAR

MULTATULI

Nog te vaak ziet men in Multatuli slechts den man van geniale gedachtenflitsen, die echter niet bij machte zou zijn een idee systematisch ten einde te denken. Deze mening is echter maar gedeeltelijk juist, ter logenstraffing geven we hier een op zichzelf reeds vrij uitvoerig fragment uit de zeer systematische idee 451, waarin Multatuli de verhouding slavernij-loonslavernij bespreekt en de verschillende arbeidersbudgetten aan een nauwkeurig onderzoek onderwerpt.

Weinig vraagstukken zyn onöplosbaar, en 't zou wel heel ongelukkig wezen, als 't zoeken naar voldoende levensonderhoud onder die weinige kwestien behoorde. Zoo-als nu de zaken staan, noem ik den toestand van ons Volk schandelijk. Zeven-achtste deel der gehuwde mannen moeten de vruchtbaarheid hunner vrouwen verwenschen, en zeker zouden de vogeltjes die zoo vroolyk spys zoeken en vinden voor hun jongen, met minachting neêrzien op 't verwaand menschedom, als ze wisten hoe schraal de tafel bereid is, waarom 't aanzit.

Ik zeide dat er in Nederland dooréén slechts voor vier gulden 'sjaars aan rundvleesch wordt genoten door elk individu. Of liever, dat zoo velen in 't geheel geen vleesch eten. En ik heb reeds eenige opmerkingen beantwoord, die ik op deze meêdeeling verwachtte. Nu zal ik dezelfde treurige waarheid eens betoogen langs anderen weg. Stel dat de opgaven der accynsen onjuist zyn. Dat er veel wordt gesloken, zooveel zelfs dat er in Nederland, niet voor veertien millioen gulden 's jaars, maar voor tien of twintig malen méér aan runderen wordt geslacht. Waar blyft dan dat meerdere vleesch? Wie koopt het? Wie gebruikt het?

De werkman? Immers neen, want al berekende men dat er honderdmaal meer vleesch ter-sluik werd ingevoerd en geslacht dan aangegeven is, dan blyft het toch altyd waar, dat de betaling daarvan de middelen van den werkman te-bovengaat.

Stel verder — maar 't is zoo niet! — dat hy liever schapenvleesch gebruikt, of spek. Neem zelfs aan dat die spyzen gezonder zyn, voedzamer, meer warmte ontwikkelend.

Dit belet dan toch niet, dat ook dat schapenvleesch moet worden betaald met 25 à 30 centen, en varkensvleesch met 35 à 40 centen het pond.

Vanwaar bekomt de werkman die centen, die stuivers? Vanwaar vooral bekomt hy de guldens, waartoe ze aangroeien als men rekent by week of maand?

Ik geef u hier de begrooting van een hollandsch huisgezin. Later hoop ik er meer te publiceeren, en ik zal ze den Koning voorleggen, opdat hy wete hoe de arme drommels gevoed worden, die zoo schreeuwen en geestdriften, als hy Amsterdam bezoekt. Kan de Koning 't helpen... vraagt ge? Dit beweer ik niet. Maar wel beweer ik, dat een Koning zulke dingen weten

moet, en dat de ministers behooren weggejaagd te worden, die hem onkundig laten van den toestand des Volks.

Budget van een huisgezin te Amsterdam. Inkomen: Zes gulden in de week, vrye woning en vry brandstof. Sterkte: man, vrouw, drie kinderen van 7 tot 10 jaren.

De man was vroeger by de kavallerie, en heeft z'n paspoort bekomen wegens expiratie van verplichte dienst. Hy heeft daarop z'n vorig beroep hervat, en dient nu sedert veertien jaren als knecht op 'n houtzaagmolen. Z'n patroon legt loffelyke getuigenis af over z'n gedrag. „Hy drinkt niet" en doet goed z'n werk.

UITGAVEN:	Centen daags	In de week
Aan brood	22 $\frac{1}{2}$	f 1,57 $\frac{1}{2}$
Aan hoofdspys voor 't middagmaal	20	f 1.40
Dit bestaat uit 5 kop aardappelen, of 2 kop erwten, of 2 pond meel.		
Aan zout	—	f 0.07 $\frac{1}{2}$
Aan boter, $\frac{1}{2}$ ons daags	5	f 0.35
Aan vet, $\frac{1}{2}$ ons daags	5	f 0.35
Aan peper, azyn, mostert, meel voor saus	—	f 0.15
Aan koffi, 2 ons in de week	—	f 0.26
Aan gebrande stroop id.	—	f 0.03
Aan melk, $\frac{1}{2}$ kan daags	3	f 0.21
Aan karnemelk, eens in de week		
4 kan	f 0.10	
3 ons meel	f 0.06	
$\frac{1}{2}$ ons stroop	f 0.04 $\frac{1}{2}$	—
Aan olie voor licht in de week	—	f 0.09
Aan zeep, styfsel, blauwsel, droogwater, i. d. week	—	f 0.20
Aan garen, band, sajete, in de week	—	f 0.20
Aan contributie aan 't begrafenisfonds in de week	—	f 0.18
Aan schoolgeld voor een kind, in de week	—	f 0.10
Aan tabak, scheren, en soms een glas Jenever	—	f 0.40
	Totaal	f 5.77 $\frac{1}{2}$

Uit de overschietende 22 $\frac{1}{2}$ cent in de week, moet betaald worden, kleding, schoeisel, onderhoud van de meubelen, geneeskundige hulp...

Het spreekt vanzelf dat die 22 $\frac{1}{2}$ cts. daartoe niet voldoende zyn. Mocht echter de welvarende lezer die geneeskundige hulp onnodig achten, en tevens de post: onderhoud van meubels (!) willen schrappen, dan blyft toch altyd de behoefte aan kleding bestaan. Het schoeisel vooral is zeer duur.

Ik heb my geïnformeerd waaruit dit gevonden wordt, en daarop 't volgend antwoord bekomen:

„Als er byv. een hemd noodig is, wordt dat gekocht op Zaterdagavond. Dan moeten de daarvoor uitgegeven 90 cts. worden bezuinigd op de voeding van de volgende week. In plaats van 5 kop aardappelen, worden er 3 kop daags gebruikt. In plaats

van 2 kop erwten, 1½ kop, in plaats van 2 ponden meel, 1½ pond. Dit moet zoolang worden volgehouden tot het tekort aangezuiverd is".

Gevraagd: Gebeurt het dikwyls dat op die wyze de dagelyksche begrooting moet verminderd worden om 'n uitgaaf van Zaterdagavend te verevenen?

Antwoord: Ja, er is altyd iets noodig. Als ik, of een der mynen een jas, broek of ander kleedingstuk moeten hebben, gebeurt het wel dat ik f 10 of f 12 voorschot vraag van den patroon. Dit moet dan worden aangezuiverd door inhouding van 50 centen 's weeks. Deze inhouding, gevoegd by de wekelyksche uitgaaf voor kleêren en schoenen, maakt dat wy, zoolang die aanzuivering niet afgeloopen is, moeten hongerlyden. In zulke dagen eten wy droog brood, en 's middags aardappelen of erwten met zout, zonder boter of vet.

Gevraagd: Gy hebt op uw begrooting 40 centen 's weeks gebracht voor sigaren, scheren, borrels en tabak...

Antwoord: Ja. Maar zeer dikwyls doe ik deze uitgaaf niet. Ik gebruik zeer zelden, en dan nog weinig, jenever. Veel zou ik ook niet kunnen betalen. Maar ik beken dat ik soms voel een opwekking noodig te hebben om niet moedeloos te worden.¹⁾

Gevraagd: Kan uwe vrouw niets verdienen?

Antwoord: Als zy kan, gaat ze uit schoonmaken en verdient dan acht stuivers. Maar daarop kan niet worden gerekend, omdat er niet altyd „huizen" zyn, en ook omdat zy zich overwerkt heeft, en bovendien geplaagd is met rhumatiek.

Gevraagd: Wie zorgt voor uw eten als uw vrouw uit schoonmaken gaat?

Antwoord: Dat maakt ze den vorigen avond gereed, en ik zet het op 't vuur, als ik van den molen kom.

Gevraagd: Wie zorgt voor uw kinderen als uwe vrouw uit is?

Antwoord: De kinderen zyn op school, en krygen een boteram meê.

Vraag: Hoe is over 't algemeen de gezondheidstoestand van uw gezin?

Antwoord: Slecht. M'n kinderen zyn zwak. Myn dochttertje van elf jaar lydt, uit zwakte, aan witten vloed. De dokter zei dat ze versterkende middelen moest gebruiken...

Bouillon, biefstuk? Zeker, dat zou goed zyn... maar:

...hy zei 'r niet by, in welke apteek die te verkrygen zyn.

¹⁾ Ik beveel de lezing aan van het werkje: „Is Neerlands moed Jenevermoed, dan vivat de Jenever", voor 20 Centen te bekomen by K. Ris, buiten de Utrechtsche Barrière, Noorder-Zaagpad YY 141, te Amsterdam. Het is een hartig stukjen, en geschreven door een werkman. Zoo'n stem uit het Volk is veel belangryker dan de gemeenplaatsen van de zedepreekende afschaffers. Ikzelf ben zeer tegen sterke drank, maar... ik ben vóór vleesch, vóór welstand. De beste afschaffer is: biefstuk.

Men zal zich die geringe uitgaaf niet beklagen, en door 't boekje in grooten getale te bestellen en te verspreiden, tevens een goed werk doen. (1864)

Gevraagd: Doet gy wel eens uitgaven om uzelf, uwe vrouw, of kinderen eenig genoeg te verschaffen?

Antwoord: Ik weet niet waarvan ik 't betalen zou.

En ik deed nog meer vragen welke meedeeling 't bestek van dezen brief te-buiten gaat, doch waarop ik zal terugkomen by latere behandeling van dergelyke toestanden.

Wie nu aanmerkingen mocht te maken hebben op de begrooting van dien werkman, wordt verzocht optegeven: hoe die begrooting dan zou behooren ingericht te zyn?

Het is daarmee als met de 1000 millioen die er in Indië verloren gaan onder 't bestuur van één Gouverneur-generaal die z'n plicht niet doet. Velen vinden dat cyfer overdreven, omdat ze, zoo-als vaak gebeurt, de kracht der vermenigvuldiging niet kennen. Welnu, men rekene uit, hoeveel er dan in vyf jaren tyds op onwettige manier wordt afgenomen van de veertig-millioen onderdanen daarginder, en neme daarby tot maatstaf de feiten in den „Havelaar" en de opgaven in de „Minnebrieven." Die opgaven zyn nooit weêrsproken, wat ook niet doenlijk is. Wil men nu door verandering in de multiplicatie (Minnebr. pag. 104, volgg.) tot 'n ander resultaat komen, tot 800, tot 500 millioen? Tot 200, of zelfs tot 100 millioen? My is 't voorloopig wel, schoon ik de juistheid myner cyfers staande-houd. 't Komt waarlyk niet aan op 'n paar millioen meer of min, als slechts het feit geconstateerd is. Debat over nauwkeurigheid in slotsommen volgt later. En ik ben nieuwsgierig naar 't resultaat van hen die my beschuldigen van overdryving. 't Zou waarlyk komiek wezen dien van Twist te hooren beweren:

— Multatuli heeft overdreven. Ik kan narekenen en bewyzen dat er onder myn bestuur maar 500 millioenen zyn verwaarloosd of geroofd... jazelfs, heel stipt genomen, is 't nog 'n driegulden minder, en dus...

Zoo gaat het veelal. Voorgewend wantrouwen in een cyfer wordt gebruikt om de waarheid aantetasten, die door zulk cyfer bewezen wordt, en die waarheid blyven zou, al kón men iets afdingen op de volkomen juistheid der opgave. Hier nu, byv. de begrooting van den werkman. Ik noemde 't woord hongerlyden. Nu is niets gemakkelijker dan met van Twist of anderen die zoo goedkoop tot rust komen, uitteroepen: overdryving! Maar ik vraag hoe men dan die begrooting zou inrichten, zoodat de man géén gebrek lydt met z'n gezin?

Kom-aan, filanthropen, en gy vooral die uw eigen welvaart neemt tot maatstaf om 't geheel te beoordeelen, gy die vindt que tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes possible¹⁾ schryft eens voor, hoe een werkman, die zes gulden in de week verdient — en al waren het twaalf! — z'n uitgaven behoort te regelen om niet z'n bestaan voorttesleepen in ellende, zoo-als nu 't geval is.²⁾

1) „dat alles op zyn best is in de beste der mogelijke werelden".

2) Dit zijn enkele interessante bladzijden uit „Verzamelden werken van Multatuli", tweede bundel, blz. 77—81, Uitg. „Elsevier".

binnenlandse politiek

BEVEILIGING VAN NEDERLAND

lr. A. STRUIK

Dat zowel de vrede als het grondgebied van Nederland door velerlei oorlogsgevaren worden bedreigd, is in dit tijdschrift herhaaldelijk aan de hand van de feiten aangetoond. In Europa geschiedt dit in de eerste en voornaamste plaats uit het Oosten. Laten wij het nooit-genoege geciteerde standaardwerk van Adolf Hitler, „Mein Kampf“, maar weer aanhalen:

„De onverbiddelijke doodsvijand van het Duitse volk is en blijft Frankrijk... Eerst als... men de levenswil van de Duitse natie niet meer in passieve verdediging laat verkommeren, maar deze bijeengaat voor een definitieve afrekening met Frankrijk en een beslissende strijd met het voor Duitsland grootse einddoel, — eerst dan zal men in staat zijn, de eeuwige worsteling tussen ons en Frankrijk tot afsluiting te brengen. — Alle belangen volledig ondergeschikt maken aan de ene taak van de voorbereiding van een toekomstige gewapende strijd. — Een bondgenootschap, waarvan het doel niet het voornemen tot een oorlog inhoudt, is zinloos en waardeloos: bondgenootschappen sluit men slechts voor de strijd. — De eis tot herstel van de grenzen van het jaar 1914 is politieke onzin van een omvang en een consequentie, waardoor zij tot misdaad wordt. — Deze grenzen komen ons noch doelmatig, noch zelfs maar bevredigend voor“.

Dat laatste is voor ons heel belangrijk, zoals L. de Visser reeds heeft uiteengezet in zijn Kerstrede te Amsterdam. Hitler beoogt in-den-brede, dat een herstel van de voor-oorlogs-grenzen voor Duitsland waardeloos is (deel 2, bl. 738-739, uitgave 1935!); onder meer omdat hierdoor „de afstand tot Engeland niet zou worden verkort“. Maar hoe kan het Duitse Rijk de afstand, die het van Engeland scheidt, verkorten? Hoe anders, dan door de verovering van de „Lage Landen“, Nederland en België? Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar het boek van Mr. A. S. de Leeuw: „Nederland in de Wereldpolitiek“, vooral bl. 228-236, en onder de nieuwere publicaties, naar „De Duitse Herbewapening“ door J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst, en de mededelingen in „Het Volk“ van 3 December '36. Behalve de directe dreiging uit het Oosten, zijn er ook de gevaren, die uit de geographische ligging van Nederland op zich zelf reeds voortvloeien. De kortste weg van Duitsland naar Engeland en omgekeerd loopt nu eenmaal over ons land, — en bij de luchtoorlog komt het op minuten aan! De Engelsens zijn zeer bevreesd voor Duitse luchtaanvallen, en voor hun beveiliging denken de Britse staatslieden aan Nederland. Herinner U Baldwins onheilspellende woorden, dat Engeland's grenzen heden ten dage niet bij de krijtrotten van Dover liggen, maar aan de Rijn! En Baldwin is in Engeland nog steeds almachtig, zoals hij in December zelfs tegenover zijn koning heeft getoond.

We spreken hier niet uitvoerig over het oorlogsgevaar in het Oosten, na de heldere uiteenzettingen van Ahmad Saleh in de nummers van December en Januari. Duitsland en Japan trachten in Indonesië, achter het scherm van „Anti-Comintern“, hun veroverings-lusten bot te vieren en hun gondstoffen-honger te stillen. Een waarschuwend teken voor die burgerlijke bladen in Nederland, die onvermoeid de anti-communistische leugens uit de Nazi-pers overnemen! Waar de Nederlandse regering zich voor een belangrijk deel in haar politiek door de koloniale belangen van een kleine groep van imperialisten laat leiden, is het gevaar, dat het Nederlandse volk terwille van die belangen in de grootste onheilen zou worden gestort, niet denkbeeldig.

Velerlei zijn dus de gevaren, die thans het Nederlandse volk bedreigen. Het gevoel van onrust zou geringer kunnen zijn, als er ten minste een regering in Nederland was, waarop het volk in zijn strijd voor de vrede en veiligheid kon vertrouwen.

De huidige regering echter — iedere defensie-maatregel bewijst het — laat zich niet in de eerste plaats leiden door de belangen van het volk, maar door imperialistische belangen. Vele miljoenen worden besteed om een vloot in Indonesië te versterken, zonder dat een weermacht ontstaat, die tegen een Japanse overval iets zou kunnen uitrusten. Daartoe is nodig, dat de Indonesische bevolking zich zelf kan verdedigen; — maar alles wordt nagelaten, wat de weerbaarheid van dit volk zou kunnen vergroten. Lichamelijk verzwakt, politiek en cultureel achterlijk gelaten, — onthoudt men het de mogelijkheid om zijn grondgebied tegen nieuwe indringers te beschermen. De huidige Nederlandse regering is niet in staat, dit vraagstuk op te lossen, omdat ze een imperialistische regering is, die de ontplooiing van de Indonesische volkskracht vreest.

En hoe treedt deze regering tegen de buitenlandse en binnenlandse belagers van de onafhankelijkheid van het land op? Van een doelbewuste politiek om de agitatie van het nationaal-socialisme tegen te gaan, is geen sprake. Zij duldt, dat overheidspersonen als burgemeesters, rechters, ambtenaren bij de politie, officieren in het leger, het fascisme steunen. Zij laat toe, dat „Volk en Vaderland“ en het „Nationale Dagblad“ openlijk het anti-Nederlandse Nazi-standpunt propageren en met fascistische drogredenen bij de door de crisis verbitterde volksmassa aannemelijk zoeken te maken.

Zij heeft Duitse anti-fascisten aan hun Nazi-beulen uitgeleverd en daarmee het traditionele asylrecht voor politieke vluchtelingen geschonden. Zij wijkt voor de buitenlandse fascistische druk, zoals bij het weder-toelaten van de vier Duits-fascistische propagandisten in Zuid-Limburg bleek, — en op bijzonder beschamende wijze bij het toelaten van Duitse censuur op het programma van de gala-voorstelling in Den Haag ter gelegenheid van het prinselijk huwelijk, waar notabene het voor de meeste

Nederlanders zo afstotende Horst-Wessellied — deze Nazi-strijdzang — werd gespeeld.

Doch bovenal is de huidige regering een gevaar, omdat haar „aanpassingspolitiek” — dus het schuiven van de crisislasten op de economisch zwakken, de loon- en steunverlagingen en de onevenredige lasten-verdeling ten nadele van de middenstand en de boeren, ten voordele van het grootkapitaal — een stemming van ontevredenheid en moedeloosheid onder het volk heeft gekweekt, die de demagogie van het fascisme zijn kans geeft. De politiek van Colijn voedt het fascisme.

Daarom moeten de verkiezingen leiden tot een dusdanige verschuiving in het Parlement, dat de regering-Colijn valt en een democratische regering mogelijk wordt, die oprecht de vrede wil bewaren en krachtig tegen de binnenlandse fascistische agitatie en de reeds verworven posities van de N.S.B. optreedt. Zulk een verandering van regering is bij de huidige krachtsverhoudingen mogelijk, indien de democraten van alle richtingen samenwerken en stelling nemen tegen de reactionaire politici. De huidige politiek van de S.D.A.P., gericht, als ze is, tegen het eenheidsfront met de communisten en op parlementaire samenwerking met de R.K. Staatspartij — dus ook met haar reactionaire vleugel, — werkt de vorming van een dergelijke democratische regering — eventueel bestaande uit sociaal-democraten, katholieke democraten e.a. — niet in de hand. Integendeel! De politiek van terugwijken voor de reactie, die de S.D.A.P.-leiding weer zo duidelijk heeft gedemonstreerd, zowel bij de behandeling van de defensiebegroting in de Tweede Kamer als bij haar houding tegenover het vorstenhuis, versterkt de arbeidersklasse politiek niet, verlamt de strijdwil en geestkracht van het werkende volk, en verzwakt dus de drijfkracht naar het tot-stand-komen van de noodzakelijke samentrekking der democratische krachten.

Bij de behandeling van de begroting op 11 December j.l. heeft Albarda, als woordvoerder der sociaal-democratische fractie, „onze weermacht” „niet een instrument tot willekeurige behartiging van nationale oogmerken” genoemd, „maar een werktuig voor het dienen van het recht, in samenwerking met anderen”. En hij vervolgde:

„Ik ontken niet, dat te midden van een wereld, waarin overal de weermachten worden versterkt, zekere versterking en zekere technische modernisering van de Nederlandse weermacht onvermijdelijk zijn. Stilstand zou verzwakking betekenen, waardoor gevaren zouden worden vergroot. De eis, dat de defensie-uitgaven zouden worden verminderd, of gelijk zouden blijven, kunnen dus ook wij in de tegenwoordige omstandigheden tot ons leedwezen op dit ogenblik niet in oprechtheid stellen”.

De regering-Colijn vergroot dan ook de bewapening. Volgens de memorie van antwoord der defensie-begroting wordt uitgegeven 110,8 miljoen voor Nederland en 55.1 miljoen voor In-

donesië. Volgens de mededelingen van Colijn op 15 December is in het jaar 1936 voor de weermacht 37 miljoen gulden meer uitgetrokken dan in 1935, en op de begroting voor 1937 46 miljoen gulden meer dan in 1935; — dat wil zeggen, dat in de twee jaren tezamen 83 miljoen gulden meer is uitgegeven dan in 1935 het geval was. Hij noemde dit „als men alle omstandigheden van financiële aard in aanmerking neemt, inderdaad niet gering en toch is zelfs dat nog maar een eerste stap”. De regering heeft dus koers gezet op aanzienlijke verhoging van de uitgaven voor de weermacht. Maar we vragen de S.D.A.P., — we vragen alle democraten: is dit een waarborg voor de veiligheid van het land?

Dat is moeilijk vol te houden na de droevige ervaringen, speciaal van het Spaanse volk. Daar heeft de socialistische partij van 1931 tot 1933 een politiek van coalitie met de bourgeoisie gevoerd. Deze coalitie-regering heeft geen vinger uitgestoken om het leger van de fascistisch-gezinde elementen te zuiveren. De fascistische partijen konden vrij optreden en de wet „over de bescherming van de republiek” richtte zich in de praktijk tegen de arbeiders en boeren, die voor brood, land en vrijheid vochten. Zo verzamelden de fascistische leiders hun krachten en vormden hun uitgebreid organisatie-net, steunend op het grote kapitaal; zo konden zij hun stembus-overwinning van 1933 bevesten. Zij benutten hun regerings-tijd om het machts-instrument, dat het leger is, verder fascistisch te beïnvloeden. Onder de druk van de ontevredenheid van het volk wijzigde een groot deel van de sociaal-democratie onder leiding van Largo Caballero haar inzichten, veroordeelde de vroegere coalitie-politiek en begon de politiek van het eenheidsfront te volgen, die door de groeiënde Communistische Partij met volharding werd gepropageerd. De anti-fascistische krachten sloten zich aan-een, steunend op de sterke eenheid van de communistische en socialistische arbeiders, Na de nederlaag in de October-strijd van 1934 kwam het tot een nog hechtere samenwerking in een breed anti-fascistisch volksfront, dat ondanks de woedende reactie op 16 Februari 1936 een grote verkiezings-overwinning behaalde. Gedurende het democratische bewind van Azana bleef de macht van de fascistische elementen in het leger echter groot. Deze zich „nationaal” noemende elementen spanden met de Duitse en Italiaanse fascistten samen tegen hun volk, terwijl de kapitalisten het economische leven van het land poogden te ontwrichten. De leuze van de fascistten was: „raakt het leger niet aan, brengt geen politiek in het leger!” — terwijl zij zelf koortsachtig aan het werk waren om hun eigen militaire invloed te versterken en te organiseren... Terwijl de hoge officieren keer op keer trouw zweren aan de republiek, groepeeren ze het leger doelbewust voor de opstand. Op 18 Juli wordt bewezen, dat een leger op zich zelf nog geen beveiliging voor het volk betekent. Integendeel! Een sterk leger, zoals reactie en fascistten dit ook in Nederland eisen, kan, zoals Spanje leert, een direct gevaar voor

het volk, en een werktuig van de fascistische verslaving betekenen. Spanje laat zien, waartoe de zogenaamde nationale krachten in staat zijn. Niet alleen moorden ze in dolle woede het eigen volk uit, en laten de nationale trots van Spanje: de hoofdstad Madrid in puin schieten, — ze halen steeds meer buitenlandse troepen in het land om tegen het Spaanse volk te vechten. Ze verkwansen delen van eigen land en zijn rijkdommen aan buitenlandse fascistten in ruil voor militaire hulp tegen hun landgenoten. Zo iets, dan toont Spanje: dat fascisme tot het gruwelijkst landverraad voert.

Kan men, met deze ervaring voor ogen, volstaan met rustig te verklaren, gelijk Albarda deed, dat, gezien de dreigende internationale toestand, versterking van het leger noodzakelijk is? Dan handelt men in de praktijk juist zo als Colijn en de reactie. Zeker, een sterk leger is noodzakelijk tegenover het agressieve fascisme, dat zich in Duitsland op kosten van het Duitse volk tot de tanden heeft gewapend. Maar meer nog dan kanonnen is het noodzakelijk, dat er deugdelijke waarborgen komen, dat het leger werkelijk ter beveiliging van het volk wordt aangewend. Die voorwaarden zijn onder deze regering allerminst aanwezig. „Nationaal Herstel”, waarvoor de fascistisch-gezinde heer Westerman in de Kamer zit, heeft grote openlijke aanhang onder de officieren. Het is het scherm voor de geheime invloed van de N.S.B. De regering neemt geen maatregelen hiertegen; integendeel: zij acht het volkomen normaal, dat een pater Regout in aanwezigheid van twee ministers in zijn lezing de Spaanse fascistische officieren als navolgingswaardig voorbeeld aan de Nederlandse officieren voorhoudt.

Deze regering heeft echter wel maatregelen genomen om anti-fascisten uit het leger te verwijderen. Nog steeds gelden de bepalingen, waarbij het N.V.V. op de lijst der voor alle defensie-ambtenaren verboden verenigingen staat. Zelfs worden zoons van leden van bij het N.V.V. aangesloten vakverenigingen niet tot de vrijwillige dienst bij leger of vloot toegelaten. Wil men werkelijk een leger, dat op krachtige en overtuigende wijze voor de verdediging van Nederland en zijn democratische instellingen tegen het fascisme zal opkomen, dan moet men beginnen, het verbod voor leden van de moderne arbeidersbeweging op te heffen, — dan moet het leger gereinigd worden van alle heel- en half-fascistische elementen.

Nodig is een eerlijke en de democratie toegewijde legerleiding, bestaande uit democraten, die voor geen enkele fascistische druk gevoelig zijn, en die eerbied koesteren voor de rechten van het volk. Natuurlijk moet zij ook de militaire bekwaamheid hebben om het bevel over de weermacht te kunnen voeren.

Niet alleen de leiding, ook de gehele bevelvoering tot het laagste kader toe moet in staat en bereid zijn om aan leger en vloot een opvoeding te geven, in overeenstemming met de huidige toestand, waarin van de weermacht de beveiliging van het land tegen het agressieve fascisme wordt geëist. Zolang offi-

cieren hun onderricht doorspekken met aanvallen op het werkende volk en zijn rechten, wijst dit op een toestand, waarbij de bestaande weermacht de veiligheid van land en volk in gevaar kan brengen. Het lezen van anti-fascistische lectuur in het leger moet niet verboden zijn, maar dient in 's lands belang te worden aangemoedigd.

Wat wij hier als voorwaarden voor de ondersteuning van de weermacht stellen, is geenszins de eis, dat het leger de zijde van de arbeidersklasse tegen het kapitaal zal kiezen. De vorming van een rood leger of iets, dat principiëel daarmee overeenkomt, is onder de huidige omstandigheden niet aan de orde. Thans gaat het om de afweer tegen het fascisme, — om de versterking van de veiligheid van het land tegen dit gevaar, — zomede om de verhoging van de betrouwbaarheid van het leger voor dit doel. Daarom is nodig een democratisch volksleger, zonder fascistische officieren, die op een gelegenheid loeren om de gewapende macht of grote delen er-van tegen het volk te gebruiken. Een leger dus, dat de grootst mogelijke waarborgen geeft tegen fascistische beïnvloeding en dat geen neiging vertoont om het voorbeeld van Franco te volgen.

Albarda heeft bij de laatste debatten het vraagstuk van het verbod voor leden van de S.D.A.P. en het N.V.V. om bij de defensie een werkkring te vervullen, wel met bitterheid vermeld, doch uitdrukkelijk geweigerd, de bij uitstek democratische eis tot opheffing van deze maatregelen te koppelen aan het al-of-niet ondersteunen van de Defensie-begroting. Hij zeide: —

„Het zou begrijpelijk zijn, als wij à priori onze steun aan elk voorstel van het Departement van Defensie weigerden, zolang de verboden, ons betreffende, van kracht zijn. Wij zullen aan deze neiging niet toegeven. Hoe zwaar het belang en de eer van onze partij ook voor ons wegen, wij mogen en willen die niet zwaarder laten wegen dan de belangen des Lands.”

Het ontgaat Albarda dus blijkbaar, dat juist de opheffing van de uitzonderings-bepalingen, waar tegen hij te-recht protesteert, een noodzakelijke voorwaarde is om een leger te krijgen, dat werkelijk de belangen des lands dienen kan.

Het buitengewone Congres der Communistische Partij, op 26 December in de grote R.A.I.-hal te Amsterdam gehouden, heeft ten opzichte van de beveiliging van Nederland een duidelijker en juister standpunt ingenomen. De leuze „verdediging van de vrede” drukt uit, dat het er de Communistische Partij in de eerste plaats om te doen is — welke provocatorische daden ook de fascistten begaan — om de vrede te handhaven en te verdedigen. Ze komt daarom op voor de actieve samenwerking van Nederland met alle democratische staten, voor de versterking van de collectieve veiligheid en van de Volkenbond, die een macht tegen de fascistische oorlogsdrijvers kunnen vormen. Onder deze democratische staten neemt de proletarisch-democratische staat: de Sowjet-Unie, een bijzondere plaats in als de sterkste en principiëelste vredesmacht, die als arbeiders- en boe-

renstaat krachtens zijn socialistische grondslagen en in het belang der gehele mensheid de vrede verdedigt.

Tot vergroting van de veiligheid en voor doelmatige verdediging van de onafhankelijkheid van Nederland stelde dit congres de leuze op van de hervorming van leger en vloot tot een sterke democratische weermacht van het Nederlandse volk.

Het tot stand brengen van deze hervorming vereist een democratische regering, die eveneens een democratische leger-leiding tot stand brengt. Zo vereist de beveiliging van het land het samengaan van alle volkskrachten tegen fascisme en oorlog. Wie Nederland vrij en onafhankelijk wenst, zal in de huidige verhoudingen moeten streven naar het samengaan van sociaal-democraten en communisten als hoeksteen van de volks-eenheid tegen het fascisme.

KARL MARX IN NEDERLAND

Mr. A. S. DE LEEUW.

I. DE BRIEF UIT DE TREKSCHUIT

Op het eind van Maart van het jaar 1843 maakte een jonge Duitse journalist een reis door Nederland. Hij zat in de trekschuit naar Delft, en schreef aan een vriend te-huis: —

„Ik reis nu in Holland. Voorzover ik uit de Franse kranten hier zie, is Duitsland diep in de drek gereden en wordt dat nog meer en meer. Ik verzeker U, zelfs als men niets minder gevoelt dan nationale trots, dan gevoelt men toch nationale schaamte, zelfs in Holland. De kleinste Hollander is nog een staatsburger, vergeleken met den grootsten Duitser.“¹⁾

De schrijver was Karl Marx, die toen juist als redacteur van de „Rheinische Zeitung“ zijn eerste conflict met de Pruisische censuur achter de rug had. In die krant had hij de burgerlijk-democratische oppositie verdedigd (daarom was zij ook verboden); hij had voor het eerst kennis gemaakt met sociale en economische vraagstukken, door een polemiek over de toestand van de boeren in het Eifel-gebied, en hij was nog pas op weg om Marxist te worden.

Het Nederland van die jaren had nog weinig van een democratie; de liberale oppositie begon zich nauwelijks te roeren. Van algemeen kiesrecht of sociale wetgeving was geen sprake. In economisch opzicht stagneerde het land; de massa van de bevolking verkommerde in een troosteloze armoede; van politiek of geestelijk leven was weinig te bespeuren. Het was het Holland van de „Camera Obscura“, — het Holland van de trekschuit, in een woord.

Marx' oordeel over deze toestanden was zeker niet vleiënd, en toch, als hij de Hollandse toestanden met de Duitse vergeleek,

¹⁾ Brief aan Ruge in „Deutsch-Französische Jahrbücher“, litt. Nachl. deel 1, bladz. 360.

dan steeg er een gevoel van „nationale schaamte” bij hem op. En te-recht, want het verbrokkelde, feodale, reactionaire Duitsland van die tijd was een rem en een gevaar voor de ontwikkeling van geheel Europa.

Maar klinken de woorden van den stichter van het Marxisme, die wij aanhaalden, niet op-nieuw actueel?

Wel-is-waar is het fascisme volstrekt geen feodalisme, geen „terugkeer naar de Middeleeuwen”, in de letterlijke zin des woords; maar zou een vrijheidslievende Duitser, democraat of socialist, thans niet hetzelfde kunnen zeggen, als Marx nu bijna honderd jaar geleden?

Zonder de politiek van het nationaal-socialistische Duitsland gelijk te stellen met die van de „Heilige Alliantie” en prins Metternich, is het toch zeker, dat het Nazi-bewind de slechtste reactionaire tradities van Pruisisch militarisme en nationale onderdrukking voor de dag haalt, bevordert en gebruikt. Nu de internationale situatie het „nationale vraagstuk” voor elk land opnieuw, en in nieuwe, originele vormen aan de orde van de dag heeft gesteld, nu is het wel de moeite waard te onderzoeken, wat de stichters en de grootste denkers van het Marxisme ons daarover te zeggen hebben, en in hoe verre het zijn toepasselijkheid bewaard heeft.

II. EEN DUIJS PATRIOT KLAAGT AAN.

De Rijnlander Karl Marx had vele connecties en familieleden in Nederland, dat hij ook dikwijls heeft bezocht. Als jongen van 17 jaar bracht hij al een vacantie door bij familieleden van zijn moeder te Nijmegen. Hij las Nederlands, en op de grote arbeiders-vergadering, die 8 September 1872, na afloop van het congres der Internationale, te Amsterdam werd gehouden, hield hij zijn rede ten dele in het Frans en ten dele in het Nederlands. Twee van zijn zusters trouwden met Nederlanders, en vele jaren lang stond hij in nauwe betrekkingen met zijn oom Lion Philips, die te Zalt-Bommel woonde, en met diens kinderen, bij wie hij ook dikwijls steun vond, als de nood in zijn eigen huisgezin in die moeilijke jaren te Londen, al te groot werd. Later bezocht hij, zoals wij reeds in herinnering brachten, het congres van de Eerste Internationale in den Haag, dat voor de gehele internationale arbeidersbeweging van historisch belang is geworden door de veroordeling van het anarchisme van Bakoenin en met de verklaring van de noodzakelijkheid ener zelfstandige politieke arbeiderspartij, die zich de verovering van de macht en de opheffing van de klassenscheiding ten doel moet stellen.

Op het eind van zijn leven stond Marx (evenals Engels later) in vrij drukke briefwisseling met Ferdinand Domela Nieuwenhuis, die toen nog geen anarchist, doch leider van de sociaal-democratische beweging in Nederland was, en die Marx meer dan eens over principiële vraagstukken raadpleegde, wat

aan Marx' antwoord-brieven ook hun uitnemend belang voor het goede begrip van zijn theorie geeft¹⁾).

In 1843 stond Marx nog pas aan het begin van zijn ontwikkeling tot socialistisch revolutionair en proletarisch politicus; in de volgende jaren, jaren van broederlijke samenwerking met Friedrich Engels, kreeg deze ontwikkeling haar beslag. Aan de vooravond van het jaar 1848 stond hun levens- en maatschappijopvatting in hoofdlijnen vast; in de revolutie-storm van dat jaar werd zij op de proef gesteld. Het was nog een burgerlijke revolutie tegen de feodale machten in Europa of hun overblijfsels; maar het was de eerste burgerlijke revolutie, waarin het proletariaat als zelfstandige, doelbewuste kracht begon op te treden. Marx en Engels bleven niet als „zuivere theoretici“ aan de kant staan. Zij, de Duitse democraten en revolutionairen, trokken op het eerste sein, dat politieke activiteit in Duitsland mogelijk, en vrijheid van drukpers in het Rijnland ingevoerd was, naar Keulen. Daar richtten zij de „Neue Rheinische Zeitung“ op, een klein blad naar hedendaagse maatstaven, maar waarin onder Marx' leiding de journalistiek een hoogte bereikte, als nooit meer sindsdien.

Het is hier niet de plaats, om de politiek van Marx en Engels in 1848 te schetsen. Wij willen uit de „N.R.Z.“ van 3 Juli 1848 het artikel over de Duitse buitenlandse politiek aanhalen, dat eveneens een treffende, zoal niet verheugende actualiteit heeft herkegen. Het stuk is door Marx of Engels geschreven (wie is niet bekend); en het geeft een schets van de reactionaire uitwerking van de politiek der Duitse heersers in het begin van de XIXe eeuw²⁾:

„Duitsland heeft, om alleen de laatste 70 jaar in het oog te vatten, zijn landsknechten voor Engels goud aan de Britten geleverd tegen de voor hun onafhankelijkheid strijdende Noord-Amerikanen; toen de eerste Franse revolutie uitbrak, waren het op-nieuw de Duitsers, die zich als een dolle stoet van honden tegen de Fransen lieten ophitsen, — die in een brutaal manifest van den hertog van Brunswijk dreigden geheel Parijs tot de laatste steen af te breken, — de Duitsers, die met de geëmigreerde adelijken tegen de nieuwe orde in Frankrijk samenzwoeren en zich daarvoor door Engeland, onder de titel van subsidies, lieten betalen. Toen de Hollanders tijdens de laatste twee eeuwen een enkele verstandige gedachte opvatten om aan het dolle huishouden van het huis van Oranje een eind, en hun land tot een republiek te maken, waren het op-nieuw Duitsers, die

¹⁾ Deze en talloze andere bijzonderheden zijn te vinden in het werk: Karl Marx, „Chronik seines Lebens in Einzeldaten“, dat in 1934 door het Marx-Engels-Lenin-instituut te Moskou is uitgegeven. Dit boek is een onontbeerlijk hulpmiddel voor ieder, die in de toekomst Marx' leven of werk wil bestuderen.

²⁾ Marx' en Engels' artikelen uit 1848 zijn thans voor het eerst compleet verschenen in deel 7 van de grote uitgave van het „Marx-Engels-Lenin Instituut“, die zeker vier keer zoveel materiaal geeft als de oude van Mehring.

als de beulen van de vrijheid optraden. Zwitserland weet ook van Duitse nabuurschap een lied te zingen, en Hongarij zal zich slechts langzaam van de schade herstellen, die Oostenrijk, het Duitse keizershuis, het heeft toegebracht. Ja, tot naar Griekenland toe zond men Duitse huurlingenscharen, die de lieve Otto op zijn troontje moesten houden, en tot naar Portugal Duitse politie-agenten. En de congressen na 1815, Oostenrijks krijgstochten naar Napels, Turijn, de Romagna, Ypsilantis' gevangenschap, Frankrijks onderdrukings-oorlog tegen Spanje, door Duitsland afgedwongen, Don Miguel, Don Carlos, door Duitsland ondersteund, de reactie in Engeland met Hannoverse troepen gewapend, België door Duitse invloed aan stukken gescheurd en de contra-revolutie in het zadel geholpen; in het diepste binnenland van Rusland Duitsers als de voornaamste steunpunten van den Tsaar en de kleine tsaars: — geheel Europa met Coburgs overstroomd!

Met behulp van Duitse soldateska Polen beroofd, verdeeld, Krakau vermoord. Met behulp van Duits geld en bloed Lombardijë en Venetië geknecht en uitgezogen, direct en indirect in geheel Italië elke vrijheidsbeweging door bajonet, galg en galeiën verstikt. Het zondenregister is nog veel langer; laten wij het dichtslaan".

Zo schetsten Marx en Engels in 1848 de Duitse politieke actie in de wereld; het beeld heeft een beangstigende gelijkenis met wat wij sinds 1933, na de machtsgreep van de nationaal-socialisten hebben beleefd. De hertog van Brunswijk kon zijn bedreiging tegen het revolutionaire Parijs niet ten uitvoer brengen; maar wordt Madrid niet „tot op de laatste steen afgebroken" door Duitse houwitsers en vliegerbommen, en bestormd door Duitse huurlingen? Zwitserland weet op-nieuw een lied te zingen van Duitse nabuurschap; het wapent zich inderhaast uit vrees voor de Duitse inval, die het ziet aankomen; en de Duitse Nazi's hebben in Griekenland Metaxas tot dictator gemaakt, zoals hun voorgangers Otto I tot koning. Zoals voor 1848 de Carlistische reactie, zo ondersteunt Duitsland nu weer de generaals Franco en Mola in Spanje; en ook België wordt op-nieuw „door Duitse invloed aan stukken gescheurd".

De Duitse politiek was voor 1848 de bondgenoot of liever de knecht van het Tsarisme. De Tsaar is verdwenen, en het is volkomen in overeenstemming met de veranderingen, die in Rusland hebben plaatsgegrepen, dat het tegenwoordige Duitsland de onverzoenlijkste vijand van de Sowjet-Unie is, — de Sowjet-Unie, die onder de vooruitstrevende krachten in de wereld voortaan staat, zoals het Tsarisme de leider van de gehele Europese reactie was. De Duitse politiek is tot de gevaarlijkste vijand van de vrede, de democratie en de vooruitgang in de gehele wereld geworden, en heeft tot dit doel haar „heilige Alliantie" met Italië en Japan gesloten. En ook thans is het zondenregister te lang, om het in zijn geheel op te sommen...

Bijzonder actueel is ook de passage over Nederland, met haar toespeling op de Pruisische troepen, die in 1787 Willem V weer op de been hielpen, toen de Hollandse burgerij al bezig was, de „verstandige gedachte", om aan zijn politieke huishouden

een eind te maken, uit te voeren. Het blijkt, dat Marx en Engels, met de Oranje-vorsten van de XVIIIe eeuw voor ogen, er ver vandaan waren om het enthousiasme van sommige hedendaagse sociaal-democraten te delen, van wie een, (G. van Veen) uitroept: „Wij hebben waarachtig wel een centrum nodig, waarom de democratische elementen zich kunnen scharen. Nationaal is de Koningin het centrum, zodra dit democratische land zich bedreigd voelt”, — en een ander, (J. Winkler) betoogt, dat ons volk behoefte heeft aan een symbool, welk symbool gevonden wordt „in de traditie van het aloude Huis van Oranje”...

Nog om een andere reden is de zinsnede over Nederland actueel; immers zoals Pruisen in de XVIIIe eeuw de Oranje-partij, zo steunen de Nazi's op het ogenblik de N.S.B. van Mussert, en de N.S.N.A.P. van majoor Kruyt, die hun nog nader aan het hart ligt; het Duitse leger is niet van zins, in geval van oorlog Nederland te sparen; en de gevolgen zouden oneindig veel erger zijn dan bij de militaire wandeling van de Pruisen in 1787, onder bevelhebberschap van Ferdinand van Brunswijk, — denzelfde van het beruchte manifest tegen Parijs...

Het artikel in de „Neue Rheinische Zeitung” gaat voort:

„De schuld voor de met Duitslands hulp in andere landen gepleegde gemeenheden valt niet alleen de regeringen, maar voor een groot deel het Duitse volk zelf tot last. Zonder zijn verblinding, zijn slavenzin, zijn bereidheid als landsknechten en als „gemoedelijke” beulsdienaren en werktuigen van de heren „bij de genade Gods” te dienen, zou de Duitse naam in het buitenland minder gehaat, vervloekt, veracht zijn, — zouden de door Duitsland onderdrukte volkeren al lang tot een normale toestand van vrijë ontwikkeling zijn gekomen. Nu de Duitsers hun eigen juk afschudden, moet zich ook hun gehele politiek tegenover het buitenland wijzigen, of wij nemen in de boeien, waarmee wij vreemde volkeren, ketenen, onze eigen jonge, bijna nog gehoopte vrijheid gevangen. Duitsland maakt zich in dezelfde mate vrij, als het zijn nabuurvolken vrij laat”.

Dit waren de toornige woorden van een Duits patriot, vol gloeiënde verontwaardiging, omdat zijn volk door de krachten van de reactie misbruikt werd en zich misbruiken liet. Het is ook een van de eerste formuleringen van dat politieke principe, waaraan Marx en Engels zo dikwijls uitdrukking hebben gegeven, en dat luidt: „Geen volk kan vrij zijn, dat andere volkeren onderdrukt”.

Maar de schrijver van het artikel ziet een betere toekomst in het verschiet: —

„Inderdaad wordt het eindelijk lichter. De leugens en verdraaisels, die door de oude regerings-organen tegen Polen en Italië zo vlijtig worden verspreid, — de pogingen, een kunstmatige haat te verwekken, — de hoogdravende gezegden, dat het om de Duitse eer gaat, om de Duitse macht, — de kracht van deze toverformules is gebroken. Slechts waar het materiële belang zich onder deze patriottische tierelantijnen verbergt: slechts bij een deel van de grote bourgeoisie, die met dit officiële patriot-

tisme zaken doet, doet het officiële patriottisme nog zaken. Dat weet de reactionaire partij en zij maakt er gebruik van. De grote massa van de Duitse middenstand en van de arbeidersklasse begrijpt of voelt echter in de vrijheid van de nabuurvolken de garantie voor de eigen vrijheid... Maar noch dit inzicht, noch dit gevoel zijn voldoende. Als Duitslands bloed en geld niet langer tegen zijn eigen voordeel in tot onderdrukking van andere nationaliteiten verkwist zullen worden, dan moeten wij een werkelijke volksregering oprichten, het oude gebouw moet tot op zijn grondvesten opgeruimd worden. Eerst dan kan de bloedig-laffe politiek van het oude, het weer vernieuwde systeem plaats maken voor de internationale politiek van de democratie. Hoe wilt ge democratisch optreden naar buiten, zolang de democratie in het binnenland is gekneveld?"

Marx en Engels waarschuwden keer op keer, dat de revolutie van 1848 met de eerste gemakkelijke successen haar doel nog niet had bereikt. Zij wilden, dat er schoon schip werd gemaakt met de machten van het verleden; hun politiek was er op gericht, de burgerlijk-democratische revolutie consequent ten einde te voeren, om zo de beste voorwaarden te scheppen voor haar uitgroeien tot de socialistische. Maar zij zagen de burgerlijke democratie na haar eerste stappen reeds in gevaar gebracht door de lafheid, de reactionaire geest van de bourgeoisie en de onervarenheid en wankelmoedigheid van de kleine burgerij.

Het oude gebouw van feodalisme, monarchie en militarisme werd niet „tot zijn grondvesten" opgeruimd. De revolutie van 1848 leed een zware nederlaag. De Duitse bourgeoisie sloot een compromis met de adel en den Pruisischen koning, die keizer van Duitsland zou worden. In-plaats van de burgerlijk-democratische revolutie kwam de „revolutie van boven"; Bismarck voerde de meest onmisbare burgerlijke hervormingen in en loste het vraagstuk van de nationale eenheid van Duitsland op, zonder dat „het oude gebouw" werd afgebroken.

O, er werd veel anders in Duitsland; de belangrijkste verandering was de opkomst van een socialistische, democratische, Marxistische arbeidersbeweging, die jaren lang door haar organisatorische kracht een voorbeeld voor andere landen was. Maar tezelfdertijd verloor de Duitse bourgeoisie, in het tijdperk van het imperialisme sinds het eind van de XIXde eeuw voor goed haar laatste democratische of liberale tradities, om nog sterker op de Pruisische jonkers te steunen en in Wilhelm II den „obersten Kriegsherr" te aanbidden; en onder de vele fouten van die Duitse arbeidersbeweging van vóór-den-oorlog was deze wellicht de zwaarste, dat zij aan de democratisering van de staat geen aandacht schonk, en aan de invoering van de republiek niet meer dacht.

Dat verzuim werkte er toe mee, dat het tot de in-een-storting van 1914 kwam. Nu kon het Duitse militarisme zich uitleven, in deze oorlogsjaren; en de dictatuur van Ludendorff en Hindenburg in 1917—1918 was in vele opzichten al een voor-vorm van die van Göring en Hitler zestien jaar later. Toen kwam de nederlaag, en daarmee de revolutie van 1918. Maar weer was

het een halve, een onvolledige, een mislukte revolutie. Precies zoals in 1848 de bourgeoisie op de dag na de revolutie reeds een compromis sloot met adel en monarchie, uit vrees voor de oproerige massa, zo riepen Ebert en Noske de witte officieren, de moordenaars van Liebknecht en Luxemburg, de reactionaire benden, waaruit enkele jaren later de Nazi-beweging zou voortkomen, te hulp tegen de revolutionaire arbeiders. Dit was de historische schuld van de Duitse sociaal-democratie.

De „reactionaire partij” bleef op-nieuw in het zadel. Republiek en burgerlijke democratie waren maar een vernis, een voorgevel. „De keizer ging, de generaals bleven”. Ebert vertrouwde von Seeckt, en von Seeckt bouwde de Rijksweër op, die Hitler aan de macht heeft geholpen. Hindenburg werd gekozen, en de sociaal-democratie stelde hem voor als de waarborg voor de handhaving van democratie en grondwet; maar Hindenburg riep Hitler uit tot rijkskanselier...

Toen de economische crisis begon, — toen de imperialistische heersers van Duitsland, de machtigen van bank en grote industrie, de socialistische revolutie vreesden, — toen zij zich van de laatste overblijfsels van het verdrag van Versailles wilden bevrijden om sterker te staan in de internationale concurrentie, — toen kozen zij de Nationaal-Socialistische Partij tot hun werktuig. En daarbij maakten zij dankbaar gebruik van de nooit-weggeruimde resten van het Jonkerdom en de Pruisische militaire machine, tot het voeren van een buitenlandse politiek, nog duizend maal verderfelijker en meer onderdrukkend, dan die Marx en Engels in 1848 aan de kaak stelden.

Wij maken hun woorden uit 1848, die wij citeerden, niet tot de onze. Want ondanks alles is er veel in Duitsland veranderd. Als de Duitse naam thans in het buitenland niet „vervloekt en gehaat” is, als wij een onderscheid maken tussen het Duitse volk en zijn beulen, dan is dit bovenal te danken aan de duizenden van heldhaftige en bewonderenswaardige illegale strijders tegen het barbarisme en aan die Duitse vrijwilligers, die in het „Bataljon-Thaelmann” de eer van hun volk voor Madrid hoog houden. Omdat de tegenstrevende krachten ondanks alles zo geducht zijn, juist daarom overtreffen de terreur en de demagogie van het Nazi-bewind alles, wat de reactie van voor 1848 te zien heeft gegeven.

Evenwel hebben wij, en hebben alle arbeiders-organisaties rekening te houden met de objectieve werkelijkheid; en die is, dat Duitsland zich bevindt in de hand van een bewind, dat de oude zonden van de Metternichse reactie en het Pruisische militarisme met de modernste gruwelen van de fascistische politiek vermenigvuldigt; een bewind, dat door een ongekeerde concentratie van economische en politieke macht, gevoegd bij een volslagen monopolie op het gebied van de legale voorlichting, de drukpers en het onderwijs, de massa van het Duitse volk onvermijdelijk knevelt of beïnvloedt; dat een deel van zijn prestige in het binnenland ontleent aan de verscheuring van

het Vredesverdrag en het herstel van de militaire macht; dat over de hulpbronnen van een groot en bekwaam volk en de best-ontwikkelde technische toerusting ter wereld de soevereine beschikking heeft; — een bewind dat wel rooibouw pleegt op zijn hulpbronnen, maar het openlijke bankroet nog niet in het zicht heeft; en dat de speerpunt van reactie, onderdrukking en fascisme in de gehele wereld is.

Er bestaat een zeer reëel verschil, en niet alleen in graad maar in wezen, tussen de politieke toestand in de landen met burgerlijke democratie, en de fascistische dictaturen. Het kan niet anders, of dit moet ook onze politiek, vergeleken met de dagen, vóórdat het fascisme een „herwaardering van alle politieke waarden“ bracht, ten diepste beïnvloeden.

III. EEN WAARSCHUWING VOOR DOMELA NIEUWENHUIS

Toen Domela Nieuwenhuis leider van de sociaal-democratische beweging in Nederland was geworden, bleef hij jaren lang een aanhanger van het Marxisme. Zijn wending tot het anarchisme kwam pas veel later, in de jaren '90. Zijn briefwisseling met Marx en Engels getuigt zowel van zijn krachtig zelfbewustzijn als van zijn diepe verering voor hen¹⁾. Hier willen wij die correspondentie niet in haar geheel behandelen; wij laten bijv. Marx' belangrijke brief van 22 Februari 1881 ter zijde, waarin hij Nieuwenhuis antwoord geeft op de vraag: „wat de socialisten onmiddellijk zouden moeten doen, als zij aan de regering kwamen, om het socialisme te doen zegevieren“. Wij moeten ons bepalen tot enkele brieven van Engels, die na Marx' dood de vraagbaak en raadgever der socialistische partij-leiders in alle landen was geworden. Daar is, in zijn brief van 4 Februari 1886, de uitlating over de eigenaardige vormen van de Nederlandse democratie:

„Ik lees Uw geschrift „Hoe ons land geregeerd wordt“ met veel genoegen, ten eerst omdat ik daaruit weder de Hollandse conversatietaal leer en ten tweede, omdat ik daaruit zo veel over het binnenlandse bestuur van Holland te weten kom. Holland is met Engeland en Zwitserland het enige West-Europese land, dat in de XVIe—XVIIIe eeuw de absolute monarchie niet heeft doorgemaakt en het heeft daardoor vele voordelen, vooral een rest van locale en provinciale zelfregering, zonder eigenlijke bureaucratie in Franse of Pruisische zin. Dat is een groot voordeel voor de ontwikkeling van het nationale karakter en ook voor later; met weinige veranderingen laat zich hier het vrijë zelfbestuur door het arbeidende volk vormen, dat ons beste werktuig bij de omvorming der voortbrengingswijze moet zijn. Dat alles ontbreekt in Duitsland en Frankrijk, moet eerst weder op-nieuw in het leven worden geroepen“.

Dit is een voorbeeld van een dialectische beschouwingswijze der geschiedenis; want het was voor de „Republiek der Ver-

¹⁾ Van deze brieven (26 in getal) is een deel voor het eerst vertaald in „Communisme“, Juli 1935. Een volledige vertaling zal spoedig het licht zien.

enigde Nederlanden" ongetwijfeld een nadeel, en een van de voornaamste oorzaken van haar ondergang, dat zij in de XVIIe en XVIIIe eeuw de centralisatie door de monarchie niet heeft doorgemaakt; maar dit nadeel is tegelijk een voordeel, door het behoud van een stuk plaatselijke en provinciale autonomie. Wij kunnen zeker niet zeggen, dat de „eigenlijke bureaucratie", in de afgelopen 50 jaar niet ook in Nederland ten zeerste is gegroeid; en het plaatselijke zelfbestuur, dit volgens Engels zo kostbare bezit, heeft vooral de laatste jaren van regeringszijde de zwaarste aanvallen te verduren gehad...

Niet minder interessant is de brief van 19 December 1885, waarin Engels Nieuwenhuis voor de Duitse politiek waarschuwt: „Gij hebt volkomen gelijk, als ge ginds van elke gewelddadige uitbarsting afhoudt. Het zou slechts onnutte offers kosten en de beweging voor tientallen van jaren achteruit-werpen. Het volgende jaar zal het honderd jaar geleden zijn, dat de Pruisen hun eerste rooftocht naar Holland ondernamen en niets zou Bismarck meer verheugen, dan dat hij het honderdjarige jubileum van deze „heldendaad" door een herhaling zou kunnen vieren. De annexatie-lusten, die nu nog onschuldige machteloze verlangens zijn, konden dan licht meer tastbare vorm aannemen".

Weer vijftig jaar later is deze waarschuwing voor een tweede „rooftocht der Pruisen" naar Nederland, merkwaardig actueel geworden! Dat de annexatie-lusten geen onschuldige, machteloze verlangens meer zijn, — dat Nederland in het veldtochtplan voor de oorlog, waarop de gehele Nazi-politiek zich toespitst, is opgenomen, en waarom — ik geloof het in mijn boek over „Nederland in de Wereldpolitiek" te hebben aangetoond. En was er nog twijfel mogelijk aan de geest, die in het fascistische Duitsland ten aanzien van ons land heerst, — de uitgelokte of uit het niet geschapen incidenten en de waanzinnige Duitse pers-campagne bij het vorsten-huwelijk onlangs, zouden ons kunnen onderrichten...

Nu kan men ons te-gemoet voeren: waartoe al deze citaten? Wat hebben zij ons te zeggen? Schreven Marx en Engels niet in een geheel andere tijd, dan waarin wij leven? Is na hun dood het imperialistische tijdperk niet begonnen, waarin het nationale moment in de politiek geheel van aard veranderde? Heeft bijv. Lenin in 1914 niet een volkomen andere politiek gevolgd, dan Marx en Engels tijdens de nationale oorlogen van het midden van de XIXe eeuw deden?

Deze vragen zijn onvermijdelijk; zij hebben recht van bestaan; wij zullen er ook op terugkomen. Inderdaad, men kan niet zeggen: „Marx heeft in 1848 zus en zo geschreven en dus..."; of „Lenin hield in 1914 een bepaalde taktiek voor juist en bijgevolg hebben wij ons nu maar aan zijn woord te houden". Een dergelijke manier om het geciteerde aan te wenden, is natuurlijk volkomen in strijd met de geest van het Marxisme, met zijn historisch begrip, dat de maatschappelijke werkelijkheid in voortdurende verandering ziet. Marx en Engels kozen partij in

de oorlogen van hun tijd, voor de ene partij en tegen de andere: — voor de Polen tegen de Russen, voor de Italianen tegen den Oostenrijksen Keizer, voor de Duitsers tegen Denemarken. Zij riepen in 1848 zelfs op tot de oorlog tegen het Tsaristische Rusland, dat de contra-revolutie verpersoonlijkte en overal de reactie met zijn legers te hulp kwam.

Natuurlijk kan men hun leuzen niet klakkeloos op de huidige situatie aanwenden, evenmin als wij dat met Lenins politiek van 1914 kunnen. Men moet zijn eigen hersens gebruiken. Maar dat belet niet, dat de studie van de geschiedenis der arbeiders-beweging en van de daden en gedachten harer grootste leiders, mits met verstand ondernomen, van het grootste nut kan zijn voor het begrip van een nieuwe situatie en voor het vinden van de juiste socialistische taktiek. Daarbij kan het dan dan blijken, dat de geschiedenis niet altijd een rechte lijn, maar soms zeer merkwaardige doolwegen volgt, in schijn op haar schreden terugkeert, en steeds nieuwe „originele” wendingen vindt...

economische kroniek

VAKBEWEGING EN DEVALUATIE

DICK v. D.

De aanpassings-politiek, die door de regering Colijn werd ingevoerd om het land te redden van economische ondergang, heeft een grotere ontredde van het economisch leven, grotere werkloosheid en een voortdurende verlaging van het levenspeil van grote delen van de Nederlandse bevolking tot gevolg gehad. Het doel van de aanpassing was: met behoud van de gouden standaard, het binnenlandse prijspeil aan het buitenlandse aan te passen, de export-mogelijkheid voor landbouw en industrie te vergroten, en verloren gegaan en nieuw afzetgebied te veroveren.

De maatregelen van de regering drukten echter hoofdzakelijk op de grote massa der niet-bezitters, op den arbeider, den boer en den middenstander. Lonen werden regelmatig en met grote snelheid naar omlaag aangepast, nieuwe belastingen werden ingevoerd (omzet-belasting — rijwiel-belasting), die hoofdzakelijk op de massa drukten; de norm op het belastbaar inkomen werd verlaagd; de sociale voorzieningen werden verslechterd. Anderzijds werd, ter bescherming van de binnenlandse industrie, een stelsel van contingenteringen ingevoerd en aan de, voor de buitenlandse markt werkende industriën regerings-steun verleend.

Op kosten der werkende Nederlandse bevolking dus, trachtte Colijn, het economisch leven te herstellen. Hoe de lonen werden

aangepast, kan men ervaren, indien men de huidige lonen met die van vóór de aanpassing vergelijkt. Zo daalden de lonen der mijnwerkers (onder- en bovengrondse te-zamen) van gemiddeld f 5,12 per dienst in September 1931, tot f 4.57 in de zelfde maand van 1936, of met plm. 11 procent. Deze cijfers geven echter geen juist beeld, indien men daarbij niet in aanmerking neemt, dat b.v. de dag-productie per man, door ten top gevoerde rationalisatie, de laatste tien jaar is verhoogd van 900 tot ruim 1800 KG (100 pCt.), — dat sinds 1931 de productie, met vermindering van personeel, met 40 procent is gestegen.

Het gemiddelde weekloon van een vasten havenarbeider te Amsterdam daalde van f 34.68 in het derde kwartaal van 1931 tot f 29.47 in hetzelfde kwartaal van 1936, dat is met 15 procent. Nog erger is het b.v. in de metaal-nijverheid. Het gemiddelde uur-inkomen van een geschoolden metaalbewerker daalde van 74 cent in het eerste kwartaal van 1931, tot 56 cent in het zelfde tijdvak van 1936, of met 24 procent. In deze tak van nijverheid werd daarbij in veel gevallen met verkorte weken (30 en 40 uur) gewerkt, en door verscherpte rationalisatie de arbeidsprestatie vergroot, zodat ook hier de verhouding nog ongunstiger is, dan de cijfers aantonen.

Ondanks de zeer slappe houding van de vakbeweging tegenover de aanvallen op de lonen in de aanpassings-periode, groeide het verzet tegen de steeds op-nieuw terugkerende loonsverlagingen, wat vooral tot uitdrukking kwam in de groeiende stakings-bewegingen. Dit verzet, en het verzet van de werklozen tegen het verlagen van de werklozen-steun, remde de snelheid, waarmede de regering Colijn dacht, haar plan ten uitvoer te kunnen brengen.

Dat de aanpassings-politiek een mislukking was, bleek zeer duidelijk op de arbeidsmarkt. In-plaats dat er meer arbeiders in het productie-apparaat werden opgenomen, vond het omgekeerde plaats en vloeide de overtollig geworden arbeidskrachten van de bedrijven naar de Arbeidsbeurzen af.

In welke mate dit het geval was, tonen de cijfers over het gemiddelde aantal werkloosheids-dagen in procenten, welke een stijging vertonen van 14,7 in 1931 tot 31,7 in 1935. Aan de hand van deze cijfers, kan men veilig aannemen, dat de werkloosheid in deze 4 jaren met 115 procent ongeveer is toegenomen, wat werkelijk een aardige illustratie is van de door de Colijn-regering gevoerde „herstellings-politiek“.

HET N.V.V. EN DE DEVALUATIE

Op de dag, dat de devaluatie een feit werd (26 September), leidde het N.V.V. reeds een week een actie tegen het inhouden van de huur-toeslag aan de werklozen. Deze actie, die door de georganiseerde werklozen van alle richtingen en mede door de comité's en verenigingen van ongeorganiseerde werklozen (alook de C.P.N.) werd gevoerd, was één van de eerste grote acties van het N.V.V., na vele jaren van terugwijken voor de

aanpassings-politiek van de regering. Zij dwong, twee weken nadat zij was ingezet en één week na de devaluatie, de regering tot de terugtocht. Dat was één van de eerste resultaten, die het N.V.V., met tegenwerking van de confessionele vakbeweging, na de munt-depreciatie wist te bereiken.

In een vergadering met de Hoofdbesturen der moderne vakbonden (5 October), stelde het N.V.V.-bestuur een resolutie op, waarin in zeven punten het standpunt van het N.V.V. werd verrat, naar aanleiding van de nieuwe monetaire situatie.

In punt 1. wordt gewezen op de noodzakelijkheid, „dat met de politiek van de eenzijdige aanpassing, vooral door loonsverlaging, wordt gebroken”.

Punt 5. wijst er op, dat nu „de uitkeringen aan de werklozen en de lonen van de arbeiders bij de werkverschaffingen dienen te worden verhoogd”.

Punt 7. wijst op de redelijkheid, dat, „mede in verband met de sterk gedaalde lonen, waardoor de koopkracht reeds te ver is aangetast, tijdelijk — namelijk, zolang de waarschijnlijkheid van prijsstijging aanwezig is — regelingen getroffen worden, waardoor het mogelijk wordt, door middel van een snel toegepaste looncompensatie, prijsverhoging te achterhalen”.

En het slot van deze resolutie luidt: „Los hiervan zal het streven der vakbonden er op gericht blijven, het levenspeil van de hand- en hoofdarbeiders omhoog te brengen, zodra zij daarvoor de voorwaarden aanwezig achten”.

Dit zijn, tezamen met punt 4., waarin verlangd wordt, dat een zeer belangrijk deel van de waarde-vermeerdering van de goudvoorraad van de Nederlandse Bank zal worden aangewend „ter opheffing van de directe nadelige gevolgen voor de werklozen, voortvloeiende uit de te verwachten prijsstijging”, en „ten behoeve van de verdere uitvoering van grote en nuttige werken ter bestrijding van de werkloosheid”, de belangrijkste punten van deze resolutie.

Hoewel dit slechts minimum-eisen zijn, in verhouding tot datgene, wat de arbeiders tijdens de aanpassings-politiek is ontnomen, betekent deze resolutie, dat het N.V.V. breekt met de politiek van terugwijken, die in de aanpassings-periode is toegepast.

DE CONFESSIONELE VAKBEWEGING

De houding van het Christelijk Nationaal Vakverbond (C.N.V.) ten opzichte van de aanpassings-politiek van de Colijn-regering, was een directe ondersteuning van deze politiek. Zij werd gebillijkt, en aan de leden van het Verbond werd voorgehouden, dat het noodzakelijk was, deze lijdenskelk tot op de bodem te ledigen in afwachting van betere tijden. In deze geest werd ook het verlagen van de werklozen-steun en van de lonen voor de leden verdedigd. Tegen de huurtoeslag-verlaging verzond zij enkel een protest, en weigerde iedere actie. Dit leidde, evenals in het R.K. Werkliedenverbond, tot acties tegen het Verbondsbestuur door de leden.

Ook nu, terwijl de prijzen stijgen, de reeds zo sterk verlaagde lonen en uitkeringen een nieuwe verlaging ondergaan, is het C.N.V. van mening, dat de aanpassing niet te-loor mag gaan, maar beschermd dient te worden. „De Gids”¹⁾, het orgaan van het C.N.V., schrijft naar aanleiding van de devaluatie: „Maar dat (herstel, Dk) zal alleen geschieden, als we het hoofd koel houden en we ons niet laten verleiden tot het nemen van maatregelen, die de verkregen aanpassing weer te niet zullen doen. En dat zou zeker het geval zijn, indien nu de arbeidersbevolking en de ambtenaren in de waan gebracht werden, dat we er nu zijn en dat er nu weldra voor de vakbeweging weer „werk aan de winkel zal komen”, omdat er weer overal loonacties tot verhoging der lonen gevoerd kunnen worden”.

En wanneer tengevolge van de prijsstijging de lonen zullen dalen, waardoor de laagste lonen natuurlijk het zwaarst worden getroffen, dan is het volgens het C.N.V. billijk, dat er dan aan deze groepen het eerst wordt gedacht, ten minste, als er „enig herstel” plaats vindt, en anders niet.

In nog ergere mate is het R.K. Werkliedenverbond (R.K.W.V.) de gevangene van hen, die herstel van het economisch leven op kosten van de armste bevolkingsgroepen nastreven.

In „De R.K. Werkgever”²⁾ heeft Dr. Kortenhorst bij voorbaat gewaarschuwd tegen het voeren van loonacties. Hij schreef: — „Devaluatie kan ook aanleiding worden om een actie tot loonsverhoging in te zetten, waarbij het gevaar bestaat, dat de massa zich laat opstoken door verkeerde leiders en de organisaties hun invloed op de arbeiders verliezen”. Dit was een duidelijke vingerwijzing aan het adres van de R.K. vakbonden, om niet met loonacties te beginnen, want als de (Rooms-katholieke) massa eenmaal in beweging kwam (zoals de Tilburgse textielarbeiders-staking te zien gaf), dan zou deze waarschijnlijk meer van de koek willen hebben, dan haar werd aangeboden, wat tot een breuk tussen leiding en leden zou leiden.

In de houding van de R.K. Vakbeweging is na de devaluatie dan ook geen verandering ingetreden. Actie ter bescherming van het levenspeil, welke toch door prijsstijging noodzakelijk is, wordt niet gevoerd. Actie wordt wel gevoerd in het Verbond tegen de „extremisten”, waarmede men ontevreden leden en leden van de Katholiek Democratische Partij (K.D.P.) bedoelt, voor welke actie in 1935 zelfs een groot bedrag uit het Reservefonds werd getrokken.

Waar het R.K. Werkliedenverbond en het C.N.V. overwegende invloed hebben, worden de acties van de moderne vakbonden dan ook regelmatig gedwarsboemd. Dat is in de gevoerde acties, en bij het afsluiten van collectieve contracten duidelijk tot uitdrukking gekomen.

1) „De Gids” van 15 October.

2) „De R.K. Werkgever” van 30 October.

DE NEUTRALE VAKBEWEGING

De neutrale vakbeweging, belichaamd in de Nederlandse Vakcentrale (N.V.C.), is een beweging, die haar acties meestal schriftelijk afdoet. Dit vindt zijn oorzaak voornamelijk hierin, dat dit verbond nagenoeg alleen bestaat uit personeel in openbare dienst, ambtenaren, technisch personeel en onderwijzers. Slechts een gering percentage (9%) behoort tot de andere beroepen en speelt in dit verbond geen rol.

Vandaar dan ook, dat alleen het standpunt van het Hoofdbestuur is gepubliceerd, en daarmee voorlopig achter de devaluatie een punt werd gezet. In het verbondsblad¹⁾ lezen we: „Mocht het prijzen-peil stijgen en als gevolg daarvan de levensomstandigheden worden beïnvloed, dan zal het bestuur, in volledig overleg met de vertegenwoordigers in de Bestuursraad, de alsdan verder te nemen maatregelen, die kunnen leiden tot een, in gelijke verhouding, verhogen van lonen en salarissen, overwegen”. Het standpunt is vooruitstrevend, maar waar prijsstijging zeker is, mag men met de voorbereiding van een actie niet wachten, tot deze stijging een flink eind is gevorderd.

ACTIES

De uitwerking van de resolutie van het N.V.V. is in de vakbladen der moderne vakbonden terug te vinden en komt ook in de praktijk, in acties ter verbetering van de lonen en arbeidsvoorwaarden, bij het afsluiten van collectieve arbeids-overeenkomsten en het opnemen van een duurte-bepaling daarin, tot uitdrukking. Reeds vóór het loslaten van de gouden standaard heeft de moderne mijnwerkersbond een actie ingezet voor het verkorten van de werktijd, voor loonsverhoging en voor pensioenverbetering. In deze actie wordt de moderne bond met grote felheid door de R.K. Mijnwerkersbond en de R.K. pers bestreden, die met alle middelen trachten, deze actie te beperken tot de modern-georganiseerde mijnwerkers alleen.

De mijnbezitters maken grote winsten, — zeker nu, na de devaluatie. De moderne Mijnwerkersbond stelt daarom met nog groter nadruk de eis van een vijfdaagse-week bij een vol en tijdig verhoogd weekloon. Na de devaluatie schreef „De Werker” dan ook: „Wij hebben het volste recht te eisen: directe verbetering, ons deel van de gang van zaken”. Een verslechting van de arbeidstijd voor de arbeiders van de Oranje Nassau-mijn III, die neerkwam op een verlenging van de wettelijke arbeidsduur met 2 uur, werd, toen de organisaties op de dag van invoering (23 October) met staking dreigden, door de directie ingetrokken.

Voor het afsluiten van het collectieve contract in het haringvisserij-bedrijf stelden de reders een loonsverlaging voor. De C.B.T. stelde de eis, geen verslechting van de arbeidsvoorwaarden, en opname van een duurte-clausule in het contract. De loonsverlaging werd ingetrokken, de duurte-regeling

¹⁾ „De Nederlandse Vakcentrale” van 1 November.

leed schipbreuk op het verzet der reders te-zamen met de confessionele besturen, die weigerden, de eis van de C.B.T. te ondersteunen, en dit konden doen, omdat de C.B.T. slechts een kleine minderheid van de haringvissers vertegenwoordigt.

In het trawler-visserijbedrijf te IJmuiden leidden de bemoeiingen van de C.B.T. echter tot betere resultaten. Naast verschillende eisen ter verbetering van de arbeidsvoorwaarden stelde deze organisatie ook de eis van opneming van een duurte-clausule in het contract. In het bewustzijn, te IJmuiden een rol van weinig betekenis te vervullen, sloten de confessionele bonden zich bij de eisen van de C.B.T. aan. De onderhandelingen zijn reeds zóver gevorderd, dat opneming van de betreffende clausule in het contract is verzekerd en daarnaast belangrijke verbeteringen in de arbeidsvoorwaarden zijn afgedwongen (uitbreiding van de bemanning met een tremmer, opbrengst van lever- en kuitgeld geheel aan de bemanning, kolenattract na een verhoogde besomming).

Ook bij het afsluiten van het contract in het baggerbedrijf stelde de C.B.T. opneming van een duurteregeling voor. Dit werd echter door de werkgevers afgewezen, met de toezegging: bij een eventuele prijsstijging een loon-correctie (naar boven) onder het oog te willen zien.

Een zelfde toezegging deden de werkgevers van de bierbrouwerijen te Amsterdam, Rotterdam en den Haag bij het verlengen van het collectieve contract aan de fabrieksarbeiders-bonden.

In de textiel-nijverheid is weer wat leven in de brouwerij. De hernieuwde export naar Indonesië en de daarop volgende devaluatie hebben de textiel-industrie enigszins op gang gebracht. Vele fabrieken werken weer op volle kracht, werken zelfs in ploegdienst. Alleen te Enschede werden in één maand tijd (van half October tot half November) 998 arbeiders en arbeidsters in verschillende ondernemingen te-werk gesteld.

„De Textielarbeider”, het orgaan van de moderne bond, vermeldde, als een bewijs voor het kerende getij, dat de firma S. J. Menko & Zn. te Enschede is omgezet in een N.V., met een maatschappelijk kapitaal van f 200.000. Deze onderneming stond op het punt van liquidatie. Een andere onderneming, de N.V. Bato, wil uitbreiding aan de onderneming geven door het bijbouwen van een aantal loodsen voor het bergen van kisten garens, tevens voor het bijbouwen van een weverij met scheerzaal, het bijplaatsen van 9 electromotoren en een generator.

Het is begrijpelijk, dat, waar de zaken zo staan, de textielarbeiders verhoging van hun, in de crisisjaren tot de grond toe afgebroken lonen eisen. Hoe sterk deze drang is, bewijzen de in deze korte oplevings-periode uitgebroken stakingen in Twente. Daar staakten reeds de wevers-hulpen van enige fabrieken van de N.V. van Heek & Co, benevens die van de N.V. Nico ter Kuile, de afzetters van de N.V. Spinnerij Oosterveld, de afzetters van de fabriek Roombeek en de rijgsters en aandraaiers van de N.V. Nico ter Kuile. Te Almelo staakten de arbeidsters van het

(buiten het textiel-bedrijf vallende) confectie-bedrijf van Bendien. Deze stakingen, meestal van jeugdige arbeiders en arbeidsters, zijn nagenoeg allen buiten de vakbonden om begonnen en weer geëindigd, en hadden directe looneisen als grondslag.

Bij het beoordelen van de situatie, moet men wel in aanmerking nemen, dat de confessionele bonden, die meestal een remmende factor zijn, in Twente een sterke positie innemen. Daarbij komt, dat de werkgevers zich met hand en tand tegen het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden, speciaal van de lonen, verzetten en daarbij de stelling verkondigen, dat het nog niet zeker is, of de verbeterde toestand in het textielbedrijf zal aanhouden, en dat het dus zeer riskant is, de lonen te verhogen. Wel schrijft „De R.K. Werkgever“¹⁾, dat: „herstel der te lage lonen evenals aanpassing van de lonen door verhoogd levenspeil niet zal kunnen uitblijven“, maar de R.K. Werkgeversvereniging in de Twentse textiel-industrie lapt dit aan haar laars, en weigerde aan de vakbonden een conferentie om te komen tot doorbetaling van de christelijke feestdagen (Kerstmis!) en tot enige verbetering van de lonen.

De moderne Textielarbeidersbond staat echter op het standpunt: „Verbetering moet er komen“. Door haar activiteit zijn er reeds verschillende resultaten geboekt, natuurlijk minder dan de textielarbeiders verlangen, minder ook, dan redelijk en noodzakelijk is. Zo werd bereikt, dat bij de N.V. N. J. Menko de tarieven der wevers met maximum 10 procent werden verhoogd, de tarieven van de Nortrop-wevers eveneens. Een door de organisaties bij de fabriek van L. van Heek gesteld ultimatum, werd ingetrokken, nadat de werkgever zich bereid had verklaard, de tarieven der cylinder-spinners met 5 procent te verhogen, tevens met een herziening naar boven van de tarieven in de garen-fabricatie. In nagenoeg alle fabrieken zijn soortgelijke acties aan de gang. Deze acties zullen met meer nadruk en met snellere resultaten kunnen worden gevoerd, indien de positie van de moderne bond door snelle leden-aanwas wordt versterkt.

Het contract in het schildersbedrijf wordt (naar de organisatiebesturen menen) ongewijzigd verlengd. De patroons, die verschillende verslechtingen in het contract wensten opgenomen te zien, trokken deze terug, toen de organisaties zich daar met kracht tegen verzetten. Een duurte-clausule, waarvan opname in het contract werd verlangd, werd afgewezen. De enige toezegging, die de patroons deden, was: dat wanneer een belangrijke duurte zou intreden, overleg zou worden gepleegd met de vakorganisaties.

Het collectieve contract in het bouwbedrijf werd eveneens ongewijzigd verlengd. Ook daarin werd geen duurte-clausule opgenomen. Ondanks de slechte toestand in het bouwbedrijf zijn door de moderne Bouwarbeidersbond de laatste tijd met succes verschillende kleine acties gevoerd. Deze tak van het Neder-

¹⁾ „De R.K. Werkgever“ van 23 October.

landse bedrijfsleven is door de crisis wel erg aangetast (van de moderne bond zijn 50,5% bouwvakarbeiders werkloos, en 67,5% stucadoors¹⁾) en ten aanzien van de devaluatie schrijft „De Bouwer” het blad van de moderne bond: „Het is o.i. duidelijk, dat de devaluatie voor het bouwbedrijf voorshands maar weinig kan betekenen; met goed recht zou men zelfs kunnen verdedigen, dat de stijging van de materiaal-prijzen voorlopig nog tot verdere daling van de productie zal moeten leiden”²⁾.

Ook het contract in de meubel-industrie is ongewijzigd en zonder opname van een duurte-clausule verlengd.

Conclusie

Uit bovenstaande samenvatting van de belangrijkste gebeurtenissen na de devaluatie kan men twee dingen vaststellen: ten eerste, dat door het optreden van de vakbeweging, meer speciaal van de moderne, loonsverlagingen zijn teruggedrongen; ten tweede: dat blijkt, dat daar, waar sterke moderne vakbonden bestaan met een overwegende invloed in een bepaalde bedrijfstak (zoals in het trawler-visserijbedrijf te IJmuiden), verbeteringen in de lonen en arbeidsvoorwaarden kunnen worden afgedwongen.

Waar dus nu de mogelijkheid bestaat, in de arbeidsvoorwaarden verbeteringen te veroveren, is het onbegrijpelijk, dat b.v. in de metaal-industrie, meer speciaal in de scheepsbouw-nijverheid, in deze geest nog niets werd ondernomen. De scheepsbouw-industrie was één der eersten, die van de devaluatie profijt trok, en in enkele weken tijd vele binnen- en buitenlandse opdrachten kreeg. De scheepswerven in Amsterdam en Rotterdam werken onder hoogdruk, met twee en drie ploegen, met werktijden van 12 en 13 uur. Zelfs, indien de metaalbewerkerbonden alleen wisten te bereiken, dat de 48-urige werkweek gehandhaafd bleef, zou dit geen onbelangrijk succes zijn, omdat daardoor duizenden werkloze metaalbewerkeren aan het werk zouden komen.

Dat door de grote ondernemingen na de devaluatie grote winsten zijn gemaakt, bewees Philips te Eindhoven, die een in September ingegane loonsverlaging van 3½ procent te niet deed, en het reeds enige maanden gekorte loonbedrag aan het personeel terugbetaalde.

Het is een bewijs te meer, dat „de rijken kunnen betalen”. En het zal in vele gevallen aan de economische organisaties van de arbeiders liggen, in hoeverre zij het, door de aanpassingspolitiek van de Nederlandse reactie omlaag gedrukte levenspeil van de Nederlandse werkende massa, weer zullen weten op te heffen.

¹⁾ Augustus 1936.

²⁾ „De Bouwer” van 15 October.

HET PLAN-DETERDING

C. VAN DE BERG

In grote trekken is de opzet van het plan eenvoudig:

1. De heer Deterding stelt een bedrag van ongeveer 10 miljoen gulden beschikbaar voor aankoop van landbouwproducten in Nederland.
2. Hij doet deze in Duitsland „op de normale wijze” verkopen.
3. Hij stelt de opbrengst ter beschikking van de Duitse „Winter-Hilfe”.

De aankoop geschiedt in guldens, buiten de bestaande betalingsregeling met Duitsland om, waartoe medewerking van de Nederlandse en Duitse regeringen verkregen is.

De bedoeling, die daarbij voorop staat; is volgens den heer Deterding: steun aan de Duitse bevolking in de vorm van een gift van 10 miljoen gulden; steun aan de Nederlandse landbouw door het opkopen van „het gehele surplus (overschot) der landbouwproducten”.

Het resultaat is:

Voor Duitsland een gift van 10 miljoen gulden, welke de bevolking ten goede komt in de vorm van Nederlandse levensmiddelen,

indien de totale invoer van levensmiddelen in Duitsland, welke zonder de gift van den heer Deterding zou plaats hebben, met deze invoer wordt vermeerderd.

Gebeurt dit niet — en het is practisch niet controleerbaar of dit gebeurt — dan betekent de gift van Deterding een gift van 10 miljoen gulden voor de Duitse bewapening, waar het Duitse volk geen hap meer door krijgt. In verband met de bekende theorie en practijk van Göring, die over dit alles beschikt, dat kanonnen beter zijn dan boter, mogen wij het laatste als waarschijnlijk beschouwen. In hoeverre Deterding hiermee directe persoonlijke belangen dient en van welke orde deze zijn, is voorsnog onbekend.

Voor Nederland een koopkracht-vermeerdering van 10 miljoen, aangenomen dat dit bedrag anders niet door Deterding in Nederland besteed zou zijn. Deze koopkracht komt ten goede aan de betreffende land- en tuinbouwers, voorzover producten worden gekocht, welke anders niets zouden opbrengen — vernietigd worden — en voorzover de gekochte producten meer opbrengen dan de zonder de order van Deterding verkregen prijs. Zij komt ten goede aan het landbouwcrisisfonds, enz. in zoverre door de aankopen steun overbodig of verminderd wordt. In mindering van deze extra koopkracht komt het bedrag van export naar het buitenland, indien deze door de aankopen van Deterding niet plaats vindt (goederen die anders voor minimumprijzen naar andere landen zouden worden uitgevoerd). Verschuiving van koopkracht binnen Nederland vindt door het ingrijpen van Deterding plaats in zoverre door deze aankopen extra prijsstijging ontstaat, welke ten voordele van de betreffende producenten en ten nadele van de betreffende Nederlandse

consumenten — directe verbruikers of verwerkende industrie — komt. Het eerste is het geval bij prijsstijging van levensmiddelen, zoals dit reeds het geval was met kaas, het tweede o.a. bij de prijsstijging van aardappelveel.

Dat met 10 miljoen „het gehele surplus der landbouwproducten” kan worden opgenomen, zodat daarna — volgens Deterding — „de restrictie in Holland geheel en al kan worden opgeheven”, is een veel te primitieve voorstelling van zaken. In de eerste plaats is een surplus van de producten van land- en tuinbouw niet een eenmaal gegeven zichtbare hoeveelheid, maar in de meeste gevallen een bewegelijk en voortdurend aangevuld geheel. Het is meer een surplus van productiecapaciteit dan van producten, als gevolg van verstoring van de nationale en internationale uitwisseling van producten, waarop deze productiecapaciteit is gebaseerd. Herstel van deze normale uitwisseling is van het plan-Deterding niet te verwachten. Binnenslands niet, omdat door de betreffende aankopen de koopkracht van de Nederlandse verbruikers — de werkende massa — niet wordt vergroot. De uitvoer van de voorraad aardappelveel b.v. kan vermeerderde aanbouw van aardappelen mogelijk maken en daardoor werk in de betreffende streek verschaffen, blijvend kan deze werkverruiming alleen zijn, als deze niet tot een nieuw surplus leidt en dus van herstel buiten de aankopen van Deterding om sprake is.

Veeleer heeft het ingrijpen van particuliere zijde in de marktverhoudingen, geleid door persoonlijke belangen en stokpaardjes en uitgevoerd door persoonlijke relaties, reeds nu storend op verschillende punten gewerkt. Het „Handelsblad” van 17 Januari spreekt ten opzichte van de aankoop van slachtvee reeds van „Export van ons tekort”; op de eiermarkt schijnen de aankopen desorganiserend gewerkt te hebben daar deze op de normale export naar Duitsland prijsdrukkend werken, enz.

Tegenover een mogelijke gunstige werking van koopkrachthoging door afname van het teveel aan land- en tuinbouwproducten moet hier een systematische verhoging van de koopkracht van de werkende massa worden gesteld in de zin van het Plan van de Arbeid, waardoor blijvend herstel van de binnenlandse uitwisseling van arbeidsproducten tussen land- en tuinbouw en de andere takken van bedrijf mogelijk zou worden.

De mogelijkheden, welke het plan-Deterding bij systematische werkwijze, niet gebaseerd op persoonlijke motieven, inderdaad zou kunnen inhouden — zij het dan op de basis van 10 miljoen gulden op onvoldoende schaal om blijvend gewicht in de schaal te leggen — wijzen nadrukkelijk op een heffing van de grote kapitalen. Niet als vrijwillige gift van een enkele belanghebbende uit persoonlijke motieven, niet ter versterking van de Duitse bewapening, maar in het belang van herstel van de Nederlandse volkshuishouding.

Dat herstel van de ruilverhouding tussen Nederland en Duitsland door het plan-Deterding zou kunnen worden bevorderd,

is ronduit onzin. Inderdaad zijn beide landen aangewezen op aanvulling van elkaars eenzijdig bepaalde productie-mogelijkheid, in het belang van de welvaart aan beide zijden van de grens. Zolang echter de gehele Duitse economie gericht is op kanonnen inplaats van op welvaart, is dat herstel praktisch uitgesloten en zijn alle praatjes over landen, die wel — en landen, die niet over betaalmiddelen beschikken, misleidend. Als Duitsland zijn arbeidskracht vastlegt in wapens, dan kan het deze niet tegelijkertijd vastleggen in artikelen, welke het met Nederland zou kunnen ruilen voor de levensmiddelen, welke het niet zelf voortbrengt en die wij niet kunnen afzetten.

Dit zijn de feiten, welke de heer Deterding kortzichtig of demagogisch tracht te verbergen achter het dwaze spookbeeld van de „desorganiserende werking van het „Bolsjewisme“.

van onze correspondenten

BRIEF UIT PARIJS

MARGO VAN REES

PROBLEMEN DER LAATSTE MAANDEN

Als dit artikel verschijnt, hadden te Parijs twee belangrijke gebeurtenissen plaats: op 23 en 24 Januari de nationale conferentie van de communistische partij van Frankrijk, die door haar parool: „1937 moet het jaar van de eenheidspartij van het proletariaat zijn“, een historisch belang zal hebben; en op Zondag 7 Februari de doden-hulde op het Plein der Republiek, waar het hele, in het Volkstront gegroepeerde, anti-fascistische volk van Parijs een plechtige groet zal brengen aan de in de Februari-dagen 1934 gevallen kameraden, die het fascisme tot een eerste „Halt!“ hebben gedwongen. Men kan zeggen, dat de grootse betoging der algemene staking, op 12 Februari 1934, enerzijds den fascistischen hun zwakte toonde, anderzijds aan de anti-fascistische massa haar kracht door verenigde actie.

De les werd niet vergeten. Het was het begin van het volksfront in Frankrijk. Nadat twee grote proletarische partijen hun actie voor een bepaald direct doel hadden verenigd, werd langzamerhand een bredere werkbasis gevonden, waartoe tevens de radicalen, die zich de erfgenenamen der grote burgerlijke Franse revolutie noemen, konden toetreden.

Het eerste zichtbare resultaat van deze anti-fascistische groepering kwam op 14 Juli 1935 tot stand, toen een stoet van vijfhonderdduizend Parijzenaars ter viering van de republiek, voorafgegaan door de leiders der communistische, socialistische en radicale partijen, van Bastille tot Natieplein trok.

We halen, zeer in het kort, enige marquante feiten aan, zonder naar volledigheid te streven.

Precies een jaar geleden, in Januari 1936, werd in de communistische gemeente Villeurbanne het achtste congres der communistische partij van Frankrijk gehouden, — congres, dat de grote eenheidsactie inluidde, welke tot het succes der verkiezingen heeft geleid, en waarvan het huidige parool de logische voortzetting is. De fascisten, op 13 Februari overgaande tot terreur in een mislukte lynchpartij op Léon Blum, werkten de wil tot eenheid door de afkeer van hun wandaden in de hand. In Maart volgt op het vakverenigings-congres van Toulouse, een gebeurtenis van onafzienbare draagkracht: de eenheid van de vakbeweging.

Na het bekende resultaat der Mei-verkiezingen zal het krachtige, verenigde vakverbond de spontane actie der arbeiders, waaraan weldra alle gesalariëerden meedoen, en die ontsproot aan een plotseling opgelaaide hoop op lotsverbetering, nu de eigen leiders de regering vormden, ondersteunen; na de verkiezingen zal dit herboren vakverbond het vertrouwen der massa bezitten, die het tot de organisatie van vijf miljoen werkenden uitbreidt. De arbeiders, en naast hen technici, bureaulisten, winkelbedienden der warenhuizen, klerken in banken en assurantiemaatschappijen, typistes, beambten en kleine ambtenaren, dus de gesalariëerden van Frankrijk, hebben hun eigen, machtige wapen gesmeed, dat in elk land met een even ontwikkeld wegen- en transportnet dezelfde zeer bijzondere betekenis heeft: het wapen der algemene staking, dat de heren fascisten ter gelegenertijd schaakmat zou kunnen zetten.

Zo was de toestand, toen de Spaanse militaire reactie, gesteund door de buitenlandse fascisten, zijn aanval ontketende tegen de Spaanse volksfront-regering. Op de non-interventiepolitiek is het niet nodig, verder in te gaan. Reeds in Augustus waren er talloze acties in werkplaatsen en fabrieken, om spontaan de Spaanse republikeinen te helpen. De houding der regering was in volkomen tegenspraak met de wil der grote massa; een zekere verwijdering begon meer-en-meer merkbaar te worden in kreten als: „Wapens, vliegtuigen voor Spanje; Blum in actie!” die de vertegenwoordigers der regering in openbare meetings te horen kregen.

De slapheid der Westerse democratiën mist zijn uitwerking niet op het internationaal steeds meer samenwerkende fascisme, wat weer een terugslag had op de Franse fascistten, deze ware landverraders. Gedurende de maand September werden de heren ex-vuurkruisen, thans „Franse sociale partij”, en de om den renegaat Doriot gegroepeerde nationalistten steeds brutaler, in de hoop, de arbeiderspartijen te provoceren. De bom, die een fascist in een jeugdclub te Vienne wierp en die de dood van een waardevol militant der communistische partij veroorzaakte, noopte tot nadenken; vijand en dreigend gevaar was en bleef het fascisme!

Zo bleek het ook op 4 October, tweede datum, waarop de pro- en anti-fascistische krachten in de hoofdstad zich hebben gemeten. De kolonel de la Rocque kon wel zijn „honderdtallen“ groeperen, — tegen de organisatie der communisten kon hij niet op. Vóórdat zijn mannen het reusachtige stadion „Parc des Princes“ hadden kunnen bezetten, was al lang de voorhoede der ordebewakers van de partij aanwezig. Een kleine tweeduizend man hadden alle toegangen afgesloten en hielden de ganse nacht wacht.

Ten tweede male hadden de Parijse fascistten een slag verloren. Een grote politiemacht was aanwezig om de communisten tegen mogelijke ordeverstoorders te helpen.

De communistische manifestatie volgde direct op de devaluatie van de franc, — een maatregel, die regelrecht ingaat tegen het volksfront-programma en de leuze „de rijken moeten betalen“. De rijken hadden kunnen betalen. Dit punt van het programma was uitvoerbaar, mits een afdoende en strenge administratie werkelijk een eerlijke belasting op grote inkomens had doorgevoerd. In plaats daarvan betaalden de armen en verdienden de rijken, wat niet tot verhoging van de populariteit der regeringspartijën meehielp. Natuurlijk gingen de prijzen omhoog. De regering was op dit punt haar belofte niet nagekomen.

Hoe stond het overigens met het Volksfront-program? Er is heel wat gedaan, maar er blijft veel meer te doen, vooral op politiek gebied. Op 30 October gaf de secretaris der communistische partij, Maurice Thorez, in een magistraal betoog voor het district Parijs, een nauwkeurige opsomming van wat er bereikt en nog niet bereikt was.

Van de economische program-punten moet allereerst de door een massa-actie afgedwongen sociale wetgeving worden genoemd, het z.g. „Matignon-accoord“, ten aanzien van een wettelijke vaststelling van de 40-urige arbeidsweek, de collectieve arbeidsovereenkomst, de betaalde vacantie-dagen; voor de landbouwers van groot belang is de instelling van het nationale graan-bureau, dat de graanprijzen van 80 op 140 francs per quintaal heeft gebracht; de werkloosheids-uitkering is met 1 franc verhoogd; de bank van Frankrijk is hervormd; de wet tegen de cumulatie van salarissen en pensioenen is aangenomen. Maar men wacht nog op een nationaal fonds ter bestrijding der werkloosheid, evenals op het uitvoeren der belovende publieke werken; maatregelen welke aan anderen dan de graan-verbouwers ten goede komen, bleven uit, en dat de wijn geweldig in prijs steeg, komt door de uitzonderlijk slechte wijnoogst; niets werd ondernomen ter bescherming van den kleinen landbouwer in de coöperatie; in het bankwezen kwam geen verandering, afgezien van de „Banque de France“.

Bekijken we de politieke program-punten, dan ziet men ook menige aarzeling en nalatigheid: — de algemene amnestie-wet bleef uit; de houding tegenover de fascistische liga's was zó slap, dat deze zich konden omvormen in politieke partijën met

behoud van hun militair-geoefende kaders, en maandenlang zich door smokkelarij van wapens konden voorzien; geen afdoende maatregelen op het gebied van de veile en verrotte pers, getrouwe afspiegeling van de kapitalistische modder, totdat een laster-campagne in „Gringoire“, het week- en schendblad van de Carbuccia, schoonzoon van den beruchten ex-politieprefect Jean Chiappe, den socialistischen minister van binnenlandse zaken — tevens chef der politie! — Roger Salengro, tot zelfmoord dreef; ja, toen kwamen eindelijk onvoldoende wetten tegen laster en chantage; aan de radio-omroep, het belangrijkste propaganda-middel van een regering, is bijna niets gedaan; eerst kort geleden werd een regerings luister-bureau ingericht en zendt Frankrijk anti-fascistische toespraken uit in het Arabisch. Maar sinds de regering-Blum aan het bewind kwam, werd nog nooit een communistische toespraak door de radio uitgezonden. Op koloniaal gebied hebben de fascistische van het gebied van Oran en Marocco vrij spel. Wat het leger betreft: de vloot wettigt nog steeds de spotnaam: „Koninklijke Vloot“; nog steeds zijn volksfront-kranten als „Populaire“ en „Humanité“ in de kazernes verboden, maar de fascistische en kapitalistische leugenbladen toegelaten, zelfs „Action française“, „Gringoire“. Men ziet, op politiek gebied is nog bijna alles te doen, al willen wij hervormingen als de nieuwe perswetten, en de gedeeltelijke nationalisatie van 7 grote vliegtuig-fabrieken en van de wapen-fabricage niet geringschatten.

Intussen staat de reactie niet stui, en een geweldige sabotage tegen de sociale wetten, o.e door een massa-actie zo snel tot stand waren gekomen, vindt op twee manieren plaats. Men kan spreken van een sabotage tegen den arbeider en van een sabotage tegen den consument.

De sabotage tegen den arbeider gaat tegen de collectieve arbeids-overeenkomst. Ontslagen arbeiders worden in een lagere categorie geplaatst; de vakverenigings-militanten of de arbeiders-gedelegeerden worden weggestuurd, zogenaamd omdat er geen werk is, wat meestal niet uitkomt. Dit alles dient om de arbeiders tot stakingen te provoceren, en om door te vaak hervatte kleine of partiële stakingen dit wapen der arbeiders-klasse te verzwakken. De uitputtende stakingen der metaalarbeiders te Rijssel, die tenslotte voor een hogen arbiter in het gelijk zijn gesteld, zijn een typisch voorbeeld van sabotage-actie van de grote fabrikanten. De kleine fabrikanten immers hadden de eisen direct ingewilligd, zodat er voor de grote industrie zeker geen financieel bezwaar in school. De arbeiders pesten en uitdagen, ziedaar het parool der grote heren!

Niet minder gemeen is de sabotage jegens den consument. Ze bestaat in de eerste plaats in opdrijving van de prijzen en vermindering van de hoeveelheid der in omloop gebrachte waren. Suiker is schaars geworden en zonder andere reden dan de reactionaire en anti-nationale gezindheid der suikertrusts. Het is in dit verband wel interessant, te vernemen, dat één der

eigenaars van Frankrijks grootste revolverblad, Paris-Soir, de suiker-magnaat Beghin is. Zelfs de door de stad Parijs, op aansporing der communistische raadsleden, besloten publieke werken konden nog steeds niet worden toegewezen, aangezien de prijzen in de bouwvakken tot 60 à 80% zijn gestegen. De lonen 15%! De grootste consument, de staat, heeft mede reden tot klagen. De fascistische vliegtuig-fabrikanten weigeren hun bestellingen voor de luchtvloot af te werken en veelal worden de staats-bestellingen gesaboteerd.

Zo reiken de fascisten van binnen en buiten elkaar de hand tegen het Volksfront... en tegen Frankrijk. Want dit alles is tegen het Volksfront gericht, met het doel, den kleinen winkelier, den kleinen handelaar, de middenstand, als verkoper en koper in het harnas te jagen tegen het proletariaat. Eén doel heeft de reactie: het proletariaat isoleren. Het is daarom nodig, dat enerzijds de volksfront-regering, anderzijds de gemeenteraden en speciaal die van Parijs, — de hoofdstad, waar politiek en economisch heel Frankrijk is gecentraliseerd, — een actie organiseren ter hulpverlening aan de kleine burgerij. Tevens ligt een grote verantwoordelijkheid in de handen van de arbeidersklasse zelf.

Wat is het Volksfront? Niet een z.g. blok der linkse partijen, ter verkrijging van een kamer-meerderheid, zoals dit vroeger in de Franse politiek regel was. Het Volksfront is iets anders; het Volksfront is méér. Terwijl het politiek in een gemeenschappelijk minimum-programma voor directe toepassing van nodig geoordeelde maatregelen en in een actie met een precies en direct doel politieke partijen met een verschillend program groepeerd, groepeerd het tevens die lagen der bevolking, die in hun economische strijd en ontwikkeling op elkaar zijn aangewezen. Beschouwd in het kader van de klassenstrijd, is het Volksfront de revolutionaire taktiek van dit bepaalde historische moment, een taktiek, die berust op de sociale realiteit en die daarin positie neemt met het oogmerk, haar te veranderen; het is de „uitgestoken hand“, de taktiek van dit Volksfront, om naast het proletariaat, dat alleen te zwak is, want te gering in aantal, de middenklassen te groepeeren, wier bestaan door de concentratie in het groot-kapitaal en de groot-industrie van dag tot dag wankeler wordt.

En deze taktiek is bovendien beslissend in de strijd tegen het fascisme. Het Volksfront, waarin proletariër en klein-burger hand-in-hand gaan, belet het fascisme dezelfde stelling te veroveren: de stelling der middenklasse.

Maar onvolledig is deze taktiek, zolang het proletariaat nog niet onverbrekkelijk aaneengesmeed is. Zolang de eenheids-partij van het proletariaat geen beklonken feit is, is ook de eenheid der arbeidersklasse onzeker. Daarom moet de eenheid van het proletariaat bespoedigd worden. De communistische partij, voorhoede der arbeidersklasse, die het eerste de noodzakelijkheid van het Volksfront heeft gevoeld en de tot stand-

koming er-van heeft doorgedreven, ziet duidelijk, dat de eenheid van het proletariaat de enige waarborg is, waardoor het Volksfront zich ten volle kan ontplooiën om historisch de schakel te vormen naar de verovering van de macht en de opbouw van het socialisme.

Wat het Volksfront cultureel tot stand bracht, komt in de „Maisons de la Culture” tot uiting. Een speciaal artikel zou nodig zijn om deze organisatie te beschrijven.

Het is echter nodig, dat we, wat betreft de activiteit der intellectuelen gedurende het laatste kwartaal van 1936, drie namen noemen: — André Gide, André Malraux, Louis Aragon.

Over André Gide schreef A. S. de Leeuw in de Januari-afl levering een helder artikel. Ons eind-oordeel over hem hangt geheel af van wat zijn houding in de toekomst zal zijn.

Aan André Malraux een saluut met opgeheven vuist! Hij is één der helden van de Spaans-republikeinse lucht-armee, die hij sinds Augustus niet heeft verlaten. In deze eeuw geboren, is deze winnaar van de Goncourt-prijs de jongste en één der geniaalste schrijvers in Frankrijk, groot als mens en als artiest. Er gaat haast geen dag voorbij, of Malraux neemt als waarnemer of aviateur in één der regerings-vliegtuigen plaats.

Aan de ontwikkeling van Louis Aragon, één der stichters van de „surrealistische” richting in de literatuur, zou een interessante studie zijn te wijden. Zijn werk was eens typerend voor wat de burgerlijke cultuur, op haar hoogtepunt van verfijning en isolement gekomen, als het allerbeste voortbrengt. Eenmaal in dienst der arbeidersklasse en haar strijd getreden, is Aragon het waardevolste cultuurgood, dat het proletariaat voor zich kon winnen. Ongeveer 10 jaar geleden was zijn roman „Le Paysan de Paris” te beschouwen als een klassiek werk van een burgerlijk-opstandige. „Les Beaux Quartiers”, (de betere wijken), dat in November de „Prijs Théophraste Renaudot” verwierf, is een klassiek werk in de revolutionaire literatuur. De bladzijden waarin een, in 1906 te Pré-St. Gervais door Jaurès gehouden meeting wordt beschreven, zijn zo groots van stijl en inhoud, zó meeslepend, dat ze slechts met het beste uit het levenswerk van den grootsten Frans en romancier, Balzac, kunnen worden vergeleken.

spanje

DE NIEUWE SPAANSE PLAKKATEN

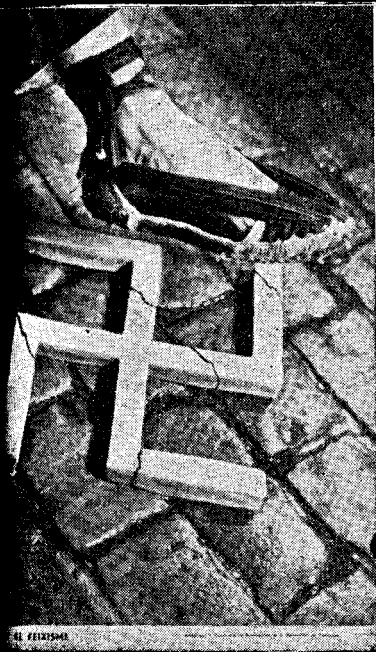
VOS

De bijzondere sociale functie, die het plakkaat plotseling krijgt in een tijdperk, zoals we dat nu in Spanje beleven, spreekt zich sterk uit in hun vorm en hun inhoud.

Als men jarenlang gewend is aan kleurig beplakte reclame-zuilen te midden van het grote stadsverkeer, waarvan geen sterke emoties meer uitgaan en op ons inwerken, waarin ons opgedrongen wordt, dat persil persil blijft en dat men (met veel geld) naar Arosa moet gaan om ski-sport te beoefenen met mooie vrouwen op witte berghellingen, en dat men tabak moet roken met een ster op het pak, dan wordt men wat onverschillig tegenover deze kunstvorm. De sterkste emotie is dan nog een plotselinge regerings-aankondiging, met een zwarte rand er om, of een opblaaiende verkiezingsstrijd. Het begrip, dat men ons door dat plak-



ARBEIDERS EN BOEREN VERENIGT
U TOT DE OVERWINNING



OPWEKKING VAN DE VERENIGDE RAAD VAN CATALONIE OM NAAR HET FRONT TE GAAN

kaat iets belangrijks wenst mee te delen, vervaagt door de opdringerigheid van al het onbelangrijke der reclame-artikelen van diverse fabrikanten, die ieder voor zich in een kleurige vorm beslag proberen te leggen op uw waarnemings-capaciteit. Dat die heren daarbij alle vormen van de reproductie-techniek laten toepassen, en elk nieuw licht onder de ontwerpers, dat hun bruikbaar lijkt, voor zich laten werken, en daarbij over de psychologie der massa spreken, die zij ieder voor zich menen te kennen, spreekt van zelf, omdat zij in al deze middelen de mogelijkheid zien om op te vallen. Daarbij komt dan nog de wedstrijd van wie het langst en het meest kan laten plakken. Het resultaat, voor hun omzet, is niet uit te drukken in een bepaald cijfer, maar demonstreert zich daardoor, dat de omzet achteruit loopt als zij ophouden aan deze dure wedstrijd deel te nemen. Voor den verbruiker is het echter niet zo belangrijk of hij Radion of Persil gebruikt, of hij tabak rookt van deze of gene firma.

Wat geschiedt er echter met de plakkaat-kunst in een tijdperk, als waarin nu Spanje verkeert? Er is plotseling iets mee te delen, dat zeer belangrijk is. Dat moet snel en effectief geschieden. Ieder heeft er belang bij. Het heeft haast. Er kan niet gewacht worden. Er leeft iets in de massa dat, zoals men dat noemt, voelbaar is in de atmosfeer. Er is spanning. De strijdgeest tegen een gemeenschappelijken vijand leeft in de mensen en uit zich in daden. Deze stroom moet geleid en gericht worden. De regering doet mededelingen aan het volk. De vorm voor deze mededelingen is, naast de krant, het plakkaat. De ontwerpers, die tot-nog-toe in dienst stonden der grote firma's en drukkerijen, zien zich plotseling voor een nieuwe functie in hun vak geplaatst. Ook zij staan midden in de strijd, en zijn er bij geïnteresseerd. Hun opdrachtgever is een andere met andere wensen. Hun taak is

anders. De middelen, die hun ten dienste staan, moeten plotse-ling aan de nieuwe taak worden aangepast. Het plakkaat, dat nu verschijnen gaat, is het herboren plakkaat, het plakkaat in zijn beste functie, en wel in de functie van „de noodzakelijke en belangrijke mededeling, die iedereen tot zich moet nemen“. Een enigszins analoog geval deed zich in Nederland voor tijdens de mobilisatie 1914—1918, toen de regering genoodzaakt was, van het plakkaat gebruik te maken om de boeren aan te sporen, zoveel mogelijk rogge en tarwe te zaaiën en te leveren.

Deze belangrijke functie van het plakkaat in zo'n bijzonder tijd-perk drukt, zoals wij reeds opmerkten, een stempel op zijn vorm en inhoud. Bij het zien van de nieuwe Spaanse plakaten, waar-van wij er enige reproduceren, dringt zich dat dan ook onmid-dellijk aan ons op.

De in hun vak geschoolde ontwerpers stellen hun arsenaal in dienst van de uit te voeren taak. En zoals de militianen nu niet meer strijden in dienst van een hen onderdrukkende bezitters-klasse, maar hun wapens gebruiken in de strijd voor het behoud van de verworven democratische rechten, zo stelt zich ook de ontwerper in dezelfde dienst naast hen. De vier affiches, die wij hier reproduceren, kozen wij uit een grote serie; twee dezer zijn ontworpen als gekleurde tekening, één er-van (de voet op het hakenkruis) is ontworpen in foto-montage, terwijl in de vier-de deze beide technieken verenigd zijn.

Zoals bij het aanschouwen der grote kunstwerken door de eeu-ven zich de vraag over het verband tussen uiterlijke vorm en inhoud op de achtergrond dringt, en uitsluitend de eenheid van het kunstwerk naar voren komt, terwijl in tijden, waarin de kunst verslapt, de vorm een belangrijker rol gaat spelen, — zo zien wij ook in deze plakaten, dat vorm en inhoud zich gevoegd hebben tot de grootste expressie en dat alle richtingen in de plakkaat-kunst, zoals wij die kennen, zich hier dienstbaar maken aan het éne grote doel. En bijna alle affiches, die hier voor ons liggen, zijn van een zelfde sterkte.

Ook in de Russische plakkaat-kunst na 1917 zien we dezelfde verschijnselen, en zelfs zo sterk hebben deze vernieuwingen toen op het Westen ingewerkt, dat we zagen, hoe de uiterlijk-heden werden overgenomen en toegepast in de affiche-kunst van de kapitalistische wereld.

Het bestek van ons schrijven is te kort, dan dat wij uitvoerig zouden kunnen ingaan op de aard en het wezen der verschillen-de toegepaste technieken. Het belangrijke is, dat wij zien, hoe de omstandigheden het hier mogelijk maken, een kunstvorm om te smeden tot een bruikbaar wapen in de strijd tegen het fascisme. We hopen, dat we in een nieuw zich verheffend Spanje zullen beleven, hoe dan dit wapen zich weer zal laten voegen tot een instrument in dienst van de werkelijke economische en culturele opbouw.



LUDWIG RENN — EEN SCHRIJVER AAN HET FRONT

I.

NICO ROST

Nauwelijks een jaar geleden is Ludwig Renn — de Duitse kroniek-schrijver van de wereldoorlog, de auteur van „Oorlog” en „Na-Oorlog”, uit de fascistische gevangenis ontslagen en is het hem gelukt, de grenzen van Hitler-Duitsland te overschrijden. Daar hij één der belangrijkste Duitse schrijvers is, werd hij niet in de Academie der Dichtkunst gekozen, maar in de gevangenis opgesloten — het lot van elken schrijver in het Derde Rijk, die in zijn boeken de waarheid verkondigt. Ook Ludwig Renn werd 28 Februari 1933 — de morgen na de Rijksdagbrand — gearresteerd, ook zijn manuscripten werden in beslag genomen, waardoor jarenlange arbeid vergeefs bleek. Natuurlijk werd hem medegedeeld, dat hij „slechts een ogenblik” mee moest komen naar het dichtst-bij zijnde politiebureau om enige vragen te beantwoorden en „natuurlijk” zou hij zijn manuscripten na enkele dagen terug krijgen.

Maar dit korte ogenblikje duurde ongeveer twee jaar en zijn manuscripten heeft hij nimmer terug gezien. Tienduizenden zijn op deze wijze in Hitler-Duitsland gearresteerd en in de kerkers en concentratiekampen beland. Natuurlijk werd ook Renn er van beschuldigd, het gebouw van de Rijksdag in brand te hebben gestoken. 16 Januari 1934 stond hij voor de heren van Leipzig. Maar de bewijzen, dat hij de Rijksdag in brand zou hebben gestoken, ontbraken. Daar men hem toch van iets moest beschuldigen, beschuldigde men hem van poging tot hoogverraad.

„Belangrijker nog dan het misdrijf, dat hij beging, is de persoonlijkheid van dezen beklaagde”, — was de opvatting van den

president der rechtbank. Hetgeen dezen president en de andere leden der rechtbank verontrustte, was het feit, dat deze beklagde — die met een beleefd lachje buitengewoon hoffelijk verklaarde: „ik ben tegen het fascisme omdat ik een socialist en een vriend der arbeiders ben”, — dat deze man van ouden Duitsen adel was, een oud-officier met vele onderscheidingen. Ludwig Renn heet immers in het gewone leven Vieth von Golsenau. In 1889 werd hij in Dresden geboren en natuurlijk zou ook hij, zoals bijna allen in zijn familie, officier worden. Hij las dan ook vaker in de geschriften van den generaal Clausewitz en in de militair-strategische werken van Napoleon en Frederik den Groote, dan in de gedichten van Goethe en Hölderlin, en vertrok, toen de oorlog uitbrak en de tijd voor zijn „vak” dus gekomen was, terstond naar het front. De jonge luitenant von Golsenau gehoorzaamde, omdat hij de wetten van het imperialisme nog niet had leren begrijpen, en vocht met het Duitse leger bij Yperen en Verdun. Bij de ineenstorting van het Duitse Keizerrijk begint ook zijn levensbeschouwing te wankelen. Daarna, nu men in deze maatschappij toch op de één of andere manier zijn brood moet verdienen, wordt hij inspecteur van politie in Dresden, maar zodra hij opdracht krijgt, op een troep onder bevel van Max Hölz staande arbeiders te schieten, weigert hij een dergelijk bevel uit te voeren en neemt hij ontslag. Hij trekt de wereld door, zwerft door de Italiaanse musea, studeert kunstgeschiedenis en wijsbegeerte, maar is op deze reis getuige van het barbaarse optreden van het fascistische regiem tegen de arbeiders van Turijn en Milaan. Daar hij zich in de eerste plaats rekenschap wil geven van hetgeen hij in de oorlog beleefd heeft, schrijft hij zijn boek „Oorlog”, dat hem wereldberoemd zou maken. Daarop volgde „Na-oorlog”, dat aldus eindigde: „Ik was ontworteld en wanhopig. Zeven jaar heb ik zo geleefd tot ik tenslotte de weg naar het socialisme vond.”

Op deze weg is Ludwig Renn steeds vastbesloten verder gegaan en het resultaat was o.a. dat hij door de fascistische rechtbank tot twee en half jaren gevangenis werd veroordeeld. Achter hem marcheerden in de eerste maanden van zijn arrestatie de Nobelprijswinnaar voor de Vrede Carl von Ossietzky en advocaat Hans Litten. Nu en dan gelukt het den vrienden een paar woorden te wisselen. Men tracht van elkaar te weten te komen, wat buiten de muren van de gevangenis gebeurt. Renn bemerkt op een zekere morgen, dat in de cel naast hem een jonge arbeider uit Saksen zich uit wanhoop over de vele vernederingen en mishandelingen heeft opgehangen. Zijn buurman aan de andere kant wordt krankzinnig. Het bericht dat zijn vriend Erich Mühsam vermoord is, dringt tot hem door, maar hij hoort ook Dimitroff's stem en de berichten over het schrijverscongres ter verdediging van de cultuur. 9 Augustus 1935 wordt hij uit de gevangenis ontslagen, nadat men hem heeft verklaard: „Indien gij een poging doet om een pas te

krijgen, stoppen wij u (terstond in een concentratiekamp." Renn heeft geen poging in deze richting gedaan. Daar hij zich tot taak had gesteld, de waarheid over Hitler-Duitsland te schrijven om daardoor zijn kameraden, die in de gevangnissen en concentratiekampen achter waren gebleven, te helpen: Carl Mierendorf, Carl von Ossietzky, Ernst Thälmann, Maddalena, Brandes en tienduizenden anderen, gaat hij naar Zwitserland, om daar het boek te schrijven, dat hij schrijven moet en dat men van hem verwacht.

II.

„Vor grossen Wandlungen" heet het boek, waarin Ludwig Renn ons een aangrijpend relaas geeft van het „Duitsland van Januari 1933 tot ongeveer 1935". Renn heeft in dit Duitsland geleefd, maar zijn verstand en zijn hart hebben desondanks het andere — het ware Duitsland, dat de bruine machthebbers zouden willen, maar niet kunnen gelijkschakelen — niet verloren. Midden uit dit Duitsland — uit zijn sociale nood en revolutionaire heldenmoed — komt dit boek tot ons.

„Ik tracht" — heeft Renn zelf over deze roman gezegd — „geen oordeel te geven maar het leven zelf". Hetgeen ons dan in dit boek ook in de eerste plaats opvalt, is de zakelijkheid en de objectiviteit waarmee de schrijver, hetgeen hij heeft beleefd, te boek stelt. Zelfs wanneer hij de mishandelingen in de moderne folterkamers schildert, wordt zijn stijl nimmer pathetisch en steeds is hij tegenover zijn beulen — hoewel hij zelf een hunner offers was — even rechtvaardig als tegenover zijn kameraden. In dit boek staat geen woord en geen zin te veel en kan geen zin door een andere zin worden vervangen. Daarachter voelt men de glasheldere marxistische levensbeschouwing van dezen schrijver.

In „Vor grossen Wandlungen" treden talrijke figuren op, zowel nationaal-socialistische leiders als industriëlen, socialistische arbeiders en ontwortelde arbeiders; het boek is een hooglied op de illegale solidariteit, en niemand, die zich voor Duitsland interesseert, mag het ongelezen laten.

Men mene vooral niet, dat na de boeken van Wolfgang Langhoff, Willi Bredel, Oscar Billinger, Ernst Ottwalt en Klaus Hinrich een relaas over hetgeen in het Duitsland der concentratiekampen en der illegaliteit geschiedt, eentonig is. Deze boeken schilderen immers de werkelijkheid — het ware Duitsland. Zelfs Renn's tegenstanders zullen bij het lezen van dit sobere relaas, — zolang ze nog een greintje fatsoen in hun lijf hebben, — toe moeten geven, dat hij de waarheid schrijft, niets dan de waarheid.

Sommige critici hebben geschreven, dat „Vor grossen Wandlungen" stellig niet „de" grote roman is, die we in andere tijden van Renn hadden mogen verwachten; dat het eigenlijk slechts een film-scenario is geworden. Maar dan toch in ieder geval een uitgewerkt scenario van een regisseur als Poedowkin — geen Hollywood-scenario; — een manuscript, in

koortsachtige haast geschreven door een schrijver, die enige jaren in deze hel vertoefde en wiens eerste taak het thans was, zijn ziel te ontlasten en voor zijn kameraden, die waren achtergebleven, de hulp van zijn lezers in te roepen.

III.

Renn's boek eindigt enigszins abrupt, alsof de schrijver plotseling niet verder werken kon en zijn drang om het Spaanse volk te hulp te snellen, hem te machtig is geworden. Het hele laatste hoofdstuk wijst er op, dat Renn brandde van verlangen niet alleen met zijn pen, maar ook met zijn militair-strategische kennis de cultuur en de democratie te verdedigen. Onwillekeurig denkt men bij de lectuur van dit boek — dat ondanks zijn gebreken een edel boek is, geschreven door één der meest oprechte en zuiverste schrijvers — aan het ongeduld waarmee de schrijver zijn boek voltooide. Daarna is hij terstond naar het Spaanse front getrokken, waar hij zich ter beschikking van de Spaanse democratie heeft gesteld, die, zoals hij schrijft: „de verdienste heeft, de Spanjaarden uit een onmenselijke slavernij te bevrijden.”

„De moed der Spaanse militietroepen heeft een diepe indruk op me gemaakt, evenals de broederlijke kameraadschap die in hun rijen heerst” — vertelde hij één onzer vrienden. Deze uitspraak van een man als Ludwig Renn is, zowel van een deskundig als van een zuiver menselijk standpunt uit beschouwd, buitengewoon belangrijk. Nog belangrijker is het feit, dat hij zelf aan deze strijd deelneemt: — een bewijs te meer, dat de voornaamste representanten der cultuur aan de zijde der Spaanse regering staan. Wie zich van zijn verantwoordelijkheid tegenover de wereld en zijn geweten bewust is, is verplicht, in deze strijd zijn eigen houding te bepalen.

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. VAN REINVELD

II.

In ons vorig artikel (3e jaargang no. 1) hebben we gezien, hoe alle stoffen opgebouwd zijn uit zeer kleine bouwstenen, die de naam van moleculen dragen. De moleculen van elke stof hebben nog steeds de eigenschappen van de desbetreffende stof, zodat we kunnen spreken van ijzer-moleculen, water-moleculen enz.; uit welk feit we anderzijds reeds de conclusie trokken, dat er miljoenen en miljoenen verschillende soorten van moleculen moeten bestaan. Alvorens nu verder in het eigenlijke wezen van de materie door te dringen, zullen we enkele eigenschappen en toestanden van de stof bespreken, die door deze z.g. moleculair-

theorie volledig verklaard worden, — welker verklaringen ons te gelijker tijd een duidelijker beeld zullen geven, zowel van het wezen van deze theorie als van zijn verstrekkende gevolgen.

WARMTE ALS ENERGIE-VORM

WET VAN HET BEHOUD VAN ARBEIDSVERMOGEN

Een vraag, die allicht bij menig sceptisch lezer van het vorig artikeltje is opgekomen, zal zeker wel deze zijn: Het is nu wel heel gemakkelijk te beweren, dat als men bijv. water in steeds kleinere druppeltjes verdeelt, men eindelijk zal stuiten op, zij het volkomen onvoorstelbaar kleine „korreltjes”, maar is het ook mogelijk, deze wonderlijk fijne verdeling werkelijk uit te voeren? Het antwoord op deze vraag is, waarschijnlijk geheel onverwacht, dit, dat deze lezer dit proces zelf duizenden malen, zij het dan onbewust, ten uitvoer heeft gebracht; duizenden malen heeft hij water tot in zijn moleculen afgebroken. Hoe dikwijls heeft hij niet water gekookt of een kommetje water in de zon laten staan, en dan gezien, hoe het water verminderde, hoe het verdampte? En dit verdampen is niets anders dan het hierboven genoemde uiteenvallen van het water in zijn bouwstenen, in zijn moleculen.

Een damp of een gas bestaat n.l. uit moleculen, die zich met grote snelheid door elkaar bewegen. Doordat de moleculen deze beweging vrij-wel onafhankelijk van elkaar uitvoeren, zal het zeer weinig moeite kosten, een voorwerp door het gas heen te bewegen. Immers: om onze hand bijv. door de lucht te verplaatsen, behoeven we slechts de moleculen, die we tegen komen, op zij te duwen, terwijl alle andere moleculen ongestoord hun weg kunnen voortzetten. Bewegen we onze hand langzaam, dan behoeven we de uiterst kleine moleculen ook slechts langzaam op zij te duwen; doen we het echter snel, dan geven we alle moleculen ook een harde duw, derhalve zal dan onze hand een grotere weerstand ontmoeten; we voelen deze tegenstand in de vorm van wind. Nu is het bekend, dat een gas, dat in een afgesloten vat is opgesloten en wordt verwarmd, zal trachten, de deksel van het vat op te lichten. Het oefent een druk uit op de wanden en de deksel van het vat. (Denk bijv. aan de deksel van een ketel, waar men de tuit van dicht houdt.)

Waar komt deze druk vandaan? Wel, de moleculen van het gas bewegen zich, zoals is gezegd, met grote snelheid door elkaar en zullen natuurlijk tegen de wanden van het vat botsen; deze wanden worden dus a.h.w. gebombardeerd met moleculen. Nu zal de botsing van één molecuul niet veel invloed op de wand (eventueel deksel of zuiger) uitoefenen, maar zoals we weten, zijn er ontzettend veel moleculen in een gas aanwezig en ook hierbij zien we de macht van de eenheid: het bombardement van alle moleculen te-zamen kan een geweldige druk uitoefenen op de wand van het vat, — een druk, die we eventueel nuttig kunnen aanwenden, zoals in een stoommachine geschiedt, waar er bijv. wel 14×10^{28} (dit is een getal, dat begint met 14 en dan

28 nullen) moleculen per seconde tegen de zuiger opbotsen en deze daardoor verplaatsen, welke verplaatsing eventueel weer door middel van hefbomen enz. in een draaiënde beweging wordt omgezet.

Maar, zo zal men vragen, waarom stookt men een stoommachine? Als toch immers de moleculen van een gas steeds met een grote snelheid rondvliegen en dus ook steeds een druk op de zuiger van de stoommachine uitoefenen, waarom vult men dan niet doodgewoon deze stoommachine met een gas (eventueel waterdamp)? Dit zal toch al een druk op de zuiger uitoefenen, zonder verwarming? Ja, zonder twijfel, maar de buitenkant van de zuiger wordt even eens gebombardeerd, en wel door de moleculen van de buitenlucht, en de zuiger zal dus alleen naar boven worden bewogen, als het bombardement aan de binnenkant krachtiger is dan dat aan de buitenkant. Hiervoor nu dient het stoken. Wanneer n.l. een gas verwarmd wordt, gaan de moleculen sneller bewegen en nu is het zonder meer duidelijk, dat een lichaam, dat met een grotere snelheid tegen een wand botst, hieraan een grotere kracht meedeelt, dan een even zwaar lichaam met een kleinere snelheid, en derhalve zal de zuiger met meer kracht naar boven worden gedreven, — zal de stoommachine meer werk kunnen doen, meer arbeid kunnen verrichten, naarmate hij heter wordt gestookt. Deze arbeid zelf wordt natuurlijk feitelijk geleverd door de moleculen, die tegen de zuiger aanbotsen en deze in beweging brengen.

Nu is een van de meest fundamentele wetten van de natuur de z.g. wet van het behoud van arbeids-vermogen, die zegt, dat energie (arbeids-vermogen) nooit verloren gaat, en ook niet uit iets anders of eventueel uit het niets kan ontstaan. Als dus ergens energie schijnbaar verloren gaat, doen moet hij ergens weer vrij komen, zij het misschien in volkomen andere vorm, want energie kan zich n.l. in vele gedaanten aan ons voordoen. Nu zagen we, dat de stoommachine, de arbeid, die deze levert, zelf krijgt door de botsingen van de moleculen tegen de zuiger. Blijkbaar hebben dus de moleculen arbeids-vermogen en kunnen ze dit afgeven aan de wand (hier de zuiger) door middel van botsingen. Waar zetelt deze energie van de moleculen? Blijkbaar in hun beweging; immers, we hebben gezien dat, als de moleculen met grotere snelheid zich bewegen en dus ook botsen, de stoommachine meer arbeid kan leveren, en in-der-daad spreekt men van de bewegings-energie (kinetische energie) van de moleculen. En in het algemeen heeft elk voorwerp, dat zich beweegt, bewegings-energie, en deze bewegings-energie blijkt ten eerste evenredig te zijn met de massa (gewicht) van het zich bewegende voorwerp, wat dus bijv. wil zeggen: dat, als twee voorwerpen zich even snel bewegen, en het ene tweemaal zo zwaar is als het andere, dit ook twee maal zo grote energie heeft. Nu is het verder een bekend verschijnsel, dat een automobilist, die zijn wagen bij een bepaalde snelheid in 10 meter tot stilstand kan brengen, bij de dubbele snelheid daar een af-

stand van 4 x 10 is 40 meter voor nodig heeft. Blijkbaar is dus de bewegings-energie van de auto vier maal zo groot geworden, doordat de snelheid van de auto is verdubbeld. De bewegings-energie van een voorwerp is evenredig met het kwadraat van de snelheid (is snelheid maal snelheid). In een formule drukken we dit als volgt uit: — Zij E de energie, m de massa en v de snelheid van het voorwerp, dan is de bewegings-energie gelijk

$$E_{\text{kin}} = \frac{1}{2} mv^2,$$

en dus wordt ook door deze formule de bewegings-energie van de moleculen van een gas gegeven.

Hoe kwamen nu echter de moleculen van de waterdamp in onze stoom-machine aan de energie, die zij aan de zuiger mee konden delen? Zoals we gezien hebben: door verwarming, en daar energie niet uit niets kan ontstaan, is dus blijkbaar toevoeren van warmte hetzelfde als toevoeren van energie of m.a.w. is warmte een vorm van energie. En in-der-daad is, wat wij warmte noemen, niets anders dan de bewegings-energie van de moleculen. Steken we bijv. onze vinger in een heet gas, in een gas dus, waarvan de moleculen zich met een zeer grote snelheid bewegen, dan zullen deze moleculen met grote kracht tegen onze vinger opbotsen en ons een pijnlijke sensatie geven: wij branden ons.

Hoewel we ons voorstellen, in het volgende artikeltje dieper in te gaan op het verschil van vaste stoffen, vloeistoffen en gassen, willen we er hier al op wijzen, dat ook de moleculen in vaste stoffen en vloeistoffen bewegingen uitvoeren, zij het ook lang zo vrij niet als die van de moleculen der gassen. Ook die moleculen bezitten dus bewegings-energie, en het is ook hier weer deze bewegings-energie, die ons de warmte-indruk van het voorwerp geeft. Hebben dus de moleculen van een voorwerp een grote kinetische energie, dan vinden we het voorwerp warm resp. heet; hebben ze maar een matige, dan komt het ons koud voor. Nu kunnen we echter de moleculen van een staaf ijzer bijv. wel sneller laten bewegen, door de staaf te wrijven. Immers, hierdoor geven we aan de oppervlakte-moleculen van de staaf zetje, verhogen dus hun energie en door onderlinge kracht-werkingen der moleculen zal deze toegevoerde energie over een groot deel van de staaf worden verspreid. De arbeid, die wij dus door wrijven op de staaf verrichten, wordt omgezet in warmte. Pompen we een fietsband op, dan persen we door middel van een zuiger de lucht onder in de pomp samen. Hiervoor moeten we arbeid verrichten op het gas (de lucht). Waar blijft deze arbeid? De lucht onder in de pomp wordt sterk verwarmd. Door samenpersen wordt een gas dus verwarmd. Wanneer een pantserplaat getroffen wordt door een kanonskogel, wordt de gehele bewegings-energie van de kogel omgezet in warmte, die zo groot kan zijn, dat de pantserplaat wit gloeiënd staat. En zo zijn er oneindig veel voorbeelden van de omzetting van bewegings-energie in warmte en natuurlijk ook van het omgekeerde. Komen we nu voor een laatste opmerking nog even terug op

ons voorbeeld van de stoommachine. Daar spraken we van het stoken van de machine, waardoor de waterdamp warmer, dus energie-rijker werd en de machine derhalve kon werken. Maar die meerdere energie van de waterdamp-moleculen komt dan dus uit het vuur van onder de ketel, maar waar haalt dat zijn energie van-daan? Wel, de steenkolen kunnen zich met de zuurstof uit de lucht chemisch verbinden, — een verschijnsel, waar we later nog uitvoerig op terug zullen komen. Door dit verbinden nu, komt veel chemische energie vrij, die weer in warmte wordt omgezet. De chemische energie wordt dus in kinetische energie van de moleculen omgezet en wel in de eerste plaats van de moleculen van de gassen, die door het chemisch proces ontstaan. Deze moleculen kunnen zo'n grote energie dan opnemen, dat ze niet alleen zeer heftig gaan bewegen, maar bovendien licht gaan uitzenden, — een verschijnsel, wat wij later verder uitvoerig zullen bespreken. Deze lichtende gassen noemen we vlammen. Lekken deze vlammen aan de wand van de ketel, dan botsen de moleculen van de vlam met grote kracht tegen die van de wand; deze worden hierdoor energie-rijker, de wand wordt warmer en de waterdamp-moleculen, die weer aan de binnenkant tegen de wand botsen, krijgen van de moleculen hiervan dus ook energie-rijke stoten, waardoor op hun beurt de wand-moleculen een gedeelte van hun energie overdragen op die van de waterdamp, en zo wordt dus de waterdamp verwarmd. (Wordt vervolgd.)

boek-bespreking

„EEN STAATKUNDIGE EPIDEMIE“¹⁾

A. LANKHOUT

In een lijvig boek tracht Mr. Marchant een diagnose te stellen van het ziektebeeld van het Nationaal-Socialisme in Nederland. Voor hen, die de gedachtengang van Mr. Marchant in dit opzicht reeds langer volgden, — die hem aanhoorden bij zijn in-der-tijd opzienbarende redevoering voor de Delftse studenten, biedt het boek weinig nieuwe gezichtspunten. Mr. Marchant geeft op grond van een zeer grondige bestudering van de geschriften der Nederlandse nationaal-socialisten en hun Duitse voorgangers wel een vernietigende kritiek van het nationaal-socialisme als economische, politieke en culturele „theorie“, maar hij slaagt er niet in om het nationaal-socialisme in zijn geschiedkundige ontwikkeling te schetsen, — hij is niet in staat gebleken om de diepere oorzaken van het ontstaan van het fascisme en speciaal van de N.S.B. in Nederland duidelijk te maken. Of liever: — hij tracht niet eens, dit te doen. Hij heeft een bepaalde staatkundig-

¹⁾ Door Mr. H. P. Marchant.

economisch-religieuze voorstelling, en toetst daaraan de beginselen van de N.S.B., zonder dat hij verklaart, waarom de „staatkundige epidemie” juist nu is uitgebroken en in deze vormen.

Daarom kan Marchant, — en dat is het ergste verwijt aan zijn boek, — ook geen oplossing geven, — zijn boek mist een perspectief, en een positieve basis voor de strijd tegen het fascisme.

Er zijn slechts enkele aanwijzingen, dat Marchant gedeeltelijk de economisch-sociale achtergrond aanvoelt, waarop het fascisme als het door hem geschilderde ethisch-wetenschappelijke wangedrocht berust. En wel op de bladzijden 4 en 24, waar hij spreekt over de „klassebewusten van de andere zijde”, — over degenen, die krachtens hun maatschappelijke situatie de organisaties en de bonden, de S.D.A.P. en de democratische volkszeggenschap ook in Nederland gaarne zouden zien vernietigen, zoals dat in Duitsland en in Italië reeds geschiedde. Even toont Marchant ook iets van de strijd tegen het fascisme te zien, als hij in het negende hoofdstuk op het eenheidsfront wijst, als een middel om door eendracht tot macht te komen. Marchant wijst het middel echter af, omdat het eenheidsfront een samengaan met de communisten betekent, die volgens hem een even groot gevaar zijn als het fascisme.

In het voorwoord en hier-en-daar in de tekst valt hij het communisme dan ook herhaaldelijk aan. Dit communisme is voor Marchant even „duivels” als het fascisme, ja het nationaal-socialisme is voor hem slechts een ander bolschewisme! (pag. 15). Het valt buiten het bestek van deze bespreking, op de argumenten of liever beweringen tegen het communisme, die Marchant geeft, in te gaan. Maar indien deze schrijver even degelijk de communistische literatuur had gelezen als de fascistische, dan zouden vele verwijten over „permanente dictatuur”, over geestelijke onvrijheid, achterwege zijn gebleven. Want zoals Marchant vaststelt, dat de economische wanorde in Rusland een sprookje is, dat daar „op technisch gebied” een reusachtige vooruitgang viel waar te nemen” (pag. 11), zo zou hij ook tot de vaststelling moeten komen, dat de geestelijke vrijheid van het volk, en de democratie zeer wel te verenigen zijn met het communisme, — dat het communisme in deze tijd zelfs de strijdbaarste ideologie is voor de handhaving van deze vrijheid tegen de aanvallen van het fascisme.

Zo schame! de algemene inzichten over oorzaken, betekenis en bestrijding van het fascisme ook zijn, zo uitvoerig is de critiek van Marchant op bepaalde symptomen. De ideologische binding aan Duitsland en haar politieke consequenties worden door hem zeer breed uiteen-gezet. Vooral het hoofdstuk „Dietsland-Duitsland” schildert duidelijk het grote gevaar, dat Nederland bedreigt door de buitenlandse politiek van de N.S.B. De N.S.B. is pro-Duits, in zo'n mate pro-Duits, dat Marchant tot de conclusie komt, — dat het nationaal-socialisme in Nederland „gevaarlijk anti-nationaal” is, dat de politiek van de N.S.B. een landverraders-politiek is (pag. 132). Een even groot gevaar voor Nederland en zijn buitenlandse betrekkingen is de anti-Franse houding, die samenhangt met het plan: „Groot-Dietsland tot aan Duinkerken”, en die de laatste tijd versterkt wordt door de haat van de N.S.B. tegen de Franse volksfront-regering.

In het hoofdstuk over het „Staatsabsolutisme” geeft Marchant een bestrijding van het program van de N.S.B. (de brochure I), en van de toelichtende brochures. Marchant toont de onwetenschappelijkheid en de „bitter-

praat" van de toelichtingen aan, en met een zekere wellust wijst hij op de vele tegenspraken en oppervlakkigheden, op de overeenkomst met het — en dan nog slecht vertaalde — Duitse program. Van belang is in dit hoofdstuk o.a. het gedeelte, dat de dienstplicht behandelt. Mussert wil immers hiervoor in de plaats het „weerrecht" stellen. Marchant toont aan, dat dit weerrecht niets anders betekent dan een ont-democratisering van ons leger, het instellen van een „partij-leger" met „door den Leider zelf uitgezochte leden". Dat ook dit programpunt van de Duits-gezinde N.S.B. een bedreiging met de al-dan-niet vrijwillige aansluiting bij Duitsland betekent, zegt Marchant niet, maar is bij nadere beschouwing duidelijk. De fascistische oriëntering van grote delen van ons officiers-corps, — de nauwe banden met Mussert en via Mussert met Duitsland, — vormen nu reeds een groot gevaar. Wél is dus de democratisering van het leger, zoals de communisten die voorstaan, voor onze strijd tegen het Nederlandse nationaal-socialisme en zijn Duitse achterhand een belangrijk punt van anti-fascistische actie.

Grote delen van het boek wijdt Marchant aan de kwestie Kerk-Staat. Ook hierin werpt hij communisme en nationaal-socialisme in dezelfde hoek. Beide zijn volgens hem voor een volledige overheersing van de staat, over de kerk. Wat kerk en fascisme betreft, brengt Marchant een hele reeks citaten, die deze stelling ten volle bewijzen. Wat het communisme aangaat, blijft het weer bij beweringen als: „Stalin sloopt de kerkgebouwen". Reeds herhaaldelijk werd van communistische kant op de onjuiste voorstelling van de verhouding van communisme en kerk gewezen, zoals die in grote delen van de reactionaire pers wordt gegeven. Het communisme laat, — zoals trouwens de Sowjet-Unie bewijst — vrijheid van geweten, ook van de godsdienst dus, gelden. Daarnaast laat het echter ook aan atheïsten het recht van vrijë uiting. Dit standpunt is duidelijk, en kan door geen valse argumenten over Spaanse communisten, die kerken zouden verbranden, te niet worden gedaan. Spaanse kerken en kloosters brandden in de gehele vorige eeuw en in deze eeuw, ook vóórdat er communisme in Spanje bestond. De Spaanse communistische partij heeft zich daarenboven herhaaldelijk tégen de kerkbranden uitgesproken; de Spaanse communisten zijn het, die het initiatief namen voor het vormen van het volksfront tegen het fascisme en tegen de grootgrondbezitters- en officieren-kliek, — een volksfront, waarin ook de democratische katholieken en priesters een plaats hebben gevonden, zoals de nieuwe Spaanse gezant in den Haag nog dezer dagen uiteenzette. Wanneer dan toch de kerk met de grootgrondbezitters en officieren en „hun steun van buiten" samenwerkten, dan is het geen wonder, dat „de haat, die de kerk verwekte ... doordat zij haar sociale roeping niet had vervuld" (pag. 169), zo groot werd, dat nog eens kerken in Spanje hebben gebrand, niet omdat er in Spanje communisten waren, maar hoewel er communisten waren!

Dat de communisten in Spanje het confessionele onderwijs vernietigden, zonder in staat te zijn, voor behoorlijk lekenonderwijs te zorgen, is een pertinente onjuistheid. Ten eerste was de volksfront-regering, die de algemene volkschool invoerde, zonder één communist, ten tweede breidde deze regering direct het aantal scholen uit, dat in 1935 op een bevolking van 25 miljoen maar 27.000 was! Den Spanjaarden te verwijten, dat zij analfabeten zijn, is een verwijt aan de kerk, die met haar confessionele

onderwijs immers het analfabetisme had kunnen vernietigen.

De conclusie van Marchant over Spanje, n.l. dat „een volk zonder geloof er erger aan toe is, dan een volk met geloof en zonder democratie”, steunt dan ook op onjuiste of scheve gegevens. Het standpunt, dat de Spaanse democratie en ongelooft samengaan, is onjuist, maar wel is zéker, dat het geloof in de zin, zoals Marchant het zou moeten bedoelen, niet samengaat met Mohammedaanse Marokkanen, met het vreemdelingenlegioen, met „nieuwheidense” Duitsers en bombardementen op eerste Kerstdag. Het alternatief in Spanje is niet: geloof—ongeloof, maar fascisme, militarisme en buitenlandse interventie óf democratie en nationale zelfstandigheid.

Een samenvattend oordeel is door de verschillende kwaliteit van de verschillende hoofdstukken moeilijk te geven. Het zou hoogstens kunnen luiden, dat enkele hoofdstukken een verdienstelijke tekst-critiek van de N.S.B.-literatuur geven, dat principiële kritiek op het fascisme schaars is, en alleen uit religieus-katholiek standpunt wordt gegeven. De compositie is vrij flodderig, de bekende geestigheden maken een zeker gebrek aan grondigheid niet goed. Voor de inhoud is het boek te dik.

tijdschriften-bespreking

In het tijdschrift „**Internationale Literatuur**” (1936, Nr. 10) vinden wij van de hand van **Hugo Huppert** een aantrekkelijke beschrijving van „**Gorki en de jongeren**”, namelijk van zijn verhouding tot de jonge literatoren: „Vera Sjakowa had haar groten landsman op een dag haar eerste novelle gezonden, waarbij zij als „verontschuldiging” aanvoerde, dat haar werkje in zijn onderwerp bij de geschiedenis van Gorki's geboortestreek aanknoopte. Gorki stuurde het meisje prompt zijn recensie: hij noemde het werk begaafd, maar onaf. Deze on-afheid ontleedde hij naar bouw en stijl van de novelle en gaf als oorzaak overhaasting aan. Hij stelde de jonge schrijfster, die hij om nadere inlichtingen over haar leven verzocht, een nieuwe schrijverstaak uit dezelfde kring van onderwerpen, en beantwoordde haar nieuwe werk met een nog uitvoeriger bespreking en kritiek. Er ontstond zich een voor beiden interessante en voor Vera Sjakowa hoogst leerrijke correspondentie over methode, taal, literaire vorm en de geschiedenis van het Gorki-gebied... In dit „onderwijs uit de verte” openbaarde zich, als dikwijls, de echte hartelijkheid en frisheid, de menselijke

nabijheid van den ouden Alexej Maximowitsj. De brieven zijn ook daar, waar zij afkeuren en critiseren, vriendelijk, warm en vol humor.

„Hij hielp in talloze gevallen. Hij hielp in geestelijke en materiële dingen. Overbodig te zeggen, dat hij voor de beste der, onder zijn leiding geschreven vertellingen van Vera Sjakowa zelf in tijdschriften een plaats vond... .

„Het treffende en schone bij deze briefwisseling is het feit, dat zij geen uitzondering is. Gorki onderhield tezelfdertijd een rijk-vertakt systeem van soortgelijke verhoudingen met jongere schrijvers... .

„De geschiedenis van de wereld-literatuur kent geen ander voorbeeld van een meester, die ook maar bij benadering zoveel opofferende arbeid besteedde tot hulp van jeugdigen en beginners; nooit te-voren heeft een genie op het toppunt van de wereld-roem zich zo onzelfzuchtig, toegegen en nauwgezet moeite gegeven voor de jonge generatie, met zoveel hart en begrip aan de vorming van nieuwe kaders deelgenomen”.

In „**De Gids**” van Januari vinden wij een zorgvuldige en lezenswaardige studie van **H. Marsman**: „**Herman**”

Gorter — Aantekeningen bij zijn poëzie".

In de „**Socialistische Gids**” van December 1936 schrijft **drs. J. Delmonte** een artikel over „**Electorale Perspectieven**”, anders gezegd „vooruitzichten van de verkiezingen”, — een artikel, dat een voorbeeld is van misbruik van de statistiek. Hij onderzoekt de verkiezings-cijfers sinds 1922, en ontdekt in dit korte tijdsverloop zelfs een „wet”, waarover nader. Maar wat zegt men van de volgende statistische parel: —

„Men zal allicht tegenwerpen, dat met dit alles nog geen verklaring van de N.S.B. gegeven is. Ook deze partij is echter volkomen in bovenstaande beschouwingen te betrekken. Zij is n.l. de resulante van de vele gelegenheidspartijen, die van 1918 tot en met 1933 aan de Tweede Kamer-verkiezingen deelnamen. Deze groepjes waren in wezen voorlopers van het fascisme. Telt men de Economische Bond, Algemene Staatspartij, Platte-landersbond, diverse middenstandsen belangen-groepen, Nieuw Katholieke partij e.d. van verkiesing tot verkiezing samen, dan krijgt men het volgend resultaat: 1918 — 6.7 pCt.; 1922 — 5 pCt.; 1929 — 3.3 pCt.; 1933 — 4.3 pCt. (6.7 pCt.); 1935 — 8 pCt. In 1933 is tussen haakjes het cijfer 6.7 pCt. vermeld; hiermee is te kennen gegeven, dat naar schatting 2.4 kiesdieler van Colijn uit fascistisch georiënteerde neutralen bestond, welke dan ook in 1935 voor hem verloren gingen”.

Afgezien van de in het oog springende willekeurigheid van deze manipulaties — welk een bodemloos gebrek aan begrip voor de aard en het ge-

vaar van het fascisme! De machteloze en snel-verdwiinende gelegenheidspartijen van voorheen worden onbeschroomd op één lijn gesteld met de N.S.B. Ziet drs. Delmonte dan geheel voorbij, dat de N.S.B., bij toenemende macht (het behoeft nog lang geen meerderheid te zijn) met het parlement, aan alle verkiezings-statistieken een einde dreigt te maken, en zelfs aan zijn eigen vrijheid tot beoefening van dit schone vak, door middel van het concentratie-kamp? Zijn redenering in een „schoolvoorbeeld” van de gelijkstelling van in wezen ongelijksoortige verschijnselen, ten-einde de cijfers een regelmaat op te dringen, die in de werkelijkheid zó niet te vinden is. En bovendien van de onderschatting van het fascistische gevaar, die in en buiten de S.D.A.P. niet zeldzaam is.

Wat nu de „wetten” betreft, die de schrijver uit de verkiezings-uitslagen van 1922 tot 1935 puurt, zij... beloven de S.D.A.P. in 1937 een overwinning!

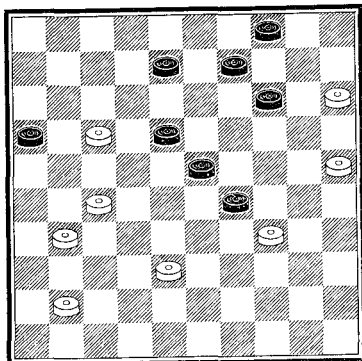
Had dat met-een gezegd, roept de vermoeide lezer aan het slot van zijn lectuur. Maar drs. Delmonte is een voorzichtig man. Zijn berekeningen geven alleen een aanduiding, hoe de uitslag waarschijnlijk zal zijn, „als de regelmatigheden, tot-dusver geconstateerd, zich zullen blijven voordoen”. Maar of zij zich in 1937 zullen voordoen, daarover laat hij zich niet uit; dat is, naar hij zegt, „geen kwestie van wiskunde”. Met het gevolg, dat wij ongetroost naar huis gaan, en even wijs omtrent de uitslag van de komende verkiezingen, als voor wij de „Soc. Gids” opstoegen.

Maar wat is dan de zin van deze berekeningen?

d. L.

dammen

F. RAMAN



Probleem No. 2.

Auteur: Piet van Dijk, Amsterdam.

Stand in cijfers:

Zwart: 4, 8, 9, 14, 16, 18, 23, 29 = 8 schijven.

Wit: 15, 17, 25, 27, 31, 34, 38, 41 = 8 schijven.

Wit speelt en wint.

Oplossingen worden gaarne ingewacht.

Een originele openingscombinatie.

Men plaatse hiervoor de stukken in aanvangspositie en spele dan:

- 33—28, 17—21; 2. 39—33, 21—26;
3. 44—39, 16—21; 4. 34—30, 11—16;
5. 30—25, 6—11; 6. 39—34, 11—17;
7. 50—44,

In deze stand kan Zwart op fraaie wijze een foutzet van zijn tegenstander uitlokken. Bijvoorbeeld:

-, 19—24?!
8. 34—29?!, 17—22!!;
9. 28x17, 14—19;
10. 25x23, 21—27;
11. 29x20 (of?), 15x24!
12. 32x21 (of?), 16x27!;
13. 31x22, 12x21!;
14. 23x12, 8x50!!!

Een prachtige openingscombinatie.

Een fraai stukje van auteur D. A. L. Schröder, A'dam.

Zwart: 8, 9, 12, 18, 20, 22, 30, 35 = 8 schijven.

Wit: 20, 29, 32, 33, 39, 44, 49, 50 = 8 schijven.

Wit speelt en wint minstens een stuk.

Ontleding:

1. 32—28, 22—27?;

2. 28—22!!,

Zwart moet nu schijf 27 verliezen, of:

2., 27—32a; 3. 22x2 (dreigt 2—19), 32—37b; 4. 29—24, 20x38; 5. 39—34, 30x39; 6. 44x31 en Wit wint.

a.

2., 27—31?; 3. 22x2, 31—36;

4. 29—24!, 20x38; 5. 39—34!, 30x39;

6. 44x42 (dreigt met 42—37), 36—41;

7. 42—37!, 41x32; 8. 2—19!, 32—38;

9. 19—24!! en Wit wint.

b.

3., 20—24?; 4. 29x20, 32—37;

5. 39—34, 30x28; 6. 2—19!, 28—33;

7. 19x41!! en Wit wint.

Vanuit cijferstand 1. 32—28 en nu 12—17, waarna Wit op zeer problematische wijze wint door:

2. 29—23!c., 18x38; 3. 49—43!, 38x40;

4. 26—21, 22x44; 5. 21x45, 44—49;

6. 50—44, 49x40; 7. 45x34!!! en Wit wint.

De volgende schijnbare winst voor Wit gaat als volgt niet op:

2. 28—23?, 8—12; 23—19 om op 20—

25??d.; 4. 19—13, 9—14; 5. 33—28,

22x24; 6. 33x11 te spelen.

Bij de 3de zet speelt Zwart echter niet 20—25?, maar:

d.

3., 9—14!!; 4. 19x10, 20—24!;

5. 29x20, 30—34; 6. 39x30, 35x5!!

zodat in deze variant alleen de aangegeven combinatie Wit doet winnen. Een bijzonder fraaie studie!

Voor beginners

Tot slot laten we nog een tweetal leerzame eindspelletjes volgen voor onze beginners.

I.

Zwart: 37 is 1 sch. Wit: 29, 34 is 2 sch. en 4 is dam. Wit speelt en wint.

Oplossing:

1. 4—15!!, 37—42 (op 37—41 volgt 15—10 enz.); 2. 15—20!!!! en Zwart staat verloren.

II.

Zwart: 16, 18, 27, 36 is 4 schijven.

Wit: 19 is dam.

Wit speelt en maakt remise.

Oplossing:

1. 19—46!!! en de rest kan men gemakkelijk vinden.

buitenlands overzicht

WEST-EUROPA LEERT BIJ

Mr. A. JACOBS

Wanneer twee heren, die geen heren zijn, afspreken, dat ze zullen doen alsóf ze heren zijn, dan spreekt men in de politiek van een „gentlemen's agreement". Het was de „Daily Herald", het orgaan der Britse arbeiderspartij, die dit bijtende grapje maakte, toen de inhoud bekend werd van de onlangs tot stand gekomen „heren-afpraak" tussen Engeland en Italië. Die inhoud kwam hierop neer: de twee landen constateren, dat zij — op dit moment althans — niet van plan zijn, wijzigingen aan te brengen in de bezits-verhoudingen in en om de Middellandse Zee; ieder blijft dus af van wat aan een ander toebehoort. En met betrekking tot Spanje werd dit beginsel nog eens dik onderstreept: Engeland en Italië vinden, dat de soevereiniteit van Spanje over het eigen grondgebied en over dat der Spaanse koloniën ongerept moet blijven.

Zijn de heren het dus helemaal eens, wat Spanje betreft? Wel-neen, Voor Engeland betekent de afspraak dit: Italië belooft, dat het niet van de burgeroorlog gebruik zal maken om zich op de Balearen te nestelen, of in Spaans-Marokko, en het zal ook niet bevorderen, dat een ander (Duitsland) dat doet. Voor Italië betekent de afspraak misschien ook dát, maar zeker dit: Spanje of een deel van Spanje (Catalonië) mag geen Sowjet-republiek worden, want dan komt er een wijziging in de soevereiniteit. „Het spreekt vanzelf, dat de ‚status quo' (bestaande toestand) wordt aangetast door de stichting van een Sowjet-republiek", heeft Mussolini-zelf beweerd in zijn interview met de „Völkische Beobachter".

Direct daarop heeft Engeland, bij monde van den heer Eden, laten weten, dat dit helemaal niet „van-zelf spreekt". Engeland is het met deze, trouwens uitermate gewrongen uitlegging van de heren-afpraak volstrekt niet eens. Reeds bij vorige gelegenheden had Eden betoogd, dat Engeland goede betrekkingen wenst met alle staten, hoe hun politieke opvattingen ook zijn; en waarom zou het wèl bevriend willen zijn met Sowjet-Rusland, en niet met een Sowjet-Spanje, als het daartoe — tengevolge van de opstand der reactionairen — ooit mocht komen? In zijn rede van 19 Januari heeft Eden vrijwel met zoveel woorden gezegd, dat Mussolini fantaseert, als hij beweert, dat de afspraak hem het recht zou geven, tegen een Sowjet-bewind in Spanje op te treden. Niemand heeft het recht, zich in Spanje's zaken te mengen, wèlk bewind er in Spanje of een deel van Spanje (Catalonië b.v.) ook bestaat. Spanje's soevereiniteit over zijn grondgebied is niet aangetast, als het Spaanse volk zich een andere bewindsvorm kiest dan de heren fascistien aangenaam is.

Niet, dat een anti-kapitalistisch Spanje Englands ideaal is. O neen. Eden heeft al eens precies gezegd, wat hij verwacht — en stellig ook wenst en hoopt: een Spanje, dat noch communistisch noch fascistisch is, maar zijn eigen bewindsvorm kiest, liefst dan natuurlijk een nette vorm, burgerlijk-conservatief bijvoorbeeld, met een flatteus democratisch weerschijntje. Maar in laatste instantie moet Spanje-zelf beslissen.

DE ZELFBESCHIKKING

Wij herinneren aan deze uitlatingen, in de eerste plaats om het zeer betrekkelijk belang te doen uitkomen van zulke heren-afspraken, waarbij de ene heer gewis niet precies hetzelfde bedoelt als de andere. Doch in de tweede plaats, omdat zij een schel licht werpen op een van de belangrijke politieke vraagstukken van onze tijd, het vraagstuk der nationale zelfbeschikking.

„Het schriklijk pleit van dwang en vrijheid”, dat in Spanje nu al meer dan een half jaar aanhoudt, is het derde van die aard, dat men sedert de wereldoorlog — toen Engeland en Italië als ware kampioenen van het zelfbeschikkingsrecht der volken zeiden op te treden — in Europa aanschouwt. Bijna vier jaar lang (1918—1921) heeft zulk een strijd gewoed in de huidige Sowjet-Unie, — ruim vier maanden lang (April—Juli 1919) in Hongarijê, en thans in Spanje. In alle drie de gevallen kwam een volk, dat soeverein over zijn lot wilde beschikken, in conflict met een op hoge militairen steunende maatschappelijke bovenlaag, die — voor volksverraad niet terugdeinzend — ook om buitenlandse steun verzocht, welke grif werd verleend. In het Russische geval heeft die interventie niet gebaat; de volken van het grote rijk hebben hun zelfstandigheid en soevereiniteit weten te handhaven en te verstevigen in hun taaië, heldhaftige strijd tegen Russische generaals en bemoeizieke roofzuchtige buitenlanders. In het Hongaarse geval heeft het volk de nederlaag geleden; murw gemaakt door vier jaar oorlog heeft het zich niet kunnen verweren tegen de overmachtige Roemenen, die in een goedkope overwinning naar Boedapest trokken; en onder Franse bescherming vormde zich inmiddels het magnaten-bewind, dat met een witte terreur inzette.

Het derde geval, het Spaanse, toont met treffende duidelijkheid aan, hoezeer, sinds het fascisme er is — die kamfer-injectie, waarmee het stervende kapitalisme het lelijk leven rekt, — de tegenstellingen nog zijn verscherpt. De burgeroorlogen en interventies in Rusland en Hongarijê speelden zich af in een toch reeds aanwezige strijdtoestand; ook was er in beide gevallen datgene, wat wij een „revolutionaire situatie” noemen. In Spanje waren er slechts verkiezingen ten gunste van de partijen van links, en een regerings-program, dat bescheiden hervormingen beloofde, en dus evolutionair, maar in geen geval revolutionair mocht heten. En wat zien wij gebeuren? Verzet van een reactionaire minderheid, geleid door muitende generaals, en gesteund door een zeer actieve interventie van de zijde van Duitsland, Italië en Portugal, — een interventie even brutaal en roofziek als indertijd in Rusland, en nog onderstreept door de erkenning (althans door Berlijn en Rome) van het bewind der opstandelingen. Een erkenning, waarmee Duitsland en Italië het zich welbewust moeilijk hebben gemaakt om terug te krabbelen, en die dus kenschetsend is voor hun vaste wil om Franco zo lang en zo hard mogelijk te helpen.

GEZWICHT VOOR AANMATIGING

Wat wil dit zeggen? Het wil zeggen, dat de fascistische staten zich het recht aanmatigen, zich in volle vreedetijd te bemoeien met de binnenlandse politiek van andere landen, waarbij zij zich als beschermheren opwerpen van „landen die door het bolsjewisme worden bedreigd”; — en men ziet in Spanje, hoe weinig er nodig is, om hen tot het oordeel, dat die „bedreiging” aanwezig is, te brengen. En daarbij hebben zij aan de volkswil net

zoveel maling als de kleine bovenlaag, die volksverradend om hun hulp heeft gevraagd.

Het is tot dusver de zwakte geweest der burgerlijk-democratische staten, — een zwakte, mede veroorzaakt door de voortdurende aanwezigheid van zulk, een tot volksverraad neigende bovenlaag, — dat zij er, hun vredesliefde aanvoerend als schijnbaar sterk argument, toe kwamen de fascistische staten maar te laten begaan. Van een „bescherming der door het fascisme bedreigde landen“, was bij zulk een gemoedsgesteldheid natuurlijk helemaal geen sprake.

De vredesliefde der burgerlijke democratiën is ècht genoeg; zij hebben aan oorlog niet de minste behoefte en wens slechts met rust te worden gelaten. Maar het resultaat was tot dusver averechts. Telkens liepen zij weer een straatje om voor het hysterisch geschreeuw, de leugen-campagne's en het sabelgerinkel der fascisten, en vergrootten zodoende het oorlogsgevaar, terwijl een vastberaden en gezamenlijk optreden hun vredesliefde op veel doeltreffender manier zou hebben bewezen, en het oorlogsgevaar in belangrijke mate zou hebben doen afnemen.

KENTERINGS-SYMPTOMEN

Komt er thans eindelijk een kentering? Dringt het tot de democratische staten door, dat men met louter vredesliefde de vrede niet redt, doch dat daarvoor een ferme houding tegenover de fascistische landen nodig is, — een „tot hiertoe en niet verder“?

Een eerste symptoom van toegenomen energie heeft men kunnen waarnemen tijdens de kortstondige (zij het voor herhaling vatbare) Marokko-crisis. Engeland en Frankrijk hebben toen zelfs niet geschroomd, het er wat dik op te leggen, om maar goed te doen uitkomen, dat zij een Duits-Italiaanse beslaglegging op Spaans-Marokko niet zouden dulden. En zij blijven waakzaam in deze. Eden heeft dat, wat Engeland betreft, onomwonden gezegd; en ook wat Frankrijk aangaat, behoeft men er niet aan te twifelen.

De principiële betekenis van dit eerste symptoom was nog betrekkelijk gering; immers: hier in Marokko stonden levensbelangen zowel van het Franse als van het Britse imperium op het spel. Belangrijker is Eden's antwoord aan Mussolini. De Britse heer had met den Italiaansen heer een afspraak gemaakt, en de Italiaan is daarop te kwader trouw gebleken en heeft den Brit bedoelingen toegedicht, die hij in gene dele had. Dat heeft de Engelsen geërgerd. Het is hun te gortig geworden. En zij hebben nu eens heel hard gezegd, dat zij van dergelijke fascistische manieren niet gediend zijn.

En Léon Blum heeft ook iets geleerd, stelde hij in Augustus van het vorig jaar de „non-interventie“ voor, en gaf hij te-gelijk het voorbeeld, door eenzijdig de levering van wapens aan de wettige regering te verbieden, in de ijdele hoop dat de fascistische staten dit voorbeeld zouden volgen, — thans heeft de Franse Kamer van Afgevaardigden op voorstel van de regering het stopzetten van de vrijwilligers-toevoer naar Spanje slechts aangenomen onder voorwaarde, dat Rome en Berlijn evenzo zullen handelen en bij deugdelijke contrôle.

Het zal, naar wij vertrouwen, bij die eerste symptomen niet blijven. Het fascisme zelf zal daar wel voor zorgen. De Sowjet-Unie heeft de dreiging van het fascisme van de aanvang af kunnen doorzien en het bestreden. De West-Europese staten beginnen nu eindelijk het nodige te leren.

ontvangen-literatuur

Van enige dezer boeken zal in een volgende aflevering een bespreking worden opgenomen. Deze boeken kunnen bij „Pegasus”, Hemonystraat 5, Amsterdam, worden besteld.

Spanje voor democratie, tegen fascisme.

Voorwoord van Mr. A. S. de Leeuw

Uitg. „Pegasus” — f 0.25.

Passionaria

Uitg. „Pegasus” — f 0.25.

De Spaanse burgeroorlog

Dr. J. Brouwer — f 1.25.

Brieven uit Spanje

Jef Last

Uitg. „Contact” — f 0.25.

Katholieken over Spanje

Ossorio y Gallarde e.a.

Uitg. „Schijnwerper” — f 0.10.

Ballade van Spanje

M. Beversluis

Uitg. „Schijnwerper” — f 0.25.

De waarheid over Spanje

Uitg. Spanje-comité — f 0.10

Espagne, Espagne

J. R. Bloch

Uitg. E. S. I. — f 1.20.

Les Problèmes de la Revolution de l'Espagne

André Marty

Reporter in Spain

Franc Pitcairn

Uitg. „Lawrence” — f 1.30.

Het nat.-soc. als geestelijk gevaar

Prof. dr. Ph. Kohnstamm

Uitg. v. Gorcum & Co. 25 bl., f 0.25.

Katholicisme en Nat.-socialisme

Anton van Duinkerken.

Uitg. v. Gorcum & Co. 25 bl., f 0.25.

Anti-semitisme en Nat.-socialisme in Nederland

door het comité „Waakzaamheid” samengesteld.

Uitg. v. Gorcum & Co. 25 bl., f 0.25.

Non Passaran

Ilija Ehrenburg

Uitg. „Pegasus” — f 0.20.

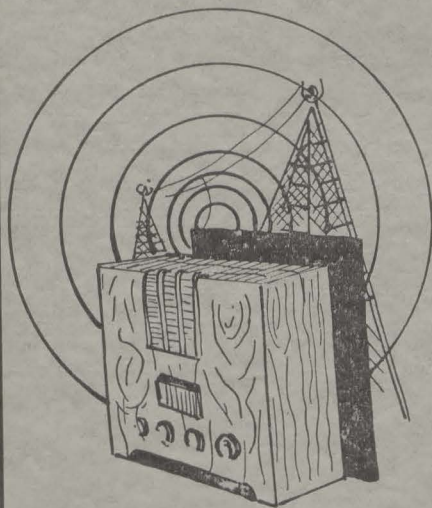
Stelt Ge prijs op Goede RADIO-ONTVANGST ?

Wendt U dan tot

Schreuder's Radio Technische Dienst

Nic. Beetstr. 73, Tel. 81198

Amsterdam-West



Toestellen reeds vanaf
Ff. 57.50

Verkoop van alle
merken toestellen

Vertegenwoordiger van
de firma

Ridderhof en Van Dijk
SINUS RADIO - ZEIST

Laat ons Uw oude
Toestel moderniseren!

MULTATULI

BLOEMLEZING

In Februari zal Nederland voor de vijftigste maal de sterfdag gedenken van een van zijn grootste schrijvers, zo niet de grootste uit de negentiende eeuw.

Het is meer dan ooit voor de Nederlandse arbeidersklasse gewenst dat zij een overzicht krijgt van het merkwaardige werk van dezen zeer bijzonderen schrijver.

De uitgeverij heeft de bekende literator S. van Praag bereid gevonden voor haar een bloemlezing uit Multatuli's werk samen te stellen.

S. VAN PRAAG schrijft ons:

„... Vooral doch niet uitsluitend de „Max Havelaar“ en de „Ideeën“ leverden ons stof voor deze bloemlezing. Nooit vóór Multatuli had iemand het in Nederland gewaagd op zo stoutmoedige wijze kaartenhuisjes van oude en vooral verouderde denkbeelden omver te werpen als deze geestelijke vrijbouter dit deed. Maar daarnaast en vooral interesseert ons ook het werk van den socialen denker, die Multatuli zonder enige twijfel was. Met welk een koene nauwkeurigheid bestudeerde hij de huishoudingsbudgetten der Nederlandse arbeiders uit zijn tijd en tot welke in-droeve conclusies leidde hem dit onderzoek. En bovendien is hij nooit de taak, die hij zich zelf had opgelegd — den Javaan tegen het op hem gepleegde onrecht te beschermen — ontrouw geworden. Overal komt hij op dat toen en nu brandende probleem terug, overal stelt hij in het licht aan welk schrijvend onrecht de Javaan blootgesteld is. En deze nog steeds aangrijpende pagina's doorlezend naderen we dan geleidelijk het diepste kinderverhaal in de Nederlandse literatuur geschreven, de onvergelykelijke Woutertje Pieterse. Uit deze overweldigende rijkdom hebben wij in onze bloemlezing het nodige geput, om de belangstellende lezer een zo volledig mogelijk beeld te geven van den grootsten Nederlandsen schrijver van zijn generatie, die ook tot op de dag van heden in zijn soort nog onovertroffen is...”

Anna van Gogh-Kaulbach zal de bloemlezing inleiden, terwijl de Nederlandse kunstenaar J. J. Voskuil het boek zal illustreren en voor een bandontwerp zal zorg dragen.

De prijs is, ondanks de goede verzorging en omvang, zo laag gesteld, dat een ieder zich dit belangrijke werk aan kan schaffen.

f 1.50 — 200 pagina's — linnen stempelband — talrijke illustraties

Bestellingen worden thans reeds aangenomen door:

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

WAARDE-COUPON
FEBR. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**

Inzendformulieren worden in December verstrekt.

Maart '37

POLITIEK EN CULTUUR

GRONDWETS HERZIENING

L. DE VISSER

POESJKIN

S. VAN PRAAG

3e jaargang

inhoud

no. 3 maart

De Grondwetsherziening, L. de Visser pag.	129	De Dichter 1937, Theun de Vries pag.	172
Lenin over Natie en Nationalisme, Mr. A. S. de Leeuw	„ 137	Over de Volkskunst-Theaterbeweging, in de Sowjet-Unie, E. Roelants	„ 173
Nieuwe vormen van Agitatie, Ko Beuzemaker	„ 143	Amsterdam, Theun de Vries	„ 176
Politieke Kolder, Mr. A. S. de Leeuw	„ 146	De man-achter-het-lokette, K. v. d. Veer	„ 177
Het proces te Moskou, een dienst aan de vrede, Mr. A. Jacobs	„ 150	Drie brochures van „waakzaamheid”, De opbouw v. d. Materie, H. v. Reinveld	„ 180
De gramschap v. Prelaten, Dr. J. Simons	„ 154	A. Lankhout	„ 183
P. Wiedijk 70 jaar, Mr. A. S. de Leeuw	„ 157	De voorwaarden van de eerste, Rus- sische Revolutie, C. Muller	„ 184
Multatuli en onze tijd, J. van Bergen	„ 160	Tijdschriften-bespreking	„ 187
Alexander Poesjkin 1799 – 1837, S. van Praag	„ 166	Ontvangen-literatuur	„ 190
		Schaken	„ 191
		Dammen	„ 192

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

- Copy in te zenden voor de 10de van ledere maand. -
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 3 - Maart 1937

KARL MARX IN NEDERLAND

Karl Marx is in Nederland geweest.

Wilt U er bijzonderheden over lezen?

Koopt dan bij den brenger van dit nummer het

FEBRUARI-NUMMER VAN „POLITIEK EN CULTUUR”

Het nummer kan ook rechtstreeks bij de administratie besteld
worden à 15 cent.

Dagblad zoekt voor spoedige indiensttreding een

JOURNALIST

Alleen zij, die over journalistieke ervaring beschikken, gelieven
hun sollicitaties met uitvoerige inlichtingen in te zenden aan de
Administratie van dit tijdschrift onder letter A.

DE GRONDWETSHERZIENING

LOUIS DE VISSER

De Grondwetswijziging, die de regering-Colijn aan het einde van de door haar beheerste parlementaire periode aan de orde heeft gesteld, en die in eerste lezing is aangenomen, is de kroon op het werk der reactie, die op elk terrein van het maatschappelijk leven haar politiek beleid tekende.

Het brok reactie, dat deze grondwetswijziging is, staat zelfs in lijnrechte tegenspraak met de verklaring van het Ministerie, bij monde van Colijn, de 31e Mei 1933 bij de aanvaarding van het regeringsbeleid afgelegd, waarin gezegd werd, dat zij „de toespitsing van politieke en geestelijke tegenstellingen zou vermijden”.

Reden blijkbaar, waarom Minister Colijn geruime tijd aan de scherpslijpers, die onder invloed van het fascisme tot verwijdering van revolutionairen en andere oppositionelen uit het parlement aanspoorden, weerstand bood, en waarom hij het denkbeeld van den oud-liberaal Knottenbelt, die het, aan politieke aftakeling lijdende deel der liberalen in het parlement vertegenwoordigt, van de hand wees.

Maar de reactie komt snel opzetten, tengevolge waarvan niet alleen bij het uiterst rechtse deel der liberalen, maar ook in de rijen der R.K. Staatspartij, alsmede bij de anti-revolutionairen en Christelijk Historischen, sterke anti-democratische stromingen ontstonden.

Van deze elementen, die in genoemde richtingen de toon aangeven, is het Ministerie-Colijn bij zijn verderfelijke aanpassingspolitiek op economisch terrein afhankelijk; het zocht een weg om ook op staatkundig terrein aan hun reactionaire verlangens tegemoet te komen, — ook al was hieraan de gehele rompslomp van een wijziging van de Grondwet verbonden, — welke wijziging niet anders tot stand kan komen dan na eerst te zijn aangenomen met de gewone meerderheid in 2e en 1e Kamer, om daarop, na de verkiezingen, in elk der beide Kamers met een meerderheid van 2/3 der leden te worden goedgekeurd.

Als aanleiding nam men het feit, dat tóch een onbetekenende partiële wijziging van de Grondwet nodig was, ten gevolge van het huwelijk van Prinses Juliana, wijl het inkomen van haar echtgenoot in de Grondwet moest worden geregeld. Van deze gelegenheid maakte men gretig gebruik om niet minder dan acht wetsontwerpen tot wijziging van de Grondwet in te dienen. Twee staatscommissies zijn er nodig geweest om vorm en gestalte aan deze aanval op de, in moeizame strijd verworven staatsburgerlijke rechten te geven: de Commissie-Koolen, die 12 Februari 1934 werd geïnstalleerd en op 16 Juni reeds haar verslag deed verschijnen, en de Commissie-de Wilde, die 24 Januari 1936 werd ingesteld en 8 Juni daarop haar verslag uitbracht.

Tegen deze plannen tot Grondwetsherziening rezen echter grote bezwaren, niet alleen uit de moderne arbeidersbeweging, maar

ook in de gelederen der democratisch-gezinde R.K. en Christelijke volksgroepen, — ja zelfs tot diep in de rijen der burgerlijke partijen, zoals reeds bleek uit de minderheidsnota van de laatste staatscommissie, maar ook op het congres van de liberale partij „de Vrijheidsbond”, en uit de pers van onderscheiden richting. Deze critiek had als eerste resultaat, dat de voorgenomen wijziging van art. 7 der Grondwet, welk artikel de drukpersvrijheid waarborgt, niet doorging. Men zij echter op dit punt niet al te gerust, want de regering heeft een zodanige uitlegging van de betekenis van art. 7 gegeven, dat gevaren voor de persvrijheid ernstig dreigen, ook al is die interpretatie door ons en anderen scherp gelaakt.

Vooral voor de R.K. arbeiders is deze Grondwetsherziening uiterst leerzaam, omdat daarbij de meest reactionaire aandrang van den woordvoerder der R.K. Staatspartij, Mr. Goseling, is uitgegaan; terwijl hij zich aansloot bij hetgeen zijn partijgenoot Aalberse in 1933 reeds had gezegd, overtrof hij hem nog verre in de minachting die hij uitsprak voor volksbewegingen, die tot uiting zouden komen: „in vaagheden en vaak hol klinkende leuzen”. Naar het gevoelen van dezen heer ging de grondwetswijziging nog lang niet ver genoeg; hij wilde „een nadere herziening onzer hoogste staatswet niet uit het oog verliezen”. Terwijl hij vooraf reeds zijn reactionaire gezindheid tot uitdrukking had gebracht door aan de dringen op nieuwe aanvulling van het Wetboek van Strafrecht” en „nadere regelingen van het verenigingsrecht”, en daarmee nieuwe maatregelen eiste tegen de politieke tegenstanders van de katholieke staatspartij. Naar buiten namen de leiders van deze partij, terwille van de R.K. arbeiders en democraten, vaak de allures aan, alsof ze voor de reactionaire daden van het Ministerie-Colijn geen verantwoording dragen, maar in feite steunen zij die politiek, — ja, zijn zij het, die het ministerie op de weg der reactie verder drijven. Het is dan ook geen toeval, dat deze R.K. leider als zijn oordeel te kennen gaf, dat het „bij de komende verkiezingen niet zal gaan vóór of tegen deze voorstellen van grondwetsherziening”, wel wetende, dat als de arbeiders en het democratische deel der R.K. bevolking, kennis dragen van het gedrag der R.K. Kamerfractie en van de inhoud van deze Grondwetswijziging, zij zich met de overige arbeiders en democraten hiertegen krachtig zullen verweren.

Het is dan ook dringend geboden, dat ook de R.K. en Christelijke arbeiders, de kleine burgerij, boeren, middenstanders, intellectuelen, kortom allen, die aan het behoud der Volksrechten zijn gehecht, van de inhoud der grondwets-herziening op de hoogte worden gesteld en bij de komende verkiezingen het parool klinken:

WEG MET DEZE GRONDWETSHERZIENING!

Wat zijn de veranderingen, die de regering-Colijn voorstelt, in de Grondwet aan te brengen?

Het eerste ontwerp regelt het inkomen van de Kroon, waarbij de voorstelling wordt gewekt, alsof het inkomen van de Koningin met f 200.000.— per jaar wordt verlaagd, terwijl dit zelfde bedrag aan den prins-gemaal bij de wet wordt toegerekend. Maar de vrijwillige korting gaat klaarblijkelijk vervallen, zodat dan ook van een feitelijke verhoging moet worden gesproken. Het inkomen van het koninklijk huis zal dus in de vervolge bedragen f 1.000.000.— voor de Koningin, f 400 duizend voor het prinselijk echtpaar, f 200.000.— voor onderhoud van paleizen, en bij belangrijke restauraties (als voor 't Paleis op de Dam te Amsterdam) nog eens extra f 50.000.— per jaar. Dit alles aangevuld met de inkomsten uit de kroon-domeinen, die in 1935 nog f 503.000.— bedroegen, terwijl de leden van het koninklijk huis vrij zijn van alle personele lasten.

Hier had dus sprake kunnen zijn van ernstige bezuiniging zonder het aanrichten van schade, maar het Ministerie van de welbekende „aanpassingspolitiek” heeft dat nagelaten. Wel heeft men onder de druk van de voortdurende, om met den Heer Aalberse te spreken: „vieze demagogie” van het fascisme, de inkomsten en pensioenen der Tweede Kamer-leden verlaagd, waardoor het euvel der cumulatie van inkomsten wordt bevorderd en de niet-kapitaalkrachtige leden der Volksvertegenwoordiging worden getroffen, — maatregelen, die in het tweede wetsvoorstel zijn omschreven.

Het derde wetsvoorstel beoogt, de mogelijkheid te scheppen tot het benoemen van Ministers zonder portefeuille, in de eerste plaats een Minister-president; dit heeft geen andere strekking, dan de regeringsinvloed tegenover de Volksvertegenwoordiging te versterken, dus de Volksinvloed in te perken. Het overwicht der regering tegenover de volksvertegenwoordiging wordt bovendien nog versterkt door aanneming van een amendement-Goseling tot benoeming van staatssecretarissen.

Het vierde wets-ontwerp is een aanslag op de democratische bepalingen betreffende het evenredig kiesrecht, en is rechtstreeks gericht tegen kleine en oppositionele partijen, die men langs de weg der kieswetswijziging uit het parlement poogt te weren. Bij de laatste kieswetswijziging heeft men dat reeds gepoogd door het invoeren van een garantiesom van f 4.500.— voor alle districten, waardoor niet kapitaalkrachtige politieke partijen reeds moeilijk aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer kunnen deelnemen, maar is de aanslag op de evenredige vertegenwoordiging, in de vorm van een bepaling, dat men slechts in het Parlement vertegenwoordigd kan zijn, als men drie maal de kiesdeler heeft behaald, als in strijd met de Grondwet mislukt. De regering heeft nu de Grondwetswijziging aangegrepen om de evenredige vertegenwoordiging — waarvan Colijn persoonlijk in het parlement heeft verklaard, dat hij ze „verafschuwde”, — om hals te brengen en wel door ze in schijn te laten bestaan maar in feite te vernietigen met deze aanvulling, dat achter „evenredige volksvertegenwoordiging” wordt gelezen: „binnen

door de wet te stellen grenzen". Wint de reactie dit spel, dan kan met zekerheid worden voorzeggd, dat heel spoedig kieswetswijziging aan de orde zal worden gesteld om de kleine partijen, waarvan vooral de anti-revolutionairen, christelijk-historische en de R.K., zo'n last hebben, Christen-Democraten, Katholiek-Democraten, etc., uit het parlement te weren. Zelfs liberalen en vrijzinnig-democraten, wier politieke invloed ziender-ogen taant, lopen de kans, daardoor uit het parlement te worden verdreven. Een vorig maal stelde men het recht op vertegenwoordiging reeds op drie; — waarom zou men dat niet even gemakkelijk op vijf, — ja zelfs op meer keren de kiesdeler kunnen bepalen, waardoor alleen de zeer grote partijen in de Kamer zouden zijn vertegenwoordigd?

De bedoeling der reactie is duidelijk. De vele honderduizenden kiezers, die met de politiek der grote partijen ontevreden zijn, wil zij, ondanks het algemeen kiesrecht, hun stem ontnemen. Het algemeen en evenredig kiesrecht is de vrucht van een taaie en moeizame strijd, die in 1918 tot een onweersaanbare volksbeweging uitgroeide. Dat wil de regering-Colijn nu weer vernietigen, en daarmee de democratie een gevoelige slag toedienen. Gelukt deze aanslag op het algemeen kiesrecht, dan zullen er bij kieswetswijziging zeker meer volgen. Daarom is het zaak, dat ieder, die democratisch gezind is, ook dit deel van de grondwetsherziening afwijst en bestrijdt.

En dan het voorstel om bepaalde volksvertegenwoordigers uit openbare lichamen — Eerste en Tweede Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraden — te verwijderen, zonder dat ze door anderen worden opgevolgd! In schijn is dit voorstel uitsluitend tegen revolutionaire volksvertegenwoordigers gericht, want het bepaalt, dat „leden van vertegenwoordigende lichamen, die een streven tot uitdrukking brengen, gericht op verandering van de bestaande rechtsorde met toepassing of bevordering van onwettige middelen, van hun lidmaatschap vervalten kunnen worden verklaard". In feite zal het tegen elk oppositioneel element, dat men verwijderen wil, kunnen worden aangewend, als gevolg van de uiterst vage bepaling „een streven tot uitdrukking brengen". Een bepaling, waarvan men te gereeder gebruik zal maken, omdat niet alleen het betreffende lid, maar de gehele richting, waartoe hij behoort, wordt getroffen, wijl de plaats van de uitgeslotenen onbezet blijft. Dit schept de mogelijkheid om in dagen van scherpe politieke tegenstelling een kunstmatige reactionaire meerderheid te vormen, die met alle middelen haar voorstellen zal kunnen doorzetten. Het Duitsland van Hitler en het huidige Danzig geven in dit opzicht schrikbarende voorbeelden van machtsmisbruik.

Wat zal men onder het bedoelde „een streven tot uitdrukking brengen" al niet kunnen verstaan! De commissie-Koolen had het nog beperkt tot de uitingen in de openbare lichamen zelf, waarvan dikwijls tenminste nog stenografische verslagen bestaan. De regering-Colijn breidt het uit tot al wat een volksvertegen-

woordiger zegt en doet, zowel binnen als buiten de vertegenwoordigende lichamen, waarbij men dus aan de getuigenis van politiek en staatkundig vaak geheel onbevoegden zal zijn overgeleverd.

Wanneer zal men een streven aanwezig achten om „de bestaande rechtsorde” „met toepassing of bevordering van onwettige middelen” te veranderen?

Over de denkbeelden van Ds. Kersten aangaande de taak der Overheid, schrijft het verkiezingsblaadje der Anti-Revolutionaire partij „Nederland Waakzaam”, dat ze „alléén verwezenlijkt zouden kunnen worden”, „indien de Grondwet in Nederland terzijde werd gesteld” en „een staatkundig gereformeerde dictatuur werd gevestigd”. Wat zal er van deze richting terecht komen, als ze het opneemt voor hen, die zich aan de wettige plicht tot zegeltjes plakken, steundwang of crisis-maatregelen wederrechtelijk onttrekken? Hoe zal het gaan met de Christen-Democraten in hun strijd tegen het militarisme? Een dergelijk gevaar lopen de Katholieke Democraten, — ja, alle richtingen, die de reactie niet welgevallig zijn.

Dit voorstel, tans ingediend om het aan te wenden tegen de vertegenwoordigers der arbeidersklasse, zal straks, desgewenst, door de reactie kunnen worden aangewend tegen alle democratische en oppositionele groeperingen om de heerschappij van het groot-kapitaal te consolideren. Men is hiermee op het hellend vlak. Het bedoelt immers ook weer, de resultaten van het Algemeen Kiesrecht aan te tasten, door vele duizenden kiezers in hun vertegenwoordigers te treffen en het politiek resultaat van hun stem te vernietigen. —

En ook hierbij is het voor de R.K. arbeiders en democraten weer leerzaam, dat in de fractie der R.K. Staatspartij drijvers tot deze maatregel zaten, en naast Mr. Goseling de heer Suring optrad om in dit wetsontwerp nog een verscherping bij amendement te doen opnemen, door te bepalen, dat hij, die wordt uitgesloten van het lidmaatschap van het parlement, gedurende die tijd ook zijn verdiende pensioen niet zal ontvangen.

Geen wonder, dat de heer Goseling de grondwetsherziening niet tot een verkiezingsleuze wil maken! Er is reeds gebleken, dat met de huidige samenstelling der Tweede Kamer dit stuk anti-democratische wetgeving niet is te verwezenlijken, wijl de 2/3 meerderheid, daarvoor nodig, ontbreekt. En bij een nieuwe, meer democratisch georiënteerde Kamer zou het onder de aanzwellende macht der volksmassa vallen... als een baksteen.

Ook het wetsontwerp tot het opnemen van bepalingen in de Grondwet, waardoor het mogelijk wordt, naast de parlementaire lichamen die voor beroep en bedrijf in te stellen met verordenende bevoegdheid, is zeer bedenkelijk, omdat het een eindweegs tegemoet treedt aan het verlangen naar de corporatieve staat. Ook al heeft men op advies van de Staatscommissie afgezien van de formatie van een z.g. economische „Derde Kamer”, toch heeft het vormen van lichamen voor beroep en be-

drijf het gevaar in zich, dat de rechten der werkers zullen worden ingeperkt bij de wet, die de werking van de bedrijfs- en beroepslichamen zal hebben te regelen. Vooral de moderne arbeidersbeweging en in het bijzonder de vakorganisaties zullen goed doen, scherp toe te zien, welke doeleinden de regering-Colijn met dit voorstel nastreeft!

Ergerlijk is het zevende wetsontwerp, dat een verzamelbekken van zeer onderscheiden voorstellen vormt. Naast vrij onbelangrijke, staan diep ingrijpende maatregelen, die niets minder dan de grondslagen van het parlementaire systeem aantasten.

Van weinig belang is natuurlijk, dat Curaçao in het vervolg de „Nederlandsche Antillen” zal heten, — dat de zittingsduur van de Tweede Kamer niet meer dan vijf en van de Eerste Kamer niet meer dan zeven jaar mag zijn — en dat Ministers zich in de Kamers door ambtenaren of andere personen kunnen doen bijstaan of vertegenwoordigen. Een kleine verbetering is, dat in het vervolg, als in buitengewone omstandigheden dienstplichtigen in dienst worden gehouden of opgeroepen, daartoe „onverwijld” een voorstel aan de Staten Generaal zal worden ingediend, hoewel men geweigerd heeft, de positieve aanduiding in een amendement-Albarda „binnen 24 uur” te aanvaarden. En ook een tweede amendement van Albarda, om door de wet te doen bepalen het aantal dienstplichtigen, dat tot opkomst onder de wapenen wordt toegelaten, is afgewezen. Zodat de regering dus zonder toestemming van het parlement steeds over een gewapende macht van plm. 90.000 man van de „vrijwillige landstorm” beschikt, zonder dat het parlement daarop invloed kan oefenen. Bedenklijk is in dit voorstel nog, dat in het vervolg in Eerste Kamer en Provinciale Staten slechts hoofdelijke stemming over een voorstel kan worden verlangd, als drie leden dat verlangen, en in de Tweede Kamer hiervoor zelfs vijf leden nodig zijn, terwijl tans elk lid hoofdelijke stemming kan vragen. Erger is reeds het voorstel, dat bedoelt te verhinderen, dat personen, die voor een jaar of langer tengevolge van een politiek delict zijn veroordeeld, in het vervolg niet meer als volksvertegenwoordiger zouden kunnen worden verkozen. Met opzet heeft de wetgever bij de grondwetswijziging van 1922 bepaald, dat zij, die voor politieke feiten worden veroordeeld, niet van verkiesbaarheid zijn uitgesloten. Zulke personen zijn immers geen misdadigers in de gewone zin, pleegden immers geen oneerbare handelingen; integendeel handelen zij gewoonlijk uit hoge ideële overwegingen. Tot zulke veroordeelden behoorden dikwijls de bekwaamste politieke figuren, mensen vaak van hoge morele kwaliteit. Dat is de reden, waarom de huidige grondwet zulke figuren van de verkiesbaarheid niet uitsluit. Maar de regering-Colijn, gesteund door de reactie, laat zulke motieven niet gelden. Mannen als Domela Nieuwenhuis zouden niet weer gekozen kunnen worden; Troelstra of v. d. Goes zouden de grote kans lopen, hun „passieve kiesrecht” te verliezen. Het is al erg, dat zulke veroordeelden gelijk gewone misdadigers in

de gevangenis worden behandeld. Het zou niet minder dan een schandaal zijn, hen ook nog van hun staatsburgerlijke rechten te beroven.

Nog ernstiger is, wat het Ministerie-Colijn voorstelt omtrent de parlementaire onschendbaarheid, welke het wil opheffen voor schending van geheimen en z.g. opruiing. Dit raakt de fundamente van het parlementaire stelsel en de democratie, wijl het de vrije meningsuiting van den volksvertegenwoordiger aantast.

De regering erkent de grote waarde van de immuniteit voor de Volksvertegenwoordiging en acht voor opheffing ervan niet voldoende grond aanwezig. Maar intussen doet ze een voorstel om haar zó belangrijk in te perken, dat er weinig of niets meer overblijft, terwijl die onschendbaarheid in Nederland toch al uiterst beperkt is.

In vroeger jaren is er ook in Nederland naar gestreefd, de onafhankelijkheid van den volksvertegenwoordiger tegenover iedereen, tegenover de regering, ja zelfs tegenover den vorst te waarborgen. Vandaar dat reeds in de staatsregeling van 1798 de onschendbaarheid werd opgenomen. In 1814 en 1815 minder ruim, in 1848 en 1887 weer ruimer omschreven, evenals in de grondwetten van 1918 en 1922. Waarom is in ons staatsrecht evenals in dat van andere parlementaire landen zo veel waarde aan de onschendbaarheid gehecht? Omdat parlementsleden het ongehinderd, zonder enige vrees, tegen elkeen zonder aanzien des persoons, tegen de regering en tegen de kroon moeten kunnen opnemen. Zij moeten de scherpste critiek kunnen oefenen, in staat van beschuldiging kunnen stellen, dingen openbaren, die anderen niet durven aan het licht brengen, en zo nodig tot daden aansporen, waar zij anders voor vervolgd zouden kunnen worden. Dit behoort tot het wezen van het parlement als instelling. En wie, als de regering-Colijn, de onschendbaarheid aantast, tast daarmee de grondslagen van het parlementair staatsbestel aan. Het is geen toeval, dat de beste kenners van het staatsrecht, commentators van de Grondwet als de hoogleraren Buys en Kranenburg en zoveel andere rechtsgeleerden van naam, grote waarde aan de onschendbaarheid van het parlements lid toekennen en niet willen, dat de strafrechter ingrijpt in de debatten, gevoerd in het parlement.

De regering en haar aanhangers pogen de voorstelling te wekken, alsof met de komst van fascistten in het parlement de opheffing der onschendbaarheid noodzakelijk is. Dat vertegenwoordigers der arbeidersklasse of democraten van burgerlijke richting geheimen zouden verraden, durft men blijkbaar niet eens veronderstellen. Dat fascistten daartoe in staat zijn, staat vast. Maar daarvoor behoeft de grondwet niet te worden verknoeid. Deze landsverraderlijke richting kan ook op andere wijze worden aangepakt, maar dat deed de regering-Colijn nimmer, — niet, als militaire eigendommen werden ontvreemd, — niet als hoge ambtenaren bij de rechterlijke macht zijn aangesloten bij de N.S.B., — niet als tal van officieren voor die partij de grootste

sympathiën gevoelen, — niet, als van Duyl de blanke bevolking ophitst of Mussert tot tweemaal toe door den Gouverneur-Generaal wordt ontvangen. Het is juist ons verwijt, dat men het fascisme ongestoord zijn vernietigingswerk laat voortzetten.

Het kan nodig zijn, dat een parlamentslid geheimen, die hij niet in zijn qualiteit als zodanig te weten komt, en waar hem dus geen geheimhouding voor is opgelegd, maar die b.v. met gevallen van corruptie e.d. samen hangen, publiek maakt. Dat is dan niet alleen zijn recht, maar kan zelfs dure plicht zijn. Prof. Mr. Kranenburg zegt terecht in zijn commentaar op de Grondwet „Het Nederlandsch Staatsrecht”, Dl. I, blz. 274: „Het parlementair debat dient nu eenmaal in de eerste plaats tot het uit de weg ruimen van misbruiken”. En indien het dus noodzakelijk mocht zijn, daarvoor een geheim publiek te maken, dan moet dit ook kunnen gebeuren.

De aantasting van de parlementaire onschendbaarheid is door niets gerechtvaardigd. Dat heeft de stemming in de Tweede Kamer dan ook reeds duidelijk te kennen gegeven, toen bij de eerste lezing bij lange na niet de meerderheid van 2/3 is bereikt. De grondwetsherziening in haar huidige vorm is voor de arbeiders, maar ook voor de boeren, de middenstand en de intellectuelen, — ze is voor alle aanhangers van de democratie onaannemelijk.

De komende verkiezingen, die mede in verband met de Grondwetsherziening spoedig plaats hebben, zullen van ongewone betekenis zijn; zij zullen in het teken staan van een felle strijd voor een onafhankelijk, welvarend en vrij Nederland. En waar de Grondwetsherziening de elementaire volksrechten poogt te vernietigen, daar zal de leuze van haar verwerping een integreerend deel van het verkiezings-platform der democratisch gezinde volksgroepen moeten uitmaken.

Maakt je gereed voor de strijd! Er is alarm geblazen!

LENIN OVER NATIE EN NATIONALISME

Mr. A. S. DE LEEUW

In de jaren vóór de oorlog hielden de dus-genaamde „nationale vragen” vele van de vooraanstaande theoretici van de sociaal-democratie (waarvan ook de latere communisten nog deel uitmaakten) bezig. De reden was niet ver te zoeken: in het politieke leven zelf traden die vraagstukken op de voorgrond. De Oostenrijks-Hongaarse „nationaliteiten-staat” kwam elk jaar ernstiger in botsing met de wensen en strevingen van de meerderheid der volkeren, die het land bewoonden. Op de Balkan waren een ganse reeks van naties tot historisch en politiek leven ontwaakt. In de koloniale wereld begon de onafhankelijkheidsbeweging zich te roeren; nationale revoluties braken los in Turkijë, China, Perzië. Na de nederlaag van de Russische revolutie van 1905 leefden in het Tsarenrijk zowel het Groot-Russische chauvinisme van de „Zwarte-Honderd”, als de nationale bewegingen van de talloze onderdrukte nationaliteiten op. De overwinning van Japan op Rusland in 1905 werd in de koloniale wereld gevoeld als de eerste overwinning van den Aziaat op een Westerse macht en stuwde de nationale beweging vooruit; in Indonesië b.v. kwam hierdoor de eerste georganiseerde nationalistische beweging tot stand: „Boedi Oetomo”. De arbeidersbeweging moest overal haar standpunt bepalen — in Oostenrijk en in Polen niet minder dan in Rusland of Duitsland. Leidende koppen van de Oostenrijkse sociaal-democratie, Renner en Otto Bauer, schreven hun boeken over het nationale vraagstuk; Kautsky kwam met een critiek op Bauer, die tot zijn verdienstelijkste werk behoort. Rosa Luxemburg ontwikkelde het standpunt van de „orthodox-Marxistische” vleugel van het Poolse socialisme. Onder de Russische sociaal-democraten van diverse richting vond een levendige en soms heftige polemiek plaats, niet het minst met de vertegenwoordigers van de „Bund” — de partij, die zich de aparte organisatie van het Joodse proletariaat ten doel stelde. Lenin mengde zich in deze discussie met twee grote polemieken, geschreven in 1913 en 1914: „Critische opmerkingen over het nationale vraagstuk” en: „Over het recht van de naties op zelfbeschikking”. Zij behoren tot zijn belangrijkste geschriften; — men kan noch de nationale politiek van de Sowjet-Unie, noch het standpunt van de communistische partijen begrijpen, zonder ze te bestuderen.

In 1913 verscheen ook een studie over het „Marxisme en de Nationale Vraag”, waarvan hetzelfde geldt, en in welke de auteur glashelder en grondig de principiëel-theoretische, evenals een aantal daarmee verbonden tactische vragen toelichtte. De schrijver was Stalin, die toen al ten nauwste met Lenin, den leider der bolsjewistische partij, samenwerkte. De brochure trok de aandacht, zelfs in de „Neue Zeit”, het gezag hebbende Marxistische tijdschrift van de leidende partij in de Tweede Internationale, — de Duitse, die zich anders aan de Russische „fractie-twisten”

— zoals deze ten onrechte werden genoemd — niet veel gelegen liet liggen...

Wij missen de gelegenheid om in deze artikelen-reeks de werken van Lenin en Stalin, die wij opsomden en die helaas nog niet in het Hollands zijn verschenen, in hun geheel te bespreken¹⁾. Hier moeten wij volstaan met enige van Lenins gedachten te schetsen, die voor de „nationale vraagstukken” van onze dagen van bijzonder belang zijn en dus ook voor Nederland, — want er is tegenwoordig een Nederlands nationaal vraagstuk...

„Over het recht van de naties op zelfbeschikking” is een polemiek tegen Rosa Luxemburg, wier houding tegenover nationale bewegingen in wezen negatief was. Naar haar mening konden nationale bevrijdings-bewegingen in het imperialistische tijdperk geen belangrijke rol meer spelen. Wij hebben hier met een van die vrij zeldzame voorbeelden te doen, waarbij de geschiedenis de onjuistheid van een theoretische opvatting bewezen en buiten twijfel gesteld heeft; want Rosa Luxemburgs theorie voerde haar er toe, om b.v. de onafhankelijkheid van Polen tot een „utopie” te verklaren en zich ironisch over de mogelijkheid zelfs van een onafhankelijk land uit te spreken. Maar het onafhankelijke Polen is sinds 1919 een feit; en de nationale Ierse beweging, waar Rosa Luxemburg zo op neer keek, heeft in een reeks van met ongelofelijke taaiheid uitgevochten revolutionaire bewegingen een groot deel van haar doeleinden bereikt.

Lenin zette de Marxistische traditie ten opzichte van deze vragen voort, in de eerste plaats hiermee, dat hem, evenals Marx en Engels, elk negativisme ten aanzien van de nationale strevingen vreemd was. De houding van „daar hebben wij niet mee te maken” of: „dat is voor het socialisme van geen belang”, was nooit de hunne. Het Marxisme hield niet alleen met de nationale bewegingen als politieke factoren rekening, het begreep en verklaarde ze. Zo schreef Lenin dan ook: —

„In de gehele wereld was het tijdperk van de definitieve overwinning van het kapitalisme op het feodalisme verbonden met nationale bewegingen. De economische grondslag voor deze bewegingen bestaat hierin, dat voor de volledige overwinning van de waren-productie nodig is de verovering van de binnenlandse markt door de bourgeoisie, de aaneensluiting tot één staat van een grondgebied met een bevolking, die één taal spreekt, met verwijdering van alle hinderpalen voor de ontwikkeling van die taal en zijn vastlegging in de literatuur. De taal is het gewichtigste middel van het menselijke verkeer; de eenheid van taal en zijn ongehinderde ontwikkeling is een van de belangrijkste voorwaarden voor een werkelijk vrij en brede waren-omzet, in overeenstemming met het moderne kapitalisme, — voor een vrij en brede groepering van de bevolking over alle verschillende klassen, — ten slotte voor de nauwe verbinding van de markt met elke grotere of kleinere producent, koper en verkoper.

¹⁾ Het werkje van Stalin zal binnenkort in Nederl. vertaling verschijnen.

De vorming van nationale staten, die aan deze eisen van het moderne kapitalisme het meest tegemoet komen, is daarom een tendentie van elke nationale beweging. De diepste economische factoren drijven hiertoe en voor geheel West-Europa, — meer nog; voor de gehele beschaafde wereld, — is daarom de nationale staat typisch, normaal, voor de kapitalistische periode".

Daarom betekent dan ook het „recht van de volkeren op zelfbeschikking" niets minder, dan het recht op de vorming van een zelfstandige nationale staat, met „hun politieke afscheiding van kollektiviteiten van andere nationaliteit".

Begrijpt en verklaart Lenin alzo de betekenis en de noodzakelijkheid van nationale bewegingen, hij is er vèr vandaan, het nationale „absoluut" te stellen of als hoogste waarde te beschouwen. Hij is een internationalist, die de betekenis van het nationale in zich heeft opgenomen. Daarom moet de passage, die wij hebben aangehaald, in verband worden gelezen met de volgende. Lenin onderscheidt tussen twee tijdperken in de ontwikkeling der nationale vraagstukken: —

„Aan de ene kant het tijdperk van de ineenstorting van het feodalisme en absolutisme, van de vorming van de burgerlijk-democratische maatschappij en staat, als de nationale bewegingen voor het eerst massaal worden en zo of alle klassen van de bevolking in de politiek betrekken, door de pers, de deelneming aan vertegenwoordigende lichamen enz. Aan de andere kant staat voor ons het tijdperk van de definitief gevormde kapitalistische staten, met een sinds lang vastgestelde constitutionele structuur, met een sterk ontwikkelde tegenstelling tussen bourgeoisie en proletariaat, — het tijdperk, dat men de vooravond van de ineenstorting van het kapitalisme kan noemen.

Voor de eerste periode is typisch het ontwaken van de nationale bewegingen, het daarin betrekken van de boeren... in verband met de strijd voor de politieke vrijheid in het algemeen en de rechten van de nationaliteiten in het bijzonder.

Voor de tweede periode is typisch het ontbreken van massale burgerlijk-democratische bewegingen, wanneer het ontwikkelde kapitalisme, dat de reeds geheel in het handelsverkeer betrokken naties steeds meer tot elkaar brengt en vermengt, de tegenstelling tussen het internationaal-samengesmolten kapitaal en de internationale arbeidersbeweging op de voorgrond stelt.

Natuurlijk zijn de beide tijdperken niet door een muur van elkaar gescheiden, maar door talrijke overgangen en geleidingen verbonden, waarbij verschillende landen zich nog onderscheiden door de snelheid van de nationale ontwikkeling, de nationale samenstelling van de bevolking, de woonplaatsen daarvan enz."

Op deze tendenz naar internationalisme legt Lenin steeds de nadruk; hij hecht er, als voorbereiding tot de socialistische maatschappij, de grootste waarde aan en staat er in het bijzonder op, dat de organisaties van de arbeiders niet volgens het nationale principe verscheurd mogen worden, zoals de „Bund"

dat wilde. Hij noemt zich een voorstander van de „internationale cultuur van het democratisme en van de arbeidersbeweging der wereld”. Als de „Bundist” Liebmann daartegen opmerkt, dat er geen „on-nationale” cultuur kan bestaan, dan antwoordt Lenin hem:

„Ja, de internationale cultuur is niet on-nationaal, geachte „Bundist”... In iedere nationale cultuur zijn er elementen, zij het ook niet ontwikkelde, van democratische en socialistische cultuur, want in elke natie bestaat een zwoegende en uitgebuite massa, wier levensomstandigheden noodzakelijk een democratische en socialistische ideologie voortbrengen. Maar in elke natie bestaat ook een burgerlijke cultuur (en in de meeste gevallen ook nog een clericale en „zwarte-honderd”-cultuur), — en bovendien niet alleen in de vorm van „elementen”, maar in de vorm van de heersende cultuur. Daarom is de „nationale cultuur” in het algemeen, de cultuur van de landheren, clerus, bourgeoisie... De leuze van de „internationale cultuur van het democratisme en de arbeidersbeweging der gehele wereld” opstellende, nemen wij uit elke nationale cultuur alleen zijn democratische en socialistische elementen, nemen we die alleen en onvoorwaardelijk in tegenstelling tot de burgerlijke cultuur, het burgerlijke nationalisme, van elke natie”.

„Er zijn twee naties in elke moderne natie”, — schrijft Lenin op een andere plaats; „er zijn twee nationale culturen in elke nationale cultuur”. Van het burgerlijk nationalisme wil hij niets weten, dat bestrijdt hij met zijn ganse kracht:

„Het principe van de nationaliteit is historisch onvermijdelijk in de burgerlijke maatschappij, en met die maatschappij rekening houdende, erkent de Marxist ten volle de historische gewettigheid van nationale bewegingen. Maar opdat deze erkenning niet tot een verdediging van het nationalisme wordt, is het nodig, dat zij zich ten strengste beperkt tot wat er vooruitstrevend is in die bewegingen, — opdat die erkenning niet leidt tot een verduistering van het proletarische bewustzijn door de burgerlijke ideologie. Vooruitstrevend is het wekken van de massa uit de feodale slaap, hun strijd tegen elke nationale onderdrukking, voor de soevereiniteit van het volk, voor de soevereiniteit van de natie. Hierom ook de absolute verplichting voor een Marxist, het meest besliste en consequente democratisme in alle onderdelen van het nationale vraagstuk te verdedigen. Dat is een in hoofdzaak negatieve taak. Maar verder kan het proletariaat in de ondersteuning van het nationalisme niet gaan, want verder begint de „positieve” werkzaamheid van de bourgeoisie, die naar de versterking van het nationalisme streeft... Hier is een grens, die dikwijls heel subtiel is, en die de Bundistische en Oekraïense nationaal-socialen geheel vergeten”.

Ge ziet, dat Lenins standpunt in het zo veelzijdige vraagstuk niet in een paar woorden valt samen te vatten, of in één leuze. Volledige erkenning van de nationale bewegingen, in zoverre zij bevrijdend en vooruitstrevend zijn, en onverbidde strijd tegen het burgerlijke nationalisme, dat de eigen natie absoluut

stelt, met het doel, andere volkeren te onderdrukken; hoog-schatting van het internationalisme, en waardering van al datgene in de nationale cultuur, en de nationale tradities, dat democratisch en socialistisch is; in deze vormen beweegt zich Lenins dialectische gedachtengang.

In het licht van recente gebeurtenissen ziet men, hoe actueel hij is. Wij hebben het voorbeeld van de S.D.A.P., die de „subtiële grens” tussen het nationale en het nationalistische buiten twijfel verre heeft overschreden. Noemen wij de Oranje-feesten ter gelegenheid van het huwelijk der troonopvolgster. De Oranje-traditie behoort óók tot de „nationale cultuur”, maar tot de nationale cultuur van de heersende klasse. Daarbij is het overbodig, te redekavelen over de verdiensten of gebreken van de Oranje-vorsten uit lang-vervlogen eeuwen; zulk een academische discussie kan leerrijk zijn, zij gaat aan de kern van de zaak voorbij. De Oranje-traditie is een stuk werkelijkheid van dit ogenblik, en als zodanig een middel, een werktuig in handen van de heersende klassen, om de massa in reactionaire, ondemocratische zin te beïnvloeden; het koningschap is een instelling, uit zijn aard reactionair en ondemocratisch, waarbij het (binnen- en buitenlandse) fascisme steeds zal zoeken aan te knopen. De sociaal-democratische wethouders en gemeenteraadsleden van den Haag hebben het bemerkt, die de officiële gala-avond ter gelegenheid van het huwelijk van de prinses met den prins van Lippe wilden bijwonen; waren zij gekomen, zij zouden met het „Horst-Wessel” lied zijn ontvangen...

De omstandigheden leiden er toe, dat het nationale element in Nederland meer op de voorgrond komt, ook voor de arbeidersorganisaties en socialistische partijën; hun taak is ook nu, uit de nationale cultuur en de nationale traditie alleen de democratische en socialistische elementen te aanvaarden, in tegenstelling tot het burgerlijke nationalisme!

Aan het begin van de oorlogstijd heeft Lenin dezelfde gedachten nog eens samengevat in zijn beroemde artikel over „de nationale trots van de Groot-Russen”, dat Dimitrow in zijn grote rede op het congres van de Comm. Internationale op gedenkwaardige wijze heeft aangehaald. Het was in de eerste oorlogsmoanden, toen de nationalistische roes, met opzet door de regeringen aangestookt, de geesten van de grote meerderheid meesleepte. Terwijl hij met al de kracht, die in hem was, tegen de nationalistische verdwazing streed, liet Lenin zich toch niet tot het negatief standpunt van een afwijzing van al het nationale meeslepen. „Is ons, Groot-Russische bewuste proletariërs, het gevoel van nationale trots vreemd?” — vroeg hij, en hij antwoordde: „Natuurlijk niet!”

„Wij hebben onze taal en ons land lief, wij werken er het allermeeft voor om zijn arbeidende massa, (dat wil zeggen negen tienden van de bevolking) tot het bewuste leven van democraten en socialisten te verheffen. Het is

voor ons het smartelijkst, te zien en te voelen, aan welke gewelddaden, onderdrukking en beschimpingen de tsaristische beulen, adellijken en kapitalisten ons prachtige land onderwerpen. Wij zijn er trots op, dat deze gewelddaden verweer uit ons midden verwekten, uit het midden van de Groot-Russen", —

en hij noemt de namen der Russische revolutionairen, van Radissjew, die in de tijd der Franse revolutie leefde, tot aan de opstandelingen van 1905; hij noemt den democraat Tsjernysjewski, die zijn leven aan de zaak van de revolutie wijdde en die schreef van „een treurige natie, een natie van slaven, van boven tot beneden zijn allen slaven”.

„Naar onze mening waren dit woorden van echte liefde voor het vaderland, een liefde, die treurt om het ontbreken van revolutionaire geest onder de massa van de Groot-Russische bevolking. Toen was zij er niet. Nu is er weinig van, maar ze is er. Wij zijn vervuld van een gevoel van nationale trots, want de Groot-Russische natie heeft ook een revolutionaire klasse voortgebracht, — heeft ook bewezen, dat zij in staat is, de mensheid grootse voorbeelden van de strijd om de vrijheid en het socialisme te geven, en niet alleen grote pogroms, rijen galgen, gevangenissen, grote hongersnood en grote kruiperigheid tegenover de popen, tsaren, grondheren en kapitalisten...

„Wij, Groot-Russische arbeiders, die vol zijn van een gevoel van nationale trots, willen tot elke prijs een vrij en onafhankelijk, zelfstandig, democratisch, republikeins, fier Groot-Rusland, dat zijn betrekkingen met zijn naburen op het menselijke principe van de gelijkheid opbouwt en niet op het voor een grote natie vernederende feodale principe van het voorrecht”.

Lenin heeft in andere geschriften uitvoeriger de nationale vraagstukken besproken; maar nergens heeft hij zo vurig, zo overtuigend en meeslepend beleden en aangetoond, wat voor den socialist in het nationale verleden en de nationale traditie aannemelijk en waardevol kan zijn, en wat voor hem de liefde „voor zijn taal en zijn land” betekent, als in dit korte artikel, dat in de Zwitserse verbanning werd geschreven, en op de twaalfde December van het jaar 1914 het licht zag.

NIEUWE VORMEN VAN AGITATIE

KO BEUZEMAKER

Het is niet ondienstig, in ons tijdschrift enige opmerkingen te maken over een vraagstuk, dat uiterst belangrijk is, maar dat in de arbeidersbeweging in het algemeen niet de aandacht krijgt, die het verdient. We bedoelen de vraag van de opluistering van onze vergaderingen. Op dit gebied beleven we namelijk zo stilletjes weg grote veranderingen. Vroeger, in de begintijd van de arbeidersbeweging, domineerden hier de toneelverenigingen, fanfarecorpsen enz. Het was de tijd, toen er van bioscoop of radio nog geen sprake was.

Hoe hopeloos verouderd lijkt ons, wat toen geboden werd. En... hoe is het lofwaardige streven, dat daarin tot uiting kwam, namelijk kunst aan de massa te brengen, gestrand, en leidde het slechts tot de beïnvloeding van een zeer klein gedeelte van de arbeiders, benevens tot een uiterst sectarisch en afgescheiden verenigings-gedoe, waarvan de resten ook nu nog in de arbeidersbeweging voortleven.

Een nieuwe tijd stelt nieuwe eisen; nieuwe politieke verhoudingen eisen nieuwe vormen van agitatie. De gemiddelde arbeider in de steden en op het land heeft niet meer een avond per seizoen van arbeiders-toneelvereniging of -fanfarecorps nodig, om een verzetje te hebben. Hij heeft radio thuis, en de bioscoop met lage prijzen dicht in de buurt. In deze veranderde verhoudingen moeten wij met bepaalde factoren rekening houden.

In de eerste plaats hiermee, dat het in deze tijd meer dan ooit op de massa aankomt. Zij treden op in het politieke leven, en om de massa van het volk speelt zich de verwoede strijd af tussen het barbaarse fascisme, dat hen poogt samen te smeden tot een wapen in handen van het groot-kapitaal, en de arbeidersklasse, die, als de meest vooruitstrevende klasse in de maatschappij, aan de anti-fascistische strijd der volksmassa leiding moet geven.

De noodzakelijkheid, een grotere massa te beïnvloeden, maakt het ook nodig, andere agitatie-vormen te vinden bij de massa-bijeenkomsten, — vormen, die tot de verbeelding, tot het gevoel, en tot de hang naar kleurrijkheid in het leven spreken.

Wat zijn de „goed-geslaagde” vergaderingen van tien jaar geleden bij de massa-bijeenkomsten met hun vijf- tot tienduizend bezoekers, die thans, althans in de grote steden, worden gehouden? Een veel bredere massa komt onder het gehoor, en... moet tot het gehoor aangetrokken worden! Deze massa verlangt van een vergadering meer dan een redevoering, meer dan politieke voorlichting. Zij verlangt kracht, warmte en sfeer. De fascistten hebben dat zeer goed begrepen, en zij richten hun bijeenkomsten er naar in. De arbeiderspartijen moeten dit evenzeer begrijpen. Het gaat er niet om, eenvoudig een politieke redevoering aan te vullen met een stukje voordracht, een stukje muziek, een stukje toneel; het gaat er om, dat alles tot één geheel te verenigen, zodat van de avond een veel meer

suggestieve werking uitgaat, en het ter opluistering gebodene de politieke beïnvloeding versterke.

„Dus zouden wij de opluistering van vergaderingen uitsluitend bekijken van het standpunt der agitatie?” We horen de verontwaardigde vraag door kunstlievende lieden al stellen, en zij laten daarop volgen: „Dat willen we niet. We willen onze nieuwe proletarische kunst aan de massa brengen. Wij willen de massa daartoe verheffen”.

Wij willen geloven, dat zij, die zo spreken, zich vergissen. Allereerst: waar is uw proletarische kunst? Zij bestaat alleen, en kan alleen bestaan, in de kiem. In de tweede plaats kan dat alleen als proletarische kunst beschouwd worden, dat tot de massa doordringt, — en niet alleen tot de arbeiders, maar ook tot de boeren, de middenstanders en, niet te vergeten, tot de jeugd! Maar deze massa is bedorven door de burgerlijke „kitsch”... Zeker, doch in haar leven ook de ontroering over het leed in de maatschappij en de haat tegen de belagers van haar vrijheden en rechten. Die gevoelens moet ge „pakken”, en wel zó, dat het tot de massa spreekt. Daarbij moeten wij gebruik maken van alle moderne middelen tot verstrooiing en amusement. Maar ze moeten worden vervuld van de inhoud van onze strijd, — en in inhoud en vorm op hoger peil verheven. Dus... de opluistering op de massa-bijeenkomsten, bekeken uit het standpunt van de agitatie, maar met een strenge censuur, zowel op de inhoud als op de vorm, van wat er geboden wordt, zodat men niet in rommel en wansmaak vervalt.

Dat is niet gemakkelijk. Daarom is het nodig, er meer aandacht aan te besteden. Dit is niet zo gemakkelijk, en wel: omdat het hier niet gaat om een paar impressario's, die een programma vervaardigen, maar om de opvoeding van ons kader tot het bewustzijn van wat er op dit gebied nodig, en wat toelaatbaar is. Inderdaad komt het nog te dikwijls voor, dat hieraan geen aandacht wordt besteed. Dat men om een vergadering op te luisteren, eenvoudig een „humorist” aanneemt, of een „band”, zonder te weten, wat zij zullen brengen. Hier dienen wij een grotere waakzaamheid te betrachten. Wij bedoelen niet, dat men plaatselijke krachten moet afwijzen. Integendeel: het is veel meer dan tot nu toe nodig, plaatselijke verenigingen en plaatselijke krachten te gebruiken, maar men moet ze door een voortdurend contact langzaam-aan op de juiste weg brengen.

In de grotere plaatsen gelukt dit ook reeds. De massale bijeenkomsten ter herdenking van de Russische revolutie in Amsterdam, in Den Haag, toonden al, wat een grotere aandacht en oefening op dit gebied kunnen bereiken om zowel door de aankleding van de zaal, als in de samenstelling van het programma tot de verbeelding der massa te spreken. En het massa congres in de R.A.I., was wat opmaak en aankleding betreft wel een bijzonder juist voorbeeld, van wat wij bedoelen.

Nu nog iets over de inhoud. Nog veel te veel is deze aan het buitenland ontleend. Wij hebben muziektroepjes in Russische

costuums, agit-prop-troepen met Duitse methoden. Hoezeer wij ook internationalisten zijn, — het verdient toch aanbeveling ook op dit gebied een beetje meer Nederlands te worden. Hoeveel Nederlandse liederen worden op onze vergaderingen gezongen? Hoeveel Nederlandse gegevens worden in agit-prop-scènes of balletten verwerkt, hoeveel Nederlandse humor ten gehore gebracht? Hierbij kunnen en moeten we vastknopen aan Nederlandse tradities, aan de volksstrijd uit vroeger eeuwen, aan de dichters uit de eerste jaren der arbeidersbeweging.

Verder: uit het gebodene moet de klank van starheid verdwijnen, het schematische, dat vooral enige tijd geleden de agit-prop-troepen beheerste. Niet alleen volgden deze troepen, die ongetwijfeld een bepaalde verdienste bezaten, politiek dikwijls een uiterst sectarische lijn; het gebodene putte zich meestal uit in het schilderen van ellende en gruwelen. Ook dat is nodig. Maar er is meer nodig. Een grote massa-beweging moet vervuld zijn van overtuiging en inzicht, maar ook van kracht en blijheid, van trots en zelfbewustzijn. In de huidige politieke verhoudingen is daartoe een meer gegrijpelijke, menselijke, gewone Nederlandse taal nodig, dan men nog veelal te horen krijgt.

Laten we na al dit „getheoretiseer” eens een paar praktische voorbeelden aanhalen. Welke gedichten hebben in de laatste tijd op massa-bijeenkomsten het meest ingeslagen? Ongetwijfeld die van Martien Beversluis. Men heeft deze gedichten nopens hun kunstwaarde sterk aangevallen. Men vergeet echter, dat Beversluis zich in deze gedichten bewust op het gebruik bij de agitatie richtte. Wil men dus critiek uitoefenen — en die is zeker mogelijk, — dan moet men hiermee rekening houden. En wie op talloze vergaderingen heeft beleefd, hoe deze gedichten tot het hart van de massa spraken, oordeelt anders.

Welke troep heeft zich verder een plaats veroverd? Het is de balletgroep „Dynamo”, die er-in geslaagd is, met uiterst eenvoudige middelen, met alleen in de practijk geoefend mensenmateriaal, een geheel te bereiken, dat kleurrijk en levendig is, dat tot de verbeelding spreekt, maar niet minder politieke opvoeding geeft.

We staan op dit gebied nog maar aan het begin. De smalfilm, de revue, het ballet, de agit-prop-scènes, de declamatie, het kinderkoor, de muziek, het moet alles nog verder ontwikkeld worden. Maar het doel moet zijn en blijven: mee te werken aan het opbouwen en beïnvloeden van de massa-beweging van het Nederlandse volk.

Daartoe moeten wij gebruik maken van alle middelen, die de massa verlangt en kent, en waarmee zij vertrouwd is, — en op zo ruim mogelijke schaal gebruik maken van groepen van optredenden.

En bij de kunstbeoordeling moet men zich stellen op het standpunt van de agitatie, en dan daarbij hoge eisen stellen.

POLITIEKE KOLDER

Mr. A. S. DE LEEUW

Er zijn nog altijd mensen, die niet kunnen (beter gezegd: niet willen) geloven, dat de Trotskisten zich inderdaad hebben schuldig gemaakt aan de feiten, waarvan zij zijn aangeklaagd en die zij hebben bekend. Zij vragen om „documenten”, — alsof door-trapte samenzweerders als Radek en Pjatakow de brieven, die zij van Trotski ontvingen, niet onverwijld zouden hebben verbrand...

Overigens ontbreekt het niet aan bewijskrachtige documenten. Daar is een zekere Andrew Smith, een Amerikaans Trotskist, die enige jaren lang aan de grote „Electrische Fabriek” (Elektrozawod) te Moskou heeft gewerkt. Na zijn vertrek uit de Sowjet-Unie heeft hij zich op het druk-beoefende beroep van boekenschrijver-tegen-het-communisme geworpen; zijn product heet „I was a Soviet Worker”, en is verschenen te Londen.

Misschien is dit getuigenis voldoende onverdacht voor hen, die overal „de hand van Moskou” achter zoeken. Smith vertelt, na enige honderden pagina's van de gebruikelijke aanvallen op de Sowjet-Unie, met innig genoegen van zijn kennismaking met een illegale Trotskisten-groep aan de „Elektrozawod”. Hij sluit zich bij hen aan, neemt deel aan hun geheime vergaderingen. Daar hoort hij den spreker, die uiteenzet:

„Er kan geen verbetering komen, tenzij er iets uitbreekt. Ik bedoel een oorlog, in welk geval de tegenwoordige regering in-een zou storten. Alleen als de tegenwoordige bureaucratie tengevolge van een oorlog met een andere staat totaal opgeruimd zal zijn, alleen dan kunnen wij op verbetering in het economische en politieke leven van het land hopen”.

Smith is tegenwoordig bij een rapport van twee Trotskisten uit het leger, dat in het Verre Oosten staat, en van wie de een verklaart:

„Wij maken van elke gelegenheid gebruik om onze trouw aan Stalin en onze haat tegen Japan te verklaren. Maar in werkelijkheid doen wij al het mogelijke om Japan tot actie te prikkelen... Ik weet, dat er spoedig iets zal gebeuren. Een van onze kameraden had kort geleden een gesprek met een Japans officier. Deze officier was van mening, dat de Sowjet-Unie een oorlog niet kan vermijden”.

Men zal bemerkt hebben, dat deze Smith volledig bevestigt, wat in het proces te Moskou aan het licht is gekomen: de geheime samenzweringstactiek van Trotski's aanhangers in de Sowjet-Unie, — hun speculeren op de oorlog, die zij uit alle kracht helpen verhaasten, — hun hoop op de nederlaag, — hun spionnen-diensten aan het Japanse leger. En het beeld wordt er noch minder afstotend, noch minder wel-gelijkend door, als men leest, dat ook deze aanhangers van Trotski, evenals zij, die naast Radek op de beklagdenbank hebben gezeten, na de moord op Kirow in de vergaderingen der arbeiders opsprongen om in verontwaardigde woorden de doodstraf voor de schuldigen te eisen...

Voor hen, die over goede inlichtingen beschikten, waren deze onthullingen trouwens niet nieuw; dat geldt in het bijzonder voor de Generale Staven der verschillende landen. In October van het jaar 1936, enige maanden vóór het Radek-proces dus, verscheen er in de „Army Quarterly”, het theoretische orgaan van het Engelse leger, een artikel over de Duitse aanvalsplannen naar het Oosten. De schrijver betoogde, dat de Duitse legerleiding vooral op „binnenlandse wanorde” in de Sowjet-Unie hoopte, en op „een opstand op het juiste moment”. Hij gewaagde van het „net van geheime agenten”, onder wie Duitse technici en specialisten, die naar de Sowjet-Unie waren gezonden om militaire en industriële geheimen te ontdekken. Maar het interessantste is, dat dit Engelse orgaan óók weet, dat er „een zekere verbinding” bestaat tussen de Nazi's en de Trotskisten, die het met de passende naam van „Sowjet-fascisten” betitelt.

„De actie van deze Trotskisten”, zegt de „Army Quarterly”, is voorbereidend werk voor een open conflict, maar van dit voorbereidend werk, méér dan van de kracht van de wapens, zal het afhangen of Duitsland zijn doeleinden in het Oosten kan bereiken”.

Men moet toegeven: de Engelse informatiedienst, alias „Intelligence Service”, die de roep geniet, de beste ter wereld te zijn, is in dit geval haar reputatie trouw gebleven. Over de activiteit der Trotskisten althans was zij volmaakt juist geïnformeerd!

Blijft over het „psychologische raadsel”. Als ze het dan werkelijk gedaan hebben: — hoe is het mogelijk, dat mensen, die toch eens communisten waren (al waren zij ook geen „oude bolsjewiki”), tot deze diepte, deze afgrond van verraad konden afdalen?

De beantwoording van deze vraag is de enige reden en de verontschuldiging, om aandacht te wijden aan 's heren de Kadts jongste pennevrucht.

Het boekje op zich zelf verdient het niet; het is een voorbeeld van zo afstotelijke politieke tinnegieterij, als er ooit een werd geschreven. J. de Kadts heeft de gewoonte behouden, uit zijn studeerkamer aan het Heelal de wet te stellen, — voor te schrijven, wat Frankrijk „te doen heeft”, wat Engeland „dient te doen” en wat de sociaal-democraten, die hij als zijn ongehoorzame onderdanen beschouwt, moeten verrichten of nalaten. Hij is een psychologisch, — niet meer een politiek geval geworden. Maar deze schrijver was ook eens een socialist; en het is niet zonder belang, op te merken, hoe hij bijna tot in bijzonderheden dezelfde ontwikkeling heeft doorgemaakt als, op hun wijze, Trotski en de Trotskisten.

In een boek over de Sowjet-Unie, dat juist een jaar geleden in dit tijdschrift werdesignaleerd, was de haat tegen haar al zo hoog gestegen, dat de Kadts voorschreef: „de nederlaag der sowjet-regering is een socialistisch belang”, alsmede, dat in geval van oorlog „in Rusland alle arbeiders, boeren, revolutionair-

ren, naar de nederlaag van de eigen regering moeten streven". In „Europa's Toekomst" gaat de man, die dit schreef, nog een stapje verder en verdedigt een politiek, die waarlijk op die van de ontmaskerde Trotzisten lijkt als de ene druppel water op de andere. Daar is in de eerste plaats de overtuiging, dat een nieuwe wereldoorlog onvermijdelijk is, en de noodlottige berusting in die vermeende onafwendbaarheid. Juist zo als Radek c.s. al hun berekeningen op een Duitse aanval in de naaste toekomst baseerden, zo onderricht de Kadet ons ook, dat de Europese oorlog „niet meer te voorkomen" is. Behoeft het gezegd te worden, dat zulk een opvatting er op is gericht, de strijd voor de vrede te verlammen, — juist, wat de fascistische oorlogsdrijvers nodig hebben?!

Van het accepteren van de oorlog als onvermijdelijk, tot het speculeren op de oorlog als middel om zijn doeleinden te bereiken en met zijn politiek of persoonlijke vijanden af te rekenen, — het is maar één stap. Trotzki en zijn aanhangers hebben die stap gedaan; de Kadet evenzo. Men leze:

„Ondanks zijn geweldig bevolkingsoverwicht is Rusland militair niet tegen Duitsland opgewassen, en als het tegelijk ook nog door Japan aangevallen wordt, dan moet... Rusland de oorlog verliezen..."

„Wie Duitsland, Japan en Rusland als de drie grote gevaren voor de toekomst der mensheid ziet, kan zich slechts er in verheugen, dat de komende oorlog inplaats van West-Europa te verwoesten, zich in Oost-Europa en in Siberië zal afspelen en dat de drie gevaarlijkste roofstaten elkaar zoveel mogelijk zullen verwoesten en verzwakken. Men kan zelfs nog verder gaan en beweren: nu West-Europa niet in staat is gebleken het Italiaans-Abessijnse conflict aan te grijpen om in ieder geval het Italiaanse fascisme te breken, nu heeft het tenminste tot plicht zich te vrijwaren voor een oorlog met een fris en ongebroken Duitsland en gebruik te maken van de wereldsituatie om de Duitse vernietigingskracht naar het Oosten te wenden en alles te doen om het zover te krijgen, dat Duitsland, Japan en Rusland elkaar naar de strot vliegen."

Wij zouden aan deze politieke waanzin ook niet één woord verspillen, wanneer de passage niet als een goede illustratie kon dienen voor de volkomen gelijksoortige gedachtengang van de Trotzisten. Eerste stap: de oorlog is onvermijdelijk; tweede stap: laten wij van die oorlog dan maar gebruik maken; derde stap: laten wij hem richten tegen de boven alles gehate Sowjet-Unie en tegen Stalin... Wat J. de Kadet openlijk zeide, daar handelden de Trotzisten in het geheim naar. Dat feit geeft meteen het juiste antwoord op de uitvlucht, dat de Kadet geen ingeschreven en afgestempelde Trotzist is, en dat hij Trotzki zo nu en dan zachtkens critiseert. Wat hij critiseert, is de uiterlijke vorm, waarin de Trotzisten optreden, en waarin zij niet al hun gedachten, en vooral niet hun geheime samenzweringen durven te openbaren. In het wezen der zaak zijn de heren het eens...

Ook in dit geval is een man, die eens socialist was, tot politieke verwildering en contra-revolutie vervallen. Van het laatste is zijn „theorie" over het fascisme een voorbeeld.

Het fascisme is de bourgeoisie, die zich schrap zet tegen het socialisme.

Anders denkt de heer de Kadet er over. Hij neemt het socialistische uithangbord van het fascisme voor zoete koek. Hij neemt de mogelijkheid aan, „dat het fascisme een eind zou maken aan de kapitalistische economie”. Hij ziet, op het gezag van den nationaal-socialist Otto Strasser de kans, dat „Hitler Schacht los laat en overgaat tot een anti-kapitalistische collectivistische economische politiek”.

Welnu, als het fascisme „socialisme” is, of zou kunnen worden, waarom zou men er dan niet mee kunnen onderhandelen of bondgenootschappen sluiten? Zo de Kadet die conclusie al niet met zoveel woorden trekt, de Trotskisten hebben het wél gedaan; de Trotskisten, die evenals hij gehypnotiseerd zijn door de fascistische machtsontwikkeling en in hun politieke plannen de overwinning van het fascisme tot uitgangspunt nemen.

Wij spraken van politieke verwildering. Of is het iets anders, als een schrijver voor het Duitse volk (niet voor de nationaal-socialisten) geen ander woord weet dan „beesten”? „De Duitse beestachtigheid...” (49) „een minderheid van fatsoenlijke Duitsers en de massa van Duitse beesten” (50)... „het Duitsland der mensen en het Duitsland der beesten” (51)... Het is genoeg! Dezelfde verwildering, die zich bij den Nederlandsen schrijver in dikke woorden en verwensingen lucht geeft, heeft bij Pjatakow, Radek c.s. de gestalte van afgrijselijke daden aangenomen. Wie het psychologische geval van het Trotskisme nog steeds onbegrijpelijk vindt, hij kan bij J. de Kadet een volkomen gelijklopende ontwikkeling aantreffen, waarbij de „schriftelijke documenten” van ontwijfelbare echtheid voor het grijpen liggen... In een tijd van tot het uiterste verscherpte klassenstrijd, van contra-revolutie, op de spits gedreven tot fascisme, van acuut oorlogsgevaar en koortsige oorlogsvoorbereiding, móet men op zulk verraad als dat van de Trotskisten voorbereid zijn. Het is de taak van arbeidersorganisaties, niet de ogen hiervoor te sluiten, niet tegen-beter-weten-in de feiten te ontkennen, maar waakzaam te zijn, en het bederf in eigen gelederen niet toe te laten.

Dat is in dubbele mate het geval, nu de zelfstandige Trotskistische organisaties in de meeste landen uiteen zijn gevallen, en de aanhangers van Trotski zich overal in andere partijen, vooral in de sociaal-democratische, pogen te nestelen. Dat is ook in Nederland begonnen. Wij zien allerlei Trotskistische „literatoren” in de S.D.A.P. binnendringen en daar het hoogste woord voeren. Men zal het nauwelijks geloven, maar de Kadets boekje is in „Het Volk” van 18—XI—’36 besproken, alsof het geen politieke kolder, maar een serieus stuk werk was. De leiding van de S.D.A.P. schijnt in het Trotskisme een handzaam wapen tegen de communistische partij te zien. Zij vergist zich; het is een dodelijk vergif waar het de vrijheid vindt, zich te verbreiden. Daartegen zullen wij bij elke gelegenheid waarschuwen.

buitenlands overzicht

HET PROCES TE MOSKOU, EEN DIENST AAN DE VREDE

Mr. A. JACOBS

Reactionairen plegen een scherp instinct te bezitten voor hetgeen hen werkelijk bedreigt, — in tegenstelling tot wat slechts schijnbaar gevaarlijk voor hen is. Het is opnieuw zeer duidelijk gebleken tijdens de processen, die in 1936 en j.l. Januari te Moskou tegen de Trotskisten en hun bondgenoten zijn gevoerd. Trotski en zijn volgelingen hebben zich altijd voorgedaan als de meest „linkse“, de meest „radicale“ revolutionairen, en toch heeft de reactie zich nooit druk gemaakt om wat Trotski heeft te beweren; zij haalde er de schouders over op. Maar de groeiende macht der Sowjet-Unie — die ziet zij als het grote gevaar; tegen die macht richt zij haar aanvallen, haar haat en haar laster. En zo is het dan ook geenszins verwonderlijk, dat de fascistische pers de processen te Moskou voor „comédie“ heeft uitgekreten en alles heeft gedaan om de verdachten voor te stellen als onschuldige lammeren, gefolterd door dien wreden Stalin en zijn beulen. Zij verdedigde haar eigen standje.

Anders staat het met sommige burgerlijke democratische bladen. Wij kiezen één, Nederlands, voorbeeld. In de „Haagsche Post“ van 13 Februari kon men dit lezen: „Sedert 23 Januari is er veel gebeurd en aan de dag gekomen, dat op de schuld der verdachten een ander licht heeft geworpen dan wij, tezamen met menig ander groot blad, aanvankelijk hadden verwacht“. Dit is de toon, die men in de oordeelvellingen van zeer vele burgerlijke democraten over heel de wereld kan beluisteren. Hij verschilt zeer sterk met de toon, die allerwege na het proces tegen Kamenjew, Zinowjew c.s. werd aangeslagen. Toen nog was er in die kringen een schamper ongeloof in de echtheid van de beschuldigingen en van het gehele proces. Thans is dat anders geworden. De gedachte, dat Duitsland voor zijn aanvalspolitiek tegen de Sowjet-Unie en tegen de vrede steun heeft gevonden bij Trotski en bij de Trotskisten in de Sowjet-Unie zelf, wordt niet meer als onzinnig verworpen.

DE GEDACHTEN

Er is inderdaad „veel gebeurd en aan de dag gekomen“. Na lezing van de uitvoerige verslagen der proces-zittingen kan men, het onontbeerlijk verband leggend met Trotski's eigen publicaties, die de verklaringen der verdachten logisch aanvullen, de volgende conclusie trekken omtrent hetgeen Trotski de laatste jaren heeft bedoeld en nagestreefd. Wij weten: ook tevoren bestreed hij de Sowjet-Unie en haar leiding, doch de

direct-landverraderlijke inhoud en vorm heeft die bestrijding pas sedert enige jaren gekregen. Zij berustte op het volgende betoog, treffend staal van defaitisme bij iemand, die geloof in het socialisme en vertrouwen in de arbeiders en boeren van de Sowjet-Unie heeft verloren:

„Het kapitalisme (aldus Trotzki's gedachtengang) herstelt zich van de crisis. Het zal niet lang kunnen dulden, dat de weerkracht, en met name de oorlogsindustrie van de Sowjet-Unie sterk groeit. Een militair conflict is onvermijdelijk. De opbouw van het socialisme in één land is nu eenmaal, zoals ik altijd wel had gezegd, onmogelijk. De werkelijke kracht in de huidige internationale situatie is het fascisme. Het wint veld, het verovert Europa. Als wij daartegenover passief blijven, gaat het Trotskistisch kader onder met de Stalinistische staat. Willen wij de kans hebben, een brok macht te behouden, dan moeten wij het met het fascisme op een accoordje gooien. Zoals Napoleon van de Franse revolutie poogde te redden, wat ervan te redden was, zo zal ik (Gestapo-Leon luidde de verdiende hoon) de restantjes van de Russische revolutie redden. Maar daarvoor is het nodig, dat wij de nederlaag tegen het fascisme niet slechts afwachten, maar actief ingrijpen om die nederlaag voor te bereiden. Daarvoor is nodig: sabotage in de Sowjet-Unie, waaruit het fascisme kan zien, dat er achter het Trotskisme een reële macht staat, die straks na Stalin's nederlaag het bewind bij de gratie van Duitsland en Japan kan overnemen in dat deel van het land, dat niet door de fascistten is buitgemaakt. De „internationale tegenstellingen" zullen er wel voor zorgen, dat ze niet de hele Unie inpijken. En als wij, Trotskisten, eenmaal regeren, zullen wij steun zoeken bij de restanten van het particuliere bedrijfsleven, bij de kleine op z'n koelaks denkende bevolkingslaag, — want de arbeiders en kleine boeren zijn hopeloos van ons vervreemd. We zullen dan wel moeten beginnen met de weg naar het kapitalisme in te slaan..."

DE DADEN

Dit waren de gedachten. En welke daden zijn daar op gevolgd? Er werd contact gezocht met Duitsland en Japan, die — van hun standpunt volkomen begrijpelijk — volgaarne op Trotzki's denkbeelden gingen. De verbinding werd onderhouden of hersteld (wij beperken ons nu tot de feiten, die in het jongste proces aan het licht zijn gekomen) met oude Trotskisten in de Sowjet-Unie, die, tengevolge van hun voorgewend berouw, — belangrijke posten bezet hielden: Pjatakow, Radek, Sokolnikow, Serebrjakow. Zij kregen opdracht, samen te werken met de Zinowjewgroep en met de „rechtse oppositie" (Boecharin, Rykow, Tomski) teneinde door sabotage- en terreur-daden — en helaas zijn zij in vele gevallen erin geslaagd, die te organiseren — bij te dragen tot de val van het Sowjet-bewind, hetzij (er waren twee „varianten") nog vóór een oorlog, hetzij in verband met een oorlog.

En dan begint hun activiteit. Er zijn de, nimmer tegengesproken, contacten met de Duitse ambassade te Moskou, die zich ervan vergewist, dat er „achter Trotzki een reële macht staat”. Er is de poging tot een aanslag op Molotow. Er zijn de „ongelukken”, waarbij tientallen arbeiders worden gedood en gewond. Er is een uiterst-belangrijk koperbedrijf in de Oeral, dat slecht wordt gebouwd, met een stad ongezond dicht-erbij. En een cokesbedrijf, waaruit alle chemisch-belangrijke stoffen in rook opgaan. En een wagonfabriek in de Oeral, waar het materiaal zich, improductief, ophoopt. En helaas zo voort... Tezamen heette dat: realisme.

„Wat Trotzki wil, zijn dat slechts de gedachten, die bij een émigré in zijn slapeloze nachten opkomen?” — vroeg een „buitenlands diplomaat” aan Radek. En Radek begreep de bedoeling van die vraag en antwoordde: „Nee, de realistische politici in de Sowjet-Unie zijn het met Trotzki eens”. De diplomaat wist, wat hij weten wilde. Zó poogde men de Sowjet-Unie te verkopen voor „dertig valse zilverlingen”, zoals de procureur-generaal het vlijmscherp heeft uitgedrukt.

DE TWIJFEL

Vaak heeft deze samenzweerdere, die in Januari te Moskou terecht hebben gestaan — het blijkt uit hun verklaringen — de twijfel bekropen. Was het wel goed, zo innig samen te werken met Zinowjew en met de rechtsen; wilden die niet te ver terug? (Ge moet!, antwoordde Trotzki). Was Trotzki's speculatie op de „onvermijdelijke nederlaag” niet in grote mate te verklaren door zijn razende haat en door onwetendheid omtrent de feitelijke omstandigheden in de Sowjet-Unie, met name wat betreft het Rode Leger; zou het niet verstandig zijn, eens op Russisch gebied een geheime conferentie van alle betrokkenen te beleggen? (Niet confereren, saboteren!, riep Trotzki.) De samenzweerdere leefden met een dubbel stel gedachten, een dubbel stel woorden, een dubbel stel daden. Zij mochten niet geloven aan de opbouw van het socialisme in één land, maar zij zagen elke dag die opbouw om zich heen; zij zagen de vernielende daden van enkelingen, en de bouwende daden van millioenen. Zij mochten niet geloven... maar op de duur geloofden zij niet langer in hun ongelooft. De realiteit was sterker dan de „realisten”.

„Er is veel gebeurd en aan de dag gekomen”. Zeker, doch niet pas „na 23 Januari”. Wanneer vele democraten (ook sociaal-democraten, zij het niet in Nederland) de processen in Moskou met meer begrip zijn gaan beoordelen, dan komt dit, doordat zij ze, — na de fascistische interventie in Spanje (die tijdens het eerste proces nog niet zó duidelijk was) — zijn gaan zien in het kader, waarin ze gezien moeten worden: het kader van oorlog en vrede.

ONTMASKERDE OORLOGSLUST

In haar streven naar agressie, oorlog, overheersing zoekt de fascistische „internationale” overal contact met volksverraders, die de weerstandskracht van hun eigen volk tegen fascistische denkbeelden en fascistisch geweld pogen te verzwakken en zo mogelijk te breken, en zij is daarbij niet kieskeurig. Voor zover die volksverraders kapitalisten, ja zèlf fascisten zijn, is dit niet verrassend. Hun groeps-belang overheerst voor hen alles, en zij hebben altijd geprobeerd, de wereld diets te maken, dat hun groepsbelang hetzelfde was als het belang der natie. Doch oneindig weerzinwekkender is het nog, wanneer men lieden, die zich socialisten, communisten, Leninisten noemen, in machteloos verzet tegen historische feiten handlangersdiensten ziet bewijzen aan het fascisme. Dat ziet men in Spanje, waar de Trotskisten (wier voornaamste zorg de strijd tegen de Volksfrontregering blijkt te zijn) in de kaart van Franco en zijn Duitse en Italiaanse opdrachtgevers spelen. Dat heeft men ook gezien in de Sowjet-Unie.

Het proces te Moskou is in diepste wezen een waarschuwing geweest aan de democratische volken, en het is ook zo begrepen. De staten der fascistische „internationale” bereiden oorlog voor, en hoe méér daarvan blijkt, en hoe duidelijker het blijkt, des te groter zijn de mogelijkheden om zich paraat te maken voor de afweer en dus de oorlog te remmen, wellicht te stuiten, en mogelijk te vervangen door een bevrijdende explosie in de fascistische landen zelf. De verdachten te Moskou hebben gezegd: 1937 moest het oorlogsjaar worden. Hun ontmaskering kan ertoe bijdragen, dat dit niet geschiedt.

Het fascisme ontmaskeren en het zijn steunpunten ontnemen, betekent: de oorlog tegengaan. Zo is dan ook het proces te Moskou, internationaal gezien, onmiskenbaar een dienst aan de vrede.

DE GRAMSCHAP VAN PRELATEN

Dr. J. SIMONS

Men verzekert ons voortdurend, dat de communisten slechts een onbetekenend groepje vormen en lieden zonder veel invloed zijn. Dit is moeilijk te rijmen met de ijver, een betere zaak waardig, waarmee ook van de zijde der kerken tegen de „bedreiging” van het communisme alarm wordt geblazen. De kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders willen voor de fascistische machthebbers niet onder doen in de verdoeming dezer maatschappelijke orde. Wanneer zij met het fascisme geen verenigd front van gemeenschappelijke liefde kunnen vormen, dan kan het tenminste een front van gemeenschappelijke vijandschap zijn. Het is een platform van gemeenschappelijke haat, waarop niet alleen rooms-katholieke en protestantse prelaten elkaar hebben gevonden, maar ook deze beide en het fascisme.

De 27^e December verkondigde de paus met betrekking tot het communisme: „Hier is een nieuwe dreiging, gevaarlijker voor de gehele wereld en in het bijzonder voor Europa en de Christelijke beschaving, dan er zich nooit een voordeed”.

Een herderlijke brief van de R.K. bisschoppen in Engeland was aan deze pauselijke boodschap vooraf gegaan. Daarin heette het: „Het communisme dreigt het grootste deel der aarde onder de voet te lopen”.

De protestantse aartsbisschop van Canterbury heeft voor zijn hogen ambtgenoot te Rome niet willen onderdoen en daarom op de 29^e December, als waardig slot van het jaar, de fiolen van zijn toorn over het communisme uitgegoten. „In Rusland” — zo heet het — „wordt een groot volk vergiftigd door een strijdbaar atheïsme en door een theorie van de klassenstrijd, die onchristelijk is en waartegen wij moeten waken, opdat dit gif ook ons volk niet aantast”.

Intussen is het woord van een protestants geestelijke, hoe hoog deze ook geplaatst moge zijn, nimmer met hetzelfde gezag bekleed als dat van de Heilige Stoel te Rome. Zo heeft o.a. bisschop Carey in een brief in de „Daily Herald” protest durven aantekenen tegen de woorden van den aartsbisschop. Hij betreurt het, dat deze in zijn radio-toespraak met betrekking tot Rusland alles heeft verzwegen, wat ook door de kerk als heilzaam en eerbiedwaardig behoorde erkend te worden: de hartstocht voor gerechtigheid en het streven naar meer gelijkheid, die men ginds aantreft. „De godsdienst, welke daar verworpen wordt”, — aldus deze bisschop, — „is grotendeels een godsdienst, die ook ik verwerp, n.l. het denkbeeld van een hemels potentaat, die de toeverlaat van bevoorrechte klassen is... Met al zijn fouten belichaamt het bolsjewisme iets edels en waarachtigs”.

Ook andere Engelse geestelijken, zoals Etienne Watts en Jack Putterill, wijzen er naar aanleiding dezer radio-rede op, dat Rusland juist het enige land ter wereld is, waarin de voorwaarden voor de klassenstrijd worden opgeheven, zodat reeds om die reden de voosheid van het aartsbisschoppelijk woord aan

allen duidelijk moet zijn. Het is veeleer de bezorgdheid der bezittende klasse voor haar bevoorrechte positie, die wankel begint te worden, welke dezen prelaten de gelegenheid aan de hand doet om de wereld aan te sporen, tot de godsdienst terug te keren. De bezittende klasse heeft het aan zich-zelf te wijten, wanneer de godsdienst niet meer het deugdelijke middel van vroeger blijkt te zijn om de massa in bedwang te houden. De bourgeoisie heeft zelf het voorbeeld gegeven, door aan kerk en godsdienst de rug toe te keren. Het wordt hoog tijd, dat zij van deze dwaling haars wegs terugkeert en de godsdienst in eer herstelt.

Ook het protestantisme in Nederland heeft zich niet onbetuigd gelaten. Voor het eerst sedert haar bestaan heeft de Algemene Synode der Ned. Herv. kerk zich genoopt gezien, het gebied der partij-politiek te betreden en daartoe de volgende motie aangenomen:

„De Algemene Synode der Ned. Herv. Kerk, in haar vergadering van 1936, gevoelende haar grote verantwoordelijkheid in deze donkere en verwarde tijden, spreekt als haar stellige overtuiging uit, dat het communisme, zoals het zich met name in Rusland en ook elders in dezelfde geest openbaart, niet slechts toevallig, maar ook noodzakelijk met een atheïstische wereld- en levensbeschouwing verbonden is”.

Met zoveel woorden verklaart derhalve de Synode, dat wanneer men een nieuwe maatschappelijke orde wil grondvesten, wanneer men de privileges van een bezittende klasse wil opheffen, wanneer men een samenleving tot stand wil brengen, waarin allen werken volgens hun bekwaamheden en beloond worden volgens hun behoeften, zulk een streven in onze dagen wel met een strijd tegen de overgeleverde godsdiensten gepaard moet gaan. Wien de goden willen verderven, slaan zij eerst met blindheid!

Het is niet te verwonderen, dat ook in de boezem der Synode zelve protesten tegen deze hachelijke motie zijn aangeheven. De rechtzinnige voorzitter der Synode, de eveneens rechtzinnige kerkelijke hoogleraren en bovendien vijf vrijzinnige leden, verklaarden er zich tegen. Door deze onenigheid in de schoot der Synode zelve, is aan de motie elk karakter van een kloek en eensgezind getuigenis ontnomen.

Niettemin heeft ook de vaderlandse kerk door middel van haar hoogste bestuurslichaam zich hier openlijk uitgesproken, — wel-is-waar niet tegen een maatschappelijke orde, die vele tienduizenden harer leden tot demoraliserende ledigheid doet en haar jeugd een troosteloze toekomst opent. Niet tegen een stelsel, dat millioenen inlanders in rijke overzeese gewesten dwingt, van enkele centen daags te leven, en hen aan ondervoeding prijsgeeft. Niet in eigen boezem wordt de hand gestoken. Niet hier, maar in Rusland zetelt de godloosheid! Het is de eerste plicht der kerkelijke prelaten, niet om op de verkeerdheden in hun eigen omgeving te wijzen, maar om tegen de

doemwaardigheid van het „Russische communisme“ hun anathema uit te spreken.

Intussen heeft de Synode niet de verantwoordelijkheid op zich durven nemen om de communistische predikanten, die weigerden, het hoofd voor hun gezag te buigen, op-nieuw zelf ter verantwoording te roepen. Zij heeft deze taak aan de lagere kerkelijke besturen overgedragen, die den een met schorsing, den ander met een officiële berisping straffen.

Men moet overigens niet menen, dat de kerkelijke prelaten zich in een ivoren toren opsluiten en voor het maatschappelijk gebeuren blind zijn. Neen, ook de aardse gebeurtenissen boezemen hun belang in. Het is waar: over de veroveringskrijg in Abessinië is geen hard woord gevallen. Daarom trent verklaarde veeleer cardinaal Tisserand: „Het werk van den katholieken missionaris zal op nobele wijze hand-in-hand gaan met het beschavingswerk, dat Italië onder fascistisch regime reeds begonnen is, ten-einde aan het Abessijnse volk de Romeinse beschaving bij te brengen“. Wanneer het gaat om de grote kwalen van deze tijd: de dreiging van een nieuwe wereldoorlog, de ellende van de massa, de gruwelen van het fascisme, dan laten de kerkelijke prelaten wel-is-waar slechts schuchtere klanken horen. Dan nemen zij in hun oordeelvellingen de grootste behoedzaamheid in acht.

Evenwel zijn er enkele voorvallen in het staatkundig leven der naties, die hen met heilige geestdrift vervullen en hun uitbundige woorden van verrukking in de mond geven.

In Engeland is zulk een voorval de aanstaande kroning van den koning, welke door den aartsbisschop van Canterbury met de zegeningen van de godsdienst in het nauwste verband is gebracht. Bij de coronatie zal de kerk zich weer geducht doen gelden en uitgebreide maatregelen daartoe zijn reeds getroffen. En dit te meer, waar immers de nieuwe koning uiterst reactionair gezind heet te zijn en reeds zijn voornemen heeft te kennen gegeven, de oude beproefde tradities zoveel mogelijk in eer te herstellen.

Ten onzent is het de verloving en het huwelijk van prinses Juliana geweest, waardoor de kerk de gelegenheid kreeg, haar beste beentje voor te zetten en zichzelf in geestdrift en huldeblijken te overtreffen. Wat zij de laatste jaren aan leiding-geven aan het volksleven inboette, heeft zij thans ingehaald, want zelfs bij de kroning en het huwelijk van koningin Wilhelmina heeft zij zich niet zo geweerd, daar toen ook de tijden anders waren. Zij heeft thans getoond, dat zij nog een plaats van betekenis in het maatschappelijke leven inneemt. De massa moge zich van haar afwenden, omdat zij tot deze met lege handen komt. Des te meer heeft zij te zeggen tot al dezulken, die bevreesd zijn voor de dreiging van het communisme en haar als bondgenoot erkennen; de bourgeoisie, de adel, de militaire machthebbers en al degenen, die op-nieuw inzien, dat Parijs wel een mis waard is.

P. WIEDIJK ZEVENTIG JAAR

Mr. A. S. DE LEEUW.

Kort voor het verschijnen van dit nummer van „Politiek en Cultuur”, op de 27e Februari 1937, heeft P. Wiedijk, die onder de naam J. Saks niet de meest op de voorgrond tredende, maar misschien de meest duurzaam-waardevolle van de oudere generatie van Nederlandse Marxisten was, zijn zeventigste jaardag bereikt. Hij is hiet, die vele jaargangen van de oude „Nieuwe Tijd” als redactie-secretaris beheerd, en met zijn opstellen een gedegen inhoud gegeven heeft. Veel van dit werk is te weinig gewaardeerd en te spoedig vergeten; en de schrijver was daaraan niet geheel zonder schuld.

De gedachten gaan terug naar zijn artikelen-reeks over de „Minderwaardigheid der Meerwaardeleer”... Treub, de professor in de economie en leider der vrijzinnig-democraten, had in twee boek-delen al de argumenten van de internationale critiek op het Marxisme bij elkaar geraapt; de wijsheid van honderd Duitse privaot-docenten en „Marx-doders” was in zijn „Wijsgerig-economisch stelsel van Karl Marx” gevaren. Daarvoor werd hij dan ook behoorlijk in de „Nieuwe Tijd” onder handen genomen. Destijds leefde men, moeten wij aannemen, minder haastig dan tegenwoordig; en zo verschenen er aflevering op aflevering en jaar op jaar de critieken, waarin alle redactieleden en de meeste medewerkers van de „Nieuwe Tijd” den brutalen professor onder handen namen. Saks nam de waardeleer voor zijn rekening, en het valt niet te ontkennen: hij maakte het bont. Gedurende twee en een half jaar verschenen, soms met tussenpozen van enige maanden, de twaalf vervolgen van zijn critiek, gedrukt met de kleinste letter uit de zetkast, leesbaar alleen met een vergrootglas, en waarin hij elke bladzijde niet slechts, maar elke zinsnede van Treubs economische critiek op de Marxistische waardeleer uiteenrafelde. Vermoedelijk hebben weinigen deze opstellen tot het eind toe gelezen, hetgeen jammer is; want zij bevatten niet alleen passages, schitterend van geest en polemisch vernuft, maar men kan ook rustig getuigen, dat Saks hier (en in andere economische opstellen) het bewijs leverde, dat hij dieper in gedachtengang en methode van Marx' economisch hoofdwerk was doorgedrongen, dan één van zijn tijdgenoten in West-Europa. Hij was op dit gebied zijn tijd vooruit.

Saks, deze uitnemende stylist uit de school van Busken Huet, had tevens de vrij zeldzame verdienste, dat hij de onderwerpen, waarover hij schreef, beheerste.

Men vindt bij hem niet de imponerende, hoewel dilettantische uitstapjes naar de terreinen van filosofie of wereldpolitiek, waarin andere leden van de „Nieuwe-Tijd” groep zich pleegden te verlustigen. Hij wist het Marxisme niet alleen te verdedigen, maar ook zelfstandig toe te passen, al was het „alleen maar” op de Nederlandse geschiedenis en literatuur, vooral die van de XIXe eeuw, en op de vragen van dagelijkse taktiek, waaraan hij een diepere principiële betekenis wist te geven. Saks ge-

bruikte de Marxistische methode op de juiste wijze, namelijk als een leidraad, terwijl Gorter en Pannekoek er veeleer een valse sleutel van maakten (opent alle deuren zonder enige inspanning).

Man van uitgebreide en nauwkeurige kennis, was Saks wars van alle geleerdheids-vertoon, en kwam het niet bij hem op, om als van Ravesteijn, te pronken met een oppervlakkige belesenheid. Vooral zijn historische studies hebben nog niets verloren van hun onderhoudendheid of hun leerzaamheid. Het is verwonderlijk, hoeveel kennis, inzicht en artistiek beeldings-vermogen in een meesterstuk als het opstel over Quack tot één doel is bijeen gebracht, en tot één geheel samengesmolten. Wij zouden als een voorbeeld van Saks op zijn best, liet de ruimte het toe, de twee bladzijden willen aanhalen, waar hij, in de persoon van zijn ouden professor in de botanie Oudemans, een mens en tegelijk een belangrijk stuk geschiedenis der wetenschap voor ons tot leven brengt. Of als wij een opstel zouden moeten noemen, dat in de laatste maanden zijn actualiteit herkregen, en Saks' politieke blik bevestigd heeft: — wie kent nog „De Wiegen”, dat schitterende essay, geschreven bij de geboorte van de tegenwoordige troonopvolgster, waarin Saks de Oranjeswijmel en vorsten-aanbidding fijn, fel en afdoende hekelt, maar tegelijk ook een Marxistische schets van de geschiedenis der klasse-verhoudingen en staatsvormen van Nederland geeft, die in haar bondigheid en diepzinnigheid sindsdien door niemand is overtroffen?

„De sociaal-democratische taktiek tegenover het koningschap kan geen andere zijn dan tegenover elke andere faktor, die haar vijandig is bij het voeren van de klassenstrijd: het streven naar zijn afschaffing en het stellen van de eis van de republikeinse regeringsvorm”.

Zo luidt Saks' conclusie, en menigeen kan er nog wat uit leren... Wanneer Saks op zijn best was, behoorde zijn werk tot het uitnemendste proza, dat in de Nederlandse taal is geschreven. Maar hij was dikwijls niet op zijn best. Deze meester miste veelal de „Beschränkung”. Het is, alsof hij van een schat van kennis alles wil mededelen, niets ongezegd laten, alle kanten en aspecten van het onderwerp uitputten, vóórdat hij het los laat, en hij vergeet, af te ronden, weg te laten en samen te vatten. Door een zekere eenzelligheid verliest hij soms de juiste kijk op wat belangrijk en wat onbetekenend is, en mist daardoor soms de aansluiting — bij den lezer! Hij struikelt over molshopen, en polemiseert tientallen bladzijden lang, met onverbiddelijke logica, over verschijnselen of tegen personen, die zoveel aandacht en zorg niet waardig waren en lang vergeten zijn. Het is irriterend te bedenken, welk een zilvervloot van geest en vernuft hier somstijds verspild is aan onbeduidendheden. Maar al is niet alles geslaagd, zo doet dit aan de glans en duurzaamheid van Saks' beste geschriften niets af.

Zijn politieke ontwikkeling is interessant. Actief reeds in de

„oude beweging” van Domela Nieuwenhuis, treedt hij bij de oprichting tot de S.D.A.P. toe, waar zijn taak zich tot de theoretische voorlichting beperkt. Hij is een van de vroegste, scherp-blikkende en volhardende bestrijders van het reformisme en revisionisme in al hun verschillende vormen geweest. Als in en vooral na de oorlogsjaren de gebeurtenissen een, voor de van ouds rustige Hollandse verhoudingen ongekeerde vaart, drift en versnelling krijgen, — als de internationale revolutionaire crisis zich ontlaadt en de Sowjet-Unie geheel onvoorziene vraagstukken aan de orde stelt, dan kan de politicus Wiedijk, die altijd geleden heeft onder zijn isolement van de dagelijkse praktijk, niet meer meekomen. Maar hij stelt zich en ons schadeloos als theoreticus; zijn verspreide opstellen over Multatuli en zijn gebundelde over Busken Huet en Potgieter, verdienen klassiek te heten.

Heeft hij in de na-oorlogsjaren de ontwikkeling van een revolutionaire partij van de Nederlandse arbeidersklasse niet meer bevorderd, hij heeft zich ook van alle tegenwerking onthouden en zijn theoretisch werk vormt een kostbaar bezit.

Hier heeft een man in grote onzelfzuchtigheid een mensenleven lang aan de ontwikkeling van de Nederlandse arbeidersklasse, en haar scholing voor de strijd gewerkt. Het is een genoegen, zulke verdiensten te erkennen.

WERKEN VAN J. SAKS:

J. Saks, „Socialistische opstellen”, 1918.

J. Saks, „Socialistische opstellen, tweede Bundel”, 1923, beide bij W. L. en

J. Brusse's Uitgeversmaatschappij, Rotterdam.

J. Saks, „Busken Huet en Potgieter”, 1927.

MULTATULI EN ONZE TIJD

J. VAN BERGEN

De invloed, die Multatuli op zijn tijdgenoten heeft gehad en die hij mogelijkwijze nu nog kan uitoefenen, vloeit uit drieërlei bron voort. Het sterkst gaat deze natuurlijk van zijn voor publicatie bestemde literaire arbeid uit en wel voornamelijk van zijn „Max Havelaar”, zijn „Vorstenschool” en zijn bundels „Ideeën”, waarin o.a. de figuur van Woutertje Pieterse zoveel aantrekkelijks bezit — maar daarnaast heeft ook het persoonlijk contact met tijdgenoten-vereerders diepe indruk gemaakt. Als derde bron moeten dan nog zijn, niet voor de openbaarheid bestemde, brieven aan goede vrienden genoemd worden.

Men kan op twee manieren trachten een historische figuur te benaderen en te leren kennen. De ene begint met uit zijn werk een beeld te vormen om dit vervolgens te toetsen aan alles wat men verder van den schrijver en zijn tijd te weten kan komen; de andere gaat juist uit van de bestudering van het maatschappelijk en geestelijk milieu, om dan via de persoonlijke lotgevallen de literaire arbeid van het gewonnen standpunt uit, kritisch te beschouwen. De eerste methode zal wellicht hem beter liggen, die met in hoofdzaak kunst-critische bedoelingen den schrijver nadert; degene echter, die meer de nadruk legt op de historisch-maatschappelijke plaats, welke de schrijver inneemt, zal de tweede methode beter toeschijnen. Ook zal de eerste weg, die meer van het individuele uitgaat, voor de burgerlijk-idealistische onderzoeker aantrekkelijk zijn, terwijl de historisch-materialist aan de tweede de voorkeur zal geven.

In ons vorig artikel legden we reeds de nadruk op de twee voornaamste wortels van de merkwaardige persoonlijkheid van Multatuli: op het gezin, waarin hij opgroeide, en de maatschappij, wier invloed hij onvermijdelijk moest ondergaan. Daarnaast kon als derde zijn Indische ervaring worden genoemd.

De geschiedenis van onze eigen tijd en die van de arbeidersbeweging in het bijzonder laten ons zien, hoe moeilijk het in de meeste gevallen is, zich van het klasse-milieu, de daarbij behorende opvattingen en zienswijzen van zijn jeugd los te maken. Karaktervorming en wereldbeschouwing krijgen grotendeels in onze jeugd hun beslag en uiterst moeilijk schijnt het te zijn, zich in later jaren daarvan geheel te bevrijden. Wanneer dan deze vorming plaats heeft in een kapitalistische maatschappij onder invloed van burgerlijk-denkende mensen, wordt de bevrijding daaruit in vele gevallen een haast te zware taak.

Het kan ons dan ook niet verwonderen wanneer het leven en het werk van Multatuli nooit geheel boven zijn oorspronkelijke ideën-wereld zijn uitgekomen. Zijn leven is veeleer een voorbeeld van de wijze, waarop een temperamentvolle, begaafde persoonlijkheid, geboren en opgevoed in klein-burgerlijk milieu, zich nooit van haar oorspronkelijk standpunt heeft weten los te maken. Hoe opstandig en kritisch van aanleg ook, Multatuli

heeft de grenzen, hem door zijn maatschappelijke afkomst gesteld, niet kunnen overschrijden; in zijn jonge jaren niet, omdat er nog geen revolutionaire massabeweging was, die hem in haar rijen had kunnen opnemen; in zijn ouderdom niet, omdat zijn zelfingenomenheid, zijn in afzondering verstarde individualisme hem verhinderden, de betekenis van de opkomende arbeidersbeweging en de bewustwording dier enige werkelijk revolutionaire klasse te zien en naar waarde te schatten. De alles omvèrwerpende betekenis van het werk van Marx en Engels heeft Multatuli nimmer begrepen. Multatuli's scherpe geest, zijn strijdlustig karakter, zijn eerezucht, iets bijzonders te presteren, brachten hem er toe, zeer veel in de burgerlijke maatschappij aan zijn vernietigende critiek te onderwerpen; voor veel wantoestanden heeft hij inderdaad een open oog gehad; maar kwam hij ooit veel verder dan de negatie? Putte hij dit critisch vermogen uit andere bron dan uit die van een verouderde klein-burgerlijke romantiek, welke dweept met Rousseau als denker en met Napoleon als man van de daad, en zich vergeefs verzette tegen de geest van de groot-kapitalistische periode, die zich baan brak?

Het gezin Douwes Dekker woonde geruime tijd op de Haarlemmerdijk, in een dier Amsterdamse buurten dus, welke naar hun stand het midden hielden tussen de arbeiderswijken en die der deftige burgerij. Maatschappelijk gezien, komt dit overeen met de positie, welke de kleine burgerij tussen die beide grote klassen der moderne maatschappij inneemt. Bevreesd voor beide en zich verzettend tegen een afglijden naar de rijen van het proletariaat, trachtte de kleine burgerij zich te handhaven door een zo getrouw mogelijke imitatie van de deftige bourgeoisie. Tegelijkertijd echter leidde de economische strijd tegen het groot-kapitaal tot een diepe haat tegen diezelfde bourgeoisie en tegen de geestesgesteldheid, welke deze laatste steeds duidelijker eigen werd.

Marx en Engels, tijdgenoten van Multatuli, hebben dit in hun Communistisch manifest reeds vlijmscherp gekenschetst en aangetoond, hoe die bourgeoisie „alle feodale idyllische verhoudingen tussen de mensen vernietigde” om daarvoor de andere „der gevoelloze contante betaling” in de plaats te stellen. „Zij (die bourgeoisie) heeft de heilige siddering van de vrome dweperij, van de ridderlijke geestdrift en van de kleinburgerlijke weemoed verdrongen in het ijskoude water der egoïstische berekening”. Tegen deze geestesgesteldheid nu stelde de kleine burgerij zich krachtig te weer. Geen wonder, dat met bij Multatuli in al zijn werken de verheerlijking der oude XVIII-eeuwse romantiek naast een idealiserende bewondering voor de oude, maatschappelijk steriel geworden, maar naar hun stand zich verheven voordoende adel aantreft. Een klassebewuste arbeidersbeweging, wier taak het niet was, zich tegen het nieuwe te verzetten terwille van het behoud van het oude,

bestond voor 100 jaar nog niet. Plaatst men het Communistisch Manifest tegenover het werk van Multatuli, dan blijkt onmiddellijk en overduidelijk, dat deze, uit kleinburgerlijk milieu stammende man, vervuld van XVIIIe eeuwse romantiek en hoog gestemd idealisme, zijn leven lang heeft gestreden tegen en voortdurend werd gewond door die kapitalistische mentaliteit, wier economisch-maatschappelijke herkomst hij evenwel niet begreep, zonder dat hij tot de gevolgtrekkingen kwam, waartoe zijn leeftijd-genoten Marx en Engels zich wel vermochten op te werken.

De literaire stroming, welke men met de naam „romantiek” aanduidt, draagt alle kenmerken van het zo even geschetste verzet tegen de modern-kapitalistische geestesgesteldheid. Multatuli behoort dan ook in literaire z'n tot de beste Nederlandse vertegenwoordigers dezer richting, en in zijn werk, in zijn toneelwerk vooral, spelen de afkeer van het nuchter-zakelijke en de verheerlijking van edele hooggestemde deugden een grote rol. Multatuli voelde zich reeds vroeg anders van aard en aanleg dan zijn broers, en een sterke eerezucht dreef hem voort. Al vroeg vertoonde zijn karakter de neiging tot het bijzondere en opvallende. De romantiek vereert het mateloze en beschouwt het als iets verdienstelijks, indien men zich in zelf-verheerlijking opoffert. Tegelijk mist men in vele romantici de erkenning van de waarde van de gemeenschap, van de solidariteit, en de romantiek draagt, ondanks haar verzet tegen de kapitalistische mentaliteit, toch het kenmerk van het burgerlijke individualisme. Dit moest ertoe leiden, dat jonge, temperamentvolle en begaafde romantici als Multatuli, tengevolge van hun onverzwakt vasthouden aan de idealen van hun jeugd, op latere leeftijd vereenzaamden.

De romantiek kreeg in Nederland een christelijk karakter, als zoveel, dat van buiten ons kleine land binnenkomt. Ook Multatuli, opgevoed in een vroom-dooopsgezinde omgeving, heeft die invloed aanvankelijk zeer sterk ondergaan. In Indië echter deed een liefde hem tot het katholicisme overgaan, maar door de daarop gevolgde teleurstelling verliet hij al weer heel spoedig het nieuwe geloof, zonder zich opnieuw tot het oude aange trokken te voelen. Deze lotgevallen op godsdienstig terrein gaven hem een zekere onafhankelijkheid ten opzichte van alle godsdienst en bevorderden de ontplooiing van zijn romantische aanleg. Tot een consequent-materialistische wereldbeschouwing heeft Multatuli — ook in dit opzicht gevangen in zijn burgerlijke denkwijze — het echter niet gebracht. Tot het laatst toe behield hij, ook daar, waar zijn critiek fel, zijn spot meedogenloos was, een neiging tot een vage gevoels-religie.

De „Max Havelaar” was een vlammend protest tegen één bepaalde vorm van onderdrukking en van onrecht door een kapitalistische klasse van uitbuiters, aan onmachtigen begaan. Hier heeft Multatuli alles van den echten revolutionair, maar

toch leidde dit aantonen van onrecht hem niet, zoals dat bij zijn tijdgenoten Marx en Engels het geval was, tot een begrijpen van de ware maatschappelijke oorzaken daarvan. Bij Multatuli bleef het in hoofdzaak bij dat ene protest, ondanks het feit, dat hij herhaaldelijk over de slechte levensomstandigheden der Nederlandse arbeiders schreef; en zijn protest kreeg bovendien nog een zeer sterk persoonlijk karakter, doordat het voornaamste doel ervan was: eerherstel te verkrijgen en een verantwoordelijke post in Indië. Wel is waar was dit laatste voor Multatuli geen zaak van plat eigenbelang, en meende hij, er het algemene mee te dienen, maar het heeft hem toch ernstig belemmerd tot een consequente strijd tegen het gehele kapitalistische stelsel te komen.

Indien Multatuli werkelijk in alle opzichten de revolutionair was geweest, die hij in de „Havelaar” scheen te zijn, hoe zou hij dan stilzwijgend voorbij hebben kunnen gaan aan de geweldige gebeurtenissen, die zich, tijdens zijn verblijf in ons land en Duitsland, tegen de achtergrond van de grote klassen-worsteling, afspeelden? Wat heeft b.v. de Parijse Commune Multatuli geleerd, en wat de strijd der Duitse arbeiders tegen Bismarck, die zijn socialisten-wetten aan het Duitse volk oplegde? Multatuli zag dit alles nauwelijks en begreep blijkbaar de draagwijdte er niet van. Zijn „Havelaar” ging hem boven al het andere, en geleidelijk vervreemde hij hierdoor van een samenleving, die mede door zijn werk in revolutionaire gisting gekomen, niettemin niet bij dat ene kon blijven staan.

En hoe was zijn houding tegenover de arbeidersbeweging in ons eigen land? Zowel in zijn „Havelaar” en in zijn „Minnebrieven” als in zijn „Ideeën” heeft Multatuli herhaaldelijk blijk gegeven, ernstige belangstelling te hebben voor de noden van de inheemse bevolking en voor de armoede der Nederlandse volksklasse. (Het door de redactie van dit tijdschrift in het vorige nummer opgenomen „idee” is daarvan een voorbeeld.) Meermalen gaf hij zich moeite, op nauwgezette wijze gegevens te verzamelen, maar des te meer moet het daarom verbazen, dat hij naar aanleiding van dit feitenmateriaal niet verder in de materie is doorgedrongen, en dat het hem nooit tot een principiële veroordeling der burgerlijke maatschappij gebracht heeft. In 1873 werd te Antwerpen een Democratisch Congres gehouden, en de organisatoren nodigden Multatuli uit, daar te komen spreken. Douwes Dekker stelde echter teleur en schreef een brief die, voor publicatie bestemd, duidelijk zijn eng-individualistisch standpunt deed uitkomen. Bijna kinderachtig was zijn verweer: men had niet naar hem en zijn „Havelaar” geluisterd; nu wilde hij de stem van het congres niet horen. Volkomen miskende hij het streven van het congres: orde te brengen in de verwarring, die een kenmerk van de zich moeizaam bewust wordende massa was. Zodra Multatuli het terrein van de praktische verwezenlijking van zijn idealen naderde, werd hij ondui-

delijk, vaag en slechts bereid tot een soort veredeling van het kapitalisme.

Een ernstige critiek op het socialisme heeft Multatuli nooit gegeven; slechts een enkele opmerking hier en daar over het onvermijdelijke van het bestaan van armen enz.; nergens in zijn werk, slechts in zijn brieven vindt men een enkele uiting in die richting.

Hervormer heeft Multatuli willen zijn, bevrijder zelfs der geknechte volkeren van Europa, zoals hij dat zelf noemt; maar hoe kon hij dat ooit worden, zonder te breken met de burgerlijke maatschappij, binnen wier grenzen hij wel is waar felle critiek leverde, maar wier economische grondslagen hij niet kende, en wier gezag hij nooit aantastte?

We willen tenslotte stilstaan bij de vraag, die ons van het begin af heeft bezig gehouden en onze beschouwingwijze tot kompas gediend: heeft Multatuli thans nog betekenis?

Na het lezen van het bovenstaande zal men misschien geneigd zijn, deze vraag ontkennend te beantwoorden. Maar dit zou niet juist zijn. Wel is het niet mogelijk, dat deze moedige, boeiende en scherpzinnige schrijver thans nog die bevrijdende betekenis kan hebben, welke hij voor zijn tijdgenoten had. Dat sluit evenwel niet uit, dat het lezen van Multatuli's werk, afgezien van het literair genot, dat het den lezer nog steeds biedt, zijn nut kan hebben. Als historische figuur, als voorbeeld van de kleinburgerlijke romantiek, als scherp kritisch denker blijft Multatuli ook nu nog een der merkwaardigste, een der boeiendste figuren uit het XIXde-eeuwse Nederland, maar zijn onmiddellijke invloed kan niet groot meer zijn, waar toch reeds zijn jongere tijdgenoten de betrekkelijkheid van zijn werk inzagen. Tot een nieuwe wereldbeschouwing heeft Multatuli het niet gebracht, en de beste zijner bewonderaars vatten hun waarderend oordeel over hem samen in de woorden, dat hun denken door Multatuli een verfrissende stoot kreeg, maar dat zij zich noodzakelijk van hem moesten verwijderen, toen zij zich voor de taak zagen geplaatst, een eigen wereldbeschouwing te vormen.

Wat de arbeidersbeweging aangaat, velen van haar leiders hebben de zo even genoemde gunstige invloed ondergaan; doch de stroming, welke het sterkst door Multatuli, misschien niet met zijn wil — is gevoed, was het anarchisme, — een gevaarlijke vijand van de arbeidersklasse in die dagen, en in de strijd tegen de toenmalige sociaal-democratie en het marxisme hebben de „Ideeën" van Multatuli den anarchist menigmaal ammunitie geleverd.

In zijn tijd had Multatuli vooral veel invloed op de middelbare schooljeugd, en ook op jonge onderwijzers, meer ontwikkelde arbeiders en kleine middenstanders. Voor menigeen werd hij een afgod, dien men tegenover de afgoden van anderen stelde; en ook nu kan dat nog wel eens het geval zijn.

In Multatuli's tijd ontbrak echter nog een uitgebreide socialisti-

sche literatuur en waren ook de werken van Marx en Engels in Nederland nog maar in zeer kleine kring bekend. In onze tijd staat ons een uitgebreid studie-materiaal ter beschikking, en werden wereldbeschouwing, maatschappijleer, strategie en tactiek van het proletariaat door een rij van grote denkers tot in onderdelen uitgewerkt; tegen dat felle licht verbleekt de figuur van Multatuli enigszins. Wie in zijn jeugd met hem dweepte, zal bij een hernieuwde kennismaking na jaren tot het beseef komen, dat Multatuli in dit opzicht nog slechts in zoverre betekenis kan hebben, als het lezen van zijn werk een afrekening is met datgene, wat van Multatuli nog in hem achterbleef.

Toch mag men ons woord „afrekening” hier weer niet te absoluut opvatten. Dat zou een ernstige onrechtvaardigheid jegens de figuur van Multatuli zijn, wiens veelzijdige begaafdheid, genialiteit, moed en heldhaftig leven boven alle lof blijft verheven. Het woord moet dan ook slechts in deze zin worden opgevat, dat wij in onze tijd verder dan Multatuli moeten gaan en dat zijn houding tegenover en zijn kijk op de belangrijkste vraagstukken, de maatschappij betreffende, de onze niet kan zijn. Van dit standpunt bezien, heeft hij voor ons slechts een tijdelijke waarde, maar dit verhindert niet, zijn buitengewone betekenis als waarheid-zoeker en stoutmoedig denker, die voor geen traditie, geen geheiligde mening en voor geen autoriteit uit de weg ging, onvoorwaardelijk te erkennen.

Men moet dus de bovenstaande beschouwingen niet zo uitleggen, alsof wij het lezen van Multatuli's werk zouden afraden. Dit ligt ver van ons. Wij hebben Multatuli slechts willen plaatsen in het maatschappelijk kader, waarin hij behoort. De onverwoestbare frisheid, die uit zijn werk straalt, kan er misschien des te meer door gewaardeerd worden.

ALEXANDER POESJKIN 1799—1837

S. VAN PRAAG

Als wij, die het vele, in de Sowjet-Unie over Poesjkin gepubliceerde niet dadelijk bij de hand hebben, de jubileum-artikelen doorlezen, die er in West-Europa over hem zijn verschenen, ontsnapt ons bij alle erkenning van het goede, in deze artikelen vervat, onwillekeurig de verzuchting: „Maar dat is alles immers al veel duidelijker en veel beter door Bjelinski uitgesproken”. Terwijl het altijd een genot blijft, de geschriften door te lezen van dezen groten Russischen criticus (1811—1848) — een van de weinige Hegelianen, bij wie de dialectiek geen dode ballast, maar levende werkelijkheid is, — leren we hem op zijn best kennen, als hij uiting geeft aan zijn bewondering voor zijn genialen landgenoot Alexander Sergejewitsj Poesjkin. Bjelinski toch, Poesjkin's hoofdwerk (Jewgenii Onjegin) besprekend, karakteriseert dit als „Een encyclopaedie van het Russische leven”, en hij vult daarmee op gelukkige wijze een uitspraak van Poesjkin's vriend, den dichter Baratinski (1800—1844) aan, die er van gezegd had: „Jewgenii Onjegin is meer dan de geschiedenis van een jongen man, die een verliefd meisje van zich afschuift, omdat zij te geblaseerd is, en die later door haar wordt weggeschoven, omdat ze bang is voor een schandaal”. Poesjkin's oeuvre is dus meer dan een individuele uiting van een van de grootste lyrische dichters, die de wereld-literatuur kent; achter zijn in verrukking uitgezongen vreugde en smart ziet men, achter zijn grote profetiën doemt een wereld op, die door haar bedwelmende volheid Bjelinski aanleiding gaf, om van een encyclopedisch geheel te spreken. Maar toch was deze zelfde Bjelinski niet blind voor het feit, dat zelfs een genie als Poesjkin deze wereld uit een bepaald gezichtspunt zag en moest zien; want, laat hij er op volgen: — „Overal herkent men in hem een mens, die met lijf en ziel die grondprincipes belijdt, die het wezen van de door hem uitgebeelde klasse uitmaken; korter gezegd: men herkent in hem altijd den Russischen grondbezitter”. Betekent de erkenning van deze waarheid nu, dat we onze bewondering voor dit genie ook maar enigszins hebben te temperen? Dat betekent ze allerminst; ze kan ons alleen opwekken om door een liefdevolle studie van de concrete wereld in welke Poesjkin leefde, en waaruit hij zijn stof putte, zijn werk beter te leren begrijpen. Waaraan we dan nog alleen moeten toevoegen, dat, zover ons bekend is, een dergelijke studie in West-Europa nog niet is ondernomen.

We meenden dit artikel, waarin we enige bijzonderheden over Poesjkin zullen mededelen aan een lezerspubliek, dat door de taal-barrière nog te weinig van hem afweet, — we meenden dit artikel niet beter te kunnen beginnen dan door het uitspreken van dit verlangen. We gebruikten zo juist het woord taal-barrière, en nooit kan aan deze term een letterlijker betekenis worden toegekend dan in het geval, dat men over Poesjkin moet schrijven voor een publiek, dat vreemd tegenover zijn

moedertaal staat. Want men kan hem duizendmaal eren en bewonderen als den schepper van een rank, sierlijk en doorzichtig proza, hij blijft in de eerste plaats dichter, die het nauwe keurslijf van dood classicisme verbrekend, waarin al zijn voorgangers — met uitzondering van Zjoekowski (1783—1852) — de Russische taal geperst hadden, deze taal een leven inblaast en haar een gloed verleent, die een fijnproever als Prosper Mérimée¹⁾ deed



A. POESJKIN

uitroepen, dat men naar de Griekse lyriek terug moet om iets dergelijks aan te treffen.

Alexander Sergejewitsj Poesjkin werd op de 26ste Mei 1799 te Moskou geboren. Van moederskant stamde hij af van den be-

¹⁾ Beroemd Frans prozaschrijver (1803—1870); het verhaal *Carmen* is o.a. van zijn hand; een van de beste kenners van de Russische literatuur van die dagen.

roemden Moor van Peter den Grote, den Abessiniër Ibrahim Hannibal, die de tsaar in 1707 van den Russischen gezant in Constantinopel had gekregen. Hoe verleidelijk het ook zijn moge, bij dit beginpunt onzer biografie reeds de degen te kruisen met zekere ras-fanatici, die als dogma moeten aannemen, dat uit raskruising slechts minderwaardige producten kunnen ontstaan, — we weerstaan die verzoeking en wijzen er alleen maar op, dat Poesjkin werkelijk niet het enige literaire genie is, wiens bloed „onzuiver” is. We denken in dit verband — j'en passe et des meilleurs — b.v. aan den groten Fransen dichter Leconte de l'Isle.

Het kind kreeg een zeer oppervlakkige decoratieve opvoeding. Het Russisch werd vrijwel geheel verwaarloosd, het Frans (en dan nog alleen in zijn salon-vorm) werd gecultiveerd en het kan ons dan ook niet verwonderen, dat het jonge knaapje niet in het Russisch, maar in het Frans begon te dichten. Het gevaar dat Poesjkin radicaal zou worden afgesneden van het volk, waartoe hij behoorde, werd echter voorkomen door iemand, die wij in een ander stadium van zijn leven weer zullen aantreffen: n.l. door zijn kindermeid Arina Rodiónowna.

In 1811 komt Poesjkin in het pas gestichte lyceum te Tsarskoje Sjelo, en ook hier bevindt hij zich te midden van zijn klasseen standgenoten, de jonge adellijken. Uit deze periode dateren zijn eerste gedichten, die zó door hun volmaaktheid van vorm treffen, dat men geneigd zou zijn, te menen, dat ze volmaakt uit het brein van den dichter zijn gecristaliseerd. Niets echter is minder waar. Van al de scheppingen van Poesjkin kan men zeggen, dat hij er steeds weer aan schaaftde en vijlde. Nooit over zijn arbeid tevreden, streefde hij steeds naar een hogere volmaking. Een enkele blik in zijn handschriften leert ons, dat vrijwel geen enkel woord dadelijk zijn definitieve vorm bij hem kreeg.

Vraagt men nu naar de invloeden, die hij bij deze gedichten moet hebben ondergaan, dan kunnen wij buitenlandse en binnenlandse onderscheiden. Over de laatsten moeten wij heel kort zijn, daar namen als Derdjawie, Bogdanowitsj, Batioesjkow en Zjoekowski in West-Europa slechts ijle klanken zijn. In een uitgebreide studie over Poesjkin zou de naam van Zjoekowski herhaaldelijk ter sprake moeten komen. Poesjkin heeft dezen romanticus altijd in ere gehouden, en nog in veel later dagen (in 1825) zal hij zich ontstemd uitlaten over een afbrekende critiek, op dezen voorganger uitgebracht: — „waarom”, schrijft hij, „waarom moeten we bijten in de borsten van haar, die ons voedde? Omdat onze tandjes zijn doorgelopen?”.

Vragen we nu, welke buitenlandse invloeden op hem hebben gewerkt, dan dringen zich de namen van enige, nu vrijwel vergeten Franse dichters aan ons op; we bedoelen: Drécourt, Gresset en Parny. In de balladen vangen we af en toe het geluid van den pseudo-Ossian op, terwijl hij bij het vrolijke drink-

lied natuurlijk geïnspireerd werd door Anacreon¹⁾). Ook den man, die Anacreon in Duitsland populair maakte, we bedoelen Wieland²⁾, heeft hij wellicht in deze dagen al leren kennen; vaak toch is er gewezen op een overeenkomst tussen Poesjkin's sprookjesgedicht „Roeslan en Loedmila” en Wieland's „Oberon”. Met Roeslan en Loedmila zijn we echter al in een enigszins latere periode. Poesjkin heeft het lyceum reeds verlaten (1817) en is beambte aan het ministerie voor buitenlandse zaken geworden. Hij woont nu in Petersburg, en het leven, dat hij daar geleid moet hebben, zal wel overeenkomen met het bestaan, dat hij Jewgenii Onjegin in het eerste boek van dit gedicht laat voeren, — een bestaan, dat door zijn leegte den dichter ging drukken, zodat hij naar uitwegen zocht om het te vullen. Hij sluit zich aan, hij wordt lid van enige genootschappen; we vinden in deze tijd vooral de Vereniging „De Groene Lamp” genoemd. Wat men daar uitbroedde, is niet volledig bekend; in ieder geval vallen er bij sommige leden zekere radicale neigingen te bespeuren. En deze trillen ook in onzen dichter. Hij slingert in „Het Dorp” den meedogenlozen landheren, die hun lijfeigenen afranselen en alles ontnemen, zijn verwijten in het gezicht; ja, hij durft zelfs den steeds rondreizenden Tsaar Alexander I lichtelijk te bespotten, daar deze in Polen zijn liberale ideën uitspreekt, maar in Rusland teruggekeerd, zijn onderdanen met goedkope beloften tracht te paaiën. Heel lang kon Poesjkin zich deze vrijheid niet permitteren, want zijn gedichten, die vooral onder de jeugd circuleerden, wekten de gramschap van de autoriteiten op en hij werd naar Zuid-Rusland verbannen. Alleen aan de tussenkomst van invloedrijke vrienden was het te danken, dat hem geen zwaarder straf trof. We zien hem nu achtereenvolgens in Jekaterinoslaw in Kisjijew en in Odessa, terwijl hij ook reizen door de Krim en de Kaukasus maakt.

Te midden van allerlei dulle avonturen en liefdes-uitspattingen overvalt hem vaak een diepe weemoed en in een zodanige stemming leert hij het werk van Byron kennen. Zijn voornaamste gedichten uit die jaren (1820—1824): „De gevangene in de Kaukasus”, „De fontein van Bachtsjisaraï” en de „Zigeuners” zijn niet zonder den schepper van „Childe Harold” en „Lara” te denken; vooral is dit het geval met „De gevangene in de Kaukasus”, welks sombere held de liefde van een naïef Tsjerkessen verstaat. Reeds in „De Zigeuners” vangt men een andere toon op en geleidelijk gaat dan ook Poesjkin's liefde en bewondering voor Byron tanen, vooral als hij, en dit geschiedt iets later, onder de betovering van Shakespeare geraakt. Men hore hem in een brief aan Raïski: — „Wat een kerel is die Shakespeare toch! Ik ben mijn verbijstering nog niet te boven. Wat klein is Byron,

¹⁾ Grieks dichter van drinkliederen in de VIe eeuw v. Chr. Zowel Poesjkin als Wieland leverden vertalingen.

²⁾ Christoph Martin Wieland (1733—1813), een van die klassieken uit de Duitse letterkunde, die ook invloed op Goethe heeft uitgeoefend.

vergeleken bij hem. Byron is slechts in staat, één karakter te vatten (namelijk zijn eigen); hij deelt met zijn helden zekere trekken van zijn eigen karakter, den een heeft hij zijn trots, den tweede zijn haat, den derde zijn melancholie gegeven. Maar allen zijn slechts onbetekenende karakters. Bij hem vindt men geen eigenlijke tragedie. Iedereen mint, haat, lijdt en jubelt, maar ieder doet het op zijn eigen manier, — lees Shakespeare". Ook in het Zuiden en vooral in Odessa waren de conflicten niet van de lucht; talrijk vooral waren de botsingen tussen Poesjkin en zijn chef, den gouverneur Worontsow, die in hem slechts den ambtenaar zag. Herhaaldelijk diende hij verzoeken om ontslag in; deze werden steeds afgeslagen. Eerst toen men een brief onderschepte, waarin hij zich vrijmoedig over de godsdienst uitliet en zich als atheïst verklaarde (men denkt in dit verband onwillekeurig aan het pamflet van zijn groten tijdgenoot Shelley „Necessity of Atheism"), werd hij als ambtenaar geschrapt en moest hij naar het landgoed van zijn moeder Michailowskoje, in het gouvernement Pskow, vertrekken. Hier, in dit afgelegen oord, bezonken de herinneringen aan zijn vurig liefde-leven, in het Zuiden geleid, — we denken hier aan de figuur van gravin Worontsowa en aan die van Amalia Risnitsj, een geboren Weense; — hier hernieuwde hij ook het contact met de oude, boven reeds genoemde Arina Rodiónowna, die hem de wonderbaarlijke wereld van het Russische sprookje, van de Russische sage nader leerde kennen. We behoeven maar zijn gedichten „Van den tsaar Saltan", „Van den pope en diens knecht Balda", „Van den visser en het visje", „Van de dode prinses en de zeven reuzen", „Van het gouden haantje" en vooral zijn onvoltooid gebleven „Nixe" te herlezen om te voelen, hoe diep de indruk moet zijn geweest, die deze onopgesmukte, uit de mond van een eenvoudige vrouw opgevangen vertellingen bij hem achterlieten.

Dit gedwongen eenzame verblijf in Michailowskoje maakte ook, dat hij vrijwel inactief bleef bij een beweging, waar toch zijn beste vrienden in betrokken waren; we bedoelen de Dekabristen-opstand. Niemand zal ontkennen, dat Poesjkin's hart bij de opstandelingen was; hij was althans gedeeltelijk van hun plannen onderricht en liep ieder ogenblik gevaar, daarvoor ter verantwoording te worden geroepen. Toen dit gevaar was voorbij gedreven, diende hij den nieuwen tsaar Nicolaï I een verzoek in, zijn ballingschap te mogen verlaten. Dit verzoek werd ingewilligd, echter onder de vernederende voorwaarde, dat de tsaar voortaan zelf als zijn censor zou optreden, terwijl als tussenpersoon tussen hem en den dichter het hoofd der gendarmerie, graaf Benckendorff, zou fungeren. Deze Benckendorff maakte ernst met zijn vaderlijke bescherming. De dichter kon geen stap doen, of hij werd bespionneerd. Al zijn brieven werden open gemaakt. Hij kon geen versregel neerschrijven, die niet aan een microscopisch onderzoek werd onderworpen. Bezien we nu nog even vluchtig Poesjkin's grote werken uit

die dagen, en wel in de eerste plaats zijn drama „Boris Godoenow”. Zo ergens, dan is hier Shakespeare's invloed te bespeuren. Poesjkin toch werd steeds weer geboeid door de „vrijë, alles omvattende karaktertekening” van den groten Brit; hij zag in zijn persoon levende wezens, die door tal van harts-tochten werden bewogen. En toch zijn in deze 24 aaneengesloten korte scènes ook wel elementen aan te wijzen, die aan de Griekse tragedie doen denken.

In dit verband is het wel interessant, enige zinnen aan te halen uit een bespreking van het stuk, nog tijdens Poesjkin's leven verschenen. Ze is van de hand van den lateren Slowophiel Iwan Kirejewski: — „De meeste tragedies, vooral die van de nieuwe tijd, hebben tot onderwerp een daad, die zich voor onze ogen afspeelt. Poesjkin's tragedie echter toont de gevolgen van een reeds bedreven daad, en de misdaad van Boris dringt zich niet als handeling aan ons op, maar als macht, als gedachte, die langzamerhand duidelijk wordt: in het fluisteren van het hofpersoneel, in de stille herinneringen van den kluzenaar, in de eenzame dromen van den valschen Demetrius... en het gemor van de Bojaren, en de opwinding van het volk. Ten slotte in de vreselijke val van het heersershuis...”

We dienen hier iets van de inhoud van dit drama mee te delen: — In 1598 volgt Boris Godoenow zijn zwager Fjodor Iwanowitsj, den laatsten keizer uit het geslacht van Rurik, op, nadat hij vroeger diens jongsten broeder, nog een kind, heeft laten vermoorden. Tsaar Boris poogt zo goed mogelijk te regeren, maar het land wordt door rampen getroffen, en het volk geeft de schuld aan den tsaar. Nu verschijnt er in Polen een avonturier, die zich voor den vermoorden Dimitrij uitgeeft. Na eerst een nederlaag te hebben geleden, nadert hij opnieuw de hoofdstad. Boris Goedonow sterft plotseling; het volk beschouwt dit als een straf van God en de pseudo-Dimitrij verkrijgt de tsarenkroon.

Poesjkin laat het volk hier een zeer grote rol spelen. Het is in al zijn geledingen vertegenwoordigd. Wij treffen er groepen van Bojaren en bedelmonniken. Tegen deze rijk geschakeerde achtergrond komen de figuren van Tsaar Boris en van Grigorii Otrepjew, den valschen Dimitrij, scherp uit.

In Poesjkin's tweede hoofdwerk, het reeds vaak genoemde „Jewgenii Onjegin”, naderen we den dichter veel directer, want het staat wel vast, dat hij in zijn hoofdpersoon een deel van zich zelf heeft uitgebeeld. Als Bjelenski's opmerking juist is, en als we in Onjegin een encyclopaedie van het Russische leven hebben te zien, dan is daarmee ook reeds gezegd, dat het ondoenlijk is, deze encyclopaedie in enkele woorden samen te vatten. We hebben hier, — laat ons dit steeds indachtig blijven, — niet met een eenvoudige liefdes-geschiedenis te doen. Natuurlijk zal, zolang een Russisch oor Russische klanken opvangt, de ontroering weer aanzwellen, als men Tatiana's liefdesbrief leest of te horen krijgt; natuurlijk zal de scène, waarin Tatiana Onjegin's

huis bezoekt, nooit nalaten, een diepe indruk te maken; maar toch mogen we daardoor niet vergeten, hoe magistraal de achtergrond getekend is, waartegen al dit ziels-gebeuren zich afspeelt. En op die achtergrond verrijst weer diezelfde Russische landbevolking, die Poesjkin steeds maar weer met zijn volle liefde observeren bleef. We denken even aan de onvergelykelijke schildering van het huwelijksleven, — aan de beschrijving van het volk, dat lichtelijk gapend naar de mis luistert, — aan de bessenooft, door de meisjes binnengehaald, — en deze scènes bedenkend, beamen we ten eerste Bjelenski's uitspraak volkomen, om dan tot de erkenning te komen, dat er in de moderne tijden met uitzondering dan van Mickiewicz's¹⁾ Pan Tadeusz, geen ander werk is geschreven, waarin de harmonie tussen het individueel zielsgebeuren en het massaal volksleven zo volledig is bereikt, als in de onvolprezen „Jewgenii Onjegin“.

Waar er nu in de laatste weken reeds zoveel is geschreven over Poesjkin's tragische dood, — een geval waarin Holland ook nog indirect betrokken is, daar immers de man, die Poesjkin neerschoot, d' Anthès, in nauwe betrekking stond tot den Nederlandsen gezant van Heeckeren, — dan lijkt het ons overbodig, deze bijzonderheden nog eens te herhalen. Het soberste, het trefendste woord over deze dood sprak Nikolaj Gogolj uit, toen hij mompelde: — „Mijn God, hoe vreemd: Rusland zonder Poesjkin!“

DE DICHTER 1937

THEUN DE VRIES

Mijn hand valt neer, vermoeid —
 waarom nog schrijven?
 Waar geen leven bloeit
 moet elk lied verstijven.

Geen droom is meer bestand
 tegen de werkelijkheid
 die haar schrikbeeld in ons brandt:
 barbaren-tijd.

Weerloos voor ongenade
 van galg en mitrailleur
 sterven mijn kameraden
 onder de witte terreur —

en mij rest niets dan haten,
 niets dan een heilig verzet
 tegen de nieuwe piraten
 en hun bloedige wet.

¹⁾ De grootste Poolse dichter (1798—1855). Poesjkin en Mickiewicz hebben elkaar persoonlijk gekend. Toen Poesjkin M. zijn Boris Godonoew voorlas, riep deze laatste uit: dat wordt een Shakespeare!

OVER DE VOLKSKUNST-THEATERBEWEGING IN DE SOWJET-UNIE

E. ROELANTS

Opmerkelijk, en typisch voor de ontwikkelings-tendenzen der kunst in de Sowjet-Unie, is zonder twijfel de verhoogde aandacht, die sinds ruim een jaar aan de dag treedt voor de, reeds veel langer beoefende — volkskunst; een feit, waar een tweede direct naast staat: de grote zorg, waarmee het „nationale“ in de kunst wordt omgeven.

De eerstgenoemde aandacht betreft de kunst dóór de massa, de tweede in hoofdzaak de kunst vóór de massa, maar beiden ontspruiten uit eenzelfde inzicht, dat men gans terug moet keren tot de bronnen, wil men nieuwe sappen aan de wortels der kunst toevoeren, — wil men tevens, dat de kunst in het volk verworteld is.

En in hoe grote mate geldt dit voor de kunst van het theater, die, meer dan welke harer zusters ook, leeft van de verankering in de massa! Wachtangow, de overleden leider van het beroemde theater in Moskou, dat zijn naam draagt, heeft reeds in 1919 hierop gewezen, en in zijn dagboek staat te lezen, dat z.i. de kunstenaar een fout begaat tegenover zijn leven, zo hij niet put uit die bron, — zo hij niet zoekt naar dat zaad. Gorki, op het grote Schrijverscongres, dat in Augustus '34 te Moskou werd gehouden, maant: „verzamel jullie folklore (oorspronkelijke volkskunst), leer van haar en bewerk ze!“

Er valt wellicht over te praten, in hoeverre deze weg in andere situaties de juiste en de aangewezen is, — gezien b.v. het feit, dat pogingen in die richting bij ons meestentijds een reactionair karakter dragen; — maar wanneer men bedenkt, met hoeveel nieuwe millioenen de toeschouwers-schare is toegenomen sinds het bestaan der Sowjet-Unie, en als men dan wegen zoekt om niet alleen die massa kennis te doen nemen van reeds voorbijë culturen, en in aanraking te brengen met reeds bereikte „verworvenheden“, — maar als men wegen zoekt, nieuwe culturen te helpen bij hun ontstaan, — latente (sluimerende) krachten zich te laten ontwikkelen, — zoals zulks toch overal in de Sowjet-Unie aan de orde is, — dan zal een ieder, die zich een objectieve voorstelling maakt van deze geweldige en verantwoordelijke taak, tot het inzicht komen, dat het gevolgde richtsnoer het enig juiste is. De ingeslagen weg is wel-is-waar een primaire, maar daarom juist een zo doelmatige. Een weg, die waarschijnlijk wel een lange zal blijken, alhoewel wij alle reden hebben, huiverig te zijn voor al te groot pessimisme te dien opzichte: — wij hebben immers reeds herhaaldelijk kunnen ervaren, dat de Sowjet-Unie andere tijdsnormen heeft weten op te stellen en te verwezenlijken, ook in cultuur-aangelegenheden, — al laten dezulke zich moeilijker binnen vastgestelde tijdsbestekken realiseren (verwerklijken), dan materiële opgaven.

Maar er zijn dan ook geen termijnen voor vastgesteld; alleen

wordt er intens aan gewerkt, en grondig, en met groot enthousiasme, gelijk dit trouwens ook alweer op alle levensgebieden in de Sowjet-Unie het geval is.

Wat speciaal de volkskunst betreft: — in Moskou heeft zij sinds ongeveer 10 maanden een eigen gebouw gekregen; de voormalige „Music-hall” is tedieneinde herdoopt en — o.a. door fraaië en vrolijke wandschilderingen — ingericht tot Volkskunst-theater, „het theater dat de grootste spelerstroep ter wereld bezit”. Boven de toneel-opening prijkt de toepasselijke, door Stalin geformuleerde leuze: „Het leven is beter, is blijder geworden”, en avond aan avond treden hier „liefhebbers” op, — liefhebbers in de ware zin des woords; soms 600 of meer op één avond en in één programma, — in al hun bonte afwisseling van nationaliteit, maar één in alle gemeenzame levensvreugde! Het zal de lezers dezer bladzijden bekend zijn, dat in de vele cultuurclubs, zowel in de steden alsook op het land, zowel in het hoge Noorden alsook in Oesbekistan, zowel in Armenië alsook in Siberië, zowel in de fabrieken alsook in de kolchozen, zowel in het Rode Leger alsook bij de paedagogen, gelegenheid te over bestaat, zich in zijn artistieke of andere liefhebberij systematisch te bekwamen, er deugdelijke opleiding te genieten, — waardoor dan ook zangkoren, dansgroepen, toneelgroepen, jazzbands, instrumentalisten, acrobaten, symphonieën nationale orkesten gevormd worden, die na grondige scholing en geregelde (soms dagelijkse!) oefening en voorbereiding tot opmerkelijke prestaties in staat blijken.

Een wisselende selectie (keur) uit deze honderdduizenden (naar recente (nieuwe), maar niet volledige gegevens tellen de diverse clubs voor artistieke zelfwerkzaamheid — alleen in de steden — meer dan één miljoen leden!) vult de rijk geschakeerde en boeiende programma's van dit theater. Men vindt daar ten tonele metro-bouwers, grenswachters, transport-arbeiders, kolchos-boeren, fabriek-arbeiders, leraren, Roodarmisten, of, anders: Russen, Kaukaziërs, Oesbeken, Turken, Zigeuners, Osseten en wat niet al; alle de vele beroepen, alle de vele nationaliteiten, alle leeftijden. Wel te verstaan: dit theater werd tot centrum, — is als het ware de bekroning dezer massa-beweging, — ongeacht de plaatselijke of uitwisselings-opvoeringen, de olympiaden enz.

Het spreekt vanzelf, dat volkeren, die in zo omvangrijke mate actief deelnemen en zich daarbij zo grondig scholen, op grootse wijze de eerste voorwaarde vervullen voor een levende verbondenheid van volk en cultuur.

Men heeft, te anderer plaatse, wel eens getracht, de goede volgorde om te keren, en een volkscultuur willen scheppen, vóórdat het volk als zodanig een levende eenheid was; — pogingen, die steeds hebben moeten stranden. Romain Rolland schreef in 1903 terecht in zijn boek over het volkstheater: „Wilt gij een volkstheater? Begin dan een volk te hebben, een volk, wêlks geest genoegzaam vrij is om er zich in te verheugen, een volk

dat over vrije tijd beschikt, dat niet afgemat wordt door ellende". In de Sowjet-Unie zijn deze voorwaarden vervuld! De artistieke zelfwerkzaamheid is daar een der belangrijkste graadmeters, waarin het zo gestegen cultuur-niveau (peil) van de gehele bevolking tot uitdrukking komt. Een van de leiders van het Moskou'se Volkskunst-theater schreef in dit verband: „De socialistische opbouw heft de polarisatie (tegenovergesteldheid) van hoofd- en handen-arbeid op; zij heeft een nieuw mensentype geschapen, dat harmonisch is ontwikkeld, en heeft daarbij de kunst geïntroduceerd in het leven der arbeiders, als één harer wezenlijke componenten (bestanddelen)."

Van welke betekenis dit voor de cultuur van een volk is, behoeft nauwelijks te worden gezegd, en het is in dit verband wel interessant, kennis te nemen van het oordeel van Huizinga in zijn „In de schaduwen van morgen", waar hij de vinger op een der wonden van onze Westerse cultuur legt:

„In de oudere en engere gemeenschaps-vormen", zo schrijft hij, „schept en bedrijft het volk zelf zijn vermaak: in zang, dans, spel en atletiek. Men zingt, danst, speelt samen. In de moderne cultuur heeft zich dit alles voor het overgrote deel verschoven tot een: men laat voor zich zingen, dansen, spelen. Het spreekt vanzelf, dat de verhouding uitvoerenden en toeschouwers van de beginne af gegeven is. Maar het passieve element neemt voortdurend toe in vergelijking tot het actieve. Zelfs ten opzichte van de sport, dien machtigen, modernen cultuurfactor, is het steeds meer geworden: de massa, die voor zich laat spelen. De verwijdering van den toeschouwer aan een actief deelnemen aan het gebeuren gaat zelfs nog verder", schrijft hij en hij noemt dit terecht een bedenkelijk feit, al noemt hij het dan, vanuit zijn burgerlijke beschouwingswijze, tevens onontkoombaar!

Ook in dit licht verheugen de ontwikkelings-tendenzen, waarop in de aanvang van dit artikel werd gewezen, en blijkt het wijs beleid. De zo talrijke, oude en nieuwe culturen der volkeren van de Sowjet-Unie zullen er ongetwijfeld baat bij vinden, en er de zuiverende, vernieuwende en gezonde invloed van ondergaan, zodat in nog grotere mate waar zal worden het woord, dat óók voor de theaterkunst zijn geldigheid bezit: „nationaal naar de vorm, socialistisch naar de inhoud".

AMSTERDAM

THEUN DE VRIES

De wolken dalen over Amsterdam,
wolken van Holland, traag en overmachtig;
maar al het avondlicht stijgt in één vlam
en kleurt hun diepte en dreiging ros en prachtig.

De dagen stormen over Amsterdam
en waaiën door het labyrinth van straten
— vol weemlend volk, als bijen in de raten —
stalen muziek van vliegtuig, kraan en tram.

De regens suizen over Amsterdam
— een slepend lied van logge pierementen; —
smokig en vaal vervaagt de vroege lente
en alle ramen staren triest en klam.

En somtijds straalt de sneeuw op Amsterdam,
en in het koele blauw der winternachten
huivert de maan zo eenzaam op de grachten,
alsof zelfs hier de tijd tot stilstand kwam.

Dit blijft de stad van Holland: Amsterdam,
de watertuin, waaruit de torens steigeren,
stad onzer liefde — wát men ons ook nam, —
liefde, die niet verminderen kan of weigeren.

Want loens boosaardig loert op Amsterdam
een vijand, die naar buitenlandse wetten
zijn brandmerk op de vrijheid wenst te zetten
en 't hakenkruis te hijsen op den Dam.

Alarm, o werkend hart van Amsterdam!
Rijp, onder sneeuw en storm en voorjaarsregen,
eenheid der duizenden, de toekomst tegen:
breek wat U scheidde en U de kracht benam —

In naam der vrijheid, die niet sterven kan:
Aan ons de wolken, winden en getijden,
aan ons, leven en arbeid te bevrijden,
aan ons dit land, aan ons — dit Amsterdam!

DE MAN-ACHTER-HET-LOKETJE

K. VAN DER VEER

„Hè!?", roept de man-achter-het-loketje.

Hij schrikt wakker, terwijl hij juist even ingedommeld was, en zijn vrouw schrikt wakker.

„Slaap dan toch", zegt ze, verdrietig.

De man-achter-het-loketje geeft geen antwoord op wat ze zegt. Hij hoort het niet eens. Hij hoort niets dan een eentonig gemompel van stemmen, ergens in de verte, en hij ziet niets dan de gezichten, die hij, elke dag weer, heeft gezien door het kleine luikje in het gaas voor zijn loket, op het bureau voor Openbare Armenzorg. Die gezichten verdringen elkaar, schuiven voor elkaar langs, naar hem toe en van hem af, en weer naar hem toe.

Hij doet zijn oog stijf dicht, en hij doet ze wijd-open, maar hij blijft de gezichten zien. Hij wil aan iets goeds denken, om zichzelf af te leiden, maar er is in zijn leven niets zó goed, dat hij die gezichten niet ziet, als hij er aan denkt. Hij gaat op zijn rug liggen, en dan eens op zijn zij, en dan voorover, — altijd ziet hij die gezichten en hoort hij het eentonig gemompel van stemmen, ergens in de verte.

„Ik kan niet slapen", klaagt hij.

Hij heeft nog geen enkele keer 's nachts goed kunnen slapen, zo lang hij de Man-achter-het-loketje is.

De gezichten die hij overdag zag, kwellen hem.

„Het is ongewoonte", zeggen zijn collega's. En zijn vrouw zegt ook, dat het wel ongewoonte zal zijn, en dat zegt ieder, met wie hij er over praat. En ze zeggen, dat het wel zal wennen.

„Als je het eerst maar een paar weken gedaan hebt".

Een half jaar geleden liep hij nog te stempelen, met duizenden anderen. Toen kreeg zijn Partij een meerderheid in de raad en in het college van burgemeester en wethouders. De beste partijenoten kregen baantjes: bij de diensten voor armen- en werklozen-zorg, en bij de dienst der arbeidsbemiddeling.

Hij kwam op het bureau, en controleerde, aan de hand van stempelkaarten, de gele en groene en rode staten, met namen, adressen, en achter elke naam het bedrag, dat aan steun uitgekeerd moest worden. Hij werkte met papieren; dat was goed werk. Maar nu hij achter het loket staat, ze zeggen, dat hij promotie maakte, — moet hij werken met de gezichten van de mensen, daarvóór.

Hij ziet ze zelfs nog, als hij zich des morgens haastig wast, en als hij zit te eten, en als hij door de roezige straten loopt naar 't bureau, waar dan al, in een lange rij, de mensen staan te wachten.

Als hij ze even niet ziet, terwijl hij, voor ze aan 't werk gaan, wat met zijn collega's praat, en probeert te schertsen, is er dadelijk daarna toch al weer een voor het loket.

Met grote ogen kijkt het hem aan.

„Ik heb van de week een gulden te min steun ontvangen!", zegt het nors.

Haast altijd hebben ze te min steun ontvangen, of is hun stem-
pelkaart is ingehouden.

Hij moet nu vragen:

„Hoe weet je, dat je te weinig steun hebt ontvangen?”

„Dat is de enige manier om die lui af te troeven!” zeggen zijn
collega's.

Maar omdat hij al in zo lang niet eens goed heeft geslapen, is
hij zó moe, dat hij niet de moed heeft, iemand af te troeven. En
zacht vraagt hij:

„Wie is U?”

Het gezicht noemt een naam, die hij haastig noteert. En, om
dan een ogenblik weg te zijn, zegt hij:

„Ik zal even voor U gaan informeren”.

Hij keert zich om, en gaat, van-uit zijn hokje achter het loket,
naar de collega's, aan de tafel met de bundels groene en gele
en rode staten.

„Kan een van jullie niet even nakijken, waarom die of die een
gulden te weinig steun heeft ontvangen?”, vraagt hij, aarzelend.
Hij weet wel, dat ze dit toch niet zullen doen.

„Ik heb gisteravond Marlene Dietrich gezien, in „De Duivel is
een vrouw”, zegt de een. En zonder op wat hij vroeg, in te
gaan, raadt hij den man-achter-het-loket aan:

„Ga jij die ook maar eens zien. Dat brengt je tot wat andere
gedachten”.

„Kan een van jullie...”, begint hij weer.

Een ander houdt hem een cigarettens-étui voor en vraagt:

„Roken? Steek dan op en ga weer terug naar je tralie-hok!”

Hij neemt een sigaret en gaat terug naar zijn tralie-hok.

In zich-zelf loopt hij, zonder dat hij het weet, te mompelen,
dat de duivel een vrouw is.

De ogen in het gezicht voor het luikje in het gaas kijken hem
hoopvol aan.

„We zullen het onderzoeken”, hoort hij zich-zelf zeggen.

Dan valt het hem ineens op, dat het gezicht dat van een vrouw
is, en die vrouw weet, dat ze niet weg moet gaan, voor ze de
gulden steun, die ze deze week te weinig ontving, krijgt.

„U zult er wel van horen”, beweert hij.

„Daar heb ik niets aan!” zegt de vrouw. Ze is oud en lelijk.

„Waarom blijft ze toch staan?” vraagt hij zich af. Omdat ze
blijft staan, moet hij nu zeggen:

„Ga nu je gang maar; er staan meer mensen te wachten”. Hij
gelooft, dat het hem gemakkelijker zou vallen, dit te zeggen,
als ze hem maar niet zo aankeek.

„Gaat U nu eerst naar huis”, zegt hij zacht.

Hij ziet haar mond open gaan, en hij hoort woorden, die hij niet
allemaal begrijpt.

„De duivel is een vrouw...”, denkt hij. Maar in elk geval is het
niet deze vrouw.

„Ik ga niet weg, voor ik mijn gulden heb!” is het laatste, wat
ze zegt. Dat begrijpt hij goed.

Als ze niet weg gaat, zal hij haar weg moeten laten halen.

„Maar dat kan toch niet!”, zegt hij hardop, en nadrukkelijk.

„Ik zal je laten zien, dat het kan!” schreeuwt de vrouw.

Hij kan haar niet weg laten sleuren door politie-agenten, omdat ze al zo oud is, en omdat hij zelf zo moe is, en omdat hij een jaar geleden toch óók nog liep te stempelen.

„Hoeveel kinderen heb je?”, vraagt hij. Het gaat hem niets aan, hoeveel kinderen ze heeft. Hij vraagt het alleen, omdat hij op-eens aan zijn eigen kind denkt.

„Vier!” zegt ze, moedeloos. En ze vertelt nog eens, wat ze allemaal al verteld heeft: dat ze negen gulden ondersteuning krijgt, en dat daar vier-gulden-vijftig huishuur af moet...

„En nu heb ik ook nog een gulden te min ontvangen”, eindigt ze.

„Ja”, zegt hij. Hij heeft aan zijn kind staan denken, — het kind, dat naar een Montessori-school zal, nu hij een goed salaris verdient. Te-vergeefs tracht hij zich voor te stellen, hoeveel een gulden is.

Achter zich hoort hij zijn collega's lachen. Ze hebben gemerkt, dat hij weer moeilijkheden heeft. Het is al een paar keer gebeurd, dat iemand weigerde, zich van voor het loket te verwijderen, en dat hij maar wachtte, en praatte, tot de chef er bij moest komen.

„Als je niet geschikt bent voor dat werk...” dreigde die dadelijk.

„Het is toch het beste, dat U nu eerst naar huis gaat”, dringt hij bij de vrouw aan.

„Ik ga niet!” houdt ze hardnekkig vol.

„Het moet!” zegt hij.

Het moet, omdat anders de chef kan komen, en haar weg laten brengen door de politie, en dan tegen hem zeggen, zo schamper:

„Als je niet geschikt bent voor dat werk...”

En het moet, omdat zijn dochtertje niet naar een Montessori-school kan, als hij niet geschikt is voor zijn baantje.

Daarom zegt hij: „Ja, dan zal ik de politie opbellen.”

„Doe dat maar!” zegt de vrouw, die begint te huilen.

Hij doet het. Hij telefoneert, en twee minuten later komen een paar sterke, jonge kerels in nette blauwe uniformen, die, de vrouw tussen zich in, weg sleuren, de deur uit.

Dadelijk komt al weer een ander binnen.

Maar die moet even wachten, want de man-achter-het-loket is er niet.

Hij staat bij zijn collega's, die lachend naar hem opzien, en vragen: „Wie was het?”

Als hij de naam van de vrouw heeft genoemd, zoekt een van hen in een bundel gele staten...

„Ja... die hééft een gulden te weinig ontvangen; dat zal wel een vergissing zijn geweest.”

„De duivel is een vrouw...” gromt de man-achter-het-loket binnensmonds.

Hij wilde vloeken, maar kon geen vloek bedenken.

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE III

H. VAN REINVELD

Wanneer we nog even de beide vorige artikelen nagaan, dan blijken de belangrijkste conclusies tot welke we tot nu toe gekomen zijn, wel de volgende:

1e. Alle stoffen zijn opgebouwd uit zeer kleine bouwstenen, z.g. moleculen.

2e. De moleculen van elke stof hebben nog altijd dezelfde eigenschappen als deze stof zelf.

3e. De moleculen van de verschillende stoffen zijn verschillend.

4e. Arbeidsvermogen of energie kan wel van vorm veranderen, maar wordt nooit vernietigd. Schijnbaar gaat het wel eens verloren, doch in werkelijkheid blijkt het dan toch in een even grote energie van een andere vorm overgegaan te zijn.

5e. Wat wij „warmte” noemen, is niets anders dan de bewegingsenergie van de moleculen, die zich kenbaar maakt door het botsen van deze moleculen tegen de wand van een vat, of eventueel tegen onze huid.

We zullen nu nog een belangrijke eigenschap van de stof met de molecuulair-theorie trachten te verklaren:

Op hetzelfde plekje, waar we 's zomers met een koene duik de warmte ontsnappen, vallen we in een „ouderwetse” winter een gat in ons hoofd, genietend van de edele schaatsenrijfsport en de snerpande kou. En we voelen aan de lijve dat het water bevroren is, dat het van „vloeibaar”, „vast” geworden is. Snel gaan we naar huis om warme kwast te drinken, maar jawel, de ketel op het fornuis is drooggekookt, al het water is er uit verdampd, het is in de dampvorm overgegaan.

Blijkbaar kan water zich dus in drie vormen aan ons voordoen n.l. als een vaste stof, een vloeistof of een gas, en blijkbaar is dit afhankelijk van de temperatuur. Hoe kunnen we dit nu verklaren met de molecuulair-theorie? Wel, we hebben reeds verteld, hoe een gas bestaat uit moleculen, die met een grote snelheid rondvliegen, zich van elkaar betrekkelijk weinig aantrekkend. Natuurlijk botsen ze wel onderling en veranderen daardoor van richting, maar verder maakt het toch niets uit. Nu is de zaak eigenlijk zo, dat de verschillende moleculen elkaar wel aantrekken, maar door hun grote snelheid merken ze daar niets van. Het is als bij de mensen; hebben we grote haast en ontmoeten dan een vriend, dan roepen we hem misschien wel wat toe, maar lopen toch door. Nu hebben we echter gezien, dat als we de temperatuur van een gas verhogen, de moleculen steeds sneller gaan lopen; ze zullen zich dan dus nog minder met elkaar bemoeiën. Verlagen we echter de temperatuur, dan worden de

gasmoleculen trager, ze bewegen minder snel en krijgen, om het populair uit te drukken, wel zin in een praatje. Ontmoeten ze een andere molecuul, dan blijven ze even in diens nabijheid, alvorens hun weg te vervolgen, met het gevolg, dat al de moleculen dichter op elkaar klitten en dat hun weg daardoor dus kleiner wordt en ze meer als een dronken man van de één naar de ander waggelen; en in deze toestand nu spreken we van een vloeistof. Daar de moleculen veel dichter bij elkaar zitten, zal onze hand, als we deze door de vloeistof heen bewegen, meer moleculen op zij moeten drukken en dus een grotere weerstand ondervinden. Verder zullen de moleculen meer in elkaars nabijheid blijven, zoals we dat van een vloeistof gewend zijn. Verlagen we nu echter nog meer de temperatuur, dan worden ze nog trager, met het gevolg, dat ze helemaal door hun wederzijdse aantrekkingskracht op hun plaats vast gehouden worden. De stof is „vast” geworden en het kost meer of minder moeite, de moleculen weer van elkaar te halen, de stof te breken. Nu zal men echter geneigd zijn te vragen, hoe het dan komt, dat, als we bijv. een glas breken, de moleculen dus van elkaar af brengen, we dit niet weer kunnen maken door de scherven weer tegen elkaar aan te drukken, de moleculen dus weer bij elkaar te brengen (liefst voor dat de eigenaar het gemerkt heeft). Wel, dat ligt hem in het feit, dat de aantrekking tussen de moleculen alleen maar groot genoeg is op zo'n kleine afstand, — dat het ons onmogelijk is, deze weer zo dicht bij elkaar te brengen. We kunnen er echter wel een andere stof tussen brengen in vloeibare vorm, waarvan de moleculen door de moleculen van beide scherven aangetrokken worden. Doordat deze tussenstof vloeibaar is, kunnen ze nu wel dicht genoeg naderen, en wordt, na verloop van tijd, de tussenvloeistof hard, dan zitten de scherven weer vast, het glas is gelijmd!

Ook zouden we de scherven bij de randen zo hoog hebben kunnen verhitten, dat deze weer vloeibaar zouden worden. Drukken we ze dan samen, dan lopen de moleculen van de ene scherf weer tussen die van de anderen door en als nu alles weer afkoelt, dan zijn ze weer dicht genoeg bij elkaar om een geheel te vormen, en we zeggen, dat het glas (of eventueel het ijzer) gelast is.

ATOMEN

Zoals bekend is, zijn er zeer veel stoffen, die door meer of minder sterke verhitting vloeibaar en eventueel ook gasvormig worden (ijzer, koper, glas, lucht, was, parafine, enz.); er zijn echter ook stoffen, die zich geheel anders gedragen. Denkt U maar eens aan het volgende drama. Tegen Sinterklaas wou moeder-de-vrouw het gezin verblijden met eigengemaakte borstplaat. De pan met suiker stond op het vuur en juist ging de suiker smelten, toen een kennis met een alarmerend politiek nieuwtje aan kwam draven. Moeder-de-vrouw mee naar binnen, „eventjes maar”, maar jawel, even later een hevige stank, de keuken staat vol

damp en inplaats van borstplaat, zit er in de vergeten pan nog maar een onooglijk klompje zwarte kool. De suiker is totaal verkoold en met de beste wil van de wereld herkent niemand meer in die zwarte massa de lekkere zoete (en dure) suiker. Blijkbaar is er een andere stof ontstaan, die natuurlijk ook weer uit moleculen, zij het dan ook geen suiker-moleculen, is opgebouwd. En dit treurige geval geeft aanleiding tot de belangrijke conclusie, dat blijkbaar de „korreltjes“, de moleculen, zelf ook nog kunnen veranderen; maar dan ligt het wel voor de hand om te veronderstellen, dat de moleculen, die we tot nu toe dus aanzagen voor de kleinste deeltjes waaruit de stof opgebouwd is, zelf ook weer uit nog kleinere deeltjes bestaan en dat door andere groeperingen van deze nog kleinere deeltjes, het ene molecuul in het andere kan overgaan. Als we nog even denken aan ons beeld van de Handelsmaatschappij en de arbeiderswoning, die we beiden, in gedachten dan altijd, tot in hun bouwstenen hadden afgebroken, dan zien we, dat we ook daar die beide gebouwen nog niet in hun kleinste bouwstenen hadden verdeeld. Immers de bakstenen zijn zelf weer opgebouwd uit gebakken klei en misschien zijn de beide soorten stenen, hoewel natuurlijk van totaal andere kwaliteit, uit dezelfde klei gebakken, de ene soort alleen met veel en veel meer zorg. In dat geval zou dus, als we van de stenen weer de klei konden maken, zelfs het kwaliteitsonderscheid vervallen, dat ons eerst nog deed aarzelen, ze als gelijk te beschouwen. Inderdaad blijken nu ook de moleculen op hun beurt weer opgebouwd te zijn uit nog kleinere „korreltjes“, die de naam van atomen dragen. Terwijl we echter miljoenen en miljoenen soorten moleculen kennen, kennen we slechts 92 soorten atomen. Al deze verschillende soorten moleculen vinden n.l. hun oorsprong in de verschillende rangschikking van deze 92 atomen, doch hoe dit precies zit, zullen we in een volgend artikel bespreken.

(wordt vervolgd)

boek-bespreking

DRIE BROCHURES VAN „WAAKZAAMHEID”

A. LANKHOUT

Het Comité van Waakzaamheid van Nederlandse intellectuelen heeft een grote taak op zich genomen. Het wil de in cultureel en ook in politiek opzicht in de tegenwoordige samenleving zo belangrijke groep van de intellectuelen wijzen op, en afhouden van het gevaar, waarmede het fascisme de cultuur bedreigt. Hoe nodig dat is, weet ieder, die getracht heeft om de verbanden, die tussen deze begrippen: intellectuelen, cultuur en fascisme bestaan, nader te beschouwen.

De intellectuelen zijn in onze maatschappij de typische dragers van de cultuur geworden; zij dragen haar en scheppen haar. Zo volkomen heersers als het oppervlakkig moge schijnen, zijn de intellectuelen echter niet op dit terrein. Want wat betreft hun hele maatschappelijke bestaan, zijn zij afhankelijk van de maatschappij, waarin zij leven en in welke zij geen onafhankelijke positie innemen. Daardoor lopen de intellectuelen gevaar, om samen met de groep van mensen, waaruit zij meestal voortkomen en waartoe zij maatschappelijk behoren, meegetrokken te worden in hun opvattingen en in hun neigingen. De groep nu, waartoe de intellectuelen behoren, is grotendeels de middenstand; juist die maatschappelijke laag, waarin het fascisme veel aanhangers telt.

Zo zien we thans de intellectuelen op de tweesprong. Enerzijds kunnen zij als dragers van de cultuur deze hoog houden en vrijwaren voor de oncultuur van het fascisme, anderzijds kunnen zij zich laten meeslepen door de vele schoonklinkende en idealistische frasen, waarmede het fascisme zo velen hunner omgeving heeft ingepalmd. Voor de intellectuelen op de tweesprong kunnen de brochures van Waakzaamheid een grote waarde hebben. Want zij tonen, — en hier hebben we speciaal de brochures van Prof. Kohnstamm en van A. van Duinkerken op het oog, — dat deze frasen slechts een schone schijn voor een gevaarlijke on-culturele achtergrond zijn. Het grote gevaar van het fascisme en van de N.S.B. in het bijzonder voor belangrijke culturele goederen wordt scherp belicht, door Kohnstamm van protestants, door van Duinkerken van katholiek standpunt.

De derde brochure: „Anti-semitisme en nationaal-socialisme in Nederland”, toont aan de hand van vele citaten overduidelijk aan, dat de N.S.B. zij het dan ook niet „officieel”, dan toch officieus in zo'n mate anti-semitisch is, dat dit gif samen met verwarde rassen-theoriën door de vele (mond-)openingen harer sprekers naar buiten stroomt!

Over de beide eerste brochures (de derde is zuiver informatief), moet ons weer dezelfde verzuchting van het hart, die geslaakt werd bij het bespreken van het boek van Mr. Marchant in een vorig nummer van „Politiek en Cultuur”, n.l. dat we veel — en soms juiste — critiek te lezen krijgen op fascistische theoriën en opvattingen, dat echter over de oorzaken van het fascisme, over zijn samenhang met andere maatschappelijke verschijnselen, weinig of niets wordt geschreven. Een diagnose, geen onderzoek naar de oorzaken. Daarom mist men ook steeds een aanwijzen van een

richting in de strijd tegen het fascisme, daardoor blijven de brochures gedeeltelijk zo ver van de praktische strijd tegen het fascisme staan. En een begrip van de grote kracht van de arbeidersklasse als tegenhanger van het fascisme is nog verder te zoeken.

Men bestrijdt echter het fascisme — hoe vijandig het ook aan de cultuur is — niet alleen met culturele wapenen. Men moet alles in zijn samenhang zien. En ook de bedreiging, die het fascisme voor de cultuur betekent, hangt samen met sociale en politieke oorzaken en betekenis van het fascisme, die dus niet uit het oog verloren mogen worden. Het zou te wensen zijn, dat het Comité ook deze vraagstukken in een volgende brochure eens door een zaakkundigen schrijver uiteen liet zetten.

DE VOORWAARDEN VAN DE EERSTE RUSSISCHE REVOLUTIE ¹⁾

C. MULLER

Van Lenin's verzamelde werken, die compleet zullen zijn in 12 delen, ligt het eerste thans voor ons.

In deze, 576 bladzijden omvattende kloeke band werden de opstellen verzameld over de voorwaarden tot de eerste Russische revolutie.

De tekst werd onmiddellijk uit het Russisch vertaald onder redactie van Mr. A. S. de Leeuw, W. Reesema, Ir. S. J. Rutgers, Ir. D. Schermerhorn en Ir. A. Struik. En laten we het maar direct zeggen: zowel naar het uiterlijk als naar het innerlijk is het een respectabel stuk werk geworden.

Een prestatie, die denkkelijk niet alleen gewaardeerd zal worden door hen, die met deze geschriften voor het eerst kennis maken, maar ook velen, die ze reeds kennen uit de Duitse vertaling. Het is een genoeg, deze bladzijden te herlezen in de toch altijd direkter-aansprekende moedertaal: vooral nu het Nederlands met zo'n nauwlettende zorg en over 't algemeen gelukkig werd gehanteerd.

Na een verantwoording van de door de redactie gevolgde methode volgen als algemene inleiding de korte levensbeschrijving van Lenin door Sorin en het inlichtende artikel over het Leninisme van den voornamen theoreticus Adoratski. De opmerkingen over de methode, die Lenin toepaste bij de studie van Marx' werken, en de aanwijzingen, hoe wij Lenin's geschriften met het meeste voordeel kunnen bestuderen, moeten door allen worden gelezen.

De opstellen uit de periode 1894—1899 vallen in twee afdelingen uit-een:

1. De sociaal-economische voorwaarden tot de eerste Russische revolutie;
2. De strijd om de hegemonie van het proletariaat.

In een referaat, dat Lenin in 1893 hield in een Marxistische bijeenkomst te Petersburg, wees hij reeds op de noodzaak om van de abstracte, zuiver „academische” beschouwing der verschillende vraagstukken over te gaan tot de concrete studie der problemen.

Deze eis brengt hij ten uitvoer in de studie over de sociaal-economische voorwaarden tot de eerste Russische revolutie. Hij past de Marxistische

¹⁾ W. I. Lenin, „Verzamelde Werken”, in 12 dln.; 1ste deel; Uitgeverij „Pegasus”, 576 blz., f 2.25, geb. f 2.90.

methode toe op de economische toestanden van Rusland; uit de resultaten van dit onderzoek leidt hij de richtlijnen af voor de politieke strijd.

Welk een diepe en veel-omvattende kennis zowel van het Marxisme als van de burgerlijke economische literatuur toont de schrijver hier reeds.

Het boerenvraagstuk in Rusland aan het eind van de negentiende eeuw wordt door hem van alle zijden belicht. Elk enigszins belangrijk kenmerk van het Russische landbouw-bedrijf krijgt zijn passende plaats aangewezen in de hele structuur van de Russische volkshuishouding. De algemene strekking van de ontwikkeling der agrarische verhoudingen wordt nagegaan en de uit deze verhoudingen voortvloeiende klassenkrachten tegen elkaar afgewogen. Dit laatste ziet Lenin als de voornaamste taak bij elk onderzoek. Met nauwlettenheid vervolgt Lenin het doordringen van kapitalistische elementen in de nog half-feodale maatschappij: „de macht van de grond vermindert, de macht van het geld neemt toe”.

Intense aandacht wijdt hij aan het feit, dat de onderste lagen voortdurend uit de rijen van de kleine hofstede-bezitters worden gestoten en zo voor de strijd van het proletariaat gewonnen kunnen worden. Uit het accurate onderzoek worden de conclusies getrokken en worden de perspectieven aangegeven. En tussen deze zakelijke beschouwingen voert de schrijver zijn bijtend-scherpe polemieken tegen de theoretische opvattingen der narodniki (volks-socialisten). In het hoofdstuk: De „missie” van het kapitalisme trekt Lenin scherp de scheidingslijn tussen hem en de narodniki.

Dezen ontkennen aan de ene kant de progressieve rol van het kapitalisme, aan de andere kant onderschatten zij de diepste tegenstrijdigheden in het Russische kapitalisme. „Een hele reeks van fouten ontstaat bij de narodnikischrijvers uit hun pogingen om het bewijs te leveren, dat zulk een onevenredige, sprongsgewijze, vermetele ontwikkeling in het geheel geen ontwikkeling is”. En „de diepste oorzaak van de meningsverschillen tussen ons en de narodniki ligt misschien wel in het verschil tussen de fundamentele opvattingen over de sociaal-economische processen. Bij het onderzoek van deze processen trekt de narodniki gewoonlijk deze of gene moraliserende conclusie: hij ziet in de verschillende, aan de produktie deelnemende groepen van personen niet de scheppers van de ene of andere levensvorm; hij stelt zich niet ten doel, het geheel van de sociaal-economische betrekkingen als het resultaat van de wederzijdse betrekkingen tussen deze groepen met hun verschillende belangen en hun verschillende historische rol voor te stellen”. Onwillekeurig denkt men aan gelijksoortige stromingen van tegenwoordig. Deze gehele studie prikkelt trouwens tot vergelijking met de agrarische verhoudingen in andere „achterlijke” landen, met de toestand in China en Spanje in de eerste plaats.

Steunend op dit economisch onderzoek, op het verworven inzicht in de belangrijkste klassenkrachten, stelt Lenin dan in de tweede afdeling van het boek de richtlijnen vast voor de politieke strijd.

Hij ontmaskert de politiek van de narodniki, de zich noemende „volksvrienden”. Hun program is reformistisch. Als echte ideologen van de kleine burgerij willen zij niet de opheffing van de uitbuiting, maar de verzachting daarvan, — willen zij niet de strijd, maar de verzoening.

„Heel hun filosofie loopt uit op de jammerklacht, dat er strijd en uitbuiting bestaat, maar dat deze er niet „behoefde” te zijn, als... als er geen uit-

buiters zouden zijn". „En er zijn mensen, die zich hun leven lang met dergelijke „als" en „indiens" behelpen".

Toegelicht door concrete voorbeelden, wordt het fatale van deze opvattingen aan de kaak gesteld. Alle pogingen om de Russische bourgeoisie vrees in te boezemen door te wijzen op haar verantwoordelijkheid voor de ondergang van het volk, voor de armoede, de werkloosheid, de honger van de massa, noemt Lenin nutteloos. Het uitspreken van zo'n vonnis over de Russische bourgeoisie vergelijkt hij met het vonnis over de snoek, dat hem er-toe veroordeelde, in de rivier te worden geworpen.

De uitgebuite massa moet op zich-zelf leren vertrouwen, moet de strijd tegen de slavernij zelfstandig leren voeren.

In deze strijd moet het proletariaat de hegemonie veroveren, dat is het centrale punt, waar heel de werkzaamheid van Lenin om draait.

In tegenstelling tot de narodniki, die den boer als den mens van de toekomst in Rusland beschouwden, ziet Lenin den Russischen arbeider als den enigen en natuurlijke vertegenwoordiger van de gehele werkende en uitgebuite bevolking van Rusland.

Hoe moet deze hegemonie door het proletariaat worden veroverd?

In een „Ontwerp en toelichting van een program" werkt hij de stelling uit, dat elk streven naar het socialisme verbonden moet worden met de dagelijkse strijd tot verwezenlijking van directe economische eisen: de eenheid van de economische en politieke strijd stelt hij voorop.

De tradities van het Blanquisme — de samenzwerings-actie — verwerpt Lenin als de meest-ongeschikte strijdmethode. Daartegenover stelt hij de taak om het proletariaat op te voeden, te organiseren, te disciplineren.

Deze bladzijden vormen een hartstochtelijke oproep tot eenheid in de gelederen op de grondslag van strijd tegen het kapitalisme en vóór een zo groot mogelijke vrijheid. Noodzakelijk is één socialistische partij, die de democratische ideeën onder de arbeiders moet propageren. De Russische arbeider moet aan de spits van alle democratische elementen het absolutisme ten val brengen.

En ten-slotte gaat hij de vereisten na, waaraan zo'n partij moet voldoen. De nadruk wordt gelegd op de eenheid van theorie en practijk, waardoor dogmatisme en sectarisme worden bestreden.

Uit deze korte opsomming zal de lezer een indruk gekregen hebben van de waardevolle en... actuele inhoud van deze geschriften.

In de hiervoor genoemde studie over het Leninisme citeert Adoratski de volgende uitspraak van Lenin uit „De linkse stroming":

„Rusland heeft zich het Marxisme als de enig juiste revolutionaire theorie in de ware zin van het woord door lijden veroverd, door een halve eeuw van ongekende kwellingen en offers, van voorbeeldelooze heldhaftigheid, reusachtige energie en toegewijd zoeken, leren, in de practijk beproeven, van teleurstellingen, van toetsen en vergelijken met de ervaringen in Europa".

Na zovele jaren doen deze woorden aan als een beroep op bezinning. In Europa, ook in Nederland, kan een toenemende belangstelling voor het Marxisme geconstateerd worden. De verschijning van dit boek is er een bewijs van. Als vergelijkings-materiaal hebben wij echter niet meer alleen de teleurstellingen en het lijden van Europa, maar ook de successen en de

vreugde van de socialistische opbouw in het herboren land van Lenin. Deze tegengestelde ontwikkeling zal — daar twijfelen wij niet aan — voor steeds meerderen de aanleiding zijn tot een dieper ingaan op de grote maatschappelijke vraagstukken van deze tijd.

Veel misverstand, veel verwarring zal uit de weg geruimd moeten worden. Moge dit werk door een ruime verspreiding tot een beter inzicht bijdragen.

tijdschriften-bespreking

„DE SOCIAAL-DEMOCRAAT” OVER HET MILITAIRE VRAAGSTUK, NATIONALE GEDACHTE EN KONINGSCHAP

Op het congres der S.D.A.P., in Den Haag van 27 Februari tot 1 Maart gehouden, is aan de orde geweest het afzien van de „nationale ontwapening” als programmpunt. Hiertoe had een commissie, ingesteld na het partijcongres van verleden jaar, conclusies uitgewerkt.

Het laten vallen van bedoeld programmpunt wordt door velen opgevat als een vrijbrief om voortaan voor de begroting van defensie te stemmen, — al wordt dit noch in het meerderheidsvoorstel, noch in het minderheidsvoorstel met zoveel woorden gezegd.

In het twee-wekelijks discussie-tijdschrift „De Sociaal-Democrate” zijn vele pennen over dit vraagstuk in beweging geweest.

Over het algemeen blijkt weinig enthousiasme voor de wijzigingen. De formuleringen van de schrijvers maken vaak een zeer onduidelijke indruk, gehinderd als zij zijn door de verwarring, die de eigenmachtige wijziging van het standpunt ten opzichte van de nationale gedachte en het koningschap door de S.D.A.P.-leiding heeft aangericht. Temidden dezer verwarring tracht het rechtse partijbestuur zijn zienswijze aan de partij op te leggen.

E. Boekman schrijft in No. 6 van 19 December:

— „Het programmpunt der nationale ontwapening valt niet langer te verdedigen. Dit is de conclusie in negatieve zin, waartoe de commissie met op twee na algemene stemmen is gekomen. De positieve conclusie behoeft in haar uitwerking niet voor

ieder dezelfde te zijn. De overgebleven meerderheid minus twee andere leden verklaart van mening te zijn, dat **Nederland voor zijn veiligheid en voor het behoud van zijn zelfstandigheid zijn hoop moet vestigen op de collectieve veiligheid, die het Volkenbondsverdrag belooft.** ... Doch het nieuwe is, dat de commissie ons aanstaand congres ook wil doen uitspreken, dat indien de hulp van de Volkenbond mocht uitblijven... het Nederlandse leger toch zo sterk behoort te wezen, dat het met bijstand van de legers van andere staten het Rijk kan verdedigen. Hier ligt dus **de aanvaarding van de gedachte der gewapende landsverdediging met als consequentie het aanvaarden van begrotingen van defensie,** wanneer deze voldoen aan door ons noodzakelijk geachte voorwaarden”.

Het voornaamste voor een strijdenden democraat en anti-fascist: de aard en het karakter der Nederlandse weermacht, staat hier dus niet op de eerste plaats, tengevolge waarvan bovenstaand standpunt kan leiden tot het ondersteunen van een **reactionaire** weermacht. Dat wordt door anderen wel degelijk gevoeld. Zo schrijft **Jerohm Hartog** in No. 9, van 30 Jan.: — „Ik kan het niet helpen dat ik de houding der partij in militaire zaken een beklagenswaardige vind... We hadden gehoopt, dat de commissie het probleem zo had gesteld, dat ze duidelijk had uitgesproken, dat **landsverdediging socialistische plicht** kan zijn en dat deze socialistische plicht in een land als Nederland in bijzondere mate geldt. Deze opvatting is uit wat de commissie zegt wel te distilleren, maar duidelijk te lezen is ze niet... „Er zal nauwlettend voor

moeten worden gewaakt, dat de trouw der weermacht aan de democratische staatsinstellingen des lands verzekerd blijve. Daarom moet ook het officierencorps zo min mogelijk van de democratische gedachtenwereld des volks gescheiden zijn". — „Nu kan de commissie zeer gemakkelijk al deze eisen stellen, maar de waarheid is, dat de werkelijkheid er wat anders uitziet. Er is wèl een militaire kliek, **het officierencorps staat voor een deel wèl ver van de democratische gedachtenwereld des volks gescheiden** en er is ook in Nederland een vrij scherpe tegenstelling tussen het volk en een belangrijk deel van hen, die van hoog tot laag in het leger „leiding" geven". —

De leuze van de democratisering van het leger, die van een democratische weermacht in dienst van de vrijheden des volks, wordt echter niet gehoord. We zullen hier niet de opvattingen van **J. v. d. Wijk** citeren, die in enige opstellen de opvatting verdedigt, dat waar in een moderne oorlog de vernietiging zo groot is „dat er geen overwinnaars, doch slechts „overwonnenen" zijn — het „van Marxistisch standpunt(1)" onverantwoord is, schending van ons grondgebied met wapengeweld te keren. Zulke „princiële" opvattingen helpen in de huidige internationale verhoudingen Hitler. Niet minder verwarringwekkend is het standpunt in No. 10 van **M. Gerhard-Brandon**, die het oude standpunt van „laat ons de kazerne slopen" en van het gebroken geweertje in deze tijd van het agressieve fascisme blijft verdedigen:

— „Zij die het gebruik van wapenen afwijzen, weten dat de consequenties daaraan verbonden niet licht zijn. ... De tijden zijn veranderd; we hebben de bittere teleurstelling te slikken, dat de sociaal-democratie in haar opgang gestuit wordt en toch — hoe langer de Spaanse burgeroorlog duurt — hoe meer bij velen de vraag op komt: had men de burgerbevolking aan die hel mogen blootstellen?" —

Men ziet: een dergelijk standpunt levert het volk eveneens weerloos aan Franco, Hitler en Mussolini over. **E. Boekman** protesteert in hetzelfde nummer tegen dit „Tolstoiënisme":

— „waartoe het Tolstoiënisme leiden kan, blijkt uit de vraag van onze partijgenoten **of het in Spanje misschien maar niet beter ware geweest, onmiddellijk te wijken voor het geweld** en Spanje dus niet beter ware over-

geleverd aan de fascistische rebellen". Boekman begrijpt, dat de democratie weerbaar moet zijn. Maar wil hij ook volledig de consequentie aanvaarden van het standpunt, dat een democratische legerleiding en verwijdering van fascisten uit het officierskader noodzakelijk zijn om tot een weerbare democratie te komen?

Met hoe weinig geestdrift de hoera-wijziging in het militaire vraagstuk bij verschillende leden wordt ontvangen, bewijst een artikel: „Geen opbeuren-de lectuur" in No. 10 door **S. Horwitz**, die de nieuwe stellingname t.o.v. het militaire vraagstuk ondergaat als „het overboord gooien van veel dat ons lief en dierbaar was". Hij bepleit uit het oude Strijdprogram van 1925 te handhaven de zinsnede:

— **„Deelneming aan een bevordering van de internationale actie der arbeiders tot verhinderen van oorlog"** —

De meerderheid zowel als de minderheid der militaire commissie heeft namelijk een dergelijk voorstel, dat betrekking heeft op de actie der massa, eenvoudig vergeten. Daar stelt men blijkbaar geen vertrouwen meer in...

Een geschilpunt blijkt ook de zin uit het meerderheidsrapport: **„Verbod van particuliere wapenfabricage"**. **E. Boekman** verklaart zich er tegen, in No. 6 van 19 Dec., omdat „een klein land als het onze zeker niet in staat zou zijn, zich alleen door staatswapenfabricage van het nodige te voorzien". Een zonderling standpunt, als men weet, dat in Nederland verschillende particuliere wapenfabrieken onder controle van Duits kapitaal staan en dus reeds de veiligheid des lands een verbod van dergelijke particuliere wapenfabricage vereist.

Hier willen we ook enige meningen uit „de Sociaal-Democraat" over „monarchistisch streven", en „Oranje-boven" aanhalen, waaruit de algemene ontstemming blijkt over wat als een eigenmachtig streven der partijleiding en een afzakken tot burgerlijk nationalisme wordt gevoeld.

De veteraan **A. H. Gerhard** laat in no. 7 van 2 Januari spottende woorden horen over „de hevige drijfverij om de partij monarchistische sentimenten te doen simuleren", en over „de soort afgodendienst, waartoe enkelen onzer de partij willen voeren met het beeld van Willem den Zwijger". In het zelfde nummer schrijft **Mr. van Eck**: — „De houding, die vele partijgenoten hebben aangenomen

men tegenover het koningschap, geeft wel reden tot ongerustheid" — en **S. Kleere koper** betitelt zijn partijgenoot **G. van Veen** een directen „Oranjeklant", die zelfs „met verkapt anti-semitisme dreigt". Deze dient in No. 8 van repliek in een lang betoog, waarvan de kern is:

— „Ik meen, dat het oude „Marxistische" gedonderjaag, dat met feiten, omstandigheden en gevoelens in de grote massa niet rekt, uit moet zijn" ... —

en waarin hij nogmaals het deelnemen aan Oranjefeesten vordedigt. Zeer terecht wekt dit reactionaire artikel de verbittering op van **J. H. Anema**, uit Akkrum, die het in een goed gesteld „Verweer" in No. 9 opneemt voor „het marxisme, de enige hoeksteen van de sociaal-democratie", en laat zien welk een hoon deze Oranjefeesten in de Friese dorpen en steden voor de arbeiders hebben betekend, waarbij de schrijver „van woede meermalen de tranen in de ogen sprongen, wanneer ik zag, hoe de arbeider, tot meerdere vreugde der meer gegoeden, zich moesten vernederen".

In hetzelfde nummer schrijft **Hilda Verwey-Jonker**:

— „Ik heb er toch wel bezwaar tegen, dat ons al die **Oranjeliefde per circulaire van het P.B. wordt opgelegd**, zonder dat blijkt, dat zij uit innerlijke noodzaak uit de partij naar voren komt... Monarchie is in tegenspraak met de democratie, zoals wij die opvatten... Ik vrees, dat het koningschap geen democratisering zal verdragen... We weten, dat we onze republikeinse gevoelens maar tijdelijk het zwijgen opleggen; daarom past ons nu een zekere reserve en een zekere afstand". —

De schrijfster voorspelt niet ten onrechte, dat de opvatting, dat „van Oranje bevestiging van de democratische tradities van Nederland" kan worden verwacht, tot „ontnuchtering en teleurstelling" moest leiden.

In No. 8 levert **Mr. H. B. J. Waslander** een artikel over „Sociaal-democratie, nationale gedachte en koningschap". Hij meent, dat het beleid van het P.B. in dezen „volkomen heeft gefaald"; hij bestrijdt **Albarda**, die in de „Socialistische Gids" schreef „dat het volk op ondubbeldzinnige wijze zijn ingenomenheid met de verloving (van het prinselijk paar) heeft getoond" en juichte: „Ook onze beweging hield zich niet afzijdig, zoals vroeger". Waslander meent:

— „Het nationaal gevoel behoeft niet uitdrukkelijk beleden te worden; het zal van zelf spreken uit onze daden; waar nationaliteitsbesef nadrukkelijk wordt tentoongespreid wordt het hol, vals en gevaarlijk. Wiardi Beckman, Albarda, Vorrink e.a. daarentegen willen die uitdrukkelijke belijdenis, willen de demonstratie, willen het symbool" —

De V.A.R.A.-rede en een rede voor de A.J.C. van **W. Beckman** worden daarop uitvoerig bestreden om te concluderen: „Voor ons, sociaal-democraten, zal er eerst **een eenheid in het Volk zijn als er een sociale eenheid is**... we moeten de sociale eenheid veroveren, zoals we eerder sociale wetgeving en algemeen kiesrecht hebben veroverd".

In No. 10 wijst **E. Boekman** op de gevaarlijke opvatting van het koningschap, zoals die b.v. in een rede van den R.K. **prof. Romme** tot uiting is gekomen, die de mening verdedigt, dat „wanneer het realiseren van de volkswil door den Vorst betekend het stukslaan van fundamentele zedelijke beginselen... het volgens onze rechtsorde tot zijn plicht behoort aan den volkswil weerstand te bieden". Hieruit blijkt dus, zonder dat Boekman het uitspreekt, welke grote gevaren een kritiekloos aanvaarden van de monarchie door de S.D.A.P. voor de arbeidersklasse kan betekenen. „Volgens de bestaande rechtsorde" zou men zo via koninklijke kabinetten tot de fascistische rechteloosheid kunnen komen!

Nog vele vraagstukken worden in de besproken nummers van „De Sociaal-democraat" aangevoerd, met uiteenlopende opvattingen op verschillend gebied, zoals over de betekenis van het Plan van de Arbeid, de regeringskwestie en „het opruimen van de klassenstrijd".

J. E. Stokvis merkt in No. 10 op, dat in het nieuwe ontwerp-beginselprogramma der S.D.A.P. zelfs het woord „klassenstrijd" niet meer voorkomt. — „In het oude program wordt de klassenstrijd niet alleen genoemd, maar ook hooggeschat als een beslissende gevechtskracht op de heerbaan naar het socialisme. In het ontwerp voor het nieuwe program wordt niets hiervan teruggevonden... Ik kan maar niet inzien, waarom — **nu toch de klassenstrijd als deel van ons arsenaal zal worden opgeruimd** — ook de erkenning van zijn bestaan zou moeten worden vermeden.

En hij stelt de vraag (die voor een overtuigd sociaal-democraat wel pijnlijk moet zijn): „wordt het bestaan van een klassenstrijd door ons erkend, zij het niet meer gewaardeerd?“

Mr. Mendels klaagt in No. 10 over de doodse onverschilligheid bij „de herziening van onze partij-grondwet“, waarmee hij de beginselverklaring bedoelt. Hij herinnert aan „de ernstige voorlichting en de brede discussies van 1906 tot 1912 over de oude beginselverklaring. „Waar bleef thans de gedachtenwisseling op vergaderingen of cursussen van partij-afdelingen?“ „Elk woord van verklaring of toelich-

ting waarom de mening der herzieningscommissie binnen zo korte tijd moest worden verlochend, ontbreekt“. Zo geeft dit discussie-organ der S.D.A.P. wel een bont beeld van meningen, waarvan verschillende getuigen van het gevoel, zo niet van het inzicht dat de koers, die de S.D.A.P. onder de huidige leiding inslaat, geen goede resultaten voor de democratie zal opleveren. Van een krachtig streven naar een nieuwe koers, gericht op een weerbare democratie, steunend op de samenwerking en verenigde acties van de gehele arbeidersklasse, is helaas nog weinig te bespeuren.

ontvangen-literatuur

Van enige dezer boeken zal in een volgende aflevering een bespreking worden opgenomen. Deze boeken kunnen bij „Pegasus“, Hemonystraat 5, Amsterdam, worden besteld.

Aircraft workers' case

15 blz. — f 0.10

Christ und anti-Christ im dritten

Reich

Prof. Fritz Lieb

Ed. du Carrefour, Paris — 277 blz.

f 2.10.

Die Internationale

No. 6—7. 105 blz. — f 0.30

La Musique et le Peuple

Ch. Choehlin

Uitg. E. S. I. — 28 blz. — f 0.20

Il était un Mine

Rene Garmy

Uitg. E. S. I. — 33 blz. — f 1.50

Hans et son Lièvre

Lisa Tetzner

Uitg. E.S.I. — 195 blz. — f 0.06

Colonies, Mandates and Peace

Ben Bradley, — 15 blz. — f 0.10

Vor dem Volksgericht

Verl. Karl Kreibich, Praag. — 96 blz.

f 0.15

De vrouw en het socialisme

August Bebel

525 blz. — f 1.—

Geschiedenis van Karl Marx

Franz Mehring

Uitg. Brusse — 523 blz. — f 2.25

Diderot

I. K. Luppel

E.S.I. — 404 blz. — f 1.50

Probleme der Theoretischen Biologie

Vegar — 409 blz. f 4.—

Der Abgrund

Oskor Maria Graf

Malik-Verlag, 540 blz. f 2.50

Unemployed Struggles

Wal Hannington

328 blz. — f 4.20

Nederlandse uitgaven:

Nederl. onafhankelijk, welvarend, vrij

L. de Visser

Agentschap Amstel, 24 bl. f 0.05.

Een bruin volk, dat zich bevrijdt

Semaon

Agentschap Amstel, 20 blz. 10 cent.

In dienst van Hitler

Het Trotskisten-proces in Moskou.

Agentschap Amstel, 7 blz., f 0.02.

Priesterwoorden in Spanje

Een Brabander

Agentschap Amstel, 8 blz. f 0.03

Voor waarheid en recht

Katholieken en Spanje. 15 bl. f 0.05

Engelse uitgaven:

Woman who work

Joan Beauchamp

Uitg. Lawrence — f 1.30.

Karl Marx Selected Works. Vol. 1

Uitg. Intern. Publishers — f 4.10

Dialectics

T. A. Jackson

Uitg. Lawrence — f 5.30

War our heritage

Uitg. Intern. Publishers — f 1.—

Landlord and peasant in China

Chen Han-Seng

Uitg. Intern. Publishers — f 3.65

Japan at the Cross-roads
 Walter Smith
 Uitg. Lawrence — f 1.80.

The novel and the people
 Ralph Fox
 Uitg. Lawrence — f 2.50

S.U. and the cause of peace
 Lenin, Stalin, Litvinow and others
 Uitg. Intern. Publishers — f 3.20

Labour conditions in Western Europe
 J. Kucynski
 Uitg. Lawrence — f 2.30

Crisis and Criticism
 Alice West
 Uitg. Lawrence — f 3.—
 Franse uitgaven

La Chine rouge en marche
 Agnes Smedley
 Uitg. E.S.I. — f 1.50

A la lumière du Marxisme. Tome 2
 Uitg. E.S.I. — f 2.—

Vie de Lénine
 P. Kerjentsew
 Uitg. E.S.I. — f 2.—

Terres Libérées
 Albert Souillou — f 0.10

Le capital de Karl Marx
 Jean Baby — f 0.20

Au Seuil de 1937
 G. Dimitrov — f 0.10

Jeunesse heureuse
 A. Kossarev — f 0.35

La nouvelle constitution de l'U.R.S.S.
 Rapport de Staline — f 0.20

Lettres de Lénine à sa famille
 présentées par Henri Barbusse
 Uitg. Rieder — f 1.20
 Duitse uitgaven:

Prozes Bericht über Straffsachen des Sowjetsfeindlichen Troztkisten Centrums
 636 blz. — f 1.50

Brot und Wein
 Ignazio Silone
 Uitg. Oprecht — Ing. f 2.50, f 3.50

Die Versuchung
 F. C. Weiskopf
 Uitg. Oprecht, Ing. f 2.50, f 3.50

Landung im Australien
 Egon Erwin Kisch
 Uitg. Allert de Lange — f 3.90

Die Volksfront zum Kampf gegen Faschismus und Krieg
 Dimitroff
 Uitg. Prométhée — f 0.10

Verfassung der U.S.S.R.
 Uitg. Prométhée — f 0.10

Der Sinowjew prozess
 D. N. Pritt
 Uitg. K. Kreibich — f 0.10

Das Recht auf Erholung
 N. A. Semaschko
 Uitg. Vegaar — f 0.10

Die verfassung des sozialistischen Staates
 A. Stezki
 Uitg. Vegaar — f 0.10

schaken

Het was de redactie tot haar spijt niet mogelijk, in het Februari- en Maart-nummer de schaakrubriek op te nemen. Deze zal echter in de komende maanden zeker regelmatig geplaatst worden.

dammen

F. RAMAN

Problematiek

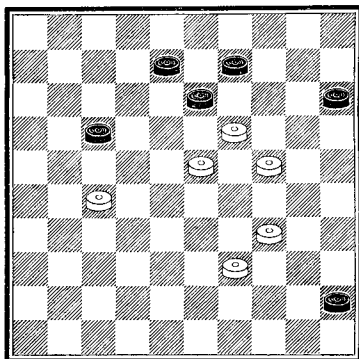
Een Compositie Vraagstuk

Het slo-motief, waarop onderstaand miniatuur-probleempje gebaseerd is, wordt door Raman opgedragen aan „Politiek en Cultuur“-problemisten als **compositie-vraagstuk**. Hij hoopt, dat anderen in staat mogen zijn, op zijn idee iets moois samen te stellen; voor de fraaiste bewerking stelt hij een damwerkje beschikbaar.

Hieronder volgt nu een bewerking van het bedoelde motief, waarmee de auteur zelf niet tevreden is! Men moet het echter zó zien: — met een minimum van materiaal is het hem gelukt, zijn idee in problematische vorm te gieten! Maar wie probeert dit „Raman-idee“, zonder dam (dammen) in aanvangsstand **diepzinniger** te bewerken? Inzendingen, hierop betrekking hebbende, zijn ons welkom!

Miniatuur Probleem

Auteur F. Raman, A'dam.



Stand in cijfers:

Zwart: 8, 9, 13, 15, 17, 45 = 6 sch.

Wit: 19, 23, 24, 27, 34, 39 = 6 sch.

Mag Zwart 45—50 spelen?

Ook de oplossingen worden gaarne ingewacht!

Van probleem No. 1 mochten we goede oplossingen ontvangen van: G. Röpke, A'dam, en Th. Werdler, Amersfoort.

Combinaties in de opening

We zullen ditmaal enige leerzame openings-combinaties publiceren.

No. 1.

1. 32—28, 18—23; 2. 38—32, 13—18; 3. 42—38, 9—13; 4. 34—30, 4—9;

5. 30—25, 20—24; 6. 40—34, 17—22; 7. 28x17, 12x21; 8. 34—30, 7—12; 9. 33—28, 21—26; 10. 44—40, 2—7; 11. 50—44,;

In deze stand kan zwart op de volgende fraaië afwikkeling spelen:

11., 24—29!; 12. 39—33?, 18—22!!; 13. 28x17 (gedw.), 11x22!!; 14. 33x24, 22—27; 15. 32x21 (of?), 16x27; 16. 31x22, 23—29; 17. 24x33, 14—20; 18. 25x23, 12—18; 19. 23x12, 8x50!!!

Een prachtige damzet; jammer is echter, dat de dam voor gelijk aantal stukken verloren gaat.

No. 2.

1. 34—29, 19—23; 2. 39—34, 14—19; 3. 44—39, 10—14; 4. 33—28, 17—21; 5. 39—33, 12—17; 6. 31—26, 20—25; 7. 50—44?, 25—30!; 8. 34x25, 23x34; 9. 40x29, 21—27; 10. 32x23, 16—21; 11. 26x17, 11x22; 12. 28x17, 19x50!!!
Zéér mooi en nuttig!

No. 3.

1. 31—26, 18—23; 2. 36—31, 12—18; 3. 41—36, 7—12; 4. 46—41, 2—7; 5. 34—30, 20—25; 6. 39—34, 14—20; 7. 44—39, 10—14; 8. 49—44, 4—10; 9. 33—28, 20—24; 10. 39—33, 15—20; 11. 44—39, 18—22; 12. 50—44, 13—18; In tegenstelling met voorgaande openingsstukjes volgt thans een vuurwerkcombinatie.

13. 31—27?!, 22x31; 14. 36x27, 17—21? 15. 26x17, 11x31; 16. 37x26, 18—22? 17. 28x17, 12x21; 18. 26x17, 23—29?!!; 19. 34x23, 19x46; 20. 30x19, 14x23; 21. 17—11!!!, 6x17; 22. 38—32!!; 46x28; 23. 33x24!!!

Een „zevenklapper“, die liefst vier schijven winst brengt!

Voor beginners.

Ter afwisseling laten we nu een paar leerzame eindspelletjes volgen voor de zwakkere damspelers.

Zwart: 22, 31, 36 = 3 schijven.

Wit: 26, 34, 37, 38, 45 = 5 schijven.

Wit speelt en wint

1. 38—32, 2. 32—27, 3. 26x48 (36—41), 4. 48—42 en zwart staat verloren.

Merkwaardig is, dat aan de andere zijde van het bord hetzelfde idee mogelijk is. Bijv.:

Zwart: 19, 30, 35 = 3 schijven.

Wit: 22, 25, 33, 34, 37 = 5 schijven.

Wit speelt en wint

1. 33—29, 29—24; 2. 25x43 (35—40), 3. 43—39 (40—45), 4. 37—32 (45—50) 5. 32—28, 6. 28x39!

Een aardig spiegelbeeld!

Mededelingen van de Administratie

Maak Uw Jaargang '37 compleet.

De abonnees, die zich pas geabonneerd hebben, worden aangeraden, hun jaargang 1937 compleet te houden.

In 1936 is weer gebleken, dat er vele abonnees teleurgesteld zijn, doordat zij nummers nabestelden die reeds **uitverkocht** waren.

Thans is het nog niet te laat. Bestel nu bij Uw agent de reeds verschenen nummers van 1937.

Voor jaargang 1937 ontvangt Ge de inbindband gratis tegen vergoeding van 15 ct. voor porto en inhoudsopgave.

De Stempelband 1936.

Abonnees, die de 12 coupons voor jaargang 1936 hebben ingezonden, worden verzocht nog even geduld te oefenen. Door de vele aanvragen heeft de aanmaak gestagneerd. Zo ook het inbinden van de jaargangen. Alles zal echter begin Maart klaar zijn.

Nieuwe aanvragen voor inbindband 1936 kunnen niet meer in behandeling genomen worden.

Het Plan van de 10.000.

Wij zijn pas aan het begin van onze nieuwe uitbreidingscampagne. Doch het begin siemt hoopvol. In Amsterdam werden van het Februari-nummer **400** meer verkocht, dan van het Januari-nummer. In het land waren er al weer vele agentschappen, die tientallen nieuwe abonnees inschreven. Vooral onze vrienden in **Delft** mogen wel apart genoemd worden.

Het aantal abonnees steeg er in Februari van 15 tot 35.

Vrienden van „Politiek en Cultuur“ neemt hier een voorbeeld aan.

Geeft U bij den agent op als werker.

Geeft goede proefadressen op. Maakt zelf in Maart één abonnee.

Dan worden onze plannen werkelijkheid:

Het Meinummer in een oplaag van 10.000.

Met 1 Juni 10.000 abonnees.

Propaganda-Fonds.

Als lezer en vriend van „Politiek en Cultuur“, moet het U wat waard zijn, dat er veel propaganda voor en met ons tijdschrift gemaakt wordt. Doch advertenties en andere propagandamiddelen kosten veel geld. Welnu, help dan mee. Stort geld voor dit doel op giro-rekening 245254, J. G. P. van Veen, Hemonystr. 5, A'dam-Z., onder motto **Propagandafonds P. en C.**

Hoe kunt U Politiek en Cultuur vooruit helpen?

Zend ons vijf namen en adressen van lieden, waarvan U verwacht, dat ze interesse voor het maandschrift zullen hebben en sluit 75 ct. in postzegels bij.

Wij zenden aan ieder der opgegeven personen een proefnr. toe. Natuurlijk kunt U voor dit doel ook 75 ct. toezenden **zonder** ons adressen op te geven. De administratie beschikt over een grote lijst van personen, die nog bewerkt moeten worden.

Vrije Keuze.

De boekenabonnementen van „Vrije Keuze“ zijn nu reeds een succes geworden. Door de grote toestroom van inschrijvers zal het toezenden van de boeken een paar dagen langer duren, dan wenselijk is. Doch ieder wordt op zijn beurt geholpen. Daarom intekenaars, die nog niets ontvangen hebben: nog even geduld, U wordt niet vergeten.

Willen de agenten de inschrijfformulieren ons zo spoedig mogelijk toezenden? Dat voorkomt bij de administratie opeenhoping van werk. En de inschrijvers behoeven niet langer te wachten dan strikt noodzakelijk is.

Abonnees, die nog geen catalogus ontvangen hebben, vragen er een aan hun agent.

Op naar de 10.000 !

■ **Iedere Abonné tekent in op Vrije Keuze** ■

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

VERSCHEENEN:

Tweede Deel van de Leninwerken

De strijd om de bolsjewistische partij.

Uit de inhoud:

De partij als voorhoede van het proletariaat. De periode van de oude „Iskra“. Taktiek, organisatie en program der partij. Het tweede partij-congres en de scheuring.

600 pagina's — gebonden f 2.90, ingenaaid f 2.25

Te bestellen bij:

UITGEVERIJ „PEGASUS“

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

Reeds honderden exemplaren zijn er besteld.

MULTATULI

BLOEMLEZING

samengesteld door S. van Praag

inleiding van Anna van Goch-Kaulbach

illustraties van J. J. Voskuil.

200 pagina's

Gebonden f 1.50

Bestel ook een exemplaar voor het te laat is

UITGEVERIJ „PEGASUS“

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

WAARDE-COUPON
MAART 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonnee, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

April '37.

POLITIEK

EN

CULTUUR

NIEUWE AANVALLEN OP HET PARLEMENTAIRE STELSEL

J. K. BROERSE

HET NATIONALITEITEN VRAAGSTUK IN VLAANDEREN

J. PIETERS

3e jaargang

inhoud

no. 4 april

Nieuwe aanvallen op het parlementaire stelsel, J. K. Broerse	pag. 193	De nieuwe verkiezingen in de Sowjet-Unie, Zjdanow	pag. 230
Rondom het S.D.A.P. congres, Ko Beuzemaker	„ 197	China's keuze: Eenheid of ontbinding, Mr. A. Jacobs	„ 235
Het Trotskisme – De handlanger van het Fascisme, C. Schalker	„ 205	Heinrich Mann – De Heraut van het Volksfront, Nico Rost	„ 243
Het Nationaliteiten vraagstuk in Vlaanderen, J. Pieters	„ 214	De strijd voor de Bolsjewistische partij (Lenin, deel twee), C. Muller	„ 249
Dialogoog, Willem van Iependaal	„ 223	De opbouw v. d. materie, H. v. Reinveld	„ 251
In Smartend Gareel, W. v. Iependaal	„ 224	Tijdschriften-bespreking	„ 254
Geest en Karakter, J. Saks	„ 224	Schaken, G. C. A. Oskam	„ 255
De Broodprijs, J. F. Bos	„ 225	Dammen, F. Raman	„ 256

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127
- Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. -
Prijz per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 4 - April 1937

Verschenen:

HET LEVEN VAN LENIN (deel 2)

DOOR

KERZJENSJEW

**Het is onontbeerlijk voor allen, die zich met de studie van het
Leninisme bezighouden.**

f 0.90 ingenaaid

f 1.50 gebonden

Omvang 196 pag.

Bestellingen te richten aan

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

of aan de agenten van dit maandschrift

VERSCHEENEN

DE GRONDWET VAN DE UNIE VAN SOCIALISTISCHE SOWJET-REPUBLICKEN

Deze definitieve tekst van de grondwet der U.S.S.R. is uitge-
geven door:

„PEGASUS”, Hemonystraat 5, Amsterdam, Giro 173127

40 pagina's

f 0.25

NIEUWE AANVALLEN OP HET PARLEMENTAIRE STELSEL

J. K. BROERSE

Waar in de laatste tijd van verschillende zijden het „parlementaire stelsel” in ons land wordt besproken en aangevallen, meen ik, dat het zijn nut kan hebben, ook als „zekere Meigebeurtenissen” in aantocht zijn, tegenover de stemmen, die een ontkrachting van het parlement en een grotere macht voor de Kroon eisen, de uitlatingen van juristen uit een nog nabij verleden te stellen, — geleerden van verschillende politieke richtingen, maar die het er over eens waren, dat in Nederland sinds meer dan vijftig jaar het „parlementaire stelsel” is ingevoerd in die zin, dat geen ministerie zich staande kan houden tegen de wil van de meerderheid van de Tweede Kamer in, — en dat de koning of koningin bij de benoeming van een cabinetsformateur zich naar de uitslag van de volkswil, als gedemonstreerd in de verkiezingen, en naar de meerderheid van de Kamer moet richten.

In de laatste jaren wordt er evenwel van verschillende zijden aan dit hoogst gewichtige deel van onze democratische vrijheden geknaagd en gewrikt. Daar is in de eerste plaats het feit, dat er sinds lang geen „parlementaire regeringen” meer zijn gevormd, d.w.z. ministeries, die op een vast bondgenootschap van parlementaire partijen, die te-zamen een meerderheid bezitten, berust. Dat komt, zegt men dan, omdat er in het parlement zulk een meerderheid niet langer bestaat. Juister ware het te zeggen, dat die meerderheid zeer wel aanwezig kon zijn, maar dat dit niet het geval is door de schuld van de R.K. Staatspartij, die officieel geen verantwoordelijkheid wenst te dragen voor de politiek van het ministerie, doch tevens niet bereid is, van de meerderheid, waarover zij te-zamen met democraten en sociaal-democraten beschikt, gebruik te maken. Het resultaat was onder meer het laatste cabinet-Colijn en zijn „aanpassingspolitiek”, waartegen de katholieke fractie een machteloze en onoprechte schijn-oppositie heeft gevoerd. Het gevolg is ook, dat zulke regeringen zich meer en meer van het parlement onafhankelijk gevoelden, omdat zij er op konden rekenen, dat de R.K. Staatspartij toch voor de consequenties van haar eigen demagogische woorden zou terugschrikken.

Deze situatie is een goede voedingsbodem voor allerhand reactionaire staatsrechtelijke theoriën. De uitdrukking „koninklijke kabinetten” komt weer in zwang; en typisch genoeg, vindt deze nieuwe leer zijn meeste aanhangers onder de rechtse, naar het fascisme neigende vleugel der katholieken.

Wij noemen in de eerste plaats prof. C. P. M. Romme met zijn geruchtmakend geschrift: „Erfelijk nationaal koningschap”. Romme wil den koning opnieuw een zelfstandige macht geven

tegenover het parlement. In bepaalde gevallen zal de Kroon, gaat het naar zijn wens, een ministerie handhaven, ook tegen de wil van de meerderheid van het parlement in. Hij schrijft:

„Wanneer men fundamentele zedelijke beginselen dieper geworteld acht dan in de Volkswil, . . . wanneer men in hun aanranding door de Volkswil het algemeen welzijn in het hart getroffen ziet, dan is het duidelijk dat bij deze beschouwing 's Konings dienen van het algemeen belang in bepaalde gevallen meebrengt, juist niet te buigen voor de Volkswil. Zo, wanneer — om een voorbeeld te noemen — de Volkswil zou neigen naar de erediensdienst der godloosheid, of zou gaan naar afschaffing van de private eigendom als instituut.“

Voor al het laatste laat aan duidelijkheid niets te wensen. Als er bij geval eens een socialistische of met het socialisme sympathiserende meerderheid zou komen, die zou „gaan naar“(!) afschaffing van de private eigendom, dan wil prof. Romme den koning maken tot den dictator, die dat zal moeten verhinderen, tegen de wil van het volk in.

Wat het resultaat van deze theoriën in de politieke praktijk zou zijn, niemand heeft het openlijker gezegd dan baron A. van Wijnbergen, de drijver en stoker van al wat reactionair en fasciserend is onder de katholieken. In een redevoering voor de „Vrije Universiteit“ (president-curator: dr. Colijn!) verklaart hij onbekommerd:

„Ook wanneer de meerderheid van het volk niet zou wensen een volksvertegenwoordiging van mannen met christelijke beginselen, dan — citeert spreker prof. Romme — „praevaleert de beslissing der kroon. Geen kabinet op grond van een optelsommetje geconstrueerd!“ En hij roept uit: „Ongeacht de uitslag der verkiezingen moet er een christelijk kabinet komen.“ Het is gemakkelijk in te zien, dat er, kreeg deze stroming haar zin, van de democratie in Nederland niet meer dan een lege huls zou overblijven. Het persoonlijke gezag van de koning(in) zou hersteld zijn, het parlement was een overbodige decoratie geworden.

De hierboven geschetste opvatting heeft in katholieke en andere kringen vrij grote, hoewel geen algemene instemming geoogst. Zo schrijft b.v. de „Maasbode“:

„Ons constitutioneel-parlementaire stelsel brengt mee, dat een ministerie moet hebben enerzijds het vertrouwen van de Kroon, maar anderzijds ook een meerderheid in de Volksvertegenwoordiging, bereid om het te steunen. Ontvalt het dit vertrouwen, of blijkt die meerderheid niet aanwezig, dan is practisch het aanblijven van het Kabinet onmogelijk.“

Niettemin mag men de stroming, die naar een „autoritair“ koningschap streeft, niet onderschatten. Langs deze weg zou het in Nederland tot een dictatuur kunnen komen.

Tegenover hen, die aan het feitelijk en rechtmatig bestaan van het parlementaire stelsel in Nederland zeggen te twijfelen, willen wij daarom de uitingen stellen van zeer gezaghebbende burgerlijke geleerden, die het tegendeel bewijzen. In de eerste plaats Struycken, een katholiek evenals Romme, en die zowel op de practische politiek als op de rechtswetenschap in

het eerste kwart van deze eeuw een grote invloed heeft uitgeoefend. In zijn boek over „Ons koningschap” schrijft hij:

De dualistische regeeringsvorm, de beperkte monarchie, waarin na Napoleon's val een goed deel van Europa zijn heil meende te moeten zoeken, heeft in geen land als het onze, op zoo rustige en geleidelijke wijze zich tot een praktisch monistisch, tot een democratischen weten te ontwikkelen, ook niet in Engeland. Dat hij dit thans rechtens is geworden, wordt niet door allen erkend. Toch ligt in die erkenning onmisbare voorwaarde voor een juiste waardeering van ons koningschap, onafwijsbare waarborg voor zijn nationaal voortbestaan... Kan er, sinds de herziening onzer Grondwet in 1887, waardoor de volksvertegenwoordiging zooveel breederen grondslag ontving, en het volk het vermogen werd gegeven, telkens als één geheel in de rechtstreeks gekozen kamer zich uit te spreken, twijfel bestaan of ons werkelijk rechtsleven den eisch stelt, dat de beginselen, waarnaar wetgeving en bestuur zullen zijn gericht, met dwingende kracht worden bepaald niet door den koning maar door de vertegenwoordiging en hen, die ze samenstelden? Onze Grondwet zegt het niet, maar ons staatkundig leven sinds 1887 levert het bewijs, dat het zoo is, en dat het als rechtsnoodzakelijkheid wordt erkend...

De machtsstrijd tusschen koning en vertegenwoordiging is in ons land volstreden, rechtens berust de drijvende kracht in het staatsleven in het volk zelf. Alleen in die erkenning rijst voor onze oogen een juist beeld van de beteekenis der koninklijke macht (bl. 10—11).

Als tweede getuige noemen wij, uit een oudere generatie, den liberaal Mr. J. F. Buys, in wiens „Studiën over Staatskunde en Staatsrecht” wij de volgende merkwaardige passage vinden:

De zucht om aan den strijd tusschen regeering en vertegenwoordiging een einde te maken en meer in het bijzonder de natuurlijke werking van het beginsel der ministeriële verantwoordelijkheid, welke op den duur elke regeering onmogelijk maakt, die geen uitdrukking geeft aan de politieke beginselen door de meerderheid der vertegenwoordiging beleden, voerden in ettelijke landen van Europa tot het zoogenaamde parlementaire stelsel; een stelsel dat — in den regel althans — de regeering feitelijk in handen geeft van de wisselende meerderheid. Het was een zeer logische ontwikkeling, welke tot deze uitkomst leidde...

Inderdaad, wie vroeger vreesden, dat het parlementaire stelsel zoude leiden tot omkeering van al het bestaande, zij hebben nu reden om zich gerust te stellen. Immers de fout van het stelsel is niet dat het te radicaal, maar dat het te conservatief is... Zijn wij dan blind voor de gebreken van het bestaande? O neen, ... maar eer men het oude kan wegnemen, moet het nieuwe gebouwd zijn, en het bouwen is onze zaak niet. En inmiddels zet de maatschappij hare rusteloze beweging onverpoosd voort; elke dag brengt zijn nieuwe schepping... (bl. 500—503).

„Het bouwen is onze zaak niet” — een gedenkwaardige zelf-critiek van het liberalisme!

Nu nog een liberaal, wat radicaler van aard en uit latere tijd, prof. H. Krabbe:

Wanneer ik thans het karakter van onzen regeeringsvorm samenvat, dan ligt in haar kenschetsing als representatieve volksregeering opgesloten, dat de politieke macht, welke in laatste instantie beslissend is in bestuur en

wetgeving, berust bij de Staten-Generaal. De leiding van het bestuur en de wetgeving berust bij de Ministers, maar deze kunnen de regeering slechts voeren met uitdrukkelijke of stilzwijgende goedkeuring van de Volksvertegenwoordiging, zoodat de Ministers den Koning worden toegevoegd; en aangezien zij rechtelijk en politiek ten volle verantwoordelijk zijn, kan de Koning hunne voordrachten noch veranderen noch ter zijde leggen. De Minister is dus noch agent, noch dienaar, noch raadsman des Konings — hij is mede-koning, zonder den titel en de erfelijkheid, maar met de verantwoordelijkheid en de daaruit voortvloeiende ondergeschiktheid aan het parlement. Ziedaar de werkelijke toestand. Al wat aangevoerd is om dit te ontkennen stuit af op het feit, dat als de Staten-Generaal hun vertrouwen in een Minister opzeggen, een verder aanblijven onmogelijk is.

Dit alles wijst op een en dezelfde grondgedachte van de constitutioneele monarchie met parlementair stelsel n.l. dat de beslissende macht berust bij de Volksvertegenwoordiging. Ik begrijp daarom niet, dat mannen, die boven alle verdenking van onvrijheid in oordeel zijn verheven, de betekenis onzer monarchie blijven zoeken in een macht, die onherroepelijk tot het verleden behoort (Verspreide Opstellen 126—128).

Als Krabbe betoogt, dat de macht van de monarchie onherroepelijk tot het verleden behoort, dan kan hij zich beroepen op de practijk van sinds 1868, toen eindelijk na lange jaren van twisten en overgang, doorslaggevende macht van de meerderheid van het parlement voor goed in de practijk der Nederlandse staats-instellingen scheen vastgelegd. In de aan 1868 voorafgaande jaren had het niet ontbroken aan pogingen van conservatieve of anti-revolutionaire ministeries om voor den koning (Willem III, die niets voor het parlementaire stelsel en voor het Ministerie voelde) een zelfstandige macht tegenover het parlement op te eisen en te behouden. De schrijver van de „Schets ener parlementaire geschiedenis”, van Welderen Rengers, spreekt scherp genoeg van „onverstandige en niet altijd onbaatzuchtige verering van het koninklijk gezag”.

Wat eens Krabbe „onherroepelijk” scheen, wordt nu weer in twijfel getrokken. Opnieuw beleven wij een „verering van het koningschap”, die wel hysterisch aandoet, maar verre van onbaatzuchtig is. Men vreest een versterking van de socialistische en democratische partijen; hiertegen wenst de reactie al bij voorbaat de Kroon als bolwerk te gebruiken, waarachter zij zich verschansen kan. Zij wil, wat in 1868 werd vastgelegd, ongedaan maken. Van de oppermacht van de Kroon naar de dictatuur — het is maar een stap!

Wij zien niet voorbij, dat deze opvattingen in de burgerlijke partijen zelf allerminst door ieder worden gedeeld, en dat de democratische tradities onder de Nederlandse burgerij een taaie invloed bezitten. Wij willen die democratische krachten juist versterken. En daarom scheen het ons niet doelloos, aan de partijgenoten of geestverwanten van een Romme of van Wijnbergen de feiten van onze staatkundige ontwikkeling en de uitspraken van hun eigen beste mannen voor ogen te stellen.

RONDOM HET S.D.A.P. CONGRES

KO BEUZEMAKER

I.

Het is nu al weer enige weken geleden, dat het congres van de S.D.A.P. in Den Haag bijeenkwam. Men heeft zich thans een rustig oordeel over de daar gevoerde debatten kunnen vormen en de uitwerking van dit congres op het politieke leven in Nederland kunnen nagaan.

De toestand in het land is zo, dat een verhoging van de strijdkracht en het élan van de socialistische arbeidersbeweging meer dan ooit nodig is om een sterke positie bij de verdediging van de democratie tegen fascisme en reactie te kunnen innemen.

De S.D.A.P. is de grootste arbeiderspartij. Haar invloedssfeer strekt zich uit tot een vierde deel van het Nederlandse volk. Van haar hangt het voor een belangrijk deel af, hoe de verdere ontwikkeling in Nederland zal zijn. Het is van dit gezichtspunt, dat we het S.D.A.P.-congres moeten beschouwen. Daarbij springen enige vraagstukken direct naar voren. Het zijn de volgende:

1. De stellingname ten opzichte van het fascisme.
2. De verkiezingen en het regeringsvraagstuk.
3. De landsverdediging.
4. De groei van de eenheidsfrontgedachte.

Deze vier punten willen we iets nader bekijken.

Ten opzichte van het fascisme verklaarde Albarda in zijn redevoering over het verkiezingsprogram het volgende:

„Het fascisme, dat zich in sommige voorname landen van Europa handhaaft, heeft ook in Nederland zijn filiaal gekregen, de N.S.B., die in 1935 bijna 8% van de stemmen behaalde. Een tegenvaller, omdat men zijn verwachtingen veel hoger had gesteld. Groter tegenvaller was echter het optreden van N.S.B.-mannen in Staten en Eerste Kamer. Onbekwamer en onbeholpener optreden is in Nederland nooit van een vertegenwoordiger van een partij in die afmetingen gezien. En dit staat nu reeds vast: als straks enkele leden van de N.S.B. in de Tweede Kamer hun intreden zullen doen, zal het intellectuele gehalte van het parlement daardoor allerminst worden verhoogd. Dat enkele N.S.B.-ers zullen worden verkozen, is wel zeker. Maar het élan der nieuwe beweging schijnt reeds gebroken te zijn. De groei is er uit, en dat is voor zulk een beweging fnuikend. Het fascisme moet snel overwinnen, of het overwint nooit. Nu het Nederland niet heeft kunnen overrompelen, zal het niet overwinnen”.

Hieruit spreekt een zeer sterke onderschatting van het fascisme. Albarda laat volkomen buiten beschouwing, hoezeer het fascisme in Nederland samenhangt met de posities, die het fascisme internationaal heeft veroverd. Wat dit betreft, toont Spanje wel duidelijk, hoezeer het fascisme zijn oorlogspolitiek in Europa nog steeds weet door te drijven. In de tweede plaats onderschat Albarda de krachten uit groot-kapitalistische kringen in Nederland, die de N.S.B. ondersteunen.

Best mogelijk, dat de N.S.B. een tijdlang wat minder goed bezochte vergaderingen heeft, en de ledenwinst stop staat, maar

de kracht van de N.S.B. ligt niet in de eerste plaats in haar uiterlijke successen op vergaderingen, noch in bekwaamheid of onbekwaamheid van haar parlementaire vertegenwoordigers, maar in de steun, die zij vindt onder groot-kapitalistische kringen, in de kringen van het leger, van de rechterlijke macht, enz. En hier past in het geheel niet het optimisme, dat Albarda ten toon spreidde. Integendeel: de N.S.B. is de factor, die in dit opzicht als het hoofdgevaar gezien moet worden.

En bovendien tonen de laatste maanden, hoezeer de dictatuur-gedachte ook in andere reactionaire kringen groeiënde is. Men denke slechts aan baron van Wijnbergen, professor Romme, de Geer, de Savornin Lohman enz.

In de onderschatting van het fascisme ligt de verklaring voor datgene, wat op het congres van de S.D.A.P. in de eerste plaats werd gemist: een klaar inzicht, gepaard met geestdrift en strijdvaardigheid, om als politieke partij van de arbeidersklasse zelfstandig en krachtig op te treden, en de wegen te vinden om een dam tegen het fascisme op te werpen. Zeker, aan woorden over de democratie was geen gebrek. Maar wat verder? Hoe iets te bereiken? Hoe de volkskrachten te versterken?

Hier bood het congres, althans wat de leiding van de S.D.A.P. betreft, een volkomen negatief beeld. De volle nadruk werd gelegd op de noodzakelijkheid, fascisme en communisme beiden te bestrijden, waarbij voor de zoveelste keer het argument opgeld deed, dat fascisme en communisme hetzelfde waren, dat communisme ook „dictatuur” betekent. De discussie, bij de behandeling van het beginselprogram, bood intussen veel interessante momenten. De inleider, Wiardi Beckman, verklaarde:

„Wij zijn niet bereid een duimbreed te wijken! Noch voor communistische, noch voor fascistische dictatuurgedachten”. En verder: „De S.D.A.P. aanvaardt de dictatuur in geen enkele vorm. Ook geen pietsie dictatuur!” Daartegenover stelden zich echter reeds verschillende afgevaardigden, die aan het twijfelen zijn geraakt, of het krampachtig handhaven van de verdeeldheid der arbeidersklasse op dit motief wel juist is. Zo verklaarde Hamburger, uit Dordrecht, met een beroep op Bonger, „dat de tegenstelling democratie-dictatuur verwarrend kan zijn”, en hij haalde Otto Bauer aan, die spreekt van „de waarschijnlijkheid in de West-Europese landen, dat de overgang van kapitalisme naar socialisme zal geschieden in een dictatuur met democratische vormen”. Zijn bezwaar was dan ook, dat „men heeft nagelaten te zeggen, wat men onder dictatuur verstaat”. En Bos, uit Koog-Zaandijk, verklaarde: „De dictatuur is afkeurenswaardig, maar hij meent, dat, als de Duitse kameraden het fascistische juk afwerpen, een proletarische dictatuur aanvaard zal moeten worden”. En bovendien zei hij: „Als wij te kiezen hebben tussen een fascistische en een proletarische dictatuur, moeten wij bedenken, dat een fascistische dictatuur einddoel in zichzelf is, maar een proletarische dictatuur tot streven heeft, naar de democratie terug te keren”.

Uit deze stemmen in dit academische debat blijkt wel duidelijk,

dat althans in een deel van de S.D.A.P. het besef wordt gevoeld, hoezeer de dreiging van het fascisme in West-Europa het noodzakelijk maakt, tot eenheid der arbeiderskrachten te komen. En in ieder geval: hoe het besef groeit, dat men er met de oude schema's niet meer komt. Wiardi Beckman mocht in zijn antwoord verklaren, dat „speculaties over de vraag, of de proletarische dictatuur misschien iets minder boosaardig is dan de fascistische, niet actueel zijn”, — de werkelijkheid is, dat de kunstmatige en onware gelijkstelling van proletarische dictatuur en fascistische dictatuur noch in Europa, noch in Nederland actueel is. Wel is echter actueel de drang naar eenheid der proletarische en democratische krachten tegen het fascisme. En hier blijkt heel duidelijk, wat de opvattingen van Albarda, Wiardi Beckman en anderen, in de practijk betekenen. De laatste mag dan zelfs ieder „pietsie dictatuur” afwijzen, in zijn antwoord bleek het duidelijk, welke consequenties het afwijzen van de eenheid der arbeidersklasse met zich meebrengt. Zo zei hij: „Men verwarre overigens niet een krachtig gezag met bijzondere volmachten voor een beperkte tijd, met een dictatuur”.

Dat zijn bekende klanken! In de tijd van Brüning's noodverordeningen in Duitsland verklaarden Wiels en Loebe haast woorde-lijk hetzelfde. Langs die weg is in Duitsland het fascisme aan de macht gekomen. Wie de eenheid der arbeidersklasse afwijst, komt onvermijdelijk tot zulke opvattingen, waarbij tegen het fascisme de gedachte van een „tijdelijk” en „krachtig” gezag opduikt, dat licht zelf tot een vorm van fascistische dictatuur kan worden of deze helpt voorbereiden.

Nog duidelijker sprak dit uit de uitlating van Albarda over de verhouding tussen de S.D.A.P. en de S.A.I. Albarda zei:

„In ons verkiezingsprogram stellen wij voorop krachtige handhaving van de democratie tegen fascisme en communisme. Wij willen geen dictatuur. Niet die van rechts, evenmin die van links. En niets zou voor ons volk gevaarlijker zijn, dan als in deze tijd de grenzen tussen voorstanders van dictatuur en democraten zouden verflauwen. Waarom blijft Gij dan in de S.A.I., is in de Eerste Kamer gevraagd. Wij blijven in de S.A.I., omdat zij ons volledige vrijheid heeft gelaten, over onze houding tegenover de communisten te beslissen. Mocht er in de S.A.I. een meerderheid ontstaan, die ons samenwerking met hen zou willen opdringen, dan, dat staat vast, zouden de democratische partijen van Noord-West Europa zich verplicht achten, het verband te verbreken”.

Ziehier de volgende consequentie. Terwijl de gebeurtenissen in Spanje overtuigend de noodzakelijkheid aantonen, alle volkskrachten tegen het fascisme te verenigen, en vooral de democratie aan-een gesloten en krachtig te doen optreden, dreigt Albarda de band met de internationale sociaal-democratie te verbreken.

En Vorrink paste zich daarbij aan, toen hij iedere critiek op de lakse houding van de S.D.A.P. bij de ondersteuning van de Spaanse democratie van de hand wees, en het beroep, dat uit het congres kwam, om meer te doen voor Spanje, fel bestreed.

Thans, na de Londense conferentie van S.A.I. en I.V.V. inzake Spanje, heeft Albarda een artikel geschreven, waarin hij be- toogt, dat de fascistische staten de non-interventie-overeen- komst inzake Spanje niet nakomen. Hij verklaart terecht, dat de fout van de non-interventie-overeenkomst is, dat zij niet voor- ziet in het geval van overtreding. Hij wil, dat, indien de fascis- ten voortgaan, wapenen of strijders naar de rebellen te sturen, de democratische staten toelaten, dat het dubbele aantal aan de Spaanse regering wordt toegestaan. En Albarda verklaart: in- dien men voor zulk een uiterste poging om de stipte naleving van gesloten overeenkomsten te verzekeren, terugdeinst, dan gaat men met open ogen de verdere ontwikkeling van de Europese oorlog, die in Italië en Duitsland feitelijk in Spanje zijn begonnen, tegemoet. Hij zegt: „Nog is het tijd om Europa te behoeden voor die onbeschrijfelijke ramp. Daarvoor is moed nodig en doortastendheid!”

Dit alles is zeer juist. Maar waarom doet de S.D.A.P. dan niets om in Nederland een krachtige campagne voor Spanje te voe- ren? Waarom oefent de S.D.A.P. geen druk uit op de Neder- landse regering om een andere houding ten opzichte van de non-interventie zo als zij thans in de praktijk is, aan te nemen? Onderschatting van het fascisme in Nederland, weigering om ook maar enige stap naar eenheid der arbeiderspartijen te doen, het heeft als keerzijde het drijven naar aansluiting bij de bour- geoisie, en naar scheuring in de internationale arbeidersbewe- ging.

II.

Deze politiek en vooral de nadrukkelijke verklaring van Albarda over de S.A.I., hebben natuurlijk hun redenen. Deze wortelen in de door Albarda gevolgde koers ten opzichte van het belang- rijkste vraagstuk, dat op het congres aan de orde was, en waar- aan alle andere dingen ondergeschikt werden gemaakt. Wij bedoelen het vraagstuk van de a.s. regering.

Wat Albarda er over zei, was buitengewoon weinig. Het waren slechts de volgende zinnen:

„Wij zullen er niet voor mogen terugdeinzen, om, als het nodig en moge- lijk is, ons aandeel in de regerings-verantwoordelijkheid te aanvaarden. Indien er kans is, dat volgens de richtlijnen van het verkiezingsprogram wordt gewerkt, mogen wij de leiding van dit werk niet aan anderen over- laten”.

Een aandeel in de regerings-verantwoordelijkheid! Ja, maar in wat voor regering? Daarover heeft Albarda gezwegen. Het ge- heim is gemakkelijk te onthullen. De hoop op een coalitie uit- sluitend met de Katholieken is vervlogen. Maar er is een andere hoop. En dat is een regering van „nationale concentratie” onder leiding van Colijn, de Geer of een ander. Mits... de bourgeoisie de S.D.A.P. er ook maar bij neemt. Zo zou dan meteen het ijs met de katholieken gebroken worden. Vandaar op het congres de uitval tegen de S.A.I., de campagne van bovenaf tegen de communisten, het loslaten van de klassenstrijd in het nieuwe be-

ginselprogram, en de gereserveerdheid ten opzichte van Spanje. Meer nog: vandaar ook het feit, dat in de rede van Albarda over het verkiezingsprogram het Plan van de Arbeid, eens bedoeld als onderwerp voor een grootse massa-beweging, zeer sterk op de achtergrond werd gehouden. Vandaar ook, dat het verkiezingsprogram zo kort en sober is, zodat men er alle kanten mee uit kan. Vandaar dat in dit verkiezingsprogram Indonesië oorspronkelijk niet eens voorkwam, en er later slechts met een algemene vage omschrijving in is opgenomen.

Het is alles op die ene kaart gezet: trachten te bereiken, dat de S.D.A.P. in de ogen der katholieke, christelijke en andere reactionaire leiders acceptabel zij. De Vrijheidsbonders uit het ministerie Colijn, en de S.D.A.P. er in!

Ziehier in één zin, Albarda's politiek van het moment. Daartoe wordt afgezien van krachtig leiding geven aan de socialistische arb.beweging in zelfstandige strijd. Voor alles... geen rumoer! Heeft deze politiek kansen? Zij zijn niet erg groot. Indien de laatste jaren iets hebben geleerd, dan is het, dat zonder massa-beweging en massa-druk niets valt te bereiken. De S.D.A.P. werkt zich met deze politiek meer en meer in het isolement. De tegenspelers in de kringen der bourgeoisie lachen in hun vuistje. Zij permitteren zich grappigheden, zoals Minister de Wilde in de Eerste Kamer deed, waar hij na het S.D.A.P.-congres in alle ernst venijnigjes ging filosoferen over de vraag: of de „bekering” van de S.D.A.P. uit het hoofd, dan wel uit het hart kwam. De katholieke leiders gaan voort, elke samenwerking met de S.D.A.P. van de hand te wijzen. Met al hun geschetter tegen de politiek van Colijn halen ze hun meest reactionaire figuren naar voren. Welter, de initiatiefnemer van de aanpassingspolitiek, paradeert weer op de voordracht voor de candidatenlijst...

In de Rotterdamse „Voorwaarts” heeft Vliegen op de reactionaire politiek der katholieken gewezen. Hij schrijft: —

„In het algemeen kan men zeggen, dat de lieden van de conservatieve vleugel, met baron van Wijnbergen aan het hoofd, er op aan sturen om de coalitie weer te doen herleven. En dan natuurlijk met Colijn als voorman. En dat de democratische vleugel daar een zuur gezicht tegenover zet. Overigens weet die democratische vleugel misschien wel, wat hij wil, maar zegt precies het tegenovergestelde van wat hij zeggen moet, om tot het voeren van een werkelijk democratische politiek te komen. Over één punt is men het blijkbaar op hoger bevel eens, en dat is: geen regerings-samenwerking met sociaal-democraten”.

En Vliegen concludeert, dat „de rooms-katholieke leiders eerst verstandig zullen worden, als de rooms-katholieke arbeiders in massa naar de S.D.A.P. beginnen te drossen”.

In deze laatste zin raakt Vliegen de kern van de zaak, maar zonder de juiste oplossing te geven. Wanneer hij de hardnekkigheid vaststelt waarmee de rooms-katholieke leiders ieder bondgenootschap met de S.D.A.P. afwijzen, dan is dit niet bepaald vleiënd voor de politiek, die de S.D.A.P. heeft gevoerd.

Dat de rooms-katholieke leiders dit kunnen doen en de democratische vleugel in de Staatspartij daarbij zo passief blijft, is onder meer de vrucht van de politiek der S.D.A.P. zelf. Van haar geldt in dit opzicht hetzelfde, wat Vliegen over de Staatspartij schrijft: „Zij zou kunnen leiden, maar doet het niet”. Vliegen eindigt met de verzuchting, dat het wel zo zal blijven, tot de rooms-katholieke arbeidersmassa naar de S.D.A.P. overloopt. Dat is geen reële politiek...! Reëel is, dat de S.D.A.P. een zodanige politiek voert, dat de rooms-katholieke massa, die het hoofdbestanddeel van de democratische linkerzijde in de Staatspartij vormt, in hun partij een krachtige positie inneemt, meer druk gaat uitoefenen en daartoe van de S.D.A.P. steun ontvangt. Dat zou kunnen, indien de S.D.A.P. een zelfstandige, krachtige politiek voert. Zolang zij echter buigt voor de eisen der reactionaire katholieken, en het kompas op hen richt en niet op de katholieke massa, zolang hebben de katholieke reactionairen in eigen gelederen zo goed als vrij spel. De vooruitzichten van de verkiezingen en de daarop volgende regeringsvorming worden verslechterd, doordat de leiding der S.D.A.P. koers zet op deelneming aan een „nationale”, reactionaire concentratie, en zich niet duidelijk aftekent als de kern van een waarlijk democratische volksregering. Deze politiek zal tot verdere, bittere ontgoochelingen leiden.

III.

In de debatten van het S.D.A.P.-congres nam het militaire vraagstuk een grote plaats in. Hier tekenden zich duidelijk twee standpunten af. Albarda stelde de noodzakelijkheid, de onafhankelijkheid van Nederland tegen het fascistische buitenland te verdedigen. Hij plaatste zich op het standpunt van de collectieve veiligheid, van de versterking van de Volkenbond, en van de noodzakelijkheid, de militaire verdediging van Nederland binnen het raam daarvan op peil te brengen. Deze gedachte is op zichzelf volkomen juist. Er is echter één punt, dat hierbij door Albarda als criterium werd achterwege gelaten. Dat is de garantie, dat het leger en de vloot ook werkelijk betrouwbaar zijn voor de democratie. Men kan niet zeggen, dat Albarda de noodzakelijkheid hiervan niet heeft gezien. Hij heeft er wel over gesproken. Wij citeren:

„Eisen van staatkundige aard kunnen ons congres en ons program wel met betrekking tot de weermacht stellen. Mussert moge bluffen, als hij beweert, dat de grote massa der Nederlandse officieren het fascisme heimelijk omhelst; zeker is het wel, dat verscheidene hunner warme sympathie voor de N.S.B. koesteren. En dat in legerkringen het driekwart fascistische verbond „Voor Nationaal Herstel” grote aanhang heeft. Hoe gevaarlijk dit is, heeft Spanje bewezen. De Nederlandse weermacht moet niet zijn en moet niet worden een instrument tot ontwrichting van de democratie, maar zij moet zijn een orgaan van heel het volk, op welks trouw aan de democratische staatsinstellingen moet worden gerekend”.

Dat is volkomen juist. En het is even juist, als Albarda in dit verband de opheffing van de uitzonderingsbepalingen voor sociaal-democraten en moderne vakverenigingsmannen bij de defensie eist.

Maar hoe krijgt men deze garantie? Colijn geeft ze niet. Integendeel, onder zijn regering laat men in het leger het fascisme rustig voortwoekeren. Eerste voorwaarde voor die garantie is, dat er een werkelijk democratische regering komt, en zolang die er niet is, kan men de bewapening niet ondersteunen. Albarda behandelde dit punt als een betrekkelijke bijzaak. Dat past in zijn politiek ten opzichte van deelneming der S.D.A.P. aan iedere regering. De werkelijkheid is, dat dit punt de kern is, waarvan ten aanzien van de weermacht voor de arbeidersklasse alles moet afhangen. Dat neemt niet weg, dat het standpunt van Albarda een positief standpunt is.

Groter gevaar dan de onvolledigheid van zijn standpunt, is nog de richting, die de minderheid op het congres der S.D.A.P. onder leiding van Banning volgde. Het voornaamste argument van Banning is, dat de handhaving van de onafhankelijkheid van Nederland met militaire middelen een „fictie” is. En het tweede argument is, dat hij een democratisch blok tegenover het fascistische wantrouwt.

Wat het eerste aangaat: — Banning beroept zich hier op vroegere uitspraken. Dit zegt op zichzelf nog niets. Het was vroeger onjuist en het is thans nog onjuist! De laatste ervaringen in Spanje hebben bovendien wel opnieuw bewezen, dat men in dit opzicht geen frasen over de „onverdedigbaarheid” van het land als richtsnoer kan nemen. Het Spaanse volk heeft zich zelfs zonder leger krachtig kunnen verdedigen! Met een werkelijk democratisch leger en met steun van werkelijk democratische krachten uit het buitenland, kan men den fascistischen overweldigder wel degelijk grote afbreuk doen en hem teruggedrijven. En het tweede argument? Ongetwijfeld is het juist, dat in democratische staten als Frankrijk en Engeland een deel der grote bourgeoisie gaarne onder één hoedje ligt met het fascistische buitenland, en aan de bewapening der fascistische staten met groot genoegen een paar slordige millioentjes verdient. Maar wat zegt dit? Niet, dat men daarom in een negatief pacifisme moet vervallen, waarvan het enige resultaat is, dat de positie van de fascistische machten wordt versterkt, maar omgekeerd *juist, dat men alles moet doen om in de burgerlijk-democratische staten de kracht en eensgezindheid van het democratische volk zo sterk mogelijk te maken, en in de aanval te gaan tegen de grote bourgeoisie, die met het fascisme heult.* Ook in het vraagstuk van de landsverdediging is de oplossing gelegen in de eenheid der volksmassa, die door het veroveren van een democratische regering leger en vloot tot democratische machtsinstrumenten kan maken!

IV.

Het zou onjuist zijn, uit het feit, dat zich op het congres van

de S.D.A.P. geen krachtige stroming ten gunste van de eenheid der arbeidersklasse demonstreerde, af te leiden, dat de politiek, die Albarda, Vorrink, Wiardi Beckman e.a. op dit congres hebben doorgezet, de ongedeelde instemming, en van het congres, en van de S.D.A.P. heeft.

Het is waar: in de S.D.A.P. vinden we nog geen krachtige linker-vleugel, zoals bijvoorbeeld in de Belgische Werkliedenpartij. Meerderheid en minderheid stonden tegenover elkaar in de kwestie van de landsverdediging, waar Banning, de vertegenwoordiger van het kleinburgerlijke pacifisme, volop de gelegenheid kreeg, zijn meningen te uiten, en ook de vrijheid om binnen het raam der Partij met zijn propaganda voort te gaan. Maar het congres ging geenszins enthousiast de weg, die de leiding het opdreef. Van geestdrift, van kracht en enthousiasme was helemaal geen sprake. En het was niet mogelijk voor de neo-socialistische vleugel rondom Beckman en anderen, alles door te zetten, wat zij eigenlijk wensten. Inzake de monarchie en de Oranje-verheerlijking ging men, na de geboden sterke weerstand, op aandrang van Albarda een uitspraak uit de weg. Men had de vrees, hierbij een nederlaag te leiden.

Bovendien waren er in de debatten bij haast alle punten sporen van onzekerheid, van twijfel, en van... kritiek!

Uit Den Haag, uit Utrecht, Hilversum, Rotterdam, kwam aandrang, om meer voor Spanje te doen.

Verder was er aandrang in het congres, om punt 1 van het verkiezingsprogram: „strijd tegen communisme en fascisme“, te veranderen in strijd voor de handhaving van de democratie. Er zijn nog meer van zulke uitlatingen in de debatten gevallen. O.a. over het beginselprogramma (waarvan we er reeds enige hebben geciteerd), die er op wijzen, dat er een kentering komt bij vele sociaal-democraten, die inzien, dat de huidige politieke koers van de S.D.A.P. op een mislukking moet uitlopen en voor de positie van de arbeidersklasse buitengewoon gevaarlijk is. Van een werkelijke vijandschap bij de congres-afgevaardigden tegen het communisme, bleek eveneens heel weinig. De stemming is bezig te veranderen, ook in de vakbeweging. Het gevoel, dat de kracht van de S.D.A.P. zich moet richten naar eenheid van alle werkers, als noodzakelijke dam tegen het fascisme en de groeiende reactie, wordt krachtiger.

Ongetwijfeld is de neo-socialistische rechtervleugel in de S.D.A.P. nog overheersend en stuwt zij de partij in haar richting voort. Maar de gang van de feiten brengt iedere dag zijn harde lessen. De gezonde uiting van wat in de massa leeft, sprak reeds uit de kritiek, die op de leiding der S.D.A.P. werd gebracht. Een verdere krachtige en vastberaden doorvoering van de eenheidsfront-politiek door de Communistische Partij zal het mogelijk maken, nog bestaande belemmeringen in de S.D.A.P. weg te nemen en de gezonde, proletarische geest van eenheid en strijd voort te stuwen en tot bewust politiek optreden te brengen.

HET TROTZKISME – DE HANDLANGER VAN HET FASCISME

C. SCHALKER

Het proces tegen het Trotskistische, z.g. „parallele centrum“, dat van 23—30 Januari van dit jaar voor het militair college van het Hoogste Gerechtshof der Sowjet-Unie werd gevoerd, heeft met onverbidde duidelijkheid voor heel de wereld het Trotskisme aan de kaak gesteld, — het getoond als wat het is: de agentuur van het fascisme in de rijen van de arbeidersklasse.

In volledige openbaarheid werd dit proces gevoerd. Aanwezig waren tal van de bekwaamste vertegenwoordigers van de grote wereldpers. Een publiek van ruim 300 mensen, niet slechts vertegenwoordigers van de Sowjet-Russische en internationale arbeidersklasse maar ook schrijvers van naam als Lion Feuchtwanger, de Engelse rechtsgeleerde Dudley Collard, de bekende Deense auteur Martin Andersen-Nexö en anderen, woonden het proces bij.

In urenlange uiteenzettingen verhaalden de beklagden, welke de gronden en motieven waren, die hen tot hun misdadige werkzaamheid hadden geleid, — erkenden zij de juistheid van de tegen hen ingebrachte beschuldigingen, — door de druk der bewijzen, der feiten, daartoe gedwongen.

Op directe aanwijzing en aanstichting van Trotski, te-zamen met hem en onder zijn leiding, hadden zij een samenzwering met het Duitse fascisme en het Japanse imperialisme tegen de Sowjetmacht op touw gezet.

Om de bodem voor te bereiden voor een overval van deze beide vijandige machten op het Sowjet-volk, hadden zij, met behulp van Duitse en Japanse agenten, aanslagen en sabotage-daden georganiseerd en maakten zij zich gereed om bij het uitbreken van de oorlog de chemische industrie door brandstichtingen en vernielingen te desorganiseren en militaire treinen met door Japan geleverde bacillen te besmetten.

Tot de tientallen slachtoffers, door deze misdadigers reeds gemaakt, — mijnwerkers uit Kemerowo, chemie-arbeiders uit Gorlowka, rood-armisten in Sjoemicha, — behoorde ook de vereerde en geliefde leider van het proletariaat van Leningrad, Kirow, die in December 1934 door de kogel van een, door het Trotskisme uitgezonden moordenaar het leven liet.

Dat zijn, in het kort, de feiten, die voor het Sowjet-gerecht onomstotelijk kwamen vast te staan.

De Sowjet-vijandige propaganda heeft getracht, deze feiten te loochenen, — twijfel te wekken aan de mogelijkheid, dat althans de voornaamste beschuldigen in dit proces: Pjatakow, Radek, Sokolnikow, Serebrjajakow, — dat Trotski zelve zich aan zulke afschuwelijke misdaden zouden hebben schuldig gemaakt.

De erkenning van hun misdaden door de beklagden zelf zou hun op één of andere wijze zijn afgedwongen door beloften, be-

dreigingen, mishandelingen, door gif- of slaapmiddelen of wat dan ook. En niet weinige, zonder twijfel oprechte, maar onnadenkende lieden, tot wie deze propaganda zich richt, praten dit na.

Wie, als schrijver dezes, de mogelijkheid had, van het gehele proces getuige te zijn, het optreden der beklagden, de ongedwongen wijze, waarop zij vaak uren lang, niet slechts hun schuld bekenden, maar soms zelfs hun daden „theoretisch” uitvoerig motiveerden, elkander op meer of minder belangrijke punten aanvulden, verbeterden of tegenspraken, gade te slaan — voor hem is elke twijfel reeds daardoor uitgesloten. Schreef ook niet de correspondent van de liberaal-burgerlijke „News Chronicle” aan zijn blad:

„Alle beweringen in het buitenland over de gebroken geesten van de beklagden en de toediening van verdovende middelen om de goede antwoorden er uit te krijgen, zijn baarlijke onzin”.

En de correspondent van de sociaal-democratische „Daily Herald”:

„Men moet niet geloven, dat zij zichzelf door hun erkenningen zonder tegenweer de dood inzenden. Radek en zijn medegevangenen zijn levendig, actief, en doen, naar het schijnt, weinig of geen pogingen om hun anti-Stalinistische gevoelens te verbergen. Hun openhartigheid heeft iets mysterieus. Maar iedereen, die ze in de beklagdenbank ziet, moet lachen om verhalen van vergiften of prikkels, die hun worden toegediend om hen aan het praten te krijgen.” —

En de correspondent van een zo openlijk Sowjet-vijandig orgaan als de Franse „Temps” acht het

„buiten twijfel”, dat de beklagden inderdaad „terroristische aanslagen op de huidige leiders van partij en regering hebben georganiseerd, dat zij schoonschip hebben willen maken om de macht over te nemen, en dat het tussen hen en de groep der Stalinisten een strijd op leven en dood was, waarin zij niet veel gaven om mensenlevens”.

Uit dit alles blijkt wel voldoende, dat voor twijfel aan de juistheid der beschuldigingen, of aan de „echtheid” der bekentenissen, elke grond ontbreekt, en dat dus het proces te Moskou, voor het pog van heel de wereld, het Trotskisme als een handlanger van de fascistische contra-revolutie heeft ontmaskerd. De publicatie van het stenogram der rechtszittingen en (waarvan, naar wij tot ons genoeg vernemen, een Nederlandse vertaling dezer dagen verschijnt), zal alleen al voldoende zijn, om het onzinnige van de tegenwerpingen en t.a.v. de waarheid der beschuldigingen, zonneklaar aan te tonen.

II.

Het antwoord op de vraag: „Hoe is het mogelijk, dat het zover kwam?” is in de historie van het Trotskisme zelve te zoeken.

Wie iets van deze geschiedenis kent, welke voor een belangrijk deel ook die van Radek, Pjatakow en de andere beschuldigten is, weet, dat het verhaal, alsof zij langjarige aanhangers en medewerkers van Lenin en „oude bolsjewiki” zouden zijn ge-

weest, ook niet meer dan een legende is. Een legende, telkens herhaald om argelozen en met de historie onbekenden tegen de ware „oude bolsjewiki“, die in de tijd van het Tsarisme de partij hebben opgebouwd en waartoe vrijwel alle huidige leiders van de Sowjet-Unie behoren, op te zetten.

De historie bewijst, dat Trotzki en de zijnen nu reeds meer dan dertig jaren een voortdurende, principiële strijd voerden en voeren tegen de theorie en de partij van Lenin.

Dit bleek reeds aan de vóóravond van de revolutie van 1905, bij het beoordelen van het karakter der Russische revolutie en, alsook van haar toekomst en ontwikkelings-mogelijkheden.

Ten aanzien van het eerste punt stonden de bolsjewiki met Lenin op het standpunt, dat de revolutie, die toen in Rusland aanstaande was, burgerlijk-democratisch zou zijn, die echter alleen onder de leiding van het proletariaat zou kunnen slagen. Het eerste resultaat van die revolutie zou de revolutionair-democratische dictatuur van de arbeidersklasse en de boeren-massa moeten zijn, die schoonschip moest maken met Tsarisme en feodalisme; daarop zou de burgerlijk-dem. revolutie tot de socialistische revolutie tegen het kapitalisme kunnen uitgroeien. Trotzki daarentegen stond op het standpunt, dat de Russische revolutie reeds van de aanvang af een proletarische revolutie zou zijn of in het geheel niet zou zijn! Hij ontvouwde zijn theorie van de „permanente revolutie“, waarbij hij de volgende opvattingen verkondigde:

„De revolutie staat voor direct burgerlijke doeleinden, doch mag daar in geen geval bij blijven stilstaan. Wil de revolutie haar burgerlijke taak vervullen, dan is daar in de eerste plaats toe nodig, dat het proletariaat de macht grijpt. Is dit geschied, dan kan het proletariaat zich niet binnen de burgerlijke perken der revolutie houden; dan moet het reeds in de eerste tijd van zijn heerschappij de diepste inbreuk leggen, niet slechts op het feodale, maar ook op het burgerlijke eigendom.

Daarbij zal het proletariaat in vijandige botsing komen, niet alleen met alle groeperingen der bourgeoisie, die het in het begin van de revolutie ondersteund hebben, maar ook met de brede massa van de boerenstand, met behulp waarvan het tot de macht was gekomen. De tegenstellingen in de positie van een arbeiders-beweging in een achterlijk land met een overgrote meerderheid van boeren kunnen slechts op internationale schaal overwonnen worden, in de arena der proletarische wereldrevolutie.”

Dat was Trotzki's opvatting van het karakter en de noodzakelijke ontwikkelingsgang der Russische revolutie, reeds in de jaren 1904—1906. Hij voegde er aan toe:

„Zonder directe ondersteuning van staatswege door het Europese proletariaat zal de arbeidersklasse van Rusland niet bij machte zijn, zich aan de macht te handhaven en haar tijdelijke heerschappij te veranderen in een duurzame socialistische dictatuur. Daaraan kan men geen enkel ogenblik twijfelen”.

De bolsjewiki echter wilden niet als Trotzki, de onvermijdelijke étappen van de revolutie over het hoofd zien en stonden op het

juiste standpunt, dat de burgerlijk-democratische revolutie slechts kon overwinnen door een bondgenootschap van het proletariaat met de boeren, onder leiding van de arbeidersklasse.

Het verschil tussen Trotzki en de bolsjewiki was dus, dat Trotzki de revolutionaire mogelijkheden der Russische boeren onderschatte en feitelijk in hen slechts een contra-revolutionaire kracht zag, die na de overwinning der revolutie onverbiddeijk met het proletariaat in conflict moest komen.

De historie heeft de bolsjewiki in het gelijk gesteld.

Het Russische proletariaat heeft de burgerlijk-democratische revolutie — in bondgenootschap met de boeren — ten einde gebracht. Het heeft de burgerlijke perken der revolutie overschreden, de proletarische revolutie voltrokken en het socialisme over een zesde deel der aarde gegrondvest. Maar in plaats dat het, zoals Trotzki had voorspeld, met de grote massa van de boeren in botsing kwam, heeft het hen door een juiste politiek voor het socialisme gewonnen, het burgerlijk eigendom als middel tot uitbuiting van menselijke arbeidskracht ook op het platte land afgeschafft en zijn positie als arbeidersregering in het eenmaal achterlijke land met zijn grote meerderheid van boeren gevestigd, ondanks de verlangzaming in de ontwikkeling der proletarische wereldrevolutie.

En hoe staat het ten aanzien van de tweede vraag, die onverbreekelijk met de eerste is verbonden, het vraagstuk n.l. of het mogelijk is, het socialisme in één land te vestigen en te ontwikkelen?

Trotzki en de Trotzkiërs staan, zoals wij gezien hebben, op het standpunt, dat de opbouw van het socialisme in één land, zelfs zulk een rijk en machtig werelddeel als de Sowjet-Unie, onmogelijk is, en dat het door de kapitalistische krachten van buitenaf noodzakelijkerwijze verstikt moet worden.

Lenin en de bolsjewistische partij wezen deze pessimistische opvatting van de hand. Zij gingen uit van de gedachte, door Lenin reeds in 1915 geformuleerd, van de ongelijkmatige ontwikkeling van het kapitalisme, welke ongelijkmatigheid in zijn laatste imperialistische periode nog ten zeerste is toegenomen. „Waarin bestaan de elementen van de wet van de ongelijkmatigheid der ontwikkeling onder het imperialisme?” — zo stelde Stalin, in zijn polemieek tegen Trotzki, de vraag, en beantwoordde die als volgt:

„Ten eerste hierin, dat de wereld reeds verdeeld is tussen de imperialistische groepen. Er zijn in de gehele wereld geen „vrijë” en onbezette gebieden meer, en om nieuwe markten en grondstoffen te verkrijgen, moet men deze gebieden aan anderen met geweld ontrukken.

„Ten tweede daarin, dat de geweldige ontwikkeling van de techniek en de toenemende nivellering ten opzichte van het ontwikkelingspeil der kapitalistische landen de mogelijkheid hebben geschapen voor het, als met een sprong inhalen van de ene landen door de anderen, . . .

„Ten derde daarin, dat de oude verdeling in invloedssferen tussen de afzonderlijke imperialistische groepen telkens in conflict geraakt met de

nieuwe krachtsverhouding op de wereldmarkt, en dat tot schepping van het „evenwicht“ tussen de oude verdeling der invloedssferen en de nieuwe verhouding der krachten, periodiek her-verdelingen van de wereld door imperialistische oorlogen noodzakelijk zijn.

„Daarvandaan de toeneming en de verdieping van de ongelijkmatigheid der ontwikkeling in de periode van het imperialisme. Daarvandaan de onmogelijkheid, de conflicten in het kamp der imperialisten op vreedzame wijze bij te leggen.

„De imperialistische wereldoorlog was de eerste poging, om de reeds verdeelde wereld op-nieuw te verdelen. Deze poging kwam het kapitalisme op de overwinning van de revolutie in Rusland en de wankeling van de grondslagen van het imperialisme in de koloniën en afhankelijke landen te staan. Om er maar van te zwijgen, dat op de eerste poging tot herverdeling een tweede poging moet volgen, waarop men zich in het kamp der imperialisten reeds voorbereidt.

„Men kan er nauwelijks aan twijfelen, dat de tweede poging tot herverdeling het wereldkapitaal veel duurder zal komen te staan, dan de eerste poging. Dat zijn de perspectieven van de ontwikkeling van het wereldkapitalisme van het standpunt van de wet van de ongelijkmatigheid onder het kapitalisme. Gij ziet, dat deze perspectieven direct tot de mogelijkheid van de overwinning van het socialisme in afzonderlijke kapitalistische landen in het tijdperk van het imperialisme voeren“.

Zoveel over de theorie; en nu de praktijk!

De Trotskisten beweerden, dat de overmacht van de kapitalistische buitenwereld het socialisme in de Sowjet-Unie zou verstikken, tenzij de socialistische revolutie snel naar andere landen zou overslaan. We leven nu al bijna twintig jaar na de October-revolutie, en niets van die aard is geschied. Het socialisme is machtiger, de kapitalistische tegenstellingen zijn scherper geworden. Willen wij de theorie van de ongelijkmatige ontwikkeling en haar gevolgen kort samenvatten, dan komen wij tot de conclusie: het kapitalisme geraakt door zijn eigen ontwikkeling in dit tijdperk steeds meer door innerlijke tegenstellingen verscheurd en verzwakt, zodat het niet meer in staat is, zijn krachten te verenigen om het socialisme in de Sowjet-Unie te vernietigen; het leidt tot zulke conflicten, dat de mogelijkheid wordt geopend, dat ook in andere landen het socialisme het kapitalisme overwint.

De werkelijkheid heeft aan Lenin en Stalin gelijk gegeven. De kapitalistische machten zijn er niet in geslaagd, de Sowjet-Unie te verslaan of haar het kapitalisme op te dringen; zij zijn daartoe nu minder dan ooit in staat. Wij kunnen zonder overdrijving zeggen, dat de Sowjet-Unie ook in een oorlog niet meer is te verslaan, juist dank zij de opbouw van het socialisme. De theorie van het Trotskisme is volledig door de feiten weerlegd. Voortgekomen uit ongelooft in de innerlijke krachten van de Russische revolutie, — ongelooft in de mogelijkheid voor haar, zich ook in een kapitalistische omgeving staande te houden en te ontwikkelen, — ongelooft in de duurzaamheid van de bond tussen arbeiders en boeren, heeft de geschiedenis van de laatste jaren

de overstelpende bewijzen geleverd, dat dit pessimisme ongegrond is, terwijl de Leninistische opvattingen door de historische feiten als juist zijn bekrachtigd.

III.

De geschiedenis heeft de Troztkistische opvattingen dus weerlegd, heeft Trotzki en zijn aanhangers in het ongelijk gesteld. Nu was er voor hen slechts de keus tussen twee dingen: of wel, deze opvattingen te laten varen en loyaal mede te werken; of op hun standpunt te blijven staan, maar dan ook steeds dieper te zinken. Trotzki en zijn aanhangers, die te Moskou voor de rechtbank stonden, hebben de laatste weg gekozen; zij hebben zich „consequent” in de rijen van de vijanden der Sowjet-Unie geschaard; zij zijn op deze wijze tot gevangenen en handlangers van de contra-revolutie geworden; hun vijandschap tegen Stalin, en alles wat hij vertegenwoordigt en waarvan hij de leider is, heeft hen ten slotte tot werktuigen van het buitenlandse fascisme gemaakt.

Bij alles, wat de Troztkisten doen, mag men nooit vergeten, dat zij hun contra-revolutionaire daden met in schijn radicale en revolutionaire woorden versieren en omsluiëren. Wie dat niet in het oog houdt, zal hier schijn van waarheid niet kunnen onderscheiden. Zelfs in de brief, die hij in 1935 aan Radek schreef, poogde Trotzki nog aan zijn verraad een „theoretische” en „revolutionaire” rechtvaardiging te geven.

„Als ge een historische vergelijking wilt”, — zo schreef hij, in verband met zijn aandringen op sabotage, spionage en samenwerking met de fascistische vijanden van de Sowjet-Unie, — „neem dan de vergelijking met de heerschappij van Napoleon I, en overdenk deze analogie. Napoleon I betekent geen restauratie (van het oude regime), de restauratie kwam later; — zijn heerschappij was de poging om de voornaamste verworvenheden van de revolutie te behouden, voor zover dat mogelijk was”.

Dat was dus het plan van Trotzki-Napoleon: men moest van de revolutie, die immers niet kon en niet mocht slagen, „redden, wat er te redden viel”; dat zou men bereiken, door met de vijanden van de Sowjet-Unie samen te werken in de oorlog, die Trotzki voor onvermijdelijk hield... Men moest op alles ingaan, — zo geeft Radek dit standpunt weer, — de meest ver-strek-kende concessies aan Duitsland en Japan doen, in de hoop, dat de twee rovers elkaar in de haren zouden vliegen, — „en dan zou onze nieuwe ontwikkeling, onze revanche, een aanvang nemen”. Met zulke dolzinnige bedenkzels poogden Trotzki en zijn aanhangers hun wandaden te vergoelijken.

„Wij waren van mening,” bekent Sokolnikow, „dat onze revolutie in geïsoleerde positie zich niet als socialistische revolutie kon handhaven; wij meenden, dat het fascisme het hoogst georganiseerde kapitalisme is, dat het zou overwinnen, Europa veroveren en ons dooddrukken. Daarom vonden wij het beter, op het een of andere compromis in de zin van een terugtocht van het socialisme naar het kapitalisme in te gaan. Dat alles ging

van de gedachte uit: het is beter, bepaalde offers te brengen, hoe zwaar ook, dan alles te verliezen".

Langs deze weg dus, voerde de Trotskistische theorie van de onmogelijkheid van het socialisme in één land, — de theorie van de almacht van het kapitaal en de onmacht van de Russische arbeidersklasse, — steeds dieper, van trede tot trede, tot het verraad in zijn gruwelijkste vorm.

IV.

De practijk van de Trotskisten in de landen buiten de Sowjet-Unie is met hun gedrag aldaar in overeenstemming.

In Frankrijk bestrijden de Trotskisten met felheid het Volksfront, evenals de fascistien Doriot en de la Roque dat doen. Onder schijn-radicalen leuzen als „Geen steun aan de reactie", poogden zij de grote stakingsacties van de Franse arbeiders, die de verdediging en verhoging van hun levenspeil ten doel hadden, verder te drijven tot een strijd tegen de Volksfront-regering, ten einde haar val te bewerkstelligen. Ieder, die iets van de werkelijke verhoudingen in Frankrijk en Europa weet, begrijpt terstond, dat, hadden de Trotskisten dit doel bereikt, de daardoor ontstane politieke crisis de kansen van de la Roque en Hitler aanzienlijk zou hebben verbeterd.

In Spanje is hun contra-revolutionaire rol nog schandelijker. Geen ernstig anti-fascistisch strijder zal er ook maar een moment aan twifelen, dat, ware het Volksfront er niet geweest, Spanje op dit ogenblik een vesting van het fascisme en een uitvalpoort voor de Duitse Nazi's tegen het democratische Frankrijk zou zijn. Dit gevaar is zeker nog op geen stukken na geweken. Zal het voor goed worden gekeerd, dan is vooral noodzakelijk, dat alle republikeinse, democratische krachten van Spanje zich nog nauwer aaneensluiten, — dat de eenheid der Spaanse arbeidersklasse nog aanzienlijk wordt verstevigd en allen zij aan zij in militaire discipline hun krachten inspannen om de oorlog tegen Franco te winnen.

In een situatie als deze te werken om de eensgezindheid der anti-fascisten te storen of te verzwakken, is een verraad, dat slechts den vijand, den fascistischen aanvaller ten goede kan komen. Toch is het juist dit, wat de Trotskisten in Spanje doen, als zij, — natuurlijk onder quasi-revolutionaire leuzen als „Laat U de vruchten der revolutie niet ontroven" en „Geen eenheid met de bourgeoisie" — het gemeenschappelijke front tegen Franco, Mussolini en Hitler trachten te verstoren, — als zij de strijd bemoeilijken en de overwinning in gevaar brengen.

Het Trotskisme in Nederland, zoals dit tot uitdrukking komt in de R.S.A.P., en zoals het in het N.A.S. door Sneevliet en andere leiders wordt gepropageerd, draagt dit gif naar Nederland over en put zich bovendien uit in een laster-campagne tegen de Sowjet-Unie, die door de openlijke fascistien niet wordt overtroffen.

Zo kan men uit de „Nieuwe Fakkel” van 8 Januari de volgende bloemlezing halen:

„Het staat wel vast, dat de verzekeringen uit Moskou waardeloos zijn, die doen uitkomen, dat men zich met de binnenlandse verhoudingen in Spanje niet zal bemoeiën. Zulke verzekeringen geven evenmin houvast als de tot in de treure afgelegde verklaringen, dat de Sowjet-macht als zodanig zich met de Komintern en haar werk niet bemoeit...”

„De beide Sowjet-diplomaten in Madrid en Barcelona plegen politieke chantage bij de verstrekking van hun wapens...”

„De Stalinisten blijven tot op de huidige dag in Spanje het recept toepassen: — Eerst de burgeroorlog winnen, daarna de sociale verhoudingen in Spanje regelen...”

„Het Spaanse proletariaat moet een halt toeroepen aan de firma Rosenberg-Antonow (d.w.z. de vertegenwoordigers van de Sowjet-Unie in Madrid en Barcelona”.

Dat zijn enkele, zo voor de vuist weggegrepen citaten. Men zal moeten toegeven, dat het precies is, wat Mussert nodig heeft. Hij kan hier „bewijzen” vinden, dat de wettige Spaanse regering eigenlijk een werktuig van Moskou is, zodat Franco inderdaad een „nationale” strijd zou voeren om het land van het buitenlandse bolsjewisme te redden; terwijl het geschrijf over „de firma Rosenberg-Antonow” ook naar de stijl van „Volk en Vaderland” riekt.

In „De Arbeid”, het orgaan van de Trotskistische N.A.S.-leiders, vinden wij op 4 December 1936 een artikel „Een kruistocht om gewin”, dat een uiteenzetting van het Duits-Japans verdrag geeft en van het gevaar, waarmee dit de veiligheid van de Sowjet-Unie bedreigt. Dat blijkt men in het Nederlandse Trotskistische kamp goed te begrijpen. Maar wat is de conclusie? Roept het artikel de Nederlandse arbeiders op tot bescherming van de Sowjet-Unie tegen de fascistische aanvallers? Neen, men gebruikt het feit van dit verdrag voor een aanval tegen Stalin, d.w.z. tegen de politiek en den leider, die de Russische arbeider hebben gekozen en goedgekeurd: —

„Als van dreigend gevaar voor de Sowjet-Unie sprake is, dan is er sprake van de noodzaak der grootst mogelijke eenheid van de proletarische klasse buiten de Sowjet-Unie. Elke nieuwe uitspatting van machtmisbruik van Stalin komt op vervreemding van de revolutionaire arbeiders neer, althans van de Stalinistische lijn”.

Er is niet veel politieke ervaring voor nodig om te begrijpen, dat zulk geschrijf geen andere zin of bedoeling heeft, dan de noodzakelijke solidariteit van het internationale proletariaat met dat der Sowjet-Unie in het aangezicht van het dreigend gevaar van de fascistische aanval te ondermijnen. Op dezelfde wijze gaat het bij de ophitsing tegen de eenheid van de arbeidersklasse en het anti-fascistische volksfront in Nederland, waarvoor de C.P.N. opkomt.

De strijd voor het proletarisch eenheidsfront noemen de heren Trotskisten „op de buik kruipen voor de leiders van de S.D.A.P.

Albarda en Vorrink". De strijd voor eenheid van de vakbeweging heet „een poging, de revolutionaire arbeiders bij te zetten in de grafkelders van het N.V.V.". (en dat van de zijde van hen, die het N.A.S. hebben te gronde gericht en als vakbeweging macht- en krachteloos gemaakt!) De strijd voor het tot stand brengen van het Volksfront noemen zij „het verraden van de beginselen van het Leninisme en de revolutionaire klassenstrijd, en zich overgeven aan de bourgeoisie".

Zo verzwakken Sneevliet en andere Trotskistische leiders in Nederland de weerstand tegen het fascisme; zo vervullen zij ook hier hun deel van de overeenkomst tussen Trotski en Rudolf Hess.

Zij dringen ook in de rijen der sociaal-democratie binnen. De blinde haat, die bij de reactionaire leiders der sociaal-democratie tegen het communisme leeft, maakt dit voor de Trotskisten tot een gemakkelijke taak; en reeds zijn zij met hun ontbindingswerk in de rijen der sociaal-democratie begonnen.

P. J. Schmidt, die in één nacht van „voorzitter" der proletarische dictatuur tot een verwoede aanbieder van „de" democratie werd, deed zijn her-intrede in de S.D.A.P. met een even domme als giftige aanval op de Sowjet-Unie en de communisten, in een door de gehele reactie luid geprezen rede in de Amsterdamse gemeenteraad. De „Arbeiderspers", die zijn lezers alle inlichtingen over het proces te Moskou onthield en hun daarmee de mogelijkheid tot het vormen van een zelfstandig oordeel over de waarde en betekenis van dit proces bij voorbaat ontnam, vulde vele kolommen met de artikelen van directe vijanden van de Sowjet-Unie. Daaronder figuren als F. Goedhart, een Trotskist, die jaren lang onder bedriegelijke voorwendsels in de C.P.N. heeft gewoet, tot het bedrog werd ontdekt, en hijzelf met smaad en schande uit de partij geworpen. En verder personen als een W. Romijn of van Ravesteyn, die alleen door een onuitroeibare wrok en haat tegen de communistische partij worden bewogen. Men heeft zelfs de belachelijkheid niet geschuwd, die er in ligt, Kerenski, dezen door de geschiedenis op de mesthoop geworpen agent van het imperialisme der Geallieerden tijdens de revolutie van 1917, voor de dag te halen, om zijn gif tegen het Sowjet-volk uit te spuwen... Het proces tegen de Trotskistische misdadigers en het over hen uitgesproken rechtvaardige vonnis heeft de woede van de fascist en hun Trotskistische handlangers hoog doen oplaaiën.

Dat kunnen wij begrijpen.

Het heeft echter terzelfdertijd als met een bliksemflits het gevaar onthuld, dat het Trotskisme voor de arbeidersbeweging en voor de zaak van de vrede en vrijheid in de gehele wereld betekent.

Moge het ook in Nederland de waakzaamheid tegen dit gevaar verduizendvoudigen en er snel toe leiden, dat het Trotskisme wordt uitgebannen uit de rijen van het, voor zijn vrijheid en veiligheid strijdende arbeidende volk.

HET NATIONALITEITEN VRAAGSTUK IN VLAANDEREN ¹⁾

J. PIETERS

Bestaat er een nationaliteiten-vraagstuk in Vlaanderen? Wordt het Vlaamse volk verdrukt?

Op deze vraag wordt soms ontkennend geantwoord, ook door Vlamingen, die zich beroepen op de Marxistische ideologie. Over één punt zullen wellicht allen het eens zijn: we hebben in België niet te doen met de klassieke nationale verdrukking, zoals we die ontmoeten, niet alleen in koloniale of half-koloniale landen, maar zelfs in enkele Europese Staten.

Inderdaad: de Vlamingen vormen in België de meerderheid; België heeft een parlementair regiem: alle Belgen, Vlamingen en Walen, beschikken theoretisch over gelijke politieke rechten; het economische peil van Wallonië ligt niet veel hoger dan dat van Vlaanderen. (Vlaanderen is zelfs gedurende de laatste vijftien jaren op economisch gebied sneller vooruit gegaan dan Wallonië.)

Sommigen geven toe, dat er in Vlaanderen wel is waar een culturele verdrukking bestaat, maar dat er van economische verdrukking niets te bespeuren valt.

Laten we hier onmiddellijk aanstippen, dat we als Marxisten een dusdanig standpunt verwerpen. De culturele verdrukking is steeds het gevolg van een economische verdrukking; waar deze ontbreekt, kan gene onmogelijk voorhanden zijn.

Dat Vlaanderen verdrukt wordt, blijkt reeds uit het feit, dat er in ons land een nationalistische beweging bestaat. Setert 1830 heeft het Vlaamse verzet tegen de Belgische staat, zij het dan onder verschillende vormen en met ongelijke intensiteit, niet opgehouden te bestaan. Daarmede zijn echter natuur en wezen van deze verdrukking nog niet aangetoond.

Wil men karakter en vorm van de verdrukking van ons volk begrijpen, dan is het nodig, na te gaan, hoe de Belgische staat tot stand kwam en zich ontwikkelde.

DE BELGISCHE STAAT EN ZIJN ECONOMIE

Bij zijn ontstaan stond de jonge Belgische staat voor grote economische vraagstukken.

België had een tekort aan voedingsmiddelen; er moest dus voor gezorgd worden, dat een export-industrie werd opgebouwd, die zou toelaten, de ontbrekende voedingsmiddelen uit het buitenland te betrekken in ruil voor de uit te voeren industrie-producten.

¹⁾ Met d't artikel van onzen medewerker J. Pieters openen wij de discussie over het Vlaamse vraagstuk, dat niet alleen voor de Belgische, maar ook voor de Nederlandse politieke verhoudingen van zoveel gewicht is. Andere artikelen, die het vraagstuk van verschillende zijden zullen toelichten, zullen binnenkort in P. en C. verschijnen. (Red.)

Er bestonden verschillende mogelijkheden: in Vlaanderen textiel, scheepvaart, landbouw; in Wallonië kolen en metaal.

België gaf de voorkeur aan de Waalse zware nijverheid. Bij deze keus hebben voorzeker verschillende factoren medegewerkt. De toepassing van de stoomkracht in de nijverheid maakte de rijke kolenbekkens van Henegouwen en Luik tot een voordelige basis voor het opbouwen van een zware nijverheid.

Wel is waar was Vlaanderen vóór de omwenteling ook op industriëel gebied het meest actieve gedeelte van het land. België bezat toen maar één grote nijverheid: de bij uitstek Vlaamse textiel-nijverheid, die o.a. in Nederlands Indië een prachtig afzetgebied bezat. (Het waren dan ook de Gentse textiel-baronnen, die zich het krachtdadigst tegen het afscheuren van het Noorden verzetten.)

De jonge Belgische staat voelde zich zwak en zocht naar middelen om de kunstmatige eenheid van Vlaanderen en Wallonië te versterken. Frankrijk had flink mede geholpen om de Belgische staat op te bouwen; gedurende lange jaren waren talrijke Franse functionarissen in ons land werkzaam. Terwijl Wallonië zich door allerlei banden aan Frankrijk gebonden voelde, was Vlaanderen, door culturele- en economische belangen-gemeenschap, veel meer aan het Noorden verbonden.

Dat de jonge Belgische staat in Nederlandse invloed, onder welke vorm ook, een bedreiging zag voor de nog zo zwakke eenheid van het land, is begrijpelijk.

Welke ook de redenen mogen geweest zijn, die de keus bepaalden, deze had voor Vlaanderen noodlottige gevolgen.

„De Belgische staat stelde (dan) ook alles in het werk om de jonge Waalse industrie uit te breiden. Zulks geschiedde grotendeels ten nadele van de Vlaamse textiel-nijverheid en van het gehele Vlaamse volk. Door de afscheuring van Noord-Nederland had de Vlaamse textiel-nijverheid reeds het belangrijke afzetgebied van Nederlands-Indië verloren. De Belgische staat kwam nu nog tot een schikking met Frankrijk, waarbij gunstige voorwaarden voor de productie van de Waalse industrie ten koste van hoge invoerrechten in Frankrijk op de textiel-artikels, verkregen werden.”¹⁾

E. Waxweiler, bekende socioloog en leider van het Solvay-Instituut, heeft ergens verklaard:

„De Vlaamse nijverheid werd in haar ontwikkeling belemmerd door een tolstelsel, waarin de regering had toegegeven om gunstige voorwaarden voor de Waalse nijverheid te verkrijgen.”

In zijn pogingen om de Waalse industrie uit te breiden en tot de nationale export, d.w.z. tot de doorslaggevende nijverheid te maken, werd de Belgische staat door de omstandigheden machtig geholpen. Met de toepassing van de stoomkracht in de nijverheid en het vervangen van handen-arbeid door machine-arbeid, verkreeg steenkool een eerste-rang-betekenis. Goedkope steenkool werd tot een der hoofdvereisten voor de industrie.

¹⁾ R. van Genechten, „Wat willen de Vlamingen?”

Walenland, met zijn rijke steenkoolmijnen, bleek nu zeer wel geschikt voor het opbouwen van een onder gunstige voorwaarden producerende groot-nijverheid. Steenkool-, ijzer- en staal-industrie, glasblazerijen, spiegelabrieken, enz., ontwikkelden zich dan ook zeer snel.

„Tussen 1834 en 1838 worden zestien hoogovens in het arrondissement Charleroi alleen opgebouwd. In vijf jaar wordt het kapitaal der steenkoolmijnen met zestig millioen frank vermeerderd, het aantal koolputten verdubbeld... Nieuwe banken verrijzen en sloppen tachtig millioen frank op, die dan weer tot uitbreiding van het nieuwe nijverheidsstelsel machtig bijdragen. Men mag de industriële waarden, die tussen 1834 en 1838 in omloop kwamen, op 350 millioen frank schatten”.¹⁾

Zo werd het grootste gedeelte van het nationaal vermogen naar de jongste Waalse industrie gedraineerd.

De geweldige opbloei van de Waalse nijverheid viel samen met het snel wegwijnen van de Vlaamse textiel-nijverheid.

In 1830 was deze industrie de belangrijkste in gans België; kort daarop (1840-1850) verwekte het mechaniseren van de spinnerij een geweldige crisis in Vlaanderen. De oplossing lag in het moderniseren van de Vlaamse textiel-nijverheid, waardoor ze in de mogelijkheid moest gesteld worden om ook verder met het buitenland te kunnen concurreren. Zulks ware alleen met brede hulp van staatswege mogelijk geweest. Maar in plaats van nieuw kapitaal naar Vlaanderen over te brengen, haalde de Belgische staat er het geld weg om de Waalse zware-nijverheid te ontwikkelen. De textiel-nijverheid, aan haar lot overgelaten, kende een periode van snel verval en zij heeft later tientallen jaren nodig gehad om zich tot het modern technisch peil op te werken.

Voor het Vlaamse volk had deze tijdelijke ondergang van de nationale nijverheid noodlottige gevolgen, die thans nog voelbaar zijn. Het bleef overigens niet daarbij; toen ook nog de oogst mislukte, heerste er in Vlaanderen werkelijk hongersnood.

„Tienduizenden Vlaamse textielarbeiders werden plotselings van hun broodwinning beroofd. Het waren voor het grootste gedeelte landbouw-proletariërs; in de Zomer werkten zij bij de boeren, in de Winter spinnen of weefden zij. Volgens Pirenne leefde op het einde der XVIIIe eeuw de helft van de landelijke bevolking op die wijze. De meesten van hen bleven op het land zitten, waar zij een stukje grond van nog geen H.A. bebouwden.”¹⁾

Om niet van honger te sterven, waren tal van deze arbeiders verplicht, buiten hun gewest werk te gaan zoeken. Velen trokken ieder jaar naar Frankrijk om er de oogst te gaan meemaken (vóór de oorlog waren er tot 50.000 van deze „Fransmannen”), of gingen dagelijks naar Wallonië om er tot lage lonen ongeschoold werk te verrichten.

Zo ontwikkelde zich dat leger van landbouw-proletariërs tot een belangrijke reserve voor het Belgisch kapitalisme.

¹⁾ L. d. de Raet, „De economische ontwikkeling van Vlaanderen”.

Door het wegwijnen van de textiel-nijverheid in Vlaanderen, die door geen nieuwe, opkomende nijverheid werd vervangen, ontstond er een overvloed aan arbeidskrachten, waardoor de lonen, in het algemeen, maar voornamelijk in de landbouw, sterk daalden.

Het doel van de Belgische staat: de Waalse zware nijverheid, de export-industrie te bevoordelen, desnoods ten koste van de andere belangen van het land, is sedert de afscheuring van Noord-Nederland ongewijzigd eenzijdig gebleven; alle krachten werden steeds geconcentreerd op de metaal-industrie, nauw verbonden aan de steenkool-industrie. Ook wanneer, tengevolge de verarming der steenkoolmijnen en de ontwikkeling van ongunstige voorwaarden op de wereldmarkt, de rentabiliteit van deze industrie verminderde, bleef België halsstarrig in dezelfde richting voortijveren, zonder ernstig naar de mogelijkheid uit te zien, andere nijverheden tot meer rentabele export-nijverheden op te bouwen.

De Belgische staat, vertegenwoordiger van het Belgisch finantie-kapitaal, dat de Waalse zware nijverheid in handen heeft, gaf er de voorkeur aan, de verminderde rentabiliteit van de Waalse zware-industrie door middel van een verscherpte uitbuiting (waarvan het Vlaamse volk het eerste slachtoffer werd) op peil te houden.

Wat de Belgische handelspolitiek voornamelijk karakteriseert, is het standvastig doorvoeren van een politiek van lage lonen.

Een handelspolitiek, die gebaseerd is op lage lonen, is ontegensprekelijk schadelijk voor de overgrote meerderheid der bevolking van het land, waar zij wordt toegepast, omdat zij de koopkracht van de brede lagen van het volk vermindert.

Men kan hier opwerpen, dat het peil der lonen op zich zelf slechts een betrekkelijke betekenis bezit, — dat alleen de koopkracht der lonen in aanmerking dient te worden genomen. Dit is juist, maar verkeerd is het, hieruit de conclusie te trekken, zoals dikwijls door de bourgeoisie wordt gedaan, dat het voordeliger is, lage lonen te trekken in een land waar het leven goedkoop is, dan hogere lonen in een land, waar het leven betrekkelijk duurder is.

Het goedkoop leven is het gevolg van de verscherpte verdrukking van een belangrijk gedeelte van het volk (arbeiders—boeren), maar bovendien is het duidelijk, dat het dalen der lonen in één land onmogelijk gepaard kan gaan met een evenredig dalen van de levensduurte. Inderdaad, een reeks van producten moet uit het buitenland (waar geen daling van de prijzen voorhanden is) betrokken worden, terwijl voor de binnenlandse producten dient te worden opgemerkt, dat niet alleen de lonen de prijs der waren bepalen.

Hieruit blijkt, dat het verminderen der lonen in één land onvermijdelijk een vermindering van de koopkracht dezer lonen als gevolg moet hebben. De politiek der lage lonen is dus èn voor de Walen èn voor de Vlamingen nadelig geweest. De gevolgen

dezer verkeerde handelspolitiek waren echter niet dezelfde voor Vlaming en Waal.

De Belgische handelspolitiek der lage lonen werd hoofdzakelijk ten koste van de Vlaamse volksbelangen gevoerd!

Hierin ligt o.i. een der voornaamste karaktertrekken van de verdrukking van het Vlaamse volk, en wij achten het dan ook gewenst, er enigszins breedvoerig over uit te wijden.

Het is een bekend feit, dat de lonen in éénzelfde land sterk uiteen lopen. In België verdienen de arbeiders op het ogenblik ongeveer tussen de 3 en 12 fr. per uur. Het loon verschilt van nijverheid tot nijverheid; het wordt verder bepaald door de graad van gequalificeerdheid van den arbeider. In de landbouw worden slechtere lonen betaald dan in de metaal-nijverheid b.v., en een matrijzen-maker verdient meer dan een ongeschoold fabrieks-arbeider.

Men weet, dat de hoogste doorsnee-lonen in een land in de export-nijverheid van dit land worden uitbetaald.

De export-industrie van België is bijna uitsluitend in Wallonië geconcentreerd.

De hoog-gequalificeerde arbeiders, de meesterknechten, de technici in Wallonië, maar ook voor een zeer groot gedeelte in Vlaanderen, zijn Walen, of verfranste Vlamingen. Dit is het gevolg van de uit de economische voortspruitende culturele verdrukking van het Vlaamse Volk.

De mogelijkheid tot culturele ontwikkeling, die de bourgeoisie aan de verdrukte klasse verleent, wordt bepaald door het technisch peil der productie. Waar de toegepaste techniek hoog geschoolde arbeidskrachten vergt, wordt door de bourgeoisie het apparaat geschapen, dat in staat is, dusdanige arbeidskrachten in voldoende mate voort te brengen.

De Belgische export-nijverheid, heeft geschoolde krachten nodig, en de Belgische bourgeoisie zorgt er dan ook voor, dat dusdanige krachten gevormd kunnen worden. Maar anderzijds is, zoals we reeds hebben gezien, de Belgische handelspolitiek hoofdzakelijk gebaseerd op lage lonen. De Belgische bourgeoisie heeft er dus ook belang bij, dat er steeds een overvloed aan ongeschoolde arbeidskrachten beschikbaar zou zijn.

Het overbevolkte Vlaanderen, met zijn totaal verwaarloosde landbouw, met zijn zwakke nijverheid, met het betrekkelijk laag peil zijner productie, is zeer goed geschikt voor het leveren van die goedkope arbeid.

Bij stijgende productie worden duizenden Vlaamse boerenproletariërs naar Wallonië gelokt om er meestal onder de doorsnee-lonen te werken. Zij worden gebruikt om het stijgen der lonen te remmen. Wanneer de productie daalt, zijn zij de eersten om afgedankt te worden. Daar zij meestal niet in de streek wonen, verspreid zijn over de talrijke Vlaamse boerendorpen, dikwijls niet georganiseerd zijn en in de meeste gevallen een klein stukje grond bewerken, kunnen zij op grote schaal uit het industrieel productie-proces uitgeschakeld worden zonder dat

daaraan het gevaar van ernstige storingen op sociaal gebied verbonden zijn.

Waartoe deze toestanden op cultureel gebied geleid hebben, blijkt uit de volgende cijfers: —

In de vier Vlaamse provincies (Oost- en West-Vlaanderen, Antwerpen en Limburg) met een bevolking van 3.518.500 inwoners, zijn er 3.015 lagere scholen, 71 middelbare scholen; —

in de vier Waalse provincies (Henegouwen, Luik, Namen en Luxemburg) met een bevolking van 2.589.000 inwoners, zijn er 4.315 lagere en 120 middelbare scholen. (Cijfers van het Min. van Openbaar Onderwijs voor 1934.)

DE GROEIENDE ECONOMISCHE BETEKENIS VAN VLAANDEREN

Met het ontdekken en voornamelijk met het uitbaten van rijke steenkoollagen in de Limburgse Kempen werd het monopolie van Wallonië als grootnijverheids-gebied ernstig bedreigd.

Het ontginnen der Limburgse mijnen, waarmede voor een twintigtal jaren werd begonnen, heeft zich intussen bestendig uitgebreid. Terwijl de putten in Henegouwen stil-aan uitgeput geraken en daarbij nog met verouderd materiaal werken, wordt in Limburg een zeer rijke laag met moderne techniek uitgebaat. Dit moet onvermijdelijk een verschuiven van zekere takken der Waalse zware industrie naar het Noorden tot gevolg hebben. Reeds ontwikkelen er zich in Limburg en Antwerpen verscheidene nijverheden (scheikundige producten: Tessenderloo-Oolen; glasfabrieken te Moll, enz.). Verscheidene Waalse hoogovens betrekken reeds nu steenkool uit Limburg (de Limburgse kolen, rijker aan gas, zijn beter geschikt), terwijl het erts uit Lotharingen komt. Was er een geschikte uitbreiding van het verkeerswezen, dan zou reeds nu een ijzer-industrie in Limburg meer rentabel blijken dan in Henegouwen b.v.

De Limburgse steenkoolputten kunnen tot basis worden van een Vlaamse zware nijverheid, resp. van een Vlaamse export-nijverheid.

De economische betekenis van Vlaanderen groeit, terwijl die van Wallonië vermindert.

De Limburgse steenkoolputten, die tot een bron van welvaart voor het Vlaamse Volk konden worden, heeft de Belgische staat overgeleverd aan het Belgisch financie- en aan het Belgisch-Frans zwaarindustrie-kapitaal¹⁾

De ontwikkeling van een meer rentabele zware-nijverheid op Vlaams grondgebied ligt in het belang van het Belgisch-finantie-

¹⁾ De Raad van Beheer van Winterslag telde voor enkele jaren 7 Franse leden op de 14. De Raad van Beheer van Beerlingen 16 Franse leden op de 20. In de andere concessies is de toestand ongeveer dezelfde. Onder de Franse beheerders treft men Schneider van Creusot naast andere magnaten van het Comité des Forges aan. Onder de Belgen prijkt de Société Générale op de eerste rang.

kapitaal. Daartegenover staat echter het feit, dat een dusdanige ontwikkeling op normale wijze een versterking van het Vlaamse proletariaat, en meer in het bijzonder van het Vlaams industrie-proletariaat tot gevolg zou moeten hebben. Het ligt voor de hand, dat zulk een wijziging in de sociale samenstelling van het Vlaamse volk de verdrukking van dit volk gemakkelijker zou maken.

In verband hiermede moet gewezen worden op het plan, dat reeds verscheidene malen opdook, n.l. de werkloze mijnwerkers uit Henegouwen naar Limburg over te brengen. Dit wijst op de bedoeling: het verschuiven van de zware-nijverheid naar het Noorden gepaard te doen gaan met het overbrengen naar Vlaanderen van de in Wallonië onbruikbaar geworden gequalificeerde arbeidskrachten. Een dusdanig „coloniseren” van de voornaamste nijverheids-gewesten van Vlaanderen zou o.a. tot doel hebben, de verdrukking van het Vlaamse volk te bestendigen.

DE LANDBOUW IN VLAANDEREN

Het nationaliteiten-vraagstuk in Vlaanderen is nauw verbonden aan de boeren-kwestie.

Men kan schatten, dat van de actieve bevolking in Vlaanderen 25 tot 30% bij de landbouw betrokken zijn. (Voor het gehele Rijk: 17 tot 20%.)

Twee grote tendenties beheersen de ontwikkeling der Vlaamse landbouwtoestanden. Enerzijds de verbrokkeling van het grondgebied. Anderzijds de intensivering van de bebouwing. Een ander opmerkelijke ontwikkelings-tendentie is, dat het boerenbezit uit steeds kleinere grondstukken is gaan bestaan. Bijna alle hoeven van enige afmeting worden samengesteld uit brokstukken, die van verschillende grondeigenaars worden gehuurd. De versplintering van de bodem, die voortspuit uit het erfrecht, wordt, voor wat de bebouwing aangaat, door het winstbejag van de grondeigenaars nog verscherpt.

Volgens Rob. van Genechten bedroeg omstreeks 1928 het aantal afhankelijke arbeidskrachten in de landbouw nog slechts 16 op de honderd, terwijl de 84 andere in het eigen bedrijf of op dat der familie werkzaam waren. Daaruit blijkt, dat in Vlaanderen niet de landarbeiders, maar wel de kleine boeren, kleine grondbezitters of pachters, de hoofdrol spelen. Om hun schrale kost te verdienen, zijn de boerengezinnen verplicht, van de vroege morgen tot de late avond zware arbeid te leveren.

Volgens cijfers, die wel is waar van 1895 dagtekenen — maar op dit gebied moet er sedert dien geen merkenswaardige verandering plaatsgegrepen hebben — bedroegen de kleine boeren (maximum 5 H.A.) meer dan 85%, waarvan meer dan 75% met maximum 2 H.A.

De landbouw, die, hoewel minder arbeidskrachten gebruikend dan de nijverheid, een zeker even belangrijke bron van inkom-

sten voor het land betekent, werd en wordt nog thans door de Belgische staat op schandelijke wijze verwaarloosd.

De tijdelijke invoer-premie, die op tarwe wordt geheven, komt uitsluitend den groten boeren van Wallonië ten goede, aangezien de kleine boeren de tarwe reeds lang hebben vervangen door landbouw-producten, die voor intensieve bebouwing beter geschikt zijn.

Ook op rogge wordt tijdelijk een invoer-premie betaald, doch deze is voor den Vlaamsen boer eerder nadelig, aangezien hij zijn rogge meestal op de hoeve zelf gebruikt, terwijl hij in de meeste gevallen daarbij nog uitheemse rogge moet kopen.

Toen met het veralgemenen van het contingentering-stelsel de economische oorlog zich over de gehele kapitalistische wereld uitbreidde, was de Belgische staat verplicht, onderhandelingen aan te knopen met de andere staten, met het doel de handelsbalans te verdedigen. Het is een feit, dat hierbij in de allereerste plaats de belangen der Waalse zware industrie werden beschermd, wat in veel gevallen ten nadele van de landbouw geschiedde. Zo gebeurde het herhaaldelijk, dat, met het doel, voor de metaal-nijverheid een „bedreigd” afzetgebied te behouden, invoer-vergunningen verleend werden voor landbouw-producten, waaraan in het land geen tekort bestond. Hiermede werd de prijs dezer producten kunstmatig omlaag gedreven, zulks ten nadele der kleine boeren in Vlaanderen.

Het meest typische voorbeeld is wel, hetgeen onmiddellijk na de laatste waardevermindering van de frank gebeurde. Op dit ogenblik werd door Minister Van Zeeland de wens uitgedrukt, dat de prijzen van de groothandel tamelijk snel zouden stijgen, terwijl de prijzen in de kleinhandel slechts zeer langzaam moesten opgaan; dit laatste om te voorkomen, dat een beweging voor loonsverhoging al te spoedig zou uitbreken.

Terwijl hij onmiddellijk na de waardevermindering van de frank voor alle uitheemse granen, voor meststoffen en machines tot 40% meer moest betalen, kon hij, tengevolge van de maatregelen, door de regering getroffen, voor de vruchten van zijn arbeid geen hogere prijzen verlangen.

In de laatste jaren heeft het Vlaamse Nationalisme voet gevat op het Vlaamse platte land, maar het uitgesproken fascistisch karakter van deze beweging belet haar, de belangen van den Vlaamsen boer te verdedigen. Inderdaad, de ontvoogding van de Vlaamse landbouw moet op het Belgisch kapitalisme veroverd worden.

Het verzet der Vlaamse boeren tegen hun verdrukkers zou de posities van het Vlaams en Waals proletariaat belangrijk versterken. Dat de fascisten van V. N. V. en Dinaso een dusdanige ontwikkeling van de toestand met alle middelen zullen trachten te beletten, spreekt van zelf.

Het moet als een ernstige fout beschouwd worden, dat de proletarische partijen in België tot dusver weinig aandacht hebben geschonken aan de verdrukking van het Vlaamse volk, waarvan

de Vlaamse kleine boeren in de eerste plaats het slachtoffer zijn. De overbevolking, de grote betekenis van de landbouw in Vlaanderen, de samenstelling van de landbouwbevolking, de geweldige verbrokkeling van het bebouwbare land, de verplichting voor den kleinen boer om twaalf tot veertien uur daags te werken om een karig loon te verdienen: ziedaar enkele der meest bijzondere factoren, waarop de Belgische staat zijn handelspolitiek van lage lonen heeft opgebouwd. Deze factoren verlenen aan de verdrukking van het Vlaamse volk zijn speciaal karakter.

De oplossing van het landbouw-vraagstuk in Vlaanderen zal een belangrijke stap zijn op de weg naar de volledige vrijmaking van het Vlaamse volk.

Deze zeer beknopte en daardoor noodzakelijkerwijze volledige ontleding van het nationaliteiten-vraagstuk in Vlaanderen menen we in de volgende vaststellingen te kunnen samenvatten: —

Het Vlaamse volk wordt economisch, nationaal en cultureel verdrukt door de Belgische staat, die de belangen van het Belgische grote kapitaal vertegenwoordigt.

De verdrukking van het Vlaamse volk is de noodzakelijke voorwaarde voor het doorvoeren der politiek van lage lonen, waarop de gehele Belgische economie werd opgebouwd.

De wantoestanden in de Vlaamse landbouw, die de Belgische staat nooit op ernstige wijze gepoogd heeft, te verhelpen, verlenen aan de verdrukking van het Vlaamse volk haar specifiek karakter.

DIALOOG

WILLEM VAN IEPENDAAL

Vader, als ik later groot ben,
Ga ik dan ook, net als jij,
Elke Vrijdag centen halen
Aan de Steun en in de rij?
Draag ik dan kapotte schoenen
Om te schooiën langs de kant?
Vader, word ik straks, als jullie,
Maar zo'n rafeltrappellant?!

Vader, als ik later groot ben,
Krijg ik dan ook, net als nou,
Maar twee droge boterhammen
Als 'k er zeven lusten zou?
Komt er dan nog een bezoeker
Om te vragen, wat me schort,
En te zeggen, dat ik weeral
Met een daalder ben gekort?

Vader, als ik later groot ben,
Moet ik dan nog, net als nou,
Weer om klokke-zes naar bed toe
Van de honger en de kou?
Moet ik dan nog kooltjes zoeken
In de regen en de wind?
Vader, zeg me nou 's eerlijk,
Wat jij aan het leven vindt?!

Jongen, als jij later groot bent,
Dan is al dit leed voorbij;
En je staat niet meer, als vader,
Om een steuntje in de rij...
Dan... dan juicht van alle werken
Weer de arbeid en de vreugd,
Want de rooië vlag zal waaïen
Over de verlostte jeugd!

IN SMARTEND GAREEL

WILLEM VAN IEPENDAAL

De kerels gaan strammig in moeizame gang,
De schonkende lijven in striemende dwang
Van gerende jaaglijn: — ze tijgen
De diepende schuit tegen ebbe en wind;
Hun zwichtende koppen naar 't muitende grind,
De zwoegende kerels ze hijgen...

Ze vorderen traag in de wordende dag;
't Toneel van de schepping staat open: de lach,
Het lied en de schrome landouwen...
Zo log is de schuit en zo trekkend de vliet,
En achter de avond het rusten nog niet
Voor kerelen, krom in de touwen.

In zwatelend hout en het neurende riet
Pijpen de vogels hun: „Stjiet-piet-dewiet!”
Uitbundig in laaiënd begeren...
De zwijgende kerels in smartend gareel,
Passeren een kerkje en lichten dan heel
Eerbiedig hun pet voor Ons Here...

GEEST EN KARAKTER¹⁾

J. SAKS

Qualiteiten van geest zowel als karakter zijn het, die het proletariaat allereerst door zijn strijd moet veroveren; qualiteiten van karakter niet minder dan van geest zijn het, die Marx tot den baanbreker der wetenschap en tot het voorbeeld van den strijder hebben gemaakt. De wetenschap, die de richting toont, waarin het geluk der mensheid ligt, is voor den enkeling de wegwijzer naar de plicht. Deze weg voor het proletariaat te hebben gevonden, kenschetst het genie; deze weg te hebben begaan tot waar hij voor zich en de zijnen de ellende zelve vond van het proletariaat, bewijst zijn groot karakter en stempelt hem tot den idealen voorganger der arbeidersklasse.

¹⁾ J. Saks, in „Ter Herdenking van Karl Marx”, „De Nieuwe Tijd”, 1908, bl. 239—240.

DE BROODPRIJS

J. F. BOS

In een vorig artikel hebben wij de gevolgen van de devaluatie voor de bezittende klasse beschreven. Wij zullen nu een der gevolgen bespreken, die voor de arbeidersklasse het meest ingrijpend is, n.l. de stijging van de broodprijzen.

De devaluatie vond eind September plaats. Eerst in Januari trad te Amsterdam een stijging van de broodprijs in. Door de scherpe concurrentie tussen de verschillende bakkers waren aldaar de broodprijzen te-voren niet overal gelijk. Tegelijk met de stijging werd meer algemeen éézelfde prijs ingevoerd, zodat sommige bakkerijen 2 cent, andere 1 cent legden op de prijs van een brood van 800 gram. Op een prijs van 16 cent waren dat dus verhogingen van 6% tot 13%. Voor het gezin van een werkloze, waarvoor brood het hoofdvoedsel is, betekende dit bij voorbeeld, op een wekelijkse uitgave voor brood van 3 gulden, een stijging van 20 tot 40 cent. Ook in Rotterdam steeg de prijs van waterbrood van 17 tot 19 cent, dat is met 11%.

Hoe kwam het, dat deze stijgingen eerst 4 à 5 maanden na de devaluatie plaats vonden? En wat is het verband met de devaluatie? Dit is een ingewikkelde kwestie, die ons brengt in de verwickelingen van de „landbouwcrisismaatregelen“.

De wereldcrisis bracht een sterke prijsdaling voor vrijwel alle voortbrengselen van landbouw en veeteelt. Dit is duidelijk te zien aan het volgende lijstje van prijzen van verschillende voortbrengselen op de wereldmarkt:

	1925	1927	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Tarwe p. 100 kg. f 17.20	14.75	12.25	9.67	5.55	5.22	5.02	3.67	4.12	
Rogge p. 100 kg. f 13.07	12.47	10.87	6.22	4.55	4.62	3.55	3.32	3.07	
Varkensvlees p. 100 kg. f		93.12	72.90	48.—	37.50	49.50	46.65	51.62	
Boter per kg. f 2.31	2.03	2.05	1.66	1.34	0.94	0.61	0.45	0.49	
Kaas per 50 kg. f 56.—	43.30	45.40	38.45	31.30	22.70	20.20	18.70	14.85	

Deze prijsdaling bracht in Nederland vooral de kleinere boeren en tuinders in een slechte positie. Bouwden zij op andermans grond, dan konden zij de pachten niet meer opbrengen; had-

den zij hypotheek op hun grond genomen, dan dreigde zij geheel in de macht van de hypotheekbanken te vervallen. Boeren en tuinders kwamen in beweging, en de bezittende klasse sloeg de schrik om het hart, niet alleen uit vrees, dat de honderden millioenen, die zij in de landbouw had belegd, te loor zouden gaan, maar ook bij de gedachte, dat de boeren, op wie zij altijd politiek gesteund had, geradicaliseerd zouden worden. Er moest „iets voor de boeren gedaan worden“.

Verlichting van het lot van boeren en tuinders was op verschillende manieren mogelijk: verlichting of zelfs kwijtschelding van pachten en hypotheeklasten, of financiële steun hetzij door verhoging van de prijzen, die de boer voor zijn producten maakte, of anderszins. De kosten van dit laatste konden dan weer worden opgebracht door zwaardere belastingen op de bezitters, of door afwenteling op de verbruikers, in de vorm van hogere prijzen.

Wat de eerste mogelijkheid betreft: — wel is waar is er een min of meer sterke daling van pachten geweest. Waar echter de bezittende klasse de macht heeft, laat zij niet toe, dat het bezit waardeloos wordt. Een kwijtschelding van hypotheeklasten had een ineenstorting van het hele stelsel der hypotheekbanken betekend, waarop weer andere vormen van bezit berusten. Geen wonder, dat de regering andere wegen koos.

Het is onmogelijk, in kort bestek deze landbouw-crisis-maatregelen in volle omvang uiteen te zetten. Zij bestonden in heffingen aan de grens of op de plaats van productie of bij het vervoer, die ten doel hadden, voor de verschillende producten van landbouw, tuinbouw en veeteelt een zogenaamde „redelijke“ prijs te handhaven, „tot instandhouding van de bedrijven“. De opbrengsten van deze heffingen kwamen in het „landbouw-crisisfonds“ en werden uit dit fonds weer uitgegeven voor toeslagen bij uitvoer, premies op het onbruikbaar maken van levensmiddelen (b.v. aardappelen), het aankopen van producten voor prijzen boven die van de wereldmarkt, en ook voor directe „steun aan de bedrijven“, zoals b.v. de uitkeringen per melkgevende koe. De kosten van dit alles werden gedragen door de massa der consumenten, in de vorm van lagere prijzen.

Oorspronkelijk waren deze maatregelen zó opgezet, dat inkomsten en uitgaven voor ieder product of iedere groep van producten, toevertrouwd aan de zorgen van één „centrale“, elkaar ongeveer dekten. We zullen weldra zien, dat deze gedragslijn sinds lang is opgegeven.

Hoe stond het nu met de tarwe vóór de devaluatie? Er bestond toen een regeling, waarbij door alle meelfabrieken in de bloem, die grondstof is voor wittebrood, 35% Nederlandse tarwe, verkrijgbaar bij de tarwecentrale voor de prijs van f 15.70 per 100 kg., moest worden verwerkt. Deze zogenaamde vitatarwe werd door de tarwecentrale van de boeren gekocht voor prijzen, die van f 13.50 langzamerhand tot f 9.— zijn gedaald. De overige 65% der benodigde tarwe konden de meelfabrieken kopen op

de „vrijë“ markt. De prijs hiervan was gelijk aan de prijs, die gold op de wereldmarkt, plus een opslag van f 2.— per 100 kg. Deze opslag kwam voort uit de z.g. monopolie-heffing van f 2 voor iedere ingevoerde 100 kg. tarwe, door de regering geheven ten voordele van het landbouwcrisisfonds. De prijs van deze tarwe was een heel stuk lager dan die van de vitatarwe. In begin September kostte zij f 8.15 per 100 kg.; de buitenlandse prijs was dus toen f 6.15. De tarwehandel bracht het landbouwcrisisfonds een groot voordeel op, dat vóór de devaluatie voor het jaar 1937 begroot werd op f 9.649.000.—, en bestemd was om naar andere afdelingen van het landbouwcrisisbureau te worden overgeheveld. De broodverbruiker, in de eerste plaats de grote massa der arbeiders, droeg hier tenslotte de lasten. Zo berekent het Economisch-Statistisch Maandbericht van Febr. 1936, dat bij de toen geldende regeling per brood, waarvoor gemiddeld 18.9 cent werd betaald, 3.7 cent door den verbruiker werd bijgedragen aan het landbouwcrisisfonds. Dat is dus 19%. Was nu de tarweprijs op de wereldmarkt (in de oude goudgulden uitgedrukt) sinds begin September dezelfde gebleven, namelijk f 6.15 per 100 kg., dan had deze prijs, in gevalueerde gulden uitgedrukt, als onmiddellijk gevolg van de devaluatie met 25%, moeten stijgen, en zou dus de binnenlandse prijs voor „vrijë“ tarwe zijn geworden

$$\frac{125}{100} \times f 6.15 + f 2. - = f 9.68.$$

Laatstgenoemde prijs was echter al direct na de devaluatie hoger dan dit bedrag, tengevolge van het feit, dat ook op de wereldmarkt de tarweprijs was gestegen, zoals uit volgende tabel blijkt.

Prijzen op de binnenlandse markt voor „vrijë“ tarwe, waarin de monopolie-heffing is inbegrepen, over de laatste maanden, in gulden per 100 kg.

Sept.	Oct.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Maart
7 8.15	5 10.75	4 10.50	7 9.80	4 10.70	1 9.85	1 10.40
14 8.35	12 10.90	11 10.55	14 10.05	11 10.60	8 10.40	8 10.55
21 8.55	19 11.—	18 10.50	21 10.35	18 10.30	15 10.40	
25 8.90	26 10.60	30 10.75	28 10.50	25 10.—	22 10.30	

Daar de regering blijkbaar wilde voorkomen, dat onmiddellijk na de devaluatie een stijging van de broodprijs zou intreden, heeft zij een regeling gemaakt, waardoor de bakkers bloem konden blijven kopen voor f 14.75 per 100 kg., dezelfde prijs als voor de devaluatie gold. Hiertoe werd uit het landbouwcrisisfonds aan de meelfabrikanten dat bedrag uitgekeerd, wat zij voor de buitenlandse tarwe, 65% van hun grondstof, méér moesten betalen dan de prijs van vóór de devaluatie. Tegelij-

kertijd werd aan de gemeentebesturen een circulaire toegezonden, inhoudende, dat prijsverhoging van het brood als „on-geoorloofde prijsopdrijving” zou worden beschouwd. Deze regeling kwam hierop neer, dat behalve de tarweprijsstijging tengevolge van de devaluatie ook de invloed van de bewegingen van de tarweprijs op de wereldmarkt werd uitgeschakeld. Niet lang werd deze politiek volgehouden. De reeds genoemde tarweprijs-stijging op de wereldmarkt vergrootte het overschot voor de tarwecentrale aanmerkelijk. Want naast de vitatarwe verhandelde de tarwecentrale het overschot van de Nederlandse oogst (eveneens van de boeren gekocht voor f 9.— per 100 kg.) voor ongeveer de vrijë prijs uit de tabel als kippenvoer. De regering wilde echter de winst der tarwecentrale niet gebruiken om de eveneens gestegen kosten van de aangekondigde politiek tot handhaving van de broodprijs door te zetten. Op 4 Januari werd aan de meelfabrikanten toegestaan, de bloemprijs te verhogen van f 14.75 op f 15.75 per 100 kg. Tegelijk hiermee werd de toeslag per 100 kg bloem aan de meelfabrikanten aanmerkelijk verlaagd. Hiermee was nu de prijsstijging van de tarwe op de buitenlandse markt in zijn geheel afgewenteld op de bloemprijs, en daarmee op de brood-consumenten.

Het gevolg bleef niet uit. Hoewel de regering eerst op 12 Februari haar circulaire aan de gemeentebesturen introk, volgde te Amsterdam reeds op 18 Januari de bovengenoemde stijging van de broodprijs, die dus, hoewel eigenlijk strijdig met de instructies der regering, door haar zelf was bewerkt. In Februari volgde Rotterdam.

Op de wereldmarkt keerde het getij; de tarweprijs daalde gedurende de Januari-maand. Dit kwam echter niet aan den broodverbruiker ten goede. De regering greep de gelegenheid aan om haar toeslag aan de meelfabrikanten overeenkomstig te verminderen, en schoof zodoende ongemerkt ook de devaluatiegevolgen op de massa af. Op 6 Februari bedroeg de uitkering aan meelfabrikanten nog slechts 50 cent per 100 kg. bloem. Waar in die week de tarweprijs op de wereldmarkt weer tekenen van herstel begon te vertonen, was het moment voor een veiligstelling van de, voor het landbouwcrisisfonds bereikte resultaten aangebroken. Tegelijk met de opheffing van de genoemde toeslag aan de meelfabrikanten, van 50 cent per 100 kg. bloem, werd de prijs, door meelfabrikanten aan de tarwecentrale te betalen bij aankoop van de verplichte 35% vitatarwe, verlaagd van f 15.70 tot f 14.70 per 100 kg. Deze twee maatregelen hielden elkaar vrijwel in evenwicht. Immers, daar voor 100 kg. bloem 137 kg. tarwe nodig is, waarvan 35%, dat is 48 kg., vitatarwe moet zijn, betekent een verlaging van de vitatarweprijs met 1 gulden een kostenverlaging van 48 cent per 100 kg. bloem.

Van alle regeringsmaatregelen tot vasthouden van de broodprijs in verband met de devaluatie, is dus tenslotte niets anders

overgebleven dan deze ene gulden verlaging van de vitatarweprijs. Het is duidelijk, dat de laatst-genoemde maatregel zelfs onvoldoende is om alleen de gevolgen van de devaluatie weg te nemen. Immers, een prijsverlaging van de vitatarwe, 35% der benodigde grondstof, met f 1.— kan niet opwegen tegen een stijging van de prijs van de overige 65% vrije tarwe, alleen tengevolge van de devaluatie, met f 1.60 tot f 1.70 (dat is ongeveer 25% van f 6.50, de gemiddelde prijs van de „vrije”-tarwe op de wereldmarkt, zonder monopolie-heffing, in de maand September).

Zo heeft de regering zelf de politiek tot voorkoming van broodprijsstijging afgebroken, die zij eerst aan meelfabrieken en bakkers had opgelegd.

Toch was het zeer goed mogelijk geweest, de belangen van de brood-gebruikers te respecteren, en prijs-verhoging tegen te houden, zonder daarom de steun aan de boeren te verminderen. Zelfs een geringe extra-heffing op de devaluatie-winsten van het kapitaal, die in de honderden van miljoenen guldens lopen, was hiertoe al toereikend geweest.

Maar juist dat heeft de regering-Colijn niet gewild!

DE NIEUWE VERKIEZINGEN IN DE SOWJET-UNIE

ZJDANOW

Einde Februari behandelde het plenum van het Centraal-Comité van de Communistische Partij der Sowjet-Unie het punt: „De voorbereiding van de partij-organisaties voor de verkiezingen voor de Hoge Sowjet van de U.S.S.R. volgens het nieuwe kiesstelsel en de daarmee overeenkomende ombouw van het partij- en het politieke werk”. Het lid van het Politieke Buro van de C.P.S.U. (B) Zjdanow leidde dit punt op 26 Februari 1937 in een grote redevoering in. Aan de aanvang van deze rede ontlenen we het volgende:

Het invoeren van de nieuwe Grondwet van de Unie van de Socialistische Sowjet Republieken betekent een ommekeer in het politieke leven van het land. Het wezen van deze ommekeer ligt besloten in de verdere democratisering van het kiesstelsel in de zin van het vervangen van de niet ten volle gelijke verkiezingen voor de Sowjets door gelijke, van de getrapte verkiezingen door rechtstreekse, van de openbare door geheime verkiezingen.

Het invoeren van de nieuwe Grondwet ruimt alle beperkingen uit de weg, die tot nu toe voor de van kiesrecht verstokenen bestonden.

Waren vroeger, vóór het invoeren van de nieuwe Grondwet, de verkiezingen voor de Sowjets geen gelijke verkiezingen, thans is de noodzakelijkheid van de beperking van de gelijkheid der verkiezingen komen te vervallen en hebben alle burgers op gelijke grondslagen het recht, aan de verkiezingen deel te nemen. Waren vroeger de verkiezingen voor de middelste en de hoogste machtsorganen getrapte verkiezingen, thans zullen, in overeenstemming met de nieuwe Grondwet, de verkiezingen voor alle Sowjets door alle burgers rechtstreeks door middel van direkte verkiezingen worden doorgevoerd.

Had vroeger, volgens de oude Grondwet, de stemming bij de verkiezingen in het openbaar en volgens lijsten plaats, thans zal in overeenstemming met de nieuwe Grondwet de stemming bij de verkiezingen geheim zijn en over afzonderlijke kandidaten, opgesteld volgens kieskringen, plaats hebben.

Tenslotte wordt door de Grondwet de algemene volksstemming, het zogenaamde referendum ingevoerd.

Wat betekenen deze veranderingen in het kiesstelsel?

Zij betekenen de versterkte contrôle van de massa op de Sowjet-organen en een grotere verantwoordelijkheid van de Sowjet-organen tegenover de massa. Het nieuwe kiesstelsel maakt het verband nauwer tussen de volksvertegenwoordigers en de massa van de kiezers. Het zal een machtige stoot geven ter verbetering van het werk der Sowjet-organen, ter liquidatie

van de bureaucratische tekortkomingen en verdraaiingen in het werk van onze Sowjet-organisaties en deze tekortkomingen zijn, zoals gij weet, van zeer ernstige aard.

Het gevolg van het invoeren van het algemene, directe en gelijke kiesrecht bij geheime stemming zal de verdere versterking van de politieke activiteit van de massa zijn, het betrekken van nieuwe lagen van de werkers in het werk van het staatsbestuur.

Daardoor wordt de dictatuur van het proletariaat een meer elastische en bijgevolg een machtiger systeem van de staatsleiding der arbeidersklasse van de maatschappij, de basis van de proletarische dictatuur wordt breder, haar grondslag wordt hechter.

Het Leninisme leert:

„De dictatuur van het proletariaat heeft haar perioden, haar bijzondere vormen, veelsoortige werkmethoden. In de periode van de burgeroorlog springt vooral de gewelddadige kant van de dictatuur in het oog... In de periode van de opbouw van het socialisme springt, omgekeerd, vooral het vreedzame, organisatorische, culturele werk van de dictatuur in het oog, de revolutionaire wettelijkheid enz. Maar hieruit volgt alweer volstrekt niet, dat de gewelddadige kant van de dictatuur in de periode van de opbouw wegvalt of kan wegvallen. De onderdrukkingorganen, het leger en de andere organisaties, zijn thans op het moment van de opbouw even noodzakelijk als in de periode van de burgeroorlog. Zonder het aanwezig zijn van deze organen is een enigermate gewaarborgd opbouwwerk van de dictatuur niet mogelijk. Men moet niet vergeten, dat de revolutie voorlopig slechts in één land heeft overwonnen. Men moet niet vergeten, dat zolang de kapitalistische omgeving bestaat, ook het gevaar van interventie zal bestaan, met alle uit dit gevaar voortvloeiende gevolgen”.¹⁾

Dat naast de vreedzame, organisatorische, culturele kanten van onze dictatuur de noodzakelijkheid van haar gewelddadige kanten niet wegvalt, dat heeft het zo juist door ons behandelde vraagstuk van de zaak Boecharin-Rykow aanschouwelijk bewezen. De dictatuur van de arbeidersklasse zal ook in de toekomst met meedogenloze hand de tegenstand moeten overwinnen van de overblijfselen van de vijandelijke kapitalistische klassen en van de agenten van de fascistische bourgeoisie — van de Trotskisten, de Zinowjewisten, de rechtsen en de andere volksvijanden. Partijgenoot Stalin heeft ons geleerd, dat wij een sterke en machtige dictatuur van de arbeidersklasse nodig hebben, om de laatste overblijfselen van de stervende klassen tot stof te doen verstuiven en hun boefachtige kuiperijen neer te slaan.

Het doorvoeren van de democratische verkiezingen is een zeer ernstige zaak.

¹⁾ Zie: Stalin „Enige vraagstukken van het Leninisme”, blz. 16. Uitgeverij Pegasus, Amsterdam 1934.

Het is een zeer ernstig examen voor onze partij, in de zin van het toetsen van haar verbindingen met de massa, van de arbeidersbekwaamheid en van de autoriteit van onze partij-organisaties bij de massa. Het doorvoeren van de verkiezingen eist een geweldige inspanning van alle krachten van onze partij.

Teneinde deze wending in het politieke leven van ons land in volle wapenrusting tegemoet te treden, moet onze partij zich aan het hoofd van deze wending stellen en zich van haar leidende rol verzekeren bij de verkiezingen voor de hoge organen van het land. Welke taak heeft zij daarbij?

In de eerste plaats moet men in het oog houden, dat onze functionarissen met een, in zekere zin nieuwe toestand te maken zullen hebben. Wij zullen voor het eerst de verkiezingen volgens het nieuwe kiesstelsel doorvoeren. Wij zijn niet gewend aan verkiezingen volgens afzonderlijke kandidaten, volgens het beginsel van de geheime stemming enz. Dit vormt een zekere moeilijkheid voor onze partijorganisaties.

Ten tweede, betekent het zich aan het hoofd stellen van de wending in het politieke leven van ons land en het leiden van de verkiezingen het zeker stellen van het ten volle in acht nemen van het nieuwe kiesstelsel, ingesteld bij de Grondwet, d.w.z. het strikt de hand houden aan de beginselen van het algemene, rechtstreekse en gelijke kiesrecht, bij geheime stemming. Dit betekent, dat onze partijorganisaties onze nieuwe kieswet als hun oogappel voor elke overtreding moeten behoeden.

Ten derde, moeten onze partijorganisaties gereed zijn voor de verkiezingsstrijd. Bij de verkiezingen zullen wij te doen krijgen met vijandelijke agitatie en vijandelijke candidaturen. Dat deze mogelijkheid reëel is, valt daaruit te zien, dat er reeds thans een zekere opleving van de anti-sowjet elementen plaats heeft, met name in verband met de aanstaande verkiezingen. Onze partijorganisaties moeten in volle wapenrusting de pogingen van de vijandelijke elementen tegemoet treden om de legale mogelijkheden te benutten, die de nieuwe Grondwet biedt.

Terwijl onze mensen nog sluimeren en zich eerst opmaken om in beweging te komen, handelen de vijanden reeds en bereiden zij zich krachtig op de verkiezingen voor.

Ten vierde, zal de geheime stemming en de stemming volgens personen in onderscheid tot de openbare stemming en de stemming volgens lijsten de verhoging van de verantwoordelijkheid van de partij betekenen voor iedere gestelde candidatuur. Om gekozen te worden, moeten onze kandidaten goed bekend zijn aan de kiezers van de kieskringen, waar zij worden gesteld; de kiezers moeten volledig kennis dragen van hun werkzaamheid. De contrôle door de geheime stemming zal de meest fundamentele contrôle van onze functionarissen zijn, omdat de geheime stemming een veel ruimere mogelijkheid geeft om niet-gewenste en, uit het gezichtspunt van de massa beschouwd, ondeugdelijke kandidaten van de hand te wijzen, dan tot nu

toe het geval was. Daarvan moet men zich een duidelijk begrip maken.

Ten vijfde, moet men de schadelijke geestesgesteldheid overwinnen, die bij enige onzer partij- en Sowjetfunctionarissen aanwezig is, die veronderstellen, dat men het volksvertrouwen zonder meer kan verkrijgen, en dat men rustig kan slapen in afwachting, dat men de afgevaardigden-mandaten krachtens vroegere verdiensten onder luid applaus thuis bezorgd zal krijgen. Zonder meer het vertrouwen verkrijgen, — dat zal bij de geheime stemming niet gaan. Wij moeten ons zonder uitsel zetten aan de hardnekkige verbetering van het werk van onze Sowjet-organisaties, van hun verbindingen met de massa, aan de versterking van de verantwoordelijkheid van onze Sowjet-functionarissen tegenover de massa.

Ten zesde moet men reeds thans bij de functionarissen het bewustzijn aankweken, dat het nieuwe kiesstelsel een veel ruimere openbaarheid in de werkzaamheid van de Sowjetorganisaties betekent, en dat hun werkzaamheid zich voor de ogen van de massa zal afspelen; dat hun verantwoordelijkheid tegenover de massa meer volledig zal zijn. Vele afgevaardigden van de Sowjets — leden van onze partij — hebben er zich aan gewend, zich enkel tegenover hun partijorganisatie te verantwoorden. Velen, onzer Sowjet-functionarissen, van hen die geneigd zijn tot bureaucratisme, die grote tekortkomingen in hun werk hebben, zijn eerder bereid om tienmaal over hun werk tegenover het bureau van het partijcomité verantwoordig af te leggen, in een enge familiekring, dan in het plenum van de Sowjet te verschijnen, zelfcritiek uit te brengen en de critiek van de massa aan te horen. Aan deze practijk van onverantwoordelijkheid moet een einde worden gemaakt.

Ten zevende, zich aan het hoofd stellen van de wending in het politieke leven van het land en democratische verkiezingen waarborgen, — dat betekent, dat onze partijorganisaties niet moeten afwachten, totdat hen de massa van onderen-op aandrijft met betrekking tot de critiek en het van de hand wijzen van onze candidaturen, maar dat zij zelf aan het hoofd van deze critiek en het van de hand wijzen van ondeugdelijke candidaturen moeten staan, dat zij er niet op moeten wachten, dat deze candidaturen bij de geheime stemming schipbreuk zullen lijden. Hierbij moeten onze partijorganisaties leren om onderscheid te maken tussen vriendschappelijke en vijandelijke critiek. Bij ons is het niet zelden zó, dat de ontevredenheid van de werkers over afzonderlijke tekortkomingen en gebreken in de werkzaamheid van onze Sowjetorganen als vijandelijke critiek wordt beoordeeld en beschouwd. De kunst om vriendschappelijke critiek, die soms zeer scherp is, van critiek van de vijand te onderscheiden, eist van onze partijorganisaties een hoog peil van partij- en politieke opvoeding en een grote fijngevoeligheid.

Tijdens de nieuwe verkiezingen zullen pogingen tot agitatie tegen onze kandidaten mogelijk zijn van de kant der vijande-

lijke elementen. Onze functionarissen moeten talrijke campagnes bij moeilijk werk bij de opbouw leiden en bij zulk soort campagnes kan men het niet zonder een zekere druk stellen. Dit behoort bij het begrip van de dictatuur van de arbeidersklasse. Wij zullen ook in de toekomst van deze druk niet afzien, en het zou belachelijk zijn, daarvan af te zien. Er zal klaarblijkelijk demagogie worden gepleegd naar aanleiding van het opblazen van elk soort van tekortkomingen van onze functionarissen in deze richting. Het gaat om de kaders, de leden van onze dorpsowjets, van de uitvoerende rayoncomité's enz. De partijorganisaties moeten deze mensen onder hun bescherming weten te nemen. Men mag dit niet uit het oog verliezen.

Ten achtste, het vraagstuk van de partijlozen. Het zou zeer schadelijk en gevaarlijk zijn, als bij de nieuwe verkiezingen de fouten zouden worden herhaald, die plaats hebben gehad bij de oude praktijk bij de verkiezingen en die bestonden in een niet-zorgzame houding tegenover de candidaturen van partijlozen, toen met het doel om de invloed van de partij in de Sowjets zeker te stellen, partijloze candidaturen niet de nodige aandacht en ondersteuning vonden, die voortvloeïën uit de bolsjewistische opvatting van de leiding in verband met de massa. Men moet in het oog houden, dat er in ons land 2 miljoen communisten zijn, — en partijlozen zijn er „iet-wat” meer. Bijgevolg moeten wij, als wij aan het hoofd van de verkiezingen willen staan, onze invloed op de partijlozen en onze verbindingen met hen versterken en partijloze candidaturen, die het vertrouwen van de massa genieten, ondersteunen en niet verdringen.

Dat zijn enige vraagstukken, die de leiding en de organisatie van de voorbereiding der verkiezingen raken. Zij kwamen aan de orde, niet bij wijze van een verafliggend perspectief, maar bij wijze van een taak van de strijd van een, in het geheel niet uit te stellen en dringende taak.

buitenlands overzicht

CHINA'S KEUZE: EENHEID OF ONTBINDING

Mr. A. JACOBS

Men weet niet precies, hoeveel mensen onze aarde bevolken; maar wel weet men, dat het er ongeveer 2.100 miljoen zijn. Men weet ook niet precies, hoeveel van die mensen tot het Chinese volk behoren; maar dat zijn er — zoveel weet men wèl — omstreeks 460 miljoen. Dit betekent dus, dat er op elke 50 mensen zowat 11 Chinezen zijn. Kortom: we hebben hier te maken met het grootste volk ter aarde.

Een groot volk. Maar geen grote mogendheid, al neemt men daar vaak en graag de houding van aan. Wanneer men Sowjet-China uitzondert, dat een arme doch vrijë gemeenschap is, een staat in de staat, die door Nankings legers nimmer werd verslagen, doch wel herhaalde malen tot een staats-verhuizing werd genoopt, — wanneer men dit Sowjet-China uitzondert, dan is het Chinese Rijk een half-koloniaal en grotendeels nog feodaal levend land. Het is, stoffend en terend op oude beschaving, van lieverlede in de neer geraakt. Het waren buitenlandse imperialismen, die de moderne kapitalistische ontwikkeling in China ter hand namen. Aan het eind van de vorige en het begin van deze eeuw zag het er naar uit, of China nog slechts een schijn-leven als onafhankelijke staat zou gaan leiden. Onder de bezielende leiding van dr. Soen Jat-sen is toen de strijd voor vrijmaking en vernieuwing begonnen. Soen was een groot vooruitstrevend nationalist, en hij leerde dan ook begrijpen, dat het nieuwe vrijë China, dat geschapen moest worden, democratisch naar vorm en socialistisch naar inhoud moest zijn. De door hem gestichte Kwomintang ging van deze beginselen uit, doch toen zij (kort na zijn dood in 1925), in samenwerking met de Chinese communisten de grote veldtocht van Zuid-China uit begon om geheel China te bevrijden, zowel van buitenlandse overheersing als van de eigen verouderde instellingen, toen bleek al heel gauw, dat de burgerlijke rechtervleugel der partij, benevens een paar van de luidruchtigste linker-vleugelaars, de machtige volksbeweging slechts wilden gebruiken om hun eigen belangen te dienen. Men brak met de communisten, begon hen te vervolgen als men hen bereiken kon, en hen te beoorlogen als zij zich hadden vrijgevochten; en men gooide het op een accoordje met het imperialistische buitenland, dat opgelucht aanschouwde, hoe China's handels- en industrie-bourgeoisie te-zamen met de feodalen de vorming van een vrij en eendrachtig China saboteerde.

Deze nederlaag der vrijheidsbeweging is het geweest, die Japan de kans heeft gegeven om, toen het op het hoogtepunt van zijn macht stond, in 1931, Mandsjoerijë te veroveren en feitelijk

tot een Japanse kolonie te maken, en zich in de volgende jaren in Noord-China te nestelen. Deze Japanse campagne, door volksverraders aangemoedigd, — het fascisme in Azië gelijkt in dit opzicht sterk op het West-Europese, — heeft stellig velen in de Kwomintang de ogen geopend. Doch het valt niet te loochenen, dat het de Chinese communisten zijn, die thans de leiding hebben genomen in de grote beweging voor de vrijheid en eenheid van hun land, dat, door het samenspel van Japanse imperialisten en Chinese fascistten, met slavernij en ontbinding wordt bedreigd.

POLITIEK DER CHINESE COMMUNISTEN

Tegen de Communistische Partij China en de regering der Chinese Sowjet-republiek is de laatste tijd herhaaldelijk de beschuldiging gericht, dat zij pas na het VIIde congres der Communistische Internationale een anti-Japanse politiek zijn gaan voeren om zich populair te maken bij de massa en langs een omweg het bewinds-apparaat binnen te sluipen, dat zij, de rechte weg volgend, niet zouden kunnen veroveren. De feiten weerleggen deze aantijging.

Zodra het Japanse imperialisme in de herfst van 1931 zijn rooftocht tegen China was begonnen, hebben de Chinese communisten begrepen, dat 'n eenheidsfront van het Chinese volk nodig was om de aanval op 's lands ongereptheid en onafhankelijkheid af te slaan. Zij hebben zich bereid verklaard tot grote offers om te komen tot nationale samenwerking tegen de Japanse agressie. Zij hebben getoond, betere „nationalen" te zijn dan velen, die zich met die naam tooiën en er prat op gaan, en die door hun daden blijk geven van hun bereidheid om hun land en volk te verraden aan een buitenlands imperialisme. En dat is ook zo logisch. Want hebben niet diegenen hun volk het meest lief, die vechten voor een rechtvaardiger maatschappelijke orde?

Vijf jaar lang reeds dringt het communistische deel van China aan op beëindiging van de burgerstrijd en op de vorming van één nationaal front tegen de Japanse agressie. Wij laten hier de feiten hun duidelijke taal spreken: —

In het voorjaar van 1933, nadat de Japanse militairen de provincie Jehol (aan de grens van Mandsjoerijë en het eigenlijke China) in bezit hadden genomen, verklaarde de revolutionaire oorlogsraad van het Rode Leger in een oproep aan alle Kwomintang-troepen (het leger der centrale regering te Nanking): Het Chinese Rode Leger is bereid, op de volgende eenvoudige voorwaarden: stopzetten van de opmars tegen de Sowjet-gebieden, toestaan van democratische vrijheden aan de volksmassa en erkenning van het recht der massa, anti-Japanse vrijwilligers te organiseren en strijd-overeenkomsten te sluiten met de leger afdelingen der Kwomintang voor de gemeenschappelijke strijd tegen het Japanse imperialisme.

Op 1 Augustus 1935 richtten zich, naar aanleiding van het

nieuwe Japanse offensief in Noord-China, de Communistische Partij en de Chinese Sowjet-regering met een adres tot het hele Chinese volk, waarin zij zeiden:

„Indien de Kwomintang-troepen het offensief tegen onze Sowjet-gebieden staken, indien zij de strijd aanvaardden tegen het Japanse imperialisme, dan zal het Rode Leger, in weerwil van de jarenlange vijandelijkheden met de Kwomintang-troepen, in weerwil van de tegenstelling in de wederzijdse opvattingen over de vraagstukken van China's binnenlandse instellingen, niet alleen dadelijk de operaties tegen de Kwomintang-troepen stopzetten, maar hun tevens als eerste de hand reiken voor de gemeenschappelijke strijd voor de redding des vaderlands”.

In November 1935, toen de z.g. politieke raad van Hopei-Tsjahar, een nieuwe marionet van Japan, werd gevormd, zonden de commandeurs en politieke commissarissen van het Rode Leger een oproep aan alle militaire leiders van China, óók dus aan Tsjiang Kai-sjek, met het voorstel:

„Onverwijld met de vertegenwoordigers der verschillende afdelingen van gedachten te wisselen, en een Pan-Chinese gedelegeerden-conferentie van alle troepen te beleggen om te beraadslagen over de feitelijke maatregelen, die moeten worden genomen om te komen tot de vorming van een Pan-Chinees verenigd anti-Japans leger”.

DE „OPEN BRIEF”

In Augustus 1936 zond het Centraal Comité der Communistische Partij een „open brief” aan de partijleiding der Kwomintang. En hierin vooral werd zeer duidelijk, waardig en principiëel het standpunt der Chinese communisten uit-een gezet. Wij willen hier aan deze brief, die een document is van breed staatsmanschap, enige passages ontleenen.

De open brief gaat in op een verklaring van de jongste bijeenkomst van het Centraal Comité der Kwomintang, waarin werd gezegd: —

„De voorwaarde voor het verzet tegen de agressie is een concentratie van alle krachten tot redding der natie onder de leiding van één centrum, opdat deze krachten gelijk opmarcheren en hun front kunnen versterken. Voor het verzet tegen de aanval en tot redding van het land is dan ook volledige eenheid en discipline nodig. Dat is een onwrikbare ijzeren wet. De eenheid van militair beheer en opperbevel is wel de eerste eis, die men moet stellen aan een moderne staat”.

Deze verklaring, aldus de communistische partij, zet de zaak op haar kop: —

Gij moet begrijpen, dat de oorzaak van het feit, dat de burgeroorlog de laatste tien jaar niet is gestaakt, de oorzaak van het ontbreken der eenheid, uitsluitend en alleen de, voor ons

land verderfelijke politiek van uw partij en uw regering is geweest, de politiek van afhankelijkheid van het imperialisme, en met name de tijdens de gebeurtenissen in Mandsjoerijë gevoerde politiek van het achteruitwijken. Onder de leuze van uw partij en uw regering „eerst binnenlandse pacificatie en dan pas verzet tegen den buitenlandsen vijand” is de burgeroorlog jarenlang gerekt, werd de ene veldtocht na de andere tegen de Sowjet-gebieden en het Rode Leger ondernomen; met alle kracht werden de patriotische en democratische volksbewegingen in het gehele land onderdrukt. En zelfs tot de allerlaatste tijd hebt gij de politiek gevoerd, het Noord-Oosten en Noorden van China aan hun lot over te laten. Gij hebt vergeten, dat het Japanse imperialisme China's ergste vijand is; ge hebt al uw krachten in de strijd tegen de Sowjets en het Rode Leger geworpen, en ge hebt zodoende twist gezaaid in de eigen gelederen. Gij hebt alle, te uwer beschikking staande krachten gebruikt om de opmars van het Rode Leger naar het front van de directe strijd tegen Japan te beletten. Er is een toestand ontstaan, waarin vaderlandsliefde een misdaad wordt genoemd en de patriotten in heel het land blootstaan aan vervolging en gevangenschap. Men bevordert het verraad aan ons volk, en de verraders wensen elkaar geluk met hun promoties. Een zo volkomen verkeerde politiek tot grondslag van de „concentratie en vereniging” te willen maken, dat is werkelijk „in de boom klimmen om vis te vangen”, zoals het spreekwoord zegt. Zulk een politiek levert averechtse resultaten op. Wij waarschuwen u openhartig: als gij uw onjuiste politiek niet laat varen en uw haat niet richt tegen het Japanse imperialisme in plaats van tegen uw eigen broeders, dan zal het u zelfs niet gelukken, de status quo te handhaven, terwijl de „concentratie, de eenheid en de moderne staat” natuurlijk holle woorden zullen blijven”.

DE VOLKSEISEN

„Ons volk eist thans — zo vervolgt de „Open Brief” — een concentratie en een eenheid, die op de strijd tegen Japan en op de redding der natie zijn gericht en niet op kruiperigheid tegenover het buitenland en knevelarij van het volk. Ons hele volk eist thans met klem een bewind, dat werkelijk voor de redding van land en volk vecht. Het eist een echte democratische republiek, een democratische regering, die zijn belangen behartigt en een program uitvoert, dat zou waarborgen: 1. de organisatie van het verzet tegen de Japanse agressie; 2. de beveiliging van de burgerrechten der natie; 3. de ontwikkeling der volkshuishouding en het lenigen en doen-verdwijnen van alle nood en ontbering, waaronder het volk thans te lijden heeft”.

De „Open Brief” herinnert ten slotte aan de samenwerking, die tussen de Kwomintang en de Communistische Partij heeft

bestaan tijdens de „eerste grote Chinese revolutie in de jaren 1925—1927“: —

„Juist dank zij die samenwerking — zo lezen wij — sidderden alle nationale en feodale onderdrukkers voor ons. Toentertijd vreesden onze nationale onderdrukkers, met name het Japanse imperialisme, dat onze samenwerking tot de definitieve overwinning en tot China's volkomen bevrijding zou kunnen leiden. Daarom strooiden zij het zaad der tweespalt tussen ons, dreigden en lokten op alle manieren, en het resultaat was, dat de ene partij de samenwerking verbrak en het eenheidsfront begroef. Hebt gij dan waarlijk geen wroeging, als gij daaraan denkt? Nu is het toch wel voor ieder duidelijk, dat China, indien de Kwomintang de samenwerking met de Communistische Partij tot het einde toe had gehandhaafd, thans een onafhankelijk en vrij land zou zijn, en niet, zoals nu, een land, dat men straffeloos in brokken scheurt en al bijna voor de helft heeft onderworpen.

„Dit is de enige keus: Of samen met het Japanse imperialisme en de landverraders een anti-communistisch front vormen, d.w.z. een eenheidsfront voor China's slavernij, óf samen met de Communistische Partij en ons hele volk een anti-Japans front vormen, d.w.z. een eenheidsfront tot redding van het land. Elk dralen en aarzelen speelt uitsluitend het Japanse imperialisme in de kaart. Als uw partij werkelijk de verantwoordelijkheid voor de redding van het land wil aanvaarden, dan is thans het ogenblik gekomen, waarop gij het definitieve besluit moet nemen. Wij zijn onzerzijds al lang bereid, onze gevolmachtigden vertegenwoordiger af te vaardigen om, waar en wanneer ge maar wilt, praktische en concrete onderhandelingen met uw gevolmachtigden vertegenwoordiger te voeren, ten einde zo snel mogelijk een concreet accoord te bereiken over het anti-Japanse front tot redding des lands.

„De dag komt, waarop het Chinese miljoenenfolk trots de vaan van de overwinning der nationale revolutie in het Oosten verheft, en de hand reikt aan alle bevrijde volken, (met inbegrip van het Japanse volk, dat zijn imperialisten zal afschudden), teneinde van de wereld een heerlijke en stralende nieuwe wereld te maken“.

Men heeft in het Maart-nummer van „Politiek en Cultuur“ kunnen lezen, hoe Lenin dacht over natie en nationalisme. Deze gedachten zijn in de politiek der Communistische Partij China levende, uit harde ervaring gegroeide werkelijkheid. Men vervange het woord „Groot-Russisch“ door „Chinees“ — en het is, of men Sowjet-China hoort, dat zegt: „Wij, Chinese arbeiders, die vol zijn van een gevoel van nationale trots, willen tot elke prijs een vrij en onafhankelijk, zelfstandig, democratisch, republikeins, fier China, dat zijn betrekkingen met zijn naburen op het menselijke principe van de gelijkheid opbouwt en niet op het, voor een grote natie vernederende feodale principe van het voorrecht“.

HET INCIDENT VAN SIANFOE

Enige maanden na de publicatie van de „Open Brief” kwam het tot het incident van Sianfoe, die wonderlijke, vooral in haar afwikkeling zo echt-Chinese gebeurtenis. Men herinnert zich nog wel, dat in de nacht van 12 op 13 December China's premier en militaire leider Tsjiang Kai-sjek en de hem vergezellende generaals door de troepen van den „jongen maarschalk” Tsjang Hsoe-liang, commandant van het Doenbai- (d.w.z. Noord-Oostelijke) leger, gevangen werden genomen. De gevangenschap duurde niet zo heel lang. Er werd snel en krachtdadig bemiddeld. Een mysterieuze Brit, raadsman van cipier en gevangene beide, bood zijn goede diensten aan. De ontvoerings-affaire had een blij slot: de ontvoerde vloog, zijn ontvoerder gemakkelijks meevoerend, naar Nanking terug; beide partijen putten zich uit in zwerige zelfbeschuldigingen, doch redden tevens hun „gezicht”; Tsjang Hsoe-liang kreeg gratie en keerde naar zijn post terug, en Tsjiang Kai-sjek is weer premier en militaire leider te Nanking.

De voorwaarden, die de leiders van het Doenbai-leger hadden gesteld voor Tsjiang Kai-sjek's vrijlating, werden niet ingewilligd. Maar zij waren wel geschikt om den machtshebbers te Nanking een duidelijk inzicht te geven in wat er (onder de druk der Japanse invasie) in hun eigen partij, de Kwomintang, en in hun eigen troepen aan het gisten was gegaan. Want die eisen kwamen hierop neer: liquidatie van de burgeroorlog tegen de communisten, herstel der volksrechten, overleg over de redding des lands, samenwerking met de Sowjet-Unie. Dat die eisen het eerst werden gesteld door het Doenbai-leger, was geen wonder. Immers, dat leger bestaat voornamelijk uit Chinezen, die voor de Japanse invasie uit Mandsjoerijë zijn gevlucht, die dus het diepst 's lands vernedering voelen en er het felst op gebrand zijn, Mandsjoerijë, hun geboortegrond, op Japan te heroveren. Nog minder dan de andere legers van Nanking begrepen die mannen iets van de politiek-van-het-terugwijken, een politiek, die China's krachten uitputte in broederstrijd.

De directe aanleiding tot het incident van Sianfoe was: Nankings reactie op de dreigende Japanse inval in Soeiyoean, dat deel van Mongolië, dat als een wig tussen het hart van China en Mandsjoerijë is gelegen. Die reactie bestond namelijk hierin, dat Tsjiang Kai-sjek een militaire conferentie te Sianfoe belegde, om te beraadslagen, niet over het verzet tegen de nieuwe Japanse aanval, maar over een nieuwe veldtocht tegen het Rode Leger! Dat werd den mannen van het Doenbai-leger toch wel een beetje al te bar. Bij sommigen van de deelnemers aan de arrestatie van Tsjiang Kai-sjek zullen dus zuivere patriottische gevoelens bestaan; niettemin is het wel zeker, dat dit niet bij allen het geval was, en zelfs, dat er ook Japanse agenten in de omgeving van den jongen maarschalk aan het stoken zijn geweest. Immers, het was een feit, dat het incident „objectief” alleen den Japanners ten goede kon komen. Want de gebeur-

tenissen te Sianfoe dreigden immers te zullen leiden tot een nieuwe complicatie in de Chinese burgerstrijd — door een vete in de Kwomintang — en dus tot een nieuwe verzwakking van het Chinese volk. Het Rode Leger, dat tijdens de Decembergebeurtenissen in nauw contact stond met de Doenbai-troepen, heeft dan ook alles gedaan om een toespitsing van het geschil te voorkomen, en mede aan het wijs beleid der Chinese communisten is het te danken geweest, dat zulk een toespitsing ook inderdaad is voorkomen.

EEN NIEUW AANBOD

Direct daarop, in Februari, heeft het Centraal Comité der Communistische Partij zich opnieuw tot de Kwomintang gericht met een zeer breed aanbod tot samenwerking.

De communisten vroegen: beëindiging van de burgeroorlog; vrijheid van vereniging en vergadering, benevens amnestie voor alle politieke gevangenen; bijeenroeping van een, alle groepen omvattend nationaal congres; snelle voltooiing van alle voorbereidende werkzaamheden voor de gewapende strijd tegen Japan; en verbetering van het lot der massa.

Daartegenover boden zij aan: stopzetting van de strijd voor de omverwerping van het Kwomintang-bewind; wijziging van de naam der Sowjet-regering, die voortaan zou heten „bewind voor het speciale gebied in de Chinese republiek”, terwijl het Rode Leger de naam „nationaal revolutionair leger” zou aannemen en direct ondergeschikt zou zijn aan de oorlogsraad te Nanking; invoering van een democratisch bewind in het „speciale gebied”; stopzetting van de inbeslagneming van de bezittingen der landeigenaars; krachtige medewerking aan de opstelling van een program voor het nationaal anti-Japans eenheidsfront. Op dit voorstel is een benepen-sectarisch antwoord gekomen. Het was onmiskenbaar geïnspireerd door Wang Tsjing-wei, een begaafd discipel van dr. Soen Jat-sen, — een man, die eens vlot vele „linkse” woorden sprak en die ten slotte vlak bij het fascisme belandde; — wij kennen dat type ook in West-Europa. Toen eind 1936 in China de tegenstand tegen Nankings politiek toenam, reisde Wang, die in Duitsland vertoefde, waar hij ook door Hitler was ontvangen, ijlings naar Nanking terug om te helpen beletten, dat 'n Volksfront in China tot stand zou komen. Het antwoord van de Kwomintang aan Sowjet-China luidde als volgt: Wij zijn bereid tot amnestie ten gunste van de communisten, mits 1. het Rode Leger wordt ontbonden, 2. de Sowjet-regering ophoudt te bestaan, 3. de communistische propaganda wordt gestaakt, en 4. de leer van de klassenstrijd wordt prijsgegeven. Kortom, men eiste het onwaardige, het onmogelijke: de volledige capitulatie. Nanking, fascistisch beïnvloed, blijft de burgeroorlog verkiezen boven de nationale bevrijdingsstrijd. Volgens sommigen houdt trouwens het antwoord van Nanking, in schijn zo absoluut, enige achterdeurtjes open; en het is zeker, dat de geweldige beweging voor nationale een-

heid en Volksfront, die ook in Kwomintang-China het beste deel van de natie heeft gegrepen, blijft groeïen en aanzwellen.

VREES VOOR JAPAN?

Naar buiten is het argument van Nanking: we moeten voorzichtig zijn, we moeten eerst nog veel sterker worden, eer we iets kunnen doen, want Japan is immers zo geweldig machtig. Nu is er wel niemand ter wereld, die de macht van Japan wil onderschatten; maar wel zijn er velen, die betwijfelen, of die macht de laatste jaren niet wel eens is overschat. Wij herinneren in dit verband aan het behoedzaam oordeel van O. Tanin en E. Yohan in hun boek „Japan rüstet zum grossen Krieg“, dat in ons Buitenlands Overzicht van j.l. December werd besproken. Wij baseren onze opvatting voorts op een voortreffelijk artikel van den Pekingsen hoogleraar prof. Hoe-sjih in het Januari-nummer van het Amerikaanse tijdschrift „Foreign Affairs“.

Hij betoogt daarin, dat Japan in het Verre Oosten oppermachtig is geweest in de jaren 1914—1931, maar dat er een geweldige ommekeer in de machtsverhoudingen is ontstaan, sedert de Japanse militairisten in September 1931 een aanvang maakten met hun campagnes in Mandsjoërijë en Noord-China. Niet alleen is sedertdien de Sowjet-Unie naar de Stille Oceaan teruggekeerd als een mogendheid van de eerste rang; niet alleen is de militaire en maritieme kracht van de niet-Aziatische landen langs die Oceaan (van Alaska tot Singapore) sterk gegroeid; maar bovendien is — zo betoogt prof. Hoe-sjih — China's weerstandskracht toegenomen.

Zal China, land van grote mogelijkheden, een grote mogendheid worden? Zal het binnen afzienbare tijd zijn eenheid en zijn vrijheid winnen? Met Westers ongeduld wachten wij op het beslissende woord, dat in laatste instantie gesproken zal worden door de 460 miljoen zelf, voor wie de Communistische Partij China de dappere wegbereidster is.

HEINRICH MANN

DE HERAUT VAN HET VOLKSFRONT

NICO ROST

I. VERANTWOORDELIJKHEID

Heinrich Mann is in Holland en Vlaanderen een tamelijk onbekende figuur. Velen kennen wel-is-waar — nu hij de laatste jaren in de strijd tegen het fascisme op de voorgrond is getreden — zijn naam, maar — laten we het eerlijk toegeven — gelezen worden zijn werken te onzent niet. Enkelen kennen misschien „Der Untertan“, een boek, dat jaren geleden verscheen (maar dat thans door zijn karakterisering van de Pruisische geest actueeler is dan ooit), maar zijn vroegere werken „Trilogie der Leidenschaften“, „Kleine Stadt“, „Zwischen den Rassen“, „Die Armen“, „Der Kopf“, „Mutter Marie“ en „Die grosse Sache“, worden in ons land weinig gelezen, terwijl bijna alle werken van Jakob Wassermann vertaald werden, evenals de meeste romans van Georg Herrmann en zelfs enkele boeken van Thomas Mann. Waar schuilt de oorzaak hiervan? Men zou hierop kunnen antwoorden, dat Heinrich Mann, ondanks het feit, dat sommige zijner boeken telkens herdrukt werden, ook in Duitsland eenzaam is gebleven, hoewel hij door de officiële critiek naast zijn broeder Thomas Mann steeds tot de grootste Duitse prozaïsten werd gerekend. Dit was, daar Heinrich Mann zich toen nog hoofdzakelijk tot de bourgeoisie richtte, ook niet anders mogelijk. Deze Duitse bourgeoisie had immers voor niets ter wereld een groter afschuw dan voor verantwoordelijkheid.

Heinrich Mann was reeds vóór 1933 het Geweten der Duitse burgerij: — een democraat, die zijn lezers hun verantwoordelijkheid tegenover de maatschappij, waarin zij leefden, wilde doen beseffen. Dit is dan ook de oorzaak van Heinrich Mann's onpopulariteit bij het zogenaamde lezende publiek in het Duitsland van vóór Hitler en elders. Juist in dit verantwoordelijkheidsgevoel schuilt echter Heinrich Mann's grote kracht als kunstenaar. Hij zelf heeft in een autobiografische schets eens verteld, hoe hij jaren geleden op reis in een coupé belandde, waar nog slechts één hoekplaats onbezet was. Op deze plaats lag alleen een courant, die hij kalm opvouwde en in zijn zak stak. Tegenover hem zat een gepensioneerd officier, die hem aankeek, doch zweeg. Twee minuten later eiste de eigenaar van de courant zijn plaats op. Heinrich Mann ontkennde, dat hij een courant gezien had, en beriep zich in zijn jeugdige overmoed op den ouden officier, die niet antwoordde, doch hem zo doordringend aankeek, dat Mann beschaamd en verlegen opstond en de coupé verliet. Jarenlang, telkens als hij een roman of een essay schreef en twijfelde, zag hij het zwijgende gezicht van den ouden officier, en wanneer hij ergens in het openbaar sprak, wist hij, dat de oude overste in de zaal zat... Eerst een paar jaar geleden, — deelt de schrijver ons in zijn autobiografische schets mee, —

toen hij op een meeting het woord voerde, herkende hij hem boven op de galerij en bemerkte hij, dat zijn gezicht tevredenheid en instemming uitdrukte, zodat hij tenslotte na jaren zijn vertrouwen had terug gewonnen.

In deze symbolische — aan Giovanni Papini herinnerende — schildering van zijn geweten schuilt de gehele Heinrich Mann. Dit gevoel van verantwoordelijkheid, waaruit de gehele verdere ontwikkeling van dezen schrijver kan verklaard worden, bleek ook uit zijn drama „Madame Legros”, — de geschiedenis van een eenvoudige vrouw, een Parijse kantwerkster, die in 1789 langs de Bastille wandelde, waar plotseling een papier voor haar voeten fladderde, dat een gevangene, een zekere Latude, haar uit zijn cel had toegeworpen: — een kreet om verlossing, om hulp. Madame Legros voelde zich, omdat ze niet óók schuldig wilde worden, verplicht, aan alle mensen mee te delen, hoe in deze gevangenis werd geleden, totdat haar kreet eindelijk gehoor vond en, mede door haar hulp, de Bastille werd verwoest. Heinrich Mann is, sinds hij vele jaren geleden dit drama schreef, steeds zijn grote verantwoordelijkheid als schrijver tegenover zijn medemensen blijven voelen. Van zijn romans „die Armen” en „der Untertan”, „der Kopf”, tot zijn historische roman „die Jugend des Königs Henri Quatre” (De jeugd van koning Henri IV) en zijn laatste politieke pamfletten loopt één lange, rechte weg.

II. ANTI-FASCISTISCH VERWEER

Omdat hij niet medeschuldig wilde worden aan de misdaad van het Hitler-regiem, schreef hij „der Hass”, de eerste grote aanklacht tegen het Hitler-regiem van de kant van een auteur van Europese vermaardheid. In dit boek, vooral in de grandioze hoofdstukken „de grote man”, „de teleurgestelde verraders” en „de vernederde intellectuelen”, staat voor alle tijden geschreven, wat in 1933 in Duitsland onder de ogen der beschaafde wereld kan geschieden en is geschied.

„Der Hass” was dan ook niet de uitdrukking van de haat van Heinrich Mann tegenover zijn tegenstanders, doch beschreef de haat van de tegenwoordige Duitse machthebbers tegen de menselijke cultuur. In deze haat zag Heinrich Mann de drijfveer van al hun handelingen. Reeds toen stelde de auteur de vraag: „drukt de dictatuur van Hitler de wil van het Duitse Volk uit?” en luidde zijn antwoord: „Neen, ze drukt de wil van het Duitse volk niet uit”. Maar Heinrich Mann was, toen hij dit voortreffelijke pamflet schreef, nog niet tot het diepste wezen van het fascisme doorgedrongen. Hij hield het Duitse nationaal-socialisme voor een uitzonderlijk gebeuren, — was van mening, dat een horde krankzinnigen plotseling Duitsland had overvallen, — en dat het Derde Rijk slechts een tragisch intermezzo was zonder enige samenhang met wat van te voren bestond of wat daarna zou komen. Hij meende tot de conclusie te moeten komen, dat men dit alles met wat gezond verstand kon overwinnen, en

dat het nationaal-socialisme wel ten val gebracht kon worden, indien men slechts een beroep deed op alle verstandige mensen. Sinds hij dit schreef, is echter ook Heinrich Mann tot het inzicht gekomen, dat hij op deze wijze — al meent hij het nog zo oprecht en vecht hij nog zo moedig — zijn doel nimmer zal kunnen bereiken. Ook hij heeft intussen ingezien, dat de tegenstand van het Duitse volk in positieve wegen geleid moet worden, dat wil dus zeggen: dat concrete kennis omtrent de mogelijkheden van een bevrijding van het Hitler-regiem vereist wordt, en dat men met zijn vroegere methode het Duitse Volk, dat immers naar bevrijding snakt, van zijn doel afhoudt, het op dwaalwegen leidt, en op deze wijze er ongewild toe bijdraagt, het fascistische regiem in stand te houden.

Maar de vijftenzestig-jarige Heinrich Mann bezat de moed, met zich zelf te rade te gaan, zijn opvattingen te corrigeren, zijn kennis omtrent het wezen van het fascisme met behulp van de wetenschap van het Marxisme te verdiepen, en werd in verloop van weinige jaren, hetgeen hij thans is: de heraut van het Volksfront.

III. HEINRICH MANN EN VICTOR HUGO

Men vergelijkt Heinrich Mann de laatste tijd dikwijls met Victor Hugo. Een dergelijke vergelijking is in vele opzichten juist. Evenals de grote romancier van „Les Misérables” en „Notre-Dame de Paris” is deze Duitse schrijver verbannen en slingert hij de heersers van zijn land bruinboeken en pamfletten in het gelaat. Ook Heinrich Mann's geschriften worden onder levensgevaar over de grens gesmokkeld, en het regiem van Napoleon III beefde voor Victor Hugo, zoals minister Goebbels en de zijnen thans schuimbekken van woede bij elk nieuw pamflet van den schrijver van „De Onderdaan”.

Als men „Der Hass” en „Es kommt der Tag” leest, wordt men dikwijls aan Victor Hugo herinnerd:

„Wijdt toch een ogenblik uw aandacht aan het licht in de verte, Sire”, — schrijft hij aan Napoleon den Kleine, — „aan dat licht aan de rand van uw staat. Ik weet, dat het een eenzaam licht is. Maar toch, Bonaparte! Maar toch!

„Laat de mond van uw beroemde zeven millioen nu toch eindelijk eens spreken. Probeer deze vlam maar eens uit te blazen. Neen, deze staatsgevaarlijke vlam zal ook in de toekomst om-hoog stijgen, kaarsrecht naar de hemel. Ik spreek, begrijp me goed, Bonaparte, van de vlam van het Wereldgeweten, want zijn licht valt thans over mijn papier in de nacht van verbanning, waarin ik dit schrijf...”

Zó schreef Victor Hugo ten tijde van Napoleon den Derde en zó schreef Heinrich Mann in de eerste jaren der emigratie tegen Hitler. Hij had terstond gevoeld, dat het zijn plicht was, tegen het onrecht, dat in het Derde Rijk geschiedde en geschiedt, te protesteren, en klaagde Hitler, Goering en Goebbels aan als de ware schuldigen. Ook Heinrich Mann's aanklacht was in de

beginne tegen een bepaalde vorm van het kapitalisme gericht, niet tegen het kapitalisme als zodanig. Hij zag in zijn grandiose woede steeds alleen Hitler, Jozef Goebbels' horrelvoet en den morphinist Hermann Goering, en hetgeen Karl Marx destijds schreef over Victor Hugo, geldt in de periode van „der Hass" dan ook voor den Duitsen schrijver:

„Victor Hugo bepaalt zich tot een bittere en geestige scheldpartij tegen den verantwoordelijken autor intellectualis van de staatsgreep. De gebeurtenis zelf scheen in zijn ogen plotseling uit de wolken te zijn gevallen. Hij beschouwt haar slechts als een daad van geweld van een bepaald individu en bemerkt niet, dat hij dit individu groot maakt inplaats van klein, wanneer hij het een persoonlijk initiatief toeschrijft dat in de wereldgeschiedenis zijn weerga niet zou vinden".

Een nauwkeurige studie van hetgeen zich in Hitler-Duitsland afspeelt, urenlange gesprekken met anti-fascistische politici en Duitse arbeiders, hebben Heinrich Mann het ware karakter van het fascisme doen kennen. Al deze invloeden hebben er toe bijgedragen, dat hij zich in de loop der laatste jaren van een anti-fascistisch strijder tegen onrecht en onderdrukking ontwikkelde tot een voorvechter van de „democratische revolutie".

Uit zijn laatste boek „Es kommt der Tag" (De dag komt...) blijkt duidelijk, dat hij de vrees voor een revolutie, die zo velen zijner collega's nog weerhoudt, de politiek der arbeidersklasse tot de hunne te maken, heeft overwonnen.

IV. DE EMIGRANT

Er is de laatste maanden veel geschreven over het probleem der Duitse literatuur in de emigratie, en telkens wordt in dergelijke artikelen de vrees gekoesterd, dat deze literatuur op de duur moet verzanden, omdat ze in het buitenland ontstaat.

Niemand minder dan Maxim Gorki heeft kort voor zijn dood in een diepgaand gesprek met enkele Duitse schrijvers als zijn mening te kennen gegeven, dat pas in de emigratie blijkt, of een schrijver de mensen en toestanden in zijn land kent, en of hij zelf met onverbreekbare banden aan dat land is geketend. Indien men de boeken, die de Duitse schrijvers in de emigratie lieten verschijnen, van dit standpunt beschouwt, blijkt de vrees voor haar toekomst ongegrond. Niet alleen schrijvers als Bredel, Langhoff, Renn, Billinger en anderen, die in gevangenissen en concentratiekampen hebben gesmacht, geven in hun boeken uiting aan hun haat tegen het Duitse fascisme en aan hun liefde voor het Duitse volk, ook de meeste anderen schrijven over hun land, de fascistische barbarij en de illegale strijd.

Onder deze geëmigreerde Duitse schrijvers is Heinrich Mann degeen, die door de fascistten het felst wordt gehaat, omdat in West-Europa naar zijn woord wordt geluisterd, — omdat het aantal mensen van goede wil, dat zijn standpunt deelt en bereid is, er voor te strijden, steeds groter wordt, — en omdat het Duitse Volksfront, waarvan Heinrich Mann de heraut is, zich dagelijks uitbreidt.

Heinrich Mann heeft in de emigratie geleerd, dat een schrijver, die het fascisme wil bestrijden, dit slechts kan doen in nauw contact met de antifascistische massa. En steeds op-nieuw drukt hij ons Zola's woorden op het hart:

„Wij willen niets anders dan de Waarheid zeggen en dit met eenvoudige woorden, zodat het Volk ons kan begrijpen“.

V. „DE JEUGD VAN KONING HENRI IV“

Maar — zullen enkele lezers ongetwijfeld opmerken — Heinrich Mann schreef de laatste jaren toch de omvangrijke historische roman „Die Jugend des Königs Henri IV“, waarvan, naar wij vernemen, binnenkort een tweede deel verschijnt. Terwijl hij hieraan werkte, heeft hij dan toch niet in de eerste plaats aan zijn vaderland, aan de mensen in Duitsland gedacht?

Het antwoord op een dergelijke vraag luidt, dat de keuze van een stof voor een Duits schrijver in de emigratie zich niet tot een Duits onderwerp behoeft te beperken.

Heinrich Mann's boek over Henri IV doet ons geen ogenblik het Duitsland van heden vergeten. Ofschoon de auteur met onovertroffen meesterschap het Frankrijk van die tijd met zijn burgeroorlogen beschrijft, en een horde van landsknechten, die liegen en bedriegen, plunderen, roven en brandstichten, en het land onderdrukken door hun tyrannie, — vergeten we Duitsland geen ogenblik, en is de indruk, die deze schildering in ons wekt, zelfs dieper, dan wanneer hij het er dik op had gelegd en openlijk een vergelijking met de toestanden van heden had gemaakt.

VI. DE DAG ZAL KOMEN...

„De Rode Helper Rudolf Claus is gestorven, zoals zij allen sterven op het schavot, tot op het laatste ogenblik met opgeheven hoofd en een rein voorhoofd. Juist daarom moeten zulke koppen over de bloedige bodem van dit Rijk rollen. — Voor ons was hij meer“. „Een man, zoals hij, is voor ons allen meer dan een andere dode, niet door zijn partij, maar als voorbeeld van standvastigheid en als een getuige, dat de dag eens komen zal...“

Deze paar zinnen karakteriseren de inhoud van Heinrich Mann's nieuwe bundel „Es kommt der Tag...“ Hoe heeft de schrijver zich in deze paar jaar ontwikkeld! De auteur leert ons thans, hoe wij moeten handelen: opdat de dag kome.

Elke negatieve kritiek is verdwenen. De schrijver is thans tot het inzicht gekomen, dat hij een betere taak heeft te vervullen: de weg te banen voor het Duitse Volksfront.

Heinrich Mann weet, wat komen moet: een „revolutionaire democratie“, die vervuld is van een „socialistisch humanisme“; en hij weet, hoe men dit doel kan bereiken:

„Een gemeenschap is naar buiten zo veel waard als de enkeling in zijn binnenste. De toekomstige socialistische volksgemeenschap zal des te hechter gefundeerd zijn, naarmate steeds meer individuen de zaak be-

grijpen en persoonlijk voor hun taak berekend zijn. Intellectuele en morele onderrichting is noodzakelijk, en we moeten daar nog heden mee beginnen, niet tot morgen wachten”.

Maar Mann blijft ook de geboren schrijver, die hij zijn leven lang is geweest, wanneer hij tevens schrijft: —

„Desondanks is het woord gebleven, wat het was. Ook het inzicht, dat wij later zullen krijgen, zal afhankelijk zijn van „sprachlicher Genauigkeit“. Hetgeen uit een maatschappij en uit een eeuw groeit, weet de literatuur reeds van te-voren of niemand weet het”.

Hier schuilt het diepste wezen van den schrijver. Heinrich Mann gelooft aan het woord en aan zijn zending. Men zal thans onwillekeurig vragen, of de schrijver op deze wijze niet te veel de werkelijkheid uit het oog verliest? Hij stelt ons echter gerust:

„Ik geloof, dat literaire pogingen nimmer zonder resultaat zullen blijven, al zal het vaak nog zo lang duren, tot de reële wereld het aanvaardt. De mens der toekomst zal slechts dan tot rechtvaardige daden in staat zijn, indien wij volharden in de taal der waarheid”.

Hij is echter de laatste jaren ook tot de overtuiging gekomen, dat de Waarheid slechts kan zegevieren, indien eenheid van alle anti-fascistische krachten werkelijkheid is geworden.

Heinrich Mann heeft deze moeilijke en noodzakelijke taak: deze eenheid tot stand te brengen — op zich genomen, hoewel hij een rustig onbezorgd schrijvers-bestaan kon leiden. Hij kan echter niet anders dan strijden tegen het onrecht en tegen de onmenselijke vernedering zijner medemens. Hij voert deze strijd niet met mooi-klinkende woorden: zonder illusies wil hij niets anders dan een zaak dienen, waarvan hij de noodzakelijkheid heeft leren inzien.

„Laten wij niet vergeten — lezen we op de laatste pagina van „Es kommt der Tag“ — dat anderen ons vermanen moesten om het volksfront te vormen: de Komintern, Stalin en het Front Populaire. Ze zijn bezorgd over ons en tevens over zichzelf. Wij dienen dus te kiezen: of de eenheid van het Duitse volk óf de voortschrijdende ondergang van dit en verschillende andere landen; ten slotte en onherroepelijk de „oorlog“.

„Der Hass“ en „Die Jugend des Königs Henri Quatre“ verschenen bij Em. Querido te Amsterdam, en „Es kommt der Tag“ bij het Europa-Verlag, Zürich.

boek-bespreking

DE STRIJD VOOR DE BOLSJEWISTISCHE PARTIJ (LENIN DEEL II)¹⁾

C. MULLER

Tegen 1900 waren in Rusland de kapitalistische elementen steeds sneller binnengedrongen in de nog half-feodale maatschappij. Dit had ten gevolge, dat de economische spanningen opliepen tot een onhoudbare druk: — we staan voor de revolutie van 1905.

Gisting overal. En dit alles vond zijn uitdrukking in een heftige politieke strijd.

De ons hier geboden opstellen van Lenin bewegen zich allen om één punt: de strijd voor de bolsjewistische partij. Vóór deze „partij van een nieuw type“ kon worden opgebouwd, moest men eerst te velde trekken tegen het z.g. economisme en het revolutionarisme. Tegen beide richtingen, die bij alle punten van verschil toch overeenstemden in hun gebrek aan vertrouwen in de arbeiders, trad Lenin in de jaren 1900—1903 telkens weer in de arena.

De in die jaren gevoerde strijd is van wereldhistorische betekenis: zonder de bolsjewistische partij zou de October-revolutie niet zijn geslaagd, zou de opbouw van het socialisme niet mogelijk zijn geweest; zonder het machtige socialistische land zou de politieke constellatie in de wereld er nog heel wat anders uitzien...

De in deze band verzamelde geschriften worden verdeeld in twee afdelingen:

1. De strijd voor de partij als de voorhoede van het proletariaat.
2. Het tweede partijcongres en de scheuring in de Russische sociaal-democratische arbeiderspartij.

In de eerste afdeling wordt de voornaamste plaats ingenomen door de bekende brochures „Wat te doen“ en „Aan de dorpsarmoede“, — in de tweede afdeling door „Een schrede voorwaarts, twee schreden achterwaarts“. Verslagen en redevoeringen op het tweede congres der R.S.D.A.P. preciseren Lenin's opvattingen nader.

Zoals de titel aanduidt, werd de eerste brochure geschreven als leidraad voor de Russische arbeidersbeweging, die toen in een slop was geraakt door de diepe verwarring, enerzijds gesticht door hen, die, niet opgewassen tegen de hogere eisen, door de verscherpte situatie gesteld, het klassestandpunt niet duidelijk meer konden onderscheiden en een compromis wilden aangaan met burgerlijke kringen; — anderzijds door hen, die de „trage“ gang van de arbeidersbeweging wilden aanvuren door een opwindende terreur.

De voornaamste schakel in de wirwar van tegenstellingen ziet Lenin in het vraagstuk van de partij.

Tot nu toe werkte deze verbrokkeld, zonder continuïteit, zonder onder-

¹⁾ W. I. Lenin, „Verzamelde Werken“, in 12 dln.; 2de deel; Uitgeverij „Pegasus“; 568 blz. f 2.25, geb. f 2.90.

ling verband, op „handwerkerswijze”. Onnodig te zeggen, dat een dergelijke beweging bij het eerste begin van acties in elkaar zakt.

Lenin vergelijkt deze methode met „een veldtocht van met knuppels gewapende boerenbenden tegen een modern uitgerust leger”.

Tegen dit handwerkers-gedoe trad hij in de eerste plaats op. Hij bestreed de pogingen om aan dit gedoe een theoretische basis te geven: de theorie van het „economisme”, volgens welke alleen strijd gevoerd moest worden voor de naastbij-liggende economische verbetering, — volgens welke men moest buigen voor de „spontaniteit” van de massa, wat leidde tot het aansukkelen achter de elementaire acties van de massa.

Naast de strijd voor de economische verbeteringen stelde Lenin de eis van de grote politieke perspectieven, van een krachtige, gecentraliseerde partij, van een partij, die de massa leidt, — haar voorhoede is.

„Deze beide richtingen, de opportunistische zowel als de revolutionisten, capituleren voor het heersende handwerkers-gedoe; zij geloven niet in de mogelijkheid, zich daarvan te bevrijden; zij begrijpen onze eerste en dringendste taak niet: een organisatie van revolutionairen te scheppen, die in staat is, de energie, taatheid en geregelde voortzetting van de politieke strijd te verzekeren”.

De fundamentele opgaven van de partijpolitiek worden gesteld, en de algemene organisatorische beginselen ontwikkeld.

In het bijzonder worden de vraagstukken van het leidende partij-kader en van het partij-apparaat opgelost. Grote aandacht wordt ook geschonken aan de strijd tegen het sectarisme; en aan de noodzaak van politieke schooling. Dit meesterwerk van toegepaste materialistische dialectiek zal altijd zijn grote waarde behouden.

Op de grondslag van een diepgaand onderzoek betreffende de agrarische verhoudingen in het toenmalige Rusland, opgenomen in het eerste deel¹⁾, vormt „Aan de dorpsarmoede” een populaire uiteenzetting van het agrarisch program voor de boeren.

Aan de hand van concrete gegevens over de vier lagen van de plattelands-bevolking, zet Lenin de grondslag voor de tactiek der partij ten opzichte van de boeren als een geheel en hun verschillende lagen, uiteen.

De Marxistische methode van onderzoek geeft hem de mogelijkheid, de dubbel-slachtige aard van de klassentegenstellingen te doorgronden: enerzijds de tegenstellingen, die uit de kapitalistische verhoudingen op het platteland voortvloeien, d.w.z. tussen landarbeiders en ondernemers, anderzijds de tegenstellingen tussen de boeren als een geheel en de klasse van de landheren. In dit geschrift ontwikkelt Lenin dan verder zijn beroemde leer van het bondgenootschap tussen arbeiders en bepaalde lagen van de boeren: een vraagstuk, dat later tot de heftige strijd zou leiden tussen Lenin en Trotski. Trouwens: ook in „Wat te doen”, zien we reeds de kiemen van strijd tussen beiden.

Voor! in „Aan de dorpsarmoede” worden wij getroffen door het grote talent van mededeling.

Na de scheuring op het congres (1903) tussen de meerderheid (bolsjewiki)

¹⁾ Zie boekbespreking in het Maart-nummer.

en de minderheid (mensjewiki), gaf Lenin een korte samenvatting van de strijdpunten in „Een schrede voorwaarts, twee schreden achterwaarts“.

Fel trekt hij van leer tegen de „heren-anarchisten“, die van organisatie en discipline een caricatuur maken door te spreken van „blinde gehoorzaamheid“, „lakeiachtige onderworpenheid“, van „politieke lijken“.

Discipline en organisatie, die door de burgerlijke intellectuelen zo moeilijk worden begrepen: het proletariaat heeft deze eigenschappen juist veroverd als zijn enig wapen in de strijd om de macht. Onwillekeurig denken wij hier aan het worstelende Spanje.

Zo kunnen meer lessen worden getrokken, b.v. door hen, die tot indetroure de fabel herhalen, als zouden de communisten „nieuwbakken democraten“ zijn. Men leze Lenin's opvattingen over de grote waarde der burgerlijke democratie: „Aan de dorpsarmoede“, hoofdstuk 2 (pag. 251—256)! Zoals men ziet: nauwkeurige studie van deze geschriften kan nog heel wat taaië hedendaagse misverstanden uit de weg ruimen!

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. VAN REINVELD

IV.

SCHEIKUNDIGE PROCESSEN

Nadat we ons enigszins vertrouwd hebben gemaakt met de idee, dat alle stoffen zijn opgebouwd uit moleculen, zijn we in het eind van het vorig artikel plotseling tot de conclusie gekomen, dat ook de moleculen nog deelbaar zijn en op hun beurt opgebouwd blijken uit atomen. En reeds dadelijk hebben we op een belangrijk verschil van beide soorten „koreltjes“ gewezen, n.l. op het feit, dat er miljoenen en miljoenen soorten moleculen bestaan, doch slechts een 92-tal atomen.

Elk molecuul is opgebouwd uit één of meer van deze atomen, en blijkbaar geeft elke andere combinatie weer een ander molecuul. Wanneer we bedenken, hoeveel woorden wij (en vooral natuurlijk onze buurvrouw) kunnen maken door eenvoudige combinaties van de 26 letters van het alfabet, dan behoeft ons ook het ontzettend groot aantal verschillende moleculen niet te verwonderen, die blijkbaar, opgebouwd kunnen worden van de 92 soorten atomen.

Toch gaat deze vergelijking niet geheel en al op. In een bepaald woord n.l. horen we nog zeer duidelijk elke letter, van het woord, zelfs zo, dat men, een woord horend, dit wel ongeveer kan spellen. Beschouwt men echter moleculen, dan vinden we geen van de eigenschappen van de atomen, waaruit dit molecuul is opgebouwd, terug, tenzij het betreffende molecuul slechts bestaat uit één of meer gelijke atomen.

Van deze laatste soort bestaan er echter slechts evenveel als er atomen zelf bestaan, en de stoffen, die zo opgebouwd zijn, noemen we elementen, en we zeggen nu, dat de andere stoffen opgebouwd zijn, doordat

verschillende elementen zich met elkaar hebben gebonden; het zijn z.g. scheikundige verbindingen, want we zijn n.l. ongemerkt in het gebied van de scheikunde binnen gedrongen; deze toch houdt zich bezig met de opbouw van de moleculen uit de atomen. Tot de elementen, die we in het dagelijks leven tegenkomen, behoren o.a. ijzer, lood, zink, nikkel, chroom, koper, zilver, goud, platina (kwamen we die maar „tegen”), koolstof, chloor, zuurstof (in de lucht), jodium, zwavel, kwik, tin en arsenicum; de meeste andere stoffen, die we kennen, zijn „verbindingen”. Beschouwen we nu als voorbeeld eens water. Wanneer we hierin twee koperdraadjes op een kleine afstand van elkaar hangen en deze verbinden met de beide polen van een batterij, zien we gas-belletjes opstijgen bij ieder draadje. Vangen we deze belletjes op, en wel die, welke bij de ene draad ontstaan in een ander glas dan die, welke bij de andere ontwikkeld worden, dan zullen we zien, dat er aan de ene draad (de negatieve) twee maal zoveel gas ontstaat als aan de andere (de positieve). Zetten we dit proces lang genoeg voort, dan zien we, dat de hoeveelheid water vermindert en eindelijk zelfs geheel verdwijnt. Blijkbaar is het water dus omgezet in gas, en nu blijkt het, dat het gas, dat we in het ene glas hebben opgevangen, geheel andere eigenschappen bezit dan dat in het andere glas. Houden we b.v. een smeulend stukje hout in het glas, dat het minste gas bevat, dan gaat het stukje hout sterk opvlammen en verbrandt het zeer intensief. Hadden we het in het andere gas gebracht, dan zou het smeulen direct gedoofd zijn. Een scheikundig onderzoek nu brengt aan het licht, dat zich in het glas met de kleinste hoeveelheid gas, zuivere zuurstof bevindt, en in het andere zuiver waterstofgas.

Nu zijn zuurstof en waterstof beide gasvormige elementen en bestaan dus resp. slechts uit zuurstof- of waterstof-atomen. Blijkbaar zijn water-moleculen dus opgebouwd uit waterstof en zuurstof en wel, daar het ene volume tweemaal zo groot is als het andere, uit tweemaal zoveel waterstof-atomen als zuurstof-atomen. Nauwkeurige onderzoekingen doen zelfs besluiten, dat een natuurstof-molecuul is opgebouwd uit twee waterstof-atomen en één zuurstof-atoom. Brengen we de beide gassen weer bij elkaar, er bij zorgdragend, dat we tweemaal zoveel waterstof als zuurstof nemen (dit mengsel draagt de veelzeggende naam van knalgas), en steken we nu dit mengsel aan, dan ontploft het, en tegelijk verdwijnt al het gas weer en blijft er slechts waterdamp over.

We zien dus reeds uit dit feit, dat onze opmerking, dat in de verbinding de eigenschappen van de opbouwende elementen niet meer terug te vinden zijn, in het geheel niet overdreven was. Immers: wie zal, bij een frisse dronk water de indruk krijgen, slechts twee gassen naar binnen te werken; — of als men een ander voorbeeld wil: wat moeten we denken van een brandweer, die in een brand een mengsel van twee gassen spuit, waarvan het ene, de zuurstof, de dingen fel tot branden aanzet, en het andere, de waterstof, zelf hoogst brandbaar is? Neen, door de scheikundige binding van de zuurstof en de waterstof is water ontstaan, waarvan de eigenschappen zo totaal verschillend zijn aan die van de samenstellende gassen, dat de brandweer met voldoende succes de brand met water kan te lijf gaan, en de brandverzekerings-directeur, overtuigd van dit scheikundig feit, slaapt gerust.

Nu we het toch over branden hebben: wat is branden eigenlijk? — Wel, allereerst weten we, dat een stof, die verbrandt, geheel en al verandert, dikwijls verkoolt, terwijl er allerlei sterk ruikende gassen ontwijken. Dit doet dus reeds dadelijk vermoeden, dat we met een scheikundige (chemische) omzetting te doen hebben, daar er immers andere moleculen ontstaan, terwijl de oorspronkelijke moleculen verdwijnen. Verder weten we, wat ons 's winters te doen staat, als het „bakstenen vriest". De kachel op- porren en de onderste klep wagenwijd openzetten, zodat er veel lucht in de kachel kan komen. Want zonder lucht blijken de kolen en ook alle andere stoffen, al zijn ze nog zo brandbaar, niet te kunnen branden. Zo wordt in een motor eerst de benzine-damp met lucht gemengd in de carburateur, alvorens deze in de cylinders tot explosie worden gebracht. Blijkbaar is lucht dus voor het branden noodzakelijk.

Nu bestaat lucht in hoofdzaak uit een mengsel, geen chemische verbinding dus, van zuurstof en stikstof, en reeds doet de proef met de smeulende houtspaen in de zuurstof het vermoeden rijzen, dat de zuurstof degeen is, die voor het verbranden noodzakelijk is. Inderdaad blijken vuren steeds door stikstof gedooft te worden, doch door zuurstof enorm aangewakkerd, — iets waarvan in de techniek gebruik wordt gemaakt. Door n.l. een vlam met zuivere zuurstof aan te blazen, verbrandt alles veel feller, ontstaat er een nog veel grotere hitte, zodat men met die vlam ijzer b.v. plaatselijk kan laten smelten en zo dus lassen (autogeen lassen) of eventueel met een vlam „doorsnijden".

Nu hebben we gezien in het begin van dit artikel, dat, als men waterstof en zuurstof samen brengt en aansteekt, er een explosie volgt. Daar een explosie niets anders is dan een zeer snelle verbranding, verbrandt dus ook de waterstof door de aanwezigheid van de zuurstof. Doch zowel de waterstof als de zuurstof verdwenen bij dit proces en water ontstond; de waterstof had zich met de zuurstof verbonden tot water, en blijkbaar was dus, wat we verbranden van de waterstof noemden, niets anders dan het zich verbinden van de waterstof met de zuurstof. En inderdaad blijkt dit geheel algemeen te gelden: branden is niets anders, dan zich verbinden met zuurstof.

Dit kan zeer heftig gaan, of ook zo langzaam, dat we bezwaarlijk meer kunnen spreken van verbranden. Daarom spreekt de chemicus van „oxyderen", hetgeen eenvoudig „zich met zuurstof verbinden" wil zeggen.

Zeer veel stoffen blijken oxydeerbaar, ook zelfs die, welke men in het dagelijks leven als volkomen onbrandbaar aanziet; denken we hierbij b.v. maar eens aan ijzer, dat gewoonlijk toch wel als onbrandbaar wordt beschouwd. Doch ijzer roest, en roest is niets anders dan oxyderen, — het zich verbinden van het ijzer en de zuurstof in de lucht. Roesten is dus ook een, zij het een zeer langzaam, verbrandings-proces. Brengt men echter een dun stukje ijzerblik in zuivere zuurstof, en verwarmt het nu, dan brandt het ijzer op, met een fel lichtgevende vlam, en blijft er slechts een beetje roest over.

Ook in ons lichaam worden tal van stoffen geoxydeerd, verbrand dus. De hiervoor benodigde zuurstof wordt via onze longen uit de lucht gehaald; en dat dus voor die verbrandingen werkelijk zuurstof nodig is, kan men zich het best realiseren, als men gekeeld wordt, al zullen de meeste mensen wel niet veel voelen voor zulk een bewijs... (wordt vervolgd)

tijdschriften-bespreking

„DE OPBOUW”

Januari-Maart 1937.

„De Opbouw” is het tijdschrift van de vrijzinnig-democratie; in de nummers, die wij bespreken, treffen wij Mr. Oud, Prof. Kranenburg, dr. J. H. van Zanten en andere leden van die partij aan.

In het Januari-nummer valt een artikel van dr. E. D. Baumann op: „**De oorsprong van den persoonlijke eigendom (een volkszielkundige studie)**”. De schrijver heeft het ook over de theorie van het „oer-communisme”, die onder meer van Marxistische zijde is verdedigd. Hij brengt een groot aantal gegevens bijeen, waaruit blijkt, dat bij de meest primitieve volkeren van Australië en andere werelddelen, die landbouw noch veeteelt kennen, de jacht gemeenschappelijk wordt beoefend, — dat het jachtterrein niet aan de persoon, maar aan de stam behoort, — en dat zelfs wapenen, gereedschappen, persoonlijke gebruiksvoorwerpen, veelal gemeenschappelijk bezit zijn. Een treffende bevestiging van de Marxistische theorie, o.a. door Engels in zijn „Oorsprong van de familie” uiteengezet, dat de particuliere eigendom niet oorspronkelijk is, doch dat aan het begin van de menselijke ontwikkeling een toestand van gemeenschappelijk bezit staat.

Maar dr. Baumann wil het niet zo hebben. Hij betoogt, dat ook in de meest primitieve, ons bekende toestanden geen „**volstrekt** gemeenschappelijk bezit” bestaat. Maar zulk een „volstrekte” gemeenschappelijkheid, zonder een spoor van onderscheid tussen de individuen, is, voor zover wij weten, door Marxisten ook nooit aangenomen.

Zo komt dr. Baumann dan eenmaal zelfs tot de conclusie, die al de door hem verzamelde feiten in het gezicht slaat:

„Het is dus bij de natuurvolken feitelijk als bij ons: er is bezit van de „staat” (die er nog helemaal niet is! d. L.) en van den eenling; en moment en milieu bepalen, wat gemeenschappelijk en wat persoonlijk eigendom is”.

Het is duidelijk: de oermens was vrijzinnig-democraat.

De oermens stemt Oud...

Het Februari-Maart-nummer van „De Opbouw” is aan de democratie gewijd. Hier hebben schrijvers van verschillende richtingen, ieder van zijn standpunt, de democratie gedefinieerd en uiteengezet, waarom zij er waarde aan hechten.

Wij noemen prof. Kors, die over „**Katholicisme en Democratie**” schrijft, — Mr. J. J. Schmal: „**Calvinisme en Democratie**”; dr. H. Brugmans: „**De democratie en het socialisme**”, Prof. R. Kranenburg: „**De humanistische opvatting der democratie**”, en anderen.

Deze bijdragen, hoewel interessant, lenen zich niet goed voor een samenvatting. Toch willen wij niet nalaten, op te merken, dat de communistische, die hier niet vertegenwoordigd is, ook tot de democratische stromingen in Nederland behoort, en bovendien een grotere aanhang en een grotere toekomst heeft, dan sommige, die hier wel aan het woord komen.

Voor het overige zijn de artikels van de burgerlijke schrijvers leerrijk, omdat er uit blijkt, hoe in de verschillende burgerlijke partijen van ons land, ieder op zijn eigen wijze, een democratische traditie leeft, — hoewel telkens weer binnen zekere grenzen! Een politiek van verweer tegen het fascisme moet met het bestaan van die tradities rekening houden en er zijn voordeel mee doen.

d. L.

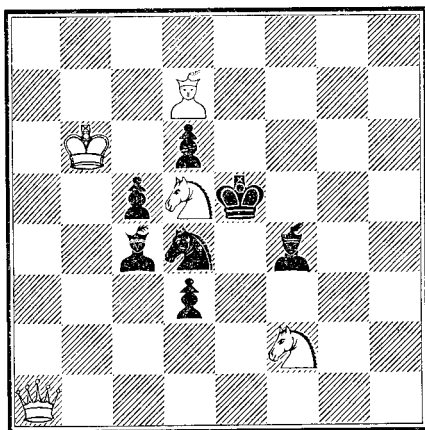
schaken

Redacteur: G. C. A. OSKAM

Wanneer een schaakrubriek slechts eens in de maand tot de lezers kan spreken, is daarmee haar karakter bepaald: zij kan niet een cursus in afleveringen geven, omdat dan een uiteenzetting over zelfs maar een klein onderdeel der schaakdogmatiek een half jaar en meer in beslag zou nemen; zij moet dan telkens in zichzelf volledig zijn. Dagbladen mogen dan feulletons met „wordt vervolgd“ verdragen, maandbladen eisen „short stories“. Ziet hier twee korte verhalen in onze internationale taal

Dr. J. Dobrusky

Sjachinatroje Obozrenje 1903



Kb6, Da1, Re6, Pf2, Pd5;
Ke5, Rc4, Rf4, Pd4, Pd3, c5, d6.

Mat in vier zetten.

Dit probleem kreeg de eerste prijs in een wedstrijd, waarin het voorgescreven thema was: de koningin gaat over de vier hoekvelden.

Met dit gegeven ondervindt de oplosser geen moeilijkheden in het vinden aan het verloop der oplossing:

1. Da8 (dreigt 2. De8+) 1... Pe6, 2. Dh8+ Pg7, 3. Dh1; 1... Rg5, 2. Pg4+ Ke4, 3. Pdf6.

Het is waar, 't is oude school, en de nieuwere, strategische problemen winnen het in karakter. Maar in vorm is de grote Tsjech den componisten van onzen tijd ver vooruit geweest.

Caro-Kann Verdediging

Wit: Hicks

Zwart: Zedek

- | | |
|--------------|-----------------|
| 1. e2—e4 | c7—c6 |
| 2. d2—d4 | d7—d5 |
| 3. Pb1—c3 | d5xe4 |
| 4. Pc3xe4 | Pb8—d7 |
| 5. Rc1—g5 | Dd8—b6 |
| 6. b2—b3 | h7—h6 |
| 7. Rg5—h4 | e7—e5 |
| 8. Pg1—f3 | f7—f5? |
| 9. Rf1—c4 | f5xe4 |
| 10. Pf3xe5 | Db6—a5+ |
| 11. Ke1—f1 | Pd7xe5 |
| 12. d4xe5 | Pg8—e7 |
| 13. Dd1—h5+ | g7—g6 |
| 14. Rc4—f7+! | Ke8—d8 |
| 15. Dh5—d1+ | Kd8—c7 |
| 16. Dd1—d6+ | Rc7—b6 |
| 17. Rf7—c4 | Rc8—f5 |
| 18. Rh4—f6 | Th8—h7 |
| 19. e5—e6 | Zwart geeft op. |

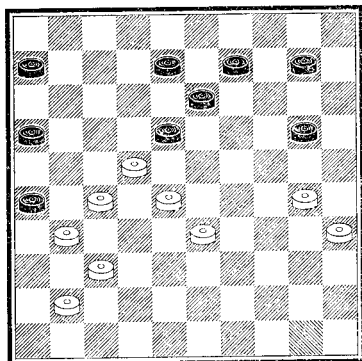
Een amusante partij, maar... zwart is geen meester.

Men kan van zulke partijen leren, hoe men **niet** moet spelen: na h6 nog f5, een gat op g6, open lijn voor Rc4—g8, en dat alles met den koning midden op het bord en de koningin ver op reis, dat kan men zich niet veroorloven.

dammen

F. RAMAN

Probleem Nr. 4



Zwart: 6, 8, 9, 10, 13, 16, 18, 20, 26 = 9 schijven.

Wit: 22, 27, 28, 30, 31, 33, 35, 37, 41 = 9 schijven.

Wit speelt en wint.

Een aardige openingsstudie.

Men plaatse de stukken in aanvangspositie en spele dan:

1. 35—30, 20—25; 2. 40—35, 14—20; 3. 44—40, 10—14; 4. 49—44, 19—23; 5. 31—26, 14—19; 6. 33—29, 17—22...

Op 5—10, inplaats van 17—22, kan wit 29—24, 32—28 enz. laten volgen.

7. 37—31, 11—17; 8. 31—27, 22x31; 9. 26x37, 6—11; 10. 37—31, 1—6; 11. 41—37, 17—22; 12. 39—33, 11—17; 13. 44—39, 7—11; 14. 31—26...

Met deze zet, die ogenschijnlijk zwak lijkt, speelt wit op het volgende aardige spelverloop:

14. ... 22—28?; 15. 33x22, 17x28; Zwart dreigt nu met 28—33 en 16—21 een stuk te winnen. Wit heeft echter een fraaië ressource in:

16. 29—24!, 20x29; 17. 30x24, 19x30; Op 29x20 volgt: 34—30, 40x29, 32x25 en schijf 34 gaat verloren.

18. 35x22, 18x27; 19. 32x21, 16x27; 20. 34—30, 25x34; 21. 40x16!!

We willen hierbij tenslotte nog opmerken, dat deze „coupe du Mazette“-bewerking, die zeer logisch ook in andere spelopeningen dan deze kan voorkomen, niet alléén den beginner, maar ook den sterkeren speler is aan te bevelen.

Eindspel van Russisch origine.

Uit een causerie van Jac. de Haas.

Vervolgens geven we een fraai en belangwekkend eindspel, hetwelk van Russische origine is.

Vervolgens geven we een fraai en belangwekkend eindspel, hetwelk van Russische origine is.

Vervolgens geven we een fraai en belangwekkend eindspel, hetwelk van Russische origine is.

Vervolgens geven we een fraai en belangwekkend eindspel, hetwelk van Russische origine is.

Het is „overgebracht“ van het Russische bord (64 velden), naar het Poolse (100 velden).

Zwart: 4, 15, 37 = 3 schijven.

Wit: 23, 25 = 2 schijven en 47 = dam

Wit speelt en wint.

Ontleding:

Wit: 1. 23—19! Zwart 4—10

Gedwongen, op 4—9 volgt natuurlijk 19—14 met winst op tempo.

2. 47—36!! 10—14

Wederom gedwongen, want op 15—20, 37—42, 42—48 van zwart volgt 25x5, 36—47, 47—42 van wit; op 37—42 volgt de geestige combinatie 25—20 en 36x47.

3. 19x10 15x4

4. 36—47!!! en wit wint.

Twee originele partij-combinaties.

I. Zwart: 1, 2, 3, 4, 8, 9, 11, 12, 14, 15, 17, 18, 21 = 13 schijven.

Wit: 24, 25, 26, 28, 30, 31, 32, 33, 35, 36, 38, 39, 48 = 13 schijven.

Deze stand kwam voor in een wedstrijdpartij. De witspeler maakte hier de volgende misrekening: 31—27 (dacht hiermee een damzet te forceren), 11—16; 24—20, 15x24; 30x10, 4x15; 28—22?, 17x37; 38—32???

om daarna met 33x4 naar dam te slaan, doch zwart verwees wit (en zeer terecht) naar de reglementaire slag 26x17, waarna zwart 5 stukken wegkaapte en w't met-een dwong tot overgave. Een diepe teleurstelling maakte zich toen van den witspeler meester!

Bij nadere analyse bleek echter, dat wit in bovenstaande stand een winnende damzet had verzuimd. Men zie maar eens:

1. 24—20!, 15x24; 2. 30x10, 4x15; 3. 28—22!!; 17x37; 4. 36x6, 37x26; 5. 36—31, 26x37; 6. 38—32, 37x28; 7. 33x4 en wint.

II. Zwart: 3, 4, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 24, 25 = 13 schijven.

Wit: 27, 28, 29, 32, 33, 35, 37, 38, 39, 40, 43, 45, 48 = 13 schijven.

In enigszins gewijzigde vorm kwam deze stand in een simultaan-séance voor. De volgende schitterende combinatie is hier mogelijk:

1. 27—22!, 18x27; 2. 32x21, 16x27; 3. 38—32, 27x49, 4. 48—43! (coupe-Manoury), 49x34; 5. 39x19, 14x23; 6. 35—30! (coupe du Mazette), 25x34; 7. 40x16.

Het merkwaardige is, dat twee beroemde motieven in één combinatie-slag voorkomen. Werkelijk zeer merkwaardig!

mededelingen van de administratie

HET PLAN VAN DE 10.000

Nog twee hele maanden scheiden ons van 1 Juni, de datum waarop „Politiek en Cultuur” 10.000 abonnees zal hebben... als iedere lezer zijn plicht kent. Gewis, hier mag gesproken worden van plicht. „Politiek en Cultuur” heeft de lezers reeds vele voordelen gebracht: 64 pagina's per nummer, de gratis inbindband, en tenslotte weer „Vrije Keuze”. En dat alles zonder dat het abonnementsgeld verhoogd is.

Gij wilt toch ook dat iedere Nederlander een juist inzicht krijgt in de maatschappelijke verhoudingen van deze tijd.

Welnu, dan zijt Ge verplicht tegenover Uzelf en tegenover allen die met U zijn, U enige moeite te getroosten, om nieuwe abonnees op ons veelzijdig tijdschrift te winnen. Daarom Vrienden van „Politiek en Cultuur”: **Geef U nog heden op als werker voor „Politiek en Cultuur” of breng op zijn minst in April 1 abonnee aan, dan verschijnt het Meinummer in een oplage van 10.000.**

APRILNUMMER

Het laatste nummer vóór het Meinummer heeft een oplage van 8000. Laten onze vrienden er voor zorgen, dat er niet één overblijft.

Abonnees koopt deze maand een extra nummer en maakt er een nieuwe abonnee bij.

HEI MEINUMMER

Het Meinummer wordt iets bijzonders. Wat, dat blijft een verrassing.

Wilt Ge vijf van Uw kennissen met dit nummer verrassen, zendt ons dan de namen en adressen en 75 ct. in postzegels en de administratie zorgt voor de rest.

ONZE ERELIJST

In de afgelopen zes weken zijn er ruim 1400 abonnees gewonnen. Het Maartnummer is uitverkocht en vol goede moed zijn alle werkers in het land. Ziehier de waarborgen, dat de 10.000 bereikt zal worden. Er zijn reeds agentschappen, die hun norm bereikt hebben. Een kranige prestatie na zes weken werken.

Hieronder volgen de agentschappen, die hun taak gesteld voor het welslagen van het **Plan van de 10.000**, reeds volbracht hebben.

Alkmaar	van 0 op 20 abonnees
Amstelveen	van 0 op 10 abonnees
Delft	van 15 op 40 abonnees
Heemstede	van 7 op 15 abonnees
Rotterdam (C.)	van 50 op 115 abonnees
Antwerpen	van 10 op 60 abonnees

Ziehier de agenten die voor de helft van de werfcampagne om was, hun ijver reeds met succes bekroond zagen.

Moge dit voor al onze werkers in het land en vooral in Amsterdam een aansporing zijn om ook hun aandeel in het Plan van de 10.000 bij te dragen. Zorg, dat Uw naam in het Meinummer op deze plaats vermeld staat.

En de Vrienden die hun taak reeds volbracht hebben, zullen zij tevreden zijn met hun resultaat? Wij zullen meteen het antwoord voor hen geven: Neen. Want ze gaan gestaag verder aan de uitbouw van het tijdschrift.

Hebt Gij Uw bijdrage voor het propagandafonds al gestort op giro no. 245 254 van J. G. P. v. Veen, Hemonystr. 5, A'dam Z.

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

NEGEN BOEKEN VOOR f 8.25

Een abonnement op „Vrije Keuze” is waardevol, gemakkelijk en voordelig. Uit tientallen boeken kunt U een keuze maken.

Hier is een voorbeeld

INDONESIE door Ir. S. J. Rutgers en A. Huber	
gebonden 170 pag.	f 1.75
HET LEVEN VAN LENIN door Kerzjentsjew	
gebonden 176 pag.	f 1.50
HET LEVEN VAN LENIN tweede deel door	
Kerzjentsjew, gebonden 196 pag.	f 1.50
STALIN door Henri Barbusse, ingenaaid 236 pag.	f 0.75
MULTATULI Bloemlezing samengesteld door S.	
van Praag, gebonden 230 pag.	f 1.50
PEGASUS VREEMDE WOORDENBOEK (S. van	
Praag, gebonden 160 pag.	f 0.90
DE OORSPRONG VAN HET GEZIN door Fr.	
Engels, gebonden 200 pag.	f 1.25
HET COMMUNISME door Mr. A. S. de Leeuw	
Ingenaaid 80 pag.	f 0.45
DE BURGEROORLOG IN FRANKRIJK door	
Karl Marx, ingenaaid 96 pag.	f 0.40
	f 10.—
Korting voor abonné's op „Politiek en Cultuur”	f 1.75
	<hr/>
	f 8.25

Te betalen in 11 maandtermijnen van f 0.75 of
in 5 maandtermijnen van f 1.65 of
in 3 maandtermijnen van f 2.75 of
in eens.

Behalve deze serie zijn er nog tientallen andere samen te stellen. Hebt Ge nog geen catalogus voor „Vrije Keuze” ontvangen? Schrijf ons dan. Direct wordt U er een opgezonden.

Abonnementen voor „Vrije Keuze” op te geven aan den agent of rechtstreeks bij de ADMINISTRATIE VAN „POLITIEK EN CULTUUR”, Hemonystraat 5, Amsterdam-Zuid

Vrije keuze is alleen voor Abonné's op „POLITIEK EN CULTUUR”.

WAARDE-COUPON
APRIL 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

P
E
C
É
D
3e
1 Me
1 M
De v
de C
Rubb
Lenir
Rex
De S
J. L.
De v
J. de
Verr

mei '37

POLITIEK EN CULTUUR

ÉÉN MEI 1937

DE SLAG BIJ GUADALAJARA

3e jaargang

inhoud

no. 5 mei

1 Mei en de verkiezingen, L. de Visser	pag. 257	Precies als in Abessinië, Ilya Ehrenburg	pag. 303
1 Mei 1937, Freek van Leeuwen	" 260	Het Dorp Bunole, Ilya Ehrenburg	" 306
De weg naar 't eenheidsfront, Paul de Groot	" 261	De soldaten v. Mussolini, M. Koltsov	" 308
Rubber, Roestam Effendi	" 267	De droom van mijn leven verwezenlijkt, Prof. A. N. Bach	" 312
Lenin in 1914, Mr. A. S. de Leeuw	" 277	De Geuzen	" 314
Rex ter Nederlaag, Mr. A. Jacobs	" 284	Literatuur over het Trotskisten-Proces	" 315
De Socialisten en de Dictatuur, Dr. J. L. Snethlage	" 288	Het Nationaal Socialisme als geestelijk gevaar, Dr. A. Lankhout	" 316
De vrijdenkers komen tot eenheid, J. de Ronde	" 293	Natuur-wetenschappelijk varia	" 319
Verrijzenis, Freek van Leeuwen	" 301	Schaken, G. C. A. Oskam	" 319
		Dammen, F. Raman	" 320

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127
- Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. -
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 5 - Mei 1937

VERSCHEENEN:

DE OCTOBER REVOLUTIE EN DE TACTIEK DER RUS- SISCHE COMMUNISTEN

door J. W. STALIN

UIT DE INHOUD:

De binnen- en buitenlandse verhoudingen waar-
onder de Octoberrevolutie heeft plaats gehad.

Over twee bijzonderheden van de
Octoberrevolutie en de theorie van
de permanente revolutie van Trozki.

De Octoberrevolutie als het begin en de
voorwaarde van de wereldrevolutie.

56 pagina's.

30 cent.

TE BESTELLEN:

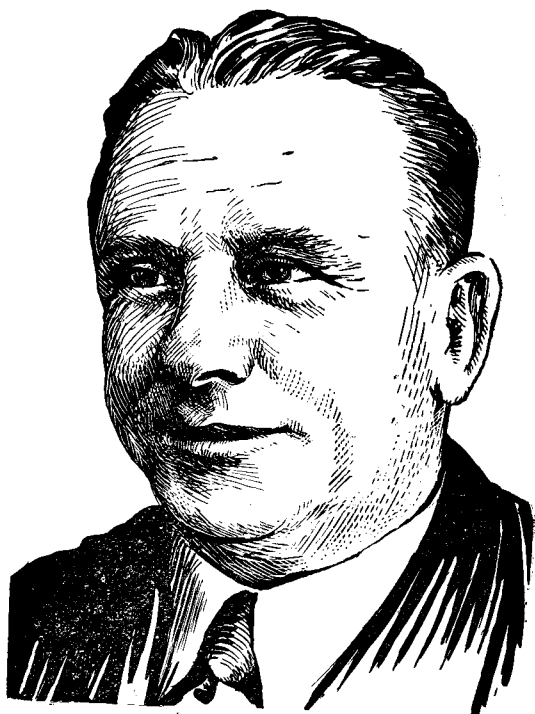
UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

Of bij den agent van dit maandschrift. -

1 MEI EN DE VERKIEZINGEN

LOUIS DE VISSER



Juist een eeuw na de bestorming van de Bastille kwam in de stad der historische revolutie, Parijs, het Socialistisch wereld-congres te-zamen om de krachten der massa van alle landen opnieuw samen te vatten in de Tweede Internationale, nadat de eerste socialistische internationale in de stormvlagen der reactie na de val van de Commune van Parijs was ten onder gegaan.

De grote historische betekenis van het socialistisch wereld-congres van 1889 is vooral hierin gelegen, dat het de werkers-massa de kortste weg wees in de strijd, en dat het een reeks van praktische eisen formuleerde — waaronder de wettelijk geregelde 8-uren dag, — die op dat moment aan de groot-kapitalistische klasse moesten worden gesteld.

Onbeschrijflijk was de geestdrift, waarmede het voorstel van den Fransen mijnwerker Dormoy werd begroet, toen hij het denkbeeld verdedigde: de eerste dag van Mei te maken tot een dag van eenheid en strijd, — om op de eerste dag van Mei over de gehele wereld een wapenschouwing te houden van de internationale strijdkrachten, die te-zamen optrekken als het georganiseerde werkers-leger, gemobiliseerd onder één vlag, voor één doel, n.l. de reeds door het internationale congres te

Genève in 1866 uitgeroepen wettelijk vast te stellen arbeidsdag van 8 uren.

De historische betekenis van het ontstaan van de Meidag als dag van demonstratie en strijd ligt dus vooral hierin, dat reeds toen internationaal de dringende noodzakelijkheid van de onverbreekelijke eenheid der massa werd gevoeld, om de door haar te stellen eisen en doeleinden te bereiken.

De bijna vijftig jaar, die ons van de eerste Mei-viering scheiden, gaven ons de dure les, niet alleen van wat door de eenheid kan worden gewonnen, maar ook van wat door verdeeldheid en onderlinge strijd verloren kan gaan.

En op deze eerste dag van Mei, die sinds 1890 vooral een dag is van internationale solidariteit, denken wij met d'epe smart en grote eerbied aan de talloos velen van onze beste kameraden, die met tienduizenden in de landen, waar het fascisme tot heersend regiem is kunnen worden, op bevel van de beulen zijn gevallen, of zoals onze Thälmann en zo vele anderen, in de kerkers en concentratiekampen worden gepijnigd.

Hun offers en doorstane martelingen zijn een appèl aan de werkers der niet-fascistische staten om waakzaam te zijn en zorg te dragen, dat de onderlinge verdeeldheid, die de gelederen zo zeer verzwakte, worde beëindigd, — het onverbreekelijk verbond van eenheid en solidariteit worde gesmeed, waardoor de reactie en het fascisme kunnen worden teruggedreven en de maatschappelijke hervormingen, die in een taaie en moeizame strijd zijn veroverd, daar waar ze zijn aangetast, worden hersteld, bewaard en uitgebreid.

Het ligt voor de hand, — het is ook noodzakelijk, verband te leggen tussen de Mei-beweging in de parlaments-verkiezingen, die dit jaar in ons land op de 26ste Mei worden gehouden, — verkiezingen, die ditmaal van veel grotere betekenis zijn dan enige verkiezing voor het parlement, die vroeger tijdens het parlementair regiem in Nederland zijn gehouden.

Belangrijker, ten eerste, omdat nu voor het eerst de agentuur van het Duitse Nationaal-Socialisme, de N.S.B., aan de verkiezingen deelneemt.

Vervolgens, omdat de reactie, waarvan Colijn de meest eminente leider is, er alles op zet om de aanpassings-politiek ten nadele van de werkers-massa: de werkloze en nog werkende arbeiders, de boeren en de middenstand, en ten gunste van het grote kapitaal is gevoerd, ook na de verkiezingen streng en onverbiddelijk voort te zetten. Waarbij men zich niet beperkt tot aanvallen op het trieste levensbestaan der massa in economische zin, — en wat dat betekent, is reeds herhaaldelijk in ons tijdschrift uiteengezet, — maar waarbij de gewichtigste staatkundige en historische rechten op het spel staan, zoals wij reeds in ons artikel over de Grondwetsherziening hebben aangetoond.

De fascistische bacil tast ook de grote burgerlijke partijën aan; er zijn er daar, die er op zinnen om oude, in Nederland traditionele rechten als de vrijë meningsuiting, te streven naar een ver-

nietiging van het parlementaire systeem, door het tot stand brengen van een z.g. koninklijk cabinet; daaronder verstaat men een regerings-vorming die generlei rekening houdt met de uitspraak van het Volk bij de stembus, en een ministerie, dat het parlement dicteert, wat de reactie meent, dat het moet goedkeuren.

Met andere woorden: terug naar het tijdperk van vóór 1848, en, onder de schijn van het algemeen kiesrecht, herstel van het regerings-absolutisme. Indien we niet voorzichtig zijn, — indien het Volk niet waakt voor zijn zaak, dan zal men ons bij en na deze verkiezingen teruggedrijven tot de maatschappelijke ellende, de rechteloosheid en reactie, die vóór het congres van 1889, dat onder zoveel geestdrift de Mei-beweging inluidde, in vele landen aanwezig was.

Alle revolutionairen, alle socialisten, ja, zelfs allen, die er zich op beroemen, democraten te zijn, zullen zich op de eerste dag van Mei hebben te herinneren, welk een vruchtdragende staatkundige invloed van de arbeidersbeweging is uitgegaan. Welk een grote betekenis de Mei-dag in het sociale leven had, en nog kan hebben. Zij zullen zich hebben aaneen te sluiten tot het eens willende front van hen, die staan voor de zaak van het werkende volk.

En wijl nu niet alleen de belangen der loon-arbeiders, maar ook die van de middenstanders, boeren en intellectuelen, — wijl in het bijzonder de belangen van de jeugd op het spel staan, is deze eenheid nu meer dan ooit geboden.

Socialisten en democraten mogen zich op deze historische eerste Mei-dag wel bezinnen, indien ze opvattingen uiten en daden bevruchten, die de komende en noodzakelijke eenheid in de weg staan. Ze mogen overwegen, welk een grote verantwoordelijkheid zij voor ons volk op zich laden, indien ze door kunstmatige handhaving en bevordering van de verdeeldheid het fascisme en de rectie ongewild in de kaart spelen.

De eerste dag van Mei is bij uitstek geschikt om de eenheidsgedachte uit te dragen. Het is de bij uitstek geschikte dag om de vervloekte verdeeldheid, die ons verzwakt, te overwinnen. Wij, communisten, achten ons verplicht om de historische taak, die de Mei-beweging zich heeft gesteld, te helpen verwezenlijken, niet alleen op 1 Mei, op vergaderingen en demonstraties, maar ook bij de verkiezingen, en overal, waar dit mogelijk is.

We hebben, lang vóór de Meidag in zicht kwam, pogingen gedaan om de verkiezingsstrijd ditmaal te-zamen met onze sociaal-democratische kameraden, met Christelijke en R.K. democraten te voeren. Men heeft dat, helaas, afgewezen. Toch is het nog mogelijk, de eenheidsgedachte bij de verkiezingen tot werkelijkheid te maken, indien de verschillende democratische richtingen begrijpen, dat we gescheiden marcherend, toch verenigd kunnen slag leveren. Frankrijk, maar vooral Spanje, waar de volksmassa met de dood voor ogen voor de volkszaak vecht, leren ons, wat in eenheid is te bereiken.

Door naast de strijd tegen het fascisme ook tegen het communisme te ageren, poogt de leiding van de S.D.A.P. in de eerste plaats haar eigen „onschuld” te bewijzen en de burgerlijke partijen de garantie te geven, dat zij „van revolutionaire smetten vrij” is.

Deze politiek „tegen communisme en fascisme”, die de arbeidersbeweging verzwakt tegenover het fascisme en zijn aanhang in de burgerlijke partijen, wordt voortgezet, en hoewel men niet kan zeggen, dat zij in de S.D.A.P. door allen wordt goedgekeurd, is er toch nog geen duidelijke en doelbewuste stroming ten gunste van het eenheidsfront tot uiting gekomen.

Wel zijn de verhoudingen tussen sociaal-democraten en communisten veel milder geworden. Bij deelneming van communisten aan betogingen e.d. van de moderne arbeidersbeweging, in parlement en gemeenteraden, is een veel kameraadschappelijker omgang, met elkaar gebruikelijk geworden.

Anders staan de zaken in de moderne vakbeweging.

Hier is een tastbare vooruitgang van de eenheidsgedachte vast te stellen. De z.g.n. uitzonderingsbepalingen tegen de C.P.N., waarvan het lidmaatschap door het N.V.V. onverenigbaar was verklaard met dat der moderne vakbonden, zijn in de praktijk in de meeste vakbonden buiten werking gesteld. Sinds een jaar werden geen leden uit de moderne vakbeweging wegens lidmaatschap der C.P.N. of communistische gezindheid geroyeerd. In verschillende bonden worden communistische arbeiders, die vroeger geroyeerd waren, weer als lid toegelaten.

In verschillende afdelingen van vakbonden spraken de leden zich uit voor definitieve opheffing van alle uitzonderingsbepalingen tegen communisten en voor gemeenschappelijk werk met hen in de vakbeweging. Dit was o.a. het geval, in het vorige jaar: bij de fusie der Amsterdamse stucadoors-vereniging met de moderne stucadoorsbond, in het congresvoorstel der afd. Amsterdam van de Centrale Bond van Transportarbeiders, in de jongste congresvoorstellen van de afdelingen Amsterdam en den Haag van de Bouwvakarbeidersbond.

Een belangrijke vooruitgang voor de eenheid was ook de aansluiting van een reeks van werklozen-organisaties, voortgekomen uit de vroegere zelfstandige werklozen-beweging, door de communisten opgericht, bij het N.V.V.

Vrijwel in het gehele land is de vroegere zelfstandige werklozen-beweging thans naar het N.V.V. overgegaan en de moderne werklozen-verenigingen zijn daardoor aanzienlijk gegroeid, zowel in ledental als in het aantal der plaatsen, waar zij bestaan. Dit groei-proces gaat nog gestadig verder, en heeft er sterk toe bijgedragen om in de moderne vakbeweging veel oud zeer tussen sociaal-democratische en communistische functionarissen uit de weg te ruimen.

Dit alles wil niet zeggen, dat er niet nog vele, rechtse sociaal-democraten zijn, die hun fascistische bestrijding van het communisme in de vakbeweging voortzetten.

Deze is zelfs in verschillende bonden verscherpt en wordt van de S.D.A.P. uit aangewakkerd langs het kanaal van het „Plan-Bureau“.

Maar de gewijzigde situatie als gevolg van de economische opleving en de devaluatie, waardoor de moderne vakbeweging weer offensieve eisen is gaan stellen, bracht ook in de vakbonden een andere geest. En de besluiten der C.P.N. betreffende het liquideren van fracties en groeperingen in de vakbonden, en erkenning van de zelfstandigheid der vakbeweging, hebben bevrediging gebracht in die kringen van moderne vakverenigingsmensen, die uitsluitend bezwaar hadden tegen de organisatie-methoden der communisten, die zij als een schending van de organisatorische zelfstandigheid der vakbeweging beschouwden. De besluiten van de C.P.N. inzake de eenheid op het gebied van de vakbeweging sloten aan bij de historisch gegroeide verhoudingen tussen vakbeweging en politieke partij in Nederland.

De moderne vakbeweging staat op het standpunt van samenwerking met politieke partijen.

In de statuten van de Bestuurdersbonden (Art. 3) stellen deze zich tot taak:

- a) het verbreiden van de beginselen van het N.V.V.;
- b) het bevorderen van de ontwikkeling der leden van de aangesloten verenigingen;
- c) het samenwerken met politieke, economische en andere organisaties of comité's;
- d) het houden van betogingen, vergaderingen, cursussen en voordrachten en het verlenen van medewerking daaraan;
- e) het uitgeven van geschriften enz. enz.

In de geschiedenis van de Nederlandse arbeidersbeweging heeft echter een jarenlange strijd plaats gevonden tussen het N.V.V. en de S.D.A.P. over de zelfstandigheid van de vakbeweging.

In de kringen van de vakbeweging heeft men er steeds voor gestreden om „baas te zijn op eigen terrein“, en elke inmenging van de politieke partij in het organisatie-leven van de vakbonden van de hand gewezen.

In de laatste jaren, doch nog niet eens zo lang geleden, is de verhouding N.V.V.—S.D.A.P. geregeld, en werden de Algemene Raad en de Plaatselijke Raden ingesteld als een soort van contact-organen, waarbinnen deze samenwerking wordt georganiseerd.

In het N.V.V. houdt men echter vast aan de zelfstandigheid, in sommige bonden minder, in andere bonden meer.

Wilde de C.P.N. een weg naar samenwerking banen — en een eenheidsfront in Nederland houdt voor alles samenwerking met de vakverenigingen in — dan moest zij zich in deze verhoudingen schikken en zij heeft dit ook met volle overtuiging gedaan. Hoe belangrijk de verbeterde betrekking tussen communisten en de moderne vakbeweging ook zijn, toch is dit nog slechts een geringe stap nader tot de concentratie van de krachten der ar-

beidersbeweging in haar geheel, die door de situatie in Nederland steeds dringender wordt voorgeschreven.

Want het gevaar van het fascisme zal niet afnemen, doch toenemen in de tijd, die voor ons ligt.

Het gevaar van het fascisme is niet afhankelijk van het welsla-gen of mislukken van vergaderingen van de N.S.B., van het élan van Mussert's verkiezings-campagne en, — zelfs niet van een mogelijk ongunstige verkiezings-uitslag voor de fascistische partijën.

Hoe zeer wij dit ook wensen, toch valt met een grondige nederlaag van het fascisme bij deze verkiezingen niet te rekenen.

Een parallel optreden van de arbeiders- en burgerlijke democratische partijën, zelfs bij het achterwege blijven van onderlinge aanvallen, wat helaas niet het geval is, kan niet de positieve aantrekkingskracht van een eenheidsfront vervangen.

En dat de fascistische tendenties in de kringen der reactionaire groeperingen groeiën, kan zelfs een blinde zien. Bijzonder gevaarlijk is daarbij de roerigheid der, over dictatuur-gedachten broeiënde militaire kringen, die z'ich de laatste tijd meer-en-meer in het openbaar begint te vertonen.

Welk beeld de verkiezings-uitslag ook geven zal, het kan reeds thans worden gezegd, dat de toestand, zoals die zich in Nederland ontwikkelt, in verband gebracht met de internationale situaties, zeer onrustwekkend is en de vereniging van alle democratische en vooruitstrevende volkskrachten steeds dringender maakt.

Welke moeilijkheden moeten daarvoor overwonnen worden? Welke wegen moeten worden gezocht om althans het eerst nodige, de vereniging van de arbeiders-krachten, verder te bevorderen?

Ziedaar vragen, die een ernstig onderzoek vereisen en waarmee de Communistische Partij zich binnenkort opnieuw zal moeten bezig houden.

Zo wij daarbij iets leren kunnen van de tot nu toe opgedane ervaringen, in het bijzonder in de vakbeweging, dan is het wel, dat bij de strijd voor het eenheidsfront ten zeerste rekening moet worden gehouden met de historisch gegoeide structuur van de arbeidersbeweging in ons land.

En wil men van de abstracte propaganda voor het eenheidsfront komen tot een verwerkelijking in concrete vormen, dan dienen daarbij ook de, nu eenmaal bestaande machtsverhoudingen in het oog te worden gehouden.

Dit betekent, dat wij ervan moeten uitgaan, dat de moderne arbeidersbeweging, het N.V.V. en de S.D.A.P., een groot deel van de georganiseerde arbeidersbeweging omvat.

De Communistische Partij is daarvan ook een deel. Zij is een organisatie van het moderne proletariaat en van werkers in de stad en op het land.

Naar samenstelling en klasse-positie is de C.P.N. een deel van

de moderne arbeidersbeweging, — het deel, dat in de tegenwoordige situatie de meest consequente, actiefste en meest juiste strijd voert voor de verdediging van de vrede en de democratie en tegen het fascisme.

In dit licht beschouwd, betekent de voornaamste stap naar verwerkelijking van het eenheidsfront, in onze Nederlandse verhoudingen, de samenwerking van de C.P.N. met de S.D.A.P. en het N.V.V. in de vorm van de aansluiting van de C.P.N. bij de moderne arbeidersbeweging.

Is het mogelijk, dat de C.P.N. zich als zelfstandige politieke partij bij de moderne arbeidersbeweging aansluit?

Dit is zeker mogelijk. Zoals reeds hierboven werd aangehaald, bieden de statuten van de moderne bestuurdersbonden ruimte voor samenwerking van de moderne vakbonden met meer dan één politieke organisatie.

De grondslag van de samenwerking tussen S.D.A.P. en N.V.V. is neergelegd in „Stellingen”, die als richtlijn dienen voor de organen, waarin die samenwerking is georganiseerd, n.l. de Plaatselijke Raden en de Algemene Raad, die een landelijk orgaan is.

De politieke inhoud van die Stellingen is vervat in de punten 2 en 3, die als volgt luiden:

2. In de Plaatselijke Raad zullen het afdelingsbestuur, resp. federatiebestuur van de S.D.A.P. en het bestuur van de Bestuurdersbond samenwerken op alle gebieden, waar dit noodzakelijk of wenselijk is ter bevordering van het belang der arbeidersklasse en ter versterking van haar machtspositie.

3. Voor de gemeenschappelijke acties van beide organisaties komen in aanmerking:

- a) het houden van openbare vergaderingen;
- b) het uitgeven van geschriften;
- c) het organiseren van betogingen;
- d) het zo nodig adresseren aan de plaatselijke overheid;
- e) wat verder ter versterking van de arbeidersbeweging wenselijk geacht wordt.”

De verdere bepalingen betreffen de praktische regeling der werkzaamheden en bevoegdheden van de besturen.

Deze grondslag is voor de C.P.N. geheel aanvaardbaar, zowel plaatselijk als landelijk.

Een aansluiting van de C.P.N. bij de Algemene en Plaatselijke Raden van de moderne arbeidersbeweging, voor de gemeenschappelijke strijd ter versterking van de machtspositie der arbeidersklasse en tegen het fascisme, zou van verdragende betekenis voor de ontwikkeling van de arbeidersbeweging in ons land zijn.

De verhoudingen, die op het ogenblik reeds in de meeste moderne vakbonden bestaan tussen de arbeiders individueel, die lid zijn van de S.D.A.P. en C.P.N., zouden dan worden

overgebracht naar het terrein van de samenwerking van de partijen der beide richtingen in de schoot van de moderne arbeidersbeweging, en in de vorm van de bestaande organen, de algemene raden.

Het is natuurlijk niet mogelijk, op deze plaats in bijzonderheden over de mogelijkheden van zulk een ontwikkeling uit te wijden en evenmin over de moeilijkheden, die daarbij te overwinnen zullen zijn.

Een initiatief van de C.P.N. tot aansluiting bij de moderne arbeidersbeweging zou ongetwijfeld met grote sympathie door velen, die in die beweging georganiseerd zijn, worden ontvangen.

Maar even zeker kan men tegenwerking daartegen verwachten van hen, die te vuur en te zwaard het communisme willen bestrijden en de opneming van de C.P.N. in de moderne arbeidersbeweging zouden willen verhinderen.

Een ernstig onderzoek en rijp beraad zijn hier nodig en de Communistische Partij zal dan ook in de eerstvolgende tijd, de behandeling van de vraagstukken, samenhangende met de strijd voor het eenheidsfront tegen het fascisme, als haar actueelste taak ter hand nemen.

RUBBER

ROESTAM EFFENDI



Het valt zeker niet te ontkennen, dat de rubber in de laatste drie jaren, dank zij de internationale productie-beperking, weer een „goede prijs” maakt op de wereldmarkt. Deze gunstige rubberprijs hangt ongetwijfeld samen met de herleefde conjunctuur en is voornamelijk het gevolg van de toenemende activiteit in de bewapeningsindustrie der verschillende staten. Het stijgende wereldverbruik enerzijds, en de beperkte wereldproductie anderzijds, maken het mogelijk, de rubberprijs stabiel te houden, afgezien van tijdelijke schommelingen, welke door speculatieve manoeuvres op de wereldmarkt worden veroorzaakt.

Het valt evenmin te ontkennen, dat de tegenwoordige „gunstige situatie” is bereikt ten koste en met opoffering van de ernstige belangen der zwak-georganiseerde of niet-georganiseerde rubberproducenten. Wij vinden ze onder de Indonesische rubberproducenten. Ongetwijfeld kan men zeggen, dat de prijsstijging is verkregen dank zij de „gedwongen medewerking” van de Indonesische rubber-tappers, die het meest onder de toepassing van de internationale rubber-restrictie hebben te lijden.

De grote pers doet thans, naar aanleiding van de opheffing der extra-uitvoerrechten op de bevolkingsrubber en de algemene invoering van de individuele restrictie in Indonesia, fantastische verhalen van de „millioenen-stroom” naar de rubberstreken,

waarbij dan „Sinbad-rijksdommen" in de zakken van de inheemse bevolking dier streken terecht zouden komen. Zonder de hier en daar inderdaad geconstateerde individuele welvaartstekenen in sommige rubberstreken te ontkennen, is het toch niet juist, aan de hand van deze feiten de conclusie te trekken, dat de rubberstreek zich thans weer „in de oude weelde baadt!" Van de individuele restrictie kan men moeilijk al te hoge verwachtingen koesteren.

Laten wij in het kort nagaan, welke overwegingen aan de rubberpolitiek van de Nederlandse regering ten grondslag liggen, om dan aan te tonen, wat het resultaat van zo'n politiek voor de Indonesische bevolking moest zijn.

Eerst moeten wij opmerken, dat de politiek van de Nederlandse Regering in de laatste tijden nooit zelfstandig is geweest en ook nimmer kan zijn. Den Haag heeft altijd rekening te houden met de belangen van het „hoofd van de firma", het Britse Imperialisme. Immers, de onmacht van Nederland om zijn uitgestrekte koloniën tegen buitenlandse en binnenlandse aanvallen te beveiligen, maakt de Britse steun in het Oosten onontbeerlijk voor de Nederlandse gezagshandhaving in Indonesia. Om deze reden is het niet te verwonderen, dat men de Engelse overmacht telkens als een rode draad door de z.g. zelfstandige politiek van de Nederlandse regering ziet schemeren. In haar tin-, mijn-, petroleum-, scheepvaart- en andere economische politiek is de Engelse invloed duidelijk te voelen.

De jongste poging van Dr. Colijn als minister van koloniën om tot een z.g. tin-fusie te komen, d.w.z. tot het inschakelen van de bestaande Banka Tin-staatsmijn in de Billiton Tin-Mij., een verkapte zuster-maatschappij van een groot Engels mijn-concern, dat zijn exploitatie-terreinen in Azië en Afrika heeft, — een plan dat voorlopig door het heftig verzet in de Volksraad en in de Indische kringen daarbuiten, schipbreuk heeft geleden, getuigt van de invloed der Engelse tin-politiek, die de productie van dit metaal in de wereld beheerst.

De pas opgerichte Noord Nieuw-Guinea Petroleum Mij, die onlangs van de Indische regering een ontzaglijk groot exploitatie-terrein in Nieuw Guinea heeft verkregen, — welke concessie bedoeld is als „barricade" tegen de opdringende Japanse Petroleum Company, de Mitsui Bussan Kaisha, in Nieuw Guinea, — staat, zoals bij de ingewijden bekend is, onder controle van het Engelse bankkapitaal. Maar ook de thans op dat eiland ondernomen exploitatie door de N.V. Mijn Maatschappij Ned. Nieuw-Guinea, waarvan de deelhebbers de befaamde firma Erdmann en Sielcken (denk aan het Simau-schandaal in Benkoelen!) de reeds eerder genoemde Billiton Mij en enkele andere Britse maatschappijen zijn, waaronder de Oroville Gold Dredging Cy, die 49 pCt. van het aandelenkapitaal beheerst, de voornaamste is, duidt ontegenzeggelijk op Londense invloed. Ook in de strijd tussen de Engelse en Japanse scheepvaart-concerns in Oost-Azië bleken de Nederlandse scheepvaart-vertegenwoor-

digers volgens de indertijd gevoerde onderhandelingen te Kobe, ware paladijnen van de Engelse belangengroep.

En zo was het ook ten aanzien van de rubber-politiek. Nederland vaart in het kielwater van het Engelse monopolie-kapitaal. Zoals bekend is, beheerst Londen de rubber-productie in de wereld. De voornaamste rubber-producerende landen, het Malakka-schiereiland, Ceylon, Brits India, Brits Noord-Borneo, Serawak, Burma, behoren tot de Engelse koloniën. Deze landen namen ongeveer 60 pCt. van de wereld-export voor hun rekening. Indonesia levert plm. 35 pCt. van de totale wereld-uitvoer, terwijl de Franse koloniën, als Indo-China en Siam, slechts een kleine fractie bijdragen.

Amerika, dat zelf geen rubber voortbrengt en ook geen rubber-producerende koloniën bezit (men is later met rubber-aanplant in de Philippijnen begonnen), is de voornaamste rubberverbruiker ter wereld. In het topjaar 1929 consumeerden de Verenigde Staten 58,2 pCt. van het totale wereldverbruik, in 1930 51,5 pCt. en in 1931 nog altijd 47,8 pCt.

Wereld-rubberuitvoer in tonnen¹⁾

Jaar	Malakka	Ceylon	Ned.-Indië	Andere landen	Totaal
1929	450.553	80.639	258.177	70.237	859.606
1930	434.293	76.169	243.656	58.857	812.975
1931	413.859	61.609	260.546	55.638	791.652
1933	448.690	63.543	286.673	55.930	853.344

Wereldverbruik in tonnen¹⁾

Jaar	Verenigde Staten	Andere landen	Totaal verbruik
1929	469.888	337.235	807.123
1933	405.700	385.000	790.700

De automobiellindustrie is een belangrijke factor in het Amerikaanse economische leven. Ze beheerst voor een groot deel de welvaart van het land. Maar deze industrie is tot op zekere hoogte afhankelijk van de Engelse rubberlevering.

Om de Amerikaanse automobiell-industrie te „treffen”, probeerde Engeland reeds in 1922, de rubberprijs kunstmatig hoog te houden, en wel door de uitvoer-restrictie (beperking) van rubber uit de Engelse koloniën. Men vond het z.g. Stevenson-schema uit. Dit plan, dat voornamelijk voor Malakka en Ceylon, de belangrijkste rubberproducenten, van toepassing was, kwam

¹⁾ „Handelsberichten” van 26 April 1934. No. 17.

hierop neer, dat men de rubberprijs zo hoog mogelijk moest houden door productiebeperking (slechts 60 pCt. van de standaard uitvoer!). Inderdaad was het in het begin mogelijk, de prijs zelfs tot f 2.33 per K.G. te doen stijgen, terwijl de kostprijs in die tijd al tot 60 à 75 ct. was gedaald.

Het was te voorzien, dat het „Stevenson-offensief” moest mislukken. Het plan van Stevenson beperkte zich immers slechts tot de Engelse rubber-producerende landen en betrok de niet-Engelse rubber-prorudcenten niet in de restrictie. De aanvankelijk bereikte hoge prijs op de wereldmarkt werd natuurlijk tot een prikkel voor 'n geweldige uitbreiding van het rubber-areaal in de niet-aangesloten producerende landen. De toenemende productie in deze landen moest op de duur de gestabiliseerde wereldprijs wel gaan drukken.

Maar ook om andere redenen had dit offensief van het Engelse rubber-monopolie op Amerika geen uitwerking. Amerika nam in antwoord op de Engelse aanval zijn toevlucht tot de bevordering van het verbruik van geregenereerde rubber. De prijs van rubber, die in de eerste jaren van het Stevenson-plan van 16 tot 121 dollarcenten per pond was gestegen, daalde in 1928 weer tot 16 cent; in dat jaar moest het restrictie-plan ook officieel door de Engelse regering worden opgeheven.

Het volgende jaar kwam de economische wereldcrisis, en de behoefte aan rubber begon te dalen.

Wel is waar nam de wereldexport af van 859.000 ton in 1929 tot slechts 711.000 ton in 1932, maar het wereld-verbruik daalde in diezelfde periode van 807.100 ton tot 673.000 ton. De toenemende rubber-voorraden ontwrichtten de hele markt. Bovendien voelden de Europese ondernemingen de concurrentie van de „bevolkings-rubber” uit de tuinen van Indonesische boeren geducht. Eind December '32 bedroeg de wereldvoorraad 590.200 ton, waarvan 426.600 ton in Amerika en 163.600 ton in Engelse handen (Malakka). In Juni 1932 bereikte de rubber de laagste prijsnotering. Op Batavia kostte dit product 5½ ct. per ½ K.G., toen de mislukking van de eerste Engels-Nederlandse besprekingen bekend werd.

Een eigenaardig verschijnsel, voorzover Indië betreft, was, dat de prijsdaling op de rubbermarkt geen merkbare invloed had op de export van ondernemings-rubber, terwijl de uitvoer van bevolkings-rubber sterk achteruit ging.

Uitvoer Nederlands-Indië:

Jaar	Ondernemingsrubber	Bevolkingsrubber
1929	150.620	107.557
1930	154.736	88.920
1931	172.559	87.987
1932	152.973	61.447

De verklaring hiervoor moet worden gezocht in het feit, dat de Europese rubberondernemingen beter geoutilleerd zijn en de beste rationalisatie-methoden kunnen toepassen, die althans de grote en kapitaalkrachtige onder hen in staat stelden, ook bij dit prijsniveau te blijven werken. „Men mag aannemen, dat een prijspeil van 7 à 8 ct. per $\frac{1}{2}$ K.G. voor het gros der ondernemingen voldoende is om de exploitatie-uitgaven ongeveer te dekken.”¹⁾

De vermindering van de export van bevolkingsrubber wees op het feit, dat een prijspeil van 7 ct. en minder voor den inheemsen rubber-tapper niet meer lonend was. Daardoor verloor ook de bevolking haar interesse voor de rubbercultuur; talloze rubbertuinen moesten aan hun lot worden overgelaten en werden weer in een wildernis herschapen. „Zo verminderde in het 2e kwartaal van 1933 de uitvoer ten opzichte van het topjaar 1929 uit de gewesten Atjeh, Tapanoeli, Sumatra's Westkust en Banka met 90 à 99 pCt., uit de gewesten Oostkust van Sumatra, Palembang, en Zuider- en Ooster-afdeling van Borneo met 60 tot 70 pCt.; slechts de gewesten Riouw, Djambi en West-Borneo vertoonden een geringere vermindering (30 à 40 pCt.)”, lezen wij in het „Indisch Verslag 1933”.

Maar deze harde feiten spraken niet tot hen, die het extra-uitvoerrecht op de bevolkingsrubber trachten goed te praten met de bewering, dat de kostprijs van de ondernemingsrubber hoog is, en dat de inheemse rubberboer „haast geen kosten” behoeft te maken...

In het jaar 1932 waren de eerste besprekingen tussen Nederlandse en Engelse rubber-belangen mislukt.

In de loop van 1933 werden de onderhandelingen tussen de Engelse en Nederlandse regering heropend. Van Engelse zijde werd de bekende druk uitgeoefend. In de „Economist” van Oct. 1933 wees Sir Cecil Clementi op het „gevaar” van de bevolkingsrubber. Ook de heer W. L. Braddon, de voorzitter van de „Vereniging van Plantages van de staat Negeri Sembilan” in Malakka, vestigde de aandacht op de noodzakelijkheid, de Inlandse rubberproductie, waarvan men de potentiële (mogelijke) productie op 250.000 ton 's jaars schatte, te knevelen. In feite was deze capaciteit verre boven dit getal. De rubberplantages in Malakka zijn voor het grootste deel in handen van Engelse ondernemers en de rest wordt door Engels kapitaal gecontrôleerd. In Indonesia zijn de inheemse rubbertuinen eigendom van de bevolking. Een vrijwillige restrictie zou bij de bevolking geen toepassing kunnen vinden. Bovendien was de mogelijke productie der bevolkingsrubber-tuinen enorm groot. Op de vergadering van aandeelhouders van Harrisons & Crossfield wees de voorzitter Eric Miller op de toenemende productie van bevolkingsrubber en op de noodzakelijkheid van een nieuw restrictie-schema, dat neerkwam op de gedwongen beperking

¹⁾ „Economisch Weekblad voor Nederl.-Indië”, Meinummer, 1933.

van deze bevolkingsproductie. Voor deze aangelegenheden moest dr. Colijn, als Nederlands Minister-president, een reis naar Londen maken (September 1933).

In Mei 1934 kwam een accoord tot stand.

Het accoord te Londen, waarbij zich ook de Franse koloniën aansloten, was ongetwijfeld minder voordelig voor den Nederlands-Indischen producent. Terwijl Nederland in 1922—'28 nog geweigerd had, zich bij het Stevenson-plan aan te sluiten, ging het nu onder het Engelse juk door. In de strijd tussen de Dollar en het Pond plaatste het zich zo aan de zijde van Londen. Voor de Franse koloniën, o.a. Indo-China en Siam, die niet zo'n „innige samenwerking" met Engeland kenden, moest het „International Rubber Regulation Committee" een afzonderlijke en gunstige regeling treffen met betrekking tot de basis-quota (de productie, die hun toegestaan werd).

De aan Ned. Indië toegestane uitvoer-quota tussen de jaren 1934 en 1938 bedragen respectievelijk 357.632, 406.400, 450.088, 474.472 en 492.760 ton. Hiervan worden in de overeenkomstige jaren voor de ondernemingsrubber gereserveerd 208.532, 236.968, 262.442, 276.660 en 287.324 ton¹⁾ Immers, het nieuwe restrictie-plan was niet alleen een aanslag op de zakken van Ford en General Motors, het was ook een gezamenlijk offensief van het Engels-Hollandse grote kapitaal tegen de gevaarlijke bevolkings-rubber!

Uit bovenstaande cijfers blijkt duidelijk, dat de Indische regering het volle gewicht der restrictie op de schouders van de Indonésische rubberproducenten liet drukken. De Internationale „restrictie" werd voor de ondernemingsrubber helemaal geen beperking. In 1933 en 1934, vóór de werking van de restrictie, voerden de ondernemingen respectievelijk 172.202 en 199.605 ton rubber uit. De bevolkingsrubber-export bedroeg in diezelfde jaren 155.576 en 185.887 ton.²⁾

Door de restrictie kwam de uitvoer voor de ondernemingsrubber nu van 199.605 ton op 208.532 ton, terwijl de export-hoeveelheid voor de bevolking van 185.887 tot 149.100 daalde. Het schrijnende onrecht jegens de inheemse bevolking, die de Indische regering heet te beschermen, spreekt uit deze dorre cijfers. De Indische Regering heeft eenvoudig de verhouding op 100 : 71½ vastgesteld, met volledige negatie van de productie-capaciteit der inheemse bevolkingstuinen, die op zijn minst 2 of 3 maal zo groot is als die van de rubberondernemingen.

Hoe groot het plant-areaal (de beplante oppervlakte) van de bevolkingstuinen is, valt niet met zekerheid te zeggen. De Indische regering schatte in 1934 het aantal inheemse rubberbomen op tussen de 600 à 1000 millioen. Rekent men hierbij ook de z.g. wilde rubberwouden, dan zal dit getal zeker met een paar hon-

¹⁾ Uit de Volksraad-stukken.

²⁾ „De Landbouw-export gewassen van Ned. Indië" in 1934.

derd miljoen moeten worden vergroot¹⁾. Hiermede is de enorme capaciteit van de bevolkings-rubbertuinen geïllustreerd, die, indien ze tot volle ontplooiing zou komen, de productie van de gezamenlijke rubberlanden gemakkelijk zou kunnen overtreffen. Men vreesde, dat elke prijspolitiek tot mislukking zou zijn gedoemd, als men niet verzekerd was van de inperking bij den Indonesischen rubberboer. En daarvan verzekerde men zich door middel van het patente middel der koloniale verhouding: dwang.

De door deze dwang verkregen prijsverbetering op de wereldmarkt — de rubberprijs werd op 20 ct. per $\frac{1}{2}$ K.G. gestabiliseerd! — kwam geheel en al de Nederlandse rubberondernemingen en de grote buitenlandse rubber-concerns ten goede. De Indonesische rubberboer trok haast geen profijt van de verkregen prijsopleving. De toepassing van het extra-uitvoerrecht op de bevolkingsrubber zorgde er voor, dat de tapper in het binnenland in feite niet meer dan 5 ct. voor 1 K.G. slabs (natte rubber) in handen kreeg.

Dit op geen enkel rechtvaardigheidsmotief te verdedigen extra-uitvoerrecht was des te ergerlijker, omdat het niet een constante grootheid was, maar zich op en neer bewoog naar de wereldmarktprijs. Op 19 November 1936 verhoogde de Indische regering per decreet (het gebeurde zowat elke week!) het extra-uitvoerrecht zelfs tot 57 ct. per K.G., en ving op deze wijze de ten gevolge van prijsverhoging vergrote winstmarge geheel op, ten nadele van de bevolking.

Een oud-bestuursambtenaar, de oud-Gouverneur van Sumatra's Oostkust (een rubberstreek bij uitstek), de heer Jhr. B. C. C. M. M. van Suchtelen, schreef in een brochure „Opmerkingen naar aanleiding van de instelling van het Rubberfonds” over de, door dit extra-uitvoerrecht geschapen figuur als volgt:

„Nu komt echter de grote onrechtvaardigheid.

„De ondernemer krijgt voor 65% van zijn capaciteit de volle prijs op de markt, de bevolking krijgt voor 65% van haar capaciteit de volle prijs minus het bijzondere uitvoerrecht.

„Toegelicht met één der laatste cijfers:

„De ondernemer krijgt per Kg 68 ct. in handen, de bevolking krijgt per Kg 68 ct. minus 60 ct. d.i. 8 ct. in handen.

„Het is verbijsterend, maar harde waarheid: twee kooplieden op dezelfde markt, onderdanen van één-en-hetzelfde gouvernement; voor diezelfde hoeveelheid, voor dezelfde kwaliteit, ontvangt de ene 68 ct., de andere 8 ct.

„Waarom?

„Force Majeure, zegt de Regering, want de restrictie kan voor den onder-

¹⁾ Van bevoegde zijde vernam het „Bat. Nw. Bld.” dezer dagen, dat de productie-mogelijkheid der bevolkings-rubber op niet minder dan 1.000.000 tons per jaar geschat moet worden. Het blad voegde er bij, dat „dit cijfer niet veel geringer is dan de hele wereld-consumptie, en groter dan het voor 1936 voor de restrictie-landen toegestane uitvoerquotum”.

nemer tot effect gebracht worden door ieder individueel een uitvoerlicentie te geven tot 65% van zijn, door behoorlijke boekhouding en administratie bekende individuele capaciteiten, terwijl daartegen een individuele beperking bij de bevolking niet mogelijk is bij gebreke van die individuele gegevens.

„Ten opzichte van de bevolking zal dus de Regering zich gedwongen hebben geacht, de restrictie collectief door te zetten. Hoe?

„Door de animo tot aanbrenging op de markt collectief bij haar te dompen, zó hard, dat zij collectief niet mèer aanvoert dan haar collectieve 65%, en dat dompen geschiedt door aan de uitvoerhavens op bevolkings-rubber, behalve het reeds bestaande, gewone uitvoerrecht van 5%, nog eens een bijzonder uitvoerrecht te heffen, dat aan de bevolking nooit meer verzekert dan 8 ct. (oorspronkelijk 10 ct., een theoretische binnenlands-prijs, berekend o.a. op een gewoon uitvoerrecht van 1 ct.).

„De animo wordt inderdaad gedompt, als de man in plaats van 68 ct. er maar 8 ct. in handen krijgt! Kreeg hij bovendien nog maar die 8 ct.! Maar doordat op 68 ct. het gewone uitvoerrecht drukt met 2½ ct., blijft van zijn theoretische binnenlands-prijs niet meer over dan 5½ ct.

„Maar ook die krijgt hij niet, want daar gaat nog ½ ct. af wegens theoretische omrekening van zijn kampong-product tot standaard-product. Rest 5 ct.!

„Nu moet de ondernemer zeker ook wel aan de fiscus offeren. Bij een prijs van 68 ct. de Kg. betaalt hij... 2 ct.!! De objectieve nevenstelling van beider lasten verzacht de schrijning zeker niet. 63 ct. tegenover 2 ct.!

„En deze schreeuwende onrechtvaardigheid, den man aangedaan, moet vergoelijking vinden in de verklaring der regering, dat de opbrengst van het geheven bijzonder uitvoerrecht zal worden aangewend in werken te algemene nutte in het rubber-gebied tot verlichting in gemeenschapslasten, enz. . . .

„De inheemse rubber-boer is tegemoet gekomen in belastingdruk, druk van herendiensten. Zo heet het. De ingewijde kent van deze hopeloze vergoelijking van verkeerd beleid de waarde. De eerste maanden van de werking van het verfoeilijke uitvoerrecht had de man reeds tienmaal meer aan dat recht opgebracht dan zijn hele inkomstenbelasting. (Men schakele zo'n toestand even over in de Europese verhoudingen!) Met de exorbitante verhogingen in de loop van 1936 moet het getal geklommen zijn tot 40 en 50 maal . . .”

Zo wordt de rubber-politiek van de regering door een „insider” getekend. De grote antipathie in de Volksraad tegen deze verfoeilijke restrictie-maatregel was de regering genoegzaam beken. Maar „het kon niet anders”, aldus de regering in dit college. Zij moest het doorzetten vanwege de consequenties, die ze door het internationaal accoord op zich geladen had.

Het extra-uitvoerrecht heeft meer dan 80 miljoen gulden opgebracht, een som, die de inheemse huishouding onrechtmatig is onthouden. Op grond hiervan kan men de „extra-winst” van de rubberondernemingen gedurende deze restrictie-periode op meer dan 100 miljoen schatten. Immers, bij een prijspeil van plm. 7½ ct. is de bedrijfsexploitatie van het gros der Europese

ondernemingen reeds lonend te noemen, dank zij de onbarmhartige aanpassings- en rationalisatie-methode in de Europese bedrijven, waarbij Kromo het kind van de rekening is geworden. Schreef de „K“-correspondent van de katholieke „Maasbode“ hierover niet nog onlangs: —

„De koelielonen werden niet zelden met de laaghartigste middelen teruggebracht op een peil, dat wij niet aarzelen, ontoelaatbaar te noemen... Maar Indië paste aan, al zou dood er op gevolgd zijn. Er waren hier geen vakverenigingen en geen kiezers, die bij de uiterste grens stonden! De nationale reserves... zaten in „Holland!“

„Er worden reeds weer zeer grote winsten op talrijke Indische producten gemaakt. Men verlieze hierbij ook vooral niet uit het oog, dat een aanzienlijk deel der Indische producten reeds een tijdlang vóór de devaluatie de verlies-positie te boven waren, en dat de devaluatie-stijging gepaard ging met een reeds eerder ingetreden conjunctuurs-stijging. Dat is den ondernemers van harte gegund, maar 4% extra-uitvoerrecht (hoogstens voor 15 maanden!) ten bate van in die eerste plaats diegenen, welke door de devaluatie voor de tweede maal werden gedupeerd, is waarachtig billijk en rechtvaardig. Ook dan nog spinnen de ondernemers veel garen bij de monetaire manipulatie...

Thans is de toestand deze, dat de Indische bevolking in al haar geledingen voor de tweede maal de lasten mag dragen van het Nederlandse monetaire beleid, terwijl de lusten in onrechtvaardig grote mate voor de Nederlandse en buitenlandse aandeelhouders zijn...

Dit is het oordeel van een Katholiek, wiens partij desondanks de regeringspolitiek in de Kamers trouw heeft ondersteund. Ten aanzien van de 2 pCt. extra-uitvoerheffing op de ondernemers-producten riep „De Tijd“ verontwaardigd:

„Financiëel-technisch is dit heffingsontwerp een monstrem“,... „want belastingen dienen geheven te worden van de winst, nadat die gemaakt en vastgesteld is, — niet van de bruto-prijzen“.

Maar „De Tijd“ zweeg in alle talen, toen het „extra-uitvoerrecht“ op de bevolkingsrubber werd geheven, dat tot 90 pCt. van de bruto-prijs beliep!

De bedenkelijke toeschietelijkheid van de regering jegens de Europese rubberondernemingen schijnt geen grenzen te kennen. In de Volksraad is dezer dagen reeds een wetsontwerp ingediend tot verlaging van het uitvoerrecht op de ondernemingsrubber. Deze nieuwe wijziging beoogt het minimum, waarbij met de heffing van het recht wordt aangevangen, van 18 ct. op 20 ct. te brengen. Het recht bedraagt voortaan niet meer 1/4 ct. per volle cent prijsverhoging, doch slechts 1/10 ct., d.w.z. indien de prijs 20 ct. per 1/2 K.G. is, wordt geen uitvoerrecht geheven, zodra echter de prijs 1 ct. boven dit bedrag komt, begint de opklimming van het recht met 1/10 ct. per volle cent, m.a.w. bij een gemiddelde prijs van 33,4 ct. per 1/2 K.G. zou voor 1938 het recht uitkomen op slechts 1,3 ct. per 1/2 K.G. Het schijnt, dat de huidige miljoenen en miljoenen rubber-winst, de vorstelijke

tantièmes en hoge dividenden uit de „rubber“, die elk jaar naar Nederland stromen, nog niet voldoende zijn.

Deze dubbelhartige politiek, die de belangen van de inheemse bevolking in Indonesia (men bedenke dat de rubber, naast de copra, een hoogst voorname factor is voor de inheemse welvaart) genadeloos aan de Nederlandse en buitenlandse rubberondernemers opoffert, moest wel grote afkeer wekken bij de Indonesiërs. Deze politiek, die uitsluitend door Den Haag is bepaald en bevolen, zonder rekening te houden met de behoeften en noden van de Indische gemeenschap, zonder zich om de Indische adviezen en bezwaren te bekommeren, schept een verbitterde stemming in Indonesia; ze verbreedt de kloof tussen het Indonesische volk en Nederland.

Het is te hopen, dat komende dagen ons een andere regering zullen geven, die meer aandacht zal schenken aan de reconstructie van de verhouding tussen Nederland en Indonesia, — die het laatste meer vrijheid en zelfstandigheid zal toekennen. Dat zal voor een belangrijk deel van de uitslag der verkiezingen afhangen.

De rubberpolitiek van de laatste jaren intussen, gevoerd door dr. Colijn en Jhr. de Jonge, is een van de ergste staaltjes van koloniale economische politiek, die wij kennen. Alles is h'ier gedaan om door het gebruik van de imperialistische staatsmacht de Europese beleggingen te redden, ten koste van de koloniale bevolking.

LENIN IN 1914

Mr. A. S. DE LEEUW

Er zijn weinig perioden in Lenins leven, zo leerrijk en zo bewonderenswaardig, als de eerste jaren van de Wereldoorlog. Als de krijg uitbreekt, bevindt Lenin zich sinds 1912 in Galicië, dicht bij de Russische grens. Van hier uit leidt hij de gehele arbeid van de bolsjewistische partij, die juist in deze jaren aan het hoofd staat van de geweldige economische en politieke stakingsbeweging van het Russische proletariaat. In Augustus 1914 leefden Lenin en Kroepkaja in het dorpje Poronino; daar werden zij toen ook, als „verdachte vreemdelingen”, door de Oostenrijkse gendarmen gearresteerd. Door de bemiddeling van den ouden Adler en andere socialisten, kreeg de leider der bolsjewiki na elf dagen de vrijheid, naar Zwitserland te reizen; de dag na zijn aankomst te Bern riep hij de daar aanwezige partijgenoten reeds bij elkaar en zette hun zijn opvattingen omtrent de oorlog en de te volgen politiek uiteen.

In de nu volgende maanden en jaren is Lenins werkzaamheid ontzagwekkend. Ondanks de grootste moeilijkheden, — verblijf in een vreemd land, afbreking van de verbindingen met Rusland, financiële nood tenslotte, — ondanks de ineensstorting van het Europese socialisme, — slaagt hij er-in, een grote politieke invloed uit te oefenen. Lenin speelde een leidende rol bij het moeizame verzamelen van de socialistische krachten, die zich niet, of niet geheel door de oorlogsgroes hadden laten meeslepen, — bij de conferenties van Zimmerwald en Kienthal, waar de kiemen tot de Derde Internationale ontstonden. Lenin wist met ontzaglijke moeite zijn gedachten onder de kameraden in Rusland bekend te maken; hij verkreeg contact met de organisaties van de socialistische linkervleugel in Europa en de Ver. Staten, en won invloed in de Zwitserse sociaal-democratie. Hij legde zijn gedachten neer in een reeks van politieke artikels en brochures, die niet alleen in de Russische, maar ook in de Franse en Duitse talen verschenen. En bij dat alles had hij een scherpe strijd te voeren tegen mensjewiki en sociaal-revolutionairen, en tegen opposities in de bolsjewistische partij bovendien.

Maar deze oorlogsjaren zijn voor hem bovendien een tijd van grote productiviteit op theoretisch gebied; hij schrijft zijn studie over het Imperialisme, en verzamelt het materiaal voor zijn boek over Staat en Revolutie; en naast dit alles vindt hij nog tijd voor een nieuwe grondige bestudering van filosofische vraagstukken, voor het lezen en commenteren van den wijsgeer Hegel.

Het is een aantrekkelijke taak, te volgen, hoe Lenins denkbeelden zich, van de eerste dagen van de oorlog af, ontwikkelen, en hoe hij zeer spoedig komt tot de formulering van de politiek, die hij met zo geweldige hartstocht en ijzeren consequentie heeft verdedigd. Een aantrekkelijke, en ook een belangrijke taak. Want, hoe vreemd het ook moge klinken: Lenins werkelijke

standpunt tijdens de oorlogsjaren is in de breedste kringen zo goed als onbekend. Men herinnert zich de leuze: „De vijand staat in eigen land”, die van Karl Liebknecht is, en die Lenin toejuichte; men heeft iets gehoord van het omzetten van de imperialistische oorlog in de burgeroorlog, en verbindt daar de vage voorstelling aan, alsof Lenin altijd en voor alle omstandigheden een tactiek zou hebben aangeraden van „defaitisme”, d.i. het streven naar de nederlaag van het eigen land.

In werkelijkheid is de opvatting van een geniaal politicus nooit in een paar woorden uitgeput. Het is te meer nodig, Lenins opvattingen in hun volle omvang te populariseren, omdat de vraag zelf nu, bij het steeds dreigend oorlogsgevaar, zulk een dagelijkse actualiteit bezit; en omdat van Lenins denkbeelden op dit punt van bepaalde zijde zulk een ergerlijk misbruik wordt gemaakt.

Lenins politiek en tactiek in die jaren van de imperialistische wereldoorlog hebben ons ook nu zeer veel te zeggen.

Maar daartoe moet men ze in hun geheel, en in hun onvervalste gedaante kennen.

In de eerste dagen van September 1914 reeds, zo kort na zijn bevrijding uit de Oostenrijkse gevangenis, schrijft Lenin zijn denkbeelden over het wezen van de, in dat jaar uitgebroken oorlog neer.

„De Europese wereldoorlog heeft het duidelijk uitgesproken karakter van een burgerlijke, imperialistische, dynastieke oorlog. De strijd om markten en de beroving van vreemde landen, het streven om de revolutionaire beweging van het proletariaat en van de democratie binnenslands af te snijden, het streven de proletariërs van alle landen dom te houden, te verdelen en te verslaan, door de loonslaven van de ene natie tegen die van de andere op te hitsen ten voordele van de bourgeoisie, dat is de enige reële inhoud en betekenis van de oorlog”.

De oorlog — deze oorlog, die in 1914 is uitgebroken, — is imperialistisch van aard. Dit betekent, dat het onwaar is, dat de verschillende staten vechten „ter verdediging van het vaderland”, zoals de burgerlijke propaganda beweert. Duitsland verdedigt niet de cultuur tegen het Tsarisme, — integendeel, de Pruisische Junkers en de Duitse bourgeoisie hebben het Tsarisme altijd beschermd en er-mee samengewerkt, en hun Oostenrijkse bondgenoot is een rooftocht tegen Servië begonnen. En hetzelfde geldt voor de andere partij; ook Frankrijk, Engeland, Rusland strijden in deze oorlog niet „voor de democratie”, maar ter verdediging van hun eigen buit, hun kolonies, wingewesten en voorrechten, tegen een jongeren en sterkeren concurrent.

Waar de oorlog dit imperialistisch karakter heeft, voor beide zijden, volgt hieruit een gewichtige politieke consequentie. Op 11 October 1914 houdt Plechanow, de Russische sociaal-democratische leider, die tot „sociaal-patriot” is geworden, een rede te Lausanne. Lenin komt in debat, en hij betoogt:

„Onze taak is niet, met de stroom mee te zwemmen, maar de nationale, quasi-nationale oorlog te maken tot een beslissende botsing tussen het proletariaat en de heersende klassen”.

De oorlog is niet werkelijk-nationaal, maar quasi, in schijn. Drie dagen later, op 14 October, houdt Lenin zelf een referaat te Lausanne, waarin hij de gelegenheid krijgt, zijn denkbeelden op dit cardinale punt nader toe te lichten. Hij zegt:

„De opheldering van het karakter van de oorlog is voor den Marxist een onmisbare voorwaarde, om de vraag van zijn verhouding tot die oorlog te beantwoorden. Voor die opheldering is in de eerste plaats nodig, vast te stellen, hoe de objectieve voorwaarden en de concrete omstandigheden van deze bepaalde oorlog zijn...

„In overeenstemming met de historische situatie, de verhouding der klassen enz. moet de houding ten opzichte van de oorlog op verschillende tijden verschillend zijn. Het is dwaas, eensvooral van deelneming aan de oorlog af te zien... Om zijn verhouding tot een bepaalde oorlog op te helderen, moet men begrijpen, waardoor hij zich van vroegere oorlogen onderscheidt, waarin zijn bijzonderheden bestaan”.

Ziehier het punt, waarop Lenin telkens terugkomt: men moet ieder geval concreet bekijken; het is onzin, een politiek of tactiek te willen vaststellen, die op alle mogelijke gevallen van oorlog toepasselijk zou zijn.

En Lenin stelt vast: — „Deze oorlog is een imperialistische oorlog; daarin ligt zijn voornaamste karakter. De oorlogen van het eind van de XVIIIe en de XIXe eeuw daarentegen, waren nationale oorlogen, die de vorming van nationale staten begeleidden en ondersteunden.

„Deze (nationale) oorlogen luiden de vernietiging van het feodalisme in en waren de uitdrukking van de strijd van de nieuwe burgerlijke maatschappij met de feodale. De nationale staat was een noodzakelijke fase in de ontwikkeling van het kapitalisme. De strijd voor de zelfbeschikking van de natie, voor haar zelfstandigheid, voor de vrijheid van de taal, voor de vertegenwoordiging van het volk, dienden dit doel — de vorming van nationale staten, die op een bepaalde ontwikkelingsstrap van het kapitalisme de noodzakelijke grondslag voor de ontwikkeling der productiekrachten waren”.

Maar het tijdperk, waarin deze nationale oorlogen regel waren, is voorbij. „Het imperialisme is datgene, wat een zeer speciaal stempel op de tegenwoordige oorlog drukt en haar van alle voorafgaande onderscheidt... Natuurlijk zijn er ook nu in het levende beeld van de werkelijkheid vlekken van de oude kleur. Zo strijden de Serviërs alleen onder alle oorlogvoerende landen voor hun nationale bestaan. In Indië en China, zouden bewuste proletariërs ook geen andere weg dan de nationale kunnen gaan, omdat hun landen nog niet de vorm van nationale staten hebben aangenomen. Als China daarvoor een aanvalsoorlog zou moeten voeren, dan zouden wij daarmee alleen sympathie kun-

nen hebben, omdat dit objectief een de-voortuitgang-dienende oorlog zou zijn".¹⁾

In October vinden deze denkbeelden dan een eerste samenvatting in het Manifest van het Centraal Comité van de bolsjewistische partij, dat er ook de politieke conclusie uit trekt:

„...in alle vooraanstaande landen stelt de oorlog de leuze van de socialistische revolutie aan de orde, een leuze die van te meer betekenis wordt, hoe zwaarder de oorlogslasten op de schouders van het proletariaat drukken, en hoe actiever zijn rol zal moeten zijn bij het herstel van Europa na de verschrikkingen van het tegenwoordige „patriottische” barbarisme onder de omstandigheden van de reusachtige technische successen van het grote kapitalisme... De verandering van de tegenwoordige imperialistische oorlog in de burgeroorlog is de enig juiste proletarische leuze...”

Ziehier dus de beroemde leuze, die Lenin „voor de tegenwoordige oorlog”, n.l. die van 1914, de enig juiste achtte. Deze wereldoorlog stelde ook de leuze van de socialistische revolutie aan de orde. Dat betekende intussen geenszins, dat Lenin op een snelle overwinning van het socialisme in zijn eindstrijd tegen het kapitalisme rekende; integendeel, hij stelde zich in op een langdurige periode van worsteling. Op 1 November 1914 schreef hij reeds:

„De proletarische vaan van de burgeroorlog zal, zo niet heden, dan morgen, — zo niet tijdens deze oorlog, dan daarna, — zo niet in deze, dan bij de eerstvolgende oorlog, niet alleen honderdduizenden bewuste arbeiders om zich scharen, maar ook miljoenen van nu door het chauvinisme misleide half-proletariërs en kleinburgers, die de verschrikkingen van de oorlog niet alleen zullen beangstigen en neerslaan, maar ook voorlichten, onderrichten, wakker schudden, organiseren, stalen en gereedmaken voor de oorlog tegen de bourgeoisie zowel van „hun eigen”, als van „vreemde” landen”.

In ditzelfde artikel constateerde Lenin ook de ineenstorting van de Tweede — en riep hij de arbeiders op tot de vorming van de Derde Internationale: —

„De Tweede Internationale heeft haar deel aan nuttige voorbereidende arbeid bij de eerst-nodige organisatie van de proletarische massa tijdens het lange „vreedzame” tijdperk van het laatste derde deel van de XIXe en het begin van de XXe eeuw, het tijdperk van de wreedste kapitalistische slavernij en de snelste kapitalistische vooruitgang, volbracht. De Derde Internationale staat voor de taak, de krachten van het proletariaat te organiseren voor de revolutionaire druk op de kapitalistische regeringen, voor de burgeroorlog tegen de bourgeoisie van

¹⁾ Hoe actueel klinken deze woorden, voor wie bijv. de uiteenzettingen over de verhouding tussen China en Japan in ons April-nummer heeft gelezen!

alle landen, om de politieke macht, om de overwinning van het socialisme".

Op 5 December volgt dan Lenins voorstel om afstand te doen van de „besmeurde en vernederde benaming „sociaal-democraten" en terug te keren tot de oude Marxistische naam „communisten".

De ineenstorting van de Socialistische Internationale doet de vraag rijzen: Hoe kon het zo ver komen? Wat zijn de maatschappelijke oorzaken van dit bankroet der sociaal-democratische partijen?

Reeds in Februari 1915 beantwoordt Lenin deze vraag met zijn theorie van de „arbeiders-aristocratie", — theorie, die hij later in vele vormen nader heeft uitgewerkt:

„De in alles doordringende geleidelijkheid" (tijdens het reeds genoemde „vreedzame" tijdperk) lokte natuurlijk een aantal kleinburgerlijke meelopers naar de rijen van de moderne democratie²⁾; voorts ontstonden er kleinburgerlijke omstandigheden voor het bestaan en dus ook voor de politieke „oriëntering", de richting en het streven, van een bepaalde laag van parlementariërs, journalisten en ambtenaren van vakverenigingen; er scheidde zich, met grotere of kleinere scherpte van afgrenzing, een eigenaardige bureaucratie en aristocratie van de arbeidersklasse af.

„Neem b.v. de beheersing van kolonies, de uitbreiding van de koloniale bezittingen. Dat was ongetwijfeld een van de typische eigenschappen van dit tijdperk en van de meerderheid der grote staten. En wat betekende dit op economisch gebied? Een bepaalde som van extra-winsten en speciale voorrechten voor de bourgeoisie en voorts, buiten twijfel, de mogelijkheid om kruimeltjes van deze koek te verkrijgen voor een kleine minderheid van kleinburgers; verder voor de best gesitueerde kantoorbedienden, de ambtenaren van de arbeidersbeweging enz."

Deze „arbeiders-aristocratie" werd tot de maatschappelijke basis voor de opportunistische richting in de sociaal-democratie, die haar tenslotte tot het bankroet van 1914 voerde.

Het artikel, waaruit wij het bovenstaande citeren, is onder meer interessant door de voortdurende polemiek van Lenin tegen het standpunt van Trotzki. Het staat in dat opzicht niet alleen; men kan veeleer zeggen, dat Lenin in die jaren, 1915 en 1916, bijna geen artikel heeft geschreven, waaruit niet zijn veroordeling van Trotzki's politiek en de geringschatting voor zijn persoon spreken. De liefhebbers van historische legenden zullen daarvan opkijken; niettemin is het een feit...

Aan het eind van Februari en het begin van Maart 1915 kwam tenslotte, — na overwinning van hoeveel organisatorische moei-

¹⁾ Lenin spreekt van „moderne democratie", waarmee hij de sociaal-democraten bedoelt. Hij moest zich wel in deze „geheimtaal" uitdrukken, omdat het artikel voor Rusland bestemd was, en de censuur het woord „sociaal-democratie" niet zou doorlaten!

lijkheden! — de conferentie van de buitenlandse secties der bolsjewistische partij bijeen; zij nam een resolutie aan, waarin deze politiek van Lenin, waarvan wij de verschillende elementen hebben leren kennen, als de politiek van de partij werd aanvaard en kort en bondig omschreven. Hiermee was het ideologische wapen gesmeed, dat Lenin met zo geniale kracht zou hanteren, tijdens de oorlogsjaren in Zwitserland eerst, in de storm van de Russische revolutie daarop.

Wij hebben nu het standpunt van Lenin tegenover de oorlog van 1914 in grote lijnen leren kennen, en moeten er opnieuw de nadruk op leggen, zoals Lenin het zelf tientallen malen in deze zelfde artikels gedaan heeft, dat hij aan een Marxistische politiek als eerste eis stelde, dat zij concreet moet zijn. Dat wil zeggen, dat wij in elk geval met de bijzondere omstandigheden van dat geval rekening moeten houden, zonder „eeuwige” principes of gedragslijnen voor een eindeloze toekomst te willen vaststellen. Dat geldt in het bijzonder Lenin's standpunt ten aanzien van de oorlog. Deze oorlog, zo schreef hij, is door-en-door imperialistisch van aard; het element van nationale verdediging, dat bij sommige staten (bijv. Servië) een rol speelt, is geheel en al aan het imperialistische ondergeschikt. Daaruit volgde een bepaalde politiek voor de arbeidersklasse. Lenin citeerde gaarne het beroemde woord van den ouden Pruisischen generaal von Clausewitz: „De oorlog is de voortzetting van de politiek met andere middelen”. Maar men moet dit niet gedachteloos napraten, maar verstaan, wat hij er-mee bedoelde. Om een bepaalde oorlog te kunnen beoordelen, moet men weten, van welke politiek hij de voortzetting is. Onderzoekt men dit, dan blijkt de oorlog van 1914 te volgen op, en voort te komen uit tientallen jaren van imperialistische politiek, bij al zijn deelnemers: zo goed bij Duitsland en Oostenrijk, als bij Frankrijk, Engeland en Rusland. Juist omdat de wereldoorlog van 1914—'18 deze politiek van imperialistische roof met gewelddadige middelen voortzette, juist daarom was hij zelf ook een imperialistische oorlog.

Geheel anders stond het met de oorlogen van de XVIIIe en XIXe eeuw, die eveneens een „voortzetting van de politiek” waren, — maar voor het merendeel geen voortzetting van een imperialistisch streven, doch van een nationale bevrijdingsbeweging. Daarom stonden Marx en Engels ook geheel anders ten aanzien van de oorlogen van hun tijd, dan Lenin tegenover die van 1914; daarom predikten zij ook geen defaitisme, maar stelden zij zich partij voor die zijde, die de bevrijding der volkeren en de kapitalistische ontwikkeling, tegenover de feodale achterlijkheid en de nationale onderdrukking vertegenwoordigden. Nu kan men zeggen — en er waren er, die dit Lenin in die oorlogsjaren tegemoet voerden: — „welke betekenis hebben deze historische beschouwingen nu, voor ons?” Het mag waar zijn, dat ten opzichte van de nationale oorlogen

van een vroeger tijdperk een andere houding voor de arbeidersklasse was geboden dan tegenover de imperialistische oorlogen van thans: maar dit behoort tot het verleden. Het tijdperk van de nationale oorlogen is voorbij, het imperialistische tijdperk is begonnen. Daarom kunnen er geen nationale oorlogen meer bestaan; — of wel, een nationale oorlog moet onvermijdelijk een imperialistisch karakter aannemen, — of althans in Europa kunnen alleen nog imperialistische oorlogen voorkomen...

Dat waren de stellingen, die verschillende socialisten in die jaren verdedigden, — socialisten, die in oppositie stonden tegen de meerderheid van de sociaal-democratie. Dat was, tot op zekere hoogte, het standpunt van Rosa Luxemburg; het vond aanhangers onder de Hollandse linksen van die tijd, zoals Gorter en van Ravesteyn. Sommige Poolse socialisten en leden van de bolsjewistische partij gingen nog verder op deze weg, in het bijzonder Radek, Boecharin, Pjatakow, die sindsdien...

Welnu, er is geen stelling, waarop Lenin zo dikwijls is teruggekomen en waartegen Lenin zo hardnekkig heeft gevochten, als deze. Zijn politieke strijd tijdens de oorlogsjaren was er een aan twee fronten. Terwijl hij onvermoeid, met hartstocht en verbittering de vaderlands-verdedigings-politiek der officiële sociaal-democratie bekampte, richtte hij zich niet minder scherp tegen de „doctrinaireren”, tegen hen, die van een politiek en tactiek, welke onder de bijzondere omstandigheden van '14 juist waren, 'n dogma of eeuwige waarheid wilden maken. Artikel na artikel, het ene vel druks na het andere schreef Lenin in die jaren '15 en 1916, om de stelling: dat er in het tijdperk, waarin wij leven, geen nationale oorlogen meer kunnen bestaan, met argumenten te vernietigen en als een kinderlijke overdrijving weg te honen. Wij stellen ons voor, in een volgend artikel het beeld van Lenins denkbeelden op dit punt te tekenen; niet alleen, omdat het een treffende kijk geeft op zijn genialiteit, maar vooral, wijl deze gedachten voor de politiek, die de socialistische arbeidersklasse in de huidige situatie heeft te voeren, van de grootste, van inderdaad niet te overschatten betekenis zijn.

buitenlands overzicht

REX TER NEDERLAAG

Mr. A. JACOBS

In Maart was het Guadalajara. In April was het Brussel. Twee belangrijke, zij het ook geen beslissende successen van de West-Europese democratie; twee smadelijke, zij het ook geen vernietigende nederlagen van het West-Europese fascisme. Laat ons hier, met de Kamerverkiezingen in zicht, de Belgische stembusstrijd eens nader beschouwen.

Die strijd was niet nodig geworden door het verstrijken van een of andere wettelijke termijn, door het aflopen van een wetgevende periode bij voorbeeld; en evenmin door het toevallig ontstaan van een vacature in het parlement. Die strijd was nodig geworden, doordat het Belgische fascisme, belichaamd in Degrelle en zijn Rex-beweging, welbewust de Belgische democratie uitdaagde tot een nieuwe krachtmeting na de Kamerverkiezingen van Mei 1936.

Het Belgische fascisme, evenals het Nederlandse reeds sedert de wereldoorlog in kiem aanwezig, heeft zich, evenals het Nederlandse pas tot een factor van betekenis ontwikkeld sedert het Hitler-fascisme in Duitsland de macht veroverde. Léon Degrelle, mislukt student van de Katholieke universiteit te Leuven, geslaagd brochure-uitgever met een geweldige flair voor reclame, om-te-zien-'n-knappe-jongen, vlot, ironisch en brutaal als een kwakzalver, financieel in het zadel getild door zijn huwelijk met een rijke Francaise, was in 1930, doch toen nog binnen het kader der katholieke partij, met zijn fascistische actie begonnen. In 1935 stichtte hij zijn eigen Rex-partij, zo geheten naar de katholieke leuze „Christus Rex” (Christus Koning) — een fascistische actie dus, die in de eerste plaats een beroep deed op de gelovige katholieken.

In het eerste jaar van zijn bestaan als afzonderlijke partij werd Rex omhoog-gestuwd op een golf van financiële schandalen, waarbij leidende figuren uit de oude katholieke partij betrokken waren. Die schandalen waren voor Degrelle wat de Duitsers zo tekenend een „gefundenes Fressen” noemen, en hij heeft ze tot het uiterste uitgebuit. Natuurlijk is het fascisme in België evenals elders een algemeen tijdsverschijnsel, een reactionair-kapitalistische poging om zich met behulp van middenstanders-onder-druk en wat bedrogen arbeiders te handhaven. Doch men overdrijft stellig niet, als men zegt, dat het vooral de financiële schandalen zijn geweest, die Degrelle aan zijn aanvankelijke niet te onderschatten successen hebben geholpen.

DE VERKIEZING VAN MEI 1936.

Bij de Kamerverkiezingen van Mei 1936 werden in de kieskring Brussel rond 367.500 stemmen uitgebracht; daarvan kreeg Rex, voor het eerst optredend, er 53.500 oftewel 14.6%. Een duchtig succes. Men bedenke bovendien, dat Rex niet de enige fascistische groep was, die in het strijdperk trad. Daarnaast waren er nog de sterk op Duitsland georiënteerde Vlaamse Nationalisten (V.N.V.), die ruim 20.000 en kleinere fascistische groepen, zoals de Hadjememaar-achtige Realisten, die tezamen 'n 11.000 stemmen op zich verenigden. Dat waren voor de fascisten in totaal 84.500 stemmen, 23% van het totaal.

Van de andere partijen kregen de socialisten 85.000, de katholieken 79.000, de liberalen 55.000 en de communisten 35.000 stemmen. Dat was bijeengeteld — maar een jaar geleden dacht niemand erover die optelling te maken — 254.000 stemmen, 69% van het totaal, precies driemaal zoveel als de fascisten er hadden gekregen; 29.000 stemmen (8%) waren blanco uitgebracht of ongeldig.

Demagogen moeten het hebben van snel elkaar opvolgende acties. Geduldige opbouw, taaie arbeid, het gestadig laten rijpen van een politieke situatie, dat is alles niets voor hen. Zij mogen nooit „blijven steken“. Degrelle zocht na de algemene verkiezingen al spoedig naar de mogelijkheid van een nieuwe reclame-campagne. Eerst sloot hij — naar velen aannemen op aandrang van Berlijn — een verbond met de Vlaamse Nationalisten. De volledige tekst van dit accoord is nimmer gepubliceerd; slechts werd begin April j.l. een uittreksel openbaar gemaakt, waaruit bleek, dat Degrelle den Vlamingen op het gebied der bestuurlijke scheiding heel wat verder tegemoet kwam dan velen Brusselsaars aangenaam kon zijn. Toen dit verbond eenmaal gesloten was, maakte Degrelle gebruik van een (sindsdien afgeschafte) gelegenheid om een tussentijdse Kamerverkiezing nodig te maken (door het bedanken van een Rexistisch Kamerlid en alle opvolgers op zijn lijst), en wel in de kieskring Brussel. Hijzelf stelde zich kandidaat. De bedoeling was: aan te tonen, dat Rex in één jaar tijds zozeer vooruit was gegaan, dat de Belgische Kamer niet langer als een eerlijke vertegenwoordiging van het Belgische volk kon worden beschouwd. Dan zouden met veel tamtam nieuwe algemene verkiezingen worden geëist en wie weet ook verkregen.

VOOR OF TEGEN HET FASCISME

De socialisten en communisten, tussen wie in België in de praktijk zo vaak, en met zulke gelukkige resultaten, eenheid-van-actie wordt verkregen, waren, zodra Degrelle de verkiezing te Brussel had uitgeloofd, overtuigd, dat de kans om het fascisme een nederlaag toe te brengen, moest worden gegrepen. In burgerlijk-democratische kringen heeft men even geaarzeld; — was het niet gemakkelijker en voorzichtiger, Degrelle's candi-

datuur onbestreden te laten? wat viel er te verliezen? het was immers een Rex-zetel die was vrijgekomen! Doch die aarzeling heeft maar kort geduurd. De premier, van Zeeland, besloot, zelf de handschoen op te nemen, die Degrelle de democratie had toegeworpen. Hij stelde zich kandidaat, en in voorbeeldige zelfbeheersing begrepen socialist en communisten, dat dit niet het moment was om partij-politiek te voeren; zij besloten, van Zeeland te steunen. De strijd zou zuiver zijn: vóór of tegen het fascisme.

Degrelle voerde een campagne als nimmer tevoren. Hij bleek over geweldige geldmiddelen te beschikken — de communisten eisen terecht, dat de oorsprong van die geldmiddelen zal worden opgezocht — en maakte er een echt fascistisch gebruik van: hij liet vervalste kranten verschijnen, zogenaamd door liberalen of katholieken uitgegeven en in miljoenen exemplaren verbreid; daarin werden dan de liberale en katholieke kiezers tot blanco-stemmen aangespoord; van het half-fascistische clericale weekblad „Cassandra”, dat inderdaad blanco-stemmen bepleitte, bestelde Rex 500.000 exemplaren ter gratis verspreiding. Indirecte steun kon Degrelle verder verwachten van de half-fascistische katholieke bladen „Nat'ion Belge” en „Standaard”, die uit louter Volksfront-angst en communisten-haat eveneens tot blanco-stemmen adviseerden.

En wat was het resultaat? Men kent de uitslag: het volk van Brussel heeft het fascisme een zware nederlaag toegebracht. Van Zeeland kreeg 276.000 stemmen (76% van het totaal), viermaal zoveel als Degrelle, die er 69.000 of 19% haalde, en het aantal blanco stemmen (ik tel ze bij de mijne op, had Degrelle gezegd) steeg niet, doch daalde tot 18.000 (5%).

OORZAKEN DER NEDERLAAG

Deze nederlaag had op zijn minst vijf oorzaken:

1e. De bron der schandalen, waaruit zulk een dankbare en ook op eerlijke mensen, invloed oefenende agitatie kon worden geput, was opgedroogd.

2e. De Vlaamse politiek van Rex was dubbelzinnig. Men kan moeilijk in één adem betogen, dat men 100% Belgisch is in merg en been, en tevens den Hitler-Vlamingen beloven, dat men hun de voorbereiding van een „Dietsche staat” zal vergemakkelijken. En toch dééd Degrelle dat.

3e. Sedert verleden jaar is er in België ontegenzeggelijk een economische opleving te constateren. Daarvan heeft weliswaar in de eerste plaats het groot-kapitaal geprofiteerd, maar ook de kleine burgerij heeft er baat bij gevonden, en in de kleine burgerij vond en vindt Rex een groot deel van zijn aanhang. Zij is echter dan het meest voor fascisme vatbaar, als zij in nood verkeert en politiek-ongeschoold en onder de indruk van een gewetenloze demagogie, meent naar een paardenmiddel te moeten grijpen.

4e. Vlak voor de stemming waarschuwde Mechelen — kardi-

naal-aartsbisschop van Roey — de katholieke kiezers nog eens tegen het stemmen op Rex en het blanco-stemmen. Degrelle had in zijn overmoed zelf als het ware om een uitspraak van Mechelen gevraagd. Wel, hij kreeg haar, en zij viel lang niet mee. Een sterke troef werd Rex hiermee uit handen geslagen. Tijdens zijn hele verkiezings-campagne had Degrelle gespeculeerd op de onlust-gevoelens van die katholieken (en ook liberalen), die met bezorgdheid en zekere wrevel moesten constateren, hoe loyaal en energiek Van Zeeland, hun candidaat immers, ook door de socialisten en communisten werd gesteund. De opwekking van kardinaal van Roey heeft er stellig toe bijgedragen, dat de bezwaren dezer katholieken op zij werden gezet. 5e. Spanje. Dit is wellicht de belangrijkste nieuwe factor geweest sedert de Mei-verkiezingen van 1936. De opbloei van het democratisch denken in een groot deel van Europa — tot zelfs in de half-fascistische staten van het Donau-bekken toe — is mede te danken aan de afschuw en de weerzin, opgewekt door wat er in Spanje gebeurde. Men zag het fascisme-in-actie levensgroot vóór zich, met gasmasker, d.w.z. ontmaskerd. En men wilde zeer vastberaden daartegen strijden.

En natuurlijk, de sterkste factor was: de krachtige en eensgezinde activiteit van de verdedigers der democratie. In Brussel heeft het eenheidsfront van sociaal-democraten en communisten de proef glansrijk doorstaan. Dit eenheidsfront heeft de middenstand niet afgestoten, zoals velen zeggen te vrezen, ook bij ons. Het heeft integendeel als een magneet gewerkt, die de midden-groepen tot het anti-fascistische kamp aantrok.

In België is gebleken, dat de strijd tegen het fascisme, en vóór de handhaving van de democratische vrijheden, partijen kan verenigen, die er zeer verschillende programma's op na houden; deze strijd belet de zelfstandige actie der partijen geenszins, doch verdedigt de gemeenschappelijke belangen der anti-fascistische massa.

Deze ervaring van het buurvolk kan een grote les zijn voor ons Nederlanders. Ook óns volk is uitgedaagd door het fascisme. Bij de a.s. Kamerverkiezingen, zo roept Mussert tartend, is de inzet: vóór of tegen de N.S.B. Welnu, die handschoen worde opgenomen. Laten de anti-fascisten in ons land hun krachten niet verspillen aan onderlinge strijd, doch zich concentreren op het hoofddoel: Mussert nog steviger te verslaan dan de Belgen Rex versloegen.

Na Guadalajara Brussel. Na Brussel Nederland.

DE SOCIALISTEN EN DE DICTATUUR

Dr. J. L. SNETHLAGE

Aan het in 1930 verschenen werk, getiteld „Prozess der Diktatur“, verzameld door Otto Forst de Battaglia, waarin vooraanstaande personen van verschillende politieke richting hun mening over de dictatuur weergeven, heeft ook Emil Vandervelde een opstel over „De Socialisten en de Dictatuur“ geleverd. Waar met name de Nederlandse sociaal-democratische leiders zulk een starre houding tegenover dit vraagstuk aannemen en stelselmatig weigeren, met de communisten het voor en tegen der dictatuur op bezonnen en objectieve wijze te bespreken, is het wellicht gewenst, een man als Vandervelde aan het woord te laten, die meer begrip heeft getoond voor de verschillende zijden van dit veel-omvattende vraagstuk dan zijn Nederlandse geestverwanten. Vooreerst wijst Vandervelde er op, dat de plutocratiën (geldmachten) van West- en Centraal-Europa — zodra zij het gevaar zien dreigen, dat de socialisten langs wettige weg de macht veroveren — niet zullen aarzelen, het middel van een dictatuur aan te wenden om haar heerschappij te handhaven. Dit is z.i. een genoegzame reden voor de arbeidersklasse, tot welke de massa der bevolking en het grootste deel van het leger behoort, om reeds thans de nodige maatregelen te treffen, opdat niet op een zeker tijdstip, op straat of in de kazerne, de overmacht van de knuppel of van de wapenen zich aan de zijde van den tegenstander bevinde. De treurige ervaringen, die de socialisten in Italië hebben opgedaan (Vanderveldes opstel werd geschreven vóórdat de nationaal-socialisten in Duitsland de heerschappij veroverd hadden) spreken hier volgens hem een duidelijke taal. Daarom leggen zowel Marx als Engels voor de revolutionaire overgangperiode de nadruk op een onpersoonlijke klasse-dictatuur, n.l. die van het proletariaat.

Wellicht ware — aldus Vandervelde — een andere uitdrukking beter geweest. Het lijkt op een verkeerd gebruik van het woord „dictatuur“, wanneer daarmee een uitzonderings-regime, een soort belegerings-toestand aangeduid wordt, die enkel voor verdedigings-doeleinden dient. Intussen zouden zij, die zich op grond van hun liberale beginselen niet zozeer over het woord als wel over de zaak zelve verontwaardigd tonen, er z.i. goed aan doen, de blik naar het verleden te richten en er de parallellen tussen de Franse en de bolsjewistische revolutie eens op na te slaan. Bijv. hetgeen Taine schrijft over de taak, waarvoor de Derde Stand zich zag gesteld om tijdens de Franse revolutie zowel aan de vreemde invallen als aan het verzet van de onteigende klasse in het land zelf het hoofd te bieden.

Welke socialist, — roept Vandervelde uit, — hoe reformistisch ook gezind, hoe vurig hij ook wensen moge, dat de maatschappelijke vooruitgang zich onder zo min mogelijk bloed en tranen voltrekt, zou durven beweren, dat een dictatuur van het proletariaat, zoals Marx en Engels die op het oog hadden, n.l. de

dictatuur van een „immense meerderheid”, minder noodzakelijk zal blijken te zijn dan de dictatuur, die de Derde Stand tijdens de Franse revolutie uitoefende?

Anderzijds echter — zo gaat hij voort — is het duidelijk, dat zulk een dictatuur der „overgrote meerderheid” niets gemeen heeft met een minderheids-dictatuur, welke — ondanks verschillend politiek standpunt — zowel de fascisten als de bolsjewisten uitoefenen.

Vandervelde meent dan, dat de hedendaagse bolsjewisten de methode van Blanqui hebben vernieuwd, in tegenstelling tot de socialistische democratie, welke in de eerste plaats met de massa rekening houdt. Ten bewijze van deze stoute stelling haalt hij een uitspraak van Rosa Luxemburg aan, welke zij gedurende de eerste maanden van de Russische revolutie heeft neergeschreven, maar waaraan Vandervelde desondanks bijzondere waarde hecht. In haar „Kritik der russischen Revolution” zegt zij n.l., dat Lenin en Trotski een dictatuur hebben ingesteld, maar niet die van het proletariaat, doch van een handvol politici. Zulk een toestand heet dan tot verwildering van het openbare leven te leiden. — Vandervelde beaamt deze uitspraak van Rosa Luxemburg ten volle.

In dit betoog van Vandervelde ligt tweërlei gedachtengang opgesloten.

I. Een dictatuur van het proletariaat is niet onder alle omstandigheden af te keuren en is zeer wel in overeenstemming te brengen met de socialistische democratie. Wanneer het de dictatuur van een overgrote meerderheid betreft, is zij ook volgens sociaal-democratische beginselen geoorloofd en voor de overgangperiode onmisbaar.

II. De dictatuur, zoals zij in de Sowjet-Unie wordt uitgeoefend, is geen dictatuur van een meerderheid, maar van een handvol politici, die af en toe vergaderingen der arbeidersklasse oproepen om den Leider toe te juichen en de hun voorgelegde besluiten eenstemmig goed te keuren. Het is dus in de grond een clique-heerschappij, die lijnrecht tegen de beginselen van het socialisme indruist.

Het onderscheid tussen deze twee gedachtengangen valt terstond in het oog. De eerste houdt zich n.l. bezig met een beginsel-kwestie, terwijl de tweede een historisch of een quasi-historisch inzicht vertolkt.

Natuurlijk is de beginsel-kwestie voor de practische partij-politiek verreweg het belangrijkste. Indien de beginselen lijnrecht tegen elkaar indruisen, kan van practische samenwerking op de duur geen sprake zijn. Wanneer wij echter het standpunt van den socialist Vandervelde ten aanzien van de dictatuur met dat der communistische partijen in de verschillende landen vergelijken, — de Sowjet-Unie voor het ogenblik buiten beschouwing latend, — blijkt er met betrekking tot de principiële richtlijnen een treffende eenstemmigheid te bestaan. Immers, ook

de communisten in deze landen zijn fel gekant tegen elke dictatuur, welke door een minderheid over een meerderheid zou worden uitgeoefend. Ook zij erkennen enkel de rechtmatigheid der dictatuur ener „immense meerderheid“ over een voor geen gewelddadig middel terugdeinzende minderheid. Ook zij zien de dictatuur van het proletariaat enkel als een noodtoestand, welke overeenkomt met de toestand, waarin een belegerde vesting verkeert. Wanneer daarom de sociaal-democratische leiders werkelijk naar de eenheid der arbeidersklasse streven, vormt het vraagstuk der dictatuur geen onoverkomelijk beletsel voor een samenwerking tussen de sociaal-democratische en de communistische partijen in de democratische landen. Slechts zolang men het woord dictatuur opzettelijk demagogisch hanteert en weigert, tot de kern van het vraagstuk door te dringen, kan men er een beginsel-kwestie van maken en het als een onoverkomelijk beletsel opwerpen, waardoor de eenheid der arbeidersklasse wordt verhinderd.

Iets anders is het, wanneer wij de overgang tot het historisch inzicht maken en de ontwikkelingsgang der Sowjet-Unie in het oog vatten. Hier gaan de wegen inderdaad uit-een. De communistische partijen, ook in de democratische landen, houden zich n.l. overtuigd, dat er in de Sowjet-Unie geen sprake is van een klieken-heerschappij, doch dat hier de over-grote meerderheid der bevolking haar veroveringen tegen een verhoudingsgewijze uiterst kleine, doch verbitterde en gevaarlijke minderheid in het eigen land en tegen de machtige kapitalistische wereld buiten de Sowjet-Unie verdedigt. Het feit, dat de bolsjewisten in staat bleken, tijdens de jaren van de burgeroorlog aan de Witte legers en de interventie-troepen van veertien landen het hoofd te bieden, weerlegt haars inziens reeds afdoende de onderstelling ener minderheids-dictatuur.

Intussen blijkt de scheidslijn, die door het historisch inzicht wordt gevormd, niet enkel de sociaal-democratie en de communistische partijen te verdelen, doch evengoed dwars door de sociaal-democratie heen te lopen. Wij behoeven het standaardwerk van Sidney en Beatrice Webb over Sowjet-Rusland slechts op te slaan om ons hiervan te overtuigen.

Kan de regering in de U.S.S.R. als een dictatuur worden beschouwd? — vragen de Webbs. Hun antwoord luidt: Wanneer onder dictatuur de regering door de wil van een enkeling verstaan wordt, dan zeker niet. Integendeel! Nergens berust de beslissing bij een enkel individu, noch ten aanzien van de regering, noch ten aanzien van de rechtspraak. Steeds zijn het comité's, aan wie de beslissing toekomt, terwijl deze op hun beurt weer verantwoording aan een hogere instantie verschuldigd zijn.

Vervolgens vragen zij: — Is de communistische partij-leiding een dictatuur? Het is waar, — zo luidt wederom het antwoord, — dat geen enkel gewichtig besluit zonder directieven van de partij genomen wordt. Maar aanwijzingen van de partij hebben

geen wettelijke bevoegdheid. De partij kan slechts leiding geven en de tien of twintigmaal talrijkere massa der niet-leden overreden. Het volk zelf beslist, niet enkel door middel van stemmen, maar bovenal doordat het zelf de besluiten ten uitvoer brengt. In tegenstelling tot Hitler en Mussolini bezit Stalin als partij-functionaris geen enkele wettelijke bevoegdheid over zijn medeburgers. Zelfs heeft hij lang niet de macht, waarmee bijv. het Amerikaanse volk een Roosevelt heeft bekleed. Stalin is niet eens de hoogste waardigheids-bekleder, doch slechts de secretaris der partij.

Het sociaal-democratische echtpaar Webb zegt: — Wij hebben op dit punt een bijzonder nauwkeurig onderzoek ingesteld en al de verschijnselen van de laatste acht jaren (1926—'34) nauwgezet onder de ogen gezien, en zijn tot de slotsom gekomen, dat de partij niet door de wil van één persoon wordt geregeerd, en dat Stalin er ook niet de man naar is om zulk een positie te begeren. De communistische partij in de U.S.S.R. heeft voor haar organisatie zulk een schema ontworpen, waarin voor een individuele dictatuur geen plaats is. Persoonlijke besluiten worden gewantrouwd en uitgebreide maatregelen worden daartegen genomen. Teneinde de fouten te vermijden, welke het gevolg zijn van vooroordeel, toorn, nijd, ijdelheid en andere humeurige eigenschappen, waarvan geen enkele persoon te allen tijde geheel vrij is of waarvoor hij steeds op zijn hoede is, is het gewenst, dat de individuele wil steeds gecontrôleerd wordt door de noodzakelijkheid om de toestemming van gelijken in rang te verkrijgen, die de betrokken aangelegenheid openhartig hebben besproken en die gemeenschappelijk aansprakelijk worden gesteld voor het genomen besluit¹⁾.

De conclusie, waartoe de geleerde schrijvers komen, is dan deze, dat het communisme, in tegenstelling tot de persoonlijke maatstaf, het principe van de wetenschap, d.w.z. van een ontegenstrijdige, algemeen-geldige orde aanvaardt. Zij gewagen zelfs van een „cultus der wetenschap”, die in de U.S.S.R. wordt aangetroffen. Van de bolsjewistische leiders tijdens de burgeroorlog verklaren zij: — „Zij hadden — wat geen vorige regering ooit had bezeten — een volledig vertrouwen in de wetenschap en in de strikte toepassing van deze op alle vraagstukken der samenleving”²⁾.

Vergelijken wij dit standpunt met de beginsel-verklaring van het nationaal-socialisme, dan zien wij, hoe dit laatste zich juist door een verheerlijking van het leiders-principe en door een verachting der wetenschap onderscheidt. In zijn standaardwerk over de val der Weimarse Republiek schrijft R. F. Clark: — „Wat den leider betreft, hij was er in geslaagd, een beweging te wekken, welker beginsel-verklaring in een enkele zin kon worden samengevat: Vertrouw den Leider. Het was een persoonlijke

¹⁾ Soviet Communism. A new civilization? Deel I, blz. 433 v.v.

²⁾ Idem, Deel II, blz. 699.

beweging, die zich niet om programma's of politiek bekommerde, maar gretig lette op het afmaken van tegenstanders, in aandoenlijk vertrouwen, dat een, die zo sluw en radicaal kon afbreken, ook in staat zou zijn om op te bouwen en te genezen" ¹⁾).

Hoe dit zij: — of aan het historisch onderzoek van het echtpaar Webb ten aanzien van de Russische regeringsvorm geloof geslagen moet worden, dan wel aan het oordeel van Emil Vandervelde, die bolsjewistische en fascistische dictatuur in één adem noemt, met verwijzing naar Rosa Luxemburgs critiek op de Russische revolutie, waartoe deze zich na enkele maanden van bolsjewistische heerschappij bevoegd achtte, — een feit blijft het niettemin, dat wij hier met min of meer historische inzichten te maken hebben, die voor nader onderzoek vatbaar zijn. Historische oordeelvellingen behoeven een arbeidersklasse, die niet uit geleerden en historici bestaat, geenszins blijvend te verdelen. Wanneer zij de noodzakelijkheid van de eenheid der arbeidersklasse in de democratische landen bepleiten, behoeven zij omtrent de innerlijke structuur van de Sowjet-Unie niet tot overeenstemming te zijn gekomen. Het gaat in de politieke strijd om beginselen, en zelfs de meest geraffineerde demagogie zal niet ten-eeuwige-dage het inzicht kunnen verduisteren, dat een „immense meerderheid" het recht en de plicht heeft, haar verovering desnoods met geweld en met de wapenen tegen de aanvallen van een gewelddadige minderheid te verdedigen.

¹⁾ Clark, *The Fall of the German Republic*, London, 1935, blz. 309.

DE VRIJDENKERS KOMEN TOT EENHEID

J. DE RONDE

DE VOORBEREIDING TE BRUSSEL

Onder de druk der gebeurtenissen dringt steeds duidelijker het inzicht door, dat alleen de samenwerking van alle vooruitstrevende krachten en organisaties in staat zal zijn om het fascisme af te weren. Tradities en wantrouwen blijken echter dikwijls ernstige hinderpalen te zijn om deze alles overheersende eis van eenheid te verwelkomen.

In de internationale vrijdenkers-beweging zijn deze remmende factoren overwonnen. Dit is het resultaat geweest van een stelselmatige actie tegen de cultuur-fascistische maatregelen in verschillende landen en van de lessen, getrokken uit de gebeurtenissen in Duitsland, Italië en een aantal van half-fascistische staten.

De groeiende wil tot samenwerking en eenheid in de vrijdenkers-beweging van verschillende landen had tot gevolg, dat in Januari 1936 te Brussel een bespreking plaats vond tussen een vertegenwoordiger der I.P.F. (Internationale Proletarische Vrijdenker) en de leiding der I.F.U. (Internationale Vrijdenker Union). In deze bijeenkomst werd de grondslag gelegd voor de fusie der beide vrijdenkers-internationalen. Aan het protocol der besprekingen kunnen wij de volgende uitspraken van den vertegenwoordiger der I.P.F. ontleen: —

... Wij moeten niet spreken over het verleden; in dat verleden bestonden verschillen, die een gemeenschappelijke arbeid verhinderden. Op dit ogenblik zijn er niet veel overwegingen meer, die ons kunnen scheiden; in-tegendeel: er zijn dringende redenen, die ons dwingen, de mogelijkheid van gemeenschappelijk werken onder het oog te zien.

In opdracht en uit naam van mijn kameraden van de Vereniging van Proletarische Vrijdenkers en van onze Russische kameraden moet ik u zeggen, dat zij die mogelijkheid voorstaan...

Overeenkomstig de besluiten van de vergadering van uw Internationale zijn er verschillende punten, die de basis onzer bespreking vormen:

1. Strijd tegen de oorlog en voor de vrede.
2. Strijd tegen het fascisme.

Wat deze punten betreft: wij gaan er-mee accoord, en wij zijn van mening, dat onze bijzondere taak op cultureel gebied ligt en niet op economisch en politiek terrein.

3. Strijd voor de democratische rechten en voor de vrijheid van geweten.

Wij moeten deze strijd uitbreiden tot het filosofisch terrein en een populair-wetenschappelijke vorm van propaganda gebruiken om de massa te bereiken).

4. Strijd tegen de clericale reactie.

Hierover moeten wij eens praten. Wij geloven, dat wij deze strijd niet moeten voeren op zuiver anti-clericale grondslag. Het wezen der kwestie is veranderd. In Duitsland b.v., onder Hitler, strijdt de Protestantse Kerk tegen de Nazi-opvattingen over de Kerk. Welk standpunt moet de Vereniging van Vrijdenkers innemen? Mag deze strijd haar niet interesseren, omdat het hier reactionaire groepen betreft? Of moeten wij ons inspannen om deze gelovigen te helpen in hun strijd tegen de dictatuur en tegen de verdrinking?

Wij willen niet slechts slechts propaganda maken voor de vrijheid van geweten, maar ook voor vrijheid van godsdienst. Tegen het fascisme moeten wij samen met de christelijke massa strijden; dit zal de christelijke massa verenigen in de strijd tegen het fascisme.

Voor Duitsland en ook voor andere landen moeten wij strijden voor de vrijheid van geweten en voor vrijheid van godsdienst. Wij moeten dit punt dus ter-dege bespreken.)

5. De wetenschappelijke en culturele vooruitgang.

(Deze strijd moet gevoerd worden op een uitgebreid cultureel terrein en niet slechts op het anti-religieuze front.)

6. De vereniging van alle vrijdenkers van de gehele wereld. (Het is mogelijk, deze vereniging te bewerkstelligen als wij op de aangegeven basis samenwerken. Wij kunnen onze beide Internationalen verenigen en andere vrijdenkers-organisaties, die nog niet zijn aangesloten bij één der beide Internationalen, tot ons trekken. In Frankrijk zijn b.v. meer dan 40.000 op-zich-zelf staande vrijdenkers, die geen gecentraliseerde organisatie hebben.)

Dit zijn de werkmogelijkheden, die wij gezamenlijk onder het oog hebben te zien...

Dit formele voorstel moet besproken worden. Als er in beginsel overeenstemming bestaat, — kunnen wij later de organisatorische en financiële details regelen...

Uit de discussie bleek duidelijk, dat ten aanzien van de noodzakelijkheid van internationale eenheid geen verschil bestond. Zo zeide de voorzitter der Ifu, Dr. Terwagne, o.a. dat hij bijna alles, wat de kameraad der I.P.F. gezegd had, zou kunnen onderschrijven. Hij meende evenwel, dat enkele punten verandering kunnen brengen. Dr. Terwagne had hierbij het oog op de situatie in Duitsland, de strijd in de kerken. Wij, zo zeide hij, wensen de vrijheid van geloof niet slechts voor de christenen, maar voor de gehele wereld, — gelovigen en niet-gelovigen. Wij willen niet, dat er op dit punt zich verwarring voordoet. Wij verdedigen de vrijheid van geweten en van godsdienst voor ieder individu, of hij katholiek is, of protestant, boedhist of ongelovig, of tot welke godsdienst hij ook behoort. Het komt er nu op aan, vervolgde Dr. Terwagne, — nadat de andere leden van de Ifu-leiding zich in gelijke zin hadden uitgelaten, — wat wij moeten doen om onze krachten te verenigen.

Eén enkel feit is zeer belangrijk: overeenstemming en samenwerking zonder onderscheid van personen. Wij moeten niet komen tot een federatie van federaties, maar tot een waarachtige eenheid. Wanneer wij deze internationale eenheid van alle vrijdenkers verwerkelijken, zal de morele kracht hiervan alleen al geweldig zijn.

De vrije gedachte, gebaseerd op de wetenschap en het vrij onderzoek, geeft ons een ontzaggelijk arbeidsveld...

Zoals uit het protocol blijkt, was de grondslag voor de smensmelting van de beide internationalen aanwezig door de gemeenschappelijke wil om den grootsten vijand der mensheid, het fascisme, te bestrijden.

Zo ontwikkelde zich de vrijdenkers-beweging tot één der verdedigers van de culturele rechten der mensheid, tot een draagster van de vooruitgang door de verbreiding der moderne wetenschap. De tijd dwong tot samenwerking van al de vooruitstrevende richtingen op dit gebied, ondanks de verschillende opvattingen, die er over bepaalde problemen en tactiek bestonden.

Er werd besloten, dat te Praag over de definitieve smensmelting zou worden beslist door de afgevaardigden der beide Internationalen.

HET CONGRES TE PRAAG

Dit internationale congres is, zoals meer en meer blijkt, van grote historische betekenis geweest. Dit karakter dankt het aan drie belangrijke feiten.

Ten eerste kwamen te Praag de vertegenwoordigers der „Internationale Freidenker Union“ en van de „Internationale Proletarischer Freidenker“, onder wie ook Sowjet-Russische afgevaardigden, bij-een om na uitvoerige discussie een basis voor smensmeltig te vinden.

Ten tweede: omdat het program der vrijdenkers-propaganda een meer concrete inhoud kreeg door de strijd tegen den meest misdadigen en barbaarsen vijand, het fascisme, dat gesteund wordt door het reactionaire clericalisme, — en waarbij ook als taak wordt gesteld: de gelovige arbeidende massa te steunen in haar strijd tegen het fascisme, voor haar geloofsvrijheid en haar strijd tegen de aanvallen op hun dagelijks bestaan.

Het derde, heugelijke en belangrijke feit was: dat de voorzitter van de vrijdenkers-organisaties van de Sowjet-Unie uit-eenzette, welke grote culturele waarde een vrijdenkers-beweging heeft, als zij zich tot taak stelt, niet alleen te strijden tegen reactie en bijgeloof, maar ook helpt aan de popularisering van de moderne wetenschap en de uitbreiding van de cultuur.

Dat deze gebeurtenis van belang was, bemerkte men wel aan de berichten vóór en na het congres in de gehele wereldpers. De laffe overval te Utrecht op de „Dageraad“-vergadering is voorts één der bewijzen, dat de actie tegen wat de Nazi's de

„godlozen-beweging” gelieven te noemen, internationaal wordt doorgevoerd. Maar tegen de argumenten en ervaringen der wetenschap zullen leugen, bedrog, rassen-waanzin en herrienschapperij het toch moeten afleggen.

Het was dan ook op het XXIVste internationale congres te Praag, — gehouden in het Gemeente-huis, dat door het stadsbestuur beschikbaar was gesteld, — dat al deze problemen en eisen aan de orde werden gesteld.

Alle zittingen waren openbaar en werden door de aanwezigen met grote aandacht gevolgd.

Er waren elf landen vertegenwoordigd o.a. Amerika en de Sowjet-Unie.

Dr. M. Terwagne, voorzitter der Ifu, presideerde de eerste zitting. Hij wees er in zijn openingswoord op, dat het congres voor de volgende vraagstukken stond:

1. Is het principiëel mogelijk, alle vrijdenkers samen te brengen in één internationale?

2. Zo ja, op welke wijze kan dan een gemeenschappelijke oproep voor onze idealen tot de gehele wereld worden gericht? In de discussies zette kd. Jansen, secretaris der I.P.F., als antwoord op de vraag aangaande de principiële mogelijkheid der eenheid, de bedreiging van onzen gemeenschappelijken vijand, het internationale fascisme, uit één. „Laten we nu toch eindelijk de lessen putten uit de Duitse gebeurtenissen!” roept hij uit. „Ongetwijfeld zijn er verschillen. Maar wegen die op tegen wat de mensheid bedreigt?”

De afgevaardigden uit Duitsland, België, Zwitserland verklaarden zich vervolgens principiëel voor de eenheid; zij werpen evenwel verschillende bezwaren op.

Le v a s s e u r, een Frans kameraad, houdt een gloedvol betoeg voor de samensmelting aan de hand van de ontwikkeling in Frankrijk. Hij wijst er op, dat reeds in talrijke plaatsen de verschillende vrijdenkers-organisaties tot eenheid zijn gekomen. „En dit zal voortgaan, hoe ook de beslissing zal vallen!”

Mej. P a r d o n, uit België, is ook voor de eenheid. Zij is echter tegen de clause, waarin sprake is om eventueel tegen het fascisme met gelovigen saam te werken.

Dr. M i l d e, uit Tsjecho-Slowakijë, is persoonlijk voor de eenheid. Maar hij meent, dat in zijn land daarvoor de situatie nog niet geheel rijp is. Komt ze echter toch tot stand, dan zal hij haar verdedigen.

H o v i n g, uit Nederland, is voor samensmelting van de arbeid. Maar door de historie is hij een weinig wantrouwend omtrent de gevolgen die hieruit kunnen ontstaan. Persoonlijk is hij wel voor de eenheid. De eigenlijke beslissingen liggen voor hem evenwel niet in dit congres, maar in het congres in Holland, waar de leden het zullen moeten uitmaken.

De R o n d e, uit Nederland, verklaart dat, hoe ook de uitslag der besprekingen mocht zijn, de proletarische vrijdenkers in

Nederland hun wil tot eenheid zullen tonen door zich bij „De Dageraad” aan te sluiten.

Na een korte repliek van Dr. Terwagne en Jansen wordt ten slotte de volgende resolutie in stemming gebracht.

„...Uitgaande van de noodzakelijkheid van de volkomen vereniging van alle vrijdenkers, stelt de gemeenschappelijke zitting van „de Generale Raad” der beide Internationalen, de overeenstemming in de strijd tegen de clericale, dogmatische reactie en tegen de culturele barbaarsheden van het fascisme vast, en besluit alle noodzakelijke maatregelen voor de verwezenlijking van de internationale eenheid der vrijdenkers te treffen. Daartoe behoort: De samenstelling van een gemeenschappelijke verklaring en het vormen van een eenheidsleiding”.

Na verdere bespreking van deze resolutie wordt het eerste deel met algemene stemmen, — het tweede deel tegen de stemmen van de afgevaardigden der I.F.U. uit Tsjecho-Slowakijë, Zwitserland en Nederland, aangenomen. Duitsland onthield zich bij de kwestie van de gemeenschappelijke leiding van stemming. De eerste internationale eenheid was hiermee tot stand gekomen.

Door de gedelegeerden werd besloten, direct over te gaan tot het practisch uitwerken der genomen besluiten. Er werden een drietal commissies aangewezen, die aan de hand van in die commissies uitgesproken referaten een algemeen richtsnoer zouden opstellen, natuurlijk rekening houdende met de eigenaardige omstandigheden in verschillende landen. Deze commissies werden verdeeld in overeenstemming met de navolgende vraagstukken: —

1. De hervorming van het onderwijs. De verhouding van de school tot de godsdienst. De jeugd en de vrijë gedachte.
2. De natuurwetenschappen, de filosofie en de godsdienst.
3. De politiek van het vaticaan; de juridische positie van de godsdienstloze emigranten; het anti-fascistische eenheidsfront en de Jodenvervolgung.

De volgende referaten worden in het openbaar gehouden:

De leken-moraal. — J. V. Klima, hoogleraar aan de universiteit te Praag.

De hervorming van het onderwijs en de schoolwetten. — Strivay (België) en J. Horrema, Tsjecho-Slowakijë.

De school en de godsdienst in Tsjecho-Slowakijë. — Dr. B. Curda-Lipovsky.

De politiek van het Vaticaan. — C. Cervinka.

De rechtskundige positie der emigranten in verschillende landen. — Zadina.

Joden-vervolgung. — Hoving.

De jeugd en de vrijë gedachte. — Breck (Tsjecho-Slowakijë), Bradlaugh (Engeland) en Meisner, (Tsjecho-Slowakijë).

Het eenheidsfront tegen oorlog en fascisme. — Dr. Milde

(Tsjecho-Slowakijë), Jansen (S.-Unie) en Galpérine (Frankrijk).
De natuurwetenschappen en de godsdienst. — Prof. Schachel
(Tsjecho-Slowakijë) en Sawadowski (Sowjet-Unie).

De werkzaamheden van de Bond van Strijdende Atheïsten in
de Sowjet-Unie. — Prof. Loekatsjewski.

Het is helaas niet mogelijk, op deze referaten uitvoerig in te
gaan. Het springt in het oog, hoe de problemen ten nauwste
verband houden met de belangrijkste gebeurtenissen van het
tijdperk waarin we leven.

Direct na het openbare congres vond de eerste huishoudelijke
zitting der „Wereld-Unie van Vrijdenkers“ plaats.

Er werd voorgesteld, een paritaire leiding te kiezen, waartoe na
korte discussie werd besloten. De volgende kameraden werden
gekozen:

Dr. Terwagne, voorzitter (België); Prof. Loekatsjewski (2e voor-
zitter (Sowjet-Unie); Mej. Pardon, secretaresse (België); J.
Jansen, 2e secretaris (Frankrijk); Clerebaut, penningmeester
(België); de Ronde, 2e penningmeester (Nederland).

Leden der Excutieve werden: Dr. Milde, uit Tsjecho-Slowakijë,
Hoving (Nederland); Bradlaugh (Engeland), Mullier (Duitsland).
Tenslotte werd de volgende resolutie aangenomen:

OPROEP DER VRIJDENKERS-INTERNATIONALE

De afgevaardigden van de Vrijdenkers der ganse wereld, in
Internationaal Congres te Praag verenigd van 8 tot 14 April
'36, heeft de volgende Eenheids-resolutie aangenomen:
„De Commissie stelt met voldoening het eensgezinde verlan-
gen naar eenheid vast bij alle afgevaardigden van het Congres.
Zij besluit een concreet voorstel neer te leggen, ten einde zo
spoedig mogelijk die wens te verwezenlijken, rekening houdend
met de verschillende nationale toestanden en met de tijdelijke
moeilijkheden, die nog op dat terrein kunnen bestaan.

I. Onmiddellijke verwezenlijking van een enkele internationale
organisatie, die alle vrijdenkers der ganse wereld verenigt, op
basis onzer verklaring, zonder onderscheid van ras, nationaliteit,
sociale of partij-overtuiging.

II. Uitnodiging tot de aangesloten organisaties bij de twee
tegenwoordige internationales, eveneens te versmelten op natio-
naal terrein, overal waar het mogelijk is, zoals bij voorbeeld in
Frankrijk, waar die versmelting zich kortelings zal voltrekken.

III. De commissie stelt voor, het statu quo te behouden in de
landen, waar de algehele versmelting op dit ogenblik nog niet
mogelijk is (namelijk in Tsjecho-Slowakijë en in Zwitserland).

De organisaties, die aangesloten blijven bij de één-gemaakte
Internationale, gaan de verbintenis aan, broederlijk samen te
werken en de moeilijkheden, die de versmelting in de weg
staan, op te lossen, en nationale komitees van samenwerking en
gezamenlijke actie in 't leven te roepen, om de principes der
Vrijë Gedachte te verspreiden, ten einde krachtdadig te strijden
tegen clericalisme en fascisme“.

Zij hebben vervolgens opgesteld, gestemd en bekend gemaakt de

BEGINSELVERKLARING DER INTERNATIONALE
VAN DE VRIJE GEDACHTE

waarop zij de aandacht vestigen der mensen met vrijë geest, tot welke nationaliteit zij ook behoren: —

„De verenigde internationale vrijdenkers beweging bevestigt haar onverminderde vijandigheid tegen alle reactie en, in 't bijzonder, tegen een fascistisch regiem, tegen zijn theoriën en methodes. Want die methodes staan tegenover elke ware vooruitgang van den enkeling en van de maatschappij.

„De Vrijë Gedachte verklaart, dat een populair werk van wetenschappelijke opvoeding onmisbaar is, ten einde op duidelijke wijze de leugen der fascistische theoriën en de onjuistheid van het geloof, gegrondvest op het bovennatuurlijke en de vrees voor het hiernamaals, vast te leggen.

„De Vrijë Gedachte brengt op het voorplan harer werkzaamheid de verdediging der democratische vrijheden van het volk en der vrijheid op cultureel en wetenschappelijk gebied. Haar doel bestaat in het arbeiden aan de volledige ontluiking der menselijke persoonlijkheid, zonder onderscheid van geslacht.

„De leer van een hemelse rechtvaardigheid, die de onrechtvaardigheden der aardse sociale orde zou goed maken, verwerpend, spant zij zich in, een maatschappij te verwezenlijken, gegrondvest op de rechten van de arbeid en niet meer op de uitbuiting en de ongerechtigheid, want de geestelijke en morele ontvoogding der mensheid is niet mogelijk zonder haar economische en sociale ontvoogding.

„Om die redenen herinnert de Verenigde Internationale Vrijë Gedachte aan de noodzakelijkheid van te strijden tegen het clericalisme van alle belijdenissen en in 't bijzonder tegen de clericale organisaties, die het fascisme, de oorlog en de sociale reactie schragen, tot dat behoudsgezind en tiranniek doel de invloed gebruikend van de godsdienstige belijdenissen op de volksmassa.

„Een der bijzondere doelstellingen der beweging zal zijn het verspreiden harer gedachten onder de gelovige arbeiders, opdat zij zich vrij maken van de clericale reactie, en opdat zij deel nemen aan de 'strijd voor brood, vrede en vrijheid.

„In haar strijd steunt de Vrijë Gedachte zich uitsluitend op de Wetenschap en de Rede. Zij gebruikt geen geweld en wil niemand vervolgen.

„De internationale vrijdenkersbeweging verklaart zich beslist gehecht aan de Wereldvrede en bezweert alle mannen en vrouwen van vooruitgang, hun pogingen te verenigen om het losbreken van een nieuwe oorlog, die voor de ganse mensheid de grootste aller rampen zou zijn, te verhinderen.

„Wij richten een dringende oproep tot alle vrienden van de democratie, van de beschaving, van de vrijheid der gedachte;

tot alle geleerden, onderwijzers, denkers, kunstenaars; tot alle vrienden van de wereldlijke school; tot alle culturele en wijsgerige verenigingen, ten einde ons te helpen, de weg af te snijden aan diegenen, die de volkeren zouden willen terugvoeren tot de duisternis en de verdrukking der middeleeuwen, daar waar wij, integendeel, willen voortschrijden naar de volledige menselijke vrijheid, de sociale gerechtigheid en wereldvrede".

Het Uitvoerend Komitee.

EEN KORT WOORD NA

We zouden te kort doen aan de historie, als we niet gewaagden van de geweldige belangstelling, die het congres genoot. Talrijke persoonlijkeden o.a. Romain Rolland, en ook organisaties betoonden hun instemming.

Het stadsbestuur van Praag heeft het congres officieel ontvangen in het raadhuis, en een gemeente-gebouw tot onze beschikking gesteld, terwijl de spoorwegen aan de afgevaardigden 33% korting toe stonden.

Bij een nationale opera-avond, waar van den Tsjechischen componist Smetana „Die Verkaufte Braut" werd opgevoerd, werden wij als gasten uitgenodigd.

Een deel van het congres is door den president van de Tsjechische Republiek, Dr. Benesj, in zijn paleis ontvangen. Bij deze ontvangst kwam in een korte toespraak tot uiting, in welk een gevaar zich de democratische landen van Europa bevinden. De president uitte zijn instemming met de bereikte resultaten. Deze gebeurtenissen tonen ons, dat met alle gebreken, die aan de burgerlijke democratie kleven, deze toch van niet te onderschatten waarde is in een periode van fascistische bedreiging.

WAT IN NEDERLAND GEBEURDE

Naar aanleiding van de besluiten van Praag, vond er een bespreking plaats tussen het Hoofdbestuur van de Vrijdenkersvereniging „De Dageraad" en de leiding van de Bond van Proletarische Vrijdenkers. Hier werd geconstateerd, dat de eenheid van vrijdenkers in Nederland van groot belang was, vooral in de strijd tegen het fascisme, en dat de Praagse besprekingen een gemeenschappelijk platform hadden geschapen. Tevens werd vastgesteld: dat wachten tot het congres te Haarlem, dat op 4 en 5 October zou worden gehouden, een groot tijdverlies zou betekenen en dat „De Dageraad" geen enkel beletsel zag in het individueel toetreden van ex-leden van de B. v. P. V., — weshalve aan de leden van de B. v. P. V. werd geadviseerd, als lid van „De Dageraad" toe te treden, — hetgeen dan ook geschiedde.

Ter voorkoming van legenden zij ten overvloede nog meegedeeld, dat bij een vacature in het H.B. van de „Dageraad", ontstaan in de afdeling Amsterdam, toevallig één der ex-bestuurders van de B. v. P. V. is gekozen. Dit heeft echter niets te maken met één-of-andere concessie of afspraak. Wie nog steeds anders beweert, doet de waarheid geweld aan.

VERRIJZENIS
IN MEMORIAM MIL EN PIET AKKERMAN

FREEK VAN LEEUWEN

De eerste, prille lentedag, gaat uit over de stad. Vanaf het Scheld, waait een frissche, prikkelende wind en in de hofkes van het Statieplein, bloeien plotseling de violen.

En ik peins aan het wonder, dat uit de kille, zwarte aarde, plotseling deze ontroerende, teere koleuren zijn opgebloeid en opeens schiet het door mijn gedacht, dat het Paschen is, en ik hoor, hoe van de Lievevrouwentoren de klokken hun zware, bonzende galm weer uitjubelen over de daken.

De geheele Heilige Week, hebben zij gezwegen. Op Witte Donderdag bleven zij stom, op Goede Vrijdag zongen zij niet en op Zwarte Zaterdag bleef het beangstigend stil, maar nu zingen ze weer.

En ik peins, hoe daar ginder vèr, in Palestina, voor tweeduizend jaar een man heeft geleefd, die alle schuld en alle zonde der wereld op zijn schouders wilde nemen en die stierf, opdat die na hem kwamen zouden leven. Misschien was die man een dwaas en het schijnt soms, dat zijn martelaarschap tot niets gediend heeft. Dan is de aarde zwart en de klokken zingen niet meer. Maar plotseling, op een stralende lentedag, schieten de violen in bloei en over de daken waait frisch een beierend lied en het is Paschen.

En ik zie naar de violen in de hofkes van het Statieplein en ik peins er aan, dat het op ditzelfde plein geweest is, dat ik den Mil voor de laatste maal heb ontmoet.

Het was een korte ontmoeting, 's-avonds na werktijd. Een hoofdknik en een wuiven met de hand, vanaf de overzijde der straat. Een paar weken later hoorde ik dat de Mil met zijn broer Piet als eersten naar het Spaansche front vertrokken waren.

Ook toen bloeiden de violen, maar de atmosfeer was zwaarder en zwoeler. En ik peins aan een lentedag, nu zeven jaar geleden, dat ik de beide Akkermans voor het eerst bij de Roode Jeugd ontmoette. Ik ga terug weer op wandeltocht, uren ver buiten de stad, waar dennen zijn die groen en waar berken zijn die wit uit de heide oprijzen. En op een open plek in het bosch, luister ik terug naar een referaat van den Mil en ik zie over de schouders van den Piet, die een artikel voor een fabriekskrant aan het schrijven is. En ik peins er aan, dat het voornamelijk hun taaie arbeid en organisatietalent is geweest, die de Antwerpsche communistische Jeugd tot groei en bloei hebben gebracht. En ik peins aan later jaren, aan hun werk in de Roode Hulp, ik ben terug weer op vergaderingen in de Rubens en in de Roode Molen en de korte, felle scènes van hun arbeiderstheatergroep spelen zich voor mij af. En ik zie, hoe zij tijdens de poos sponstaan een kring om zich heen vormen en met overgave hun oer-

oude, hartstochtelijke Poolsche dansen dansen, waaruit eeuwen van verdrukking spreken en een onbluschbaar geloof aan de uiteindelijke Verrijzenis.

En uit mijn gepeinzen schiet ik op, en zonder het te weten, heb ik het Statieplein achter mij gelaten en ik ben in de Pelikaanstraat gekomen, waar het nu stil is en vreemd, maar waar anders ontelbare Oostjoden rondgaan, in vreemde kleeren en witte gelaten, door lange, donkere baarden omgeven, en die aan oude schilderijen van den Christus doen denken.

Vlak voor mij ligt de Diamantbeurs. En ik herinner mij aan de stakingsgolf, die in de vorige zomer over het land is gegaan en aan de diamantbewerkerstaking, waarin de beide Akkerman's de leiding hebben gehad en waarbij hun namen tot in alle gazetten zijn doorgedrongen...

En nu is de Mil dood, ergens gevonden, alleen.

En de Piet is gestorven. Men vond hem, tot den dood gewond. Een paar dagen leefde hij nog, maar men heeft hem niet kunnen redden. En ik peins aan die vergadering, nu enkele weken geleden, waar het Antwerpsche proletariaat hun beide kameraden plechtig kwamen herdenken. En ik hoor, hoe de spreker een brief voorleest die de Piet schreef aan zijne Moeder en waarin hij haar uiteendeed, wat hem gedreven had, naar Spanje te vertrekken.

Tweeduizend jaar geleden, stierf op een heuvel, ergens in de nabijheid van Jeruzalem een man, die gemeend had de schuld en de zonde van geheel de wereld op zijn schouders te kunnen dragen. En terwijl hij aan het kruis verbloedde, sprak hij zeven woorden, die nu, na tweeduizend jaar, nog niet vergeten zijn. En aan het kruis van heuren zoon, stond de Moeder en ieder woord dat hij sprak, drong als een zwaard in heur hart. Soms schijnt het, dat dit alles zonder zin is geweest...

Ergens op de velden in Spanje, verbloedden enkelen maanden geleden, twee dappere, jonge kameraden, die geheel hun leven in dienst van de komende gemeenschap van menschen hadden gesteld. Ieder woord, dat zij gesproken hebben, snijdt scherp als een zwaard in het hart van hunne Moeder, in het hart van Mil's teere, jonge vrouw. In het hart van al die honderden, die hier in de Rubens zijn samengekomen.

Soms schijnt het, dat het alles zonder zin zal zijn...

Dan is de aarde zwart en kil en de klokken vallen stom.

En zij zingen op Witte Donderdag niet, en op goede Vrijdag niet, en op Zwarte Zaterdag niet, maar opeens, op een stralende lentedag, zal de kille aarde opensplijten en de violen zullen in teere, ontroerende koleuren ontbloeien.

En een frissche wind zal overwaaien van het Scheld en alle de klokken van de Lievevrouwentoren zullen weer zingen.

En de wereld zal uit heur gepeinzen opschieten en zij zullen het lied van de klokken hooren, dat het Wonder der Verrijzenis bezingt.

PRECIES ALS IN ABESSINIË

ILYA EHRENBURG

In Maart van dit jaar deden de fascistische troepen uit het Noord-Westen een aanval op Guadalajara, om de laatste verbinding tussen Madrid en Valencia af te snijden. 30 à 40.000 speciaal uitgeruste Italiaanse troepen namen hieraan deel. Zij leden een zware nederlaag, — die tegelijk een slag voor het wereld-fascisme was. De correspondenties van Ilya Ehrenburg en Koltsov, die wij publiceren, geven een levendig beeld van de heldhaftige strijd van het Spaanse volk, en van oorzaken en gevolgen van deze historische gebeurtenis — de slag bij Guadalajara. (Redactie).

De gevechten bij Guadalajara luiden een nieuwe fase in van de Spaanse vrijheidsoorlog. De Italiaanse fascistten steken het niet langer onder stoelen of banken: de half gemaskeerde interventie is veranderd in een openlijke verovering van Spanje.

Ik had gisteren een gesprek met majoor Antonio Luciano — den commandant van het mitrailleursbataillon der divisie Littorio, die door de republikeinen krijgsgevangen gemaakt was. Het is een oude kaderofficier. Om het andere woord heeft hij het over „militaire plicht”. Hij was 18 jaar toen hij de cadetten-school verliet. Hij nam deel aan 6 veldtochten. Zijn soldaten gaven zich over bij de eerste ontmoeting met de republikeinen. Desniettenstaande blijft de majoor zeggen: „De Italiaanse soldaat koestert slechts één vurige wens — het bevel van zijn aanvoerder vervullen of sterven”.

Glimlachend vertelt de majoor: „In jullie land bevinden zich thans geregelde Italiaanse troepen”.

De majoor bevestigde, dat aan het front van Guadalajara ongeveer 40000 Italianen zijn. Behalve Italianen, vechten aan dit front twee „speciale brigades”, samengesteld uit Duitsers en Portugezen. De eerste divisie wordt gecommandeerd door den „held” van Addis Abeba, generaal Bergonzoli. De derde divisie, bestaande uit Zwarthemden, staat onder bevel van generaal Nuvoloni. De majoor draagt een Italiaanse uniform en wit met rode lapellen van het mitrailleursbataillon.

De 25e Januari organiseerde de advocaat De Marsico een vergadering in de stad Avellino (Italië), waarop hij de inwoners van Avellino en ook de soldaten van de in deze stad liggende divisie aanspoorde, generaal Franco te helpen: „In Spanje strijden reeds 50.000 Duitsers, tezamen met hen moeten wij het Spaanse volk van de Roden verlossen.”

De eerste divisie werd uit Sicilië naar Spanje getransporteerd. Vier transportschepen vertrokken, geëscorteerd door mijnenleggers. Te Cadix kwamen de Italianen op 6 Februari aan. De soldaten werden ingeschreven in de Spaanse Phalanx, aan elkeen werd het desbetreffende document uitgereikt. Verder strekte de band tussen de „bevrijders” en de Spaanse rebellen echter niet. De Italianen behielden hun eigen commando, hun eigen intendanten. Zij hadden zelfs hun eigen bordelen.

Ik nam inzage van enige documenten, gevonden op majoor Luciano: „Commandant der eerste divisie Littorio. Alcolea, 9 Maart 1937, jaar XVI (der fascistische tijdrekening). Oorlogstaak: operaties bij Guadalajara. Kaart 1.400.000...” w.g. generaal Bergonzoli.

Een andere legerorder ademt pessimisme: de operaties bij Guadalajara hebben een enigszins ander verloop dan te Rome verwacht werd, en de chef van de generale staf, kolonel Giannuzzi, schrijft melancholiek: „Alle disciplinaire vergrijpen dienen onverwijld en streng gestraft te worden, aangezien deze vergrijpen veelvuldig voorkomen”.

De derde order handelt over de verloven. Hij is ondertekend door generaal Bergonzoli en gedateerd — Salamanca, 26 Febr. 1937. Een soldaat die zijn vrouw verloren heeft, heeft het recht, naar zijn vaderland te reizen. Het desbetreffende verzoek met de overlijdensacte moet gericht worden aan het adres: „Intendance, Sevilla, OMS”. De letters OMS, die dikwijls voorkomen op brieven welke de Italiaanse soldaten van bloedverwanten ontvangen, betekenen: Operazioni militari in Spagna — militaire operaties in Spanje.

Op den majoor vonden wij een propagandablaadje. De tekst was zeer poëtisch: een vlam, tijgers, zwaluwen — ongeveer het midden houdende tussen Gabriele d'Annunzio en de gedichten van den Schoolmeester.

De oproep eindigt met de volgende begeesterende fraze: „Op de Spaanse aarde zullen wij weder de wonderschone liederen van de oorlog zingen op het rythme van de stormaanval!” Ik weet niet, hoe het met de liederen staat: de regeringstroepen hebben tot dusver nog geen wonderschone melodiën kunnen vernemen, maar met de stormaanval wil het maar niet vloten. Ondanks de numerieke meerderheid komen de Italianen al drie dagen lang geen stap vooruit. De regeringstanks hebben 20 kleine tanks van het type „Brescia” buiten gevecht gesteld. Zodoende kan de Spaanse regering aan de achtenswaardige leden van het Londense comité een hele ethnografische collectie vertonen: één majoor, twee luitenants, één onderofficier en 64 soldaten van het Italiaanse leger. Ook een veldbureau werd buitgemaakt met post, die zelfs de Londense talmudisten ternauwernood met de naam van diplomatieke stukken zullen kunnen bestempelen.

Luitenant Sacchi Achille vertelde mij: „Ik ben een officier van het Italiaanse leger, gehoorzaam aan mijn meerderen. Niemand durft Italië aan te raken. Ons leger is sterk. Ze hebben ons naar Spanje gestuurd, omdat generaal Franco niet sterk genoeg is.” Generaal Bergonzoli zei in z'n redevoering: „Gij zult het Spaanse volk de grootsheid der jeugdige Italiaanse cultuur tonen.”

Ik wil in een paar woorden iets vertellen over een der dragers van deze jeugdige Italiaanse cultuur, met wien ik een uitvoerig gesprek hield. Het was Plasidi Dante, onderwijzer van beroep. Hij heeft uit de Abessinische campagne 4 decoraties. Ik onder-

streep, dat ik als voorbeeld geen boer of arbeider neem, maar een onderwijzer. Wie zou beter dan hij de woorden van generaal Bergonzoli in vervulling kunnen brengen? „Is u lid van de fascistische partij?” — „Ja”. — „Waarom is u tot de partij toegetroten?” — „Omdat je moet”. — „Waarom is u hierheen gekomen?” — „Dat is ons bevolen. Italië wil Franco helpen om Spanje te redden uit de handen van de communisten”. — „Maar waarom wil Italië Spanje redden?” — „Generaal Franco heeft Italië de Balearen beloofd”. — „Weet u wat voor regime er in Spanje is?” — „Een republiek van anarchisten of communisten”. — „Weet u wat Azana voor iemand is?” — „Nee, ik heb deze naam nog nooit gehoord.” — „Wie is president van de Spaanse republiek?” — „Is het niet Caballero, die communist?” — „Kent u de geschiedenis van uw eigen land?” — „Natuurlijk”. „Wie was Nitti?” — „Een communist”. — „Matteotti?” — „Een communist, die in het begin van de revolutie door de fascistten is gedood.”

Na een poos stilzwijgen ging de Italiaanse cultuurdrager voort: „Rusland heer en meester van de Middellandse zee.” — „Dus ren.” — „Waarom?” — „Om Gibraltar te bezetten, dan is Rusland heer en meester van de Middellandse zee.” — „Dus Rusland zou samen met Engeland Gibraltar gaan innemen, dat aan Engeland hoort?”

De onderwijzer wiste zijn bezwete voorhoofd af. Hij was dergelijke hersengymnastiek niet gewoon. Hij had meer verstand van de fascistische school: een-twee, een-twee. In Aquila woonde zijn vrouw. In zijn portefeuille had hij foto's van een stuk of tien meisjes, vermoedelijk uit Sevilla. Op een van deze kiekjes stond het roerende bijschrift: „Voor den lieven Plasidi Dante als herinnering aan de nacht dat Malaga genomen is. Uw Conchita”. De onderwijzer heeft Malaga niet eigenhandig ingenomen: dit was het werk van zijn leerlingen. De onderwijzer had de opdracht, Madrid te veroveren en op de puinhopen van deze stad de jeugdige Italiaanse cultuur te planten.

Een Spaanse soldaat, die mijn gesprek met den krijgsgevangenen onderwijzer aanhoorde, zei: „Onbeschaafd volk!...” Deze soldaat was een eenvoudige boer uit Andalusië. Hij begreep dat daar een wilde naast hem stond. Zelfs de woeste Marokkanen schijnen wijzen en geleerden naast dezen wilde met tandenborstel en gasmasker. Een wilde, door het fascisme gezonden om de mooie, rijke, echt nationale beschaving van Spanje te vernietigen.

VALENCIA, 13 Maart.

HET DORP BUNOLE

ILYA EHRENBURG

Te Bunole ziet men op een heuvel de ruïne van een Arabische vesting. Beneden nauwe straatjes, rook van kolenbekkens. Meisjes in Zondagstenuë flaneren in paren. De met krijt opgepoetste koperen deurknoppen blinken. Oorlog?

Plotseling verschijnt om een hoek een menigte vrouwen. Hierbij zijn oudjes met zwarte kleren en meisjes met lokken op het voorhoofd geplakt. Voorop gaat Isabella Martinos. Dit is een stevig vrouwmens met schrandere, vrolijke ogen. Zij lijkt niet op een Carmen uit de opera, maar op de voorzitter van een kolchoz uit de streek van Poltawa. Zij roept: „Allen moeten Madrid helpen!” Zij dragen manden. De ene boer legt er een kip in, de ander een zak rijst, nog een sinaasappelen, of een levend konijn. Zilveren peseta's vallen in de bus. Vandaag is het 8 Maart, de dag voor de vrouwen. Ook de boerinnen van Bunole zamelen een nieuwe gave in voor de lieveling van Spanje — Madrid.

Een huis. Een grote, koele voorgalerij. 's Zomers schuilt men hier voor de hitte. Lemen waterkruiken. Strooiën leunstoelen. Op de tafel kranten. Het is het huis van den pastoor. Thans is hierin het plaatselijk comité der communistische partij gehuisvest. Aan de ene gepleisterde muur — de heilige Thomas; aan de andere — Lenin met zijn pet op. In het dorp zijn zeventuizend zielen, in de C.P. 240 man en nog 180 in de jeugdorganisatie. Costel is burgemeester van het dorp. Hij heeft in de gevangenis gezeten bij Primo de Rivera en bij Gil Robles. Hij draagt een zwarte bloeze. De kleding van den boer uit West-Spanje. Zijn grove werkhanden gelijken op wingerdranken. Zijn hele leven heeft hij de wijngaard van den landheer omgespit. Thans maakt hij geschiedenis. Vol vuur spreekt hij over de agrarische hervorming.

„Wij hebben van de fascisten 8 hectare wijngaarden en boomgaarden afgenomen. Bij ons zijn nu geen dagloners zonder land meer...”

Naast het dorp staat een grote cementfabriek. De boerinnen hebben besloten: „Wij vervangen de arbeiders, die naar het front gaan; wij zullen 12 uur per dag werken, als het moet nog langer...”

In het dorp zijn geen analfabeten. Een landheer maakte den onderwijzer opmerkzaam op een boer, die een wagentje voorttrok: „Als je dien man lezen leert, zul je zien, dat hij een paard of een ezel wil hebben...” Thans is er een avondschool geopend. Oude mannen beginnen de woorden te spellen.

Zeven duizend inwoners, drie duizend vluchtelingen uit Madrid, uit Estramadura, uit Malaga. In elk huis kinderen van vluchtelingen. Zij worden beter gevoed en gekleed dan de eigen kinderen: het zijn de kinderen van Spanje. Niemand heeft de boeren gedwongen, vluchtelingen te huisvesten. Toen de eerste autobussen met kinderen uit Madrid aankwamen, gingen de mensen

in de rij staan voor het gemeentehuis — niet voor vlees, niet voor brood — maar voor kinderen. 278 kinderen werden binnen 2 uur ondergebracht. Op het plein liepen teleurgestelden te mopperen: er schoten geen kinderen voor hen over. Thans zijn er geen teleurgestelden meer: in elk bed slapen ze met z'n tweeën of z'n drieën. Een oud moedertje zet een kom soep op tafel. „Met z'n hoevelen zijn jullie?“ „Met ons zessen, en nog drie uit Madrid“. „Hebben jullie genoeg te eten?“ Een glimlach speelde om haar ingevallen mond. „Iedereen krijgt een tomaat, en als er te kort zijn, dan de gasten alleen... 't Is oorlog...“ Zeven duizend inwoners. 230 vrijwilligers zijn naar het front gegaan. 11 namen staan op het rode bord. Het zijn de namen van de helden, die in de strijd gesneuveld zijn. Onder de grote sterren van de zuidelijke hemel wordt de trom geroerd. 200 ingelijfd en vertrekken. Zonder liederen, zonder glimlach. Vaste, forse passen. De oorlog drong tot het dorp door als een orkaan. Ik zag een grijsaard met een oude aartsvaderlijke ploeg het land bewerken. Hij zei tot mij: „Wij moeten onze kameraden helpen.“ Terwijl hij de kluiten droge aarde loswoelde, leek het, of hij den vijand slagen toebrecht. Een moeder, die van haar twee zoons afscheid neemt, houdt haar tranen in. Een meisje vraagt mij: „Hoe gaat het met Madrid?“ Sterren en wind. Een felle Maartse wind. Hij rukt de mutsen van het hoofd en doet de luiken rammelen.

Een soldaat, in een deken gewikkeld, slaat het portier van een auto dicht. Fluisterend zegt hij: „Vandaag is het wachtwoord: „alarm“. Vrachtwagens naar Madrid: sinaasappelen en projectielen. Projectielen en sinaasappelen.

VALENCIA, 17 Maart.

DE SOLDATEN VAN MUSSOLINI

MICH. KOLTSOW

Wat is er gebeurd met de Italiaanse troepen van Guadalajara? Telkens doen er zich nieuwe gebeurtenissen voor, die het beeld van deze hoogst merkwaardige politieke en militaire feiten aanvullen.

Het expeditiecorps van generaal Manzini werd verplaatst uit het Zuiden, uit Cadix en Malaga naar het front van Aragon en vandaar via Siguenza naar de sector van Guadalajara, ten einde Guadalajara, Alcala de Enares in te nemen en daarmee de omsingeling van Madrid te voltooien. De samenstelling van de legers was zo goed als men ze maar wensen kon; — dit blijkt uit alle gegevens van gevangenen, van de bij de legerstaven in beslag genomen documenten en uit de uitrusting van het Italiaanse leger in het begin van de operaties. De legerafdelingen hadden ruimschoots gelegenheid, weer op hun verhaal te komen na hetgeen genoemd werd „de heldhaftige inneming van Malaga”, hetgeen in werkelijkheid was een militaire mars naar een onverdedigde, door een paniek bevangene stad.

Zoals bekend is, onderhield een belangrijk deel van de legerstaf te Malaga niet alleen betrekkingen met de fascistten, maar bleef gewoonweg in de stad tot deze binnenuitrukten. Na een artillerievuur te land en ter zee, na een vernietigend bombardement uit de lucht restte de infanterie slechts zonder gevechten de zonnige, om zijn goudgetinte wijnen beroemde stad Malaga binnen te marcheren. De herinnering aan deze idyllische dagen is bewaard in alle notitieboekjes van Italiaanse krijgsgevangenen. Op tanks stuitte zij bij Malaga niet — in de hele sector van Malaga hadden de republikeinen wegens sabotage in de legerstaf slechts 4 pantserwagens in actie. De Italianen werden slechts door een tiental jachtvliegtuigen van de Regering bestookt; de bommenwerpers hadden hun handen vol aan de fascistische vloot.

Dit alles bracht de veroveraars in een feeststemming. De oorlog in Abessinië was, hierbij vergeleken, een boze nachtmerrie. En inderdaad — wat had je aan die Afrikaanse woestijn met zijn armzalige lemen hutten, als hier naast de deur een tweede Abessinië gelegen was met een heerlijk klimaat en wonderschone steden, met gastvrije Spaanse fascistten, met vriendelijke senorita's. Drie weken lang gedroeg de Italiaanse soldateske zich in het land van dit volk met zijn oude beschaving als in een veroverde kolonie, bevolkt met de onbeschaafde wilden.

In Guadalajara had het expeditiecorps evenmin gerekend op tegenstand van enige betekenis. De verkenningsdienst had gerapporteerd — en de berichten waren betrouwbaar — dat er in de bergen zeer weinig regeringstroepen waren, dat alles geconcentreerd was aan de Jarama. Guadalajara zou bij verrassing genomen worden en hierna zou het Italiaanse corps zich in de omtrek van Madrid bevinden. Er werd aan de soldaten verteld, dat de Spaanse regering niet over vliegtuigen be-

schikte, en voor zover de vijand nog tanks had, konden deze niet in de bergen opereren.

De gemotoriseerde divisies begonnen hun nieuwe opmars, tot de tanden bewapend en in de puntjes uitgerust. Ettelijke duizenden vrachtauto's, omgebouwd voor mitrailleur- en geweevuur; een geweldig artilleriepark van enige honderden vuurmonden van allerhande kaliber; een groot park tanks; een onuitputtelijke voorraad projectielen en patronen; chemische strijdmiddelen — men kan zich bezwaarlijk een beter uitgerust Europees leger voorstellen! Alleen de geneeskundige dienst van het corps bleek zeer ontoereikend. Het opperbevel had daar niet aan gedacht. Of had er misschien niet op gerekend, dat deze nodig zou zijn.

De eerste dagen van de aanval bevestigden slechts de verwachtingen van de veroveraars. Het gemotoriseerde corps, dat slechts op weinig talrijke bergtroepen stuitte, trok zonder moeite op bijna tot Tori' ja. De gebeurtenissen vooruitlopend, gewaagden de fascistische oorlogscommunique's van de inneming van Tarracena en zelfs van de buitenwijken van Guadalajara; zij waren bijna 30 kilometers vooruit gegalloppeerd! Des te onverwachter en verpletterender was de tegenaanval van de regeringstroepen.

De krijgsgevangenen vertellen:

„Alles wierp zich op ons als een nachtmerrie. Aanvallen van infanterie met tanks; bajonetgevechten; nachtelijke gevechten in stromende regen; cavallerie in de flank; onophoudelijke aanvallen van vliegtuigen!

Na het derde bombardement kroop onze kapitein in de kelder van een boerderij. Hij hilde als een kind. Hij zei tot ons: „Doen jullie maar wat je wilt, jongens, ik heb er genoeg van!“ Wij beaardslaagden wat wij moesten doen, nu onze officieren ons in de steek hadden gelaten. De meerderheid was van mening, dat wij maar languit op de grond moesten gaan liggen en afwachten, wie ons zou oprapen, vriend of vijand.“

Het meest demoraliserend werkte op de Italiaanse soldaten, dat het fascistische opperbevel het vervoer der gewonden van het slagveld niet georganiseerd had. In een ogenblik waren de ziekenhuizen te Guadalajara tot de nok toe gevuld met honderden gewonde Italianen. Toen de arts de bedden naderden, sprongen de tranen de krijgsgevangenen in de ogen. Zij rekten zich uit om de chirurgen en zusters de handen te kussen en dankten hen roerend voor hun barmhartigheid.

De gevangenen bleven toestromen, en niet alleen uit het gevecht. Heel wat soldaten liepen uit het gelid en zwierven door bossen, door tuinen, langs kerkhoven. Hongerig en ellendig gaven zij zich over aan den eersten den besten.

Bij de regeringstroepen dienden zich vandaag 15 overlopers aan. Bijna allen vroegen, waar het Garibaldi-bataillon was. Dit was een meer actief gestemd soort mensen.

„Wij willen samen met de Italianen tegen het fascisme strijden,” verklaarden zij.

Maar het merendeel der gevangenen is radeloos van angst, alsof er een aardbeving gewoed heeft, is gedemoraliseerd; het lijken wel slaapdronkenen, of mensen die voor het eerst het daglicht aanschouwen.

Dit laatste verschijnsel, n.l. de demoralisatie van hele troepen bij de eerste ernstige botsing met een numeriek zwakkeren en slechter bewapenden tegenstander, is nog belangwekkender dan het militaire verloop van de gevechten bij Guadalajara en hun onmiddellijke gevolgen. Het is uitermate leerzaam voor het naar waarde schatten van de innerlijke kracht bij een zo vooraanstaand fascistisch leger als het Italiaanse. Wij zien, dat wanneer er wezenlijk gevaar op handen is, het masker, waarmee iedere „gevechtseenheid” van het fascistisch imperialisme zorgvuldig is vermomd, afglijdt en een levend mens aan het daglicht komt, die de massale propaganda van het fascisme zelfs in 15 jaar niet heeft kunnen vormen naar zijn plan.

Het is gewoonweg frappant, deze naakte menselijkheid te aanschouwen, deze naïeve, simpele kleinheid van hetgeen gisteren nog soldaat was van het fiere fascistische keizerrijk — en vandaag krijgsgevangene van het Spaanse volksleger.

Het spreekt van zelf dat in ieder leger bij tijden de soldaten zich overgaven. Zeer vaak gebeurt het, dat de soldatenmassa, van leiding verstoken, verandert in een kudde, in een drom van radeloze mensen, die hun militaire en burgerlijke moraal hebben verloren, onverschillig zijn geworden voor hun militaire en nationale eer, bereid zijn, nieuwe heren te dienen, loopgraven voor hen aan te leggen of zelfs op hun vroegere aanvoerders te schieten. Maar dit waren immers kapitalistische legers uit het vóór-fascistisch tijdperk, in de haast gerecriteerd, zonder politiek kader, door de algemene mobilisatie opgeroepen. Zij hadden er een vaag begrip van, waarvoor zij strenden, en als zij alles wisten, dan waren zij onverschillig of vijandig tegenover de doeleinden van de oorlog. Hier staat echter tegenover ons de bloem der jonge zwarthemden, allen zonder uitzondering leden der fascistische partij, men kan zeggen, de militaire voorhoede, de hoop en de trots van Mussolini, zijn beste kaders, die hij met vlamme persoonlijke begroetingen verwelkomt.

Deze fascistische kaders werden door de leiders vijftien jaren lang voorbereid in scholen, op triomfantelijke parades met behulp van hun daverende fraseologie, hun individualistische theoriën en aanbidding van den Uebermensch. Onder de gevangenen zijn jongelieden, die door het fascistische regime van de wieg af zijn opgevoed: toen Mussolini aan de macht kwam, waren ze een jaar of drie oud. Thans, na één nacht te hebben doorgebracht onder het dak van hun tegenstanders, verwensen zij den „Duce” en heel zijn imperium. Die vijftien jaren fascistische opvoeding zitten bij hen maar aan de oppervlakte!

Het spreekt van zelf dat de hoofdmannen van het leger in nauw verband staan met het fascistisch regime. Maar ook zij hebben de vuurproef in het algemeen zeer slecht doorstaan. De terugtocht in paniek, het verlies van kanonnen, de demoralisatie van hun manschappen oefende een ontzenuwende werking uit op de fascistische staf. De regeringstroepen vonden de lijken van vier Italiaanse officieren, één kolonel en drie kapiteins, die de hand aan zichzelf hadden geslagen. De zelfmoordenaars wisten wat hun te wachten stond: nieuwe gevangenen vertelden, dat op 19 Maart door het oppercommando twee bataillonscommandanten waren gefusilleerd wegens het verlaten van hun troepen.

Hoe de fascistische commandanten zich gevoelen, hiervan getuigen de regels uit het dagboek van een krijgsgevangen Italiaansen kapitein:

„Naarmate de gebeurtenissen zich ontwikkelen, daalt mijn enthousiasme. Wat je het meest deprimeert is het bureaucratisme, de intrigues, de stupiditeit van ons leger. Links en rechts leugen en bedrog. Wij bedriegen elkaar en de Spanjaarden bedriegen ons. De Spaanse Phalanx doet niets dan vreten, drinken en wachten, of wij Madrid voor hem veroveren. Als ik geweten had, dat alles zo beroerd zou lopen, had ik niets met die oorlog te maken willen hebben, die er in de verte zo aantrekkelijk uitzag.”

De Italiaanse divisies hebben te Guadalajara een gevoelige nederlaag geleden en geven thans een beeld, hoe rot en hol van binnen het fascistische militarisme is, hoe zwak in werkelijkheid de menselijke grondslag is, waarop het rust. De imponerende technische uitrusting werd, nadat haar bedieners haar en zichzelf niet meer meester waren, de buit van troepen, die veel slechter waren bewapend.

Een uitdrukkelijke voorwaarde was hiervoor nodig — een koene tegenaanval, met de grootst mogelijke beslistheid en verbeterheid toegebracht. Zonder deze aanval zou het gepantserde, gemotoriseerde, gemechaniseerde Italiaanse leger zonder verwijl naar Madrid zijn opgerukt en zou de roem der Italiaanse wapenen steeds meer de ogen verblind hebben van hen die geneigd zijn zich te laten verblinden. Zonder deze klap zou er geen paniek ontstaan zijn, zonder de paniek zouden er geen trofeën zijn buitgemaakt en zouden de krijgsgevangenen geen tranen van gevoel in hun ogen hebben.

Het fascisme is grenzenloos brutaal, wanneer het geen tegenstand ziet. Het is laf als een jakhals, wanneer men zich er tegen verweert. Dit is, wat de vreesachtige staatslieden van vele Westerse regeringen niet begrijpen, daar zij het fascistische beest pogen te vermurwen en zodoende zijn bloeddorstige driestheid nog meer aanwakkeren.

MADRID, 21 Maart.

(Uit het Russisch vertaald door Dr. A. E. Boutelje).

DE DROOM VAN MIJN LEVEN VERWEZENLIJKT

PROF. A. N. BACH¹⁾

Waarde Kameraden! In de afgelopen dagen heb ik zoveel lof-tuizingen gehoord, als ik in de overige 80 jaren van mijn leven niet ondervonden heb. Ik ben jullie innig dankbaar voor de gevoelens, waaraan ge uitdrukking geeft, ik ben ten zeerste ontroerd door de gunstige waardering van mijn maatschappelijke en wetenschappelijke werkzaamheid, door u betoond. Maar ik ben gewend, objectief te denken, en, op stuk van zaken, staat het voor mij als een paal boven water, dat ik de bijval die ge mij te horen geeft, bij lange na niet verdiend heb. Weliswaar had ik goede voornemens, maar u weet wat goede voornemens waard zijn, wanneer ze later niet vervuld worden. En ik moet toch bekennen, dat ik heel wat minder gepresteerd heb dan ik had kunnen en moeten presteren.

Maar geheel onafhankelijk van de vraag, of ik al dan niet zoveel eerbetoen verdiend heb, is mij een heel groot geluk ten deel gevallen: aan de avond van mijn leven zie ik met eigen ogen de verwezenlijking van mijn beste pogingen en verwachtingen van vroeger dagen.

Van mijn prilste jeugd af uitten zich in mij twee verlangens — naar wetenschappelijk werk en naar sociale rechtvaardigheid. Reeds in de banken van het gymnasium stelde ik belang in natuurkunde en daarnaast in de toenmalige revolutionaire socialistische litteratuur.

Toen ik in 1875 naar de universiteit ging, en 'ngeschreven werd bij de natuurkundige faculteit — dit was in Kiëw — begon ik tezelfdertijd met het bestuderen van „Das Kapital“ van Marx en de „Beginselen der Scheikunde“ van Mendelejew.

Zeer spoedig kwam mijn experimenteel-wetenschappelijk werk in conflict met mijn maatschappelijke verplichtingen. Dit eindigde er mede, dat ik in 1878 gearresteerd en daarna verbannen werd voor de tijd van vier jaren. Begin 1882, toen ik uit de verbanning naar Kiëw terugkeerde, ging ik mij weer wijden aan de scheikunde en tezelfdertijd werd ik opgenomen in de Kiëwse organisatie van de partij „Narodnaja Wolja“ (de volkswil). Een tijdlang deed ik daar illegaal werk. Maar weldra — 11 maanden later — moest ik Kiëw verlaten. De organisatie had nodig, dat ik mij geheel en al aan illegaal werk wijdde. En bijgevolg werd mijn wetenschappelijk onderzoekingswerk onderbroken. Dit duurde twee en een half jaar. Ik moet bekennen, dat ik mijn illegaal werk wel zeer conscientieus verrichtte, maar er toch onder leed, dat ik mijn studie niet kon voortzetten. Dit was voor mij een groot gemis.

Zo duurde het tot eind 1884, toen na de arrestatie van Lopatin,

¹⁾ Rede, gehouden door het lid der Academie A. N. Bach op het feestmaal in de Academie der Wetenschappen van de USSR ter ere van zijn 50-jarig wetenschappelijk jubileum als geleerde en zijn 80e verjaardag.

op wien de lijsten van de gehele organisatie „Narodnaja Wolja" (zij telde ongeveer 500 leden) gevonden werden, de organisatie de nekslag kreeg. Overtuigd, dat verder werken in deze richting onmogelijk was, vertrok ik een half jaar later naar het buitenland. Daar slaagde ik er binnen korte tijd in, mijn wetenschappelijke werkzaamheden weer op te vatten. Maar nu reikhalste ik naar maatschappelijk, revolutionair werk!

Deze tegenstrijdigheid nam ruim een derdedeel van mijn leven in beslag. Uit eigen ondervinding leerde ik de eenheid der tegendelen kennen.

De Octoberrevolutie maakte hieraan een einde. Alleen de Octoberrevolutie gaf mij de mogelijkheid, mijn wetenschappelijk en maatschappelijk werk te combineren, de wetenschap in dienst te stellen van de socialistische opbouw. En daarvoor ben ik de communistische partij, de Sowjetregering en haar voormannen grenzeloos dankbaar. (Langdurig applaus).

Hoeveel jaren er nog voor mij zijn weggelegd, weet ik niet, en, eerlijk gezegd, het kan mij niet veel schelen. Het kan mij niet veel schelen, ten eerste, omdat ik een zeer gelukkig leven achter mij heb, en ten tweede, omdat de fundamentele levensvragen voor mij opgelost zijn. Voor mij bestaat er geen minuut twijfel aan de definitieve overwinning van het communisme, en de kwestie, of ik het communisme al of niet zal beleven, heeft geen invloed op mijn gemoedsrust. Ik voel mij gelukkig. (Langdurig applaus).

(Uit het Russisch vertaald door Dr. A. E. Boutelje).

boek-bespreking

DE GEUZEN ¹⁾

In het begin van April 1566 kwamen er ongeveer 400 edelen uit alle delen van de Verenigde Nederlanden naar Brussel, om de landvoogdes Margaretha van Parma een smeekschrift te overhandigen. In optocht trokken zij naar het paleis, onder leiding van Brederode, en met de heimelijke instemming van de „groten” onder de adel, als Egmond en Oranje. Margaretha schrok van deze politieke proclamatie, en een van haar hovelingen, Berlaymont genaamd, stelde haar gerust met de minachtende opmerking: „Madame, ce ne sont que des gueux” — Mevrouw, het zijn slechts bedelaars.

Wat als een schimp bedoeld was, dat hebben de protesterende edelen als een eretitel opgenomen; „Geuzen” noemden zij zich in de komende jaren, die het begin van de Nederlandse Revolutie en van de 80-jarige oorlog tegen Spanje te zien gaven.

Zo is dus de naam Geuzen in de wereld gekomen, — tenminste, dat denkt u. Want de geleerden hebben uitgezocht, dat dit verhaal geen zekere grondslag heeft. Misschien heeft Berlaymont zo gesproken, misschien ook niet. Misschien is, tijdens dat kleurige toneel in het paleis te Brussel, het woord „Geuzen” in het geheel niet gebruikt, of door iemand anders, wiens naam men niet kent...

Gelukkig staat Prof. Cornelissen, wiens interessante studie wij hier bespreken ¹⁾, niet lang bij dit onoplosbare raadsel stil.

Hij vraagt: waarom werden zij Geuzen genoemd? Waarom vond dit toevallig gebruikte woord zulk een weerklank, bij de edelen zelf en in de volksverbeelding? Hoe kwam men er toe, een gelijkenis te zien en een verbinding te leggen tussen de kleine adel, die in Brussel te hoop was gelopen, en het gilde der vagebonden, dat in de XVIde eeuw zo in aantal was toegenomen? Zo maakt hij aan deze speciale vraag naar zin en betekenis van het woord „Geuzen”, kwesties van meer algemene historische betekenis vast. Zijn stelling is, dat aan deze berooide adellijken de naam van bedelaars gegeven kon worden, omdat er in de eeuw van de Hervorming inderdaad een zeker verband, zowel economisch als politiek, tussen die beide groepen of klassen der bevolking bestond. De economische crisis van de XVIde eeuw, geboorte-uur van het moderne kapitalisme, leidde zowel tot een verarming van de adel als tot een enorme toeneming der havelozen, die alleen of in groepen het land afzwermden om door bedelen in hun bestaan te voorzien.

En de gedeklasseerde adel maakte herhaaldelijk gemene zaak met deze andere gedeklasseerden; vooral wanneer het tegen de Kerk ging, met haar rijke goederen, — en tegen de bedelmonniken, die ongewenste concurrenten.

¹⁾ „Waarom zij Geuzen werden genoemd”, door dr. J. D. M. Cornelissen, hoogleraar te Nijmegen. Historisch Tijdschrift Studies No. 4.

Dr. Cornelissen voert een aantal bewijzen voor zijn stelling aan, niet alleen uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, maar ook uit Engeland, Schotland en Frankrijk. Het is een verdienste van zijn studie, dat hij de Hervorming als internationale beweging behandelt en de invloed naspreekt, die de in-beslag-name der kerkgoederen door Hendrik VIII van Engeland, de opstand onder leiding van John Knox in Schotland, of de strijd van de Franse Hugenoten, op het Compromis der Edelen en de Beeldenstorm in Nederland gehad kunnen hebben.

Door deze wijze van de vraag te stellen, moet hij wel tamelijk diep op de economische en sociale verhoudingen van die tijd ingaan. De Hervorming blijkt dan volstrekt geen zuiver-geestelijke of godsdienstige beweging te zijn. Het gaat om een maatschappelijke omwenteling, om een worsteling der klassen, in telkens verschillende vormen en combinaties; en die strijd wordt veelal in godsdienstige vormen uitgevochten.

Als de verarmde adel voor vagebonden werd gescholden, dan was het, omdat zijn sociale positie met die van de bedelaars en andere uitgestoten gelijkenis vertoonde; en omdat in vele gevallen de adel op deze landlopers had gesteund in de strijd tegen de Kerk en om haar rijkdommen. Ziehier de stelling, die de katholieke geleerde met vele argumenten verdedigt. De deskundigen zullen uitmaken, of hij hier en daar de boog niet wat te strak spant, — wij hebben zijn studie in elk geval met veel belangstelling gelezen. Vooral ook, omdat zijn betoog ons hier en daar... bekend aandoet, zodat men zich haast verwondert, dat de schrijver het beroemde hoofdstuk over de oorspronkelijke accumulatie van het kapitaal uit het eerste deel van Marx' „Kapitaal” niet aanhaalt.

De Reformatie was dus geen zuivere godsdienst-strijd, maar een zeer aardse aangelegenheid, voortgekomen uit economische oorzaken, een klassenstrijd in religieuze vorm?

Wel, wel, wel... Wat kunnen die Katholieken toch „Marxistisch” zijn, als het in hun kraam te pas komt.

Bijvoorbeeld wanneer het tegen de gehate Hervorming gaat...

LITERATUUR OVER HET TROZKISTEN-PROCES

Wij ontvangen, in een kloek boekdeel, de Hollandse vertaling van het volledige verslag van het proces tegen Radek, Pjatakow en de andere Trozskisten te Moskou.¹⁾ Na al, wat op deze plaats reeds over deze zaak is geschreven, kunnen wij volstaan met de uitgave van deze vertaling, — goed gedrukt en verzorgd als zij is, — toe te juichen.

Er is over dit proces van links en rechts al veel geschreven; waarbij echter valt op te merken, dat verreweg de meeste schrijvers niet de moeite hebben genomen, zich op de hoogte te stellen van de feiten. Het heeft in de pers gewemeld van de meest fantastische verhalen en veronderstellingen, terwijl één lezing van het volledige verslag voldoende zou zijn ge-

¹⁾ „Het volledige verslag van het proces tegen de Trozskisten Radek-Pjatakow-Sokolnikow e.a., gehouden te Moskou, van 23 tot 30 Jan. '37. Uitgeverij „Pegasus”, Amsterdam.

weest om deze te ontzenuwen. Thans, na het verschijnen van deze vertaling, mist een ieder het recht, over deze kwestie te schrijven, die niet grondig van de ware gang van zaken heeft kennis genomen.

Het valt te begrijpen, dat de Sowjet-regering de behoefte heeft gevoeld, aan het in volle openlijkheid gevoerde proces een nog verder-strekkende publiciteit te geven door de uitgave van dit volledige stenografische verslag. Het valt niet minder te begrijpen, dat er in andere landen behoefte ontstaat aan dit stenogram. Zo grof en beledigend zijn de beschuldigingen, die in verband met deze zaak tegen de Sowjet-Unie verheven zijn, — zo onbegrijpelijk zijn de haast en de verblindende waarmee de mensen, die beter moesten weten, zich aan de zijde van spionnen en sluipmoordenaars hebben gesteld, — dat een dergelijke weerlegging niet kon en niet mocht uitblijven.

Wij maken van deze gelegenheid gebruik om tegelijk voor Engels-lezenden het boekje van den rechtsgeleerde Dudley Collard over „Sowjet-justitie en het proces tegen Radek” aan te bevelen.¹⁾ Collard is een rechtsgeleerde, die Russisch verstaat, en die jarenlang in de Sowjet-Unie heeft gereisd en de rechtspleging bestudeerd. Hij was door de sociaal-democratische „Daily Herald” uitgezonden om het proces te „verslaan”. Zijn conclusie is: „Er kan geen twijfel aan zijn, dat als er ooit een geval is geweest, waarin de doodstraf gerechtvaardigd was, dan in het geval van deze 13 mannen... Ik mag nu wel bekennen, dat, toen ik alle bewijzen had gehoord, ik voor mij zelf heb uitgemaakt, welk vonnis ik zou vellen als ik rechter was. Ik kwam tot de conclusie, dat de veroordeling van 15 beschuldigen ter dood een rechtvaardige straf zou zijn, en tien jaar gevangenisstraf voor Arnold en Stroilow... Ten slotte bleek het Hof genadiger te zijn, dan ik zou zijn geweest!”

Het werkje van Dudley Collard is van belang door zijn levendige beschrijving van de personen der beschuldigen, en van de sfeer en de omstandigheden, waaronder het proces plaats vond. Het zal een overtuigende indruk maken op iedereen, die niet totaal bevooroordeeld is.

HET NATIONAAL SOCIALISME ALS GEESTELIJK GEVAAR²⁾

Dr. A. LANKHOUT

Ds. J. J. B. uskes Jr. geeft met de brochure „Het nationaal-socialisme als bedreiging van de kerk: de les van Duitsland” een zeer degelijke, gedocumenteerde beschrijving van de grote conflicten tussen het nationaal-socialisme en de evangelische kerk, die zich in de jaren 1932 tot en met 1936 afspeelden. De leuze van het „positieve christendom”, door de N.S.B. in Nederland woordelijk van de Duitse beweging overgenomen, leidde in haar verwerkelijking tot een vervolging van de Duitse evangeli-

¹⁾ „Soviet Justice and the trial of Radek and others”, bij Dudley Collard, Barrister at Law, with an introd. bij D. N. Pritt; Londen, Victor Gollancz Ltd., 1937.

²⁾ Dit is het 5de deeltje van de serie boekjes, uitgegeven door het comité „Waakzaamheid”. Verschenen bij uitg. v. Gorcum & Comp. N.V.

sche kerk, zoals deze sinds de dertigjarige oorlog niet meer had doorge-
maakt. Overtuigend toont Buskes de diepe afgrond aan, die tussen de
twee wereldbeschouwingen van „de mythe van het bloed en de bodem”
en het christendom ligt. Hij schetst het hele net van onwaarachtigheid,
van bedrog en geweld, waarin het nationaal-socialisme de kerk heeft ge-
vangen; hij tekent de vaak grote moed en zelfopoffering van de Duitse
belijdeniskerk en haar dominees en bisschoppen. Indien Buskes meende,
dat slechts dit zijn plicht was, heeft hij zich van die beperkte plicht op
een bekwame manier gekweten. Doch de nauwe begrenzing van zijn
onderwerp maakt, dat hij in het beeld van de verhouding van het Duitse
volk, het nationaal-socialisme en de evangelische kerk te kort schiet. Het
licht, dat Buskes op de ontwikkeling van de laatste jaren werpt, is te veel
gericht op slechts enkele facetten van de kerkstrijd. Belangrijke dingen
worden vergeten. Om te beginnen, vergeet Buskes het Duitse volk, de
leden van de Duitse belijdeniskerk. In zijn betoog worden de bisschoppen
en de dominees, de Führer en de ministers, de spelers op het eerste plan,
ten tonele gevoerd, maar missen we de strijdbare menigte van de belijde-
niskerk: de menigte, zonder welke de dominees monddood of erger zou-
den zijn gemaakt. We missen dus in het betoog van Buskes wel heel
erg een kleine lichtflits over de strijd op het tweede plan, over de noden
op de achtergrond, waar het Duitse volk strijdt tegen de machthebbers,
die het economisch en sociaal zowel als cultureel en religieus willen
knechten. Pas door deze vragen mede in het onderzoek te betrekken,
kan men iets dieper gaan dan de weergave van de strijd op het eerste
plan. Vooral wanneer men dan ook nog de ontwikkeling van de
verhouding van het nationaal-socialisme en de evangelische kerk in Duits-
land mede beschouwt.

Deze ontwikkeling is namelijk zeer interessant. De verhouding tussen kerk
en nationaal-socialisme is in Duitsland niet steeds zo geweest, als zij
werd, nadat het nationaal-socialisme en staat identiek waren geworden. Bij
de verkiezingen in 1932 en 1933 stond in Duitsland de evangelische kerk
vrijwel geheel achter de N.S.D.A.P., tenminste wat betreft een groot deel
van haar leiders en een deel van haar leden. Was het ook niet de christe-
lijk-sociale partij, die bij de verkiezingen voor de „nationale revolutie” haar
lijsten verbond met die van de N.S.D.A.P.? En toch was toen de belijdenis
van de evangelische kerk dezelfde als thans, terwijl de opvattingen van
het nationaal-socialisme bij nadere beschouwing ook niets anders konden
doen verwachten, dan de werkelijkheid nadien heeft getoond. In ieder
geval hebben dus de evangelische christelijke partijen en een groot deel
van kerkelijke overheden het nationaal-socialisme actief mede aan de
macht geholpen. Maar ook thans is de kloof tussen nationaal-socialisme
en evangelisch christendom niet zo groot, als Buskes wel wil doen voor-
komen. De belijdeniskerk is meer een minderheid in de evangelische kerk,
en ook zij verwerpt het nationaal-socialisme slechts in enkele opzichten.
Waar hebben de christenen hun woord verheven tegen de geestelijke
slavernij als zodanig, tegen het verwoede vervolgen van alle tegenstan-
ders van het nazi-regiem, tegen de economische en sociale uitbuiting
van het Duitse volk? Buskes en de auteurs, die hij aanhaalt, betogen
steeds het recht van de kerk om ook over het „aardse” iets te zeggen,
om niet alleen het rijk van het hiernamaals te bestrijken.

Maar hun voorbeelden betreffen steeds weer de beperking van bepaalde kerkelijke en religieuze rechten. En node mist men opmerkingen over de houding der nationaal-socialisten ten opzichte van het gehele „aardse leven“. Over dat hele leven wordt niet gesproken, of alleen met een grenzeloze oppervlakkigheid, zoals in het protestschrijven van de Duitse evangelische kerk aan Hitler, waarin staat, dat de „voorlopige leiding van die kerk weet te waarderen, wat het in 1933 en daarna heeft betekend, dat de dragers van de nationaal-socialistische revolutie nadrukkelijk konden verklaren: „Wij hebben met onze overwinning over het bolsjewisme tegelijk den vijand overwonnen, die ook het christendom en de christelijke kerken bestreed en dreigde te verwoesten“. De N.S.D.A.P. kon alles doen: oorlogen voorbereiden en voeren, zoals thans in Spanje, concentratiekampen organiseren, vrouwen en mannen ombrengen, armoede en ellende brengen voor grote lagen van het volk: er werd niet geprotesteerd, toen de kerk maar gespaard bleef. Als de kerk mede wil spreken over de dingen van deze aarde, zoals Buskes het zegt, waarom dan pas opgesprongen, toen de kerk werd aangetast, en niet vóórdien, toen de N.S.D.A.P. reeds N.S.D.A.P. was, al had de kerk de werkelijkheid van het „positieve christendom“ nog niet gevoeld?

Er zijn zeker grote kloven tussen het evangelische christendom en het nationaal-socialisme. Buskes toont ze ons duidelijk, maar het besef van deze tegenstellingen is laat opgekomen in vele kerkelijke kringen. Dat zij nu worden gevoeld, is zeer hoopvol en belangrijk als teken, dat ook in die kringen het verzet tegen het Nazidom begint. Dat de tegenstelling niet steeds heeft bestaan, doet ons terecht vragen, waarom zij pas in de laatste tijd zo duidelijk wordt beseft. Het blijkt dan, dat de tegenstellingen hoofdzakelijk optraden tussen de kerk en de N.S.D.A.P. als draagster van de staatsmacht. Als nationaal-socialistische staat moest het fascisme ook de kerk aantasten. Waarom? Omdat het fascisme in Duitsland het volk economisch, sociaal zó ruïneert, dat niet alleen iedere politieke uiting, maar ook ieder culturele uiting en religieuze vrijheid moeten worden vernietigd of onder contróle gesteld. Ongecontrôleerde uitingen in de kerk betekenen een gevaar, dat de ontevredenheid in de kerk een legale uiting zou vinden, nu voor het overige iedere legale uiting is afgesneden. Christelijke jeugdverenigingen, niet aangesloten bij de Hitlerjeugd, zouden de mogelijkheid van machtsvorming tegen het fascisme kunnen geven. De dictatuur, begonnen tegen de politieke uitingen van de arbeidersklasse, tegen haar vakverenigingen ook, moet zich steeds meer uitbreiden over alle uitingen van het Duitse volk. Hoe meer de Nazi's hun onderdrukking van het volk in alle opzichten uitoefenen, des te meer moeten zij alle ongecontrôleerde uitingen, ook van de kerk, voorkomen. Zo hangen — hier slechts oppervlakkig weergegeven — de economische en de culturele, de sociale en de religieuze vragen te-zamen. Zo wordt ook duidelijk, dat een zuiver kerkelijke strijd in Duitsland niet gevoerd kan worden. De Duitse communisten hebben dit reeds lang ingezien, toen zij begonnen, de Duitse christenen te steunen in hun strijd tegen de religieuze onderdrukking. Het nationaal-socialisme als godsdienst-onderdrukking hangt ten nauwste samen met het nationaal-socialisme als wapen in de strijd tegen de arbeidersklasse, tegen socialisme en communisme.

natuur-wetenschappelijk varia

Deze rubriek is door bijzondere omstandigheden in dit nummer niet opgenomen, maar wordt in het Juni-nummer vervolgd.

schaken

G. C. A. OSKAM

Iets uit de Siciliaanse Partij.

Het is bekend dat men na 1. e2—e4 c7—c5, 2. Pg1—f3 niet 2... Pc6 maar 2... d6 moet spelen. (Ten eerste omdat men zich goed de keuze tussen Pbc6 en Pbd7 kan voorbehouden, ten tweede omdat men voor alles d6, en niet de ontwikkeling van het Pb8, nodig heeft om de Rechter-variant te vermijden. (1. e4 c5, 2. Pf3 Pc6, 3. d4 cd4:, 4. Pd4: Pf6, 5. Pc3 d6, 6. Rg5).

Men spele dus 1. e4 c5, 2. Pf3 d6; er volgt dan 3. d4 cd4:, 4. Pd4: Pf6, 5. Pc3 g6, 6. Pg5 Rg7, 7. Dd2 Pc6, en nu is er een nieuwe zet: 8... 0-0-0. De idee is: pionnenstorm. Volgt er nu 8... 0-0, dan verliest zwart een pion: 9. Pc6: bc6:, 10. e5 Pe8, 11. ed6: Pd6:, 12. Re7: De7:, 13. Dd6... Merkwaardig is nu echter dat zwart met 13... Dg5+ een zeer sterke aanval krijgt, b.v.

14. Kb1 Rc3:, 15. bc3: Re6 of 14. Dd2 Dd2:+, 15. Kd2: Rh6+, 16. Ke1 Te8+.

De beide raadsheren en de geweldige, open, stelling wegen op tegen de pion.

Speelt zwart echter 8... Pe4: (wat

mogelijk lijkt, en mogelijk is, omdat Pd4 hangt), dan volgt 9. Pe4:. Neemt zwart nu met het Paard op d4, dan volgt Pf6+. Neemt zwart echter op d4 met den Raadsheer, dan kan men licht verward raken in de varianten:

9. $\frac{Pe4:}{Rd4:}$ 10. $\frac{Rb5}{Rg7}$ 11. $\frac{Rcb:X}{bc6:}$ 12. $\frac{Pdb:}{Dd6:}$ 13. $\frac{Da5}{Rd4}$
 14. $\frac{Td4:}{Dd4.}$ 15. $\frac{Td1}{Db6}$ 16. $\frac{De5}{0.0}$ 17. $\frac{Rh6}{f6}$ 18. $\frac{De7:}{f6}$ 17. $\frac{Rf6:}{0.0}$
 13. $\frac{Rb2:X}{Db8X}$ 14. $\frac{Kb2:}{Db8X}$ 15. $\frac{Ke1}{Re6}$
 11. $\frac{De3}{0.0}$ 12. $\frac{Rc6:}{bc6:}$ 13. $\frac{Pd6}{Da5}$

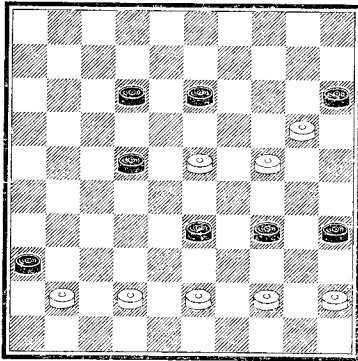
Een andere nieuwigheid is (na 1. e4 c5, 2. Pf3 d6, 3. d4 cd4:, 4. Pd4: Pf6, 5. Pc3 g6) 6. f2—f3! Rg7, 7. Re3 0-0, 8. Dd2. Op 8... Pc6 volgt nu 9. 0-0-0 Pd4:, 10. Rd4: Re6, en pionnenstorm. Beter is 8... d5, 9. e5 Pe8, 10. f4.

Steeds nieuwe dingen in den Siciliaan!

dammen

F. RAMAN

Een Origineel Miniatuur Probleempje



Stand in cijfers:

Zwart: 12, 13, 15, 22, 33, 34, 35, 36
= 8 schijven.

Wit: 20, 23, 24, 41, 42, 43, 44, 45
= 8 schijven.

Wit speelt en wint.

Dit probleem is een eenvoudige bewerking van een gloednieuw slot-motief.

Goede oplossingen, liefst in uiterste finesses aangegeven, zien we met belangstelling te gemoet.

Twee Nieuwe, maar incorrecte openings-combinaties.

Men plaatse hiervoor de stukken in aanvangspositie en spele dan:

I.

- 34—30, 20—25; 2. 32—28, 25x34;
- 39x30, 19—23; 4. 28x19, 14x23;
- 44—39, 10—14; 6. 50—44, 14—19;
- 37—32, 15—20; 8. 33—28, 17—21;
- 38—33, 12—17;

In deze stand zit de volgende fraaië combinatie-mogelijkheid verborgen:

- 43-38??, 21-27!!; 11. 32x12, 23x25;
- 12x14, 13—19; 13. 14x23, 25—30;
- 14, 35x15, 4—10; 15. 15x13, 8x50!

Een schitterende damslag. Het is echter jammer, dat zwart met 12. 4—10 of 12. 20—24 een schijf wint, hetgeen de combinatie incorrect maakt! Wie weet voor dit gebrek een bevredigende verbetering te vinden?

Ook de volgende originele openings-combinatie wordt ontsierd door enige onnauwkeurigheden.

II.

- 33—28, 19—23; 2. 28x19, 14x23;
- 39—33, 10—14; 4. 34—30, 14—19;
- 44—39, 17—21; 6. 33—28, 11—17;
- 38—33, 18—22; 8. 50—44, 12—18;
- 43—38?, 6—11?;

De aandachtige naspeler zal spoedig bemerken, wat er aan wit's en zwart's laatste zet hapert.

10. 30—25??,;

Thans is voor zwart een mooië varianten-damzet mogelijk en wel als volgt:

-, 21—27!!; 11. 32x12, 23x34;
- 25x23a., 18x38; 13. 40x29, 8x17!;
- 42x33, 22—27!; 15. 31x22, 17x50!!

a.

- 12x14, 11—17; 13. 40x29, 13—19;
- 14x23, 4—10; 15. 25x14, 10x50!!

Vervolgens laten we nog een nieuwe openingsvariatie volgen, die echter een correcter karakter bezet.

III.

- 32—28, 19—23; 2. 28x19, 14x23;
- 33—28, 22x32; 4. 37x28, 10—4;
- 41—37, 5—10; 6. 47—41, 18—23;
- 28x19, 14x23; 8. 39—33, 10—14;
- 44—39, 12—18; 10. 37—32, 7—12;
- 34—30, 14—19; 12. 33—28, 17—21;
- 39—33, 12—17; 14. 43—39??, 21—27!!;
- 32x12, 23x25; 16. 12x14, 13—19!;
17. 14x23, 25—30!;
- 35x24, 20x47!!!

Voor beginners.

Den beginner, die deze rubriek in zijn bezit krijgt, willen we de meest eenvoudige beginselen, die aan ons intellectuele spel ten grondslag liggen, trachten bij te brengen.

In de allereerste plaats noemt men de schijven 3 en 48, resp. voor zwart en wit, de kroonschijven. Zonder noodzaak spele men deze schijf niet op! Het ontijdig opspelen van de kroonschijf heeft menigeen de partij doen verliezen. Daarentegen mag men niet schromen, de kroonschijf in het spel te brengen, indien de stand dit noodzakelijk maakt.

In het algemeen kunnen we den beginner aanraden, zoveel mogelijk de schijven naar het centrum te dirigeren. Zowel schijf 5 voor zwart als schijf 46 voor wit, dienen zo spoedig mogelijk in het veld gebracht te worden.

De beginner zij vooral voorzichtig met het accepteren van randschijven, in het bijzonder indien men het centrum reeds bezet heeft.

(wordt vervolgd).

IS DIT NUMMER U GOED BEVALLEN ?

Geeft U dan op als abonné op

„POLITIEK EN CULTUUR”

Voor

15 ct. per maand of
f 1.00 per halfjaar of
f 2.00 per jaar

ontvangt U maandelijks een rijk geschakeerd tijdschrift, dat U voorlicht over belangrijke politieke gebeurtenissen en dat door zijn goede verzorging van de inhoud uitmunt.

Bovendien ontvangt U tegen vergoeding van f 0.15 voor porto en inhoudsopgave

De geheel linnen Stempelband

voor jaargang 1937 gratis.

Abonnementen worden aangenomen bij de

Administratie van „Politiek en Cultuur”

Hemonystraat 5 — Amsterdam Z — Giro 173.127 (Pegasus)

en bij de agenten van het maandschrift.

belangrijk

In het Juni-nummer zal een principiëel artikel van Ir. A. Struik opgenomen worden over het standpunt v. d. C.P.N. ten opzichte van het godsdienst vraagstuk.

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT



VERSCHEENEN:

Het Marxisme en het Nationale Vraagstuk

door J. W. STALIN

„De natie is een zich historisch gevormd
„hebbende duurzame gemeenschap van taal,
„grondgebied, economisch leven en psychische
„gesteldheid, die in gemeenschap van cultuur
„tot uiting komt“.

(J. W. Stalin in „Het Marxisme en het
Nationale Vraagstuk“.)

76 pagina's.

30 cent.

Bestellingen worden aangenomen bij:

UITGEVERIJ „PEGASUS“

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127

en bij de agenten van dit maandschrift. —

WAARDE-COUPON
MEI 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonnee, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK EN CULTUUR

HET WONDER VAN MADRID

NICO ROST

COMMUNISME EN GODSDIENST

Ir. A. STRUIK

3e jaargang

inhoud

no. 6 juni

Het wonder van Madrid, Nico Rost	pag. 321	Dank je wel, de Bono, Mr. A. Jacobs	pag. 359
No Pasaran, Em. van Loggem	„ 331	Straf, K. v. d. Veer	„ 365
Communisme en Godsdienst, Ir. A. Struik	„ 332	Kolen voor Mike, Bert Brecht	„ 370
Neerland's Bourgeoisie en de N.S.B., Mr. R. van Flissingen	„ 342	De opbouw van de Materie, H. van Reinveld	„ 371
Lenin in 1915 en 1916 - De Discussie over het Zelfbeschikkingsrecht der naties, Mr. A. S. de Leeuw	„ 350	Boek-bespreking	„ 374
Degrelle door propaganda verslagen, Wilfried van den Broecke	„ 356	Tijdschriften-bespreking	„ 379
		Ontvangen-literatuur	„ 380
		Dammen, F. Raman	„ 382
		Schaken, G. C. A. Oskam	„ 383

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

— Copy in te zenden voor de 10de van ledere maand. —
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.—, per jaar f 2.—
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 6 — Juni 1937

M. GORKI

Hoe ik het a.b.c. leerde

Een geestige vertelling van den groten Russischen schrijver
25 CENT

TE BESTELLEN :

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

Binnenkort verschijnt:

SPANJE

door

HERM. MENAGÉ CHALLA

in leven Spanje-correspondent van de N.R.C.

In dit boek worden de politieke beschouwingen en de reisbrieven gepubliceerd, die Menagé Challa indertijd in Spanje schreef.

Het boek wordt geïllustreerd door J. J. Voskuil.

Omvang pl.m. 200 pagina's

Gebonden ong. f 1.90 —

Bestellingen worden thans reeds aangenomen.

HET WONDER VAN MADRID

NICO ROST



De eerste Kolonie van het „Derde Rijk”

NOTITIES UIT MIJN DAGBOEK

Madrid, 27 Maart, 's-avonds acht uur. Hôtel Gran Via. Zonder hindernissen per auto uit Valencia aangekomen. De weg is bijna weer vrij en we behoeften nog slechts een kleine omweg te maken. Alleen een plaats in een auto te vinden, was moeilijk. De Republiek bezit nog steeds niet genoeg auto's en vrachtauto's. Alle transportmiddelen worden bovendien hoofdzakelijk voor militaire doeleinden gebruikt en om Madrid regelmatig van voedsel te voorzien. Het personenverkeer lijdt hier natuurlijk onder, en toen men mij in Valencia aanraadde, nog geduld te hebben, daar het meenemen van melkbussen en geneesmiddelen thans belangrijker was dan het transporteren van een journalist, wist ik daar niets op te antwoorden. Tenslotte was er gelukkig op het laatste ogenblik toch nog een plaats vrij. Ik heb kamer 623. Op de zesde verdieping. Een ruit ontbreekt helemaal, de andere is gesprongen. Boven het bed is een gat in de muur, waar een granaat door is gegaan. Door het bad in de badkamer schijnt ze een uitweg te hebben gezocht. Maar de

kamer is verder kraakzindelijk en ook alle andere vertrekken op dezelfde verdieping zijn bewoond. Het achterste gedeelte van de zevende verdieping ontbreekt echter. Waarschijnlijk een bom.

De lift functioneert eveneens. De eetzaal blijkt thans in de kelder te zijn. Ik ontmoet hier enige Amerikaanse reporters, Delmar van de „Daily Express“, den correspondent van de „Basler National-Zeitung“, Ilja Ehrenburg, den Amerikaansen schrijver Ernst Hemingway, Joris Ivens en John Fernhout. Deze week verwacht men John dos Passos. Behalve de buitenlandse journalisten komen hier ook vele miliciens en officieren eten, die enkele dagen met verlof van het front komen. Voor hen is Madrid immers nog geen „front“ maar een plaats, waar ze, ondanks bommen en granaten, komen uitrusten.

28 Maart, 's-ochtends acht uur dertig.

Ik word wakker door een gierend en snerpend geluid. Een granaat. Een korte knal. Twee minuten later kijk ik uit het raam. Twee jongetjes van een jaar of acht zijn getroffen. Dood. Iemand met een Rode-kruis-band om zijn arm komt het hotel uit en draagt het ene lijkje naar binnen. Een soldaat volgt met het andere, een tweede met de schooltassen, waaruit men straks zal te weten komen, waar de ouders van deze kinderen wonen om hun het vreselijke bericht te brengen.

11 u.r. Ik vraag den portier van het hotel de weg naar de Telefonica, het gebouw, waar de Censuur zetelt en waar de buitenlandse pers haar informaties krijgt. „Aan de overkant van de straat“ is het antwoord. Ik heb het gisteren-avond in het donker niet gezien. Het hoogste gebouw van Madrid en tegenwoordig dagelijks het mikpunt van de artillerie der rebellen. De gevel vertoont vele gaten; enkele vensters, die reeds kapot geschoten werden, zijn thans dicht gemetseld en de telefonisten en beampten der Censuur, die hier werken, hebben de ramen met recht-opstaande matrassen gebarricadeerd met het oog op granaatsplinters. Ik vraag en krijg een bewijs om overdag en ook 's-nachts door alle straten van Madrid te mogen lopen.

12 u.r. Op de plek, waar een paar uren geleden de beide schoolkinderen door een granaat werden gedood — bloedsporen zijn nog op het trottoir zichtbaar — staat thans een krantenverkoper: „Twee fascistische vliegers door de republikeinen naar beneden geschoten. Nieuwe overwinningen van het Volksleger op het Guadalajara-front“.

Eerste wandeling door de stad. Reeds aan het eind van de Gran Via verrijzen de eerste gemetselde barricades. In de verte buldert het geschut, maar het verkeer gaat zijn gewone gang, de trams rijden en de ondergrondse eveneens. De moeders en vrouwen van Madrid kijken wel-is-waar even op van hun werk en denken aan hun mannen, vaders en broeders in de loopgraven van het Casa del Campo, in het Westerpark en de Universiteitswijk, die slechts tien minuten hier vandaan is, maar vervol-

gen dan hun dagelijkse bezigheden. Juist trekt een afdeling der Socialistische Jeugd voorbij, onder het zingen van het Spaanse volkslied en de Internationale. Maar deze jeugd weet wat oorlog en fascisme betekenen. De broers en vaders van deze jongens zijn aan het front; zij zelf zullen zich morgen vrijwillig aanmelden, en hun vrouwen en moeders en zusters zijn in dezelfde straten, waarlangs zij nu demonstreren, het slachtoffer van bommen geworden.

1 uur. Op de Plaza Olabide, in een der arbeiderswijken, is zoeven een granaat ontploft. Twee vrouwen, die inkopen deden, werden gedood. Vier gewonden.

2 uur. De Arguelles-wijk, die ik zo juist bezocht, is eenzaam en verlaten. Hier woont niemand meer. Urenlang kan men in deze verlaten straten, door al deze ruïnes dwalen, zonder een levend wezen te ontmoeten. Het fascisme, de Heinckels, Junkers en Caproni's hebben hier honderden bommen laten vallen; geen huis is gespaard gebleven; overal gapen holle muren; duizenden families moesten vluchten en honderden mensen zijn gedood of voor hun hele leven verminkt. Dit is dus het resultaat van de fascistische heilsleer. Op sommige plekken is de straat versperd door het puin, dat nog niet is opgeruimd. Midden op de weg gapen grote gaten — eveneens het resultaat van bommen. Overal liggen gaspijpen, stukken van een balcon, houten balken, schilderijlijsten, keukengereedschap, oude schoenen en dergelijke dingen.

Ik ga enkele huizen binnen. De eerste woning, die ik wil bezoeken, heeft geen portaal en geen trap meer. Langs de muur van de bovenverdieping hangt een ijzeren ledikant naar buiten, waar nog een portret boven hangt. Een verdieping hoger kan men — als een open toneeldécor — van de straatkant de geyser en het bad zien staan.

Twee huizen verder schijnt een tandarts te hebben gewoond. De operatietafel is onbeschadigd en staat nog midden in de kamer, maar het venster en het balcon zijn weggerukt. In het kleine vertrek daarnaast is de vloer open gescheurd. In de hoek een jaargang van de „Illustration". Dit zal dus wel de wachtkamer zijn geweest.

Weer een straat verder was een effectenkantoor. Alleen de brandkast is overgebleven. In het rond liggen verschroeide kasboeken en klappers.

In het huis hiernaast slapen, zorgvuldig toegedekt in een kindewieg, enkele poppen, die me met hun glazen ogen aanstaren. Een kinderkeukentje staat in een hoek. Geen bordje en geen pannetje ontbreekt.

Drie huizen verder schijnt een Duitser te hebben gewoond. Enkele afleveringen der „Imker-Zeitung" en in de verwoeste slaapkamer vele obscene foto's, Fuchs' „Sittengeschichte" en geilustreerde uitgaven van de werken van Hans Heinz Ewers, een exemplaar van Hitler's „Mein Kampf" en nummers van „der Auslandsdeutsche". Zou de man, die hier vroeger heeft ge-

woond en wiens have en goed nu ook is vernield, thans genezen zijn van zijn bewondering voor den Führer en diens heilstaat? Of zou hij misschien beweren, dat „bolschewistische“ vliegers Madrid hebben vernield?

Aan de overkant heeft een advocaat gewoond, maar dit is alleen nog aan het naambordje te zien. Alles in dit huis is verwoest; — slechts een Madonna-beeld staat nog onbeschadigd op een pedestaal.

Als ik terugwandel door deze troosteloze straten, — een wandeling door een hedendaagse Herculanium en Pompei, verwoest door Franco, Mussolini en Hitler, zitten voor een kelder een oude man en vrouw op een stoel een courant te lezen. De man ziet m'n verwonderde blikken.

„Dit huis had zes verdiepingen. Wij hebben een bed en een paar potten en pannen uit de puinhopen gehaald en wonen nu in de kelder. Veiliger kunnen we nergens zijn. Hier komen ze niet meer. Hier is — in een omtrek van een half uur — alles immers vernield. En toch, kameraad, toch krijgen ze Madrid niet. — Nooit“. — Hij neemt zijn courant weer ter hand en leest, zinnig voor zinnig, met een tevreden lachje in zijn oud gerimpeld gezicht, het verslag van de overwinning van het republikeinse volksleger bij Guadalajara.

's- Avonds 8 uur. Gesprek met een der Franse correspondenten in het hotel. Hij laat me een nummer zien van de „Petit Parisien“ van 16 Augustus 1936. Dit nummer bevat de volgende verklaring van Franco: „Ik zal Madrid nimmer bombarderen; — daar leven immers tienduizenden onschuldigen, die ik aan geen gevaren wil blootstellen.“

Commentaar overbodig.

's Nachts 3 uur. Ik hoor talrijke vliegers en telkens een doffe knal. Tien minuten later sterft het geluid weg.

28 Maart, 's-ochtends 8 uur.

Vijf minuten geleden ontplofte wederom — precies om dezelfde tijd als gisteren — vlak in de buurt van de Telefonica een granaat. Ze trof het balkon van het huis aan de overkant, dat naar beneden dreigt te vallen. De brandweer is al gearriveerd. Zo-even wordt me medegedeeld, dat 8 Junker-machines deze nacht talrijke bommen op een der voorsteden hebben laten vallen. Men spreekt van 8 doden en 20 gewonden.

's Ochtends 10 uur.

Weer de stad in. In lange rijen staan de vrouwen van Madrid voor de winkels te wachten. Madrid, dat door vijanden wordt belegerd, van brandstoffen en levensmiddelen voorzien, is geen gemakkelijke taak. Maar niemand klaagt en niemand protesteert. De langste rijen staan voor de bakkerswinkels, maar bijna voor alles moet men in de rij staan, ook voor tabak en sigaren. Vooral boter, suiker, eieren en vlees zijn schaars. De vrouwen van Madrid weten, dat het beste naar het front gaat, en zijn het niet alleen met deze maatregel eens, maar beseffen daardoor nog

duidelijker, dat hun discipline en de standvastigheid, waarmee ze al deze ontberingen verdragen, de soldaten aan het front ten goede komen. Het volk van Madrid leeft voor het front en het front leeft voor Madrid.

10.30 u. r. Ik wandel over het Carmen-plein in het hart van de stad. Ook hier is bijna elk huis verwoest, en worden tientallen lijken onder de puinhopen vandaan gehaald, maar thans — slechts enkele weken later — zijn deze ruïnes opnieuw bewoond, hoewel nog dagelijks Junckers, Heinckels en Caproni's de stad bombarderen en de regering er op aandringt, de stad te ontruimen. Maar kinderen spelen op de puinhopen „Republikein en rebel“, katten liggen in de zon te knipogen en vrouwen breiën sokken voor hun mannen in de loopgraven. Ze willen Madrid niet verlaten en schrijven hun mannen aan het front, dat het noodzakelijker is, nog beter te vechten.

11 u. r. Bezoek aan het Palazzo de Liria, het vroegere paleis van den hertog van Alva, beroemd door zijn grote verzameling Velasquez', Goya's, Murillo's en Greco's. Ook dit paleis is thans een puinhoop. Overblijfselen van een eeuwenoude wapenrusting liggen in de tuinpaden, scherven Chinees porcelein op het verschroeide gazon voor de ingang. Soldaten van het Vijfde Regiment hebben tijdens het bombardement onder levensgevaar het meeste kunnen redden, maar vele kostbare kunstwerken zijn verbrand. Aan de muren hangen flarden van verschroeide eeuwenoude gobelins. Mijn gids brengt mij met behulp van een ladder naar de vroegere badkamer van de hertogin. Zwart marmer, met goud ingelegd. Ook dit vertrek is verwoest. Vlak voor mijn voeten ligt een zwart-verbrande zilveren haarborstel.

„Waar zijn de hertog en de hertogin thans?“

„Natuurlijk bij de rebellen“.

„Weet je, hoe ze op het verlies van dit paleis met zijn kunstschatten hebben gereageerd? Zij zullen nu waarschijnlijk wel onenigheid hebben met Franco?“

„Welnee, ze hebben het bombardement immers zelf bevolen en wilden liever, dat alles werd vernietigd, dan dat dit museum door de regering voor iedereen toegankelijk zou worden gemaakt“.

Naast het paleis is een kazerne. Hier lag vroeger het lijfregiment van den hertog. Dit gebouw is thans door de regering als gevangenis ingericht, maar — daar de regering menselijker is dan de hertog van Alva — enkele maanden geleden ontruimd, omdat de gevangenen anders gevaar zouden lopen.

Is een krasser tegenstelling denkbaar? Deze hertog van Alva vernietigt de kostbaarste Spaanse kunstwerken liever dan ze tot gemeenschappelijk bezit te laten worden, en de arbeiders van Madrid redden deze schatten onder levensgevaar voor de gemeenschap.

Achter het verschroeide grasperk van het paleis zijn enkele broeikassen. De oude soldaat, die me heeft begeleid op mijn

tocht door de ruïnes, laat me met trots de primula's en viooltjes zien, die hij elke dag begiet.

„Zie je al die knoppen? Als je de volgende week hier nog bent, staan ze in volle bloei. Je moet dan beslist komen kijken". En hij neemt afscheid van me om ijlings zijn gieter te gaan halen. Ik denk aan Friedrich Schiller:

„Het oude stort in-een, de tijden worden anders en nieuw leven spruit uit de ruïnes".

's-Avonds 6 uur. Ik kom zoeven terug van mijn bezoek in de loopgraven van de Universiteitswijk. Om half twee is een onder-officier, de Noorse journalist, die hier ook in het hotel woont, mij komen halen. Men kan dit front immers na het middageten bezoeken en vóór het souper terug zijn. Men kan er zelfs met de Metro naar toe gaan. Niemand verwondert zich hier verder over; vrouwen en kinderen brengen hun vaders, zonen en broers eten en wasgoed, dat de wachtpost daar bij het begin der eerste loopgraven in ontvangst neemt. Bij ernstige familie-kwesties kan iemand zelf even uit de loopgraaf komen om enkele ogenblikken met zijn familie te spreken. De luitenant, die hier het bevel heeft — een Bask — ontving ons in zijn bureau, een kelder in een der laatste huizen voor het front. Aan de muur hingen kaarten van de Universiteits-wijk. Een radio speelde zachtjes Spaanse volksmuziek.

„Komen jullie de fascistten een handje geven? Een goed idee. Ik ga dadelijk mee".

Hij draagt een lange, donkerblauwe jas met vuurrode voering, een alpenmuts met een rode ster, en de gouden luitenantstrepes.

Vlak achter het huis beginnen de loopgraven, hier en daar beschut door gemetselde barricades. Wij zijn thans in de Universiteits-bibliotheek. Achter de schietgaten in de muur staan soldaten. Het geweer van één hunner rust op een deel „Anorganische Chemie", dat destijds bij Teubner in Leipzig verscheen, en zijn buurman, die niet zo lang is, staat op twee delen van Meyer's Konversations-lexicon. In de straat, waar deze loopgraaf op uitkomt, schijnt het Pharmaceutische Laboratorium te zijn geweest. Bommen en kogels hebben hier alles vernield, — behalve het dodenmasker van het Onbekende meisje uit de Seine, dat ons vreemd en onwezenlijk aanstaart. Telkens vallen schoten en horen wij het ratelen der machinegeweren. Een paar honderd meter verder, in het Westerpark, kwinkelen een paar merels. Franco's artillerie schijnt dus ook hen niet te kunnen verjagen.

De luitenant waarschuwt ons. Dit kruispunt is gevaarlijk en kan door den vijand, die zich in de huizen aan de overkant heeft verschanst, worden beschoten. Een voor een steken wij gebukt de straat over en verdwijnen weer in de loopgraaf aan de overkant. Enkele vijandelijke kogels ketsen tegen de muur, maar missen gelukkig hun doel.

„Die zijn niet gevaarlijk", — verkondigt de luitenant; — „als

ze zo hoog schieten, kun je er zeker van zijn, dat die kogels van de onzen komen".

"Van de onzen?"

"Ja, van de onzen in de loopgraven der fascistten, van rebellen, die eigenlijk bij ons behoren, maar door Franco worden gedwongen om in zijn leger te dienen. Ze schieten met opzet te hoog".

Wij zijn nu 200 meters van de fascistische loopgraven verwijderd. Door een kijkgat zie ik drie lijken liggen. Soldaten van het volksleger, die gisteren een uitval hebben gedaan, doch door de rebellen zijn doodgeschoten.

"Wij hebben hun lijken nog niet kunnen bergen, maar de fascistten kunnen ze ook niet halen. Vannacht zullen we het nog eens proberen".

Bij het Cuba-standbeeld houdt de loopgraaf op. Tussen ons en den vijand is nu nog maar 150 meter. Soldaten komen uit de beschutting en willen zich hier met ons laten fotograferen. Mijn Noorse collega heeft immers een Leica. Maar nauwelijks staan we in een groep bij elkaar, of de fascistten hebben ons in de gaten. Met een gierend gebrul ontploft op 10 meter afstand een granaat; kluiten aarde vliegen om ons heen, zodat de Noor zijn toestel laat vallen. Lachend om onze verschrikte gezichten, springen de Spanjaarden in hun hol terug. Tien minuten is het vuur zó hevig, dat we daar moeten blijven. Daarna lopen we — een voor een — gebukt terug naar de loopgraaf.

Voortdurend tiktakken de machinegeweren, die op het Hospital Clinica zijn gericht, waar de fascistten zich hebben verschanst. De luitenant tuurt door zijn kijker en meent, dat de vijand wat in zijn schild voert. Telkens en telkens fluiten de kogels om ons heen, en ontmoeten we soldaten op weg naar de voorste loopgraven. Ze komen uit de stad en groeten ons ernstig met opgeheven vuist: „Salut, camerade!"

"Liggen aan de overkant eigenlijk Marokkanen of Duitsers?"
 „In de eerste linies Marokkanen, — daarachter Duitsers. Maar de Marokkanen — merendeels arme drommels — worden door Duitse machinegeweren naar voren gejaagd".

Bij het avondeten zijn we weer in het hôtél terug.

Aan tafel vraagt iemand van het Thaelmann-bataillon, die met verlof in Madrid is, me met een ernstig gezicht, of ik weet, wat de grootste stad ter wereld is.

"Londen".

"Nee — Madrid. Lees de Duitse bladen er maar eens op na. Franco marcheert met zijn troepen immers reeds maandenlang door onze voorsteden".

's-Avonds 7.15. In de stad is een nieuwe oproep aan de bevolking aangeplakt:

"Madrid zal niet kunnen worden ingenomen, als wij allen de stad te hulp komen. De Spaanse verraders komen thans nog maar in de tweede plaats. Men heeft hen na hun verraad niet meer nodig. De legers der rovers treden nu op de voorgrond

met de bedoeling, ons land onder elkaar te verdelen. Dit zal en mag niet gelukken. Alle mannen en vrouwen zijn bereid, liever in de strijd tegen het fascisme te sneuvelen, dan zich aan de fascistische heerschappij te onderwerpen. — Nimmer zal Madrid een tweede Addis-Abeba, — nimmer Spanje een twee Abessinië zijn".

's-Avonds 7.30. De auto van de radio-omroep der Spaanse Vakvereniging, die me komt halen om straks tot de Hollandse en Vlaamse luisteraars te spreken over de aankomst van tweehonderd Hollandse fascisten in het leger der rebellen, staat reeds aan de overkant van de straat, vóór de Telefonica, te wachten. De chauffeur, die me enige dagen geleden reeds naar het Guadalajara-front heeft gebracht, staat in café Gran Via bij de bar een „anijs" met me te drinken. Plotseling een donderend lawaai: een granaat.

Voorbijgangers vluchten het café binnen. Twee minuten later komt een soldaat zeggen, dat de auto van de radio is getroffen. De granaat heeft het voorste gedeelte geraakt, zodat de motor en de zitplaatsen uit elkaar gerukt en vernietigd zijn.

„Dan zullen we om een andere wagen moeten telefoneren", zegt de chauffeur kalm. „Dat is de derde auto sinds Januari. Hopelijk krijg ik nu de nieuwe Ford".

's-Avonds 10.00. Op mijn kamer ligt een brief, waarin een collega me uitnodigt, hem morgen vroeg naar de Carro de los Angeles te vergezellen, waar generaal Miaja en „la Passionaria" 83 soldaten der rebellen, die onlangs gevangen werden genomen, zullen bezoeken.

's-Avonds 11 uur. Twee geweldige ontploffingen kort na elkaar. Daarna is het stil. Een kwartier later deelt een officier me mede, dat deze explosies in de Universiteits-wijk plaats hebben gevonden. Men heeft overdag gangen gegraven onder de posities der fascisten en deze thans in de lucht laten springen. Ongeveer zestig rebellen werden gedood en velen gewond.

29 Maart, 's-morgens 9 uur.

Ik heb vanochtend om 8 uur tevergeefs op de granaat gewacht. Eerst om 8.20 is ze verschenen en wel vijfhonderd meter van de Telefonica verwijderd ontploft. Beneden in de hall spreekt de portier me aan.

„Heeft u ook gemerkt, dat de granaat twintig minuten te laat was? En een heel eind uit de koers? Nu kunnen we de eerste dagen wel gerust zijn. Eerst waren het Duitsers, die ons beschooten. Nu zullen het wel Italianen zijn. Duitsers zijn altijd precies op tijd en schieten niet zo nonchalant. Nee, nee, nu is het niet zo gevaarlijk meer."

's-Morgens 10 uur. Op weg naar de drie-en-tachtig Spaanse gevangenen, dacht ik aan een artikel in het katholieke dagblad „la Croix", dat ik te Parijs vóór mijn vertrek naar Spanje toevallig in handen kreeg. Dit blad moest toegeven, dat alle krijgsgevangenen door de fascisten terstond gefusilleerd worden,

maar voegde hier — zonder de minste concrete aanwijzing — aan toe, dat de republikeinen hetzelfde deden.

Enkele dagen geleden heeft het Volksleger op de Carro de los Angeles — de Heuvel der Engelen — op een paar kilometer afstand van Madrid, deze drie-en-tachtig soldaten van het Spaanse leger, die aan de zijde der rebellen hadden gevochten, bij een gevecht gevangen genomen.

Het was doodstil, toen „la Passionaria” de zaal, waar de gevangenen zich bevonden, binnen trad. Opnieuw kwam ik onder de indruk van de grootheid dezer vrouw, die ik reeds enkele dagen geleden te Valencia ontmoette. Hetgeen ze tot de soldaten sprak, heb ik door een tolk laten opschrijven: —

„Broeders! Ik weet, dat gij van vrees zijt vervuld, omdat de vijand ons voorstelt als barbaren en moordenaars. Vreest niets! Uw levens zijn ons even heilig als de onze. Uw welzijn gaat ons evenzeer ter harte als ons eigen. Weest gerust en waardeert thans het verschil dat er tussen hen en ons bestaat! Indien wij de gevangenen waren geweest, zou men ons op staande voet hebben gefusilleerd. Gij-lieden daarentegen zult in vrijheid worden gesteld en andere mensen worden. Ziet gij thans, dat er een hemelsbreed verschil bestaat tussen het kamp, dat gij hebt verlaten, en hetwelk gij nu hebt betreden? Weest arbeiders en beseft, dat gij slachtoffers zijt geweest van de heerszucht der rijken en van een aantal militairen, die hun beloften jegens u niet zijn nagekomen. Men zal u hebben gezegd, dat de roden een stel moordenaars zijn. Gij hebt reeds gezien, dat dit niet waar is. Hier zijt gij, zonen van het volk, en uw levens zullen worden gerespecteerd. Men zal u kleden en voeden. Dat is nu de Spaanse Republiek, die men rood noemt, en die in werkelijkheid niets anders is dan een ware democratische republiek: — een vaste steun voor alle beschaafde volkeren”.

3 uur 's-middags. Toevallig bezoek ik het verenigingslocaal der sociaal-democratische vrouwen van Madrid. Ze bestormen me met vragen en zijn niet erg tevreden over hun kameraden in de anderen landen van West-Europa.

„Het is niet voldoende, dat men ons kleren en wollen sokken zendt, ook al hebben wij die nog zo nodig en al zijn we dankbaar voor deze hulp.

„Wat doen de anti-fascisten in het buitenland? Hoe is het mogelijk, dat het wrede drama van onze stad, waar onze kinderen, de schilderijen van Velazquez en Goya, de boeken van Cervantes en Lopez de Vega, de werkplaatsen van onze mannen en de laboratoria van onze geleerden dagelijks worden vernietigd, niet alle beschaafde mensen in opstand brengt?

„Beseffen ze eigenlijk wel voldoende de omvang van deze misdaad?

„Wij kunnen niet begrijpen, dat ons lot, — het feit dat onze huizen worden verwoest, onze moeders, kinderen en zusters gedood, — dat we elke nacht een toevlucht moeten zoeken in de Metro, — de anti-fascisten in Londen, Parijs, Brussel en

Amsterdam niet tot het inzicht brengt, dat dit ook hun lot zal zijn, zodra Hitler en Mussolini met hun legers van barbaren Frankrijk, Engeland, België en Holland binnen dringen? Zullen de democraten, de liberalen, de anti-fascisten van Europa, hun fout eerst begrijpen, als het te laat is? Want zij begaan een verschrikkelijke fout, als ze hun regeringen niet noodzaken om de vrijheid en de democratie van ons land te verdedigen..."

Telkens meer vrouwen komen binnen en nemen deel aan het gesprek.

"Evacueren? — Madrid ontruimen? — Maar wij willen Madrid helpen verdedigen. Deze kinderen willen bij hun vaders, dicht bij het front blijven. Wij willen onze mannen aanvuren en liever weduwen van helden dan vrouwen van lafaards zijn".

Na dit onderhoud laten deze vrouwen me het gebouw zien, waar ze tegenwoordig vergaderen. Het paleis van een markies, die bij het begin van de oorlog de wijk heeft genomen naar het buitenland, en dat thans door de regering aan de sociaal-democratische vrouwen van Madrid in bruikleen is afgestaan. Een der bestuursleden haalt de sleutels der andere vertrekken, en vol trots tonen de vrouwen me het Meissner servies, waar geen stofje op zit, de antieke stoelen, die goed in de was zitten, en de Perzische tapijten, die elke week worden uitgeklopt en een „grote beurt" krijgen.

's- Avonds 5 u u r. De avondbladen delen mede, dat de drie-en-tachtig gevangenen van-middag door de militaire rechtbank zijn vrijgesproken, daar deze van oordeel was, dat elke schuld berust bij de superieuren, die hun autoriteit hadden misbruikt om een opstand tegen de regering te ontketenen, en dat al deze soldaten dientengevolge onschuldig zijn aan de invasie van het buitenland, aan de vele massa-terechtstellingen en de bombardementen van Madrid en andere Spaanse steden. Morgen reeds zullen ze bij het volksleger worden ingelijfd. Zal „la Croix" dit ook aan haar lezers mededelen?

's- Avonds 6 u u r. Naast hotel Gran Via, waar ik deze aantekeningen zit te maken, is een kwartier geleden een granaat in een woning op de zesde verdieping ingeslagen. Het ijzeren balkon dreigt thans naar beneden te vallen, en miliciens waarschuwen de voorbijgangers. De twee jongetjes, die ik elke dag het hotel voorbij zie komen, staan op straat te kijken. Ze wonen op de eerste verdieping van het huis, waar zo juist de granaat is ontploft, en zijn op weg om een brood te halen voor het avondeten.

"Onze ruiten zijn niet gesprongen".

"Die op de tweede verdieping ook niet".

"Goed, dat wij geen balkon hebben".

"Ja, maar laten we nu maar gaan, anders moeten we helemaal achter in de rij staan. Het was toch maar op de zesde verdieping, niet bij ons".

's- Avonds 9 u u r. In het „Capitool", een bioscoop aan de Gran Via, wordt een Russische film gedraaid: „de drie Vrien-

dinnen". Lange rijen mannen, vrouwen en kinderen, stonden te wachten om binnen gelaten te worden. Eindelijk vonden we een plaats. Vóór de voorstelling begon, hield een soldaat met zware kaplaarzen aan en een pistool in zijn gordel, een korte toespraak. Hij sprak heel rustig en bedaard, en verklaarde ons het verband tussen de gebeurtenissen in deze film en de werkelijkheid van heden. „De drie Vriendinnen" behandelde immers de aanval op Petrograd in 1919. De uitspraken en discussies in de film over de noodzakelijkheid van loopgraven en barricades in de straten werden nu en dan door applaus onderbroken. Het publiek scheen een deel van de film te zijn. Aan het eind van de film, toen de beschieting van een der voorsteden van Petrograd op het doek werd vertoond, was het geluid der ontploffingen in de luidspreker nauwelijks te onderscheiden van dat der 3 of 4 echte granaten, die op dat ogenblik tijdens de voorstelling vlak in de buurt ontploften. Maar niemand dacht er aan, de zaal te verlaten, en de belangstelling voor de film was op dat ogenblik groter dan voor de werkelijkheid op straat.

Bij de uitgang stopt iemand me een stroobiljet in de hand. Ik kan in het donker der Gran Via slechts de eerste zin lezen: „De bevrijding van Spanje van het juk van het fascisme is geen privé-zaak der Spanjaarden, maar de gemeenzame zaak van de gehele beschaafde mensheid".

NO PASARAN

EM. VAN LOGGEM

Steeds gaat de tijdsloop voort naar hoger licht.
Steeds stuurt stuwend naar de toekomst de vooruitgang.
Tredend door de eeuwenrijen, als een hoge ladder opgericht,
Is het doe van deze tijdsduur. En de ondergang
Van oude, afgeleefde stelsels onafwendbaar.

Voor Madrid wordt onze tijd ten eind gevochten.
Het tot dood gedoemde stelsel strijdt nog op de baar,
En heeft ondergang en levenswil in bloed te-zaam gevlochten
Tot een dreigend, al-vernietigend gevaar
Voor hen, die vrede als beschavings-einddoel zochten.

Bloed is zeer goedkoop bij 't strijden naar behoud.

Daar onafwendbaar tijd naar de vernieuwing gaat
En steeds in strijd en bloed een nieuw zijn wordt geboren
En daar de geest der mensheid in haar stuwning staat:
„Madrid gaat door haar toekomst-roeping niet verloren".

Omdat de mensheid steeds op hoger goed vertrouwt.

Omdat de minst miliciën vecht in 't besef hiervoor.
No pasaran. Zij komen er niet door.

COMMUNISME EN GODSDIENST

Ir. A. STRUIK

I. HERGROEPING IN DE GODSDIENSTIGE WERELD

Een dam opwerpen tegen het fascistische gevaar, om vervolgens het fascisme terug te drijven en te verslaan — ziedaar thans de voornaamste taak der anti-kapitalistische politiek. Zonder het fascisme terug te dringen, dat met een barbaarse geweldsheerschappij de economische grondslag der kapitalistische klassenmaatschappij wil handhaven, is geen vooruitstrevende politiek mogelijk.

Dit vraagstuk voert in de Nederlandse politiek tot een hergroepering van verschillende richtingen en stromingen. Voor de communisten betekent dit niet alleen een herziening van de verhouding tot de sociaal-democratie, maar ook tot de christelijke en katholieke volksdelen die — zoals de verhoudingen hier nu eenmaal liggen — talrijker zijn, dan de sociaal-democratische. Omgekeerd zal ieder, die het fascistische gevaar voor de volksrechten en culturele waarden beseft, de verhouding tot de communisten onder het oog behoren te zien. Het gaat hier om hoge belangen, met ver-strekkende consequenties.

Een eigenaardigheid van Nederland is, dat de politieke gezindheid van een zeer groot deel van de godsdienstigen bepaald wordt door de godsdienst, die zij aanhangen. Daardoor wordt het politieke vraagstuk van de verhouding van de communisten tot de godsdienstige partijen voor een belangrijk deel bepaald door de verhouding tussen communisme en godsdienst. Het fascisme heeft zijn breekijzer gezet in de katholieke en christelijke partijen. Dit is geen wonder. In deze partijen waren van ouds zeer reactionaire kapitalistische elementen met democratisch voelende volksmassaas verenigd. Deze laatsten hebben echter uit de aard der zaak veelal een direct kapitalistische en reactionaire koers van hun leiding geduld.

Met name van de Rooms Katholieke Staatspartij hebben zich elementen losgemaakt die zich openlijk voor de N.S.B. of voor Zwart Front hebben uitgesproken. Bij de verkiezingen in 1935 viel het op, hoe in bepaalde katholieke streken, bijv. in Limburg, de N.S.B. hoge stemmenpercentages behaalde. Deze katholieke N.S.B.ers rebelleren openlijk tegen de maatregelen, die de kerk tegen hen neemt, en voeren een scherpe politieke campagne tegen de Rooms Katholieke Staatspartij. Zij vormen voor haar een ernstiger gevaar, dan haar ooit van de zijde van democratische opposities heeft bedreigd. Maar ook binnen het raam der R.K.S.P. vormt zich een vleugel, die in haar reactionair-kapitalistische orientatie het fascisme nadert, die het parlementaire stelsel in Nederland wil afschaffen en zulk een invloed uitoefent, dat ten aanzien van de strijd in Spanje, dit brandpunt van de worsteling tussen democratie en fascisme, de voornaamste organen der R.K.S.P. zich openlijk voor Franco uitspreken.

Deze vleugel verzet zich met hand en tand tegen elke neiging onder het katholieke werkende volk om — in overeenstemming met zijn eigen politieke belangen tot een anti-fascistische concentratie van de volkskrachten te komen, welke ze als het werk des duivels voorstelt. Deze reactionaire katholieke vleugel beeft heel goed, dat het fascisme in Nederland, zoals het ook in Duitsland gedaan heeft, een einde zou maken aan het politieke katholicisme, de R.K.S.P. zou verbieden, de katholieke jeugdorganisaties ontbinden, en de vruchten van de „schoolstrijd” vernietigen.

Maar als echte verdedigers van de bourgeoisie vrezen de aanhangers van deze vleugel de volksfront-gedachte, die zij „communisme” noemen, omdat zij de macht van de anti-kapitalistische volksmassaas duchten. Zij kiezen zonder aarzeling voor het fascisme, als de democratische volksmassaas zich door hun eenheid versterken, ondanks de schade die deze houding voor de kerk betekent. Want zij zijn in de eerste plaats kapitalistisch en dan pas katholiek.

Zij verklaren — zoals de reactionaire redactie van het R.K. dagblad „De Tijd” het op 21 April j.l. onomwonden deed — dat niet het fascisme, maar het communisme „staatsvijand nummer één” is, en voeren daarom een gruwel-campagne tegen de communisten — waarbij zij met onbeschaamde vrijmoedigheid de grootste vervalsingen hanteren en in het bijzonder de communisten als de vervolgers van het geloof voorstellen.

Zij verzwijgen opzettelijk, dat zoals in Nederland de verhoudingen liggen, de katholiek-democratische massa in een volksfront een grote rol zou kunnen spelen — zoals dit bijv. ook in het katholieke Baskenland het geval is, waar de communisten en sociaaldemocraten zich goede bondgenoten van de katholieken tegen het fascisme tonen. Deze katholieke reactionairen geven er de voorkeur aan, de communisten voor te stellen als lieden, die het speciaal op de kerken en het geloof voorzien hebben en die hun ware wezen achter een huichelachtig masker verbergen, als wolven in schaapsvacht. Het wordt namelijk een gebruik bij allen, die de eenheid van het werkende volk wenssen te verhinderen, om de communisten als huichelaars voor te stellen, naarmate deze er thans beter in slagen, de brede volksmassaas te overtuigen dat zij oprechte strijders voor de hoogste menselijke goederen zijn.

Het is tekenend, dat zelfs de voorzitter van het R.K. Werklieden Verbond de Bruyn, een arbeidersleider dus, openlijk zijn voorkeur heeft uitgesproken vóór Franco tegen Cabellero.

Evenals de Rooms-Katholieke Staatspartij, vertoont ook de anti-revolutionaire partij van Minister Colijn het beeld van een kerkelijk-politieke partij, waar een groot-kapitalistische leiding haar politiek ten bate van de grote ondernemers aan een democratische, hoofdzakelijk kleinburgerlijke, massa oplegt, die meent aan haar godsdienstige overtuiging een onderworpenheid aan deze grootkapitalistische politiek verplicht te zijn.

Ook hier het beeld van een leiding, die een egoïstische klasse-politiek — die der „aanpassing” — te verdedigen heeft, waarbij het grootkapitaal de vruchten plukt en de volksmassaas door verlaging van het levenspeil het tribuut betalen, en ook hier stelt men uit dien hoofde de volksfrontpolitiek als een communistische sluwheid voor. De leiding van deze anti-revolutionaire partij verweert zich tegen het fascisme, maar niet principiëel. Een bondgenootschap met dit fascisme tegen de democratische volksmassaas blijft mogelijk, evenals in Duitsland vlak voor de komst van het Hitlerbewind de christelijk-sociale partij bij de verkiezingen haar lijsten met die van de Nazi-partij verbonden heeft. Bij dergelijk groot-kapitalistische christelijke leidingen weegt het behoud van de huidige kapitalistische eigendomsverhoudingen zwaarder dan het belang van de christelijke kerk. Voor haar is de massa een passieve kracht, die passief gehouden moet worden en niet door een volksfrontpolitiek tot democratische activiteit mag worden gewekt. Voor haar geldt ten opzichte van de massa harer aanhangers, het woord van Colijn in zijn jongste verkiezingscampagne: „het volk troost zich bij de gedachte, dat God de wereld regeert en op zijn tijd uitkomst zal geven” ...

II. GELOOFSVERVOLGING IS STRIJDIG MET HET MARXISME

De volksfrontpolitiek keert zich tegen deze gedachte, dat de massa passief moet afwachten. Zij wil het volk activeren — voor het te laat is — tegen het fascisme en voor het behoud van de vrede.

Daarom kan deze volksfrontpolitiek niet gericht zijn tegen het geloof. Een anti-fascistische massa-politiek in Nederland heeft een loyale samenwerking tussen gelovigen en ongelovigen nodig, waarvoor wederzijdse eerbiediging van overtuigingen vereist is. Daarmede houden de communisten rekening. Omgekeerd veranderen ook de stemmingen bij de gelovige massa onder de invloed van het fascistische gevaar. In Frankrijk hebben verscheidene gelovige katholieken de hand, hun door de communisten toegestoken, gegrepen, en in het Baskenland hebben zij die hand zelfs krachtig gedrukt. Ook in Duitsland wees het proces tegen kapelaan Rossaint en de R.K. jeugdleiders uit Düsseldorf er op, hoe de droeve ervaring, met het nationaal-socialisme opgedaan, tot samenwerking tegen het fascisme noopt. Daar gaat het er immers voor het nationaal-socialisme niet alleen om „de politiek van de kansel te verdrijven”, zoals de N.S.B. hier zegt, maar daar wil het de katholieke kerk door de „Duitse kerk” vervangen. Het katholieke geloof moet verdrongen worden door de afgodendienst der Nazi-leiders, met zijn verheerlijking van Wodan en andere oorlogsgoden. In zijn laatste Encycliek over de toestand in Duitsland: „mit brennender Sorge”, spreekt Paus Pius XI dan ook over de „met alle middelen werkende principiële vijandschap jegens Christus en zijn „kerk” en over de „vernietigende godsdienststrijd” die in Duitsland

wordt gevoerd. Herhaaldelijk breken katholieke massabewegingen uit, zoals onlangs in Westphalen en Oldenburg, gericht tegen de fascistische aanslagen op de kerk, haar dienaren en symbolen.

In deze situatie is het, dat de communisten het ondubbelzinnig uitspreken en toelichten, dat zij alles willen doen om deze godsdienstige massa in haar anti-fascistische strijd te versterken en bereid zijn, zijde aan zijde met de godsdienstige massa voor de vrijheid van het geloof op te komen.

De verklaring van de Communistische Partij van Nederland, dat zij „elke vorm van geloofsvervolging verwerpt en streeft naar het gemeenschappelijke verweer met de gelovige Nederlanders tegen de gewetensdrang, de gewelddaden tegen de kerken en de rassenvolging, waaraan het fascisme zich schuldig maakt”, is trouwens volkomen in overeenstemming met de opvattingen van het wetenschappelijk Marxisme.

Een geloofsvervolging, zoals het fascisme er zich in Duitsland aan schuldig maakt, wordt door de communisten zowel principiëel als op tactische gronden verworpen — in het verleden, thans en in de toekomst, in Nederland en elders. Zo heeft Friedrich Engels, de trouwe medestrijder van Karl Marx, zich in 1874 in krachtige bewoordingen gekeerd tegen de eis van het verbod van iedere godsdienstige organisatie, opgesteld door aanhangers van den Fransen socialist Blanqui, en veroordeelde hij dergelijke eisen als schadelijke anarchistische frasen, die de strijd der onderdrukte volksmassas bemoeilijken. Ook in de „Anti-Dühring” — zijn polemieek tegen den Duitsen prof. Dühring — komt Engels op tegen de gedachte, dat de godsdienst in de socialistische maatschappij moet worden verboden.

De godsdienst op deze wijze te bestrijden, meent Engels, betekent „Bismarck te overbismarcken”. Hij doelt hier op de strijd, die Bismarck in de jaren '70 van de vorige eeuw door middel van politie-vervolgingen tegen de katholieke Centrum-partij voerde. Door deze strijd heeft Bismarck het strijdbare katholicisme juist sterker gemaakt, en bemoeilijkte hij tegelijkertijd de bevrijdingsstrijd der massa, omdat inplaats van de politieke, de godsdienstige geschillen op de voorgrond traden.

Lenin heeft in zijn opstel: „Over de verhouding van de Arbeiderspartij tot de godsdienst” in 1909 uitvoerig het schijnbare „beginselloos weifelen” van het Marxisme ten opzichte van de godsdienst behandeld. Hij schreef:

„Voor lieden, die het Marxisme oppervlakkig kennen, lieden, die niet kunnen en willen denken, is deze verhouding een kluwen van zinloze tegenstrijdigheden en weifelingen van het Marxisme: een brei uit „consequent atheïsme” en „consideratie” ten aanzien van de godsdienst, een beginselloos weifelen tussen de revolutionaire oorlog tegen God en de laffe wens om den gelovigen arbeider naar de mond te praten, de angst hem af te schrikken enz., enz. In de literatuur van de anarchistische fra-

seurs kan men vele in deze stijl gehouden uitvallen tegen het Marxisme vinden.

„Wie echter enigermate in staat is, zich tegenover het Marxisme ernstig te verhouden, de wijsgerige grondslagen daarvan en de ervaringen der internationale sociaal-democratie te doorgronden, die zal gemakkelijk inzien, dat de tactiek van het Marxisme in verband met de godsdienst buitengewoon consequent en door Marx en Engels doordacht is, en dat datgene, wat dilettanten en onwetenden voor heen-en-weer-zwalken houden, een directe en onvermijdelijke conclusie uit het dialectisch materialisme is. Het is volledig onjuist om te menen, dat de schijnbare „matiging“ van het Marxisme met betrekking tot de godsdienst haar verklaring vindt in zogenaamde „tactische overwegingen“, in de zin van de wens „niet af te schrikken“ enz. Integendeel: de tactische lijn van het Marxisme is ook in deze vraag onverbreekelijk met zijn wijsgerige grondslagen verbonden.”

Lenin laat dan uitvoerig zien, hoe het leidend beginsel voor een Marxist de ontplooiing van de strijd van de uitgebuite massa tegen haar onderdrukker is. Hij haalt het voorbeeld aan van een staking in een streek, waar vele arbeiders in een christelijke vereniging zijn georganiseerd en aan God geloven.

„De Marxist moet onvoorwaardelijk het succes van de staking op de voorgrond schuiven, moet vastbesloten in deze strijd een scheiding van de arbeiders in Atheïsten en Christenen tegenwerken, moet energiek een dergelijke scheiding bestrijden.

„Atheïstische propaganda kan onder zulke omstandigheden niet alleen overbodig, maar schadelijk zijn — niet van het standpunt van kleinburgerlijke overwegingen over het afschrikken van achterlijke arbeiders, het verliezen van een parlamentszetel enz., maar van het standpunt van de werkelijke vooruitgang van de klassenstrijd”.

Waar de zaken in een staking zo staan, is het duidelijk, dat het in de strijd voor de rechten van het werkende volk tegen het fascisme, in de strijd voor het behoud van de vrede en de veiligheid voor Nederland, voor den Marxist met nog meer klem geldt, alles te vermijden, wat het aan de reactionairen zou vergemakkelijken om de scheiding tussen gelovige en ongelovige anti-fascisten en democraten in de hand te werken.

De geloofs- en rassenvolging, door het fascisme toegepast, is dus strijdig met de opvattingen van het Marxisme. Zij blijkt in de historie niet strijdig te zijn geweest met de godsdienstige opvattingen. Het katholicisme heeft met de vreselijkste vervolgingen, met inquisitie en de verbranding van kettters tegen de reformatie gewoed. De reformatie heeft op haar beurt de katholieken vervolgd, en de katholieke kerk herdenkt nog steeds haar martelaren in deze strijd. Nog in de negentiende eeuw is de Nederduits-Hervormde kerk met grove middelen tegen de Doleantie opgetreden.

Socialisten en communisten zijn voor vrijheid van geweten en verwerpen zulk een ketterjacht als schadelijk en ondoelmatig

voor de bevrijdingsstrijd. De Marxisten onder hen, die anti-godsdienstig zijn, zijn immers van mening, dat de godsdienst verdwijnen zal met het kapitalisme. Zo betoogt Karl Marx in het eerste deel van „Das Kapital“:

„De godsdienstige weerspiegeling van de werkelijke wereld kan in het algemeen slechts verdwijnen, zodra de verhoudingen van het praktische dagelijkse leven voor de mensen elke dag doorzichtig-logische betrekkingen tot elkander en tot de natuur vormen. De gestalte van het maatschappelijke levensproces, dat wil zeggen van het stoffelijk productieproces, laat slechts haar mystieke nevelsluier vallen, zodra zij als product van vrij-samenlevende mensen onder hun bewuste planmatige controle staat“.

Gelijksoortige gedachten zijn in Engels' „Anti-Dühring“ te vinden, waar hij zowel het ontstaan der religie als haar onvermijdelijk einde nagaat. Het komt ons voor, dat de ontwikkeling in de Sowjet-Unie de theoretische gedachtegang van Marx en Engels bevestigt.

III. HET VOORBEELD VAN SPANJE EN RUSLAND

De gelovigen, die, omdat de Marxisten bovenstaande opvattingen huldigen, schade voor hun geloof vrezen bij nauwer contact in de gezamenlijke strijd tegen het onchristelijke en barbaarse fascisme met communisten, tonen wel heel weinig vertrouwen te hebben in de wortels, die de godsdienst in de geesten der gelovigen heeft geschoten. Andere overwegingen spelen hierbij echter de voornaamste rol. Zo heeft Lenin er op gewezen, hoe het de reactionaire bourgeoisie is, die met behulp van de godsdienst het werkende volk poogt te verdelen. In Nederland zijn het de grootkapitalistische kringen in de christelijke partijën, die een volksfront voor onmogelijk verklaren, niet uit overwegingen van volksbelang, maar om verdeeldheid tussen gelovigen en ongelovigen te kweken, in het belang van het kapitalisme.

Lenin schreef hierover:

„De eensgezindheid van de werkelijk revolutionaire strijd van de onderdrukte klasse voor het tot standkomen van een paradijs op aarde is voor ons belangrijker dan de eensgezindheid van de meningen van de proletariërs over het paradijs in de hemel. Dat is de reden, waarom wij in ons program niets over ons atheïsme uiteenzetten en niets mogen uiteenzetten. De wetenschappelijke wereldbeschouwing zullen wij steeds propageren; de inconsequentie van een of anderen Christen te bestrijden is voor ons ontoelaatbaar.“

„De reactionaire bourgeoisie heeft overal gepoogd en begint ook thans weer bij ons te pogen, de godsdienstige haat te ontketenen om de oplettendheid van de massa van de werkelijk belangrijke en fundamentele economische en politieke vraagstukken af te leiden“. „Deze reactionaire politiek van de verdeling der proletarische krachten, die zich heden hoofdzakelijk in po-

groms der Zwarte Honderd¹⁾ uitspreekt, zal morgen misschien ook een of andere meer verfijnde vorm bedenken. Wij zullen tegenover haar in ieder geval de rustige, vasthoudende en geduldige, ieder opblazen van ondergeschikte meningsverschillen schuwende propaganda der proletarische solidariteit stellen."

In Nederland zijn inderdaad de methodes van de reactionaire leiders der christelijke partijen om het volk te verhinderen, zijn eenheid te vinden, meer verfijnd dan die, waarop Lenin doelde. Baron van Wijnbergen, prof. Romme of Minister de Wilde organiseren geen pogroms; dat laten ze over aan de barbaren van deze tijd: de fascistten. Maar ze proberen wel, de christelijke massa's de gedachte bij te brengen, dat de godsdienstige opvattingen een onoverkoombaar beletsel zijn, om samen met sociaal-democraten en communisten de beveiliging van Nederland tegen het fascisme te organiseren.

Bij hen is namelijk niet het anti-fascisme overwegend, maar het behoud van het kapitalisme. Aansluitend aan Lenins woorden, is het onze taak, hardnekkig en geduldig de godsdienstige massa te overtuigen dat onze verschillende opvattingen over het „hier-namaals" geen beletsel zijn, om gezamenlijk er voor te zorgen dat Nederland geen fascistisch concentratie-kamp naar Duits model wordt.

De grootkapitalistische vleugel der kerkelijke partijen poogt in het bijzonder de godsdienstige massa gescheiden te houden van haar ongodsdienstige lotgenoten door haar in een angststemming te brengen, omtrent de gruwelen en ellende, waarin het communisme haar zou storten. Het is immers in het bijzonder de Christelijke pers, die de meest fantastische verhalen over de Sowjet-Unie opdist, waarbij de afgestroopte mensenhuiden in de Russische gevangnissen en de „kinderlijkjes-in-blik" van Dominé Krop een zekere vermaardheid zijn gaan genieten. Voortdurend wordt gewaarschuwd tegen de „Roden", die hier zo tam schijnen, maar in het buitenland, met name dan in Rusland en Spanje, het geloof tot bloedens toe zouden vervolgen.

Spanje is echter wel het duidelijkste bewijs, dat Volksfront-politiek zich niet tegen de godsdienst richt, maar tegen het fascisme.

Spanje toont juist de mogelijkheid van de loyale samenwerking tussen katholieken, sociaal-democraten en communisten. Al behoren de Baskische katholieke nationalisten niet tot het Volksfront, zo bestaat toch tussen hen en het Volksfront een volkomen eenheid ten opzichte van het gemeenschappelijke doel: het winnen van de oorlog. Daarbij behoudt de katholieke kerk de volledige vrijheid voor de uitoefening van haar eredienst. Wel

¹⁾ De „Zwarte Honderd" — zo noemden men de door de „Bond van het Russische volk" (een in 1905 opgerichte bond van grootgrondbezitters, bourgeois, politiebeambten enz.) samengestelde bendes, die pogroms tegen de Joden, alsmede tegen revolutionaire arbeiders en intellectuelen op touw zetten.

worden in het Baskenland kerken en kloosters verwoest — zoals in Guernica. Maar hier zijn de vernielers juist de zelfde nationaal-socialisten, die ook in Duitsland de katholieken vervolgen. De katholieke minister-president van het Baskenland heeft met graagte de steun van Franse en andere communisten aanvaard, die drie schepen met levensmiddelen naar het hongerend Bilbao uitrustten en hulp verlenen bij de evacuatie van vrouwen en kinderen.

Natuurlijk bestaat er bij grote delen van het Spaanse volk afkeer en wantrouwen tegen de kerkelijke wereld, die zich immers grotendeels met de klasse der grootgrondbezitters had verbonden en als verdediger van barbaarse feodale toestanden optrad. Onlangs is bij de uitgeverij „De Gemeenschap” een boekje verschenen „Een katholiek Spanjaard over Spanje”, van de hand van J. M. de Semprun y Gurrea, die opmerkt: „Voor dengene, die de toestand ter plaatse bestudeerd heeft, is de diep in de ziel van het Spaanse volk verborgen wortel van het anti-clericalisme een bitter verwijt aan de priesters, niet om hun priesterschap, maar slechts omdat zij niet leefden in overeenstemming met hun waardigheid”.

Het is echter juist de Communistische Partij van Spanje geweest, die, terwille van de overwinning, met kracht tegen elk anarchistisch drijven tegen het godsdienstig geloof optreedt. Terecht merkt dan ook de „Haagse brieveschrijver” in „De Tijd” van 18 Januari op: „Het zijn de bolsjewiki (bedoeld zijn: de Spaanse communisten) die... vooral op tucht aandringen en op samenbundeling van alle volkskrachten met het ene en uitsluitende doel, de burgeroorlog te winnen. Daarom prediken zij ook in Spanje gematigdheid jegens en vrijheid voor de katholieke godsdienst.”

De sympathiën van een groot deel van de katholieke en christelijke pers in Nederland voor de Burgos-regering zijn dan ook geen betuigingen van solidariteit met het Spaanseatholicisme, maar met het Spaanse fascisme. De christelijke leer wordt doorgaans zo uitgelegd, dat zij de gelovigen vermaant, de rechtmatig aan de macht zijnde regering te steunen; voor vele Nederlandse Christelijke leiders schijnt deze regel voor Spanje niet meer te gelden, daar zij de rebellenregering ondersteunen. Erger: door bepaalde katholieken is Franco als voorbeeld gesteld en ook voor Nederland het recht op opstand tegen een wettig democratisch gezag gepredikt (Pater Regout in zijn lezing voor de Algemene R.K. Officierenvereniging te 's-Gravenhage).

In de Spaanse burgeroorlog is de godsdienst noch uitgangspunt, noch einddoel. Het lot van de kerk in Spanje hangt echter af van de rol, die zij in deze burgeroorlog speelt. Blijft de kerk in grote meerderheid de macht, die in bondgenootschap met de rijken het volk verhinderen wil vooruit te komen, dan zal het Spaanse catholicisme de grootste schok sinds eeuwen ondergaan. Er is echter ook een sterke stroming onder deze katha-

lieken, die het fascisme een schande voor het Christendom noemen en die in de heldhaftige strijd van het Spaanse volk om vrijheid en onafhankelijkheid de beloften zien voor een vernieuwing van het christelijk geloof.

In het oude Rusland is het het noodlot van de kerk geweest, dat zij een direct onderdeel van het vreselijke czaristische uitzuigings- en onderdrukkings-apparaat was. Zelfs liberale politici kwamen tegen de kerk in verzet, omdat zij door haar „zwarte honderd“-politiek het volk van zich vervreemde. Met het czarisme viel de machtige Grieks-katholieke kerk in-een, en toen haar resten, steunend op haar geestelijke invloed, de nieuwe Sowjet-macht en ook de socialistische orde, die zij vestigde, bleven strijden, trad de Sowjet-macht tegen deze kerk en haar dienaars op. Het duurde tot 1923, voor de Grieks-katholieke kerk de nieuwe maatschappelijke orde erkende en verklaarde, alle banden met de contra-rev. machten te verbreken. De R.K. kerk, die ook in enkele delen van de Sowjet-Unie bestond, kwam niet met het Sowjet-gezag tot overeenstemming en bleek herhaaldelijk het kanaal voor een propaganda, gericht tegen de socialistische grondslagen van de Sowjet-staat en in dienst van haar buitenlandse vijanden. Men kan moeilijk verwachten, dat de Sowjet-staat zonder verweer de grondslagen van haar maatschappij laat ondermijnen, door wie het ook zij.

De Grieks-katholieke kerk, zoals deze thans nog in Rusland bestaat, heeft zich echter op de grondslag van de socialistische orde gesteld, heeft het kapitalisme als doodzonde veroordeeld en de rechtvaardigheid der sociale revolutie erkend. De huidige Sowjet-grondwet erkent in het hoofdstuk over de fundamentele rechten en plichten der burgers uitdrukkelijk „de vrijheid in de beoefening van de godsdiensten en de vrijheid van anti-godsdienstige propaganda voor alle burgers“. Zolang de bestaande kerken niet tegen de wetten der Sowjet-orde opkomen, die als „heilige en onaantastbare grondslag“ het maatschappelijke socialistische eigendom kennen, zal de Sowjet-staat hun niets in de weg leggen. Doch door wat zij in de revolutiejaren gedaan hebben, hebben de kerken natuurlijk enorm en snel aan autoriteit ingeboet. De geschiedenis van de kerk in de Sowjet-Unie laat duidelijk zien, hoe snel zij kan aftakelen, als zij zich opwerpt tot verdediger der kapitalistische orde en zich tegen het volk met de reactionaire machten verbindt.

IV. DE GODSDIENSTIGE WERELD IN NEDERLAND VOOR DE KEUZE

We zagen reeds, dat het in het algemeen niet verwonderlijk is, wanneer de kerk zich tot gangmaker voor een reactionaire politiek leent, en dat het dus voor democratisch-voelende gelovigen niet gemakkelijk moet zijn, zich aan de reactionaire invloeden binnen de kerkelijke organisaties te onttrekken.

Toch is de vraag gewettigd, of de godsdienstige wereld in Ne-

derland uit de ervaringen in Rusland, Spanje en ook Duitsland niet leren kan. De reactionairen, die zich bij hun afwijzing van de volksfrontsgedachte op de schade, in Spanje en Rusland aan de kerk toegebracht, beroepen, gaan er blijkbaar van uit, dat de kerkelijke organisaties steeds en altijd aan de zijde van de reactie en van het grote bezit moeten staan. Toch is er een groot verschil tussen de kerken in de genoemde landen en zoals die zich in Nederlandse verhoudingen hebben ontwikkeld. In Nederland zijn de kerken niet de steunpilaar van een feodale orde, die sinds eeuwen al niet meer bestaat. De kerken daar misten de omvangrijke ervaring op maatschappelijk gebied, die bijv. de R.K. kerk in Nederland bezit. Daardoor misten zij ook het vermogen, zich tijdig aan de veranderde politieke verhoudingen aan te passen. In Nederland daarentegen bestaan vele confessionele organisaties, die naar haar samenstelling democratisch kunnen zijn, omdat de massa van haar leden tot het werkende volk behoort. In de eerste plaats valt daarbij op de confessionele vakverenigingen te wijzen. In de loop der laatste tientallen jaren hebben zij dikwijls als werktuig in handen van het kapitalisme gediend. Uit oppositie daartegen zijn, wel is waar kleine, democratisch-confessionele organisaties ontstaan, die de „christelijke gerechtigheid” als richtsnoer nemen, ten dele opkomen tegen het „onheilig militarisme” en, zoals de Katholiek-Democratische Partij, zich in anti-kapitalistische zin uitspreken. Thans gaat het echter niet alleen om de strijd tegen het kapitalisme, thans gaat het om de strijd tegen de meest barbaarsa vorm van kapitalisme, dat zich ook tegen de kerken en het geloof richt en openlijk rassen- en geloofsvervolgingen propageert. Thans gaat het om het teruggrijpen van het fascisme, om het behoud der Nederlandse onafhankelijkheid, van traditionele vrijheidsrechten, van vrede en veiligheid.

De christelijke en katholieke democraten alleen zijn niet sterk genoeg om het getij te keren. Daartoe zijn ook de moeilijkheden voor een succesvolle zelfstandige strijd tegen de reactionaire kapitalistische invloeden in confessionele kringen te groot. Hier moeten nieuwe wegen bewandeld worden.

De communisten zullen bij hun volhardend werk ter bevordering van de eenheid in de Nederlandse arbeidersbeweging met grote vreugde elke anti-fascistische en actief-democratische ontwikkeling in de confessionele beweging begroeten.

Het zou niet ongewenst zijn, als ook in christelijk- en katholiek-democratische kringen het vraagstuk ter discussie werd gesteld, hoe hier de reactionaire leiders tot rede kunnen worden gebracht, die zich openlijk voor Franco uitspreken en die dus niet terugschrikken om met het fascisme tegen het volk te gaan.

NEERLAND'S BOURGEOISIE EN DE N.S.B.

Mr. R. VAN FLISSINGEN

Dat de N.S.B. zoal niet een wettig kind dan toch een zeer herkenbaar buitenbeentje is van het Nederlandse grootkapitaal, dat heeft vorig jaar mr. A. S. de Leeuw in ditzelfde tijdschrift aangetoond.¹⁾

Een der vragen, die na lezing van die noodzakelijk schematisch gehouden studie konden open blijven, was deze: Hoe komt het eigenlijk, dat ondanks de overwegende invloed, die datzelfde grootkapitaal op de geesten uitoefent, toch de N.S.B. — kind van het kapitalisme en grootkapitalisme — zo veel tegenkanting ondervindt juist van de best onderlegde en hoogstaande vertegenwoordigers van onze burgerklasse?

Want, niet waar, om hiermee te beginnen: wij beseffen — bijna honderd jaar na Marx' leraarschap! — nu wel algemeen: dat het kapitalisme alle lagen van denken en voelen in de maatschappij heeft doortrokken, geconfit als het ware, zodat het kapitalisme, gelijk volgens de theologen God het heelal, ons leven vervult met zichzelf, d.w.z. met de geestelijke uitdrukking van zijn belangen.

En tóch willen betrekkelijk brede, en invloedrijke lagen van de bourgeoisie, die een zekere rechtschapenheid hebben behouden, niets weten van het troetelkind van een der machtigste delen van het Nederlandse kapitaal. Men kan, zonder tegenpraak te vrezen, zeggen: het rechtschapen deel van de Nederlandse bourgeoisie „lust" de N.S.B. niet.

Hoe komt dit?

Dat dit zo is, heeft zowel politiek-economische als culturele oorzaken.

Het troetelkind van een zeker deel van ons grootkapitalisme is troetelkind ondanks dat het een buitenbeentje, anders gezegd een bastaard is. Deftige lieden kunnen van hun bastaarden, hun onechte kindertjes houden, maar zij schamen zich voor hun bestaan.

Het Nederlandse fascisme — na enige misgeboorten eindelijk definitief verschijnende in de gedaante der N.S.B., wordt — hoewel grote scharen mensen het bij de verkiezingen hun stem geven, en hoewel men een „echten ingenieur" aan de leiding wist te zetten, — slechts langs achterdeurtjes financieel gesteund. Dit nu is helemaal niet in de traditie van onze hogere bourgeoisie, welke het zich altijd tot een eer heeft gerekend, haar partij (Liberale Partij, Chr. Hist. Partij e.d.) openlijk ter zijde te staan. Grote fabrikanten, grote reders, grote financiers stelden zich — natuurlijk niet van dag tot dag, daarvoor hadden ze teveel hun eigen werk, maar wel tijdens verkiezingen, bij jubilea enz. — heel dikwijls persoonlijk ter beschikking, deden van een of ander podium hun woord, spraken, schreven, lieten zich interviewen;

¹⁾ Nrs. van Mei en Juni 1936.

zo actief toonden zich vooraanstaande liberalen vaak in het openbaar onder christelijk bewind, en getuigden christelijk-georiënteerde kapitalisten van hun christelijke partijopvattingen onder een liberale regering.

Dat is nu, in verband met de N.S.B., helemaal uit. En het is geen wonder, dat het uit is. Vele kopstukken van het grootkapitaal en talrijke ontwikkelde mannen uit de winkelstand, die — om hun maatschappij weer naar hun opvatting „gezond” te doen maken — het fascisme in het land riepen, beseffen heel goed, dat ze daarmee een kwakzalver hebben binnengehaald, d.w.z. niet iets fatsoenlijks maar iets onfatsoenlijks. Bovendien haalden zij niet een betrekkelijk onschuldigen kwakzalver in, die opvalt uitsluitend door schreeuwerigheid en humbug, maar het gaat hier om een handlanger van veel slechter allooi: deze kwakzalver is n.l. een kwakzalver aan het kraambled van de nieuwe tijd, wiens taak het moet zijn, door voortijdig ter wereld helpen van een voor ieder goedgezind mens afzichtelijk foetus (kijk maar naar Duitsland) een heilzame, doch niet gewenste geboorte te voorkomen.

De bourgeoisie in haar geheel genomen zal — althans in ons West-Europa —, zo lang nog andere wegen openstaan, haar hele cultuur, haar ideologie en haar zelfrespect niet graag ten offer brengen aan een toekomstige fascistische oppermacht, die — naar zij natuurlijk wel degelijk beseft — niet eens de uitdrukking zal wezen der kapitalistische belangen van de hele Nederlandse bourgeoisie zoals zij thans reilt en zeilt, veeleer de uitdrukking der kapitalistische belangen van sterk gedunde bourgeois-gelederen, die met een caesaristisch gestemde kliek van propagandistische en militaire avonturiers het heft in handen zullen nemen.

De cultuur der Nederlandse bourgeoisie, door onderwijs enz. ook neergedruppeld op het overige Nederlandse volk, is in wezen van een veel hoger orde dan wat zich bij ons als fascisme aandient.

Men beginne slechts met onze burgerlijke ideologie. Die ideologie — de kapitalistische ideologie, welke zeer zeker voor negen tienden zelfs door onze kerkelijk georganiseerde kapitalisten, van Colijn tot Aalberse, wordt aangehangen — is in wezen een liberale ideologie. Zij is gebaseerd op de belangen en het gedachtenleven der voornamelijk burgerij, die kort vóór 1800, tijdens het heen-en-weer van de Franse Revolutie, tenslotte in de worsteling om de toekomst van Europa de doorslag gaf. Deze ideologie heeft zich via Bonapartisme, Burgerlijk-Royalisme en Republiek over een groot deel van de wereld uitgestort en is bij uitstek op verstandelijkheid, redelijkheid, logica gespitst. Zo kon het zijn dat Colijn in de hoedanigheid van vertegenwoordiger in feite van een, uit de Franse Revolutie omhooggekomen burgerklasse, als afdoend bezwaar tegen het nationaal socialisme met de opmerking kwam, dat hij „enige ruimte van twijfel liet, of hij het Nederlandse nationaal-socialisme wel juist had be-

grepen". Hetgeen Mussert in een van zijn, door haar geestelijke armoe opmerkelijke brochures beantwoordde met te zeggen, dat Colijn wel erg naïef moest wezen. Immers: „het Nederlandse nationaal socialisme is geen voorwerp van begrijpen, doch een van voelen."

Dit ene woordje van den politieken aansteller-van-professie uit Utrecht is reeds voldoende om ieder rechtschapen Nederlands burgerheer met één woord misselijk te maken. Zo draait men immers iets, dat als een eeuwige waarheid in 's burgers hoofd overeind stond, zonder meer ondersteboven, hetgeen vanzelf een beetje draaiërig maakt. Een bestuurs-methode zou, zo vraagt de ontwikkelde Nederlander zich met verbazing af, geen kwestie meer zijn van begrijpen? Heel de organisatie en leiding van een hoogontwikkeld volk als het Nederlandse (met zijn bijkans vier eeuwen burgerlijke democratie, met zijn per hoofd der bevolking gerekend onovertroffen wetenschappelijke, d.w.z. verstandelijke praestaties, met zijn wereldberoemde techniek) zou zo maar op het gevoel moeten geschieden? Neen, de Nederlandse bourgeoisie moet wel aan dergelijke beweringen minachtend tegenover staan!

Zo staan dan ook haar beste elementen met openlijke of beleefd verzwegen geringschatting tegenover Mussert als „redelijk wezen."

Maar ook cultureel is hij voor hen: de charlatan.

Als men luistert naar wat in burgerkringen wordt gezegd, die zelf ver verwijderd zijn van enige fundamentele critiek op de huidige maatschappelijke verhoudingen, doch die een zeker zelfrespect hebben behouden, en waar en onwaar, en waardig en onwaardig wenssen te onderscheiden, dan hoort men soms opmerkingen in deze geest: Merkwaardig, zegt er een, dat wij Hollanders in de na-oorlogse periode, waarin wij nu verkeren, weer allerlei verschijnselen zien opdoemen, die je doen denken aan de verschijnselen van na de Franse Revolutie en de Napoleontische oorlogen. Een algemene bloedeloosheid is het gemeenschappelijk kenmerk van toen en thans. In de kunsten, in de politiek, — misschien ook in de wetenschap? — zie je de tekenen ervan. Een droog, soms melancholisch inventarisachtig realisme in de schilderkunst, door nog-nooit-vertoondeheid bekorende, maar door heel veel blankheid en heel dunne pilaartjes geestelijk o zo magere Nieuwe Bouwwijze, doen ze niet denken aan het bloedeloos realisme van veel schilderkunst en allerlei even kale als keurige architectuur uit de dagen van Willem I? Was er toen niet het Reveil, dat tegenwoordig de naam draagt van Oxfordbeweging e.d.? En was tijdens de algemene uitputting na de oorlogen van omtrent 1800 niet ook eenzelfde tegenpool of natuurlijk complement van die oprechte anaemische kunst te ontdekken in de voortbrengselen van quasi-geweldigheid, die zowel kunst als staatkunde plm. 100 jaar geleden evenzo gekend hebben als wij nu? Toen als thans heeft men naast de neo-klasieke schraalheid van zoveel kunstwerken en naast de overgrote

voorzichtigheid der toenmalige staatkunde de schijnschone, melodramatische kunst gehad en de schijnkrachtige, uit een minderwaardigheidscomplex te verklaren brallende politiekers zien optreden, die op een duin staande, hun kaken ontwrichtten met het opdreunen van opgewonden vaderlandslievende poëmen, waarvan de holle chauvinistische retoriek in „Het Nationale Dagblad” zonder te misstaan kon worden overgedrukt! Ziedaar wat ook door leden der burgerklasse als een historische parallel aanvaard wordt. En daar de burgerij zich nog met trots zestig jaren krachtige kapitalistische bloei sinds Thorbecke herinnert, aanvaardt ze die parallel, maar... zij houdt er niet van: En zij trekt er evenmin de conclusie uit: dat een maatschappij, die aan zulk krachteloos pessimisme en dergelijke grootpraterij toe is, de onmiskenbare tekenen vertoont van in barensood te verkeren. De bourgeoisie kan ook inderdaad niet het bestaan van zulk een vraagstuk erkennen, en zeker niet de enige oplossing ervan verlangen. De burgerklasse, als geheel genomen, veracht den politieken engeltjesmaker, maar den dokter, die het nieuwe leven moet helpen ter wereld brengen, wil zij niet roepen.

De burgerij zal om deze redenen altijd pas na aarzelingen zich aansluiten bij een volksfront. Zoals tijdens de vooroorlogse kapitalistische ontwikkeling de middenstand tussen kapitalist en proletariër in de knel kwam, komt nu negen tiende van de hele burgerklasse voor een erg moeilijke keus tussen de N.S.B. en een democratische groepering te staan.

Als die bourgeoisie om redenen van zakelijk belang geneigd zou zijn, iets voor de fascistische geweldspolitiek te voelen, dan beseft ze toch ook weer, hoe weinig aantrekkelijk haar eigen leven wordt in het dwangbuis uit de fabriek van Hitler en Mussolini. Aan wie gaat zij dan de macht geven? Is de zelfvernedering, die het gevolg zou zijn van een bukken voor die nieuwe tyrannie, niet te groot?

Denken wij ons een beschaafd burger van deze dagen, een man van een jaar of veertig. Toen hij een opgeschoten jongen was, een beginnend kantoorheer of een jong student, en hij kwam in een groot café, dan vielen hem wel eens tafeltjes met jeugdige officieren of andere jeunesse dorée op, waar met krakende stem en op eigenwijze toon definitieve oordelen werden geveld over problemen van gemeente-, lands- of wereld-politiek. Jong zijnde, had hij toch voldoende oordeel des onderscheids om te begrijpen, dat het holle vaten waren. Wat zij zeiden was borrelpraat. Hij was echter een troost, dat die praatjesmakers nooit werkelijke invloed zouden uitoefenen. Zo'n zelfde man heeft vreemd opgekeken bij de kant noch wal rakiende uitlatingen en al het geschrijf in de laatste jaren van de Musserts, de van Duyls, de Geelkerkens, de Marchants et d'Ansembourgs. Waar hoorde hij vroeger die krakende stemmen ook weer? Waar zag hij die namaak-arendsblikken en die opgezette borsten van deze N.S.B.-bonzen? Waar beluisterde hij wel eens ongewild

dezelfde geleerderige nonsens, met veel vertoon van eigenwaan opgedist? Hé ja, hij weet het weer: vroeger was dat aan de bit-tertafel!

De „stijl” van het cultuurproduct, dat N.S.B. heet, is op zijn beste momenten niet boven Helmers uit, en is in de regel gewzets. Nu is het de wens van aller voorbeeld Hitier, dat zijn „geestverwanten” vooral blijven zwetsen. Dit is niet te sterk gezegd. In „Mein Kampf” wordt er de nadruk op gelegd, dat men vooral niet de mensen door de rede moet willen overtuigen, maar dat men hun zijn doeleinden en beweringen eenvoudig door louter herhaling moet inhameren.

Met cultuur heeft zoiets niet alleen niet van doen, het „systeem” duidt juist op het omgekeerde van cultuur.

De Nederlandse burger, die tot voor enige jaren met minstens zoveel belangstelling als hij nog altijd voor de Franse en Engelse publicaties aan de dag legt, naar de Duitse boeken en tijdschriften greep, laat dit tegenwoordig na: er komt ginds bijna niets meer uit wat de moeite waard is... Dat kan ook niet anders. Cultuur is aan vrijheid gebonden. Vrijheid is geen absoluut begrip. Als hij ook maar een beetje filosofische aanleg heeft, beseft de gemiddelde Nederlander, dat geen cultuur zonder een of andere vrijheid denkbaar is: het kan de vrijheid zijn van de middeleeuwen, toen men, in het denk- en gevoelsysteem van de Kerk opgenomen, en van die destijds millioenen mensen bevredigende cultuur uitgaande, zich vrij voelde bij het voortweven aan het grote patroon; het kan de vrijheid zijn van het kapitalistische tijdperk, van de burgerlijke democratie, met haar vrijheid zijn van de Sowjets, die de nieuwe vrijheid niet baseren op drukpersen en wat daarbij komt kunnen betalen); het kan de vrijheid zijn van de Sovjets, die de nieuwe vrijheid niet baseren op particulier bezit van drukpersen en wat daarbij komt, maar op de proletarische democratie, welke steeds meer mensen op deze wereld omvatten kan. Absolute vrijheid bestaat niet, zij kan niet bestaan, de drie genoemde betrekkelijke vrijheden hebben inmiddels elk op haar wijze een cultuurscheppende denk- en gevoelswereld achter zich. De Kerk steunde in haar tijd op een in de middeleeuwen langzaam opgebouwd universeel systeem, waaraan de grootste mannen van die cultuurperiode hebben meegewerkt; de liberale ideologie van het kapitalisme steunt op eeuwen van geweldige wetenschappelijke en technische verlichting en organisatie en op een aantal grote wijsbegeerten; het socialisme vindt zijn wortels ook reeds eeuwen terug, — omvat een denksysteem, door Marx en Engels en Lenin, om slechts de voornaamsten te noemen, opgebouwd en aan de feiten getoetst, — heeft het grootst denkbare humanitaire perspectief van een klassenloze maatschappij en een in vrede zich verder ontwikkelende wereld.

Wat heeft nu het fascisme voor basis of achtergrond? Geen! Absoluut geen. Het heeft geen traditie, geen geestelijke en morele ruggesteun, niets om zich op te beroepen, of men zou

moeten teruggaan tot de tijd der „tyrannen”, die in de Oudheid, in vervaltijden, nu en dan opdoken.

Ja toch, het fascisme, of laten wij nu weer spreken van het Nederlandse fascisme, d.w.z. van de N.S.B., is toch met iets anders, dat zowel Nederlands als internationaal is, te vergelijken, — o! niet in zijn voordeel te vergelijken, maar toch — ter verheldering van ons begrip — als verschijnsel te vergelijken: namelijk — schrik niet — met het Heilsleger, met de Salvation Army.

Ziehier. Wij zeggen geen kwaad over de personen van de mannen en vrouwen met Halleluja-hoed. Voor het merendeel moeten het zelfs goeie zieltjes zijn, die alleen niet precies weten wat voor rol zij vervullen in de zo sterk individualistisch gerichte samenleving, die de onze is, — mensen die — vóór dat de massale werkloosheid en Maatschappelijke Hulp alle verhoudingen veranderden — de toenmalige werklozen en zwervers en half debiele naturen met een Jezus-bezem van de straat en uit de goot moesten vegen, opdat zij zoete armen bleven en geen lastposten werden. Want dat was dan toch de sociale betekenis van het Leger des Heils, en in dat opzicht heeft het, hoe dan ook, een oorspronggelijkenis met het Leger des on-Heils, dat het fascisme is, het nieuwe, veel groter opgezette Leger, dat veel verdere en veel gemenere, want bewuster doeleinden nastreeft dan die makke zusters en broeders deden en doen, die overigens ook, net als Mein Kampf het wenst, op de troebele ziel werken, op het „gevoel” inhameren, en die eveneens zonder enige eigen cultuurwereld achter zich „Halleluja = Heil Jezus” roepen, wat voor de fascistten hun Halleluja of „Heil Hitler” is. De N.S.B. is, zeiden wij, niet tot haar vóórdeel met het Heilsleger te vergelijken. Neen, inderdaad niet! Als aan het laatste een goedaardige, morele kwakzalverij ten grondslag ligt, van de eerste kan men niet zeggen, dat ze in menselijk opzicht goed, evenmin dat ze goedaardig is.

Maar om weer tot ons eigenlijke onderwerp terug te keren: wat is de reden voor de afkeer, die de N.S.B. in brede lagen van toch geheel kapitalistisch georiënteerde mensen opwekt? De politiek-economische redenen zijn in de, in de aanvang genoemde opstellen reeds uitgewerkt. Onze bourgeoisie is verdeeld in een, uit zakelijke overwegingen op Duitsland steunende en een niet op Duitsland steunende groep. Veel anti-N.S.B. gezinde leden van onze burgerklasse beschouwen die beweging enkel van die kant, namelijk als instrument voor een politiek, die op aansluiting bij Duitsland gericht is. Eerst cultureel, dan staatkundig. De voorzichtigheid noopt nu de N.S.B., sommige al te zeer met het Nederlands karakter in strijd zijnde methoden (van Hitler) slechts heel langzaam-aan tot de hare te maken, allereerst de behandeling van de Joodse en ten dele Joodse Nederlanders als vreemdelingen in hun eigen land, die men zegt te dulden, doch zoveel mogelijk ontrecht en in elk geval, voor het propagandistisch effect, het liefst moreel en zelfs lichamelijk mis-

handelt. De ruwheid, waarmee die „politiek” bij onze Oosterburen werd en wordt doorgevoerd, kan in Nederland niet zo maar worden overgenomen. Zij is herhaaldelijk half en zelfs geheel door de N.S.B. verloochend. Maar...

Nu zijn de verkiezingen in 't zicht. De N.S.B. heeft verzet zien ontstaan. De uit allerlei kringen gesteunde Eenheid door Democratie begon zich te roeren. Wat het aantal van haar leden betreft, gaat Musserts partij achteruit. Zij mag niet op de tot nu toe gebruikte en te bot gebleken wapens zich verlaten. Er moeten nieuwe middelen worden beproefd. Hitler holt zoveel mogelijk de christelijke kerken en gezindten uit. Dat kan men hem in het sectarische Holland zeker niet nadoen — zonder gevaar. Maar zie, juist onder de kerkelijk georganiseerden heeft men nog altijd zekere geestelijk achterlijke elementen, op wie een tweede Hitleriaanse leuze, mits met Goebbels' brutaliteit en leugenachtigheid voorgedragen, vat kan hebben. Dus nu maar gedurfd! Nu maar proberen! En meteen worden ze, in plaats van achtermouws, openlijk anti-semitisch. Dat proces heeft zich reeds voltrokken. Naar de liberale Vrijheid opmerkt, werpen thans het Nationale Dagblad en Volk en Vaderland het masker volkomen af en propageren naar Duits voorbeeld onvervalst anti-Joodse gevoelens, spreken van „ras-vreemd” volk en hebben het over Joden als over woekeraars, oplichters en gewetenloze uitzuigers. In hoofdartikels gaat men te keer tegen „de Joodse waan-ideën” en beschuldigt „Juda” zowel van het grondvesten van het „liberaal economische wereldstelsel” als van de bestrijding daarvan met behulp van de „Marxistische Internationale”!

Wat hiertegen te zeggen?

In elk geval is tot nu toe gebleken, dat Mussert en de bedienaar van het Woord (der christelijke liefde!) van Duyf en een gewezen vertegenwoordiger van de Volkenbond te Weenen mr. Rost van Tonningen niet hebben begrepen, hoe de psychologie van den Nederlander andere eisen stelt dan die van den Duitser bijvoorbeeld, wanneer men den Nederlander tenminste tot iets brengen wil.

De Nederlandse burgerij leeft sinds vierhonderd jaren in een democratie, een telkens anders gerichte, het is waar, maar dan toch in een democratie. In een democratie zonder dat soort concentratiekampen, waarin onverantwoordelijke beulen hun gang gaan. Heel diep zit bij ons een behoefte aan individuele vrijheid. De protestantse geest ten onzent, die als een reactie gevolgd is op de gehoorzaamheid aan één groot kerkelijk verband vóór de vrijmaking van Spanje, is oorzaak dat men bij ons het spreken met halve waarheden, het onbetrouwbaar zijn in woorden en daden éérder verafschuwt dan dit bijvoorbeeld in Duitsland geschiedt, dat altijd op „Gehorsam” gedruid is. Om een voorbeeld te noemen, voelt de Oranje-gezinde burgerij in ons land zeer wel de valsheid van het „Oranje boven” van de N.S.B., waar het juist zeer duidelijk de bedoeling van

de N.S.B. is, om óf zonder koning óf met een op de achtergrond gehouden koning (Italië!) te regeren. Als eeuwenoude handelsbourgeoisie voelt de Nederlandse heel weinig voor wapengekletter. In vrede leven, werken, handeldrijven is het ideaal. En nu ziet zij heel goed in, dat geen fascisme denkbaar is zonder oorlogsvoorbereiding. Zij merkt op, dat — door hun regeringspers bedrogen — miljoenen Duitsers en Italianen te goeder trouw menen, dat het de Sowjet-Unie om een aanvalsoorlog te doen is... en, scherp ziende, oordeelt de Nederlandse bourgeoisie, dat de machtige Sowjet-Unie, verbonden met Frankrijk, vredesfactoren zijn, en dat daartegenover de N.S.B. ons in de oorlog zou drijven, nog wel aan de kant van een volk, dat sinds jaren feitelijk zijn betalingen gestaakt heeft...

In de officiële partij-uitgave Nationalsozialistische Bibliothek, Heft 23 van het jaar 1931, wordt over Holland gesproken als over „das unerlöste Deutschland“, en dat is niet de enige uitlating van die aard zowel in Duitsland als in Holland zelf, — en de Hollander, tot wien dit is doorgedrongen, vindt ook daarin een reden om niet, dan in alleruiterste noodzaak, gemene zaak te gaan maken met de N.S.B.

Is dus de N.S.B. niet gevaarlijk?

Wij zouden wel zeer verkeerd doen, onszelf met deze hoop te paaiën. Wij kunnen het feit erkennen, dat de fatsoenlijke burgerij, en de op haar nationale onafhankelijkheid trotse burgerij een innerlijke tegenzin heeft tegen nationaal-socialisme, speciaal in zijn Nederlandse verschijningsvorm. Tenminste zolang als die burgerij innerlijk sterk genoeg blijft om voor haar cultuur offers over te hebben. Laat ons intussen nooit uit het oog verliezen, dat er alreeds gevaar dreigt, wanneer machtige grootkapitalisten zich hebben aangegord tot een strijd om iets te bereiken. En dat hebben zij gedaan en doen zij nog iedere dag: het is immers bekend, dat het grootkapitaal grote bedragen besteedt om te bevorderen, dat het N.S.B.-isme in Nederland steeds meer voet krijgt.

Ieder, die Nederland niet wenst te laten verzinken tot een peil, als waarop, om een nabij voorbeeld te noemen, Duitsland thans staat (of wankelt), kan dus niet beter doen dan zoveel mogelijk — behalve op de bedreigde arbeidersklasse óók op de genoemde culturele factoren in het leven der Nederlandse burgerij te steunen en zich zo van twee kanten tegen de N.S.B. en alle andere fascismes te verzetten.

Het is meer dan ooit het ogenblik voor anti-fascistische propaganda.

LENIN IN 1915 EN 1916 - DE DISCUSSIE OVER HET ZELFBESCHIKKINGSRECHT DER NATIES

Mr. A. S. DE LEEUW

I. DE GROTE CONTROVERSE

„Nederland onafhankelijk, welvarend, vrij” — ziedaar de voornaamste leuze, waaronder de C.P.N. in de laatste tijd haar actie heeft gevoerd. Men heeft daar wel een verloochening van haar eigen verleden in willen zien, een haastig rechtsom-keert maken, of een vlucht uit de Marxistische posities, uit vrees voor het fascisme. Hoe weinig dit juist is, hoe volkomen dit verwijt in tegenstelling staat tot de werkelijke opvattingen van de stichters van het Marxisme, zoals zij die zelf hebben uitgesproken, — we hebben het aangetoond. En wat die vrees voor het fascisme betreft, — als Friedrich Engels de Nederlandse arbeidersbeweging waarschuwde om op haar hoede te zijn voor de annexatieplannen van Bismarck, dan hebben we nu dubbel reden om die waarschuwing te behartigen ten aanzien van het Duitsland van Hitler, dat tienmaal roofzieker, bandelozer en imperialistischer is, dan dat van den „ijzeren Kanselier”.

Evenmin bestaat hier een tegenspraak met de opvattingen van Lenin, die telkens opnieuw en met zeldzame grondigheid en veelzijdigheid de problemen van de nationale verhoudingen en conflicten tijdens het imperialistische tijdperk heeft onderzocht. Wij hebben in vorige nummers van dit tijdschrift Lenins algemene opvatting omtrent de betekenis van de natie als ontwikkelingsvorm van de kapitalistische maatschappij, en omtrent het daaruit voortvloeiende recht op zelfbeschikking leren kennen. Toen de wereldoorlog uitbrak, trok Lenin hieruit de politieke conclusies, waarbij hij telkenmale onderstreepte, dat hij geen regels-voor-altijd, maar tactische richtlijnen voor dit concrete geval, voor de zee bepaalde situatie opstelde. Hij had in die jaren een onafgebroken en inspannende strijd te voeren tegen de „sociaal-patriotten”, — dat was: de meerderheid van de sociaal-democratie in nagenoeg alle landen, die het imperialistische, roofgierige karakter van deze oorlog niet wilde erkennen, en daarom voor de „verdediging van het vaderland” en de „godsvrede” met de bourgeoisie opkwam.

Doch — en dat is minder bekend — hij voerde ook een onderbroken polemiek tegen hen, die van de tactiek, passend voor de omstandigheden van 1914, een dogma, een eeuwig gebod wilden maken. Hij hekelde de opvatting, alsof het „imperialistische tijdperk” een absolute verandering van alle politieke en economische verhoudingen bracht, inplaats van een nieuwe fase in de ontwikkeling van het kapitalisme, en noemde die opvatting een caricatuur op het Marxisme; in het bijzonder liet hij niet af, te waarschuwen tegen de destijds onder radicale socialisten zo gangbare opvatting, alsof de nationale bevrijdingsbewegingen en -strevingen onder imperialistische verhoudingen

geen betekenis meer hadden, — alsof nationale oorlogen niet meer mogelijk waren, alleen op grond van het feit, dat de oorlog van 1914 aan beide zijden géén nationale verdediging, doch imperialistische roof beoogde. Tegen wie richtte hij deze polemiek?

We hebben de bekendste namen reeds genoemd. Tegen Rosa Luxemburg, de erkende leidster van de Poolse Marxisten, in de eerste plaats. Tegen Radek, die uit deze Poolse partij voortgekomen was en een invloedrijke positie onder de Duitse linksen bezat, bovendien. Voorts tegen sommige leden van de bolsjewistische partij zelf, wier opvattingen met die van Radek een grote overeenstemming vertoonden; — het was een kleine oppositionele groep, met Boecharin en Pjatakow aan het hoofd. Ook de naam van Herman Gorter wordt herhaaldelijk genoemd en, in een ander verband, die van Trotzki. Behalve een hele reeks van kleinere artikels en brieven, zijn hier vooral een viertal meer systematische uiteenzettingen te noemen:

„De socialistische revolutie en het recht der naties op zelfbeschikking” (stellingen, geschreven in Maart 1916);

„Over de brochure van Junius” (een critische bespreking van Rosa Luxemburgs brochure: „De crisis der sociaal-democratie”) in Augustus van hetzelfde jaar;

„Over een caricatuur op het Marxisme” (tegen Pjatakow, Oct. 1916) en

„De resultaten van de discussie over de zelfbeschikking”, een lange studie van enige tientallen bladzijden, die eveneens in de herfst van 1916 geschreven is.

Er zijn weinig onderwerpen geweest, die Lenin tijdens de oorlogsjaren zo bezig hebben gehouden als dat van de rechten der naties en de nationale politiek van het socialisme onder de bijzondere verhoudingen van het imperialistische tijdperk.

Men kan deze stukken meer dan eens gelezen hebben; bij herlezing verrassen zij telkens weer door hun diepzinnigheid en hun rijkdom aan politieke gedachten. Zij zijn als een vuurtoren, die ook nu nog licht werpt op de problemen van Europa en Azië. Lenin verwaarloost geen enkele schakering van de politieke verhoudingen, noch de bijzondere positie van de kleine staten in Europa; zo min de nationale beweging in de kolonies, als die van de onderdrukte volkeren of minderheden in het Russische Rijk. Deze werken zijn één waarschuwing tegen haastige generalisaties, één opwekking tot concrete studie en zelfstandig politiek denken.

De discussie werd gevoerd rondom de beroemde conferentie te Zimmerwald — die eerste bijeenkomst van enkele tientallen afgevaardigden of eenlingen, in het kleine Zwitserse dorpje, waar de tegenstanders van het „oorlogs-socialisme” en „sociaal-patriottisme” uit Frankrijk, Duitsland, Italië, Rusland en enkele andere landen elkaar, van 5 tot 8 September 1915, voor het eerst ontmoetten. Lenin had zich als vertegenwoordiger van de bolsjewistische partij, zeer ernstig met de voorbereiding van die con-

ferentie bezig gehouden; hij had alle pogingen in het werk gesteld, opdat de waarlijk-revolutionaire elementen uit de verschillende partijen zich daar lieten vertegenwoordigen; ook met het bestuur van de Hollandse S.D.P. had hij zich in verbinding gesteld, maar ondanks al zijn brieven en betogen, hield de leiding van deze partij (de voorganger van de Communistische Partij van Nederland) zich verre van deze eerste, nog onvolmaakte, maar reeds zo belangrijke poging om de gebroken draden van het internationale socialisme opnieuw aan te knopen. In die dagen was het recht der naties op zelfbeschikking (dat in het „Manifest van Zimmerwald“ tenslotte erkend was) een van de twistpunten geweest; de discussie werd voortgezet, in het bijzonder in de nummers van de „Vorbote“, een klein tijdschrift, waarvan in Januari 1916 het eerste nummer verscheen, en dat onder redactie van Anton Pannekoek en Henriette Roland Holst stond.

De voornaamste stelling van Lenins opponenten was de volgende:

„In het tijdperk van dit bandeloze imperialisme kunnen er geen nationale oorlogen meer bestaan. De nationale belangen dienen alleen als een wapen van het bedrog, om de arbeidende volksmassa in dienst te stellen van hun dodelijke vijand: het imperialisme“ (Rosa Luxemburg). „Het Zelfbeschikkingsrecht der naties bestaat niet. Niet daarvoor moet men strijden, maar men moet de revolutionaire massastrijd van het proletariaat tegen het kapitalisme voeren“ (Radek).

Deze simpele en schematische gedachten werden dan op allerlei wijzen gevarieerd. Maar het kwam altijd hier op neer, dat sinds het eind van de XIXe eeuw het tijdperk van de vorming van nationale staten ten einde en dat van het imperialisme begonnen was — en dat er dus noch van vooruitstrevende nationale bewegingen, noch van niet-imperialistische nationale oorlogen, noch van een voor socialisten aanvaardbare verdediging van het vaderland meer sprake kon zijn.

Lenin echter, hield vast aan het „zelfbeschikkingsrecht“, zoals dit in het Manifest van Zimmerwald erkend was, en ontwikkelde zijn denkebeelden, in een reeks van studies.

Het was op 25 September 1915. Het partijbestuur van de S.D.P. beraadslaagde over de conferentie te Zimmerwald, die kort geleden had plaats gevonden, en waar de S.D.P. niet vertegenwoordigd was geweest. Moest men niet alsnog het „Manifest van Zimmerwald“ ondertekenen? Was het wel juist geweest, bij deze, ondanks alle tekortkomingen gewichtige, conferentie weg te blijven?

Louis de Visser zeide, dat hij gaarne gezien had, dat de partij in Zimmerwald tegenwoordig was geweest.

„De commissie te Bern moet z.i. door ons worden gesteund. Een revolutionaire Internationale moet er komen, we kunnen niet alleen blijven staan. Al is Zimmerwald niet volmaakt, het is een goed begin. Als de Russische partij er bij is, kunnen wij er ook bij“.

Uit deze woorden sprak het gezonde politieke inzicht; Sterringa viel de Visser bij. Hij wenste wel degelijk aansluiting of een andere vorm van samenwerking (met Zimmerwald).

„Het komt hem voor, verkeerd te zijn, zich te isoleren. Als wij wachten tot allen zo zijn als wij, waar gaat het dan heen? Wij hadden deze gelegenheid moeten aangrijpen. Of de woorden in het „Manifest“ al dan niet juist zijn, wil spr. niet zo direct zeggen. Maar een daad is het“.

Tegen deze gezonde opvatting kwamen het sectarisme en de zelfoverschatting bij monde van v. Ravesteyn in het geweer. Hij zeide, dat hij niet begreep, hoe men dat (nl. Zimmerwald) een goed begin kon noemen.

„Wat de Russische partij aangaat, die mensen te Bern zijn emigranten. Voeling tussen hen en de partij is er niet. Wat zij doen, heeft voor ons thans geringe of in het geheel geen waarde. Er is op de conferentie niemandal gebeurd, waardoor wij ook maar zouden kunnen worden versterkt. Eer het tegendeel. Dat sommige Franse syndicalisten er zijn geweest, is iets. Dat is dan ook al“.

Er werd, na de bespottelijke vertoning van Holland-op-zijn-meest-eigenwijs, die in deze rede van van Ravesteyn besloten lag, nog verder gediscussieerd; een zekere Luteraan voerde tegen Zimmerwald het argument aan, dat de conferentie „de frase van het zelfbeschikkingsrecht“ had gehuldigd; maar het bleef tenslotte bij het sectarische isolement, waaruit de S.D.P. eerst later verlost zou worden.

II. „DE VOORAVOND“.

Wij willen hier Lenins denkbeelden over de verschillende kanten van het nationale vraagstuk aanhalen, — beknopt, maar toch zo uitvoerig als nodig is om te laten zien, dat het niet om toevallige of op zich zelf staande uitlatingen gaat, — en om aan de veelzijdige rijkdom van zijn gedachten recht te doen wedervaren.

Lenin zelf was het, die in zijn boek over het imperialisme, dat ook in 1915 en 1916 werd geschreven, de aard en het wezen van het nieuwe imperialistische tijdperk, als de periode van het „stervende kapitalisme“ en de „vooravond van de socialistische revolutie“ heeft geschilderd en ontleed. Wij moeten op deze plaats naar deze klassieke brochure verwijzen, waarvan de Nederlandse uitgave trouwens beschikbaar is. Hier gaat het er in de eerste plaats om, met Lenins eigen woorden te tonen, hoe hij dit tijdperk van de socialistische revolutie opvatte, en wat hij onder de wereld-revolutie tegen het kapitaal verstond. Wij lezen dan:

„...De socialistische revolutie is niet te beschouwen als één daad, maar als een tijdperk van onstuimige politieke en economische schokken, van de meest verscherpte klassenstrijd, burgeroorlog, revoluties en contra-revoluties“.

...„De revolutie kan bestaan en zal waarschijnlijk bestaan uit langjarige

worstelingen, uit enige perioden van aanval, met tussenpozen van contra-revolutionaire stuip trekkingen van de burgerlijke maatschappij".

... „De sociale revolutie is niet één slag, maar het tijdperk van een gehele reeks van veldslagen over alle mogelijke vragen van economische en democratische omvormingen, die slechts door de onteigening van de bourgeoisie worden voltooid".

... „De socialistische revolutie is niet één handeling, niet een gevecht aan één front, maar een geheel tijdperk van verbitterde klassen-conflicten, een lange reeks van gevechten aan alle fronten, d.w.z. over alle vraagstukken van economie en politiek, gevechten die alleen voltooid kunnen worden door de onteigening van de bourgeoisie".

Deze uitspraken zijn tegelijk het beste antwoord aan de onnozele of al-te-slimme lieden, die vragen: „Waar blijft de wereld-revolutie tegen het kapitalisme nu?" — juist alsof het hier om één handeling, één veldslag ging. De revolutionaire strijd tegen het kapitalisme is niet één botsing, maar een geheel tijdperk, waarin ups en downs, eb en vloed elkaar afwisselen. Tot deze strijd tegen het stervende kapitalisme behoren evenzeer de October-revolutie in 1917, als de afweer van het fascisme, die „contra-revolutionaire stuip trekking van de burgerlijke maatschappij" thans; — evenzeer de actie der arbeiderspartijen in de meest ontwikkelde kapitalistische landen, als het vrijheidsstreven van koloniale volkeren in Indië of China. In de dichtelijke verbeelding van een Gorter, kon de heersende klasse op één dag, in één slag, door een opstand of algemene staking voor goed onttroond worden; in de werkelijkheid is de eindstrijd tegen het kapitalisme een geheel historisch tijdperk van tientallen jaren, vol van de meest verschillende politieke situaties. Zo heeft Lenin het zich gedacht, zo is het in werkelijkheid ook gebleken te zijn.

III. DE NATIES ONDER HET IMPERIALISME.

Hoe staat het nu met de nationale onderdrukking en het bevrijdingsstreven in het imperialistische tijdperk? Hebben zij hun politieke betekenis verloren?

Integendeel, de strijd tegen nationale onderdrukking, voor vrijheid en zelfbeschikking, is in dit tijdperk van nog groter belang en algemener strekking geworden.

... „Het imperialisme betekent, dat het kapitaal te groot wordt voor de grenzen van de nationale staten; het betekent de uitbreiding en verscherping van de nationale onderdrukking op een nieuwe historische grondslag. Daaruit vloeit, ondanks kd. „Parabellum" (Radek), voort, dat wij de revolutionaire strijd voor het socialisme juist met het revolutionaire program in het nationale vraagstuk moeten verbinden".

... „De leuze van de zelfbeschikking van de naties moet eveneens gesteld worden in verband met het imperialistische tijdperk van het kapitalisme. Wij zijn niet voor de status quo (de bestaande toestand), niet voor de kleinburgerlijke utopie van het zich niet mengen in grote oorlogen. Wij zijn voor de revolutionaire strijd, tegen het imperialisme, dit is: het

kapitalisme. Het imperialisme bestaat juist in het streven van naties, die een aantal vreemde volkeren onderdrukken, om deze onderdrukking uit te breiden en te verstevigen, de kolonies opnieuw te verdelen. Daarom bestaat de kern van de vraag van de zelfbeschikking der naties in ons tijdperk juist in het gedrag van de socialisten van de onderdrukkende naties. Die socialist van een onderdrukkende natie (Engeland, Frankrijk, Duitsland, Japan, Rusland, Verenigde Staten enz.), die de rechten van de onderdrukte naties op zelfbeschikking (d.i. op vrijë afscheiding) niet erkent en verdedigt, is in werkelijkheid geen socialist, maar een chauvinist".

...„Het imperialisme van onze dagen heeft ertoe geleid, dat de onderdrukking der naties door de grote machten een algemeen verschijnsel is geworden. Juist het standpunt van de strijd tegen het sociaal-chauvinisme bij de naties der grote machten, die nu de imperialistische oorlog voeren ten behoeve van de versterking van de onderdrukking der volkeren, en die de meerderheid van de naties der wereld en van de bevolking der aarde onderdrukken, juist dit standpunt moet beslissend, hoofdzakelijk, fundamenteel zijn in het nationale program van de sociaal-democratie".

De citaten zijn te vermenigvuldigen, — wij moeten daarvan afzien. Het aangehaalde is wel voldoende tot weerlegging van de in schijn radicale, in werkelijkheid reactionaire stellingen van Radek c.s., dat het recht op zelfbeschikking „niet bestaat", en dat men de strijd tegen het imperialistisch kapitalisme tegenover de strijd tot bevrijding der volkeren zou moeten stellen. De nationale onderdrukking bestaat onder het imperialisme voort; zij neemt zelfs nieuwe en scherpere vormen aan; de meerderheid van de bewoners der aarde behoort thans tot de onderdrukte volkeren; hun worsteling om zich te bevrijden, is een bestanddeel, en een gewichtig bestanddeel van de algemene strijd tegen het kapitalistische stelsel van uitbuiting, landen- en volkerenroof. De „nationale vraagstukken" hebben in het imperialistische tijdperk ten dele andere vormen aangenomen; zij hebben niets van hun betekenis verloren.

(slot volgt)

RECTIFICATIE

Op pagina 262 van het Mei nummer is een storende fout geslopen. De twee onderste regels moeten zijn:
„die hun fanatieke bestrijding van het communisme in de vakbeweging voortzetten".

De zetter had hier het woord „fanatieke" door „fascistische" vervangen.

Redactie.

DEGRELLE DOOR PROPAGANDA VERSLAGEN

WILFRIED VAN DEN BROECKE

De Belgische verkiezingsstrijd in Maart/April 1937 zal den laatsten twijfel-
laar de ogen geopend moeten hebben voor de grote betekenis der
propaganda in de strijd der politieke partijen.

Deze verkiezingsstrijd heeft de Achilles-hiel van de fascistische propagan-
damethoden bloot gelegd, de beperktheid van hun invloedssfeer aan het
licht gebracht en het grote succes ener knap gevoerde propaganda door
de democratische krachten laten zien.

Het karakter van de Rex-beweging als voorpost van de Hitler-partij op
Belgische bodem is bekend; de financiële steun en raadgevingen, die zij
uit Berlijn en München ontving, eveneens.

„Ik zie in Degrelle mijn geestelijken zoon, ondanks zijn enigszins provinciale
allures”, schreef Jozef Göbbels in de „Angriff”!

Het is eveneens geen geheim, dat op 11 April zowel in de café's en res-
taurants, als in de hôtels in de binnenstad van Brussel meer Duits dan
Frans of Vlaams werd gesproken.

DE PROPAGANDAMETHODEN DER REXISTEN

Naar de beproefde voorbeelden aan gene zijde van de Rijn liet Degrelle
zich huldigen als redder en profeet. Hij trad op in Hitler-pose; liet zich
bloemruikers, natuurlijk door kleine kinderen, aanbieden; hij spreekt van
een roemrijk, sterk, door de jeugd gedragen, België, dat hij zal te voor-
schijn brengen. Hij praat over de familie, over rijke kinderzegen, en be-
weert, dat Rex het land weder een ziel heeft gegeven. Zijn gebaren apen
vaak die van een priester na; hij strekt de handen zegenend uit enz., enz.
Hij onderbreekt zijn referaten door korte pauzen om de indruk te vergro-
ten. De jonge aspirant van Dr. Göbbels gebruikt slagzinnen als: —

„Leider is hij, die nooit toelaat, dat men hem onder het oog brengt, dat
hij zich heeft vergist”.

„Wij willen geen land van middelmatige stumpers zijn; wij willen een sterk
vaderland scheppen, de deugden van ons ras en onzen koning waardig”.

„Liever ondergaan, dan stil staan”.

„Gij zult met Rex geen gemakkelijk leven hebben. Als ik aan de macht
zal zijn, zal ik door dik en dun gaan om deze te handhaven”.

De Rexisten wijdden vooral grote zorg aan de vele honderden van ver-
gaderingen. Degrelle alleen voerde reeds op tweehonderd vergaderingen
het woord. Hij sprak op sommige dagen vijf tot zes maal. De verkiezings-
strijd kostte hem in het laatste stadium soms een miljoen francs per dag.
Schreeuwende plakaten, aanplakbiljetten in de straten, aan de gevels der
huizen, op reclamezuilen en -borden, door de stad razende propaganda-
auto's, een regen van strooibiljetten, gratis verspreide kranten en tijd-
schriften en rexistische spreekkoren in openbare gebouwen en op straat.
Voor iedere categorie der bevolking werden gedetailleerde verkiezings-
leuzen opgesteld: voor de handwerkslieden, de kleine kooplui, koffiehuis-
houders, studenten, ambtenaren en vooral voor de arbeiders.

Aan de koffiehuishouders beloofde hij betere prijzen en een grotere omzet;
aan de kooplieden en handwerkers belastingverlagingen; de studenten
zouden een betrekking krijgen en promotie maken; en den arbeiders werd
een paradijs op aarde in het vooruitzicht gesteld. —

„Wij komen niet vooruit! De benzineprijs stijgt. Kiest Degrelle, stemt op lijst 2". — „Voorwaarts met de overwinning van de geest op de materie. Wilt ge lagere renten, belastingverlaging en vooruitgang in zaken? Stemt op Degrelle!" „Sociale gerechtigheid voor de arbeiders".

Deze en dergelijke leuzen las men op automobielen en vrachtwagens in de stad. Een ware regen van stroobiljetten kwam op de bedrijfs- en arbeiderswijken neer.

De centrale hoofdleuze der Degrelle-partij was echter het suggestieve slagwoord: „Rex vaincra" — „Rex ten zege".

Duizendmaal per dag hamerden de aanhangers van Rex en de propaganda-colonnes deze leuze in oren en ogen der Brusselse kiezers: „De 1e April is de dag van triomf voor Rex"; „De aanstaande Zondag zal Rex als overwinnaar zien", — zo varieerden de aanbidders van Rex hun „Rex vaincra".

Men probeerde door het verwekken van een soort overwinningkoorts of triomfpsychose de bevolking geestelijk te overdonderen. Deze aan het Derde Rijk en diens propaganda ontleende bluf moest hun de meerderheid brengen. Maar Rex heeft zich vergist!

DE FOUTEN DER REX-PROPAGANDA

Degrelle onderschatte zijn tegenstanders... Hij haalde zich daardoor in één slag een massa vijanden op de hals. Hij voerde een propaganda, die tegen het nationale gevoel, tegen de godsdienstige overtuiging en de democratische opvattingen van het volk indruiste. In zijn acht grote vergaderingen in het Sportpaleis kwamen telkens dezelfde toehoorders, zijn kring werd niet groter; tegen het eind van de „achtdagen wedloop" was een duidelijke temperatuurswisseling merkbaar.

Rex greep naar de plompste bedriegerijen, die door iedereen direct werden doorzien; niet alleen in stroobiljetten, maar zelfs in de kranten van zijn tegenstanders. Drie dagen vóór de verkiezing gaf hij vervalste katholieke en liberale kranten uit. Hij gaf kranten uit met de originele hoofden „Dernière Heure", „Le Soir", „l'Etoile Belge" enz. Op 10 April, de dag vóór de verkiezing, verscheen een vervalst nummer van de „Populaire". Op dezelfde dag verscheen een vervalste uitgave van het blad der Koffiehuishouders, dat bekend stond als voorstander van Van Zeeland. Dit vervalste blad „Les Cafetiers" werd in de restaurants en koffiekamers neergelegd. De vervalsingen vielen zó in het oog, waren zó primitief, dom en plomp, dat ieder lezer ze dadelijk dóór had. Niet alleen ontbrak elke oorspronkelijkheid aan deze truc, maar het bedrog keerde zich ogenblikkelijk tegen Rex.

Rex wilde door een verrassend succes vooruit schieten; maar zijn eigen fouten en misgrepen dreven hem in het defensief. Vooral de week vóór de verkiezingen was gekenmerkt door een vertwijfelde verdedigingswoede der Degrelle-beweging.

De laatste drie dagen vóór de verkiezing waren voor hem volslagen vernietigend. Het was eigenlijk nog slechts een terugtocht.

„Onbeschaamdheid en kleingeestigheden overstromen ons", huilde hij in het Sportpaleis. „Geloof en vertrouwt", riep hij wanhopend uit. In zijn vertwijfeling greep hij naar de belachelijkste propagandamethoden.

DE PROPAGANDISTISCHE MEERDERHEID VAN 'T DEMOCRATISCH FRONT

Het democratische front in België was van het begin af aan volkomen overtuigd van de grote betekenis van het offensief.

Het eerste succes der propaganda was het aannemen van de nieuwe verkiezingen en van Degrelle's uitdaging.

De tweede triomf lag in de leuze: Votez belge — stemt Belgisch! — Deze leuze, die alle nationale gevoelens vertolkt, was in democratische handen; zij overheerste overal en in alle hoofden.

Het derde overwicht der propaganda voor Van Zeeland was gelegen in de bewame aanwending van democratische verkiezingsparolen, in het respecteren der vrijheidslievende gevoelens van het Belgische volk, die door de tradities van het land gegroeid zijn.

Er werd gedemonstreerd met sprekende aanplakbiljetten, brochures, strooibiljetten, met caricaturen en door de stad wandelende sandwichmannen, die de afhankelijkheid van Degrelle van het Derde Rijk uitriepen. „A Berlin, à Berlin!" Naar Berlijn! riep telkens weer de volksmassa op straat, als ze de propagandisten van Rex zagen. Er reden wagentjes rond met een caricatuur van Hitler er in, die door een caricatuur van Degrelle werden voortgetrokken. Het beroemde Brusselse Manneke Pis werd gefotografeerd, terwijl het zijn straal op een hakenkruis richtte. In navolging van de rexistische krant „Le Pays Réel" werd een humoristisch blaadje „Le Pays Réel" uitgegeven. Een ander spotblaadje droeg in de kop „La voix de Berlin" — de stem van Berlijn.

Propaganda-auto's, voorzien van luidsprekers, gramfoonmuziek, vliegende colonnes, die biljetten uitdeelden, spreekkoren op stoepen en pleinen, ziedaar enige voorbeelden, waarop de propaganda voor Van Zeeland werd gevoerd.

Boven alles echter wist het democratische front de rexistische tegenstanders belachelijk te maken: levende ezels, kamelen en geitebokken werden door de stad geleid; zij droegen borden met de woorden: „ik stem op Degrelle, omdat ik een ezel ben", „alle kamelen stemmen op Rex". De geitebokken verkondigden „mek mek mek Degrelle".

Reeds vóór het bekend worden van de uitslag der verkiezing demonstreerden de democraten op humoristische wijze hun overmacht over de rexisten. Propagandagroepen droegen doodkisten door de stad met het opschrift: „Rex" of „Rex zacht ontslapen". Andere groepen waren in de rouw „wegens het verscheiden van Degrelle".

De door Rex voorgenomen provocaties maakte men reeds, vóór ze tot uitvoering konden komen, onschadelijk. Vervalste communistische vlugschriften met leuzen als: „Leve Stalin, leve de bloedige proletarische dictatuur, leve van Zeeland!", konden reeds, vóór ze de drukkerij verlieten, worden opgevangen. Ook knokploegen vormende rexisten, die zich uitgaven voor communisten, konden worden gearresteerd en aan de politie overgeleverd.

Kortom: de propaganda voor de candidatuur van Zeeland overtrof door geest, waardigheid, stootkracht en techniek huizenhoog die van de Belgische fascistten. Het principe van de aanval, de onvermoeide aanval, het doorzicht en het onvoorwaardelijke vertrouwen in de overwinning, hebben in hoofdzaak de overwinning behaald over het nationaal-socialisme in België.

buitenlands overzicht

DANK JE WEL, DE BONO!

Mr. A. JACOBS



De zoete kindertjes van de Duitse kinderjuffrouw

Men moet zijn vijanden kennen. Men leert hen het best kennen uit hun daden. Maar vaak ook uit hun woorden. En de vijand fascisme ziet men welhaast nergens zó prachtig-ontmaskerd, zó helemaal in levende lelijke lijve vóór zich als in de woorden, neergeschreven door den uitermate-openhartigen Italiaansen maarschalk Emilio de Bono, — woorden die tezamen vormen zijn boek „Anno X, de Verovering van een Keizerrijk”.

Anno X, dat is in de fascistische tijdrekening, die met de „mars naar Rome” begint (de Bono was daarvan een der leiders), het jaar 1936. Het veroverde keizerrijk is Abessinië. De Bono bereidde die verovering voor en was de eerste 1½ maand van de veldtocht opperbevelhebber der Italiaanse legers. Wanneer ge den maarschalk om zijn eigen oordeel over zijn eigen boek zoudt vragen, dan zou hij u stellig antwoorden: „Dit is een realistisch boek, het getuigt van grote werkelijkheidszin.” Want wat is naar

fascistische opvatting realistisch? Men kan dat zó omschrijven: Ge doet iets onbehoorlijks, en terwijl ge dat doet, ontkent ge met klem, dat ge het doet; slaagt uw opzet echter, dan lacht ge de wereld, die zo dom is geweest, zich een poets te laten bakken, hartelijk uit, en ge gaat prat op de slimheid, waarmee ge uw doel hebt bereikt. In deze twee-en-veertig woorden is feitelijk het hele boek van de Bono, dat één fameuze onthulling is van trouweloosheid en brutaliteit, saamgevat. Wij zullen dit bewijzen. Doch één opmerking gaat aan dit bewijs nog vooraf. De fascistische methode, die hier met betrekking tot het geval Italië-Abessinië aan de dag treedt, is niet alleen in dit geval, dat hien veeleer als voorbeeld wordt behandeld, zo duidelijk te onderkennen. Telkens weer stuit men, bij het bestuderen der fascistische strijd-manieren, op de stelselmatig in practijk gebrachte provocatie, op de combinatie van trouweloosheid en brutaliteit. Wij denken hierbij, wat Duitsland betreft, aan de Rijksdagbrand. Wij denken, wat Duitsland en Italië tezamen betreft, aan Spanje. Nog altijd loochenen de beide landen, tegen alle onomstotelijk-bewezen feiten in, dat zij de Spaanse fascistien-opstand hebben aangemoedigd, voorbereid, voortdurend met mensen en wapens gesteund. Het jongste krasse voorbeeld: Guernica. Een van de Duitse vliegers, die het bombardement van Guernica heeft meegemaakt, een man, die, lang na het in werking treden van het non-interventie-accoord, via Rome naar Sevilla vloog, wordt gevangen genomen en bekent alles. Maar Berlijn en Rome weten van niets. Welnu, wie zal het betwijfelen, dat de fascistische landen, als Franco de overwinning had behaald, luide zouden hebben gestoft op het aandeel, dat zij in die overwinning zouden hebben gehad? Hoe zouden zij hebben gejubeld: wij hebben door onze steun aan Franco, Spanje van het bolsjewisme gered!

Wij denken ook aan de kleinere, onhandiger provocaties; aan de revolverkogel in Degrelle's auto, kort voor de Brusselse verkiezingen; aan onzen eigen Dierbaren Mussert met zijn twee chauffeurs, zijn fotograaf, zijn onvindbare „zweepje” en de onvindbare revolver.

Er zou een studie te wijden zijn aan „de provocatie als onontbeerlijk en kenschetsend element in de fascistische politiek”. Doch bepalen wij ons voor heden tot de onthullingen van maarschalk de Bono, dien fleurigen grijsaard, dien we eerlijk-gezegd wel een beetje mogen, omdat hij nu eenmaal zo'n deksels openhartige klant is.

„Op 'n dag, zo vertelt hij, zei ik tot den Duce: „Hoor eens, als het daarginds oorlog wordt — en als je meent, dat ik 't waard ben, en ertoe in staat ben — dan moest je mij de eer aandoen, mij de veldtocht te laten leiden.” De Duce keek mij strak aan, en hij antwoordde direct: „Stellig”. „Je vind mij toch niet te oud?”, ging ik door. „Nee, antwoordde hij, want we mogen geen tijd verliezen”.

Van dat ogenblik af was de Duce vast van mening, dat de zaak niet later dan 1936 zou moeten worden afgedaan, en hij zei mij dat ook. Ik bepaalde

mij ertoe te antwoorden: „Heel best” — zonder ook maar de geringste twijfel te opperen aangaande de mogelijkheid, dit doel te verwezenlijken. De eer en de verantwoordelijkheid, die ik volgaarne had aanvaard, dank zij het vertrouwen van den Duce, maakten, dat ik werkte voor honderd. Het was in de herfst van 1933. De Duce had met niemand gesproken over de komende operaties in Oost-Afrika; alleen hij en ik wisten wat er zou gaan gebeuren, en er deed zich geen indiscretie voor, waardoor het nieuws het publiek kon bereiken.

Ik legde den Duce de volgende overwegingen voor: „De politieke toestand in Abessinië is jammerlijk; het kan niet al te moeilijk zijn, de ontbinding van het keizerrijk te bewerken, als wij die langs politieke weg trachten te bereiken, en zij kan wel als zeker worden beschouwd na een militaire overwinning onzerzijds. De balsturigheid van de Rassen, van wie een aantal openlijk zijn misnoegen uit, kan leiden tot een beweging, welke een van de krachtiger figuren in de verzoeking brengt, tegen den keizer te rebelleren, en ons dus een kans geeft om tussenbeide te komen. Doch anderzijds moet de mogelijkheid niet worden uitgesloten, dat de stamhoofden aan onze grens een poging wagen, ons aan te vallen, rekenend op onze huidige zwakheid. Nu de zaken zo staan, is het onze taak ons voor te bereiden, zodat wij in onze huidige stellingen de schok van de hele Abessinische strijdmacht kunnen weerstaan, en dan tot de tegenaanval overgaan, en er op los trekken met de bedoeling, de zaak eens en voor al af te doen.” De Duce was het met mij eens, en gelastte mij, met volle kracht vooruit te gaan. Ik moest zo snel mogelijk klaar zijn.

„Er zal gold nodig zijn, chef, hopen geld”.

„Aan geld zal het niet ontbreken”.

DE VOORBEREIDING

Van dat moment af begint in Eritrea de aanleg van wegen — wegen, die de verovering van Abessinië mogelijk moeten maken, wegen zoals Hitler ze thans bouwt naar de Duitse grenzen. De spoorweg wordt verbeterd, en de haven van Massaua. Vliegvelden worden aangelegd. Ziekenhuizen worden uitgebreid. De voorraden der intendance worden vertwintigvoudigd. De eerste kanonnen worden verscheept voor de veldtocht.

Het doel bij dit alles was — het blijkt uit de Bono's hele boek — de verovering van Abessinië. Maar aanvankelijk schijnt men nog te hebben gehoopt, dat de Abessiniërs — getart door al deze duidelijke maatregelen — hunnerzijds tot de eerste aanval zouden overgaan, zodat Italië voor de wereld als het aangevallen land zou kunnen gelden, dat pas door zijn tegenaanval zijn oogmerk zou bereiken. Toen deze hoop niet werd vervuld, verdween weldra het masker van het rovers-gelaat.

Wij laten nu weer de Bono aan het woord:

„Met den Duce was overeengekomen, dat niemand zou spreken over de onderneming. Deze nam in zijn geest reeds zeer grote afmetingen aan. Hij wist, dat hij op het geschikte moment geheel Italië achter zich zou hebben. Maar ik behoef niet te verhele, dat er vele twijfelaars waren, en er waren lieden, die alleen maar met vree en met rust wilden worden gelaten, en er waren beschroomde lieden, die voelden, dat er iets in de lucht hing, dat

op een forse campagne duidde, en die de fatale woorden uitten „Het is niet verstandig een avontuur te beginnen, waarvan niemand het einde kan voorzien“, of „Laten we eerst eens zien of de sop de kool wel waard is.“ Gevaarlijke lieden, nu en altijd, die „ter wille van het land“ (sic) de risico's nagaan, en die niets afweten van de vreugde van het kansspel. Duizendmaal liever diegenen, die hals over kop naar voren rennen, desnoods met gesloten ogen. Ik behoor — het zij mij toegestaan er prat op te gaan — ondanks mijn jaren tot de tweede groep. En wee mij, als ik er in het onderhavige geval niet toe had behoord! De Duce zou mij hebben weggeschopt, en terecht“.

De veldtocht werd van nu af aan voorbereid door een politiek van „verdeel en heers“. „Men moet zorgvuldig nagaan, wiens partij men moet kiezen; men moet ambities en tegenstellingen aanwakkeren, en geld uitgeven — heel veel geld“. Eerst koos Italië de verkeerde partij, die van den negus, maar toen men de indruk kreeg, dat zijn bewind minder sterk en hecht was dan aanvankelijk leek, ging men de „politiek der periferie“ volgen, d.w.z. men poogde zich te verzekeren van de steun der Rassen aan de landsgrenzen. In het Noorden (Tigre) werd Dedzjats Goegsa omgekocht, in het Oosten won men de vriendschap van de stamhoofden der Danakils en van de sultans van Biroe en Aussa.

„Een werkelijk actieve politiek, aldus de Bono, werd in Abessinië gevoerd in 1935, na de vorming van het aan het Opperbevel toegevoegde politieke bureau, dat in nauw contact samenwerkte met onze legatie te Add's Abeba, die te dien aanzien zeer preciese instructies had gekregen van den Duce“.

Het resultaat van deze ondermijningsarbeid vat de Bono als volgt samen:

„Van het eerste begin van de veldtocht af waren er symptomen waar te nemen van de resultaten van deze ontwrichtende politieke actie, en zij beroofde onzen vijand van minstens 200.000 soldaten, die hetzij de wapens niet eens opnamen, hetzij, hoewel gemobiliseerd en bewapend, werkeloos bleven“.

DE NEGUS SPEELDE NIET

Eind 1934 kwam het tot het grens-incident bij Walwal. Terecht merkt de Bono op, dat dit incident, na al wat er sindsdien gebeurd is, zonder de minste betekenis mag worden geacht. Mussolini was vastbesloten, Abessinië te veroveren. De Bono ging als Hoge Commissaris naar Afrika, en — hij vertelt het niet éénmaal, maar herhaaldelijk — October 1935 was de termijn, die voor de aanvang der militaire operaties was vastgesteld. Daaraan werd, door alles heen, hardnekkig vastgehouden.

Een grote teleurstelling voor Mussolini en de Bono was de houding van den negus. Ze hadden zo graag gezien, dat hij de aanvaller zou zijn geworden!

Direct na zijn aankomst in Eritrea moest de Bono wel melden: „De Negus gelast te veel gebeden en vastendagen dan dat wij reden hebben om aan te nemen, dat hij ons wenst aan te vallen“. De Duce moet het bevestigen:

„de negus schijnt niet het initiatief voor de botsing te willen nemen. Ingeval hij niet van plan is, ons aan te vallen, moeten wijzelf het initiatief nemen.“ En in een brief van Maart 1935: „Het is mijn stellige overtuiging, dat je, nu wij verplicht zijn eind October of September het initiatief te nemen voor de operaties, moet beschikken over een strijdmacht van 300.000 man plus 300—500 vliegtuigen en 300 snelle auto's — want zonder deze strijdkrachten voor een offensieve penetratie zullen de operaties niet het krachtige rythme hebben, dat wij wensen. Je vraagt om drie divisies tegen eind October; ik ben van plan je er tien te sturen“.

„Het is duidelijk — zo concludeert de Bono uit deze uittreksels van brieven en telegrammen — dat ons program bezig was, een radicale wijziging te ondergaan. Wij waren gedwongen (die nare negus toch!) van het plan van een door handige manoeuvres voorbereid offensief, gevolgd door een tegen-offensief, om te schakelen naar een plan van agressief optreden.“ Nu de provocatie was mislukt, nu de negus het vertikte mee te spelen, nu moest het masker wel af.

OMGANG MET JOURNALISTEN

Naarmate de spanning in Oost-Afrika toenam, arriveerden de journalisten; ze snoven nieuws, en het zou geen beste indruk hebben gemaakt, als men hun de toegang tot Eritrea had ontzegd. En Mussolini wilde juist een opperbeste indruk maken. De journalisten kwamen dus, maar ze kwamen niet alleen. Men moet dat de Bono in al zijn vrijmoedigheid horen vertellen:

„Een hoofdamtenaar van het ministerie van Pers en Propaganda — commandant Casertano — kwam naar Eritrea om zowel de correspondenten als hun brieven te leiden en te controleren. Voor ik verder ga zou ik willen zeggen, dat ik in Casertano een naarstigen, schranderen en bekwamen helper had, begiftigd met die zin voor gezag, die onontbeerlijk is, wanneer men te maken heeft met luitjes, die juist door de aard van hun vak geneigd zijn tot balsturigheid, en wanneer men er zeker van wil zijn, dat zij zich geen ongepaste vrijheden veroorloven. Het fascisme is erin geslaagd, de Italiaanse journalisten binnen de perken te houden, maar buitenlandse journalisten zijn gewoon, in hun eigen land onbepaalde vrijheid te genieten en zijn niet gewend aan tucht. Het was dan ook niet gemakkelijk, hen op een rondborstige manier te laten optreden en in overeenstemming met onze eigen opvattingen. Maar Casertano slaagde er perfect in, en zonder dat hij ooit dwangmaatregelen moest aanwenden. De weinigen, die tekenen gaven van weerbarstigheid of die verdacht waren, werden onverwijld het land uit gezet.“

In de zomer van 1935 liet men alle hoop, dat de negus zou meehelpen, varen: „Het scheen het vaste voornemen van den negus te zijn, het initiatief aan de Italianen te laten.“ Dedzjats Goegsa, tot verraad overgehaald door de Italiaanse spionnen en, zoals de Bono vertelt, „het hele personeel van het consulaat te Adoea“, vroeg instructies: was de tijd om over te lopen, al gekomen? Neen, die tijd was nog niet gekomen.

„Wij waren, aldus de Bono, nog te ver verwijderd van het moment, waarop de actie zou kunnen beginnen, en ik had volstrekt behoefte aan de grootst mogelijke rust, zodat ik mijn voorbereidselen zou kunnen voltooien; vandaar

dat ik elke impulsieve daad, elke voorbarige zet moest afraden, welke heft ei zou hebben gebroken vóór wij gereed waren om de omelet te bereiden. Ik adviseerde Goegsa dus, zich kalm te houden, net te doen of hij gehoorzaam en verzoend was; want weldra zou de dag aanbreken, waarop ik hem duidelijke instructies zou geven."

„DE TEERLING GEWORPEN”.

Toen de tienduizenden Italiaanse soldaten en wegwerkers naar Oost-Afrika bleven stromen en men wel blind moest zijn om niet te zien, wat er gebeuren ging, besloot de negus, tegen half September gedeeltelijk te mobiliseren. De Bono's conclusie is van een bijkans ontwapenende brutaliteit: „De teerling was geworpen. Het was onmogelijk, tenzij men welbewust te kwader trouw was, ons van provocatie te betichten.”

Eind September informeerde de Bono, of hij Abessinië wellicht de oorlog moest verklaren. Direct kwam het antwoord van Mussolini:

„Geen oorlogsverklaring. Gezien de algemene mobilisatie, welke de negus reeds officieel te Genève heeft aangekondigd, moeten wij volstrekt niet langer aarzelen. Ik beveel je, de opmars te beginnen in de ochtend van de 3de. Ik herzeg: de 3de October. Ik verwacht onmiddellijke bevestiging.”

Nu was de teerling inderdâad geworpen.

De Bono had de overval goed voorbereid. In het voorwoord, dat Mussolini zelf voor het boek schreef — daarmee de inhoud met zijn naam dekkend — krijgt de maarschalk de verdiende pluim: „In de eerste dagen van October stond het grote apparaat gereed om in beweging te worden gezet, en het begon met over de Mareb te trekken.” Ook ten aanzien van het doel der actie is „de chef” volkomen duidelijk. Het was, „eens en voor al de grote rekening te vereffenen, die sinds 1896 (het jaar van de Italiaanse nederlaag tegen de Abessiniërs) was blijven openstaan.”

Dáár was alles om begonnen: om de afrekening met Abessinië, om de verovering van Abessinië. Maandenlang had Rome protest op protest geuit tegen de „aanvalslust der Abessiniërs”; maandenlang had men met een uitgestreken gezicht betoogd, dat men werd „bedreigd”; maandenlang was er diplomatiek gerekaveld en was de wereld aan de praat gehouden. Toen het fascistische Italië gereed was voor de rooftocht, sloeg het toe. En toen de rooftocht was geslaagd, schreef de Bono zijn openhartige boek, om de wereld heel precies te vertellen, hóé goddelijk men haar bij de domme neus had gehad.

Principiële anti-fascisten hebben nimmer getwijfeld aan het bedrog, aan de trouweloosheid en de alles-bekronende brutaliteit. Maar talloos vele anderen hebben aan dit alles niet willen geloven. Zij hebben gemeend, dat Italië misschien wel roofziek was, maar toch in elk geval te goeder trouw. Maarschalk de Bono heeft een verdienstelijk anti-fascistisch werk gedaan door die talloos velen de ogen te openen. Hij heeft ons anti-fascisten daardoor ten zeerste aan zich verplicht. Dank je wèl, de Bono!

STRAF

K. v. d. VEER

— Nu heb ik alleen nog maar honger!
Een paar weken geleden kon ik me nog druk maken over veel dingen; over mijn uniformen, die nodig weer eens te luchten moesten worden gehangen; over het gezanik van mijn oudsten jongen, die meer zakgeld wilde hebben. Maar toen ze om het een of ander mijn steun inhielden, was er niets anders meer dan dát...

„Waarom doen ze het? Wanneer...”

De beambte achter het loketje op het bureau voor Maatschappelijke Steun haalde zijn schouders op, zoals alleen zulke beambten op zulke bureaux dat kunnen.

„Er zal wel een reden voor zijn dat Uw uitkering ingehouden is. Ik kan het U niet zeggen; wacht maar eens af!”

Achter mij drongen anderen om op hun beurt voor het loket te komen. Ik kon wel gaan en afwachten.

De oudste jongen kreeg van wat hij verdiende, helemaal geen zakgeld meer; mijn uniformen hoefden niet meer gelucht te worden... voor minder dan we nodig hebben om een week van te leven, verkocht ik alles.

En over mijn uitkering hoorde ik niets!

Toen ik de tweede keer op het bureau voor M.S. kwam, werd me gezegd: „Tja — wacht u even!”

Ik wacht — met mijn gezicht gedrukt tegen de tralies. Rustig zitten daarachter mannen en een meisje te schrijven. Ik moet er aan denken, dat het juist zo een meisje is, als waar we vroeger — dat is lang geleden! — van de brug af naar zouden kijken, als ze liep langs de kade, waaraan onze boot gemeerd lag. De een of ander zou haar iets toeroepen, en misschien zou ze wuiven — omdat wij stuurlieden en machinisten het waren, die riepen.

Iemand, tegenover haar, vraagt haar iets, en ze lacht.

Achter me staan zoveel mensen te wachten op hun beurt om aan het loket te woord gestaan te worden, dat ik het als iets ongehoorlijks voel, dat zij kan lachen. Maar voor haar, en voor allen achter het loket, zijn we nummers op een lijst van namen; — achter elk nummer een bepaald bedrag, laag, — maar dat op de een of andere manier nog verlaagd moet worden.

„U geeft als wekelijkse gezinsinkomsten op f 3?” hoor ik den beambte vragen. Ik kijk hem aan en heb even tijd nodig om me zelf te doen begrijpen, dat hij het mij gevraagd heeft. Als dit langzaam tot me is doorgedrongen, knik ik.

„Ja, m'n oudste zoon verdient f 3”.

De drie gulden, waarvan hij er één elke week als zakgeld zou willen hebben; twee derde wordt er van op mijn steun gekort.

„Hij verdient f 4,” zegt de beambte scherp, alsof hij me op heterdaad ergens op betrapt.

Het scherpe in wat hij zegt, ontgaat me echter. Alsof hij zich vergist, zeg ik: „Drie...”

„We hebben bij zijn werkgever gecontrôleerd! Vier!”

Ik begrijp het nog niet. Misschien kijk ik hem erg stom aan.

„Voorlopig krijgt U dus geen uitkering!”

„Geen uitkering?” echode ik.

„U mag nog blij zijn, dat we geen aangifte doen bij de justitie wegens valse opgave van inkomsten”.

„Ja”, zeg ik. Ik wil daar wel blij om zijn; ik wil, wat hij wil, dat ik zál willen, als ik maar mijn steun krijg.

„Wanneer, denkt U...” begin ik.

Kort snijdt hij mijn verder vragen af.

„Daar kan ik niets van zeggen. Komt U maar eens terug! Volgende!”

De volgende is een oud vrouwtje, en ik hoor haar klagende stem, terwijl ik, tussen het volk-dat-wacht door, naar buiten ga. De week daarop verkoop ik mijn instrument. Het is een goede sextant, die ik kocht, toen ik tweede stuurman was op de „Ter-neuzen”; ik krijg er nog niet het tiende gedeelte voor van wat hij me toen kostte, maar genoeg om twee weken van te leven. De jongen geeft de vier gulden, die hij verdient, af... hij verdient toch vier gulden. Een poosje geleden kreeg hij opslag en dat heeft hij voor me verzwegen. Hij is achttien jaar, en de twee jaar, dat hij werkt, heeft hij, van zijn loon nooit meer dan een dubbeltje elke week mogen houden.

„Ja, grote God! Moet ik dan zo jong als ik ben, al voor mijn ouwelui en mijn broers en zusters werken?”

We praten er maar niet meer over. Als ik nu de volgende week mijn steun maar weer krijg... Tenslotte is het niet zo heel erg, dat ik mijn uniformen en mijn instrument moest verkopen... werk krijg ik toch nooit weer.

„Hoe lang loop je nu?” vraagt de beambte, als ik weer kom.

„Vijf weken zonder steun”, zeg ik triest.

„Ik zal je verzoek doorgeven”.

Ik ben niet gekomen, deze keer, om een verzoek om uitkering door te laten geven. Tussen al de papieren zal zo'n verzoek nog lang blijven steken.

„Ik heb geen cent meer in huis... ik kan geen huur meer betalen... kan ik dan nu tenminste niet een paar gulden krijgen?”

„Nee... U moet wachten! Volgende!”

Waar moet ik nu op wachten? Ik heb om een paar gulden gevraagd. En ik herinner me, dat ik, als tweede stuurman op de „Terneuzen”, het nooit de moeite waard vond, met niet meer dan een paar gulden op zak ergens de wal op te gaan.

Nu moet ik op een paar gulden wachten.

Wachten, tot mijn verzoek om uitkering doorgegeven is?

Wachten? Wachten? Wachten?

De straatstenen zijn brandend heet onder mijn voeten. Achter de ramen van bakkerswinkels ligt brood. Brood, zoals het daar ligt, heb ik al in geen twee jaar gegeten. We eten oud brood; soms

zit er wat zanderigheid aan; soms zijn de korsten verbrand. Oud brood!

En nu eten we helemaal niets, zelfs geen oud brood, — omdat er geen cent meer in huis is!

Ik zit op een bank in het park...

Een oude kerel vertelt zijn mop van elke dag:

„We hebben tenminste een eigen Bank!”

Een ander lacht er om.

Ze hebben nog hun maag vol, — vol oud brood.

In mijn oren suist en knapt het.

Ik ga naar den Officier van Justitie. Soms wil die wel eens wat voor je doen, als er iets met je uitkering niet in orde is

Een rijksveldwachter vraagt me, waarvoor ik kom.

„Ze willen me mijn woning uitzetten”, lieg ik, intuïtief.

„O! Dus niet voor steunuitkering? Want daar wil de Officier niets mee te doen hebben!” waarschuwt hij.

„Nee... nee... daar niet voor,” stel ik hem gerust.

Als ik na twee uur wachten bij den officier word toegelaten, begin ik weer te liegen over huur-niet-kunnen-betalen. Natuurlijk heb ik al in geen weken huur betaald, en misschien zetten ze me ook wel al gauw uit de woning, maar dat kan me niets schelen... ik heb alleen maar honger.

En ik had gehoopt, — als je honger hebt, hoop je gauw op het een of ander! — dat alles in orde zou komen, als ik met den officier kon praten.

Verveeld luistert hij...

„Gaat U nog maar eens naar het bureau voor Maatschappelijke Steun. Het zal toch wel in orde komen...”

Als ik weer op de gang sta, bedenk ik: dit had ik moeten zeggen, en dat.

In hun kamer zitten de rijksveldwachters en eten; hun boterhammen liggen voor hen in vetvrij papier; midden op de tafel staat een pot koffie. Ik groet als ik langs loop...

Morgen zal ik weer naar het bureau gaan... morgen.

Thuis zegt de jongen: „Verdomme... kan ik werken als ik geen eten krijg?”

„Het is jouw schuld...” wil ik hem verwijten. Maar het heeft geen zin... ik kan even goed niets zeggen.

De volgende morgen zoek ik langs de vuilnisbakken in de straat. Ik haal voor vijftien cent oud papier en lege flessen op. Met die vijftien cent in mijn zak sta ik dan weer voor het loket met de tralies.

„Ben je daar nu alweer?”

„Ik moet toch steun hebben... in elk geval moet ik vandaag vreten!”

Mijn eigen stem klinkt me hard en vreemd. Ik heb het gevoel, alsof ik den beambte de woorden toeschreeuwde. Maar hij stond half van me af gewend, en, terwijl hij zich dan naar me toe keert, vraagt hij: „Wat zei je?”

Ik herhaal.

„Kan ik niets aan doen! Ga nu weg!”

Ik schud mijn hoofd. Natuurlijk kan ik zo niet weer weg gaan. Dat moet hij, achter het loket, toch begrijpen. Mijn hand, die stinkt van het vuil in de bakken, waarin ik graaide, speelt met de vijftien cent in mijn zak...

De beambte zegt herhaaldelijk, dat ik weg moet gaan, maar het dringt niet meer tot me door. Hij wijst ergens naar, en ik kijk. In de richting, waarin hij wijst, zie ik een bordje aan de muur. Natuurlijk heb ik dat bordje al zo vaak gezien en de woorden gelezen, die er op stonden, dat ik ze wel uit mijn hoofd ken:

„Ieder die zich op uitdrukkelijk bevel van de bevoegde ambtenaren niet uit deze lokaliteiten verwijderd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden.

Het komt me belachelijk voor, dat ik met wat daar op dat bordje staat, iets te maken kan hebben. Ik probeer de woorden te lezen, maar de letters dansen door elkaar.

De beambte beweegt de lippen, alsof hij spreekt, maar ik hoor niets; ik hoor niets dan suizen en knappen in mijn oren.

Ik moet hem duidelijk maken, dat ik honger heb...

Ik doe mijn mond open en wijs op mijn maag, — zo deden we dat in landen, waar we ons niet verstaanbaar konden maken.

Hij gaat weg en komt even later met een ander terug; die ander heeft een dik rood hoofd.

„Natuurlijk zuipt die”, denk ik. Maar dat heeft er niets mee te maken; als hij me maar geld geeft om wat eten te kunnen kopen. Het komt me voor, dat beiden me nu wat toeschreeuwen. Ik hoor niets. Ze bewegen hun handen; ik lach er om.

Ik lach en zeg: „Chow! Chow!”

Plotseling word ik me er van bewust dat ik misschien gek doe. Ik trek mijn hoofd tussen de schouders en vraag duidelijk:

„Geef me tenminste een paar gulden... een paar gulden...”

Allen, die aan de bureautjes achter het loket zitten en schreven, kijken naar me, het meisje ook.

„Misschien weet ze, wie ik ben... dat ik stuurman was, eerst op de „Terneuzen”, later...”

„Nu geef ik je nog een minuut, en als je dan niet weg bent, laat ik je door de politie verwijderen”, zegt die met zijn dikke rode kop.

O, denk ik. Was het dat, wat ze de hele tijd tegen me hebben staan schreeuwen?

Maar ik ga niet weg... ik kan niet weg gaan zonder geld; thuis wachten ze, tot ik hun wat breng om te eten, en zelf moet ik eten...

Ik kan weg gaan en een brood stelen...

Je kunt niet stelen, als je stuurman bent geweest, en van de brug af tegen meisjes wuifde, zoals zij, die daar nu naar me kijkt...

En anders... anders... iets anders is er ook niet, dat ik kan doen. Ik zie agenten: grote kerels in goedzittende uniformen. De grootste heeft een goedig gezicht.

„Als u zich niet verzet, maar rustig mee gaat naar het bureau, komt alles wel goed!” zegt hij.

„Krijg ik dan eten?” vraag ik.

„Ja! Ja! Ga nu maar mee!” Tussen hen in loop ik... De mensen kijken en morren. Buiten staat een straatjongen ons na te kijken.

„Uw naam?”

Ik fluister mijn naam. De inspecteur schrijft het verbaal.

„Beroep?”

„Tweede stuurman grote stoomvaart”.

Wat verbaasd kijkt hij me aan. Als hij nu maar niet te veel meer vraagt.

„Ik heb honger! Honger!”

De wanden van het bureau van den inspecteur van dienst komen naar me toe. Met mijn vuile handen houd ik me vast aan het hekje, waartegen ik leunde.

Sterke handen grijpen zich aan me vast, — onder mijn armen.

Mijn slappe benen slepen over witte tegels in een lange gang.

Op een brits in de cel, ergens aan het eind van die gang, word ik neergelegd.

Hier zijn ze heel goed voor me...

Iemand komt met eten...

Ik eet...

Ik hoor zeggen: „De inspecteur heeft de Steun opgebeld. Je vrouw krijgt vandaag nog haar ondersteuning.”

„O”, zeg ik. Maar het kan me niets schelen! Ik eet!

Pas als ik moe gegeten ben, herinner ik me alles weer, — weet ik, dat het nu in orde is met mijn steun. Nu! Nu pas!

Zes weken zal ik krijgen... ja, dat krijg ik wel, omdat ik niet op

het eerste bevel van den beambte me heb verwijderd van het bureau...

Maar met mijn steun... dat is in orde! En... ik heb geen honger meer...

Als wéér mijn uitkering wordt ingehouden, laat ik me dadelijk opbrengen... al krijg ik er een jaar voor...

Want ik heb geen honger meer!

KOLEN VOOR MIKE ¹⁾

BERT BRECHT

Ik heb gehoord, dat in Ohio
In het begin van deze eeuw
In Bidwell een vrouw woonde
Mary McCoy, weduwe van een baanwachter
wiens naam was Mike McCoy, in armoe.

Maar ied're nacht, vanaf de denderende treinen der
Wheeling Railroad
wierpen de remmers een klomp kolen
over het tuinhek in het aardappelveldje,
Uitroepend rauw en haastig: —
Voor Mike!

En ied're nacht, als
De klomp kolen voor Mike
aan d'achterwand van 't schuurtje sloeg
Stond de oude op
Slaapdronken haar mantel aantrekkend
En verborg zorgvuldig
Brokken steenkool
Geschenk der remmers aan Mike,
den gestorven, maar
niet vergeter kameraad.

Zij echter stond op, lang vóór de schemering, om
de geschenken te verbergen voor de ogen der wereld, opdat niet
In moeilijkheden kwamen de kerels
van de Wheeling Railroad.

Dit gedicht is gewijd aan de kameraden
van den remmer Mike McCoy
gestorven aan longzwakte
Op de kolentreinen van Ohio,
In kameraadschap.

¹⁾ Uit: Volksbuch 1930.

Vertaling van Em. van Loggem

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. VAN REINVELD

EIGENSCHAPPEN VAN ATOOM EN MOLECUUL

Wat voor een gezicht zou de „heer des huizes” zetten, wanneer hij op een koude, gure „Lentedag”, rammelend van de honger thuis komt en zijn vrouw hem een heerlijk maal belooft, n.l.: wat koolstof, zuurstofgas en waterstofgas (dit is het gas waar de „Hindenburg” mee gevuld was), klaargemaakt met wat spooftjes van andere stoffen? Zou de taal voor ieders oren geschikt zijn? Nee, de huisvrouw is verstandiger en maakt haar verkleumde man dadelijk lekker met het bericht, dat ze een stevige hutspot klaar heeft en manlief is tevreden. Maar toch... hutspot mag dan nog zo hartig zijn, voor den scheikundige, althans, als deze niet uitgehongerd is, bestaat hutspot in hoofdzaak slechts uit koolstof-, zuurstof- en waterstofatomen. Gelukkig zijn echter door het zich scheikundig binden van deze atomen, de eigenschappen hiervan dusdanig veranderd, dat de kostwinnaar of stempelaar althans enigszins zijn honger kan stillen.

Ook dit is dus een voorbeeld van het feit, we bespraken het reeds in ons vorig artikel, dat, door het scheikundig binden der atomen tot moleculen, de eigenschappen volledig verloren gaan om plaats te maken voor geheel andere.

Daar er maar 93 elementen, — dat zijn, zoals we weten, stoffen, die alleen maar uit één of meer van de zelfde atomen bestaan, — op de aarde voorkomen, liggen de voorbeelden van scheikundige verbindingen als het ware voor het grijpen.

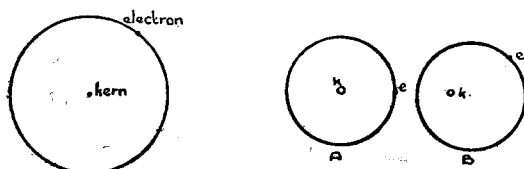
Zo is keukenzout bijv. opgebouwd uit een metaal, natrium geheten, en uit het gas chloor. Verhit men n.l. natrium in een vat dat met chloor gevuld is, dan ontstaat er keukenzout, dat bijv. helemaal niet de prikkelende reuk van chloor heeft, evenmin als het metallisch uiterlijk van natrium. Amonia, waarvan de reuk de tranen in je ogen drijft, is opgebouwd uit de beide reukeloze gassen, stikstof en waterstof; menie, de hel-rode verfstof, is slechts een verbinding van het grijze lood en het kleurloze zuurstof, terwijl een verbinding van lood, zuurstof en loodstof onder de naam van loodwit in de handel is. En ook in de „levende natuur” vinden we voorbeelden te over. In de Lente bijv. z'en we hoe de zadjes uitkomen en zich ontwikkelen tot planten en bomen, en reeds dadelijk doet de vraag zich voor, waar bij de bomen bijv. deze geweldige hoeveelheid hout vandaan komt. Natuurlijk uit het zaadje; goed, daaruit is het gegroeid, maar al het hout van de stam, takken en bladeren waren in het zaadje nog niet aanwezig. Nee, dit is gevormd, gemaakt uit het voedsel, dat eerst het zaadje en later de boom tot zich heeft genomen. Nu bestaat het voedsel van een boom, in hoofdzaak althans, uit het water, dat hij uit de grond zuigt en de z.g. koolzuur, die hij door middel van zijn bladeren, aan de lucht onttrekt. Nu is koolzuur (of eigenlijk kooldioxyde) opgebouwd uit koolstof en zuurstof, hetgeen reeds blijkt uit het feit, dat

het ontstaat bij volledige verbranding van koolstof in zuurstof. Hieruit volgt echter, dat de boom voor de opbouw van de houtmoleculen slechts beschikking heeft over drie soorten atomen, n.l. waterstof, zuurstof en koolstof. Inderdaad blijkt hout nu in hoofdzaak uit deze drie elementen opgebouwd te zijn. Wel-is-waar komen er soms nog andere soorten atomen in voor, die de boom aan de grond heeft onttrokken, doch in hoofdzaak zijn deze drie elementen bouwstenen van de houtmoleculen. Ook in het menselijk lichaam treden dergelijke processen op. De atomen, die in ons voedsel aanwezig zijn, worden weer gebruikt voor de opbouw der moleculen van ons vlees, onze nagels, haren enz. Hoe deze processen echter verlopen, is tot op heden nog een geweldig raadsel. In het laboratorium is het bijv. met enorme inspanning, en grootse technische hulpmiddelen gelukt om de meest eenvoudige verbindingen, die in ons lichaam ontstaan, ongeveer na te maken. De natuur echter maakt deze zonder enige hulp, spelenderwijs...

DE OPBOUW VAN HET ATOOM

Doch laten we den lezer niet verder vermoeiën met al deze voorbeelden, maar verder onze peilingen in de materie voortzetten. Hoewel zeer, zeer lang de atomen als de onverdeelbare bouwstenen van de stof aangezien werden, bleek in het begin van deze eeuw, dat ook deze nog voor verdere afbraak vatbaar waren. Ja, zelfs bleek al betrekkelijk gauw, dat de atomen, die tot die tijd als harde knikkers aangezien werden, dit in werkelijkheid in het geheel niet waren, doch bestonden uit een aantal deeltjes, die zoveel kleiner zijn dan één atoom, dat men de neiging zou gevoelen, het atoom als volkomen „leeg” aan te zien. Het bleek n.l. dat een atoom opgebouwd is uit een kern, die practisch dezelfde massa bezit als het betreffende atoom, doch slechts een doorsnede bezit die één tienduizendste gedeelte is van die van het atoom zelf, terwijl daaromheen een meer of minder groot aantal nog kleinere deeltjes in banen omheen draaiën. Bovendien bleken deze laatste een negatieve elektrische lading te dragen, de kern daarentegen een positieve. De negatief geladen deeltjes heeft men de naam van electronen gegeven. We zullen nu, teneinde een weinig dieper op de bouw van de atomen in te gaan, eerst nagaan, hoe het meest eenvoudige element, dat wij kennen, waterstof, opgebouwd is. Een waterstofatoom dan (fig. 1) is opgebouwd uit een positief geladen kern, en een negatief geladen electron. Nu trekt, zoals bekend is, een negatieve lading een positieve lading aan en zodoende komen we reeds dadelijk tot de vraag, hoe het komt, dat het electron niet op de kern valt. De rede hiervan moeten we zoeken in het feit, dat het electron zich met grote snelheid om de kern heen beweegt in een cirkelvormige baan. Wanneer we echter een steen bijv. aan een touw snel ronddraaiën, dan houdt de steen het touw gespannen, ja er blijkt zelfs een kracht, die naar buiten gericht is, op te werken, hetgeen duidelijk blijkt uit het feit, dat als we de steen zeer snel ronddraaiën, het touw, als het niet al te sterk is, kan breken. Deze, naar buiten gerichte kracht nu is het, die het electron belet op de kern te vallen. Het is, zoals bij de aarde en de zon. De aarde wordt door de zon aangetrokken, doch doordat zij zich met zo'n grote snelheid om de zon heen beweegt, valt ze niet op de zon, maar blijft ondanks de aantrekkende

kracht op zijn baan. Uit het feit dat de kern een diameter heeft van slechts één tienduizendste van die van het atoom en het electron nog kleiner is, volgt dat een atoom praktisch leeg is. Ja vergelijken we het atoom met ons zonnestelsel (de zon en de planeten als de aarde, mars, venus enz.) door de maten in evenredigheid te vergroten, dan blijkt, dat het atoom, dat we tot nu toe als een vaste knikker aanzagen, relatief nog veel en veel leger is dan het zonnestelsel. Maar hoe is het in dat geval dan te rijmen, dat twee atomen als ze elkaar naderen, botsen en niet dwars door elkaar heen vliegen? Wel dit zit hem in de lading. Zoals



we reeds zeiden, bezit de kern een positieve elektrische lading, terwijl het electron een even grote negatieve elektrische lading bezit. Nu stoten twee positief geladen bollen elkaar af en eveneens twee negatieve, terwijl een positief geladen bol een negatief geladene aantrekt. Wanneer nu een waterstof atoom (A) op een ander aanvliegt, dan oefent het electron van het ene atoom een aantrekkende kracht uit op de kern van het andere, met het gevolg, dat in het ene atoom (B) de kern zich een weinig t.o.v. de electronen baan verplaatst (fig. 2). Hierdoor bevindt zich echter de positief geladen kern van B dichterbij het electron van A, dan gemiddeld het negatief geladen electron van B. Het gevolg is dat atoom B door atoom A aangetrokken wordt. Nadert het echter atoom A. nog meer, dan naderen de electronen schalen elkaar zo dicht, dat de beide negatieve ladingen elkaar met zeer veel kracht af gaan stoten en het atoom B wordt weer weggestoten. Dit verschijnsel nu maakt naar buiten de indruk alsof beide atomen gebotst hebben. De botsingen van twee atomen worden dus niet veroorzaakt door hun meer of minder gevulde lijn, maar door de elektrische afkeer die ze voor elkaar voelen. (Wordt verv.)

boek-bespreking

„DE OCTOBERREVOLUTIE“¹⁾

Ir. A. STRUIK

Dit geschrift van Stalin dat hiermede voor het eerst in Nederlandse vertaling verschijnt, moet tot de klassieke Marxistische literatuur worden gerekend. Met grote politieke scherpzinnigheid worden hier de bijzonderheden van de socialistische Octoberrevolutie uiteen gezet en deze revolutie getoond als het begin en de voorwaarde van de socialistische wereldrevolutie.

Het samenvallen van bepaalde binnenlandse en buitenlandse omstandigheden schiep die eigenaardige constellatie, die in 1917 de betrekkelijk gemakkelijke overwinning van de grote proletarische revolutie bepaalde. De beschouwing hierover werpt tegelijk licht op de vraag, welke moeilijkheden zich in West-Europa tegen de overwinning van de socialistische revolutie verzetten en welke wegen zich daar openen.

Bijzonder actueel in dit geschrift is de grondige en principiële bestrijding van de opvattingen van Trotski, door deze gepropageerd, toen hij nog een bepaalde stroming in de arbeidersbeweging vertegenwoordigde.

Stalin stelt tegenover elkaar de theorie van Lenin over de socialistische revolutie, het karakter van de dictatuur van het proletariaat als „de macht die steunt op het verbond van het proletariaat en de werkende massa's van de boeren“ „ter volledige omverwerping van het kapitaal, ter definitieve schepping en bevestiging van het socialisme“ en de opvattingen van Trotski.

Leest men deze uiteenzettingen, dan begrijpt men, hoe het onderschatten door Trotski van de innerlijke kracht van de Russische revolutie, dit wanbegrip over de mogelijkheid om in één land te midden van de imperialistische wereld het socialisme op te bouwen, voert over de opvatting van de „ontaarding van de partij“ en de „ondergang“ van het Sowjetland tot een verder afglijden, dieper en dieper, tot het peil van een hulpmiddel voor het fascisme bereikt is.

Het begrip van Lenins theorie van de proletarische revolutie voert tot het begrip van de internationale betekenis van de Octoberrevolutie en de steun die deze betekent voor de arbeidersklasse in de andere landen en voor de onderdrukte volkeren.

In dit geschrift vinden we verder de verklaring van de tactiek der bolsjewiki bij de voorbereiding van de Octoberrevolutie, waarbij wederom de onmacht van Trotski wordt getoond om deze tactiek te begrijpen. Uit dit onvermogen van Trotski volgt ook de waardeloosheid van zijn historische geschriften over de Russische revolutie.

Ten slotte wordt in een speciaal opstel, door Stalin bij de tienjarige herdenking van de Octoberrevolutie geschreven, de inwerking van deze

¹⁾ „De Octoberrevolutie en de tactiek der Russische Communisten“ door J. W. Stalin. „Pegasus“ 1937 — 56 blz. — f 0.30. Deel XIX der Marxistische Bibliotheek.

revolutie op de ontwikkeling van de revolutionaire beweging over de gehele wereld geschetst.

De keten, waarin het imperialisme de wereld geslagen heeft, is op een plaats gebroken, een wonde is aan het wereldkapitalisme toegebracht, waarvan het zich nooit meer herstellen kan. Een nieuw tijdperk in de wereldgeschiedenis is met de Octoberrevolutie geopend.

DE GESCHIEDENIS VAN DE RUSSISCHE REVOLUTIE 1905—1936¹⁾

Ir. A. STRUIK

De lezing van dit boek¹⁾ wekt de begeerte op naar een goede geschiedenis van de Russische Revolutie.

Want dit boek geeft wel een overstelpende massa van feiten, maar een goede geschiedenis is het niet. Het is het werk van een journalist, die zijn werk later wat heeft geschift, zonder duidelijke leidende draad. Verschillende opvattingen der gebeurtenissen zijn door-één gemengd: onbelangrijke uitlatingen van handelende personen als belangrijke aanvaard, onjuiste uitingen als historische karakteristieken gegeven.

Uit de inleiding blijkt, dat de schrijver met het vraagstuk heeft geworsteld: „de lijn der ontwikkeling is een denkbeeldige lijn, opgebouwd uit een ontzaggelijk aantal afwijkende componenten, die, alle op hun tijd hoofdrichting, evenzovele afwijkingen blijken van de rechtlijnigheid, welke een langer tijdsverloop eruit heeft geconstrueerd”, schrijft hij. Ja, — maar het tijdsverloop tot 1936 heeft een „lijn” geconstrueerd, en die lijn heeft als historische werkelijkheid de definitieve overwinning van het socialisme in de Sowjet-Unie opgeleverd, onder leiding van de Communistische Partij, met Stalin als politiek leider. En de „denkbeeldige lijn” is uitgelopen op een Sowjet-Unie, die thans de sterkste industrie-staat van Europa is geworden, en nog voortdurend in macht en sterkte toeneemt.

Van hem, die zich als historie-schrijver opmaakt om dit wereldhistorische gebeuren — het belangrijkste van de twintigste eeuw — te verklaren, mag men verlangen, dat hij in staat is om uit de wirwar van het „ontzaggelijk aantal afwijkende componenten” de ontwikkelingslijn te laten zien en daarmee rekening te houden bij de keuze van de mede-te-delen feiten. Die ontwikkelingslijn is de lijn van de zich ontwikkelende socialistische revolutie; de richtinggevende kracht daarbij is de bolsjewistische partij, als leider en voorhoede van de werkende massa.

Wie dit niet duidelijk ziet, kan geen bevredigende geschiedenis der Russische revolutie schrijven. Mr. Huyts is als het ware teruggeschrokken voor de consequenties, en doordat hij allerlei opvattingen van cadetten en mensjewiki, Trotski, en Lenin als gelijkwaardig beschouwt en gebruikt, mist zijn boek de klare lijn, die de geschiedenis tot een leerschool kan maken. Van bepaalde historische feiten schijnt de schrijver de draagwijdte in het geheel niet te beseffen. Eén van de belangrijkste daarvan is, dat Trotski

¹⁾ Geschiedenis van de Russische Revolutie 1905—1936, door Mr. Johan Huyts, Amsterdam, Wereldbibliotheek. 588 blz.

een politieke bankroetier is, ondanks al zijn eigenwaan, door de zegevierende revolutie ter zijde geschoven, en verworden tot een fel contra-revolutionair bestrijder van de Sowjet-revolutie. Had hij dit feit begrepen, dan zou hij niet bij herhaling de opvattingen van Trotski als gezaghebbend hebben beschouwd. Als bestrijder van de bolsjewistische partij tot aan zijn toelating in Juli 1917, als opposant in de rijen der partij, als uitgestoten na 1927, getuigen Trotski's opvattingen — nog versterkt als zij zijn, door een ziekelijk streven naar zelf-rechtvaardiging — van een averechts-verkeerd begrip van de leidende draad bij de gebeurtenissen. Deze man als kroongetuige aanhalen, — zoals de schrijver keer op keer doet, — getuigt van een bedenkelijk gebrek aan historische objectiviteit. Erger: — herhaaldelijk geeft de schrijver meningen ten beste die sterk onder de invloed van de, door de historie gevonniste opvattingen van Trotski staan.

Zo ontbreekt bij de ganse vóórgeschiedenis van de October-revolutie, de massa, onder leiding van de partij, als bewegende kracht. De leidende rol van de partij, in 1917 onweersprekelijk, wordt niet uit de voorgeschiedenis verklaard. Daardoor komen de massa-bewegingen als spontane bewegingen uit de lucht vallen; en indien de bolsjewistische partij al eens optreedt, is het meer als een factor, die bij de gebeurtenissen ten achter blijft. De theorie, die het er om te doen is, de rol van de partij vóór 1917 te kleineren, heeft hier den schrijver in haar greep te pakken. De jarenlange ontwikkeling, die de massa met haar leiding heeft samengesmeed, en die de sleutel voor het begrip der zegevierende socialistische revolutie van 1917 en later geeft, ontgaat Mr. Huyts. Zo lezen we allerlei onverwachte dingen: — we horen op bl. 10, hoe de strijd tussen mensjewiki en bolsjewiki in 1903 tot gevolg had, dat de arbeiders „in geen van beiden meer vertrouwen stelden”, terwijl dan plotseling in 1905 grote massa-bewegingen plaats vinden onder sociaal-democratische leuzen. In 1914 kiemt alleen „in het buitenland” de beweging, en staat Lenin daar „eenzaam”, terwijl in 1915 plotseling weer grote stakingen onder bolsjewistische invloed ergens vandaan komen en de reactie zelfs — zie bl. 43 — een „bolsjewistisch partijbestuur van Kronstadt” arresteert wegens propaganda op de vloot. Zo kan men voortgaan. Op bl. 145 kan Lenin voor zijn bekende April-stellingen geen gehoor vinden, maar toch hebben enige dagen later „spontane arbeidersbetogingen” plaats onder leuzen, aan Lenin's stellingen ontleend. De leidende rol van de partij en van Lenin blijft verborgen; niet de partij, niet Lenin vuurt de massa aan tot actieve vredespolitiek, maar „het leven zelf” (bl. 146). De schrijver had beter de waarheid kunnen benaderen, als hij er nog een paar „afwijkende componenten” bij had genomen, en in plaats van Trotzki en burgerlijke leiders ook eens de opvattingen van Lenin had bestudeerd, zoals deze — voor hem toegankelijk — in diens verzamelde werken zijn te vinden. Dit ware nuttig geweest, omdat Lenin een kijk op de gebeurtenissen heeft gehad, die door de werkelijke gang der historie is bevestigd.

Ook later in het boek missen wij de duidelijke lijn. In het bijzonder komt dit uit bij de beschrijving van de voorbereiding van het vijftiende partijcongres, waar met het Trotzisme als fractie in de Communistische Partij voor goed werd afgerekend. Hier ziet de schrijver er niet tegen op, om laster-praat, door Trotzki geuit, om Stalin te treffen, als historische waarheid op te dissen.

Mr. Huyts zegt in zijn inleiding, dat hij is uitgegaan van het „historisch gelijk” der bolsjewiki, wyl zij „in hun theorie en praktijk hebben kunnen standhouden”. Indien hij de consequenties hieruit, bij het schiffen van zijn materiaal had getrokken, en daarbij ook uitgegaan was van het „historisch gelijk” van de Communistische Partij tegenover Trotzki en de andere opposities, dan had hij een boek kunnen schrijven, dat aan de Nederlandse arbeiders en alle belangstellenden in de Russische revolutie had kunnen worden aanbevolen.

Nu kan dit boek — door de vele ongeschifte feiten — helaas meer verwarren, dan verhelderend werken.

„JAPAN-CHINA”

ROESTAM EFFENDI

Dr. E. van Hinte is een ernstig schrijver, die over een vlotte en boeiende stijl beschikt. Van hem mag men verwachten, dat hij zich niet aan oppervlakkige gevolgtrekkingen schuldig maakt, ook bij de populaire uiteenzetting van het een of andere probleem. Dat zijn boek „Japan-China”¹⁾ als een populaire behandeling van het dreigende conflict in het Verre Oosten beschouwd moet worden, ontslaat hem niet van de plicht, het onderwerp ernstig te behandelen. Deze indruk hebben wij niet van zijn boek gekregen. De schrijver maakt zich al te gauw met voorbarige conclusies van de zaak af, en dat is jammer, waar dit boek bestemd is om de aandacht op de gevaren van de Japanse agressie te vestigen.

Onder het lezen moet men zich telkens afvragen, of Dr. E. van Hinte wel voldoende ernst heeft betracht bij zijn onderzoek, — of hij wel over voldoende gegevens heeft beschikt, en tenslotte — of deze niet al te eenzijdig zijn geweest, en hem tot onvolledige, en vaak zelfs tot verkeerde conclusies hebben geleid.

Het komt ons voor, dat de schrijver zich niet voldoende de krachten bij het, zich in China afspelende conflict heeft voor ogen gesteld, niet voldoende de krachtsverhouding van de imperialistische groepen in dat land heeft doorgrond, en zich te veel bezig heeft gehouden met nevenverschijnselen, hoe belangrijk die op zichzelf ook mogen zijn.

Het is verbijsterend, om maar een voorbeeld te noemen, hoe Dr. van Hinte eenvoudig-weg kan schrijven, dat de ideën van den stichter van de Chinese Republiek, Soen-Yat-Sen, in Tsjiang Kai-Tsjek voortleven. Hiermede doet hij de waarheid geweld aan, en loochent hij de principiële tegenstelling tussen deze beide figuren, n.l. die tussen de strijd om „de volledige onafhankelijkheid van China van het buitenlandse imperialisme” en het streven naar een „onafhankelijk China” als exploitatie-object van de buitenlandse imperialisten. Wie deze „kleinigheid” over het hoofd ziet, moet wel de fout begaan, de „hoofdfiguren” van het conflict in China tot „bijfiguren” te degraderen. Hij begrijpt niet, dat het Chinees-Japanse conflict een imperialistische strijd van de eerste orde is tussen de drie grote imperialistische machten, Engeland, Amerika en Japan, waarvan de Chinese regering vaak een willige pion is geworden in handen van de strijdende concurrenten,

¹⁾ Japan-China, door dr. E. van Hinte, 1937, N.V. De Arbeiderspers, A'dam.

zolang zij niet samengaat met die krachten in het Chinese volk, die voor volledige nationale zelfbeschikking van het land opkomen. Hierin zit voornamelijk de onmacht van de Chinese Regering tot actie! De Chinese Regering kan nooit „zich zelf” zijn. Hiervoor heeft ze veel te veel „adviseurs”! De zwakheid van China ligt in zijn achterlijkheid, schrijft Dr. van Hinte. Inderdaad. Maar hieraan verbindt hij het feit, dat „China geen Westerse productie-methoden heeft overgenomen”, waaruit dus volgt, dat, indien China spoedig met Westerse productiewijzen ware begonnen (blz. 72), dit land veel welvarender en gelukkiger zou kunnen zijn. Wat de achterlijkheid betreft: dit is maar gedeeltelijk juist. De Chinese landbouw is ten slotte zó intensief, dat het land per oppervlakte-eenheid meer produceert dan de moderne landbouwstaten in Europa (Italië, Frankrijk e.a.). De Chinese zwakheid zit niet voornamelijk in het niet bezitten van Westerse productiewijzen, maar meer nog in het feit, dat de ganse economische machinerie, het hele raderwerk van de Chinese economie, als spoorwegen, scheepvaart, mijnen, buitenlandse handel, monopolies, tol- en douanerechten, banken enz. enz., direct of indirect onder controle verkeert van de buitenlandse bank-concerns, waardoor China in wezen niet meer en niet minder dan een „verkapte kolonie” is van Wallstreet, Londen en Tokio. „Dat China geen gebruik wist te maken van zijn gunstige ligging aan zee” zal heus niet aan de passiviteit (blz. 50) van het Chinese volk liggen.

Het op één lijn stellen van de Sowjet-Unie met de andere Staten, en zelfs het negeren van het principiële onderscheid tussen de politiek van het Tsaristische Rusland en die van de tegenwoordige Sowjet-Unie, getuigt niet van een ernstig en diep onderzoek der dingen! En zo zijn er meer van dergelijke „kleine onnauwkeurigheden” aan te wijzen, die schade doen aan de qualiteit en het gehalte van het boek.

Er zijn een reeks van vragen, die de schrijver heeft gesteld, waarop hij ons geen bevredigend antwoord heeft gegeven. Waarom sluiten Rusland en het Britse Imperium zich niet aaneen? (blz. 25). Waarom roepen de V.S. Japan geen uitdrukkelijk halt toe? (22). Waarom doet Engeland niets, waarom grijpt het Japan niet aan? Waarom sluiten de direct belanghebbende staten geen verbond, als Rusland, Frankrijk, Engeland, Ver. Staten en Nederland?

Het is een grote fout om het Pacific-conflict (waarvan het conflict in China de kern is!) te reduceren tot een enkelvoudig probleem van een tegenstelling tussen Japan en de rest. De tegenstelling Amerika-Japan is niet minder scherp dan het Engels-Japanse conflict. Engeland heeft wellicht meer gemeenschappelijke belangen met Japan dan een oppervlakkige toeschouwer wel vermoeden kan. Amerika heeft niet minder belang in China en om de Pacific als Japan en Albion. De Amerikaanse leuze „voor de onschendbaarheid van China's onafhankelijkheid” is óók agressief en imperialistisch, evenals het Japanse geschreeuw „Azië voor de Aziaten”. Wel verschillen ze in vorm en uitvoering, maar ze zijn beide tegen het Chinese volk gericht. Dat Amerika niet heeft ingegrepen, is niet toe te schrijven aan het feit, dat „de Amerikanen als politieke eenheid in zich zelf gekeerd zijn”, maar aan de dubbelhartige politiek van Londen, die zijn Japanse waakhond in het Oosten al te graag in bescherming neemt. De Engelse politiek van de „Status quo” zoekt elk conflict met zijn tegenstander op te lossen ten koste van een derde. Was Engeland toen niet de heimelijke

verdediger van het Japanse avontuur in Mandsjoekwo, die de actie van de Volkenbond tegen Japan torpedeerde? Toonde Londen zich niet onwillig in het gezamenlijke optreden met Amerika tegen Japan ten aanzien van de Sjanghai „incidenten”? De Japanse actie ging toen tegen de beide Engelse rivalen, Rusland en Amerika.

Een „front van de vijanden van Japan” is daarom niet zo eenvoudig, omdat binnen dit front de tegenstelling soms nog scherper is dan tegen de Japanse vijand. Men moet daarbij vooral niet vergeten, dat de uiteindelijke tegenspeler van Engeland in de wereld... de Sowjet-Unie is. En dit ontgaat blijkbaar den schrijver van „Japan-China”; hem ontgaat óók, dat dit land een belangrijke machtsfactor in het Verre Oosten gaat worden. En de ontwikkeling van de machtsverhoudingen is langzamerhand zó geworden, dat niet Sowjet-Rusland bondgenootschappen zoekt met de democratische Staten, doch omgekeerd: — het zijn de laatsten, die behoefte hebben aan de steun van de machtig geworden Sowjet-Unie.

Dr. van Hinte kwam aan het eind tot de conclusie: „Als Nederland zijn positie goed verstaat, dan staan wij niet alleen op de wereld, dan zijn wij met of zonder verdrag de bondgenoot van Engeland, in alle omstandigheden”. Maar juist niet in alle omstandigheden kan Engeland een trouwe en betrouwbare bondgenoot van Nederland zijn. De raad van Dr. van Hinte is zowel ouwerwets als oppervlakkig. Ook Nederland moet op de duur in het Oosten zijn steun zoeken in een bondgenootschap met de Sowjet-Unie en met het Indonesische Volk!

Wij doen hier slechts enkele grepen ter illustratie! Met dit boek kunnen wij Dr. E. van Hinte waarlijk tot onze spijt niet feliciteren!

tijdschriften-bespreking

„COMMUNE”

(Februari—April 1937)

Een van de verheugendste feiten van de laatste jaren is de sterk toenemende belangstelling voor de Marxistische theorie en haar zelfstandige toepassing in landen, waar de arbeidersbeweging tevoren op dit gebied arm was. Wij hebben al eens in dit verband de aandacht gevestigd op Engeland en Amerika; — de ontwikkeling in Frankrijk, vooral gedurende de laatste jaren, doet daarvoor niet onder. De beheersende invloed van het Volksfront, de geweldige opbloei van de een-gevoorden vakbeweging, vinden hun uitdrukking ook in de publicatie van belangrijke boeken en tijdschriften. Voor deze maal willen wij het hebben over het maandblad „Commune”, „voor de verdediging van de cul-

tuur”, dat wordt uitgegeven door een redactie, waarvan Aragon, André Gide, Romain Rolland en Paul Vaillant-Couturier leden zijn.

Van de twee elementen „politiek” en „cultuur”, ligt de nadruk hier aanzienlijk meer op het laatste dan bij ons. „Commune” brengt in de eerste plaats novellen en gedichten, kritieken en kunst-overzichten, benevens een belangrijke rubriek „A la lumière du Marxisme”, (in het licht van het Marxisme), waarin wetenschappelijk-theoretische vraagstukken worden besproken. Een eigenaardigheid van het Frankrijk van het „Volksfront” is immers het grote aantal vooruitstrevende intellectuelen, onder wie de grootste namen van kunst en wetenschap, die de zijde van het volk hebben gekozen en zich de Marxistische opvattingen hebben eigen gemaakt; — dat komt ook in

het tijdschrift „Commune” tot uitdrukking. Overigens ontbreken ook de politieke artikels niet, al nemen zij een minder grote plaats in, en al is „Commune” geen partij-tijdschrift. Uit de drie nummers van Februari, Maart en April van dit jaar noemen wij onder de theoretische artikelen een bespreking van het belangrijke boek „Biologie en Marxisme” van Marcel Prenant, een van de beroemdste Franse biologen. De bespreking, van de hand van twee Russische geleerden, is over het algemeen instemmend en lovend, op sommige onderdelen kritisch. In het Maart-nummer bespreekt Prenant zelf het levenswerk van den beroemden Amerikaansen bioloog Th. H. Morgan. In April behandelt een historicus, die reeds door zijn studie over Marx bekend geworden Auguste Cornu, de „leer” van Saint-Simon en zijn volgelingen. Dat is slechts een van de vele studies, die in de laatste jaren door de Franse Marxisten aan de oude socialistische en „utopisten” van hun land zijn gewijd. Van Laberene is er een hoogst interessant overzicht van het wetenschappelijke werk van Paul Langevin, den winnaar van de Nobel-prijs, en een van de onvermoeidste propagandisten van het „Volksfront” onder de Franse intellectuelen.

Ook aan de herinneringen uit de geschiedenis van de arbeidersbeweging is een plaats ingeruimd. Zo bespreekt Zévaès de betrekkingen, die hebben bestaan tussen den groten romanschrijver Emile Zola, en den eersten leider van het Franse Marxisme, Jules Guesde. Francis Jourdain geeft herinneringen en brieven van Octave Mirbeau, die evenals Zola tot de groep der „naturalisten” behoorde. In het April-nummer vinden wij interessante levens-herinneringen v. Jean Roche, een arbeider, die jaren lang in de syndicalistische beweging als bescheiden functionaris heeft meegewerkt.

Natuurlijk neemt Spanje in deze nummers een grote plaats in; van de vele gedichten, reportages enz. noemen wij alleen een twintigtal bladzijden uit de brieven van Jef Last, ons welbekend.

In het Maart-nummer zijn artikels van Aragon, Wychnewski, Babel en anderen aan het Trotskisten-proces gewijd.

Wij hebben nog bij lange na geen volledig overzicht van de rijke inhoud van de aangehaalde nummers van „Commune” gegeven. Wie Frans verstaat en zich wil informeren over het leven van de Franse cultuur, zal aan „Commune” een rijke bron van inlichtingen hebben. d.L.

ontvangen-literatuur

„EEN BRIEFWISSELING”

THOMAS MANN

Uitg. van Loghem Slaterus; 13 bladz.
f 0,40

In deze brochure antwoordt de bekende Duitse schrijver op zijn schrapping als ere-doctor in de Philosophie. Op scherpe wijze neemt hij stelling tegen de tegenwoordige machthebbers van zijn land, die zich ten onrechte voor de vertegenwoordigers van het Duitse volk uitgeven. Hij toont aan, dat de werkelijke dragers van de Duitse cultuur in het buitenland zitten. Hoewel Thomas Mann zich over de oorzaken van het aan de macht komen van het nationaal-socialisme geen helder begrip vormt,

laat hij wel duidelijk zien, dat dit stelsel slechts stand kan houden door een alomvattende totale africhting van het gehele land voor de oorlog.

„WORDT NEDERLAND EEN TWEDE SPANJE?”

ANTON VAN DUINKERKEN

Uitg. De Gemeenschap — Bilthoven;
24 blz., f 0,25.

Het antwoord op bovenstaande vraag meent van Duinkerken afhankelijk te moeten stellen van de vraag, of die geestelijke en maatschappelijke onbevredigheid, die de mensen naar het fascisme drijft, tijdig opgeheven kan worden. Hij meent, dat dit inderdaad mogelijk is, als ieder zich op zijn beginselen bezint en zich bewust

wordt van zijn verantwoordelijkheid voor het heil van de gemeenschap. Van Duinkerken werkt deze gedachte dan speciaal voor het Katholieke beginsel uit maar legt er o.i. in deze brochure niet voldoende nadruk op, dat in de strijd tegen het fascisme in de eerste plaats een constructieve economische politiek en bovendien een daadwerkelijke eenheid van de anti-fascistische krachten nodig is.

SOVIET-RUSSLAND

Steden, steppen, bergen en mensen. Reisboek van een onafhankelijke. Door dr. A. VÖGEL, Zürich. Tweede druk, uitgegeven bij Hans Huber, Bern, Geïllustreerd, 300 blz. De schrijver, een Zwitserse arts, had vóór zijn reis door de Sowjet-Unie, naar hij verklaart, een onvolledig en menigmaal vals beeld van de economische en politieke structuur van dit land en zijn bewoners. Na zijn terugkeer beschouwde hij het als zijn plicht, „de sluier, die thans nog over dit reuzen-rijk ligt“, te helpen verscheuren.

In het eerste deel van dit boek probeert de schrijver, die beweert bij geen enkele politieke partij te zijn aangesloten, een objectief relaas van zijn belevenissen te geven. Daarin nu is hij vrijwel uitnemend geslaagd. Hoewel de inhoud vaak van de hak op de tak springt, laat het geheel zich toch prettig en onderhoudend lezen, en maakt de schrijver in eenvoudige woorden dikwijls rake en treffende opmerkingen, — geeft hij blijk van liefdevolle aandacht en begrip van de dingen, die hij onderzocht.

Na zijn reis voelde hij zich gedrongen om ook verschillende economische en politieke vraagstukken te gaan bestuderen. Blijkbaar is deze studie erg kort geweest! Ten minste: het tweede deel van dit boek (ruim 80 blz.) dat blijk van deze studie moet geven, staat, — om het zacht uit te drukken — vol dwaasheden over het wezen en doel van het socialisme en communisme.

G. v. P.

„EEN KATHOLIEK SPANJAARD OVER SPANJE“

JOSÉ M. DE SEMPRUN y GURREA

Voorbericht van Dr. J. Brouwer. 1937. Uitg. de Gemeenschap, Bilt-hoven — f 0.25 — 46 bladzijden. Het boekje is geschreven, om aan te

tonen dat goede katholieken in Spanje aan de zijde der republikeinse regering staan. De schrijver verklaart die zijde te hebben gekozen — hoe-wel „door geboorte als door burgerschap“ behorend tot de bourgeoisie — omdat hij „het volk gekozen heeft“. Hij is tot deze beslissing gekomen omdat „bijna uitsluitend bij het volk de machtige bron te vinden is van wat ons land nog aan leven rest.“ Merkwaardig is zijn oordeel: „Op gevaar af van sommige goedgelovige lezers, die opgeschrikt zijn door de verhalen van de misdaden welke door de roden bedreven zijn, te ergeren, durf ik te zeggen, dat juist één der dingen, die het nadeligst werken op het succes en de hechtheid van het Volksfront de zwakheid van de communistische partij is, zowel wat het aantal van haar leden, als wat haar invloed betreft.“ Dr. J. Brouwer, die het boekje inleidt, wijst er op dat hier te lande in katholieke kringen met betrekking tot Spanje de schijn voor het wezen is genomen en men „helaas te zeer de religie met een bepaalde vorm van politiek heeft vereenzelvigd“. Het boekje is het lezen zeer waard en kan speciaal die katholieken tot voorzichtigheid in hun oordeel aansporen, die zonder meer in het Spaanse conflict de zijde van Franco en van de fascistische overweldigers hebben gekozen.

BIJDRAGE TOT DE GESCHIEDENIS EN BESTRIJDING DER PROSTITUTIE TE AMSTERDAM

J. F. SLOBBE

Scheltema en Holkema A'dam 1937. Wanneer men geschiedschrijving ziet als een opsomming van feiten, zonder verdere samenhang met andere feiten, die tezelfdertijd geschieden, wanneer men bestrijding noemt het trachten te onderdrukken van een bepaald verschijnsel, zonder dat men de oorzaken heeft onderzocht en zonder dat men deze oorzaken zelfs tracht te onderzoeken, dan kan men dit boek van de chef der Zedenpolitie te Amsterdam een bijdrage tot de geschiedenis en de bestrijding der prostitutie noemen. Voor degenen, die verlangen, dat geschiedschrijven een weergeven is van een verschijnsel in verband met andere verschijnselen, die het beïnvloeden en veroorzaken, is het boek van Slobbe zeer teleurstellend. Als beschrijving van de prostitutie in de

loop van de geschiedenis is het weinig volledig; het materiaal zelf is echter vaak wel interessant en geeft een goed beeld van de toestanden, zoals die in de veelgeprezen oude tijd onder de regering der regentknieks in Amsterdam bestonden, waar a.o. schoutsdienaren tot monopolisten van de „huizen van ontucht“ werden gemaakt, omdat men hun op die wijze geen loon behoefde te betalen. Het boek is goed uitgevoerd. De stijl is vaak wat onbeholpen. L.

CHRISTENDOM, STAATSMACHT EN VORSTENVERERING

HILBRANDT BOSCHMA

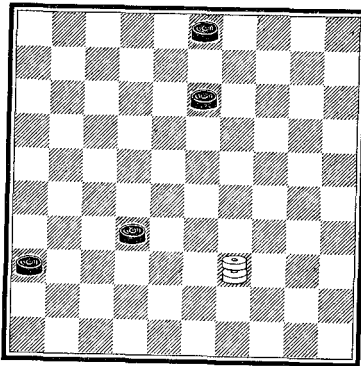
Erven Bijleveld, Utrecht 1937. f1.—
Van orthodox-christelijk standpunt geeft Boschma in dit boek een zeer felle en gerechtvaardigde kritiek, van

de vaak stuitende wijze, waar op de Nederlandse pers en de reactionaire partijen trachten, om het particuliere leven van het vorstenhuis te monopoliseren voor hun doeleinden. De kritiek op de voor christenen stuitende manier van propaganda, die ligt in de leus: Met God voor Nederland en Oranje, is vanuit hetzelfde standpunt even juist. Inderdaad, indien men god boven alles stelt, zou de leuze hoogstens kunnen zijn: Met Nederland en Oranje voor God, zoals Ds. Buskes eens voorstelde. Zij het ook in andere terminologie gesteld, kunnen vele opvattingen van Boschma onderschreven worden. Het boekje is voor zijn kringen zeer vooruitstrevend. Van het fascisme worden verschillende rake dingen gezegd, die voor dit „positieve Christendom“ zeer treffend zijn. L.

dammen

F. RAMAN

Een Origineel Miniatuur Probleempje



Een fraai eindspel

Auteur Mr. I. Presburg, A'dam.

Stand in cijfers:

Zwart: 3, 13, 32, 36 = 4 schijven.

Wit: 39 = 1 dam.

Wit speelt en maakt remise.

Oplossingen, liefst in uiterste finesses zien we met belangstelling tegemoet. Van het vorige probleem mochten we goede oplossingen ontvangen van de vrienden: A. Bitter, 's-Gravenhage; Th. Werdler, A'foort; P. v. Dijk, Amsterdam.

Van den heer A. G. Noordhuis, Groningen ontvingen we een tweetal

aardige bewerkingen op een motief van schrijver dezes. In een der volgende rubrieken komen we hierop nader terug.

Een Serie Partij-Combinaties.

Op verzoek van een lezer laten we ditmaal een serie partij-combinaties volgen.

I.

Zwart: 3, 4, 7, 8, 16, 18, 19, 21, 23, 24 = 10 schijven.

Wit: 27, 28, 32, 33, 34, 37, 38, 42, 43, 48 = 10 schijven.

Mag Zwart 3—9 spelen?

II.

Zwart: 3, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21 = 13 schijven.

Wit: 28, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 45, 47, 48, 49 = 13 schijven.

Mag Zwart 13—19 spelen?

III.

Zwart: 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 20 = 14 schijven.

Wit: 24, 26, 29, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 47, 48, 49 = 14 schijven.

Mag Zwart 12—18 spelen?

IV.

Zwart: 3, 6, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 24 = 11 schijven.

Wit: 27, 28, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 42, 43, 48 = 11 schijven.

Mag Zwart 21—26 spelen?

V.

Zwart: 2, 3, 4, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 23, 25 = 14 schijven.

Wit: 28, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 41, 42, 43, 47, 48, 49 = 14 schijven.

Mag Zwart 4—9 spelen?

Men probeer eerst zeïve de antwoorden op de gestelde vragen te geven. Gelukt dit echter niet, raadpleeg dan pas de antwoorden:

I.

Neen, wegens: 34—29!, 28—23, 38—33, 32x14, 14—9!, 42—37, 43—38, 48x8!! en wint. (Alle zetten v. wit).

II.

Neen, wegens: 28—23! (19x28 gedw.), 39—33, 35x24, 38—33, 37—32, 31x4!! dam.

III.

Neen, wegens: 26—21! (17x26 gedw.), 37—31 (26x46 gedw., want op 26x28 volgt 33x13 en 34x5), 40—35, 34x5!! dam.

IV.

Neen, wegens: 33—29!, 27x20, 34—29!, 38x7!! en wint.

V.

Neen, wegens: 30—24!, 28x26!, 26—21, 35—30, 43—39, 47—41, 42x4!! dam.

Een serie nuttige partij-combinaties en den practischen speler warm aan te bevelen. Zij kunnen vroeg of laat van pas komen!

Voor Beginners.

Over de waarde der schijven.

Een schijf heeft meer of minder waarde, naar gelang van de positie, die hij inneemt. B.v. zwart 2 sch.

op 6 en 11, en wit 1 sch. op 27. Wit, aan zet, speelt nu 27—21!! en staat dan, ondanks materiële achterstand, toch gewonnen.

In de positie: Zwart — 3 schijven op 26, 27 en 36, en wit — 3 sch. op 37, 42 en 47, heeft wit de beste stand. Of wit of zwart aan de zet is, — wit houdt op zijn minst remise; zelfs kan wit winnen. B.v. 1. 42—38, 27—31 (gedw.); 2. 37—32. Merkwaardig is hier, dat de schijven 37 en 47 de drie zwarte stukken volkomen in bedwang houden.

In dezelfde positie met zwart aan zet, zou de partij als volgt remise zijn: B.v. 1., 26—31; 2. 37x26, 27—32; 3. 26—21 (gedw.), 32—37; 4. 42x31, 36x16; 5. 47—42, 16—21; 6. 42—38!! remise.

Het volgende voorbeeld is een even fraai als eenvoudig eindspelletje. Het toont o.i. duidelijk de strategische kracht van de opstelling der witte stukken aan: —

Zwart: 5, 25, 30 = 3. Wit: 14, 39, 40 = 3 schijven.

Zwart is aan zet, maar wit wint. 1., 30—35;

Het is duidelijk, dat zwart hier moet trachten, zo spoedig mogelijk op dam te komen.

2. 40—34, 25—30; 3. 34x25, 35—40; 4. 25—20, 40—45; 5. 39—33!!

Wit staat gewonnen. Hoezo? We laten het antwoord aan den aandachtigen lezer zelf over!

schaken

Redacteur; G. C. A. OSKAM

Nog eens de siciliaanse partij. Een schaakkrantje schrijft, nota bene over de opening over welke indertijd Dr. Tarrasch schreef dat hij die siciliaans speelt, zijn tegenstander $\frac{1}{2}$ punt voorgeeft, als volgt: 1. e2—e4, e7—e5. Eigenlijk is dit niet goed, men kan toch Siciliaans spelen! Inderdaad heeft de Siciliaanse partij een goede score in de wedstrijden, al is het waar dat deze gedeeltelijk ook hieraan te danken is dat het veelal de sterke meesters, die zich niet met 1. e4—e5 aan remisevarianten willen blootstellen, zijn die van 1... c5 gebruik maken. Frans immers, een soortgelijke aanvalspartij, is voor hen niet

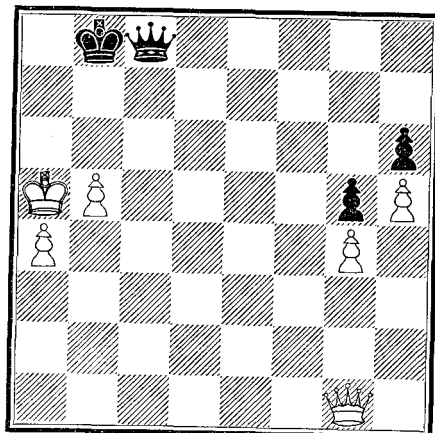
te gebruiken, wegens de mogelijkheid 1. e4 e6, 2. d4 d5, 3. ed5: waarop winnen voor zwart toch haast niet mogelijk is.

Nu 1. e4 c5 zo in de mode is, wordt er aan deze opening druk geanalyseerd, we denken aan Dr. Euwe (Scheveningse variant), Rauser, Richter, Tartakower (1. e4 c5, 2. g3!), aan Aljechin—Botwinnik (Nottingham 1936), maar er is zo veel! Een van de trouvailles van Botwinnik was dat zwart na 1. e4 c5, 2. Pf3 de ontwikkeling van het Pb8 moet uitstellen, zowel om zich voor te behouden dit paard naar d7 te spelen, en niet naar c6, en ook om het tempo te gebruik-

ken om eerder tot g6 te komen, en zo de Richter-variant te vermijden. Maar — zegt nu Aljechin —; na 1. e4 c5, 2. Pf3 d6 speel ik het gambiet, speel ik 3. b4. De weerlegging van dit gambiet indien het op de tweede zet gespeeld wordt, ligt in d7—d5, en ware deze zet er niet, dan ware het gambiet stellig correct. Tegen hem dus die d7—d6 gespeeld heeft, en die dus een tempo verloren heeft ten aanzien van d7—d5, tegen hem speel ik het gambiet.

Men ziet welke finesses al de eerste zetten van de opening hebben. Meesters en zeer goede spelers weten al zulke dingen, en denken ook zo. Dr. Seitz b.v. speelt na 1. e4 c5, 2. Pf3 nog vóór d6 de zet Pf6, waarop het eenvoudigst Pc3 kan volgen, en na Pc3 in het gambiet b4 onmogelijk, en kan men dus d6 spelen. Dit hebben Rubenstein en Niemzowitsch niet overwogen of bedoeld bij de invoering van 2. ... Pf6, maar hun spelsysteem is toevallig gebleken dienstig te zijn tot steun van Botwinnik's stelsel, en tot vermindering van Aljechin's behandeling van dit stelsel.

Onlangs zagen wij ergens het volgende merkwaardige remiseslot



Wit staat gewonnen. Zwart speelde 1. ... Dc7, en wit deed hierop volgen 2. Db6+, dwingt ruil der koninginnen, en het is uit. Echter, zwart speelde 2. ... Kh8!, en nu is het **niet** uit: wit kan Dc7; spelen, en zwart is pat, of Kc6, waarop Dc8+ Ka5 Dc7 volgt.

Dit slot herinnert aan een beroemde stelling:

Schlechter—Wolf
(Nürnberg 1906)

Wit speelde argeloos 2. b6 toen zwart 1. ... Te3 gedaan had. Er volgde toen 2. ... Te1+, 3. Te1: en zwart was pat.

MEDEDELINGEN

VAN DE

ADMINISTRATIE

Het kon ook niet anders. Door de hardnekkige verkiezingsstrijd, die er pas in Nederland gevoerd is, is het werken met het maandblad enigszins op de achtergrond geraakt.

Daarom heeft de administratie besloten de werfcampagne voor „Politiek en Cultuur” nog met een maand te verlengen.

Laten de agentschappen, die nog niet hun plan vervuld hebben, van deze onverwachte gelegenheid gebruik maken om ook het hunne bij te dragen tot het welslagen van het plan.

Werkers denk er om! Binnenkort vindt het weekend plaats! Laten we zorgen dat daar zoveel mogelijk werkers uit heel het land aanwezig zijn.

Het Juni-nummer is juist een mooi nummer om eens ter lezing aan Uw kennissen te geven.

Misschien krijgt „Politiek en Cultuur” hierdoor weer een nieuwe abonné.

„PEGASUS” BOEKEN ZIJN OOK VERKRIJGBAAR BIJ:

Boekenhuis „Cultura”, Utrechtschestr. 40, A'dam-C.

Boekenhuis „De Jordaan”, Nwe Leliestraat 10, A'dam-C.

Boekhandel „Mentor”, Koninginneweg 74, Hilversum.

Boekhandel „De Vonk”, Jan Hendrikstr. 80, Den Haag.

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

VERSCHEENEN:

Het Imperialisme en de Imperialistische Oorlog

(5de deel van Lenin's Werken in 12 dln.)

Uit de inhoud:

Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme.
De oorlog, de revolutionaire crisis en de tactiek van de
partij.

De ineenstorting der tweede Internationale en de strijd
voor de derde Internationale.

Het imperialisme en het zelfbeschikkingsrecht der naties.

432 pagina's

Gebonden f 2.90

ingenaaid f 2.25

Te bestellen bij

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127

WAARDE-COUPON
JUNI 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonnee, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK EN CULTUUR

NA DE VERKIEZINGEN

KO BEUZEMAKER

DE KAPITALISTISCHE OMSINGELING VAN DE SOWJET UNIE

D. MANOEILSKI

3e jaargang

inhoud

no. 7 juli

Na de Verkiezingen, Ko Beuzemaker	pag. 385	India's Strijd: Vrijheid door Eenheid, Mr. A. Jacobs	pag. 424
De Luchtoorlog en de bescherming er tegen, J. Peeters	„ 392	Wiskunde en Maatschappij, Prof. D. J. Struik	„ 428
Lenin in 1915 en 1916 - De Discussie over het Zelfbeschikkingsrecht der naties, Mr. A. S. de Leeuw	„ 401	Het Schrijvertje, George Masselman	„ 435
De Kapitalistische Omsingeling der Sowjet-Unie, D. Manoeilski	„ 410	Natuur-wetenschappelijk varia	„ 439
Loon en arbeidsvoorwaarden sinds honderd jaar, Dr. J. F. Bos	„ 417	Boek-bespreking	„ 440
		Ontvangen-literatuur	„ 445
		Schaken, G. C. A. Oskam	„ 447
		Dammen, F. Raman	„ 448

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127
- Copy in te zenden voor de 10de van ledere maand. -
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 7 - Juli 1937

Verschenen:

VAN HET SPAANSE VRIJHEIDSFRONT

door NICO ROST

Met voorwoord van Louis de Brouckère, voorzitter van de
Socialistische Arbeiders Internationale.

68 pagina's

35 ct.

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127 - Tel. 93761

„PEGASUS” BOEKEN ZIJN OOK VERKRIJGBAAR BIJ:

Boekenhuis „Cultura”, Utrechtschestr. 40, A'dam-C.

Boekenhuis „De Jordaan”, Nwe Leliestraat 10, A'dam-C.

Boekhandel „Mentor”, Koninginneweg 74, Hilversum.

Boekhandel „De Vonk”, Jan Hendrikstr. 80, Den Haag.

NA DE VERKIEZINGEN

KO BEUZEMAKER

De uitslag van de verkiezingen is zowel bijzonder verrassend als bijzonder leerrijk geweest. In velerlei opzicht, kan men zeggen, heeft deze uitslag, hoewel beïnvloed door allerlei bijkomstige factoren, een duidelijk beeld van de verhoudingen en stemmingen in Nederland gegeven. De voornaamste inzet bij deze verkiezingen was de verdediging van de burgerlijke democratie tegen de opmars van het fascisme. Wie na de gebleken nederlaag van de N.S.B., die van 294.596 stemmen in 1935 tot 171.057 terugliep, terwijl de andere fascistische partijtjes als „Zwart Front“, „N.S.N.A.P.“ en „Nationaal Herstel“ tezamen slechts 15.478 stemmen behaalden, aan de ernst van het fascistische gevaar in de periode, die nu achter ons ligt, mocht gaan twijfelen, moge wel het volgende bedenken: het is nog maar een half jaar geleden, dat in het kader van de tweede fascistische vloedgolf over Europa ook in Nederland het gevaar van het fascisme wel degelijk geaccentueerd werd. Niet alleen beleefde de N.S.B. een snelle groei en nam haar invloed in de reactionaire ambtenarij en in het officieren-corps gevaarlijke vormen aan, — wendde een grote massa op het platte land, teleurgesteld door de tot het uiterste gevoerde aanpassingspolitiek van Colijn zich via allerlei kanalen als bijv. „Landbouw en Maatschappij“, naar Mussert toe. Ook in de bourgeoisie zelf verklaarden zich invloedrijke personen openlijk voor de N.S.B. en bovendien begon het fascisme in algemene zin in de bestaande burgerlijke partijen in allerlei crypto-fascistische stromingen door te sijpelen, in het bijzonder wel in de rechtse reactionaire vleugel van de R.K.S.P. In deze verhoudingen is de nederlaag van de N.S.B. des te verheugender, omdat zij tegelijkertijd een slag voor de naar het fascisme neigende vleugels in de burgerlijke partijen betekent. Verheugend ook hierom, daar zij tot stand kwam in uiterst moeilijke omstandigheden. Want het fascisme in Nederland, hoezeer product van vreemde bodem en strijdig met de sterk vrijheidslievende tradities onder het volk, had toch deze kenmerkende voorsprong, dat het opgebouwd werd op één der reeds bestaande tegenstellingen binnen het kamp der Nederlandse bourgeoisie zelf, die sinds de ontwikkeling van het imperialisme in Europa, — m.a.w. sinds Nederland een kleine bufferstaat werd tussen Engeland en Duitsland, als machtige imperialistische rijken, — nog meer tot uiting was gekomen: de tegenstelling n.l. tussen het Engels gezinde overheersende deel van het Nederlandse grootkapitaal, en de toch ook machtige, sterk met Duitsland verbonden, andere vleugel.

In de tweede plaats werd deze nederlaag toegebracht ondanks het feit, dat van enige eenheid nóch in de arbeidersklasse, nóch in de bredere zin onder de volksmassa sprake was. Een gans

ander beeld dus dan in Frankrijk, en zelfs ook dan bij de laatste nederlaag van Degrelle in België. Maar vandaar dan ook, dat de onbetwistbare overwinning der burgerlijke democratie (die niet alleen nationaal maar ook internationaal — werd niet een pion op het schaakbord van Hitler achteruitgedrongen? — van grote betekenis is) niet leidde tot een werkelijk krachtige versterking van de meest vooruitstrevende klasse, n.l. van de arbeidersklasse. Daartoe was in deze verhouding geen kracht genoeg aanwezig. Maar daarover straks meer.

Wat zijn de oorzaken geweest, dat de nederlaag van Mussert zo eclatant is geworden? Hier speelt allereerst de sterk gestegen afkeer onder de volksmassa, gebaseerd op zucht naar behoud van de bestaande vrijheden, behoud van vrede en van nationale zelfstandigheid een rol. En niet alleen afkeer, niet alleen angst, maar vooral ook de toegenomen strijdstemming tegen het fascisme. Deze stemmingen hebben de anti-fascistische actie in alle kringen, ook die der burgerpartijen, sterk gestimuleerd. Zij veroorzaakten mede, dat de katholieke geestelijkheid, evenals dit in België het geval was, haar woord tegen de N.S.B. liet horen. Zij veroorzaakten een algemeen réveil in de burgerlijk-democratische kringen, waardoor partijen als de vrijzinnig-democratische weer iets van de vergane glorie van de XIXe eeuw terugkregen. Zij veroorzaakten ook in de arbeidersklasse, waar de dreiging van het fascisme het sterkst werd gevoeld, een opleving van solidariteit ondanks de door de reformisten met volle kracht gehandhaafde verdeeldheid tussen de arbeiderspartijen.

Hierbij is de tactiek der C.P.N., die van het begin af aan de tegenstelling fascisme-burgerlijke democratie als uitgangspunt voor haar verkiezingscampagne nam, van grote en overwegende betekenis geweest. Het is volkomen bezijden de realiteit om, zoals ir. Albarda in een artikel in de „Socialistische Gids" na de verkiezingen doet, te verklaren, dat deze nederlaag veel zwaarder is dan die, welke Degrelle heeft geleden, omdat zij zonder hulp van communisten is toegebracht. Integendeel, de grote anti-fascistische campagne der C.P.N. in deze moeilijke verhoudingen, ondanks de enorme tegenstand der reformisten, heeft ontzaggelijk veel tot de nederlaag van Mussert bijgedragen, ook al komt dit aandeel in de stemmencijfers der C.P.N. niet tot uitdrukking. De realiteit is, dat, om dit doel te bereiken, door de communistische partij tijdelijke offers zijn gebracht, welke offers bij haar gestegen aanzien als ernstige politieke partij in de toekomst ongetwijfeld vruchten zullen afwerpen. De positie van een proletarische partij wordt niet allereerst in directe verkiezingsresultaten uitgedrukt; zij vestigt zich in de werkelijke massa-actie. Het is deze massa-actie, die bij deze verkiezingen en in het halve jaar er vóór gelegen, zo goed als geen rol heeft gespeeld. Vóór alles, omdat de reformisten systematisch de zelfstandige, eensgezinde activiteit der arbeidersklasse hebben tegengewerkt, en de rol van parlementaire oppositie-partij voortzetten. Dit gaf de gelegenheid aan de beide, meest op de voor-

grond tredende figuren van de regering, n.l. Colijn zelf en Mr. Oud, om een aanzienlijke overwinning te behalen.

Deze beiden hebben niet stil gezeten en afgewacht, — zoals de onbekwame leiding der S.D.A.P., die de arbeidersbeweging na haar vooruitgang in de eerste na-oorlogsjaren geen stap verder heeft gebracht, integendeel: haar positie heeft verzwakt. Colijn, de opvolger van Kuyper in de partij der „kleine luyden“, wiens anti-revolutionaire naam de grootkapitalistische liberale aanpassingspolitiek als vlag dekte, kreeg in deze verhoudingen de gelegenheid, als schildknaap der democratie op te treden en een grote massa van de kleine burgerij opnieuw achter zich te scharen, ondanks het feit, dat nog voor kort de ontstemming over de, door hem gevoerde economische politiek bijna algemeen was. Natuurlijk heeft hierbij de beginnende opleving een rol gespeeld. De beloften van Colijn in zijn verkiezingsvergaderingen, dat nu niet verder het loon verlaagd zou worden, — dat voor de boeren de talloze beperkende bedrijfsbepalingen een einde zouden nemen, — dit alles is van betekenis geweest, maar was geenszins doorslag gevend. Vóór alles gaf men zijn stem aan Colijn, en in zekere zin ook aan Oud, als de mannen van kracht, die het land buiten verwikkelingen van buitenlandse en binnenlandse aard zouden houden, als de elementen van rust in een Europa vol onrust. Vergeten was de aanpassing, vergeten was de nood, vergeten werd het feit, dat alleen het grootkapitaal van Colijn's politiek profiteerde. De middellagen der bevolking, nooit zelfstandig, maar steeds geleid door andere klassen en groeperingen, kozen Colijn. Zó is de ironie van deze verkiezing, dat de dragers der politiek, die het fascisme een kans gaf, als hoeders der democratie — tegen veler verwachting in — als overwinnaars uit het strijdperk kwamen. Maar deze overwinning als vrucht van de uitgesproken democratische volkswil scheidt juist door dit karakter voor Colijn niet alleen voordeel, maar ook moeilijkheden. Het zou volkomen verkeerd zijn, voedsel te geven aan de gedachte, dat er niets is veranderd, — dat slechts een verwisseling van personen, Colijn voor Mussert, zou hebben plaats gevonden. Men bedenke slechts hoeveel gemakkelijker voor Colijn de doorvoering van een reactionaire politiek zou zijn geweest, indien Mussert niet verslagen maar versterkt uit de stembus te voorschijn was gekomen. Na deze uitspraak hangt alles af van de verdere krachtsinspanning der arbeidersklasse en der volksmassa, die, nu de ergste vijand is teruggedrongen en indien der lessen uit deze verkiezingen worden geleerd, zware slagen aan iedere poging der versterkte reactie kan toebrengen. De korte roes van vreugde over Musserts nederlaag is reeds bezig te verdwijnen, maar blijvend is het gevoel van opluchting, — het gevoel, dat de kracht der arbeidersklasse thans tegen andere vijanden kan worden aangewend. De moeilijkheden bij het vormen van een nieuwe regering, hoewel versluiërd, tonen dit reeds, want de drang bij de katholieken naar een rechtse coalitie, die

Colijn zijn aureool als „Vader des Vaderlands” zou ontnemen, is niet alleen een poging om oude scheidingslijnen tussen rechts en links in reactionaire zin opnieuw te doen herleven, maar ook de voortzetting van de bekende politiek van die zijde, om de afkeer der katholieke volksmassa tegen Colijns aanpassingspolitiek lucht te geven en de schijn te geven, alsof deze door een christelijke welvaartspolitiek zou moeten worden vervangen. Geen wonder, dat Colijn hardnekkig poogt, een bredere basis te vinden, de Kroon te hulp roept en bij de tijd baat zoekt. Hoe zou de toestand er na de verkiezingen hebben uitgezien, indien de arbeidersklasse in deze strijd eensgezind was opgetreden, en daardoor meer aanzien onder de volksmassa had gehad? Ongetwijfeld veel gunstiger. Deze verkiezingen vellen voor ieder, die niet blind is, opnieuw een vonnis over de reformistische politiek. De heer Albarda mag in de „Socialistische Gids” nu vaststellen, dat de stemmen, op Colijn en Oud uitgebracht, geenszins stemmen waren, die de kabinets-politiek goedkeurden, — en dat de katholieke Staatspartij met haar leuze „Arbeid voor ons Volk” en de vrijzinnig-democraten met hun leuze: „meer werk”, nu eigenlijk met de S.D.A.P. een kabinet voor positieve welvaartspolitiek moesten vormen, — veel illusies daaromtrent zal hij wel niet hebben overgehouden. Ze moesten het eigenlijk doen, maar de vraag rijst dan toch, waarom ze het niet doen?

Het antwoord hierop is duidelijk; het is gelegen in het feit, dat de politiek der S.D.A.P. het den heren volledig mogelijk maakt, het na te laten. Deze politiek immers heeft er van afgezien, een zelfstandige, opstuwende rol in de krachtsontwikkeling der volksmassa te spelen, en gaat voort, in het kielzog der burgerlijke partijen mee te varen. Albarda schrijft, dat „de heer Oud, opvallend dikwijls op het podium van „Eenheid door Democratie” voor grote scharen opgetreden, velen vertrouwen als strijder voor de democratie gewonnen heeft.” Dat podium was voor Oud opgericht met de welwillende medewerking van Koos Vorrink en andere neo-socialistische sterren aan de hemel der S.D.A.P. Zij allen beijverden zich om het hardst, in deze kringen tegen het communisme uit te varen, ten einde hun betrouwbaarheid voor de democratie à la Colijn en Oud te bewijzen. De S.D.A.P. haastte zich, E.d.D., deze barrière tegen het Volksfront, zo sterk mogelijk te maken. Het resultaat is het bekende resultaat van de Moor, die zijn plicht heeft gedaan. De campagne tegen fascisme en communisme heeft de S.D.A.P. opnieuw tot bijwagen van de reactie gemaakt en haar nog meer in de positie van isolement doen vast lopen. De sociaal-democratische massa heeft het gevoeld: naast de tevredenheid over de nederlaag van Mussert is er bittere ontgoocheling over het feit, dat bij deze verkiezingen de S.D.A.P. niet krachtig is vooruitgekomen, en dit na het voeren van een grote Plan-campagne en bij een toegenomen strijdstemming onder de massa. Wat komt er nu? Weer jaren van machteloze oppositie? Van

stilstand en in feite achteruitgang in aanzien? Als het aan de politiek der leidende kringen in de S.D.A.P. moet liggen, dan zeker. Dáár immers heeft men niets geleerd uit deze verkiezingsuitslag; — terwijl in de moderne vakbeweging het arbeiderselement zich nu krachtiger laat horen en om fellere actie voor lotsverbetering roept, weet de leiding der S.D.A.P. slechts één parool: fellere strijd tegen de communisten, — nog scherper geaccentueerde overgang naar de nationale eenheid met de bourgeoisie, getuige de beëindiging van het bekeringsproces tot Oranje, — scherpe afwijzing van iedere gemeenschappelijke actie der socialistische arbeidersinternationale en der communistische internationale in zake Spanje, — meespelen in het fascistische blaasorkest tegen de Sowjet-Unie, kortom: alles liever dan de eenheid en zelfstandige machtsvorming der arbeidersklasse, — en dit, terwijl de internationale gevaren voor de vrede zienderogen toenemen. Onder getier en geraas tegen het communisme voert de rechtervleugel der S.D.A.P. deze partij als arbeiderspartij de volkomen verburgerlijking tegemoet, en vergroot zij haar, eigen machteloosheid als arbeiderspartij.

Ook hier is het de oorlog die zijn schaduwen vooruitwerpt. Wanneer wij nu de balans van deze verkiezingen trekken, dan staat onbetwistbaar vast, dat in het algemeen voor de strijd der arbeidersklasse veel gunstiger mogelijkheden zijn geschapen. De dreiging van het fascistische gevaar is teruggeslagen al blijft hier de uiterste waakzaamheid geboden, want de N.S.B. heeft noch haar wortels in een deel der bourgeoisie, noch haar verbindingen met het buitenlandse fascisme verloren. Voortzetting van de grootkapitalistische economische politiek zal haar nieuwe mogelijkheden geven. Nodig is dus, dat de antifascistische actie, krachtig wordt verder geleid, — maar het accent is verlegd. Het is van verdediging naar aanval overgegaan. Thans kan de ontwikkeling van de massastrijd tegen reactionaire daden van Colijn het zelfbewustzijn der massa verder doen stijgen en een machtig wapen tegen wederopleving van het fascistische gevaar vormen. Op de voorgrond staat thans: versterking der positie van de arbeidersklasse in de strijd om hoger loon en hoger steun, — herstel van de sociale wetgeving en van het onderwijs, — inhalen van wat in de afgelopen jaren is verloren gegaan. En daarnaast, en verbonden daarmee: strijd voor het herstel van de democratische rechten, die zijn afgebroken. Dit vraagstuk hangt ten nauwste samen met de verdere strijd tegen het fascisme. Wat voor regering ook gevormd zal worden, — men mag niet vergeten, dat Colijn reeds bij de verkiezingen de versterking van de bewapening als een van de voornaamste punten van zijn program heeft aangekondigd.

Hier staat de vraag dus: Zuivering van het leger en de vloot van fascistisch kader, — zuivering van het gehele staatsapparaat van fascistische elementen, als waarborg voor een werkelijke verdediging der democratie. De strijd hiervoor maakt de arbeiders-

klasse tot de stuwende kracht bij de verdediging van de burgerlijke democratie.

Om dit alles te bereiken, is nodig: proletarische machtsvorming. Slechts deze kan in de arbeidersklasse genoegzaam kracht ontwikkelen om haar de leiding van de brede volksmassa in de strijd voor vrijheid, vrede en democratie te verzekeren.

In de veranderde situatie na de verkiezingen, nu het fascisme is teruggeslagen, wordt het mogelijk, en is het geboden, de tactiek der communistische partij eveneens te wijzigen. De gevoerde tactiek: alle krachten tegen het fascisme te richten, is zonder twijfel volkomen juist geweest. Deze tactiek heeft de nederlaag van het fascisme sterk bevorderd en de thans geschapen gunstiger situatie tot stand gebracht. Iedere andere uitslag zou, indien het fascisme gewonnen had, veel grotere nadelen voor de arbeidersklasse hebben betekend.

Dit neemt niet weg, dat bij het doorvoeren van deze tactiek bepaalde fouten zijn gemaakt, waarvan het kernpunt vooral is, dat de zelfstandige rol van de communistische partij als de beste verdedigster van de arbeidersklasse tegen het fascisme niet genoeg is afgetekend en aan de massa duidelijk gemaakt. Thans is het nodig, hierin wijzigingen aan te brengen. Het gaat er nu allereerst om, in de arbeidersklasse de gewekte krachten van activiteit tegen de reactie te mobiliseren. Daartoe is een veel krachtiger bestrijding van de verlammeende neo-socialistische invloed in de sociaal-democratische massa allereerst geboden. Niet de politiek van de nationale eenheid, maar proletarische machtsvorming door de eenheid der arbeidersklasse en versterking van de moderne arbeidersbeweging biedt thans grote mogelijkheden. Het is de communistische partij, die deze waarheid met veel grotere activiteit onder de sociaal-democratische massa moet doen doordringen en daarbij dus krachtig en voortdurend de reformistische politiek moet bestrijden en tot scherper aanval tegen de neo-socialistische rechtervleugel in de S.D.A.P. moet overgaan.

De strijd voor de eenheid der arbeidersklasse wordt niet alleen gemakkelijker door de opleving in de democratische volksmassa en vooral in de moderne arbeidersklasse, maar ook door de ondermijning van een andere barrière tegen de eenheid, namelijk de nederlaag van het Nederlandse Trotskisme. Het is natuurlijk volledig onjuist om, zoals de reformisten doen, deze nederlaag als een achteruitgang van het communisme voor te stellen. Integendeel: deze nederlaag betekent een verliespost voor de reformistische verdeeldheidszaaiers in de arbeidersklasse, die onophoudelijk tegen het communisme de wapenen uit het Trotskistische arsenaal hebben gebruikt. De achteruitgang van de R.S.A.P. is een zware slag tegen alle achterlijke en sectarische tendenties in de arbeidersbeweging. Het is een slag tegen het fascisme, dat juist van het Trotskisme gebruik maakt om zijn posities in de strijd tegen het communisme tot in de rijen der arbeidersklasse te verleggen. Daarom blijft krachtige voortzetting

van de strijd tegen het Trotskisme, het vernietigen van de Trotskistische invloed in de arbeidersklasse, noodzakelijk als onderdeel in de strijd tegen het fascisme, en voor de eenheid der massa.

Het lijdt geen twijfel, dat na de democratische opleving in de massa de aanval der reactie en de aanval der reformisten tegen het communisme zullen toenemen. Daarvan is de aankondiging der versterkte activiteit van „Eenheid door Democratie” tegen het Communisme, — de giftige bestrijding van de zijde der reformisten, onmiddellijk na de verkiezingen in versterkte vorm doorgevoerd, reeds het begin.

De communistische partij vreest deze aanvallen niet. Zij heeft door haar krachtige en dappere strijd tegen het fascisme haar invloed en aanzien onder de massa versterkt en zal daarvan gebruik maken om in de komende maanden al haar krachten te richten op de ontwikkeling der massa-actie. Indien zij daarbij de fouten in de gevoerde anti-fascistische actie herstelt, zal zij spoedig meer directe resultaten, voor de arbeidersklasse en voor zich zelf als voorhoede, behalen!

DE LUCHTOORLOG EN DE BESCHERMING ER TEGEN

J. PEETERS

Het aantal luchtbeschermings-oefeningen in Nederland neemt toe; er worden demonstraties van de blussing van brandbommen gehouden, — de lichten worden uitgedraaid, — het Rode Kruis draagt slachtoffers weg, — verschillende verenigingen organiseren lezingen over het onderwerp, — er is een luchtbeschermingswet gemaakt, — en de inspecteur voor de luchtbescherming, luitenant-generaal P. H. A. de Ridder, geeft interviews aan de pers. Kortom: men is bezig, zoals deze inspecteur dat noemt, de Nederlandse bevolking „luchtbeschermingsrijp” te maken.

Men zou dus kunnen denken, dat op dit gebied Nederland ontwaakt is, hoewel het dan tot dusver nog alleen maar de slaap uit zijn ogen wrijft en nog niet is opgestaan.

Dit alles is ons aanleiding om deze kwestie (waarover in dit tijdschrift reeds een artikel verscheen) nog eens wat nader te bespreken; vele tekenen wijzen er namelijk op, dat, hoewel men druk bezig is met zijn pogingen om de bevolking in opschudding te brengen, de voor een doeltreffende bescherming werkelijk noodzakelijke maatregelen zullen uitblijven. Indien althans de werkende bevolking niet op haar tellen past.

Allereerst willen we dus bespreken, wat de burgerbevolking bij een toekomstige oorlog te wachten staat, waarbij wij speciaal onze aandacht zullen wijden aan de zegeningen, die ons in dat geval uit de lucht zullen geworden: de verschillende soorten bommen uit vliegmachines.

Reeds in de wereldoorlog werd een druk gebruik gemaakt van vliegmachines; er werden toen ook op verschillende steden aanvallen ondernomen, die echter over het algemeen betrekkelijk weinig schade aanrichtten. Om eens getallen te noemen: het grootste aantal slachtoffers, dat b.v. bij een luchtaanval op Mannheim in 1918 viel, was 5 doden en 16 gewonden. Deze aanvallen kwamen dan ook betrekkelijk zelden voor en waren meer bedoeld om schrik en paniek te verwekken, dan om werkelijke grote verliezen toe te brengen.

Sindsdien heeft de vliegtechniek zich echter zo snel ontwikkeld, dat de gevaren voor de burgerbevolking achter het front ontzettend zijn gegroeid. De luchtaanvallen op de Chinese stad Tsjapei, die de verwoesting door brand van deze voorstad van Shanghai tengevolge hadden, de gevolgen van de luchtoorlog in Abessinië, de voortdurende bombardementen uit vliegmachines op Madrid en ten slotte de vernieling van Guernica en Durango door de Duitse Junckers, bewijzen de vreselijke uitwerking van dit wapen. Ieder herinnert zich b.v. nog wel het krantenbericht, vermeldende, dat één bom, die voor een school

was gevallen, 50 kinderen had gedood en er ongeveer 120 had gewond.

Voor deze bombardementen worden speciaal daartoe gebouwde vliegmachines gebruikt, de bommenwerpers. Hiervan onderscheidt men verschillende soorten: —

1. Lichte, een-motorige bommenwerpers. Deze kunnen een 200 à 500 K.G. bommen vervoeren. De gemiddelde snelheid, waarmee ze vliegen, is ongeveer 300 K.M. per uur. De grootste afstand, die ze kunnen afleggen, zonder opnieuw benzine in te nemen (de zgn. vluchtafstand), is 800 K.M., zodat zij dus aanvallen kunnen richten op punten, die ongeveer 350 K.M. van het basis-vliegveld liggen (d.i. nl. 700 K.M. heen en weer). Deze soort is slechts zwak bewapend (met 1 of 2 machinegeweren), zodat ze zich slecht kunnen verweren tegen aanvallen van vijandelijke vliegtuigen.

2. Middelsort, twee-motorige bommenwerpers; de gemiddelde snelheid is 300 K.M. per uur; (van de nieuwste typen 400 K.M. per uur!) De vlucht-afstand is 1000 K.M.; terwijl ze 1000 K.G. bommen kunnen meevoeren. Ze zijn flink bewapend, zodat ze een aanval van vijandelijke jager-vliegtuigen goed kunnen weerstaan. Deze soort is het meest in gebruik.

3. De zware bommenwerpers met meer motoren. Deze vliegen niet zo snel (gemiddeld 250 K.M. per uur), maar ze kunnen veel bommen meenemen (1000 à 2000 K.G.) en ze kunnen grote afstanden afleggen zonder benzine bij te laden (2000 K.M.). Ze zijn speciaal bestemd om bombardementen bij nacht uit te voeren, hoewel ze tegen een bevolking, die zich niet kan verweren, ook over-dag kunnen gebruikt worden.

Bij al deze soorten kan men natuurlijk, wanneer men minder bommen meeneemt, meer benzine inladen, dus langer vliegen en verder verwijderde punten bombarderen.

In ieder geval blijkt wel duidelijk uit deze getallen, dat iedere stad of dorp in Nederland binnen het bereik van de bommenwerpers ligt, die van achter de oostelijke horizon dreigen te verschijnen.

En nu de bommen, die naar beneden gegooid worden. Ook die zijn er in soorten en maten. In hoofdzaak drie soorten: — de gas-bommen, de brandbommen en de spring-bommen.

1. De gasbommen zijn gevuld met een voor mens en dier schadelijke stof, die, wanneer de bom ontploft, in een fijne nevel vrij komt en zich door de lucht verspreidt. De meeste oorlogsgassen zijn n.l. geen gassen in de eigenlijke zin van het woord, maar vloeistoffen of vaste stoffen. (Wie precies het onderscheid wil weten, leze de rubriek „Natuurwetenschappelijke varia“.)

Er zijn talloze giftige stoffen bekend, ze zijn echter niet allen geschikt als strijd-gas, want daarvoor moeten ze nog verschillende zeer speciale eigenschappen bezitten. Ongeveer een 50-tal stoffen zijn tot-nu-toe bekend, die als vulling voor gasbommen

dienst kunnen doen. Naar hun werking kunnen ze, zeer ruw genomen, in de volgende soorten worden onderscheiden:

a. De traangassen. Deze veroorzaken een hevig tranen van de ogen, en wel zó hevig, dat iemand, die zoiets in zijn ogen krijgt, automatisch en krampachtig zijn ogen dichtknijpt, zonder ze weer te kunnen openen. Wanneer hij onbekend is met deze werking, krijgt hij het idee, dat hij blind is geworden. Dit is echter niet zo; zodra hij in gas-vrijë lucht komt, houdt de traanwerking spoedig op, terwijl er in de regel geen blijvend letsel aan de ogen wordt veroorzaakt. Wanneer deze stoffen in grotere hoeveelheid door iemand worden ingeademd, kunnen ze echter aanmerkelijk gevaarlijker zijn; ze vertonen dan in hun uitwerking overeenkomst met de, hierna te bespreken, verstikkende gassen. De traangas-bom is één van de geliefkoosde wapens der Amerikaanse politie bij het uiteendrijven van postende stakers e.d.

b. De verstikkende gassen. Dit is een veel kwaadaardiger soort. Bij inademing veroorzaken ze in het begin hoesten, opgeven van slijm; op de duur wordt dit hoesten steeds erger, terwijl tevens hevige benauwdheid optreedt; ten slotte is verstikking onder een afschuwelijke doodstrijd het gevolg. Wanneer men niet zoveel vergiftige stof heeft ingeademd, dat men er aan sterft, kunnen toch gevaarlijke longaandoeningen het gevolg zijn. Sommige van deze stoffen zijn al zeer verraderlijk. Terwijl men ze inademt, merkt men niets; eerst enige uren later treedt de vergiftige werking in; het is dan echter in de regel reeds te laat om nog tegenmaatregelen te nemen.

Er zijn militairen, die het gaswapen speciaal aanbevelen, omdat het volgens hen zo snel werkt en dus eigenlijk humaan is. We willen in dit verband maar eens een deskundige aan het woord laten. Het is Dr. O. Müntsch, een Duitse militaire arts (zeker dus geen weekhartig pacifist), die ook de wereldoorlog heeft meegemaakt. Hij schrijft:

„Men heeft sedert de wereldoorlog menig woord over de humaniteit van de gasoorlog gehoord. Wie ooit een gaszieke in het beschreven stadium van het hoogtepunt van longoedeem¹⁾ heeft gezien, moet zwijgen, indien hij slechts een sprankje van menselijkheid bezit“.

Het was reeds de grote wijsgeer Hegel, die het uitsprak:

„In onze aan bespiegelingen en redeneringen rijke tijd, moet men het nog niet ver gebracht hebben, indien men niet voor alles, ook het slechtste en meest verkeerde, een goede rechtvaardigingsgrond weet aan te geven. Alles, wat er in de wereld is bedorven, is met goede redenen bedorven.“

c. De neus en keel prikkelende stoffen. Ze veroorzaken allerlei kwalen: niezen, keelpijn, hoesten, braken, kiespijn, aangezichtspijn, duizeligheid. En dit soms zeer hevig. Zó hevig,

¹⁾ longoedeem = de door het gas veroorzaakte beschadiging van de longen, die de benauwdheid veroorzaakt.

dat de getroffene zich absoluut geen raad weet en eigenlijk tijdelijk ontoerekenbaar wordt. Het is zelfs voorgekomen, dat zo iemand zelfmoord pleegde. De werking is ook in dit geval slechts tijdelijk, en wanneer de patiënt in gasvrijë lucht komt, is meestal het leed spoedig geleden. Ook hier is evenwel een grotere hoeveelheid aanmerkelijk gevaarlijker; er kunnen dan ook verwondingen van de huid optreden. De tot deze groep behorende stoffen zijn in de wereldoorlog vooral gebruikt als z.g.n. maskerbrekers. Ze drongen nl. door de in gebruik zijnde gasmaskers heen en dwongen dan door hun werking den drager tot verwijdering van het gasmasker, zodat hij dan ook weerloos was tegen de long-giften. Een goed, modern gasmasker houdt echter tegenwoordig ook deze stoffen tegen.

d. De blaartrekkende stoffen. In tegenstelling tot alle gassen uit de vorige groepen, die in hoofdzaak alleen op het gezicht of de ademhaling schadelijk werken, werken de tot deze groep behorende op het gehele lichaam. Wanneer ze ergens op de huid komen, veroorzaken ze daar een soort blaren, die veel gelijken op grote brandblaren, maar nog veel kwaadaardiger zijn. Deze blaren springen open en er ontstaat dan een grote wond, die zeer langzaam geneest en die zeer gemakkelijk gaat zweren, waardoor nog weer een groter deel van de huid wordt aangetast. Het bekende mosterdgas, „de koning der gifgassen”, en het lewisiet, „de dauw des doods” zoals de Amerikanen het noemden, behoren tot deze groep.

Een Schotse dokter, die met een ambulance naar Abessinië was getrokken, schrijft over het uiterlijk van een mosterdgasgewonde:

„Hij zag eruit, alsof iemand zonder vakkennis had getracht hem te villen”. En even verder: „Ik zou bladzijden kunnen vullen met gruwelverhalen”. Het mosterdgas is zeer verraderlijk; ook hierbij merkt men niets, wanneer men het op de huid krijgt; eerst veel later, soms pas na een dag, komen de blaren. Het dringt bovendien overal door heen, door kleren en schoenen, zelfs door rubber op de duur. Een gasmasker beschermt er natuurlijk niet tegen, daar het gehele lichaam gevaar loopt, en een werkelijk afdoende beschermende kleding is tot nog toe niet gevonden (de Hollandse vinding op dit gebied, waarover men verleden jaar grote artikelen in de krant kon lezen, schijnt ook niet aan de verwachtingen te beantwoorden; de fabricage is althans nog niet begonnen). Bovendien blijft een plaats, die met mosterdgas is besmet, gedurende lange tijd gevaarlijk; het is nl. een olieachtige vloeistof, die zeer langzaam vervliegt. Het kan veertien dagen en langer (dit is afhankelijk van de weersomstandigheden) duren, eer zo'n plek zonder gevaar weer toegankelijk is voor levende wezens. Mussolini heeft van het mosterdgas in Abessinië een druk gebruik gemaakt, en de snelle nederlaag van de Abessijnen is voor een niet onbelangrijk gedeelte te wijten aan hun absolute weerloosheid tegen dit wapen. Doordat ze niet over vliegtuigen of afweergeschut beschikten, konden de Italiaanse vliegtuigen

rustig hun gang gaan en van geringe hoogte hun bommen werpen en ook vanuit tanks het mosterdgas sproeiën. Volgens schattingen van deskundigen bedroegen de verliezen van de Abesijnen ongeveer 50.000, waarvan 15.000 door gas. In deze cijfers komt dan niet eens tot uiting de vreselijke paniek, die deze gas-aanvallen onder de geheel weerloze en onvoorbereide bevolking veroorzaakten.

2. De brandbommen. Er vallen weer verschillende soorten te onderscheiden, al naar de vulling:

a. Bommen, gevuld met gewone brandbare stoffen, zoals benzine, petroleum, phosphor enz. Deze stoffen ontbranden niet uit zichzelf. In de bom zit dus tevens een ontstekings-inrichting, die door een vonk, een stoot, of door wrijving (dit al naar de aard van vulling) de vullings-stof in brand steekt; deze moet dan de brand overdragen op het doel, dat men wenst. Deze bommen zijn alleen geschikt voor makkelijk ontbrandbare doelen, zoals strodaken, hooibergen enz., daar ze geen erg hoge temperatuur geven.

b. Bommen, gevuld met zelfontbrandbare mengsels. Er bestaan stoffen (b.v. phosphorcalcium, oplossing van phosphor in zwavelkoolstof), die in de lucht van zelf in brand vliegen. Bommen, hiermee gevuld, hebben dus geen aparte ontsteking nodig. Ze zijn ook alleen geschikt voor licht-brandbare doelen, daar ook zij geen hoge temperatuur geven.

c. Thermiet-electronbommen. Thermiet is een mengsel, dat, na ontsteking, ontbrandt, zonder dat hiervoor lucht nodig is. Het ontwikkelt een zeer hoge temperatuur (2000° à 3000°), zodat ijzer gaat smelten. Het kan dus ook moeilijker brandbare zaken, zoals zware houten balken, vlam doen vatten. De brandende bom zelf kan bovendien niet geblust worden met water of met de in gebruik zijnde hand-blusapparaten (wel echter met zand). De alom beruchte electronbom is een bom met thermiet vulling, het omhulsel is hier van electron. Electron is een legéring (mengsel) van aluminium en magnesium, die zelf brandbaar is; niet alleen de vulling brandt hier dus, maar ook het omhulsel. Dit soort brandbommen is het meest te vrezen.

Het is duidelijk, dat bij de gasbom (en ook bij de hierna te bespreken springbom) de werking des te groter is, naarmate de bom zwaarder is. Bij de brandbom gaat dit echter niet op. Een electronbom van b.v. 5 K.G. kan een flinke brand veroorzaken, en één bom van 100 K.G. werkt wel sterker, maar 20 bommen van 5 K.G. kunnen 20 branden veroorzaken en zijn dus veel gevaarlijker dan één van 100 K.G. Eén vliegtuig kan dus vele brandbommen meenemen, die elk een mogelijke brandhaard betekenen. Er is geen grote verbeeldingskracht voor nodig om zich in te denken, welk een verwoesting er met brandbommen kan worden aangericht in b.v. een stadswijk als de Jordaan in Amsterdam. Een bekend voorbeeld is het gebeurde in de stad Tsjapei; hier waren de omstandigheden al zeer gunstig voor den

aanvaller (Japan): een absoluut onvoorbereide en weerloze bevolking en huizen van hout of zelfs papier.

3. De springbommen. — Deze bommen zijn gevuld met een ontploffingsmiddel. Er vallen in hoofdzaak twee soorten te onderscheiden:

a. Bommen met scherfwerking. Deze spatten, wanneer ze op de grond komen, of ergens tegen aan stoten, uiteen in vele scherven, die in het rond vliegen en mens en dier, die zich in de nabijheid (binnen een omtrek van b.v. 20 M.) bevinden, doden of verwonden. Een bom van 20 K.G. geeft ongeveer 1000 scherven, waarvan de grote zelfs door dunne muren heenvliegen. Wanneer zo'n bom op een huis valt, gaat hij door het dak heen; de ruiten springen stuk en de mensen op de bovenverdieping lopen ernstig gevaar. De schoolkinderen in Madrid, waarover we in het begin van ons artikel spraken, zijn b.v. het slachtoffer geworden van een scherfbom.

b. De bommen met mijnwerking. Deze soort van bommen ontploft niet direct, wanneer ze ergens tegen stoten, maar eerst korte tijd daarna. Vallen ze op een huis, dan gaan ze door het dak en enige verdiepingen heen (daar ze van grote hoogte gegooid worden, komen ze met grote snelheid neer). Eerst op één der lagere verdiepingen of op de begane grond komen ze dan tot ontploffing. Door de geweldige luchtdruk, die hierbij binnen een besloten ruimte ontstaat, wordt het huis letterlijk opgeblazen; er ontstaat een zogenaamde explosie-golf, die zich door de lucht voortplant en van de omringende huizen de muren doet scheuren, zodat ook deze instorten. De bewoners, levend of dood, geraken onder het puin bedolven. Zo'n springbom met mijnwerking van 50 à 100 K.G. kan, wanneer hij „gunstig” treft, een heel huizenblok verwoesten. Bij de explosie vliegen natuurlijk steeds ook scherven rond; dat is hier echter dus niet de hoofdzaak.

Niet alleen huizen en mensen lopen gevaar. Ook allerlei verbindingsmiddelen enz., die voor het leven in een grote stad haast onontbeerlijk zijn, kunnen door springbommen worden verwoest, zoals b.v. waterleiding, riolering, electriciteit (zowel de centrale als de elektrische leiding), telefoon, het plaveisel van straten enz. Het gehele stadsleven dreigt dus gedesorganiseerd te worden, hetgeen natuurlijk ook de nodige slachtoffers onder de bewoners met zich brengt.

Hoewel nu de verschillende bomsoorten afzonderlijk zijn beschreven, wil dit geenszins zeggen, dat ze ook slechts afzonderlijk zullen worden aangewend. Integendeel! Men moet verwachten, dat deze wapens in combinatie zullen worden gebruikt. Om slechts een voorbeeld te noemen: nadat een blok huizen is verwoest, de waterleiding en riolering op sommige plaatsen is vernield en in een aantal straten het verkeer onmogelijk is gemaakt, zal de aanvaller trachten, door het uitwerpen van mos-

terdgas de toegang tot het verwoeste gedeelte voorlopig onmogelijk te maken om de herstellings- en reddingswerkzaamheden tegen te gaan.

Dit is in het kort zo ongeveer wat men in tijd van oorlog kan verwachten. Er wordt natuurlijk steeds gezocht naar nieuwe vernietigingsmiddelen. Zo kan men herhaaldelijk in de krant lezen over proefnemingen met bacterie-bommen, die besmettelijke ziekten verspreiden. Uit wat hierover tot nog toe bekend is geworden, kan men, althans tot dusver, niet opgemaakt worden, dat deze proefnemingen tot het beoogde resultaat hebben geleid; hetgeen natuurlijk allerminst wil zeggen, dat hun gebruik in de toekomst is uitgesloten.

Ook naar nieuwe gassen zoekt men overal en, naar van zelf spreekt, zullen er ook wel nieuwe strijd-stoffen zijn of worden gevonden; voor zover is na te gaan, bestaat er intussen geen reden om aan te nemen, dat dit in de toekomstige oorlogvoering een principiële verandering zal brengen; het gaswapen is reeds nu vrij ver in zijn ontwikkeling.

Na deze breedvoerige en wellicht langdradige technische uiteenzettingen willen we nog enkele korte opmerkingen maken, om daarna in een paar volgende artikelen de mogelijkheden van bescherming, de stand van zaken bij de luchtbescherming in Nederland, de op dit gebied te volgen politiek enz. te bespreken. Allereerst dan de vraag, welke van de drie besproken soorten van bommen het gevaarlijkst is. Het is een soort mode geworden, hoofdzakelijk over de gasoorlog te spreken. En ook uit dit artikel zou men de indruk kunnen krijgen, dat de gassen het meest zijn te duchten, omdat er het grootste stuk over geschreven is. Dit is echter zonder meer niet juist. In vakkringen heerst hierover wel geen eenstemmigheid, maar over het algemeen neigt men toch wel tot de mening, dat de brand- en springbommen op zijn minst net zo gevaarlijk, zo niet gevaarlijker zijn, vooral voor de bevolking van een grote stad¹⁾. Er is dan ook niet de minste reden om zich bij de luchtbescherming uitsluitend, of vooral, met het gasgevaar bezig te houden. Integendeel! Het is overigens wel begrijpelijk, dat dit gebeurt. Enerzijds is steeds door pacifistische anti-oorlogspropaganda vooral veel met „gas” gewerkt, omdat dit sterker op de verbeelding werkte dan de andere wapens. Anderzijds wordt er van militairistische zijde speciaal over het gasgevaar geschreven en gesproken, omdat de bescherming hiertegen, zoals we in een volgend artikel zullen zien, met relatief de minste kosten gepaard gaat. Over de andere gevaren spreekt men dan maar liever niet te uitvoerig, want dat zou te duur worden.

Wien het met de bescherming van de bevolking tegen de ge-

¹⁾ De voor de Italiaans-Abessijnse oorlog genoemde cijfers van 30% der verliezen door gas geven geen goed vergelijkings-materiaal, daar Abessinië geen steden heeft met aaneengebouwde blokken huizen, die speciaal voor brand- en spring-bom-aanvallen zich lenen.

varen van een oorlog ernst is, zal goed doen, zich noch door zijn verbeelding, noch door een dergelijke goedkope voor-de-mal-houderij te laten misleiden.

Een tweede misstap, waar men zich voor dient te hoeden, is de overdrijving. We hebben allerminst behoefte, de dreigende gruwelen te verdoezelen. Integendeel! De moderne oorlog is een verschrikking voor de mensheid. En bij het schrijven van dit artikel heeft niet in de laatste plaats de bedoeling gegolden om nog weer eens opnieuw te bewijzen, welk een kostelijk goed de vrede is. Een goed, dat de werkende bevolking moet beschermen als haar oogappel, dat zij met alle macht moet verdedigen tegen zijn belagers.

Om deze oorlogsgevaren echter met succes te kunnen bestrijden, moet men ze goed kennen; men moet ze, als elken vijand, niet o n d e r schatten, maar ook niet o v e r schatten.

Het is zeker niet ons zwakste argument tegen het fascisme, dat deze beweging overal op een nieuwe wereldoorlog aan stuurt. Dit kan ons echter allerminst aanleiding zijn om, wanneer deze groep ondanks ons verzet erin mocht slagen, onverhoopt toch een conflict te ontketenen, willoze overgave aan het fascistische geweld te prediken. Sommige pacifisten stellen het namelijk zó voor, alsof we in zo'n geval de keuze zouden hebben tussen overgave en een algeheel uitmoorden, vergassen en platbranden van Nederland. Dit is onjuist.

Wanneer alle vereiste beschermings-maatregelen van te voren zijn genomen, is het zéker onjuist. We hopen dan ook een volgende keer aan te tonen, dat het aantal slachtoffers in zeer grote mate valt te beperken, wanneer de bescherming werkelijk, — dus niet in schijn en op een koopje, — wordt uitgevoerd. We willen er nu echter al op wijzen, dat aan de beschreven verdelgingsmiddelen zekere technische grenzen zijn. Zo is het uitgassen, het plat-schieten of branden van een grote Europese stad tot nog toe technisch onmogelijk. Een eenvoudige berekening leert, dat hiervoor een luchtvloot nodig is, zo groot als geen enkel land bezit. Voor het besmetten met mosterdgas is ongeveer 12 gram per vierkante meter nodig. Amsterdam heeft een oppervlakte van rond 50 vierkante kilometer; daarvoor is dus nodig 600.000 K.G. mosterdgas! D.w.z. een gewicht aan bommen van 1.200.000 K.G. Houdt men er rekening mee, dat men bij het uitwerpen op een verlies van ongeveer 30 à 40% moet rekenen, — dat verder door de afweermiddelen (vliegtuigen en modern geschut, dat zeer werkzaam is) een groot gedeelte van de vliegtuigen nooit hun doel bereikt en een gedeelte verongelukt, — zodat tezamen op ten minste 3.000.000 K.G. bommenlast moet kunnen worden gerekend, dan komt men tot een aantal vliegtuigen van 3000, wat nog aan de lage kant is. Geen land beschikt over 3000 bommenwerpers en als het deze zou hebben, dan werden ze nog niet allen tegelijk bij één aanval met zo'n groot risico ingezet. Madrid is trouwens een sprekend voorbeeld. De bevolking heeft zwaar te lijden,

en de oorlog wordt er niet zó modern gevoerd, als het geval zou zijn bij een algemeen Europees conflict; Madrid echter wordt èn belegerd èn door luchtaanvallen geteisterd, en desondanks handhaaft het zich nu reeds gedurende vele maanden. Nogmaals: hiermee wil dus niet gezegd zijn, dat de moderne luchtoorlog zo erg niet is. Geenszins; het technisch zeer wel mogelijke: het verwoesten van een stadswijk, of van een kleine stad zoals Geurnica, is al erg genoeg.

Maar we wensden geen fabeltjes, omdat die leiden tot een politiek van machteloosheid tegenover het fascisme. Juist omdat het technisch wèl mogelijke reeds zo verschrikkelijk is, verlangen we een werkelijke bescherming en niet slechts de luidruchtige propaganda er voor.

Madrid geeft ons overigens nog een andere ernstige les op dit gebied. Men heeft herhaalde malen kunnen lezen, dat de rebellen speciaal de arbeiderswijken bombarderen. Dat heeft hier zijn speciale politieke redenen. Het is echter in elke oorlog te verwachten. De arbeiderswijken zijn n.l. veel dichter bebouwd dan de betere buurten; ze leveren dus een veel grotere trefkans voor de bommen; bovendien is de uitwerking bij een treffer veel groter, daar de huizen veel slechter zijn, dus gemakkelijker instorten of in brand vliegen (denk maar weer aan de Jordaan), terwijl de straten enz. er veel nauwer zijn, zodat gas er langer in blijft hangen. Luchtbescherming is dus voor de werkende bevolking in de grote steden nog extra van belang.

We willen dan ook besluiten, met hetgeen, waarmee we zijn begonnen. Men is in Nederland bezig, aan de luchtbescherming iets te doen, maar het heeft er veel van, of men eigenlijk de mensen opnieuw in slaap wil wiegen, nadat men hen eerst heeft gewekt.

Het is dus voor de meest bedreigden zaak, dat hier een stokje voor wordt gestoken. Maar daarover een volgende keer.

LENIN IN 1915 EN 1916 - DE DISCUSSIE OVER HET ZELFBESCHIKKINGSRECHT DER NATIES ¹⁾

Mr. A. S. DE LEEUW

IV. NATIONALE OORLOGEN BUITEN EN BINNEN EUROPA

„In het tijdperk van het imperialisme kunnen er geen nationale oorlogen meer bestaan”, — zo had Rosa Luxemburg geschreven. Iedereen was het erover eens, dat de oorlogen van de XIXe eeuw in hoofdzaak een nationaal karakter hadden gedragen. Daarom hadden de socialisten, hadden ook Marx en Engels, in deze oorlogen partij gekozen. Zij hadden in 1848 het Duitse volk opgeroepen tot de nationale, revolutionaire oorlog tegen het feodale Rusland, den beschermheer van de reactie in gans Europa.

Zij hadden Polen in zijn nationale strijd ondersteund, en Hongarijë in zijn worsteling tegen het despotisme van Habsburg en Romanow. Maar was dit tijdperk niet voorbij? Was het imperialistische tijdperk niet begonnen?

Dat was een onbetwistbare waarheid, en Lenin trok daar dan ook met grotere consequentie dan iemand anders ten aanzien van de imperialistische oorlog van 1914 de conclusies uit. Maar hij waarschuwde tegelijk tegen elke overdrijving of dogmatische verstarring van deze gedachte. Het uitvoerigst sprak hij zich uit in zijn polemieken tegen „Junius” (Rosa Luxemburg).

...„Junius” heeft volkomen gelijk, als hij de beslissende betekenis van de „imperialistische situatie” in de gegeven oorlog onderstreept... Dat is onbetwistbaar — ten aanzien van deze oorlog. ... Het zou alleen een fout zijn, deze waarheid te overdrijven, af te wijken van de Marxistische eis, concreet te zijn, de beoordeling van deze oorlog over te brengen op alle oorlogen, die onder het imperialisme mogelijk zijn, en de nationale bewegingen tegen het imperialisme te vergeten”.

Hierop zet Lenin uiteen, dat nationale oorlogen van de zijde der koloniale en half-koloniale volkeren mogelijk en zelfs onvermijdelijk zijn. Meer nog dan dat: — hij onderzoekt ook de vraag, of er in Europa zelf nog nationale oorlogen mogelijk zijn, en beantwoordt die bevestigend; en hij gaat na, of het mogelijk is, dat zelfs de oorlog van 1914 van karakter zou veranderen. Deze uiteenzettingen zijn zo belangrijk en tegelijk zo kenmerkend voor Lenins, op het concrete gerichte, ondogmatische denkwijze, dat een wat uitvoeriger citaat gepast lijkt:

...„Dat deze imperialistische oorlog van 1914—1916 tot een nationale zou worden, dat is in hoge mate onwaarschijnlijk, want de klasse, die de ontwikkeling-van-uit vertegenwoordigt, is het proletariaat, dat er objectief naar streeft, deze oorlog tot de burgeroorlog tegen de bourgeoisie te ma-

¹⁾ Vervolg en slot van het in het Juni nummer begonnen artikel onder deze titel.

ken, en bovendien, omdat de krachten van beide coalities niet zeer sterk uiteenlopen, en omdat het internationale financiële kapitaal overal een reactionaire bourgeoisie heeft gevormd. Maar onmogelijk kan men zulk een verandering niet noemen: — indien het proletariaat van Europa een jaar of twintig lang machteloos bleef, — indien deze oorlog eindigde met overwinningen als die van Napoleon met de verslaving van een aantal levenskrachtige nationale staten, — indien het imperialisme buiten Europa (het Japanse en Amerikaanse in de eerste plaats) ook een twintig jaar stand hield, zonder in het socialisme over te gaan, dan zou een grote nationale oorlog in Europa mogelijk zijn. Dat zou voor Europa een ontwikkeling achteruit van enige tientallen jaren zijn. Dat is onwaarschijnlijk. Maar dat is niet onmogelijk, want het is on-dialectisch, onwetenschappelijk, theoretisch onwaar, zich de wereldhistorie voor te stellen als glad en accuraat voorwaarts gaande, zonder somstijds geweldige sprongen achteruit te doen.

„Verder. Nationale oorlogen van de kant der kolonies en half-kolonies zijn in het tijdperk van het imperialisme niet alleen waarschijnlijk, maar onvermijdelijk. In de kolonies en half-kolonies leven wel duizend miljoen mensen, die meer dan de helft van de bevolking der aarde. De nationale bevrijdingsbewegingen zijn daar of reeds zeer sterk, of zij groeien en rijpen...

... „Ten derde kan men zelfs in Europa nationale oorlogen in het tijdperk van het imperialisme niet voor onmogelijk houden. „Het tijdperk van het imperialisme“ heeft de tegenwoordige oorlog tot een imperialistische gemaakt, het zal onvermijdelijk, zolang het socialisme niet gekomen is, nieuwe imperialistische oorlogen voortbrengen, het heeft de politiek van de tegenwoordige grote machten door en door imperialistisch gemaakt, maar dit „tijdperk“ sluit volstrekt niet nationale oorlogen uit bijv. van de kant van kleine (laten wij aannemen geannexeerde of nationaal-onderdrukte) staten tegen imperialistische machten, zoals het ook niet nationale bewegingen op grote schaal in het Oosten van Europa uitsluit...

... En in geval van ernstige uitputting van de „grote“ machten in deze oorlog of van de overwinning van de revolutie in Rusland zijn nationale oorlogen, zelfs overwinnende, zeer goed mogelijk...”

Men moet goed begrijpen, wat Lenin met de aangehaalde zinsneden bedoelde. Het waren zijn tegenstanders, die beweerden, dat nationale oorlogen voortaan „onmogelijk“ waren, en daarmee de discussie van het terrein der feiten op dat der mogelijkheden brachten. Lenin achtte dat onjuist; hij schreef: „De redeneringen over „mogelijkheden“ zijn naar mijn mening onjuist door Radek en Rosa Luxemburg te berde gebracht. Het Marxisme staat op de bodem van de feiten en niet van de mogelijkheden.

... Als men in plaats van onze resolutie met de „onmogelijkheid“ (van nationale oorlogen) aankomt, dan antwoord ik: onwaar, on-Marxistisch, en sjablone. Allerlei veranderingen zijn mogelijk. En ik voer een historisch feit aan (de oorlogen van 1792—1915). Ik neem een veerbeeld om de mogelijkheid ook nu, van iets dergelijks (bij ontwikkeling-achteruit) te illustreren”.

De mogelijkheden die Lenin stelde, waren dus geen toekomstvoorspellingen. Lenin zeide niet: het zal tot nationale bewegingen of oorlogen van zulk een aard komen. Dergelijke voorspellingen zijn onmogelijk. Maar hij kwam op tegen de dwaze en dogmatische uitsluiting van-voren-af-aan van bepaalde mogelijkheden, die zeer zeker voorhanden waren. En zo doende, gaf hij ons een uiterst leerzame beschouwing over de politieke verhoudingen in het imperialistische tijdperk. Wie de door Lenin opgesomde mogelijkheden vergelijkt met de ontwikkeling, die wij sinds 1916 doorleefd hebben, die ziet, — wij zullen door nog op terugkomen — dat de door hem gestelde mogelijkheden zich op sommige punten gerealiseerd hebben, op andere niet — waarnaast zich natuurlijk ook geheel nieuwe en onvoorziene vormingen en bewegingen op politiek gebied hebben voorgedaan.

Maar in elk geval heeft de geschiedenis Lenin op het punt, waar de discussie van 1916 om draaide, reeds gelijk gegeven. De nationale bewegingen tegen het imperialisme, die hij onvermijdelijk noemde, hebben in de koloniale wereld een ongekennde diepte en omvang verkregen; ze hebben tot oorlogen gevoerd, als die van het Chinese volk tegen Japan. Ook in Europa, waar het kapitalisme het verst ontwikkeld is, zijn de nationale verzetsbewegingen, van Vlaanderen tot Oost-Galicië, tot een der gewichtigste politieke factoren geworden. En wat de mogelijkheid van nationale oorlogen in ons werelddeel aangaat — wat is het gewapend verweer van het Spaanse volk tegen de aanval der fascistische dictaturen van Duitsland en Italië — aanval, die er niet minder reëel om is, al hebben Mussolini en Hitler Spanje nooit officieel de oorlog verklaard — wat is dit verweer anders dan een nationale bevrijdings-oorlog, als onderdeel van een volks-revolutie tegen de resten van het feodalisme?

Wij zullen op de concrete situatie, waarin wij ons thans bevinden, in de loop van deze artikels nog terugkomen.

Natuurlijk is het onmogelijk, een politiek te voeren, zonder uit te gaan van de twee grote nieuwe feiten: het socialisme in de Sowjet-Unie, en het fascisme in Duitsland. Het zal evenwel blijken, dat Lenins uiteenzettingen, waarvan wij de hoofdgedachten hebben aangehaald, ook nu een betrouwbare gids blijven.

V. DE KLEINE STATEN.

Het paste geheel in Lenins concrete, het bijzondere temidden van het algemene onderscheidende beschouwingswijze, om ook aandacht te hebben voor de bijzondere positie van de kleine staten in een wereld, die door de imperialistische reuzen beheerst werd. Deze Russische partijleider was een waar internationalist; hij had een scherpe blik en een onvermoeibare aandacht voor de problemen van andere landen en partijen, of het nu Polen of Nederland, België, Servië of Ierland betrof. Daarbij waarschuwde hij met klem tegen een theorie, die weliswaar on-

der socialisten zelden tot uitdrukking komt, maar die bij hen toch dikwijls op de achtergrond van het bewustzijn aanwezig is, speciaal ook bij de socialisten van kleine landen. Het is de theorie van de „politieke concentratie“, zoals men haar zou kunnen noemen, — de gedachte namelijk, alsof er naast een ontwikkeling van klein- tot grootbedrijf in het economische, ook een noodzakelijk voortschrijden van kleine tot grote staten in het politieke zou bestaan, — alsof het in de lijn van de ontwikkeling zou liggen, dat de kleine staten door de grote worden opgeslokt, wijl zij op de duur geen bestaansmogelijkheid bezitten. Hierover schreef Lenin tegen Kiëw (Pjatakow), die zulk een theorie verdedigde:

„De wet van de economische concentratie, van de overwinning van het grote bedrijf op het kleine, is zowel door ons program als door het program van Erfurt erkend. P. Kiëwski verbergt het feit, dat een wet van politieke of staats-concentratie nergens erkend is... Het grootbedrijf is onbestaanbaar, als bijv. de handwerks-instrumenten behouden blijven; de gedachte van een „uiteenvallen“ van de mechanische fabriek tot handwerks-bedrijven is geheel onzinnig. De imperialistische tendentie tot grote rijken is zeer wel te verwezenlijken en wordt in de practijk niet zelden verwezenlijkt in de vorm van een imperialistisch verbond tussen zelfstandige en (in de politieke zin van het woord) onafhankelijke staten. Zulk een verbond is mogelijk en wordt aangetroffen, niet alleen in de vorm van een economisch samengroeien van het finantiële kapitaal van twee landen, maar ook in de vorm van een militaire „samenwerking“ in de imperialistische oorlog. De nationale strijd, de nationale opstand, de nationale afscheiding zijn zeer wel „uitvoerbaar“ en komen in werkelijkheid voor tijdens het imperialisme, zij nemen zelfs in kracht toe, want het imperialisme zet de ontwikkeling van het kapitalisme en de groei van democratische strevingen onder de massa van de bevolking niet stop, doch vierscherpt de tegenstelling tussen deze democratische strevingen en de anti-democratische tendentie van de trusts.“

Er bestaat dus naar Lenins opvatting geen maatschappelijke „wet“, die de kleine onafhankelijke staten tot verdwijnen veroordeelt, ook niet in het imperialistische tijdperk. De strijd voor nationale onafhankelijkheid, waar een volk onderdrukt wordt, is noch onmogelijk, noch hopeloos. En deze strijd kan progressief zijn, de vooruitgang dienen, namelijk wanneer hij zich tegen de grote imperialistische onderdrukkers richt. Aan de andere kant is het ook mogelijk, dat de strijd van kleine naties om hun onafhankelijkheid reactionair is — en dit was tijdens de wereldoorlog herhaaldelijk het geval — indien die strijd gevoerd wordt in bondgenootschap met een imperialistische macht of coalitie en indien de nationale belangen ondergeschikt zijn aan de imperialistische. Zo stond het in 1914 bijvoorbeeld met Servië. In dat land was aan de oorlog een lange periode voorafgegaan, waarin het verdrukte Zuid-Slavische volk zich vrij vocht, zowel van de Turkse als van de Oostenrijks-Hongaarse onderdrukking. Wat dit betreft, stond Servië onder al de deel-

nemers aan de wereld-oorlog alleen. Maar Servië vocht zij aan zij met de „Entente”, het trad in de oorlog als bondgenoot van het tsarisme, en voortgezweept door den Russischen gezant. Dat moest, bij de beoordeling van de Servische politiek, voor socialisten en internationalisten zwaarder wegen, dan het op zich zelf gerechtvaardigde nationale bevrijdings-streven. „Rosa Luxemburg heeft volkomen gelijk”, schreef Lenin, „als zij de beslissende betekenis van de „imperialistische situatie” in deze gegeven oorlog onderstreept, als zij zegt, dat achter Servië Rusland staat —

„achter het Servische nationalisme het Russisch imperialisme”, en dat de deelneming bijv. van Nederland in de oorlog ook imperialistisch zou zijn, „want ten eerste zou Nederland zijn kolonies verdedigen, ten tweede zou het de bondgenoot van een van de imperialistische coalities zijn. Dat is onbetwistbaar ten aanzien van deze oorlog”.

Zo stond het in dit geval, maar er was en is ook iets anders mogelijk. Zoals Lenin in een brief aan Kollontaj schreef: „Wij kunnen niet tegen nationale bevrijdings-oorlogen zijn. U neemt het voorbeeld van Servië. Maar als de Serven alleen tegen Oostenrijk stonden, zouden wij dan niet voor de Serven zijn?” Ook hier dus een nauwgezet streven naar concreetheid en de waarschuwing tegen haastige generalisaties, de aanmaning om elk geval op zijn eigen bijzonderheid te toetsen.

Tot op zekere hoogte gold voor België, dat in 1914 door het Duitse imperialisme in strijd met alle verdragen geschonden en verwoest was, hetzelfde als voor Servië.

„De Duitse imperialisten hebben de neutraliteit van België op onbeschaamde wijze overtreden... Laten wij aannemen, dat alle staten die belang hebben bij de inachtneming van de internationale verdragen, Duitsland de oorlog verklaard hadden met de eis, België te bevrijden en schadeloos te stellen. In dat geval zou de sympathie van de socialisten natuurlijk aan de zijde van de vijanden van Duitsland zijn geweest. Maar dat is juist de zaak, dat de oorlog door de Entente en de Centralen niet wegens België gevoerd wordt... Engeland rooft de kolonies van Duitsland en Turkije, Rusland Galicië en Turkije, Frankrijk is het te doen om Elzas-Lotharingen en zelfs om de linkeroever van de Rijn...”

„Als België, laten wij zeggen, in 1917 door Duitsland geannexeerd wordt en in 1918 in opstand komt voor zijn bevrijding, dan zouden de Poolse kameraden tegen de opstand zijn op grond van het feit, dat de Belgische bourgeoisie „het recht tot onderdrukking van vreemde volkeren” bezit!

„In die redenering is geen spoor van Marxistische of revolutionaire geest; Als wij het socialisme niet willen verraden, dan moeten wij elke opstand tegen onze voornaamste vijand, de bourgeoisie van de grote staten, ondersteunen, als dat niet de opstand van een reactionaire klasse is.”

Uitgaande van hetzelfde standpunt, bespreekt Lenin ook de anti-Duitse activiteit in het bezette België tijdens de oorlog:

„Kort geleden deelde de Franse chauvinistische pers mede, dat in België het 80e nummer van het illegale blad „Vrij België” was uitgekomen...

Terwijl de chauvinistische en Kautskyaanse Duitse sociaal-democratie in de twee oorlogsjaren voor zich zelf geen vrije pers heeft geschapen en slaafs het juk van de militaire censuur heeft gedragen (alleen de links-radicalen elementen hebben, tot hun eer, ongecensureerde brochures en proclamaties uitgegeven) — tezelfdertijd antwoordt een onderdrukt cultuurvolk op de ongehoorde wreedheden van de militaire onderdrukking door de schepping van een orgaan van revolutionair protest! De dialectiek van de geschiedenis is zo, dat de kleine naties, die machteloos zijn als zelfstandige factor in de strijd tegen het imperialisme, een rol spelen als een van de gifstoffen, een van de bacillen, die de werkelijke kracht tegen het imperialisme, n.l. het socialistische proletariaat, helpen op het toneel te treden."

Het is in dezelfde geest, dat Lenin een aller-scherpste polemiek tegen Radek voert, als deze de Ierse opstand, die in de Paasdagen van 1916 plaats vond, verloochent en als een „putsch" karakteriseert. Lenin wijst erop, dat Radeks in schijn zo radicale minachting voor deze revolutionaire beweging van Ierse boeren, arbeiders en middenstanders, hem in hetzelfde kamp brengt als de Engelse imperialisten, en dat het onzinnig was, aan de Ierse nationale beweging elke toekomst te ontzeggen. De historie heeft hem ook hier gelijk gegeven. „Het lied is uit", schreef Radek in 1916 over de Ierse bevrijdingsstrijd; maar het lied was nog lang niet uit en is het ook nu nog niet; en in een worsteling, die bij tijd en wijle de scherpste revolutionaire vormen heeft aangenomen, heeft ditzelfde Ierse volk al een goed stuk van de onafhankelijkheid veroverd, die deze kortzichtige Marxist voor een kleinburgerlijke utopie hield.

Evenzo stond het met Polen. De Poolse sociaal-democraten onder leiding van Rosa Luxemburg hadden zich een bijzondere verdienste verworven door hun moedige oppositie tegen het Poolse nationalisme, dat voor de oorlog onder leiding van den lateren fascist Piłsoedski stond; maar in deze op zich zelf gerechvaardigde strijd lieten zij zich tot een dogmatische overdrijving, een sectarisch wanbegrip meeslepen, die het „Poolse" Marxisme van die tijd een grote verwantschap met het „Hollandse" van Gorter, Pannekoek of de S.D.P. verleenden. In het bijzonder noemden deze Marxisten een onafhankelijk Polen een onmogelijkheid. Tal van malen hield Lenin zich met hun standpunt bezig, en liet er geen draad van heel; hier noemen we alleen zijn sarcastische opmerking, toen Duitsland in 1916, in zijn eigen imperialistisch belang natuurlijk, een onafhankelijke Poolse staat in de wereld hielp:

„De goede Poolse sociaal-democraten hadden bijna, bijna, de onuitvoerbaarheid van de vorming van een nieuwe Poolse staat bewezen, alleen... alleen de imperialist Hindenburg stak er een stokje voor: hij heeft die staat eenvoudig opgericht."

VI. NEDERLAND EN INDONESIE

Het is opmerkelijk, hoeveel aandacht Lenin in die oorlogsjaren aan Nederland wijdde, hoewel dit land toch zo min in de wereld-

politiek, als in de socialistische beweging een bijzonder gewichtige rol speelde. En niet alleen aan Nederland, maar ook aan de verhouding tussen ons land en Indonesië.

Lenin houdt zich dan in de eerste plaats met Gorters brochure over het imperialisme en de wereldoorlog bezig, die hij in vele opzichten als een revolutionair geschrift waardeert. Maar het verdient critiek, omdat Gorter, evenals de andere „Hollandse Marxisten”, faalt ten aanzien van het zelfbeschikkingsrecht der volkeren. Doch Lenin kleedt ook deze critiek in waarderende vormen:

„Martow twist met den Hollander Gorter, hoewel Gorter, die op onjuiste wijze het principe van de zelfbeschikking der naties ontkent, het op juiste wijze toepast door de politieke onafhankelijkheid van Nederlands-Indië te eisen en het verraad aan het socialisme van de Hollandse opportunisten, die het daarmee niet eens zijn, te ontmaskeren”.

En elders over dezelfde politiek:

„De juiste proletarische politiek, namelijk: de ontkenning van de „verdediging van het vaderland” in de imperialistische oorlog, verdedigen zij (de Hollandse Marxisten) met onjuiste argumenten. Het resultaat is in de theorie een verdraaiing van het Marxisme, en in de practijk een eigenaardige, kleine-natie-achtige bekrompenheid; men vergeet de honderden millioenen van de volkeren, die door de naties der „grote machten” in slavernij gehouden worden”.

Gorter, zo besluit Lenin, ontkent het recht op onafhankelijkheid voor Nederland — zeer ten onrechte.

„Gorter is tegen de zelfbeschikking voor zijn eigen land, maar voor de zelfbeschikking voor het door „zijn” natie onderdrukte Ned. Indië! Is het een wonder, dat wij in hem een oprechter internationalist en een nader tot ons staand geestverwant zien, dan in mensen, die de zelfbeschikking zó erkennen, als Kautsky onder de Duitsers, Trotzki en Martow bij ons — zó in woorden alleen, zo huichelachtig?”

De zinsneden die wij aanhaalden, zijn niet alleen van algemeen-theoretisch, maar ook van bijzonder-actueel belang. Toen de C.P.N. de leuze „Nederland onafhankelijk, welvarend, vrij” opstelde, beweerden de Nederlandse Trotskisten, verbasterde en onttaarde na-apers van het „Hollandse Marxisme” als ze zijn, dat zulk een leuze niet met de opvattingen van Marx of Lenin zou stroken. Een enkele blik op wat wij uit hun werken aanvoerden (en hoeveel zou er nóg aan te halen zijn!) is voldoende, om dit te weerleggen. Er is geen reden denkbaar, waarom het Nederlandse volk niet even zeer recht op zelfbeschikking zou hebben, als het Indonesische of elk ander, en het is zeker „on-Marxistisch”, dat recht te betwisten. Over de redenen, die het opportuun en noodzakelijk gemaakt hebben, om dit recht niet alleen in de theorie te erkennen, maar het juist nu in de practische politieke actie, en zelfs in het middelpunt hiervan te stellen — daarover later meer.

Niet minder gewichtig en, merkwaardig genoeg, niet minder actueel, zijn Lenins uitlatingen over de verhouding tussen het

imperialistische land en de kolonie, over Nederland en Indonesië in het bijzonder. Wij beginnen met de volgende, weinig bekende, maar buitengemeen belangrijke uiteenzetting over de koloniale verhouding in het algemeen:

„...wij, Groot-Russische arbeiders, moeten van onze regering eisen, dat zij zich uit Mongolië, Turkestan, Perzië terugtrekt, — de Engelse arbeiders moeten eisen, dat de Engelse regering zich uit Egypte, Indië, Perzië enz. terugtrekt. Maar betekent dat soms, dat wij, proletariërs, ons van de Egyptische arbeiders en fellahs, van de Mongoolse of Toerkestaanse of Indische arbeiders en boeren zouden willen afscheiden? Betekent dat soms, dat wij de arbeidende massa's van de kolonies zouden aanraden, zich „af te scheiden“ van het bewuste Europese proletariaat? Niets van die aard. Wij zijn altijd voorstanders geweest, zijn dat nog en zullen voorstanders blijven van de nauwste toenadering en samensmelting van de bewuste arbeiders van de vooraanstaande landen met de arbeiders, boeren, slaven van alle onderdrukte landen. Wij hebben alle onderdrukte klassen van alle onderdrukte landen met inbegrip van de kolonies, altijd aangeraden en zullen hun altijd aanraden, om zich niet van ons af te scheiden, maar de nauwst mogelijke toenadering en samensmelting met ons te zoeken. Als wij van onze regeringen eisen, dat zij uit de kolonies weggaan — d.w.z. om het niet in een agitatorische kreet, maar in een nauwkeurige politieke formulering uit te drukken, als wij eisen, dat zij aan de kolonies de volle vrijheid tot afscheiding toestaan, het werkelijke recht op zelfbeschikking, — als wij zelf dit recht zeer zeker zullen verwerkelijken en deze vrijheid toestaan, zodra wij de macht veroveren, dan eisen wij dit van de tegenwoordige regering en zullen wij het doen, als wij zelf de regering zullen zijn, volstrekt niet om de afscheiding „aan te bevelen“, maar integendeel om de democratische toenadering en samensmelting van de naties te verlichten en te versnellen. Wij zullen alle moeite doen om de Mongolen, de Perzen, Ind'ers, Egyptenaren te naderen en ons met hen te verenigen; wij houden het voor onze plicht en ons belang, dit te doen, want anders zal het socialisme in Europa niet vast staan. Als wij de vrijheid van afscheiding voor de Mongolen, de Perzen, Egyptenaren en alle onderdrukte en gelijkberechtigde naties zonder uitzondering eisen, dan doen wij dat volstrekt niet omdat wij voor hun afscheiding zijn, maar alleen omdat wij voor de vrije, vrijwillige toenadering en samensmelting zijn, en niet voor de gewelddadige. Alleen daarom!”

Zulke leuzen als „Weg uit de koloniën“ of de koloniën „los van het moederland“ zijn, zoals Lenin uiteenzet, de populaire, agitatorische vorm van het recht op vrije zelfbeschikking, dat wij onder alle omstandigheden voor alle onderdrukte volkeren op eisen. Maar dat betekent volstrekt niet, dat Marxisten voor een internationale verbrokkeling, voor de verwijdering tussen de volkeren zijn. Integendeel, zij zijn voor internationale samenwerking, toenadering, en zelfs samensmelting der naties — maar niet langs de gewelddadige weg, maar uitsluitend op vrijwillige grondslag, uitsluitend als het bewustzijn, dat zulk een toenadering-op-voet-van-gelijkheid in hun eigen belang ligt, gerijpt is.

Hier vinden wij opnieuw de theorie uiteengezet, die bij de stichting en gedurende de geschiedenis van de Unie van Socialistische Sowjet-Republieken onder Lenins en Stalins leiding tot levende werkelijkheid geworden is.

Uit het gezegde vloeit voort, dat het in het bijzonder de plicht is van de socialisten van de onderdrukkende naties, om de nadruk te leggen op, en hun steun te geven aan het streven van de volkeren der koloniale of onderdrukte landen tot vrije zelfbeschikking. Er volgt echter ook uit, dat de socialisten van de onderdrukte landen op hun beurt tot taak hebben, de nadruk te leggen op de noodzakelijke eenheid met de arbeidersklasse in de imperialistische landen, en te strijden tegen elk nationalistisch afzonderings-drijven. Op deze „dubbele” verhouding komt Lenin vele malen terug; ook voor het bijzondere geval van Indonesië, dat hij tot voorbeeld neemt wanneer hij schrijft:

... „Wij zijn voor de vrijheid van afscheiding van Nederlands-Indië. En een sociaal-democraat van Nederlands-Indië, is hij verplicht, voor de afscheiding te zijn? Ziehier nog een voorbeeld van een zogenaamde „dubbele” opvoeding!”

Bij iedere wending in de historische situatie, bij iedere nieuwe taak, die het proletariaat zich op politiek gebied gesteld ziet, is het nuttig en zelfs noodzakelijk, de stappen, die onder de drang van de omstandigheden genomen worden, te toetsen aan de Marxistische theorie, d.w.z. aan de ervaring van de arbeidersbeweging. Dat geeft, het zal ons blijken, aan de theoretische uiteenzettingen van Lenin, die wij hierboven aanhaalden, in deze jaren van nieuwe oriëntering een verdubbelde betekenis.

DE KAPITALISTISCHE OMSINGELING DER SOWJET-UNIE

D. MANOEILSKI

Op de laatste zitting van het Centraal-Comité van de Communistische Partij der Sowjet-Unie (bolsjewiki) heeft Stalin de partij gewaarschuwd tegen de zorgeloze houding tegenover de kapitalistische omsingeling van de Sowjet-Unie. Hij riep allen nadrukkelijk op, niet te vergeten, dat het socialisme tot nu toe slechts de overwinning heeft behaald op een zesde deel van de aardbol, dat op de overige vijf zesden nog de kapitalistische orde heerst, de bourgeoisie aan de macht is, die óf het socialisme wil vernietigen en het kapitalisme in de Sowjet-Unie herstellen, óf ten minste de ontwikkeling van de socialistische orde bij ons tegenhouden.

De strijd van de kapitalistische wereld tegen de socialistische wereld houdt niet op, en zal niet ophouden, zolang deze beide systemen bestaan. De geschiedenis leert ons, dat geen enkele klasse vrijwillig afdankt. Geen enkele sociaal-politieke formatie heeft zijn plaats aan een andere formatie afgestaan, zonder dat de verdedigers van de oude formatie een uiterst hardnekkige strijd voerden tegen het ontstaande nieuwe stelsel. Dit geldt des te meer ten opzichte van het socialisme, dat alle economische en sociaal-politieke verhoudingen tussen de mensen grondig verandert. De uitbuitersklassen strijden niet alleen tegen het socialisme met de methode van de propaganda, en mobiliseren voor dit doel hun geleerden, hun pers en hun kerken, — ze wenden ook geweld aan, worgen de arbeidersbeweging, verpletteren haar organisaties, werken met behulp van omkoperij en terreur en denken op deze wijze de volksmassa van hun landen van de strijd voor het socialisme af te houden.

Te zelfder tijd bewapenen de kapitalistische landen zich koortsachtig te land, ter zee en in de lucht, niet alleen voor de strijd tegen elkaar, om hun imperialistische eisen te verwerkelijken, maar ook voor de oorlog ter omverwerping van het door hen gehate socialistische stelsel in de Sowjet-Unie en ter knechting van de volken van het Sowjet-land. Maar terwijl sommige van deze staten, die de wereldoorlog van 1914—1918 hebben gewonnen, — staten, waar het burgerlijk-parlementaire stelsel nog bewaard is gebleven en die bang zijn voor hun onrustige fascistische burenen, een zekere bereidheid aan de dag leggen tot vreedzame samenwerking met het land van de Sowjets, zijn andere staten — die van het fascistische type — door agressievelijver aangegrepen, die echter niet altijd in overeenstemming is met de mogelijkheden ter verwerkelijking van deze aanvalslust. En als de fascistische staten heden geen openlijke oorlog tegen het land van het socialisme voeren, dan is dit geenszins, omdat ze zich hebben neergelegd bij de overwinning van het socialisme op een zesde deel van de aarde, maar omdat ze nog niet gereed zijn voor een dergelijke oorlog, — omdat de woeste agres-

siviteit van de fascistische staten onrust wekt bij de kapitalistische buurstaten, en hoofdzakelijk omdat de weerbaarheid van de Sowjet-Unie is toegenomen, — omdat zij bang zijn voor hun eigen volken.

In het verleden heeft de kapitalistische wereld reeds beproefd, de grenzen van de Sowjet-Unie met haar bajonetten af te tasten. Kunnen wij de gewapende interventie van de kapitalistische staten in de jaren van de burgeroorlog vergeten, — een interventie, die aan zijn initiators niet de overwinning heeft gebracht, die echter de burgeroorlog rekte, die het lijden der volksmassa vergrootte en een snellere opbloei van de socialistische opbouw bemoeijlikte? Kunnen wij vergeten, hoe deze staten de contra-revolutionaire generaals Denikin, Koltsjak, Wrangel van wapens voorzagen, — hoe zij expeditie-corpsen naar het Sowjetland zonden, — hoe zij een deel van de Sowjetgrond bezetten? En als deze interventie schipbreuk leed, dan was dit omdat de soldaten, die de kapitalistische staten zonden, niet tegen de arbeiders en boeren van de Sowjet-Unie wilden vechten, — omdat de volkeren van deze landen, gekweld door de oorlog, tegen de interventie waren, en omdat de Sowjet-arbeiders wonderen van heldenmoed in de strijd tegen de vreemde veroveraars verrichtten.

Hoe zouden wij ook de oorlog vergeten, die de burgerlijke regeringen organiseerden, toen zij de Poolse heren in 1920 naar een aanval op het land der Sowjets dreven? Ook deze oorlog bracht aan zijn vijanden geen successen; hij vergrootte evenwel het door de imperialistische oorlog, door burgeroorlog en interventie teweeggebrachte economische verval, verlengde de periode van het oorlogscommunisme en schiep een reeks van moeilijkheden te meer bij de overgang tot de herstel-periode van de socialistische opbouw.

Het beëindigen van de interventie en de Sowjet-Poolse oorlog wijzigde de internationale situatie van de Sowjet-Unie; maar betekende dit, dat de kapitalistische wereld de Sowjet-Unie met rust liet? De burgerlijke regeringen waren gedwongen, tijdelijk hun plannen om de Sowjet-Unie langs de weg van de rechtstreekse militaire aanval te vernietigen, op te geven, maar zij zetten hun strijd met andere middelen voort. De kapitalistische staten erkenden de een na de ander de Sowjet-Unie, maar dit belette hen niet al die jaren een ingewikkeld net van diplomatieke intriges te weven, er op gericht om de Sowjet-Unie te isoleren en haar zo veel mogelijk nieuwe binnenlandse en buitenlandse moeilijkheden te berokkenen. De diplomatieke intriges werden vergezeld door ondergrondse kwade bedoelingen. De openlijke oorlog werd afgewisseld door de bedekte oorlog.

De kapitalistische staten zonden gewapende bendes naar het Sowjet-gebied, die de plaatselijke Uitvoerende Comit es overvielen, partij- en sowjet-functionarissen vermoordden, spoorwegen opbliezen, telegraaf- en telefoonlijnen doorsneden, militaire opslagplaatsen in brand staken, sowchozen vernielden, het

volksbezit vernietigden, de bevolking uitplunderden. De door Engelse bevelhebbers in beweging gebrachte Basmatsjen (rovers) in Midden-Azië, de door de Poolse afweer uitgeruste Petljoerabenden in de Oekraïne, de door de Japanse staven uit Mand-sjoerije gezonden Toengoezen, de witte Kareliërs uit Finland, bleven ook tijdens de vrede optreden, alsof de Sowjet-Unie met de kapitalistische staten, die deze benden stuurden, in staat van oorlog verkeerde. Kunnen wij deze bloedige keten van misdaden van de kapitalistische omsingeling van het Sowjetland vergeten?

Kan de Sowjet-Unie ook een andere vorm van de bedekte oorlog van de kapitalistische wereld tegen ons vergeten, namelijk de sabotage? De laaghartige agenten van het buitenlandse kapitaal zetten mijngangen onder water, veroorzaakten averij, vernielden elektrische centrales, bedierven dure buitenlandse bedrijfsuitrustingen, organiseerden explosies, die mensen het leven kostten, stelden óf bewuste onreële, overdreven plannen op, óf stelden ze bewust te laag op, en dit alles in een tijd, dat de werkers, aangegrepen door de geestdrift van de socialistische opbouw, wonderen verrichtten en in de productie wereldrecords braken. Is het soms niet duidelijk, dat de successen aan het front van de socialistische opbouw nog groter zouden zijn geweest, indien dit ondermijningswerk van de kapitalistische staten, die hun agentschap onder de, door de revolutie uiteengeslagen verdierlijkste nakomelingschap van de adel, de kooplieden, de koelakken en priesters aanwierven, niet zou hebben bestaan? Er was te minder reden op de kapitalistische omsingeling van de Sowjet-Unie te vergeten, omdat immers in de laatste jaren in de kapitalistische landen de fascistische beweging groeide. Volgde de eerste golf van het fascisme in Europa onmiddellijk op het einde van de imperialistische wereldoorlog en leidde die tot de overwinning van het fascisme in Italië, de tweede golf is verbonden met het aan de macht komen van de Duitse fascistena in het jaar 1933. Onmiddellijk na de fascistena in Duitsland kwamen de fascistena van de Heimwehr in Oostenrijk aan de macht, kwam op 6 Februari 1934 de fascistische beweging in Frankrijk op straat, kwam de Henlein-beweging in Tsjecho-Slowakijë op, de beweging van Degrelle in België, van Mosley in Engeland, van Mussert in Nederland, begon de „ijzeren garde" in Roemenië lawaai te maken, begonnen de fascistena in de Scandinavische landen zich te roeren.

Maar wat betekende deze groei van het fascisme, — de grimmigste vijand, zowel van de internationale arbeidersbeweging als van het land van de Sowjets? Hij betekende, dat de tegenstellingen tussen de wereld van het kapitalisme en de wereld van het socialisme zich tot het uiterste verscherpten, dat onder de heersende klassen de ergste scherp-slijpers, de aanhangers van de oorlog tegen de Sowjet-Unie, het overwicht kregen, — dat gevaar van een aanval van de kapitalistische wereld op de Sowjet-Unie groter werd. Dit betekende, dat de mensen van de

Sowjet-Unie, in het aangezicht van de groeiende fascistische beweging, minder dan ooit reden hadden om zich over te geven aan gemoedelijkheid; zij hadden meer dan ooit een behoedzame waakzaamheid aan de dag moeten leggen met betrekking tot de kapitalistische omsingeling van de Sowjet-Unie.

Hoe kon het gebeuren, dat men in de Sowjet-Unie juist in de laatste tijd de kapitalistische omsingeling begon te vergeten? De oorzaak is hierin gelegen, dat onder de invloed van de grote successen van de socialistische opbouw de krachten van de kapitalistische omsingeling te laag werden aangeslagen en de mogelijkheid om de Sowjet-Unie te besmeuren en te benadelen, werden onderschat.

De socialistische industrie groeide in een snel tempo; het land hulde zich in ijzer en graniet; de kolchozen werden sterk; het leven wordt beter; het leven wordt vrolijker; de grenzen tusschen de industriearbeiders en de kolchos-boeren worden uitgewist; de volken van de Sowjet-Unie worden tot één eensgezind gezin van bouwers van de socialistische maatschappij. Het socialistisch bewustzijn van de massa werd helderder, de weerbaarheid van het land nam toe. Het geloof in eigen kracht nam toe met de ontzaglijke versterking der liefde van de burgers van de Sowjet-Unie voor hun vaderland. Ook onder de uitgebuiten en onderdrukten der gehele wereld werd de liefde voor het vaderland van alle werkers sterker. Hierdoor ontstond onder ons een stemming, dat er aan alle moeilijkheden reeds een einde was gekomen, — dat alle klippen en zandbanken reeds gepasseerd waren, — dat alle gevaren achter ons lagen, — dat alle bedreigingen van de kapitalistische omsingeling maar kleinigheden waren.

Daarbij komt, dat de grootste successen van de Sowjet-Unie samenvielen met de ontwikkeling van de economische wereldcrisis, die de kapitalistische wereld tot in haar grondvesten deed wankelen, — dat, terwijl het socialistisch land zich stormachtig ontwikkelde, de kapitalistische landen achteruit gingen. Van het jaar 1929 tot en met het jaar 1932, het laagste punt van de economische crisis, ging de zaak van het kapitalisme steeds slechter en slechter. Maar zelfs toen het laagste punt voor de kapitalistische wereld achter de rug lag, ontwikkelden de sociaal-politieke gevolgen van de crisis zich nog in volle omvang. En hieruit ontstond de stemming, dat het kapitalisme reeds met beide schouders op de rug lag, — dat het niet meer zo'n toer was om het kapitalistisch omhulsel van de maatschappelijke verhoudingen door te snijden.

In de tactiek van de communistische partijen der kapitalistische landen leidden deze stemmingen tot de onderschatting van het fascistische gevaar. Dit kwam daarin tot uiting, dat enige Duitse communisten, toen de fascistten reeds naar de macht schreden, verklaarden, dat er paal en perk was gesteld aan de ontwikkeling van het fascisme, — dat het fascisme reeds was verslagen. Deze onderschatting van de krachten en de mogelijkheden van het

kapitalisme was even schadelijk als de overschatting van deze mogelijkheden, die haar uitdrukking vond in de door en door foutieve, defaitistische theorie van het „georganiseerde kapitalisme”. Deze onderschatting van de nog niet uitgeputte mogelijkheden van het kapitalisme leidde echter niet alleen tot de verslapping van de waakzaamheid ten opzichte van het fascisme, maar ook tot de onderschatting van het oorlogsgevaar. „Hoe kan het kapitalisme zich in de oorlog begeven als het op sterven ligt? Hoe kunnen de kapitalistische staten oorlog voeren, als de zaken bij hen zo in de war zijn? Het kapitalistische stelsel is tot op de wortel verrot, en de werkers van de kapitalistische landen zullen het zonder moeite omver werpen.”

Maar dit is niet juist.

Het is niet juist in de eerste plaats, omdat er in het kapitalisme — hoewel het een door de geschiedenis ten ondergang gedoemd stelsel is, hoewel de algemene lijn van zijn ontwikkeling het kapitalisme werkelijk in een slechtere toestand brengt en tot zijn onvermijdelijke ondergang leidt — desniettemin tijdelijke verbeteringen waren, zijn en zullen zijn. Het is voldoende te verwijzen naar de tegenwoordige aanmerkelijke verbetering van de economische conjunctuur in de kapitalistische landen. In enige van deze landen bereikte de productie niet alleen het peil van 1929, maar zij kwam zelfs boven dit peil uit. Dit sluit niet uit, maar veronderstelt integendeel, dat er een nieuwe economische crisis in aantocht is, maar voor de dag van heden is deze economische opleving een onbetwistbaar feit.

In de tweede plaats is het niet juist, omdat, hoe verwarder de toestand van het kapitalisme wordt, des te krachtiger de kapitalistische staten in oorlogen een uitweg uit hun verwarde toestand zullen zoeken. En aangezien de meest verwarde toestand in de fascistische staten wordt aangetroffen, vertonen juist deze staten de grootste neiging tot militair avonturisme.

Het tsarisme wilde immers ook zijn ondergang door de Russisch-Japanse oorlog uitstellen! En Japan zoekt immers een uitweg uit zijn binnenlandse tegenstellingen in de oorlog tegen China! Het Italiaanse fascisme zoekt immers redding uit zijn binnenlandse moeilijkheden in de oorlog tegen Abessinië. Het Duitse fascisme streeft er immers naar om de oorlogsfakkels in de wereld te ontsteken, ten einde aan zijn volledig bankroet te ontkomen!

Ook de successen van hun vredespolitiek hadden op de mensen van de Sowjet-Unie een geruststellende uitwerking. De vredespolitiek van de Sowjet-staat is de meest consequente vredespolitiek, want ze wordt gevoerd door het land van het socialisme, d.w.z. door het land, waar een stelsel heerst, waaronder de uitbuiting van de ene klasse door de andere is vernietigd, evenals de onderdrukking van de ene natie door de andere, — waar noch plaats is voor veroveringen van grondbezit, noch voor imperialistische aanspraken.

De vredespolitiek van de Sowjet-Unie had succes, omdat deze

politiek zelfs door een deel van de kapitalistische staten in deze of gene mate werd gesteund. Sommigen — grote staten — ondersteunden deze politiek, omdat ze geen belang hadden bij een her-verdeling van de wereld; anderen — kleine staten — omdat ze niet in een nieuwe oorlog hun onafhankelijkheid wilden verliezen; weer anderen, omdat ze bang waren, dat de oorlog aanleiding zou kunnen zijn tot revolutionaire schokken. Maar het succes van de Sowjet-vredespolitiek was in de eerste plaats verzekerd, omdat ze in overeenstemming is met de wensen van de volken aller landen.

Er is principiëel onderscheid tussen de vredespolitiek van de Sowjet-Unie en die van de burgerlijk-democratische politici en partijen, die, hoewel ze geen nieuwe oorlogen wensen, toch op de bodem van het kapitalisme staan. Daarom wordt de vredespolitiek van het Sowjetland op grote schaal door de volksmassa van de kapitalistische landen gesteund, die met het volste recht in de Sowjet-Unie het betrouwbaarste bolwerk van de vrede onder de volken zien.

Alleen door te steunen op deze hulp van de kant der volksmassa in de gehele wereld, op de grote liefde van de volken van de U.S.S.R. voor het Sowjet-land, op de voortdurend stijgende macht van het socialistische stelsel en op het roemrijke Rode Leger, kon de Sowjet-regering aan de kapitalistische staten en in de eerste plaats aan de fascistische aanvallers beletten, een nieuwe monsterachtige oorlog te ontketenen.

Meer dan eens scheen de zaak van de vrede in de laatste jaren aan een zijden draadje te hangen. Meer dan eens hebben de Japanse militaristen en de Duitse fascisten conflicten geprovoceerd, die tot een oorlog hadden kunnen leiden, indien de onverstoorbare toewijding aan de zaak van de vrede en de vastberadenheid van de Sowjet-regering er niet waren geweest en, wat het voornaamste is: — de militaire macht, die door het Sowjetland werd geschapen voor de verdediging van het vaderland van de werkers. Hieruit maakten mensen van de Sowjet-Unie de gevolgtrekking: indien wij de fascistische aanvallers een keer op de vingers konden tikken en in bedwang houden, waarom zouden wij dat dan niet een tweede en een derde keer kunnen doen? Indien het ons, dank zij de wijsheid van de Sowjetregering, is gelukt, de vrede vandaag te bewaren, dan wil dat zeggen, dat ons dit ook morgen zal gelukken. De scherpte van het bewustzijn van het oorlogsgevaar begon bijna te verflauwen; het was, of de mensen niet meer bemerkten, dat oorlog en vrede niet alleen van de Sowjet-Unie afhangen, maar ook van de regeringen, tot wie zij zich met haar vredesvoorstellen wendt. En deze regeringen legden geen wil tot de vrede aan de dag. Tonen de dolzinnige, hysterische redevoeringen van lieden als Goebbels op het Congres van Neurenberg soms niet, met welke tegenpartij de Sowjet-Unie in de kwesties van oorlog en vrede te maken heeft? Heeft de Sowjet-Unie de Japanse regering soms niet voorgesteld om een niet-aanvalsverdrag te ondertekenen?

De Japanse regering heeft echter dit voorstel van de hand gewezen. Is de Sowjet-Unie in de Volkenbond soms niet opgetreden met het voorstel tot algehele ontwapening? De kapitalistische landen hebben echter dit initiatief van het Sowjet-land verworpen. Ziet b.v. naar Spanje! De hele wereld weet, dat de Spaanse regering alles heeft gedaan, wat met menselijke krachten gedaan kon worden, om de Duitse en Italiaanse interventio-nisten geen aanleiding te geven om het Spaanse volk aan te vallen. En desniettemin drongen de fascistische regeringen van Duitsland en Italië zonder enige aanleiding, van buiten af en zonder enige oorlogsverklaring, Spanje binnen.

Maar men zegt, dat de heldhaftige strijd van het Spaanse volk tegen het fascisme ontvullend op de fascistische regeringen heeft gewerkt, — dat Guadalajara de oorlogsgloed van de Duitse en Italiaanse interventio-nisten enigszins heeft gedooft, — en dat de botsing met het gewapende Spaanse volk hen heeft overtuigd van hun onvoldoende voorbereiding tot een ernstige oorlog en van de innerlijke zwakte van het fascistische regime. Men zegt, dat de militaire tegenslagen van de interventio-nisten ontevredenheid in het achterland van hun eigen landen doen ontstaan. Men zegt, dat de ontevredenheid van de massa niet alleen in Duitsland en in Italië stijgt, — dat het ook in de Poolse volksmassa sterk gist, dat de invloed van de Pilsodski-lieden snel afneemt, dat in Polen een koortsachtige spanning begint te heersen. Men zegt, dat het ook in Japan niet rustig is, dat daar de officieren ministers vermoorden, militaire afdelingen putschen organiseren en zelfs de vertegenwoordigers van de conservatieve partijën, die de diepe ontevredenheid in het land tot uitdrukking brengen, de regering onophoudelijk aanvallen. En hieruit trekt men de conclusie, dat de fascistische regeringen met zulk een onzeker achterland noch een oorlog kunnen beginnen, noch veroveringen kunnen maken.

Dit is niet juist. De onzekerheid van het achterland van de fascistische regeringen is op het ogenblik nog niet van die aard, dat ze geen oorlog zouden kunnen beginnen. Met dergelijke achterlanden beginnen zij de oorlog, met dergelijke achterlanden voeren ze oorlog, maar met dergelijke achterlanden zullen ze nooit overwinnen, met dergelijke achterlanden wordt de oorlog door de volken beëindigd, die tegelijk ook een einde zullen maken aan hun eigen regeringen.

Men zegt verder, dat in de laatste maanden de fascistische beweging in alle kapitalistische landen terugloopt, — dat de overwinning van het Spaanse volk aan het prestige van het fascisme een gevoelige slag toebrengt en zal bijdragen tot een nog machtiger groei van de anti-fascistische beweging. Dit is juist. Maar het zou onjuist zijn, hieruit de gevolgtrekking te maken, dat het oorlogsgevaar hierdoor kleiner zou worden. De oorlog is voor de uitbuitende klassen een middel om de reactie te versterken en een nieuwe stoot te geven aan de ontwikkeling van de fascistische beweging.

LOON EN ARBEIDSVOORWAARDEN SINDS HONDERD JAAR

Dr. J. F. BOS

Kort geleden is in Engeland een opmerkelijk boekje verschenen van de hand van den marxistischen schrijver Jürgen Kuczynski over de geschiedenis van de arbeidsvoorwaarden in West-Europa¹⁾ in de laatste 100 jaar, — een boek, dat in het bijzonder in vakverenigingskringen en bij allen, die zich met loonstatistieken e.d. plegen bezig te houden, de grootste aandacht verdient. Opmerkelijk is het boek, omdat voor het eerst een vrij volledige uiteenzetting wordt gegeven van de velerlei moeilijkheden, die men zal ondervinden bij de verwerking van statistische gegevens, wil men een goede vergelijking kunnen maken van de toestand van de arbeidersklasse nu, met die van enige tientallen jaren geleden. Opmerkelijk ook, omdat deze statisticus ons laat zien, dat, ondanks alle verbeteringen in loon, sociale verzekering, woning, arbeidstijd enz., de arbeidsvoorwaarden in hun geheel er onder het kapitalisme niet op vooruit zijn gegaan, zelfs indien we ons beperken tot West-Europa.

Het eerste gedeelte is geheel theoretisch. De schrijver behandelt daarin uitvoerig, wat er aan een statistisch onderzoek naar de arbeidsvoorwaarden vastzit. Het tweede gedeelte geeft een overzicht van de beschikbare statistische gegevens, met verwijzing naar de bronnen, voor Engeland, Duitsland en Frankrijk afzonderlijk. Voor ieder van deze landen volgt daarop een eerste poging tot uitwerking en uitleg van deze gegevens. Dat de resultaten van dit practisch gedeelte niet zo heel nauwkeurig zijn, kan moeilijk aan den schrijver worden verweten. De gegevens zijn daartoe te onvolledig, en de taak van hun bewerking te omvangrijk. Kuczynski klaagt, dat de stelselmatige studie van de geschiedenis der arbeidsvoorwaarden zeer onvoldoende is beoefend. Wat daarin gedaan is, is in hoofdzaak het werk van enkele individuele geleerden, te beginnen met Marx en Engels, verder o.a. voor Engeland Bowley en Wood, voor Duitsland R. Kuczynski, voor Frankrijk François Simiand, — en van enige ambtenaren en inspecteurs, zoals voor de Verenigde Staten Carrol D. Wright.

Het in verhouding tot de grote taak vrij beperkte werk, dat deze mensen en hun enkele navolgers met beperkte middelen konden volvoeren, steekt schril af bij de uitvoerige en gedocumenteerde studies, door instituten van allerlei aard in vele landen gewijd aan onderwerpen, die de bezittende klasse meer belang inboezemen: prijzen, aandelenkoersen, wisselkoersen enz. Dit behoeft ons niet te verwonderen. Immers, de instellingen, die over de hulpmiddelen en arbeidskrachten voor stelselmatig economisch en statistisch onderzoek beschikken, worden, hetzij direct door

¹⁾ Jürgen Kuczynski: Labour conditions in Western Europe, 1820—1935. Lawrence and Wishart, London 1937.

de bezittende klasse gesteund, hetzij onderhouden door regeringen, waarvan deze klasse de handelingen bepaalt. De bezittende klasse heeft er echter geen belang bij, dat over reële lonen en andere arbeidsvoorwaarden veel gegevens worden gepubliceerd: de arbeidersbeweging zou die immers voor eigen doeleinden kunnen gaan gebruiken. Zo zijn er in de meeste landen (Nederland vormt hierop geen uitzondering) slechts weinig gegevens over lonen, en heel weinig over andere arbeidsomstandigheden beschikbaar. Kuczynski kon dan ook maar zeer gedeeltelijk zijn in het eerste gedeelte gegeven aanwijzingen toepassen op de cijfers, die in het tweede gedeelte verwerkt zijn. De uitdrukking „arbeidsvoorwaarden“ wordt door Kuczynski zo ruim mogelijk opgevat. Daaronder valt in de eerste plaats het loon. Onder loonpeil verstaat hij het inkomen per hoofd van de arbeidersklasse, uit arbeid of ondersteuning. Om dit uit gegevens betreffende weeklonen of uurlonen te bepalen, moet er rekening worden gehouden met werkloosheid en de in geval van werkloosheid verstrekte ondersteuning, overwerk en de betaling of niet-betaling daarvoor, gedeeltelijke werkloosheid, ziekte en ziekte-uitkeringen. Verder moeten belastingen, bijdragen voor werkloosheidsverzekering en vakverenigingscontributies afgetrokken worden. Immers, al deze posten gaan van het loon af, voor dit aan het eigenlijke levensonderhoud kan worden besteed. Ook de vakverenigingscontributies, want deze moeten worden beschouwd als noodzakelijke uitgaven voor de strijd tot handhaving of opvoering van het loonpeil.

Als voorbeeld van de betekenis van deze factoren voor het loonpeil geeft Kuczynski op blz. 21 een berekening, die betrekking heeft op Duitsland in 1933. Van een gemiddeld tariefloon over alle bedrijven van 38.90 Mark per week bleek, na aftrek van alle bovengenoemde posten, slechts een gemiddeld loon van 20.05 Mark over te blijven. Onderstaande tabel geeft de verklaring van dit grote verschil. De belangrijkste factor is de enorme werkloosheid.

Tariefloon per week		Mark	38.90
Gemiddelde verdienste boven het tariefloon			1.15
Werkloosheidsuitkering			3.75
	Totaal		43.80
Loonderving door gedeeltelijke werkloosheid		2.40	
Loonderving door gehele werkloosheid		18.70	
Belastingen en werkloosheidsverzekering		2.65	
Totaal aftrek		23.75	23.75
Gemiddeld loon			20.05

Op deze wijze wordt het gemiddeld geldloon der arbeidersklasse gevonden. Om echter uit de beweging van het geldloon

gevolgtrekkingen te maken over de veranderingen in levensstandaard, moeten we in rekening brengen, hoe de prijzen van de goederen, die de arbeider koopt: levensmiddelen, kleding enz., veranderd zijn. Dit wordt in de statistiek gedaan met behulp van een „indexcijfer van kosten van levensonderhoud”. Kent men de gemiddelde uitgaven van een arbeidersgezin voor huur en voor de verschillende consumptiegoederen in een bepaald jaar, en kent men bovendien de loop van de huren en van de prijzen dezer goederen, dan kan men voor ieder volgend jaar uitrekenen, welk bedrag nodig zou zijn om dan weer dezelfde soort woning te huren, en dezelfde goederen te kopen. Dit bedrag, uitgedrukt in procenten van het uitgavenbedrag voor het eerste jaar, is het indexcijfer van kosten van levensonderhoud. In zijn beweging staat dit cijfer het meest onder invloed van de prijsbeweging van die goederen, die de grootste plaats op de huishoudrekening van den arbeider innemen.

Geldloon, gedeeld door het indexcijfer van kosten van levensonderhoud, geeft het zogenaamde reële loon: de koopkracht van het loon. Mits — zoals Kuczynski terecht opmerkt — de huishoudrekening, waaruit de index berekend is, ook werkelijk die van den gemiddelden arbeider is. En hieraan ontbreekt in verschillende landen nogal eens iets. Vooral in tijden van crisis bevat de „officiële”, voor de index gebruikte huishoudrekening vele goederen, die de arbeider, in het bijzonder de werkloze, niet of in veel mindere mate gebruikt. Over het mogelijke gevolg voor de berekende index laten we Kuczynski zelf aan het woord:

„De prijsbeweging in Duitsland gedurende de jaren 1932 tot 1934 moge tot voorbeeld dienen. Men kan zeggen, dat de officiële index (hoewel ze vele gebreken heeft) is berekend met behulp van een huishoudrekening, volgens welke men juist „gepast en in gezondheid” kon leven. Het gemiddelde zuivere loon per arbeider in 1932 beliep weinig meer dan de helft van het daartoe benodigde bedrag. Dit betekent, dat een belangrijk aantal prijsveranderingen, die op de index van kosten van levensonderhoud inwerken, voor den arbeider zonder enige betekenis waren. Indien men nu de prijsveranderingen iets nader onderzoekt, en bijvoorbeeld een index berekent van de prijsveranderingen van een groep van voedingsmiddelen, die de arbeider werkelijk kan kopen, en indien men deze index vergelijkt met de veranderingen in de prijs der voeding volgens de officiële index, dan vindt men, voor 1933 en 1934, een prijsstijging voor de arbeiders, die vier maal zo groot is als uit de officiële index zou blijken”.¹⁾

Nieuwe wegen slaat de schrijver in bij zijn poging tot berekening van de loop van het relatieve loonpeil, dat is: de verhouding van de koopkracht van den arbeider tot de gehele

¹⁾ Hetzij terloops opgemerkt, dat de officiële Nederlandse index, berekend door het Statistisch Bureau der Gemeente Amsterdam, aan hetzelfde euvel mank gaat: ze stelt de kosten van levensonderhoud voor de grote massa der arbeiders te gering voor in de crisisjaren.

maatschappelijke productie of, nog korter: het aandeel van de arbeiders in de nationale productie. Bij dit gehele maatschappelijk product is natuurlijk inbegrepen de productie van machines, fabrieken, schepen, kortom: van productiemiddelen. Want deze komen (buiten de Sowjet-Unie) in particulier bezit, zij worden den arbeiders onthouden; ze behoren dus niet tot het aandeel van de arbeiders in het maatschappelijk product, maar vormen een vergroting van het bezit en de economische macht der bezittende klasse.

Nij rijst er bij deze vergelijking een moeilijkheid: voor het loon der arbeiders worden consumptiegoederen gekocht, terwijl het nationale product voor een belangrijk gedeelte uit grondstoffen en productiemiddelen bestaat. Bij de vergelijking moeten daarom prijs-index-cijfers voor ieder van deze groepen van goederen in rekening worden gebracht. Helaas begaat Kuczynski hierbij een technische fout, waardoor de getallen, die hij berekent voor de loop der relatieve lonen in Engeland en Duitsland, onjuist zijn. —

Ook het reële loon geeft bij lange na geen volledige uitdrukking van de arbeidsvoorwaarden. Er is een grote groep andere factoren, die van niet minder belang zijn, maar slechts gedeeltelijk in statistieken kunnen worden vastgelegd. Inzonderheid bij burgerlijke schrijvers zijn deze factoren algemeen verwaarloosd.

„Allen, die arbeidsvoorwaarden bestuderen, zijn op de huidige dag eenstemmig van oordeel, dat kennis van de verandering der lonen absoluut noodzakelijk is, om een helder beeld van de ontwikkeling van de arbeidsvoorwaarden te krijgen. Verder zijn zij bijna allen het er over eens, dat loonstatistieken op zich zelf een helder beeld van de arbeidsvoorwaarden geven; deze laatste eenstemmigheid is echter niet het resultaat van herhaalde onderzoekingen, die telkens weer tot dezelfde uitkomst leiden, en vloeit niet voort uit algemeen aanvaarde kennis, die van generatie op generatie wordt overgedragen en opnieuw wordt getoetst door ieder volgend geslacht, dat de arbeidsvoorwaarden bestudeert; het is de eenstemmigheid van het vooroordeel of van de ondoordachte onderstelling!”

Ieder, die in de kranten leest, voor welke eisen van allerlei aard de vakverenigingen opkomen, kan vaststellen, dat de schrijver hiermee gelijk heeft.

Verschillende van deze andere factoren komen nu achtereenvolgens uitvoerig ter sprake. We kunnen slechts enkele punten aanstippen.

Voor de opvoering van het arbeidstempo, de arbeidsinspanning, kan geen statistische uitdrukking gevonden worden. Van één ding kunnen we echter zeker zijn: dat het arbeidstempo onder het kapitalisme zonder onderbreking toeneemt. Blijven nu b.v. gedurende enige jaren reële lonen en werktijden dezelfde, dan betekent de opvoering van het tempo een verslechting der arbeidsvoorwaarden.

De gevolgen van gehele en gedeeltelijke werkloosheid blijven niet beperkt tot loonderving; lange werkloosheid leidt tot

verlies van vakbekwaamheid, met alle schadelijke gevolgen van dien.

Sociale wetgeving en sociale verzekeringen betekenen een verzachting van de arbeidsvoorwaarden. Volgens Kuczynski worden ze door de ondernemersklasse ingevoerd, wanneer de verslechting van de arbeidsvoorwaarden dreigt, de geschiktheid van den arbeider voor zijn werk aan te tasten, — of ook als een middel om het arbeidstempo te verhogen. Deze voorstellingswijze is niet juist; ze houdt een onderschatting in van de zelfstandige rol der arbeidersklasse bij de verovering van de sociale wetten en verzekeringen. Het kan zijn, dat in sommige gevallen de ondernemers op grond van bovengenoemde overwegingen gemakkelijker hebben toegegeven, — geschonken hebben zij niets.

De gezondheidstoestand van de arbeiders is door meer hygienische woningen veel verbeterd. Soms moest daar echter veel voor worden betaald: de huren gingen omhoog, en wel zóveel, dat op het noodzakelijke voedsel weer moest worden bezuinigd.

In de fabrieken zijn echter de hygienische toestanden nog slecht. Een sprekend voorbeeld wordt hierover aangehaald. Nooit was de werkloosheid gedurende de laatste honderd jaar zo groot als in de laatste crisis. Maar ook was nooit de gezondheid van de arbeiders beter, ondanks de geringe steun. Cijfers over Duitsland (bl.50) laten geen twijfel, dat dit hieraan moet worden toegeschreven, dat de arbeider, wat zijn gezondheid betreft, er thuis met minder inkomen beter aan toe is dan in de fabriek. Van 1929 op 1932 nam het werkloosheidspercentage toe van 9% tot 47%; het aantal ziektedagen per jaar en per tegen ziekte verzekerd persoon — waar werkenden zowel als werklozen onder vallen — daalde van 14.0 op 9.2. Men zou hierbij nog kunnen denken aan de omstandigheid, dat bij grote werkloosheid een arbeider zal vermijden, zich ziek te melden, uit vrees, zijn werk te verliezen. Een dergelijke uitleg kan echter niet worden gegeven aan de sterftcijfers. Deze toonden in dezelfde tijd een daling in alle leeftijdsklassen tussen 20 en 60 jaar met omstreeks 20%, die duidelijk afsteekt tegen de onregelmatige schommelingen in voorafgaande jaren. —

Het zijn dus factoren van zeer verschillende aard, die de arbeidsomstandigheden beïnvloeden. In het tweede gedeelte onderneemt Kuczynski een poging, voor zover beschikbare gegevens dat mogelijk maken, het verloop van het geheel dezer omstandigheden voor Engeland, Duitsland en Frankrijk in grote trekken te beschrijven en te vergelijken. De beperking tot deze drie landen is niet opzettelijk, maar bittere noodzaak; de gegevens reiken niet verder. Een volledig beeld van de ontwikkelingsgang van het kapitalisme zou men echter eerst verkrijgen, door de lonen in de koloniën en half-koloniale landen in de beschouwing op te nemen. Op blz. 18 en 19 lezen we:

„De Marxistische-Leninistische theorie stelt, dat de arbeidsvoorwaarden onder de kap'talistische economie steeds slechter zullen worden, en dat met de accumulatie van kapitaal aan de ene kant, accumulatie van ellende aan de andere zijde gepaard gaat.

Daarom zal het, wil men de Marxistische-Leninistische theorie door loonstatistieken bewijzen of weerleggen, noodzakelijk zijn, de veranderingen in de gemiddelde lonen te berekenen, niet alleen van geschoolde arbeiders in de industrie van optische instrumenten, niet alleen van geschoolde arbeiders in de industrie in haar geheel, niet alleen van alle arbeiders in de industrie, niet alleen van alle arbeiders, die in Engeland werken, of ze nu hun werk hebben in industrie, landbouw of handel, maar van alle arbeiders, die door Engels kapitaal, waar dan ook, te werk gesteld worden, in Engeland, in Ierland, in Indië, in Zuid-Afrika.

Geen ervaren statisticus zou proberen, de Marxistische theorie te weerleggen, door aan te tonen, dat de lonen van bijzonder geschoolde arbeiders leidden tot steeds beter levensomstandigheden gedurende de laatste 50 jaar. Maar de beste statistici maakten een zeer daarop gelijkende fout, door zich bij hun poging, de Marxistische theorie te bewijzen of te weerleggen, te beperken tot een onderzoek naar b.v. de arbeidsvoorwaarden in Engeland, in plaats van rekening te houden — na 1850 — met alle plaatsen, waar het Engelse kapitaal arbeiders in kapitalistische ondernemingen te werk stelt.

Een onderzoek naar de veranderingen in de arbeidsvoorwaarden moet altijd uitgaan van deze opvatting, dat de factor, die de grootte van de te onderzoeken groep bepaalt, het kapitaal is, en niet de nationaliteit van de arbeiders”.

Ook al zouden we dus bijvoorbeeld voor Engeland een gestadige verbetering der arbeidsvoorwaarden vinden, dan zou dit nog niet in strijd zijn met de marxistische stelling, dat de arbeidsvoorwaarden onder het kapitalisme als geheel in dalende lijn zijn. Maar een dergelijke gestadige verbetering blijkt zelfs voor Engeland niet te hebben bestaan.

Alle factoren in een nauwgezette analyse afwegend, komt Kuczynski tot het volgende globale overzicht van de ontwikkeling der arbeidstoestanden in Engeland. Daarbij zijn de conjunctuur-schommelingen van korter duur (7 à 10 jaar) buiten beschouwing gelaten.

1820—1850: Verslechting door toename van de werkloosheid, van slecht betaalde vrouwen- en kinderarbeid en door opvoering van de arbeidstijd

1850—1870: Verbetering door stijging der reële lonen, verkorting van de werktijden, getemperd door verhoging van het arbeidstempo. Gelijktijdig grote winsten op Engels kapitaal in koloniale gebieden.

1870—1900: Gelijkblijvende toestand, doordat verdere stijging der reële lonen werd gecompenseerd door groter arbeidsinspanning en verslechting der woningtoestanden. Voortgezette expansie in de koloniale gebieden.

1900—1935: Verslechting door daling van het reële loon, enorme opvoering van het arbeidstempo, toenemende werk-

loosheid, slechts ten dele getemperd door sociale verzekeringen en verbeterde woningtoestanden.

Bij deze eentonige opsomming bedenke men, dat in 1893 een Koninklijke Commissie aangaande Arbeidsaangelegenheden uit de mond van den expert Sir R. Giffen — geen aanhanger der marxistische theorie, maar een voorstander van geleidelijke hervorming van het kapitalisme — moest vernemen, dat destijds één vierde van de Engelse arbeidersklasse beneden het bestaansminimum leefde. Sindsdien is de levensstandaard nog gedaald! Voor Duitsland wordt een soortgelijke ontwikkelingsgang gevonden, maar met de keerpunten in de beweging telkens ongeveer tien jaar later, en het gehele verloop der arbeidstoestanden op een lager niveau dan in Engeland. En sinds de wereldoorlog vindt de daling in Duitsland in aanmerkelijk sneller tempo plaats!

Een vergelijking met de beweging der arbeidstoestanden in Frankrijk leidt tenslotte tot de volgende conclusies:

„In de tegenwoordige tijd zijn de arbeidstoestanden in Engeland, in Duitsland en in Frankrijk zonder twijfel aanzienlijk slechter dan veertig jaren geleden. De koopkracht van den arbeider is geringer, en de arbeidsinspanning is zeer veel hoger.

Er is een proces ingetreden, dat veel overeenkomst vertoont met wat in de aanvang van de geschiedenis van het industriële kapitalisme plaats vond. De arbeider is lichamelijk steeds minder in staat, het tempo van de productie, de arbeidsinspanning op peil te houden.

Maar terwijl omstreeks tachtig jaar geleden het kapitalisme in staat was, de uitbuitingsmethode te veranderen door middel van toenemende extrawinsten uit de uitbuiting van arbeid in overzeese gebieden, is de toestand nu geheel anders. De uitbuiting van de arbeid overzee neemt nog toe in omvang en graad — maar de wereldmarkt wordt in verhouding enger; nieuwe markten worden niet geopend, de realisering der winsten wordt steeds moeilijker...

Zolang het kapitalisme in West-Europa blijft bestaan, moet een snelle verslechting der arbeidersvoorwaarden worden verwacht”.

Het uitzicht is duister, en de vraag zou kunnen rijzen of het dan niet beter is, de strijd der vakverenigingen voor betere levensvoorwaarden te laten varen om alle krachten te richten op de omverwerping van het kapitalisme.

Zo is echter de vraag verkeerd gesteld. De economische strijd kan de verslechting der arbeidsvoorwaarden onder het kapitalisme zonder twijfel belangrijk vertragen en zelfs tijdelijk tegenhouden. Maar wat nog belangrijker is: de strijd der vakverenigingen is een der machtigste middelen om de krachten voor de beslissende strijd tegen het kapitalisme te verzamelen. Op juiste wijze en tot het einde toe gevoerd, moet hij noodzakelijkerwijs uitlopen in een worsteling om de omverwerping van het kapitalisme — juist, omdat een blijvende verbetering der arbeidstoestanden, ook in West-Europa alleen, binnen het kapitalisme niet meer mogelijk is.

buitenlands overzicht

INDIA'S STRIJD: VRIJHEID DOOR EENHEID

Mr. A. JACOBS

Op elke 50 mensen zijn er 11 Chinezen, — dit was het uitgangspunt van ons overzicht van j.l. April, en wij wilden er de grote belangrijkheid van de politieke ontwikkeling in China mee onderstrepen.

Wij gaan verder: op elke 50 mensen zijn er 9 Indiërs. Naast de 460 miljoen Chinezen, 380 miljoen inwoners van het keizerrijk India; tezamen 840 miljoen mensen, 40% der mensheid, alleen al in die twee gebieden van Zuid- en Oost-Azië; 840 miljoen mensen, levend in heel of half koloniale verhoudingen, en dus nu nog hun eigen lot maar in zeer beperkte omvang bepalend. Maar met welk een toekomst-mogelijkheden!

Men is wel eens geneigd, vereenvoudigend, gelijk te stellen en de anti-imperialistische strijd in India over één kam te scheuren met de anti-imperialistische strijd in China. Doch dit gaat niet op. Om te beginnen, is China althans in naam onafhankelijk, terwijl India een onderdeel vormt van het Britse Rijk, — een onderdeel, welks bewegingsvrijheid, als men deze vergelijkt met die der Dominions, vrijwel nul mag heten. Maar daarnaevens is er nog dit grote, veel essentiëler verschil: China is, ondanks alle verschillen tussen Noord en Zuid, in nationaal opzicht een eenheid; India daarentegen is een land, dat in vrijwel elk opzicht weergaloos gecompliceerd is.

Ras-tegenstellingen, godsdienst-tegenstellingen, klassen-tegenstellingen, onderhorigheids-tegenstellingen (een kwart der bevolking leeft onder de slechts weinig besnoeide macht, of tyrannie, van Indische vorsten), — zij bemoeilijken in hoge mate de eendracht-vol-vertrouwen, zonder welke een volk of volkengroep de strijd voor de vrijheid niet met succes ten einde vermag te voeren. Die tegenstellingen wortelen, het is buiten kijf, in de bewogen historie van India; maar evenzeer is het een feit, dat Engeland ze helpt handhaven en ze somwijlen zelfs aanscherpt, omdat het even goed als de vooruitziende Indiërs beseft, dat niets zijn heerschappij zó zou bedreigen als de eendracht der 380 miljoen.

DE ANTI-GRONDWETS-VERKIEZING

De strijd voor India's vrijheid neemt dan ook voorshands vaak de vorm aan van een strijd om Indië's eenheid, en de jongste, belangwekkende episode daarin is geweest: de verkiezing voor de provinciale parlementen, waarbij India's nieuwe grondwet de inzet vormde.

Deze nieuwe grondwet, van Augustus 1935, is een typisch com-

promis tussen het streven naar kalmering van de Indiërs (door concessies en schijn-concessies) en het streven naar handhaving en zo mogelijk zelfs uitbreiding van Englands feitelijke oppermacht. Men heeft het kiezers-corps uitgebreid (13 in plaats van 3% der volwassenen mag thans stemmen) en den provincies van Brits-Indië (deze term gebruikt in tegenstelling tot de staten der vorsten) een zekere mate van zelfbestuur gegeven, met eigen parlementen en regeringen. Maar daarnaast heeft men Brits-Indië en de staten der vorsten saamgesmolten tot een federatie, met een Lagerhuis en een Hogerhuis, waarin de vorsten — trouwe vazallen van Engeland — over respectievelijk 33 en 40% der zetels mogen beschikken. Bovendien behelst de nieuwe grondwet de bepaling, dat de verkiezingen gedeeltelijk zullen worden gehouden in het kader der verschillende bevolkingsgroepen; met andere woorden: de Mohammedanen kiezen hun afgevaardigden, de Sikhs, de Indische Christenen, de Europeanen enz. De grootste groep, de Hindoes, werd zelfs onderverdeeld, doordat men de paria's, de laagste kaste, weer apart liet stemmen. De verdeel-en-heers-bedoeling hierbij was maar al te duidelijk. Verder kregen de Britse gouverneurs in de provincies buitengewone bevoegdheden om in te grijpen, als hun inziens de provinciale regeringen haar autonomie niet op de juiste wijze gebruikten. En ten slotte bleven uiterst belangrijke onderwerpen, zoals defensie en buitenlandse politiek, volkomen aan de invloed van de, door India gekozen lichamen onttrokken.

DE CONGRES-PARTIJ

De Congres-partij, de leidster van het vooruitstrevende Indische nationalisme, is er in geslaagd, van de provinciale verkiezingen een referendum tegen de nieuwe grondwet te maken. Deze partij heeft, na forse sprongen-omhoog, vaak grote inzinkingen gekend. Haar vooruitgang — want door alles heen is haar invloed blijven groeiën — voltrekt zich meestal met horten en stoten. Men bedenke daarbij, dat India's politieke levensvormen — geheel afgezien van de inhoud van de strijd, die wordt gevoerd — sterk verschillen van die, waarmee wij vertrouwd zijn. Nergens ter wereld wordt bij voorbeeld de lijdelijkheid als strijdmethode met zoveel uithoudingsvermogen, en veelal ook met succes, aangewend als in India. En men kent er dan ook een leiders-type, dat elders ter wereld volkomen onbekend is. Wij denken hierbij in de eerste plaats aan Gandhi. Millioenen vereren hem als een heilig-man, een behoefteloos-levende; maar daarnaast is hij een geslepen advocaat-met-humor, die de knepen van het vak kent, vernuftig is in het uitdenken van een compromis, en die de chicane en zelfs de chantage niet schuwt. Doch naast dezen slim-mystieken leider zijn er ook de naar onze begrippen veel gewoner, maar-Westerse voormannen, en onder hen is de grote figuur Jawaharlal Nehroe, die, met name in de perioden, dat Gandhi op de achtergrond treedt, de Congres-Partij, welker voorzitter hij is, met grote energie leidt.

Jawaharlal Nehroe was het, die in December 1936, tijdens de Congres-bijeenkomst te Faizpoer, de volgende duidelijke en principiële resolutie liet aannemen, die de weg wees voor de verkiezingscampagne, en het Congres tot de overwinning leidde:

„Dit Congres herhaalt zijn volkomen verwerping van de wet van 1935 i.z. het bewind over India, benevens de grondwet, die India is opgelegd tegen de uitgesproken wil van de bevolking van het land. Naar de mening van het Congres is elk medewerken aan deze grondwet een verraad tegenover India's vrijheidsstrijd, en een versterking van de greep van het imperialisme benevens een voortgezette uitbuiting van de Indische massa, die onder de imperialistische overheersing reeds tot ware armoede zijn vervallen. Het Congres herhaalt dan ook zijn besluit, zich niet te onderwerpen aan die grondwet of er-aan mee te werken, maar haar te bestrijden, zowel in als buiten de wetgevende lichamen, teneinde er een eind aan te maken. Het Congres erkent niet en zal nimmer erkennen, dat enige macht of autoriteit van buiten India het recht geeft, de politieke en economische structuur van India te dicteren, en elke poging daartoe zal stuiten op het georganiseerd en onverzoenlijk verzet van het Indische volk. Het Indische volk kan slechts een grondwettelijke structuur erkennen, welke het zelf heeft ontworpen en welke is gebaseerd op India's onafhankelijkheid als natie, en het volk volledige ruimte geeft voor ontwikkeling overeenkomstig zijn behoeften en wensen.

Het Congres stelt zich ten doel: een echt-democratische staat in India, waar'n de politieke macht is overgedragen aan het volk in zijn geheel, en waar'n de regering werkt onder doeltreffende volks-contrôle. Zulk een staat kan slechts in het leven worden geroepen door een Constituerende Vergadering, gekozen door alle meerderjarigen, die de macht heeft, definitief de grondwet van het land op te stellen. Hiervoor strijdt het Congres in het land en hiervoor organiseert het de massa, en dit doel moet steeds in het oog worden gehouden door de Congres-vertegenwoordigers in de wetgevende lichamen”.

DE OVERWINNING, EN DAARNA

Zó ging de Congres-partij de verkiezingsstrijd in, en met deze leuze behaalde zij de zege. Daarbij mag niet worden verheeld, dat de practijk minder helder-principiëel was dan de theorie. De Congres-raad, die de kandidaten der partij aanwees, koos hiervoor heel wat meer half-slachtige en tot compromissen geneigde figuren dan miljoenen vurige nationalisten aangenaam kon zijn. Er kwam tegenkating — en er kwamen tegencandidaten, — van weerszijden: zowel van sommige vakbonden, wien de hele campagne der Congres-partij te mat en te tam leek, als van voorzichtige rechtervleugelaars, die vonden, dat men nog veel te hard van stapel liep.

Daar kwam nog bij, dat de Brits-Indische regering de propaganda der Congres-partij bemoeilijkte, en somwijlen saboteerde, zoveel zij kon. Het ontbrak geenszins aan pogingen om het kiezerscorps — omstreeks 30 miljoen zielen — te intimideren en van stemmen op de Congres-partij te weerhouden.

Doch ondanks die vele in- en uitwendige moeilijkheden was dit het resultaat: In zes van de elf provinciën behaalde het Congres de volstrekte meerderheid, en in sommige districten zelfs een overweldigende meerderheid, — in het landbouwdistrict Fyza-bad-Oost b.v. 60.000 stemmen tegen nog geen 7.000 op de tegenpartij; — en in drie provincies kreeg de partij zoveel zetels, dat er daar zonder haar niet te regeren valt.

Na die overwinning kwamen de twee grote tendenties in de Indische nationalistische beweging duidelijk aan het licht: de principiële en de naar het compromis neigende. Aanvankelijk stond men op zijn stuk: — in de provincies, waar de Congres-partij de volstrekte meerderheid had, zou zij alleen dan gaan regeren, als de Britse gouverneurs zich bij voorbaat zouden verplichten, van hun buitengewone rechten nimmer gebruik te zullen maken. Zoals te verwachten was, weigerden alle gouverneurs, hierop in te gaan. Toen opperde Gandhi het denkbeeld: wèl gaan regeren, maar heengaan als de gouverneurs zeggen, dat zij zullen ingrijpen.

Nu beraadslaagt men; er is géén eensgezindheid; en intussen wordt er geregeerd... door anderen.

Want dit is de grote kracht der Congres-partij: dat zij voor haar idealen de aanhang heeft van de overgrote meerderheid van India's bevolking. En dit is haar grote zwakheid: dat zij die kracht nog niet weet te gebruiken, ja nog niet kan gebruiken, omdat India's eendracht, die wèl bestaat ten aanzien van het einddoel, nog ontbreekt met betrekking tot de methoden om dat einddoel, de onafhankelijkheid, te bereiken.

WISKUNDE EN MAATSCHAPPIJ

Prof. D. J. STRUIK

Het navolgend artikel is een deel van de studie „Concerning Mathematics” van den bekenden wiskundige prof. D. J. Struik, te Cambridge (U.S.A.). Het is ontleend aan het eerste nummer van „Science and Society”, het voortreffelijke Amerikaanse Marxistische tijdschrift. (red.)

I.

De oude Griekse geschiedschrijver Herodotus beschrijft in het tweede boek van zijn „Historiae” als volgt de oorsprong van de meetkunde:

„Koning Sesostris voerde ook een verdeling in van de grond van Egypte over de bewoners. Hij bestemde vierkante stukken grond van gelijke grootte voor allen en verkreeg zijn belangrijkste inkomsten uit de pacht, welke de gebruikers van de grond werden verplicht, jaarlijks aan hem te betalen. Als de rivier enig gedeelte van iemands stuk grond meevoerde, verscheen deze voor den koning en berichtte het gebeurde; waarop de koning lieden uitzond om de nauwkeurige omvang van het verlies te onderzoeken en door middel van meting vast te stellen; daarna werd dan slechts zoveel pacht van hem geëist als overeenkwam met de verminderde grootte van het stuk grond. Door dit gebruik leerde men, naar mijn mening, in Egypte voor het eerst de meetkunde kennen, vanwaar deze naar Griekenland verbreid werd.”

Deze uitspraak is, ondanks de fouten, die er uit een oogpunt van geschiedkundige juistheid aan mogen kleven, een goed voorbeeld van een eenvoudige materialistische beschouwing van de wiskunde. In de eerste plaats legt ze de oorsprong van de meetkunde in de behoeften van het economische stelsel, en toont, hoe de noodzakelijkheid om na de jaarlijkse overstromingen van de Nijl het land op te meten, het onderzoek van meetkundige eigenschappen bevorderde. In de tweede plaats wijst het op meer dan dat: het toont de onmisbare plaats in het stelsel der productiekrachten, ingenomen door de wiskunde. Zonder wiskunde zou de aanpassing aan nieuwe toestanden in de landbouw in het oude Egypte onmogelijk zijn geweest. Beide zijden van de wiskunde, welke we de passieve zijde en de actieve zijde kunnen noemen, zijn wezenlijk voor het begrip van haar betekenis; deze twee zijden moeten niet gescheiden worden beschouwd, maar in hun wederzijdse wisselwerking. Op de actieve zijde, namelijk de wiskunde als een element in het stelsel der productiekrachten in een bepaalde maatschappij, wordt enigszins naief de nadruk gelegd door vlijtige leraren in de tegenwoordige scholen. Zij trachten hun bestaan tegenover de mensen te rechtvaardigen door voor de studie van de wiskunde propaganda te maken met afbeeldingen van bruggen, vliegtuigen of wolkenkrabbers, waarop men leuzen leest als „De wiskunde maakte dit mogelijk”, of „Zonder wiskunde geen Lindbergh”. De betekenis van deze afbeeldingen is door en

door materialistisch. Zij illustreren de fundamentele plaats van de wiskunde in het gehele systeem van wetenschappen, waarop de moderne techniek, en daarmee ons sociaal en economisch stelsel berusten.

Laten we enige andere historische voorbeelden aanvoeren om de verschillende aspecten van een materialistische beschouwing der wiskunde te belichten. Onder de eenvoudigste kunnen we noemen de uitvinding van de logaritmen en de invoering van het indo-arabisch cijferschrift, — het eerste de uitvinding van een techniek zowel als van een theorie, het tweede de invoering van een nieuwe schrijfwijze, die de verdere ontwikkeling van de theorie aanmerkelijk beïnvloedde.

De logaritmen werden uitgevonden in het begin van de zeventiende eeuw. In voorafgaande eeuwen waren slechts de meest elementaire wiskundige bewerkingen nodig geweest om aan de behoeften van een eenvoudig economisch stelsel te voldoen: het rekenen op de vingers, het telraam, optelling, aftrekking, vermenigvuldiging en deling van eenvoudige gehele getallen en breuken. Met de groei van het handelskapitalisme, de nieuwe aardrijkskundige ontdekkingen, de ontwikkeling van de zeevaart, de uitbreiding van de markt en het daarop volgende ontstaan van moderne staten werd de belangstelling voor wiskunde, sterrekunde, landmeten en zeevaartkunde voortdurend sterker. De elementaire wiskundige bewerkingen schoten meer en meer te kort. Tegen het einde van de zestiende eeuw waren de berekingen uiterst moeizaam geworden. Vele op de voorgrond tredende wiskundigen waren trots op hun vaardigheid in het uitvoeren van omvangrijke numerieke vermenigvuldigingen, delingen, worteltrekkingen, alles met behulp van de oude methoden. Kepler, die zich voor zijn fundamenteel werk in de sterrekunde door een ontzaglijke massa rekenarij moest heenwerken, verloor jaren van zijn leven in eindeloos numeriek sloofwerk. Landmeters, zeevaartkundigen en sterrekundigen, allen voelden een dringende behoefte aan verbetering der rekenmethoden. Deze behoefte werd vooral gevoeld in de verst ontwikkelde kapitalistische landen, Engeland en Holland, maar ook in Duitsland, Oostenrijk en Italië. Toen in 1614 John Napier, een Schots edelman en technisch uitvinder, een eerste stelsel van logaritmen invoerde, doorzagen de rekenkundigen spoedig de bruikbaarheid daarvan. Napier's leerling, Henry Briggs, professor in Londen en Oxford, verbeterde zijn systeem uit praktisch oogpunt door logaritmen met het grondtal 10 in te voeren, en kort daarna gaven de Hollandse landmeters De Decker en Vlacq de eerste volledige logarimentafel uit (1626—'27), gevolgd door het handboek der zeevaart van De Decker, waarin hij de oplossingen van zijn vraagstukken met behulp van logaritmen berekende (1631). Kepler was één der eersten om deze vinding geestdriftig te aanvaarden, en schreef vele bladzijden om het gebruik van Napiers uitvinding te bevorderen.

Het Indo-Arabisch cijferschrift werd tijdens de groei van het handelskapitalisme in West Europa ingevoerd door de Arabieren, als een hervorming met onmiddellijk praktisch nut. Dit cijferschrift is een stelsel van decimale rangschikking, waarin b.v. een dozijn wordt uitgedrukt door 12, honderd zeven door 107; er wordt dus een bijzonder teken gebruikt voor „niets”, nl. de nul. Tevoren had men op de vingers gerekend, of op een telraam, zoals nu nog in gebruik is in gedeelten van de Sowjet-Unie, China en Japan; en de uitkomst werd opgeschreven in Romeinse cijfers. Het voordeel, dat het nieuwe stelsel boven het oude Romeinse stelsel bij praktische berekeningen heeft, springt in het oog, zodra men tracht, een vermenigvuldiging uit te voeren van b.v. CLXVII met XCVI. In 1202 werd de eerste verhandeling over het Indo-Arabisch cijferschrift, bestemd voor West Europa, geschreven door Leonardo, een koopman uit Pisa, — een stad, waaraan in die tijd alleen Genua de rang van Italië's belangrijkste handelsstad betwistte. De voordelen van het nieuwe systeem boven het oude waren duidelijk genoeg, om de geleidelijke vervanging van de Romeinse cijfers door de Indo-Arabische tekens in de boekhoudingen der kooplieden te weeg te brengen, hoewel tegenstand niet uitbleef. In 1299 werd aan de leden van één van de koopliedengilden in Florence bevolen, het gebruik van dit stelsel in hun boeken te laten varen, daar dit hun een eigen geheimtaal verschaftte. De geleidelijke aanvaarding van het Indo-Arabisch cijfer weerspiegelt de toenemende belangrijkheid van de klasse der kooplieden in de late middeleeuwen. Alle elementaire leerboeken der rekenkunde, bestemd voor het onderwijs aan jonge kooplieden en schrijvers, leerden het Indo-Arabisch stelsel als één der eerste bekwaamheden, die in de handel werden vereist. De middeleeuwse universiteiten bekommerden zich nooit bijzonder om de verschillen tussen de stelsels.

De Duitse professor Sombart, die deze vervanging van het ene cijferschrift door het andere vermeldt, ziet daarin slechts één voordeel van de algemene neiging van de jonge bourgeoisie tot „Rechenhaftigkeit”, d.i. het beschouwen van de wereld in de spiegel van getallen. We zullen hier later op terug komen.

Er zijn meer voorbeelden, die aantonen, dat technische uitdrukkingen en schrijfwijzen worden beïnvloed door de sociale structuur. Het woord „millioen” kwam het eerst voor in het Italië der dertiende eeuw, toen de noodzakelijkheid om grote getallen uit te drukken zich voor het eerst dringend deed gevoelen, als een gevolg van het bijeengaren van grote vermogens door de klasse der kooplieden bij hun ontdekkingsreizen. Het woord „millioen” was volgens de overlevering een spotnaam voor Marco Polo, waarschijnlijk bedoeld om met zijn verhalen de spot te drijven. Het woord verspreidde zich over de Westelijke wereld, tegelijk met de ontwikkeling der handelsbetrekkingen, tot in de zeventiende eeuw. De universiteitsprofessoren, gewoonlijk de woordvoerders van de conservatieve groepen,

verbonden met het feodale systeem, verzetten zich tegen het gebruik van het woord „millioen” als een barbaarse nieuwigheid. Zij gaven de voorkeur aan uitdrukkingen als „millena millia”, d.i. „duizendmaal duizend”.

Deze voorbeelden tonen de invloed van de sociale structuur op de ontwikkeling der wiskunde, alsook de aard der wiskunde als een element in het stelsel der productiekrachten, op een tamelijk eenvoudige en elementaire wijze. Zij leiden tot de volgende gedachtengang: de sociale en economische structuur vereist een tak van wetenschap, en daarom komt zij op. Wij moeten echter de nadruk leggen op het feit, dat het leggen van een dergelijk verband veel te simpel is om de groei, de diepte en de inhoud van welke wetenschap ook, te verklaren. Zelfs in ons voorbeeld van de logaritmen zien we een ingewikkelder oorzakelijk verband: de noodzaak om te werken met grote getallen leidt tot een trots op eigen bedrevenheid, tot de ontwikkeling van een bekwaamheid, die behagen schept in het rekenen om zich zelfs wil, en in het zoeken naar onpractische vraagstukken, om de macht der methode te beproeven. Zonder deze trots op eigen vakbekwaamheid bij mannen als Van Ceulen, Van Romen, Kepler, Napier, Briggs of Vlacq, zouden we nooit de praktische uitvinding der logaritmen hebben gehad. En als eenmaal de logaritmen uitgevonden zijn, leiden zij tot theoriën der grenswaarden, der machten, der ondeelbare getallen, welke bleken, de noodzakelijke voorwaarden te zijn voor de uitvinding der differentiaalrekening. In deze wisselwerking tussen theorie en praktijk, tussen de sociale noodzaak om uitkomsten te bereiken, en de liefde der wetenschap om haar zelfs wil, tussen arbeid op papier en arbeid op schepen en in 't veld, zien wij een voorbeeld van de dialectiek der werkelijkheid, een eenvoudige illustratie van de eenheid van tegendelen, en van de wederzijdse doordringing van tegenovergestelde vormen. Het is een dialectiek, niet alleen in de geest, maar in de wereld der sociale werkelijkheid, en daarom een materialistische dialectiek. De geschiedenis en de opbouw der wiskunde verschaffen het ene voorbeeld na het andere voor de studie der materialistische dialectiek. Dit moeten wij beseffen om de ontdekking van de differentiaal- en integraalrekening en van de andere onderdelen van de moderne wiskunde te begrijpen.

In zijn werk „Dialectiek en Natuur” merkt Friedrich Engels op, dat het keerpunt in de wiskunde (dat is, het moment waarop de wiskunde der antieke en der feodale maatschappij overging in de moderne wiskunde) lag bij de invoering van de veranderlijke grootheid door Descartes. Dat moderne opvoedkundigen in een vroeg stadium van het wiskundige onderwijs het begrip der functionele afhankelijkheid willen invoeren, is een aanwijzing van de waarheid van deze opmerking. De ontdekking van Descartes werd gepubliceerd in 1637, in een aanhangsel bij zijn filosofisch hoofdwerk, de „Discours de la Méthode”. Toen ter tijd had het moderne kapitalisme reeds een lange ontwikkeling

doorgemaakt en de wereld verrast met telkens nieuwe ontdekkingen en uitvindingen. Het had nieuwe werelddelen op de wereldkaart geplaatst, nieuwe vormen van nijverheid in het leven geroepen, en onder verbitterde worstelingen nieuwe klassen gevormd. Nieuwe wetenschappelijke systemen, waarvan de wezenlijke grondslagen bestonden in nauwkeurige waarneming en meting, hadden de aandacht van de beste geesten van die tijd. Onder de ontzaglijke stuwung der sociale krachten, nam de wiskunde niet alleen toe in omvang en diepte, maar verwierf zij ook spoedig een ereplaats. Rekenkunde bleef niet langer de theorie van de positieve gehele getallen en van de positieve breuken, maar werd ook de theorie van tweede- en derdemachts wortels, van onmeetbare getallen, van positieve en negatieve getallen, en reeds hier en daar van imaginaire getallen. Dit kwam voor, een groot deel voor uit de eisen der praktische wetenschappen, maar ook uit de zuivere toewijding tot de rekenkunst, hierdoor bij de rekenkundigen gewekt, die in hun streven gesteund werden door het nieuwe decimale stelsel. Voorzover wij weten, trachtte niemand ooit de vierkantswortel uit 2 in Romeinse cijfers te schrijven.

Voor het eerst in de geschiedenis bleek het mogelijk een getal continu te laten veranderen, en een ander getal continu van het eerste te laten afhangen. Dit leidde tot het inzicht, dat het mogelijk is, aan de punten op een lijn getallen te verbinden, en daarmee tot de geboorte van de analytische meetkunde. Het was het werk van Descartes, deze stap te volvoeren.

Andere krachten werkten in dezelfde richting. Met de voorstelling van continu-veranderende getallen kwam de bestudering van continu-veranderende beweging. Alle natuuronderzoekers en technici van de Renaissance bestudeerden de beweging: van projectielen (Tartaglia), van hemellichamen (Copernicus, Kepler), van vrij vallende lichamen (Galilei) en van lichamen op een hellend vlak (Stevin). De wetten der vloeistoffen werden onderzocht bij de aanleg van kanalen, bij de bouw van nieuwe scheepstypen, en bij het gebruik van pompen voor mijnbouw en wateronttrekking. Al deze onderzoeken hadden het element van functionele afhankelijkheid van veranderlijke grootheden gemeen.

De grote stap vooruit, verbonden aan de naam van Descartes, is te verstaan als een dialectisch proces, dat vele zijden vertoont. We zien hier de ontdekking van de voorstelling van een veranderlijke grootheid in verband met de vele veranderlijke grootheden van ervaring en experiment: we zien het begrip voor de verwantschap van algebra en meetkunde oprijzen uit de vele verwante algebraïsche en meetkundige vraagstukken. Dit is niet alleen een voorbeeld van de algemene dialectische wet van het voorkomen van het algemene in het bijzondere, maar ook van een reeks van andere, zeer belangrijke wetten, zoals de ontdekking van het continue in het discontinue, en van de veranderlijke grootheid in de constante. Er is echter meer dan

dit. Met de uitvinding der analytische meetkunde nam de wiskunde een nieuwe en veel meer abstracte vorm aan. De bestudering van krommen, hun lengte, hun raaklijnen, de erdoor begrensde oppervlakte en het zwaartepunt daarvan, werd sinds Descartes een hoofdtaak der wiskundigen. Het begon er uit te zien, alsof de wiskunde was geworden tot een wetenschap, afgewend van de practijk, die men om zich zelfs wil moest bestuderen; een wetenschap, uit de geest opgebouwd zonder enige betrekking tot de buitenwereld. Wat in werkelijkheid gebeurde, was echter, dat de wiskunde in dieper abstracties afdaalde om meer concreet te worden. Zij kon haar taak, om diepere waarheden in de objectieve werkelijkheid te vinden, slechts vervullen, door de gedaante van een „zuivere” wetenschap aan te nemen, en zich te ontwikkelen door de kracht van haar eigen logica. Het resultaat van dit streven, doorgezet zonder de band met de buitenwereld uit het oog te verliezen, en beziel door dit contact, was de uitvinding van de differentiaal- en integraalrekening, en daarmee de ontdekking van nieuwe en diepere natuurwetten.

De wiskundige werkzaamheid van de zeventiende eeuw was typisch voor een zeer bepaald stadium van de economische ontwikkeling. De toestand van het kapitalisme in de zeventiende eeuw was zodanig, dat alleen methoden van verdoorgevoerde abstractie het verdere begrip en de verdere beheersing van de snel veranderende materiële wereld konden mogelijk maken. Het was de eeuw van Descartes, Spinoza, Newton en Leibniz; de eeuw van de herleving der „zuivere” wetenschap als de enige methode om te komen tot een wetenschap, die voor toepassing geschikt is.

We kunnen nu de opmerking van Engels begrijpen, dat de veranderlijke grootheid de beweging in de wiskunde invoerde en daarmee de dialectiek, en daarom de differentiaal- en integraalrekening. Dit moet echter niet zo worden opgevat, dat de wiskunde vóór Descartes ondialectisch was geweest. Engels merkt zelfs op, dat zelfs de eenvoudigste wiskundige betrekkingen de grondtrekken van een dialectische structuur vertonen. Inderdaad ontstond de vermenigvuldiging als een verkorte optelling, de deling als een verkorte aftrekking, en wij leren het, een aftrekking als een optelling te beschouwen, een deling als een vermenigvuldiging. Dit laatste is reeds een duidelijk geval van een ontwikkeling in tegenstellingen, dus van een dialectische ontwikkeling, en het is zeker geen spelletje, waarbij wij ons vermaken door Jan Piet te noemen, en Piet Jan. Het is een groots voortschrijden van het eenvoudige naar het ingewikkelde, van het bevattelijke naar het moeilijke, van positief naar negatief, van geheel getal naar breuk, van meetbaar naar onmeetbaar, van reëel naar imaginair, van de eenvoudige abstracte afspiegelingen van werkelijke betrekkingen naar de diepgaande abstracties der moderne wiskunde, die niettemin afspiegelingen van objectieve betrekkingen zijn.

Wat Engels bedoelde met zijn opmerking is, dat de dialectiek met volle kracht in de wiskunde haar intrede deed, met formuleringen, die uitgaan boven de meer primitieve dialectiek der formele logica. De grondslag van de differentiaalrekening, met de beschouwing van oneindig kleine aangroeiingen, zal dan ook altijd een gebied blijven, waar de wetten der dialectiek tot in bijzonderheden kunnen worden bestudeerd, zodat zelfs de kleinste elementen in een helder licht kunnen worden gezien. Geen wonder dat het een geliefd gebied is geweest voor dialectische denkers als Leibniz, Hegel en Marx. In een handschrift, dat slechts gedeeltelijk is gepubliceerd, deed Marx uitgebreide onderzoekingen op dit terrein. Het is belangwekkend, op te merken, dat deze studie hem bracht tot een formulering van de differentiaal van een functie van meer veranderlijken, verwant aan die van den huidige Franssen wiskundigen Hadamard. Dezelfde krachten, die leidden tot de ontdekking van de veranderlijke grootte, leidden ook tot de algebra, die andere belangrijke ontwikkeling der wiskunde in het tijdperk der jonge bourgeoisie. We hebben gezien, dat gedurende de XV^e en XV^e eeuw het gebied der wiskunde zich geleidelijk had uitgebreid tot positieve en negatieve, tot meetbare en onmeetbare getallen. Wiskundige bewerkingen hadden langzamerhand een zekere afzijdige abstractheid verkregen. Zo begon Cardanus in 1545 een waagstuk met getallen, die hij „sophistisch” noemde, en die Descartes later als „imaginair” aanduidde; dit toont hoever in hun besef de wiskundige methoden reeds aan de toepasbaarheid waren ontgroeid. Pas veel later bleek het, dat zij werkelijk een methode hadden gevonden om nog ondoorzochte gebieden der natuur te bestuderen, zoals bijv. de elektrische wisselstroom. Al deze verschillende soorten van getallen gehoorzamen aan verschillende wetten, maar hebben niettemin vele wetten gemeen. Deze gemeenschappelijke eigenschappen te ontdekken was het werk der algebraïci, een werk, dat werd voltooid in de studies van Vieta (omstreeks 1580) en van Descartes. In het $a + b$ der algebra is een hele schat van bijzondere betrekkingen tussen getallen samengevat in één abstracte vorm. De bereidheid der wiskundigen van dat tijdperk om de algebraïsche denkwijze te volgen is gemakkelijk te begrijpen in verband met de neiging tot abstractie welke die eeuw kenmerkte. Het is het tijdperk, waarin de betrekkingen tussen de mensen in West Europa hun persoonlijk karakter verliezen onder de invloed van een zich uitbreidende markt. Ze worden steeds meer abstract. De moderne mens, de mens van het kapitalistische tijdperk, denkt veel meer in abstracte begrippen dan zijn feodale voorvaderen. Deze verandering van geestesgesteldheid vindt op het religieuze gebied zijn afspiegeling in de overgang van Katholicisme naar Calvinisme¹⁾, op het economisch gebied

¹⁾ Zie Marx, Het Kapitaal I, hoofdst. 1, par. 4: Het Fetisch-karakter van de waar, en zijn geheim.

in de vervanging van gebruikswaarde door ruilwaarde. In de politiek openbaarde zij zich destijds in de overgang van het stelsel der vele plaatselijke autoriteiten naar dat der gecentraliseerde juridische en militaire machten in Londen, Parijs en Brussel. De overgang van rekenkunde naar algebra vertegenwoordigde een overeenkomstige strekking in het abstracte gebied der wetenschap.

HET SCHRIJVERTJE

GEORGE MASSELMAN

Ahmad Bintralliman was een schrijver. Hij was een goed schrijver, zoals er zo velen zijn op de eilanden. Maar in de ogen van zijn „soedaras” (makkers) en zijn vrienden in de „kampong” was hij een zeer goed schrijver; want had niet de Toean Besar in Bardaran zijn salaris verhoogd met tien gulden in de maand? Hij moest dan toch wel een uitstekend schrijver zijn om zo beloond te worden.

Ahmad wist, dat alle gouvernements schrijvers een gelijke loonsverhoging hadden ontvangen, maar het leek nutteloos, dit zijn „soedaras” en vrienden aan het verstand te brengen: zij lachten er om en zeiden, dat hij te bescheiden was... „Als een ieder meer behoorde te krijgen, omdat het leven zo duur was, waarom dan ook niet Siman, die werkte voor een handelaar in koffie?, en waarom niet Allirman, in de grote „toko” van Toa Han Pek?” En zij herhaalden: „Ahmad is te bescheiden.” Zij waren er van overtuigd.

De vrouw van Ahmad, Sirlana, zeide niets, maar glimlachte tevreden over de lof, welke Ahmad te beurt viel. En zijn drie kinderen zeiden ook niets en gingen rustig voort met hun spelen in de kampongstraat; zij waren ook nog zo jong. En Ahmad, die per slot van rekening toch maar een mens was, begon zich zelf als een goed schrijver te beschouwen, wat hij dan ook inderdaad was.

Daar Ahmad die tien extra guldens voor zijn dagelijks bestaan niet nodig had, begon hij erover te denken, hoe hij ze het best kon verteren; want wat voor nut had geld, als men het niet uitgaf? Daar hij een verstandig man was, voelde hij er niets voor, dit geld te verdobbelen of het op een andere, nutteloze wijze door zijn vingers te laten glijpen. Zijn „soedaras” waren scheutig met goede raad: Ahmad behoorde een paar slamatans te geven, zodat hij bij de bewoners van de kampong in groot aanzien zou komen te staan. Maar ook dáár voelde Ahmad niet veel voor. Het was beter, vond hij, zulke dingen zelf uit te denken. Eindelijk, na vele lange avonden van ernstige overpeinzing, kwam hij tot een besluit. Toen hij het Sirlana vertelde, boog zij slechts haar hoofd: alles wat Ahmad deed, was goed.

Zij verhuisden nu naar een beter gedeelte van de kampong. In

de beginne ontstemde dit de buren van voorheien, die nu dachten, Ahmad's slamatans mis te lopen. Ook de nieuwe buren waren niet erg vriendelijk en keken neer op den parvenu, al mocht hij dan ook een goed schrijver zijn.

Maar Ahmad was niet gemakkelijk uit het veld te slaan.

Hij kocht schoenen voor zijn kinderen, en dit maakte hen erg ongelukkig, en hun nieuwe buurmaatjes lachten om hun tranen. „Dat gaat wel voorbij”, zei hun vader; hij bedoelde de pijn en het schimpen. Daar hij nu nog steeds geld over had, gaf hij een paar slamatans voor zijn soedaras en vrienden, die nu hun lof hernieuwden en herhaalden, dat Ahmad toch werkelijk een uitstekend schrijver moest zijn. De nieuwe buren kwamen niet op het feest; maar Ahmad was geduldig en maakte er zich niet al te veel zorgen over: op de duur zouden ook zij wel bijdraaien, dacht hij.

Op één zo'n feestavond arriveerde een verre neef. Deze neef, Tamil, had ver gereisd; hij was in Tjilimodok geweest en in Soeday. Ahmad gaf hem een mat voor de nacht en, nadat alle gasten vertrokken waren, zaten zij beiden op hun hielen voor de deur en spraken over allerlei dingen, zoals die in het hoofd opkomen. Tamil sprak het meest, hetgeen ook passend was voor iemand, die zoveel had gezien als hij. Zo vertelde hij van een land, ver, ver weg, waar er geen onderscheid gemaakt werd tussen blank en bruin. Ahmad begreep niet goed, wat hij er mee bedoelde, maar was te beleefd om aan te dringen, en vroeg slechts hoe Tamil dit alles wist.

„Ik was in Soedaya”, was het antwoord, „en sprak daar met mannen, die in dat land hadden vertoefd. Zij hadden veel gezien en waren vol van het onrecht, dat men ons aandoet”. Ahmad kon een glimlach niet onderdrukken en dacht, dat de maan zijn neef een beetje in het hoofd zat. Tamil, ziende dat zijn woorden niet in goede aarde vielen, keerde zich af en legde zich ter ruste.

Wat Ahmad van zijn geld over hield, spaarde hij op voor een doel, waarvan hij niemand iets vertelde, zelfs niet Sirlana. De weg naar het kantoor was lang en stoffig, en dikwijls had hij de rijke mandoers benijd, als zij hem voorbij schoten op hun fietsen. Maar zo'n fiets was duur, en de weinige guldens, die Ahmad elke maand op zijde kon leggen, groeiden uiterst langzaam. Om dit nu te bespoedigen, begon Ahmad wat minder feestjes te geven, — iets, wat door de familieleden slechts matig werd geapprecieerd, en weldra beschuldigden zij hem openlijk van krenterigheid. Maar Ahmad glimlachte goedmoedig en dacht aan de bewondering, welke zij zouden tonen, wanneer hij op zijn glimmende fiets door de kampong zou rijden; en 's-avonds, als hij rustig voor zijn huisje zat, dan was het in 't geheel niet moeilijk, zijn gedachten in de rooskleurige toekomst vooruit te laten lopen.

Toen, te lange leste, het grote ogenblik was aangebroken, voelde Ahmad zich zeer gelukkig, te meer, daar nu ook de nieuwe buren hem als een gelijke begonnen te beschouwen.

Maar nu gebeurde het op een zekere dag, dat de schrijvers werden verwittigd, dat zij niet langer moesten rekenen op de tien extra guldens: een nieuwe Toean Besar — de machtigste van allen — had verklaard, dat er bezuinigd moest worden. Nu zat er voor Ahmad niets anders op dan terug te keren naar zijn vorige woonplaats. Zodra dit bekend werd in de buurt, en de soedaras en vrienden begrepen, dat er geen slamatans meer op over konden schieten, vroegen zij zich af, of Ahmad werkelijk wel zo'n goede schrijver was, als zij gedacht hadden, en in plaats van bewonderend, keken zij hem nu aan met schuine blikken. En 's-nachts, als iedereen sliep, zat Ahmad voor zijn huisje, alleen met zijn verdrietig hart. Slechts de kinderen waren blij, omdat hun vader er niet langer op stond, dat zij die gehate schoenen zouden dragen.

De Toean Besar werd allerwege geroemd om zijn bekwaamheid, en zelfs de inlandse bladen maakten melding van het feit, dat dit de grootste Toean Besar was, die Indië ooit had gehad. En de Toean Besar, die toch maar een mens was, begon ook te geloven, dat dit werkelijk zo was. Spoedig gingen nu de verordeningen het land in, dat elk departement — en er waren er vele — sommige van zijn schrijvers moest ontslaan. En Ahmad, niet tot de oudsten behorende, was onder hen, die ontheven werden van hun ambt. Nu zeiden de familieleden, dat Ahmad wel een zeer minderwaardig schrijver moest zijn om op een dergelijke wijze zijn betrekking te verliezen. Dit maakte hem bitter, omdat hij wist, dat het niet zo was.

Het gouvernement, in zijn rol van wijze vader, onttrok zijn steun niet geheel en al, en stelde het ontslagen personeel op wachtgeld, ten bedrage van hun halve traktement. Ahmad zocht dadelijk naar ander werk om het verschil goed te maken, zodat Sirlana en zijn drie kinderen geen honger zouden behoeven te lijden. Inderdaad vond hij zulk werk vrij spoedig en wel in het pakhuis van een handelaar in copra, die iemand zocht, die zo mooi kon schrijven als Ahmad; maar het salaris was niet hoog en de werkuren zeer lang. Ahmad had evenwel nog steeds zijn fiets en ook zijn wachtgeld van het kantoor, en daarom zag de toekomst er nu zo donker niet meer uit.

Al te spoedig echter hoorde het wijze bestuur van Ahmad's werkzaamheid bij den handelaar in copra, en zijn naam werd van de wachtlijst geschrapt. Het was harteloos, vertelde men hem, van twee kanten salaris te trekken. Wachtgeld was steun, en slechts voor hen, die het uiterst nodig hadden. — Nu moest hij rondkomen van het weinige, dat de handelaar in copra hem betaalde voor het vele geschrijf, dat Ahmad voor hem verrichtte. Toen weer eens op een avond de verre neef Tamil verscheen, lachte Ahmad niet meer om hem, zoals hij dat de vorige keer had gedaan. In plaats daarvan luisterde hij aandachtig, ofschoon hij de gedachte niet helemaal kon verkroppen, dat Tamil vreemde ideeën had. Zo vernam hij, dat er verenigingen werden opgericht, waar men kon horen over de gelijkheid van alle mensen,

zowel Blank als Bruin. Ahmad, die de „blandas” als een hogere klasse van mensen beschouwde, waren zulke opvattingen te ene male vreemd. „Je hebt een verstand als een kind”, zei Tamil. Ook sprak de bereisde Tamil over andere dingen, kapitaal en winst, maar Ahmad kon het niet allemaal in zich opnemen. Toen Tamil zeide, dat niemand op de eilanden honger behoefde te lijden, omdat het land zo vruchtbaar was, vroeg hij zich weer af, hoe zijn verre neef dit alles te weten was gekomen?

Met de natte moesson brak ook de slappe tijd aan voor den handelaar in copra. Nergens kon Ahmad werk vinden als schrijver en eindelijk moest hij zich als koelie gaan verhuren op de schepen in de haven. Dit was werk, dat hij nooit had gedaan, en waar hij ook niet voor geschikt was, omdat zijn vingers geleerd hadden, een penhouder te hanteren en geen balen of zakken; hij deed dit pas, nadat het geld, dat hij voor zijn fiets had gekregen, op was en zijn soedaras hem gezegd hadden, dat hij lui was en niet wilde werken... hetgeen niet waar was. Hij had zich toen op een avond naar de plaats begeven, waar Tamil hem over gesproken had, — het huisje van een zekeren Mandean. Het had zijn hart goed gedaan, met anderen te praten, die in dezelfde omstandigheden verkeerden als hij. Zij konden echter weinig voor hem doen, behalve hem duidelijk te maken, dat het geen schande was, zich als koelie te verhuren.

Zijn werk op de schepen deed hij zo goed als hij maar kon, en hij sloot zijn oren tegen het schimpen van de andere koelies, die op hem neer keken, omdat hij niet zoveel kon beuren als zij. Zelden lachte hij meer, zelfs niet thuis, waar hij haastig at met Sirlana en de drie kinderen, opdat hij naar Mandean's huisje kon gaan om daar te praten over dat land, waar alles zo heel anders was. Daar leerde hij te spreken zoals de anderen, — mooië zinnen, ofschoon hij niet altijd de juiste verklaring voor ze wist. Soms ook kwam Tamil, die beter kon spreken dan alle anderen, omdat hij zover was gereisd en zo veel had gezien. Met schitterende ogen luisterden zij naar hem, en aan hen, die geen werk hadden, gaf Tamil een beetje rijst en een beetje vis, en soms een paar strotjes, en hij vroeg hen, zijn woorden te herhalen onder de mensen, met wie zij dagelijks in aanraking kwamen. En wanneer Ahmad dan zo 's-avonds naar huis liep, dacht hij aan dat heerlijke land, ver weg over de zee, waar iedereen zo gelukkig was, en tussen de vouwen van zijn sarong droeg hij dat beetje vis en rijst voor de kinderen, die altijd meer konden eten dan wat hij hun nu voor kon zetten.

In het ruim van het schip begon Ahmad de woorden te herhalen, die Tamil hem had ingeprent; hij sprak met gevoel, denkende, dat er verdriet moest zijn in hun hart, zoals hij het zelf voelde. Sommige luisterden aandachtig, terwijl anderen hoonden en zich van hem afkeerden. Na enkele dagen verschenen er twee politieagenten op het schip, die hem boeien aan legden en hem mee namen naar de gevangenis. Daar weigerde hij, hun vragen te beantwoorden, omdat hij Tamil had beloofd, de politie nooit

iets te verraden over hun bijeenkomsten. Elke dag weer hervatten zij hun verhoor, en de mannen van de wet lieten niet na, hem te vertellen, dat Sirlana en haar drie kinderen honger leden, omdat niemand hun voedsel mocht geven, totdat hij had gesproken, — zelfs niet het kleinste beetje rijst. Maar Ahmad weigerde te spreken.

Na vele dagen pas lieten zij hem gaan en Ahmad ging dadelijk naar zijn huisje, langs een weg, die tweemaal zo lang leek, omdat hij in de gevangenis geweest was. Maar zijn huisje stond leeg en de kinderen van de bureu raapten vuilnis van de straat, waarmee zij hem bekogelden. Toen een groot brok hem in het gelaat trof, lachten zelfs de bureu. De schavuit, die hem zo goed had geraakt, voelde zich trots en probeerde het een tweede maal. Op een afstand riep iemand hem toe, dat Sirlana en de kinderen naar Palinang waren vertrokken: daar kwam zij vandaan. Ahmad wilde naar haar toe gaan en begaf zich naar de weg, die hem er heen zou voeren, maar vóór hij nog de buitenwijken van de stad had bereikt, kwamen er een paar politiemannen achter hem aangelopen: de wet zei, dat hij Bardaran niet mocht verlaten... de commissaris van Politie was een schrander man.

Die avond begaf Ahmad zich naar Mandean's huisje; hij had honger, en voelde zich ellendig. En omdat hij liep met gebogen hoofd, zag hij niet, hoe men hem volgde. Hij trof Tamil en verschillende anderen, maar geen van hen scheen blij te zijn, hem te zien, en Tamil zelfs schold hem uit, omdat hij zo dom was geweest, direct naar hun vergaderplaats te komen. Ahmad keek verlegen om zich heen; hij wilde hen toch alleen maar om hulp vragen om naar Sirlana te komen. Hij opende zijn mond, maar reeds klonk een snerpand fluitje door de nacht. In het handgemeen, dat volgde, werden Ahmad en nog een ander gevat. Weer bevond hij zich achter de tralies.

Na vele weken leidde men hem voor de rechtbank: blanda's met ernstige gezichten, gekleed in onheilspellende zwarte toga's. Staande moest hij hen aanhoren... Vijf jaar... Boven-Digoel!!!

natuur-wetenschappelijk varia

Wegens plaatsgebrek kon deze rubriek niet opgenomen worden.

boek-bespreking

EEN ZONDERLINGE OOGGETUIGE

Mr. A. S. DE LEEUW

Lou Lichtveld, als roman-schrijver meer bekend onder de naam Albert Helman, heeft zijn „beschouwingen van een ooggetuige“ over de Spaanse revolutie en oorlog uitgegeven onder de titel: „De sfinx van Spanje“. Kan men zeggen, dat hij er niets toe bijdraagt om het geheim van deze sfinx te onttraadselen, anderzijds is er aan den schrijver zelf, zijn bedoelingen en werkwijze niets raadselachtigs of geheimzinnigs. Lichtveld is het type van de „übergeschnappte“ kleinburgerlijke intellectueel; gisteren nog mystiek katholiek, breekt hij vandaag met het roomse geloof en zoekt het „links“, — waarbij hij dan natuurlijk doorslaat naar „ultra-links“, en een gewillig prooi van Trotskisme en anarchisme wordt. Dit is niet ongewoon bij persoonlijkheden, die een behoorlijke dosis zelf-overschatting aan een absoluut gebrek aan grondige kennis, politieke ervaring en denk-discipline paren. Wij hebben, in vroeger jaren, Lichtveld's ontwikkeling met afwachtinge sympathie gadeslagen en behoeven daar geen spijt van te hebben. De mogelijkheid bestond altijd nog, dat hij het kleinburgerlijke anarchisme en de sympathie voor de individuele terreur, die b.v. in zijn roman „Waarom niet?“ zo duidelijk te constateren vallen, overwinnen en voor zijn linkse sympathieën een degelijker grondslag leggen zou. Het is anders gelopen, en dit boekje, waarvan men moeilijk kan zeggen, of het slechter is als politiek of als literatuur, levert daarvan het bedroevende bewijs.

Wie van Lichtveld iets zou willen weten over de geschiedenis of de maatschappij van het Spanje, dat hij naar zijn zeggen vijf jaar heeft bestudeerd, ziet zich teleurgesteld. Het eerste hoofdstuk pretendeert op 14 bladzijden een overzicht van de gehele Spaanse geschiedenis te geven, — en het zal moeilijk zijn, iets te vinden, dat deze bladzijden in gezwollen mystieke onzin evenaart.

Voor het overige bestaat het boek uit correspondenties, indrukken aan het front in Aragon en in het Achterland en politieke beschouwingen, waarin de schrijver hoofdzakelijk zijn gal tegen de communisten uitspuwt. Enige hetzij feitelijke, of literaire waarde, hebben wij er niet in kunnen ontdekken, — wel veel opgeschroefde „literaire“ gewichtigheid en geleerd-doenerij.

Een staaltje: — „Ik bazelde jaren lang zoveel over vrede, ik leed teveel aan Russell en Heidegger, en morgen moet ik weer de „gehonoreerde“ rol van intellectueel spelen“ (bl. 96). Nog mooiër: —

„Dat is eigenlijk de samenvatting van heel het geheim van Spanje: een land van uitersten. Eenheid der tegendelen. Hegel had zijn hart aan Spanje kunnen ophalen, maar inplaats daarvan heeft Marx, zoals het heet, Hegel met beide benen op de grond gezet, en Schopenhauer vertaalde de Spaanse Jezuit Gracián. Wat van dit land terecht moet komen? Onze gedachten schuiven door elkaar, maken kortsluiting“ (118).

Als dat den onschuldigen lezer nog niet imponeert... Vraag alleen niet, wat deze diepzinnigheid eigenlijk heeft te betekenen!

Lichtveld verklaart zich tegen het fascisme, hoewel hij het, trots op zijn

„anti-conformisme“, en met een beroep op André Gide, ook „met de meeste Legalen niet volkomen eens is“.

Hij verklaart zich tegen het fascisme. Maar hoe bestrijdt hij het?

Het is bekend, dat de fascist en reactionairen van alle landen politieke munt slaan uit de verbrandingen van kerken en religieuze kunstvoorwerpen, die in Barcelona en elders zijn voorgekomen. Het kan van nut zijn, er in dit verband aan te herinneren, dat de Communistische Internationale, in volkomen overeenstemming met de daden van de Spaanse communistische partij, reeds in Mei 1936, dus maanden vóór het uitbreken van de burgeroorlog, de volgende verklaring heeft gepubliceerd:

„Met het oog op de buitengewoon grote invloed van de kerk op de breedste massa's van de bevolking, tracht de partij de scheidingslijn te trekken, niet tussen gelovigen en ongelovigen, maar tussen republikeinen en anti-republikeinen. De Communistische Partij treedt met beslistheid op tegen de provocatorische brandstichtingen in kerken en kloosters, omdat zulke daden alleen water op de molen van de contra-revolutie zijn“.

Lou Lichtveld vat het anders op. Van het standpunt der communisten in deze gewichtige zaak maakt hij zelfs geen melding. Dat de Spaanse arbeiders in talloze gevallen, zelfs met eigen levensgevaar, kunstschaten hebben gered, is voor hem niet het voornaamste.

Er zijn kunstwerken vernield? Welnu, men is snob of men is het niet. En zo vergast Lichtveld ons op een filosofie-van-eigen-maaksel, in de vorm van een verdediging van de verbranding van oude kunstwerken. Wij vragen elk eerlijk lezer, of deze bladzijden (56—61) niet uitermate geschikt zijn om de fascistische propaganda tegen het „cultuur-bolsjewisme“, en de katholieke tegen de Spaanse revolutie, aan materiaal te helpen? Zó bestrijdt Lichtveld het fascisme . . .

„Ooggetuige“, noemt Lichtveld zich, en hij beroept zich op zijn woord van eerlijk man.

Deze eerlijke man zegt zo goed als niets over de verdediging van Madrid, — zo goed als niets over de verdediging van Bilbao, of over de Internationale Brigades. Deze „ooggetuige“ bepaalt zich tot de getrouwe weergave van de achterklap aan sommige Barcelonese café-terrassen.

Al die praatjes, waarmee anarchistische of trozkistische intellectuelen de Spaanse strijders poogden te vergifigen, vindt men hier: van de laster, dat Durruti door een kogel uit eigen rijen vermoord zou zijn, tot de leugen, dat de Spaanse regering eenvoudig naar de pijpen van Moskou zou dansen. Dit laatste is eveneens een gemeenplaats van de fascistische propaganda; — zij mag Lichtveld dankbaar zijn . . .

Het zal niemand verwonderen, dat een auteur met deze ingesteldheid niet veel goeds over heeft voor de „Marxisten“.

Op niet minder dan vier plaatsen verwijt hij hun, dat zij hun beginselen ontrouw zijn geworden, hetgeen, uit de mond van zulk een grondig kenner van de Marxistische theorie als Lichtveld, een dubbel-ernstige beschuldiging is . . . Een grappig voorbeeld van deze critiek: op blz. 159 krijgen de Spaanse Marxisten het verwijt te horen, dat zij het huisgezin ongerept laten, de snoodaards: — „Over de ontbinding der „heilige familie“, die de marxistische theorie voorstaat, is in alle talen gezwegen“.

Het blijkt wel duidelijk, dat Lichtvelds kennis van de Marxistische theorie,

op dit speciale gebied, zich bepaalt tot het misverstaan van de titel van een van Marx' boeken...

De communisten zijn hun beginselen ontrouw geworden. En waarom? Omdat zij niet onmiddellijk en zonder overgang de socialistische revolutie in haar volle omvang in Spanje aan de orde hebben gesteld. Vraag niet naar de maatschappelijke mogelijkheden, naar de stand van de economische ontwikkeling, naar de situatie binnen en buiten Spanje; dit alles heeft met de mogelijkheid van een socialistische revolutie en socialistische opbouw in dat land niets te maken. Zij zijn „stellig te verwezenlijken“, decreteert Lichtveld. Onder één voorwaarde: — en hier komt de individualistische kleinburger in zijn volle schoonheid naar voren — als er maar een leider zoals Lenin of Trotzki was! Grote mannen, daar komt het enkel en alleen iop aan. Geef ons een paar grote leiders, en ze zullen in een hand-om-draaiën van Patagonië of de Sahara bloeiende socialistische staten maken. Misschien heeft Lichtveld, deze strenge beoordelaar van Marxistische beginseltrouw, wel eens van het program der Communistische Internationale gehoord. Misschien ook niet. Hierin zou hij de principiële behandeling van de vormen van de Spaanse revolutie en de mogelijkheden van het socialisme in dat land reeds kunnen vinden, alsmede de verklaringen van de huidige tactiek der communisten. Wij citeren:

„De proletarische wereldrevolutie is uit in tijd en wezen verschillende processen samengesteld: u't zuiver proletarische revoluties, uit revoluties van het burgerlijk-democratische type, die in een proletarische revolutie overgaan, u't nationale bevrijdings-oorlogen en koloniale revoluties. Slechts als uiteindelijk resultaat daarvan voert het revolutionaire proces tot de werelddictatuur van het proletariaat...“

Daarop volgt een passage over de verschillende typen van landen, waar, tengevolge van de verschillende maatschappelijke ontwikkeling, ook een verschillende politieke ontwikkeling te verwachten is. Na de hoog-ontwikkelde kapitalistische landen, zoals de Verenigde Staten en Engeland, worden dan genoemd:

„Landen met middelmatige kapitalistische ontwikkeling (Spanje, Portugal, Polen, Hongarijë, de Balkanstaten), landen met aanmerkelijke resten van half-feodale verhoudingen op landbouwgebied, met een zeker, voor de overwinning van de socialistische opbouw voldoende minimum aan materiële voorwaarden, die onontbeerlijk zijn voor de socialistische opbouw, en met een nog niet volkomen burgerlijk-democratische politieke structuur. In enkele van deze landen is een meer of minder snelle overgang van de burgerlijk-democratische in de socialistische revolutie mogelijk; in andere: een type van de proletarische revolutie, maar met een omvangrijke taak van burgerlijk-democratisch karakter“.

Deze stelling wordt dan uitvoeriger toegelicht, dan wij hier kunnen citeren. In landen met een middelmatige kapitalistische ontwikkeling, met vele feodale overblijfsels — Spanje is zulk een land — is dus niet van te voren te voorspellen, welke vorm een revolutie zal aannemen. Hier zijn verschillende „varianten“ mogelijk: zowel een burgerlijk-democratische als een proletarische, die dan een omvangrijke taak van burgerlijk-democratisch karakter te vervullen zou krijgen (zoals b.v. ook met de Russische het geval was).

Wat is nu de oorzaak, dat in de Spaanse revolutie de eerste „variant“

voorlopig werkelijkheid is geworden? Wat heeft hier aan de burgerlijk-democratische taak zulk een geweldige betekenis gegeven, dat zij zelfs op de tegenwoordige phase van die revolutie goeddeels haar stempel kan drukken?

Wat anders, dan het fascisme? Het fascisme, dat elke democratische vrijheid heeft vernietigd, of dreigde te vernietigen, — en dat bovendien ook de nationale onafhankelijkheid van het Spaanse volk belaagt.

Wie zich deze feiten en hun betekenis goed voor ogen stelt, zal ook de tactiek van de Spaanse communisten als die, in deze omstandigheden, enige juiste begrijpen, — als de enige bovendien, die de voorwaarden schept, waaruit de strijd voor het socialisme zich zal kunnen ontwikkelen.

Nota bene: het program, dat wij citeerden, is in 1928 aangenomen. Het heeft dus ook ten aanzien van Spanje een bewijs gegeven van de macht der Marxistische analyse. —

We hebben Lichtveld uit het oog verloren. En inderdaad is een ernstig politiek debat met hem niet mogelijk. Deze „deskundige” is zelfs misleidend, waar het eenvoudige en onbetwistbare feiten betreft. Van Caballero vertelt hij, dat deze Minister van Arbeid onder de monarchie is geweest; — het is niet waar. Thans zou Caballero's voornaamste inspiratie te vinden zijn in „het Polit-bureau der Derde Internationale,” — maar er bestaat geen Polit-bureau van de Derde Internationale. Van de beruchte P.O.U.M. heet het eerst, dat zij de leninistische en trozkistische oppositie vormt, waarop wij, precies een bladzijde verder, lezen, dat Trozki met de P.O.U.M. niets van doen heeft... (172—3).

Waartoe deze politieke vrienden van Lichtveld overigens in staat zijn, is bij de bloedige p u t s c h te Barcelona in Mei van dit jaar wel gebleken. De Trozkisten trachten wel de verantwoordelijkheid hiervoor van zich af te schuiven, maar daarin slagen zij niet. Maanden en weken lang hebben zij in hun pers opgeroepen tot de omverwerping van de regering, — de regering, die is samengesteld uit de verschillende democratische en socialistische partijen, en die een aller-zwaarste oorlog tegen het fascisme heeft te voeren! Juist als deze fasoisten al hun krachten inspannen, — als Franco de speciale hulp krijgt van Duitse vliegeniers om Guernica te verwoesten en de Baskische bevolking te verdelgen, — juist dan gaan een deel van de anarchisten, de „oncontroleerbaren”, ook wel bandieten of gangsters genaamd, in de straten van Barcelona tot een straatgevecht over, dat meer doden en gewonden heeft gekost dan de gehele strijd tegen het fascisme in Juli 1936! En de P.O.U.M. stelt zich aan hun zijde, publiceert hun oproepen, steunt hen met de wapens. Begrijpt men, dat Franco zich in de handen wreef, en dat de radio-generaal Queipo de Llano deze „revolutionairen” in zijn dagelijkse toespraak ocriep, vol te houden? Lichtvelds vrienden hadden voor het fascisme gewerkt. Gelukkig zonder succes; de leiders van de C.N.T. zelf verklaarden zich tegen hen, — de bevolking van Catalonië verfoeit hen, — een aantal maatregelen is reeds genomen; het is te hopen, dat ze geen gelegenheid meer zullen krijgen om dorpen of steden te terroriseren en onder het mom van een „libertair socialisme” of een andere mooie naam te plunderen, zoals ze dat gewoon waren.

Ziehier dan de stroming, door welke dit boek van Lichtveld is geïnspireerd. Dat verhindert een recensent in „Het Volk” van 5 Juni overigens niet, dit-

zelfde boek aan te bevelen — vanwege de schimpscheuten tegen de communisten, natuurlijk.

Maar de Spaanse regering met haar soc. dem. ministers heeft zich reeds genoodzaakt gezien, dezelfde Trotzisten, die Lichtveld aanbeveelt, als werktuigen en handlangers van het fascisme te bestrijden en te arresteren.

„VOLK IN NOOD“

DICK VAN D.

Van d't boek, dat door de samensteller is opgedragen aan „alle Nederlandse werklozen en hun gezinnen“, en waaraan de 12 voornaamste politieke partijen hebben medegewerkt, is de inleiding stellig één van de belangrijkste delen.

In deze inleiding is namelijk verwerkt, ten eerste: cijfer-materiaal over de toename van de werkloosheid in Nederland gedurende de crisisjaren; ten tweede: een vergelijking met de loop der werkloosheid in andere landen en met de wereld-werkloosheid.

Dit materiaal, verduidelijkt met een aantal grafieken, is een vernietigende aanklacht tegen de politiek, welke door de regering Colijn in de crisisjaren is gevoerd.

De wereld-werkloosheid bereikte op het einde van 1932 haar hoogtepunt, en zonk vervolgens terug beneden het peil van 1930. In de landen, waarvan de grafiek melding maakt, boog de lijn zich in de loop der crisis, weer naar het niveau van uitgang terug. Voor enige landen, zoals Engeland en Zweden, zelfs belangrijk daar beneden. Dwars door deze gunstige ontwikkeling buiten onze landsgrenzen, loopt de zwarte lijn der Nederlandse werkloosheid steil omhoog, en ontwikkelt zich van nog geen 7 procent in 1931 tot 24 procent in 1936, zijnde een kwart gedeelte van de Nederlandse bevolking direct bij de werkloosheid betrokken. En uit de toelichting blijkt, dat Nederland de twijfelachtige reputatie geniet, het land te zijn met de grootste werkloosheid.

Een opmerking is wel op zijn plaats ten aanzien van de loop der werkloosheid in Duitsland, welke volgens de gegevens van den schrijver onder het bewind van Hitler daalt van 34 procent begin 1933, tot 11 procent eind 1936. In de eerste plaats, omdat de officiële Duitse statistieken allerm minst betrouwbaar zijn; in de tweede plaats, omdat naast de toeneming der bewapening, bij de „oplossing“ van het werkloosheids-vraagstuk onder het hakenkruis, arbeidsdienstkampen, concentratie-kampen en de tienduizenden, die voor de barbaarse wreedheid van het fascisme de wijk naar het buitenland namen, aan deze „oplossing“ hun onvrijwillige medewerking hebben verleend.

Dat met geen woord over de liquidatie van de werkloosheid in de Sowjet-Unie wordt gerept, is in dit verband dan ook een grote tekortkoming.

Het valt licht te begrijpen, dat die politieke partijen, welke zich bewegen op de grondslag van een kapitalistisch productie-systeem, op de gestelde vraag: „Hoe lost gij het werkloosheids-vraagstuk op?“ geen antwoord kun-

nen geven. In het antwoord van de Communistische Partij, geschreven door haar secretaris Paul de Groot, wordt deze vraag op Marxistische wijze beantwoord:

„De werkloosheid is een begeleidend verschijnsel van het kapitalistische productie-stelsel, de onafscheidelijke metgezel van de kapitalistische loonarbeid. De oplossing van het werkloosheidsvraagstuk, is dan ook niet anders mogelijk dan door wijziging van de grondslag van de productie zelve, door invoering van een socialistisch productie-stelsel.”

En hij geeft aan wat nu gedaan moet worden, om de arbeidersklasse te beschermen tegen de gevolgen van het huidige productie-stelsel. Het antwoord van de S.D.A.P. geschreven door Ir. H. Vos: —

„Socialisme en werkloosheid in een omvang, als wij nu kennen zijn tegenstellingen”.

is in die zin on-marxistisch. Wat is dat voor een socialisme waar het werkloosheids-vraagstuk blijft bestaan?

De oplossing, die de confessionele partijen aan de hand doen, is (hoe kan het anders): „Vertrouw op God (of op Colijn) en doe zelf ook wat”. En de grootste eendracht bestaat bij deze partijen, waar het er om gaat, de vrouw uit kantoor en fabriek te verdrijven. De partij van Colijn wil zelfs „wettelijke” maatregelen om dit doel te bereiken. Dat de crisis in vele gevallen de vrouw tot zelfstandigheid verplicht, daar praat men niet over. Nationaal Herstel en Zwart Front willen „structuur-verandering”, wat wil zeggen (wij kennen het uit Italië en Duitsland): ongebreidelde heerschappij der kapitalisten en permanente nood voor het werkende volk. De N.S.B. had het verzoek om te antwoorden, afgewezen. Hoe hij het vraagstuk zou oplossen, zou blijken, als hij de macht had. Het „volk in nood” moet dus nog even geduld oefenen.

Al-met-al een boek, waarin het economische geraamte der verschillende politieke partijen duidelijk valt te onderscheiden.

ontvangen-literatuur

HET MARXISME EN HET NATIONALE VRAAGSTUK

J. W. STALIN

Deel XX der Marxistische Bibliotheek „Pegasus” 1937, 75 blz.; f 0.30.

Het nationale vraagstuk, in deze tijden belangrijker dan ooit, kan slechts door een scherpe Marxistische analyse van de toestand van het ogenblik begrepen en opgelost worden. Op welke wijze die analyse moet geschieden, kan ons dit werkje van Stalin leren, dat voor de wereldoorlog werd geschreven en dat een theoretische uiteenzetting van het

vraagstuk geeft, getoetst aan en toegepast op de problemen van die jaren.

Na zijn reeds klassiek geworden definitie van de natie gegeven te hebben, als „een zich historisch gevormd hebbende duurzame gemeenschap van taal, grondgebied, economisch leven en psychische gesteldheid, die in gemeenschap van cultuur tot uiting komt”, toont Stalin aan, dat slechts, indien de concrete historische voorwaarden als uitgangspunt genomen worden, het vraagstuk opgelost kan worden. Wanneer de Marxisten het zelfbeschikkings-

recht van de naties als grondslag van hun leer nemen, wil dit niet zeggen, dat het hun onverschillig is, op welke wijze van dit recht gebruik wordt gemaakt. Zij moeten er voor zorgen, dat het gebruikt wordt op een wijze, die in het belang is van de meerderheid van het volk, waarbij nooit vergeten mag worden, dat de Marxisten internationalisten zijn, en dat de nationale problemen nooit mogen leiden tot verdoezeling van de klassentegenstellingen en het zich scharen onder de vanden van de bourgeoisie.

Terwijl de bourgeoisie er naar streeft, de nationale onderdrukking te verscherpen en de nationale tegenstellingen te verdiepen, is de politiek van het proletariaat er juist op gericht, hier een einde aan te maken. Door een vrij ontwikkelings van de naties, slechts mogelijk onder een democratie, dat aan alle nationale minderheden de grootst mogelijke vrijheden geeft, zullen de tegenstellingen verdwijnen en zullen alle aan de gemeenschappelijke taak kunnen werken, waaraan elke natie zijn maximum aan nationale kracht kan bijdragen. Terwijl alleen het socialisme deze oplossing volledig kan verwezenlijken, is onder het kapitalisme de grootst mogelijke democratie de beste oplossing.

Ziedaar de les, die Stalin reeds in 1913 heeft gegeven, die door hem als Volkscommissaris der Nationaliteiten in praktijk is gebracht, en die geleid heeft tot een volledige oplossing van het nationale vraagstuk in de Sowjet-Unie, die als een van de schoonste overwinningen van het socialisme kan worden beschouwd.

TEGEN VALSCHE DEMOCRATIE EN NATIONAAL-SOCIALISTISCHE DICTATUUR

C. SMEENK

Uitg. J. H. Kok N.V., Kampen 1937, 40 blz.

De schrijver behoort tot hen, die hun levensbeschouwing hebben ingesteld op het verdedigen van de huidige sociale, politieke en economische orde. Hij wil „de grote voorrechten, die God de Heere aan ons volk schonk' en die „geen wel-verzekerd bezit' blijken, beschermen tegen de gevaren, die het „van alle kanten bedreigen.”

Daarbij levert hij slag tegen de twee fronten, die voor de Anti-revolutionaire partij het dreigendst zijn, tegen

de Christelijk Democratische Unie en tegen de N.S.B.

Het beginselprogram van de C.D.U. wordt bestreden. In zover daarin een beperkte socialisatie voorkomt — zelfs socialisatie van den grond — wordt de oppervlakkige critiek tegen socialisatie herhaald, als zou dit een soort van maatschappelijk „potverteren” zijn. De eis van nationale ontwapening wordt zowel op godsdienstige als practisch-politieke gronden bestreden. De eis van „Staatspensioen” wordt een uiting van valse democratie genoemd.

Als Calvinist keert de schrijver zich tegen het staatsabsolutisme van de N.S.B., zich beroepende op Abr. Kuiper met zijn „souvereiniteit in eigen kring”, waarbij niet alles van boven af mag worden geregeld. De N.S.B. beoogt de knechting van de kerk, want haar wordt het recht ontzegd „ook aan de Overheid, openlijk de haar van Godswege opgelegde plicht voor te houden”. De constitutioneel-parlementaire staat wordt tegenover de corporatieve staat verdedigd, die het volk onmondig wil maken. Het politieke karakter van de N.S.B. wordt echter niet blootgelegd. S.

DEMOCRATIE — EINDE OF OPGANG

Dr. A. J. M. CORNELISSEN

Nijmegen — Dekker & v. d. Vegt n.v. 1937 — 147 blz. — f 1.50.

Deze studie bevat de beschouwing van een katholiek democraat, die wel om het „wezen” der dingen vraagt, maar oppervlakkig moet blijven, omdat hij zijn vraagstuk los van de historische werkelijkheid der klassenstrijd behandelt.

Het boek houdt zich maar zeer kort bezig met het belangwekkende vraagstuk, of men een einde of een opgang der democratie moet tegemoetzien, waarover men krachtens de titel de beredeneerde uiteenzetting zou verwachten. Het is bijna geheel gewijd aan een critische ontleding van de opvattingen van den bekenden democratischen geleerde prof. Struycken. Volgens de schrijver zijn nationaal-socialisme en fascisme voorbijgaande reactie's, „dreunende slotaccorden van het oude lied”. Dat is niet slecht gezegd. Maar ook hier ziet hij niet de noodzakelijke rol van de klassenstrijd, als hij schrijft: „Aan deze richtingen behoort de toekomst niet; het zijn de laatste, hevige donderslagen, waarna het onweer afdrijft en de lucht begint op te klaren.”

FASCISME, SPIONNAGE, INTERVENTIE I. J. E. DE LANGE

Uitg. „De Schijnwerper“, 24 blz.: 10 cent.

Uit vele berichten in de pers is de omvang van de Duitse interventie in Spanje voor en tijdens de opstand gebleken. Deze brochure laat echter door documenten en feitenmateriaal zien, dat het fascistische spionnage- en interventie-net zich ook uitbreidt over Tsjecho-Slowakijë, de Sowjet-Unie, België, Scandinavië, het Donaubekken, en de Verenigde Staten, in welk laatste land onder de daar wonende Duitsers zelfs een compleet leger van ruim 200.000 man is georganiseerd. De brochure eindigt met de waarschuwing: ook in ons land, waarover misschien wat te weinig materiaal wordt gegeven, de activiteit van de openlijke en verkapte nazi-organisaties met de grootste nauwlettendheid in het oog te houden.

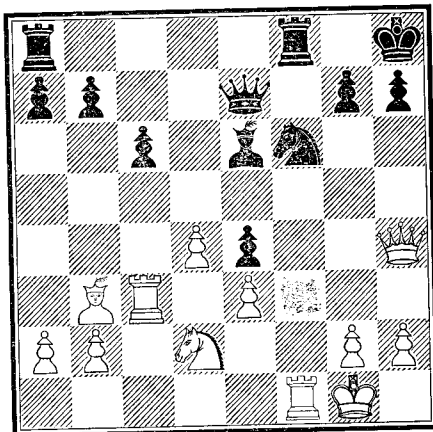
schaken

G. C. A. OSKAM

Tegenover schaakmeesters past bescheidenheid! Het zal nog wel eens voorkomen dat een onzer, een partij naspelende, en **goed** naspelende, (d.w.z. zich telkens bij iedere zet afvragende „wat zou ik nu doen?“) een door den meester gedane zet niet begrijpt. Men moet dan toch niet te gauw tot de conclusie komen dat de meester niet gezien heeft, wat men zelf wel ziet, en het is geboden, bijna altijd aan te nemen dat de meester wel gelijk zal hebben. Ik zeg „bijna“ om voor de theoretische mogelijkheid van het tegendeel ruimte te houden. Ik denk nu nog niet eens aan het geval dat U oordeel zal afwijken van het oordeel dat in een zet van Euwe of van Aljechin is uitgebracht; maar neemt U maar gerust aan dat ook een zwakkere meester het tegenover U gemeenlijk wel aan het rechte eind heeft. Zo'n Böök b.v., of Grob — en de afstand tussen deze en Euwe is nogal groot — kunnen U, o geachte lezer, maken en breken.

In een partij Fine—Rabinowitsch ont-

stond, na de zetten 1. d4 d5, 2. c4 e6, 3. Pc3 Pf6, 4. Rg5 Re7, 5. e3 Pbd7, 6. Pf3 0-0, 7. Tc1 c6, 8. Rd3 dc4:, 9. Rc4: Pd5, 10. Re7: De7:, 11. 0-0 Pc3:, 12. Tc3: e5, 13. Rb3 e4, 14. Pd2 Kh8, 15. Dh5 f5, 16. f3 Pf6, 17. Dh4 Re6!, 18. fe4: fe4: de volgende stelling



Wit speelde nu 19. Tc5.

Waarom nam wit niet den pion op e4? Het Pf6 is toch geketend! Inderdaad kan zwart op 19. Pe4: eerst Rb3: spelen, maar schijnbaar — of is het **blijkbaar!** — kan wit dan eerst 20. Pf6: spelen, en daarna op b3 terugnemen; na Pf6: moet zwart immers eerst iets aan de matdreiging op h7 doen. Merkwaardigerwijze kan zwart die dekking doen met den Rb3 (Rb3—g8), en nu is het **witte** paard op f6 geketend, en het gaat verloren. Let wel: na 19. Pe4: Rb3:, 20. Pf6: Rg8 helpt 21. De4 niet wegens Df7, en nu is het witte paard op f6 nog steeds geketend, vroeger in de diagonaal, thans in de verticaal.

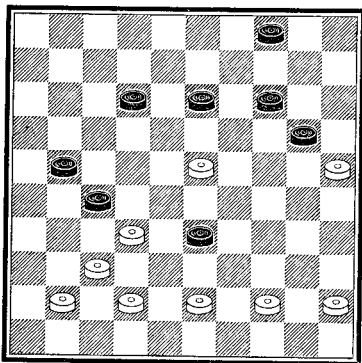
Fine heeft dit gezien.

Hij heeft nog meer gezien, en Rabinowitsch ook: Waarom gaat na 19. Pe4: Rb3, 20. Pf6: alleen Rg8 en niet ook Tf6:? Tf6: dreigt toch Tf1+, gevolgd door De7xh4. Ja, maar er volgt 21. Tf6: Rd5, 22. Th6!, en wit heeft in ieder geval de kwaliteit gewonnen. Men krijgt zo eens een kijk op wat er achter schaakmeestersvoorhoofden omgaat. Ik denk dat menige goede speler de pion e4 genomen zou hebben. In dit geval zou dit niet goed geweest zijn, maar het is toch, principieel, ook niet goed een pion niet te nemen als men niet ziet waarom dezelve onschendbaar is.

dammen

F. RAMAN

Een motief-bewerking door A. G. Noordhuis, Groningen (Motief Raman)
Men raadplege hiervoor de damrubriek van Maart 1937.



Stand in cijfers: —
Zwart: 4, 12, 13, 14, 20, 21, 27, 33 = 8 schijven.
Wit: 23, 25, 32, 37, 41, 42, 43, 44, 45 = 8 schijven.

Wit speelt en wint.

Oplossingen worden gaarne ingewacht liefst binnen 14 dagen na deze publicatie.

Een demonstratieve openingscombinatie.

Men plaatse hiervoor de stukken in aanvangspositie en spele dan:

1. 34—29, 19—24; 2. 40—34, 14—19;
3. 44—40, 20—25; 4. 29x20, 25x14;
5. 32—28, 14—20; 6. 37—32, 10—14;
7. 41—37, 16—21; 8. 31—26, 18—22;
9. 46—41, 12—18; 10. 34—29, 7—12;
11. 37—31, 11—16; 12. 39—34, 6—11;
13. 43—39, 20—25;

Met deze zet leidt zwart een variant in, waarop wit ingaat, omdat het slot voordelig voor hem uitkomt. Zwart komt tot deze voortzettingen, omdat hij andere verwachtingen heeft

14. 48—43,;
Men veronderstelt hier natuurlijk, dat wit het geval thans reeds geheel dóór heeft en daarom de juiste voortzetting op dit ogenblik kiest, welke hem straks het voordeel zal brengen.

14., 14—20; 15. 29—23,;
Zwart liet deze ruil toe, omdat hij veronderstelt, dat deze wit nadeel moet brengen en wel op de volgende gronden:

15., 18x29; 16. 34x14, 13—19;
17. 14x23, 12—18; 18. 23x12, 25—30;

19. 35x24, 20x29; 20. 33x24, 22x35;
Zwart staat een stuk achter en denkt dit nu terug te winnen bij normaal spel, hetgeen wil zeggen: als wit niet ingaat op de variant, welke hij zich met deze ruil voor ogen had gesteld. Hij verwachtte, dat wit zou trachten, de schijfwinst te behouden door 32—27. Zie hiervoor het volgende:

21. 32—27?, 21x32; 22. 12x21, 16x27;
23. 31x22, 9—13!; 24. 38x27, 35—40;
25. 45x34, 13—18; 26. 22x13, 8x46!!

Een bijzonder fraaië variant.

Doch wit speelt niet 21. 32—27, maar: 21. 12—7, 1x12; 22. 31—27 en zwart staat in een zeer nadelige positie.

Eindspelen.

Zwart: 25 = 1 sch. en 5 = 1 dam.

Wit: 24, 29, 34 = 3 sch. en 45 = 1 dam.

Deze stand is voorgekomen in een wedstrijdpartij. Wit (S. Bleekveld) forceerde hier op de volgende elegante wijze de winst:

1. 24—20, 25x14; 2. 29—23!! de clou, 5—10 a. b.; 3. 23—19, 14x23; 4. 34—29, 23x34; 5. 45x5!

a., 14—20; 23—19, 5x40; 45x5!

b., 14—19; 23x14 en zwart verliest eveneens. Indien in de aanvangspositie de zwarte dam op 46 staat, is winst uitgesloten.

Ook het volgende eindspelletje is elegant en geestig: —

Zwart: 1, 3, 8, 26 = 4 schijven.

Wit: 6, 11, 31 = 3 schijven.

Wit, aan zet, speelt hier:

1. 11—7!, 26x37;

Op 1x12 volgt natuurlijk 6—1 en 1x46 met winst.

2. 7—2, 8—12 (of?); 3. 2—7, 12—17 (of?); 4. 7—11, 17—21 (of?); 5. 11—7!, 1x12; 6. 6—1!! (de sleutelzet), 12—17 (of?); 7. 1—6, 37—42;

Nog de beste: —

8. 6x47, 21—27; 9. 47—41 en wint.

Tenslotte volgt nog een originele partijcombinatie.

Zwart: 1/7, 9/13, 15/20, 22 = 19 s.

Wit: 27/33, 36, 38/39, 41, 43/50 = 19 schijven.

Wit speelt en behaalt als volgt schijfwinst: —

1. 35—30, 19x30; 2. 27—21, 17x37;
3. 28x19, 37x28; 4. 33x13, 9x18; 5. 29—24, 20x29; 6. 19—24, 10x19; 7. 39—34, x?; 8. 44x22!!! en wit heeft op een waarlijk originele wijze een stukwinst verkregen! In cijferstand is tevens voor wit een damzet op een „bezette ruit“ mogelijk. Hoe?... De aandachtige snuffelaar zal het spoedig ontdekken!

Goedkope Romans in de Duitse Taal

Vraagt onze speciale lijst van goedkope Duitse romans eens aan.
Wellicht zal er iets van Uw gading bij zijn.

	ingen.	geb.
Das Leben der Autos, Ehrenburg	0.50	0.75
Visum der Zeit, Ehrenburg		0.75
Moskau glaubt nicht an Tränen, Ehrenburg	0.50	0.75
Neue Erde, Gladkow	0.50	
Holzflösser, Maxim Gorki		0.95
Buchstabe G., Iwanow		0.75
Mit festem Schritt, Panferow		0.75
Des Kaisers Kulis, Plivier	0.50	0.75
Jimmie Higgins, Sinclair		0.75
Alcohol, Sinclair	0.50	0.75
Tschapajew, Tretjakow		0.75
Tschapajew, Furmanow		0.75

Deze en nog vele andere boeken zijn in de lijst opgenomen. Van enkele boeken zijn slechts weinige ex. in voorraad, zodat wij dringend aanraden, met bestellen niet lang te wachten.

Al deze boeken zijn ook in voorraad bij:

- Boekhandel „Cultura”, Utrechtschestr. 40, Amsterdam, Tel. 36990;
- Boekenhuis „Jordaan, Nwe Leliestraat 9, Amsterdam;
- Boekhandel „De Vonk”, Jan Hendrikstr., Den Haag, Tel. 113278;
- Boekhande! „Mentor”, Koninginneweg 74, Hilversum;
- Boekhandel „Pegasus”, Jonker Fransstr. 58, R'dam, Tel. 51118.

UITGEVERIJ „PEGASUS”

Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z. - Giro 173127

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

SPANJE

door

HERM. MENAGÉ CHALLA

In leven Spanje-correspondent van de Nieuwe Rotterd. Courant

Met voorrede van Mr. A. S. de Leeuw

Uit de inhoud:

POLITIEKE ONTWIKKELING.

Uit het verleden van Spanje. Het politieke en sociale conflict in de XIXde eeuw. De mislukking der pseudo-constitutionele monarchie. De val der monarchien. De tweede republiek. Spanje en Marokko. De republiek en het buitenland. Spanje en de kerk.

REISBRIEVEN.

Iets over reizen in Spanje. In het land der Basken. De Baskische boer. Huwelijksfeesten. Ter bedevaart. Sabeldansers. Kermis te Durango. De sportbeoefening in de Baskische provincies. Een week in het Escorial. Republiek en het Stierengevecht. Madrid, bergsport, badplaats, strand. In het paradijs Avilla, enz.

Omvang 212 pagina's.

Ingen. f 1.50, geb. f 1.90

Allen, die een juist inzicht willen krijgen omtrent de groei der huidige maatschappelijke verhoudingen in Spanje, wordt dit boek van den knappen Spanje-kenner Herm. Menagé Challa ten sterkste aanbevolen.

WAARDE-COUPON
JULI 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaergang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK EN CULTUUR

LANDBOUW EN MAATSCHAPPIJ

J. W. HERDER

ABORTUSVERBOD IN DE U.S.S.R.

E. KARMANOWA

3e jaargang

inhoud

no. 8 augustus

Landbouw en Maatschappij, J. W. Herder	pag. 449	De Werker, K. v. d. Veer	pag. 482
De opleving in Indonesia en haar perspectieven, Roestam Effendi	„ 456	Front tegen de massa, Gerard d. Waal	„ 486
Kapitaal en Kapitaalvlucht, C. v. d. Berg	„ 460	De Marseillaise, Margo van Rees	„ 490
Abortus-Verbod in de Sowjet-Unie, E. Karmanowa	„ 466	Boek-bespreking	„ 493
Hoe staat het in Duitsland, W. Ulbricht	„ 470	Natuur-wetenschappelijk varia	„ 502
Egon Erwin Kisch op krukken, Nico Rost	„ 477	Tijdschriften-bespreking	„ 505
		Ontvangen-literatuur	„ 507
		Dammen, F. Raman	„ 510
		Schaken, G. C. A. Oskam	„ 512

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.

tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

- Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. -

Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-

Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.

3de Jaargang No. 8 - Augustus 1937

Boekenhuis

Cultura

Uw boekhandel!

Ruime sortering romans en wetenschappelijke
lectuur, ook in de moderne talen.

Grote collectie boeken en
tijdschriften over Spanje.

Zend ons Uw naam en adres en wij
houden U geregeld op de hoogte
van onze nieuwe aanwinsten.

„Cultura”, Utrechtschestr. 40, Amsterdam, Tel. 36990

LANDBOUW EN MAATSCHAPPIJ

J. W. HERDER

ONTSTAAN VAN „LANDBOUW EN MAATSCHAPPIJ“

Toen de crisis zich ook in de landbouw duchtig liet voelen, begon in die streken van het land, waar de boer zelfs in goede jaren slechts een sober bestaan had, zich de ontevredenheid te ontwikkelen. Het was vooral in Z.O. Friesland en in Drente, in het algemeen gesproken op de schrale, van nature minder vruchtbare gronden, waar de inzinking in de prijzen der verschillende landbouwproducten de boeren onrustig maakte. Dit behoeft niet te verwonderen; in deze streken immers vindt men de meeste kleine bedrijven en de minst kapitaalkrachtige boeren. Bij enige doorwerking der crisis was hun financiële weerstand uitgeput en wogen de lasten die gelijk gebleven waren, bij de zozeer verminderde inkomsten lood zwaar. Het duurde dan ook niet lang, of de gevolgen van de verminderde inkomsten begonnen zich voor te doen in de vorm van faillissementen. De directe aanleidingen hiertoe waren verschillend, bij de één kan de huur niet betaald worden, bij de ander was het de rente, meestal nog vermeerderd met een zeker percentage van het hypothecair bedrag, weer andere door achterstallige schuld bij veevoeder of kunstmesthandelaar, maar overal was de oorzaak dezelfde: het bedrijf rendeerde niet meer, de prijzen van de producten waren niet voldoende lonend om de lasten te betalen die op de bedrijven rusten, zelfs al drukte de boer zijn, vooral in die streken, dikwijls sober levenspeil nog meer naar beneden.

Over het algemeen is de boer niet gemakkelijk er toe te krijgen om een vergadering te bezoeken. Zelfs die vergaderingen welke direct betrekking hebben op zijn bedrijf, b.v. van zijn coöperaties worden over het algemeen slecht bezocht, en het moet al iets van ingrijpende aard, iets heel belangrijks zijn, wanneer een boeren vergadering goed bezet is. En juist in die dagen leverde het massale vergadering bezoek het overtuigend bewijs dat er iets broeide, dat er bij de anders zo gemoedelijke mensen een onrust was die hun te zamen bracht. Het was dan ook in die dagen dat in de Provincie Drente de Drentse Boerenbond opgericht werd. In de stampvolle zaaltjes der dorpskerken, luisterden de boeren gretig naar de vaak op zwiepende woorden van de propagandist van die Bond, zelf ook een boer die de druk der tijden terdege voelde, en die, op een voor de boer pakkende wijze, het onrecht schilderde dat hem werd aangedaan door zijn arbeid te belonen op een wijze waardoor zijn bedrijf vernietigd en de boer en zijn gezin aan de honger overgeleverd werd.

Ook in andere provincies vond het woord van deze en andere boerenagitatoren gretig gehoor zodat in de loop van de jaren '32—'33 verschillende provinciale bonden werden opgericht, die zich samen voegden tot de Nationale Bond „Landbouw en

Maatschappij", met als geestelijk leider den Heer J. Smid oud refendaris van het Dep. van Landbouw.

De doelstelling van Landb. en M.ij. was, door propaganda en agitatie de boeren wakker te maken en hen te overtuigen van de noodzakelijkheid zich te organiseren, een machtige organisatie te scheppen tot bevrijding van het platteland, en van de boer in de eerste plaats. De oorzaak van de ellende en armoe op het platteland werd geweten aan de hoge lonen en salarissen in de steden, tegenover de slechte beloning van de arbeid van de boer.

De bestaande landbouworganisaties waren niet geschikt om deze actie te voeren, hun bemoeiingen beperkten zich tot het bedrijfs-technisch terrein waar zij voor den boer voortreffelijk werk verrichtten, wat evenwel niet leidde tot verbetering van zijn sociale positie. De politieke partijen werd verweten dat zij stedelijk en industrieel georiënteerd waren en op de belangen van het platteland niet de juiste kijk hadden. „Landbouw en Maatschappij" wilde zonder zelf aan partij-politiek mee te doen, door het vormen van een machtige organisatie, waarbij ieder zich kon aansluiten zonder zijn politieke overtuiging geweld aan te doen, een zodanige pressie uitoefenen op de verschillende politieke partijen dat deze genoodzaakt zouden zijn de belangen van het platteland, in feite de boer, te behartigen zoals deze voorgestaan werden door Landbouw en Maatschappij. Alleen in laatste instantie, bij weigering der politieke partijen om mede te werken, zou het uitkomen met eigen kandidaten overwogen worden.

De zeer snelle groei in betrekkelijk korte tijd van Landbouw en Maatschappij over bijna het gehele land blijkt b.v. uit het massale bezoek aan haar landdagen, werkelijke hoogdagen, waar duizenden en nog eens duizenden boeren met hun vrouwen, zoons en dochters samenstromen in het oude landschap Drente, om in het opvoeren van landspelen en het horen van de sprekers, in hun boerenbewustzijn te worden gesterkt. Voeg hierbij een goed geredigeerd, zich snel ontwikkelend eigen persbedrijf dat eerst uitkwam met een Weekblad, genaamd „Landbouw en Maatschappij", nu daarbij een Nieuwsblad uitgeeft dat driemaal in de week verschijnt en waarvan het de bedoeling is binnenkort een dagblad te maken, en verkrijgt een beeld van een organisatie met een niet te onderschatten invloed op den Nederlandse boer. Wanneer wij geen ernstige bezwaren zouden hebben tegen inhoud en strekking van de propaganda van „Landbouw en Maatschappij", dan zouden wij den Ned. boer kunnen gelukwensen met deze organisatie.

DE POLITIEK VAN „LANDBOUW EN MAATSCHAPPIJ"

Het valt niet te ontkennen dat er op het platteland een achterstand heerst ten opzichte van de stad. Het valt niet te ontkennen dat de arbeid in de landbouw te slecht beloond wordt. Wij juichen het ten zeerste toe dat de boer in beweging komt en voor zijn arbeid een rechtvaardige beloning vraagt. Wij zullen

de eersten zijn om de strijd der boeren voor culturele verheffing en sociale rechtvaardigheid voor het platteland te ondersteunen. Hierbij is echter eerste vereiste, dat de voorlichting van de boer een juiste moet zijn, niet demagogisch misleidend, maar de juiste oorzaak der misstanden blootlegend, en geen groepen der bevolking tegen elkaar ophitsend wier belangen parallel lopen. Reeds te vaak is de boer gebruikt; ja misbruikt; was hij goed genoeg het karretje van een ander te trekken, terwijl hij zelf in het moeras bleef steken.

Kunnen wij in dit opzicht in de leiding van Landbouw en Maatschappij vertrouwen stellen? Dat is niet het geval. B.v. bij de toelichting van het program zegt de Heer Smid o.m.: „... dat de landbouw de stam is en de industrie en handel de takken van de boom”. En een weinig verder... „dat niemand langer dan één dag kan arbeiden zonder te eten, waartoe alleen de landbouw hen in staat stelt.” Ook op de vergaderingen van Landbouw en Maatschappij heet het telkens weer, dat de landbouw primair is, dat pas daarna de industrie komt enz.

Deze manier van voorlichting is misleidend en oppervlakkig. Wil men zeggen „zonder landbouw geen industrie,” goed mits men daar direct op laat volgen „zonder industrie geen landbouw”. Deze beide takken van het economische leven hebben elkaar nodig en zijn steeds aan elkaar verbonden geweest, hoewel niet altijd in zo'n gespecialiseerde vorm als tegenwoordig. Wanneer de boer zijn koe gaat melken heeft hij toch minstens een emmer nodig, als het niet machinaal gebeurt; in beide gevallen kan hij de industrie bij de uitoefening van zijn bedrijf niet ontberen. Het is juist de industrie, die door de vervolmaking van de techniek en de mechanisering van de arbeid de moderne landbouw heeft mogelijk gemaakt, terwijl ook handel en transport het hunne er toe hebben bijgedragen om de landbouw de ontwikkelingsmogelijkheden te bieden die anders niet bereikt waren. De hand kan nu eenmaal tot de voet niet zeggen, mijn functie is voor het lichaam nuttiger dan de uwe.

Deze kleine vergissing van den Heer Smid was nog zo erg niet, wanneer zij niet bewust werd gebruikt, ten eerste als springplank om te hitsen tegen de industrie en handel, waarmee dan eigenlijk wordt bedoeld de arbeider uit de steden, die in deze takken van bedrijf zijn bestaan vindt.

GEEN TEGENSTELLING TUSSEN ARBEIDERS EN BOEREN

Ten tweede is deze agitatie juist daardoor gevaarlijk omdat zij de groeiende ontevredenheid van de boer afleid van de ware oorzaak van zijn ellende, door het voor te stellen alsof de hoge lonen van de stedelijke arbeiders de oorzaak van de maatschappelijke misstanden zouden zijn. Dit zou de zoveelste misleiding van de boer zijn, en ophitsing brengen tussen boer en arbeider, tussen stad en platteland, waar eenheid een eerste vereiste is om de voor beide groepen noodzakelijke vernietiging van de grote parasiet op het economische lichaam te bewerkstelligen.

Het is hier niet de vraag welke takken van bedrijf in het economisch leven „primair” of „secundair” zijn. Het gaat er om, dat de arbeid rechtvaardig beloond wordt; dat dit bij den boer alles te wensen overlaat is juist, maar het is niet waar dat de schuld hiervan bij den arbeider ligt. Ook bij hem laat de beloning van de arbeid veel te wensen over, ofschoon de arbeider het verstaan heeft door middel van zijn organisaties strijd te voeren tot verhoging of behoud van zijn loon. Dit had juist voor den boer een vingerwijzing moeten zijn, hoewel erkent moet worden dat door de veelzijdigheid der bezitsverhoudingen in de landbouw, dit moeilijker valt. Een ander punt van fourtieve voorlichting: In het Agr. Nieuwsblad van 14 Juni j.l. worden in een artikel over: „Loonnormen in de stad en op het land”, statistische gegevens gepubliceerd van Collectieve Arbeidsovereenkomsten in Nederland op 1 Juni '36. Wat voor waarde heeft het, wanneer wij daar b.v. lezen dat een stucadoor f30—33.30 per week verdient? Wil dat dan zeggen dat alle stucadoors 52xf 30. per jaar verdienen! Zegt dat iets ten opzichte van zijn huishuur enz.? Zelfs al zou het waar zijn dat zo'n werkman het gehele jaar door werk had, wat een illusie is, welke waarde heeft dan zo'n loonnorm zonder meer gegevens? Het bewijst slechts de waarheid van het woord, dat statistieken overal goed voor zijn, zelfs om leugens te bewijzen.

Neen, als men wil leiding geven, en dit geldt ook voor de landbouw, dan moet men de moed hebben om over de enge grenzen der groepsbelangen heen te zien, en niet zijn toevlucht zoeken in het neerdrukken van het levenspeil van andere groepen werkers. Hierbij is de landbouw niet gebaat. Juist in een verhoging van de koopkracht der werkende massa's ligt één van de voorwaarden voor de welvaart van de landbouw opgesloten.

DE VRUCHTEN VAN DE ARBEID DER BOEREN NIET VOOR DE KAPITALISTEN

De taak van Landbouw en Maatschappij zou moeten zijn, te zorgen dat de vruchten van de arbeid van de boer niet verdwijnt in de zakken van de op den landbouw parasiterende elementen. De verlaging der vaste lasten is noodzakelijk om te komen tot een lonend landbouwbedrijf; zonder deze verlaging zou elke prijsverhoging der producten terecht komen in de zakken van de landheer of hypotheekhouder, in de vorm van opgeschroefde huren en rente. Hogere prijzen voor de producten, wil nog niet altijd zeggen dat de landbouw lonender wordt. En wanneer Landbouw en Maatschappij juicht omdat Hiemstra in een vergadering van landarbeiders heeft gezegd, dat wanneer de boeren aan de landarbeider geen behoorlijk loon konden geven omdat de productenprijzen te laag waren, deze dan verhoogd moesten worden, dan wil ik daar aan toevoegen, dat een verwerkelijking van een dergelijke uitspraak zonder meer geen zekerheid biedt voor een betere beloning. Eerst dan, wanneer een verhoogde productenprijs den boer

zelf ten goede zou komen, zou hij in staat zijn ook den landarbeider daarin te laten delen.

Maar hier komen wij op het terrein, dat in Landbouw en Maatschappij, zoals in de meeste boerenorganisaties de zwakke, en voor de werkende boer zo zeer gevaarlijke plek vormt. De veelsoortige samenstelling van die organisaties, is de oorzaak dat wij ook Landbouw en Maatschappij geen stelling zien nemen tegen die vormen van bezit, die hun baten trekken uit indirecte bodemexploitatie. Zeker, ook Landbouw en Maatschappij voert propaganda tegen een bepaalde kapitalistische groep, zoals b.v. de margarine-concerns en de Unox (combinatie Unielever—Zwanenberg) en zeer terecht, want deze takken van het monopoliserende grootkapitaal buiten de landbouw in al zijn geledingen uit. Maar tegen het grote grondbezit strijdt „Landbouw en Maatschappij” niet. In die kringen beweert men dat een hoge grondprijs, en als gevolg daarvan hoge pachten en renten, noodzakelijk zouden zijn voor een intensieve exploitatie, en een voordeel voor den boer, — maar dat is een onwaarheid. Vraag het de bollenkwekers die tegen fantastische prijzen z.g. eigenaar werden, vraag de hypotheekboer die in tijd van hoogconjunctuur een zilveren dak op zijn boerderij kreeg maar nu met de ondraagbare lasten zit, die een lonend bedrijf ten enenmale onmogelijk maken, dan alleen bij een abnormaal hoge productenprijs! En zie tevens de weerstand geboden door de vereniging „Ned Grondbezit” tegen een pachtwet; hoewel nog van geringe betekenis voor den pachter, en gij hebt een antwoord op de vraag, wie belang heeft bij hoge grondprijzen.

De boer handelt niet in grond, het is voor hem niet een speculatief object, maar een productiemiddel en behoort als zodanig in zijn bezit te zijn. Maar een klein deel van den boerenstand, als men ten minste de zulke nog boer mag noemen, is tegelijk grondbezitter. En deze z.g. grote of rijke boeren hebben jammer genoeg in de meeste boerenorganisaties de teugels in handen, en weten door een handige demagogie de werkende boer voor hun karretje te spannen. Deze tendenz is ook aanwezig, handig gemaskerd, in Landbouw en Maatschappij. En het moet den werkende boer als een hoon in de oren klinken, als onder het propageren van zulke economische verhoudingen, individuele bestaansverantwoordelijkheid als de meest eerbiedwaardige eigenschap van den boer aangeprezen wordt. Alsof daar mogelijkheid op bestaat voor den boer, die mede zorgen moet, met achterstelling van eigen behoeften, voor het samenbrengen van de arbeidsloze inkomens, zelfs met zijn hartebloed! De bejaarde landbouwer die op zijn oude dag zuinig kan rondkomen van de verpachting van zijn bedrijfje, mag in deze geen verwijt treffen. Hier zou staatspensioen de beloning van een arbeidzaam leven moeten zijn.

DE POLITIEKE INSTELLING VAN L. EN M.

Hoewel Landbouw en Maatschappij zegt als organisatie niet

aan partij-politiek te willen meedoen, en dat elke boer lid kan zijn ondanks zijn politieke oriëntatie, zal niemand, die enigszins met de politieke vraagstukken bekend is, naïef genoeg zijn om dit te geloven. Trouwens Landbouw en Maatschappij gelooft zelf niet wat zij in deze propageert. De verkiezingen liggen nog vlak achter ons, en leveren hiervan het bewijs. Op 13 Mei geeft L. en M. een leidraad voor de Kamerverkiezingen, en wat lezen wij daar? Wij zullen waar nodig woordelijk citeren:

„Welke partijen worden afgewezen? Op grond van deze hoofdbeginselen moeten de S.D.A.P., de C.P.N., de R.S.P., de C.D.U. onvoorwaardelijk worden afgewezen. Al deze partijen wensen afschaffing van het privaatbezit van grond en de andere belangrijkste productiemiddelen. Ook de actie-Bouwman moet worden afgewezen”.

Met deze uitlatingen uit haar officieel orgaan geeft L. en M. haar standpunt van niet mee-te-doen aan partij politiek, prijs. Het feit dat zij zich niet, ten minste niet openlijk, op één partij heeft georiënteerd doet hieraan niets af. De bij de afgewezen partijen aangesloten boeren worden hier in feite voor de keuze geplaatst. L. en M. stelt zich hier partij, en verricht propaganda tegen de hierboven opgesomde partijen. De gronden welke zij hiervoor aanvoert zijn wel erg oppervlakkig en zullen de toets van oprechtheid niet kunnen doorstaan. De afschaffing van privaat bezit van grond en andere belangrijke productiemiddelen wordt immers voorgesteld als onteigening. Nu weet L. en M. heel goed dat elke boer doodsbang is voor onteigening, daarom moest dit argument dan ook dienst doen. Maar ook hier blijft L. en M. in gebreke, eerlijke voorlichting te geven. Het is immers juist onder dit regime, en hoevelen hebben dit niet aan den lijve ondervonden, en ondervinden het nog dagelijks, dat de boer onteigend wordt. En niet alleen onteigend, maar tevens van alle middelen van bestaan beroofd om als enige uitkomst te belanden in werkverschaffing of bij armenzorg, zonder enig perspectief voor hem of zijn gezin. Terwijl het buitendien aan L. en M. bekend kon zijn dat wat de C.P.N. betreft zijn toelichting volkomen in strijd is met de waarheid. Het is toch deze partij die steeds op de bres staat om het bezit der werkers te beschermen. Het verkiezingsprogram van deze partij liet ook voor den boer in deze aan duidelijkheid niets te wensen over. En wat de practijk der communisten elders betreft, is de Sowjet-Unie met haar grondwet, welke de rechten en bezittingen der werkende boer beschermt (Art. 9) een schitterend voorbeeld. Wij willen er bijvoegen, dat de C.D.U. van haar eigen standpunt, steeds op de bres gestaan heeft voor pachter en hypotheekboer. En was niet de actie-Bouwman juist een actie voor de kleine boer? Hier komt weer duidelijk aan het licht de oriëntatie van de leiding van L. en M. in de richting van die politieke groeperingen die tot dusver alle grondige verbetering voor de niet kapitaalkrachtige boer heeft tegen gehouden. Opmerkelijk is echter de houding van L. en M. ten opzichte van de

fascistische beweging van Mussert. Hoewel zij zich van openlijke aanbeveling onthoudt, is de beoordeling in voornoemd no. van L. en M. zeer gunstig voor de N.S.B. Zelfs heet het daar:

„De meerderheid van ons Hoofdbestuur hoopt — ondanks alles — nog steeds dat de Democratische Partijen tot de door ons gewenste heroriëntering komen. En dit laatste zal ons inziens door het naar voren treden van de N.S.B. kunnen worden bevordert.”

De minderheid heeft dus alreeds gekozen en de meerderheid van het bestuur zet voor de Democratische Partijen de stok bij de deur. Ook de houding van den Heer Smid tijdens de verkiezing was zeer dubbelzinnig. Hoewel hij zijn naam niet wilde verbinden aan openlijke propaganda voor de N.S.B. mocht hij in geen geval gebruikt worden tegen de N.S.B.

De verkiezingen hebben aangetoond, dat ook een werkende boer niets voor fascisme voelde. Wij willen de boeren echter waarschuwen, — zie toe in welke richting gij gaat! Dwing de leiding van jullie organisaties de werkelijke belangen van de werkende boer te behartigen. Zoek eenheid en samenwerking met jullie lotgenoten de arbeiders van stad en platteland. Alleen langs die weg ligt de verbetering der economische en sociale positie ook voor u. En wil L. en M. werkelijk worden zoals zij propageert, een organisatie voor de bevrijding van het platteland, dan zal de leiding zich moeten herzien en op ondubbelzinnige manier blijken geven werkelijk te willen strijden voor de belangen van de werkende boer, tegen reactie en fascisme, en tegen alle op de landbouw parasiterende machten.

DE OPLEVING IN INDONESIA EN HAAR PERSPECTIEVEN

ROESTAM EFFENDI

Er vallen in de laatste tijd ongetwijfeld verschijnselen te bespeuren, die op een economische opleving in Indonesia wijzen, zowel op financieel als op handels-gebied. Maar er zijn bij deze opleving te veel bedenkelijke nevenverschijnselen opgetreden, die ons ten aanzien van de perspectieven wat sceptisch stemmen. Wat de welvaart van de Indonesische massa zelf betreft; er is geen enkele reden tot tevredenheid.

Weliswaar kan men niet met wiskundige zekerheid profeteren, wanneer de volgende golf van de wereldcrisis zal uitbreken, doch dat de tegenwoordige opleving van lange duur zal zijn, zal niemand durven verklaren. Hier en daar tekenen zich thans reeds zorgelijke wolken aan de internationale economische hemel af. Ook de Indische regering waarschuwt tegen een te groot optimisme. In zijn jongste rede ter gelegenheid van de opening van de Volksraad heeft de Gouverneur-Generaal zelf opgemerkt, nagevraagd te hebben of er reden is aan te nemen dat Ned. Indië aan de aanvang staat van een langere periode van wezenlijke bloei:

„Mocht oppervlakkige beschouwing van de cijfers en statistieken er toe verleiden een bevestigend antwoord als voor de handliggende te beschouwen, ontleding van enige der voornaamste oorzaken van de belangrijke vraag naar goederen en de daaruit voortvloeiende prijsstijging, wekt bezorgdheid over de kansen op duurzaamheid en realiteit van de huidige levendigheid in voortbrenging, handel en scheepvaart. Spanningen, die de internationale betrekkingen van heden kenmerken en die op zich zelve geen vreugde wekken, zijn op de opgang ongetwijfeld van invloed geweest; deze overweging maant tot een voorzichtiger beoordeling.” Aldus de officiële lezing.

Wij willen wat positiever zijn. Het is verkeerd om de betekenis der tegenwoordige opleving te overschatten. Zelfs de optimistische president van de Javase Bank kon in zijn verslag van 1936—'37 niet nalaten de opmerking te plaatsen, dat de „uitgesproken conjunctuurverbetering door haar plotseling intreden en haar omvang zelfs al weer twijfel heeft doen rijzen aan haar bestendigheid.”¹⁾

De uitvoer beweegt zich zowel naar waarde als naar gewicht nog steeds in stijgende lijn. In 1936 bedroeg de export 610 miljoen gulden tegen 492 miljoen in 1935. Het uitvoeroverschot van de Ned. Indische handelsbalans steeg in die periode van 217 miljoen tot 327 miljoen gulden.²⁾ Deze ontwikkeling zet zich met onverminderde kracht in de afgelopen maanden voort. Volgens een opgave van het „Nieuws v. d. Dag van Ned. Indië”

¹⁾ Nwe Rott. Crt. 1 Juli 1937. Avondblad B.

²⁾ Maandschrift van het Centr. Bureau voor de Statistiek, Mei 1937.

bedoeg de waarde van Java's uitvoer over de eerste vijf maanden van 1937 niet minder dan 120.900.000 gulden tegen 82 mill. gulden in de overeenkomstige maanden van '36. Al mag men aannemen, dat zonder de devaluatie zich de conjunctuur te lande ook zou hebben kunnen herstellen, toch mag men de invloed van de devaluatie als medewerkende factor in de concurrentie op de wereldmarkt bij deze opleving niet over het hoofd zien. In het bijzonder geldt dit laatste zeker voor de aardolie-producten die door de restrictie- en contingenteringsmaatregelen niet geraakt worden. De devaluatie verleent tot op zekere hoogte het karakter van kunstmatigheid aan het karakter der huidige opleving. Een verdere beschouwing der exportcijfers doet andere ongezonde elementen naar voren springen. De opleving is gelijk noch algemeen! De conjunctuur-verbetering concentreert zich voornamelijk op de z.g. oorlogsgrondstoffen, waarbij aardolie, tin, rubber en copra de voornaamste vormen. De export-toename der consumptie-producten, als suiker, koffie, thee en tabak treedt niet zo sterk naar voren. Wat betreft suiker, koffie en peper vertoonde 1936 zelfs een kleine teruggang vergeleken bij 1935; terwijl de suiker, in de jaren van vóór de crisis, het hoofdproduct van Indonesia is geweest, bekleedde zij in het afgelopen jaar nog slechts de zesde plaats in de exportreeks. Weliswaar wordt thans de hoop gevestigd op de nieuwe internationale suikerconventie, die aan Java de grootste basisquota heeft toegewezen, n.l. 1.050.000 ton, doch als gevolg van de vele haken en ogen, die zich straks bij de praktische uitvoering van deze regeling zullen voordoen, staan wij sceptisch tegenover deze verwachtingen. In elk geval kan de Java-suiker-industrie nooit meer haar oude positie hernemen. De drastische beperking van de Java-productie bracht immers de oogst van 1935 op plm. 500.000 ton, tegen 1.396.000 in 1933¹⁾, terwijl de suiker-industrie in 1930 bijna 3.000.000 ton produceerde!²⁾ Het „saneringsproces” zette zich in 1936 onder de werking der Suikervergangersregeling 1937—1939 nog steeds ongeremd voort. Van de 178 ondernemingen hebben opnieuw 16 het bedrijf definitief gestaakt, terwijl er ongetwijfeld nog meer zullen volgen³⁾. Alleen door deze gedwongen restrictie is het mogelijk geweest de suiker-voorraad op Java op ult. 1936 op 611.000 ton te reduceren tegen een voorraad van 1.177.000 ton ult. 1935, al moet men toegeven, dat de verkoop van de Nivas zich langzamerhand hersteld heeft. In 1936 was de uitvoer echter nog altijd kleiner dan in 1935!⁴⁾ Ondanks de „hoopvolle perspectieven” van de suikerconventie heeft de Ind. Regering de oogst van 1937 opnieuw lager vastgesteld. Om de winstmarge der suikerindustrie te red-

1) „Indisch Verslag” 1935.

2) „Indisch Verslag” 1936 deel II, Statistisch Jaaroverzicht v. N.-I. over '35.

3) „Het Algem. Handelsblad” 12—5—'37.

4) Econ. en Sociale Kroniek” Juni 1937.

den werkt men niet alleen met loondruk, maar ook met een tot het uiterste opgedreven rationalisatie. Zo was de gemiddelde opbrengst van 1934 169,5 quintal per Ha., tegen 157,4 q/ha. in 1933. Het loonelement en de grondhuur-factor, welke de voornaamste bronnen voor het volksinkomen vormen worden door deze saneringsmethode van de ondernemers tot een minimum teruggebracht.

Voor de beoordeling van de huidige opleving en haar betekenis voor de massa der bevolking, doet men verstandig zich niet blind te staren op de gunstige handelsbalans.

In uitstekende conditie verkeren thans de mijnbouwproducten, o.a. aardolie, tin en goud. Deze ondernemingen zwelgen in miljoenen-winsten en keren „zeer bevredigende dividenden” uit. De Mijnbouw Maatschappij Simau b.v. keerde voor 1936 een dividend van 60% uit! Het Banka-tinbedrijf noteerde een bedrijfswinst van f 19.5456.196 over 1936. Uit de aard der exploitatie zelf kan men hieraan echter geen overwegende invloed voor de volkshuishouding toekennen. Want de conjunctuurvoordelen in deze branche van de Indische industrie vallen voor het grootste deel de buitenlandse aandeelhouders in de schoot.

Wat de rubber-uitvoer betreft, inderdaad maakte dit product niet minder dan 23% van de totale Indische uitvoer uit. Maar door de averechtse rubberpolitiek van de Regering wordt de exportquota van de bevolkingsrubber tot een relatief en absoluut onbevredigend aandeel gereduceerd. Deze toestand is zeer bedenkelijk, omdat de rubber-uitvoer voor de bevolking de enige mogelijkheid van betekenis is tot vermeerdering van haar inkomen en vermogen. Het is de wijze van productie bij de bevolkingsrubber (het z.g. loontap- en gezinstapsysteem!), die de opbrengst direct onder de bevolking in de rubberstreken brengt. Wanneer er sprake is van welvaartsverschijnselen bij de Indonesische bevolking, dan is het alleen in de rubberstreken. De heer Tergast, die deze gebieden bezocht heeft noemde in zijn rapport tekenen van welvaart, als betere kleding, zeer druk passar-bezoek, opgewekte stemming, levendig autobusverkeer, het openen van nieuwe zaken enz. enz. Het is zeer te betwijfelen of zulke verschijnselen in de mijn- en olie-streken of in de suikerlanden aan te treffen zijn. De berichten over de situatie van de Inheemsen landbouw zijn hoogst onbevredigend, en de gesignaleerde massa-vergiftigingen op Java, voor de beoordeling van de Indonesische toestand van het grootste belang, zijn niet bepaald geruststellend.

En daarom willen wij de conclusie die men thans zo kwistig onder het Nederlandse publiek colporteert niet aanvaarden, dat de terugkerende bloei van de Indische cultures gepaard zou gaan aan herstelde welvaart van het Indonesische volk. Wie de koloniale verhoudingen beter kent onthoudt zich wel van zulke hoera-stemmingen.

Wordt thans door de Regering de mogelijkheid tot verhoging van het volksinkomen en daardoor tevens tot vorming van

reserves door een funeste rubberpolitiek reeds ten zeerste beperkt¹⁾, er is nog een ander element in deze opleving, dat ons voor haar perspectieven tot scepticisme maant. Ondanks de zo gunstige winst-saldo's en ruime dividend-uitkeringen treedt in de loonsituatie van de Inlandse werknemers nog steeds geen verandering in. Dat de arbeiders „zich in de crisis voorbeeldig hebben geschikt in de nood der bedrijven waarin zij werken” is een erkenning, die de betrokkenen geen voordeel brengt. In hun belang zou het zijn, als men thans de zo zeer aangeprezen „aanpassingskwaliteiten” ruimschoots beloonde!

De ondernemers vertonen echter de neiging om de gedwongen „welwillendheid” der arbeiders geheel te vergeten en van de thans door „uiterste aanpassing” bereikte resultaten alleen voor zichzelf te profiteren. De winst probeert men te verbergen door ruime reservering en buitengewone afschrijvingen, en vaak zelfs gaat men over tot „dekking” van z.g. in de crisisjaren geleden „nominale verliezen”. Ondanks deze boekhoudkundige kunstgrepen kan menige onderneming nog hoge dividenden uitkeren! Maar verademing voor de werknemers komt er niet. De verwachting, dat het verhoogde revenu der bedrijven een herstel der lonen en salarissen tot gevolg zou hebben, wordt in het algemeen niet bevredigd.

Terwijl de Koninklijke Paketvaart Maatschappij b.v. in 1936, als gevolg van haar monopolistische positie en schandelijk hoge tarieven, een exploitatie-saldo van niet minder dan f 7.732.784 boekte doet de directie niets om de treurige loons- en arbeidsvoorwaarden van haar personeel te verbeteren. (16-urige werkdag, vaak zonder rustdagen, met gemiddeld 100 werkuren per week!) De economische actie van het personeel is met harde maatregelen beantwoord met ondersteuning van de staat. In dit opzicht staat de K.P.M. niet alleen. Het hoofd van de Indische Arbeidsinspectie H. J. Top publiceerde in het „Bataviasche Nieuwsblad” van 24 April 1937 het resultaat van zijn onderzoek naar de lonen op niet minder dan 221 ondernemingen. En wat heeft de opleving de Inheemse arbeiders gebracht? In 39 ondernemingen bedraagt het gemiddelde loon voor volwassenen tussen 4½ en 7½ ct. per dag. In 66 ondernemingen schommelt het dagloon tussen 7½ ct. en 10 ct., in 51 ondernemingen tussen 10 ct. en 12½ ct., in 34 tussen 12½ en 15 cent, in 21 tussen 15 en 17½ ct., terwijl in slechts 10 ondernemingen het loon 17½ ct. en hoger bedraagt. Zie hier enkele treffende cijfers. Het betreft de lonen in de thee- en rubber-cultuur, ondanks de sterke stijging van thee- en rubberprijs! In de inheemse landbouw en rubber-cultuur bedraagt het koelieloon 30 ct., in de buitengewesten zelfs tot f 1 en f 1,25 zoals in de rubberstreken!²⁾

De indruk ontstaat, dat de buitenlandse ondernemers in Indone-

1) Zie hierover mijn artikel „Rubber” in het Mei-nummer van „P. en C.”

2) Ir. G. W. C. Tergast, Hoofdambt. in de commissie der individuele restrictie in Nwe Rott. 11—5—37.

sia de opleving te baat nemen om het uitvoeroverschot van de handelsbalans tot de laatste cent uit het land weg te slepen. Hierdoor accumuleert het vermogen buiten de grenzen van Indonesia en herstelt het land zelf niet van zijn financiële en economische uitputting. Ook de Nederlands-Indische regering volgt deze politiek. Nu de Indische middelen grote verwachtingen gaan wekken, wordt de gunstige gelegenheid niet benut om nieuwe economische bronnen aan te boren — dit laat men liever aan buitenlandse concessiejagers over, die de exploitatie-winsten wegslepen naar elders! — ter verruiming van de werkgelegenheid ten behoeve van de nog steeds nijpende werkloosheid der ongeregistreerde millioenen, het wordt niet benut om de lonen en salarissen van de laag betaalde arbeiders en ambtenaren te herstellen, neen, de komende begroting van 1938 voorziet dadelijk de uitgave voor rente- en schuldaflossing en voor de defensie, van talrijke millioenen guldens.

Leveren al deze elementen reeds voldoende redenen tot bezorgdheid ten aanzien van de stabiliteit, de waarde en de betekenis van de huidige opleving voor het Indonesische volk, een ander gevaarlijke tendens zien wij in de machtsverschuiving binnen het imperialistische kamp zelf, in de richting van de versterkte invloed der „ordenaars“, een verschuiving, die niet zonder invloed zal zijn op de koloniale koers van de Nederlandse regering. De gedachte der „imperiale zelfvoorziening“ kan zich in de naaste toekomst wel eens sterker laten gelden, hetgeen ernstig doet vrezen, dat de Nederlandse Regering onder het motto van „Actieve handelspolitiek“ de Indische belangen nog meer dan tot dusver het geval is, ondergeschikt zal maken aan de belangen van de „moederlandse industrie“.

Hoe gunstig de economische en financiële cijfers voor Indonesia er op het ogenblik ook mogen uitzien, voor ons blijft de situatie nu en in de allernaaste toekomst even gevaarlijk en bedenkelijk. En de eigen bevolking van Indonesia heeft van die opleving zo goed als in het geheel niet geprofiteerd.

KAPITAAL EN KAPITAALVLUCHT

C. VAN DEN BERG

Het vraagstuk van de kapitaalvlucht neemt een grote plaats in bij de moeilijkheden waarmede het Franse volksfront heeft te kampen. Moeilijkheden die in hoofdzaak worden veroorzaakt door openlijk en bedekt, bewust en onbewust verzet van de zijde van het kapitaal.

Om het vraagstuk van de kapitaalvlucht en zijn consequenties te begrijpen, moeten wij in de eerste plaats weten wat kapitaal is. Hierbij is het nodig ons duidelijk bewust te zijn van welk standpunt uit wij deze vraag stellen, n.l. vanuit het standpunt

van de enkele kapitaalbezitter of vanuit het standpunt der gehele maatschappij, b.v. van een bepaald land.

Van het standpunt van de enkele kapitaalbezitter kan men alles wat hem een inkomen verschaft, onafhankelijk van zijn arbeid, zijn kapitaal noemen. Als wij zeggen, dat ons hele kapitaal bestaat uit 10 guldens, waarmede wij onze huishuur en de bakker moeten gaan betalen, dan is dit — wetenschappelijk gesproken — niet juist, want deze f 10 verschaffen ons geen inkomen. Als wij deze f 10 naar de spaarbank brengen, dan zijn deze inderdaad kapitaal, want zij geven ons rente. Als een kapitalist voor f 1000 een auto koopt voor zijn genoegen, is noch deze f 1000 noch deze auto kapitaal. Als hij er een aandeel voor koopt in de één of andere onderneming of deze f 1000 tegen rente uitleent, zijn zij wel kapitaal. Als een chauffeur voor f 1000, die hij geerfd heeft, een taxi koopt om daar zelf mede te gaan rijden, dan is dit geen kapitaal, want deze f 1000 — of de daarvoor gekochte auto — geven hem geen inkomen afgescheiden van zijn arbeid. Als echter een taxi-onderneming voor f 1000 een wagen meer koopt en deze door een chauffeur in loondienst laat rijden of deze verhuurt aan een chauffeur om daar voor eigen rekening mede te rijden, dan zijn deze f 1000 en deze auto kapitaal, want zij verschaffen hun eigenaar — de ondernemer of de aandeelhouders inkomen afgescheiden van zijn arbeid.

Maatschappelijk gezien is alles wat persoonlijk kapitaal is, niet altijd kapitaal. Geld werpt wel vruchten af (zoals dat mooi heet) als het wordt uitgeleend, maar al het geld bij elkaar heeft niet de eigenschap zich te kunnen vermeerderen. Wel echter kunnen de productiemiddelen, die ervoor gekocht worden onder bepaalde omstandigheden mede helpen goederen voort te brengen — dus het maatschappelijk inkomen helpen voortbrengen — n.l. als er met deze productiemiddelen gewerkt wordt.

Maatschappelijk gezien is dus geld geen kapitaal, maar bestaat dit uit productiemiddelen: machines, fabrieken, transportmiddelen, enz., enz.

Het maatschappelijk kapitaal wordt gevormd door het productie-apparaat in zijn volle omvang.

Het persoonlijk kapitaal wordt gevormd door alle bezit dat zijn bezitter een inkomen verschaft afgescheiden van zijn arbeid. Het omvat dus behalve de fabriek en de productiemiddelen van de afzonderlijke ondernemer, de koopwaren van de koopman en de huizen van de huizenbezitter, ook de aandelen, obligaties, hypotheek, kortom de eigendomsbewijzen van productiemiddelen in het bezit van anderen of in het gemeenschappelijk bezit van verschillende kapitalisten, (de naamloze vennootschappen) welke soms over de gehele wereld verspreid zijn, en het geld, dat bestemd is om in deze productiemiddelen of waardepapieren te worden belegd.

Met deze onderscheiding tussen maatschappelijk en persoonlijk kapitaal hebben wij echter nog geen volledig inzicht in het wezen van het kapitaal verkregen.

Het maatschappelijk kapitaal — het gezamenlijke productie-apparaat — werpt vruchten af als er mede gewerkt wordt. Het persoonlijk kapitaal levert zijn bezitter een inkomen af gescheiden van zijn arbeid. Maatschappelijk kan het kapitaal dus slechts als kapitaal fungeren als er mede gewerkt wordt. Persoonlijk is bezit slechts kapitaal als het niet dient als arbeidsmiddel van zijn eigenaar.

Wat betekent deze schijnbare tegenspraak? Dat het kapitaal voor zijn bezitter een middel is tot toeëigening van een deel van het resultaat van de arbeid van anderen!¹⁾

In een maatschappij, waarin de arbeiders niet beschikken over de productiemiddelen zonder welke elke voortbrenging praktisch (onmogelijk is en deze in handen zijn van de bezittende klasse, de kapitalisten, vormt het kapitaal dezer laatsten het middel om zich een deel van het arbeidsproduct van de arbeidende klasse toe te eigenen.

Marx heeft het wezen van het kapitaal duidelijk bloot gelegd en beschreven. Hij wees er in de eerste plaats op, dat de productiemiddelen niet steeds kapitaal zijn geweest en dit niet onder alle omstandigheden zijn.

„Kapitaal is geen ding, maar een maatschappelijke, tot een bepaalde historische maatschappijvorm behorende productieverhouding... welke de dingen een bepaald maatschappelijk karakter verleent“.²⁾

Zo komt het dat het geld en de goederen — zoals wij reeds zagen — niet altijd, maar slechts onder bepaalde omstandigheden kapitaal zijn en dat bovendien deze omstandigheden zich slechts voor kunnen doen onder een bepaalde maatschappelijke verhouding, als het bezit van bepaalde goederen (of rechten op deze goederen) de mogelijkheid geeft tot toeëigening van het resultaat van de arbeid van anderen. De voorwaarden hiervoor zijn: privaatzit van de productiemiddelen en bezitloosheid van de arbeidersklasse.

Een goed begrip van het kapitaal is nodig om het verschijnsel van de kapitaalvlucht te kunnen begrijpen. Het verschil tussen persoonlijk en maatschappelijk kapitaal is daarbij van belang.

Het is nu duidelijk dat het maatschappelijk kapitaal, dat de werkelijke rijkdom van het land uitmaakt, niet vluchten kan. Fabrieken en machines kan men niet in grote omvang over de grens brengen en zelfs de eventueel in het buitenland aanwezige eigendomsrechten op deze productiemiddelen zijn waardeloos op het moment, dat de uitvoer van de daarmee verbonden in-

¹⁾ Wie hierover meer wil weten zie: Karl Marx: „Loon, Prijs en Winst“ over de waarde- en meerwaardetheorie van het Marxisme en Karl Marx „Das Kapital“ I 5tes Kapitel of de nederlandse vertaling „Het Kapitaal“ I 5de hoofdstuk.

²⁾ Karl Marx „Das Kapital“ III/2, 48ste Kapitel (blz. 867—68 van de uitgave van het Marx-Engels-Lenin-Instituut).

komsten verboden wordt. Hoogstens zouden de bezitters deze productiemiddelen aan onteigening kunnen onttrekken door vernietiging, zoals dit in revolutionnaire situaties ook wel is gebeurd.

Wat in Frankrijk geschiedt, is echter wat anders, n.l. vlucht van het persoonlijk kapitaal. Deze kapitaalvlucht kan verschillende oorzaken hebben en op verschillende wijze plaats vinden.

Oorzaak kan zijn: het onttrekken van kapitaal aan opgelegde of verwachte belastingen, vrees voor inbeslagneming van het vermogen of heffing op het vermogen, vrees voor waardedaling (devaluatie) van het geld en onmogelijkheid tot lonende toepassing in het land zelf.

In het laatste geval zullen de kapitalisten hun geld in het buitenland beleggen, dus feitelijk in het buitenland tot kapitaal maken, of wel het tijdelijk ongebruikt laten liggen. Indien dit gepaard gaat met verkoop van effecten (bezitsrechten op productiemiddelen) wordt wel gesproken van „binnenlandse kapitaalvlucht”, d.w.z. vlucht uit de vruchtbare kapitaalvorm van het bezit in de onvruchtbare geldvorm. Ingeval men het geld slechts ongebruikt laat liggen of de productiemiddelen ongebruikt laat staan (dit gaat vaak samen, want gebruik van de productiemiddelen vereist uitgaven voor grondstoffen, arbeidsloon, enz.), spreekt men wel van staking van het kapitaal. Ook het beleggen van kapitaal in het buitenland uit geen andere overweging dan de wens naar hogere opbrengst wordt onder normale omstandigheden, als dit geen massale omvang aanneemt, meestal geen kapitaalvlucht genoemd.

De reden welke tot werkelijke kapitaalvlucht aanleiding zijn, kunnen wij samenvatten als wantrouwen en sabotage.

Wantrouwen in de veiligheid, hetzij wat betreft te verwachten lasten of beperkende maatregelen als „nationalisatie” of „socialisatie” van bepaalde bedrijfstakken door gedwongen overname van de aandelen door de staat, hetzij wat betreft de waarde- vastheid van het geld.

Sabotage om door kapitaalvlucht de regering bewust tegen te werken en in een bepaalde richting te dwingen.

Zo hebben de Spaanse kapitalisten na de overwinning van het Volksfront bij de verkiezingen op 16 Februari 1936 als onderdeel van hun economische sabotage vele miljoenen pesetas uit Spanje doen vloeien naar buitenlandse banken. Zo wilden ze „bewijzen”, dat de democratische politiek van het volksfront Spanje naar de afgrond bracht. Zo hebben de Franse kapitalisten millarden uit het land doen vloeien, inplaats van deze ter beschikking te stellen van de binnenlandse volkshuishouding, om aan te tonen dat de politiek van het Franse volksfront lijnrecht naar de ineenstorting moest leiden.

Het kapitaal „vlucht” dus, d.w.z. de kapitalisten beleggen hun geld in het buitenland, bij banken of in buitenlandse effecten: aandelen of obligaties van buitenlandse ondernemingen, buitenlandse leningen, enz., welke dan weer, al naar vertrouwen of

vrees dit ingeeft in het binnenland of in het buitenland kunnen worden bewaard. Bewaring in het buitenland van binnenlandse effecten heeft, zoals wij reeds zagen, als kapitaalvlucht weinig zin. Indien de eigendomsbewijzen van buitenlands bezit in het eigen land worden bewaard zouden zij nog in beslag kunnen worden genomen, in het andere geval kan hoogstens de eigenaar door strafmaatregelen tot het terugbrengen van het kapitaal worden gedwongen.

Welk nadeel kunnen deze vormen van kapitaalvlucht voor het land hebben, nu wij gezien hebben, dat zij het aanwezige maatschappelijk kapitaal — het productieapparaat — niet kunnen aantasten?

In de eerste plaats betekent deze kapitaalvlucht tegelijkertijd een rem voor verdere normale ontwikkeling van het kapitalistisch productieapparaat — dus van het maatschappelijk kapitaal — doordat het geld dat het land verlaat niet in het binnenland in nieuwe productiemiddelen — nieuw kapitaal — wordt omgezet en een vermindering van de binnenlandse koopkracht door de zelfde oorzaak. Doordat geen nieuwe productiemiddelen op de binnenlandse markt worden gekocht, en geen nieuwe arbeiders worden aangesteld kan kapitaalvlucht herstel uit de crisis en vermindering van de werkloosheid tegenhouden.

De kapitalisten worden eigenaars (mede-eigenaars) van buitenlandse bedrijven en van buitenlandse schuldverplichtingen, waarvan hoogstens de inkomsten, voorzover deze niet in het buitenland worden belegd, in het binnenland voor aankoop van gebruiksgoederen — dus niet als kapitaal — worden besteed. Deze maatregel heeft niet alleen ten doel het kapitaal in veiligheid te brengen, maar ook hogere belastingen in het eigen land te ontgaan, of, indien deze ook de in het buitenland ondergebrachte kapitalen betreffen, in elk geval gemakkelijker te kunnen ontduiken.

Tevens wordt door de kapitaalvlucht de hoeveelheid geld, welke voor de behoefte van de staat beschikbaar is in de vorm van leningen sterk verminderd, zodat ook op deze wijze de moeilijkheden van de regering worden vergroot en de leuze van het volksfront „haal het geld waar het is — bij de rijken” steeds moeilijker is toe te passen, zodat men eerder zijn toevlucht tot op de volkswelvaart drukkende belastingen moet nemen. Wat natuurlijk precies de bedoeling is van de brave vaderlanders, die hun geld in het buitenland in veiligheid brachten.

Hiermede is de schade door de kapitaalvlucht echter nog niet geheel weergegeven. Integendeel! De voortdurende aankoop van buitenlandse waardepapieren doet op de wisselmarkt een evenredig aanbod van de eigen valuta (in Frankrijk dus van francs) en vraag naar vreemde valuta ontstaan, waarvoor geen tegenwicht aanwezig is. De kapitaalvlucht heeft hierdoor een waardedaling van de eigen valuta tengevolge, tenzij door de regering of namens deze door de circulatiebank of het egalisatiefonds wordt ingegrepen door aanbod van de gevraagde valuta

welke door afgifte van goud is verkregen. Dit ingrijpen heeft echter bij een voortdurende kapitaalvlucht een dusdanige goudafgifte tengevolge, dat Frankrijk hierdoor reeds voor de tweede maal tot devaluatie van de franc is moeten overgaan. De laatste keer is dit geschiedt in de vorm van een „zwevende“ franc, die echter alleen dan op het reeds verlaagde peil te handhaven zal zijn, indien aan verdere kapitaalvlucht werkelijk een einde kan worden gemaakt.

De kapitaalvlucht, welke practisch ongevaarlijk wordt op het moment waarop de arbeidersklasse zelf de macht in handen neemt, omdat op dat ogenblik de rol van het persoonlijk kapitaal is uitgespeeld, is vooral gevaarlijk in een situatie als die waarin Frankrijk op het ogenblik verkeert. Deze bedreigt vooral een regime, dat niet wil en kan overgaan tot resolute dwangmaatregelen tegenover de kapitalisten. Deze maatregelen passen niet in het kader van een gemengde burgerlijk-socialistische regering, die geen volledige breuk met het kapitaal wil, maar intengendeel op herstel van vertrouwen aanstuurt. De tegenspraak welke hierbij ontstaat tussen de nodige maatregelen tegen kapitaalvlucht en belastingontduiking en herstel van vertrouwen dat de kapitalisten zal bewegen hun kapitalen wederom terug te brengen, moet tot allerlei gemanoevreer en concessies aan het kapitaal, voeren. Intussen blijft het „vaderlandloze“ kapitaal, dat zijn geluk zoekt van Parijs naar New-York, van New-York naar Londen, van Londen naar Amsterdam en van Amsterdam naar Londen en New-York niet alleen een gevaar voor de landen die het verlaten heeft, maar tevens een belemmering voor herstel van stabiele verhoudingen op de internationale geld-, wissel- en kapitaalmarkt.

En het merkwaardige is daarbij, dat de eigenaars van deze vaderlandloze kapitalen meestal behoren tot de ijverigste nationalisten en chauvinisten in hun land, die niet moe worden de arbeidersbeweging als het grootste gevaar voor de nationale welvaart en elke poging tot verbetering van het lot van de grote massa der werkers — de werkelijke scheppers van het nationale kapitaal — als een stap op de weg naar de algehele ineenstorting uit te roepen. Om op die wijze ook anderen weer tot kapitaalvlucht aan te sporen.

De perscampagne tegen de sociale en economische politiek van het Franse volksfront, welke in Frankrijk en daarbuiten — ook in ons land — met grote felheid wordt gevoerd, moet ook in dit licht worden gezien. Naast een uiting van angst en onrust van het internationale kapitaal is deze onderdeel van een bewust streven om de politiek van het volksfront te saboteren en onmogelijk te maken en op deze wijze aan te sturen op een crisis, waarin de reactie haar slag zal kunnen slaan.

ABORTUS-VERBOD IN DE SOWJET-UNIE

E. KARMANOWA

Op 27 Juni 1936 werd in de Sowjet-Unie de wet aangenomen, die de abortus verbodt, en tegelijk, in onverbreekelijk verband daarmee, de uitbreiding van de steun aan kraamvrouwen, het verlenen van een staatstoelage aan grote gezinnen, het uitbreiden van het net van kraaminrichtingen, kindercrèches en kleuterscholen voorschreef.

Deze wet werd pas aangenomen, nadat zij eerst in een brede discussie, die in het gehele land op vergaderingen en in de pers gevoerd werd, maandenlang aan de orde was gesteld; het resultaat van deze discussie was, dat er in de wet verschillende verbeteringen en aanvullingen werden aangebracht.

Wat is nu, na een jaar, het resultaat van deze wet geweest, die ook buiten de Sowjet-Unie zoveel stof heeft doen opwaaaien, en tot uitgebreide en soms heftige discussie heeft geleid?

De pers van de Sowjet-Unie heeft hierover uiterst belangwekkende gegevens gepubliceerd. Wij citeren in de eerste plaats uit een artikel van de plaatsvervangend-volkscommissaris voor Gezondheidszorg, E. Karmanowa in de „Iswestja“, dat begint met een beschouwing over de positie der vrouw in de Sowjet-Unie:

(red.)

Tijdens het eerste en tweede vijfjarenplan kwamen er meer dan 1½ miljoen vrouwen in de zware industrie werken, ongeveer 400.000 in het bouwvak, 700.000 in de handel, in de restaurants en eetzaal, enz. enz.

Het aantal vrouwen, arbeidsters en andere werksters, die in de verschillende takken van de volkshuishouding werken, bedraagt meer dan 8 miljoen. In het dorp heeft een geweldige revolutie plaats gehad, die de situatie van de vrouw ook in de landbouw volkomen heeft veranderd. Voor de vrouw staan in de Sowjet-Unie alle wegen naar de wetenschap en de maatschappelijke arbeid open. Onder de studenten van onze universiteiten zijn 38% vrouwen, in de middelbare vakscholen 44%, op de arbeiders-faculteiten 36,6% (volgens de gegevens van 1935).

In de kapitalistische landen bedraagt het percentage vrouwen onder de artsen van 2% (Italië) tot 9% (Engeland), terwijl in de Sowjet-Unie van de 100.000 artsen de helft vrouwen zijn. Bij het onderwijs werken meer vrouwen dan mannen. In deze cijfers weerspiegelt zich duidelijk het feit, dat de vrouw in de Sowjet-Unie zowel politiek als economisch volledig vrij geworden is. De partij en de regering hebben moeder en kind steeds met bijzondere zorg omringd. Het moederschap wordt algemeen geëerd. Dat de deelname van de vrouw aan de productie geen beletsel vormt voor het moederschap, blijkt duidelijk uit de voortdurende stijging van het geboortecijfer. Vooral in de jaren 1935—1936 trad deze stijging zeer duidelijk aan het licht, waarbij tevens duidelijk bleek, dat het aantal abortussen afnam. Het jaar 1935 toonde reeds een vermindering van het aantal abortus-gevallen in vergelijking met 1934 van ruim 10%.

In dit jaar, waarbij de invloed van de wet over het verbod van

abortus zich ongetwijfeld doet gelden, zien wij weer een belangrijke stijging van het aantal geboorten. Hier volgen enige voorbeelden: in Moskou werden er in de eerste vijf maanden van 1936 30.170 kinderen geboren en in 1937 56.398; in Leningrad zijn de overeenkomstige getallen 21.978 en 39.789; in Bakoe 8.150 en 12.126; in Tasjkent 6.686 en 9.080.

Het decreet van 27 Juni 1936, dat de abortus verbiedt, beantwoordt aan de diepste belangen van de gezondheidszorg van de vrouw en de volksgezondheid in haar geheel. Dit verbod heeft niets gemeen met de wetten over het verbod van de abortus in de burgerlijke landen. Onder de voorwaarden van de kapitalistische uitbuiting van de werkende vrouw weerspiegelen de wetten over het verbod van de abortus slechts de huichelachtigheid van de heersende klassen. In ons land, waar geen uitbuiting bestaat, waar „de progressieve verhoging van de materiele welstand een wet van de maatschappelijke ontwikkeling is”, gaat het opheffen van de toelaatbaarheid van de abortus hand in hand met het bewuste streven van de Sowjet-vrouw om geen abortus meer toe te passen en deze wet gaat vergezeld van uitgebreide maatregelen van de staat, die de vrouwen een gezond en vreugdevol moederschap verzekeren. Reeds nu kan men constateren, welk een geweldig gunstige invloed het verbod van de abortus op de gezondheid van de vrouwen heeft. In de tweede helft van 1936 was het aantal abortus-gevallen in vergelijking met de eerste helft van dat jaar met meer dan 90% gedaald.

Maar men moet de ogen niet sluiten voor het feit, dat nog niet alle vrouwen de schadelijkheid en de ontoelaatbaarheid van de abortus hebben ingezien. De gevallen, waar vrouwen ondanks de wet toch abortus laten plegen vormen ook nu nog lang geen uitzondering. Gewoonlijk wordt de operatie door allerlei duistere personen verricht — door oude vrouwen en soms door iemand van het medisch personeel. De vrouwen, die zich op deze wijze laten verminken, komen gewoonlijk met ernstige en vaak ook met onherstelbare gevolgen voor hun gezondheid in het ziekenhuis terecht.

Helaas weten nog niet alle vrouwen, dat allerlei vrouwenziekten, voortijdige ouderdom en onvruchtbaarheid vaak het gevolg van abortus zijn. Er moet nog veel algemener bekendheid worden gegeven aan de schadelijkheid van de abortus, geen enkel abortus geval, dat in overtreding van de wet wordt gepleegd mag over het hoofd worden gezien en de schuldigen moeten ter verantwoording worden geroepen.

De sterke verhoging van het geboortecijfer en de bijna volledige likwidatie van de abortus-gevallen is dus het eerste resultaat van het decreet van 27 Juni 1936.

De bovenstaande gegevens zijn aan te vullen met een artikel van Dr. M. M. Levy in de „Sociale Landbouw”: (red.)

Reeds in 1935 was het aantal geboorten in vergelijking met '34 belangrijk gestegen, in sommige plaatsen met 40—50%. Tegelij-

kertijd verminderde het aantal abortus-gevallen met 10% in vergelijking met '34.

Ook in 1936 zien wij een verdere geboorte-toename.

Vergelijkt men de eerste 9 maanden van 1936, toen het verbod van abortus daarop nog geen invloed had, met dezelfde periode van 1935, dan zien wij, dat het aantal geboorten belangrijk is toegenomen. Deze toename bedraagt b.v. in de steden en de industrie-centra van het Kirow-gebied 19,7%, in het gebied van Iwanowo en Woronezj — 20%, in dat van Saratow — 25,5%, van Kolmin — 28,5%, in het Leningradse gebied (zonder Leningrad) — 29,4%, van Moskou (zonder Moskou) 30,6%, in het Westelijk gebied — 45,4%.

In het eerste kwartaal van 1937 zien wij een verdere stijging van het geboortecijfer, dat alle verwachtingen overtreft. Volgens niet volledige gegevens, was, in het eerste kwartaal van 1937 het aantal geboorten in de steden en op het platteland van de Sowjet-Unie 30% hoger dan in 1936.

Het geboortecijfer in de grote steden bedraagt ruim 40 op de duizend inwoners, wat veel meer is dan in de kapitalistische landen.

Ondanks de voorspellingen van de sceptici vergrootte zich het aantal illegale abortus-gevallen niet in een mate, die gevaar zou kunnen opleveren voor de toekomst. Het is voldoende er op te wijzen, dat in de grote centra, zoals Moskou en Leningrad, de vermeerdering van het aantal illegale abortus-gevallen tussen de 2 en 3% schommelt.

In haar artikel wijst Karmanowa er ook op, dat de uitvoering van het zeer grote program voor de bouw van nieuwe, en de uitbreiding van de bestaande kraaminrichtingen, kinder crèches en kleuterscholen, aanleiding geeft tot critiek. Zo lezen we verder: (red.)

De verschillende afdelingen van het Volkscommissariaat voor Gezondheid moesten voor 15 December 1936 meer dan 2000 verschillende gebouwen, die tezamen 10 Millioen kubieke meter zouden beslaan gebouwd hebben. Maar zij bleken niet voorbereid voor zulke grote bouwplannen en verstonden het niet, om deze belangrijke uitbreiding als een grote politieke taak te beschouwen. De voorbereidingen sleepten zich bijna tot October voort en daardoor kon het plan niet worden vervuld terwijl de bouwkosten veel hoger waren, dan men voorzien had. Als gevolg van dit alles waren er op 1 Januari 1937 slechts 350 van de in het plan opgenomen gebouwen klaar en op 1 Juni van dit jaar waren er 626 chrèches, 242 kraamhuizen en 74 melkkeukens in gebruik genomen. De overige gebouwen zijn gemiddeld voor 90% gereed.

Het langzame tempo van de bouw bij de kraaminrichtingen bij de geweldige toename van het aantal geboorten hebben in de steden een buitengewoon moeilijke situatie geschapen en eisten ingrijpende maatregelen.

De Raad van Volkscommissarissen van de Sowjet-Unie heeft op 5 Maart 1937 een besluit genomen om de kraaminrichtingen

verder uit te breiden door middel van het in gebruik nemen van 17.400 extra-bedden in tijdelijk daarvoor ingerichte zalen. Volgens de nog niet volledige gegevens waarover het volkscommissariaat beschikt, zijn er thans reeds 12.000 van deze bedden in gebruik genomen. Deze extra-kraambedden in de tijdelijk ingerichte gebouwen hebben de gespannen toestand belangrijk verlicht. Maar daarmee mag men zich natuurlijk in geen geval vergenoegen.

Veel beter ging het uitbreiden van het aantal kraambedden in de dorpen. Het plan voor de uitbreiding van de kraaminrichtingen in de kolchozen werd vervuld.

Eén van de prachtige bewijzen van de zorg, die men in de Sowjet-Unie voor de vrouwen en moeders heeft is de massale toepassing van de pijnloze bevalling. In Leningrad en het omliggende gebied bedraagt het aantal pijnloze bevallingen 63.000. In het gebied van Swerdlowsk 50.000; in het gebied van Dnjepropetrowsk meer dan 20.000, enz.

De staat stelt ieder jaar meer middelen ter beschikking voor het onderhoud van de inrichtingen voor de gezondheid van moeder en kind. In dit jaar bedraagt de som geld, die in de begroting is uitgetrokken voor de kraaminrichtingen, crèches, consulatiebureaux, kinder-sanatoria en andere dergelijke instellingen meer dan 2000 miljoen roebel, tegen 250 miljoen in 1936.

De inrichting van de nieuw-gebouwde creches wordt door de industrie volgens standaard-modellen gemaakt. Maar in het algemeen staat het met het materiaal voor deze inrichtingen — beddegoed, kinderkleertjes, kinder-weegschalen, allerlei benodigdheden voor het kind, vooral gummi-voorwerpen (beddezeiltjes, spenen, enz.) nog steeds zeer slecht.

Een van de belangrijke en volkomen nieuwe maatregelen is de staatshulp aan de grote gezinnen. Volgens de laatste gegevens zijn er 300.000 moeders, die voor deze hulp in aanmerking komen en heeft men reeds 646 miljoen roebel uitbetaald.

De kindersterfte is in vergelijking met de tijd van voor de oorlog belangrijk verminderd, maar is toch onder de voorwaarden van ons land nog hoog. Ons land moet niet alleen het land zijn van het hoogste geboorte-cijfer, maar ook het land van het laagste cijfer van kindersterfte. Daarvoor is in de eerste plaats nodig het werk van onze consultatie-bureaux belangrijk uit te breiden. De feiten getuigen ervan, dat het sterfte-cijfer onder de kinderen, wier moeders de consultatie-bureaux bezoeken, belangrijk lager is, dan van hen, die de consultaties niet bezoeken. De consultatie-bureaux moeten veel energiever strijden voor de borstvoeding. Tegelijkertijd moeten wij een grote aandacht schenken aan de gegarandeerde zuiverheid van de speciale melk voor de kinderen. Ook moet het net van de kinderziekenhuizen nog belangrijk worden uitgebreid.

Het program van de maatregelen, waarin het decreet voorziet, is berekend op een reeks jaren. Om dit gehele program te vervullen is nog ontzaglijk veel werk nodig.

buitenlands overzicht

HOE STAAT HET IN DUITSLAND

WALTER ULBRICHT

Toen Hitler aan de macht kwam, was het dieptepunt van de economische crisis reeds overschreden. Door dictatoriaal gebruik te maken van alle reserves in het land voor een bewapeningsconjunctuur en door te profiteren van de economische opleving, die inzette, en de daarmee gepaard gaande vermindering der werkloosheid, goochelde Hitler aan de grote massa een werkelijke economische opleving voor.

Nu, na vier jaren Hitlerdictatuur blijkt steeds duidelijker, dat het Duitse fascisme, vergeleken bij de economisch verbeterde toestand in de meeste kapitalistische landen, bijzondere hinderpalen voor de ontwikkeling van het economische leven in het kapitalistische Duitsland in het leven roept.

Het heeft de goudvoorraad, de grondstoffen en levensmiddelen voorraden, de hoge inleggelden der spaarbanken en verzekeringsinstellingen der raden van arbeid en massa-organisaties verkwist ten einde z'n oorlogsvoorbereiding onder het mom van werkverschaffing te kunnen uitvoeren.

In 1936 bedraagt de Duitse export nog slechts de helft van 1929. De algehele oorlogseconomie en politiek vormen een beslissende rem voor de export-ontwikkeling. De schulden der Hitler-regering zijn in die 4 jaar met plm. 20 milliard gestegen. De ontwikkeling van de binnenlandse markt wordt door de daling der koopkracht van de massa verhinderd.

In de landbouw, waar Hitler het voorzien in eigen behoefte van Duitsland tot stand wilde brengen, is het resultaat: voedselcrisis.

Het gezamenlijke landbouwooppervlak verminderde van 29.368.000 Hectare in 1931—'33 tot 28.447.000 in 1936. De hoeveelheid melk en het gewicht van het slachtvee verminderden, en de veestapel loopt verder terug. Tegelijkertijd daalde de invoer van levensmiddelen tegenover 1925 met 50 pCt. hoewel op 't ogenblik 4½ miljoen mensen méér in Duitsland leven.

Hun markante uitdrukking vinden de economische moeilijkheden van het fascistische Duitsland in de invoering van vet-kaarten, één gerechten-maaltijd en, in het vleesloze eten, het toenemen-de hamsteren van de stedelingen op het land, in de slechte kwaliteit kleding, die meer en meer uit surrogaatstoffen gemaakt wordt, en het inzamelen van koperen-, nikkelen-voorwerpen en voden door S.A. en Hitlerjeugd. De bevolking vergelijkt de toestand steeds weer met de nood van de oorlogstijd van 1914—1918.

Al deze feiten tonen aan, dat hoe meer het Duitse fascisme de economische en financiële krachten van het land in het belang van z'n oorlogspolitiek verkwanselt, en de verbruikskracht der massa's beperkt, des te groter worden de economische moeilijkheden van het Hitlerfascisme.

Terwijl in andere niet-fascistische landen in verband met de opleving de verbruikskracht der massa's door de strijd der arbeiders langzaam stijgt en in de eerste plaats in Frankrijk, dank zij 't volksfront, de lonen verhoogd, en de lasten voor de boer en de middenstander verminderd werden, wordt in Hitler-Duitsland de hele staatsmacht aangewend om loonsverhogingen te verhinderen, teneinde grotere sommen voor de oorlogsvoorbereiding te hebben.

Weliswaar leidde het gebrek aan vakarbeiders individueel tot loonsverbetering: deze komt echter slechts een kleine laag ten goede.

In de meeste industrieën nam de uitbuiting door overwerk en overgang op de tienurendag verder toe.

Tegelijkertijd wordt in de industrie voor massa verbruik slechts een deel van de week gewerkt. In de provincie zijn de lonen nog meer verlaagd; bij de landarbeiders ongeveer met 12 pCt. bij gelijktijdige vermindering van het loon in natura.

Samenvattend kan men zeggen: de lonen der best betaalden onder de vaklieden zijn gestegen (plm. 2.000.000). Het grondloon der overige vaklieden (3.000.000) is gelijk gebleven, maar het reële loon verminderde; de prestatie werd opgeschroefd, en de werktijd verlengd. De lonen der overige 11.000.000 zijn verlaagd.

Daarbij moet men bedenken, dat een vergaande differentiatie van de lonen plaats vond, en dat de nationaal-socialistisch beïnvloede arbeiders meestal onder dezelfde voorwaarden als de overigen leven.

De ontevredenheid der arbeiders groeit. Op de meest verschillende wijzen eisen zij loonsverhoging, keren zich tegen de vele kortingen, vragen, waar dan toch dat toegezegde „rechtvaardige“ loon blijft, vergelijken de slechte beloningen met de groeiende kapitalistische winsten en streven er naar, meer bewegingsvrijheid te krijgen, om hun looneisen door te zetten.

De boeren zijn er niet beter aan toe dan de arbeiders. Het landbouwbedrijf wordt door verplichte lage prijzen, verhoogde afdrachten en belastingen en door de leverdwang geplunderd.

De middenstand, die in de aanvang door de algemene opleving en de gedeeltelijke koopkrachtverhoging door verminderde werkloosheid enig voordeel had, lijdt nu onder de algemene prijsstijging.

Het zijn vooral de middengroepen, die verontwaardigd zijn over de verhoging van belastingen en afdrachten, die ten behoeve van het grootkapitaal toegepast werden.

De belastingheffing bedroeg in 1929—'30, 12 pCt. van het volksinkomen, in 1935—'36, 17 pCt.

Op deze manier worden alle volkslagen, — met uitzondering van de grootkapitalisten, de grootgrondbezitters, een bevoorrechte groe pvan grote boeren en de fascistische bureaucratie, — steeds gevoeliger door de lasten der oorlogspolitiek getroffen. Dat is eveneens de oorzaak van de groeiende oppositie ook onder de nationaal-socialistische massa's.

Ter voorbereiding van de oorlog en doordat de binnenlandse moeilijkheden en de ontevredenheid groeien, versterkt het fascisme nu de dwang en terreur tegen veel bredere lagen van de arbeiders, de boeren en van het klein burgerdom, van de S.A.-mannen en de lagere functionarissen van de fascistische massa-organisaties. De bedrijven worden steeds meer gemilitariseerd, de ploegen opnieuw samengesteld, zodat de N.S.B.O. leden en de uit de militaire dienst ontslagen soldaten de kern vormen.

De invoering van het „arbeidsboek”, het verbod voor de vakarbeiders om van bedrijf te wisselen, het verbod van de verkiezingen van vertrouwensmannen, het heronderzoek naar het verleden van de functionarissen der massa-organisaties en het ontslag van antifascisten uit de bewapenings-bedrijven, dat alles toont aan, welke moeite het fascisme zich geeft om preventieve maatregelen te nemen om de tegenstand van het volk tegen zijn oorlogspolitiek in de kiem te smoren.

Het Duitse fascisme stoot ook op toenemende moeilijkheden en tegenstand bij zijn internationale veroveringspolitiek, die bijzonder uitdagend op de Nürnberger partijdag naar voren werd gebracht en die reeds onmiddellijk tot hoogst gevaarlijke en kostbare oorlogsavonturen, zoals de interventie in Spanje, heeft geleid.

Terwijl het Hitlerfascisme een toenemende oorlogspolitiek voert en het land naar een oorlogskatastrofe drijft, wil de grote meerderheid van het Duitse volk de oorlog niet: het wil de vrede. Het wil niet meer lijden onder de ondragelijke bewapeningslasten. Daarom ligt hier de diepste tegenstelling, de Achilleshiel van de gehele fascistische dictatuur.

Het wordt steeds duidelijker, dat de politiek van Hitler het Duitse volk naar de oorlog voert, daarmee stelt zij voor het Duitse volk de vraag, wat dan het lot van Duitsland zal zijn. Deze politiek kan slechts met een nederlaag eindigen en de Duitse natie in het verschrikkelijkste ongeluk storten. Daarom is de strijd voor de vrede, tegen de oorlogseconomie, tegen de veroveringspolitiek, tegen de interventie in Spanje datgene, wat alle lagen van het Duitse volk, met uitzondering van de directe winstmakers van de oorlogspolitiek, kan en moet verenigen. Arbeiders, ambten, boeren, ambachtslieden en kleine handelaren, de intellectuelen en zelfs delen der bourgeoisie zijn heden reeds slachtoffers en bedrogenen van de oorlogspolitiek van Hitler. Zij alle moeten zich aaneensluiten om het vreselijke onheil af te wenden. Dit beslissende inzicht is nog niet het algemeen eigendom van de Duitse communisten en anti-fascisten geworden. De strijd om de vrede is nog niet het kernvraagstuk, waarmee alle ne-

ven-vraagstukken, als de strijd tegen de fascistische volkeren-ophitsing, tegen de bewapeningslasten en de oorlogswinstmakers, de strijd voor hogere lonen, tegen terreur en dwangmaatregelen, worden verbonden.

Nog heden zijn sterke stemmingen aanwezig, dat onder de huidige omstandigheden geen massa-beweging, geen succesvolle massa-arbeid en massa-politiek van de antifascisten in Duitsland mogelijk is en dat men slechts passief heeft af te wachten tot Hitler de oorlog in Europa begint, die automatisch tot de val van het Hitler-regime zal voeren. Zulke stemmingen zijn schadelijk, daar zij onder een radicaal masker de massa's passief houden en objectief de oorlogspolitiek van Hitler verlichten. Wanneer het niet tot bredere bewegingen gekomen is, dan is dat mede het gevolg van het sektarische onjuiste begrip in de rijen der K. D. P. en der antifascisten tegenover de nieuwe voorwaarden en de gewijzigde vormen van de klassenstrijd en van de antifascistische strijd; een onverstand dat zich uitdrukt in beperking van de illegale propaganda, veronachtzaming of afzien van de strijd om de dagelijkse belangen der massa's in de fascistische massa-organisaties, onvoldoende uitbuiting van de beloften op sociaal gebied der nazi's, alsmede vertraagde hergroepering der partijkrachten overeenkomstig de veranderde strijdvoorwaarden, en veelvuldig vasthouden aan oude vormen en methoden van organisatie.

Het komt er op aan, op een dusdanige wijze met argumenten te komen, dat de massa's de kommunisten aanhoren; het komt er op aan, aan te knopen aan de beloften der fascistie en de voornaamste stoot tegen de hogere lagen te voeren. Iedere communist moet als de beste helper in alle noden der werkers door zijn overtuigende opheldering over de weg en het doel van de strijd tegen het fascisme een werkelijk vertrouwenspersoon der massa's zijn.

Wat is in de laatste maanden in het gedrag der massa's in Duitsland veranderd? De massa's beginnen op nieuwe wijze te handelen, doordat zij binnen het raam van het fascistische regime in de fascistische massa-organisaties zelfs voor hun economische belangen en rechten opkomen.

De samenhang der arbeiders is gegroeid en er is een grotere activiteit bij het opkomen voor de dagelijkse economische belangen, bij het streven „er iets uit te halen“, waarbij de loonsverhogingen in Frankrijk, die het resultaat van de strijd der Franse arbeiders zijn, stimulerend werken. Bijv.:

In een groot mijnbedrijf, waar een kameraadschappelijke verhouding tussen arbeiders van diverse politieke richtingen bestaat, werden uit zes afdelingen bezwaarschriften over de wantoestanden in het bedrijf aan het Duitse Arbeidsfront gericht. Het D.A.F. liet een bedrijfsonderzoek instellen door vertegenwoordigers van het D.A.F.. De commissie ging in de schacht en ondervroeg de daar aan het werk zijnde arbeiders. In alle gevallen hielden de arbeiders hun bezwaren staande, ook de S.A.

mannen. Een „oude strijder“ van de S.A. verklaarde: „Ik ben geen kankeraar, ik ben nationaal-socialist; maar deze toestanden in het bedrijf kunnen niet geduld worden.“

Daarna vond een personeelsvergadering plaats, waar de directie zich zou rechtvaardigen. Er waren interrupties: „Pas op, wanneer iemand ontslagen wordt!“ De directie stemde toe, de wantoestanden uit de weg te ruimen en verklaarde, „dat niemand, die bezwaren had ingediend, gestraft werd“. De volgende dag konden twee S.A.-mannen niet aan het werk, daar de directie hun het betreden van het bedrijf had verboden. Daarop weigerden de kameraden in de mijn af te dalen en de twee S.A.-mannen moesten weer in dienst worden genomen. Het voorbeeld toont, dat de arbeiders gemeenschappelijk met gebruikmaking van legale middelen hun belangen kunnen verdedigen.

Alle verzetsbewegingen leren, dat zulke gedeeltelijke eisen bijna overal werden verwezenlijkt, waar aan de dagelijkse belangen aangeknoopt en de legale wegen om de eisen door te voeren, werden benut. Ook daar, waar de nationaal-socialistische aanhangers in de bedrijfsafdelingen een geringe minderheid zijn, was de eenheid der arbeiders met inbegrip van de meeste nationaal-socialistische werknemers en een groot deel van de D.A.F. functionarissen, de voorwaarde voor het succes. Het grootste deel der arbeiders, die wel anti-fascisten zijn, echter een afwachtende houding aannemen, is tegenwoordig slechts dan bereid gemeenschappelijk op te treden, wanneer de eisen een legaal karakter hebben en de gehele afdeling of het gehele personeel ervoor kan gewonnen worden.

Al deze ervaringen leren, dat het nodig is, teneinde de beslissende kracht, de arbeidersklasse in beweging te brengen, de eerste stap der massa's voor de verdediging der arbeidersbelangen in de eerste plaats in het D.A.F. te doen.

In de strijd om de dagelijkse belangen der arbeiders heeft zich tussen de communisten en sociaal-democraten in de bedrijven en ten dele ook reeds in de massa-organisaties een kameraadschappelijke verhouding van samenwerking ontwikkeld. Ook het steeds verder verduidelijken van de vraagstukken van de strijd om de democratische republiek en de vergelijking met de bittere ervaringen van de vroegere sociaal-democratische coalitiepolitiek in tegenstelling tot de successen van de volksfrontpolitiek in Frankrijk en Spanje hebben het tot stand komen van het eenheidsfront in verschillende bedrijven en plaatsen bevorderd. Tot nu toe bepaalde het eenheidsfront zich meest tot de overeenkomst tussen de communisten en de meest actieve sociaal-democratische kaders inzake illegale maatregelen ter bescherming tegen de Gestapo, hulp voor de families der gearresteerden en tot illegale verspreiding van vlugschriften. Slechts zelden werden de krachten daarop gericht om het initiatief der arbeidersmassa's voor hun naaste belangen en rechten in legale vormen tot bewegingen van tegenstand te vormen. Deze ver-

breiding van de inhoud van het eenheidsfront, de ontwikkeling van een politiek, die georiënteerd is op de gehele massa van arbeiders, zal ook het hoofdbestanddeel der sociaal-democratische kameraden, die heden niet aan de illegale arbeid deelnemen, tot actieve deelneming brengen. Heden zien wij reeds, dat ook de samenwerking met katholieke arbeiders zich hoofdzakelijk op legale basis ontwikkelt. Het bovengenoemde voorbeeld leert echter ook, hoe door het gemeenschappelijke initiatief van communisten en sociaal-democraten in het D.A.F. de nationaal-socialistische arbeiders beter voor de gemeenschappelijke strijd kunnen worden gewonnen.

In verband met de strijd om de economische belangen en rechten der arbeiders en voor de vrede staat ook het vraagstuk van de weder oprichting van een onafhankelijke vakbeweging. Men moet zich daarbij volledig oriënteren op het actief maken en het gemeenschappelijke handelen van de vroegere leden van de vrijë, christelijke en andere vakverenigingen in het D.A.F. Het samengaan van de actieve anti-fascistische vakverenigingskaders is van de grootste betekenis voor de organisatie van de massategenstand en van de stakingsbewegingen. Maar het vakverenigingswerk zelf is slechts op legale wijze mogelijk.

Daarom is de strijd voor de arbeidersbelangen in en door het Duitse Arbeidsfront de basis voor het scheppen van een onafhankelijke eenheids-vakbeweging als klasse-organisatie van de arbeiders.

De eenheid tegen Hitler kan echter niet slechts door de overeenstemming omtrent de eerste gedeeltelijke eisen bereikt worden. De vereniging van de krachten der arbeidersklasse met die der boeren, van de middenstand en van de aanhangers der democratie onder de burgerij, de vereniging van al die krachten in het Duitse volksfront kan slechts tot stand komen en tot de overwinning leiden, wanneer alle antifascistische krachten een gemeenschappelijk doel hebben. Dit doel is de democratische republiek. Dit doel verenigt in het huidige tijdperk de meest brede massa.

In Duitsland heeft het fascisme alle rechten van het volk en alle democratische instellingen gelijkwideerd, het heeft Duitsland eeuwen teruggeworpen. Daardoor zijn in Duitsland verschillende vraagstukken van de burgerlijk-democratische revolutie weer aan de orde. Er ontstaat en groeit in Duitsland een diep verlangen naar democratische vrijheid, dat de arbeiders, de boeren, de middenstand, de intellectuelen en gedeeltelijk ook kringen der burgerlijken aangrijpt. Bezield werd deze drang door de successen van het volksfront in Spanje en Frankrijk, vooral echter door de invoering op Stalin's initiatief, van de nieuwe grondwet in de Sowjet-Unie. Dit verlangen komt in de meest verschillende, dikwijls zeer primitieve vormen tot uitdrukking. De arbeiders willen hun mening zeggen, zij eisen, bij het vaststellen van de accoorden en de arbeidsovereenkomsten betrokken te worden, zij willen meer rechten als lid in het D.A.F. en in

andere organisaties en willen zelf vertrouwensmannen als „Blockwarte“ en „Amstwalter“ kiezen. In de gemeente eisen arbeiders openlijke verantwoording van financiën, het bijeenroepen van gemeenteraden en hebben in enige gevallen de afzetting van bijzonder gemene nazi-burgemeesters bereikt.

Het nieuwe verbod van de verkiezing van vertrouwensmannen bewijst, hoezeer het fascisme deze strijd vreest en dat het zich voor een groot deel op de eigen aanhangers niet meer verlaten kan.

Het is noodzakelijk, alle democratische pogingen, voor alles in de massa-organisaties te ontwikkelen, daar de leden tot gemeenschappelijk handelen te brengen, aan de bevelen der fascistische bevelvoerders tegenstand te bieden en zulke mannen in de leiding der organisaties te brengen, die het vertrouwen der leden hebben. Welke grote betekenis had bijv. het optreden van prof. Sauerburch op het congres van artsen te Dresden, waar hij onder ademloze spanning en stormachtige bijval aan de mening van alle vooruitstrevende wetenschappelijke mensen uitdrukking gaf, toen hij verklaarde:

„De hogeschool heeft het recht zelf te bepalen waar haar plaats is, ondanks alle pogingen om haar dit recht te ontfemen...“

„De nieuwe weg, die nu wordt aanbevolen, is geen weg.“

„Het wezen van de wetenschap en van de geleerden is innerlijke vrijheid.“

Is het niet eveneens karakteristiek, wanneer in het Duitse theater in Berlijn bij de opvoering van „Don Carlos“ van Schiller de roep: „geef vrijheid van gedachte“ door een stormachtig applaus wordt onderstreept? Ook de Duitse jeugd wil de vrije ontplooiing van haar krachten; zij verzet zich er tegen, dat de vurige geest van de jeugd door dril en kadavergehoorzaamheid wordt verstikt. Zij wil haar levenshoud zelf bepalen en beroept zich daarbij op het recht van de jonge generatie haar ideeën vrij te ontplooiën en de bestaande toestanden kritisch te beoordelen.

Dat is de grote taak van het Duitse volksfront, al deze vrijheidslievende bewegingen te bevorderen en te ondersteunen. De haat van Hitler tegen de democratie bevestigt slechts zijn vrees, dat de druk der volksmassa's naar meer recht tot gemeenschappelijk handelen en tot grote massa-strijd zal leiden. De fascistische tegenstander begrijpt zeer goed, dat de leuzen voor volksrechten, voor een democratische republiek, in het huidige tijdsgezicht de breedste massa's van het volk zullen verenigen.

In de toekomstige democratische republiek, van een nieuw, hoger type, zal het volk de overwegende invloed hebben, de voorrechten van het grootkapitaal zullen worden vernietigd en de wortels van het fascisme uitgerooid. Door de leuze van de democratische republiek op te stellen, treedt de arbeidersklasse als dragster en voorvechtster van de vereniging van het volk op, teneinde de Hitlerdictatuur ten val te brengen. In de laatste tijd is in Duitsland de stemming voor een volksfront gegroeid.

EGON ERWIN KISCH OP KRUKKEN

NICO ROST

I.

Herinnert men zich nog de gebeurtenissen, die de aanleiding waren, dat Egon Erwin Kisch' nieuwe boek „Landing in Australië" (Allert de Lange, Amsterdam) reeds beroemd was, alvorens de auteur er een regel van had geschreven?

Henri Barbusse, de voorzitter van het „Comité mondial contre la guerre et le fascisme" had hem de eervolle opdracht gegeven om, als afgevaardigde van het Comité, op het Anti-Oorlogscongres, dat in 1934 in Melbourne zou plaats vinden, te gaan spreken. Kisch opperde bezwaren. Zijn naam stond — daar hij een anti-fascistisch reporter is — op de zwarte lijst der Engelse consulaten. „Het zou toch onzinnig zijn, naar Australië te reizen en dan niet aan land te kunnen gaan".

„Ik ben er van overtuigd, dat gij aan land zult gaan", was Barbusse's antwoord.

Beiden, zowel Kisch als Barbusse, werden door de gebeurtenissen in het gelijk gesteld.

Egon Erwin Kisch deelt ons in zijn boek het relaas van zijn avonturen mede en geeft ons tevens de geschiedenis van het onbekende vijfde werelddeel.

De held van het boek is ditmaal de auteur zelf. Toen Kisch met een geldig visum Australië wilde betreden, weigerden de autoriteiten hem de toegang, daar zij van mening waren, dat iemand, die op een Anti-Oorlogscongres het woord wilde voeren in het belang van de vrede, op één lijn gesteld moest worden met een misdadiger.

Het Ministerie van Binnenlandse zaken telegrafeerde aan den kapitein van de „Strathaird", dat Kisch de Australische bodem niet mocht betreden. Henri Barbusse zou dus geen gelijk krijgen, en de „razende reporter" onverrichter zake de terugreis moeten aanvaarden? Kisch trotseert het verbod. Hij moet zijn plicht op het congres vervullen en zal haar vervullen.

Weinigen wisten, toen hij in Australië landde, wie hij was, maar toen de autoriteiten hem de toegang tot het land weigerden en zowel de Rode Hulp als de Labour-party hiertegen protesteerden, was zijn naam spoedig op aller lippen. Hoewel de stad Melbourne in die tijd met grote plechtigheid haar honderdjarig bestaan herdacht en vol spanning op de aankomst van den hertog van York (den tegenwoordigen Engelsen koning) wachtte, had heel Australië slechts belangstelling voor het geval-Kisch. Heel Australië splitste zich in twee groepen, in Kischisten en Anti-Kischisten. Tot de Anti's behoorden de autoriteiten, de politie, de justitie, de conservatieve pers en de agenten van het Derde Rijk. De rest — het Australische volk — was vóór Kisch. In honderden vergaderingen en protestmeetings werd van de regering geëist, dat ze den „razenden reporter" in vrijheid zou stellen. In het parlement interpelleerden enkele afgevaardigden

te zijne gunste, brochures en strooibiljetten werden in tienduizenden exemplaren over het hele land verspreid en talloze telegrammen tussen de binnen- en buitenlandse regeringsbureaux gewisseld. Toen Egon Erwin Kisch niet aan land mocht gaan om tot het Volk te spreken, liep het volk te hoop voor het schip, en werd in de haven, ondanks het protest der politie, een meeting georganiseerd. De beroemdste rechtsgeleerden van Australië boden hem hun hulp aan, en het gevolg hiervan was een aanklacht wegens „mensenroof” tegen den kapitein van het schip, die Kisch niet aan land wilde laten gaan. In Melbourne werd de kade door de politie afgezet en geen enkele bezoeker tot den gevangene toegelaten. De aanklacht werd verworpen; de kapitein van de „Stratthaird”, die met zijn schip in de haven moest blijven liggen, zolang de justitie de zaak nog niet had behandeld, mocht Kisch dus gevangen houden en hem, wie weet, eventueel op een Duits schip naar Europa laten terug transporteren, zodat de schrijver dan weer bij de Gestapo in Berlijn zou zijn beland, uit wier klauwen hij slechts na veel moeite en lijden was gered. Kisch springt dus van boord. Met een gebroken been blijft hij op de kade liggen. Als men hem aan boord terug wil slepen, brult hij uit alle macht: „Gij hebt mij op Australische bodem gearresteerd en moogt mij niet weer op een schip brengen”. Twee dagen later ligt de „Stratthaird” in de haven van Sidney, maar de strijd om Kisch gaat verder en tienduizenden verheffen thans hun stem te zijne gunste.

Reverend Rivett, een tachtigjarige priester en mensenvriend, geëerd over het gehele continent, preekt in de kerk en spreekt in vergaderingen over het thema „Kisch moet landen”, alsof het een tekst uit de Bijbel is. Alvorens de „Stratthaird” voor de tweede maal het anker licht, heeft de rechtbank besloten, Kisch in vrijheid te stellen. Hij was voor de rechtbank verschenen, liggend op een draagbaar, met zijn benen in gips gepakt, kermend van de pijn, maar stond terstond recht overeind en verliet hinkend, doch zonder hulp, enkel leunend op een kruk, de rechtzaal, nadat de rechter zijn invrijheidstelling had verkondigd.

Thans begint een triomftocht. Kisch spreekt in alle grote steden van Australië voor industrie-arbeiders en voor werklozen, voor boeren en intellectuelen, voor vrijdenkers en gelovigen. 27 Febr. 1934, een jaar na de dag, waarop de Nazi's het gebouw van de Rijksdag in brand staken, organiseren de anti-fascisten van Melbourne een protest-meeting tegen de terreur in Duitsland, en een fakkeloptocht met Kisch aan het hoofd, — de eerste demonstratie in de geschiedenis van Australië, waarin gekleurden en blanken naast elkaar marcheren.

De rede, die hij op het Anti-Oorlogscongres niet mocht houden, wordt thans gedrukt en door tienduizenden gelezen. Kisch alarmeert het Australische volk en roept het ten strijde tegen de machten der reactie en barbarij, die in alle landen aan het werk zijn om de mensen opnieuw de heldendood te laten sterven. Ook in Australië heeft de reactie de stem van de rede willen ver-

stikken, maar toen Egon Erwin Kisch tóch sprak, bleek, dat de anti-fascisten ook daar intussen een stevig eenheidsfront hadden gesmeed tot behoud van de vrede, en dat daar de beweging tegen oorlog en fascisme machtig en sterk was geworden — zoals Henri Barbusse gewenst had, toen hij Kisch belastte met de eervolle opdracht van het „Comité contre la Guerre et le fascisme”.

II.

Men heeft zich vaak verwonderd over het feit, dat Kisch' boek over Australië eerst drie jaren na zijn opzienbare landing verscheen. Slechts degenen, die het karakter van zijn reportages niet kennen, kunnen zich daarover verwondere. Deze auteur vond het niet voldoende, enkele maanden door dit vijfde werelddeel te reizen, met honderden mensen te spreken en zich ter plaatse op de hoogte te stellen van de culturele- en economische omstandigheden, maar hij wilde ook de theoretische zijde van al deze dingen bestuderen, alvorens zijn boek te schrijven, omdat hij weet, dat theorie en practijk twee onafscheidelijke aspecten zijn. Hij las dus eerst alle boeken over Australië, die hij te pakken kon krijgen, en zocht vaak maandenlang naar materiaal om één enkel hoofdstuk, bijvoorbeeld dat over de Australische vakverenigingen, te kunnen schrijven.

Australië had Egon Erwin Kisch in enkele weken ontdekt, — hijzelf ontdekte het toen niet alleen voor zichzelf maar ook voor duizenden zijner lezers, die, nadat ze „Landing in Australië” hebben gelezen, thans op de hoogte zijn van mensen en dingen in Australië, — en nog van vele andere zaken.

„In dit tweede deel — schreef de auteur me onlangs in een brief — hoop ik, dat me gelukt is, wat ik reeds lang van plan was, zoals Franz Mehring het dialectisch materialisme op de literatuur en de Pruisische geschiedenis aanwendde, wilde ik het op de beschrijving van het leven aanwendden. Marx zegt in het „Kapitaal”, en Lenin citeert dit in zijn Marx-biografie: „De technologie onthult de actieve houding der mensen tegenover de natuur, het rechtstreekse productieproces van zijn leven en daarmee tevens zijn maatschappelijke verhoudingen en de daaruit voortvloeiende ideologie”. Het is eigenlijk merkwaardig, dat nog geen reporter, — en behalve Zola, die de zaak een te roman-achtig karakter geeft, — geen romancier zich met dit verband tussen technologie en leven heeft bezig gehouden. Natuurlijk hebben enkelen het geprobeerd, maar in Australië, waar de ontwikkelings-fasen snel op elkaar volgden, — de technologie der negers de slavenarbeid der gevangenen en daarna het koloniale imperialisme, ongehinderd zijn misdadige practijken uitoefende, kan men dit goed doen”.

Op deze wijze slaagde hij er met meesterlijke hand in, Australië te schilderen als het eiland, waarheen in vroegere eeuwen misdadigers werden verbannen (ook „politieke misdadigers”), en waar met behulp van wrede expedities de oorspronkelijke be-

woners door representanten der zogenaamde beschaving werden uitgeroeid.

Kisch weet immers, waar de beschaving van Australië haar oorsprong vindt:

„Bij het begin der „beschaving“ van Australië bestond de zwarte bevolking uit meer dan 500.000 zielen. Heden, na anderhalve eeuw „beschaving“, zijn daarvan nog slechts 60.000 overgebleven, waarbij we 20.000 halfbloeds kunnen rekenen. Alle anderen, naar Australië geïmporteerde levende wezen — blanke mannen, schapen of konijnen of cactussen — hebben zich miljoen-voudig vermenigvuldigd, maar het volk, dat zich hier van de oertijden af vruchtbaar heeft voortgeplant, is sedert het einde der achttiende eeuw tienmaal zo klein geworden“.

Wij kenden de wreedheden van Cortes, Pizarro en zo vele anderen, en het lot van hun offers, maar wie van ons wist tot nu toe iets van William Frazer, die van de autoriteiten een „jacht-permissie“ had om op zwarte mensen te jagen? Frazer's ouders werden — na een schandelijke provocatie — door de negers gedood, maar de zoon deed zijn hele leven niets anders dan op negers te schieten: „bewonderd door de blanken om zoveel piëteit en liefde voor zijn ouders“.

Met wetenschappelijke nauwgezetheid vervolgt Egon Erwin Kisch de ontwikkeling van het moderne kapitalisme en het ontstaan en de ontwikkeling van de moderne arbeidersbeweging in Australië. Hij laat ons zien, dat ook het sprookje, dat zo dikwijls wordt opgedist: — „Australië, een paradijs voor alle arbeiders“, — een leugen is; hij toont ons het ware Australië, dat zich evenals alle andere kapitalistische landen in een economische crisis bevindt, en schildert de ellende en de armoede der arbeiders, de nog grotere armoede der werklozen, de corruptie en prostitutie. Maar Kisch laat ons ook zien, hoe de Australische arbeiders uit deze nood zouden kunnen geraken:

„Australië kan dus een „ruimte zonder volk“ worden genoemd. Het is bijna even groot als Europa, maar terwijl Europa 462 miljoen inwoners telt, telt Australië er slechts $6\frac{1}{2}$ miljoen, — evenveel dus als België. Zonder ingrijpende veranderingen der bestaande verhoudingen zou Australië, volgens de berekeningen van burgerlijke geleerden, viermaal zoveel mensen kunnen herbergen.

„Voor hoevelen ruimte en levensmogelijkheden zouden kunnen ontstaan, indien men de maatschappelijke omstandigheden veranderde, — indien men tot een collectief- en planmatig productiestelsel zonder profijt voor den enkeling, — tot irrigatie, kanaalbouw, mechanisering van de landbouw, centralisatie der schapenfokkerijen en industrialisatie van dit werelddeel wilde overgaan, is nauwelijks te beschrijven. Alle werklozen ter wereld zouden in Australië een behoorlijk stuk brood kunnen verdienen, — alle te ontbinden legers inbegrepen“.

Ook als Kisch over Australië schrijft, is hij met zijn gedachten in Duitsland. „Een ruimte zonder volk“, schrijft hij, „en toch ook een economische crisis!“ En de Nazi's beroepen er zich altijd

op, dat het Duitse volk een „volk zonder ruimte” is, en dat er in hun rijk geen economische crisis zou zijn, indien het slechts groter was!

Ook dit woord der Nazi's is dus bedrog. En deze ballingen, deze niet-gecastreerde en niet-gesteriliseerde misdadigers hebben „het beste geschapen, wat voorvaderen scheppen kunnen: goede nakomelingen”. Deze Nazi-leugen wordt dus door den Duitsen reporter op zijn reis door Australië eveneens ontmaskerd.

„Landung in Australiën” behoort, met „China geheim” en „Asien gründlich geändert”, tot Kisch' beste werk. Al zijn voortreffelijke eigenschappen komen hier tot volle ontplooiing. De schrijver levert hier tevens een technisch meesterstukje, een bravourstukje, dat eigenlijk in strijd is met de klassieke wetten der kunst. Bijna de hele eerste helft van zijn boek bestaat uit één groot hoofdstuk (177 pag.), dat aan zijn persoonlijke lotgevallen is gewijd, terwijl de twaalf overige hoofdstukken — reportages over de toestanden, zeden en gewoonten in Australië — zich met de tweede helft tevreden moeten stellen. Maar toch gelukt het Kisch met een, in zijn eenvoud geniale „overgang”, tegen alle regelen der kunst van dit boek een geheel te maken, omdat hij een kunstenaar is, die scheidt uit de tegenstellingen en rijkdommen dezer wereld, — een reporter, die niet tevreden is met hetgeen hij heeft gezien en beleefd op zijn manier te interpreteren, maar die, — daar hij een revolutionair schrijver en dus een Marxist is, de wereld wil helpen veranderen en daarom ook in zijn schrijf-techniek een baanbreker is.

DE WERKER

K. v. d. VEER

Jaap Ritsema heeft altijd gedaan wat hij doen moest, nóóit wat hij zelf wel zou willen doen.

Toen zijn vrouw ziek lag, wilde hij graag bij haar zitten en haar hand vast houden en nu en dan een paar woorden tegen haar zeggen, — alleen maar een paar woorden, die eigenlijk niets hadden te betekenen, — zoals men zegt tegen een die weggaat, voor heel lang of voor altijd.

Maar zijn grond moest worden bewerkt en het zaad moest daarin worden gezaaid. Daarom ging hij niet bij zijn vrouw zitten, toen die ziek lag, en hij zat niet bij haar, toen ze stierf. Pas toen ze begraven werd, liet hij zijn werk een ogenblik liggen om achter de baar aan mee te gaan naar het kerkhof. Hij zag die baar, groot en zwart, vlak vóór zich, en hij zag de zwarte ruggen van de dragers vlak voor zich. Hij lachte even, stil in zichzelf, omdat, nu zijn vrouw dóód was, de mensen haar moesten dragen; — anderen moesten nu iets voor háár doen; zolang ze leefde, had zij altijd iets voor anderen moeten doen. Hij lachte ook even, stil in zich zelf om wat dominee zei bij 't open grafstee; — hij verstond niet goed wat die zei; hij lachte er alleen maar even om.

Daarna liep hij alleen de lange weg van het dorp naar zijn boerderijtje terug. En daar, waar hij nu niemand bezig vond in huis of op het erf of in de schuur, besepte hij pas, dat hij alleen was. De klok stond stil. Zijn vrouw had die de laatste dagen, terwijl ze ziek lag, niet meer op kunnen winden. Het kwam Jacob voor, dat het ook maar 't beste was, dat ze nu stil stond. Hij keek naar de wijzers en naar de vergulde bloemen op de wijzerplaat en naar de gouden cijfers...

— Kwart voor vijf, zei hij. De klok was om kwart voor vijf blijven staan.

— Kwart voor vijf...

Toen liep hij, door het weiland, naar zijn bouwgrond. Dat was zijn eigen grond. Het had net zo goed niet zijn eigen grond kunnen zijn; — hij haalde er elk jaar juist zoveel uit, als hij nodig had om te kunnen blijven leven en werken. En zoveel zou ook grond, die níét van hem zelf was, wel opleveren.

Tien jaar had hij er op gezwoegd. Zijn vrouw had er ook haar korte leven op weggewerkt. Ze had ook eigenlijk niet nog langer hoeven te leven enkel maar om te werken. En hij zelf hoefden eigenlijk niet langer te leven enkel maar om te werken.

Onwillekeurig gooide hij een steen, dien hij zag liggen op de grauwe klei, wèg, over de sloot. Hij had die steen ook wel kunnen laten liggen. Hij gooide hem alleen weg, omdat het zo'n gewoonte van hem was geworden, de stenen, die hij op zijn bouwgrond vond, daarvan weg te gooien.

— Kwart voor vijf, zei hij toen weer. En met-een stapte hij door de sloot, die droog lag, en hij zocht de steen weer op; — hij

zocht alle stenen, die hij kon vinden, en gooide ze allemaal op zijn bouwgrond. Daar lagen ze tussen de grauwe klei. En hij haalde zijn schop uit het schuurtje. Die stak hij, met het blad omhoog, in de grond. De zon flikkerde in het glimmend-glad geworden blad.

Daar lachte hij weer om. Lachend nog ging hij naar huis en lachend stond hij voor de klok te kijken naar de cijfers en de wijzers en de bloemen op de wijzerplaat.

— Kwart voor vijf...

Hij nam de portretten, die aan de wand hingen, daaraf; er was een portret van zijn vader en zijn moeder en van zijn vrouws vader en zijn vrouws moeder; mensen die ook alleen maar hadden geleefd om te werken op een stukje grond! Die legde hij omgekeerd op tafel. Zijn veren bed — een goed verenbed, dat hij op zijn trouwen gekocht had! — trok hij uit de bedstee, en hij gooide het in een hoek op de vloer.

Toen keek hij nog eens naar de klok en nog eens zei hij: — kwart voor vijf...

Een schaaap blaatte triest. Hij bracht het beest een bak voer; het melkemmertje nam hij daarbij wel mee, maar hij molk het niet.

— Nu zal ik voor me zelf maar wat eten klaarmaken, zei hij ook. En dat deed hij óók niet. Hij liep alleen nog wat rond over zijn land en hij scharrelde wat om in de schuur en in huis, tot hij eindelijk ging zitten in de grote stoel voor het raam. Die stoel had hij, toen hij trouwde, ook gekocht, maar hij had er nog niet vaak in gezeten. Alleen zijn vrouw zat er soms in, — de laatste tijd, toen ze al niet goed meer was en zich soms zo moe voelde, dat ze moest gaan zitten. Nu was ze dood. Jacob had daar geen verdriet van. Het was niet zo erg, — niet zó erg, als hij had gedacht, dat het zou zijn.

— Want nu kan ze uitrusten, dacht hij. Hij herinnerde zich, dat ze vaak gezegd had: — Ik zou graag eens goed uit willen rusten. Daar is bij haar leven nooit wat van gekomen; — altijd was er het een-of-ander, dat nog gedaan moest worden.

Hij lachte een beetje. En hij keek door het raam naar zijn schop, die hij kon zien staan, met het blad omhoog in de grond gestoken. Dan kwam hij overeind om iets te zoeken in het kabinet. Hij wist niet goed, wat hij daarin zocht. Hij keek in de laden, waar wat kleren lagen van hem zelf, die hij er uit gooide, en wat kleren van zijn vrouw, die hij zacht op zij schoof. En hij keek op de planken in de doosjes, die daar stonden. In het sigarenkistje, waar sigaren voor zijn trouwdag in waren geweest, vond hij de koopbrieven, van het land en van de boerderij, en hypotheek-acten.

De zon ging onder en het werd donker. In het donker stond hij nog voor 't kabinet. Hij zocht daarin niets meer. Hij stond er alleen maar voor en keek naar wat er in lag, op de planken en in de laden.

Toen hoorde hij iemand hardop zeggen: — We gaan maar slapen...

Hij wist niet, dat hij 't zelf was, die dat zei.

De deuren van het kabinet liet hij open staan en hij ging liggen op zijn veren bed, op de vloer in een hoek.

— De klok staat stil, viel hem in. Alsof er iets was, dat hij/nog moest doen, omdat de klok stil stond. Maar hij kwam niet over-eind om te doen, wat hij nog moest doen. Hij bleef liggen en sliep in.

Toen hij wakker werd, kwam 't hem voor, dat hij lang had geslapen. Moe stond hij op en zocht lucifers om licht te maken. Er lag geen doosje lucifers op tafel, waar altijd een doosje lag, toen zijn vrouw nog leefde. En in de kast vond hij géén vol pak, waar altijd wel een vol pak had gelegen, toen zijn vrouw nog leefde. Daar lachte hij alweer om.

Hij zocht zijn kleren ook, en die kon hij ook niet vinden. Hij zocht ze tot het hem in de zin kwam, dat hij ze niet had uitgetrokken, voor hij ging slapen. Dáár vloekte hij even om. Vloekend ging hij naar het kabinet en nu nam hij geld uit het doosje, waar altijd een beetje geld in was voor verzekerings-premies en zulke dingen. Dat kon hij in donker wel vinden. In donker vond hij ook wel de weg door het huis naar buiten, over het erf naar het dorp. Maar in het dorp sliepen de mensen nog.

— Het is nog vroeg, zei hij toen tegen zich zelf. — Kwart voor vijf...

Hij kon wel weer terug gaan naar huis, maar hij kon ook wel ergens anders heen gaan; — hij kon overal wel heengaan. Hij ging langs het kerkhof, waar de mensen lagen, die hun levens weg hadden gewerkt, zoals zijn vrouw haar leven had weg gewerkt. En verder — het dorp door, de weg af naar een dorp wat verderop, dáárdoor de weg af naar een dorp nóg verderop. Het werd langzaam dag, maar daar vernam hij niets van.

Hij liep maar voort. Overal zag hij zijn benen zich bewegen over dezelfde grauwe, harde weg en overal zag hij dezelfde brokken bouwgrond en brokken weidegrond langs zich heen schuiven.

— Waarom ga ik niet terug? vroeg hij zich nog af.

Maar hij wist daar geen antwoord op. En hij kon er niet lang over nadenken; zijn kop deed hem zeer. Hij liep maar voort.

— Het zal wel zo moeten zijn, stelde hij zich zelf gerust.

En omdat het wel zo zou moeten zijn, liep hij maar voort. Hij had altijd gedaan, wat hij móest doen.

Toen hij later in een kroegje het beetje geld, dat hij had meege-nomen, verzoop, dacht hij ook: — Het zal wel zo moeten zijn. Het is pas kwart voor vijf...

Het was niet zoveel: dat beetje geld, maar het was genoeg om zich dronken te zuipen. Toen hij dronken was, vertelde hij den kroegbaas:

— Nu is mijn vrouw dood!

Hij schreeuwde het hardop.

— Tja..., kon de kroegbaas daar alleen maar op zeggen. Hij hoefde anders ook niets te zeggen. Wat er verder nog te zeggen was, zei Jacob Ritsema zelf:

— Nou heeft ze d'r leven lang gewerkt... niets anders dan werken om het leven te houden... om te werken...

Hij lachte niet meer. Hij huilde. Hij lag met beide armen op het tafeltje geleund. Zijn leeg gedronken glas viel om.

— En nou kan ik... ik... werken om het leven te houden... ik...

Zijn kop, die hem nog zeer deed, viel voorover. Even leek het, alsof hij in zou slapen. Toen kwam hij overeind... hij wilde zelfs opstaan van zijn stoel. En hij sloeg met een slappe hand op 't tafelblad:

— Maaaar... dat... doe ik... niet! Nee!

— Nee, zei de kroegbaas, die dacht: — Hoe krijg ik je weg?

— Ik doe het níét! herhaalde Jacob Ritsema. — Het is pas kwart voor vijf!

Hij meende, dat hij niet wilde leven enkel maar om te werken, omdat het pas kwart voor vijf was.

— Maar de klok moet ik opwinden...

En weer probeerde hij op te staan van zijn stoel. Het ging niet zo bést, maar het gelukte toch. Zwaaiënd en waggelend en telkens vallend, om na een poosje weer overeind te krabbelen, ging Jacob de lange weg van de stad door de dorpen naar huis.

— Want ik moet de klok opwinden, zei hij.

Dat zei hij, als er niemand was, tegen wie hij het zeggen kon. En hij zei het tegen wie hem voorbij kwamen. Soms schreeuwde hij het uit:

— De klok moet ik opwinden!

Soms sloeg hij als hij het zei, met zijn slappe vuist zich tegen de borst.

Het was alweer nacht, toen hij thuis kwam. En weer kon hij in donker geen lucifers vinden om licht te maken. Maar hij kon wél de sigarendoos vinden waar de koopbrieven van zijn grond en zijn boerderijtje in lagen. Met die doos onder de arm scharrelde hij opnieuw weg. De schapen blaatten triest, maar hij dacht er niet aan, hun voer te geven of hen te melken. Hij dacht er wél even aan, dat hij nu toch vergeten had, de klok op te winden.

— Maar dat hoeft ook niet... het is beter dat die stil blijft staan, meende hij.

Op zijn land stond Jacob Ritsema en hij keek naar de zon, die onder ging, en naar het stuk van de akker, dat hij vandaag nog zou moeten schoffelen.

De mensen die over de weg voorbij kwamen, keken eens naar hem. Ze zéiden van hem:

Hij heeft er onder te doen gehad, dat zijn vrouw is gestorven. Eerst heeft hij 't beetje baar geld, dat in huis was, verzopen. Toen is hij bij notaris gekomen; hij wilde zijn spul verkopen... Gelukkig maar, dat notaris wijzer was. Die wist hem te bepraten. Nu schijnt het weer goed te gaan met hem...

Nu ging het weer goed met Jacob Ritsema...

Nu werkte hij zijn beetje leven weg op de grond, die hem net zoveel gaf, als hij nodig had om er 't leven bij te houden.

FRONT TEGEN DE MASSA

GERARD DE WAAL

In het tijdschrift „Filmfront” (no's 20 en 21, 3de jaargang) heeft R. F. Bordewijk in twee artikelen („Loos Alarm” en „Uitbouw, geen Roofbouw!”) critiek geleverd op onze artikelen over „De Ontwikkeling van de Filmkunst in de kapitalistische Maatschappij” (April en Juni v.j.).

De redeneringen van B. zijn nogal verward. Het zou veel te ver voeren, ze allemaal te gaan ontrafelen en te weerleggen. We moeten het bij enkele van de meest typische beweringen laten. Volgens B. bevat „de film de kiem van kunstzinnige ontwikkelingsmogelijkheden”, maar komen die in de knel, omdat „de materiële bijkomstigheden van de film wijzen op massa-consumptie”. Het staat nl. voor hem vast, dat „een kunst, die de behoeften moet bevredigen van een massa in al haar lagen en geleidingen, geen kunst meer mag heten”.

U denkt, dat B. wel geprobeerd zal hebben, deze stelling te bewijzen? Niets daarvan. B. beweert het en daarom is het zo. Er is voor hem helemaal geen reden om over de juistheid van zijn bewering na te denken. „Waar gaat het hier eigenlijk om”, vraagt hij, „om sociale politiek of om kunst?”

Het komt niet in hem op, dat ook, als het hier „eigenlijk” om kunst gaat, die kunst wel eens onverbreekelijk één zou kunnen zijn met wat hij „sociale politiek” noemt, — de factoren, die de maatschappijvorm in het algemeen bepalen, in laatste instantie de economische verhoudingen. En dat is juist, wat voor ons voorop staat en wat wij niet nog eens hoeven te bewijzen, omdat het Marxisme er een doorlopend bewijs van is.

Maar B. weet heel goed, waarom hij het woordje „of” tussen de sociale politiek en de kunst geschoven heeft. Hij is niet voor niets een „aestheet” en een „hyper-individualist”, zoals hij zich zelf in een later artikel heeft gequalificeerd. Hij wil de kunst alleen maar beoordelen als kunst voor hem zelf alleen, en de „sociale politiek” zou hem dwingen, zich er ook mee te bemoeien, wat die kunst voor een ander en in het algemeen was. Die „sociale politiek” zou er hem toe dwingen, zich af te vragen, voor wie de kunst er eigenlijk is en daarnaar te bepalen, hoe de kunst moet zijn. En zij zou hem dwingen, in te zien, dat andere kunsten misschien meer bevrediging aan zijn allerpersoonlijkste schoonheidsgevoel kunnen schenken, maar dat de filmkunst zich daar wel het allerminst om bekommeren kan, omdat de filmkunst de massa tegenover zich vindt als haar publiek, niet als een massa individualistisch denkende en voelende individuen, maar als de massaal denkende en voelende eenheid daarvan.

En nu blijft de Marxist ook daarbij niet staan. Hij weet, en hij houdt er rekening mee, dat die massa zich weer splitst in grotere of kleinere groepen, waarvan de een zich bijv. meer tot dramatische, de ander tot avontuurlijke films aangetrokken voelt. Hij

weet, en hij houdt er rekening mee, dat in die groepen het individuele denken en voelen zijn rol blijft spelen. Hij weet, dat hij het levende Marxisme voor een dood mechanisme verraden zou, indien hij de betekenis van het individu in de massa onderschatte. Maar dat neemt allemaal niet weg, dat de massa iets even wezenlijks is als het individu en dat het individu zich niet alleen tegenover, maar ook door de massa verheft. En indien we er, terecht, telkens aan herinnerd worden, dat we de massa niet schematisch mogen opvatten, — dat de massa uit mensen bestaat, ieder met hun eigen aangezicht, — dat we aan die mensen moeten denken, zodra we aan de massa denken, dan betekent dat natuurlijk niet, dat nu de massa voor ons niet meer bestaat, — dat alleen het individu realiteit zou hebben. Ook de massa is een realiteit. Ook de massa heeft een physiognomie.

Waarop grondt B. nu zijn stelling, dat kunst voor de massa geert kunst meer is? Ook al probeerde hij die stelling niet te bewijzen, kan men dat uit zijn beschouwingen toch wel gewaar worden. Hij ziet in, dat „de materiële bijkomstigheden van de film wijzen op massa-consumptie“. Daarbij ziet hij, in zijn, in de kapitalistische maatschappij, de op deze massa-consumptie berekende filmkunst ontaard in schijnkunst. Zijn we het daarin met hem oneens? Neen. Daarin zijn we het met hem volkomen eens en we hebben in onze vroegere artikelen proberen uiteen te zetten, waarom dat zo moest zijn.

Alleen, van dat „waarom“ is B. niet gediend. Als wij zeggen, dat in de kapitalistische filmindustrie de techniek van de filmkunst, de montage, de „close up“ en al dergelijke dingen meer, voor niet meer dan trucs en kunstjes gebruikt worden, maakt hij zich erg boos over wat hij de miskennis van de „filmische vorm“ noemt. Maar wat betekent dat? Dat betekent niet anders dan dat B. een formalist is, die de vorm zo iets belangrijks vindt, dat hij iedere inhoud van die vorm voor lief wil nemen, van het ogenblik af, dat er aan een inhoud, die zijn hyper-individualisme bevredigt, nu eenmaal toch niet te denken valt. Hij zal wel zeggen, dat dit niet waar is, — dat hij die inhoud juist verwerpt, — dat hij zoveel mogelijk de invloed van die inhoud op de filmvorm zou willen uitschakelen. Maar dat is in het wezen van de zaak hetzelfde. De zaak is, dat hij alleen de vorm overhoudt, in die vorm het belang van de filmkunst ziet.

Waarom maakt B. zich met zo weinig omslag van de inhoud van de film af? Waarom ontwerpt hij zelfs een hele theorie van het „dualisme van de filmische inhoud“, om zodoende de „letterlijke“, de werkelijke inhoud, het verhaal, de strekking van een film, buiten beschouwing te kunnen laten en alleen maar te letten op het quasi-kunstgenot, dat de filmvorm op zichzelf hem geeft en dat voor hem de plaats inneemt van de inhoud?

Het antwoord op die vraag is eenvoudig. En het is voor den communist nochtans een belangwekkend antwoord, omdat het tevens antwoord geeft op de vraag naar de betekenis van het formalisme in de kunst in het algemeen. Een vraag, die voor

ons van het grootste belang is, omdat het voorbeeld van de Sowjet-Unie ons leert, hoe het formalisme ons bij de opbouw van de socialistische maatschappij voortdurend als vijand in de weg treedt.

Ontpopt B. zich als formalist uit zuivere voorliefde voor de vorm? N'een. B. is formalist, omdat hij het met de films, welke zijn kapitalistische maatschappij produceert, allereerst voorzover de inhoud aangaat, niet kan vinden, en omdat er voor hem, den aestheet en hyper-individualist, geen uitweg is te vinden, waarlangs vorm en inhoud van de film te verenigen zijn. Het formalisme van B. is in wezen de manier, waarop hij zich verzet tegen het binnendringen van gedachte aan een collectieve kunst in zijn individualistische, burgerlijke wereld. Het is de manier, waarop hij de revolutie bestrijdt, die de weg baant tot een nieuwe collectivistische maatschappij, de communistische maatschappij, waarin er voor de film wèl een inhoud te vinden zal zijn, die zich met de vorm laat verenigen, al is het dan ook geen inhoud naar het hart van den heer B.

Het is niet ten onrechte, dat B. constateert, dat de filmkunst in de kapitalistische maatschappij uit „een conglomeraat van tegenstrijdigheden” naar een „uitweg” heeft gestreefd, „in de vorm van een middenweg”, en dat deze middenweg „nu langzamerhand geconsolideerd, om niet te zeggen dood gelopen is.” Maar B. wil niet inzien, dat dit zo is, omdat het over de ontwikkeling van de filmkunst in de kapitalistische maatschappij gaat, waarin de overheersende individualistische klasse-ideologie voortdurend overhoop blijft liggen met de economische (en technische) eis van massa-consumptie, — een tegenstelling, waardoor slechts een heel enkele keer en slechts bij uitzondering een kapitalistische film werkelijk, in de volste betekenis van het woord, kunst kan zijn, d.w.z. een film, die berekend is op de massa en die tevens in de eenheid van inhoud en vorm aan de eis van waarachtige kunst voldoet.

Dat wil B. niet inzien, want dan zou hij het ook met ons eens moeten zijn, dat, vóórdat de film werkelijk op haar culturele bestemming kan komen, de maatschappij moet worden veranderd. En B. heeft er helemaal geen behoefte aan, dat de maatschappij wordt veranderd. Integendeel, het is een maatschappij naar zijn aesthetische en hyper-individualistische hart. Als wij zeggen, dat de filmkunstenaar zich de aanwezigheid van de massa als zijn publiek bewust moet zijn, beweert B., dat „op degoutante (onsmakelijke) wijze 't individu (wordt) aangerand in zijn creatieve (scheppende) functie”. Wij ontrechten, volgens hem, niet alleen den filmkunstenaar in het bijzonder, maar evengoed den kunstenaar in het algemeen van elke individuele scheppingsdrang. En als B. bij gelegenheid eens een sowjetkunstenaar bewondert, dan verslijt hij hem voor... een burgerlijken individualist („want zowel een Bezymenski als een Wertow behielden als kunstenaar hun burgerlijke individualiteit”(1)). Wel een bewijs, dat B. nog nooit over de verhouding tussen massa

en individu heeft nagedacht en ook niet van plan is, dat te doen. B. verdedigt niet de filmkunst, maar hij verdedigt de kapitalistische maatschappij tegen het binnendringen van een kunst, die technisch en economisch een collectieve kunst bij uitnemendheid is, — een kunst, die een eind maakt aan het minachtende begrip van „volkskunst”, onder welke vlag de kapitalistische maatschappij in haar bloei-periode de massa wel het afval van haar tafel te vreten wilde geven, — een kunst, die de massa verheft tot de enige waardige toeschouwer van haar producten en die dan ook alleen kan aarden in een maatschappij, waarin ook het filmproduct waardig kan zijn, omdat het niet met geringschatting, maar met vanzelfsprekende eerbied voor de massa geschapen is. De strijd gaat niet over problemen van vorm en inhoud, zoals B. voorgeeft, wanneer hij bij ons geringschatting van de filmvorm meent te ontdekken. Wij gaan de filmvorm pas als kunst erkennen, als hij één is met een inhoud, — de film door vorm en inhoud beide beantwoordt aan de allereerste eis, welke haar gesteld kan worden: dat ze is een film voor de massa, — niet een massa, die een troebele oplossing geworden is, waarin geen individualiteit meer bestaat, maar een massa, die zich-zelf bewust is als een eenheid van individuën, die met alle eerbied voor elkanders individualiteit nog groter eerbied hebben voor het geheel, dat zij vormen, — een massa, waarin en waardoor het individu zijn hoogste ontwikkeling bereikt. Alles wat B. daartegen heeft, is verzet tegen de massa en verzet tegen de komst van een maatschappij, waarin de massa niet bij de gratie van hyper-individualistische kunstenaars ook nog wel eens een graantje van de schoonheid mag meepikken, maar de opdrachtgever van collectieve kunstenaars zal zijn, zoals in de kapitalistische maatschappij de individualistische kunstenaars, die zich zo zeer op hun onafhankelijkheid beroemen, naar het pijpen dansen van een klasse, die achter haar individualistische ideologie en onbarmhartige economische en sociale strijd van machtige eenlingen tegen een uitgebuite massa verbergt. En als de kunstenaar zich dan boven deze klassenstrijd wil stellen, zoals B., — dan wordt hij „formalist”, — dan praat hij over minachting voor de vorm, maar hij bedoelt te zeggen: ik sta in het andere maatschappelijke kamp. Dat wisten we van de heren van het „Filmfront”, die B. zijn theoriën in de vorm van hoofdartikelen hebben laten publiceren, tóch al wel. Maar daarom is het toch nog wel eens goed, het zo duidelijk te zien erkend, als B. het doet.

DE MARSEILLAISE

MARGO VAN REES

EEN FILM VAN EN VOOR HET VOLK

Een jaar geleden heeft G. de Waal, in de April- en Juninummers van dit tijdschrift, op overtuigende wijze al onze bezwaren tegen de huidige filmkunst in de kapitalistische maatschappij geformuleerd, — bezwaren, die een logisch gevolg zijn van het kapitalistische productie-systeem en de kapitalistische cultuur, d.w.z. de cultuur, die met deze maatschappij vergroeid is. De belangen van het in de film-industrie belegde kapitaal zijn tweërlei: enerzijds het afwerpen van zo hoog mogelijke winsten, — anderzijds: deze winsten te behalen ten koste van een geestelijke vergiftiging der consumenten. Indien een film-onderneming beweert, dat alleen de smerigste „kitsch“ door het grote publiek wordt geapprecieerd, dan betekend dit: „Ik voed mijn consumenten met „kitsch“ om ze zoet te houden; ik geef opium aan het volk om het in slaap te sussen“. Maar deze massa slaapt niet zo gemakkelijk! Een politieke omkeer, zoals die van Roosevelt in Amerika, d.w.z. tevens een omkeer in de officiële film-censuur, maakt het aan de massa mogelijk, haar wensen door te zetten, en voor de kleine groep eerlijke en bewuste film-mannen van Hollywood om in het kader der kapitalistische maatschappij, in het kader der film-groot-industrie, datgene te zeggen, waar het voor deze massa op aan komt: schuchter eerst nog, maar onmiskenbaar duidelijk. Zó is het ongetwijfeld gegaan in Amerika, waar mannen als John Ford, King Vidor, Charles Chaplin, acteurs als Paul Muni, in staat zijn om de wensen van de massa tot in de studio's door te zetten, doordat de hefbomen der censuur een kleine toegang open lieten. Maar werd die toegang-zelf niet door de massa met het stembiljet en met de staking veroverd?

Een jaar geleden kon de Waal wèl over Amerika schrijven, maar het Franse Volksfront had zijn verkiezings-victorie nog niet behaald. De Mei- en Junidagen, deze dagen van geweldige stuwkracht en hoop, die het roer omgoiden, moesten nog komen. Zij hebben de hoop gegeven op de mogelijkheid van een volks-filmkunst, die niet van het grote film-kapitaal, niet van speculanten en bandieten afhankelijk zou hoeven te zijn.

Hoe werkt in Frankrijk de film-industrie? Men kan zeggen, dat een zeer groot percentage der Franse films niet door de grote kapitaalcrachtige filmmaatschappijen wordt vervaardigd, maar dat ze door kleine speculanten van het ergste soort worden gefinancierd. Die maatschappijtjes, met volgestort kapitaal van f 2.000 à f 3.000, zijn de kanker van de film-productie. Men scharrelt een paar beroemde acteursnamen bij elkaar, een onderwerp, eventueel een regisseur. Met dit plan wordt de film „gedistribueerd“, d.w.z. dat de verhuur-centrales voorschotten op de komende film verstrekken. Van deze voorschotten krijgen de bekende acteurs, de regisseur enz. ook weer een voorschot; verder wordt alles op crediet gemaakt, in de hoop op latere winsten. Wordt de film een kas-succes, dan strijken de speculanten de centen op, en wat ze niet verbrasten, beginnen ze een tweede film in dezelfde trant, die gewoonlijk mislukt. Kind van de rekening zijn nooit de speculanten, die zich failliet laten verklaren. Kind van de rekening is in de eerste plaats het personeel, de decorateurs, de

assistenten, de kleine mensen, die geen betaling-vooraf kunnen eisen en die geen namen hebben, waarmee reclame kan worden gemaakt, — die niet met vette letters in het program staan.

Geen van deze film-„heren“ vertegenwoordigt de cultuur, zelfs niet de burgerlijke. Maar de officiële burgerlijke cultuur steunt hen en werkt met hen mee. En wordt een historische film beraamd, dan laat men slechts die uitbeelding van de geschiedenis toe, die wortelt in de officiële geschiedvorsing, bij mannen als den royalist Jacques Bainville of Madelin, — een geschiedvorsing die haar weg tot het volk vindt in de vorm van geromanceerde histories of historische romans, van de liefdes-geschiedenissen van Catharina van Rusland, of de volkomen valse voorstelling van den verrader Danton, met wiens bewieroking het ook niet meer lang zal duren, als held.

Zo hebben wij allen op school geschiedenis-onderwijs gehad; zo leren nog altijd de arbeiderskinderen over de hele kapitalistische wereld, dat het recht was aan de verdrukkers en niet aan het volk, dat moeizaam worstelde voor zijn bevrijding.

En, wat nóg karakteristieker is: zo durft de bourgeoisie niet eens meer voor haar eigen revolutionair verleden uitkomen, niet eens meer bekennen, ten koste van hoeveel bloed en lijden zij-zelf eens aan de macht is gekomen.

Er is echter in de Franse geschiedvorsing een man geweest, die A. Mahiez heette en professor was aan de Sorbonne. Vier jaar geleden gestorven, heeft hij zijn leven gegeven aan een grondiger onderzoek van de Franse Revolutie. Hij is het geweest, die aan Robespierre recht heeft laten wedervaren, en die de verraderlijke rol van Danton heeft geheld. Enige generaties van geschiedenis-studenten aan de Sorbonne heeft hij, wien de historische studies van Karl Marx niet vreemd waren, beïnvloed, terwijl zijn werk thans door professor Lefèvre wordt voortgezet. Nu, na de overwinning van het Volksfront, is voor het eerst het plan gerijpt om aan de wereld het ware gezicht van de Franse revolutie te tonen. Het „Maison de la Culture“ (Huis van de Cultuur), waaraan zowel geleerden als litteratoren en musici medewerken, en een organisatie van film-lui, die Ciné-Liberté heet, heeft deze taak ondernomen.

Daar een historische film veel geld kost en dit geld niet voorhanden is bij hen, die dit plan opvatten, — mannen als Jean Renoir, Aragon, Vaillant-Couturier, — werd naar een nieuwe vorm gezocht. Hoe zou men, in het kader van het kapitalistische productie-systeem, zich kapitaal kunnen verschaffen? Hiertoe bestaat in dit geval slechts één middel: coöperatie. Een film over de Franse revolutie, — dat is een film van het Franse volk in zijn oprichtigste stuwkracht voor vrijheid, — een film van een periode, die een machtige hoop deed oplaaiën. De Franse revolutie te verfilmen, zó als ze werkelijk zich heeft afgespeeld, in de harten van duizenden en duizenden mannen en vrouwen, van 1789 tot aan de slag van Valmy, in haar eerste periode, dat is een zaak van het Franse volk. Het zijn de jaren, waarin Rouget de Lisle de Marseillaise dichtte en componeerde, welke, tót de Internationale, het Vrijheidslied der onderdrukten bleef. Het zijn de jaren, waarin een niet-toegerust volksleger het revolutionaire Frankrijk beschermt tegen een vreemde invasie, welke door de mannen van Kobienz, voorvaderen van fascisten als de la Roque, buiten en bin-

nen het land, werd ondersteund. Waarom dit volk niet deelgenoot maken aan zo'n onderneming? Aandeelhouder!

En hier komen we aan een nieuwe phase der filmkunst. Want het plan gaat door. De regering zegt officieel steun toe, en de C.G.T., het moderne vakverbond, heeft 70.000 franken gegeven om direct met het werk te beginnen. Er zullen anderhalf miljoen „aandelen" van twee frank worden uitgegeven, en dit aandelenkapitaal wordt in zijn geheel terugbetaald, want ieder aandeel geeft recht op twee frank reductie op de bioscoopplaats. Maar ook het werksysteem is nieuw. Mogelijk gemaakt, als de film is, door de financiële steun der C.G.T., zullen de arbeiders in de film-industrie „een woordje kunnen meespreken!" Zij zullen deel hebben, evenals regisseur, musicus, geluids-ingenieur, acteurs, aan de collectieve vervaardiging.

De film zal betrekkelijk goedkoop zijn. De massa-figuraties zullen door de vakbondleden worden vervuld. Ster-salarissen worden natuurlijk niet uitbetaald. En de winst? Want winst zal er zijn. Alle landen zullen de film afnemen, — deze grootste propaganda-film, welke het Franse volk kan geven, — deze film van een worsteling, die tenslotte heel Europa heeft gemoderniseerd! De winst zal de basis vormen voor een blijvende coöperatieve productie. De winst zal mogelijk maken, dat een nieuwe vorm van filmkunst ontstaat, die ook op de kapitalistische film-industrie invloed zal kunnen uitoefenen om nieuwe wegen in te slaan, aan de massa geestelijk voedsel te geven, waarnaar ze verlangen, in plaats van de „kitsch", die zij nu voorgezet krijgt. Neen, geen productie, die de ontspanning negeert. Maar wie weet, of Charlie Chaplin, of Harpo Marx, zelfs in de kapitalistische maatschappij, eenmaal films zullen kunnen maken, die eerlijker nog, en openlijker kunnen zijn dan wat we tot-nu-toe zagen; wie weet, of John Ford op nóg overtuigender wijze de Ierse geschiedenis zal kunnen verfilmen!

boek-bespreking

HET IMPERIALISME EN DE IMPERIALISTISCHE OORLOG¹⁾

C. MULLER

De alarmerende actualiteit van de hier behandelde onderwerpen heeft de redactie van de Lenin-uitgave genoopt dit vijfde deel te laten voorafgaan aan het derde en vierde. De arbeidersbeweging staat in deze dagen ongetwijfeld voor beslissingen, even gewichtig als die van 1914. Nieuwe oriëntering met wereldschokkende gebeurtenissen voor ogen, betekent noodzaak de marxistisch-Leninistische theorie toe te passen op snel wisselende situaties: historische bezinning is daartoe meer dan ooit onmisbaar. Het boek wordt geopend met de klassiek geworden verhandeling over „Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme.” Wij zullen wel niet van overdrijving beschuldigd worden als wij zeggen dat zonder een nauwgezette bestudering van deze economische analyse, die zich rechtstreeks aansluit bij Marx' Kapital, een juiste tactiek voor de huidige situatie niet mogelijk is.

Worden door de moderne concentratie van productie en kapitaal de concurrentie en de tegenstellingen binnen het kapitalisme verzacht of juist toespitst? Wordt de concurrentie tussen de landen onderling misschien verscherpt, maar binnen elk afzonderlijk land verzacht? Bestaat in het imperialisme de mogelijkheid van een „georganiseerd kapitalisme” of leidt de ontwikkeling tot een steeds groter anarchie? Is het imperialisme slechts een politiek van toegenomen agressiviteit, die even goed kan overgaan in vreedzame samenwerking („Ultra-imperialisme” van Kautsky) of is de politieke agressie een noodzakelijk gevolg van de economische ontwikkeling? Welke houding moet de arbeidersklasse aannemen tegenover een imperialistische oorlog?

Wij noemen maar enige punten die in de tijd vóór en tijdens de laatste wereldoorlog heftig omstreden werden. De dreigende betekenis van deze vragen springt in het oog, maar niet minder hoe grote massa's op de juiste en daadwerkelijke beantwoording van deze vragen nog niet zijn voorbereid, ook nu nog niet na ruim twintig jaren!

Wat is de achtergrond van de Italiaanse overval op Abessinië geweest, van Duitslands en Italië's aanslag op Spanje's vrijheid, van Japan's indringing in China? Welke houding dienen de arbeiderspartijen in West-Europa aan te nemen ten opzichte van Spanje? Al dergelijke vragen kunnen niet afdoende beantwoord worden zonder inzicht in de structuur van het imperialisme, zonder de rol te kennen van de geweldige monopolies, hun reuzenstrijd om afzetmarkten en grondstoffen, zonder de betekenis in te zien van de kapitaal-export. En dat ook in de meest democratische burgerlijke regeringen de grote bankiers achter de schermen hun invloed uitoefenen, hoeveel illusies over democratie zouden hierdoor vernietigd worden, als

1) W. I. Lenin, „Verzamelde Werken” in 12 dln.; 5de deel; Uitgeverij „Pegasus”; 404 blz., f 2.25, geb. f 2.90.

men zich hiervan bewust was, maar ook hoeveel zou de arbeidersbeweging aan vastberadenheid winnen!

Als wij de praktische betekenis van deze verhandeling over het imperialisme kort willen samenvatten, kunnen wij zeggen: zij gunt ons een blik achter de schermen van het toneel, en verraad de diepere roerselen van de politieke acteurs.

De tweede afdeling van het boek omvat Lenin's geschriften over de oorlog, de revolutionaire crisis en de tactiek der partij.

Het manifest van het Centraal-Komitee der bolsjewistische partij opent de reeks van artikelen. Dit pamflet over „De oorlog en de Russische sociaal-democratie”, gepubliceerd op 1 November 1914 heeft een bijzondere historische betekenis; het ontmaskert het verraad van de opportunistische partijen der sociaal-democratie, die door de oorlog gedwongen werden kleur te bekennen.

Op de arbeidersbeweging rustte volgens Lenin vóór alles de plicht om de ware betekenis van elke oorlog bloot te leggen; hij riep de arbeiders op zich te verzetten tegen „de patriottische” frazen ter verdediging van de oorlog, tegen de leuze om de nationale gevoelens de nationale geschillen te laten overheersen: omzetten van de imperialistische oorlog in de burgeroorlog, de nederlaag van de „eigen” bourgeoisie, dat was de taak van de moderne arbeidersbeweging in de situatie van 1914. Wij staan hier dus aan het begin van twee wegen: de ene, de consequent-revolutionaire die geleid heeft tot de grote overwinning van het socialisme in de Sowjet-Unie, de andere, de weg van het opportunisme, die geleid heeft tot steeds grotere nood en onderdrukking van de arbeidersklasse, culminerend in het mensonterende fascisme.

Het is in dit verband belangwekkend te zien hoe Lenin reeds toen eveneens een felle strijd te voeren had tegen een andere vorm van opportunisme, vertegenwoordigd door Trotski. Deze huldigde in die tijd de opvatting van de „Verenigde Staten van Europa”; wel te verstaan onder de verhoudingen van het kapitalisme! Steunend op zijn economische analyse van het imperialisme met zijn steeds scherper tegenstellingen, stelde Lenin Trotski's nieuwe verdraaiingen van het Marxisme aan de kaak. Opmerkelijk is dat hij in dit artikel over „De verenigde Staten van Europa” voor het eerst in de Marxistische literatuur de nadruk legt op de mogelijkheid het socialisme te verwezenlijken in één land. (5 September 1915)

„De ongelijkmatigheid van de economische en politieke ontwikkeling is een onvoorwaardelijke wet van het kapitalisme. Hieruit volgt, dat de overwinning van het socialisme aanvankelijk in enkele kapitalistische landen of zelfs in één afzonderlijk genomen kapitalistisch land, mogelijk is.” (bl. 157) Hun die nog altijd in de ban leven van de door hem zelf gecultiveerde legende van Trotski als de ware Leninist, zij ook het artikel aanbevelen „Over twee lijnen der revolutie”. Het werd geschreven in November 1915 toen de nederlaag van Rusland in de oorlog reeds te voorzien was en dus ook de opleving van de revolutionaire beweging.

Tegenover Trotski's „originele theorie” volgens welke in Rusland geen „nationale” revolutie mogelijk zou zijn, de boerenstand door het proletariaat niet als bondgenoot voor de proletarische revolutie gewonnen zou kunnen worden, tegenover deze pessimistische en voor ontmoedigden dus diepzinnige beweringen stelde Lenin de taak de boeren te winnen

voor de burgerlijk-democratische revolutie, voor de republiek, om deze bevrijding ten nutte te maken aan de voltrekking van de socialistische revolutie.

Wij, die bovendien de tijd als grote scheidsrechter tussen beide opvattingen kennen, zouden gaarne Trotski's aanhangers de raad willen geven die Lenin toen gaf: te willen nadenken door welke oorzaken het leven al de schone theoriën van Trotski links heeft laten liggen.

De derde afdeling handelt over „Het bankroet van de 2de Internationale en de strijd voor de 3de Internationale". Het toont de noodzaak aan, de openlijke scheuring onder de ogen te zien, nadat de sociaal-democratische partijen de feitelijke scheuring hadden gebracht door de plechtig aangenomen resoluties op de congressen van Stuttgart en Bazel nog plechtiger te verzaken.

Deze resoluties immers hielden in: de oorlog, zo hij mocht uitbreken zo snel mogelijk te beëindigen en de door de oorlog ontstane economische en politieke crisis te benutten om de val van het kapitalisme te versnellen. Men weet hoe de sociaal-democratische partijen een andere weg hebben gekozen. Lenin's aanvallen zijn hier voornamelijk gericht tegen Kautsky als de meest gezaghebbenden theoreticus van de 2de Internationale.

In de vierde afdeling tenslotte worden een aantal artikelen opgenomen over „De socialistische revolutie en het recht der naties op zelfbeschikking". Zij waren gericht tegen mensen als Radek en tegen de groep Boecharin en Pjatakow, die het recht der naties op zelfbeschikking afwezen. De betekenis van deze artikelen is de laatste jaren buitengewoon gestegen: de grillige loop van de geschiedenis heeft immers gewild dat binnen het kader van het imperialisme de strijd van de volkeren om over eigen lot te beschikken een grote progressieve rol speelt. De overwinning van het fascisme in enkele belangrijke landen heeft het nodig gemaakt geheel dit complex aan vraagstukken opnieuw te overdenken. Meer dan ooit geldt Lenin's waarschuwing: „Om zijn verhouding tot een bepaalde oorlog op te helderen, moet men begrijpen waardoor hij zich van vroegere oorlogen onderscheidt, waarin zijn bijzonderheden bestaan."

De reeks van artikelen door Mr. A. S. de Leeuw, in de laatste nummers van ons tijdschrift, aan dit vraagstuk gewijd, ontslaan ons van de plicht hier nader op in te gaan.

Uit onze uiteraard onvolledige bespreking zal den lezer overigens wel duidelijk geworden zijn dat dit vijfde deel der Lenin-uitgave niet een boek is om te lezen en in de boekenkast op te bergen. Voortdurende raadpleging van dit belangrijke werk is thans voor elke socialistische politicus noodzakelijk.

LEGENDE EN WAARHEID OVER COEN¹⁾

L. F.

In een naschrift, wel wat te veel verscholen achter in zijn boek, zegt Johan van der Woude, dat de opdracht voor het boekje luidde: In beperkt bestek een verhaal van Coen's leven te schrijven.

Wanneer het boek¹⁾ als een verhaal was bedoeld, zou het ons wèl zijn.

¹⁾ Johan van der Woude, Coen, consequent koopman.

Maar velen zullen het als een stuk geschiedenis lezen, vooral ook, omdat in dat naschrift is vermeld, dat het materiaal ontleend is aan het werk van Dr. H. T. Colenbrander, „waarin alles wat maar over Coen bekend kan zijn, op voorbeeldige wijze is verzameld”. En juist in deze staart zit het venijn.

Want ook in dit boekje, wordt naast veel fantasie, alleen uit Coen's brieven geput en niet uit geschriften, die een ander licht op den wreden en vaak nagenoeg waanzinnigen Coen werpen. Het beeld, dat in de laatste 20 jaar van Coen aan de bevolking wordt vertoond, past geheel in het imperialistische stelsel.

J. v. d. Woude neemt, op gezag van Colenbrander, grif aan, wat Coen in zijn brieven aan Bewindhebbers (Heren XVII) der Oost-Ind. Compagnie steeds trachtte in te scherpen, dat de Engelsen, Spanjaarden, Portugezen, Fransen, Denen en Inheemse, verraders, contract-brekers, moordenaars, zeeroovers, ophitsers enz., enz. waren, in tegenstelling met de brave Hollanders.

Dit klakkeloos overnemen of napraten is te minder te begrijpen, waar de schrijver op bl. 4 zegt: „Allen, van den hoogste tot den laagste, ondergingen de invloed van het onbekende land, van hun wantrouwen tegen de bewoners dezer streken en van hun vermetelheid zich met enkele schepen tussen de tienduizenden vijanden te wagen”. „De vrees voedde hun fantasiën en omgaf hen met spookbeelden van niet uit te denken verschrikkingen”. — „Ieder verloor zijn gevoel voor verhoudingen”.

Zeer juist! En dit is met Coen wel zeer sterk het geval geweest, wat een vergelijking van zijn brieven met andere geschriften overvloedig aantoonst. Bovendien kende hij, noch zijn tijdgenoten, de taal en zeden der Inheemsen, van de tientallen zeer verschillende volken der Archipel, waarmee zij voortdurend moesten onderhandelen en in aanraking kwamen. Zij beledigden die, willens of onwillens, vaak op de grofste manier, en bedreven de grootste domheden daardoor.

Johan v. d. Woude beheerst het materiaal niet. Van het voornaamste feit, de keuze van het „rendez-vous”, de eerste verzamel- en standplaats van den Gouverneur-Generaal, weet hij blijkbaar niets af. Coen was niet de doortastende energieke koopman, die recht op zijn doel afgang, die eerlijk en trouw aan zijn gegeven woord was. J. v. d. Woude haalt veel door elkaar. Het beste blijkt dit op blz. 103, waar hij schrijft, dat de regent van Jacatra, „zwochtte onder de aandrang van zijn edelen, bedong een hoge prijs voor de toestemming, een stenen huis te mogen bouwen, en stond eindelijk de benodigde grond af aan de mond der „Versche Riviere”. — En op blz. 104:

„Maar zijn vrees voor de blanken, zijn hebzucht waren groot genoeg, om ook aan de Engelsen de bouw van een loge toe te staan, die recht tegenover de nederzetting der Hollanders aan de andere zijde der rivier zou verrijzen”.

Wat is nu de ware toedracht? Het is overbekend, dat Jacatra en het latere Batavia niet aan de „Versche Riviere”, maar aan de Tji Liwoeng liggen. Het bevel van Heren XVII om een „rendez-vous” te stichten, bestond reeds tal van jaren en Coen's hart was steeds in twijfel, waar het te vestigen. Zou het Bantam zijn, de Molukken, het eiland Onrust, of Oedjoeng Java aan de „Versche Riviere” tegenover Onrust? Aan Jacatra dacht hij weinig. De

grond aldaar aan de Tji Liwoeng had men sedert jaren. Het huis Nassau was al in 1613 opgericht. Het huis Maurits, haaks er-op en langs de rivier, volgde spoedig en werd begin 1618 voltooid. Van een stenen huis te Bantam was geen sprake. Daar waakte de door J. v. d. Woude, in navolging van de Coen-verheerlijkers, veel gesmade en z.g. onbetrouwbare, maar inderdaad vaderlandslievende en onkreukbare, fiere en verdraagzame Mohammedaan, de Pangoran of Rijksbestuurder van Bantam tegen. Hij wilde, zei hij Coen, „alle naties toegang en handel in zijn land vergunnen, maar de Hollanders wilden voor zich alleen de negotie monopoliseren, maar zij zouden in Bantam niet kunnen doen, gelijk zij in de Molukken, Ambon en Banda hadden gedaan”.

Hij zou liever alle peperbomen (het toenmalige voornaamste handelsproduct van Bantam) omkappen, dan zich aan de Hollanders onderwerpen. Dus liever geen handel of winst, dan slavernij.

Coen was, zoals v. d. Woude herhaaldelijk moet erkennen, de geldwolf, die overal, vooral ook voor zich, wat uitklopte.

De Pangoran liet enkele jaren later zijn gehele vermogen aan zijn volk na en leefde daarna als een kluisenaar. Hij stak huizenhoog boven Coen uit. Jacatra was aan Bantam ondergeschikt en geleerd door hetgeen in de Molukken tijdens de Portugezen, Spanjaarden en Hollanders was geschied, wilde hij, zeer terecht, geen stenen huizen of verkapte vestingen van vreemdelingen in zijn land. De Pangoran was volkomen in zijn recht, toen hij zei, dat hij van Bantam geen Molukken wenste gemaakt te zien. De fout van de regent van Jacatra was, dat hij het bouwen van grote huizen wel heeft toegestaan. De toegestane grond, de afmetingen van het gebouw en later der twee gebouwen, waren nauwkeurig omschreven, maar de volgens den schrijver „eerlijke, oprechte” Coen, die zich „zo stipt aan zijn gegeven woord hield”, heeft dat contract als een vodge papier beschouwd. Hoe is de ware toedracht? Toen Coen in Aug. 1618 het bericht kreeg, dat de Loge Japara, tengevolge van het schandalige gedrag van v. Enthoven o.a. tegenover vrouwen van inheemse groten, was afgelopen, gebruikte hij het door J. v. d. Woude op bl. 108 vermelde bezoek van Pangeran Gabang tot rechtvaardiging van zijn woord- en trouwbreuk. Gabang was geen broer van den regent, zoals v. d. de Woude weer verkeerd aangeeft, — de schijnwekkend, alsof die Regent er debet aan was, maar een Bantams edelman, dien Coen wilde gebruiken tegen den Pangoran en tegen den Regent. Gabang moest hem de grond bij de „Versche Riviere”, tegenover Onrust, van den Pangoran van Bantam bezorgen en Coen had hem zelf bij zich uitgenodigd. Hij kwam niet met 500 gewapende mannen, maar als elk Javaans edelman met een groot gevolg, dat, volgens de Adat, krissen droeg. Welnu, Coen stelde dit bezoek als een poging tot overval voor. Hij was lijdend aan een soort vervolgingswaan en zag overal overvallen en vooral pogingen tot aanslag op zich zelf. Hij is toen in strijd met het contract eerst begonnen, een palisadering om de huizen, vormend een groot vierkant of vesting, aan te leggen, heeft er soldaten, kanonnen enz. binnengebracht, heeft geschut tegenover Jacatra, op de ter sluiks opgerichte batterij „de Cadt” opgesteld enz., enz. Alles in een bevriend land en in strijd met het contract. Dat noemen de verheerlijkers van Coen en met hen v. d. W. eerlijkheid en trouw aan contracten!

En de Inheemsen? Zij waren eenvoudige, goedgelovige lieden, gelukkig

en welvarend levend vóór de komst der Europeanen, die hen voortdurend bedrogen en uitbuitten. De Compagnies-dienaren behandelde hen op onbeschrijfelijke wijze. J. v. d. Woude geeft er enkele kleine staaltjes van. De Hollanders hielden zich niet aan de contracten en eisten steeds meer en meer. Wanneer v. d. Woude ook eens kennis genomen had van de Engelse geschriften over die dagen, bijv. van Hakluyt's „Posthumus, or Purchas his Pilgrims", of desnoods slechts van wat Tiele, Camphuys enz. schreven, dan zou hij een ander oordeel ook over Coen en zijn tijdgenoten krijgen. Een oud Moluks hoofd zei tegen den Engelsen kapitein George Cockaye, op de Hollanders wijzende: „dat maakt, dat de oude lieden wenen en de kinderen wenschen, dat zij niet geboren waren. Allah (God) had ons een land gegeven, maar nu heeft Allah de Hollanders gezonden, die ons beoorloogen en ons land willen ontnemen, opdat zij ons een plage Gods zouden zijn". —

Inderdaad: dat was Coen voor de Inheemschen. Hij roeide hen niet alleen uit, maar deed het op de meest wrede en onmenselijke manier. Reael zag dit in. De bevolking van Poelo Run en Ay, door de al te strenge en partijdige handhaving van het hun opgedrongen monopolie, en niet minder door het wanbeheer van een liederlijken Hollandsen kapitein van het Nederlands gezag afkerig gemaakt, hadden de souvereiniteit over hun eilanden aan Engeland overgedragen, zoals zij dat vóór de komst der Hollanders al aan Dake hadden gedaan. Reeds half uitgehongerd lieten de bewoners zich gemakkelijk door Reael tot vrede brengen. Een vrede, die zij plechtig beloofden te zullen eerbiedigen, doch waarvan Reael zelf schreef „dat het te wenschen ware, dat hij zo licht te onderhouden als te maken ware, want de Bandanezen beloven dingen, die het hun niet mogelijk is, na te komen". Coen evenwel dreef de wrede bevelen der Heren XVII met zichtbare wel lust streng door, en terecht noemen de vroegere schrijvers v. d. Chys, P.; A. Thiele en de Jonge e.a. dit bedrijf de zwartste bladzijde uit de Nederlandse geschiedenis. Zoals de laatste zegt: „Met onverbiddelegestrenghed legde Coen de wrede bevelen van het opperbestuur op de Bandanezen ten uitvoer. Geheel Banda werd deels door het zwaard, deels door honger en gedwongen verhuizing ontvolkt". „Verzwegen mag niet worden: te dier tijde is Neerlands naam in die gewesten met bloed besmet, wat moeilijk ooit zal kunnen worden uitgewist". —

Ook als „held" blonk Coen niet uit. In de zeeslag bij Jacatra „vluchtte" Coen naar de Molukken (dit beaamt J. v. d. W.) en liet Jacatra, dat hij verloren achtte, in de steek. En toen in 1621 de strijd in de Molukken eerst niet vlotte, ging hij snel naar Batavia terug en liet de moordpartijen verder op zijn last aan anderen over. Maar in zijn brief van 6 Mei 1621 aan Heren XVII verzwijgt hij, dat niet hij, maar Houtman Lontar heeft aangetast en genomen. Dat alles goed is afgelopen, heeft meer aan de ziekte der Engelsen en hun opvolgen van het bevel van den Engelsen koning om vijandelijkheden te vermijden, dan aan de heldhaftigheid van Coen gelegen.

Coen was steeds wijfelachtig; dan wilde hij hier, dan daar zich vestigen; hij riep de Raad steeds, soms verscheidene keren per dag, bijeen, en dan werden vorige besluiten veranderd of te niet gedaan. Toen hij verreweg de sterkste was, heeft hij doorgezet. Het is hem gelukt, maar hij heeft onnoemelijk veel leed over Indië en Nederland gebracht. Te-recht zegt v. d.

W., dat een der redenen van de Engelse oorlogen in het optreden van Coen lag.

Coen was niet de man uit één stuk, onbevreesd voor zijn meerderen. Had hij van ver af nog al eens brutale brieven aan Heren XVII geschreven, wel wetend, dat hij in Indië in het land der blinden, als éénoog niet gemist kon worden. Maar na zijn gaan naar Holland draaide hij als een blad van een boom om. Had hij te voren steeds om geld, schepen, soldaten, matrozen, vrouwen, materiaal enz. gedwongen, — nu in eens was alles niet meer nodig. Men kon daar toe met wat men had. Hij wilde van Indië een slavenkolonie maken, en slaven waren overal, nagenoeg voor niets, te krijgen. Desnoods nam men Chinezen of Japanners, Portugezen of Spanjaarden. Maar met zenden van schepen, geld en troepen moest men ophouden. 't Gevolg is geweest, dat Batavia, toen het enige jaren later werd aangevallen, nauwelijks aan de ondergang is ontkomen.

Maar het best leert men Coen kennen uit het gedeelte van die brief van 20 Juni 1623, a/b. van de Mauritius, nabij St. Helena, geschreven. Toen hij weldra oog-in-oog met zijn meesters zou staan, zonk hem de moed in de schoenen. Vol zelfvernedering schreef hij:

„Soo ist, dat hierover ten lesten door een al te grooten yver onbedachtelyck met impertinente woorden tegen U.E. uytgeborsten syn. Maer ten is Gode sy loff door sotte hoovaerdye noch grootscheyt, gelyck off wij presumeerden onze eygen meesters te berispen, niet geschiet. Willen U.E. ten hoochsten gebeden hebben de faulte ten goede te nemen ende vastelyck te gelooven, dat haer E. altyds soo grooten respect ende eere toegedragen hebbe ende toedragende zyn, als getrouwe dienaren aen hare Heeren schuldich syn ende behooren te doen.“ —

Deze brief tekent geheel den man, die als een tyran tegen slecht- of niet-gewapende inboorlingen optrad.

Vóór zijn vertrek had hij Jacatra op bevel van Heren XVII „Batavia“ gedoopt. J. v. d. W. beweert, ten onrechte, op bl. 137, dat hij „Nieuw Jacatra“ had gewild. Hij verkoos „Nieuw Hoorn“, naar zijn geboorteplaats, maar kon zijn zin niet krijgen.

Over de dood van Coen loopt v. d. W. wat vluchtig heen. Coen had kort voor zijn dood een dochtertje van zijn onmiddellijken opvolger in het openbaar laten geselen en haar verloofde doen onthoofden. Op een wandeling met zijn hoogzwangere vrouw zag hij ook het hoofd van den, door hem vervolgd Bruystens op een stang staan. Dit schijnt den zenuwzwakken Coen zo te hebben aangegrepen, dat hij na een snel ziekteverloop, eenzelvig als altijd, is overleden.

Het boek van J. v. d. W. moet met veel critische geest worden gelezen. Het is een mislukte poging om het geval-Coen nieuw te belichten. Toch is dat zeer nodig. Op Coen moet het juiste licht worden geworpen. Uit verdichtsel, dat men om hem heeft gesponnen, moet worden verscheurd.

„GELIJKHEID VOOR ALLEN”¹⁾

G. J. VAN MUNSTER

De herdruk van dit boek van den Amerikaansen journalist, een vervolg op zijn in 1887 verschenen „Looking backward” („Een achterwaartse blik”), in het Nederlands vertaald onder de titel „In het jaar 2000”, dat een halve eeuw geleden een ongekende opgang maakte, is wat men „een teken des tijds” pleegt te noemen.

In „Gelijkheid voor Allen” is het onderwerp, dat Bellamy in zijn „In het jaar 2000” behandelde, nader uitgewerkt. In beide werken bezigde de schrijver de romanvorm, die van de inhoud onderscheiden moet worden, daar ze den schrijver slechts diende om zijn ideeën onder de aandacht te brengen van velen, die er anders niet toe zouden gekomen zijn, zich in het sociale probleem te verdiepen. Daartoe voerde de schrijver een rijken, onbezorgd in weelde levenden jongen man, Julius West, te Boston (in de Ver. St. v. N. A.) ten tonele, die in het jaar 1887 onder hypnose geraakte, in het jaar 2000 tot bewustzijn kwam, en bij zijn ontwaken zich in een socialistische samenleving zag verplaatst. Van u't die samenleving liet Bellamy zijn hoofdpersoon de, in de verbeelding van den schrijver tot het verleden behorende kapitalistische samenleving be- en veroordelen, tot lering van zijn lezers, en in het voorlaatste der 36 hoofdstukken deed hij een methode aan de hand, door welke z.i. de kapitalisten zich binnen de perken der maatschappelijke orde zouden laten onteigenen.

Inzake de vraag of het werk van Bellamy de toets van het wetenschappelijk socialisme kan doorstaan, spreekt reeds prof. Quack²⁾ zich als volgt uit:

„Ik kan niet geloven, dat een enigszins grondige studie van Marx zelven aan dit boekje is voorafgegaan”. En: „Overigens vindt men, enigszins verwaterd, al de begrippen van Marx terug, — maar met twee grote wijzigingen: de afwezigheid van de scherpe klassenstrijd, en dan een soort van gelovig vertrouwen als dat der „moderneren” op God's vaderliefde”.

In overeenstemming met die „afwezigheid van klassenstrijd” is de uitspraak in het thans aan dit boek door de Centrale voor Nederland van de „Int. Vereniging Bellamy” (die deze herdruk het licht deed zien) toegevoegde „Naschrift”, dat de socialistische samenleving er „nimmer door enige politieke actie of partij-strijd” zal komen.

In een redactioneel artikel in „Het Volk” van 14 Mei 1937 staat, „dat de schrijver kennelijk goed op de hoogte was met de theoriën van Karl Marx”, dat de Bellamy-beweging „met grote beslistheid enige revolutionaire strekking van haar streven van de hand wijst”, en dat „tussen dit streven en de richting, waarin de sociaal-democratie werkzaam is, een opvallende overeenkomst bestaat”, op grond waarvan de conclusie dan ook luidt: „De naastbijliggende daad is dan ook voor hen (de aanhangers der Bellamy-beweging) evenals voor ons, het uitbrengen van de eigen stem op lijst 2”. En toch staan er in dat „Volk”-artikel tussen allerlei andere onhoudbare, beweringen uitspraken, die volkomen juist zijn. Volkomen terecht wordt in het bedoelde artikel tegenover de strekking van Bellamy's werk op de

¹⁾ Edward Bellamy: „Gelijkheid voor Allen” (Equality). Uitg. N.V. Gebr. E. & M. Cohen. f 1.40 en f 2.10.

²⁾ „De Socialisten. — Personen en Stelsels”, Deel IV, blz. 914 en 915.

noodzaak gewezen van actie, die zich niet bepaalt tot een ver verwijderd doel, dus van het ter hand nemen van de naastliggende taak, en gewaarschuwd, dat, waar dit over het hoofd wordt gezien, „krachten, die anders partij zouden kiezen, ten dele verloren gaan in hooggestemde dadeeloosheid.”

Overigens is de „Volk”-redactie van mening, dat „de Bellamyten naar verwezenlijking van een schone droom streven”, en zo komt ze er toe, van „een opvallende overeenkomst” tussen dit streven en dat der S.D.A.P. te spreken. Voor de huidige Nederlandse sociaal-democratie geldt inderdaad, dat de verwezenlijking der socialistische samenleving haar voorkomt als „een schone droom” zonder meer. Dit nu was bij Bellamy niet het geval. De opmerkelijke overeenkomst tussen het standpunt van dien schrijver uit het jaar 1887 en dat van de huidige leiding der S.D.A.P. (en van de „Volk”-redactie) is: het geen-raad-weten met de schijnbare tegenstelling: actie voor het direct bereikbaren en streven naar het einddoel. Het opmerkelijke verschil is, dat Bellamy meende, zich vast te leggen op het laatste, in feite het eerste geen aandacht waard keurde (en daardoor toch niet in staat was, de oplossing voor het laatste ook maar bij benadering aan de hand te doen), en dat de huidige Nederlandse sociaal-democratie meent, zich op het eerste (actie voor het direct bereikbare) vast te leggen, de verwezenlijking van het socialisme in feite als niet meer dan „een schone droom” beschouwt (of, indien al niet, toch dien-overeenkomstig handelt), en daardoor toch niet in staat is, van het eerste iets terecht te brengen, dat van blijvend resultaat is. Een voldoende begrip van het dialectisch materialisme, en daarbij een levenspraktijk, die daarmee in overeenstemming is, heeft die schijnbare tegenstelling (óf het een — óf het andere) overwonnen, zodat degenen, die dit begrip heeft en die levenspraktijk in toepassing brengt, én met het een, én met het andere raad weet.

Men kan den Bellamy van een halve eeuw geleden de eer geven, die hem toe komt, ook als men zich verplicht voelt, de „Int. Vereniging „Bellamy” en haar Centrale voor Nederland met haar aanhang voor ogen te stellen, dat alleen door juiste actie voor het direct mogelijke de weg gebaad kan worden, waarlangs de ideeën van Bellamy van „schone droom” tot werkelijkheid worden gemaakt. Wie „Gelijkheid voor Allen” met voldoende inzicht in het wetenschappelijk socialisme kritisch leest, maar zonder spijkers op laag water te zoeken (wat te minder geoorloofd is, daar men rekening moet houden met het feit, dat de schrijver de romanvorm bezigde), en met inachtneming van het feit, dat het Amerika van 1887 niet het Nederland van 1937 is, erkent volmondig, dat: —

1ste: De kritiek van Bellamy op het kapitalistische systeem geslaagd is;
2de: In het gedeelte van het boek dat aan de vermeende oplossing van het sociale probleem voorafgaat (verreweg het omvangrijkst), aan den lezer mogelijkheden inzake een nieuwe samenleving worden voor ogen gesteld, die voor een groot deel meer zijn dan een utopie”, een „schone droom”.

Veel technische mogelijkheden, die de schrijver een halve eeuw geleden vermoedde, zijn thans reeds werkelijkheid geworden, maar zullen eerst in een socialistische samenleving werkelijk-maatschappelijke betekenis verkrijgen. Bellamy voorzag zelfs de televisie. (De „electrische ploeg” met een

koord en denklijk een stopcontact, dus zo wat als bij een stofzuiger, is minder geslaagd).

Wat den schrijver voor ogen stond, is hetgeen in de wetenschappelijk socialistische literatuur als de tweede, hoogste, fase van het socialisme, dus als het volledige communisme, te boek staat. De onderscheiding, die Marx en Engels maakten tussen de eerste en de tweede fase der socialistische samenleving, dient men te kennen, wil men een volledig, dus ook wetenschappelijk-socialistisch inzicht in de thans in de Sowjet-Unie bestaande verhoudingen en haar verdere perspectieven verkrijgen.

De schrijver van „In het jaar tweeduizend“ en „Gelijkheid voor Allen“ koesterde de verwachting, dat de grootkapitalistische machten zich, na niet meer dan enige wrijving, wel gewonnen zouden geven. In het licht van zijn tijd was die verwachting reeds al te optimistisch. Wel staat op bl. 220 het volgende: „Korten tijd streden zij tegen het onafwendbare noodlot, maar ten laatste moesten zij zich wel gewonnen geven.“ Dus toch strijd. En in een roman kan men die naar believen voorstellen als „lang“ of „kort“, en erg of minder erg. Thans spreken de feiten een zo barbaarse taal, dat men slechts door een vlucht uit de werkelijkheid er doof voor kan blijven. Zij, die dat doen, stuwen de maatschappelijke beweging niet. En evenmin degenen, voor wie het, bewust dan wel onbewust, een uitgemaakte zaak is, dat de verwezenlijking van het socialisme niet meer zou zijn dan — „een schone droom“, en die daardoor ook niet in staat zijn, de naastbijliggende taak behoorlijk te verrichten.

Niet „óf het een — óf het ander“, maar „èn het een — èn het ander“

Alleen door juiste actie voor het thans mogelijke wordt de weg naar het grote doel gebaad. Terecht was Bellamy ervan overtuigd, dat het grote doel slechts te verwezenlijken is op de grondslag van het gemeenschappelijkheid der grote productiemiddelen. Dat is er in de Sowjet-Unie, en daarop hebben de machten, die de Sowjet-Unie even zeer als de Westerse democratie bedreigen, het voorzien!

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. VAN REINVELD

SAMENVATTING

Laten we alvorens verder onze weg te vervolgen even de resultaten in de vorige artikelen beschreven, nagaan. Zo stuitte we bij de afbraak van de stof eerst op moleculen, d.w.z. de kleinste „korreltjes“ waarin we een stof kunnen verdelen, zonder dat de eigenschappen van die stof veranderen. Deze moleculen bleken weer opgebouwd te zijn uit atomen, die echter geheel andere eigenschappen dan de moleculen bezitten en waarvan er slechts 92 verschillende soorten bestaan, die door verschillende combinaties de millioenen en millioenen verschillende soorten moleculen vormen. Maar

ook een atoom bleek weer verdeelbaar in een kern die bijna even zwaar is als de atoom zelf en een meer of minder groot aantal deeltjes, die in banen rond de kern lopen en de naam van electronen dragen. Bovendien bleken de afmetingen van de kern en de electronen van dien aard dat het atoom practisch als leeg beschouwd kan worden, daar echter de kern een positieve en de electronen een negatieve lading dragen, zagen we dat door electriche afstoting, ze zich toch als „gevuld” gedragen.

DE OPBOUW VAN DE ELEMENTEN

Reeds in ons vorig artikel wezen we op het feit, dat het meest eenvoudige atoom, dat we kennen, dat van waterstof, opgebouwd is uit een kern, waarom heen één electron in een cirkelvormige baan met grote snelheid rondloopt. Daar een waterstofatoom als totaal electriche neutraal, d.w.z. ongeladen is, moet de positieve lading van de kern juist opgeheven worden door de negatieve lading van het electron. Nu is waterstof niet alleen het eenvoudigste, maar ook het lichtste element, rede waarom men vroeger dan ook luchtballons en zeppelins met waterstofgas vulde, om de grote brandbaarheid hiervan, prefereert men tegenwoordig echter heliumgas, dat wel is waar vier maal zo zwaar is als waterstofgas en veel en veel duurder, maar onbrandbaar is. Inderdaad is helium het element, dat in gewicht op het waterstof volgt, en ook wat zijn eenvoud betreft, volgt het heliumatoom op het waterstofatoom. Het heliumatoom bestaat n.l. uit een kern, die vier maal zoveel weegt, als die van het waterstofatoom en waarom heen twee electronen in dezelfde baan rondlopen, terwijl natuurlijk de positieve lading van de kern juist weer de totale negatieve lading van de beide electronen opheft, zodat een heliumatoom weer neutraal reageert. Het element dat in gewicht op het helium volgt is het metaal Lithium en de atomen hiervan blijken nu te bestaan uit een kern met 3 daaromheen lopende electronen. Twee van die electronen lopen in een zelfde baan als bij het heliumatoom, het derde echter in een grote baan daar weer omheen. We blijken nu alle atomen te kunnen rangschikken en wel zodanig, dat ieder volgend element, weer één electron meer bezit, dan het vorige, zodat het zwaarste bekende atoom, het uranium-atoom bestaat uit een zware kern met daaromheen 92 electronen in verschillende banen. Nu blijkt verder dat het aantal electronen, dat in de buitenste baan rondloopt, geheel en al de eigenschappen van het betreffende atoom bepaalt.

Hoe komt het bijvoorbeeld, dat waterstofgas zo brandbaar is, zich dus gemakkelijk met zuurstof verbindt. Wel, waterstofatomen bestaan, zoals we weten, uit een kern met daaromheen één electron. Het blijkt nu echter dat waterstof heel graag, dat ene electron „uitleent” aan een atoom dat het wel graag wil hebben. Zo'n atoom is nu het zuurstofatoom. Dit laatste bestaat uit een kern waaromheen in de eerste baan twee electronen lopen en in de tweede 6. Nu blijkt het erg prettig voor zo'n atoom te zijn nog 2 electronen te lenen, het heeft dan 8 electronen in zijn tweede baan en deze is dan geheel gevuld, meer kunnen er niet in. Komen nu waterstof en zuurstofatomen bij elkaar, dan lenen twee waterstofatomen aan één zuurstofatoom ieder een electron, het zuurstofatoom heeft dan een mooi vol electronen jasje, en de twee waterstofatomen met het zuurstofatoom gaan gezamenlijk verder langs hun levenspad, daar de waterstofatomen

de electronen toch niet geheel los kunnen laten. Door dit samengaan is echter een scheikundige eenheid, een watermolecuul ontstaan.

Zo blijken steeds de buitenste electronen het cement te zijn waarmede de verschillende atomen aan elkaar gekit worden. Zij die maar weinig electronen in hun buitenste baan hebben zullen deze graag uitlenen, daar ze dan kunnen pronken met de volle baan die meer naar binnen is gelegen, terwijl, die atomen, die de buitenste baan al bijna vol hebben er graag nog een paar bijlenen, daar ze zich dan eveneens met een mooie volle baan kunnen laten zien.

LICHTUITZENDING ALS ATOMAIR PROCES

In ons eerste artikel zagen we reeds dat warmte niets anders is dan arbeidsvermogen van beweging van de moleculen, wanneer we echter b.v. een gloeidraad zeer sterk verhitten, dan blijkt hij op een gegeven ogenblik ongeveer bij 600 graden licht uit te gaan zenden, hij wordt rood gloeiend. Waar komt dit licht nu vandaan. Wel, door de heftige botsingen van de moleculen onderling tengevolge van hun warmtebeweging, kunnen ze een electron van één van de moleculen in een hogere baan slaan. Nu heeft echter een electron in een buitenste baan veel meer energie nodig om zich daar te handhaven, dan op een meer naar binnen gelegen baan. Wordt nu dus een electron op hogere baan geslagen door zo'n heftige botsing bijv., dan kan het zich daar maar een ogenblik handhaven, al gauw wordt die baan te duur voor het electron en het valt terug op een goedkopere, meer naar binnengelegen baan. Nu houdt het echter geld of liever gezegd energie over, en deze energie nu straalt het als licht uit. Licht bezit n.l. ook energie, of nog juist gezegd is ook een bepaalde vorm van energie. Ja zelfs behoren bij verschillende kleuren verschillende energieën. Zo heeft rood de minste energie en violet de meeste. De kleur die het atoom dus uitstraalt, hangt af van de hoeveelheid energie, die bij de sprong van een hogere naar een lagere baan vrij komt. Omgekeerd heeft men nu juist uit deze kleuren weer de energieën kunnen bepalen en zo is het mogelijk geworden, door bestudering van het uitgezonden licht, om zeer veel van deze electronenbanen, wat betreft hun bouw en energie te weten te komen, doch dit te bespreken zou ons hier te ver voeren. Met behulp van deze theorie is het ook te verklaren, waarom een ijzeren staaf bijv., die wij verhitten eerst rood en later wit gloeiend wordt. Bijv. 600 gr. zijn de botsingen n.l. juist hevig genoeg om de electronen in banen, die iets meer naar buiten gelegen zijn, te slaan. Vallen deze electronen dus terug, dan komt er maar weinig energie vrij en rood licht (energie arm) wordt uitgestraald. Verhitten we echter veel sterker, dan zullen steeds hogere banen bezet worden. De electronen die hier echter van terugvallen, verliezen meer energie, zodat ook energie rijkere licht wordt uitgestraald. Zo krijgen we dus bij een hogere temperatuur een mengeling van alle soorten kleuren en deze mengeling maakt op ons oog, de indruk van wit licht.

(Slot volgt)

tijdschriften-bespreking

„SCIENCE AND SOCIETY“

(No. 1, 2 en 3.)

Wij hebben al eens de aandacht gevestigd op „Science and Society“ („Wetenschap en Maatschappij“) — het belangrijke Amerikaanse theoretische tijdschrift, waarvan totnutoe drie nummers uitgekomen zijn.¹⁾

Het artikel van **prof. D. J. Struik** in ons vorige nummer is het eerste deel van zijn studie „concerning mathematics“ (over wiskunde), die in het eerste nummer verscheen — een studie, die zowel op het begrip van de wiskunde als op de rol van deze wetenschap in de geschiedenis, veel en nieuw licht werpt.

In datzelfde nummer vindt men nog een artikel van **Margaret Schlauch** over „de maatschappelijke basis van de taalwetenschap“, een overzicht van verschillende theorieën op dit gebied, gevolgd door een overzicht van de Marxistische taal-wetenschap in de Sovjet-Unie in het tweede nummer. Een filosoof, **V. J. Mac Gill**, gaat van materialistisch standpunt de filosofie van het „logische positivisme“ te lijf, een richting, die sinds enige jaren in Oostenrijk is opgekomen en die ook in Engeland en Amerika aanhangers heeft. In de Nederlandse socialistische literatuur werd zij door van der Wijk aanbevolen. Mac Gills discussie is zeer grondig, zeer zakelijk, hoewel niet altijd gemakkelijk te volgen.

Men zal bemerkt hebben, dat dit eerste nummer, dat begint met een artikel over de houding van de Amerikaanse onderwijs-wereld tegenover de feiten van de klassenstrijd, nog weinig contact vertoont met de brandende vragen-van-de-dag.

In de twee volgende heeft de redactie dit gebrek gevoeld, en streeft zij er met succes naar, hieraan tegemoet te komen. Zo vinden wij in het 2e nummer een opstel over de Amerikaanse burgeroorlog tussen de Zuidelijke en de Noordelijke staten in de jaren '60 van de vorige eeuw, welke met de afheffing der slavernij eindigde. Dit onderwerp wordt ook behandeld door **James S. Allen**, in een interessante beschouwing over de strijd van de negers om het bezit van

het land, nadat de slavenhouders in het Zuiden de nederlaag geleden hadden.

John Maynard Keynes is een van de beroemdste burgerlijke economen van deze tijd; zijn laatste boek over „de algemene theorie van werkgelegenheid, interest en geld“ heeft aan de universiteiten en in de economische literatuur veel opzien gebaard, omdat het van de „orthodoxe“ burgerlijke economie in sommige opzichten afweek. **J. Darrel** onderwerpt dit boek aan een Marxistische critiek, in no. 2 van „Science and Society“. Nr. 3 tenslotte, opent met een zeer grondige verhandeling over de meest actuele vragen der Amerikaanse politiek: de rechten van het „Hoogste Gerechtshof“. Het is wel bekend, dat het recht, dat dit Hof bezit, of zich toegeëigend heeft, om door het parlement aangenomen wetten, als strijdig met de Grondwet, voor ongeldig te verklaren, thans in het middelpunt van de politieke strijd staat, sinds Roosevelt, wiens „nieuwe bedeling“ op de obstructie van de opperste rechters stiet, het offensief tegen het gerechtshof geopend heeft. **Louis B. Boudin**, een van de ouderen onder de Amerikaanse Marxisten, rafelt in een zeer deskundige studie de reactionaire opvattingen van de „negen oude mannen“, die het Hoogste Gerechtshof vormen, uiteen.

In datzelfde nummer onderwerpt **Carl T. Schmidt** de agrarische politiek in het fascistische Italië aan een zeer gedocumenteerde critiek. Wij hebben nog lang niet de gehele rijke inhoud van het tijdschrift vermeld, en moeten van critiek afzien, ook al nodigen sommige artikels daartoe uit. Bijvoorbeeld het stuk van **Paul Radin** over „economische factoren in de godsdienst der primitieven“, waarin hij zo ongeveer tot de opvatting terugkeert, dat de godsdienst een uitvinding van listige priesters en hebzuchtige koningen is.

Maar dat doet niets af aan de slotsom, dat de Angel-Saksische wereld

¹⁾ „Science and Society“ A Marxian Quarterly“ prijs per nummer 35 doll.cent. 30 East 20th Street New York.

in „Science and Society” een wetenschappelijk-Maristisch tijdschrift bezit, zoals er in die landen zeker nog nooit een bestaan heeft en dat voor beoefenaars en aanhangers van het Marxisme in andere landen destemeeer op belangstelling en steun aanspraak mag maken, omdat althans het Nederlandse Marxisme in vroeger jaren, naar onze mening, te uitsluitend belangstelling had voor wat in Duitsland geschreven, gezegd of gedaan werd. Trouwens, dat geldt, vergissen wij ons niet, voor de geleerde wereld van onze universiteiten even zeer. En niemand zal ontkennen, dat het politieke leven, de theoretische productie, de lotgevallen van de arbeidersbeweging in de Engels-sprekende landen, juist in onze tijd voor de ganse wereld van geweldige betekenis zijn. In nr. 2 is een bekend Engels geleerde, schrijver van zeer geprezen populaire boeken over wiskunde, **Lancelot Hogben**, een polemiëk tegen Struik begonnen. Deze heeft namelijk in zijn artikel zestien keer de Duitse filosoof Hegel geciteerd, hetgeen zijn Engelse tegenstander tot razernij brengt. Hogben betoogt, dat de En-

gelsen hun eigen traditie van materialisme en vrije gedachte hebben, die men nauwkeuriger bestuderen moet dan de Marxisten gedaan hebben en dat wij nu maar met onze voeten buiten „het moeras van de Pruisische metaphysica” moeten blijven.

Wij weten niet, wat Struik antwoorden zal, en de anti-Duitse tirades van Hogben doen bevreemdend aan.

Maar als hij zegt, dat de „erfenis” van de Engelse denkers en natuuronderzoekers uit de revolutionaire opgang en de bloeitijd van de Engelse bourgeoisie, van de zijde der Marxisten, vooral als zij in de Engels-sprekende landen wonen, een veel grondiger en sympathieker studie vereisen, dan zij totnogtoe gekregen hebben, en dat men daarbij niet met het herhalen van oude slagzinnen kan volstaan, heeft hij zeker gelijk.

Trouwens, de reeds verschenen nummers van het belangrijke tijdschrift, dat wij in de aandacht van alle Engels-lezenden aanbevelen, bewijzen, dat de redactie het op dit punt volkomen met hem eens is. d. L.

ontvangen-literatuur

SPANJE

Verzamelde opstellen van
HERMAN MENAGÉ CHALLA

Inleiding: Mr. A. S. de Leeuw
Uitg. „Pegasus” — 215 blz. — Ing.
f 1.50, Geb. f 1.90

De activiteit van de uitgeverij „Pegasus” dwingt steeds meer bewondering af. Actueel, goed verzorgd, wetenschappelijk en politiek verantwoord, wisselen de uitgaven elkaar in snelle volgorde af.

Van de nieuwe uitgaven springt het boek van Menagé Challa over Spanje het eerst in het oog. De opstellen van deze schrijver, die jarenlang correspondent van de N.R. Courant is geweest, zijn tot een bundel verenigd, die een buitengewoon goed beeld geeft van het land, dat steeds meer aandacht in de Europese politiek is gaan vragen. De uitnemende illustraties geven dit boek een aantrekkelijk aanzien.

Het eerste deel, gewijd aan de Spaanse geschiedenis, toont de eeuwenlange sociale worstelingen, die het land verontrust hebben, waardoor tevens de sociale achtergrond van het huidige conflict zich duidelijk aftekent. In dit deel worden verder o.a. de moedige maar onvoldoende pogingen van Azana tot betrouwbarmaking van het leger, de tweeslachtige houding van Engeland en de „belangstelling” van Italië voor het Spaanse fascisme beschreven.

In het tweede deel geeft de schrijver een zeer levendig en spannend beeld van de politieke gebeurtenissen in de jaren 1931—1934.

Menagé Challa weet in deze schetsen door de oppervlakte van de gebeurtenissen van de dag heen te zien en de grote lijnen en de ware sociale achtergrond te ontdekken, iets, wat slechts aan weinig journalisten gegeven is. De agrarische- en onderwijskwestie, het nationaliteitsprobleem, de ongekende armoede en ondervoeding, de onbetrouwbaarheid van de generaals, de reactionaire rol van de kerk, de bijna opzettelijke zorgeloosheid van de regering, het groeiende eenheidsfront, de gevaarlijke en onbetrouwbare aard van het anarchisme worden scherp en duidelijke

lijjk ontleed en men voelt door dit alles, hoe het tegenwoordige conflict de wrange vrucht is van een jarenlange ontwikkeling.

In het derde deel zijn tal van reisbeschrijvingen en reportages over het Spaanse volksleven en de eeuwenoude kunst en cultuur tot een prachtig geheel gerangschikt. In bijna ieder woord komt de diepgaande kennis en de grote liefde van Challa voor het door hem beschreven volk tot uitdrukking. De beschrijving van de eigenaardige bekooring, die van het land, het volk en de volkskunst uitgaat behoort tot de beste delen van dit werk. En als wij dan lezen van de geest van waardigheid en onafhankelijkheid, die de Spanjaarden kenmerkt, maar bovenal wanneer die merkwaardige dorpsonderwijzer beschreven wordt, die geheel op eigen initiatief onder de boeren het alfabetisme overwint en vele sociale hervormingen weet door te voeren, dan begrijpen wij, dat in het Spaanse volk krachten sluimeren, die het beste voor de toekomst doen hopen en kunnen wij slechts betreuren, dat de schrijver, die zo met hart en ziel opging in dit merkwaardige land, deze toekomst niet meer mee kan maken. Een zeer overzichtelijke jaartallenlijst besluit dit boek, dat ons een in vele opzichten nieuw en beter inzicht in het Spaanse probleem geeft.

VAN HET SPAANSE VRIJHEIDSFRONT

Een reportage door NICO ROST

Voorwoord: L. de Brouckère

Uitg. „Pegasus” — 35 ct. — 78 bladz.
Wanneer men een reportage als deze met gewone literaire maatstaven wilde beoordelen, dan zou men kunnen wijzen op de suggestieve manier, waarop Rost ons met enkele zinnen het beeld van het geteisterde maar stoïcijnse Madrid de tegenstelling tussen de door grote idealen gedreven soldaten van de Republiek en die van de bedrogen landsknechten van het fascisme, voor ogen weet te stellen. Dit werkje bezit echter een nog grotere waarde, nl. dat het ons gaat bezielen met de geest van eenheid en kameraadschap, die bij de Republikeinse troepen van hoog tot laag heerst. Het wordt ons duidelijke

delijk, dat ook ieder anti-fascist buiten Spanje als het ware een onderdeel is van de Internationale Brigade en als zodanig de plicht heeft, de Spaanse onafhankelijkheid en daarmee tevens de onafhankelijkheid van zijn eigen land, te helpen verdedigen.

CHINA-JAPAN

Documenten

Uitg. „Pegasus”. — 66 blz. — 25 ct. Juist op tijd, nog voor de laatste bloedige gebeurtenissen in China, is deze verzameling interviews en documenten verschenen. Evenals Spanje wordt China door een vreemde fascistische mogendheid overvallen en evenals in Spanje is ook hier een, in dit geval, anti-Japans volksfront in wording. Over de moeilijkheden, die dit Volksfront ondervindt, over de opofferingen van de Chinese Communistische partij en de Chinese Sovjets, om alles ondergeschikt te maken aan de strijd tegen het vreemde imperialisme, geeft deze brochure uitvoerig materiaal. Zoals zo vaak in de geschiedenis is gebeurd, begint ook China door de ramp, die de gehele natie bedreigt, de nationale eenheid en saamhorigheid te groeien, tegelijk met het inzicht, dat China alleen dan sterk kan staan tegen Japan, wanneer de economische toestand der werkers verbeterd en een democratische regering gevormd wordt.

DE HELDENDAAD

Een vertelling van BORIS LAPIN

Bewerking: I. E. Prins-W. Macdonald

Uitg. „Pegasus” — 124 bl. — f 0.75

De schrijver schetst ons rondom de lotgevallen van een Japans vlieg-officier de cynische onderdrukking in de Japanse kolonie Korea. Geestig en meedogenloos wordt de manier, waarop door militaire rapporten en journalistieke leugens een held gefabriceerd wordt, uiteengerafeld.

In korte flitsen, met een vaak Multatuli-aans sarcasme, vertelt Lapin van de bijna niet te dragen uitbuiting van arbeiders en boeren in deze kolonie en van de moedige strijd, die onontwikkelde vrijescharen met primitieve middelen tegen de moderne techniek weten te voeren.

Deze vertelling is een waardevolle bijdrage tot een beter begrip van de psychologie van het Japanse imperialisme.

Bulletin of the International Institute for Social History — 1937 Nr. 2

Uitg. E. J. Brill, Leiden

Het Internationale Instituut voor Sociale Geschiedenis te Amsterdam, dat zich ten doel stelt, alle documenten uit heden en verleden, die van belang zijn voor de kennis van de sociale geschiedenis in de uitgebreidste zin van het woord, te bewaren en wetenschappelijk te bewerken, publiceert in dit nummer enkele van de laatste aanwinsten. Hiervan verdient in de eerste plaats vermelding het archief van de Russische revolutionaire emigranten te Zurich, uit de jaren 1870—'80 en verder een oproep van de Engelse Utopistische communisten uit 1848 en een „zwarte lijst” van de Duitse politie van „gevaarlijke elementen” uit dezelfde tijd.

Het werk van dit Instituut, dat zich op een nog bijna onontgonnen terrein beweegt, en dat o.a. voor de nationale geschiedenis van de arbeidersbeweging van het grootste belang is, verdient zeer zeker de actieve belangstelling van Marxistische economen en historici.

NATIONALE RADEN

Prof. Dr. C. W. DE VRIES

Uitg. Nijgh en van Ditmar, R'dam.

Dit boekje is een nieuwe aanval op de politieke invloed van het volk. De Vries stelt voor, Nationale Raden voor 5 takken van bedrijf in te stellen en wel voor het distributiewezen, het verkeerswezen, de landbouw, de handel en de nijverheid.

Wat is het doel van deze raden? De Vries wijst op twee dingen, die volgens hem (al verbergt hij zijn standpunt achter de term: de heden-daagse critiek!) op het parlement zijn af te dingen. En wel het gebrek aan deskundigheid en het gebrek aan een behoorlijke waardering van vele maatschappelijke belangen. Deze twee gebreken zullen de nationale raden moeten opheffen.

Onder het gebrek aan deskundigheid verstaat de Vries, dat ingewikkelde en technische onderwerpen niet door alle kamerleden kunnen worden overzien. Daar om is voor de bovengenoemde vijf gebieden een nationale raad aangewezen, die tussen de regering en het parlement zal moeten voorlichten.

Het gebrek aan een behoorlijke waardering van vele maatschappelijke be-

langen denkt de Vries op te heffen door aan de bedrijven, de beroepen, de grote maatschappelijke organisaties in de gang der wetgeving invloed te geven.

„Maar die invloed moet zich nóch meer of min heimelijk indringen in het parlement (industrie-volksvertegenwoordigers enz.), nóch openlijk in gedecentraliseerde organen (zoals de Katholieken dat willen). Er moet openlijke en positieve invloed zijn in eigen openbare organen, geplaatst zelfstandig tussen regering en parlement“. Deze lichamen zullen inderdaad „uit de betrokken beroepen of bedrijven, ja, uit de gehele maatschappelijk belangorganisatie, die zichzelf voltrekt, moeten voortkomen“ (bl. 26). In duidelijke termen betekent dit: een uitschakeling van het parlement op belangrijke economische terreinen en een inschakeling van de organisaties van de vertegenwoordigers van de industrie, de handel enz. D.w.z. een vermindering van de invloed van het volk op genoemde economische gebieden en vermeerdering van de invloed van de industriële en handels-kapitalistische groeperingen. Geheel in dit kader past ook de volgende uitspraak:

„Voor de samenstelling der Nationale Raden achten wij de toepassing van het politieke kiesrecht totaal ongeschikt. Het gaat om de samenstelling van één en twintig deskundigen en belanghebbenden op één gebied van staatszorg. Politieke invloeden der ondeskundige kiezers moeten worden uitgeschakeld“ (bl. 22).

We vinden hier een duidelijke anti-democratische tendentie met een beroep op de ondeskundigheid van het volk. Deskundig zijn de belanghebbenden!! Alsof de deskundigen, die De Vries en zijn soort voor de geest staan, niet óók een politieke richting hebben. Alsof zij, die de handel en de industrie vertegenwoordigen! De uitschakeling van de politiek, zoals De Vries die bedrijft met een beroep op deskundigheid, betekent, het op de voorgrond drijven van slechts één politiek: die van de belanghebbende „deskundigen“, of van de „deskundige“ belanghebbenden (te kiezen tussen deze termen zoals het uitkomt). Dit blijkt ook uit de wetsvoorstellen zelf, die de schrijver uitwerkt. De raden zullen n.l. uit drie delen bestaan. Van de 21 leden zullen 7 door de Tweede, 7 door de Eerste en 7 door „Ons“, d.w.z. door de Kroon, worden benoemd. In deze raden zal

de invloed van het volk dus slechts zeer indirect naar voren komen. De Eerste kamer is zelf al getrappt verkozen en zal in zijn keuze van leden der nationale raden dus in nog directere mate de invloed van het volk weerspiegelen. En wat de 7 leden, die door de Kroon zullen worden aangewezen betreft, is de invloed van de bevolking gelijk null! Bovendien lezen we nog, dat de inrichting en de werkwijze der vergaderingen zal worden geregeld door een reglement, dat door de Kroon zal worden vastgesteld, die ook den voorzitter benoemt.

Volgens het voorstel van De Vries mogen de „Nationale Raden“ bij hen ingediende wets-ontwerpen zelfs wijzigen, en al is de Regering niet aan hun voorstellen gebonden, het is toch wel duidelijk, dat deze voorstellen aan de „belanghebbenden“ een nieuwe mogelijkheid tot verstrekkende beïnvloeding van staat en politiek geven.

Zo blijken deze voorstellen van liberale kant, al zijn zij dan ook op de eerste Mei, op „de Dag van de Arbeid“ gedateerd, wel weer zeer duidelijk in de anti-democratische en kapitalistische richting te leiden!

EEN MENS VAN GOEDE WIL

GERARD WALSCHAP

Nijgh en v. Ditmar. N.V. R'dam 1936.

De Vlaamse schrijver Gerard Walschap is niet gelukkig met zijn goede bedoelingen. Hij begon indertijd zijn schrijversloopbaan met een zeer opmerkelijke roman Adelaïde, waarin de argeloze lezer het aangrijpend verhaal meende te vinden van een door afkomst en bigotte opvoeding onevenwichtige jonge vrouw, die door de bangmakerij van een pastoor de waanzin ingedreven wordt. Later bleek, dat de (goede) bedoeling van den schrijver was geweest te laten zien, waartoe ongehoorzaamheid aan goddelijke en kerkelijke wetten voerde. En ook in zijn latere werk is er telkens weer een tegenstelling tussen zijn goede bedoelingen en een visionair-zuiver realisme, dan hem a.h.w. ondanks zichzelf meeneemt in een richting waar de goede bedoelingen in het gedrang komen.

Wij willen niet veronderstellen, dat Walschap zich tegen die gevaarlijke aanvechtingen heeft willen veilig stellen door in zijn laatste boek de verpersoonlijkte goede bedoeling tot zijn onderwerp te maken, maar het heeft

er wel de schijn van en het resultaat is ons inziens niet verheugend. Want Walschap heeft het dan ook maar meteen goed willen doen en zijn „mens van goede wil" niet alleen laten triomferen in de goede bedoeling, maar ook naar de wereld laten slagen. Zijn goetige lobbes Thijs, die woest wordt als hij onrecht ziet, maar te dom is om recht en onrecht en enige andere dingen uit elkaar te houden, wordt op het eind van het boek als hij eerst door zijn goede bedoelingen alles hopeloos in elkaar heeft geschopt, plotseling welvarend, rijk, een man van gezag, een weldoener van zijn dorp, zonder dat de

verbluffte lezer hier een ander motief voor kan ontdekken dan dat de deugd en dan nog een blinde deugd, beloofd moet worden.

Nee, aan de goede bedoeling is bij dit laatste werk van Walschap recht en meer dan recht gedaan, maar ons wil het voorkomen, dat daarbij een aantal andere dingen, die wij tot de onmisbaarder kwaliteiten van een goede roman rekenen: een logische structuur, een boeiend, overtuigend verhaal — bitter te kort zijn gekomen en dat die bijzondere trek van Walschap, die wij hierboven visionair realisme noemden in dit boek slechts terloops aan de dag komt.

dammen

F. RAMAN

Van een „damrechercheur" met weinig speurzín.

Van een vooraanstaand burgerlijk publicist, die zichzelf „rechercheur" van het dammozaiek noemt, ontlene we aan een zijner pennevruchten het volgende: —

„Het hedendaagse wedstrijdspel leent zich minder tot het maken en vinden van openingsstudies, dan de spelvormen, welke een tiental jaren geleden zich in de partij voordeden. „De Hollandse opening, 33—28, wier aantrekkelijke spelschakeringen, zovelen tot het damspel bracht, wordt tegenwoordig nog slechts zelden op tournooien gespeeld.

„Hiervoor trad in de plaats de 32—28 opening, welke van de spelers eist een minimum aan inzicht, doch een maximum aan positiegevoel.

Als gevolg van deze gewijzigde voorkeur werd het spel soberder en meer gebonden aan tactiek, doch de studies werden schaars en minder inhoudsvol!"

Ik heb bovenstaande bewering van dezen „dam-rechercheur" — bij wijze van protest — woordelijk overgenomen, omdat m.i. de 32—28 opening nog niet zo sober en minder inhoudsvol als 33—28 opening is, als hij zo tussen de regels laat doorschemeren. Een feit is wel, dat door de moderne openingen, zeker 80 pCt. van de hedendaagse wedstrijdspelers het spel van meetafaan op vereenvoudigingen en overzichtelijke spel-

systemen aansturen, echter... de resultaten spreken dan ook zó voor zich, dat dergelijke spelers, meer door geluk dan door wijsheid, wel eens in een tournooi een „behoorlijke" plaats behalen, doch zo goed als nimmer de eerste! Want in een tournooi met grondig onderlegde tegenstanders, die bovendien dat mysterieuze „iets" in de partij weten te leggen, maakt de in het theoretisch harnas gestoken, versterkte positie-speler, vooral wanneer de partij buiten het aangeleerde „lesje" gaat, al een bijzonder kwade kans.

Ook de bewering van deze „rechercheur", als zou in de moderne spelopvattingen de studies schaars en minder inhoudsvol te componeren zijn, strookt niet met mijn persoonlijke opinie. Want er ligt m.i. op dit gebied nog zoveel terrein braak, dat er voor een rechercheur nog studiemateriaal te over voor zijn speurzín aanwezig is, alvorens volledig te kunnen doordringen tot de verbluffende geheimenissen van het damspel!

Zeker is het, dat wij, dammers, ons verbeelden, oneindig ver in de damdoolhof te zijn doorgedrongen, en menen, de elementen voor gewijzigde spelschakeringen volkomen het hoofd te kunnen bieden, om na verloop van enige jaren soms tot de ontgoocheling te geraken, in voorheen goed speelbare spelvormen en varianten steeds de verkeerde weg bewandeld te hebben.

In dit verband is het volgende wel

zeer karakteristiek: — Indien men tegenwoordig met wit 32—28 een partij aanvangt, kan men er vrijwel zeker van zijn dat 48—23 als tegenzet volgt.

Alle andere mogelijke tegenzetten, inplaats van 18—23 vinden haast geen genade in de ogen van het merendeel der hedendaagse spelers, en worden angstvallig vermeden.

Hoe komt dat nu? Zijn de zetten, buiten 18—23 om, practisch dan zó onbespeelbaar?

Als antwoord hierop kan m.i. het volgende zijn nut hebben:

Vele damspelers, zelfs de sterksten onder hen, bezondigen zich hieraan — leren een als goed bekendstaande opening zo theoretisch en practisch mogelijk aan, en voor de rest, basta! Want die opening spelen ze altijd, omdat het resultaat der partij **hoofdzaak** is en het spel als zo-

danig slechts **bijzaak**. Zij vermechaniseren het spel daardoor zo, dat al het fraaie, al het schone, dat uit ons mooi spel is te putten, voor deze eenzijdig ontwikkelde types onbekend zal, ja moet blijven, om dan plotse-ling als bij toverslag met ruïneuse gevolgen hun bekrompen spel-principes de kop in te drukken. Is hun theoretisch „lesje” dan rijp voor de prullemand, dan heeft zulks vaak ten gevolge, dat dergelijke overrompelde spelers van het damtoneel verdwijnen om nimmer weer te keren.

Het resultaat der partij was voor hen nu eenmaal **hoofdzaak** en het spel **bijzaak**.

Tenslotte veroorloof ik mij de vrijheid, de hedendaagse spelers op te wekken, het damspel — dat nog jong, fris en ideeënrijk is — in de allereerste plaats te spelen **om het spel**, en niet om het resultaat.

schaken

G. C. A. OSKAM

Een stukje moderne theorie

De zet (1. e4 e6, 2. d4 d5) 3. Pd2, die door Tarrasch in 1889 is ingevoerd, staat niet algemeen aan dat 3. ... c5, 4. ed5: ed5:, 5. Pf3 Pc6, 6. Rb5 Pf6, 7. 0—0 Re7, 8. dc5: 0—0!, 9. Pb3 Pe4, 10. Re3 Rg4 van weerszijden de beste zetten zijn, en dat wit aldus niet het kleine voordeel dat eigen is aan het witte spel, heeft gekregen. Ook 5. Rb5+ Rd7!, 6. De2+ De7, 7. Rd7: + Pbd7, 8. dc5: De2: +, 9. Pe2: Rc5 is niet gunstig voor wit.

In deze laatste variant nu is een verbetering beproefd, al inplaats van 10. 0—0 Pf6, 11. Pb3 Rb6 (wat men gewoonlijk speelt (de lezer ziet hoe ver de boekengeleerdheid gaat!), kan men 10. Pb3 Pb6, 11. Pbd4 Pgf6, 12. Rg5 0—0, 13. 0—0—0 spelen. Hierna is 13... Pg4 niet zeer goed, wegens 14. Rh4 Rd8, 15. Rg3, en beter is 13. ... Pe4, 14. Re3 Pe5, 15. f3 Pc4, 16. Rc1 Pf6, 17. Rf2 Tfe8, of 14. Rh4 Rd8, 15. Rg3 Tfe8.

In de eerste alinea hebben wij in de eerste variant bij 8. ... 0—0 en in de tweede variant bij 5. ... Rd7 telkens een uitroepeten geplaatst: omdat 8. ... Pc5 niet goed is wegens 9. Pb3 Pe4, 10. Re3! Pb2:, 11. Pf3 Pc4 (niet Db4+ wegens c3, en wit wint een stuk), 12. 0—0 Pe3:, 13. Tfe1 Pf6, 14. Dd3; en omdat (na 5. Rb5+) 5. ... Pc6 niet goed is, wegens 6. De2+ Re6, 7. Pgf3 a6, 8. Rc6: + bc6:, 9. 0—0 Rf6, 10. Pg5!!; maar toch komt in aanmerking (6. De2+) De7, 7. dc5: De2+, 8. Pe2: Rc5, 9. Pb3 Rb6, 10. Pbd4 Rd7. Let wel, in dit spel is 6. De2+ nodig, want op 6. Pf3 komt sterk in aanmerking 6. ... Pf6, 7. 0—0 Re7, 8. dc5: 0—0!, 9. P63 Pe4, 10. Re3 Rg4, 11 Rc6: bc6:, 12. Dd3 Dc7, en de dreiging a7—a5—a4 in verbinding met Rg4—c8—a6 is onaangenaam voor wit.

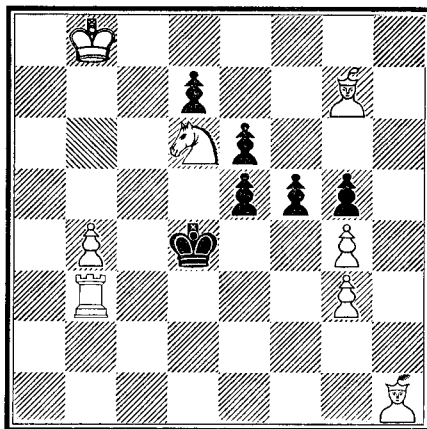
Probleem

G. N. Cheney

Brooklyn Standard, 3—11—60

De pat idee, dat ook in het beroemde Indische probleem (Ka1, Td1, Rh6, Rg2, pa2, b3, f2, g4; Ke4, Pf3, p,b6, b5, e5; oplossing: 1. Rc1 b4, 2. Td8

b5, 3. Td2 Kf4, 4. Td4 mat) een rol speelt, ligt ook aan onderstaand probleem ten grondslag.



Mat in drie zetten.

De oplossing is: 1. Ra8 fg4; 2. Kb7 Kd5, 3. Td3 mat.

Men ziet het verschil met het Indische probleem: in het Indische probleem wordt ook het patgevaar opgeheven door de lijn van den raadsheer te verstoppen, precies als in Cheney's probleem; maar in het Indische probleem geeft het verstoppende stuk mat, en werkt de afgesloten raadsheer, weer vrij gekomen, tot het mat mede; in Cheney's probleem blijft de raadsheerlijn herstopt, en de raadsheer werkt niet mee tot het mat en het verstoppende stuk, hoezeer wel tot mat meewerkende, geeft zelf niet mat.

Wij brengen beide problemen, omdat zij de eerste verschijningen zijn van de daarin liggende ideeën. Men mene echter niet dat ze de beste bewerkingen der ideeën zijn: het Indische probleem (van H. A. Loveday) is nevenoplosbaar, en Cheney's probleem is technisch onvolmaakt (te veel zwarte pionnen).

Een mooi probleem is: A Chéron, de Temps, 9—11—30: Ke2, Tb8, Tg4, Rh8, Pf4, p.g3; Kc4, p.c6; 1. Ra1 c5, 2. Tb2 Kd4, 3. Tb4 mat (Indische idee) en 1. Ra1 c5, 2. Tb2 Kc3, 3. Pd5 (Cheney's idee).



SPANJE

Verzamelde Opstellen

van

Herm. Menagé Challa

In leven correspondent
van de „Nieuwe Rot-
terdamsche Courant” in
Spanje.

De auteur van dit boek, Herman Menagé Challa, heeft Spanje, en de problemen waarmee het te worstelen heeft, gekend zoals weinige Nederlanders ze gekend hebben.

Dit boek bevat een historisch overzicht, opstellen uit de jaren 1932, 1933 en 1934 en reisbrieven. Het is onontbeerlijk voor een ieder, die de historische ontwikkeling van Spanje en de zeden, gewoonten en gebruiken van het volk wil leren kennen.

212 pagina's met illustraties

ing. f 1.50
geb. f 1.90

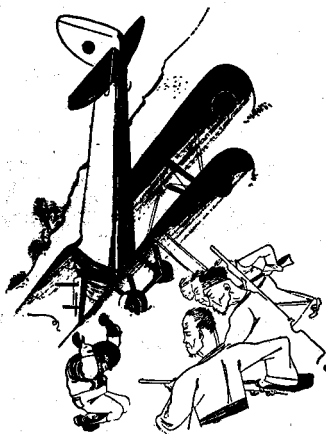
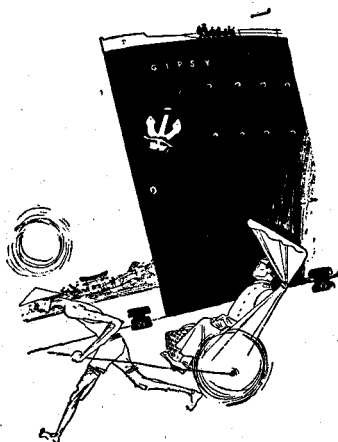
Verkrijgbaar bij:

Boekhandel „Cultura”, Utrechtschestr. 40, Amsterdam, Tel. 36990;
Boekenhuis „Jordaan”, Nwe Leliestraat 9, Amsterdam;
Boekhandel „De Vonk”, J. Hendrikstr. 80, Den Haag. Tel. 113278;
Boekhandel „Mentor”, Koninginneweg 74, Hilversum;
Boekhandel „Pegasus”, Jonker Fransstr. 58, R'dam, Tel. 51118.
en bij de bezorgers van dit maandblad.

UITGEVERIJ „PEGASUS”

HEMOMYSTRAAT 5 - AMSTERDAM-Z. - GIRO 173127

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT



Boris Lapin

EEN HELDENDAAD

Een vertelling over het „heldendom” in Japan.

Boris Lapin beschrijft op geestige wijze hoe in Japan door de hoge militairen op de meest zonderlinge wijze een held in het leven geroepen wordt. Het boek verhaalt van een jongen militairen vlieger, die de militaire academie te Tokio nauwelijks verlaten heeft en nu uitgezonden wordt naar Korea om deze kolonie van het „bandieten-
dom” te helpen zuiveren. Hierbij valt hij in handen der bevolking en wordt door toevallige omstandigheden bevrijd en hierdoor tot held verklaard.

Een geestig satiriek boek, dat U niet verzuimen mag te lezen.

130 pagina's geïllustreerd f 0 75

Uitgeverij „Pegasus”
Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
Giro 173127

De illustraties zijn uit het boek overgenomen.

WAARDE-COUPON
AUG. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonnee, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK EN CULTUUR

INDUSTRIELE CONJUNCTUUR IN NEDERLAND

J. F. BOS

LUCHTBESCHERMING IN NEDERLAND

J. PEETERS

3e jaargang

inhoud

no. 9 september

Einheid, geen verdere verdeeldheid, H. Sterringa	pag. 513
De industriële conjunctuur in Neder- land, J. F. Bos	„ 517
Luchtbescherming in Nederland, J. Peeters	„ 526
De nieuwe kieswet van de S. U., G. van Praag	„ 533
Om oorlog of vrede, Mr. A. Jacobs	„ 538
De onvoltooide theorie van Jan Romein, Mr. A. S. de Leeuw	„ 544

Foto's, eens en nu, G. van Kampen	pag. 552
Brieven aan boord, K. van der Veer	„ 557
De val van Redl, chef van de gene- rale staf, Egon Erwin Kisch	„ 560
Uitzicht, Bobs de Graaff	„ 566
Een vreemdeling onder mijnwerkers, James Stern	„ 567
Natuur-wetenschappelijk varia	„ 571
Ontvangen-literatuur	„ 573
Schaken, G. C. A. Oskam	„ 575
Dammen, F. Raman	„ 576

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

— Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. —

Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.—, per Jaar f 2.—

Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.

3de Jaargang No. 9 — September 1937

Verschenen:

Revolutionaire liederen uit Nederlands Verleden

Verzameld en toegelicht door **Dr. P. van Noorden**

188 bladz. — gebonden f 1.75

Dit boek brengt: **Geuzenliederen** uit de Nederlandse burgerlijke revolutie der 16de eeuw, toen het volk zich vrij vocht van de Spaanse feodale overheersing, en **Patriottenliederen** uit de revolutionaire strijd van de burgerlijke democraten der 18e eeuw tegen de willekeur der regenten en tegen Oranje.

Dit boek stelt de revolutionaire tradities van het Nederlandse volk in dienst van de huidige strijd voor democratie en vrijheid. Het bevat vele interessante illustraties.

BIOLOGIE EN MARXISME

door **Marcel Prenant** (van de Sorbonne te Parijs)

uit het Frank vertaald door C. G. Leeman

224 blz. — ingen. f 1.50 — geb. f 1.90

Deze Marxistische beschouwing over de leer der levende wezens — duidelijk en eenvoudig geschreven, — zal ongetwijfeld in vele kringen belangstelling trekken.

Te bestellen bij:

UITGEVERIJ „PEGASUS”

HEMONYSTR. 5, AMSTERDAM-Z., GIRO 173127, TEL. 93761

bij onze boekwinkels en bij de colporteurs.

EENHEID

GEEN VERDERE VERDEELDHEID

H. STERRINGA

„Het fascisme, dat is de oorlog. Het roofzuchtige blok van de machthebbers van Duitsland, Japan en Italië streeft de verwerkelijking na van zijn roofplannen door:

„1. een eensgezind optreden der staten, die bij de vrede belang hebben, te verhinderen,

„2. door de eenheid van actie der internationale arbeidersbeweging, de vorming van een machtig, eensgezind wereldfront tegen fascisme en oorlog, niet toe te laten;

„3. door sabotage, ondermijnings- en spionage-werk te verrichten in de Sowjet-Unie, die de belangrijkste burcht van de vrede vormt.

„De Internationale arbeidersbeweging beschikt thans over voldoende krachten en middelen, om het afbreken van de interventie der Duitse en Italiaanse fascistten in Spanje, het beëindigen van de invasie der Japanse militairisten in China en de verzekering van de internationale vrede door te zetten”.

Stoutmoedig, ja vermetel klinken ons deze woorden van Dimitrow in de oren, wanneer wij toch reeds maanden het misdadig spel der Duitse en Italiaanse fascistten in Spanje hebben kunnen volgen, en in de laatste weken weer getuige zijn geweest van het oorlogsgeweld der Japanners in China, alles onder de welwillende neutraliteit van de grote mogendheden.

„Daartoe is echter noodzakelijk, dat de geweldige krachten en middelen der internationale arbeidersbeweging worden verenigd en op de werkelijke en vastberaden strijd tegen fascisme en oorlog worden gericht.”

Dat is de Communistische Internationale, die spreekt bij monde van haar secretaris Dimitrow. Een onverwoestbaar vertrouwen in de krachten van de arbeidersklasse, die in staat is, door het imponerende en meeslepende van haar eensgezind optreden de volksmassa aan te vuren en naar de overwinning op de volksvijanden te leiden. Daarentegen: —

„Voor de taak om een oorlog te voorkomen kan thans veel minder dan voorheen worden gerekend op de internationale arbeidersbeweging.”

Dat zijn de weinig bemoedigende woorden, neergelegd in een rapport van de commissie, die de besprekingen over het militaire vraagstuk op het laatste congres der S.D.A.P. voorbereidde. Een volkomen ontbreken van vertrouwen in de arbeidersklasse. Zij ademen een geest, die van te voren reeds de nederlaag als vrijwel zeker aanvaardt.

Twee stellingen, die hemelsbreed van elkaar verschillen. De twee leiden tot verschillende gevolgtrekkingen. De Spaanse en de Franse arbeidersklasse handelden in de geest van Dimitrow.

Zij en hun sociaal-democratische en communistische partijen bezaten de moed, naar het wapen der eenheid te grijpen. In de strijd leerden sociaal-democraten en communisten elkaar kennen, begrijpen en vertrouwen. De kracht van hun eensgezindheid hebben de kapitalisten en fascistten in Frankrijk en de Spaanse, Italiaanse en Duitse fascistten voor de poorten van Madrid ondubbelzinnig te voelen gekregen. Het gaf aan de arbeidersklasse van die landen zelf de moed, over nog groter stappen te gaan denken en de vereniging van hun partijen op de dagorde te stellen. —

En nu de politiek, die de toonaangevende groep van leiders in de Nederlandse sociaal-democratie aan de arbeidersklasse van ons land heeft toebedacht.

Zij missen het onwankelbare vertrouwen in de krachten der arbeidersklasse, dat ons communisten eigen is. Het bovenaangehaalde citaat uit een congresrapport spreekt daarover boekdelen. J. van der Wijk zegt daarover in „De Sociaal-Democraat” van 10 April:

„Onze leiders hebben door de hevige crisis het vertrouwen in de politieke kracht der arbeidersklasse, dat bij sommigen hunner van te voren toch al niet zo groot was, tijdelijk voor een goed deel verloren.”

In de practijk komt het er bij deze groep op neer dat de leiding gevende rol aan de arbeidersklasse ontnomen werd. Zij zoeken het in onprincipiële pogingen tot toenadering met de burgerlijke partijen.

Eerste voorwaarde daartoe is het van hun kant opjagen van de broederstrijd der soc.-democratische arbeiders tegen de communisten. Het uitsluiten der communisten uit de vakbonden behoort daartoe. Het opnemen van vernielzuchtige Trotskistische elementen, die de kolommen der arbeiderspers vullen met giftige uitvallen tegen de Sowjet-Unie, maakt daarvan deel uit. In een debat tegen den fascist Ruiters beroemde Ir. Vos zich nota bene voor het front van de boeren op de verdeeldheid der arbeiders, door zijn stellige verklaring, dat de S.D.A.P. in geen enkele richting zulke felle slagen uitdeelde als juist tegen de communisten. Zelfs de dreiging met verbreking van de internationale verbandingen, in geval er samenwerking tussen Soc. en Comm. Internationale mocht komen, valt in het kader van dit politiek program. Als tegenhanger daarvan moet het aannemelijk maken van de sociaal-democratie als bondgenoot voor de burgerlijke partijen opgeld doen. „Van arbeiderspartij naar volkspartij” is daarbij de leuze. Vurige kolen worden geladen op de hoofden van die sociaal-democraten, die door hun methode van klassenstrijd voeren de S.D.A.P. in het isolement zouden hebben gebracht. Het streven naar volkseenheid moet worden bevorderd. Veel en vrij algemeen gepraat over de verbroedering der mensen treedt als theorie op de voorgrond tegenover de theorie van de klassenstrijd, die zich in het practische leven wel verscherpt. Met kunst en vliegwerk moet deze verbroedering er komen. Meda

door het aanhangen van het koningshuis en het deelnemen aan Oranjefeesten.

Zo staat het met het militaire vraagstuk. Terecht werd het oude standpunt der nationale ontwapening vaarwel gezegd. Daarvoor in de plaats kwam echter een program van landsverdediging, zonder de vraag te stellen: welke regering de zeggingskracht over het leger krijgt, — zonder ook zijn stem ten opzichte van de militaire budgetten onwrikbaar afhankelijk te maken van de vraag: of het leger al of niet radicaal van fascistten is gezuiverd. Dit alles is geen strijdbare tactiek van de arbeidersbeweging, als zij zich door haar hardnekkige en krachtige optreden tegen het fascisme en de reactie sterke bondgenoten in de breedste volkslagen wil veroveren. Dit is een ontmanen van de arbeidersbeweging; dit is haar dwingen tot capitulatie en, zoals de sociaal-democraat Anema ten aanzien van de Oranjeverheerlijking terecht schreef: een zoeken naar volkseenheid maar... ten koste van de arbeiders.

Dit is het werk van jarenlang, systematisch, stap-voor-stap drijven in een bepaalde richting. Een drijven, dat op tegenstand stuit, en waarbij aan al te heetgebakerde Oranjeverheerlijking (als van Veen) de vermaning werd gegeven, dat zij moesten bedenken, „dat de partij te vergelijken is met een zwaarbeladen wagen, die geen scherpe bochten kan maken”.

Het resultaat van dit moeizaam volbrachte werk is neergelegd in de verkiezingsuitslag van Mei 1937. Stagnatie van de sociaal-democratie sinds 1918!

De katholieke arbeiders zijn niet dichterbij gekomen. Integendeel: een slechte uitslag voor de S.D.A.P. in het Zuiden; in Limburg niet onbelangrijk verlies; de Staatspartij verenigt weer de katholieken om zich heen; de Katholieke democraten verdwijnen uit het parlement. Maar de communisten, die de stakende textielarbeiders in Tilburg krachtadig ondersteunden, winnen daar sterk.

Heeft deze politiek de middenstanders en de boeren aangetrokken? Neen! Zij zijn in grote getale van Mussert gedeserteerd, waar zij bij de katholieken en Colijn beland zijn. De arbeidersklasse boekte niet de winst van de fascistische nederlaag.

Wat kan alleen het verdere perspectief van deze politiek zijn? Verdere aftakeling en verbrokkeling, — verzwakking der arbeidersklasse in de strijd tegen de regering-Colijn. Het heeft er echter voorlopig alle schijn van, dat op de ingeslagen weg wordt voortgegaan.

De strijd tegen de communisten gaat in versterkte mate door. De stemmen der aanhangers van het koningshuis vermenigvuldigen zich. De S.D.A.P., komt nu voor de volle consequenties van haar militaire standpunt te staan. Zij is buiten de regering gehouden. De reactionaire politiek van de regering is uiterst militaristisch. Verdubbeling van de dienstdaag, aanzienlijke verhoging van het soldaten-contingent, enorme lasten van militaire budgetten.

Vorrink en Albarda en allen, die met hen zijn, gaan door met

het pressen der gehele partij in het door hen klaargemaakte keurslijf. In Friesland, waar ze op hevige tegenstand stuiten, hebben ze een ware chaos in hun eigen partij aangesticht. Voor het oog van de mogelijke bondgenoten der arbeidersklasse ontvouwt zich daar niet alleen het beeld van tegenstellingen tussen de verschillende partijen der arbeiders, maar zelfs door het drijven van Vorrink een verbroekeling en dreigende uiteenspatting der S.D.A.P. Zulke botsingen kunnen in de toekomst ook in andere delen van het land niet uitblijven.

Het is de allerhoogste tijd, daaraan een einde te maken. Een moeilijke tijd wacht de arbeidersklasse. De bedoelingen van de nieuwe regering-Colijn laten aan duidelijkheid niets te wensen over. De arbeidersklasse van ons land toont haar strijdwil in een groeiende en aanvallende stakingsbeweging. Zij kan in haar strijd geen enkele zo ernstige rem als deze politiek der verlamming gebruiken en heeft haar onbelemmerde eenheid meer dan ooit nodig. Zowel voor de zaak van haar directe lotsverbetering hier in dit land, als voor haar strijd om de vrede en de hulp aan de Spaanse kameraden.

Grote verantwoordelijkheid rust op de schouders van ieder arbeider, van ieder sociaal-democraat om mee te helpen aan het bouwen van de eenheid; — van alle communisten, nu wij met alle kracht onze partij, die onvermoeid voortstrijdt voor de eenheid, snel moeten doen groeiën en haar zodoende snel een aanzienlijke kracht moeten verlenen.

DE INDUSTRIELE CONJUNCTUUR IN NEDERLAND

J. F. BOS

In het Januarinummer schreven we reeds, dat de Nederlandse bourgeoisie optimistische verwachtingen had over de uitwerking van de devaluatie op de bedrijfswinsten. Uit vele berichten blijkt op het ogenblik, dat inderdaad de toestand voor de ondernemers in tal van bedrijfstakken vooruitgaande is. In het overzicht over bedrijfstoestand en arbeidsmarkt in het eerste kwartaal van 1937, door het Centraal Bureau voor de Statistiek samengesteld uit, van ondernemers ontvangen rapporten, wordt vastgesteld, dat de opleving in de nijverheid zich bleef ontwikkelen, vooral in exportbedrijven en machinefabrieken, maar toch ook in de meeste andere. Uitgezonderd daarvan waren in die maanden nog de bedrijven, welke voedings- en genotmiddelen fabriceren.

Uit de omstandigheid, dat de opleving in de exportbedrijven het sterkst is, blijkt reeds, dat de toenemende bedrijvigheid in Nederland ten nauwste samenhangt met de opleving in de grote kapitalistische landen en in de koloniën en halfkoloniale gebieden, waar de ondernemers voor de producten van hun bedrijf ruimer afzet kunnen vinden.

Hoe lang zal die opleving nog duren? Wanneer is een nieuwe crisis te verwachten?

Dat zijn vragen, waarop geen nauwkeurig antwoord is te geven. De economische pers van de bourgeoisie heeft haar vroegere optimisme voor een groot deel verloren; telkens weer komt men, tot zelfs in de burgerlijke dagbladen, de angstige vraag tegen, wanneer de tegenwoordige opleving weer in een crisis zal omslaan.

De bekende Marxistische econoom Eugen Varga oordeelt hierover, in een onlangs verschenen artikel, als volgt:

„Natuurlijk is het onmogelijk, nauwkeurig te voorspellen, wanneer de nieuwe economische crisis zal uitbreken: de statistische gegevens zijn te onvolledige, er bestaan te veel niet geheel te peilen factoren van politieke en sociale aard, die deze uitbarsting kunnen verhaasten of tegenhouden. Maar er is een reeks van gegevens, die reden geven om te denken, dat een nieuwe crisis binnen een à twee jaar onmogelijk is.

Even onmogelijk is het te voorspellen, in welk land de nieuwe crisis zal uitbarsten: waarschijnlijk zal de crisis het eerst doorbreken in de landen, die vóór de anderen het diepste punt van de crisis van 1929 overschreden hebben, namelijk Engeland en Japan. Maar de uitbarsting kan ook in een ander land plaats vinden, door deze of gene „toevallige” politieke oorzaak. De fascistische heersers proberen het uitbreken van de crisis te voorkomen door het aanstichten van een nieuwe wereldoorlog.

Eén van de motieven, die de oorlogs-brandstichters aandrijven, is zonder

twijfel de vrees voor een nieuwe crisis en de hoop op geweldige oorlogswinsten."

Het is dus op deze onzekere basis van de voorbijgaande internationale opleving, dat ook de opleving in Nederland zich voltrekt.

We zullen nu de binnenlandse opleving nagaan aan de hand van enige statistieken, overgenomen uit het Maandschrift van het Centraal-Bureau voor de Statistiek, de Nederlandse Conjunctuur, het Economisch-Statistisch Maandbericht, de Economisch-Statistische Berichten, en beginnen met het mijnbedrijf. Daar bij een verbetering in de conjunctuur het bedrijfsleven meer steenkolen nodig heeft, is het duidelijk, dat in dat geval in het mijnbedrijf een vergroting van de productie zal optreden, en de werkgelegenheid vergroot zal worden. Zo is het inderdaad. De productie der mijnen is aanmerkelijk toegenomen:

Productie in 1000 ton	Laatste 5 mnd. 1935	Eerste 5 mnd. 1936	Laatste 5 mnd. 1936	Eerste 5 mnd. 1937
Steenkolen en Steenkolenslik	5013	5032	5665	5712
Cokes	874	919	973	1013
Steenkoolbriketten	441	468	471	557

Tevens zijn van alle producten der mijnen sinds vorig jaar Maart de prijzen gestegen.

Tenslotte is sinds Juni van het vorige jaar het aantal bij de arbeidsbeurzen ingeschreven geheel werkloze mijnwerkers gedaald van 1678 tot 1103 in Juni 1937, en het aantal arbeiders, dat in de kolenmijnen werkzaam is, gestegen:

Aantal arbeiders op de eerste der maand.

	Maart	Juni	September	December
1936	28.900	28.600	28.900	29.400
1937	30.000	30.800		

Bovendien waren er nu geen gedwongen verzuimdagen meer ingelegd.

Vergeleken bij 1936 is er dus wel een verbetering in de werkgelegenheid. Maar bedenken we hierbij, dat in de eerste 5 maanden van dit jaar meer steenkolen en steenkolenslik is geproduceerd dan ooit tevoren, terwijl daarentegen het aantal arbeiders in 1931 ongeveer 8500 groter was dan in begin 1937! Het aantal arbeiders in het eigenlijke mijnbedrijf was in het eerste kwartaal van 1931 n.l. gemiddeld 35.900 en de productie 3.190.000 ton, in 1937 was het 27.900 en werd 3.414.000 ton geproduceerd. Dit geeft er wel een beeld van, hoe sterk er in de mijnen is gerationaliseerd tijdens de crisis.

De voordelen van deze verhoogde arbeidsproductiviteit zijn niet aan de arbeiders gekomen. Ze gingen gedeeltelijk naar de bezitters der mijnen — de staat en enige particuliere ondernemingen

— en gedeeltelijk naar de verbruikers van steenkool. Vergeleken met 1 Jan. 1931 waren de mijnwerkerslonen op 1 Jan. 1937 per dienst gemiddeld 14.4% gedaald, de kosten van levensonderhoud te Amsterdam met ongeveer 12%. Hieruit volgt reeds, dat het reële loon per dienst gedaald is, waarbij bovendien de kosten van het levensonderhoud in Z.-Limburg hoger zijn dan te Amsterdam. De mijnwerkers zijn er dus zeker met hun lonen niet op vooruitgegaan sinds 1931. Pas op 1 April 1937 is een eerste loonsverhoging van 5% tot stand gekomen, die echter alleen de ondergrondse, niet de bovengrondse arbeiders betrof. Een interessante bijzonderheid: de meeste arbeiders hebben van deze loonsverhoging in het geheel niet geprofiteerd. Door de loonsverhoging werd namelijk voor velen een bepaalde grens overschreden van de klasse, waardoor de bijdragen voor het Mijnwerkersfonds werden berekend. Daardoor kregen de arbeiders 5% meer loon, doch moesten een bijna even groot bedrag meer aan bijdragen betalen, zodat sommigen er zelfs bij te kort schieten. Bezien we nu enige andere bedrijven, die deels werken voor de buitenlandse markt.

Eén der bedrijfstakken, die de grootste terugslag hebben ondervonden in de afgelopen depressiejaren, is de textiel-industrie. Vooral in Twente ging een enorme stijging der werkloosheid gepaard met een ongebreidelde daling der lonen.

In het laatste jaar is het beeld van de toestand sterk veranderd. Daar we voor het textiel-bedrijf niet beschikken over cijfers voor de totale productie, gebruiken we de, in Juni j.l. voor de eerste keer door het Centraal Bureau voor de Statistiek gepubliceerde productie-indices. Van de katoenspinnerijen wordt eens in het kwartaal opgegeven het aantal uren, dat alle spinspinnen gezamenlijk in bedrijf zijn geweest; 1929 is genomen als basisjaar; het aantal spinspil-uren van ieder kwartaal wordt uitgedrukt in procenten van het aantal spinspil-uren van 1929. Iets dergelijks gebeurt er voor katoenen weefsels, tricotage en wollen garens en -weefsels.

Productie-indices, 100 ₀ /o in 1929	1e kwartaal 1936	2e kwartaal 1936	3e kwartaal 1936	4e kwartaal 1936	1e kwartaal 1937
Katoenen garens	92	86	98	116	129
Katoenen weefsels	66	66	73	83	94
Gebreide tricot-goederen	150	138	144	171	156
Wollen garens en weefsels (100 ₀ /o in 1936)	103	88	93	117	116

Deze cijfers geven de grootste productievermeerdering over 1936 te zien bij katoenen garens en weefsels. Dit hangt hiermee samen, dat de opleving van de Nederlandse textiel-industrie voor een niet gering gedeelte gebaseerd is op de opleving in Nederlands-Indië en de politiek der regering, die erop gericht is, een

steeds groter gedeelte van de Nederlands-Indische markt voor de Nederlandse en Nederlands-Indische industrieproducten te reserveren, — tot schade o.a. van de Japanse kapitalisten, maar ook van de Indonesische massa, die haar katoentjes hierdoor duurder moet betalen.

We vinden de uitwerking van deze politiek in onderstaande uitvoercijfers:

	Eerste 4 maanden 1936	Eerste 4 maanden 1937
Kunstzijden garens in 1000 k.g. bruto	2370	2840
Katoenen manufacturen in 1000 k.g. netto	3330	6030
Waarvan gebleekt katoen	1790	2630
Waarvan weer naar Ned.-Indië	1420	2480

Ook de werkgelegenheid in de textiel-industrie is aanmerkelijk toegenomen. In het bovengenoemde kwartaaloverzicht melden verschillende textiel-bedrijven van uiteenlopende aard een toename van het aantal arbeiders met van 10 tot 20% in één jaar. Een daling der werkloosheid blijkt ook uit het aantal geheel werkloze textiel-arbeiders, ingeschreven bij de arbeidsbeurzen, dat van Juni 1936 tot Juni 1937 afnam van 11.269 tot 6.590.

Toch is het aantal overgebleven werklozen nog zeer groot. Het z.g. werkloosheidspercentage, dat is het aantal werkloosheidsdagen van vakverenigingsleden, uitgedrukt in procenten van het aantal dagen, dat door alle vakverenigingsleden had kunnen worden gewerkt, bedroeg in Mei nog bijna 19%. Voor ongeorganiseerde arbeiders is dat zeker hoger! In het bijzonder in de textiel-industrie heeft de verdringing van arbeidskrachten door machines een enorme omvang aangenomen.

De lonen ondergingen in de crisis een ongehoorde daling (de officiële statistiek geeft over de lonen in het textielbedrijf in de laatste jaren haast geen cijfers!). In de laatste maanden, nu de werkgelegenheid weer toeneemt, is de strijdpositie voor de arbeiders gunstiger geworden. De eerste loonsverhogingen zijn reeds verkregen: 5% in Tilburg, verder uiteenlopende percentages in Twente.

In vele landen was de metaal-industrie een van de sterkste factoren in de opleving. De grondslagen hiervoor zijn de, tijdens de depressie uitgestelde vernieuwing en uitbreiding van het productie-apparaat (machines, spoorwegmateriaal, schepen, bedrijfsgebouwen, enz.) en de bewapeningswedstrijd der imperialistische mogendheden.

In Nederland was reeds eerder dan in andere industriën de productie der metaal-industrie in stijgende lijn, en deze opgaande beweging handhaaft zich nog steeds. De invoer van grondstoffen voor deze industrie bedroeg:

Eerste halfjaar	In 1000 ton bruto		In mill. guldens	
	1936	1937	1936	1937
Eenige ijzer- en staalsoorten	114.1	188.1	5.9	15.2
Tinerts	12.9	18.9	12.7	23.5

Ook de productie-indices wijzen op uitbreiding van de productie:

	schroefbou- ten & moeren	klinknagels	geslagen emallew.	rijwiel- nijverheid
1929	—	—	—	100
1934	100	—	—	91
1935	77	—	—	89
1936	98	100	100	91
1e kwartaal 1936 . .	92	92	100	125
2e kwartaal 1936 . .	79	91	95	132
3e kwartaal 1936 . .	92	95	92	71
4e kwartaal 1936 . .	131	121	113	75
1e kwartaal 1937 . .	137	116	102	143

Vooraf in de scheepsbouw had een grote opleving plaats. De gezamenlijke tonnenmaat der in aanbouw zijnde schepen vermeerderde snel:

	schepen in aanbouw (in 1000 bruto register ton)			
	1934	1935	1936	1937
eind tweede kwartaal	55	75	148	188
eind vierde kwartaal	48	104	151	—

Daar in midden-1929 en midden-1930 de in aanbouw zijnde tonnage resp. 172 en 187 was, wordt in 1937 het peil van vóór de crisis overschreden.

Van 10 grote scheepsbouwondernemingen is een opgave gepubliceerd van het personeel, waaruit eveneens een betere gang van zaken blijkt:

eind Maart 1936	eind Dec. 1936	eind Maart 1937
10150	13650	16550

Door meer dan honderd ondernemingen in het metaalbedrijf (waarin ook de scheepswerven begrepen zijn) wordt op de eerste van ieder halfjaar opgegeven, hoeveel arbeiders zij in dienst hebben. Op 1 Jan. 1937 was dat 34.000, tegen 28.000 op 1 Juli 1936 en 24.900 op 1 Jan. 1936. Het aantal bij de arbeidsbeurzen ingeschreven geheel werklozen in de metaalnijverheid nam af van 47.000 in Juni vorig jaar tot ruim 33.000 in dit jaar. Ook het werkloosheidspercentage is sterk gedaald:

Mei 1935	40,2
Mei 1936	39,-
Mei 1937	23,7

Uit het laatste percentage blijkt, dat het aantal werklozen in de metaalindustrie toch nog zeer hoog is. Dit wil niet zeggen, dat bedrijven nog slapte vertonen. Door rationalisatie en toepassing van andere werkmethode is voor op bepaalde wijze geschoolde arbeiders werk in overvloed te krijgen, terwijl echter voor een groot deel der metaalarbeiders de kans op werk nog steeds gering is.

Gedurende het jaar 1936 bleven de lonen nog op het lage peil, waarop ze in de crisis waren neergedrukt. Onderstaande tabel toont gemiddelde uurinkomens van arbeiders in metaalbedrijven, aangesloten bij de Metaalbond, volgens opgaven van deze ondernemersorganisatie.

	GEMEENTEKLASSE I		GEMEENTEKLASSE III	
	Geschoolden	Ongeschoolden	Geschoolden	Ongeschoolden
1 Jan. 1931	85	65	70	49
1933	77	59	63	44
1935	65	53	58	44
1936	67	53	55	41
1937	66	53	52	40

Deze loondalingen — van 18 tot 26% — waren belangrijk groter dan de daling in de kosten van levensonderhoud, die zelfs volgens de officiële index in dezelfde periode slechts 12% bedroeg. Loonsverhogingen komen pas nu hier en daar voor.

Was de conjunctuur in de meeste bedrijfstakken, die voor de export werken, al ongeveer een half jaar lang vooruitgaand, later kwam de opleving in de bedrijven, die werken voor de binnenlandse markt.

Het bouwbedrijf heeft pas in de laatste paar maanden een geringe verbetering ondergaan. Terwijl in het eerste kwartaal van 1937 het aantal begonnen woningen nog beneden dat van het eerste kwartaal van 1936 lag, is het in de volgende maanden groter geworden:

	Jan.	Febr.	Maart	April	Mei	Juni	3e kw.	4e kw.
1935				3480	3510	3080	9740	6900
1936	2660	2400	3030	2220	2510	1940	6330	7100
1937	2100	2890	2940	3120	3190			

Ook het bedrag der aanbestedingen is in de laatste tijd aanzienlijk gestegen. Daar echter de grondstoffenprijzen eveneens gestegen zijn, zij het niet in zo sterke mate, geeft deze verbetering in het bedrag der aanbestedingen een overdreven beeld van de opleving in het bouwbedrijf.

Het aantal bij de arbeidsbeurzen ingeschreven werkloze bouwvakarbeiders was in Juni 1937 wel twintig procent minder dan een jaar tevoren, nl. ruim 61.000 tegen bijna 76.500, maar het is toch nog boven de 60.000! De werkloosheid onder de georga-seerde arbeiders is eveneens gedaald, gezien het werkloosheids-

percentage voor het bouwbedrijf, dat gedaald is van 40.2 in Mei 1936 op 33.4 in Mei 1937.

De hierboven opgenoemde kentekenen van opleving verlokten een der burgerlijke bladen tot de voorspelling, dat nu wel meteen definitieve verbetering in het bouwbedrijf kan worden gerekend. Deze uitspraak is, althans wat de woningbouw betreft, enigszins voorbarig. Immers, de bestaande woningvoorraad is, vooral in de lagere huurklassen, in vele plaatsen nog vrij groot.

De prijzen van de grondstoffen zijn een heel stuk gestegen, en dientengevolge ook de bouwprijs; de huren echter zijn nog niet gestegen, zodat het voor het kapitaal weinig lonend is, nieuwe woningen te doen bouwen. Wel is mogelijk, dat, nu het de bourgeoisie weer goed gaat, er meer luxe-woningen gezet zullen worden.

Wat de lonen betreft: in het eerste halfjaar van 1937 zijn in het bouwbedrijf nog geen gevallen van loonsverhoging gerapporteerd, — wel echter van loonsverlagingen. Bij verlenging van de landelijke collectieve arbeidsovereenkomst zijn n.l. een aantal gemeenten in een lager betaalde gemeenteklasse geplaatst.

De schoen-industrie, die in 1935 bijna geheel voor de markt werkte, gaat nog zeer slecht. Het aantal geheel werklozen, ingeschreven bij de arbeidsbeurzen, was 3405 in Juni 1937, tegenover vorig jaar 3803. Het percentage werkloosheidsdagen was in Mei (27.5) echter weer groter dan in April (24.4). Een kort bericht in de „N.R.Crt.” van 14 Juli, Ochtendblad, meldde, dat vrijwel alle schoenfabrieken zo goed als geheel van orders verstoken waren, en dat dientengevolge het aantal werklozen in enkele gemeenten ernstig toenam.

Samenvattend kunnen we zeggen, dat er een duidelijke opleving in de Nederlandse industrie is ingetreden. Wij houden ons hier niet in het bijzonder met de andere bedrijfstakken (transport, handel, bankwezen, landbouw) bezig. Terloops mag er op gewezen worden, dat de drukte in het transportbedrijf, in de havens vooral, bijzonder groot is. Het aantal schepen is belangrijk gestegen, evenals het aantal taken der havenarbeiders. De schepen zijn thans geheel met goederen geladen, en met grote deklasten, terwijl er in 1936 nog veel in ballast gevaren werd. De lossing geschiedt dag en nacht, omdat er gebrek aan scheepsruimte is.

Voorlopig trekt om verschillende redenen de bezittende klasse van de opleving de grootste voordelen. Ook bij gelijk-blijvende prijzen en lonen betekent de eerste opleving uit de depressie voor de ondernemers een voordeel; hij kan daardoor de vaste kosten van zijn bedrijf over meer producten verrekenen. Daarbij komt, dat, terwijl de prijzen, mede als gevolg van de devaluatie, stijgende zijn, de eerste loonsverhogingen eerst sinds kort, en op zeer bescheiden schaal, tot stand zijn gekomen. De devaluatie is daarbij in het bijzonder in het voordeel van de

bezitters der bedrijven, die voor de export werken, welke bedrijven ook het meest in de opleving deelnemen.

De beurs heeft weer moed gevat. De aandelenkoersen van de Nederlandse nijverheid stegen sinds Sept. 1936 met gemiddeld 50 pCt.

Ook het verbruik van luxe-goederen neemt sterk toe, zoals de invoer van sommige artikelen aangeeft.

Jan.-Juli	in 1000 ton		in mill. guldens	
	1936	1937	1936	1937
Automobielen voor personenvervoer 1)	6.1	7.6	6.7	9.5
Delen v. automobielen	5.0	5.5	2.2	3.0
Radioartikelen	1.2	1.5	3.3	4.4

Het boterverbruik is gestegen in het eerste halfjaar van 1937 ten opzichte van het eerste halfjaar 1936 van gemiddeld 719 ton per week tot gemiddeld 739 ton per week.

Voor de arbeidersklasse staan de zaken anders. Het totaal aantal ingeschreven werklozen liep van omstreeks 380.000 in Juli 1936 terug tot 310.000 in Juni 1937. De bijna 70.000 arbeiders, die in deze tijd werk kregen, vermeerderd met een aantal jonge arbeiders, die voor het eerst in het bedrijfsleven kwamen, gingen ongetwijfeld als geheel in inkomen vooruit. Het is vooral door de verbeterde positie van deze groep, dat ook het verbruik van goederen van massaconsumptie gestegen is.

	In consumptie gebrachte suiker in 1000 ton	Margarine in tons gemiddeld per week
1936	51.6	956
1937	72.8	1135

Voor die arbeiders, die tijdens de depressie hun werk hebben behouden, is in het laatste jaar over het geheel genomen het geldloon per uur ongeveer gelijk gebleven. Door de stijging der kosten van levensonderhoud met nu reeds ruim 5% is dus de reële beloning voor het werk gedaald. Sommigen hebben dit kunnen vergoeden, doordat hun geldinkomen is gestegen als gevolg van het wegvallen van verzuimdagen of door overwerk, — waarmee echter hun arbeid, na alle rationalisatie, die de crisis heeft gebracht, nog meer verzwaaard is.

Tegenover deze nadelige factoren staat echter een belangrijke gunstige verandering: de verbetering van de strategische positie van de arbeidersklasse. De vergrote winstmogelijkheden voor den ondernemer bieden een goede kans voor de strijd voor betere arbeidsvoorwaarden. Het komt er nu voor de vakbeweging op aan, van die kansen een juist gebruik te maken!

1) In 1000 stuks.

Tenslotte zij, die nog werkloos zijn. Zij hebben het zwaarst van de prijsstijging te lijden — meer nog dan de werkenden, daar juist bij brood en aardappelen de prijsstijgingen het sterkst waren.

Daarom is nu de strijd voor verhoging der steunnormen bij iedere toename van de duurte punt één op het program van actie voor de werklozen. En dit des te meer, omdat ook de verbeterde rijks-inkomsten verbetering van de steun uitvoerbaar maken. Hetzelfde geldt voor de werkverschaffing, die tot een blijvend instituut is gemaakt. Terwijl de vermindering van het aantal werklozen en de toenemende staats-inkomsten een verbetering van de werklozenzorg mogelijk maken, stuwt de tegenwoordige regering integendeel aan op een verslechtering, en op het afschrijven van wat Colijn het „residu” der langdurig-werklozen heeft genoemd. De strijd hiertegen, en de opmars van de vakbeweging naar loonsverhoging zullen elkaar wederzijds ondersteunen. De kansen zijn er — en er is geen doeltreffender bestrijding van de reactionaire politiek van de nieuwe regering dan deze!

LUCHTBESCHERMING IN NEDERLAND

J. PEETERS

In dit artikel willen wij in het kort nagaan, welke maatregelen op het ogenblik worden aanbevolen en officieel gepropageerd ter bescherming van de bevolking tegen „het gevaar uit de lucht”. Dan zullen we de doeltreffendheid van deze maatregelen beschouwen en daarna de uitvoering hier te lande.

ACTIEVE BESCHERMING

Hieronder verstaat men de zuiver militaire maatregelen: — vijandelijke eskaders kunnen beschoten worden met lucht-doelgeschut; wonderen van techniek, die honderden kogeltjes per minuut afschieten en automatisch richten. Verder: jagers en andere snelle gevechtsvliegtuigen om de aanvallers uit de lucht te bestoken. Netten, aan ballons opgehangen, worden soms genoemd.

Niet-militaire maatregelen, door de burgerij te nemen, noemt men passieve luchtbescherming.

PASSIEVE, COLLECTIEVE BESCHERMING

De bescherming kan pas functioneren, indien de aanvallende vliegtuigen gemeld, de bevolking gealarmeerd is. Elke minuut vertraging brengt het moordend toestel 5 km. dichterbij. Een net van telefonisch verbonden uitkijkposten, een voortreffelijk werkend alarmsysteem is nodig.

Op z'n minst zijn voor hen, die zich tijdens de aanval op straat of in openbare gebouwen, grote magazijnen, bioscopen e.d. bevinden, schuilkelders nodig. Deze moeten sterk genoeg zijn om in geval van instorten van het gebouw er-boven de schok en de puinvracht te weerstaan. Ze moeten gasdicht zijn, van gasluizen bij de ingang voorzien. Er moet een apparaat zijn voor het verversen van de lucht; medische hulpmiddelen, water, gereedschappen moeten klaar liggen; evenzo chemicaliën voor het z.g.n. ontsmetten (lees: onschadelijk maken) van met giftige stoffen bespatte kleren, die laat binnen gekomen personen dragen.

Zeer uitvoerige maatregelen worden aanbevolen om ook in woonhuizen kamers zó in te richten, dat ze gasdicht zijn, niet instorten door de luchtdruk van een bom, die bij de burens ontploft, en geen granaatscherven doorlaten. Zoals wij nog zullen aantonen, is zulk een beveiliging in de oudere stadswoningen volslagen —, en in de meeste „nieuwbouw” van de laatste 20 jaar nagenoeg ondoenlijk.

Om het uitbreken van talrijke branden te voorkomen, tengevolge van de vele kleine, maar grote hitte ontwikkelende brandbommen, die voornamelijk op de bovenste verdiepingen zullen blijven liggen, is het tijdig ontruimen van de zolders volstrekt nodig. Er moet gereedschap aanwezig zijn om de brandbom in een bak met zand over te brengen, waar ze kan uitbranden, en

verder blusmateriaal. De vloer behoort met een zandlaagje bedekt te zijn; om deze last te dragen, zal vaak versterking van de z.g.n. dekken (zolderingen, zeggen wij) nodig blijken. In elk huis behoort op zijn minst één persoon aanwezig te zijn, die in staat is, als brandwacht dienst te doen.

Gemeentepersoneel moet geoefend zijn in het ontsmetten van wegen en gebouwen (dit gebeurt door sproeien en spuiten met water en bleekpoeder).

Doctoren en verplegers(sters) dienen op de hoogte te worden gebracht van de uitwerking van gassen, fosfor enz.

De verdeling van de chemische stoffen, die voor het ontsmetten van straten en kleding, voor medische doeleinden onmisbaar zijn. De overheid moet van de productie-capaciteit van de betreffende fabrieken op de hoogte zijn gesteld, — een plan moet voor de productie zijn uitgewerkt.

Bijzondere maatregelen dienen genomen te worden ter beveiliging van dijken en sluizen, van de machines van onmisbare bedrijven (electrische centrales b.v., mijnschachten enz.).

Een grote plaats wordt in de officiële geschriften ingeruimd aan de z.g.n. verduisterings-maatregelen: met behulp van donker papier voor de ramen, kappen om de auto- en fietslantaarns, lichtsluizen voor de café-uitgangen, uiterste beperking van straatverlichting enz., moeten steden en dorpen z.g.n. onvindbaar worden gemaakt voor vliegtuigen (des nachts dan altijd).

PASSIEVE, INDIVIDUELE BESCHERMING

Ten behoeve van hen, die niet in gasdichte vertrekken kunnen schuilen (afgezien van militairen), bevatten alle meer uitvoerige geschriften uiteenzettingen over gasmaskers en gaspakken.

Een gasmasker is een gasdichte kap, die om het gezicht past, met kijkglazen en een toevoerslang voor de in te ademen lucht. Onderaan deze slang is een bus geschroefd met kool, en soms nog chemicaliën, welke de ingezogen lucht moet passeren, en waarin de giftige stoffen achterblijven. Bij gas-dichtheden, zoals die in de buurt van een ontplofte bom zijn te verwachten, is de busvulling van de zeer goede maskers na enige uren verzadigd met gift en totaal onwerkzaam geworden. De goedkoopste maskerbusjes veroorloven, juist de straat over te steken.

Het meest te vrezen en allereerst te verwachten gas, n.l. mosterdgas, werkt echter op de gehele huid, en wie gevaar loopt, ermee bespat te worden, — in elk geval dus het ontsmettend en verplegend personeel, — kan alleen beschermd worden met een gasdicht pak. Behalve kostbaar (de enkele, die niet geheel onbruikbaar bleken, kosten ca. 100 gulden) is de dracht heel onaangenaam: na een uurtje tapte iemand een kopje zweet uit de mouw van zulk een jas. De handen moeten beschermd worden door gummi handschoenen, die vaak vernieuwd moeten worden, omdat mosterdgas rubber aantast.

Het dragen van een masker moet tevoren goed geoefend worden. De onderdelen zijn van rubber, zodat het bewaren ervan:

met veel zorg en onder deskundige leiding moet gebeuren.

Kleine kinderen, zieken en ouden van dagen kan men geen passend masker opzetten. Voor hen worden kappen aanbevolen, waaronder met een handpompje een overdruk wordt onderhouden, zodat giftige lucht niet binnendringen kan. In tegenstelling tot de maskers en pakken heeft men met deze uiterst noodzakelijke bescherming nauwelijks enige ervaring opgedaan.

Daar volgens de officiële opvatting alle mensen — behalve de ontsmetters e.d. — geacht worden, wel in gasdichte vertrekken te schuilen, — ook al volgt uit de technische uiteenzettingen zonneklaar, dat die vertrekken er niet kunnen zijn, — wordt het aanschaffen van maskers, pakken e.d. door de massa der bevolking onbesproken gelaten.

Zij het onvolledig, toch geeft deze opsomming een denkbeeld van wat „men“ ons aanprijst. Over veel wat nodig is, wordt gezwegen: over de bescherming van kunstschaten leest men weinig; naar maatregelen tegen bacteriologische strijdmiddelen zoekt men nog tevergeefs.

Het opgesomde dient echter ook naar onze mening te worden beschouwd als volstrekt noodzakelijk, indien men de schadelijke gevolgen van luchtaanvallen tot het uiterste, dat te bereiken is, wenst te beperken.

De propaganda voor deze zaken wordt echter in een vorm gekleed, die om twee redenen misleidend is en daardoor buitengewoon gevaarlijk. Ten eerste wordt de beperkte doeltreffendheid van de meeste middelen verzwegen, of in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld, zodat men zich ten onrechte beveiligd waant, wanneer men op zijn hoogst minder onveiligheid bereiken kan. Ten tweede stelt men de bevolking voortdurend gerust met te leren, dat kelders, maskers enz. zo'n goede bescherming geven, doch men verzuimt er bij te zeggen, dat door kelders en maskers die er niet zijn, en er ook niet komen, wanneer er niet veel geld aan wordt besteed, niemand beschermd is. Niet alleen van wat technisch mogelijk is, maar van wat werkelijk is uitgevoerd, dienen wij de massa op de hoogte te brengen.

DOELTREFFENDHEID

De beperkte doeltreffendheid is zeer onlangs bestudeerd door een commissie, ingesteld door de Ned. Chem. Vereniging, bestaande uit een doctorandus, 4 doctoren en 2 hoogleraren in de chemie, bijgestaan door een ingenieur en een kapitein, tevens den adj. inspecteur van de regerings-luchtbeschermingsdienst, — nagenoeg allen deskundig. Wij citeren enkele van de conclusies inzake oorlogs-chemische kwesties, gepubliceerd in het „Chem. Weekblad“ van 17 Juli 1937 (niet bepaald een massaal gelezen periodiek, zoals U begrijpt): —

„Dat in een komende oorlog zonder twijfel aanvallen uit de lucht op de burgerbevolking te wachten zijn...

Afweer daartegen door middel van jagers en afweergeschut vermoedelijk onvoldoende...

Bescherming tegen voltreffers van brisant-granaten uitgesloten. Scherfvrijë kelders slechts in een deel der huizen mogelijk. Collectieve schuilplaatsen evenmin veilig tegen voltreffers...

Bescherming van huizen tegen kleine brandbommen misschien mogelijk, tegen grotere (5 kg. en meer) zeer waarschijnlijk niet...

Tegen het indringen van de bij een aanval te verwachten gassen in de huizen zijn maatregelen mogelijk, die slechts effect zullen hebben, indien niet tegelijk door brisant-bommen vernieling of beschadiging der huizen plaats heeft...

Goede gaskleding is niet beschikbaar, daar nog geen materiaal, dat aan alle eisen voldoet, gevonden is...

...Plaatselijke besmetting van kleine bevolkingsgroepen is mogelijk doordat vijandelijke handlangers water... infecteren... bovendien verspreiding van pokken en... longpest.

Dat de voorziening met ontsmettend materiaal tegen mosterdgas (voornamelijk chloor, kalk) (lees bleekpoeder, J. P.) zeer waarschijnlijk onvoldoende zal zijn..."

Commentaar? Laten wij een goede bescherming eisen en de strijd tegen de oorlogsaanstichters met verdubbelde kracht voortzetten.

VERWERKELIJKING

Hoe staat het nu in Nederland met de verwerkelijking van al de voorgestelde maatregelen? Het tot stand gebrachte blijkt een uitermate droevig beetje. Wat ons met bewondering vervult, is slechts de wijze, waarop de heersende klasse haar eigen belangen weet te behartigen:

Aangepakt, energiek, wordt de voorbereiding van de bescherming van... grote bedrijven. De Limburgse mijnen b.v. spreiden een eigen net van alarmposten over de provincie uit. Philips, in Eindhoven, werkt plannen uit, waarbij aan de verzorging van de vluchtkelders in de fabriek en aan de bescherming van de machines (op zich zelf natuurlijk weer zeer noodzakelijke maatregelen) meer aandacht wordt geschonken dan aan hen, die in de woningen van Philipsdorp achterblijven.

Ook bij het behartigen van de belangen van de leveranciers (met name van de zware industrie) is men, als steeds, ten zeerste diligent. Naast de advertenties van alle Nederlandse kanonnen- en torpedo-verkopers verschijnen in het maandschrift van de Kon. Ver. „Ons Leger" en van de Kon. Ver. „Onze Vloot" nu ook reclames van de Duitse Draegerwerke (gasmaskers), van Minimax (vlammenwerpers zowel als brandblusapparaten zijn daar te koop), van luchtdoelgeschut en bommenwerpers komen er nieuwe modellen aan de markt; dan vullen de artikelen in het blad aan, waarin de advertenties tekort mochten schieten.

De Nederlandse Staatsalmanak van '37 vermeldt (de feiten zijn niet nieuw, maar daarom niet minder leerzaam): A. Duiker, den

Haag, als secretaris van de Ned. Studievereniging voor Luchtbescherming, en het adresboek de heren J. en A. Duiker als groothandelaren in gasmaskers. Dezelfde heren grossieren ook in telefoonapparaten, tezamen met een Duitsen firmant, terwijl op hetzelfde adres o.m. het advies-bureau „Nedinsko" is gevestigd. Deze Nederl. Instrumenten Kompagnie staat bekend als een filiaal van de Duitse firma Zeiss en levert apparaten voor de oorlogsindustrie. Onder de commissarissen van Nedinsko troffen we het lid van de Alg. Raad van „Ons Leger", Ir. M. C. E. Bongaerts aan, dien we tevens ontmoetten als commissaris van de Intern. Gewapend Beton Mij.

In de Alg. Raad van „Onze Vloot" (samenstelling Maart '37) heftet zitting ex-vice-admiraal L. J. Quant, voor wien „Nationaal Herstel" nog niet nationaal genoeg was, en die volgens Nierop & Baaks boek der Naamloze Vennootschappen in 1931 commissaris werd van de elektrische-apparatenfabriek Hazemeyer (Duitse directeuren), — trouwe adverteerders in de militaire pers.

Den Heer Ir. F. E. J. de Kok viel niet slechts de eer te beurt, Deterding als president van de „Koninklijke Petroleum" op te volgen, doch dit nieuwe opperhoofd van Neerlands machtigste concern werd ook bereid gevonden om als voorzitter op te treden van het Luchtverdedigingsfonds, van het Nationaal Luchtvaartfonds en het Fokkerfonds. Gaat het de luchtvaart goed, dan gaat het de olie (waaruit immers de brandstof voor de motoren gewonnen wordt) vast niet slecht.

Alle nationale toewijding van de „Koninklijke" vertegenwoordigers mag ons er echter niet van weerhouden, te vermelden, dat in 1931 een belangengemeenschap werd opgericht door het Engelse chemie-concern, de „Imperial Chemical", de twee grootste petroleum-concerns „Standard Oil" en „Koninklijke", en het Duitse chemie-concern „I. G. Farbenindustrie". Het nieuwe lichaam heet Intern. Hydrogenation Comp., welke tot taak kreeg: vervaardiging van olie uit steenkool. Zoals wel bekend is, is deze bereidingswijze in de eerste plaats voor Duitsland een levens- (of liever oorlogs-) belang, wijl dat land wel over steenkool, doch niet over oliebronnen van betekenis beschikt.

Zo organiseren de bezitters de afweer tegen het Duitse fascisme: — tezamen met de Duitse oorlogsindustrie geven zij voorlichting... en noteren de orders, — orders voor hun bedrijven. Voor al het andere — zo verklaren zij — is geen geld beschikbaar.

Schril steekt de behartiging van de ondernemersbelangen af bij hetgeen wordt verricht om de eigenlijke bescherming van de bevolking tot uitvoering te brengen.

Wel is men bezig, door middel van een reeks van geschriften en het oprichten van verenigingen (Ned. Ver. voor Luchtbescherming, plaatselijke verenigingen van die aard, Nat. Luchtverdedigingsfonds enz.) grotere groepen van de bevolking met het luchtgevaar vertrouwd te maken, waarbij men het ondanks alle

zakelijkheid nooit kan laten, de zaak nog veel te onschuldig voor te stellen. Komen we echter toe aan de uitvoering van de aangeprezen plannen, dan is het uit met de voortvarendheid. Hier immers kan alleen de overheid doeltreffend bouwen, organiseren, personeel scholen. Hier gaat het om verstrekking van goede en goedkope maskers, kledingstukken, billijke verbouwingen. Daar zit geen verdienste aan. Ter uitvoering worden uitsluitend die maatregelen aanbevolen, die de overheid weinig geld kosten.

Over het inrichten van schuilkelders voor iedereen, zelfs in de gemeenten, die tot de eerste „gevarenklasse” gerekend worden, wordt niet gepraat. Liever laat men een groot warenhuis en een rijken industriëel een modelkelder bouwen en maakt daarmee dan een reclame, alsof men ons wilde laten geloven, dat de ganse bevolking hier toevlucht zou kunnen vinden.

Thomson en Peeters¹⁾, de schrijvers van het bekende boekje „Het Gevaar uit de Lucht”, laten gasmaskers f 5.— kosten, terwijl men een goed exemplaar in de winkel met f 30.— moet betalen. Bomvrij kelders kosten volgens de deskundigen ong. f 300.— per persoon, maar de minister vindt — de memorie van antwoord op de luchtbeschermingswet — f 18.— per persoon voldoende om aan een schuilkelder te besteden.

Het aanleggen van chemicaliën-voorraden werd door den bedrijfsleider van de Hembrug, Ir. der Weduwen, van de hand gewezen... vanwege de kosten.

De mensen, die verstand hebben van maskers en dus weten, wat het zou kosten, indien men ze zou uitdelen, beweren, dat maskers niet nodig zijn, als men een goede schuilkelder heeft. Maar een deskundige in schuilkelders (van Leeuwen) neigt tot de mening, dat er van voldoende kelders toch geen sprake kan zijn (vanwege 't geld?), zodat hij dan nog aan maskers de voorkeur geeft. We hebben nu het een noch het ander.

De heren Koremans & v. d. Sluys generen zich echter niet, een schoolboekje uit te geven ten dienste van de luchtbescherming en daarin aan te bevelen: één masker per gezin aan te schaffen. Men kan dan om beurten worden vergast.

Des te kwistiger daarentegen is men met acties, welke zeer weinig kosten, of nog geld toe opleveren: Verduisterings-proeven zijn een geliefd programnummer op „luchtbeschermingsdagen”, hoewel de deskundigen het erover eens zijn, dat de verduistering het vinden van een plaats vanuit de lucht wel enigszins bemoeilijkt, maar volstrekt niet onmogelijk maakt. De wateroppervlakte van ons kanalenrijke land laten ook in een streek zonder kunstlicht snelle orientatie toe. Als men in heel Friesland de oliepitjes heeft laten uitdraaiën, juicht de pers, dat de „bescherming” is geslaagd. De kantonrechters zetten met hoge boeten voor overtreders de kroon op dit werk. Later lezen we in „Luchtgevaar” (Mei '36), dat Heerenveen alleen maar door 't Tjeuke-

¹⁾ Niet de schrijver van dit artikel.

meer werd ontdekt. Over bom-aanvallen op klaarlichte dag wordt gezwogen.

Het nationale luchtverdedigingsfonds „zou het” (let wel: het zou nog slechts) „toejuichen, indien per jaar 25000 Nederlanders een gulden offerden”... Elk jaar zou men dan het 7000ste deel van de bevolking een goed masker kunnen geven.

De voortreffelijkste beschermingsplannen laten de bezitters door hun hoo- en zeer-geleerde deskundigen uitwerken, maar hun onwil, de overheid daarvoor de gelden te verstrekken, demonstreert men door elke beschouwing over de kosten achterwege te laten: — De bovenaangehaalde commissie van de Ned. Chem. Vereniging voert hte 10e punt „Zijn de maatregelen betaalbaar”, van haar agenda af!

Niet de overheid, doch het „Particulier Initiatief” moet hier helpen, zo is de leus. D.w.z.: zij die zich met auto's op hun villa in een veilig oord kunnen terugtrekken, laten brave burgerlieden een potje sparen en de grote massa blijft als tevoren:

ONBESCHERMD.

DE NIEUWE KIESWET VAN DE S. U.

G. VAN PRAAG

Op 9 Juli 1937 zijn de regels gepubliceerd, volgens welke de verkiezingen voor de Hoge Sowjet der U.S.S.R. zullen worden gehouden. In het navolgende willen wij de voornaamste bepalingen uit deze Kieswet bespreken en vergelijken met de overeenkomstige in ons land.

Zoals onze Grondwet in het „Derde Hoofdstuk” de samenstelling en de bevoegdheden der Nederlandse volksvertegenwoordiging regelt, — bepaalt wie en op welke wijze de leden van de Kamers worden gekozen, geschiedt dit zelfde in Hoofdstuk XI van de, op 5 December 1936 aangenomen Grondwet van de U.S.S.R. in de artikelen 134 tot en met 142¹⁾.

Daar wordt bepaald, dat de verkiezing van de afgevaardigden voor de Hoge Sowjet der U.S.S.R. (de volksvertegenwoordiging dus) geschiedt door de kiezers op grondslag van het algemene, gelijke en directe kiesrecht bij geheime stemming. Verder, dat alle burgers der U.S.S.R., die het 18de levensjaar hebben bereikt, onafhankelijk van ras en nationaliteit, godsdienst, graad van opvoeding, domicilie, sociale afkomst, vermogenstoestand en werkzaamheid in het verleden, gerechtigd zijn om aan de verkiezingen deel te nemen en in de Hoge Sowjet te worden gekozen.

Reeds in deze grondwettelijke bepalingen zien wij een belangrijke uitbreiding van de volksinvloed in vergelijking met de bepalingen van b.v. de Nederlandse Grondwet, zoals deze in de Kieswet nader zijn uitgewerkt. Volgens art. 81 van de Nederlandse Grondwet moet men, om kiezer te zijn voor de Tweede Kamer, o.a. hebben bereikt een leeftijd, die niet beneden de 23 jaar mag zijn, terwijl de Kieswet deze leeftijd bepaald heeft op 25 jaar, en daarmee een nieuwe beperking heeft ingevoerd. In de Sowjet-Unie is de Kieswet volkomen in overeenstemming met de bepalingen van de Grondwet. Ja, daar zijn — zoals wij nog zullen zien — de grondwettelijk gegeven rechten in de nadere uitwerking nog belangrijk uitgebreid.

Op grond daarvan zal men dus in de Sowjet-Unie niet de dwaze situatie krijgen, die in ons land kan voorkomen, dat men door de kiezers bekwaam wordt geacht om hun belangen in de Gemeenteraad te verdedigen en te behartigen, maar nog niet als rijp genoeg wordt beschouwd om zelt als kiezer op te treden. Om gekozen te kunnen worden als lid van de Gemeenteraad, behoeft men niet ouder dan 23 jaar te zijn, terwijl de minimumleeftijd voor kiezers 25 jaar is!

Zoals bekend is, moet men, om in ons land lid van de Kamer te worden, de leeftijd van 30 jaar hebben bereikt. Klaarblijkelijk zat bij onze wetgevers de angst voor, de jeugd verantwoordelijkheid te doen dragen. In de Sowjet-Unie neemt de jeugd in het

1) Zie: „De Grondwet van de U.S.S.R.”, uitgegeven bij Pegasus, '37, f 0.25.

economische leven een grote plaats in. Talrijk zijn de jeugdige personen, die leiders zijn van grote bedrijven. En er bestaat geen vrees, ook voor de jongeren de weg te openen tot het besturen van het land.

Een belangrijk, grondwettelijk gewaarborgd recht is nog, dat de burgers van de U.S.S.R., die zich in de rijen van het Rode Leger bevinden, hetzelfde recht om te kiezen en gekozen te worden genieten als alle burgers.

Onze Grondwet daarentegen schrijft voor:

„De wet bepaalt, in hoeverre de uitoefening van het kiesrecht wordt geschorst voor de militairen bij de zee- en de landmacht voor de tijd gedurende welke zij zich onder de wapenen bevinden.” En onze Kieswet bepaalt, dat voor de dienstplichtigen, die in geval van „oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden” onder de wapenen worden gehouden, het kiesrecht „voor het gehele Rijk of voor een bepaald gedeelte (kan) worden geschorst.”

Het Tweede Hoofdstuk van de Sowjet-Kieswet bepaalt de wijze, waarop de kiezerslijst wordt vastgesteld. In de kiezerslijst worden alle burgers opgenomen, die het kiesrecht bezitten en die (blijvend of tijdelijk) op het tijdstip van de opmaking der lijsten op het gebied van de betreffende Sowjet wonen en op de dag van de verkiezing het 18de levensjaar hebben bereikt.

Dit is een buitengewoon soepele bepaling, die het ieder ingezetene van het rijk mogelijk maakt, aan het bestuur deel te nemen. Geen ingewikkelde bepalingen, zoals onze Nederlandse wet laat zien, waardoor men bij lezing steeds het gevoel krijgt, dat de invloed van het volk beknibbeld wordt.

Vergelijk deze bepaling maar eens met de regeling in de Nederlandse wet, waarin staat, dat kiezer is de „ingezetene” des rijks. Ingezetenen van het Rijk zijn zij, die hun woonplaats in het rijk hebben en haar „gedurende de voorafgaande achttien maanden” in Nederland of de koloniën gehad hebben!

Deze bepaling betreffende het domicilie onthoudt dus aan vele Nederlandse staatsburgers het recht tot deelname aan de verkiezingen.

De Sowjet-wet geeft verder de wijze aan, waarop klachten enz. kunnen worden ingediend en behandeld betreffende deze lijsten, en uitvoering wordt in de volgende hoofdstukken de werkwijze der kieskringen en kiesdistricten en van de kiescommissies vastgelegd.

Hoe interessant en leerzaam deze bepalingen ook zijn, die niet minder dan 48 artikelen, en soms zeer uitvoerige, bevatten, — en volledige waarborgen bieden, dat inderdaad de wil van het volk tot zijn recht komt, willen wij ons hier alleen bezig houden met de regeling van de candidaatstelling voor de Hoge Sowjet der U.S.S.R. Want juist op dit punt trekt men vaak het democratisch karakter van de Sowjet-Kieswet in twijfel. Laat ons nu dan allereerst deze bepalingen nader bekijken.

Volgens art. 141 van de Grondwet der U.S.S.R. wordt het recht

om kandidaten te stellen voor de Hoge Sowjet gewaarborgd aan de maatschappelijke organisaties en de verenigingen der werkers. Dit zijn de communistische partij-organisaties, de vakverenigingen, de coöperaties, de organisaties van de jeugd, de culturele verenigingen en andere op wettelijk voorgeschreven wijze geregistreerde organisaties. Art. 57 van de Kieswet bepaalt, dat het recht om kandidaten te stellen zowel wordt gewaarborgd aan de centrale organen der bovengenoemde maatschappelijke organisaties en verenigingen als ook aan hun verschillende afdelingen, maar eveneens aan de algemene vergaderingen van de arbeiders in de bedrijven, aan de Rood-armisten in de delen van het leger en óók aan de algemene vergaderingen van de boeren in de collectieve bedrijven en van de arbeiders en ambtenaren der Sowjet-bedrijven. Dit is dus een zeer ruime uitlegging van de grondwettelijke bepalingen. Geenszins een inkrimping van de grondwettelijke voorschriften, zoals wij dat in ons land waarnemen bij het bepalen van de leeftijden der kiezers. Ook in dit opzicht is de Sowjet-kieswet heel wat democratischer dan die in ons land.

Kiesrecht hebben nagenoeg alle burgers der Sowjet-Unie en het merendeel van hen is werkzaam in de fabrieken, collectieve landbouwbedrijven enz.

Een klein percentage is slechts lid van de Communistische Partij. Volgens boven aangehaalde bepalingen is de candidaatstelling buiten de Comm. Partij dus zeer ruim genomen. Iedere algemene vergadering van arbeiders, werkzaam in een bepaald bedrijf, kan kandidaten stellen, en uitvoerig worden in de „Bepalingen omtrent de verkiezingen voor de Hoge Sowjet der U.S.S.R.” de waarborgen omschreven, dat dit inderdaad ook geschieden kan; — en het wordt, zoals wij nog zullen zien, aan de werkers in de Sowjet-Unie gemakkelijker gemaakt, hun kandidaten te stellen, dan in ons land.

Aan de verkiezingen neemt slechts één politieke partij deel — de Communistische Partij. Dit vloeit voort uit de omstandigheid, dat er ook maar één politieke partij in de Sowjet-Unie bestaat die dan ook in de Grond- en Kieswet als een realiteit wordt erkend. Eerlijker dan b.v. in ons land, waar de wet net doet, of er geen politieke partijen bestaan, terwijl de werkelijkheid toch is, dat de politieke partijen practisch de kandidaten stellen.

Door de historische ontwikkeling is in de Sowjet-Unie de Communistische Partij (de Bolsjewiki) de eenheidspartij van het proletariaat geworden. Eén arbeidersklasse, één partij, — dit ideaal is in de Sowjet-Unie verwezenlijkt. Alle eerlijke en bewuste strijders voor het socialisme zijn in deze partij verenigd.

In de Sowjet-Unie is de overwinning op het kapitalisme behaald met de arbeidersklasse als leidende klasse. Het is dus begrijpelijk, dat de politieke partij van de arbeidersklasse de leidende politieke partij werd. In de klassenstrijd, waarin het proletariaat overwon, verdwenen met de burgerlijke klassen ook de burger-

lijke partijen. Zulke partijen zijn dan ook onbestaanbaar en onnodig in een maatschappij waar geen kapitalisten meer zijn en geen grootgrondbezitters, en waar de grenzen tussen de klassen verdwijnen. Zoals Stalin het uitdrukte:

„In de U.S.S.R. zijn slechts twee klassen: arbeiders en boeren, wier belangen niet alleen niet vijandig zijn, maar integendeel — kameraadschappelijk. Bij gevolg is in de U.S.S.R. geen bodem voor het bestaan van verschillende partijen aanwezig en dus ook niet voor de vrijheid van zulke partijen.”

Deze enige partij in de Sowjet-Unie heeft het socialisme naar de overwinning gevoerd en — zoals óók weer blijkt uit deze Kieswet — de meest volledige volksregering mogelijk gemaakt. Iedere andere partij zou in wezen een kapitalistische partij zijn — vijandig aan de bestaande Sowjet-maatschappij. En het is geen beperking van de democratie, dat zulk een partij geen vijanden in haar eigen rijen duldt. Integendeel — het is een waarborg voor de democratie, dat deze partij de grootste waakzaamheid betracht tegenover allen, die de grondslagen van de Sowjetstaat zouden willen aantasten.

Om een kandidaat te stellen, is niets anders nodig dan aan de kiescommissie de volgende documenten af te geven: —

Het verslag van de vergadering of bijeenkomst, waarin de afgevaardigde kandidaat werd gesteld, ondertekend door de leden van het presidium met opgave van hun leeftijd, woonplaats, de naam van de organisatie, die den kandidaat heeft gesteld, opgave van tijd en plaats en van het aantal deelnemers aan die vergadering of bijeenkomst, waarbij dan nog moet worden opgegeven de familienaam, voornaam, vadersnaam, leeftijd, woonplaats, eventueel partijlidmaatschap en beroep van den kandidaat. Ook moet worden overgelegd een verklaring van den kandidaat, dat hij het met zijn candidatuur eens is.

Aan iedere organisatie, die een toegelaten kandidaat heeft gesteld, evenals aan iederen burger der U.S.S.R., wordt volgens art. 70 van de Kieswet het recht gewaarborgd, overeenkomstig art. 125 van de Sowjet Grondwet om b e l e m m e r d e agitatie voor dezen kandidaat te voeren.

Stel tegenover deze, jaarlijk democratische wijze van kandidaatstelling de bepalingen in onze Kieswet, waarbij vóór de indiening van een kandidatenlijst voor de Tweede Kamer elke kieskring een waarborgsom van f 250.— in 's Rijks kas moet worden gestort. Dient dus een partij in elke kieskring een kandidatenlijst in, dat bedraagt de te storten waarborgsom 18 maal f 250.— is f 4500.—. Behaalt een stel gelijklopende lijsten of een lijstengroep minder dan $\frac{3}{4}$ % van het totaal aantal uitgebrachte stemmen, dan vervalt de gestorte waarborgsom aan de staat. Waardoor dus de bepaling, dat een kandidatenlijst door minstens 25 bevoegde kiezers kan worden ingediend, als ze niet over het vereiste bedrag beschikken, tot een fictie wordt.

De stemming en het tellen van de stemmen is in de Sowjet-Kieswet zó uitgewerkt, dat er een zeer democratische regeling is tot stand gekomen en alle waarborgen zijn gegeven om iedere poging om de uitslag te vervalsen onmogelijk te maken.

De Kieswet bepaalt in de art. 23 en 24, dat het openbaar maken van de kiezerslijsten tegelijk zal plaats vinden met het vaststellen van de dag der verkiezing. Deze kiezerslijst moet 30 dagen vóór de verkiezing ter algemene inzage en onderzoek worden gelegd. Het uitvoerend Comité der Sowjets is verplicht, iedere aanmerking over onjuistheden in de kiezerslijst uiterlijk binnen 3 dagen te behandelen. Het laatste woord daarin is aan het Volksgerecht dat ook verplicht is, binnen 3 dagen de aanmerkingen van den burger te onderzoeken en wel in openbare gerechtszitting met dagvaarding van hem, die de aanmerking heeft gemaakt, en een vertegenwoordiger van de Sowjet. Deze uitspraak van het Volksgerecht is bindend voor de betreffende Sowjet.

Ook de geheime stemming wordt practisch gewaarborgd door de bepaling van art. 76, dat de afgifte van een stem zó geschiedt, dat de kiezer het stembiljet in gesloten enveloppe in de stembus werpt.

Bovendien wordt voor het invullen van 't stembiljet een bijzonder vertrek ingericht. Volgens art. 77 is het verboden, dat gedurende 't stemmen behalve de kiezer een ander persoon zich in dat vertrek bevindt, wie het ook zij, zelfs de leden van het stembureau niet. Stembiljetten, die zonder enveloppe, of in enveloppe anders dan van het voorgeschreven model, worden afgegeven, zijn volgens art. 90, ongeldig.

Zoals Jakowlew het in zijn referaat over de Kieswet op 7 Juli '37 uitdrukte:

„In overeenstemming met de letter en de geest van de Grondwet, die op Stalin's initiatief is tot stand gekomen, bepaalt het ontwerp van de Kieswet zich niet tot het vastleggen van de formele rechten der burgers, maar legt ieder artikel getuigenis af van de zorg voor de feitelijke verwezenlijking van deze rechten.”

Natuurlijk is met het bovenstaande nog niet alles gezegd, maar onze korte opmerkingen waren toch al voldoende om te tonen, dat geen land duidelijker dan de Sowjet-Unie laat zien, wat werkelijke volksinvloed, regering door het volk — wat werkelijke democratie betekent.

De Sowjet-Kieswet heeft gebruik gemaakt van het beste, dat de burgerlijk-democratische landen op dit gebied hebben voortgebracht en bovendien maakt zij de formele rechten van de burgers tot werkelijke materiële rechten; dit was eerst mogelijk door het opheffen van de uitbuiting van den enen mens door den anderen en van het privaatbezit op de productiemiddelen. Maar ook formeel is het kiesrecht van de Unie algemener en democratischer dan b.v. in ons land.

buitenlands overzicht

OM OORLOG OF VREDE

Mr. A. JACOBS

De zomermaanden van 1937 hebben de kloof die de mensheid in twee parten scheidt, verdiept. Veler gedachten zijn gevlucht in een soort vakantie-sfeer; zó groot is de macht van de traditie der seizoenen; zó groot was bovendien bij ons in Nederland de politieke moeheid na de verkiezingsstrijd. En zo wilden velen het dieper worden van de kloof niet zien en niet laten doordringen tot hun bewustzijn. Zij deden denken aan de mensen, die midden in de wereldoorlog „speldjes” droegen, waarop te lezen stond: „Praat me niet over de oorlog”, — doch de oorlog woeder niet minder wreed om.

De herfst van 1937 begint, en hoe staan wij er voor?

De geestige Engelse schrijver Aldous Huxley laat in één van zijn in Italië „spelende” novellen een lady op naiëve en openhartige wijze de lot der fascistten zingen. „Zij houden de lagere standen zo goed in toom”, zegt zij. Sedert 1922 vervulde het fascisme deze taak, de waakhond te zijn van het kapitalisme, in Italië. Sedert 1936 tracht het deze taak internationaal te vervullen, en nimmer heeft het daarvan schaamtelozer en vrijmoediger blijk gegeven dan juist in die maanden, die achter ons liggen. Het heeft, met medewerking van Spaanse volksverraders, — met hartelijke medewerking ook van de fascistische regimes in Duitsland en Portugal, — het Spaanse volk besprongen, eenvoudig omdat het democratisch regime, dat dit volk zich gegeven had, en dat in de naam „republiek der werkenden” werd saamgevat, den heren niet beviel. Een burgerlijke republiek met een burgerlijk-democratische regering werd fluks voor een Sowjet-Spanje uitgekreten, — en dan is immers alles geoorloofd? Dat men tevens de kans kreeg, Britse en Franse rijks-belangen te schaden en kostbare grondstoffen in de wacht te slepen, — dat was de tweede vlieg, die in die éne klap geslagen kon worden.

Het fascisme heeft die aanval op Spanje straffeloos (althans in diplomatiek opzicht straffeloos, — in militair opzicht was er Guadalajara) kunnen volvoeren, en daardoor is het steeds ongeneerder geworden in zijn optreden. Op het ogenblik, dat wij dit schrijven, heeft het een ruwe intimidatie-campagne geopend tegen de koopvaardij in de Middellandse Zee. Italiaanse bommenwerpers, Italiaanse duikboten, Italiaanse torpedootjagers vernielen dag-in dag-uit vreedzame handelsschepen, onverschillig of ze al dan niet op weg naar Spanje zijn. De schrik moet er in komen; dat is het simpele, duidelijke doel van deze terreur,

die even onbekommerd wordt uitgeoefend als de „onbeperkte duikboot-oorlog“ der Duitsers tijdens de wereldoorlog.

ALMERIA

Het Duitse fascisme, ervaren in brutoheid, doet mee. Er was een tijd, dat het bombardement van een open havenstad als Almeria een kreet van verontwaardigd verzet zou hebben doen opgaan, niet alleen bij doodgewone fatsoenlijke mensen, maar ook bij de regeerders in elk land, dat geen zeeroovers-manieren gebruiken kan in zijn politieke inventaris. En thans? Terecht kort Spanje's president Azana, in zijn rede op de eerste verjaardag van de burgeroorlog sprekende over „het barbaarse schandaal van het bombardement van Almeria“, zeggen: „Maar nu weet de wereld dan ook, dat elk eskader een kuststad kan platschieten zonder dat het iets overkomt. Een levende ervaring, die zeker gevolgen zal hebben“.

In zijn interview met den Amerikaansen dagblad-eigenaar Howard heeft Stalin anderhalf jaar geleden gezegd: „Tegenwoordig pleegt men geen oorlog meer te verklaren. Men begint eenvoudig oorlog te voeren“. Een jaar na de ervaring in Spanje (en tevoren zag men het reeds in Abessinië) ziet de wereld in China, hoe waar dit woord van Stalin is. Enige kleine incidenten (die met goede wil gemakkelijk uit de wereld te helpen waren) gretig aangrijpend, heeft het Japanse militaire fascisme zich op China gestort. Net zoals de burgerlijke democraat Azana, die ongeveer zo rood is als ex-minister Oud, door de Duitsers en Italianen wordt voorgesteld als „het bolsjewieken-opperhoofd van Valencia“, zo is Tsjang Kai Sjek, die zeven veldtochten tegen China's Rode Legers leidde, volgens de Japanners „de bolsjewieken-vriend uit Nanking“. De hond moet geslagen worden, en de stok is al gevonden.

De communisten plegen te zeggen: Fascisme is oorlog. Dat is niet maar zo'n leuze. Dat is een koel te constateren feit. En het is ook zo'n begrijpelijk feit. Het fascisme hoopt, door de aard van zijn regime, in het eigen land spanningen op, die slechts op twee wijzen tot ontlading kunnen komen: door een opstandige beweging van het door het fascisme onderdrukte volk, dus naar binnen toe; of door een oorlog tegen andere volken, dus naar buiten toe. En daar handhaving der tyrannie in het eigen land tot het wezen van het fascisme behoort, kiest het, ter voorkoming van de interne explosie, de oorlogvoering tegen anderen als uitweg uit moeilijkheden. Theoretisch gesproken móét het fascisme oorlog voorbereiden, naar oorlog streven, en de feiten: — Abessinië, Spanje, China, straks wellicht Tsjecho-Slowakijë of Nederland — bevestigen de theorie.

OORLOG NIET ONONTKOOMBAAR

Betekent dit alles nu, dat wij onvermijdelijk naar een tweede wereldoorlog afglijden? Neen, dat betekent het geenszins. Oor-

log is geen onontkoombaar noodlot. Oorlog is en blijft een werk van mensenhanden, en kan door andere mensenhanden worden gestuit. Zij, die de vrede willen handhaven, kunnen, als hun houding energiek genoeg is, dit doel bereiken, en daardoor tevens bijdragen tot de bevrijding van het Duitse, het Italiaanse, het Japanse volk van de fascistische tyrannie.

De taak, welke de niet-fascistische, vrede-willende staten in dezen hebben, is bijzonder duidelijk uiteengezet in de woorden, welke Volkscommissaris Litwinow tot den Zweedsen (sociaal-democratischen) minister van Buitenlandse Zaken Sandler richtte, tijdens diens bezoek aan Moskou. Die woorden verdienen meer aandacht dan zij indertijd hebben gekregen, en wij willen ze hier dan ook herhalen:

„Wij weten, zo sprak Litwinow, dat Zweden een van die landen is, die, bezamen met de Sowjet-Unie, strijden tegen het denkbeeld van de vereeuwiging van de afschuwelijke instelling, die oorlog heet, en voor het bijleggen van internationale geschillen uitsluitend door vreedzame middelen. Het aantal van die landen is groot. De krachten, zowel aan mensen als aan materiaal, welke zij vertegenwoordigen, zijn ontzaglijk en gaan in ruime mate de verenigde krachten te-boven van die staten, die openlijk streven naar het ontketenen van een oorlog, en van die staten, welke hen daarbij half-openlijk helpen. Maar helaas zijn de krachten, die de vrede willen, minder vastberaden, minder energiek, minder eensgezind dan de krachten, die zich tegen hen verzetten en die, voor niets terugdeinzend — niet voor bluf en niet voor chantage, niet voor bedrog en niet voor risico's van een avontuur — de hele wereld nu al een reeks van jaren in een toestand van groeiende beduchtheid en voor-oorlogse koortsigheid houden.”

„Het gaat er niet om, militaire verbonden en coalities te vormen teneinde de krachten van de ene groep op het slagveld tegenover die van de andere groep te plaatsen. De taak van het ogenblik bestaat ons inziens in de versteviging van het „vredes-potentiëel”, als ik het zo noemen mag. Dit potentiëel bestaat niet alleen in de weerkracht der vredenlievende staten, maar in ruime mate ook in factoren als het Volkenbondspact, het anti-oorlogspact, de regionale pacten van wederzijdse bijstand, de begrippe collectieve veiligheid en ondeelbare vrede, de uitingen van solidariteit der vredelievende landen en hun bekwaamheid om elkander te verstaan. Het totaal van dit „vredes-potentiëel” speelt een geweldige rol bij het vertragen en sluiten van aanvalszucht. De verzwakking van elk deel van dit potentiëel betekent de aanmoediging en ontketening van aanvalszucht, met andere woorden een toeneming van het oorlogsgevaar. Het gaat er bij voorbeeld niet alleen om, of de Volkenbond in elk concreet geval zijn verplichtingen volkomen nakomt en zoveel mogelijk strafmaatregelen toepast tegen den aanvaller (hetgeen natuurlijk zeer gewenst is), maar het gaat er ook om, of de Bond, op zijn minst formeel, de mogelijkheid behoudt, al die maatregelen toe te passen tegen een aanvaller. Daarom zijn wij van oordeel, dat ook een verzwakking van de theoretische mogelijkheden, welke het Bondspact biedt, een verzwakking zou zijn van het „vredes-potentiëel”. Hetzelfde kan worden gezegd met betrekking

tot andere pacten „die beögen, de zaak van de wereldvrede en de heilichheid der afzonderlijke staten te dienen”.

„Er bestaat thans voor grote en kleine landen geen belangrijker en edeler taak dan, naar de mate van hun krachten, de organisatie, de versterking en de onaantastbaarheid van het gehele „vredes-potentiëel” te steunen.”

VEROUDERDE BEGRIPPEN

Een belangrijke en edele taak. Maar vooral ook een moeilijke taak. Hoe komt het, dat het ideaal: hechte samenwerking tussen de vredes-factoren, een samenwerking zó hecht, dat de oorlogs-stokers erdoor in toom zouden worden gehouden, nog niet is verwezenlijkt? Dat komt voornamelijk, doordat dwars door de meeste niet-fascistische landen de dieper-wordende kloof loopt, die de mensheid in twee parten scheidt. De niet-fascistische landen worden in hun vredestaak belemmerd door hun eigen fascistische volksverradende onderdanen, die een niet te onderschatten macht zijn in menige staat.

De mensheid moet, om een Duits en bijkans onvertaalbaar woord te bezigen, „umlernen”. Zij heeft jarenlang mensen en dingen bij verkeerde namen genoemd en zij moet leren, ze bij de juiste namen te noemen. Begrippen als „nationalisme” en „vaderlandsloze kerels” steken diep in ons. Wij zijn het gewoon geraakt, lieden, die de mond vol hebben van nationale saamhorigheid en nationale liederen, — lieden, die te pas en te onpas met de vlag zwaaiën, als vaderlandslievende lieden te beschouwen. En de gehele burgerlijke opvoeding is erop gericht geweest, de strijders voor het socialisme, om hun hecht-gefundeerd internationalisme, te beschouwen als dat, wat ex-keizer Wilhelm „Vaterlandslose Gesellen” heeft genoemd. De practijk des dagelijks levens dwingt ons, deze denkbeelden te herzien. Zien wij het niet vóór ons, dat de diepste, wezenlijkste nationale belangen veiliger zijn bij een Sowjet-bewind, bij een Frans en bij een Spaans Volksfront, dan bij een Trotzki, een Doriot, een Franco? Wij hebben dit geleerd: Niet diegenen zijn de beste patriotten, die een verderfelijk-geworden en in wezen reeds afstervend stelsel (het kapitalisme in zijn laatste fase) met geweld en eventueel met graag-aanvaarde buitenlandse hulp willen bestendigen; maar diegenen zijn de beste patriotten, die met hartstocht, toewijding en offervaardigheid strijden voor een maatschappelijk bestel, dat het gehele volk (en niet slechts een dunne laag) zoveel mogelijk welstand en wezenlijke beschaving kan brengen. Wij zien het voor onze ogen: — Zij, die de vaderlandsliefde in pacht beweren te hebben, ontpoppen zich, bij de grote spanningen en conflicten van onze tijd, maar al te vaak als belastingvluchtelingen, als besnoeiërs van de nationale rijkdom, als heulers met de vijanden van hun volk. Dierbaarder dan de ware belangen van hun volk, dan de handhaving van de vrede, dan de vooruitgang der mensheid, zijn hun: hun beurs, hun portefeuille, hun safe-loket. Zij willen (wij zien het vóór ons in Spanje en in

China) liever geringeloord worden door „volksvreemde“ fascistten dan geregeerd door democraten van hun eigen volk, om van de socialisten van hun eigen volk te zwijgen.

Ja, wij moeten de oude begrippen herzien. Egoïstisch, alleen op eigen bezit en gerief bedacht, staan daar de reactionairen aller landen als volksverraders of potentiële volksverraders voor ons, en beweren parmantig: Wij zijn de nationalen. Wij weten nu: dat is niet waar. Wij weten nu: dat die „vaderlandslozen“, die in de loopgraven voor Madrid Spanje's vrijheid verdedigden tegen de fascistische invasie, de echte verdedigers, ook van die nationale waarden zijn.

DE CONSEQUENTIE

Wij hebben geconstateerd: de niet-fascistische landen, wier samenwerking Litwinow zo terecht bepleit, worden in hun vredestaak belemmerd, doordat hun eigen fascistische onderdanen zulk een machtsfactor zijn in de staat. Wat is daarvan de consequentie? De consequentie is, dat de anti-fascisten ernaar moeten streven, in de staat een groter, een sterker machtsfactor te worden. De consequentie is, dat het door Spanje gegeven voorbeeld: innige samenwerking tussen sociaal-democraten, communisten, vrijzinnige democraten en christelijke democraten (de katholieke natuurlijk inclus, en wellicht voorop), een voorbeeld moet zijn ter navolging elders. De consequentie is: Volksfront. Litwinow sprak tot Sandler als minister tot minister. Hij kon het dus uiteraard slechts hebben over de taak der staten bij de verdediging van de vrede, en niet over de taak van bepaalde bevolkingsgroepen: — boeren, intellectuelen, kleine burgerij, en met name, leiding gevend: de arbeidersklasse. Over die taak heeft Dimitrow heldere woorden gezegd in een recent artikel:

„Is het niet duidelijk, zo lezen wij daar, dat op het moment, dat het Spaanse volk al zijn krachten inspant om de aanval der fascistische indringers af te slaan, en dat het Chinese volk in verzet komt tegen de aanvallende Japanse militaire kliek, de internationale arbeidersorganisaties eindelijk hun krachten moeten verenigen en vastberaden en met alle energie moeten optreden ter verdediging van de wereldvrede?“

„Men kan — zo lezen wij verder — niet ernstig ageren voor de handhaving van de wereldvrede, zonder vóór alles alle nodige maatregelen te nemen om het eenheidsfront der arbeidersklasse in elk land en de eenheid van actie der internationale arbeidersorganisaties te bewerkstelligen. Men kan niet ernstig voor de vrede strijden, zonder alle krachten der arbeidersbeweging en der brede volks-massa te mobiliseren voor de snelst-mogelijke verdrijving der fascistische veroveraars uit Spanje en China... De internationale arbeidersbeweging beschikt over genoeg krachten en middelen om de stopzetting van de interventie van het Duitse en Italiaanse fascisme in Spanje en van de roof-campagne der Japanse militaire kliek in China te bereiken, benevens de beveiliging van de wereldvrede. Maar hiervoor is het noodzakelijk, dat de geweldige krachten en middelen der internationale arbeidersbeweging worden gecombineerd en wor-

den gericht op de doeltreffende en onwrikbare strijd tegen fascisme en oorlog".

IN NEDERLAND

Wij weten, dat ook in ons land velen voor zulk een brede politiek van anti-fascistische samenwerking zijn te vinden, — velen onder de sociaal-democraten, onder de democratische katholieken, onder de christen-democraten, wellicht ook onder de burgerlijke democraten. Wij weten ook, dat er, helaas, onder de leiders — en wij denken hierbij met name aan de sociaal-democratische leiders — velen zijn, die voor zulk een brede politiek terugdeinzen. Zij zijn veelal zo gewend, te denken in directe voordeeltjes en nadeeltjes; zij menen slimmigheidjes te ruiken, en zijn simpel-weg bang, in de luren te worden gelegd. Men vraagt zich af: Is het dan nog niet tot hen doorgedrongen, dat dit geen tijd is voor kleine politiek (waarmee de betekenis van kleine veroveringen in de strijd van alle dag niet wordt onderschat)? Beseffen zij nog altijd niet, dat het bestaan van vrijë volken de inzet is geworden van de strijd, en dat thans bovenal nodig is: eendracht en moed?

Niets mag ons afhouden van het eerst- en dringendst-nodige: de samenwerking-vol-vertrouwen, die onontbeerlijk is voor het verslaan van het fascisme, voor het uitbannen van de oorlogs-dreiging.

DE ONVOLTOOIDE THEORIE VAN JAN ROMEIN

Mr. A. S. DE LEEUW

I.

De nieuwe bundel van J. Romein, die onder de titel „Het onvoltooid verleden” verschenen is, legt getuigenis af van de veelzijdige kennis en de ruime belangstelling van dezen historicus¹⁾. Wij vinden hier opstellen en studies, zowel over de ondergang van het Romeinse rijk, als over de kunst van het Byzantijnse; omtrent het dagelijkse leven in de Middeleeuwen en de geschiedenis van Nederland; over de cultuur van de Sowjet-Unie en het ontstaan van het Communistische Manifest van Marx en Engels. Zij bevatten een interessante en leerrijke lectuur, in het algemeen ook voor de niet-specialisten geschikt, — al is een opstel, zoals dat over „het ontstaan van het oriëntalisme in Nederland”, naar onze mening toch eer op de belangstelling van den vakman dan op den „algemenen lezer” berekend. Belangwekkend en actueel is het stuk over de oud-germaanse kunst, met zijn fraaië illustraties. Ziehier het beeld, dat het geeft van de Germaanse groten in de eeuwen van de volksverhuizing:

„Trotse heersers over hun volk — als de adelaren op hun gespen, maar sluw, geslepen — als hun kleurige edelgesteenten, wanneer het erom ging, te machtige mededingers uit de weg te ruimen, en kruiperig wreed — als hun aziatische draakslangen en roofvogelpaarden, waar zij hun wraak vreesden of de gunst zochten van den Keizer te Byzantium... Heerszucht, list, wreedheid en vleierij: karaktertrekken, die voorzeker bij het ideale beeld der oude Germanen slecht passen, maar die volkomen begrijpelijk worden in alleenheersers, wier heiligste traditiën teruggingen tot het half-Aziatische Rijk aan de kusten van de Zwarte Zee”.

Dat is nog eens wat anders dan de „edele Germanen”, die elk nummer van „Volk en Vaderland” ons tegenwoordig opdringt! En dan te moeten vernemen, dat de oud-germaanse cultuur helemaal niet „nordisch” was, niet uit het Noorden kwam, maar uit de richting van Constantinopel en Zuid-Rusland... Intussen is het niet onze bedoeling, de bijzondere onderwerpen, waaraan de meeste van deze opstellen gewijd zijn, te bespreken. En wij zouden met een aanbeveling kunnen volstaan, ware het niet, dat Romein zich ook aan onderzoekingen van meer algemene, theoretische aard heeft gewaagd, die niet alleen tot nadenken, maar ook tot critiek prikkelen. Hij doet dat o.m. in een discussie met den meest gevierden onder de Nederlandse burgerlijke historici, professor J. Huizinga. In zijn bespreking van diens „Cultuurhistorische Verkenningen” (1929) schrijft Romein: „Prof. H. is in zijn llegend leven al zo vaak geprezen, dat schr. dezes

¹⁾ Jan Romein, „Het onvoltooid verleden”, *Cultuurhistorische Studies*. Amsterdam. Querido 1937.

zich gerechtigd acht, zijn lof voor het grootste der hier gebundelde artikelen te verzwijgen en uitsluitend zijn critiek erop te laten horen, die hem, juist door die veelgeprezenheid, te noodzakelijker voorkomt."

Wij zeggen op onze beurt, dat de verdiensten van Romein als historie-schrijver, ook in dit tijdschrift, reeds meer dan eens uiteengezet werden; en dat wij ons daarom thans willen beperken tot een critische bespreking van sommige van de in zijn „Onvoltooid verleden" meer geschetste dan uitgewerkte theoretische opvattingen.

II.

Romein worstelt in dit boek met het probleem van de objectiviteit van onze historische kennis. Kennen wij het verleden, zoals het werkelijk geweest is? Of hebben wij er alleen een subjectieve voorstelling van? Ten aanzien van deze kernvraag neigt Romein, in dit boek althans, tot een ver-gedreven subjectivisme. Wij citeren:

„Wat wij van het verleden kennen, is slechts een beeld ervan in de menselijke geest. En waar deze niet is een eenmalig gegeven, maar een veranderend proces, verandert dus ook het beeld van het verleden, naarmate die geest verandert..."

Elke generatie schrijft de geschiedenis opnieuw, elke tijd, elke klasse, en zelfs elke groep heeft haar eigen beeld van het verleden."

Dat is uit de „inleiding". En verderop, in de critiek op Huizinga:

„De geschiedenis" krijgt pas zin door haar beoefening... (68) het onvermijdelijk subjectieve in elke geschiedschrijving... (72) geen enkele historische conceptie kan objectief zijn" (83).

Voor al die laatste uitspraak — geen enkele historische conceptie kan objectief zijn — lijkt wel heel radicaal; en het zou als Romeins laatste woord in deze materie te beschouwen zijn, konden we niet ook uittalingen van hem aanhalen, waarin hij voor de beoefening der geschiedenis toch weer een objectief doordringen in het verleden, zoals het werkelijk geweest is, poogt te redden. „Ofschoon wij voor ons geneigd zijn een objectieve kennis der historie althans in theorie en bij benadering voor mogelijk te houden"... zo lezen wij in „De Lage Landen" (7). Van de geest, die uit deze woorden spreekt, kunnen wij in Romeins laatste werk weinig of niets terugvinden.

Dit is niet de enige tegenstrijdigheid. Zo wordt op bladzijde 86 het begrip „ontwikkeling" in de geschiedenis eenvoudig gelijkgesteld met „verandering" zonder meer, zonder bepaalde strekking of richting, — terwijl het gehele eerste opstel als „bijdrage tot het ontwikkelingsbegrip in de geschiedenis" tot bedoeling heeft om aan het begrip „ontwikkeling", in de vorm van „vooruitgang", een concrete inhoud te geven!

Naar ons gevoelen legt dit boek getuigenis af van wat wij het zwevende in Romeins theoretische lijn zouden willen noemen. Hij komt niet tot een vast-omlijnd resultaat, niet tot een voltooide

theoretische conceptie. Daarom kan hij ook niet geheel het ver-
wijt ontgaan, dat hij zelf tot zijn leermeester richt:

„Huizinga heeft zich hier in een „clair-obscur“ (half-duister) teruggetrokken, alle scherp-omlijnde, strenge opvattingen prijsgevend en daarmee het recht op leiderschap verbeurend...” (99).

III.

Kan de geschiedenis ons objectieve kennis geven? Een absoluut-volledige en vlekkeloze kennis van het verleden is natuurlijk niet mogelijk; het gaat hier naar de Marxistische opvatting om een benaderen, een gedeeltelijke kennis, die daarom niet minder objectief is en in de breedte en de diepte groeiën kan, — juist als bij andere wetenschappen. Bezitten wij zulk een kennis van het verleden?

Wat is geschiedenis eigenlijk? Met welk doel houden wij ons met het verleden bezig? Die vraag hebben zowel Huizinga als Romein zich gesteld; en de eerste beantwoordt haar als volgt: „Geschiedenis is de geestelijke vorm, waarin een cultuur zich rekenschap geeft van haar verleden”.

Romein onderwerpt deze definitie aan zijn critiek; zijn slotsom is een nieuwe definitie, die in wezen toch maar weinig van haar voorbeeld afwijkt:

„Geschied-beoefening is de vorm, waarin een cultuur haar heden tracht te verstaan, door zich rekenschap te geven van het haar toegankelijke verleden” (77).

Wij laten het vele, dat over beide definities te zeggen zou zijn, terzijde, om voor één punt aandacht te vragen. Huizinga geeft het vak, dat hij beoefent, tot taak: het verleden te doorgronden; Romein: om door middel van het verleden, het heden te verstaan. Maar hoe staat het met de toekomst? Hebben de ervaring, de kennis en studie van het verleden niet te allen tijde in de eerste plaats gediend om de toekomst te vormen? Waarom anders heeft de mens aller tijden zich (hetzij in naïeve of wetenschappelijke vorm) met de geschiedenis bezig gehouden, dan om er lessen uit te trekken, — als men dat woord niet in zijn schoolse zin wil verstaan?

De mensheid ligt niet 's-nachts wakker om peinzend uit te roepen: ach, wist ik slechts, wie in het jaar 811 bisschop in Utrecht is geweest! Dat doen alleen enkele specialisten. En het komt ons voor, dat zowel de definitie van Huizinga, als die van Romein naar de lamp van de studeerkamer rieken; en dat zij niet voldoende rekening houden met de praktische betekenis — groot, niet te overschatten, onvervangbaar — die de kennis van het verleden altijd voor het praktische leven, voor de maatschappelijke daad, voor de politiek in het bijzonder, heeft gehad.

Waarom bestudeerden de revolutionairen van het eind der XVIIIe eeuw de geschiedenis van de oude Romeinse republiek? Om er lessen uit te putten voor de jonge Franse; daaraan verandert ook het feit niets, dat zij die geschiedenis van Rome

dikwijls verkeerd hebben begrepen en avechts toegepast.

Waarom verdiepen wij ons, om een ander voorbeeld te noemen, in de geschiedenis van de arbeidersbeweging? Niet alleen, of in de eerste plaats, uit belangstelling in het verleden op zich zelf, — maar om uit de ervaring te leren, om fouten te vermijden en omwegen af te snijden. En zo is het altijd geweest, met de naïefste kroniek, maar ook met den geleerdsten professor. Romein geeft er zelf de belangwekkendste voorbeelden van, hoe de in schijn „reinste“ geschied-schrijving over lang-geleden tijdperken niettemin praktische betekenis of zelfs politieke bedoelingen heeft gehad.

Natuurlijk geldt voor den beoefenaar der geschiedenis (en dat is niet alleen de vakman maar ook de belangstellende) iets dergelijks, als wat Struik zo terecht in het Juli-nummer van dit tijdschrift van den wiskundige schreef:

„De noodzaak om te werken met grote getallen leidt tot een trots op eigen bedrevenheid, tot de ontwikkeling van een bekwaamheid, die behagen schept in het rekenen om zich zelfs wil en in het zoeken naar onpractische vraagstukken, om de macht der methode te beproeven“.

Ook de beoefening van de geschiedenis leidt tot een belangstelling in het verleden om-zijn-zelfs-wil; om van de trots des vakmans en het zoeken naar onpractische en ver-afgelegen vraagstukken maar te zwijgen. Het is de gewone ontwikkeling van een ideologie, die een zekere, doch alleen relatieve zelfstandigheid verkrijgt. Het is ook de groei van een specialisten-dom, met zijn onmisbare voordelen en niet-te-onderschatten nadelen. Maar dat neemt niet weg, dat de beoefening van de geschiedenis fundamenteel uit praktische behoeften voortkomt en praktisch nut heeft; meer dan dat: als wapen in de maatschappelijke strijd wordt gebruikt. Geschiedenis is ervaring, en uit ervaring leert men. Dat is het in de grond van de zaak, waarom de mens het buiten de kennis van zijn verleden niet kan stellen.

Ziet Romein dit niet ook? Hij schrijft terecht: „Die grote geschiedschrijving is strijdmiddel, of toch strijdbaar getuigenis, geen spel“. Juiste woorden, waarop hij evenwel laat volgen: „Zeg me niet, dat dit eenzijdig is; ik weet het en ik wil het zo: die ware eenzijdigheid beseft zichzelf als de alzijdigheid“ (97). Wat voor verontschuldiging is er nodig, als men het onbetwistbare feit constateert, dat de geschiedschrijving altijd strijdmiddel is geweest, en geen spel of antiquarische nieuwsgierigheid, en wat voor „eenzijdigheid“ kan daarin schuilen?

IV.

Maakt men ernst met dit inzicht, dat de beoefening van de geschiedenis, de kennis van het verleden een praktisch doel en praktische betekenis hebben, dan werpt dit, vergissen wij ons niet, ook licht op het vraagstuk, dat Romein niet loslaat. Want als men uit het verleden wil leren, dan moet men het kennen, zoals het geweest is. Willen wij leren verstaan, hoe het

verleden van een land of een klasse zich in hun heden geldend maakt, dan hebben wij de feiten nodig, en geen roman. Juist, wanneer het geschiedkundige onderzoek materiaal heeft aan te dragen voor de praktische activiteit, juist dan is de hoogst-bereikbare objectiviteit dubbel noodzakelijk, — precies zoals een ingenieur, die een dijk aanlegt, of een architect, wanneer hij een huis bouwt, zo juist mogelijke gegevens en berekeningen nodig hebben, op de kans af, dat het hele gevaarte bij de eerste storm in elkaar zakt.

Om tot ons voorbeeld terug te keren: als wij uit de geschiedenis b.v. van de Nederlandse arbeidersbeweging conclusies willen trekken, die voor onze praktijk enige waarde zullen hebben, dan moeten wij die geschiedenis kennen, zoals ze werkelijk is geweest en niet een of ander fantasiebeeld. Want gaan wij op dat laatste af en gedragen wij ons ernaar, dan zal onze praktijk een mislukking zijn. De praktijk zou dan de theorie weerleggen. Hier kan men nu de tegenwerping maken: is het dan niet waar, dat „elke generatie, elke tijd, elke klasse, en zelfs elke groep” haar eigen beeld van het verleden, haar eigen geschiedschrijving heeft? Het is volkomen waar; het behoort zelfs tot het a.b.c. van het Marxisme. Maar men zou verkeerd doen (en zeker niet in de geest van Marx), hieruit sceptische of subjectivistische conclusies te trekken en met Pilatus te vragen: wat is waarheid?

Er bestaat een burgerlijke en een proletarische geschiedschrijving, — ook een socialistische en een katholieke, zoals Huizinga zegt, en ze zijn onderling zeer verschillend. Maar daaruit volgt nog lang niet, dat er voor ieder dier geschiedschrijvingen ook een eigen „waarheid” bestaat, zodat men de ene niet boven de andere zou kunnen stellen in objectiviteit. Wij verdedigen de stelling, dat de proletarische geschiedschrijving in beginsel juistere, objectievere is, de werkelijkheid dichter benadert, dan de burgerlijke. En waarom is dit zo?

Omdat de klasse-positie van den, in burgerlijke opvattingen bevangen geleerde hem beperkingen oplegt, geestelijke oogkleppen, waarvan hij, die zich op het standpunt van het proletariaat stelt, bevrijd is, — met het gevolg, dat hij meer, beter en objectiever kan zien en onderscheiden.

Wat is het, dat men van het burgerlijke standpunt niet zien kan en mag? Het is de noodzakelijke ondergang van de eigen klasse, de eigen klasse-maatschappij, en meer nog: de overwinning van het proletariaat, de komst van het socialisme. En dat maakt ook blind voor al de historische feiten, die op deze ondergang en deze overwinning wijzen.

Wij nemen een voorbeeld uit de Marxistische economie, die immers ook een historische wetenschap is. Omdat Marx zich op het standpunt van het proletariaat stelde, kon hij in het verleden en het heden van het kapitalisme al de feiten en tendenties onderscheiden, die naar de noodzakelijke ondergang van dit stelsel wezen. De burgerlijke economie verloor haar onbevangenheid

met de opkomst van het proletariaat als zelfstandige en revolutionaire macht, zoals Marx o.a. in het voorwoord bij de tweede uitgave van zijn hoofdwerk heeft uiteengezet. De Marxistische economie bouwde op de klassieke burgerlijke economie voort en overwon haar tegelijkertijd. Zij kon, juist door haar klasse-standpunt, objectiever, wetenschappelijker zijn dan haar voorganger, — terwijl ook een Adam Smith of Ricardo, van hun burgerlijk klasse-standpunt uit, de economische werkelijkheid reeds in zekere mate, binnen bepaalde grenzen, hadden benaderd.

Of om tot het gebied van de geschiedenis in engere zin terug te keren: hebben de historie-schrijvers van vroeger eeuwen zich niet meestal tot de geschiedenis van koningen en veldheren, gevechten en hof-intriges beperkt, en kwam hun klasse-standpunt daarin niet tot uitdrukking? Het was — de weinige uitzonderingen daargelaten — een geschiedenis van en voor de hogere standen". Het opkomen van een proletarische wetenschap heeft tot gevolg gehad, dat voor het eerst een nauwlettende studie werd gewijd aan de economische en sociale levensomstandigheden van de grote massa. Ook dit betekent — Romein zal het toegeven, en misschien ook Huizinga — een vooruitgang in de zin van een grotere objectiviteit bij de kennis van het verleden.

Wij spreken ook van „objectiviteit” als een eigenschap van de onderzoekende geest. Wat is daaronder te verstaan? Wij zouden die objectiviteit willen definiëren als de bereidheid om onaangename waarheden te erkennen. (Aangename waarheden te zien, is geen kunst.) Maar een geest, moedig genoeg om de feiten van heden en verleden nuchter onder de ogen te zien zonder zich illusies te maken, en in overeenstemming daarmee te handelen, — die is bij voorkeur te vinden onder de vertegenwoordigers van een klasse, die zeker kan zijn van haar historische toekomst, en die daarom geen tijdelijke nederlagen of tegenslagen behoeft te duchten. „Wij drinken moed genoeg uit naakte waarheid”, dichtte Henriëtte Roland Holst eens — lang, lang is het geleden ...

Maar wij zijn zelf aanwezig in ons onderzoek, schrijft Romein; het is toch altijd de persoon van den onderzoeker, zijn subjectiviteit, die het resultaat beïnvloedt. Maar dat behoeft de objectiviteit van het onderzoek niet te schaden, als de onderzoeker bekwaam en waarheidlievend is. Een tegengestelde opvatting past alleen in die filosofie, volgens welke het menselijke kenvermogen niet een open venster op een buitenwereld, maar een doodlopend slop is, waarin de geest voor altijd en onherroepelijk binnen zijn eigen grenzen gebannen blijft. Maar verwerpt Romein in zijn Inleiding deze vorm van „idealistische” filosofie dan niet?

Ook de man-van-de-wetenschap staat, bewust of onbewust, op een klasse-standpunt en in dienst van een klasse-belang; maar dit behoeft niet tot misleiding, zelfbedrog of bekrompenheid,

— het kan ook tot grotere objectiviteit leiden, indien zijn klasse belang heeft bij de waarheid.

V.

Wij hebben de geschiedenis een practische wetenschap genoemd. Zij staat niet op zichzelf, is niet zich zelf haar eigen doel, maar voldoet aan een behoefte van het maatschappelijke leven, zoals ook andere wetenschappen dat doen. Maar andere wetenschappen laten zich toetsen aan de hand van de practijk. Is dat ook met de geschiedenis mogelijk, hoewel immers het voorwerp van haar onderzoek voorbij is, in het verleden ligt? Tot op zekere hoogte, ja. Zo lezen wij bij Romein b.v. over de theorie van prof. Geyl, dat België en Nederland bij elkaar behoren en dat de scheuring in de XVIe eeuw „een betrekkelijk toevallige gebeurtenis” was. Hoe kunnen wij de juistheid van die theorie controleren? Door een naarstig onderzoek van documenten en gebeurtenissen uit vervlogen eeuwen, ongetwijfeld. Maar de toekomst heeft hier ook een woord mee te spreken. De theorie van Geyl is er een, waarvan de practische betekenis voor de hand ligt. Uit de theorie over het bijeen-behoren van de beide „lage landen” kan en zal men politieke conclusies trekken; deze zullen hun rol spelen in de politieke strijd, zij zullen daarin overwinnen — of verliezen.

Niet slechts de feiten van het verleden pleiten voor of tegen de theorie van prof. Geyl; ook de verdere ontwikkeling van de verhouding tussen Nederland en België zal aan het licht brengen, of zij inderdaad zo nauw bijeen behoren, als hij meent. Zo kan de practijk de historische theorie bevestigen, of weerleggen. De geschiedenis van de toekomst werpt licht op de geschiedenis van het verleden en historische theoriën worden, evenals andere, aan de practijk getoetst op hun geldigheid.

Romein heeft naar onze mening te snel het standpunt prijsgegeven, dat ook de geschiedenis ons echte kennis kan geven, hoewel dan geen absolute of volmaakte, en dat ook op haar gebied een groei in objectiviteit en waarheid mogelijk is. In plaats daarvan stelt hij geen eigen theorie, maar een aantal vingerwijzingen, suggesties, uitspraken, gedeeltelijk met elkaar in strijd en die geen geheel vormen. Als hij het doel van zijn boek aangeeft met het woord van den Belgischen historicus Pirenne: „L'essentiel est de faire réfléchir” — „het komt er op aan, tot nadenken te bewegen”, dan is hij daarin zeker geslaagd; maar dat nadenken moest, wat ons betreft, in een critiek op de voornaamste strekking van „Het onvoltooid verleden” uitloopen.

Wij hebben slechts de uiterste omtrekken aangegeven van een vraagstuk, dat een veel uitvoeriger bespreking zou verdienen dan hier mogelijk is, en willen alleen nog aanstippen, waarom het juist nu van zoveel belang is, op het objectieve in onze kennis en wetenschap de klemtoon te leggen. Huizinga citeert een merkwaardig en profetisch woord van Goethe: „Alle tijd-

perken, die naar achteruitgang en verworping neigen, zijn subjectief, daarentegen hebben alle voorwaartsschrijdende tijdperken een objectieve richting".

Zo ooit, dan geldt dat voor onze tijd van het ondergaande kapitalisme en voor de heersende klasse van dit tijdperk. Zij geven zich inderdaad over aan het „subjectieve” in zijn uiterste vorm, tot aan de fascistische „mythe”, die van de bewuste leugen niet meer te onderscheiden is. Tot gedrochtelijke verschijningen heeft dit geleid in de landen, waar de grondslagen van het kapitalisme het diepst zijn aangetast en waar een heersende klasse naar de fascistische dictatuur grijpt om zich met het uiterste van geweld en bedrog staande te houden.

Nazi-Duitsland! Daar predikt Alfred Rosenberg „de mythe van de XXe eeuw” voor elk schoolkind, en het irrationele viert hoogtij op de plaats van de wetenschap. Het fascisme is de meest geconcentreerde vorm van kapitalistische reactie en het heeft volkomen opgeruimd met het ideaal van critische kennis en objectieve waarheid, dat ook dat van de burgerlijke wetenschap is geweest (en nóg, in haar beste vertegenwoordigers) en dat ook de arbeidersklasse niet kan missen.

De arbeidersklasse, die „voorwaarts wil schrijven” en die in haar ontzagwekkende taak om deze kapitalistische chaos tot een socialistische orde om te scheppen, de moed tot objectiviteit nodig heeft en kan bezitten.

FOTO's EENS EN NU

G. VAN KAMPEN

Geschreven naar aanleiding van de tentoonstelling „Foto '37” in het Stedelijk Museum te A'dam, georganiseerd door de fotogroep van de Bond van Kunstenaars ter Verdediging der Kulturelerechten B.K.V.K.

Het atelier van den fotograaf van 50 jaar geleden. De enige lichtbron is het daglicht, hetgeen ingewikkelde gordijn-installaties nodig maakt. Als middenstuk een enorme statief-camera en minstens de helft van het atelier ingenomen door de noodzakelijke attributen van een „goed” portret, als daar zijn: gebeeldhouwde stoelen, rustieke banken en hekjes, bootjes en zuilen, plus achtergronden met vergezichten op paleis-parken, woelige baren of Griekse tempel-ruïnes. Dit alles was noodzakelijk om de slachtoffers de gelegenheid te geven een natuurlijke houding aan te nemen, een natuurlijkheid, die dan een kwart of halve minuut onbeweeglijk en zonder met de ogen te knipperen moest worden volgehouden.

Zo ontstonden de portretten, die nog heden ten dage de zware leren albums vullen, die in vele families worden bewaard en op gezette tijden een bron van vermaak vormen voor het jongere geslacht. Deze vrolijkheid is echter alleen gerechtvaardigd waar het de compositie betreft; voor de techniek van vele foto's uit die tijd kunnen wij, gezien de technische middelen waarover de toenmalige fotografen beschikten, alleen bewondering hebben. Omstreeks de eeuw-wisseling begonnen zich amateur-fotografen-verenigingen te vormen, die er o.a. veel toe hebben bijgedragen dat met de oude sleur gebroken werd, terwijl ook de techniek met rasse schreden vooruit ging. Allerlei z.g. kunst-procédés werden beoefend en misschien keken de kunst-fotografen uit die tijd wat al te veel naar de schilderkunst. Het was al een grote vooruitgang dat de portret-fotografen hun pilaren en consoles aan kant deden, al slagen zelfs nu nog vele wereldburgers beneden het jaar er niet in, te ontkomen aan hun noodlot, op een wit vachtje in hun hemd te worden gezien.

De „nieuwe zakelijkheid” ruimde de laatste restjes op, maakte zich meester van de zeer verbeterde techniek en begon opnieuw, waarbij zij zich begrijpelijkerwijs aan overdrijvingen te buiten ging, en in haar critiek op de oudere collega's soms vergat dat vele van haar uitingen, bijv. de „grote koppen” met de oude statief-camera met lange brandpuntsafstand niet of althans zeer moeilijk te maken waren.

Zelfs van de fouten die de nieuwere techniek heeft meegebracht, bijv. de perspectivische vertekening bij de zeer korte brandpuntsafstand en het plotselinge verlies aan dieptescherpte bij de uitermate lichtsterke lenzen, maakt de hedendaagse fotograaf (de zakelijke, zowel als de niet-zakelijke) gebruik om bepaalde onderdelen te accentueren. De geringe diepte-scherpte, bijv. wordt toegepast in de portretten der vergevorderde ama-

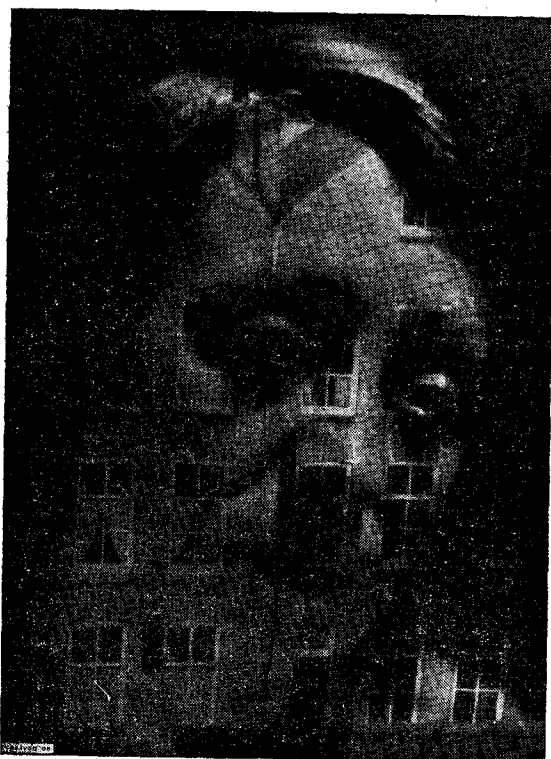
teur-fotografen, vertegenwoordigd op de foto-salons, die de laatste winters gehouden zijn. Veelal zijn op deze portretten alleen de ogen scherp; reeds de oren en het puntje van de neus verliezen zich in nevelachtige onscherpte. Dikwijls ook worden deze effecten nog versterkt door het gebruik van z.g. soft-focus-lenzen. Als een dergelijk portret dan nog wordt afgedrukt op een zeer zachtwerkende papiersoort, liefst mat en grofkorrelig, dan verkrijgt men een product dat de merkwaardige eigenschap heeft, slechts met de allermooiste hulpmiddelen te kunnen worden vervaardigd en toch uiterst onmodern, althans onzake-lijk aan te doen.

Een frisse tegenstelling hiermee vormen de vele koppen op de, door de B.K.V.K. in het Stedelijk Museum te Amsterdam georganiseerde tentoonstelling „Foto 1937“. Haarscherp, afgedrukt op glad, glanzend papier, verdoezelen ze niets en zijn ook psychologisch van een grote, soms zelfs van een wrede helderheid. De vraag dringt zich op, of wel alle hier geportretteerden blij zullen zijn met deze onbarmhartige voorstelling van hun uiterlijk schoon, en stellig zullen deze fotografen het als portretfotograaf, commerciëel gesproken, niet zover brengen als vele hunner in de mode zijnde collega's, die erin slagen, van ieder lelijk eendje een zwaan te maken. Vooral vele vrouwen vinden het nu een-



De harde belichting doet groeven en rimpels, het karakteristieke van deze kop v. een Spaansen boer scherper uitkomen.

Foto:
Geoffren en Dahl Calling.



Alles is geoorloofd in de moderne fotografie, zo lang de middelen om een bepaalde indruk (troosteloosheid) te versterken, zuiver fotografisch zijn.

Foto: Cas van Os.

maal niet plezierig, iedere „vergroete porie” nog eens enkele malen vergroot onder de neus geduwd te krijgen. Retouche beperkt zich immers strikt tot het verbeteren van kleine fototechnische fouten.

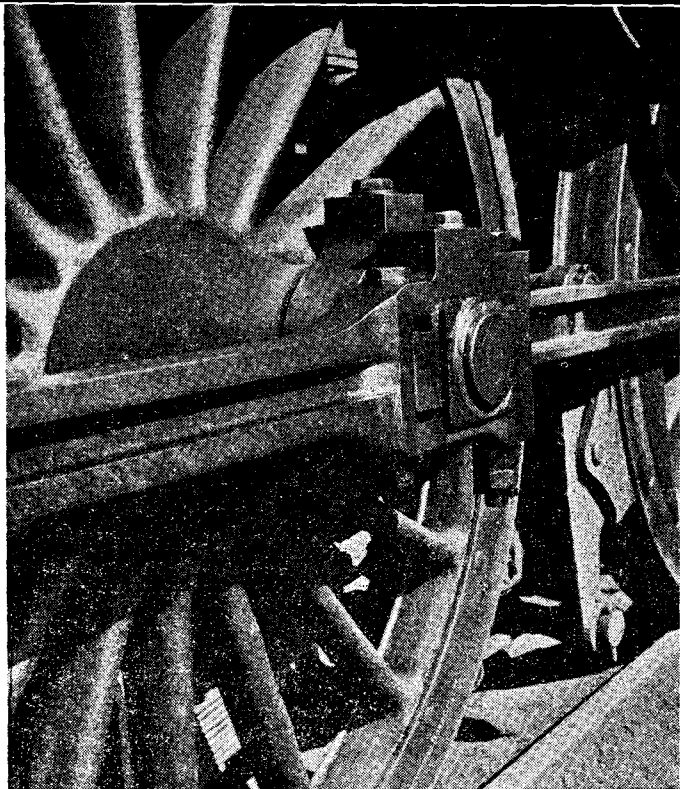
Toch is het de vraag of de mate van scherpste, die sommige tentoongestelde portretten vertonen, nog wel zakelijk te noemen is. Immers, niemand, die er niet speciaal op let, ziet toch zó duidelijk de huid-structuur van de mensen waarmee hij spreekt of die hij observeert. Anders wordt het geval, als bijv. de rimpels het karakteristieke in een gezicht vormen.

Dat de psychologische factor steeds een grote rol zal blijven spelen bij het tot stand komen van een goed portret, bewijzen de 8 à 10 foto's, door de verschillende exposerende fotografen gemaakt van hetzelfde jonge meisje. De foto's uit deze serie, die door verschillende bezoekers als de besten werden beschouwd, zijn gemaakt door de fotografen, die haar persoonlijk het beste kenden. Een sterk bewijs ook alweer, hoe buitengewoon moeilijk het werk van den beroepsfotograaf is, die in een zeer beperkte tijd portretten moet maken van personen, die hij vaak voor het eerst ziet.

Het is een typisch verschijnsel van deze tijd, dat het vroeger zo grote onderscheid tussen „kunst” — en pers-fotograaf bijna

Een typisch „nieuw-zakelijke” foto. Het detail, van locomotief onderstel, vroeger voorbijgezien, tot hoofd-onderwerp gemaakt.

Foto: N. J. d. Graaff.



geheel is vervallen. Tal van krantenfoto's zouden op een tentoonstelling geen kwaad figuur slaan en vele kunstfoto's vormen een voortreffelijke fotografische reportage. De Russische foto's die verleden jaar aanwezig waren op de Internationale fotosalon in Arti (de parachute-springers, het gehoor op een vergadering en een klasse-lokaal) waren hiervan goede voorbeelden.

En hetzelfde geldt voor de industrie-foto's.

In de eerste tijden van de „nieuwe zakelijkheid” wierp men zich met ware hartstocht op het fotograferen van luciferdoosjes, aardappelen en ijzerkrullen. Nu vormen deze artikelen ongetwijfeld een prettige afwisseling op de vroeger zo gewilde gemberpotten, koperen kandelaars en antieke sjaals, maar toch is deze erkenning van het principe „de kunst om de kunst” moeilijk te verklaren in een tijd, waarin op vrijwel ieder kunstgebied (literatuur, film, schilderkunst, toneel) het onderwerp aan belangrijkeheid begint te winnen. Zoals echter hierboven reeds werd gezegd, zijn tegenwoordig vele industrie- en reclame-foto's zo buitengewoon mooi van compositie, belichting en uitwerking, dat ze zonder enig bezwaar tot de moderne stillevens gerekend zouden kunnen worden. De grens tussen „nieuwe zakelijkheid” en toegepaste kunst is hier moeilijk te trekken.

Bleef de fotografie vroeger beperkt tot de portretfotografie, de illustraties voor briefkaarten en de reportage-foto's voor de geïllustreerde weekbladen, tegenwoordig is er vrijwel geen tak van wetenschap of industrie, die niet van de fotografie als hulpmiddel gebruik maakt.

Men behoeft slechts een blik te slaan op de prachtige Microfoto's en Röntgenfoto's op de tentoonstelling, om te beseffen, wat zulke foto's voor de medische wetenschap betekenen.

Belangrijk is ook dat de fotografie soms in staat is, dingen weer te geven, die voor het menselijk oog, zelfs als het gewapend is met de beste kijkers en telescopen, onzichtbaar blijven, omdat ze stralen uitzenden, waarvoor het oog niet gevoelig is. In de eerste plaats vallen hieronder de astronomische foto's van hemellichaam en nevelvlekken, die uitsluitend of in hoofdzaak ultraviolet licht uitstralen en waarvan men dus het bestaan niet vermoedde voor ze zich op de fotografische plaat manifesteerden. In de tweede plaats moet dan genoemd worden de infrarood fotografie, van groot belang o.a. voor de aviatiek. Mist en nevel n.l. die lichtstralen en ultraviolette stralen tegenhouden, laten infrarode stralen door. Een aviateur dus, die in dichte mist blind moet vliegen en over een infra-rood-installatie beschikt, kan zich door middel van infrarood foto's oriënteren. Ook uit strategisch oogpunt is deze tak van de fotografie van belang, omdat voorwerpen en landstreken op zeer grote afstand voor de infraroodplaat niets van hun scherpte verliezen door atmosferische invloeden. Foto's van de Franse kust genomen van de Engelse kust af, maken de indruk alsof slechts een rivier beide kusten scheidt. Voor de opsporing van falsificaties (schilderijen, bankbiljetten, enz.) is de fotografie onmisbaar en ook hierbij wordt van verschillende stralen gebruik gemaakt.

En tenslotte kunnen wij nog noemen de toepassing van de fotografie bij het indentificeren van mensen (pasfoto's, politiefoto's) en dingen. Eén voorbeeld uit vele: aan het edelsteenkundig laboratorium te Leiden worden bij ieder echtheids-certificaat van een bepaalde steen twee fotogrammen gevoegd van de figuren, gevormd door de stralen van een puntvormige en van een cirkelvormige lichtbron, die door de steen worden gevoerd en op de facetten zijn gebroken. Deze figuren zijn voor iedere steen anders, evenals de vingerafdrukken bij den mens.

Een van de aardige dingen van de B.K.V.K.-tentoonstelling is geweest, dat zij niet slechts de werken van haar leden en andere Nederlandse en buitenlandse fotografen heeft laten zien, maar tevens een beknopt overzicht heeft gegeven van de ontwikkeling der fotografie, van de familie-albums af tot en met de modernste wetenschappelijke toepassingen.

BRIEVEN AAN BOORD

K. VAN DER VEER

Het regende, toen de „Willem” de haven van Duinkerken binnenstoomde, — zo'n miezerig, vies motregentje. De bootsman mopperde, omdat hij in die regen zijn volk niet aan dek kon laten werken; het volk mopperde, omdat 't er op leek, alsof zij in die regen 's-avonds de wal op zouden moeten. Op de brug mopperden de stuurlieden en de kapitein en de loods, omdat het regende of om iets anders; in de machinekamer mopperden de machinisten. Ze mopperden en ze bleven mopperen, toen de boot de haven binnenstoomde en toen de boot aan de kade gemeerd werd. Ze mopperden pas niet meer, toen er een klerk van den agent aan boord kwam met brieven.

— Brieven! schreeuwde de vierde stuurman. En de bootsman schreeuwde: — Brieven!

De matrozenjongen en de stokersjongen, die met elkaar hadden staan praten over het schot tussen de matrozen- en de stokersschaffhut heen, vergaten wat ze hadden staan praten. Ze vergaten ook hun vuile bakjes en balies en hun afwaswater, dat koud was geworden. Ze schreeuwden: — Brieven! net zo hard als de bootsman en de vierde stuurman dat geschreeuwd hadden.

Vóór hij in z'n hut verdween om zijn brieven rustig te lezen, commandeerde de bootsman nog: — Maken jullie ruim één en ruim vier losklaar, mannen! En dan de stellingplanken voorgaats halen; we gaan de witte rand, buitenboord, soppen! Maar niemand trok zich iets aan van wat die nog te commanderen had. De matrozen en de lichtmatrozen doken óók weg — in de schaffhut of in hun verblijf of in het kabelgat! — om óók hun brieven te lezen.

Er waren er, die geen brief gekregen hadden. De blaas-timmerman niet; die kreeg nooit een brief. En Rooië Jan niet, en de Kale niet.

— Wij konden wel alvast bij ruim één beginnen, of de stellingplanken voorgaats halen, stelde Rooië Jan voor.

De Kale keek hem minachtend aan. Géén brief, en dan ook nog dadelijk aan 't werk gaan?

De Griek had er weer eentje met een foto en een haarlok.

— Dat een meisje zoveel haar te missen heeft? merkte Rooië Jan schamper op.

De Griek sloeg er geen acht op. De Kale gromde als een wild geworden dier.

Grommend hielp hij later de stellingplanken optuigen.

— Wij gaan bij elkaar, Rooië!

— Goed stemde de Rooië toe.

Ze waren wel geen wachtsmaats, de Kale en hij, maar ze zouden toch maar samen werken, — omdat zij beiden geen brief hadden. Samen scholden ze ook op meisjes, die nooit schreven, — hun meisjes tenminste niet. 't Was, dat ze er geen postzegel

voor over hadden, anders zouden zij h u n wél eens een brief op poten sturen.

's-Avonds zaten ze samen voor hun kooiën, en ze wisten niet goed, wat ze moesten. Ze begonnen een blauwe broek uit te wassen en een paar sokken te stoppen. Maar dat werd niets.

— We gaan de wal op, Rooië, zei de Kale eindelijk, resoluut.

— Ja, we gaan de wal op! zei de Rooië ook. Ik geef een rondje, omdat ik geen brief heb gekregen!

Ze gingen naar de „Chat Noir”, waar een fijn pierement moest zijn en waar ze zich een goed glas bier konden laten tappen. Ze lieten zich een goed glas bier tappen en nog een glas en nog een glas. En ze lieten op het pierement het ene deuntje na het andere afdraaiën.

— Nou het moppie, dat ze bij Aaf op de hoek van 't Mariniersplein altijd spelen, Kale, stelde Rooië Jan voor.

Bij Aaf, op de hoek van 't Mariniersplein, had hij de laatste avond vóór zijn vertrek uit Holland, nog met zijn meisje gezeten. De Kale gooide tien centimes in 't pierement en het moppie werd afgedraaid. Ze zongen het mee, Rooië Jan en hij. Ze konden geen van beiden goed zingen, maar ze deden in elk geval hun best. En ze dronken nog eens een glas en nog een glas. Toen kwamen de jongens van de „Willem”, die wel brieven hadden gekregen; de Griek en Riekske en Dirk van der Zee. Eerst wilden Rooië Jan en de Kale niets met hen te maken hebben. Later weer wel. Toen gaven ze elkaar rondjes, en de Griek vertelde, wat zijn meisje, in Buenos-Ayres, had geschreven. Jan en de Kale mochten de brief lezen, als ze wilden.

Dát wilden ze niet, — niet de hele brief tenminste. Wel wát er uit. En ze wilden de foto van dat meisje nog wel eens bekijken. Van de „Chat Noir” gingen ze naar Moeke Verschoor, en van Moeke Verschoor nog ergens anders heen. Overal was een goed pierement en overal konden ze zich een goed glas bier laten tappen; — als 't geen goed glas bier was, was 't wel een fles goede witte wijn.

De Griek liet telkens weer de foto van zijn meisje in Buenos-Ayres zien. Rooië Jan en de Kale moesten elkaar telkens weer vertellen, dat ze geen brief van hun meisjes hadden gekregen, en dat ze dáárom nu zaten bier, of witte wijn, te zuipen.

Ze werden mooi dronken en ze werden mooi sachrijnig. De Kale vooral; die had een vervelende dronk over zich. Omdat Rooië Jan telkens weer het moppie, dat ze bij Aaf, op de hoek van het Mariniersplein, speelden, af wilde laten draaiën, kregen ze ruzie. Ze schreeuwden wat tegen elkaar en ze dreigden elkaar wat. Het was al vroeg in de morgen, toen ze elkaar aan boord brachten.

Voor hij ging slapen, prikte de Griek met punaises de foto van zijn meisje vast aan het kooiplankje van de Kale. Die was hem daar dankbaar voor.

Met lodderige ogen, die hij haast niet langer nog open kon

houden, knipoogde hij tegen dat meisje, en het leek een beetje, alsof het meisje terug knipoogde. Toen sliep hij in. En hij werd niet wakker, toen de jongen uitporde. Hij werd nog niet eens helemaal wakker, toen de bootsman torn-to kwam maken. Hij werd pas goed wakker, 's-avonds, om vijf uur. En toen kwam er waarachtig nog een brief voor hem van zijn meisje uit Amsterdam. Het was een goeië brief, — ook met een foto en een haarlok.

— Tjonge, jonge... kon de Kale alleen maar verwonderd zeggen.

De Griek had, overdag, de foto van zijn meisje terug genomen. Nu kwam deze met punaises tegen het kooiplankje van den Kale geprikt. En hij ging op een afstand staan, zijn kop watscheef, om hem te bekijken.

— Tjonge, jonge... zei hij weer.

Hij probeerde nu toch zijn blauwe broek wat uit te wassen en de sokken, waar hij de vorige avond mee was begonnen, te stoppen.

Maar het werd niets. Telkens moest hij de brief nog eens lezen en de foto nog weer eens bekijken. Tot hij die eindelijk in zijn portefeuille stopte en resoluut zei:

— Rooië! We gaan de wal op. Ik geef een rondje, omdat ik een brief gekregen heb!

Ze gingen naar de „Chat Noir”, waar een goed glas bier getapt werd, en waar een goed pierement stond.

DE VAL VAN REDL, CHEF VAN DE GENERALE STAF

EGON ERWIN KISCH

Egon Erwin Kisch' reportage „De val van Redl, chef van de Generale Staf" beschrijft de geschiedenis van de ontdekking, dat overste Redl, voormalig chef van de staf van een legercorps van het Oostenrijks-Hongaarse leger en daarvoor officier van de geheime dienst van de Oostenrijks-Hongaarse Generale Staf, zich schuldig maakte aan spionage in vijandelijke dienst.

Wij ontlenen het verslag in verkorte vorm aan het boek „avonturen in vijf werelddelen" (Vegaar, Moskou).

In het voorjaar van 1913 waren twee brieven, die poste restante onder het motto „Opernball 13" op het hoofd-postkantoor te Weenen waren binnengekomen en er verdacht uitzagen, open gemaakt. Zij kwamen uit Eydtkuhnen en bevatten — zonder schriftelijke verklaring — Oostenrijks geld — de één zesduizend Kronen, de andere achtduizend Kronen; in geen geval kon worden aangenomen, dat dergelijke sommen poste restante zouden worden gezonden, wanneer het om een eerlijke zaak ging. (Het totaalbedrag, dat het informatiebureau voor spionage-doeleinden ter beschikking stond, bedroeg jaarlijks 150.000 Kronen, terwijl de Russische chef in Warschau voor dit doel jaarlijks vijf miljoen Roebel ontving.) Het adres was getypt.

Onmiddellijk trof men maatregelen om dengene, die de brieven zou komen afhalen, in handen te krijgen. Twee detectieven waren voortdurend in de wachtkamer van het postkantoor, die door een elektrische bel met het loket was verbonden: — op het belsignaal van den beambte moesten zij dengeen, die de brieven in ontvangst nam, arresteren. Weken verliepen. Maanden. De beambte, die de bewaking had georganiseerd, de chef van de politie Novak, was naar het ministerie overgeplaatst en had de zaak aan zijn opvolger (den lateren bondskanselier Schober) overgedragen. Niemand vroeg naar de brieven, waar zoveel geld in was.

Op de avond van de 24e Mei, een Zaterdag, tegen het sluitingsuur, deed plotseling het belsignaal de agenten uit hun lange rust opschrikken.

Vóór zij echter door de passage van het postkantoor van de vleesmarkt naar de Dominicanerkerk aan het loket kwamen, waar de beambte langzaam, maar niet zó langzaam, dat het argwaan kon wekken, de brieven met het motto „Opernball" had afgegeven —, was de man verdwenen...

Zij snelden hem na; zij zagen hem nog: een flink gebouwde man, die het portier van een auto, waarvan de motor was blijven lopen, achter zich dichtsloeg. Zij zagen ook de wagen wegrijden. Het was een huurauto.

Een andere auto, die de achtervolging zou hebben kunnen in-

zetten, hadden de beide detectieven niet. Wat hielp het hun, dat zij het nummer van de taxi hadden gelezen? Wat hielp het hun, dat zij de volgende dag den chauffeur zouden kunnen ondervragen en zouden vernemen, waar de „rit” was begonnen en waarheen de rit was gegaan? De vreemde was toch zeker niet direct naar zijn woning gereden. Een misdadiger, met dergelijke geldsommen, stapt op straat uit of voor een passage, en neemt dan een andere wagen.

Slechts één ding stond voor de beide detectieven vast: dat tegen hen een disciplinair onderzoek zou worden ingesteld, waarvan het resultaat niet twijfelachtig was.

Maar nu begon voor hen en de Oostenrijks-Hongaarse weermacht een serie van niet te geloven toevalligheden. „Jagersgelek”.

Terwijl de beide agenten beraadslagen, of zij op eigen houtje den chauffeur nog hedenavond zullen ondervragen en dan, in overeenstemming met hem, een verhaaltje van de avontuurlijke vlucht van den onbekende zullen uitdenken, — of toch de Staatspolitie van hun ongeluk in kennis zullen stellen, — rijdt hun op de Kolowatring een huurauto voorbij. Zij lezen het nummer: — het is de wagen, die hun twintig minuten geleden hun buit heeft ontvoerd. Zij fluiten, roepen, wenken, lopen. De chauffeur stopt. De wagen is ledig.

„Waarheen hebt U den heer van het postkantoor gebracht?”

„In het café Kaiserhof”.

„Rijd ons direct naar café Kaiserhof”.

Tijdens de korte rit doorsnuffelen de detectieven de wagen en vinden het foedraal van een zakmes, een huls van lichtgrijs laken. In het café Kaiserhof, dat zij met den chauffeur binnengaan, is de man niet meer.

Zij snellen naar de dichtstbijzijnde taxi-standplaats. Ja, een heer, die er zo uitziet, is zo juist weggereden. Waarheen? We zijn in Weenen, en daar is er één, die het weet: de stalknecht.

Eigenlijk is het geen stalknecht, want op de taxi-standplaats zijn geen paarden, die verzorgd moeten worden, maar hij poetst de auto's op en houdt zich voornamelijk bezig met het openen van portieren. Die heeft natuurlijk gehoord, waarheen de heer heeft bevolen te rijden:

„Naar het Hotel Klomsei.”

Hem na, naar het Hotel Klomser. In de hal wordt de portier van het hotel ondervraagd. „Juist zijn twee heren per auto aangekomen, kooplieden zijn het uit Bulgarijé.” „En daarvoor een heer alleen?” — „In een auto? Dat weet ik niet. Een kwartier geleden is Overste Redl gekomen. In burger was hij, dat weet ik. Maar ik weet niet, of hij met een auto gekomen is”.

Overste Redl? Deze naam boezemt den politieagenten ontzag in. Zij kennen hem goed. Hij heeft hun geen seconde rust gegund, niet de noodzakelijkheid van een nachtrust erkend, wanneer zij zijn drijvers waren op de jacht naar spionnen. En hoe heeft hij zijn wild neergeveld, wanneer hij in de gerechtszaal als meest

bevoegd deskundige, als leider van de Oostenrijks-Hongaarse informatiedienst, de schuld van den aangeklaagden spion in het teiste licht plaatste. Merkwaardig zou het zijn, wanneer de ontvanger der geldzendingen, een spion, nu toevallig in hetzelfde huis, ja misschien slechts door de wand gescheiden, als de chef van de spionage-afweer woonde, in het hol van den leeuw.

Maar voor zulke combinaties is er nu geen tijd. Regeringsraad Gayer van de Staatspolitie is zeer zeker door het Weense hoofdpostkantoor er reeds van in kennis gesteld, dat de brieven zijn afgehaald. Men moet hem eindelijk berichten, hoe het met de vervolging is gegaan. Ook informeren, of de regeringsraad er mee accoord gaat, dat overste Redl het onderzoek in het hotel zal leiden, hij woont n.l. juist hier. In ieder geval moet het hotel dadelijk worden bewaakt.

Terwijl een van de beide agenten naar de telefoon gaat, spreekt de andere met den portier. Hij overhandigt hem het foedraal, opdat hij zijn gasten kan vragen, wien het toebehoort.

Juist loopt een heer in uniform de trap af van de eerste verdieping en legt de sleutel van kamer No. 1 bij den portier op tafel. „Heeft mijnheer de Overste het foedraal van zijn zakmes verloren?” vraagt de portier.

„Ja”, antwoordt overste Redl en steekt het lichtgrijze lakense zakje zonder na te denken in zijn zak: — „ik heb het al gezocht. Waar heb ik het dan...”

Plotseling onderbreekt hij de zin. Het laatst toch heeft hij zijn zakmes gebruikt, toen hij tijdens de rit van het postkantoor de couverts van de brieven met geld heeft opengesneden. Daar heeft hij het étui vergeten.

Hij ziet den man aan, die naast den portier staat en met belangstelling het gastenboek van het hotel doorbladert.

Overste Redl is doodsbleek. Hij weet: in weinige uren zal ik dood zijn.

Hij gaat de straat op, ziet tersluïks om en gaat de Herrengasse rechts in. Voor hij op de hoek bij café Centraal is, kijkt hij weer om, of niemand het hotel verlaat. Niemand. Maar zeer zeker komen hem de twee heren verdacht voor, die het terras van het restaurant Klomser verlaten.

De een heeft den portier opdracht gegeven, No. 12348 op te bellen; het geheime nummer der politieke staatspolitie. „Zeg, dat alles in orde is, — het foedraal hoort van overste Redl.”

Intussen wordt voortdurend getelefoneerd van Hotel Klomser naar de Staatspolitie, van Schottenring naar de Stubenring. Daar is het informatiebureau van de Kon. en Keizerl. Generale Staf, Overste Redl. De officieren van de berichtendienst verkeren in de grootste opwinding. Hun chef, hun leraar, hun voorbeeld, hun raadsman is het, om wien het gaat.

Een officier rijdt zelf direct naar het hoofdpostkantoor om aan den beambte van het loket te vragen, hoe de ontvanger der brieven er uit zag. Ook is daar een briefje, waarop de ontvanger het motto van zijn poste-restante brieven heeft geschreven. De

andere heren van de inlichtingendienst zoeken de geschreven stukken van Redl op. Er is daaraan geen gebrek: „Aanwijzingen voor de aanwerving en het examineren van spionnen, door Alfred Redl, K. en K. Kapitein der Generale staf” is aanwezig, 50 paragrafen lang, een „Schema voor het gebruiken van spionage-materiaal”, „Manieren om spionnen te ontdekken in het binnen- en buitenland”, een dikke actenbundel „Rapporten uit de jaren 1900 tot 1905”. Men spreidt dit alles op tafel uit. Maar wanneer de officier van het hoofdpstkantoor terugkeert met in de hand het briefje „Opernball 13”, is een vergelijking van schrift onnodig. Wel is het woord licht en dun geschreven, echter van een uitgesproken handverdraaiing is geen sprake. Het is het schrift van Overste Redl.

De detectieven vervolgen intussen hun slachtoffer. In de Passage zur Freijung hebben zij den vermiste weer ontdekt. Ook hij ziet hen. En weet, dat hij aan twee niet ontkomen kan.

Hij haalt papieren uit zijn zak (zoals later blijkt, zeer bezwarende papieren, waarvan hij zich bovendien moet ontdoen, wanneer hij zich wil verdedigen) en verscheurt ze. Deze papiersnippers gooit hij in de Passage op de grond. Een der detectieven denkt hij, zal zich met het bijeenzoeken bezighouden en aan den ander kan hij misschien ontkomen. Maar beiden volgen hem verder. Op de Freijung houden zij een auto aan en geven den chauffeur last, hem langzaam na te rijden. Eerst dan keert de ene agent naar de Passage terug, verzamelt de papiersnippers en brengt ze naar de politie.

Vandaar worden de papiertjes direct per auto naar de inlichtingendienst gebracht, waar zij aan elkaar worden gepast. Het zijn post-quitantjes voor een geldsom aan den luitenant der Ulanen Stefan H., en voor aangetekende brieven naar Brussel, Warschau en Lausanne; — alle drie adressen zijn aan de inlichtingendienst als spionage-adressen bekend. Dat het spionage voor Rusland was, die de geadresseerde van de „Opernball”-brieven had verricht, was sedert weken zeker; want Eydtkuhnen is toch een Duits-Russisch grensstation. Daar Rusland met Frankrijk gezamenlijk spioneerde, was het Brusselse adres (een bureau van de Franse spionage) niet zeer verrassend. Maar het adres te Lausanne was dat van de Italiaanse spionage-centrale.

Er moet gehandeld worden. Moet men direct tot arrestatie overgaan? Tot militaire of politionele arrestatie? Moet men direct den keizer ervan verwittigen? Of het verdere verloop der instructie afwachten? Het den misdadiger mogelijk maken, dat hij zich aan de aardse gerechtigheid kan onttrekken?

Overste Redl gaat langs de „Tiefen Graben” en de Heinrichs-gasse naar de Franz Josef-kade. Van tijd tot tijd kijkt hij om; zijn schaduw volgt hem. Op de kade gekomen, slaat hij links af, de Brigittenau in. Bij de carrosserie-maker Zednicek op het Brigittaplein, heeft hij zijn auto geplaatst, opdat de zijwanden van het chassis van onderen met geglansd leder, en het interieur met bordeauxrode zijde nieuw worden bekleed; binnen 4 dagen moet

het geheel klaar zijn; mijnheer de overste wil reeds Dinsdag in een gerestaureerde wagen naar Praag terug. Dan laat hij zich van het Wallensteinplein een huurauto bezorgen en rijdt naar Hotel Klomser, waar zijn bediende Josef Sladek van het Inf. Reg. no. 11 reeds 's-middags met de Praagse trein was aangekomen.

De leider van de informatiedienst, Urbanski von Ostromiecz, is in het Grand-Hotel aangekomen. In de eetzaal zit „de chef” in groot gezelschap. „Wat brengt ge mij voor moois?” vraagt Conrad von Hötendorf. De muziek speelt een potpourri uit „De graaf van Luxemburg”, de nieuwe operette.

„Mag ik Zijn Excellentie beleefd om een gesprek onder vier ogen verzoeken?”

„Zo dringend? Wel, dan gaan we maar.”

De chef van de Generale Staf gaat met den chef van zijn inlichtingendienst door de eetzaal. In een zijkamer brengt Urbanski verslag uit. Conrad was reeds op iets ergs voorbereid. Maar als hij hoort, waarom het gaat, wordt hij lijkbleek.

„U moet direct een commissie samenstellen, Overste. Bestaande uit Höfer als leider, den chef van het Auditoriat, uzelf en den leider van de spionagedienst. Slechts vier heren. Berichten moeten mij direct worden overgebracht.

Te middernacht treden vier officieren de hoteldeur van Klomser binnen. De portier wil hen — volgens de hotelinstructies — niet tot de kamers boven toelaten. Maar door het besliste optreden van de heren moet hij ieder verzet opgeven.

Zij kloppen op de deur van kamer No. 1. Als een schor „binnen” hoorbaar wordt, maken zij de deur open. Overste Redl zit slordig gekleed aan tafel te schrijven.

Hij staat langzaam op, een lijkkleur op zijn gezicht. „Ik weet waarom de heren komen”, komt hem langzaam over de lippen. „Ik heb mijn leven vergooid en ben juist bezig, afscheidsbrieven te schrijven”.

Een brief van Redl aan zijn broer ligt op tafel; de brief, die hij nog zat te schrijven, is geadresseerd aan Generaal von Giesl, commandant van het Praagse corps. Op de wastafel ligt een zakmes en een klein stuk paktouw. („Een dolkachtig mes en een koord”, zegt een week later de minister van Defensie Georgi in de Rijksraad, toen de legerleiding beschuldigd werd, de zelfmoord te hebben bevolen.)

De commissie vraagt Redl of hij medeplichtigen heeft. „Ik heb geen medeplichtigen”, antwoordt hij.

Op de vraag naar de omvang van zijn verraad, naar de bijzonderheden en de duur ervan, geeft hij ten antwoord, dat alle bewijzen in zijn dienstwoning te Praag zijn te vinden. De commissie stelt zich daarmee tevreden. Vóór zij de kamer verlaat, vraagt één: „een schietwapen heeft U, mijnheer Redl?”

Overste Redl: „Neen”.

Het lid van de commissie: „U moogt om een schietwapen zoeken, mijnheer Redl”.

Redl (haperend): „Ik verzoek — beleefd — om een revolver.”

Niemand heeft er een bij zich. Maar men belooft hem, dat hij er een zal krijgen. Een der leden der commissie gaat naar huis een browning halen, om ze aan „den heer Redl” te overhandigen. Dan wachten vier hoge officieren op de hoek van de Herren-gasse en de Bankgasse. Zij kunnen het venster van No. 1 niet zien, want het is een kamer, die op de binnenplaats uitziet. Zij lossen elkaar af om zwarte koffie te drinken. Dan wordt café Central gesloten. Uren verlopen. Geen lawaai, geen opwinding, geen schot verraadt, dat het spionage-drama zijn voorlopig slot heeft gevonden. Om beurten gaat een van de leden der commissie naar huis om zich in burger te kleden, want de vier heen-en-weer lopende stafofficieren vallen reeds op in de stille Her-rengasse. De uren gaan voorbij. Niets.

Men kan toch niet naar boven gaan en tot den overste zeggen:

„Maak het kort, wij willen gaan slapen.”

Hoe laat is het? — Vijf uur.

's-Morgens vroeg moet men den chef van de Generale Staf opbellen en hem de geschiedenis melden. Twee van de officieren moeten met de eerste sneltrein, 6 uur 15 minuten, naar Praag rijden voor de huiszoeking.

Dus wordt een detectieve van de Staatspolitie telefonisch opgeroepen, — een van de twee, die gisteren Redl hadden achtervolgd, en nog 's-avonds een speciale eed boven de gewone dienst eed hadden afgelegd om geen woord over deze aangelegenheid te spreken. (Niet meer dan tien personen mochten van de gehele geschiedenis kennis dragen, en nooit mocht een ander een woord erover vernemen, dat een chef van de generale staf spionagediensten had verricht.)

De aangekomen detectief kreeg nauwkeurige aanwijzingen. Mocht hij overste Redl dood vinden, dan mocht hij in het hotel niets verraden, opdat niet het opvallende feit bekend zou worden, dat het lijk door een politiebeambte was ontdekt.

Met een brief, waarin Overste Redl tot een gesprek onder vier ogen werd uitgenodigd, begaf de detectief zich naar Hotel Klomser en zeide, dat hij door mijnheer den overste was besteld om hem om half zes dit antwoord op een brief persoonlijk te overhandigen. De portier, gedachtig aan zijn vergeefs verzet tegen het nachtelijk bezoek van de vier officieren, liet den bode passeren. Deze kwam, nauwelijks twee minuten later, weer terug, en trad op zijn vier lastgevers toe. „De kamer was open,” verklaarde hij opgewonden, „ik ben dus binnengegaan. Naast de canapé ligt de overste — dood”.

Hiermede was de straatdienst van de vier stafofficieren ten einde — nauwelijks twaalf uur na de ontvangst van de post-restante brieven. Men belde, opdat het lijk nog vóór het aanbreeken van de dag zou gevonden worden, het hotel onder een gefingeerde naam op: of mijnheer de overste direct aan

de telefoon wilde komen? Men wachtte echter niet langer aan het toestel.

Enige minuten later deed het Hotel Klomster aan de politie mededelling van een in haar huis voorgevallen zelfmoord. Het K. en K. telegrafische persbureau verschoot met een bericht over de zelfmoord van den chef van de Praagse Generale Staf, in deze trant: „De zeer begaafde officier, die zeer zeker een grote carrière tegemoet ging, heeft in een aanval van verstandsverbijstering...“ „...in de laatste tijd aan buitengewone slapeloosheid leed...“, „...in Weenen, waarheen hij zich had begeven voor het vervullen van zijn dienst“.

UITZICHT

BOBS DE GRAAFF

Als ik uit het venster kijk, —
daken, daken, nog eris daken...
Honderd, duizend tegelijk...
Daken, die je razend maken!
En de lucht, verdrietig blauw,
die probeert een plaats te maken
in de spleten, nauw, zo nauw,
tussen al die malle daken...
roept de chef: „Hier, juffrouw, hier!
Zit U hier voor Uw plezier?“

Als ik uit het venster kijk, —
daken, daken, nog eris daken...
Massa's mensen zijn zo rijk,
dat ze mooië reizen maken,
naar de zon en naar de zee...
Hé daar wolken, verre dingen!
Neem me nou met jullie mee!
Moet ik op je schouders springen?...
roept de chef: „Hier, juffrouw, hier!“
Zit U hier voor Uw plezier?“

Als ik uit het venster kijk, —
daken, daken, nog eris daken...
Hier... en thuis is 't ook gelijk...
Kan ik dan niets anders maken
van mijn leven?... Nee, och nee...
Heus, er zijn alleen maar daken
en het werk op atelier...
Zou 'k er dan een end aan maken?...
roept de chef: „Hier, juffrouw, hier!
Zit U hier voor Uw plezier?“

Juli 1937.

EEN VREEMDELING ONDER MIJNWERKERS

JAMES STERN

De volgende bladzijden zijn een beschrijving van een Engelse kolenmijn en zijn ontleend aan „New Writing”, no. 3, 1937, Uitg. Lawrence & Wishart. Het is een boekdeel „linkse” literatuur, voornamelijk van jongere Engelse schrijvers, dat wij warm kunnen aanbevelen. (red.)

De arbeiders-autobus kruipt door de eindeloze dorpen van Derbyshire, terwijl ze iedere paar minuten stopt om mensen op te nemen en andere uit te laten stappen. De dorpen zijn eindeloze rijen huizen, rij na rij van kleine roodstenen huisjes — met één buiten-w.c. voor iedere twee — samengepakt alsof ze bij elkaar warmte zoeken in de snijdende kou van de vroege ochtend. We rijden de stad Chesterfield binnen, juist als de dag aanbreekt en een waterige zon de nauwe volle straten verlicht. Een eigenaardige onheilspellende stilte heerst overal. Weinig mensen spreken. Op het marktplein staan mannen en jongens met witte samengetrokken gezichten en rood-gerande ogen maar wat rond te hangen, licht gebogen, de handen in de zakken. Ze leunen tegen de muren van winkels en kroegjes en staren naar hun voeten, of, zonder iets te zien, naar het plein. Hun gezichten zijn zonder enige uitdrukking. Over het plein lopen andere mannen haastig heen en weer: jonge mannen, oude mannen, jongens van 13, 14 jaar — en misschien een vierde van die menigte is verminkt. Hier strompelt een man met een gebogen been, daar een man op krukken, een man met zijn arm in een slinger, een jongen met een verbonden hoofd.

Een lange slang van mannen vult één zijde van een nauwe straat. Deze staan met de voeten stappend achter elkaar, en slaan de armen tegen elkaar in de snijdende kou. Het hoofd-einde van de slang verdwijnt in een deur, waarboven twee woorden U van een bord aanstaren: ARBEIDS-BEURS...

De mijnwerkers-bus is volgepakt. De in het zwart geklede mannen en jongens, zwarte petten op, wollen dassen om hun boordeloze nekken, wringen zich naar binnen en vallen op de zitplaatsen neer. Anderen staan in het overvolle middenpad.

„Morgen, Dan!”

„Morgen, Harry!”

Dan stilte. Niemand spreekt. De mannen zitten en staan en roken en staren voor zich uit, terwijl de bus de stad uittrammelt, een steile helling af, naar de mijnen.

Ik zie ze plotseling voor me. Lange rijen met steenkool gevulde vrachtauto's staan stil te glanzen in de waterige zon, grote bonken steenkool glinsteren boven de randen uit. Verderop braken twee lange schoorstenen gitzwarte rook uit; en lager tuffen oude locomotieven met hoge schoorstenen achterwaarts en voorwaarts over het gewirwar van rails. En uit het midden verrijst een enorme zwarte bult, een miniatuur-berg, waarop zich de kranen, als twee vogels met grote wielen aan hun kop-

pen, boven de glimmende zwartheid verheffen in de grijze winter-lucht.

De bedrijfsleider, gekleed in een bruin pak, met messcherpe vouwen in zijn broekspijpen, leunt achterover in zijn armstoel. „Zeker, ik zal zorgen, dat U rondgeleid wordt... met genoeg... we behoeven ons niet te schamen voor de toestanden hier. Natuurlijk, we zijn wel niet bepaald trots — u weet de mijnindustrie is op het ogenblik niet..”

Zijn onnatuurlijke stem sterft weg en hij neemt de hoorn van de telefoon op. „Hallo — mijn vijf? Luister eens, ik wou graag dat de opzichter een bezoeker mee naar beneden neemt... Ja, ik zal hem een overall en een pet geven — zorg dat je een lantaarn en een stok klaar hebt staan.”

Ik geloof niet, dat ik erg bangelijk ben aangelegd, maar de paar seconden, die ik in die „kooi” doorbracht en in de schacht naar beneden ging, sloegen me met ontzetting.

„We gaan met een honderd kilometer vaartje naar beneden”, zegt de opzichter, als we, lantaarns in de ene hand en stokken in de andere, de getraliede ijzeren liftkooi binnenstappen. Een wild gekrijs en mijn maag schijnt in mijn mond te springen en de wereld onder me weg te zakken. Neus, ogen en mond zijn in een ogenblik gevuld met rondvliegend zwart gruis, als we in volkomen duisternis naar beneden ploffen in de aarde. Water druppelt op ons, zonder dat we kunnen zien waar het vandaan komt.

„In orde — hou je vast aan de stang!”

Het donderend geraas en de luchtstroom verdoven me. Ik sluit de ogen, houd mijn adem in, spuw, hou dan weer mijn adem in, en klem me vast aan de stang van de kooi... Plotseling schijnt mijn maag neer te vallen in de diepte van mijn buik. Stijgen we, gaan we terug in plaats van te vallen? Nee, we gaan nog steeds naar beneden, alleen met een snelheid van misschien nog maar 40 kilometer per uur. Bom! Licht!

„Bukken! Blijf gebukt of je slaat je hoofd tepletter!” We stappen uit in een lage gang — driehonderd meter van het daglicht. De lucht is heet en droog, vlagen van een warme wind blazen in mijn gezicht. We lopen, met de lantaarns in de hand, dubbelgebogen een kwartier door een stikdonkere gang. Geen geluid, behalve dat van onze voetstappen in het stof. Die stilte lijkt op geen enkele andere stilte, die ik ooit gehoord heb. Boven ons wordt het dak gestut door houten balken: en weer andere balken, elke meter één, sommige gebroken en gespleten, waar onheilspellende blokken neerhangen, alsof ze ieder ogenblik konden vallen — ondersteunen deze aan iedere kant, als lucifers, die een huis moeten schragen. We lopen tussen twee rijen rails, in het midden waarvan, door stroom gedreven, „kabels zonder eind” stil over de grond schuiven als glanzende slangen. Ik trap op één ervan en val. Mijn lantaarn valt en gaat uit. Ik sta op en sla met mijn hoofd tegen het dak.

„Blijf gebukt en dicht bij me, dan kun je tenminste wat zien.”

We bereiken een paar houten openslaande deuren, waar een geluid achter vandaan komt als van een bruisende bergstroom. De opzichter blijft ervoor stilstaan en luistert. Dan gooit hij er zich tegen aan. De deuren wijken en — het geluid houdt op. Het was samengeperste lucht die door de kieren in de deur blies.

„Doe hier je vest maar uit — je zult 't warm krijgen.”

Nog meer deuren. Ze wijken voor het gewicht van de opzichter, en we lopen verder in een hete wind, die mij de adem beneemt. Ik begin te zweten: kleine beekjes lopen langs mijn borst en gezicht naar beneden. Het dak is nu nog lager; mijn rug en nek doen pijn alsof ze een last droegen; het is moeilijk iets te zien zonder mijn hoofd op te heffen en het tegen een balk te stoten. Er is een geraas in de verte, als van naderende donder.

„Hee! sta stil! Blijf aan deze kant!”

Er is geen licht behalve het schemerige schijnsel van de lantaarn van de opzichter, en dat geraas komt snel nader.

„Wat is dat voor een geluid?” fluister ik, want ik voel me in deze onheilspellende duisternis gedwongen te fluisteren.

„Weet ik niet. Hier, kruip hierin — vlug!”

Naast me is een gat uitgehouwen in de rots. Ik kruip erin, in het donker. De opzichter duikt in een andere opening. Het donderende geraas wordt sterker. „'t Is in orde. 't Zijn maar wagentjes. Kom er maar uit, maar blijf aan deze kant.”

Een licht, dat in de verte flikkert, komt nader, begeleid door het dof geklop van paardenhoeven. Een ponny, met oogkleppen voor, gespannen voor een rij met steenkool beladen wagentjes, verschijnt plotseling hard-trekkend uit de schemering. Een jongen van 14 jaar, zwart, naakt tot het middel, nat van 't zweet, strompelt, de lantaarn in de hand, ernaast.

„Hu, Nobby, hu!” De wagentjes rammelen voorbij.

We hebben al bijna een uur lang al tastend onze weg gezocht bij het licht van één lantaarn (als een lantaarn eenmaal is uitgegaan kun je hem niet meer in de mijn aansteken), als we een andere gang inslaan, waar de rails en de „kabels zonder einde” ophouden. Hier is het dak veel lager en het is moeilijk om laag genoeg te hurken en het toch klaar te spelen te lopen. Ik verwens mijn 1 meter 80 en mijn lange benen. Vuil zweet loopt van mijn hoofd af in mijn ogen. Een lantaarn hangt van het dak. In de verte hoor ik flauwtjes een klop-klop, klop-klop, — dan een opeenvolging van vele klop-geluiden. Een rij smerige hemden hangt over een ijzerdraad langs een der zijwanden, de randen slieren over de grond. Er hangt een scherpe geur van opgedroogd menselijk zweet, paarden-zweet en mest in de droge hete atmosfeer.

Dan plotseling verscheidene flikkerende lichtjes op een rij — het is de zoom van het steenkool-oppervlak...

Ik val over een blok steenkool en scheur een broekspijp van mijn overall open. We zijn nu gedwongen op handen en voeten verder te kruipen, als vermoeide apen, over het afval van stenen,

lei en kolen, in een gang van nauwelijks een meter hoogte — het steenkool-oppervlak.

De lucht is zo bezwangerd met stof, dat je alleen vlak bij een lantaarn iets zien kunt.

Krak, krak, krak! Een oudachtige, half-naakte man met een tandeloze mond en heel weinig haar, wiens oogwitten in zijn zwart en zwetend gezicht blinken, knielt voor een meterhoge muur van steenkool en slaat zijn houweel in de oppervlakte. Krak, krak!

Naast hem knielt een jongen van 16 jaar in het zwarte water en schept de modderige leesteen tussen zijn knieën weg en beurt ze tussen de dakstutten door op de vervoerband. Vlak bij een versplinterde stut steekt de scherpe punt van een dreigend blok door het dak heen, vlak boven het hoofd van de jongen. Om de paar minuten houdt hij even op en kijkt ernaar, met de blik van een angstig dier in de ogen...

Meer dan een half uur achtereen kruipen we langs naakte mannen en jongens, die in het water knielen en zitten. Niemand spreekt. Niets dan het gekraak van de houwelen en het geluid van de schoppen, die door de modder schrapen. Ik moet voortdurend spuwen en mijn gezicht en lichaam afvegen. Ik vraag me af hoe lang ik het vol kan houden zonder recht op te staan.

Ik knipper tegen het plotselinge zonlicht dat de ogen pijn doet en warm op onze zwarte en door het zweet besmeurde gezichten schijnt. Ik vul mijn longen met de koele frisse lucht en denk dat het is als een dronk koud water op een hete dag.

„Hallo!” riep de controleur-weger, een grote man met een dikke bos haar, „ben jij die man die de mijn in is geweest?”

Ik knik bevestigend.

„In welke ben je geweest?”

„Nummer vijf.”

„Vijf!” roept hij uit. „Nou dan heb je de beste omstandigheden in de mijnen gezien. Wie heeft je daarheen gestuurd, jô?”

„De bedrijfsleider.”

„Dat dacht ik al!” En zijn ogen vernauwen zich en hij balt de vuisten. „Hier beneden, jô,” barst hij plotseling uit, „in mijn één — vier honderd meter onder waar ik sta, zijn mannen en jongens aan 't werk, terwijl ze op hun buik liggen, of op hun rug, in gangetjes van een halve meter hoog. Ze kunnen niet eens knielen, jô, daar is 't niet hoog genoeg voor. Ploegen van zeven en een half uur — het dak kan morgen instorten en ze doden — op zijn best f 22.50 per week... vrouw, één kind, twee kinderen, drie kinderen...”

Hij schreeuwt nu en zijn ogen vlammen. „Weet je wat ik denk van mensen, die bereid zijn hier beneden te werken?” gilt hij, terwijl hij zich naar me toebuigt. „Ik zou nog meer respect hebben voor mensen, die gaan bedelen, dan voor hen die daar beneden op hun buik rondkruipen... Bah!”

En, terwijl hij zich op zijn hielen omdraait spuwt hij minachtend uit en klimt op de weeg-machine.

Er zijn er niet veel zoals hij.

natuur-wetenschappelijk varia

DE OPBOUW VAN DE MATERIE

H. VAN REINVELD

PHOTOELECTRISCH EFFECT

Als we een kaartje genomen hebben aan de cassa van de „cineac“ en naar binnen willen, wordt de deur nog vóór dat we ze bereikt hebben, door een onzichtbare hand geopend. We kijken den portier er eerst op aan, of die misschien een mechanisme in het werk heeft gesteld, maar nee, die let in het geheel niet op ons, heeft al zijn aandacht voor de wandelaars(sters) in de Reguliersbreestraat, die kan het niet gedaan hebben. We kijken eens goed rond en ontdekken eindelijk in het gangetje dicht bij de cassa een rood lantaarntje waar een fijne lichtstraal uitkomt, die dwars over het gangetje loopt en daar weer in een instrumentje verdwijnt. En ziet: telkens als een bezoeker langs komt en onbewust met zijn benen de lichtstraal verbreekt, opent zich de deur. Wonder der techniek!

Hoe gaat dit nu in zijn werk? Wel, in ons vorig artikeltje zagen we, hoe de electronen die in een atoom zich om de kern bewegen, energie op kunnen nemen en dan op een hogere baan springen om even later weer terug te vallen, terwijl ze hierbij de eerst opgenomen energie weer als lichtenergie uitzenden. Nu kunnen we echter op vele wijze de energie, die nodig is om het electron in een hogere baan te slaan, toevoegen. Bijvoorbeeld elektrische energie, zoals in een gloeilamp, of ook warmte-energie (het rood gloeiënd staan van een kachel). Maar daar ook licht zelf een vorm van energie is, moet het eveneens mogelijk zijn, de electronen in hogere banen te slaan, door de atomen met licht te bestralen. Dit nu is niet alleen mogelijk, maar bovendien blijken de electronen in sommige metalen zo „los“ te zitten, dat ze door de toegevoegde licht-energie het metaal geheel en al kunnen verlaten, — dat ze als het ware uit het metaal worden geschoten. Nu hebben electronen, zoals we weten, een negatieve lading, en daar het metaal, waaruit ze door het licht vrijgemaakt werden, oorspronkelijk ongeladen was, krijgt dit nu een positief ladings-overschot, — wordt dus positief opgeladen. Laat men nu de negatief geladen electronen weer op een andere metaalplaat vallen, dan wordt deze natuurlijk negatief opgeladen. Door beide platen met een koperdraad te verbinden, gaat in deze laatste een stroom lopen.

Een instrumentje, zoals het hier beschrevene, dat dus t.g.v. een lichtstraal een (zeer zwak) stroompje in een draad doet ontstaan, draagt de naam van photocel. Bij de „Cineac“ staat nu zo'n photocel opgesteld, steeds beschenen door de fijne lichtstraal dwars over het gangetje. Loopt U nu op de deur af, dan onderbreekt U met Uw benen even de lichtstraal, het stroompje in de photocel wordt dus even verbroken en met behulp van radio-lampen wordt hierdoor een grote stroom gesloten, die op zijn beurt een electro-motor in beweging brengt en de deur voor U opent!

RADIO-ACTIEVE PROCESSEN

Wanneer we bedenken, dat we de stof eerst konden verdelen in moleculen,

deze weer in atomen en ieder atoom weer in electronen en een kern, dan komt direct bij ons de vraag op, of we nu de kernen en de electronen niet ook weer kunnen verdelen? En inderdaad, ook de verschillende kernen, blijken nog voor verdeling vatbaar. Ja, zelfs blijken de atomen van de 9 zwaarste elementen een explosieve kern te bezitten. Deze z.g. radioactieve elementen, zo genoemd naar het meest bekende element: radium van deze groep, blijken n.l. drie soorten stralen uit te zenden, die bij onderzoek uit de kern der atomen afkomstig bleken. Waaruit bestaan deze stralen nu?

Wel één van deze drie soorten stralen, de z.g.n. „alpha-stralen“, blijken te bestaan uit deeltjes, die met een enorme snelheid van 250.000 K.M. per sec. uitgestoten worden. Deze deeltjes bleken nu bij nader onderzoek niets anders te zijn dan kernen van helium-atomen! Blijkbaar kan een kern van een radio-actief element dus spontaan een helium-kern afsplitsen. Wat gebeurt er echter met de rest van de kern? Wel, die is nu lichter geworden en heeft ook aan lading verloren, waardoor het maar een geringer aantal electronen om zich heen kan vasthouden. Daar echter juist het aantal electronen om de kern de aard der stof bepaalt, is ook deze veranderden, wat het mooië is; het atoom lijkt door deze afsplitsing van de helium-kern niet alleen op een ander, eveneens op de aarde voorkomend lichter atoom, maar is hier volkomen aan gelijk geworden.

Door het afsplitsen van een helium-kern gaat het ene element in het andere over!

Zo verandert bijv. radium, dat per gram ongeveer 100.000 gulden kost, langzaam in . . . lood. (Dit gaat echter gelukkig zeer langzaam: in ongeveer 1600 jaar is pas de helft hierin overgegaan!)

Wat zijn nu de andere twee stralen? Wel, de tweede straling (de z.g.n. beta-straling), blijkt ook al uit deeltjes te bestaan, en wel uit electronen, die eveneens met ongelooflijke snelheid uit de kern van het radio-actieve element gestoten worden. Daar deze electronen weer een negatieve lading bezitten, verandert hierdoor weer de lading der kern; wederom gaat het ene element in het andere over. De laatste soort stralen (de z.g.n. „gamma-stralen“¹⁾ eindelijk, bestaan niet uit deeltjes, maar zijn stralen, die zeer verwant zijn aan lichtstralen, evenwel een veel grotere energie bezitten, zodat ze diep door alle stoffen heendringen. (Zelfs al laat men ze op een goed ingepakte onbelichte fotografische plaat vallen, dan wordt deze laatste nog zwart!) Daar deze stralen echter een nevenverschijnsel bij de electronenstralen zijn, zullen we op deze niet verder ingaan.

Nu is in de laatste jaren ontdekt, dat vele, óók zeer lichte atomen radio-actief zijn. Wel is waar zijn ze het in veel geringere mate dan de z.g.n. radio-actieve elementen, maar niettemin blijken ze ook, helium-kernen en electronen uit te zenden.

Volgt uit dit alles nu, dat de kernen der atomen opgebouwd zijn uit helium-kernen en electronen? Direct kunnen we hierop al aanmerken, dat dit bij één element, n.l. waterstof, zeer zeker niet het geval zal zijn. Immers: de waterstof-kern is viermaal zo licht als de helium-kern, dus die kan zeker niet uit helium-kernen opgebouwd zijn. Maar bovendien wegen ook de

¹⁾ alpha, beta en gamma zijn de eerste drie letters van het Griekse alfabet.

kernen der meeste andere elementen niet juist een veelvoud van de helium-kernen, zodat het ook bij die niet uit kan komen. Neen, inderdaad hebben weer latere experimenten aangetoond, dat de opbouw van de kern nog enigszins anders is; ja, we zouden haast zeggen: nog eenvoudiger.

Toen men n.l. stikstof-atomen „bombardeerde" met de alpha-stralen (heliumkern-stralen) van een radio-actief praeparaat, bleek de stikstof omgezet te worden in (kunstmatige-), radioactieve stof, die echter inplaats van heliumkernen, waterstof-kernen, z.g. p o t r o n e n uitzond. En al gauw bleken ook op andere wijze zulk soort kunstmatige radioactieve stoffen te ontstaan, die allen protonen, waterstof-kernen dus, uitzenden, zodat men steeds verder naar de theorie ging overhellen, dat alle stoffen opgebouwd zijn uit protonen en electronen. Zo eenvoudig bleek de zaak echter weer niet, daan men in de jaren 1929, '30 en '31 tot de ontdekking kwam, dat door bombarderen van kernen eveneens hier nog deeltjes uit vrijgemaakt kunnen worden, die wel is waar even zwaar zijn als de waterstof-kernen, maar die in tegenstelling met deze laatste geen lading dragen. Men heeft ze de naam van n e u t r o n e n gegeven.

Bovendien werden in het jaar 1933 deeltjes gevonden, die eveneens uit de kern der atomen afkomstig zijn, en die even zwaar zijn als een electron, doch inplaats van een negatieve, een positieve lading bezitten, en die de naam van positief-electron of p o s i t r o n hebben gekregen.

En hierbij zijn we aan het eind van onze afbraak der materie gekomen. Hoewel we natuurlijk zeer veel belangrijke resultaten en experimenten stil voorbij moesten gaan, hopen we toch, den lezers van deze artikelen enigszins een beeld te hebben gegeven van het terrein, waarop de moderne natuurkunde zich beweegt. De natuurkunde is met de grootste scherpzinnigheid tot het ontstellend kleine doorgedrongen en heeft de veelheid der stof (alle dingen die ons omringen) ontleed, todat zij slechts vier deeltjes overhield:

waterstofkernen of protonen,
neutronen,
electronen,
positronen.

Zeker: nog veel is een groot mysterie, maar geweldig snel is de vaart, waarmede de natuurkunde in de geheimen der natuur doordringt.

ontvangen-literatuur

EINDHOVEN ¹⁾

Dk.

Een studie over de ontwikkeling van Eindhoven, van plattelandsstad met klein-industrie, tot industrie-stad met één van de grootste productie-bedrijven van Nederland. De vestiging van het Philips-bedrijf heeft aan Eindhoven zijn huidig uiterlijk gegeven. Een

studie over Eindhoven zou daarom allicht kunnen worden tot een studie over de ontwikkeling van het Philips-bedrijf, waarbij de eigen ontwikkeling van de stad in het gedrang zou

¹⁾ „Eindhoven — Sociografie van de lichtstad", door W. Brand, N.V. J. Emmering's Uitgevers Mij. Amsterdam.

komen. Hoewel het Philips-bedrijf natuurlijk een belangrijk element in deze studie vormt, overheerst het niet, en heeft de schrijver veel aandacht aan de overige industriën besteed, die mede Eindhoven hebben gevormd.

Hoewel de schrijver veel tabellarisch materiaal heeft moeten verwerken, is het geen droge „statistiek” geworden. De gehele ontwikkeling is dialectisch bestudeerd, doch niet Marxistisch. En dat heeft natuurlijk tot gevolg, dat de schrijver in veel gevallen tot onjuiste conclusies komt. Zeer sterk spreekt dit b.v. bij de behandeling van het langzame doordringen van socialistische en communistische ideeën, waar wel de Kerk als remmende factor geldt, maar het politie- en spionnen-apparaat van Philips, hetwelk een sterke morele druk op de arbeiders uitoefent, niet eens wordt genoemd. Ook de sterke band van samenwerking, welke bestaat tussen de moderne en de katholieke vakbeweging, die, door de zwakke positie der moderne bonden, steeds in het voordeel der katholieke reactie is, verzwakt in sterke mate de aantrekkingskracht van de moderne vakbond op de katholieke arbeiders. Tijdens de Tilburgse Textielarbeidersstaking kwam dit b.v. tot uitdrukking, toen 4000 katholieke arbeiders in staking gingen, doch de moderne bond aan de zijde van het St. Lambertusbestuur stond, dat de staking veroordeelde.

Ondanks de gebreken, een interessante studie en het lezen waard.

„INLANDSE GEMEENTE EN INDONESISCH DORP”¹⁾

R. EFFENDI

De maatschappelijke en staatsrechtelijke structuur van de Indonesische gemeenschap is altijd even interessant als gecompliceerd geweest. Er is een uitgebreide literatuur over de „adat” (he' inheemse gewoonterecht). Dr. W. P. van Dam heeft met zijn boek „Inlandse gemeente en Indonesisch dorp” hieraan een nieuwe bijdrage toegevoegd.

Het boek is eigenlijk een beheerste aanklacht, vaak in sarcastische toon, tegen de staatsrechterlijke en organische wanorde, die in haast alle Indonesische rechtsgemeenschappen heerst. Dr. W. P. van Dam, zelf lange tijd bestuursambtenaar, kon hierover ongetwijfeld met kennis van zaken spreken. Zijn conclusies komen ons

zeer gefundeerd voor. Op voortreffelijke wijze illustreert hij in zijn boek het eeuwige dualisme in de Nederlandse bestuursvoering in Indonesia! In zijn historische beschouwing over de ontwikkeling der tegenwoordige rechtsgemeenschappen van de Indonesische samenleving toont hij aan, dat van het eerste begin der „moderne ideeën”, geboren „onder de druk van de moederlandse geldnood, en na-dien die nood van de moederlandse geldzucht” (23), de Indonesische democratie zelf een verloren kind is geworden. De oorspronkelijke democratie van de „adat”, welke steunt op het al-oude principe van: „Naga:ri ba radjo ka panghoeloe”, „Panghoeloe ba radjo ka moepakat”, d.w.z., „de gemeenschap is onderworpen aan het hoofd en het hoofd aan de besluiten der gemeenschap” — is door een wir-war van nieuwe, herziene en weer herziene ordonnaties geheel verstikt. De opeenvolgende ordonnaties, waarin telkens weer „moderne adatsdenkbeelden” hun neerslag vinden, die als „richtsnoer van het bestuursbeleid” moesten dienen, hebben de dorps- en nagari-democratie geheel verknoeid en weggedrongen. Immers — zo betoogt de schrijver ongeveer en terecht — indien de bevolking vreemd mocht staan tegenover de „moderne adatrechtsbegrippen, dan leert de toelichtende circulaire wel, dat „het gewent is, dat de Minangkabauer ook in dit opzicht vertrouwd raakt met „onze” afwijkende beginselen en deze geleidelijk tot de zijne maakt” (28). „Als men een stelsel niet zich zelve wil laten ontwikkelen, maar dit opdraagt aan „bemoeiingen” van besturende ambtenaren met huishoudelijke belangen der nagari, die daarbij adat-recht moeten toetsen aan „onze” jongere, tegelijk als „ruimer” gequalificeerde begrippen, dan staat het verloop bij voorbaat vast, de allerbeste voornemens ten spijt”, schrijft hij zeer terecht.

De bedoeling van al deze „vernieuwingen”, van dit „opdringen en terugtrekken van het moderne in het gemeentewezen van de buitengewesten”, is niets anders dan het ondergeschikt maken van de Indonesische adat en adat-instellingen aan het „autoritair gezag” ter verdediging van

¹⁾ Dr. W. P. van Dam: Inlandse Gemeente en Indonesisch dorp; Uitgeverij H. Veerman en Zonen, Wageningen, f 2.75.

het imperialistisch uitbuitingsbelang, wat de schrijver echter niet met ronde woorden heeft gezegd.

Men kan verschillen met den schrijver van dit boek omtrent het doel en en de inhoud van de inderdaad noodzakelijk geworden staatsrechtelijke en organische reconstructie van het Indonesische bestuur; men kan hier en daar zelfs inconsequenties in zijn gedachtegang ontdekken, doch ongetwijfeld bevat zijn denkbeeld elementen, die een ernstige overweging waard zijn.

RATIONALISATIE OF ORDENING? 1)

Met de ordeningsgedachte wordt in burgerlijk-wetenschappelijke kringen tegenwoordig steeds meer gegoocheld. Zo meent dr. Schaepman, dat na de verpletterende (?) nederlaag van het fascisme en het communisme (?) bij de laatste verkiezingen, tegenover deze beide stromingen, die beide een gebrek aan waardering voor den mens aan de dag zouden leggen, een nieuw ideaal gesteld moet worden: de ordening. Op de keper beschouwd, blijkt deze ordening niets anders te zijn dan dat alles bij het oude blijft, maar dat dan „de werkers van hoog tot laag“ zich van hun sociale functie, van hun deel in het nationale geheel, bewust moeten worden. Het devies moet worden: zelfrespect, eerbied voor elkaar en liefde voor het vak.

Bij nader inzien blijken deze schone leuzen echter het omhulsel te zijn van een reactionaire gezindheid. We geven enkele voorbeelden. Het kapitalisme en de kapitalisten mag geen haar gekrenkt worden. „De mensen hoeven immers niet allen evenveel te bezitten“. De vervanging van mens door machine moet met „kiesheid“ gebeuren. Tegen nationale afsluiting bestaat geen bezwaar. Het begrip naastenliefde betekent niet, „dat de arbeiders lui mogen zijn of dat zij recht hebben op zulke lonen, dat de artikelen onverkoopbaar zijn. Dit is de Franse, niet onze, methode“. Ook is het een schande, „dat 3 pCt. van de stemmen op de communisten zijn uitgebracht, 't is toch nog 3 pCt. te veel“.

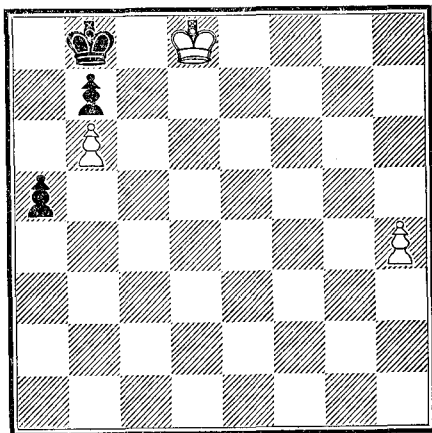
De hele brochure is typerend voor de geestesgesteldheid, die in sommige katholieke kringen heerst. Men bestrijdt het fascisme, maar staat er

zelf niet zo ver van af. Het is dan ook een geluk, dat deze brochure door de verwarde schrijfwijze en door het schermen met grote woorden en vage filosofische begrippen voor een normaal mens bijna onleesbaar is. De katholieke arbeiders doen er echter goed aan, mensen als dr. Schaepman scherp in het oog te houden.

schaken

G. C. A. OSKAM

Het volgende eindspel, een der mooiste studies uit de literatuur, is eenmaal in een te Lodz versijndend dagblad gepubliceerd en heeft nooit de eer genoten, herdrukt te zijn. De auteur is geheel onbekend gebleven. D. Jozef te Lodz.



Wit begint en wint.

1—4, h4—h8D, a5—a1D, 5. Dg8 Da2, 6. De8 Da4, 7. De5+ Ka8, 8. Dh8.

Het is niet moeilijk te zien dat op 5. Df8 Da3 zou volgen, en dan na 6. De8 Dd6+, en dat op 5. De8 Dg7 volgt. Ook is gemakkelijk te vinden dat 4. h8R niet gaat, wegens a1D, Ra1; en wit kan niet winnen.

De volgende partij is door Lilienthal te onzer beschikking gesteld.

Weener Partij

Wit: Boros Zwart: Lilienthal
Budapest 1933

1. e4 e5, 2. Pc3 Pf6, 3. f4 d5 4. fe5 Pe4; 5. Df3 Pc6!, 6. Pe4: (alleen Rb5 is speelbaar) Pd4, 7. Df4 de4; 8. Rc4 Rf5!, 9. c3 g5!!, 10. Rf7: Kf7; 11. Df2 e3, 12. Df1 ed2:+, 13. Kd1 dc1:+, 14. Kc1: g4, wit geeft op.

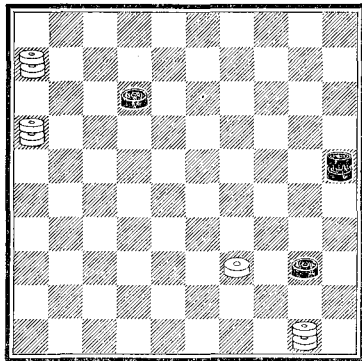
1) Door Dr. F. Schaepman; Uitg. Dekker & van de Vugt N.V., Nijmegen — Utrecht. 23 bl. — f 0.45

dammen

F. RAMAN

Een belangwekkend eindspel

Auteur D. A. L. Schröder, A'dam.



Wit speelt en wint.

Ontleding:

1. 16—43, 40—44 ABC; 2. 43—48, 25—43 gedw.

Op 44—33 volgt 50x3.

3. 48x7, 44—49; 4. 7—16, 49—35.

Op 49—40 volgt 16—7 en 50—45.

5. 16—2,

Belet zwart steeds ruit 40 te bezetten.

5., 35—49; 6. 50—17

Dreigt met 17—21 en 6—11. Thans moet zwart ruit 40 bezetten, want op 49—35 speelt wit 17—21 en zwart kan niet anders dan 35—49, waarna wit de dreiging bij de 6e zet uitvoert door 12—21 en 6—11.

6. 49—40, 7. 2—35,

Zwart kan nu niet op ruit 49 spelen door 17—44. Op 40—45 volgt 6—1, 45—50; 1—6 enz.

Speelt zwart op een van de velden 1 tot 34, dan wint wit tenslotte door 35—40, 1x45 en verder weer 6—1, 45—50 en 1—6.

A.

Op 1., 25—9 volgt: 6—1, 9—18; 50—45, 18—4; 45x7, 4—22; 1—6, 22x50; 7—45.

B.

Op 1., 12—17; 6x22, 40—44; 43—48 en op 25x43 volgt 48x39, terwijl op 44—33 volgt 22x39.

C.

Op 1., 25—3 volgt 6—1, (en niet 50—45 daar zwart dan remise maakt door 40—44 en 3—25) vervolgt zwart nu met 12—17 dan wit 50—45. Een zeer leerzaam en belangwekkend eindspel!

Miniatuur-partij.

Onlangs speelden we met wit het volgende aardige miniatuurpartijtje.

1. 31—26, 18—23; 2. 34—30, 12—18; 3. 30—25, 7—12; 4. 40—34, 1—7; 5. 34—30, 23—29.

Zwart leidt hiermede een zeer belangrijk spelgenre in.

6. 33x24, 20x29; 7. 37—31, 19—23; 8. 41—37, 17—21; 9. 26x17, 11x22; 10. 31—26, 14—19;

Op 39—33 zou zwart met 10—14 en 23—28 de partij kunnen vereenvoudigen. Het ligt dus geheel in de lijn van wit's spel om de hekstelling te nemen. Het resultaat van deze onderneming is niet van te voren te voorspellen. Dat zal van de theoretische ondergrond van beide spelers moeten afhangen.

11. 37—31, 10—14; 12. 32—27, 7—11; Hier kwam 14—20, 19x10 in aanmerking. Schijf 29 wordt dan voldoende beschermd, daar op wit 39—33 zwart 22—28 speelt en, afhankelijk van wit's slag, 28—33 of 29—33.

13. 29—33, 2—7; 14. 33x24, 14—20;

15. 25x14, 9x29; 16. 44—39, 16—21?? Wit weet nu de zet 2—7 te benutten door als steun voor zijn aanval op schijf 29 met damslag te dreigen. Op dit moment kon zwart nog 4—9 spelen en op 39—33 van wit, zwart 22—28.

17. 26x28, 23x21, 18. 39—33!!!

Pang! De bom barst, zwart kan niet 19—24 spelen wegens 38—32 en 31x2.

18., 5—10; 19. 33x24, 10—14; 20. 30—25!—

Natuurlijk: wit brengt zijn kostbare voorsprong snel in veiligheid. Zwart gaf hierna spoedig op.

Een belangwekkend partijtje met een verrassend slot!

GROTE PLANNEN van Uitgeverij „PEGASUS”

In het eerste halfjaar van 1937 verschenen bij Pegasus 12 nieuwe boeken.

Door het tweede halfjaar zal het eerste halfjaar in de schaduw worden gesteld. Zes en twintig boeken staan op het program, waarvan o.a. reeds verschenen zijn:

SPANJE

door **Herm. Menagé Challa**

Opstellen uit de jaren 1932 tot 1934.

212 bladz. geïllustreerd

ing. f 1.50, geb. f 1.90

EEN HELDENDAAD

Romantische vertelling door **Boris Lapin**.

Een satyre over de heldendaden van Japanners in Korea.

130 bladz. geïllustreerd

f 0.75

VAN HET SPAANSE VRIJHEIDSFRONT

Een reportage uit Spanje door **Nico Rost**, met een voorwoord van L. de Brouckère, voorzitter der S.A.I.

78 bladz.

35 cent

BIOLOGIE EN MARXISME

en

REVOLUTIONAIRE LIEDEREN UIT NEDERLANDS VERLEDEN

Zie advertentie in dit nummer)

De grote gebeurtenis van dit boeken-seizoen wordt de verschijning van:

GEILLUSTREERDE GESCHIEDENIS VAN DE GROTE RUSSISCHE REVOLUTIE

Ruim 500 bladz. rijk geïllustreerd gebonden f 3.50

De intekening van dit werk, dat ter gelegenheid van het twintig-jarig bestaan der Sowjet-Unie verschijnt, is opengesteld. Vraagt uitvoerige prospectus aan!

Dit standaardwerk stond onder redactie van Maxim Gorki †, Molotow, Worosjilow, Stalin e.a.

Verder verschijnen o.a.

Bloemlezing uit Vondels werken.

Vraagstukken van het Leninisme, door Stalin.

George Dimitroff — Uit zijn leven en werken

Twee kinderboeken: De Rode Komeet en Duizend vragen en antwoorden.

Zend ons Uw naam en adres en wij houden U in het nieuwe boekenseizoen geregeld op de hoogte!

UITGEVERIJ „PEGASUS”

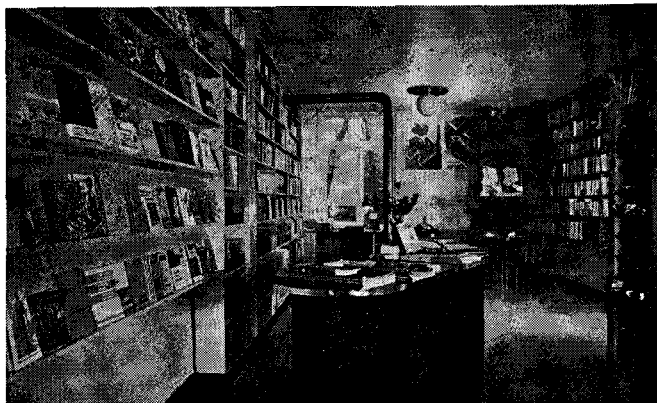
Hemonystraat 5 — Amsterdam-Z. — Telefoon 93761

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

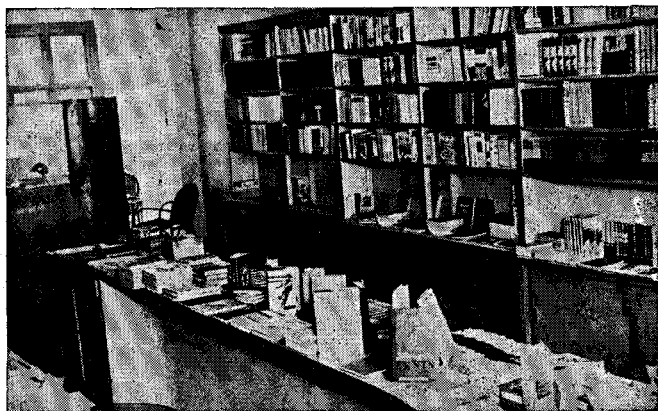


BESTELT UW BOEKEN BIJ PEGASUS

DE BOEKWINKELS VAN „PEGASUS“



AMSTERDAM: Boekenhuis, „Cultura“, Utrechtschestr. 40, Tel. 36990



ROTTERDAM: Boekhandel „Pegasus“, Jonker Fransstraat 58a, Tel. 51118



Den Haag: Boekhandel „De Vonk“, Jan Hendrikstraat 80, Tel. 113278

WAARDE-COUPON
SEPT. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonnee, die de twaalf coupons, welke in de Jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK EN CULTUUR

20 JAREN SOWJET MACHT

Ir. A. STRUIK

DE VROUW IN DE S.U.

Dr. Fr. DE GRAAFF

3e jaargang

inhoud

no. 10 oktober

20 jaren Sowjetmacht, Ir. A. Struik	pag. 577	Het Kremlin - Vredesburcht, Mr. A. Jacobs	pag. 614
De vrouw in de Sowjet-Unie, Dr. Fr. de Graaff	" 588	Een nieuwe geschiedenis van de Russische Revolutie, Mr. A. S. de Leeuw	" 618
Middenstands-problemen, L. Seegers	" 596	Hoe ik mij ontwikkelde, I. M. Goebkin	" 620
Bescherming der bevolking tijdens de oorlog, J. Peeters	" 601	Boek-bespreking	" 627
De onvoltooide theorie v. Jan Romein, Mr. A. S. de Leeuw	" 607	Ontvangen-literatuur	" 631
		Dammen, F. Raman	" 632

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

— Copy in te zenden voor de 10de van ledere maand. —
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.—, per jaar f 2.—
Boekhandelsprijs 20 cent, per jaar f 2.50. Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 10 — October 1937

mededeling van de administratie

Ondanks de sterk stijgende papierprijzen, is het de administratie gelukt, dank zij het grote aantal vaste lezers, de prijs van het tijdschrift onveranderd te handhaven. Dit nummer echter verschijnt in 56 bladzijden inplaats van 64 bladzijden.

Zo gauw mogelijk moet deze gedwongen verkleining van ons tijdschrift weer ongedaan worden gemaakt. Dat kan!

Daartoe is een gezamenlijke inspanning nodig van alle vrienden van ons tijdschrift.

Als ieder probeert in zijn omgeving nieuwe lezers te winnen, zodat de oplage stijgen kan, is de mogelijkheid weer aanwezig — niet alleen om 64 bladzijden te geven, maar ook door meerdere afbeeldingen in de tekst het tijdschrift mooier te maken. Helpt ge ook mee om daartoe bij te dragen?

Weest dan naast lezer — werver.

20 JAREN SOWJET MACHT 1917-1937

Ir. A. STRUIK

Het socialisme is het grote doel der socialistische arbeidersbeweging van alle landen. Economisch gesproken, is dit doel, sinds Karl Marx, in één leuze samengevat: — opheffing van het privaatbezit der productiemiddelen.

Deze leuze is in de Sowjet-Unie werkelijkheid geworden. De nieuwe grondwet van December 1936, die de feitelijke verhoudingen weergeeft, verklaart het socialistische productiestelsel en de socialistische eigendom van productie-middelen tot de economische grondslag van de U.S.S.R. Ze zijn tot stand gebracht als resultaat van de liquidatie van het kapitalistisch productie-stelsel, — van de afschaffing van het privaatbezit der productiemiddelen en van de uitbuiting van den enen mens door den andere.

In overeenstemming daarmee is de politieke grondslag van de U.S.S.R. — de gehele macht behoort aan de werkers van stad en land, in de vorm der Sowjets van werkers-afgevaardigden.

De Sowjet-Unie is dus de eerste socialistische staat ter wereld. De alleenheerschappij van het kapitalistisch stelsel in de wereld is doorbroken.

Vóór de Octoberrevolutie van 1917 breidde het kapitalisme zijn heerschappij over de gehele wereld uit. Het had, zoals Marx en Engels reeds in 1848 schreven, een middel gevonden, „alle naties te dwingen om zich de productiewijze der bourgeoisie eigen te maken”.

Die ontwikkeling heeft een grens gevonden: de machtige banken en internationale wereld-concerns stuiten thans op grenzen, waarover hun invloed niet meer reikt. Binnen die grenzen heerst een nieuwe macht: de macht van het werkende volk.

De October-revolutie van 1917 heeft dus een nieuw tijdperk in de wereldgeschiedenis ingeluid. Het kapitalisme kan nog met gewelddadig fascistisch machtsvertoon nieuwe bloedige triomfen vieren: het socialisme is geboren, het bestaat; — de wending naar de nieuwe socialistische wereld is begonnen.

DE LEIDING VAN DE COMM. PARTIJ WAARBORGDE DE OVERWINNING

Te midden van een kapitalistische wereld een socialistische staat op te bouwen en te versterken — dat kost zware en ononderbroken strijd.

De twintig jaren van Sowjet-macht zijn dan ook jaren van felle strijd, in telkens wisselende vormen. Ze zijn tegelijkertijd jaren van overwinningen en van de ontplooiing van de energie en het krachtsbewustzijn bij het werkende volk van de Sowjet-Unie, — maar ook daar buiten. De Sowjet-Unie was en is een steeds wellende bron van revolutionaire kracht voor de onderdrukt en onderdrukt in de gehele wereld.

Toen twintig jaar geleden de arbeiders en boeren van het Tsarenrijk onder leiding van de partij der bolsjewiki de macht veroverden en de Sowjet-staat stichtten, voorspelden niet alleen de reactie, maar ook vele welwillende burgerlijke democraten de snelle ineenstorting van dit „waanzinnig experiment”. Zij zagen de enorme moeilijkheden en tegenkrachten. Het volk greep de macht in een vervallen en door het tsarisme en de onbekwaamheid van de Kerenski-regering volledig geruïneerd reuzenrijk. De massa hongerde, de fabrieken waren gedesorganiseerd, de landerijen verwaarloosd. Generaals, kapitalisten en landbezitters met hun ambtenaren en intellectuelen, kadetten, sociaal-revolutionairen en mensjewiki (reformistische sociaal-democraten) verenigden zich met de legers van de vele interventie-staten tegen de jonge Sowjet-macht.

De onheilsprofeten zagen de ontzaglijke moeilijkheden heel juist; — zij zagen echter één ding niet: de partij als leider en organisator van de arbeidersklasse, — de partij, die in moeilijke jaren een bolsjewistisch kader had geschoold op de grondslag van de Marxistisch-Leninistische theorie, met leiders als Lenin en Stalin. Wie de arbeidersklasse niet kan zien als de doodgraver van de oude wereld, wie de betekenis van de revolutionaire proletarische partij niet kan begrijpen, die moet de socialistische revolutie onder de verhoudingen, waarin zij zich in Rusland ontwikkelde, wel zien als „een waanzinnig experiment”, dat „ten ondergang” is gedoemd. Slechts de bolsjewiki waren, als consequente Marxistische revolutionairen, in staat om het „onmogelijke” te verwezenlijken en de „ten ondergang gedoemde” revolutie naar de volledige overwinning van het socialisme te leiden.

Het was een strijd onder steeds wisselende omstandigheden, maar waarin voortdurend krachtiger het socialisme zich vestigde. De nieuwe socialistische wereld kan alleen in heftige strijd tegen de oude wereld tot stand komen. En toch zoeken de reformistische socialisten de felle strijd der Sowjets tegen hun vijanden telkenmale als „bewijs” aan te halen, dat in de Sowjet-Unie geen socialisme, geen zich ontwikkelende socialistische democratie bestaat. Dit gebeurt thans weer bij de strijd tegen de Trotskisten, deze ontaarden, — die onder de dekmantel van „linkse” frasen het fascisme helpen en het kapitalisme willen herstellen. Zolang het omringende kapitalisme zal bestaan, zolang zullen de Sowjets hun bestaansstrijd moeten voeren. Alleen staan zij nu onvergelijklijk sterker dan in de aanvang. Deze aanvang was moeilijk: — strijd tegen de legers van Kornilow, Denikin,

Koltsjak, Wrangel, — strijd tegen de militaire interventie van talrijke machtige staten, — strijd tegen het kapitalisme in allerlei vormen, dat ook nu nog oppermachtig is op vijf zesden van de aardbol. Dit geeft zijn strijd niet op: het heeft tegen de



W. Struik (Lening)

Sowjet-macht de mensjewiki en de sociaal-revolutionairen gemobiliseerd, later de „Industrie-partij“ (grootburgerlijke intellectuelen), de koelakken, de Trozskisten. Het heeft met alle middelen de Sowjet-macht gedwarsboomd en getracht, haar te ondermijnen, en vooral in de laatste tijd — hoe meer de strijd in de Sowjet-Unie zelf ten gunste van het socialisme werd beslist — van buiten-af een leger van spionnen, ontwrichters en saboteurs naar het land gestuurd. De Trozskisten hebben zich tot hun eeuwige schande voor dit gruwelijk werk laten vinden.

Dat zich niettemin het socialisme in de Sowjet-Unie ontwikkelde, — dat de Sowjet-macht een wereldmacht van de eerste rang is geworden, — dat meer dan 60 volkeren de weg naar welstand, vrijheid en beschaving hebben gevonden, — dat alles bewijst de onoverwinnelijke kracht van het socialisme. Het kapitalistische stelsel wordt hoe langer hoe meer met dwang, met geweld, met dictatuurmethodes in stand gehouden, daar waar het bestaat. Het socialistisch stelsel moet zich strijdend ontwikkelen, maar het bereikt zulke enorme resultaten — ondanks de vele tegenkrachten, — dat het duidelijk is, aan welk stelsel de toekomst behoort.

GUNSTIGE OMSTANDIGHEDEN VOOR HET ONTSTAAN DER SOCIALISTISCHE REVOLUTIE

De grote Russische revolutie greep twintig jaar geleden onder zeer bijzondere binnen- en buitenlandse verhoudingen plaats, die verklaren, hoe de proletarische revolutie zich op zo betrekkelijk gemakkelijke wijze uit de burgerlijk-democratische revolutie kon ontwikkelen. Deze omstandigheden verschillen zeer van die, waarin bijvoorbeeld de Spaanse democratische revolutie zich ontwikkelt. Deze laatste moet zich weren tegen het binnenlandse fascisme, dat zich zorgvuldig op deze aanval heeft voorbereid, en dat gesteund wordt door fascistische grote mogendheden, die zich reeds jarenlang op militaire agressie instellen.

De October-revolutie daarentegen begon, toen de voornaamste imperialistische groeperingen — de Engels-Franse en de Duits-Oostenrijkse — afgemat en in een strijd op leven en dood gewikkeld waren. Ze hadden daardoor maar weinig tijd om aan de strijd tegen de October-revolutie aandacht te schenken. Deze revolutie ontwikkelde zich aan het einde van een wereldoorlog, „toen — zoals Stalin schrijft — de door de oorlog gekwelde en naar vrede dorstende arbeidende massa door de logica der dingen zelf naar de proletarische revolutie — als de enige uitweg uit de oorlog — werden gevoerd“. Daardoor bestond de mogelijkheid, de Sowjet-omwenteling te doen samenvallen met het beëindigen van deze gehate oorlog. De proletarische revolutie was nodig om de vrede te veroveren — en dit won haar de steun en sympathie van miljoenen. Ten slotte naderde door die langdurige imperialistische oorlog de revolutionaire crisis, zowel onder de arbeiders in het Westen, als onder de volkeren van het Oosten.

Naast deze belangrijkste buitenlandse, waren er binnenlandse — voor de proletarische revolutie gunstige voorwaarden, die de eigenaardige politieke toestand schiep en welke de proletarische revolutie mogelijk en dus noodzakelijk maakte.

In Rusland bereikte de onderdrukking in elke vorm — zowel de kapitalistische als de koloniale, de feodale en de militaire — een hoogtepunt. Hier verenigde zich, in de woorden van Stalin, de almacht van het kapitaal met het despotisme van den tsaar; hier onderdrukte het Russische nationalisme de talrijke niet-Russische volkeren; hier kwam het bovendien nog tot veroveringsoorlogen tegen Turkijë, Perzië, China.

Daarbij werd Rusland zelf door het buitenlandse kapitaal uitgebuit, dat in de zware industrie was beleegd of woekerrente op staatsleningen opeiste.

In het grote Russische rijk kon de revolutie ten eerste op de grote meerderheid der arbeidersklasse steunen (het reformisme was teruggedrongen!), — ten tweede had zij de ondersteuning van de arme boeren en soldatenmassa, die allen de vrede begeerden. Een beproefde partij bestond, die der bolsjewiki, gestaald en gehard in de strijd, — in het bijzonder in de revoluties van 1905 en Februari 1917 — en innig verbonden met de arbeidende massa. Ten slotte was de Russische bourgeoisie betrekkelijk zwak, de klasse der grondbezitters gedemoraliseerd en de reformistische partijen (rechtse sociaal-democraten en sociaal-revolutionaire) politiek bankroet. Als gunstige factor kwam hierbij nog de uitgestrektheid van het land (men kan zich terugtrekken over grote afstanden, om opnieuw zijn krachten te verzamelen), terwijl het land zelf — ondanks zijn ontwrichting — toch vele voedingsmiddelen en brandstoffen zelfstandig voort kon brengen.

Het waren dus een hele reeks eigenaardige factoren, die het in Rusland in 1917 betrekkelijk gemakkelijk maakten, een socialistische revolutie te beginnen. Haar voort te zetten en ten einde te voeren, was echter zeer moeilijk.

DE ETAPPEN VAN DE REVOLUTIE

In een brief, in de „Prawda“ van 6 Mei 1937 verschenen, heeft Stalin naar aanleiding van de plannen voor een nieuw leerboek van de geschiedenis der bolsjewistische partij, de volgende étappen sinds 1917 onderscheiden, als een duidelijke indeling van de geschiedenis van het bolsjewisme, en daarmee ook van de Sowjet-Unie, in de laatste twintig jaar:

- I. De doorvoering van de socialistische October-revolutie (1917—1918);
- II. Het tijdperk van de burgeroorlog (1918—1920);
- III. De tijd van de overgang tot vreedzame arbeid aan de wederopbouw van het land (1921—1925);
- IV. De strijd voor de socialistische industrialisatie van het land (1926—1929);

V. De strijd voor de Collectivisatie van de landbouw (1930 tot 1934);

VI. De strijd voor de voltooiing van de opbouw van de socialistische maatschappij en de invoering van de nieuwe grondwet (1935—1937).

Deze indeling geeft een juist beeld van het consequente streven, gedurende de twintig jaren van Sowjet-macht, om de communistische maatschappij te bereiken. Dit doel was en bleef richtsnoer. De partij leidde deze ontwikkeling door de beginnellen van het Marxisme-Leninisme hoog te houden en deze te beveiligen in onvermoeide strijd tegen Trotzisten, rechtse opportunisten en andere partij-vijandige groeperingen, die in de loop van deze strijd werden verslagen, en waarvan de resten tot gezworen vijanden van het socialisme werden: verraders, spionnen, politiek en moreel ontwortelden en ontaarden.

DE VASTE GRONDSLAG

Gedurende de eerstgenoemde *étappe* (in 1917 en 1918) werd de maatschappelijke structuur van het land reeds ingrijpend gewijzigd:

- a. door de opheffing van het *privaatbezit* van fabrieken en bedrijven, die aan kapitalisten hadden toebehoord en door de instelling van de socialistische staatseigendom (het volksbezit) van fabrieken, bedrijven, banken enz.;
- b. door de overgave van de landerijen van de grote grondbezitters en de kloosters en van de staatsdomeinen aan de boeren en door de nationalisatie van alle grond;
- c. door het verlenen van gelijke rechten aan de nationaliteiten der Sowjet-Unie en het begin van oprichting van nationale zelfstandige en autonome republieken;
- d. door de vernietiging van de staatsmachinerie der bourgeoisie en der grootgrondbezitters en de oprichting van een nieuwe staatsmachinerie op de grondslag der Sowjets.

HET GEWAPEND VERWEER TEGEN DE CONTRA-REVOLUTIE EN DE INTERVENTIE

Het tijdperk van de burgeroorlog (1918—1920) werd geheel ingenomen door het gewapend verweer tegen de kapitalistische wereld, die de nieuwe socialistische orde in bloed wilde smoren. De vroegere bezittende klassen van Rusland, die de nederlaag hadden geleden, besloten het land uit te leveren — eerst aan de Duitse, later aan de Entente-imperialisten. Tegen dit landsverraad en tegen de interventie moest de revolutie alle krachten mobiliseren. Dit beïnvloedde de organisatie van het economisch leven. Het noodzaakte tot een snellere nationalisatie van de industrie dan men eerst voornemens was, — tot een sterke centralisatie van het beheer — en tot geforceerde pogingen om de bedrijven, die voor de oorlogsvoering noodzakelijk waren, weer op gang te brengen. Een strenge verdeling van grondstoffen en voedselvoorraden werd doorgevoerd.

Het heldendom der werkende massa deed de burgeroorlog met een overwinning eindigen; het economisch leven echter was gedurende die jaren van strijd nog meer gedesorganiseerd. De oorlog woedde bovendien in het bijzonder in industriële gebieden, zoals het Donets-bassin, waar duizenden mijnen, fabrieken, hoogovens door het oorlogsgeweld werden vernield. De ervaring van de burgeroorlog toonde, dat zelfs een economisch-achterlijk land als Rusland met een bolsjewistische partij, die tientallen miljoenen mensen tegen de bourgeoisie wist te organiseren, zich niet alleen kon verdedigen tegen de interventie, maar ook den vijand kon overwinnen.

WEDEROPBOUW OP NIEUWE GRONDSLAGEN

Begin 1921 eindigde de burgeroorlog met de volledige overwinning van het Rode Leger. De interventen, die zich nog het langst op Sowjet-gebied handhaafden, waren de Japanners in het Verre Oosten, die eerst in de herfst van 1922 de aftocht bliezen.

Het Sowjet-gezag stond nu voor de taak: in de kortst mogelijke tijd de wederopbouw van het land op de nieuwe grondslagen ter hand te nemen, in de eerste plaats in de vrijwel geheel ontwrichte industrie. De industriële productie bedroeg in 1920 slechts 13,8 pCt. van die van 1913: de gietijzer productie slechts 1/40, de textielproductie 1/12, de cementproductie 1/100 van die van 1913. De wederopbouw was een buitengewoon moeilijke taak: ook de landbouw en het transportwezen waren ontwricht en hulp van buiten — van het kapitalisme — was niet te verwachten. Integendeel: op allerlei wijzen hebben de kapitalisten getracht, de vreedzame opbouw te belemmeren. En toch heeft de Sowjet-regering de moeilijkheden weten te overwinnen en de industrie tot het oude peil hersteld in tempo's, die sneller waren dan die van de vooraanstaande kapitalistische landen, die hun door de oorlog ontwrichte bedrijven met credieten — vooral uit de Verenigde Staten — konden opbouwen.

Duitsland bereikte zijn voor-oorlogse-productie in 1928, Engeland in 1929; — de Sowjet-Unie, waar de desorganisatie veel ernstiger was geweest, reeds in 1926. De praatjes van de bourgeoisie, dat de revolutionaire arbeidersklasse alleen kan vernielen, maar niet opbouwen, werden reeds in de „herstelperiode“ weerlegd.

Aan het eind van deze periode was de Sowjet-Unie echter nog steeds een agrarisch land, een achterlijk land, technisch en economisch van andere landen afhankelijk. Dat was een gevaarlijke toestand. De taak stond voor de Sowjets: de industrialisatie te forceren, teneinde in een zo kort mogelijke tijd een machtig, technisch en economisch onafhankelijk land te worden. Want de kapitalistische staten herstelden zich van de slagen van de wereldoorlog en het gevaar dreigde opnieuw, dat zij het, indus-

triëel en agrarisch, militair en cultureel nog steeds achterlijke Rusland zouden verslaan.

DE TWEE VIJFJARENPLANNEN

Dit enorme vraagstuk werd opgelost door de uitvoering van de twee grootse plannen van socialistische opbouw: het eerste vijfjarenplan (October 1928—1932) en het tweede Vijfjarenplan (1933—1937).

De Sowjetstaat en de Communistische Partij richten zich bij de koers op de industrialisatie van het land op de taak, die de October-revolutie reeds had gesteld: de opbouw van de klassenloze socialistische maatschappij.

De socialistische maatschappij: dat is niet alleen de opheffing van de uitbuiting, het maken van alle productiemiddelen tot algemeen volksbezit, — ze betekent ook de waarborg voor een welvend en gelukkig leven voor alle werkers van het land. En dit is alleen mogelijk op de grondslag van een grote, technisch hoog ontwikkelde industrie, die voldoende voortbrengt om alle behoeften te bevredigen.

Maar daartoe was het bovendien noodzakelijk, de landbouw op de socialistische weg te brengen en het boerenbedrijf, gebaseerd als het was op miljoenen kleine bedrijfjes en gebrekkige productiemiddelen, om te vormen tot socialistisch bedrijf. Wederom een enorme taak!

Reeds sinds de eerste dagen der October-revolutie bevorderde de Sowjet-macht in de landbouw de coöperatie, de verbruikscoöperaties zowel als de meer samengestelde verkoops-organisaties, en ook de vrijwillige aaneensluiting der boerenbedrijven. De grote stap tot de collectivisatie van de landbouw, op de grondslag van de moderne machine-techniek, die nodig is om een hoge productiviteit te bereiken, kon evenwel pas gedaan worden, toen de industrialisatie voldoende gevorderd was. Zo volgde op de jaren van de snelle groei der industrie de periode van de grote kamp om de collectivisatie, terwijl tegelijk de ontwikkeling van de industrie in snel tempo voortging.

Het zal wel nuttig zijn, in een kleine tabel de snelle industriële ontwikkeling van de Sowjet-Unie te laten zien, in vergelijking met andere landen, waarbij de productie in 1913 op 100 is gesteld.

Jaar	Sowjet-Unie	Kapit. wereld	Verenigde Staten	Engeland	Duitsland	Frankrijk
1913	100	100	100	100	100	100
1920	13,8	—	119,7	100,2	55,1	52
1928	153,6	138,7	157,1	91,1	102,0	127
1932	359,0	92,2	88,4	75,5	59,2	96
1936	752,6	139,7	147,1	105,8	112,8	98

Deze ontwikkeling heeft de U.S.S.R. gemaakt tot de staat met de grootste industrie-productie in Europa en de tweede in de

wereld. Zij staat in Europa op de eerste plaats wat de productie van petroleum, gietijzer, koper, superfosfaat, tractoren, biet-suiker en schoenen betreft. Zelfs op het gebied van de visvangst staat de Sowjet-Unie thans nr. 1 en haalde zij Noorwegen en Engeland in.

Versterking en uitbreiding van de industrie — dat betekent ook een toenemend aantal en groeiende kracht van de arbeidersklasse, de drager van de macht in het land. De politieke basis der Sowjet-Unie werd hiermee dus eveneens versterkt.

Bij haar economische ontwikkeling moest de Sowjet-Unie er mede rekening houden, dat ze zich temidden van een kapitalistische omsingeling blijft bevinden. Duitsland en Japan laten geen twijfel aan hun oorlogszuchtige bedoelingen tegenover de Sowjet-Unie. De oorlog zou reeds lang zijn begonnen, als de afweer-maatregelen der Sowjet-macht haar vijanden niet deden twifelen aan het succes. De strijd voor de industrialisatie was dus tegelijk een strijd voor een moderne verdedigings-industrie, voor een sterk rood leger en een rode vloot, een strijd voor de vrede.

De thans zo geweldig ontwikkelde industrie is in handen van de staat een machtig middel tot beheersing van het economische leven, tot beheersing van het prijsniveau en van de ontwikkeling van het hele Sowjet-leven. Hierdoor is het ook mogelijk geworden, het kapitalisme volledig te ontwortelen, zowel in de industrie als in de handel.

Waar de ontwikkeling van de industrie — en in de eerste plaats de zware industrie — zo'n levensbelang voor het Sowjet-land was, is het begrijpelijk, hoe hiertegen alle politieke vijanden storm liepen. Groepen van burgerlijke intellectuelen saboteerden, maar ook de Trotskisten en de Boecharin-aanhangers. De eerstgenoemde groepen werden in 1928—1930 ontdekt en gestraft. De Trotskisten traden tegen de socialistische industrialisatie aanvankelijk in het openbaar op, na hun nederlaag in de partij in het diepste geheim. Het is uit de processen bekend geworden, hoe zij speciaal in de zware industrie hebben gesaboteerd en er niet voor terug schrokken om zich in dienst te stellen van de generale staven van fascistische mogendheden. Tevergeefs echter! Hoewel zij betekend nadeel hebben aangebracht, steunt de ontwikkeling in de Sowjet-Unie zó volkomen op de wil en energie der brede massa, dat steeds nieuw initiatief wordt geboren ter versnelling van de ontwikkeling.

Thans — dit jaar — loopt het Tweede Vijfjarenplan ten einde. Het succes ervan is klaarblijkelijk. De Sowjet-Unie is een machtige industrie-staat geworden, in staat om elke willekeurige machine te vervaardigen. De collectivisatie van de landbouw is geslaagd: meer dan 90 pCt. van de boerenbedrijven, 98 pCt. van het bebouwde land zijn in de collectieve bedrijven verenigd. Ook het platteland wordt welvarend, socialistisch. Nieuwe mensen ontwikkelen zich bij miljoenen. Het socialisme heeft overtuigend bewezen, een beter, hoger staand stelsel te zijn, in ver-

gelijking tot het kapitalisme. Economische crisissen komen er niet voor, de werkloosheid is sinds 1931 opgeheven, de ontwijking van het bestaan van vele mensen door de kapitalistische chaos behoort er tot het verleden. Hoe zelfstandig de Sowjet-Unie reeds staat, hoe zeer nieuwe economische wetten heersen, bleek wel gedurende de economische wereldcrisis, die aan de grenzen van het Sowjet-land ophield. Daar bleef de productie toenemen, terwijl zij in de kapitalistische landen met tientallen procenten verminderde.

Met het aantal arbeiders en de successen der industrialisatie steeg ook het loon. In 1936 was het gemiddelde loon per arbeider ruim driemaal hoger dan in 1928. De arbeidsdag is verkort: de October-revolutie stelde de achturedag in, in 1927 bij het tienjarig bestaan der Sowjetmacht werd de zevenurige werkdag ingevoerd. Een sociale wetgeving bestaat, meer vooruitstrevend dan in welk land ook, waarbij de sociale verzekering direct onder leiding der vakverenigingen staat. Geen land kent zulk een verzorging van het werkende volk door middel van gratis geneeskundige hulp, rusthuizen, sanatoria enz. Op reusachtige schaal is het beschavingspeil van het volk gestegen. In dit vroeger zo achterlijke land worden thans meer boeken en kranten uitgegeven, dan in welk ander land ook.

HET DERDE VIJFJARENPLAN IN AANTOCHT

Veel is reeds bereikt. Maar de regering maakt nieuwe plannen voor de verdere verbetering van het leven van het volk. Daar bestaat ze ook voor, als eerste werkelijke volksregering. Wat bereikt werd: — het recht op arbeid, op ontspanning, de verzekerdheid bij ouderdom, het recht op opvoeding, — is in de nieuwe grondwet vastgelegd; in het nu aanbreekende tijdvak van het Derde Vijfjarenplan zal dit het uitgangspunt zijn voor een nieuwe groei van een inhoudsrijk, welvarend en gelukkig leven. In de komende jaren zal het grote vraagstuk tot oplossing gebracht moeten worden om ook wat de gemiddelde productiviteit van de arbeid aangaat, alle Europese landen in te halen, zoals deze reeds ingehaald zijn, wat de omvang der productie betreft. De kosten van de productie zullen worden verlaagd, en in het bijzonder in de landbouw — waar de reorganisatie-periode achter de rug raakt — zullen grote stappen vooruit kunnen worden gedaan, waarvan de overvloedige graanoogst van dit jaar een voorproef is.

Meer dan ooit kunnen de voordelen van het socialistisch stelsel blijken, omdat de wil en het streven van tientallen miljoenen van mensen op het bereiken van hetzelfde doel is gericht, — miljoenen, die uit overtuiging de leiding der Communistische Partij aanvaardden. Zij is het, die leiding geeft aan de strijd voor een maatschappij zonder klassen, waar de hoge ontwikkeling van de productiekrachten aan ieder mens de volledige bevrediging van zijn stoffelijke en geestelijke behoeften zal waarborgen.

HET BOLSJEWISME ALS VOORBEELD

De Communistische Partij van de Sowjet-Unie, die deze strijd consequent voert en alle moeilijkheden op haar weg overwint, is daarom een uiterst leerzaam voorbeeld voor alle socialistische strijders op de gehele wereld. In deze tijden is het al niet meer mogelijk, de strijd voor het socialisme met succes te voeren, indien men blind is voor de enorme waarde van dit voorbeeld. De bestudering van deze ervaring heeft een onmiddellijk-practische betekenis; men vindt in de geschiedenis der bolsjewistische partij, „die aan rijkdom van ervaring in de gehele wereld haars gelijke niet heeft” (Lenin), talrijke voorbeelden voor het oplossen van moeilijke vragen van tactiek onder steeds wisselende omstandigheden, die onschatbare diensten kunnen bewijzen bij het oplossen van eigen vraagstukken. De geschiedenis leert de noodzakelijkheid, waakzaam te zijn tegen vijandelijke invloeden, in het bijzonder tegen de verderfelijke invloed van Trotskistische ideologiën.

Dit betekent natuurlijk niet de schematische overbrenging van deze ervaring. Het is in het bijzonder Dimitrow geweest, die tegen „zelf-ingenomen sectarisme” en „denkluheid”, is opgetreden, — tegen hen „die zorgvuldige overweging van de concrete toestanden en de krachts-verhoudingen der klassen door algemene, niets-zeggende formules” vervangen. Maar het is ook deze ervaren revolutionair, die geschreven heeft, dat „juist aan de hand van de ervaring van de Russische bolsjewiki wij moeten leren, hoe de internationaal eensluidende lijn van de strijd tegen het kapitaal in levendige en concrete wijze op de bijzonderheden in ieder land moet worden toegepast.”

De strijd der bolsjewiki in de socialistische revolutie is een leerschool voor iedereen werkelijken socialist.

Die strijd heeft bovendien „een machtige en openlijke basis voor de revolutionaire wereldbeweging geschapen, die zij vroeger nooit bezat en waarop zij thans kan steunen” (Stalin).

De twintig jaren van Sowjet-macht hebben dus aan de vooruitstrevende mensheid ontzaggeijk veel gegeven. De buitenlandse politiek, die deze socialistische grote mogendheid thans voert, is zo duidelijk een ondersteuning van de Spaanse democratie, zó duidelijk gericht op het behoud van de vrede en de verzwakking van de fascistische barbarij, dat ook velen, — die nog niet de grote waarden van het socialisme hebben erkend, — tot de overtuiging komen, dat de Communistische beweging als draager van vooruitstrevende en democratische beginselen een gewenste bondgenoot in de anti-fascistische strijd is.

Die conclusie hebben in het laatste jaar vooral vele Spaanse sociaal-democraten en burgerlijke democraten getrokken.

De groeiende macht van de Sowjet-Unie en haar toenemende invloed op het wereldgebeuren werken er toe mee om deze overtuiging ook elders ingang te doen vinden.

DE VROUW IN DE SOWJET-UNIE

Dr. Fr. DE GRAAFF

„Artikel 122. De vrouwen bezitten in de U.S.S.R. gelijke rechten met de mannen op alle gebieden van het economische, het staats-, het culturele en het maatschappelijk-politieke leven.

De mogelijkheid om deze rechten te verwezenlijken wordt aan de vrouwen verzekerd, doordat zij een gelijk recht bezitten als de mannen op arbeid, op arbeidsloon, rusttijd, sociale verzekering en onderwijs, door de staatsbescherming van de belangen van moeder en kind, door het verlenen van vacantie met behoud van loon bij zwangerschap, door een omvangrijk net van kraaminrichtingen, kinderbewaarplaatsen en kindertehuizen.”

„Artikel 137. De vrouwen genieten het kiesrecht en hebben het recht gekozen te worden op gelijke voet met de mannen.”

(Uit de Grondwet der Sowjet-Unie)

Kort en zakelijk is in de woorden van artikel 122 van de socialistische grondwet der Sowjet-Unie de positie der vrouw uitgedrukt. Niet alleen geniet zij volkomen dezelfde rechten als de man, maar ook de voorwaarden zijn geschapen, waardoor zij van deze rechten gebruik kan maken.

DE EERSTE JAREN VAN DE REVOLUTIE

Het eerste gedeelte van dit artikel is niet nieuw. Het legt slechts vast, wat reeds sinds 1917 bestond. Dadelijk na de October-revolutie had men de vrouw immers al dezelfde rechten gegeven als den man. In 1919 schreef Lenin:

„Geen enkele democratische partij ter wereld heeft op dit gebied in tientallen jaren zelfs niet in een van de meest vooraanstaande burgerlijke republieken ook maar een honderdste gedeelte gedaan, van wat wij in het eerste jaar van onze regering hebben volbracht. Wij hebben in de ware zin van het woord geen steen op elkaar gelaten van de schandelijke wetten over de niet-gelijkberechtiging van de vrouw, over de belemmeringen van de echtscheiding, over de schandelijke formaliteiten, die daaraan zijn verbonden, over het onderzoek naar het vaderschap, enz. — wetten, waarvan men in alle beschaafde landen talrijke overblijfselen vindt, tot schande van de bourgeoisie en het kapitalisme.”

Maar tegelijkertijd wijst Lenin er op, dat dit nog slechts een eerste begin is: het terrein is vrijgemaakt, maar het nieuwe bouwwerk moet nog worden opgetrokken.

Toen Lenin deze woorden schreef en ook nog enige jaren daarna, beletten de omstandigheden veelal de vrouw, ten volle van haar rechten gebruik te maken. De fabrieken, door sabotage en burgeroorlog gedeeltelijk verwoest, of tot stilstand gedwongen door gebrek aan grondstoffen, konden nog niet aan allen, die dat wensten, werk geven. Nog waren er niet voldoende restaurants, wasserijen enz. om de huishoudelijke taak van de vrouw

te verlichten. Nog beschikte niet iedere fabriek over voldoende crèches en kleuterscholen, waar de moeders tijdens hun werk de kleine kinderen verzorgd wisten.

Maar geleidelijk, met de industrialisatie van het land, met de grotere overvloed en rijkdom, met de volledige overwinning van het socialisme, veranderde dat alles. Thans, in het twintigste jaar na de revolutie, bestaat er op een zesde gedeelte van de aarde een maatschappij, waar de vrouw op ieder gebied — wetenschappelijk en organisatorisch, bij het besturen van staat en gemeente, in de fabrieken en op het land — haar krachten en talenten vrij kan ontwikkelen. Thans kan zij bewijzen of inderdaad de vrouw op technisch, organisatorisch en politiek gebied den man kan evenaren; of zij in staat is, meer te zijn dan een goede moeder en huisvrouw, — of zij met en naast den man de eerste socialistische staat kan opbouwen en besturen; — dan wel of, zoals Hitler verkondigt, de kerk, de keuken en de kinderen haar specifieke terrein moeten blijven.

ECONOMISCHE ONAFHANKELIJKHEID

Hoe is de toestand thans in de Sowjet-Unie? Hoe heeft de vrouw zich ontwikkeld en wat heeft zij er bereikt?

Een van de eerste voorwaarden voor de vrijmaking en de ontwikkeling van de vrouw is haar economische onafhankelijkheid, haar deelname aan het maatschappelijke leven en de productie. Reeds thans heeft een zeer groot gedeelte van de Sowjet-vrouwen deze economische onafhankelijkheid verkregen en het aandeel van de werkende vrouw in industrie en handel is er veel groter dan in enig ander land. Natuurlijk is dat niet met één slag gegaan: aan het begin van het eerste vijfjarenplan — op 1 Januari 1929 — waren er nog slechts 3.304.000 vrouwen in de gehele volkshuishouding werkzaam. Vier jaar later was hun aantal meer dan verdubbeld en in Juli 1936 bedroeg het reeds 8.492.000. In de zware industrie waren in 1936 38,8% van de arbeiders en kantoorbedienden vrouwen. Daarbij wordt zeer wel rekening gehouden met de zwakkere lichamelijke kracht der vrouw. De arbeidswetgeving verbiedt vrouwenarbeid in bepaalde, voor de gezondheid schadelijke vakken en voor werk, dat een grote fysieke kracht vereist. Bij zwangerschap krijgt de vrouw zo nodig lichter werk — met behoud van het oude loon! — en twee maanden vóór en twee maanden na de bevalling vacantie, eveneens met behoud van loon. Het ontslaan van een zwangere vrouw of het niet aannemen van een arbeidster wegens zwangerschap wordt zwaar gestraft. Door het bestaan van crèches en kleuterscholen bij de bedrijven kan ook de getrouwde vrouw en moeder desgewenst haar beroep blijven uitoefenen.

IS HET GOED DAT EEN VROUW WERKT?

Al deze feiten, waarop men in de Sowjet-Unie met recht trots is, worden door menigen Hollandsen arbeider nog steeds niet geheel juist begrepen. Wanneer hij de Sowjet-Unie bezoekt,

ziet hij, vaak met schrik en afkeuring, hoe de vrouw daar aan de draaibank en hoogoven, op de steigers van de bouwwerken, in tram en trein, ja, zelfs als verkeers-militie en bij het graven van de metro werkzaam is. Zijn afkeuring is tot op zekere hoogte verklaarbaar: in het eigen land immers heeft hij gezien, hoe door het werken der vrouw vaak gezin en huishouding verwaarloosd moesten worden, omdat de vrouw na het gejaagd, uitputtende werk in de fabriek geen energie meer over had, wanneer zij naar huis kwam. Hij weet, hoe de werkende vrouw vol angst de geboorte van een kind tegemoet ziet, omdat dit bijna altijd ontslag betekent. De vrouw verdient in de kapitalistische landen gewoonlijk slechts twee derden of de helft van het loon van den man; zij wordt door de fabrikanten gebruikt om het loon van de arbeiders te drukken, en helaas is zij vaak nog minder klassebewust dan de man, laat zij zich gemakkelijker en weerlozer onderdrukken en uitbuiten. Daardoor is het verklaarbaar, dat er Hollandse arbeiders zijn, die geen voorstander van de vrouwenarbeid in de fabrieken zijn en hopen, dat ook in de Sowjet-Unie de vrouw in de toekomst weer uitsluitend voor haar eigen huishouding, voor haar eigen man en kinderen zal gaan zorgen.

Iemand, die zo redeneert, vergeet echter enige zeer belangrijke dingen: in de eerste plaats bestaat er in de Sowjet-Unie geen privaat bezit van de productiemiddelen meer, dus geen uitbuiting, waardoor het werk in de bedrijven daar een volkomen ander karakter krijgt. Ten tweede wordt er korter dan in enig ander land, slechts zeven uur per dag, gewerkt, zodat de vrouw na haar werk nog genoeg tijd overhoudt om zich aan haar gezin te wijden. En ten derde vergeet hij de zo uiterst belangrijke invloed, die het bedrijf op de beschaving en ontwikkeling van de werkers heeft. De vrouw, die als ongeschoolde arbeidster in de fabriek komt, heeft gewoonlijk binnen enkele maanden reeds een vak geleerd. Zij wordt lid van de vakvereniging, volgt de cursussen voor algemene ontwikkeling; wanneer zij haar kinderen in de crèches en kleuterscholen brengt, wordt haar geleerd, hoe zij hen moet behandelen, wat de beste voeding, de meest hygiënische kleding voor het kind is. Hoewel het dus in vele gevallen in het belang van de gemeenschap is, dat ook de vrouw bij het productieproces wordt betrokken, spreekt het vanzelf, dat daartoe nooit enige dwang wordt uitgeoefend. Door de grote ontwikkeling van de techniek, die de arbeid verlichtte, werd vrouwenarbeid mogelijk in tal van vakken, die vroeger uitsluitend door mannen werden verricht. Zo zijn thans in de landbouw-machine-industrie reeds 73.6% van de geschoolde draaiërs vrouwen, in de electro-technische industrie 63.3%. Steeds meer vrouwen maken zich de scholing en ontwikkeling eigen, die voor dergelijke vakken worden vereist. De resultaten van het werk, het grote aantal Stachanow-arbeiders ook onder de vrouwen, bewijzen, dat zij haar taak niet slechter, ja vaak zelfs beter verrichten dan de man.

DE VROUW VERANDERT

De vrouw, die in staat is, haar eigen brood te verdienen, krijgt een nieuw zelfbewustzijn, een nieuwe houding tegenover haar kinderen en haar gezin. Zij is niet meer het vernederde, onwetende schepsel van vroeger, gehoorzaamheid verschuldigd aan den man, volkomen van hem afhankelijk en een slechte opvoedster van haar kinderen, omdat haar eigen wereldje haast niet groter was dan het kleine huis, waarin zij woonde.

Vooraf op het land is de vrouw schier onherkenbaar veranderd. Vroeger beulde zij zich af bij het werk in huis en op het land, zonder ooit enige waardering of een woord van dank te horen. De vrouw was gedwongen te trouwen om zich een onderkomen te verschaffen; scheiding was volgens de kerk, en ook economisch, onmogelijk, zodat de man in de vrouw een goedkope werkkracht had, die hij naar willekeur kon mishandelen. „Zolang het meisje nog thuis was gold zij, om zo te zeggen, voor de minste van de werkers. Zij werkte voor haar vader, zonder zich een ogenblik rust te gunnen en haar vader verweet haar nog: „Ik onderhoud je“. Wanneer zij dan trouwde, ging zij werken voor haar man; zij werkte, zoals haar man haar dwong te werken en ook haar man verweet haar weer: „Ik onderhoud je“. Met deze woorden beschreef Stalin bij gelegenheid van de ontvangst van de Stachanow-arbeidsters der suikerbieten-teelt in November 1935, de positie van de vrouw in het dorp van voor de revolutie.

Toen na de revolutie het land werd verdeeld en ook de vrouw haar aandeel kreeg, was haar toestand natuurlijk nog niet met één slag veranderd. Eerst geleidelijk leerde zij haar economische zelfstandigheid en haar nieuwe rechten gebruiken. De kolchozen voltooiden de vrijmaking van de vrouw; voor het eerst werd het zware werk, dat zij verrichtte, naar prestatie beloond. Het werd mogelijk, een man, die zijn vrouw jarenlang had mishandeld, in de steek te laten, een eigen onafhankelijk bestaan te beginnen, of een nieuw huwelijk uit liefde te sluiten. Het nieuwe dorp, met de bibliotheken, cursussen en clubs, bood haar talrijke ontwikkelingsmogelijkheden en de boerenvrouw, die van iedere scholing en cultuur verstoken was geweest, ontwikkelde zich in een snel tempo. De eerste tractorbestuursters werden nog met wantrouwen ontvangen, maar al spoedig leerde de praktijk, dat vele dezer meisjes in hun zorg voor de machine, in de stipte en goede uitvoering van het werk niet onderdeden voor de mannen.

In de kolchozen heeft de vrouw zich door haar werk en toewijding de achting der mannen veroverd. In 1935 waren reeds 18,2% van de bestuursleden der kolchozen en 26,2% van de afgevaardigden in de dorps-sowjets vrouwen. En toen de beste mensen van het land, vertegenwoordigers van de 170 miljoen burgers der Sowjet-Unie, op het Achtste Buitengewone Sowjetcongres in 1936 bijeenkwamen, waren er 177 kolchosboerinnen onder de gedelegeerden. Er waren 11 maai-dors-machine-be-

stuursters bij, 9 tractor-bestuursters, 6 leidsters van tractorenbrigades, 9 voorzitters van kolchozen, 8 leidsters van veebedrijven en nog tal van andere geschoolde kolchosboerinnen, die werk deden, waarvan vroeger een boerenvrouw zelfs niet had durven dromen.

De jongere vrouwelijke generatie in het dorp heeft het al heel wat gemakkelijker dan haar moeders om de vooroordelen en ingewortelde tradities te overwinnen. Zij bezoeken thans vrijwel allen de zevenjarige school (ongeveer overeenkomende met onze Mulo-scholen) en kunnen daarna in een van de grotere dorpen de middelbare school bezoeken, waaraan vaak een internaat is verbonden voor de kinderen, die veraf wonen. Degenen, die verder willen studeren en daarvoor voldoende aanleg bezitten, trekken naar een van de talrijke steden, waar Hoger Onderwijs-inrichtingen zijn. De studie aan de universiteiten is, evenals al het onderwijs in de Sowjet-Unie, kosteloos. Bovendien krijgen de studenten, wier ouders niet in de stad wonen, onderkomen in een van de studententehuizen en een staatstoe-lage, voldoende om in hun onderhoud te voorzien en de nodige studieboeken te kopen.

Van de gelegenheid om te studeren, maken zowel de meisjes uit de stad als die van het land een gretig en steeds ruimer gebruik. In 1930 vormden de vrouwelijke studenten 23,6% van het gehele aantal studerenden. In 1935 was dit reeds gestegen tot 38%, terwijl er onder de studenten, die zich in 1936 voor het eerst lieten inschrijven, reeds 41,9% meisjes waren. Deze cijfers spreken wel heel sterk, wanneer men ze vergelijkt b.v. met die in ons eigen land, waar het percentage van vrouwelijke studenten 20,3% bedraagt (in Engeland 25,7%, in Italië 14% en in Duitsland slechts 13,6%).¹⁾

Op 1 Juli 1936 waren er in de Sowjet-Unie reeds 82.300 vrouwelijke ingenieurs en technici in de grote industrie werkzaam — 15,1% van het gehele aantal. Vijftig procent der artsen zijn vrouwen, d.w.z. ruim twintig maal zoveel als vóór de revolutie. (In Engeland 9%, in Italië 2%.)

Vooraf bij het onderwijs neemt de vrouw een zeer belangrijke plaats in. In 1935 bestond reeds 90% van het onderwijzend personeel aan de lagere school in de stad, 68% in het dorp, uit vrouwelijke leerkrachten; voor de hogere klasse van de middelbare school bedragen deze cijfers respectievelijk 59,8 en 41,1%.

DE VROUW ALS HUISVROUW

Hoe is het nu echter met de vrouw, die de zorg voor eigen man en kinderen als haar voornaamste taak beschouwt? Bestaat het begrip „huisvrouw” nog in de Sowjet-Unie, of kijkt men met verachting op haar neer? Vaak wordt deze vraag gesteld door mensen, die de Sowjet-Unie niet kennen en die in min of meer-

¹⁾ Het aantal vrouwelijke studenten in Duitsland daalde van 24.600 in 1932 tot 12.800 in 1936.

dere mate geloof hebben geschonken aan de bekende leugenverhalen over „gedwongen arbeid der vrouw” enz., enz. Natuurlijk zijn er nog zeer vele huisvrouwen in de Sowjet-Unie. Ook de huisvrouwen genieten alle burgerrechten en niemand denkt er aan, het haar te verwijten, dat zij zich voornamelijk aan haar eigen gezin willen wijden. Het komt vrij vaak voor, dat een werkende vrouw, die kleine kinderen heeft, enige jaren thuis blijft, om daarna, wanneer de kinderen wat groter zijn, haar oude vak weer op te nemen. Het grootste gedeelte van de Sowjet-huisvrouwen beperkt haar energie en belangstelling echter niet tot het eigen huis en het eigen gezin. Op de een of andere wijze nemen zij actief deel aan het leven van hun land. Er zijn tal van cursussen en scholen speciaal voor huisvrouwen; de vrouwen uit één huizenblok zorgen, dat de binnenplaats of tuin als speelplaats voor de kinderen wordt ingericht en om beurten houden zij er toezicht. De meer ontwikkelde vrouwen organiseren cursussen (naaiën, hygiëne, muziek en toneel, algemene ontwikkeling enz.) voor de minder ontwikkelde. Zij zijn lid van de commissies, die het werk der eetzaalen in scholen en bedrijven contrôleren. Zij kiezen hun vertegenwoordigers in het bestuur van stad en land. Enige jaren geleden begon de beweging van de vrouwen van ingenieurs, technici en geschoolde arbeiders, die zich per bedrijf organiseren en de gehele culturele arbeid van het bedrijf contrôleren en op hoger peil helpen brengen. Zij helpen de woningen van de arbeiders verbeteren, zorgen dat de eetzaalen in de fabriek er verzorgd en gezellig uitzien, contrôleren de crèches en kleuterscholen, leggen tuinen en parken aan, helpen bij het cursuswerk, bij het organiseren van bibliotheken, theatervoorstellingen enz.

De Sowjet-vrouwen — ook de huisvrouwen — nemen dus bewust deel aan het leven van hun socialistisch vaderland. De politieke achterlijkheid van de vrouw, die ook in de meest democratische kapitalistische landen nog bestaat, is in de Sowjet-Unie reeds zo goed als verdwenen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit het feit, dat, terwijl er in 1926 nog slechts 43% der vrouwen in de steden en 28% in de dorpen aan de verkiezingen voor de Sowjets deelnamen, het er in 1934—'35 reeds 90% en 80,3% waren. In de stads-sowjets zijn 30% der afgevaardigden vrouwen. Aan het Eerste Alrussische Sowjetcongres in 1917 namen nog slechts 49 vrouwelijke afgevaardigden deel. In 1936 waren het er reeds 419 (20,7% der afgevaardigden). In het hoogste regerings-orgaan der Sowjet-Unie, het Centraal Uitvoerend Comité, hebben 101 vrouwen zitting.

NOG NIET ALLE RESTEN VAN HET VERLEDEN OPPERUIMD

Betekent dit alles nu, dat de vrouw reeds geheel haar vroegere achterstand heeft overwonnen? Zijn reeds nu alle hinderpalen, die haar ontwikkeling in de weg stonden, volkomen verdwenen? In de Sowjet-Unie is reeds een socialistische staat opgebouwd, maar in het bewustzijn van de mensen zijn nog niet alle over-

blijfselen van de kapitalistische denkwijze overwonnen. Zo is ook nog niet overal het wantrouwen tegenover de vrouw reeds geheel verdwenen; hier en daar bestaan nog resten van de oude traditie, die de vrouw als een minderwaardig wezen beschouwd¹⁾. Maar de openbare mening en vooral ook de Sowjet-wetgeving, die de rechten van de vrouw in alle opzichten beschermt, voeren een voortdurende strijd tegen deze resten van niet-socialistische opvattingen.²⁾

Ook heeft de werkende vrouw in de Sowjet-Unie het nog steeds iets zwaarder dan de man, omdat men er nog niet over al de moderne hulpmiddelen beschikt, die de huishoudelijke taak verlichten. (Terwijl de elektrische strijkijzers en theeketels b.v. reeds algemeen worden gebruikt, is dat met stofzuigers en elektrische wasmachines nog niet het geval, terwijl de grote wasserijen nog niet altijd zo goed en goedkoop werken, dat de vrouwen ook de fijnere was buitenshuis laten verzorgen. Ook is stromend warm water in de woningen thans nog een zeldzaamheid.) Maar vooral in de jongere gezinnen ziet men meer en meer, hoe ook de man meehelpt bij het dagelijkse werk in huis. De industrie legt zich steeds meer toe op het vervaardigen van praktisch huisraad, goede keukensinrichtingen enz. terwijl de nieuwe huizen praktischer worden ingericht. De levensmiddelenindustrie

- 1) Vooral in de nationale republieken en gebieden in het verre Noorden en Oosten komt het nog wel eens voor, dat de mannen zich tegen de emancipatie van de vrouw verzetten. Buitengewoon belangrijk materiaal over het leven van deze vrouwen, vroeger en nu, waaruit men kan zien, hoe ook daar de verdrukte en vernederde vrouw zich ondanks alle verzet en moeilijkheden heeft ontwikkeld, vindt men in het prachtige boek van Fannina W. Halle, „De Vrouw uit het Sowjet-Oosten“, van Loghum Slaterus' Uitg. Mij., Arnhem, 1937.
- 2) Een enkel voorbeeld van deze wetten, die de vrouw beschermen: de ongetrouwde vrouw, die moeder wordt, geeft bij het bevolkingsbureau de naam en het adres van den vader op. Deze wordt daarvan in kennis gesteld en kan daartegen protesteren. Maar ook in dat geval wordt hij als vader van het kind ingeschreven. Hij heeft echter het recht, een proces tegen de vrouw te voeren, waar dan de juistheid van haar mededeling wordt onderzocht. Vroeger werd de man, wanneer hij protesteerde, niet als de vader van het kind ingeschreven en had de vrouw het recht, een proces te beginnen. Wanneer de man dan echter weigerde te verschijnen en b.v. van woonplaats verwisselde, werd het veel moeilijker, te bewijzen, wie de vader van het kind was. De ervaring heeft geleerd, dat het slechts uiterst zelden voorkomt, dat de vrouw een onjuiste opgave doet. Voor de ongetrouwde moeder is het van groot belang, dat wordt vastgesteld, wie de vader van de kinderen is, omdat de man verplicht is, de vrouw bij de opvoeding van de kinderen te steunen. Hiervoor moet hij voor één kind een vierde van zijn loon, voor twee kinderen een derde, en bij drie of meer kinderen de helft van zijn loon afstaan.

levert reeksen van half toebeide producten en een keur van goedkope conserven, zodat het gezin, dat de avondmaaltijd thuis wil gebruiken, in een minimum van tijd een smakelijke maaltijd gereed kan maken. Men schenkt in de Sowjet-Unie terdege aandacht aan al deze schijnbaar nietige, maar toch zo belangrijke onderdelen van het dagelijkse leven en men is ervan overtuigd, dat de toenemende welvaart en de ontwikkeling van de industrie het mogelijk zullen maken, Amerika ook op het gebied van de praktische huisinrichting en comfort spoedig in te halen en voorbij te streven.

ALZIJDIGE ONTWIKKELING ALS VROUW EN MOEDER

De vrijmaking en de ontwikkeling van de vrouw in de Sowjet-Unie is niet een zaak, die alleen de vrouwen aangaat. Voor een socialistische maatschappij is het nodig, dat alle burgers — ook de vrouwen — algemeen ontwikkelde beschaafde mensen zijn, die bewust kunnen meewerken aan de opbouw van een gelukkige, rechtvaardige samenleving. De vrouw heeft daarbij nog een bijzondere taak als moeder en opvoedster van de nieuwe generatie. De strijd tegen de abortus — waarover reeds in dit tijdschrift is geschreven — en de algemene Sowjet-politiek met betrekking tot het beschermen van het moederschap en ter verlichting van de lasten van de verantwoordelijkheid, die de moeder draagt, tonen, welke grote betekenis aan het tot-stand-komen van sterke, gezonde gezinnen wordt gehecht, die nieuwe generaties van Sowjet-burgers zullen opvoeden.

Het moederschap is een wezenlijk element voor de volledige ontwikkeling van de vrouw. Daarom is de zorg voor de vrouw zulk een buitengewoon belangrijk bestanddeel van de sociale politiek van de Sowjet-staat, die er op aanstuurt, de vrouw cultureel en sociaal te ontwikkelen en zó te maken tot een goed en krachtig burger van de socialistische maatschappij.

MIDDENSTANDS-PROBLEMEN

L. SEEGERS

De algemeen geldende opvatting, dat het voor de strijdende arbeidersbeweging van doorslaggevende betekenis geacht moet worden, in hoeverre zij er in slaagt, een bondgenootschappelijke verhouding tot stand te brengen met de handeldrijvende en industriële middenstand, geldt ongetwijfeld in bijzondere mate voor Nederland. Welk een grote betekenis heeft hier het kleine bedrijf, zowel in de landbouw als in de distributie, en in mindere mate ook in de industriële productie. Het spreekt daarom vanzelf, dat een arbeidersbeweging, die zich opmaakt om een doorslaggevende invloed op de gang van zaken te winnen, daarin nimmer zal slagen, als zij geen uitweg zal kunnen bieden aan de met talrijke moeilijkheden om hun bestaan worstelende middenstanders.

Die moeilijkheden te kennen en te begrijpen, is daarvoor de eerste voorwaarde. In de regel begrijpen de middenstanders nog niet, welk verband er bestaat tussen die moeilijkheden en het steeds zich ontwikkelende proces der kapitaal-concentratie. Het meer eenvoudige, men zou kunnen zeggen: min of meer primitieve beeld van dit proces, zoals dit zich voordoet in een tot groot-bedrijf uitgroeiend klein-bedrijf, behoort feitelijk tot de verleden tijd. De droom van vele kleine burgers om hun in het klein begonnen zaak tot een groot-bedrijf uit te breiden, is inderdaad in steeds sterker mate tot het rijk der dromen gaan behoren. Het proces van kapitaal-concentratie, zoals het zich thans voltrekt, is veel gecompliceerder en geraffineerder. Het is thans veel meer een strijd, met openlijke en bedekte middelen, van de grote kapitalisten tegen het kleinbedrijf, ten einde het terrein van het kleinbedrijf voor het grootbedrijf te winnen.

Die bedreiging van het kleinbedrijf heeft reeds bestaan van het ogenblik af, dat het groot-bedrijf ontstond. De mechanisatie en rationalisatie van productie en distributie, eisen een veel belangrijker kapitaal-investering voor de installatie van een voor de concurrentiestrijd toegerust bedrijf. Het ontstaan van een kleinbedrijf in een branche, waarin zich deze verschijnselen voordoen, is reeds zo goed als onmogelijk geworden.

In die branches waar de mechanisatie en rationalisatie aanvangt of aangevangen is, worden de levenskansen voor het kleinbedrijf voortdurend minder. Tot zover zou men kunnen spreken van een normaal proces, dat samen hangt met de ontwikkeling van de productie-methoden. Het zoeken van bescherming van het kleinbedrijf door de belemmering van die ontwikkeling, zou, indien mogelijk, slechts tot reactionaire consequenties leiden. Er is echter bovendien een reeks van omstandigheden, die de posities van de kleine middenstander nog moeilijker maken.

De algemene daling der productie met de daaraan verbonden uitbreiding der werkloosheid, de druk der aanpassing op de

lonen der werkenden en de steun der werklozen, hebben niet alleen de koopkracht van het Nederlandse volk met tientallen procenten verminderd, doch daarmee ook de positie van de middenstand belangrijk verzwakt. Inplaats van sparen of overleggen van enig geld voor de oude dag, voor studie der kinderen, voor uitbreiding of verbetering van het bedrijf, werd het aanwezige kapitaal ingeteerd, werden schulden gemaakt en volgde faillissement of liquidatie der onderneming, met als uitkomst de gang naar Maatschappelijke Steun. Voor een deel kon nog uitkomst verkregen worden door een overeenkomst met den een-of-anderen leverancier, aan wien dan de gehele inventaris gecedeerd werd. De zaken konden dan voortgezet worden met dien verstande, dat de positie van zelfstandigen middenstander werd opgeheven en daarvoor in de plaats trad een functie als zetbaas of filiaalhouder.

De omstandigheden voor den afzakkenden middenstander werden ook daardoor nog beklemmender, omdat zelfs geen gelegenheid bestond, als gewoon proletariër een nieuw bestaan te scheppen. De massale werkloosheid vormde daartegen de sterkste belemmering.

Het is daarom te verklaren, dat vele middenstanders, met dit perspectief voor ogen, een uitweg dachten te vinden in de radicale fraseologie van het fascisme. Het fascisme beloofde immers, aan de kapitaal-concentratie paal en perk te stellen. De strijd tegen rente-knechtschap, trusts, warenhuizen enz., die de fascisten beloofden, vonden in de instinctieve vijandschap van den middenstander tegen het grote, geconcentreerde kapitaal, een willige klankbodem. Wat er van die beloften terecht komt, leert ons het Duitse voorbeeld. Als in een land de middenstand tot de bedelstaf is gebracht, dan is dat ongetwijfeld in Duitsland gebeurd. Dat neemt echter niet weg, dat die beloften van het fascisme aan de middenstand volkomen aanknoopten aan de wensen en grieven, die er in die kringen heersten.

De zelfde omstandigheden vinden wij ook in Nederland, zij het dan niet in even sterke mate. Dit laatste is zeker niet het gevolg van het optreden van het tegenwoordige en vorige kabinet-Colijn. Voor zover door dit regiem maatregelen genomen zijn om de noodlijdende middenstand te hulp te komen, is veeleer het tegenovergestelde bereikt, als door de middenstand werd verwacht. De bepalingen inzake credietvoorziening werden zo geformuleerd, dat alleen zij, die konden voldoen aan de uiterst veeleisende voorschriften, zakelijke waarborgen betreffende, in aanmerking konden komen. Dit betekende dus hulp aan hen, die het niet in de eerste plaats nodig hadden. Toch werd er wel van dit instrument gebruik gemaakt. Het kon gebruikt worden, en werd ook gebruikt, door de meer kapitaal-krachtige middenstanders, om het tegen de nog sterkeren te kunnen bolwerken en de zwakkeren te vernietigen.

De wettelijke fundering van de vestigings-eisen is op dezelfde wijze opgezet. Voor kleine, niet van voldoende kapitaal voor-

ziene ondernemers zullen de vestigingseisen een belemmering vormen. Voor de grote concerns, die een overvloed van kapitaal hebben, blijft de vestigingsmogelijkheid onbelemmerd.

Een derde maatregel, die aan de ondergraving van de zelfstandige middenstand krachtige steun heeft verleend, is ongetwijfeld de verscherping van de heffing van indirecte belastingen en de invoering der crisisheffingen. Het algemene nadeel van dergelijke heffingen is, dat zij drukken op die delen van de bevolking, die deze druk het minst kunnen dragen. Daardoor is deze soort van heffingen in zich zelf reeds een sterke rem op de consumptie. Reeds uit dit gezichtspunt zijn deze heffingen voor de middenstand funest. Dit is echter niet het enige! De middenstand ondergaat een nadeel in drie richtingen: —

- 1e. wordt ook voor den middenstander het bestaan duurder;
- 2e. daalt de omzet-mogelijkheid door stijging der prijzen;
- 3e.—verzwaring van de kapitaallasten.

Voor al de invloed van de laatstgenoemde factor moet niet onderschat worden. Duidelijk springt dit in het oog, wanneer wij de opbrengsten dier heffingsmiddelen voor ons nemen. De gemiddelde opbrengst over de crisisjaren 1934—1936 geeft als uitkomst per jaar:

Aan indirecte belastingen:

Tabaksbelasting	36.000.000	
Omzetbelasting	57.000.000	
Bier-Accijnzen	7.000.000	
Gedistill.-Accijnzen	30.000.000	
Geslacht	5.500.000	
Zout	2.500.000	
Suiker	50.000.000	
		188.000.000
Aan invoerrechten:		78.000.000

Aan Crisis-heffingen:

Rund- en kalfsvlees	5.200.000	
Boter	103.660.281	
Margarine	17.239.018	
Oliën en Vetten	8.251.243	
Suiker	16.000.000	
		150.350.542

Totaal 416.350.542

Bij deze cijfers is dus nog geen rekening gehouden met de heffing op brood, varkensvlees enz. Toch komen wij reeds op een bedrag van meer dan 400 miljoen gulden.

Dit bedrag drukt niet alleen uit de som die de gebruiker betalen moet, omdat hij nu eenmaal gebruiken moet om het leven

te houden. Het betekent ook, dat deze geweldige bedragen via de toonbank van den winkelier, slager, kastelein, melkboer enz. aan de fiscus afgedragen moeten worden. Op deze wijze is dus de middenstander tegelijkertijd een onbezoldigde rijksontvanger, met dit onderscheid, dat een bezoldigde niet eerder aan de schatkist behoeft af te rekenen dan nadat hij het geld heeft ontvangen. De winkelier, handelaar of kleine fabrikant moet de betaling reeds bij voorschot voldoen. Hij moet voor het gebruik betalen nog voordat de goederen den gebruiker bereikt hebben. Dit eist dus een evenredige uitbreiding van kapitaal, dat hij in de meeste gevallen niet heeft. Want juist crisis- en aanpassingspolitiek hebben den middenstander van zijn kapitaal beroofd, of het in het gunstigste geval sterk doen slinken. Doordat hij ook niet meer de nodige zakelijke waarborgen kan bieden, krijgt hij ook geen gehoor bij de crediet-verstrekkende instanties. Hem blijft dus geen andere weg open dan inkrimping van de omzet.

Gelden deze zelfde factoren nu ook voor de kapitaalcrachtiger ondernemingen? Formeel wel. De textiel-fabrikant moet ook omzet-belasting betalen voor de in zijn fabriek verwerkte grondstoffen. De sigarenfabrikant moet eveneens de belastingsommen betalen, die de tabaksbelasting eist. Zo zijn er meer voorbeelden, dat ook de grote kapitaal-crachtige ondernemingen met indirecte heffingen te maken hebben. Voor hen liggen echter de zaken geheel anders. Al hun geld-transacties gaan over de één of andere bank. Het tegoed dat op hun naam geboekt staat, behoeft niet altijd in contanten aanwezig te zijn. Ter incasso gegeven wissels, voorschotten op voorraden enz. zijn bovendien de eenheden, waaruit het tegoed kan bestaan. Langs deze weg wordt met de fiscus een overeenkomst gesloten voor een halfjaarlijkse afrekening bij de belasting-administratie, waarvoor de betreffende bank garant is. Terwijl dus de winkelier, grossier of kleinfabrikant direct de belasting in voorschot moet voldoen, krijgt de grote kapitalist een crediet. Hij behoeft zelfs niet onmiddellijk na aflevering der goederen te betalen. Enige maanden, nadat hij de goederen heeft afgeleverd en het geld, koopsom plus belasting, reeds in zijn bezit heeft, wordt in feite de belasting betaald. De rente, die deze gelden opbrengen gedurende de tijd dat zij op de bank zijn gedeponneerd, strijkt hij als een extra-winstje op. De nadelen zijn dus voor den middenstander, de voordelen voor den kapitalist.

Wij zien hier duidelijk, hoe dit gehele stelsel van indirecte belastingen en crisis-heffingen de hand reikt aan de grote kapitalisten, — ja hem zelfs nog extra-winsten bezorgt, terwijl de middenstander door die zelfde maatregelen steeds dichter naar de afgrond wordt gebracht. Op deze wijze wordt van regeringszijde de krachtigste steun verleend aan de overwinning van het geconcentreerde kapitaal op de terreinen, waar tot nog toe het kleinbedrijf reden van bestaan heeft kunnen vinden.

Dezelfde tendentie overheerst bij de toepassing van de wet op

bindend- en onverbindend-verklaring van ondernemers-overeenkomsten. Deze wettelijke voorziening vloeide, volgens de initiatiefnemers, voort uit de overweging, dat een kleine minderheid van een bepaalde ondernemersgroep het niet in haar macht zou mogen hebben om een bepaalde overeenkomst in de bedoelde branche onmogelijk te maken. Dit is echter slechts camouflage. De wet vloeit voort uit het streven om aan de geconcentreerde kapitaalgroepen de overheersende positie, het monopolie te verlenen. Zo is het bij de bindend-verklaring. De onverbindend-verklaring is er als doekje voor het bloeden bij gedaan, zogenaamd om een bindend-verklaring, die zou blijken in strijd te zijn met het algemeen belang, te kunnen opheffen. Dit laatste is daarom van geen betekenis, omdat in beide gevallen de uitvoering zal geschieden door den betreffenden Minister, bijgestaan door een Commissie, die met de uitvoering en controle is belast en die in grote meerderheid bestaat uit vertegenwoordigers van de grote ondernemersbonden. Ook langs deze weg zal dus de aanval op de middenstand geopend worden.

Wij hopen dat de feiten, die wij memoreerden, den middenstanders de ogen zullen openen. Zij zullen moeten beginnen met het brengen van de nodige veranderingen in de leiding van hun organisaties. De machtsposities in die organisaties zijn tot nog toe bezet door groot-kapitalisten of hun advocaten, die met gouden ketenen aan hen verbonden zijn. Van deze leidende instanties, zoals zij nu bezet zijn, is geen actie of verweer tegen deze maatregelen, die de middenstand in het nauw drijven, te verwachten.

Slechts door een politiek, die is ingesteld op samenwerking met de georganiseerde arbeidersbeweging, kan de middenstand zich van haar ondergang redden.

N.B. Wij zullen nog gelegenheid hebben, op de taak, die de arbeidersbeweging zelf ten aanzien der middenstandsproblemen heeft, terug te komen. (red.)

BESCHERMING DER BEVOLKING TIJDENS DE OORLOG

J. PEETERS

In het Juli- en September-nummer van dit tijdschrift hebben wij gewezen op de grote gevaren, die de burgerbevolking in een oorlog bedreigen, en op het misleidend karakter van de tot nu gevoerde propaganda voor luchtbescherming. Wij hadden beloofd, in dit artikel mee te zullen delen, wat naar ons inzicht op dit gebied gebeuren moet.

Vóór alles hebben wij ons de werkelijke toestand voor ogen te stellen: —

1e. De zekerheid van stelselmatige aanvallen op de stedelijke bevolking in geval van oorlog;

2e. De onmogelijkheid om de arbeidersbevolking van de steden in hun eigen woning veiligheid te verschaffen.

In de moderne oorlog staan de bevolking van de grote stad dezelfde gevaren te wachten als de soldaten aan het front. In de moderne oorlog is de stad van zeer groot belang geworden. De vooruitgang van de techniek heeft de oorlog gemechaniseerd; het verbruik van materialen is enorm. De industrie moet op volle kracht werken, granaten draaiën, vliegtuigen bouwen, gifgassen maken. Het vernietigen van de fabrieken van den vijand is van doorslaggevend belang. En deze fabrieken zijn in de steden gebouwd.

Massale legers zijn in de moderne oorlog onontbeerlijk, legers van soldaten in de krijg, legers van arbeiders in de fabriek. De stad is het grote reservoir van mensen, waaruit deze legers worden geput.

De eisen van vervoer zijn in de oorlog tot het uiterste opgeschroefd; het vervoer gaat nog altijd door de stad. Het onderbreken van deze verkeersaders is het doel van de tegenpartij. De stad staat aan de grootste gevaren bloot. Nieuwe fabrieken zullen buiten de steden gebouwd moeten worden; nieuwe wegen zullen de steden moeten vermijden. Maar dat vermindert het bestaande gevaar niet.

Kunnen wij van de tegenwoordige regering verwachten, dat deze de noodzakelijke eisen voor bescherming van de stad zal doorvoeren? Neen, dat kunnen wij nauwelijks; deze regering denkt op zijn hoogst aan bescherming bij soldaten aan het front en bij arbeiders in de fabrieken. Aan het front zijn beschermingsmiddelen; in de staatsmijnen zijn beschermingsmiddelen; in de Philips-fabrieken zijn ze. Maar bij de woningen van de arbeiders zijn ze niet; bij de huizen van de middenstand evenmin; ook niet — of nog niet — bij de huizen van de meer gegoeden, die zo iets zelf kunnen betalen. En de steden moeten beschermd worden. Wij verwachten, dat alleen een regering van de werkende massa dit zal kunnen doen, — omdat deze er het

meeste belang bij heeft en de enorme sommen zal heffen, die nodig zijn om deze bescherming uit te voeren.

— Enorme sommen. Voor oorlogsdoeleinden? Neen; niet alleen voor oorlogsdoeleinden. Bijna alle maatregelen, die genomen zullen moeten worden, zijn maatregelen, die ook noodzakelijk zijn uit overwegingen van hygiëne en verkeer.

Deze uitspraak lijkt op het eerste gezicht heel vreemd. Regeeringskringen, luchtvaartkringen, het N.J.V. (Nationaal Jongeren Verbond), de Vereniging voor Nationale Veiligheid willen ook allemaal bescherming; — hun wijze van bescherming is kort geleden in Scheveningen gedemonstreerd, op de „Nationale Luchtverdedigingsdag“ n.l., gehouden op 21 Augustus. Daar zoemden de gevechtsvliegtuigen door de lucht en daar ratelden de mitrailleurs. Méér vliegtuigen, méér piloten¹⁾, hoger bewapening, dat waren hun leuzen voor bescherming. Maar de grote luchtmanoeuvres boven Londen van deze zomer hebben voor de zoveelste maal aangetoond, dat een groot gedeelte der aanvallende luchtvloot het doel bereikt en de lading aan brisant-, brand- en gasbommen kan uitwerpen.

De bevolking der grote steden zal aan deze verschrikkingen worden bloot gesteld. Van welke zijde de meeste en grootste gevaren dreigen, is moeilijk te voorspellen. In het eerste artikel wezen wij er reeds op, dat de mening, als zouden de gifgassen belangrijker zijn dan brisant- en brandbommen, geheel onjuist is: kan men zich voor een zekere som gelds tegen gas-aanvallen, dragelijk beschermen, tegen brisant- en brandbommen richt een even dure bescherming niets uit. En één flinke brisantbom doet in een heel huizenblok, ook als dit niet voldoende wordt vernietigd, de gehele gasbescherming teniet!

De tegenwoordige stad is geheel en al onbeschermd. Brisantbommen scheuren gehele gevels van huizenblokken af, de huizen storten in tot puin en slepen alles mee in hun vaart. Bommen, die op straat ontploffen, barsten tot scherven uiteen; deze scherven slaan door alle bestaande baksteenmuren heen en zaaiën binnen dood en verderf. De dichte bebouwing maakt, dat de trefkans heel groot is. Brandbommen zijn uiterst noodlottig, vooral in de dichtbebouwde oude volksbuurten. Eén vliegtuig strooit een groot aantal kleine bommen, die in de oude huizen talloze branden stichten; de bewoners van de verschil-

¹⁾ En wel piloten, zorgvuldig uitgezocht door de Vereniging voor Nationale Veiligheid, een aarts-reactionaire groep, hetgeen o.a. blijkt uit het feit, dat de leiding van de Luchtverdedigingsdag door deze vereniging aan het N.J.V. was opgedragen. De journalisten van de „Arbeiderspers“ waren, nota bene, niet eens uitgenodigd, wat het „nationale“ karakter voldoende belicht. „Het Volk“ van 23 Aug. j.l. heeft in een hoofdartikel hiertegen geprotesteerd, terwijl heel terecht wordt gevraagd: welke waarborgen er zijn, „dat de op deze wijze geschoolden niet eens eenmaal zullen worden gebruikt in een opstand tegen het wettig gezag.“

lende verdiepingen moeten allen langs de nauwe, donkere smalle trap, die tevens als schoorsteen voor de ontstane brand dient, en waarlangs in zeer vele gevallen de bewoners niet zullen kunnen ontsnappen. Tot overmaat van ramp is er vaak geen verbinding tussen de huizen onderling en bovendien is meestal door de onregelmatige bouwwijze vlucht over de daken onmogelijk. Verder zijn de straten nauw en door neervallend puin overal versperd; de brandweer staat machteloos; de bewoners zijn in hun brandende wijk ingesloten. Dan nog bovendien het gasgevaar, vooral dat van mosterdgas. Dit gas blijft zeer lang hangen, vooral in nauwe straten en stegen, in binnen-plaatsen en lichtkokers; het kan daar weken blijven en iedereen, die daar vertoeft, besmetten. Het ontsmetten is een ingewikkeld en langdurig werk; het gas verwaait heel moeilijk. Die oude huizen zijn tochtig; het gas kruipt door alle kieren naar binnen; zij zijn geheel en al onbewoonbaar.

Wat moet hiertegen gebeuren?

Er helpt hier maar één middel, — een heel radicaal middel: sloopt alle krotten, alle huurkazernes, alle armenwijken, alle oude buurten! Weg met donkere binnenplaatsen; weg met nauwe lichtkokers! De stad moet wijd uit elkaar worden gebouwd; er moet veel groen zijn, veel open ruimten en veel plantsoenen. Niet alleen krijgt dan iedere stadswoning licht en lucht door de vensters naar binnen; niet alleen krijgen dan de stadskinderen tuinen om in te spelen; bovendien: des te wijder de stad is gebouwd, des te kleiner is de trefkans van alle bommen. Ongeveer een achtste deel van de oppervlakte van de stad mag maar bebouwd zijn. In het midden van de stad behoren hoge gebouwen met een groot aantal verdiepingen; tussen de gebouwen veel groen en veel bomen. Op deze wijze ontstaat een gezond centrum; daarbuiten kunnen tuinsteden worden aangelegd.

Alle grote gebouwen en huizenblokken moeten een zogenaamde skeletbouw bezitten. Hierbij bestaat het huis uit een ijzeren geraamte, waaraan de vloeren worden opgehangen en waaraan de wanden worden bevestigd. De huizen mogen niet gemakkelijk brandbaar zijn; zij moeten vrij in de lucht staan en gladde gevels bezitten met grote ramen; de onderste verdiepingen moeten stevige muren bezitten, bestand tegen de scherfwerking van buiten springende granaten; de andere wanden moeten licht zijn en gemakkelijk kunnen wijken. Wordt zo'n huis door een brisantbom getroffen, dan wijken de muren, maar het skelet blijft staan. De schade heeft een beperkte omvang en wel alleen ter plaatse van de ontploffing.

Skeletbouw is reeds sinds jaren de enige doeltreffend gebleken bouwwijze van fabrieken, kantoren, flatwoningen. Skeletbouw maakt goed en goedkoop wonen mogelijk. De zuilen en niet de wanden dragen; de buitenwanden kunnen heel veel glas bevatten en zo het zonlicht overal toelaten. Binnenshuis zijn de vertrekken gescheiden door schotten, hetzij van glas, hetzij

van brandwerend of van scherfwerend materiaal vervaardigd, al naar behoefte. In de kelders moeten schuilplaatsen worden ingericht.

Bovendien heeft het grote voordelen om nieuwe steden niet cirkelvormig met een centrum in het midden te bouwen, maar langwerpig in de vorm van een band: „bandstad". Deze bandstad is, om ook alle verkeersproblemen op te lossen, als volgt gebouwd:

In het midden strekt zich de hoofdverkeersband uit, zó aangepast aan het terrein, dat hij flauwe bochten vertoont. Hier loopt de spoorlijn, de grote interlocale verkeersweg, het kanaal enz. Aan weerszijden natuurlijk beplanting. Naast de verkeersband zijn in twee lange stroken de fabrieken gebouwd: de industrie-band. Daarnaast zijn grote parken, waarin weer bandvormig alle openbare gebouwen gelegen zijn, de kantoren, de scholen, de ziekenhuizen. Dan komt ter weerszijden het woongebied, heel ruim gebouwd, te-midden van veel groen, — tuinsteden. Daarachter liggen de landerijën. Dwars op de hoofdverkeersband lopen de zijwegen, waarlangs men van zijn huis naar fabriek of kantoor gaat; hier is de weg van huis naar het werk kort.

Het grote voordeel bij luchtbombardementen is nu, dat de vernietiging van een gedeelte niet alle verbindingen onmogelijk maakt; de approviandering komt van de landerijën, dwars op de richting der stad. Bij een cirkelvormige stad is dat geheel anders; daar legt de vernietiging van het altijd gemakkelijk te vinden centrum al het verkeer lam. In Sowjet-Rusland zijn ettelijke bandsteden gebouwd, bij voorbeeld Magnitogorsk.

Onze leuze is: sloopt de krotten, bouwt moderne steden.

Het gevaar is dan niet geweken, maar wel sterk verkleind. Een architect (Schoszberger) heeft het luchtgevaar van woonwijken in verschillende steden vergeleken. Het gevaar in een huurkazerne in de wijk Quatros Vientos te Madrid is ongeveer 170 maal zo groot als in een moderne arbeiderswijk als de „Kiefhoek" te Rotterdam. In een arbeidersbuurt te Parijs is het gevaar 56 maal groter. En dan te bedenken, dat er tuinsteden en bandsteden gebouwd kunnen worden, die nog tien keer zo veilig zijn als de „Kiefhoek"! Overal, waar in de grote steden nieuwe wijken worden gebouwd, moet met de meeste aandrang moderne bouwwijze geëist worden.

De bestaande stad moet zo veel mogelijk worden verbeterd: krotten wèg, huurkazernes wèg, brede verkeersbanen, veel open plekken; hoge huizen moeten gebouwd worden op grote afstand van elkaar.

Het is mogelijk, dat een oorlog uitbreekt, vóórdát dit gebeurd is, of zonder dat dit gebeurd is. Dan moet het volgende geschieden: alle gevaarlijke wijken moeten ontruimd worden en de bewoners daarvan moeten ingekwartierd worden in de grote, wijd gebouwde woningen der rijken aan de buitenkant van de stad. Al zijn deze woningen lang niet ideaal, zij hebben toch

grote voordelen; zij zijn veel verder uit elkaar gebouwd, de trefkans is dus geringer; het brandgevaar is kleiner en de bewoners hebben zo nodig gelegenheid om uit het brandend huis te ontsnappen; de straten zijn daar breder, dus de gifgassen verwaaiën sneller. Bovendien hebben deze grote huizen kelders en binnenruimten; springen de ruiten en stromen de gassen naar binnen, dan kan men daarheen nog vluchten. Het voorbereidend werk voor deze her-inkwartiering moet nu reeds uitgevoerd worden, zodat deze verhuizing uiterst snel kan geschieden. Met grote nadruk zal dit geëist moeten worden.

De mogelijkheid van het onderbrengen van de bewoners van oude wijken in tentenkampen moet zeer nadrukkelijk ontkend worden. Tentenkampen zijn uiterst gevaarlijk: een regen van kleine brandbommen vernielt alles in een ommezien; mosterdgas wordt door het tenten-materiaal gretig opgeslorpt en het kamp is onbruikbaar.

Tegen het gasgevaar moeten, zoals wij in een vorig artikel hebben uiteengezet, nog andere maatregelen worden getroffen: — maskers en gaskleding moeten beschikbaar zijn en van te voren moet hiermee geoefend worden. Verder moeten in de huizen gasvrije ruimten aanwezig zijn, zo mogelijk scherfvrij en bestand tegen neerstortend puin.

De hier geëiste maatregelen zijn zeer kostbaar, zij zijn evenwel noodzakelijk. De kosten mogen niet op den minderen man worden verhaald; de rijken moeten betalen! En met klem moet er op worden gewezen, dat men zich niet mag laten afschepen met tiende rangsmaatregelen, als het alleen maar uitdraaiën van de lichten, het bij de hand hebben van een paar zandzakken, of het bezitten van één gasmasker per gezin. Dit geeft alleen maar het gevoel van een soort van veiligheid, die er in werkelijkheid niet is.

Met dit alles zijn wij er nog niet. Bovendien dreigen nog andere grote gevaren voor de gehele burgerbevolking, namelijk epidemiën. Niet alleen moeten wij rekening houden met opzettelijke besmetting met bacteriën door vijandelijke spionnen; ook moeten wij weten, dat iedere oorlog met het uitbreken van besmettelijke ziekten gepaard gaat. Het aantal slachtoffers, hierdoor veroorzaakt, is altijd veel groter gebleken dan het aantal doden aan het front.

Enige getallen¹⁾ zullen dit duidelijk maken.

In Oostenrijk zijn in 1866 in de oorlog met Duitsland 53000 soldaten gesneuveld, de burgerbevolking telde 200.000 doden door een cholera epidemie. In de Frans-Duitse oorlog van 1870—'71 sneuvelden aan Duitse zijde 41000 manschappen, terwijl er in het achterland 270.000 stierven ten gevolge van de pokken; Frankrijk verloor 100.000 militairen en vertoonde een sterftcij-

¹⁾ Overgenomen uit het artikel van Prof. Hersch in „Weltmachtprobleme 4: Wie würde ein neuer Krieg aussehen?“, een uitgave van de Volkenbond.

fer bij de burgerbevolking, dat 600.000 groter was dan normaal. In de wereldoorlog is door de goede hygiëne aan het westelijk front de epidemie pas in 1918 gekomen ditmaal was het de griep. In Engeland maakte deze ziekte 151.000 slachtoffers, in Frankrijk 200.000, in Duitsland 400.000, in Italië 430.000, in Brits-Indië 7.000.000(!), en zo voort; over de gehele wereld waren er 15.000.000 mensen gestorven aan de griep, terwijl ook verder nog andere besmettelijke ziekten zijn uitgebroken.

De neutrale landen ondervinden ook zeer veel slachtoffers door oorlogen, die elders gevoerd worden. In Nederland is het sterftcijfer maar vier keer boven de 100.000 geweest, n.l. in 1859 (103.067), in 1866 (101.854), in 1871 (106.978) en in 1918 (115.440); dit zijn allen oorlogsjaren. De wereldoorlog heeft in alle neutrale landen samen een extra-sterfte van 600.000 ten gevolge gehad!

Wij eisen bij gevolg zowel in het geval, dat Nederland in een oorlog betrokken wordt als in het geval, dat het neutraal blijft, — dit laatste geval doet zich reeds nu voor, — dat gezorgd wordt voor een voortreffelijke gezondheidsdienst. Allerlei hygiënische maatregelen moeten worden getroffen: overal een goede riolering, overal waterclosets. Bovendien moeten wij heel goed weten, dat de beste afweermaatregel tegen besmettelijke ziekten ligt in een grote natuurlijke afweerkracht van het gezonde lichaam; een goede voeding is een allereerste vereiste.

Aan het slot van deze artikelen gekomen, beseffen wij, dat wij vele belangrijke vraagstukken slechts aangeroerd of nog niet besproken hebben. Wij moeten b.v. ook aandacht schenken aan maatregelen, die de distributie van beschermingsmiddelen, gasmaskers en chemicaliën, waarborgen. Wij moeten er voor zorgen, dat deze middelen van de allerbeste kwaliteit zijn, dat alleen eerste klasse gasmaskers aan de bevolking worden uitgereikt; ook dat deze middelen goedkoop, waar nodig kosteloos zullen worden verstrekt. Maskers en ontsmettende chemicaliën bederven door het liggen; „tijdig inkopen“, zoals men ons aan wil prijzen, is derhalve geheel verkeerd. Daarentegen moet er voor gezorgd worden, dat de aanmaak zeer snel zal kunnen geschieden. Van deze aard zijn er nog meer vraagstukken.

Maar in de allereerste plaats eist een doeltreffende bescherming van de burgerbevolking:

verwijdering van alle fascistische elementen uit leger, vloot en luchtbeschermingsorganisatie;

een voortreffelijke sociale hygiëne;

een goede voeding;

het slopen van alle oude woningen;

moderne stedenbouw.

(slot)

DE ONVOLTOOIDE THEORIE VAN JAN ROMEIN

Mr. A. S. DE LEEUW

(slot) VI

Wij hebben nog iets te zeggen over het eerste en voornaamste van de opstellen in Romeins „Het onvoltooid verleden“, waarvan de titel luidt: „De dialectiek van de vooruitgang. Bijdrage tot het ontwikkelingsbegrip in de geschiedenis“. Het gaat hier dus om de betekenis en de geldigheid van het begrip „ontwikkeling“, en meer speciaal nog van het begrip „vooruitgang“, in de menselijke geschiedenis. Het is op het eerste gezicht al duidelijk, dat hier een probleem ligt en dat, als er een vooruitgang in de geschiedenis valt te constateren, deze noch gelijkmatig, noch zonder inzinkingen of tegenstrijdigheden kan zijn geweest.

Als bijvoorbeeld Joost van den Vondel, dichter en winkelier, gewekt door het rumoer van het Vondel-jaar naar de aarde zou kunnen terugkeren, dan zou hij zich ongetwijfeld verbazen over de hoge vlucht, die de kunstzijden-kousen-industrie heeft genomen, maar in de Nederlandse poëzie sinds de 17e eeuw zou hij geen spoor van vooruitgang kunnen ontdekken; ja, misschien zouden de gedichten van zijn naneven hem wel tot een reeks van nieuwe „Hekeldichten“ inspireren...

In het eerste deel van zijn opstel houdt Romein zich met de bepaling van het begrip zelf bezig, en definieert hij de vooruitgang in de hoofdzaak als de groei van de productiekrachten, zoals die zich in de loop van de geschiedenis inderdaad heeft voltrokken.

In het tweede hoofdstuk stelt hij dan de vraag: hoe gaat die vooruitgang in zijn werk? „Dat de ontwikkelingsgang van de beschaving niet rechtlijnig is, leert reeds de meest oppervlakkige kennis der wereldgeschiedenis. Immers, ware dit wèl zo, dan zou zij haar hoogste bloei bereikt hebben daar, waar zij volgens de tegenwoordige stand van ons weten begonnen is, in de dalen van Nijl, Eufraat en Tigris, Indus, Ganges en Hoangho“. Dat is niet het geval; er treedt, bij de vooruitgang der beschaving „verspringing“ van het ene land naar het andere op, en daarnaast zien wij meer dan eens de ondergang van de cultuur in gebieden, waar zij tevoren een grote bloei had bereikt; de ondergang van het Romeinse Rijk is hier het bekendste voorbeeld van.

Waarom is dit overspringen van de vooruitgang van het ene land naar het andere toe te schrijven?

Romein meent iets tot de oplossing van het vraagstuk te kunnen bijdragen. Een toevallige waarneming bracht hem op weg. Bij een bezoek aan Londen trof het hem, dat de City nog door gas werd verlicht, terwijl Amsterdam al lang electrisch licht had. De verklaring? De gasverlichting van Londen was indertijd de meest

moderne en vooruitstrevende geweest; maar juist daarom was zij nu tot een belemmering geworden, omdat de kosten, nodig voor omzetting van een zo uitgebreide gasverlichting onder geasphalteerde straten in een elektrische, te groot waren vergeleken met de voordelen van die laatste. De vroegere vooruitgang was tot een rem geworden. Een gelijksoortige ervaring deed hij in de grote bibliotheek van het British Museum op: de catalogus was daar nog geschreven en niet gedrukt, zoals die van onze openbare bibliotheken. Ook hier was het de onmogelijkheid, de boekerij, die eens het modernst was ingericht, te moderniseren.

Algemeen geformuleerd volgde hieruit voor Romein: „dat op een bepaald punt van ontwikkeling de voorlijkheid als rem optreedt”; welke stelling de schrijver dan zelfs toespits tot: „in de strijd om de voorrang heeft datgene de beste kansen, dat het achterlijkst is” (blz. 29).

In de volgende bladzijden geeft Romein nu talrijke en hoogst interessante voorbeelden, die zijn stelling moeten staven. Uit vele gebeurtenissen, ontleend vooral aan de krijgs- en de economische geschiedenis, blijkt telkens weer, dat datgene, wateens de drager van de vooruitgang was, op een bepaald peil verstijft, en dat dan de fakkel wordt overgenomen door een mededinger, die voorheen tot de meer achterlijken behoorde. De voorbeelden zijn belangwekkend, maar wij kunnen er niet meer dan één aanhalen: de Russische Revolutie namelijk, die, volgens Romein, een „premie op de achterlijkheid” van het Russische Rijk zou zijn geweest. Het tsaristische Rusland was, ten aanzien van de ontwikkeling der kapitalistische productiewijze, een achterlijk land; niettemin vond dáár het eerst in 1917 de socialistische revolutie plaats, en nam de productie er in de jaren van de opbouw toe in een tempo, sneller dan de kapitalistische staten ooit vertoond hadden.

„Geheel anders dan de „theorie”, die leerde, dat het zogen. Russische experiment mislukken moest, omdat de burgerlijk-kapitalistische fase er was overgeslagen, bleek veeleer in dat (betrekkelijk) overslaan de voorwaarde voor het sukses gelegen” (bl. 48).

Ziehier dus de wet van de historische ontwikkeling, zoals zij door Romein (trouwens in twee verschillende vormen) is geformuleerd, en haar voornaamste toepassing; want wij hebben het wel niet mis, als wij aannemen, dat de geschiedenis van de Russische Revolutie voor zijn gedachtengang een grotere betekenis heeft gehad, dan de Londense gaslantaarns, of de met de hand geschreven catalogus in het Britse Museum.

VII

Bekijken wij eerst de wet zelf, dan schijnt ons de tweede formulering al dadelijk totaal onaannemelijk. Zij luidt, zoals wij reeds aanhaalden: „in de strijd om de voorrang heeft datgene de

beste kansen, dat het achterlijkst is". Als dit waar was, zouden bijvoorbeeld de Bosjesmannen in de Kalahari-woestijn een uitstekende kans maken om het eerst van het kapitalisme uit, de hogere socialistische maatschappij te bereiken; ze zijn zeker achterlijk genoeg. Maar wie zal dat geloven?

Het is een van de grondstellingen van het Marxisme, dat de voorwaarden voor de hogere productiewijze (het socialisme) binnen het kapitalisme zelf rijpen; Romeins' tweede formulering, die hij zelf „paradoxaal" noemt, neemt juist het tegendeel aan! We houden ons nu verder maar aan de eerste vorm van zijn „wet", die zegt, dat op een bepaald punt van ontwikkeling de voorlijkheid als rem optreedt, en de achterlijkheid tot een voordeel wordt bij het inhalen en voorbijstreven van wat eens vooraan stond. Er is zeker geen twijfel aan, dat de geschiedenis vele gevallen vertoont van vooruitstrevende landen, volkeren, productietakken, legers enz., die op een bepaald punt in conservatisme verstarren, en door jongere, kort geleden nog achterlijke concurrenten overtroffen en verslagen worden. Maar een aantal voorbeelden geeft nog geen algemene geldigheid. Romein heeft met vindingrijkheid en vernuft gezocht naar feiten, die zijn stelling kunnen bewijzen; hij heeft niet gezocht naar feiten, die haar zouden kunnen weerleggen. Kent de geschiedenis dan niet ook voorbeelden van grote lenigheid en bijzonder aanpassingsvermogen aan nieuwe situaties? Zijn er geen instellingen of staten, die in de loop der eeuwen een merkwaardige bekwaamheid hebben aan de dag gelegd, om over allerlei moeilijke „drempels" heen te stappen, en stand te houden in nieuwe situaties? Men zegt wel, dat bijv. de Britse politiek of de Katholieke Kerk deze bekwaamheid hebben getoond. Wij laten die voorbeelden rusten; maar Romein stelt de vraag zelfs niet.

Onderzoeken wij het voorbeeld van de Russische revolutie nader. Zij kon, volgens Romein, in Rusland uitbreken, juist omdat dit een achterlijk land was, dat zelfs de burgerlijk-kapitalistische fase (betrekkelijk) had overgeslagen. Men ziet, dat dit precies het omgekeerde is van de welbekende sociaal-democratische theorie. Volgens de theorie, 1917 in Rusland door de mensjewiki en ook door de rechtsen in de bolsjewistische partij verdedigd, kon de socialistische revolutie in dat land juist niet zegevieren, omdat het in kapitalistische ontwikkeling achterlijk was. De socialistische revolutie moest, volgens hem, met pedante nauwgezetheid het eerst plaats vinden in de landen van West-Europa, omdat de productiekrachten daar het verst ontwikkeld waren... Wij willen onderzoeken, of de reformistische theorie, die de revolutie van tevoren een nauwkeurige route voorschreef, er beter op wordt, wanneer zij door Romein op de kop wordt gezet.

De gedachte zelf is niet nieuw. Zij werd o.m. reeds uitgesproken door Boecharin en gecritiseerd door... Lenin!

Het kan, dunkt ons, tot opheldering van het vraagstuk dienen, als wij hier het oordeel van den groten leider der Russische

Revolutie zelf aanhalen. Boecharin schreef namelijk in 1920 een boek: „De economie van de overgangperiode”, dat de overgang van het kapitalisme tot socialisme behandelde. Lenin schreef er aantekeningen bij, die misschien de scherpste critiek vormen, welke ooit tegen Boecharins mechanische en scholastische denkwijze is gericht.

Boecharin had in een beschouwing over de breuk in het kapitalistische stelsel, die het eerst in Rusland had plaats gehad, geschreven, dat de „krach” van het kapitalistische wereldsysteem was begonnen in de zwakste economische systemen, bij de minst ontwikkelde staats-kapitalistische organisatie, — namelijk in het tsaristische Rusland.

Lenin noemde dit onwaar. Niet bij de „zwakste”, maar bij „middelmatig-zwakke” economische formaties was de ineenstorting begonnen. „Zonder een bepaalde hoogte van het kapitalisme zou er bij ons niets van terecht gekomen zijn,” voegde Lenin hieraan toe.

En wanneer Boecharin de „algemene stelling” poneert, dat de wereldrevolutie bij die delen van de wereldeconomie begint, die het laagst in peil zijn, dan luidt Lenins oordeel: „riskant; hij had moeten zeggen: „niet bij de hoogst-ontwikkelde”.

Als Boecharin, in zijn voorliefde voor mechanische formuleringen, betoogt, dat „de snelheid van de komst van de revolutie omgekeerd-evenredig is aan de rijpheid van de kapitalistische verhoudingen”, dan herinnert dit sterk aan Romeins stelling, dat in de strijd om de voorrang datgene de beste kansen heeft, dat „het achterlijkst” is. Maar Lenin is het met die „wet” niet eens; naar zijn mening kan men alleen zeggen, dat de ontwikkeling van de socialistische revolutie niet recht-evenredig is aan de hoogte van de kapitalistische ontwikkeling¹⁾.

Het blijft een feit, dat de socialistische revolutie het eerst is uitgebroken en heeft overwonnen in Rusland, — dat zeker niet het technisch en economisch meest ontwikkelde land was. Het reformistische schema, dat de socialistische revolutie alleen mogelijk was in het land met het verst-ontwikkelde kapitalisme, hield geen rekening met de historie, die altijd gecompliceerder, grilliger, veelzijdiger, onverwachter is, dan de theorie, en zich „afwijkingen” veroorlooft, die de dogmaticus niet verwacht en niet wil zien.

Maar het spiegelbeeld van het reformistische schema, de theorie: dat de stap naar het socialisme noodzakelijk gedaan moet worden in een achterlijk land (hoe achterlijker, hoe beter zelfs), is niet minder onwettelijk. Wie zou in de tegenwoordige tijd bijv. de mogelijkheid willen ontkennen, dat de eerstvolgende overgang van kapitalisme naar socialisme plaats vindt in het land, waar het kapitalisme het verst ontwikkeld is, namelijk de Ver.

¹⁾ Zie in de verzameling documenten „Leninskij Sbornik”, deel elf, bladz. 397 v.v.

Staten? Het zou een zonderlinge theorie zijn, die deze mogelijkheid van tevoren zou willen uitsluiten.

Het voorbeeld van Rusland spreekt ook niet voor Romeins stelling. Want ten eerste is het niet juist, dat Rusland de burgerlijk-kapitalistische fase heeft overgeslagen, ook niet „betrekkelijk”. Het tsaristische Rusland had een sterk-geconcentreerde, zij het ook technisch in menig opzicht gebrekkige, grote industrie; ook in de landbouw, bij al haar primitiviteit, had het kapitalisme reeds diepe voren getrokken, waarvan Lenins boek over „de ontwikkeling van het kapitalisme in Rusland,” dat in 1899 verscheen, reeds kon getuigen. Toegegeven, dat dit alles zeer achterlijk was, vergeleken bij Duitsland of Engeland, — er bestonden toch moderne fabrieken, een spoorwegnet, banken en industriële gebieden, en wat het belangrijkste was: een betrekkelijk talrijk, strijdvvaardig en klassebewust proletariaat, dat voor het socialisme was gewonnen, met als voorhoede de bolsjewistische partij. Rusland was een land met „middelmattige” kapitalistische ontwikkeling; zonder deze zou, zoals Lenin schreef, de socialistische revolutie van 1917 geen stand hebben gehouden.

Ten tweede mag men niet vergeten, dat de Russische economische achterlijkheid tijdens de periode van de opbouw wel verre van een voordeel, integendeel: een grote belemmering is geweest, die slechts met inspanning van alle krachten, onder ijzeren discipline, kon worden overwonnen.

Tenslotte: als wij dan de vraag stellen: waarom juist in Rusland de arbeidersklasse het eerst heeft overwonnen, dan brengt het feit van Ruslands relatieve achterlijkheid ons geen stap verder. Wil men het succes van de Russische Revolutie op het eind van 1917 verklaren, dan heeft men niets aan de magere abstractie, dat de achterlijkheid van het land omsloeg in een voordeel; dan moet men zich met de concrete situaties bezig houden, in Rusland en in de wereld, tijdens de oorlogsjaren en reeds daarvoor. Dan is het niet moeilijk, een hele reeks van factoren te noemen, die de bijzondere scherpte van de revolutionaire crisis in het tsarenrijk verklaren. Wij kunnen er te eerder van afzien, ze hier op te sommen, omdat het artikel over de geschiedenis van de Russische revolutie in dit nummer er goeddeels aan is gewijd. Het is Romeins verdienste, een vraag gesteld te hebben aangaande de algemene samenhang in de geschiedenis, waarvoor de meeste historici, die aan de kleinste feiten en feitjes kleven, geen aandacht over hebben. Ook blijft zijn bewijsmateriaal op zich zelf leerrijk en suggestief. Maar wij geloven niet, dat zijn „wet van de vooruitgang” aannemelijk is of in de doolhof der feiten opheldering brengt; en wat in het bijzonder de laatste periode van de geschiedenis aangaat, treft het ons, dat Romein, die Lenin dikwijls genoeg aanhaalt, blijkbaar niet heeft opgemerkt, dat dezelfde feiten, die hem tot zijn schema brachten, ook reeds ten grondslag liggen aan — en anders behandeld zijn in, — Lenins en Stalins theorie over de ongelijke ontwikkeling onder het kapitalisme.

VIII

Hebben wij het bij het rechte eind, dan bestaan er voor Romein twee gevaren: enerzijds de verleiding, aan de mogelijkheid van een objectieve wetenschap zelf te twijfelen, — anderzijds de neiging tot te zeer vereenvoudigde, mechanisch-geconstrueerde, op de eerste blik aantrekkelijke, maar op de duur niet houdbare verklaringen. De theorie van de „premie op de achterlijkheid” behoort daar o.i. toe.

Het zij ons tenslotte veroorloofd, in dit verband ook nog Romeins werk als toelichter van de internationale politiek-van-de-dag te noemen. Want ook daar vinden wij, naast veel instructiefs, soms een neiging tot over-vereenvoudiging, tot het naarvoren-halen van één factor ten koste van andere, even gewichtige. Wij wijzen op het gemak, waarmee Romein dikwijls de meest verschillende gebeurtenissen, botsingen of oorlogen afleidt uit de imperialistische strijd om grondstoffen.

Niemand zal ontkennen dat dit een belangrijke factor in de wereld-politiek is, maar het is op verre na niet de enige of de alleen-doorslaggevende. Er is ook de imperialistische strijd om afzetgebieden; maar bovendien is er de tegenstelling tussen het kapitalisme en het socialisme, in de gedaante van de Sowjet-Unie; bovendien is er de bevrijdingsstrijd der koloniale volkeren en de burgerlijk-democratische revolutie in landen als Spanje of Mexico; bovendien is er in de imperialistische wereld zelfs de differentiatie ingetreden tussen fascistische en democratische staten. Dat alles maakt, dat het beeld van de wereldpolitiek thans veel bonter is dan vóór 1914.

Al deze verschijningen in de politieke sfeer hangen natuurlijk in laatste instantie met economische oorzaken samen; maar men mag die afhankelijkheid noch te direct, noch te eenzijdig zien; en zeker is de concurrentie om grondstoffen niet de enige drijfveer.

Zulk een overmatige vereenvoudiging zien wij bij tijd en wijle in Romeins beoordeling van het Spaanse conflict (zie overzichten in „Groot-Nederland”, April en Juli 1937). Wij lezen daar:

„Dit is het werkelijk-tragische: niet dat er van weerszijden mensen zich opofferen en de „heldendood” sterven, maar dat zij opgeofferd worden en zich laten sterven in een strijd, waarbij de „leiding” aan weerszijden ook maar pionnen zijn... Het gaat in het bewustzijn der strijdenden enerzijds om het behoud van het feodale, min of meer door het fascisme gemoderneerde Spanje, anderzijds om een min of meer democratische volksrepubliek, maar de regie van de oorlog... is in handen der grote concerns, zodat men met hetzelfde recht kan zeggen, dat het gaat om de belangen die deze concerns bij de Spaanse grondstoffen hebben... .

Aan de kant der regering... het oorlogsdoel bleef hier klaar doch werd uitsluitend negatief: de strijd tegen die vreemde plundersaars en hun Spaanse aanhang. De regering, die bovendien na een aanvankelijke radicalisering, onder druk van Franse en Engelse belangen, tegengesteld wel,

maar in wezen gelijk aan de Duitse en Italiaanse, zo diep in de democratische schulp moest kruipen, dat zelfs de communistische minister van landbouw tegen elke verandering van het grondbezit en met name tegen de volledige collectivisatie daarvan heeft moeten waarschuwen."

Om met het slot te beginnen: Uribe heeft niet gewaarschuwd tegen „elke verandering van grondbezit“; op het gebied van Valencia is en blijft het grootgrondbezit vernietigd. Uribe en de Communistische Partij hebben gewaarschuwd, en volkomen terecht, tegen een gedwongen collectivisering van de boeren in een land, dat nog midden in een burgerlijk-democratische revolutie en een strijd op leven en dood om zijn nationaal bestaan is verwickeld, en waar de voorwaarden voor een collectivisatie nog bij lange na niet zijn ontwikkeld.

Men kan het oorlogsdoel van de Republiek ook niet „uitsluitend negatief“ noemen. Het behoud van de onafhankelijkheid, de instandhouding en uitbreiding van de veroveringen der burgerlijk-democratische revolutie, de vernietiging van het fascisme met zijn vreemde helpers, het openen van de weg naar een socialistische ontwikkeling, — daarin ligt niets negatiefs.

Evenmin kunnen wij Franse en Italiaans-Duitse belangen, in Spanje of daarbuiten, op één lijn stellen. Zonder de huidige Franse Republiek te idealiseren: — er is een groot en reëel verschil tussen fascistische en niet-fascistische kapitalistische staten, en een nederlaag, door de „as Rome-Berlijn“ aan het Frankrijk van het Volksfront toegebracht, zou een internationale ramp zijn.

Er is geen twijfel aan, dat bij de Duits-Italiaanse interventie de begeerte naar Spanjes minerale schatten een grote rol speelt, hoewel ook hier militaire overwegingen (de omsingeling van Frankrijk, de bedreiging van Gibraltar en van de Frans-Engelse zeewegen) en algemeen-politieke (strijd tegen democratie en Volksfront) op de voorgrond staan. Maar dat verandert niets aan het feit, dat het Spaanse volk voor zijn vrijheid, voor de consequente democratische omvorming van het land, tegen het fascisme strijdt. De ál-te-eenvoudige, en daarom onwerkelijke voorstelling, alsof de worsteling in Spanje slechts die is van twee kapitalistische groepen, om het bezit van de ertsen van Bilbao of het koper van Huelva, zou kunnen verleiden tot een onjuiste politieke conclusie: lood om oud ijzer... Een conclusie, die Jan Romein zeker niet tot de zijne maakt.

buitenlands overzicht

HET KREML - VREDESBURCHT

Mr. A. JACOBS

„In Engeland begint men generaal Franco te zien als een instrument der dictatoren in het grote spel, dat zij thans onder leiding van Duitsland spelen om de oude wereld in hun macht te krijgen. Londen begint thans te zien, dat het vechten om Sjanghai en het vechten in Spanje beide deel uitmaken van dit spel... Frankrijk en Engeland hebben om dezelfde reden in de Spaanse kwestie gefaald als in de Abessinische. Zowel in Spanje als in Abessinië hebben ze getracht, de vijandelijkheden tegen te gaan met woorden, die niet voldoende door kracht werden geschraagd, en in beide gevallen heeft hun onmacht de spanning in Europa doen toenemen. Waarom zouden ze dan voor de verandering niet eens een krachtige houding aanemen en bereid zijn, van hun grote overmacht op zee gebruik te maken om de rechten der mensheid zo nodig met geweld te beschermen? Als zij dat doen, zal de vrede erdoor gediend zijn en zullen de dictatoren voorzichtig worden”.

Ge zoudt allicht denken, dat deze verstandige woorden ontleend zijn aan het een of ander communistisch geschrift. Maar dan zoudt ge u vergissen. De aangehaalde zinnen komen voor in een betoog van Sir Arthur Willert. Sir Arthur was tot voor kort pers-chef aan het Britse ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij is dus iemand, die van wanten weet, en hij kan zich, nu hij ambtenaar-af is, met meer onbekommerdheid en openhartigheid dan tevoren tot de pers richten. Hij heeft dat onlangs gedaan in een artikel over de onveiligheid in de Middellandse Zee, dat onder andere in de „Nieuwe Rotterdamse Courant” werd afgedrukt.

De uit bedoeld artikel hierboven geciteerde zinsneden leggen getuigenis af van beduchtheid, van eindelijk verworven inzicht, van laat berouw. De zin dezer woorden is deze: Wij Engelsen (en ook de Fransen) hebben door onze politiek van afwachten, en maar laten betijën, en pogen door de moeilijkheden heen te scharrelen — met de ogen half-dicht, om er maar zo min mogelijk van te zien — wij hebben door die politiek de dingen verergerd; wij hebben de spanning in Europa doen toenemen, wij hebben de dictatoren aangemoedigd tot vrijmoedigheid, wij hebben de vrede niet gediend. Wij hebben wellicht te goeder trouw gemeend, vredespolitiek te voeren. Maar die politiek was, gezien de resultaten, niet doeltreffend. Wij hadden een andere vredespolitiek moeten voeren, een goede en wèl doeltreffende.

FRANS BEROUW

Eenzelfde besef van wat er feitelijk geschiedt en van wat er

gebeuren moet, begint zich ook in Frankrijk baan te breken. Het is niet louter toeval, dat op dezelfde dag, waarop het betoog van den ex-perschef van het Foreign Office werd gepubliceerd, in de bladen (ten onzent in de „Telegraaf”) een zeer energiek artikel verscheen van den Fransman Henry Bérenger, voorzitter van de Senaatscommissie van Buitenlandse Zaken. Daarin lezen wij, met betrekking tot Spanje:

„De democratiën hebben begrepen, dat zij bedrogen zijn; dat er voor autocratiën geen goede trouw bestaat, dat de dictaturen geen andere wet kennen dan haar wil en geen andere handtekening dan die, welke strookt met haar eigenbelang. Elke nieuwe regeling, die wordt voorgesteld, is dus bij voorbaat een fopperij. Die van de „non-interventie” is daarvan het laatste voorbeeld en zal dat stellig ook blijven... Het is dringend nodig, dat zij sterk bewapend en nauw verbonden zijn om de autocratiën de eerbied voor de vrede op te leggen.”

Ook hier het pleidooi voor een andere vredes-politiek, een goede en doeltreffende.

En welke vredes-politiek is dat dan, die door Sir Arthur Willert en door senator Henry Bérenger wordt bepleit?

In hun beider berouwvol betoog ligt, zij het niet met zoveel woorden, het antwoord besloten: de vredes-politiek der Sowjet-Unie. Hun artikelen zijn, of zij dat willen of niet, een grote, verdiende hulde aan Moskou.

De houding der Sowjet-Unie met betrekking tot de dreigende oorlogsgevaaren en de aanwezige vredeskansen in de internationale politiek wordt gekenmerkt door echt-Marxistische werkelijkheidszin. En is daar in het Kremlin een steeds wakker gevoel voor het mogelijke en voor het noodzakelijke. Men wil er — ook in de binnenlandse politiek is het telkenmale gebleken — de feiten, ál de feiten, moedig onder de ogen zien, en ernaar handelen. En men haat er de struisvogel-politiek, de zotte methode, zich met illusies te bedwelen, waarop immers de misère van de kater onontkoombaar volgen moet.

Als de West-Europese democratiën door de fascistische dictaturen bedrogen zijn — zoals senator Bérenger met smart en toorn vaststelt, — als elke nieuwe regeling, waartoe men toetrad, een fopperij is geweest, dan komt dat, doordat die democratiën zich wilden laten foppen en bedriegen. Als men tot dusver in Engeland generaal Franco niet heeft gezien als een pion in het spel der dictatoren, dan komt dat, doordat men hem niet zo heeft willen zien. Als Engeland en Frankrijk tot dusver in de Abessinische en Spaanse affaires hebben gefaald, dan komt dat, doordat zij niet durfden slagen.

MONGOLIE'S REDDING

Het is nuttig, deze tegenstelling tussen de politiek der Sowjet-Unie en die der West-Europese democratiën zo concreet mogelijk te zien, dat wil zeggen: lettend op hetgeen er feitelijk is gebeurd.

Toen het er enige jaren geleden naar uitzag, dat Buiten-Mongolië, een kleine, maar door zijn ligging tussen de Sowjet-Unie en West-China belangrijke staat, door de Japanse vloedgolf, die Mandsjoerijë reeds had verzwolgen, zou worden overspoeld, toen heeft het Kremlin niet, het eigen grondgebied en de vrede in gevaar brengend, de zaken op hun beloop gelaten, maar te Tokio forse waarschuwendende woorden doen horen. Men deelde mede, dat Buiten-Mongolië een verdedigend verbond met de Sowjet-Unie had en dat Moskou niet zou gedogen, dat de kleine nabuur straffeloos werd aangevallen. Naar buiten is dit alles tot uiting gekomen in het vermaarde interview, dat Stalin den Amerikaansen dagblad-magnaat Roy Howard toestond. Men kent het resultaat: Japan hield de handen af van Buiten-Mongolië. En dit betekende tevens — en dit is van belang met het oog op de allerjongste gebeurtenissen — dat een eventuele Japanse blokkade van China bij voorbaat al doorbroken was. Daarbij is thans dan nog de rugdekking voor China gekomen van het non-agressie-pact met de Sowjet-Unie.

Al-met-al een verstandige en kloeke politiek, die een risico durfde te aanvaarden, maar het tevens tot een minimum verkleinde door de vastberadenheid, waarmee het werd aanvaard. De politiek, welke Engeland en Frankrijk in Europa en Afrika hebben gevoerd, — in de gebieden dus, waar in de eerste plaats hun vredestaak ligt, — is daarentegen een politiek geweest van concessies, van buigen voor bluf, van zwichten voor praats; een politiek, die de risico's niet wenste te aanvaarden en zie juist daardoor ontzaglijk heeft vergroot.

Men heeft dat gezien bij de fascistische aanval op Abessinië in 1935; men heeft dat gezien bij de fascistische aanval op Spanje in '36. Die agressies zelf heeft men niet weten te voorkomen, hoewel het aan waarschuwingen niet heeft ontbroken. Hadden zij eenmaal plaats, dan was het de taak der Westerse democratiën geweest, de omstandigheden voor den aanvaller zo ongunstig mogelijk te maken, — zoals de Sowjet-Unie dat in Oost-Azië heeft gedaan; — en in die taak zijn zij jammerlijk tekort geschoten.

ABESSINIE'S ONDERGANG

Toen het volkenbondslid Abessinië werd aangevallen, zeker, toen heeft men te Genève schoorvoetend tot strafmaatregelen besloten. Maar het bleef minder dan half werk. De enige economische strafmaatregelen, die doel hadden kunnen treffen: het afsnijden van de olie-toevoer, werd niet genomen, hoewel de Sowjet-Unie en Roemenië, Italië's belangrijkste leveranciers, tot het offer bereid waren. Zo werden dan ook de omstandigheden niet zo ongunstig mogelijk voor den aanvaller. En zo slaagde dan ook de aanval.

In Juli 1936 opende het fascisme het offensief tegen Spanje. Een ogenblik slechts leek het op een generaals-opstand. Het ware karakter van de aanslag bleek al direct door de noodlan-

ding, welke Italiaanse vliegers — vliegers van onbekende nationaliteit, heet dat tegenwoordig — in Noord-Afrika op Frans gebied moesten maken, en uit de verklaringen, welke zij aflegden. Snelle en ruime steun aan het aangevallen Spanje, al ware het slechts door het uitvoeren van bestaande orders, zou volkenrechterlijk volkomen geoorloofd zijn geweest. De kreet: „Kanonnen en vliegtuigen voor Spanje!” steeg op uit het Franse volk. De Franse regering bleef er doof voor. Kameradschappelijke hulp aan de Spaanse democratische republiek, wier leven werd bedreigd, bleef uit. Men verkoos de klucht der non-interventie. Tienduizenden soldaten uit de fascistische landen en Marokko stroomden Spanje binnen om de muitende generaals een handje te helpen. Frankrijk en Engeland staken de kop in het zand. Zonder de heldenmoed der Madrilenen, zonder de komst der Internationale Brigade, zonder de wapenzendingen uit de Sowjet-Unie zou Madrid al lang gevallen zijn. En zonder Mussolini's gesnoef na de val van Santander zouden Parijs en Londen wellicht nog altijd volhouden, dat het hun volstreké niets kan schelen, wat er daar in Spanje gebeurt.

DE LES GELEERD?

Zie naar de toekomst en niet naar het verleden — zegt men. Dat is alles heel best, mits wij bij dit vóóruit kijken, maar terdege beseffen, wat er achter ons ligt; met andere woorden: mits uit de gedane zaken, ook al nemen zij geen keer, de les worde geleerd.

Welnu, er zijn symptomen, dat de les wordt geleerd. De berouwvolle artikelen van de heren Willert en Bérenger zijn niet slechts de „slag op de borst” van enkelingen. Zij weerspiegelen een evolutie, die zich — langzaam, maar onmiskenbaar — begint af te tekenen aan de Quai d'Orsay, waar de bureaux van het Franse ministerie van buitenlandse zaken liggen, en zelfs in Downingstreet, waar de heer Neville Chamberlain woont. Er is voor ons geen reden om dol-verrukt te zijn over de resultaten van de anti-piraten-conferentie te Nyon. Dat men een der piraten heeft uitgenodigd, zichzelf in de gaten te houden en zo nodig te arresteren, is kortweg befachelijk; het is een nieuwe ergerlijke buiging voor de fictie.

Maar niettemin: er is te Nyon snel en met onloochenbare energie gewerkt, en er is een redelijke kans, dat hier — voor het eerst sedert de strijd in Spanje begon — de omstandigheden voor de aanvallers wat ongunstiger zijn gemaakt.

Laat ons hopen, dat die evolutie dóórzet. Laat ons hopen, dat de grote staten van West-Europa, wijs geworden door vernederingen, en onder de druk van hun volksmassa, die om der wille van de vrijheid het fascisme wil weerstaan, de kracht vinden tot een kloeker beleid. De wereldvrede zou er grotelijks mee zijn gediend. En dat ware wel het schoonste geschenk, dat men de Sowjet-Unie bij haar twintig-jarig bestaan zou kunnen aanbieden.

EEN NIEUWE GESCHIEDENIS VAN DE RUSSISCHE REVOLUTIE

Mr. A. S. DE LEEUW

De behoefte aan een goede, wetenschappelijke en leesbare geschiedenis van de Russische Revolutie in de Nederlandse taal deed zich reeds sinds lang gevoelen. Totnogtoe ontbrak een dergelijk werk, dat niet alleen de feiten, maar ook een juiste Marxistische toelichting daarop geeft. Het is daarom toe te juichen, dat binnenkort, ter gelegenheid van het 20-jarig bestaan van de Russische Revolutie, zulk een werk gaat verschijnen. Wij doelen op de „Geschiedenis van de Grote Russische Revolutie”, waarvan het eerste deel in vertaling bij de uitgeverij „Pegasus” zal uitkomen.

Dit eerste deel behandelt de „voorbereiding van de grote proletarische revolutie”, van het begin van de wereldoorlog (1914) tot aan het begin van October 1917. Het brengt den lezer dus tot aan de vooravond van de grote October-revolutie zelf, toen voor het eerst de arbeidersklasse in een grote staat de macht in handen nam, om het kapitalisme te vernietigen en het socialisme op te bouwen.

Aan de samenstelling van dit werk, waartoe de grote schrijver Maxim Gorki het initiatief heeft genomen, hebben een reeks van historici gewerkt; zij staat bovendien onder leiding van de voornaamste voormannen van de Sowjet-Unie, die aan de redactie een werkzaam aandeel hebben genomen; Stalin en Molotow, Worosjilow, Boebnow en Zjdanow, en Kirow, die dóór de Trozskisten werd vermoord. Ook Gorki, met zijn ongeëvenaarde letterkundige ervaring, heeft veel gedaan voor de vorm en de stijl van deze monumentale onderneming. De directe deelname van Stalin aan dit werk heeft gemaakt, dat het uitmunt door principiële helderheid en juistheid.

Men zou de strekking en betekenis van dit werk in het kort zo kunnen samenvatten: het toont aan de arbeiders en boeren van de Sowjet-Unie en van andere landen, waarom de socialistische revolutie in Rusland wel, in de andere Europese landen niet is geslaagd.

Voor het schrijven van dit boek is een ontzagwekkende hoeveelheid materiaal bijeengebracht. Meer dan twaalf duizend boeken, die reeds over de vijf jaar van 1917 tot 1922 in verschillende talen zijn geschreven, werden bijeengebracht en geeft. Honderden kranten en tijdschriften uit die jaren werden bestudeerd, niet alleen Russische, maar ook Engelse, Franse, Duitse, enz.; niet alleen uitgaven van de communistische partij, maar ook van andere politieke richtingen. Maar dat is niet alles! Een oproep werd gericht tot de deelnemers aan de revolutionaire strijd, om hun herinneringen te boekstaven of belangrijke documenten op te zenden; duizenden, arbeiders uit Leningrad

of mijnwerkers uit het Donets-bassin, opstandelingen uit de Oekraïne en strijders uit de Siberische vrischaren, gaven hieraan gehoor. Zo heeft de massa niet alleen de geschiedenis gemaakt, zij neemt nu ook deel aan het schrijven van haar eigen historie!

Dit alles moest bestudeerd, gecontrôleerd en verwerkt worden, om als materiaal voor de „geschiedenis van de Grote Russische Revolutie” te kunnen dienen.

Daarbij werden belangrijke nieuwe feiten vastgesteld, waarover de geschiedenis tot nog toe zweeg, of die in een verkeerd licht waren gesteld. Bijvoorbeeld wordt thans voor het eerst de organisatorische voorbereiding door het partijbestuur van de Communistische Partij van de revolutie in October 1917 (October, volgens de oude tijdrekening — volgens de nieuwe November!) in alle bijzonderheden en voor het gehele land uiteengezet.

Tot nog toe was ook de vraag van de omvang der krachten, die de contra-revolutie in de herfst van 1917 ter beschikking had, in de wetenschappelijke literatuur niet bestudeerd. Thans is gebleken, dat die krachten zeer talrijk waren: ongeveer 50.000 soldaten, ongeveer evenveel „jonkers” en officieren, benevens Poolse en Tsjechische corpsen, die de Kerenski-regering toen reeds in de strijd poogde te betrekken. Uit dit feit blijkt te meer, hoezeer de massa van het volk, de arbeiders, boeren en soldaten, de bolsjewiki ondersteunden, en met welk een zorgvuldigheid en kracht de opstand door deze laatsten werd voorbereid en georganiseerd. Dit verhinderde aan de reactie, haar plannen met succes door te voeren. De enge kringen rondom de ministers en het hof hadden zich ook op hun wijze voorbereid om zich tegen de groeiënde revolutie te beschermen: plannen bestonden om naast de arbeidersorganisaties ook de burgerlijke organisaties te verbieden, de Doema uit-een te jagen. Men zocht den generaal, aan wien men de volledige macht in handen kon stellen. Maar er bestond reeds een doelbewuste leiding van de volksmassa: de partij van Lenin en Stalin. De rol van deze partij en haar groeiënde invloed wordt nagegaan en een leerzaam beeld ontrold van het overgaan van de burgerlijk-democratische revolutie naar de proletarische. Hierbij speelden de veranderingen in de verhoudingen van de klassen tot elkaar een grote rol. Het bestuderen van het nieuwe materiaal heeft de redactie van het werk tot de volgende belangrijke uitspraak hieromtrent geleid:

„Koers op de proletarische socialistische revolutie veronderstelde een nieuwe groepering der klasse-krachten. Tegen de bourgeoisie in de steden en in de dorpen kan slechts het proletariaat optreden in nauw bondgenootschap met de arme boeren, terwijl de wankelmoedige elementen onder de boeren — de middenlagen — worden geneutraliseerd.

Maar „neutraliseren” betekende helemaal niet hen neutraal maken, hen buiten de strijd laten waar men rustig de beslissing afwacht. In de burger-

oorlog, als het volk zich op scherpe wijze in twee vijandelijke klassen splitst, kunnen er geen neutralen zijn, die aan de strijd niet deelnemen. De middenlagen op het platteland neutraliseren, betekende: hen niet de revolutie te doen hinderen, en indien mogelijk, zelfs hulp van die zijde verkrijgen.

Juist de grote massa middelboeren, gekleed in het soldatenpak, vormde de meest wankelmoedige groeperingen tot aan de vooravond van de proletarische revolutie.

En pas in September 1917 konden deze als tijdelijke helpers in de revolutie optreden, in zover het agrarische vraagstuk en het vraagstuk van de vrede slechts door de arbeidersklasse kon worden opgelost. Maar juist omdat de middelboer een wankelmoedige bondgenoot was, stond Lenin op het verbond tussen arbeidersklasse en arme boeren."

Tal van nieuw gevonden documenten werpen nieuw licht op de gebeurtenissen, in het bijzonder op het avontuur van den contra-revolutionairen generaal Kornilow en het aandeel, dat buitenlandse mogendheden er in hadden.

Met deze enkele opmerkingen hebben we het boek nog lang niet volledig gekarakteriseerd. Men moet het lezen! Verre van een „droog geschiedenisboek" te wezen, slaagt dit werk erin, tegelijk wetenschappelijk verantwoord te zijn en in de goede zin populair: overzichtelijk, goed geschreven en aangenaam leesbaar.

Aan de vertaling, van de hand van S. J. Rutgers en W. Reesema, is veel zorg besteed.

De prijs van het werk dat tal van interessante illustraties bevat, is f 3.50 in linnen stempelband. De uitgeverij „Pegasus" heeft een inschrijving in termijnbetaling er op geopend, om zo het boek makkelijker toegankelijk te maken.

Het boek zal ongetwijfeld — ook in Nederland — veel belangstelling vinden onder hen, die willen weten, hoe de grote proletarische revolutie, „die de wereld veranderde", werd voorbereid en uitgevoerd.

HOE IK MIJ ONTWIKKELDE

I. M. GOEBKIN

Lid van de Academie van Wetenschappen der Sowjet-Unie

Onlangs las ik, hoe een correspondent van een van onze kranten in de steppe een jongen ontmoette, een kolchos-herder. In zijn tas had hij een groot aantal boeken. Het bleek, dat de jongen 's-zomers de kudde van zijn kolchos hoedde en 's-winters een middelbare school bezocht. Maar ook in de zomer kon hij geen afstand doen van zijn boeken.

Dit beeld — de Oekraïense steppe, een kudde kolchos-vee, een

jonge herder, die een middelbare Sowjetschool (vroeger noemde je dat een gymnasium) bezocht — ontroerde mij zeer. Het was, alsof een zonnestraal in mijn geheugen was doorgedrongen en de heugenis van mijn eigen jeugd en de jeugd van al mijn tijdgenoten belichtte: — kinderen van even arme boeren als mijn ouders waren geweest.

Hoe goed ken ik het leven van de kinderen en jonge mensen in het verdrukte en armoedige Russische dorp van vóór de revolutie. En het verhaal van dien kolchos-herder, die de middelbare school bezocht, heeft daarom mijn hart met zoveel vreugde vervuld, omdat zelfs wij, mensen van de oudere generatie, lang-



zamerhand beginnen te vergeten, tot welk een geweldige diepten het menselijk bewustzijn en de sociale verhoudingen door de grote October-revolutie zijn omgeploegd en bevrucht. De kolchos-herder met zijn tas vol boeken is bij ons geen uitzondering, maar is regel geworden: alle kinderen, geheel de jeugd van het Sowjet-land studeert; de herder van vandaag zal morgen een agronoom of vliegenier, een arts of leraar, ingenieur of wel een geleerde, een beroemd maai-dorsmachine-bestuurder of misschien een met een orde onderscheiden tractorist zijn.

Eeuwenlang heeft het volk naar kennis, naar ontwikkeling verlangd. Waarvan droomde ik, als boerenjongetje uit het gezin van een lijfeigen boer? Mijn antwoord luidt, kort en goed: van kennis en ontwikkeling.

Ik herinner mij, hoe ik omstreeks 1880 met mijn neef, mijn jeugdviend Alexej Naoemow, op blote voeten door de modderige dorpsstraat liep en dat we samen hard-op fantaseerden, hoe wij, leerlingen van de dorpschool, verder zouden gaan studeren: eerst naar de districts-school en dan naar de school, waar de „ontwikkelde mensen” vandaan komen. Wat een heerlijke fantasiën, maar welk een utopie! Alleen al het feit, dat Alexej en ik op de dorpschool waren gekomen, scheen ons een onverklaarbaar geluk.

Op school werkte ik zo ijverig, dat ik na enige jaren den onderwijzer al kon helpen, de kleintjes les te geven. Een paar jaar geleden ontving ik een brief van mijn ouden onderwijzer. Hij schreef me, dat hij in de kranten een paar maal de naam van den academicus Goebkin had gelezen, — was dat soms zijn oude leerling? Ik antwoordde hem, dat de academicus Goebkin en het boerenjongetje in het gescheurde buisje en met de bast-schoenen aan, een en dezelfde persoon was, en ik zei, dat ik altijd met dankbaarheid terugdacht aan mijn ouden onderwijzer, die mij zo goed had geholpen, mijn weg naar de wetenschap te vinden.

Maar met hoeveel dorrens was die weg bezaaid! Hoeveel vernederingen, beledigingen, materiële moeilijkheden moest een jonge werker in die jaren doorstaan!

Mijn grootmoeder, een intelligente en energieke oude vrouw, die lezen noch schrijven kon, en mijn vader, die een wat meer ontwikkelden zoon wel kon gebruiken, wilden, dat ik naar de districts-school zou gaan. Maar mijn gehele overige familie verzette er zich tegen. Zo was ons gezin in twee vijandige kampen verdeeld. Beide kanten verdedigden hun opvatting met de meest verschillende argumenten, maar het sterkste argument was natuurlijk... de riem, waarmee mijn tante, die er zich het felst tegen verzette, dat haar neef door de school „bedorven” zou worden, mij afranselde. Eerst toen ik definitief in verzet kwam, gelukte het mij, haar tegenstand te breken, en in 1884 vertrok ik naar de districts-school in Moerom.

De Sowjet-jeugd vindt het nu al merkwaardig en onbegrijpelijk, dat een boerenjongen zo voor zijn ontwikkeling moest vechten.

Maar toch was het toen zo; duizenden, tienduizenden mensen gingen ten onder in deze strijd en miljoenen arbeiders en boeren konden zelfs niet vechten voor hun eigen ontwikkeling. Mijn jeugdvriend, Alexej Naoemow, die met zulk een hartstocht droomde van de wetenschap, kwam niet verder dan de dorps-school. Mij gelukte het tenslotte, verder te studeren, maar voor mijn broers — buitengewoon begaafde mensen — bleef de weg naar de kennis gesloten. Niet alleen, omdat mijn vader met geen mogelijkheid over de middelen kon beschikken, om drie kinderen te laten leren, hun schoeisel, kleding, leerboeken te geven en hen in de stad te onderhouden, — maar vooral ook, omdat een boerengezin in de oude tijd geen enkelen werker kon missen.

Het viel mijn familie al moeilijk, van mij, juist als levende werkkraft, afstand te doen. Daarom was het ook, dat mijn tante, verbitterd door het troosteloos-moeilijke leven, mij met de riem er van langs gaf. Daarom was het, dat mijn broers niet naar school konden gaan, maar van jongs af-aan met mijn vader er op uit moesten trekken — naar de Wolga en naar de Kaspische Zee, om hem bij de visvangst te helpen. Maar ook bij dit afmattende werk bleven mijn broers en vooral de oudste, Daniël, dromen van de onbereikbare, verlokkelijke wetenschap. Bij stukjes en beetjes leerde hij in zijn vrijë tijd lezen en schrijven; hij overwon moeilijkheden, die voor iemand met een gemiddelde energie onoverkomelijk zouden zijn geweest, en werd tenslotte boekhouder. Vaak denk ik: wanneer mijn broer Daniël onder zulke zware omstandigheden zoveel wist te bereiken, wat zou hij dan niet geworden zijn, wanneer hij in de gelukkige Sowjet-tijd geboren was! Welk een prachtige uitvinder of arts of geleerde had hij kunnen zijn...

En mensen als hij waren er duizenden, tienduizenden, miljoenen. Wladimir Iljitsj Lenin heeft de gedachten en stemmingen van het volk zo prachtig uitgedrukt, toen hij zei, dat het kapitalisme de talenten van het volk onderdrukte, brak en vernietigde. Eerst het socialistische Sowjet-stelsel heeft voor het volk de sluizen van het wetenschappelijke denken, de gebieden van de wetenschap geopend. En wanneer men nu spreekt van Bajdoekow, die kort geleden nog een verwaarloosde jongen was en thans de weg van Moskou over de Noordpool naar Amerika beheerst, of van den boerenzoon Lysenko, die een vooraanstaand landbouw-geleerde is geworden, dan weet iedereen: het is de Sowjet-macht, het is onze eigen macht, die deze mensen zo heeft gemaakt! En ook ik, een geleerde van de oudere generatie, heb mij eerst na de grote socialistische revolutie vrij en actief, met mijn gehele kracht, aan de wetenschap kunnen wijden. Maar hoeveel jaren had ik toen reeds verloren in een irriterende strijd tegen de niets-nutters, de onwetende stomelingen, die ons het leven vergalden, die zich vrolijk maakten over het volk en de wetenschap...

Spot, plagerij en beledigingen begeleidden je van je vroegste

jeugd af. In Moerom, in de districts-school, was ik, boerenjongen, de eerste bij het leren. Maar mijn plattelands-accent, mijn gescheurde buisje en mijn boers geknipte haren maakten mij tot een voorwerp van spot voor alle moederszoontjes. Gelukkig had de natuur mij, behalve een goed verstand, ook krachtige zenuwen en nog krachtiger vuisten gegeven en al spoedig had ik de moederszoontjes op hun plaats gezet. Figuurlijk gesproken, moest ik al die jaren vóór de revolutie met mijn vuisten werken om vooruit te komen. Met inspanning van al mijn krachten vocht ik verder en trachtte de muur te doorbreken, die vóór de revolutie de kinderen van boeren en arbeiders de weg naar de wetenschap versperde. Maar wat kunnen de vuisten van één man uitrichten tegen de willekeur en de gemeenheid, die in het geheel eland heersten?

In Moerom woonde ik in een kelderwoning. In Kirzjatsj, waar ik toevallig een plaats kon krijgen in een onderwijzers-seminarium woonde ik in een vuile kazerne, vol ongedierte. Precies om zes uur 's-morgens werden wij allen als soldaten naar de kerk gejaagd. Ondanks het feit, dat ik de gehele tijd ongeveer honger leed, behaalde ik bij het eind-examen voor alle vakken het hoogste cijfer, behalve voor gedrag: — kom niet in oppositie tegen het kazerne-regime!

Nu scheen het, alsof het doel nabij was: — spoedig zou ik onderwijzer zijn. Maar het slechte cijfer voor gedrag maakte, dat men mij overal schuwde. Ik werd onder toezicht van de gendarmes gesteld.

Slechts door een toeval kreeg ik een benoeming als dorps-onderwijzer. Een jong onderwijzer van deze tijd kan zich niet voorstellen, hoe vernederend dat werk in het tsaristische Rusland was. Ik werd bij den „curator“ van de school, den rijken koopman Bykow, geroepen. Hij liet mij dadelijk voelen, dat een onderwijzer niet meer is dan een knecht. Ik stond bij de deur als een van zijn jongste klerken, terwijl hij thee dronk en, zonder mij aan te kijken, mij dadelijk met jij en jou aansprak: „Je moet eerbied hebben voor de oudere mensen en voor de heilige kerk! Ik ben ouderling van de kerk en ik kan steeds zien, wie wèl en wie niet in de kerk komt. Zorg, dat je zelf naar de kerk gaat en de kinderen in de vreze Gods opvoedt!“

Zo leerde men den jongen onderwijzer van de eerste dag af slaafsheid tegenover de „ouderen“, dat wil zeggen: tegenover de rijken, en dwong men hen, de hoofden van de kinderen met troebele, godsdienstige begrippen te vullen. Evenals vele andere onderwijzers maakte ik een vreselijke tragedie door. Ik had den onderwijzer steeds beschouwd als iemand, die ontwikkeling in het dorp bracht. Welk een prachtige roeping! Maar nu werd ik, atheïst, gedwongen, den kinderen de godsdienst in te stampen. In de verschillende dorpen, waar ik onderwijzer ben geweest, waren veel begaafde, zelfs talentvolle kinderen onder mijn leerlingen. Ik herinner mij een veertienjarigen amateur-schilder. Hij kon verwonderlijk goed portretten tekenen, en onder zijn

penseel leefde de verf op het doek. Welk een prachtige kunstenaar had deze jongen kunnen worden! En hoeveel andere uiterst begaafde kinderen waren er niet onder mijn leerlingen...

„Hoe kan ik hen tot ontwikkeling laten komen”, — vroeg ik mij af. Het leven zelf gaf antwoord, — een grimmig antwoord. Het wierp de begaafde kinderen weer terug in het dorp, in het armoe-dorp, dat door de landheren, de koelakken, de popes en de politie werd uitgezogen. Maar de weinig begaafde zoontjes van de koelakken en de kooplieden kwamen op de middelbare scholen, en van dáár in de instituten en universiteiten.

Jaren lang werkte ik als onderwijzer op het platteland. Ik las veel over literatuur, filosofie en economie. Toevallig kreeg ik eens een boek over geologie van von Kott in handen, en dit vrij middelmatige boek bepaalde mijn wetenschappelijke neigingen. Ik droomde nu niet meer van studie in het algemeen, maar speciaal van de geologische studie. Maar het zou nog héél lang duren, vóór het zo ver was.

Met slechts enige roebels op zak kwam ik in Petersburg. Het lot wierp de mensen op de merkwaardigste en meest onverklaarbare wijze de meest verschillende kanten uit. Ik wilde geoloog worden, maar inplaats daarvan, was ik gedwongen, in mijn eigen onderhoud en dat van mijn gezin te voorzien door een domme, onnodige geschiedenis van de tsarenjacht te schrijven, — door in het archief van het departement van landbouw kaartjes in te vullen en les te geven in het kindertehuis, dat de naam van de prins van Oldenburg droeg, waar een stomme directeur de kinderen tot bloedens toe afranselde.

De universiteit was bijna ontoegankelijk voor personen van „lage afkomst”, waartoe ook ik behoorde. Eerst in 1903, toen ik reeds een volwassen man en familievader was, met een bijna vijftienjarige werkkring als onderwijzer achter de rug, legde ik het staatsexamen af, dat nodig was om aan de universiteit te kunnen worden ingeschreven.

Het leven was zó grillig en wreed, dat ik tot op het laatste ogenblik niet zeker was, of ik wel in het instituut voor mijnbouw zou worden toegelaten. Daarom legde ik tegelijkertijd het examen voor het electro-technisch instituut af. Het lot was mij gunstig en ik kon in het vak van mijn keuze studeren, maar het had ook anders kunnen zijn. Dan zou ik zelfs met een universiteitsopleiding een middelmatig electro-technisch ingenieur geweest zijn... Hoeveel van dergelijke mislukte mensen heb ik vroeger niet ontmoet! Met grote inspanning, met een geweldige krachtsverspilling scheen het, dat zij hun doel hadden bereikt, maar de stroom had hen naar de andere oever gebracht...

Het prachtige leven van de Sowjet-jeugd lijkt in niets, ook niet in de verste verte op het vreselijke lot van den jongen arbeider of boerenjongen van vóór de revolutie. In de Stalin-grondwet is een van de grootste veroveringen van de socialistische revolutie als in letters van vuur neergeschreven: de burgers van de

U.S.S.R. hebben het recht op ontwikkeling. Gaat eens in het voorjaar, voor het einde van het schooljaar, naar de tiende klasse van een middelbare Sowjet-school. Dan zult ge levendige gesprekken horen, stoute plannen van de jonge burgers, die zich aan de wetenschap willen wijden. Voor de Sowjet-jeugd staan alle wegen naar de techniek, de medicijnen, de wiskunde, de filosofie, de paedagogie en de kunst open. Vertegenwoordigers van de hoger onderwijs-inrichtingen bezoeken de toekomstige studenten, organiseren lezingen en excursies, laten hun instituten aan de scholieren zien, helpen de jeugd om hun roeping te vinden. Zo voelt de Sowjet-jongen en het Sowjet-meisje reeds op de schoolbank de vaderlijke zorg van de Partij en de regering, die steeds nieuwe mensen de wereld der wetenschap doen binnen treden.

De kinderen der arbeiders en boeren van alle, door het tsarisme onderdrukte nationaliteiten, die vóór de revolutie tot onwetendheid en uitsterven waren gedoemd, beheersen nu niet alleen de wetenschap, maar brengen haar ook verder.

Men behoeft niet ver te gaan om voorbeelden te vinden. De Moskouse mijnbouw-academie, — de eerste technische hogeschool in de Sowjet-Unie, die reeds tijdens de burgeroorlog werd georganiseerd, — is gehuisvest in het gebouw van een vroegere middelbare school. De conciërge van die school, Semjon Ijitsjew, is nu portier van de academie. Wat hadden de kinderen van een school-conciërge vóór de revolutie kunnen worden? Nu is de zoon van dezen ouden Ijitsjew professor in hetzelfde instituut, waar zijn vader nog steeds als portier werkt. De jonge professor Ijitsjew heeft gestudeerd tijdens het Sowjet-bewind en kon dat alleen doen, dank zij het Sowjet-bewind. Ik zou nog veel namen kunnen noemen van vroegere leerlingen, die de revolutie tot belangrijke, scheppende mensen heeft gemaakt. Ieder jaar komt er een nieuwe aanvulling voor de wetenschap, en ieder jaar zullen het er steeds meer zijn, omdat „Steeds Voorwaarts!” het devies van ons socialistisch land is. En dit devies wordt reeds een organische eigenschap van alle jonge Sowjet-burgers. Van hun vroegste jeugd af hebben zij gezien, dat alle rijkdommen van het land, — de delfstoffen, de velden, de bossen, de fabrieken, de scholen, de musea, de parken, de bibliotheken, — dat alle krachten van de staat in dienst staan van de mensheid, — dat de mens bij ons vandaag beter leeft dan gisteren, en dat hij morgen weer beter zal leven dan vandaag.

En wanneer ik mij nu zo mijn jeugd herinner en de jeugd van mijn generatie, dan zou ik tot de Sowjet-kinderen en jonge mensen willen zeggen:

— Jonge vrienden! Houdt van de Sowjet-macht en waardeert alles, wat zij jullie allen gegeven heeft!

boek-bespreking

EILAND IN DE BRANDING¹⁾

W. J. DE GROOT

De meeste lezers van romans zijn stedelingen. De dorpen en de dorpsbewoners, of het nu boeren of vissers zijn, staan min of meer buiten hun dagelijks gezichtskring. Op vele wijzen kan men proberen, voor den lezer uit-de-grote-stad het leven op de dorpen in een roman weer te geven, — de „locale kleur” in de beschrijvingen van milieus en personen te brengen. Een tot vervelens toe geprobeerde methode is het gebruik van een vaak onbegrijpelijk dialect in het gehele boek, of tenminste in de gesprekken. Door het gebruik van een op zijn minst ongekuiste, zo niet ruwe, taal menen bovendien sommige auteurs de dorps sfeer te kunnen benaderen. Van der Geest maakt in zijn „Eiland in de branding” van deze middelen gelukkig geen gebruik. Hij tracht niet door dialect en ruwheid de schijn van landelijkheid aan zijn personen te geven, maar schildert deze personen tegen de achtergrond van hun leven, van de maatschappelijke verhoudingen in het vissersdorp, met zijn verschillende groepen. De hoofdpersonen worden zo in het boek van van der Geest niet tot willekeurige mensen in een willekeurig dorp, maar zij staan met-een als persoon voor de groepen, wier kenmerkende trekken zij dragen.

Toch is „Eiland in de branding” hierdoor niet tot een schematisch boek geworden. Integendeel: van der Geest weet door typische details in een persoonlijkheidsbeschrijving, door het steeds veranderen van het gezichtspunt, van waaruit hij de doorgaande lijn van zijn boek bekijkt, ieder schematisme uit zijn boek te bannen.

Een belangrijke eigenschap van van der Geest is zijn eenvoudige, heldere taal, die uitmunt door korte en zakelijk de-spijker-op-de-kop-treffende zinnen. Hierdoor kan hij met een minimum van woorden een verhouding schilderen zoals die tussen den hoofdpersoon Reint de Kruk en den rentmeester — of een bepaalde achtergrond geven aan een persoonlijk gebeuren — bijvoorbeeld vele malen in de gesprekken van de vissersvrouwen en dorpsarmen met denzelfden Reint de Kruk, die in zijn beste tijd met het dorp ook hun bestaan beheerst. Het is ook door deze gave, dat van der Geest er in slaagde, duidelijk doch zonder nadrukkelijkheid, door zijn personen heen de sociale verhoudingen in een vissersdorp te schilderen. Bovenstaande eigenschappen van Van der Geest zijn niet van grote waarde geweest voor zijn eigenlijke werk tot-nu-toe — het korte verhaal. Deze schrijver van korte verhalen heeft nu met „Eiland in de branding” een zeer gelukkige stap gedaan op het gebied van de roman. Waarschijnlijk door zijn ontwikkeling als „short-story” schrijver is in dit boek één gebied niet voldoende tot zijn recht gekomen, n.l. de psychologische persoonsbeschrijving. Terwijl in een kort verhaal juist de typering met enkele zinnen van het grootste belang is, maakt de roman het soms noodzakelijk,

¹⁾ „Eiland in de Branding”, door K. v. d. Geest, Uitg. Mij. Leopold, Den Haag, 1937.

uitvoeriger op de psychologische ontwikkeling in te gaan. En aan deze eis wordt soms te kort gedaan — zo in de tekening van Kruks zoon. De hoofdpersonen Reint de Kruk en de jongen, zijn onechte zoon, — staan ons na het lezen van „Eiland in de branding” in een zeer verschillende mate van helderheid voor de geest. Reint kennen we, al is het meer door zijn daden, dan door zijn gedachten. Maar den jongen kennen we maar zeer gedeeltelijk.

Bij onze waardering van de vele goede qualiteiten is de laatste opmerking minder een critiek op het „Eiland in de branding”, dan wel een vingerwijzing voor de boeken, die, naar wij hopen, nog van de hand van van der Geest zullen verschijnen.

BIOLOGIE EN MARXISME 1)

W. J. DE GROOT

Wie over Marxisme spreekt, bedoelt bijna steeds de economische en politieke theoriën van Marx en zijn wetenschappelijke volgelingen. Dit echter zeer ten onrechte. Niet alleen hadden Marx en Engels — vooral de laatste — steeds zeer veel belangstelling voor de ontwikkeling van de natuurwetenschappen, maar vooral Engels heeft in zijn werken „Natuurdialectiek” en het meer bekende „Anti-Dühring”, de dialectisch-materialistische methode ook op de natuurwetenschappen toegepast. Vele tientallen jaren zijn voorbijgegaan, sedert Engels deze beide werken schreef. Marcel Prenant, professor in de biologie aan de Universiteit der Sorbonne te Parijs, heeft in zijn boekje over de biologie en Marxisme aangetoond, dat de studie van Engels en Marx op dit gebied ook thans nog van het uiterste belang is voor de algemene biologische theoriën. Vele nieuwe feiten sinds het verschijnen van de werken van Marx en Engels aan het licht gekomen, maar hun methode, hun algemene richtlijnen voor het wetenschappelijke denken, zijn onaangetast gebleven en kunnen het middel zijn, om in vele problemen van de moderne biologie tot een oplossing te leiden. Het is de grote verdienste van Prenant, dat hij op een uitstekende wijze deze betekenis van het Marxisme voor het biologische gedeelte van de natuurwetenschappen heeft aangetoond.

Het boek van Prenant is ontstaan uit een samenwerking van den vakgeleerde en de politiek-ontwikkelde arbeiders van de „Arbeiders-universiteit van Parijs”. Het heeft daardoor twee voordelen gekregen. In de eerste plaats is het wetenschappelijk volkomen verantwoord en kan het ook aan den vakman nieuwe wegen wijzen, terwijl het daarnaast op een wijze is geschreven, die het begrijpen voor iedereen mogelijk maakt.

Zeer belangrijk zijn de verschillende problemen, die het boek behandelt. Het stelt zuiver de materialistische opvatting van het Marxisme, betreffende het ontstaan en de ontwikkeling van de levende wezens op aarde, betreffende de ontwikkeling van den mens ook, tegenover de idealistische theoriën van al dan niet Bijbelse oorsprong. Daarbij trekt Prenant een scherpe grens tussen het Marxistische materialisme en het reeds door Marx verworpen materialisme van Büchner in „Kracht en Stof” en dergelijke, dat thans nog steeds het zwarte schaap is van de „professoren-philosophie voor

1) Uitgave „Pegasus”, 1937.

philosophie-professoren", zoals de Duitse wijsgeer Schopenhauer meer eerlijk dan vriendelijk de burgerlijke filosofie noemde. Vooral in hoofdstuk V („Enige belangrijke punten van het dialectische materialisme") en in de conclusies geeft Prenant duidelijke definities van het standpunt van het dialectische materialisme en toont hij aan, waarom en in hoeverre het méér kan geven dan het „vulgaire" materialisme van Büchner, Moleschot en de zijnen, maar ook, dat het een betere verklaring is, dan de idealistische theoriën, die vele biologen aanhangen, wanneer zij hun directe vakgebied verlaten. We kunnen deze bespreking niet eindigen, vóórdát we gewezen hebben op de hoofdstukken over de erfelijkheid en over de ontwikkelings-theoriën (het Darwinisme enz.), die in het kort enkele hoofdzaken van deze vraagstukken grondig behandelen. Zij behoren tot de beste van het boek. De bruikbaarheid van dit werkje wordt verhoogd door de samenvatting van Marxistische teksten met betrekking tot de biologische problemen in de bijlage. Hier vindt men verwijzingen naar en aanhalingen uit de werken van Marx, Engels en uit Lenins boek over het „Empirio-criticisme", die hun grondopvattingen duidelijk weergeven. De lijst van vreemde woorden aan het eind van het boek is uitvoerig en goed.

SOWJET-RUSLAND EN HET CHRISTENDOM¹⁾

G. v. P.

In de jaren 1922-'24 was de schrijver van „Sowjet-Rusland en het Christendom", Ds. F. Kuiper, in de S.U. werkzaam in opdracht van de „European Student Relief" en de „Nansen-Missie", organisaties, die hul pverleenden in de nood, die het gevolg was van vier jaren burgeroorlog, met de daaraan vooraf gegane jaren van economische ontreddeering door de wereldoorlog, en de oogstmislukking in 1921, bij een eeuwenlange enorme achterstand van de landbouw, die ook vóór de wereldoorlog bij oogstmislukking hongersnoód te weeg bracht in vele streken, die dan door het militair cordon van het tsaren-regime worden ommuurd.

In Januari 1924 had de begrafenis van Lenin, met de rouwstoet van de vroege morgen tot laat in de namiddag, diepe indruk op den schrijver gemaakt, maar toen overheerste toch bij hem de gedachte, dat de Sowjet-Unie in de periode van de, op Lenins raad gevolgde politiek der N.E.P. (Nieuw-Economische Politiek) zónder Lenin door verdeeldheid in de gelederen der Communistische Partij niet zou kunnen stand houden.

Van de tegenstanders der Sowjet-Unie, die, evenals schrijver, zich toen misrekenden ten opzichte van de verhouding tussen de krachten, die de Sowjet-macht onder de beproefde leiding van Stailn consolideerden en ontzagwekkend versterkten enerzijds, en de aanvals- en ondermijningskracht der openlijke en heimelijke vijanden der Sowjet-Unie anderzijds, neemt de schrijver van „Sowjet-Rusland en het Christendom" een bijzondere plaats in door zijn uitspraak dat, waren de zaken toen anders gelopen, een kleine groep welgestelden, die begerig waren naar macht, vrij spoedig hun kans gekregen zouden hebben.

Schrijver laat daarop volgen (blz. 11):

¹⁾ „Sowjet-Rusland en het Christendom", door Frits Kuiper, doopsgezind predikant. Uitgevers-Mij. Holland, 1937, 120 bladz.

„Met eigen ogen heb ik gezien, wat ik natuurlijk uit de literatuur al wel wist, dat de N.E.P.-periode maar betrekkelijk kort geduurd had, en gevolgd was door de periode van Stalin's eerste en tweede vijfjarenplan, waarop die van het derde vijfjarenplan nu vrij spoedig zal volgen.”

Na een rondreis in 1936 door het Europese deel der Sowjet-Unie schreef ds. Kuiper het hier besproken belangwekkende boek, met veel aardse en ook religieuze lof, en veel theologische blaam op de Sowjet-Unie, en daarbij een, de strekking van het boek bepalende, veroordeling van de practijk van het Christendom met dringende vermaning tot verdieping en zuivering van het eigen geloofsleven en het zich verwerven van een daarmee overeenkomende levenshouding. Zo lezen wij:

„De betrekkelijk kleine groep van Christenen uit verschillende kerkelijke groeperingen die het opnemen voor het goed recht en veel wat er in de Sowjet-Unie gedaan is en tot stand gebracht wordt, hebben terecht begrepen, dat de bolsjewiki aan ons, Christenen, iets te zeggen hebben.

Zij verstaan, dat het hier gaat om de aardse gerechtigheid, die op de een of andere manier toch met het Evangelie van Jezus Christus te maken moet hebben” (blz. 74).

Na het opwerpen van de vraag, of er werkelijk geen mogelijkheid bestond, langs de weg van hervorming tot de noodzakelijke verandering te komen, komt de schrijver tot de gevolgtrekking:

„Wie waarlijk gedreven wordt door liefde voor de Russische volksmassa, die moet in beginsel Lenin gelijk geven” (bl. 92).

En op blz. 126 houdt hij aan de belijders van de Christelijke godsdienst voor:

„Men stelt daar (in de Sowjet-Unie) nu eenmaal hoge eisen op het terrein van het praktische leven”.

In het 2de hoofdstuk: „Achter het scherm der ikonen”, oordeelt hij over de functie van de kerk in het vroegere tsarenrijk als volgt:

„De kerk fungeerde als een bedrieglijk scherm” (blz. 15).

En over de kerken in West-Europa:

„De Russische revolutionairen vormden zich hun oordeel over de kerk grotendeels in verschillende West-Europese landen, waar zij in ballingschap leefden. In de verschillende Roomse en Protestantse kerken hier zagen zij in meer verfijnde vorm hetzelfde gebeuren als in Rusland. Ook hier verleenden, naar hun zienswijze, de kerken een schijnsel van veiligheid aan de heersers, niet alleen aan de vorsten, maar ook aan de feitelijke meesters van de moderne tijd; de kapitaalbezitters.

Natuurlijk wisten de Russische revolutionairen er van, hoe een aantal vooruitstrevende Rooms en Protestanten het in West-Europa hadden opgenomen voor de zaak van het proletariaat” . . .

De schrijver bedoelt hiermee niet de oprichters en instandhouders van confessionele politieke partijen, vakverenigingen e.d., die de eenheid van het werkende volk in de weg staan!

„. . . Maar zij zagen ook, hoe de leiding van de kerken zich daartegenover had gedragen als beschermer van de bestaande orde. Zij beschouwden het niet als een toeval, dat sinds de achttiende eeuw elke vrijheidsbeweging zich tegen de macht van de kerk in had moeten doorzetten.”

Wat schrijvers oordeel over de levensstijl in de Sowjet-Unie betreft: — vele bladzijden, maar juist niet degene die hierop betrekking hebben, ge-

tuigen van zijn streven, zo onpartijdig mogelijk te zijn. Voor hem is het centrale probleem de Evangelieprediking, en dat hij zijn overtuiging, dat in een mensenleven zonder Evangelieprediking „een gebrek aan diepte" moet zijn, dat „ergerlijk" is, op zijn reis bevestigd zag, bewijst alleen maar, dat die overtuiging bij hem inderdaad onwankelbaar is.

Zijn dienstweigeraars-antimilitairisme door-dik-en-dun speelt den schrijver parten, waar hij betoogt, dat een eventuele gewapende bescherming van de Sowjet-Unie (en daarmee, maar dat schrijft hij er niet bij, het bestaan van de Sowjet-Unie) zou moeten worden prijsgegeven.

En met zijn uitspraak, dat de Sowjet-Unie ook imperialistisch zou zijn (en wat hij verder hierover opdist, is ontleend aan de overstelpende stroom van anti-communistische literatuur, die met talent bijeen gelogen is), tui-melt hij van zijn hoog verheven gedacht standpunt pardoes in de lasterlijke praktijk der ideologische voorbereiding van de imperialistische oorlog tegen de Sowjet-Unie, waarvoor het fascisme alles in het werk stelt.

Wij zouden in details nog oneindig veel critiek op dit werkje kunnen uit-oefenen, dat niettemin treft door moedige erkenningen, die uit de kringen, waartoe de schrijver behoort, zelden tot ons komen.

ontvangen-literatuur

DE NIEUWE RECHTEN VAN DEN MENS

De Stalinistische Grondwet van de Sowjet-Unie.

ERNST FISCHER

Uitg. „Pegasus", 128 blz., f 0.25.

De nieuwe grondwet van de Sowjet-Unie is op 5 Dec. 1936 met algemene stemmen aangenomen. Welke betekenis deze gebeurtenis heeft voor de Sowjet-Unie en voor de verdere wereld, vertelt Ernst Fischer in dit boeiend geschreven werkje. Hij laat zien, dat zij een stuk levende werkelijkheid is, een vastlegging van wat er na 20 jaren bruisend Sowjet-leven is bereikt. Het is ook geen program van wat in een verre toekomst misschien mogelijk zal zijn. Fischer toont het verschil tussen, aan de ene kant, de aftakelende burgerlijke democratie, en aan de andere kant de Sowjet-democratie.

Uitvoerig schetst de schrijver de innerlijke betekenis van de nieuwe rechten, zoals het recht op onderwijs, op arbeid, op ontspanning, de vrijheid van demonstratie en van het woord, de directe en geheime verkiezingen. Al deze rechten hebben

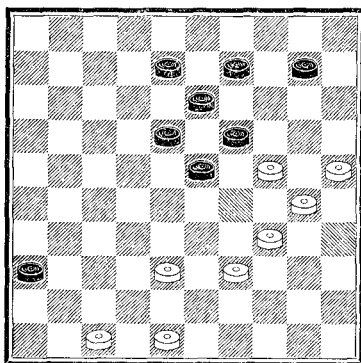
door het wegvallen van de klassenstrijd, door de gelijkstelling van alle nationaliteiten en van alle rassen, door de rechtsgelijkheid van de vrouw en ten slotte door de broederlijke samenwerking van arbeiders, boeren en intellectuelen een veel verder gaande betekenis gekregen dan zij ooit in een burgerlijke maatschappij hebben gehad.

Afdoende worden alle soorten critici aan de hand van citaten uit de redevoeringen van de voornaamste Sowjetleiders, zoals Stalin, Litwinow en Molotow, door Fischer beantwoord. Deze grondwet is een consequente voortzetting van de politiek, zoals die sinds de Revolutie onder leiding van Lenin en Stalin is gevoerd. Deze grondwet bewijst dat de dictatuur van het proletariaat in wezen de democratie voor de overweldigende meerderheid van 't volk is. Deze Sowjetgrondwet is als het ware de vuurtoren, die zijn lichtbundels uitzendt naar allen, die temidden van de duistere nacht van het fascisme voor een betere toekomst strijden.

Een aanhangsel over de kieswet, die het algemene, geheime en directe kiesrecht waarborgt, besluit deze brochure.

dammen

F. RAMAN



Een fraai probleem.

Auteur **W. v. Gorkum**, Amsterdam.

Zwart: 8, 9, 10, 13, 18, 19, 23, 36 = 8 schijven.

Wit: 24, 25, 30, 34, 38, 39, 47, 48 = 8 schijven.

Wit, aan zet, verlost zwart tot een foutieve voortzetting. Op welke wijze?

Oplossingen zien we gaarne tegemoet. De namen van goede oplossers worden gepubliceerd.

Van het vorige probleem, dat heel moeilijk was, mochten we correcte oplossingen ontvangen van de kameraden J. Bitter uit Den Haag, F. Werder uit Amersfoort en R. Berk uit Amsterdam. Mooi zo, kameraden!

Snaphots uit mijn Franse tournee.

Enige weken geleden speelde ik in Frankrijk, op uitnodiging van de Franse Dambond; 16 serieuze partijen tegen even zoveel tegenstanders. Ik behaalde — mag ik het schrijven? — het volgende mooie resultaat:

16 gespeeld, 8 gewonnen, 7 remise en slechts 1 verloren.

De eerste partij, die ik speelde was tegen den vice-president van de „Damiere Parisien”, en had een bijzonder belangwekkend verloop. Hieronder volgt ze:

Moderne Opening.

F. Raman (wit), P. Dionis (zwart).

1. 32—28, 19—23; 2. 28x19, 14x23;

3. 37—32, 10—14; 4. 41—37, 14—19.

Van nu af gaat wit combineren op schijf 5. Wit weet steeds het opkomen van deze schijf te beletten.

Men zie maar eens.

5. 33—28, 17—21;

Op 5—10 volgt: 28—22 en 34—29 enz.

6. 31—27, 21—26;

Op 5—10 volgt: 27—22, 38—33, 37—31 en 34x5.

7. 38—33.

Op 5—10 volgt: 27—22, 37—31 enz.

8. 43—38, 17—22.

Op 5—10 volgt: 27—22, 32x21, 46x37 of 49x38, 38—32 en 34x5.

9. 28x17, 12x21; 10. 33—28, 7—12;

Op 5—10 volgt: 27—22, 38—33, 37—31 enz.

11. 39—33 5—10??

Zwart meende, dat deze zet op dit moment kon worden gedaan. Hij kwam echter als volgt bedrogen uit: 12. 33—29!! 1—7???

Op 10—14 volgt: 29—24 enz. met schijfwinst voor wit.

Op 20—24 en 15x24 volgt: 27—22, 38—33, 37—31 enz.

Op 20—25 volgt: 27—22, 29x7, 38—33 en 34x5.

Op 6—11 volgt: 27—22, 29x7, 38—33 en 34x5.

Op 9—14 volgt: 27—22, 29x9, 37—31, 42x22, (12—18) 35—30, 30—25 en wit staat belangrijk beter. 20—24 gaat nu niet wegens 25—20, 38—33 en 34x5.

13. 37—31!, 26x37; 14. 32x41, 21x43.

Slaan met 23x43 komt op hetzelfde neer.

15. 48x39, 23x32; 16. 29—24, 19x30; 17. 34x5!!! Zwart gaf meteen op.

Op 12. 12—17 of 12. 2—7 volgt dezelfde afwikkeling.

Een zeer interessant partijtje, dat bij het Franse publiek zeer in de smaak viel.

Stukje practijk.

Een bekend hoofdklasse-speler verkreeg in een wedstrijdpartij een eindstand, waarin hij op verrassende wijze wist te winnen: —

Zwart: 7, 11 = 2 sch. en 17, 26 = 2 dammen.

Wit: 16 = 1 schijf en 23 = 1 dam.

In deze stand nam de zwartspeler een leuke directe winst. Op welke wijze?

Men schrijve de oplossing eens op zonder de stukken aan te raken.

Zodra men de winst ziet, zal men zeggen: eenvoudig. De practijk leert echter anders. Want aan het einde van een partij spelen geestelijke vermoeidheid en (niet te vergeten) de klok dikwijls een zeer grote rol. Men oordele dus nimmer te lichtvaardig! Ook hiervan kunnen oplossingen ingezonden worden.

1917-1937

Ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Sowjet-Unie verschijnt op 7 November a.s. de

Geschiedenis van de Grote Russische Revolutie

Het wordt een kloek werk van 500 bladzijden, rijk geïllustreerd met interessante afbeeldingen.

De redactie-commissie van dit boek heeft bestaan uit:
Maxim Gorki †, Molotow, Worosjilow, Kirow †, Zjdanow, Boebnow en Stalin.

Uiterst zorgvuldig is door een staf van medewerkers een uitgebreid materiaal voor de samenstelling van het boek verzameld. Het wordt het eerste betrouwbare boek over de Grote Russische Revolutie, dat tal van nieuwe gezichtspunten opent. De medewerking van Maxim Gorki heeft bovendien een goede, aangename stijl gewaarborgd. Een goede Nederlandse vertaling is gewaarborgd.

De prijs van het standaardwerk is f3.50. Wie thans intekent bij uitgeverij „Pegasus”, Hemonystraat 5, Amsterdam (Z.) en zich verbindt **maandelijks één gulden te storten of 25 cent per week**, ontvangt het boek op 7 November toegezonden.

Zendt spoedig uw intekening. In plaatsen, waar agent-schappen gevestigd zijn, wordt het geld opgehaald.

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT



Verschenen:

Het historisch Materialisme

door O. VERBORG

Tweede omgewerkte en verbeterde druk.

De eerste druk van dit boekje was een groot succes. De tweede druk is belangrijk uitgebreid en bijgewerkt met nieuwe voorbeelden. Uit de inhoud noemen we: De maatschappij — de techniek — eigendom en recht — de staat — zede en zedelijkheid — de godsdienst — de wetenschap — historisch materialisme als daad.

124 bladzijden

50 cent

Catholicisme en Communisme

door ROBERT HONNERT

Uit het Frans vertaald door KAREL RUYS

De Catholieke schrijver verdedigt in dit boekje met geestdrift en oprechtheid de gedachte van het Volksfront. Het boekje — zo juist verschenen — zal de aandacht trekken.

168 bladzijden

75 cent

Spanje en het Communisme

door ANDRÉ MARTY

Vincente Uribe (minister van landbouw), Jesus Hernandez (minister van onderwijs) en Dolores Ubarri (Pasionaria)

In dit boekje wordt door strijders van gezag op bevattelijke wijze de politiek van de Communisten in Spanje uiteengezet, die er op gericht is zo snel mogelijk de oorlog tegen het fascisme te winnen.

80 bladzijden

25 cent

Te bestellen bij Uitg. „Pegasus”. Giro 173127, Hemonystraat 5, Amsterdam en bij de agenten.

WAARDE-COUPON
OCT. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK

EN

CULTUUR

ARBEIDSTIJD, LONEN EN PRIJZEN IN DE OPLEVING

P. DE GROOT

VOOST VAN DEN VONDEL

THEUN DE VRIES

3e jaargang

inhoud

no. 11 november

Voost van den Vondel	pag. 633	Vragen en antwoorden, Karl Marx	pag. 668
Taalschoonheid bij Vondel, Theun de Vries	„ 640	Bij de dood v. Paul Vaillant-Couturier, Nico Rost	„ 669
Arbeidstijd, lonen en prijzen in de opleving, P. de Groot	„ 647	Ik zoek een Fascist, J. v. d. Klaar	„ 670
Uit het derde rijk, Tjomme Tom Dreef	„ 656	Ralph Fox – Een schrijver van de internationale brigade, Nico Rost	„ 673
<u>De Engelse Arbeidersklasse in verleden en toekomst, Peter Clyder</u>	„ 657	Solidariteit, K. van der Veer	„ 677
<u>De voorhoede in China's vrijheidsstrijd</u>	„ 664	Het Lidteken, Robert Steen	„ 683
Mr. A. Jacobs	„ 664	Ontvangen-literatuur	„ 686
		Schaken, G. Oskam	„ 687
		Dammen, F. Raman	„ 688

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemónystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127

- Copy in te zenden voor de 10de van ledere maand. -

- Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.-, per jaar f 2.-

- Alles bij vooruitbetaling.

3de Jaargang No. 11 - November 1937

Hebt U reeds de

SOWJET-FILM-KALENDER?

Het is een pracht van een kalender. Op ieder blad vindt u een grote foto van een bekende Sowjetfilm, zoals: „**De matrozen van Kroonstadt**”, „**Storm over Azië**”, „**De laatste dagen v. St. Petersburg**”, „**De Aarde**”, „**Liefde en haat**”, enz. Deze kalender is uitgevoerd onder de artistieke leiding van J. J. Voskuil.

In de tekst zijn uitspraken over de Sowjet-Unie van bekende persoonlijkheden opgenomen.

Aanbevolen lectuur over de Sowjet-Unie:

DE OCTOBER-REVOLUTIE

door J. W. STALIN

56 bladzijden

30 cent

In dit werkje bespreekt Stalin de bijzonderheden van de tactiek der bolsjewiki in de periode der voorbereiding van de Octoberrevolutie en het internationale karakter dezer revolutie. Buitengewoon belangwekkend is zijn beschouwing over de binnen- en buitenlandse verhoudingen, waaronder de Octoberrevolutie plaats had.

DE NIEUWE RECHTEN VAN DEN MENS

door ERNST FISCHER

128 bladz.

25 cent

Op zeer populaire wijze behandelt de schrijver de nieuwe grondwet van de Sowjet-Unie. Ook de nieuwe kieswet wordt behandeld. Nu in de Sowjet-Unie de verkiezingscampagne voor de Hoge Sowjet aan de gang is, is dit werkje bijzonder actueel.

DE GRONDWET VAN DE UNIE VAN SOCIALISTISCHE SOWJET-REPUBLIEKEN

25 cent

Hierin vindt men de volledige tekst van de nieuwe grondwet, die onder leiding van Stalin is opgesteld.

JOOST VAN DEN VONDEL

17 November van dit jaar is het 350 jaar geleden, dat Vondel, de grootste Nederlandse dichter, geboren werd. Aan een, bij de uitgeverij „Pegasus“ te verschijnen „Bloemlezing“ ontleen wij met goedvinden van den uitgever, een deel van de Inleiding, van de hand van dr. J. A. N. Knuttel.

Nog altijd geldt Vondel algemeen voor den grootsten Nederlandsen dichter, en terecht. Er zijn wel eens verzen geschreven, waarin fijner en inniger gevoelsschakeringen tot uiting komen dan in de zijne, — verzen van beweeglijker rythme en doordringender geluid, — verzen vooral, ook in een zo ver terugliggend verleden, die de XXste eeuw gemakkelijker meevoelt en meeleeft, — maar er is nooit een Nederlandse dichter geweest, die een zo breed gebied bestreek, — die zulk groot werk aankon, — nooit één, zo machtig van geluid, zo rijk van verbeelding, — zeker niet één, die dit geluid en deze verbeelding zo onvermoeid kon volhouden, — er zo voortdurend over beschikte.

Vondel's buitengewone aangeboren gaven kunnen wij enkel als feit aanvaarden; de ontwikkeling van dit talent, de wegen die het zocht, de inhoud van zijn geest, moeten wij uit de maatschappij, waarin hij leefde, — zijn plaats daarin, zijn levensloop trachten te begrijpen.

Joost van den Vondel werd op de 17e November 1587 te Keulen geboren, waarheen zijn doopsgezinde ouders, om geloofsvervolgung te ontgaan, uit Antwerpen waren gevlucht. Toen zij ook in Keulen niet met rust werden gelaten, trokken zij naar Amsterdam, waar vader Joost in 1597 het burgerrecht verkreeg en, zijn oorspronkelijk vak van hoedenmaker opgevend, een handel in zijden goederen dreef. Hij vestigde zich in de toenmalige hoofdstraat van het zakenleven, de Warmoesstraat, en zijn bedrijf ontwikkelde zich gunstig.

In weinig feiten een schat van gegevens. De Antwerpse afkomst, die een liefde voor weelderige pracht, een groter uitbundigheid dan bij Hollanders, bij Amsterdammers voor een groot deel, kan verklaren. Als tegenwicht: het doopsgezinde milieu, met zijn neiging tot onthouding en zijn argwaan tegen uitingen van kunst, verantwoordelijk voor innerlijke weerstanden, die de dichter had te overwinnen. De eerste indrukken uit Keulen, met zijn stempel van bisschopsstad, die van het Roomse leven een veel rijker beeld achterlieten, dan Vondel ooit te Amsterdam had kunnen opdoen. Eindelijk zijn opgroeien in het bloeiende Amsterdamse handelsleven, in een zaak, die als het ware een schakel vormde tussen de nering op basis van het oude gildewezen en de wereldhandel, die de koopwaar verschafte, — een zaak betrokken bij beide, bij de laatste ook daardoor, doordat de afnemers uit de kringen der bezittende klasse moesten komen. Van meer dan één zijde werpen deze gegevens licht op

het merkwaardige feit van Vondel's late ontwikkeling. Bij wat de dichter vóór 1619 of 1620 gemaakt heeft, is niets wat hem aanspraak geeft op roem. Hij treedt naar voren op een leeftijd, waarop vele dichters hun kruis reeds hebben verschoten. Voor een groot deel kunnen wij dat verklaren uit belemmeringen, die hem in zijn jonge jaren remden. In de eerste plaats zijn verkeer als emigrant onder emigranten, zijn lidmaatschap van de Brabantse rederijkerskamer „De Witte Lavendel”. Emigranten, die zich als zodanig blijven voelen, blikken doorgaans meer terug dan vooruit, en „De Witte Lavendel” hield geenszins gelijke tred met „De Egelantier”, in de opbloei ener verjongde dichtkunst; Vondel vond er geen prikkel. Evenmin deed hij dat in zijn kring volgens andere scheidlijnen, die der doopsgezinden, waar de dichtkunst weinig meer dan geduld werd en het toneel nauwelijks. Omstreeks 1620, getuigt zijn levensbeschrijver Brandt, maakte Vondel een langdurige, innerlijke crisis door; ongetwijfeld had deze de betekenis van een zich ontworstelen aan vele banden van het verleden. Beschouwt hij zich in 1620, in de opdracht van zijn „Hierusalem Verwoest”, nog volkomen als vreemdeling, weinige tijd later gevoelt hij zich geheel Amsterdammer en beleeft met vuur de opbloei, het wel en wee van de stad mede. Doopsgezind bleef hij; aan zijn strijd tegen de Calvinistische drijvers stond dat niet in de weg, maar in hem werkten reeds de krachten, die het tweede keerpunt in zijn leven voorbereidden, waartoe hij zich van veel dieper wortelende tradities moest losmaken.

Maar ongetwijfeld houdt deze late ontwikkeling ook verband met deze zeer belangrijke trek van Vondel: dat hij wel de minst individualistische dichter was, die men zich denken kan. Letterlijk nooit heeft hij het over zichzelf; zelfs wanneer hij het sterven van kind of vrouw bezingt, blijven zijn eigen aandoeningen op de achtergrond. Hij was een op-en-top sociaal dichter, ook in zijn religieusheid, waarin hij meer opwaarts en om zich, dan inwaarts ziet. Voor zulk een dichter worden op rijpere leeftijd, met het verdiepen van inzichten, het verwijderen van uitzichten, het vaster worden van overtuigingen, de prikkels sterker, de mogelijkheden groter, terwijl die voor den individualist plegen te verflauwen en in te krimpen, naarmate het heftigste liefdevuur uitdooft, het innerlijke evenwicht gevonden wordt.

Hoe stond nu Vondel als sociaal dichter in de stromingen van zijn tijd? Hij stond daar, waar men dat krachtens zijn klassepositie kon verwachten: — aan de zijde der machtige koopmansgeslachten, die Amsterdam economisch en politiek beheersten, die groot werden of waren geworden met hun stad. Geheel ten onrechte ziet men in Vondel vaak den kleinen burger, die er zijn werk van maakte, de groten der aarde na te lopen en te vleiën. Zeker, hij was nederig en bescheiden en hij had een sterke behoefte aan gezag. Daarvoor was hij dan ook een bij uitstek sociaal mens. Ook was hij niet de gelijke in invloed, in bezit en voet van leven, van de sinds kort patricische

geslachten¹⁾, die zich al aardig tot een oligarchie²⁾ gingen aansluiten. Maar nog veel minder behoorde hij tot de kleine luiden. Toen zijn moeder uit de zaak trad, liet zij zich voor een hoog bedrag uitkopen; behalve de aanzienlijke zijdenering, dreef Vondel nog zaken, waarvan de aard ons onbekend is, tezamen met zijn patricischen vriend Laurens Reael; in de goede jaren liep zijn bankrekening over gemiddeld 40.000 gulden per jaar. Wanneer de Amsterdamse regenten de belangen van het handelskapitaal behartigden, voelde Vondel die als de zijne, en hij had geen reden een andere gang van zaken te wensen.

De talrijke huldingingen en bijschriften uit de latere jaren, toen hij elke gulden weglegde om de schulden van zijn zoon Joost te delgen, die zijn zaak ten gronde had gericht, zijn geen maatstaf voor zijn gezindheid; hij maakte die als brooddichter. Gedichten als *De Lof der Zeevaart*, *Inwijdinge vant Stadhuis*, *Zee-magazijn*, *Gijsbrecht*, leren ons zijn liefde voor zijn stad, zijn vertrouwen in haar leiding kennen. Misschien doen zijn felle of honende aanvallen op haar vijanden dit laatste nog sterker.

Het zou ongetwijfeld prettiger zijn, Vondel te kunnen zien als den zanger van een opstrevende, moedige, zij het dan ook niet overwinnende democratie. Maar was er zulk een democratie? De kleine burgerij, het proletariaat (het grauw, zoals het heette), die van de handelsbloei wel de risico's droegen, maar niet de vruchten plukten, voelden zich misdeeld en onrecht, morden en kwamen af-en-toe in verzet. Hun grieven waren gerechtvaardigd, maar dragers van een economische ontwikkeling waren zij niet. De organisatie, waarin de massa nog wat te zeggen had, was de kerk³⁾, en dominé's en kerkeraad waren dan ook telkens leiders van het verzet. In hun stelling, dat de wereldlijke overheid onder moest doen voor de kerkelijke, zat, onder de gegeven verhoudingen, een democratisch element, maar hun directe eisen betroffen nagenoeg alleen godsdienstkwesies, strijd tegen meningsvrijheid en toneel, waarin zij het achterlijke deel der bevolking vertegenwoordigden. Een macht, die gevaarlijk werd voor de regenten, vormden de kleine burgers eerst in samenwerking met de boeren, eveneens politiek rechtloos, uitgebuit door de landheren (meest stedse patriciërs), en altijd de minderen in de economische strijd tussen stad en land, — de boeren, wier aangewezen bondgenoten weer waren de stadhouders, de dragers van de militaire macht. De aan de kunst, aan elke geestelijke ontplooiing vijandige, strenge calvinisten waren Vondel's natuurlijke vijanden. Hij mengde zich

¹⁾ Zich op aanzienlijke afkomst beroepende.

²⁾ Regering van kleine kliek.

³⁾ D.w.z. de gereformeerde kerk. Men vergete echter niet, dat ongeveer een derde nog tot de Roomse behoorde.

in hun strijd tegen de regenten met de felle hekeldichten, die wij hebben opgenomen, en zij lieten hem, vooral zijn toneelwerk ook niet met rust. Voor 't stadhouderschap daarentegen, voelde hij ongetwijfeld. De luister van een hof, de erkenning van een centraal gezag, waren dingen, die geheel in zijn lijn lagen. Aan zijn Geboorteklok van Willem van Nassau legde hij al de weelde van zijn fantasie ten grondslag. Maar de versterking van het stadhouderlijk gezag kon alleen geschieden op kosten van de bijna algehele zelfstandigheid der koopmanssteden, allereerst van Amsterdam. En daaraan liet Vondel niet raken! Zo gebeurde het, dat hij zijn banbliksems slingerde tegen dienzelfden, tegen Amsterdam oprukkenden Willem, wiens intree in het leven hij zo luisterrijk had ingeluid. Zijn grote botsing met het stadhouderschap was echter zijn vurig partijkiezen, voorin zijn loopbaan, tegen Maurits en zijn aanhang, inzake het doodvonnis over van Oldenbarneveldt, den groten leider van Hollands handels-expansie. Met name het in het licht geven van het treurspel Palamedes, al sprak het verholde taal en al mocht Vondel hopen op dekking door machtigen uit Amsterdam, was een daad, waar wel moed toe behoorde.

Dat Vondel geen naloper was, toonde hij in de ontwikkeling van zijn godsdienstige overtuiging, die, naar Hollandse maatstaf, tegen de draad inging en zeker zijn aanzien in brede kringen heeft geschaad. In 1641 ging hij nl., aan het eind van een ontwikkeling, die reeds lang in die richting wees, over naar de Rooms-Katholieke kerk. Dit was niet de stap van een vermoede, die rust zoekt; het was geen vlucht; het was veeleer het openlijke belijden van de godsdienstige overtuiging, die als het ware de sluitsteen vormde van zijn gehele levensbeschouwing en vooral van zijn kunstenaarschap.

Wij hebben gesproken van Vondels late ontwikkeling als dichter. Daarmede hangt weer samen dat, terwijl hem slechts drie en zes jaren leeftijd van Bredero en Hooft scheidten, hij als dichter een later tijdperk, een latere stijl vertegenwoordigt. Bredero in het rijpste van zijn werk en Hooft zijn renaissance-dichters; Vondel behoort reeds tot de Barok. Als wij het verschil tussen beide stijlen, waar wij slechts even bij kunnen stilstaan, in een enkel woord willen samenvatten, mogen wij zeggen; de renaissance streefde vooral naar het harmonische, de barok naar het grootse. In onze poëzie vinden wij ze belichaamd in de tegenstelling tussen het intieme, bewegelijke vers van Hooft en het langadumige, zwaardere en strakkere van Vondel, — in diens veelal meer uitgewerkte en stouter beelden, — in zijn voorliefde voor een krachtige, soms daverende aanhef, — in zijn grotere behoefte aan dichtwerken van brede opzet en verheven stof. De gemakkelijk tot realisme neigende renaissance, nauw verwant met het humanisme en vrij los van het christendom, heerst in de tijd van de opstrevende, kennis verzamelende, waarnemende en critische burgerij, — de barok, die de werkelijkheid niet weergeeft, maar tot ideale vormen herleidt, krijgt de overhand, naarmate

zich een nieuwe laag van prachtlievende en zelfbewuste machtigen vormt.

Naar Europese maatstaf was de barok in haar volle ontwikkeling echter nog iets anders; zij was de uitdrukking in de kunst van het vorstelijke absolutisme, dat een overheersende rol ging spelen, vooral in Frankrijk, en van de contra-reformatie, de grote, door de Jezuiten geleide beweging, waarin de vernieuwde katholieke kerk het aan de hervorming verloren terrein zocht te herwinnen.

Spraken de vormen der barok tot de Hollandse regenten, in godsdienstig opzicht weinig dogmatisch, maar die zich kleine koninkjes voelden — Rubens was voor hen de grootste schilder en zij lieten Jacob v. Campen (ook 'n katholiek) hun imposantste bouwwerk, 't A'damse stadhuis zetten, — Vondel had geen levende kunst kunnen scheppen, wanneer hij niet tevens vervuld was geweest van haar geest. Een sterk wereldlijk, een sterk geestelijk gezag als hoogtepunten — samenvattend en bekronend — van de mensheid, wijd van perspectieven, luister en pracht om zich heen spreidend, dat beantwoordde aan de behoeften van Vondels geest, die een deel wilde zijn van een geheel, maar van een groots, een onaantastbaar geheel. Kleinere invloeden kunnen er mede in het spel zijn geweest: zijn zuidelijke, uitbundiger natuur, die hem afkerig maakte van het stijve en dorre der Hollandse reformatie, — Keulse herinneringen, — persoonlijke contacten (die hij dan echter heeft gezocht), — het verlies van zijn protestantse vrouw, — het valt niet te ontkennen, dat juist dat, wat de basis is van Vondels grootheid: zijn drang naar het sociaal massale, naar het wijdse, naar ideale schoonheid, naar overgave, hem onweerstaanbaar dreef naar de Roomse kerk, die toen als het middelpunt van dat alles alleen stond. Dat zij deze rol wel in Europa, niet in de Nederlanden speelde, geeft een aanwijzing te meer voor Vondels neiging, zijn blikken verder te laten gaan dan de grenzen der republiek.

Het kan niet verwonderen, dat hij, met zijn sterk sociaal gevoel, met zijn behoefte te getuigen, toen hij eenmaal de beslissende stap gedaan had, aanstonds als ijveraar voor zijn geloof optrad. De vragen, die hem de laatste jaren hadden beziggehouden, vonden nu hun antwoord in zijn poëzie. Aanvankelijk laat deze dogmatische poëzie nauwelijks plaats voor iets anders. Voor ons is ze weinig aantrekkelijk en ze beweegt zich voor een groot deel op een terrein van redeneringen en uitpluizerijën, dat wij thans niet meer dat van den dichter achten. Maar wie zich de moeite geeft, haar te bestuderen, zal moeten erkennen, dat de kracht, de kleur, menigmaal het vuur, het visionaire, waarmee deze stoffen, ondanks hun mindere geschiktheid, zijn behandeld, in hoge mate getuigen voor het machtige in zijn talent.

Aan zijn overgang dankte Vondel echter ook de ruimere, de volle ontplooiing van zijn dramatisch dichterschap. Nu behoefde hij (in aansluiting op de tradities der Katholieke kerk) niet meer

te schromen, de stoffen, die hem het naast aan het hart lagen, ten tonele te brengen: de grote vragen van het wereldbestel, — de leringen uit de heilige geschiedenissen, die in zijn oog de eigenlijke bedoeling vormden van hun gebeuren.

Vondel is bovenal als dramatisch dichter beroemd geworden. En terecht, als men let op de breedheid en stoutheid van opvatting, de geladenheid van menige dialoog, de weelde van vormgeving, de harmonische fantasie in het scheppen van (wel eens te bovenmenselijke) taferelen. Maar tegenover de eisen van het drama zijn er toch belangrijke tekorten. Zeker, de gang naar de onontwijkbare ontknoping wordt met vaste hand geleid, — maar wij krijgen doorgaans van die gang te weinig te zien. Al te veel worden hoofdmomenten in langgerekte verhalen van ooggetuigen afgedaan. Hier wreekt zich Vondels angstvalige trouw aan de oude Aristotelische wetten, die eenheid van tijd, plaats en handeling eisen ¹⁾. De barok hield zich juist niet meer zo streng aan deze eisen, maar Vondels behoeften aan het volgen van een hoger gezag, aan lichtende voorbeelden, liet hem niet toe, hierin met zijn tijd mede te gaan. Ongetwijfeld stuiten wij hier bij hem op een beperktheid, op een gebrek aan geloof in zichzelf. Maar anderzijds dankte hij aan de volstrektheid, waarmede hij op anderer uitspraken kon vertrouwen, veel van de vastheid, de onschokbare overtuigdheid, die zijn poëzie kenmerkt. Ook moeten wij ons er rekenschap van geven, dat Vondel niet bedoelde, de werkelijkheid uit te beelden, maar haar ideële inhoud; dit maakte voor hem de beperkingen van de wetten der oudheid minder drukkend. Vondel zou als dichter weer voor ons leven, wanneer zijn grootste werken geen religieuze stoffen behandelden. Maar, bestond er in zijn tijd een maatschappelijk idealisme, dat hem gelijke bezieling had kunnen geven? In elk geval moeten wij het waarderen, dat hij nooit in zijn drama's het dogmatische vooropstelt, — dat hij, wat voor hem gewijd gebeuren was, geeft zoals zijn verbeelding het zag, zonder het dienstbaar te maken aan bijzondere bedoelingen. Vondel voelde zuiver, waar de dingen horen: — men vindt niets van den katholieken ijveraar in het grote gedicht, dat hij ter ere van Amsterdam maakte: Inwijdinge van het Stadhuis. Zeker, het tegendeel zou zijn werk voor de regenten onaanvaardbaar hebben gemaakt, maar men voelt toch: — als hij met het menselijk bedrijf bezig was, zat hij daar zo ten volle in, dat het religieuze zich niet aan hem opdrong.

Zijn open oog voor wat er om hem heen gebeurde, behield Vondel, maar wat er gebeurde, was niet zo meeslepend. De strijd voor het zelfstandige volksbestaan was achter de rug; de bloei van de handel was over het hoogtepunt heen; de regenten vormden een steeds enger en baatzuchtiger oligarchie; geen opkomende klasse maakte zich op, hen te verdrijven. Daarom

¹⁾ Hoe Vondel zijn Jephtha op grond van deze eisen bedierf, kan men bij Barnouw: „Vondel”, blz. 138, vinden.

is er ook niet veel belangrijks onder Vondels latere gedichten op feiten en personen. Te minder, waar hij de laatste tien of meer jaren van zijn productiviteit gedwongen was, ook als brooddichter op te treden. Men kan zich slechts verbazen over de virtuositeit, waarmede hij, zelfs in zijn ouderdom, van het onbeduidendste nog iets wist te maken.

De latere jaren van Vondels lange leven waren niet voorspoedig. Dat hij van zijn vier kinderen er slechts twee groot heeft zien worden, was voor die dagen heel gewoon. Maar de enig overgebleven zoon misdroeg zich, — richtte de hem toevertrouwde zaak ten gronde, — maakte zware schulden en moest tenslotte, om erger te voorkomen, op een schip gezet worden naar Indië; hij stierf op de reis. Aan de betaling van zijn schulden heeft de vader de jaren na zijn zeventigste gewijd. Hij kon dat door het ambt van suppoost aan de bank van lening, dat waarderende regenten hem geschonken hadden. Het was een ondergeschikte betrekking, maar niet zo gering als men het wel heeft voorgesteld, en het salaris van 650 gulden was niet onaanzienlijk. Tot zijn 80ste jaar hield hij het werk vol; toen hij ontslag nam, behield hij zijn salaris. De geest van de tijd in aanmerking nemende, kan men niet zeggen, dat hij niet behoorlijk is behandeld. Zijn dochter Anna, reeds weduwe, zorgde voor hem, maar tenslotte overleefde hij ook haar. 5 Febr. 1679 kwam het einde.

Vondel's invloed op de Nederlandse poëzie is tot na het midden der XVIIIe eeuw groot geweest. Tot veel meer dan het maken van goede verzen en het gebruiken van kleurige uitdrukkingen, bij dichters, die eigenlijk niet veel te zeggen hadden, heeft dit niet geleid. In de economisch en politiek stagnerende republiek was geen prikkel tot stoute poëzie. Zo goed als helemaal niet nagevolgd is zijn dramatiek, te Rooms en in zekere zin te middel-eeuws, voor een tijd, waarin Descartes en, in mindere mate, Spinoza, de ruimste geesten gingen beheersen. Zij is vereerd en bewonderd, maar veelal ondanks haar diepste inhoud.

In de tweede helft van de XVIIIe eeuw zien wij het gevoel voor de klankwaarde van het vers en de schone verbeelding meer en meer verdwijnen. Maar aan wat er voor goeds verschijnt, is invloed van Vondel, al is het dan niet meer in de vorm van navolging, zelden vreemd. En, ofschoon in mindere mate dan van Hooft, heeft de herleving van de Nederlandse poëzie tegen 1880 veel aan hem te danken. Zijn stempel op de Nederlandse dichtkunst is onuitwisbaar.

TAALSCHOONHEID BIJ VONDEL

THEUN DE VRIES

Wanneer we een ogenblik het feit aannemen, dat we vorm en inhoud van een gedicht kunnen scheiden (in de practijk gaat dit zeer slecht op, want het is er zo mee gelegen, dat de inhoud noodzakelijk haar typisch bepaalde vorm scheidt, die voor ieder geval weer afzonderlijk zijn zal), dan doen we dit terwille van de menselijke behoefte, die, om de dingen beter te leren kennen, dikwijls haar toevlucht moet nemen tot het verbreken van een verband. Om de schoonheid in Vondel's werk volkomen te kunnen genieten, zouden we feitelijk de verzen, die ons treffen, niet slechts moeten kennen, zoals ze gedrukt voor ons liggen, maar ook hun wordingsgeschiedenis, de omstandigheden, die ze begeleidden e.d. We zien hier van af, omdat een dergelijke studie van Vondels vers ver buiten dit bestek zou reiken, maar ook terwille van de noodzakelijke vereenvoudiging, die we voor ons doel behoeven.

Deze vereenvoudiging neemt niet weg, dat we Vondels verzen dienen te zien tegen de achtergrond van de literaire geest, waaruit ze zijn geschapen; de algemene geest dus van het tijdperk, dat zijn stempel drukte op de vormgeving van de poëzie, zoals Vondel en zijn generatie-genoten die schreven. De literaire geest, die bij deze vormgeving werkzaam was, is die van de Renaissance ¹⁾.

Met het woord „Renaissance” bedoelen we in grote trekken de bewustwording van het individu, dat zich van de collectieve culturen der Middeleeuwen los had gemaakt, en de maatschappelijke en kerkelijke begrenzings doorbrak. Deze bewustwording, die zich economisch het best als vroeg-kapitalisme laat karakteriseren, betekent de bevrijding uit de tradities van de kerk, de overgeleverde wetenschap, de normen van een maatschappij, die in keizer en paus haar hechtste symbolen zag en bezat. Het geloof aan de onwrikbare geldigheid van de oude machten gaat ten onder. Stoutmoedige ontdekkers en geleerden bewijzen, dat de eenzijdige starre kennis omtrent aarde en ruimte tot de kategorie van het bijgeloof moet worden verwezen. De vrijë concurrentie komt op, de wereldhandel bloeit, het gildewezen heeft afgedaan: — op alle terreinen van het leven kondigt zich de heerschappij van een jonge, overmoedige, krachtige burgerij aan, die in de 15e, 16e, 17e en 18e eeuw de wet aan de wereld zal stellen.

Bij deze totale omwenteling van zaken, — we hebben ze hier natuurlijk maar uiterst sober kunnen aangeven, en de ontwik-

¹⁾ Ook in deze bepaling beperken we ons tot een algemene aanduiding, en verwaarlozen het stilistisch onderscheid, dat de literatuurwetenschap maakt tussen renaissance, barok en classicisme, die alle van hetzelfde aesthetisch beginsel uitgaan. Men vergelijkte dit met het eerste artikel in dit nummer.



JOOST
van den
VONDEL

keling ervan voltrok zich nu eens traag, dan sprongsgewijs, en in elk land anders, — kon ook de kunst niet achterblijven; en zo zien we dan ook, dat er een typische renaissance-poëzie ontstaat, — al weer volgens het ontwikkelingsbeeld, dat we juist aangaven, — wier voornaamste kenmerk is, dat ze, bij een volkomen losmaking van de middeleeuwse genre's, haar voornaamste inspiratie vindt in de kunst der Grieken en Romeinen. Een bron van inspiratie wel te verstaan; men wilde niet klakkeloos navolgen, maar men kwam, door de diepgaande studie van de dichtkunst der Ouden, tot de overtuiging, dat men op dezelfde wijze de eigen taal diende te leren hanteren en het eigen gevoels- en gedachteleven uit te drukken. De Fransen, die na de Italianen in West-Europa waarschijnlijk wel het sterkst de geest van deze renaissance-poëzie hebben verspreid, werden voor Joost van den Vondel (die in 1587 geboren is) het grote voorbeeld. De strakke versvormen, die zij schiepen, en de muzikale beheersing van de taal, waartoe zij het brachten, prikkelden Vondel machtig, hen in zijn Hollands karakter na te streven. Nu was er natuurlijk vóór Vondel ook poëzie geschreven, en zelfs zeer voortreffelijke, die niet minder renaissancistisch was

dan de zijne; doch als men vraagt naar den typerenden dichter van de Nederlandse renaissance, dan moet het antwoord luiden: Vondel. Al hebben een Spieghel, een Hooft, renaissance-poëzie leren schrijven in de bakermat van de nieuwe dichtkunst zelf: Italië, Vondel blijft, juist, omdat hij zo weinig navolgde, maar zo sterk het kenmerkende persoonlijke in zijn dichtkunst bewaart, geroepen als de monumentale vertegenwoordiger van de nieuwe stijl, — die ook thans nog, trots alle literaire winden, welke het oorspronkelijk stromen van dit water gekruist hebben, de dichters beïnvloedt. Juist dit laatste verschijnsel is de reden, dat wij in vele gevallen worden meegesleept door de schoonheid van Vondels taal, welke immers doortrokken is van dezelfde poëtische wetten en dezelfde muzikaliteit, die in het heden doorwerken.

Evenmin als wij in klare nuchtere woorden kunnen omschrijven, waarom ons de muziek van Bach of het walsje van het draaiorgel aangrijpen of bekoren, kunnen we in laatste instantie bij poëzie, al is die dan op het oog en verstandelijk benaderbare woorden gesteld, zeggen, hoe en waarom de taalschoonheid ons betovert of sterk aandoet; dat is het „magische” element in de taal, waarbij we niet aan iets bovennatuurlijks hoeven te denken, maar aan de werking van een eigenschap, die zich van gebrekkig zintuig in de oertijd tot een uiterst fijngevoelige en snel-reagerende werkzaamheid van de gehoorzenuwen heeft ontwikkeld; dichter is hij, die de eigenschap bezit, door de beheersing van dit „magisch” element bijzonder sterk de gevoelsreactie van dit, bij de een meer, de ander minder verfijnde gehoors-apparaat te wekken; kortom, die ons een beeld, een gevoel „suggereert” — al weer een woord, waarin het „magisch” element aanwezig wordt verondersteld.

In de poëzie van Vondel is deze „suggestieve”, deze „magische” kracht in hoge mate aanwezig. Wanneer hij in een gedicht *Geuzenvesper* het lot van Johan van Oldenbarneveldt betreurt, dan is het, of we de korte rouwende galmen van de doodsklok horen kleppen in de doffe klinkers (a, o, oe), — in het schokkende rythme, dat aan het eind van iedere tweede regel als het ware afbreekt:

Had hij Holland dan gedragen,
Onder 't hart,
Tot zijn afgeleefde dagen,
Met veel smart,
Om 't meinedig zwaard te laven
Met zijn bloed,
En te mesten kraai en raven
Op zijn goed?

Typerend is voor de poëzie van de Renaissance niet alleen, dat zij de taal ontdekte en leerde hanteren als een plastisch, levend instrument, waarmee men een ongelooflijke geschakeerdheid van uitdrukking kon bereiken, maar ook de lust, om zich in brede

beschrijvingen te verliezen, en als het ware met alle kleuren van de regenboog en alle glanzen van edelstenen en juwelen te spelen. Een dergelijke lust heeft ook Vondel in ruime mate geïnspireerd tot meesterlijke verbeeldingen. In de „Geboorteklok van Willem van Nassau” vinden we b.v. de beschrijving van het Escuriaal, „gelegen weinig uren van 't koninklijk Madrid”:

De pracht en praal der muren
 Uitheemse wandelaars als voor het voorhoofd slaat;
 't Zij 't oog in 't meesterstuk van binnen weien gaat,
 Of buiten: d'een verheft de stoffe na 't bedaren;
 En d'ander looft de geest en kunst der kunstenaars.
 Wat schatten 't oosten geeft van paarden en gesteent;
 Wat rijkdom jaar op jaar de westerkust verleent;
 Wat zilver en rood goud, ten mijnen uitgegraven,
 Filips zijn gouddorst zwelgt, met spilling veler slaven,
 Dat dijde hier voedsel toe; tot heugnis van den slag,
 Waar in de Lelievorst zijn adel sneven zag...
 ... Hier drijven op hunne assen
 Twee zilvre kloten, die zo groot een heerser passen:
 Vijf mannen zouden niet, al hielden ze hand aan hand,
 Omvamen ieder rond. D'een is met diamant
 Bezaaid en oversierd. Twee grote lichten zwieren
 En trekken hunnen kreis door schoon bestarnde dieren.
 Dees starre is flonkerlicht, die droef en luisterflauw.
 In 't noorden grimt de beer. In 't zuiden pruilt de pauw.
 Orion met zijn zwaard doet d'oppergoden tsagen;
 En Hyades bedrukt voorzeggende regenvlagen.

Wij zullen ons er van onthouden, den lezer te vermoeien met de historische en astronomische bijzonderheden, die er in dit fragment zijn verwerkt, omdat het er nu alleen op aan komt, dat men voelt, hoe hier met een gemak en een schat van klankinstrumenten de indruk gewekt wordt van iets, dat statig, rijk en groots is. Wij vinden hier als elders steeds weer het kinderlijk verrukt-zijn van de jonge bourgeoisie over de verovering van de schatten der aarde, die zich niet genoeg kan bedwelmen aan schitterende opsommingen van alles, wat het oog streelt.

Het dichterlijk gevoelsleven van Joost van den Vondel heeft intussen nog andere variaties. Gaan we na een plechtstatig-verheerlijkend lofdicht als bovengenoemde „Geboorteklok” den hekel dichter Vondel eens bekijken, b.v. de aanval, die hij tegen een calvinistisch predikant Otto Badius richtte, toen deze zich tegen de Academie, het toneel in Amsterdam, verzette. Als treurspeldichter voelde Vondel zich hierdoor natuurlijk onmiddellijk geraakt, en fel en vinnig valt hij dan ook tegen den belager. Het is, of hij in deze aanval als het ware zijn toevlucht zoekt bij de vorm van het gezongen volksliedje, met het sardnerefrein, — dat hij, kortom, zich volkomen door zijn nationale instincten laat bespelen, wat niet minder een verschijnsel is van de nieuwe stijl, die de Renaissance schiep:

Wel hoe is Otjes hart zo groen?
 Wel hoe is Otjes hart zo groen?
 Dat hij dus ijvert in 't sermoen,
 O jemy, o jemy?
 Om Boogers dochter is 't te doen:
 Hij preekt van d'Academy.

Ongs Otje is gien stommen hond,
 Ongs Otje is gien stommen hond,
 Hij woekert met sen Meesters pond,
 O jemy, o jemy.
 Het kwijl dat loopt hem uit sen mond.
 Zo schelt hij d'Academy, — enz.

Het volksaardige, het pralende, schilderende, het strijdbare sentiment in Vondel maakt telkens weer plaats voor een verheven eenvoud, een strenge droefenis, wanneer hij een laatste lied zingt voor de doden. Beroemd is het „Kinderlijk“:

Constantijntje,
 Zalig kijndje,
 Cherubijntje
 Van omhoog,
 d'IJdelheden
 Hier beneden
 Utlacht met een lodderoog.

Gezien in het kader van zijn tijd is er niemand geweest, die zijn droefenis en zijn vroomheid onmiddellijker en simpeler uit kon drukken; waar wij thans struikelen over de godsdienstige gevoelens, die uit deze (en andere) verzen spreken, moeten we geen ogenblik vergeten, dat ze voor Vondel een zin en een doel hadden, en in directe samenhang met het feit van het sterven een rol in zijn bewustzijn speelden. Misschien is er wel geen schoner lijdicht geschreven dan de „Uitvaart van mijn Dochterken“. De smart is hier tot een lichte berusting overgegaan, en terwijl de vader aan zijn lief dochtertje terugdenkt, is het, of het rythme van een kinderdansje door zijn herinnering speelt:

De felle Dood, die nu geen wit mag zien,
 Verschoont de grijze lien.
 Zij zit omhoog en mikt met haren schicht
 Op het onnozel wicht,
 En lacht, wanneer in 't scheien
 De droeve moeders schreien.
 Zij zag er een, dat wuft en onbestuurd
 De vreugd was van de buurt,
 En vlug te voet in 't slingertouwte sprong;
 Of zoet Fiane zong,
 En huppelde, in het reitje,
 Om 't lieve lodderaitje:
 Of dreef, gevolgd van enen wakkren troep,
 De rinkelende hoep

De straten door, of schaterde op een schop:
 Of speelde met de pop,
 Het voorspel van de dagen,
 Die d'eerste vreugd verjagen:
 Of onderhiel, met bikkell en bonket,
 De kinderlijke wet,
 En rolde en greep, op 't springend elpenbeen,
 De beentjes van den steen;
 En had dat zoete leven
 Om geld noch goed gegeven;
 Maar wat gebeurt? terwijl het zich vermaakt,
 Zo wordt het hart geraakt
 (Dat speelziek hart) van enen scharpen flits
 Te doodlijk en te bits.
 De Dood kwam op de lippen,
 En 't ziertje zelf ging glijpen.
 Toen stond helaas! de jammerende schaar
 Met tranen om de baar,
 En kermde nog op 't lijk van haar gespeel,
 En wenste lot en deel
 Te hebben met haar kaartje,
 En dood te zijn als Saartje.
 De speelnoot vlocht (toen 't anders niet mocht zijn)
 Een krans van rosmarijn,
 Ter liefde van heur beste kameraad.
 O kranke troost! wat baat
 De groene en goude lover?
 Die staatsie gaat haast over.

(Wit = doel; Fiane = kinderliedje; lodderaitje = een kinderspel; schop = schommel; gespeel en kaartje = vriendinnetje; haast = snel.)

Terecht heeft men de hoogste uiting van Vondels kunst gezien in zijn „reien", d.w.z. in de koren die hij, in navolging van het Grieks-Romeinse treurspel, op het eind van elke „handeling" in zijn drama ten tonele voert, en die lyrisch uitdrukking geven aan de gevoelens, door de ontwikkeling van het drama bij den toeschouwer(lezer) gewekt. In deze reien is Vondel als renaissance-dichter ongetwijfeld de grootste van Nederlands dichters geweest; dit min of meer tot frase verworden oordeel moge hier onmiddellijk worden gerechtvaardigd, door het citeren van een rei uit het treurspel „Noah", dat hij schreef, toen hij de tachtig was gepasseerd. Noach heeft de kinderen der mensen hun ondergang voorspeld, maar zij antwoorden daarop met achteloze ongelovigheid: Zou het al zinken en vergaan? — In deze rei heeft Vondel niet slechts blijk gegeven van zijn uiterste gevoeligheid voor de vorm van het vers, — een der grote winsten van de renaissancekunst, — maar tevens van de „magie", die hem tot in de hoogste ouderdom eigen is gebleven: dat hij in klanksymbool en rythme hetzelfde uitdrukt als met zijn woor-

den, in dit geval het blanke, zorgeloze, speelse leven en sterven van de zwaan, wier voorbeeld door de verheidenste mensenzonen wordt aangehaald om van hun ongeloof in de wereld-ongegang blijk te geven:

Zou het al zinken en vergaan,
 Waar bleef de zwaan?
 Waar bleef de zwaan,
 De zwaan, dat vrolijke waterdier,
 Nooit zat van kussen?
 Geen waatren blussen
 Haar minnevier.
 'tLust haar te nestlen op de vloed.
 Zij kweekt den gloed,
 Zij kweekt den gloed
 Met hare vrolijke wederga,
 En kipt hare eiers,
 En acht geen schreiers
 Noch vreest geen scha.
 Vliegende jongen zwemmen mee
 Door stroom en zee,
 Door stroom en zee.
 Zij groeit in 't levendig element,
 En wast de veren,
 En vaart spansenen,
 Tot 's levens end.
 Stervende zingt ze een vrolijk lied,
 In 't suikerriet,
 In 't suikerriet.
 Ze tart de nijdige dood uit lust,
 Met kwinkeleren,
 En triomferen,
 En sterft gerust.
 Stervende zoekt haar flauw gezicht
 Nog eens het licht,
 Nog eens het licht,
 Den bruidschat, van de natuur te leen
 Aan elk gegeven,
 Om blij te leven.
 Zo vaart ze heen.

Ook hier (evenals in Vondels andere poëzie, en we konden helaas maar een uiterst beperkte greep doen uit haar volle rijkdom) is ook het rijm een van de „magische” factoren, die Vondel weet te hanteren op een wijze, zoals weinigen dat voor en na hem hebben kunnen en durven doen; niet slechts in een rijke afwisseling van klanken, — men ga het zelf in de hier geciteerde gedichten na, — maar ook in de dikwijls ongewone rijmreeksen (b.v. eiers-schreiers) ligt een van de kleinere, maar doeltreffende bewijzen voor de grootheid van Vondel als een meester en schepper van de Nederlandse taal.

ARBEIDSTIJD, LONEN EN PRIJZEN IN DE OPLEVING

P. DE GROOT

CRITIEK OP EEN REFORMISTISCH PRAE-ADVIES VAN Dr. v. d. WAERDEN

Voor de op 30 Oct. te houden jaarvergadering van de Vereniging voor de Staathuishoudkunde en de Statistiek heeft het Kamerlid der S.D.A.P. dr. ir. Th. van der Waerden een prae-advies geschreven, waarvan een samenvatting in de „Arbeiderspers” verschenen is.

Dit prae-advies houdt zich bezig met enkele actuele vraagstukken van economie, waarvoor de arbeidersbeweging, in 't bijzonder de vakbeweging, zich tijdens de huidige opleving der conjunctuur ziet geplaatst. De inzichten van den heer van der Waerden zijn bijzonder interessant, omdat zij overeenstemmen met de gedragslijn van de leidingen der moderne vakbonden en een „theoretische” rechtvaardiging van de door dezen gevoerde reformistische practijk in de tegenwoordige arbeidsconflicten pogen te geven.

Het eerste vraagstuk, waarmee hij zich bezig houdt, is de werkloosheid.

Inderdaad, een brandende vraag. Hoe komt het, dat na bijna een jaar opleving, — in sommige industrie-takken duurt ze reeds twee jaar, — de werkloosheid nauwelijks verminderd is en reeds weer neiging tot stijgen vertoont?

Ruim 375.700 werklozen stonden eind Juli 1936 bij de Arbeidsbeurzen ingeschreven. Eind Juli 1937 waren het er nog ruim 312.900. De opleving had dus niet meer dan 62.800 werklozen opgezogen in de beste tijd van het jaar.

Waardoor is deze blijvende, abnormaal hoge werkloosheid te verklaren?

Dr. van der Waerden is gedwongen om de rationalisatie te noemen. De deflatie-politiek der regering, zegt hij, heeft diep ingrijpende gevolgen gehad op de arbeidsmethoden: —

„Misschien in geen enkel land is de industrie zo sterk gedwongen geweest tot interne maatregelen om het kostenpeil omlaag te drukken; jaarlijks niet alleen door kapitaal-afschrijving, maar vooral door verlaging der arbeidskosten. Zulke een geforceerde rationalisatie kan een tijdlang de mening versterken, dat een blijvende structurele werkloosheid te verwachten is”.

Dr. van der Waerden had ook kunnen zeggen, dat misschien in geen enkel land de „industrie, (dat zijn de ondernemers), zo gemakkelijk in de gelegenheid werd gesteld” om de arbeidskosten te drukken.

Want de moderne vakbeweging heeft deze „geforceerde” rationalisatie zonder verzet aanvaard en zelfs verdedigd, mede onder invloed van de „theorie” van Dr. van der Waerden. Hij was het immers, die in Nederland de stelling verdedigde van de, sindsdien roemloos in vergetelheid geraakte „wetenschappe-

lijke" grootheden der Duitse vakbeweging als Professor Naph-tali c.s., volgens welke stelling de rationalisatie als een „voor-uitgang der mensheid" moest worden beschouwd! Hij was het toch, die met stelligheid voorspelde, dat de rationalisatie van de kapitalistische productie-methoden juist het middel was om de werkloosheid te doen verdwijnen, om de „schoorstenen weer te laten roken". De uitschakeling van een aantal arbeiders zou slechts tijdelijk zijn en gecompenseerd worden door de, door de rationalisatie geschapen nieuwe werkgelegenheid!

Zo schreef Dr. van der Waerden in zijn boekje over de ratio-nalisatie in 1928, kort voor de aanvang van de wereld-crisis.¹⁾ Thans staat hij voor het onaangename feit, dat de zo geprezen „vooruitgang van de mensheid", aangevuld door de devaluatie, „de Nederlandse nijverheid gebracht heeft op een kostenbasis, welke op verschillend gebied een voorsprong betekent" van de Nederlandse kapitalisten tegenover hun collega-uitbuiters uit andere landen, doch voor de arbeiders slechts massale werkloosheid en het vooruitzicht van blijvende, abnormale werk-loosheid heeft gebracht.

Maar Dr. van der Waerden legt zich niet bij de feiten neer. Zij zijn geen aanleiding voor hem om terug te keren van de dwaal-wegen van de burgerlijke economie. Hij doet als de bekende professor uit de anecdote, die, toen hij zag, dat de feiten niet klopten met zijn „theoretische" bedenkzels, zeide: „des te erger voor de feiten". Hij heeft „zijn standpunt in het alge-meen niet gewijzigd". De bestrijding van de compensatie-theorie is niet overtuigend geweest.

„De ervaring over een tijdperk van 150 jaar, zegt hij in zijn prae-advies, geeft vertrouwen in het vermogen der productie, de door rationalisatie uitgeschakelde arbeidskrachten te absorberen, ook voor de toekomst".

De vraag is maar, of de arbeidersbeweging de ervaring van een nieuw tijdperk van 150 jaar afwachten zal om te zien, of Dr. van der Waerden gelijk krijgt, — of dat zij zal moeten ingrijpen in de gang van zaken.

Volgens de ervaring van de laatste tien jaar heeft de Marxistische theorie gelijk gekregen, die de rationalisatie, onder het kapitalisme beschouwt als een verscherpte uitbuiting van de arbeidskracht, als een verslechting van de levens-positie van de arbeidersklasse, al of niet door toepassing van de vooruit-gang der techniek.

De arbeiders-organisaties hadden zich daartegen te-weer kun-nen stellen tijdens de crisis; zij kunnen het met nog meer kracht en kans op resultaat tijdens de opleving.

Zij kunnen dit, wanneer zij zich niet laten verlammen door reformistische quasi-wetenschappelijke drogredenen, doch op Marxistische wijze de strijd tegen de blijvende werkloosheid als

¹⁾ Zie het artikel: „De Werkloosheid", door P. de Groot, in de „Com-munist" van September 1929.

een machtkwestie, als een vraagstuk van klassenstrijd, stellen. Nemen wij enkele voorbeelden. — In de vorige weken werden de onderhandelingen beëindigd tussen de transportarbeidersorganisaties en de ondernemers in de scheepvaart en in het havenbedrijf. De eisen der arbeiders waren van tweeërlei soort; arbeidstijd-verkorting en vergroting der ploegen in de haven en bemanning op de schepen, en loonsverhoging.

Want ondanks een ware hoog-conjunctuur in de Nederlandse scheepvaart zijn er nog duizenden zeelieden werkloos en zijn er duizenden havenarbeiders werkloos, of hebben zij zó weinig werkgelegenheid, dat zij zonder bijpassing van armenzorg of „steun” niet in het leven kunnen blijven.

Dit komt voor een groot deel voort uit de tot het uiterste opgevoerde intensiviteit van de arbeid. In de havens wordt dezelfde hoeveelheid werk verricht met minder mensen, — door het verkleinen van de ploegsterkte, zoals tijdens de crisis heeft plaats gehad. Vele schepen hebben b.v. tijdens de crisis hun kolen-ovens door olie-stook-installaties vervangen, natuurlijk met overheidssteun.

Het gevolg is, dat minder stokers méér vuren moeten bedienen. En zo staat het met de gehele bemanning, die sterk is ingekrompen, ofschoon hetzelfde werk verricht moet worden.

De Centrale Bond van Transport-arbeiders had eisen gesteld om in deze te voorzien; 40-urenweek of, in uiterste instantie, 45-urenweek, in de havens, uitbreiding en regeling van de ploegen en bemanningen. Maar de bond heeft deze eisen weer laten vallen, toen de ondernemers er niet op in wilden gaan en heeft er geen strijd voor gevoerd.

Nemen wij een ander voorbeeld: de scheepsbouwerven. Om de talrijke opdrachten snel uit te voeren, laten de directies van de scheepswerven ongekend lange werktijden maken, soms wel van honderd uur en langer per week.

Er zijn duizenden metaalbewerkers werkloos, maar zij worden niet aangenomen. Het lage loon (in twee jaren van opleving werd in de scheepsbouw slechts 5 pCt. loonsverhoging gegeven) verlokt de arbeiders tot het maken van over-uren, om zo doende toch nog een dragelijk inkomen te verdienen. De moderne metaalbewerdersbond denkt er niet aan, door het stellen van de machts-kwestie de ondernemers tot verkorting van de werktijd, belangrijke beperking van het overwerk en de daarbij behorende loon-compensatie te dwingen, ofschoon de gunstige conjunctuur de arbeiders in een voordelige positie brengt om zulk een strijd te winnen.

Van de oplossing van het vraagstuk der abnormale, blijvende massa-werkloosheid door het enige doeltreffende middel, de klassenstrijd, wordt afstand gedaan.

Ziehier, wat Dr. van der Waerden daarvoor in de plaats geeft. Als „krachtigst middel” om het overschot aan werklozen op te vangen, ziet hij de industrialisatie.

Verder bepleit hij „een redelijke verdeling van het beschikbare

werk", die „in het maatschappelijk belang" zou moeten leiden tot „verkorting van de werkperiode in het arbeidsleven: — op latere leeftijd beginnen, op vroegere leeftijd eindigen."

En, tenslotte, acht hij ook verkorting van de arbeidsduur wenselijk.

Wat betekent echter dit alles? — De industrialisatie, de vestiging van nieuwe industriën, hangt voornamelijk af van de kapitaal-investeerders, die daar alleen toe overgaan met het oog op winstmogelijkheden en niet met het oog op de nood der werklozen. Buitendien zou dit slechts een verplaatsing van het vraagstuk zijn, want de door rationalisatie en grotere uitbuiting in de bestaande industriën en ondernemingen geroofde werkgelegenheid zou er niet door hersteld worden.

Terwijl ook het thans bestaande leger der werklozen er weinig van zou merken, want nieuwe industriën nemen voor het grootste deel ook nieuwe arbeiders en slechts weinig landurig-werklozen op.

De „redelijke verdeling" door verkorting van het arbeidsleven zou misschien enige invloed kunnen uitoefenen op de omvang der jeugdwerkloosheid, door verlenging van de leerplicht.

Maar de keerzijde is, dat de arbeiders-ouders gedurende een langere periode in het levensonderhoud van hun kinderen moeten voorzien, voor deze zelfstandig kunnen worden, terwijl voor hen zelve de tijd vroeger zou aanbreken, waarin zij ten laste van hun kinderen of van armenzorg vallen.

De „redelijkheid" zit hem ook hier weer in, dat het den bezitters niets kost, en de arbeiders zelf de offers moeten brengen.

Het idee der werkverruiming door het uitvoeren van grote werken, ook als stimulans voor de binnenlandse markt door vergroting der koopkracht, dat aan het Plan van de Arbeid ten grondslag lag, heeft Dr. van der Waerden blijkbaar geheel losgelaten.

Toch is de uitvoering van grote openbare werken tegen normaal loon nog het meest reële en onmiddellijk baat gevende middel, dat onder het kapitalisme tegen de al te grote werkloosheid kan worden aangewend.

Bij zulk een „theorie" is het geen wonder, dat in de practijk van de moderne vakbeweging de leuzen tot verkorting van de arbeidsduur tot nu toe zuiver propagandistisch gesteld worden, naast een reeks van andere vrome wensen, doch dat geen ernst wordt gemaakt met hun verwezenlijking door strijd.

De eis van de veertig-urenweek is echter allerminst een luxe, die men zich slechts zou kunnen veroorloven, als de winsten nog belangrijker zouden stijgen.

De eis tot verkorting van de arbeidstijd is allerminst een soort van philanthropie tegenover de werklozen om hun meer werkgelegenheid te verschaffen, — ijs en weder dienende.

De zaak is, dat door de rationalisatie en intensivering van de arbeid een verslechting in de levenspositie van de werkenden

ten gevolge had. Naast de verlaging van het loon voor zijn arbeid, werd de arbeider in de crisis ook nog gedwongen, meer arbeidskracht in dezelfde tijdsruimte te presteren.

Wanneer hij thans, nu de omstandigheden er gunstig voor zijn, het herstel van zijn oude loon eist, betekent dit slechts het ongedaan maken van één deel van de verslechtingen, die hij in de crisis heeft ondergaan. Het andere deel, even belangrijk en dringend, is het ongedaan maken van de overbelasting van zijn arbeidsvermogen door verkorting van de arbeidsduur.

En daarmee wordt tevens een groot gedeelte van de oorzaken der abnormale werkloosheid weggenomen, die het gevolg is van de overbelasting van de arbeidskracht van hen, die in het bedrijf staan.

Dat is de voornaamste weg tot het doen verdwijnen van de blijvende massa-werkloosheid, — niet door wissels op de toekomst of „redelijke verdeling“ der armoede, maar door de strijd der arbeidersbeweging tegen de kapitalisten. Zoals Marx reeds zeide: „De zaak lost zich op in de vraag, hoe de verhouding der krachten van de strijdende partijen is“¹⁾.

Deze verhouding is in enige bedrijfstakken en industriën (scheepvaart, mijnen, metaal, Philips, AKU enz.) gunstiger dan ze in tien jaar geweest is. De moderne vakbeweging moet er gebruik van maken om de verkorting van de arbeidsduur af te dwingen.

Dr. van der Waerden laat in zijn prae-advies ook zijn licht schijnen over het loon-vraagstuk. Hij meent, dat —

„wat de lonen betreft, sedert het loslaten van de gouden standaard en de daarmee gepaard gaande depreciatie het proces van aanpassing afgesloten is, in die zin, dat de deflatie-politiek moest worden beëindigd“.

En hij vervolgt:

„Indien de „loonstarheid“ een beletsel zou zijn geweest, dan is dit beletsel thans uit de weg geruimd.

„Is nu een optreden van een tegenovergesteld verschijnsel te verwachten? Zal de „starheid“ nu omslaan in bewegelijkheid? Is er grond voor de reeds geuite vrees, dat er een krachtige, opwaartse loonbeweging, aangejaagd door diezelfde machten, die voorheen als de catalysatoren dezer verstarring werden aangewezen, zal plaats vinden?

„Zou deze beweging slagen, dan zou de versterkte positie op de wereldmarkt weer dra worden ondermijnd“.

Het is ongetwijfeld juist, als Dr. van der Waerden zegt, dat het proces der aanpassing is afgesloten, in de zin van de deflatie. Maar dit betekent niet, dat het proces der verlaging van de arbeidskosten is afgesloten. Dit proces heeft zich voortgezet, niet langer door deflatie, maar door devaluatie en stijging van de prijzen.

¹⁾ „Loon, prijs en winst“, door Karl Marx; Nederl. uitgave van „Pegasus“, pag. 55.

De waarde van de gulden is n.l. met ruim 18 procent gedaald. De uitwerking daarvan, gekoppeld aan de gelijktijdig plaatsgevonden stijging der goederen-prijzen, krijgt de arbeider te voelen in de vorm van een verhoging van de prijzen der levensmiddelen met ruim 7 pCt., volgens de voor de kapitalisten voordelige berekenings-methoden van het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Nu heeft Karl Marx ons reeds zeventig jaar geleden geleerd, dat „de arbeider, die onder deze omstandigheden een loonsverhoging eist, „slechts aanspraak zou maken op de verhoogde waarde van zijn arbeid, zoals iedere andere verkoper van een waar, die, zodra de kosten van zijn waren zijn gestegen, hun verhoogde waarde tracht betaald te krijgen. Wanneer de lonen niet, of niet voldoende stijgen om de verhoogde waarde der noodzakelijke levensbehoeften te vereffenen, dan zou de prijs van de arbeid beneden de waarde van de arbeid dalen, en de levenswijze van den arbeider zou slechter worden”.¹⁾

Dit laatste is precies wat gebeurd is, nl. door de stijging der levensmiddelenprijzen en het onvoldoende compenseren daarvan door loonsverhoging, is de levenswijze van de arbeidersklasse slechter geworden.

Het is waar, dat dit het scherpst gevoeld wordt door de personen der overheidsbedrijven en diensten alsook door de permanent-werklozen, wier inkomen onveranderd bleef. Voor de werkende arbeiders in particuliere bedrijven was deze verslechtering minder voelbaar, daar de vermindering van de koopkracht van het loon op zichzelf in vele gevallen werd opge maakt door ruimere werkgelegenheid, waardoor het totaal-inkomen steeg. Niettemin is de verslechting een feit.

Dit is de eerste reden, die een „krachtige opwaartse beweging” der lonen noodzakelijk maakt.

De tweede reden voor een „krachtige opwaartse beweging” van het loon is de betere conjunctuur zelf.

De arbeidersmassa voelt een instinctieve drang tot „herwinnen van wat in de crisis verloren ging”.

Dit is een vast verschijnsel in het stelsel van kapitalistische loonarbeid, dat door Marx is ontleed: —

„Gij allen weet”, zo zeide Marx, in zijn voordracht tot de Generale Raad der Eerste Internationale, „dat om redenen, die ik hier niet nader behoef uit te leggen, de kapitalistische productie zich in bepaalde periodieke cyclussen beweegt. Zij doorloopt een toestand van rust, van wassende opleving, van bloei, van overvulling van de markten, van crisis en van stagnatie. De marktprijzen der waren en de markt-winstvoet passen zich aan deze fasen aan, door menigmaal onder hun gemiddelde te dalen, dan weer het te overschrijden. Als gij de gehele kringloop beschouwt, zult ge vinden, dat de ene afwijking van de

¹⁾ „Loon, prijs en winst”, door Karl Marx; Nederl. uitgave van „Pegasus”, pag. 48.

marktprijs door een andere wordt vereffend, en dat in doorsnee van de kringloop de marktprijzen der waren door hun waarden worden geregeld.

„Welnu. Gedurende de phase van de dalende marktprijzen en de phase van de crisis en de stagnatie, kan de arbeider, als hij niet helemaal op de keiën raakt, ervan verzekerd zijn, dat zijn loon wordt verlaagd.

„Om niet bedrogen te worden, zal hij zelfs bij zulk een dalen der marktprijzen met de kapitalisten er om moeten vechten, tot welke hoogte een loonsverlaging naar verhouding noodzakelijk is geworden. Als hij in de fase van de bloei-periode, in de tijd dat er extra-winsten worden gemaakt, niet voor loonsverhoging streed, dan zou hij in de doorsnee van een industriële kringloop niet eens zijn gemiddelde loon, of de waarde van zijn arbeid ontvangen. Het ware de dwaasheid ten top gedreven, als men verlangde, dat de arbeider, wiens loon noodzakelijkerwijze door de dalende phase van de kringloop op ongunstige wijze wordt beïnvloed, zich van een overeenkomstige vereffening gedurende de phase van zakenvoorspoed zou uitschakelen. In het algemeen zal de waarde van alle waren slechts worden gerealiseerd door de vereffening der voortdurende wisselende marktprijzen, die voortkomen uit de voortdurende schommelingen tussen vraag en aanbod. Op de grondslag van het huidige stelsel is arbeid slechts een waar als iedere andere. Zij moet derhalve dezelfde schommelingen ondergaan, om een gemiddelde prijs te berekenen, die aan haar waarde beantwoordt. Het zou een dwaasheid zijn, ze aan de ene kant als een waar te willen behandelen en ze anderzijds te willen plaatsen buiten de wetten, die de prijzen der waren regelen.

„De slaaf ontvangt een bestendige en vaststaande hoeveelheid voor zijn onderhoud; de loonarbeider evenwel niet. Hij moet trachten, in het ene geval een loonsverhoging door te zetten, zij het ook slechts om zich schadeloos te stellen voor een loonsverlaging in het andere geval. Indien hij zich ermee tevreden zou stellen, de wil en het voorschrift der kapitalisten als een permanent economische wet te aanvaarden, zou hij geheel de ellende van den slaaf delen, zonder van de zekere positie van den slaaf te genieten”.¹⁾

Een „krachtige opwaartse loonbeweging” zou thans niets anders betekenen dan een rechtmatige vereffening, zoveel als afgedwongen kan worden, van de geleden achteruitgang in de crisis. Maar zó denkt Dr. van der Waerden er niet over. Wij citeerden reeds zijn uitspraak, dat indien een krachtige beweging voor meer loon slagen zou, de „versterkte positie op de wereldmarkt weer dra (zou) worden ondermijnd”. Hij is dus tegen een belangrijke loonsverhoging!

Dat de winsten van de ondernemers met sprongen stijgen... dat ondermijnt de positie op de wereldmarkt niet! Maar zodra

¹⁾ „Loon, prijs en winst” enz., pag. 52.

komen niet de arbeiders om hun zuur verdiende loon, of het somberste toekomstbeeld wordt ontroid.

Hoe dikwijls en hoe hardnekkig hebben niet steeds de Marxisten de domme bittertafelpraatjes van de kapitalistische uitbuiterspers moeten weerleggen, die beweerde, dat loonsverhoging noodwendig prijsstijging ten gevolge moet hebben, en dat voor de verbetering van de positie op de wereldmarkt loonsverlaging nodig was?

Sinds de tijden van Marx, sinds de arbeidersbeweging een wetenschappelijke grondslag heeft verkregen, is dit reactionaire bedrog ontmaskerd en is onweerlegbaar aangetoond, dat loonsverhoging geen prijsverhoging ten gevolge behoeft te hebben, doch op zijn best verlaging van de winst-marge van de ondernemers. Gedurende de gehele wereldcrisis hebben de liberale kapitalisten en de heer Colijn deze „theorie” van het verband tussen de prijzen en lonen verkondigd om hun aanpassing door te zetten.

De loonsverlagingen, tot 35 pCt., hadden op de prijsvorming op de wereldmarkt echter geen invloed; de positie van Nederland veranderde er niet door.

Dit belet de heren Colijn c.s. niet om zich uit hoofde van diezelfde „theorie” tegen loonsverhogingen en verhoogde sociale uitgaven te verzetten.

En nu komt zowaar de S.D.A.P.-er Dr. Ir. van der Waerden dit reeds duizendmaal ontvouwde kapitalisten-smoesje herkauwen, waarmee de ondernemers niet de Nederlandse positie op de wereldmarkt, maar de 18 procent dividend van Philips, de grove winsten van de AKU, van een Van Beuningen, van de Verenigde Blikfabrieken, van de grote banken enz. pogen te verdedigen tegen de rechtmatige verlangens van de arbeiders.

Nu verklaart deze voorlichter van de moderne arbeidersbeweging zich vierkant tegen loonsverhoging en meent zelfs de ondernemers te kunnen geruststellen, dat deze er niet komen zal. Hij zegt immers:

„Er is voldoende aanwijzing, dat de vakbeweging een onbezonnen houding ten opzichte van de nieuwe toestand zal aannemen. Als slotsom mag men aannemen, aldus de prae-adviseur, dat de „loonstarheid” die in werkelijkheid een gestadige loondaling was, na de devaluatie plaats maakt voor enige beweging tot herstel, doch dat deze beweging gematigd en bewaam zal worden geleid, zich in de eerste plaats concentrerend op de slechtst betaalden en met een open oog voor het instandhouden van de werkgelegenheid”.

Het staat in scherpe tegenstelling tot de propagandistische leuze van den N.V.V.-voorzitter Kupers: „Herwinnen, binnen de kortst mogelijke tijd, van wat in de crisis verloren ging”.

Dit klinkt als een bittere ironie, bij de taal van Dr. van der Waerden. Helaas, is het de werkelijkheid.

Want wat er thans gebeurt, is inderdaad gericht op slechts „enig herstel”, „gematigd” en zich „concentrerend op de slechtst

betaalden", „met open oog voor de werkgelegenheid" nota bene door het nalaten van ernstige strijd voor arbeidstijdverkotring!

Gelukkig leeft er in de massa van de moderne vakverenigingsleden langzaam aan een andere geest.

Verheldering in het inzicht van de arbeiders in de huidige economische positie, waarin zij zich bevinden, en klare, Marxistische oriëntering zal kunnen helpen om deze geest en strijdwil aan te wakkeren en een duidelijke richting aan te geven.

Daarvoor heeft ook het blootleggen van allerlei opgewarmde kapitalisten-theoriën zijn nut, die de arbeiders voorgeschoteld worden door voorlichters als Dr. van der Waerden, om hen van strijd voor lotsverbetering af te houden.

De arbeiders mogen niet, zoals Marx het zo kernachtig uitdrukte: „zich ermee tevreden stellen, de wil en het voorschrift der kapitalisten als een permanente economische wet te aanvaarden".

Zij moeten thans een „krachtige opwaartse loonbeweging" in gang zetten en zich door niemand laten weerhouden, dit snel en met alle krachten, waarover zij beschikken, te doen.

Want de opleving, de conjunctuur-verbetering, die wij thans doormaken, is er een van bijzonder karakter.

Het is een cyclische opwaarts-beweging, maar tegen de achtergrond van het kapitalisme, dat in zijn periode van neergang verkeert, vergezeld van oorlogen, politieke crisissen in enige landen, voortdurend aan schokken en plotselinge instortingen onderhevig.

Wij kunnen niet voorspellen, of deze opleving nog lang of kort zal duren; wij weten niet, wanneer zij weer plaats zal maken voor een terugval in de diepste crisis-toestand, en ook niet, of de te volgen instorting erger of minder erg zal zijn dan de vorige.

Maar één ding staat vast: de huidige opleving is geen blijvende, het is geen poort tot een nieuw, langdurig tijdvak van bloei van het kapitalisme.

Dezer dagen motiveerde een leider van een belangrijke vakbond zijn onwil om de arbeiders in de strijd te leiden, met de verklaring, „dat de opleving nog niet gezond was"; en men eerst nog wachten moest, tot het beter zou gaan.

Indien de arbeiders met hun eisen zouden willen wachten, tot de opleving „gezond" wordt, dan konden zij nog lang wachten en zouden zij er hun eigen gezondheid bij inschieten.

Er is geen tijd tot wachten. Het ijzer moet gesmeed worden, terwijl het heet is.

Wat de arbeiders bereiken kunnen aan loonsverhoging, aan arbeidstijdverkorting, kan alleen het resultaat zijn van hun strijd. De opleving begunstigt die strijd: — er is wat te winnen. Het zou noodlottig zijn, indien de arbeiders deze opleving voorbij zouden laten gaan, en zich tevreden zouden stellen met een min of meer aan de levensduurte aangepaste loonsverhoging, zon-

der de tijdens de crisis geleden achteruitgang van hun werkelijke lonen en levenspositie te hebben hersteld, zonder de arbeidstijd belangrijk te hebben verkort.

De nieuwe conjunctuur-daling, die vroeger of later, maar met ijzere noodwendigheid, op de huidige opleving zal volgen, zal hen dan in een verzwakte staat van weerstand vinden, en een nieuwe aanval op de arbeidsvoorwaarden zal hun levens-niveau nog een nieuw stuk beneden het diepte-punt van 1935—'36 terug drijven.

De betrekkelijkheid van de huidige opleving is geen reden tot terughouding en afwachten, doch juist een reden om krachtig in de aanval te gaan, — ook om een zo sterk mogelijke stelling in te nemen bij de te verwachten wisseling van het getij.

En daarom: herwinnen, binnen de kortst mogelijke tijd, van wat in de crisis verloren ging, en zo mogelijk, méér dan dat! Daarvoor moet de arbeidersklasse haar rijen dichter aaneen sluiten en haar organisaties sterk en strijdvaardig maken, o.a. ook door meedogenloze bestrijding van de invloed der kapitalistische reformistische theoriën.

UIT HET DERDE RIJK

TJOMME TOM DREEF

En ied're dag zien wij elkander aan,
wanneer wij in 't vierkant der blinde muren
met trage tred de eend're cirkel gaan,
uit ied're hoek de wachters naar ons gluren.
En ied're dag uit zwaar geladen
harten springen vonken: Kameraden, —
wat ook gaat gebeuren,
blijf hard als ijzer achter iez'ren deuren!

En ied're nacht, één man komt uit zijn kluis;
zes man met gummiknuppels stellen vragen...
hij zwijgt en zwijgt... een gil klinkt door het huis,
breekt af... één man wordt weggedragen.
En ied're dag uit zwaar geladen
harten springen vonken: Kameraden, —
als de pezen scheuren,
blijf hard als ijzer achter iez'ren deuren!

En dag en nacht vibreert van cel tot cel
de polsslag van een onverwoestbaar leven,
en ied're druppel bloed en ied're gil
wordt onuitwisbaar in ons hart geschreven.
En dag en nacht uit zwaar geladen
harten springen vonken: Kameraden, —
wat ook gaat gebeuren,
blijf hard als ijzer achter iez'ren deuren!

DE ENGELSE ARBEIDERSKLASSE IN VERLEDEN EN TOEKOMST

PETER CLYDER

De Britse heersende klassen zijn waarschijnlijk altijd de meest klassebewuste in Europa geweest. Het heeft hun, wanneer zij met de arbeidersbeweging in aanraking kwamen, noch aan bekwaamheid, noch aan een juist begrip voor hun ware belangen ontbroken. Hun bekwaamheid kan worden afgemeten aan het feit, dat heden ten dage Engeland het laatste schijnbaar sterke bolwerk van het kapitalisme blijft in een wereld van opkomende revolutie en wanhopige contra-revolutie. Het geheim van hun succes ligt in de rol, die zij de arbeidersbeweging hebben gedwongen te spelen in de ontwikkeling van het kapitalisme.

De directe strijd tussen de kapitalisten en het proletariaat ontwikkelde zich het eerst in Engeland, waar de industriële bourgeoisie reeds vroeg haar landbezittende, aristocratische vijanden overvleugelde, en waar de onafhankelijke handwerkslieden het eerst verdwenen.

Nagenoeg een eeuw (ongeveer 1750—1840) van vruchteloze pogingen om de organisatie van de arbeidersklasse tegen te gaan, hebben de nieuwe meesters van de maatschappij de grote les geleerd, dat de sterkte der arbeidersklasse gemakkelijker kon worden onderdrukt en gekneveld door sluwheid dan door kracht. Daarom heeft de liberale bourgeoisie gedurende de gehele kapitalistische ontwikkeling van de XIXe eeuw daadwerkelijk de groei bevorderd van de vakverenigingen van geschoolde arbeiders, die zij, door haar oppermachtige commerciële positie, in staat waren, flink te belonen. Zóveel succes hadden zij hiermee, dat de vakverenigingen veertig jaar lang een politiek aanhangsel van de Liberale Partij waren en zich met volle kracht verzetten tegen de organisatie van de massa der ongeschoolde arbeiders, tegen socialisme en tegen een onafhankelijke politieke arbeidersbeweging.

De ontwikkeling van het monopolie-kapitalisme en het moderne imperialisme vernietigde deze harmonische samenwerking. De massale ontwikkeling van het vakverenigingswezen in de jaren '80, en de groei van een massale socialistische propaganda-partij, de Onafhankelijke Arbeiders Partij (I.L.P.) in de jaren '90, dwongen het Vakverenigingscongres (T.U.C.) de Labour Party (Arbeiders Partij) te stichten, teneinde een afzonderlijke vertegenwoordiging van de vak-beweging in het parlement te krijgen. In de eerste jaren van deze eeuw deed de arbeidersklasse een geweldige stap voorwaarts, des te krachtiger, omdat zij reeds lang over tijd was. De bourgeoisie beantwoordde dit, onder leiding van Lloyd George, met omvangrijke sociale hervormingen en het verlenen van een hechte wettelijke positie aan de

nieuwe vakverenigingen, terwijl zij, in de actie tegen het anti-democratische Hogerhuis in 1911, de energie van de werkers handig tegen haar eigen oude vijanden, de landbezittende aristocratie, richtte.

Gedurende de oorlog werden de liberale kapitalisten ruim beloond door de hartelijke medewerking van de vakverenigingen. Maar met het einde van de oorlog begon een geheel nieuwe periode. Het Britse imperialisme had zijn mededingers overwonnen, maar werd bedreigd door het in een staat van revolutie verkerende Europa, en door een dreigende revolutie in het eigen land. Internationaal gezien, was de stichting van de Volkenbond een tegemoetkoming aan het intense verlangen naar behoud van de vrede, en hielp zij mee, de liberale en reformistische elementen af te splitsen van de revolutionaire krachten, terwijl deze Bond een waardevol instrument werd zowel voor de handhaving van de bestaande toestand onder de imperialisten, als voor de redding van het bankroete kapitalisme in Centraal Europa door middel van „economische heropbouw” en openlijke interventie. In het eigen land vochten de oude „heren der schepping” met hun rug tegen de muur, en stelden het onvermijdelijke industriële conflict van maand tot maand uit, terwijl de revolutie-golf in Europa teruggeslagen werd. Tegen de tijd, dat de Europese revolutie verslagen was, had men zich grote opofferingen moeten getroosten. Aanzienlijke loonsverhogingen waren toegestaan, en de interventie in Rusland werd opgegeven tegenover de ernstige dreiging van een algemene staking in het eigen land. Intussen waren de werkers tot het besef van eigen kracht gekomen, en de oude leiders van de vakverenigingen zagen hun invloed tanen, terwijl de Labour Party enorm was gegroeid en de officiële oppositie vormde.

Een nieuw uitstel was noodzakelijk en men probeerde een wanhopig experiment. De kapitalistische pers heette de Labour Party welkom als de nieuwe oppositie en vele ex-liberalen werden aangemoedigd, toe te treden. In 1924 werd een minderheidsregering gevormd. MacDonald, de nieuwe leider, werd in de „hogere” kringen opgenomen en nam van zijn kant mannen als Lord Chelmsford, ex-onderkoning van India, Lord Haldane en Lord Parmoor in zijn kabinet op, met uitsluiting van Lansbury en andere socialistische veteranen.

Na negen maanden imperialistisch bewind en stakings-breken, trad de regering af, terwijl zij er zich armzalig op beroemde, bewezen te hebben, „een nationale en geen klasse-regering te zijn geweest”, — en een paar weken later werd de partij-conferentie overgehaald, zij het met een zeer geringe meerderheid van stemmen, de communisten uit te sluiten, tegen wie vier jaar lang bitter was gestreden.

De regering van 1924 had de crisis uitgesteld, had het peil van de strijd der arbeidersklasse verlaagd, en de eerste grote ontgoocheling gebracht. De nieuwe regering verhaastte, vol ver-

trouwen op haar kracht, het conflict en lokte de Algemene Staking van 1926 uit. Zij kreeg een vreselijke schok. Na een week van vrijwel complete solidariteit der arbeiders, scheen het, dat de regering toe moest geven of haar toevlucht moest nemen tot burgeroorlog. Maar toen werd plotseling de staking zonder meer afgelast door de Algemene Raad van het Vakverbond, onder leiding van Thomas.

Het grote verraad werd gevolgd door een wilde aanval op arbeidsvoorwaarden en vakverenigings-organisatie. Terwijl de mijnwerkers en anderen hardnekkige achterhoede-gevechten leverden, brachten afkeer en teleurstelling een catastrofale daling in het ledental der vakverenigingen te weeg en de oude leiders kregen de kans, hun plaats te heroveren. In de jaren van hoog-conjunctuur, die volgden, genoten de heersende klassen een naglans van het voor-oorlogs-imperialisme.

In 1929 begonnen de wolken zich samen te pakken. In dit jaar begon de crisis in de Verenigde Staten. In Engeland ging de arbeidersbeweging opnieuw vooruit, terwijl het duidelijk was, dat in de nabijge toekomst nieuwe aanvallen gedaan zouden worden op de levens-standaard. Nog eens stond men een Labour-regering toe, de macht in handen te nemen, steunend op de liberalen. In plaats van een koene socialistische politiek te voeren en een beroep te doen op het volk, herhaalde de regering haar noodlottige capitulatie in het gezicht van de stijgende werkloosheid, totdat zij zozeer alle vertrouwen had verloren, dat de desertie van MacDonald, Thomas en een handjevol anderen voldoende waren, haar te vernietigen. Bij de paniek-verkiezingen van 1931 daalde het aantal Labour-leden in het parlement van 289 tot 52, — het laagste aantal sinds 1901.

Toen de „Nationale” regering van 500 conservatieven en een paar dozijn afgescheiden liberalen en Labour-leden de macht in handen nam, was de arbeidersklasse voor het ogenblik volkomen verbluft en terneergeslagen. Diepgaande besnoeiingen werden snel doorgevoerd zonder ernstige oppositie. Maar het Britse imperialisme werd in zijn bestaan bedreigd door de nieuwe aanvallen van imperialistische mededingers en de opkomst van de revolutie in Europese en koloniale landen. Een minder ervaren bourgeoisie zou deze dubbele dreiging allicht een onoplosbaar vraagstuk hebben gevonden. Maar onzekerheid van doelstelling te zien in de zwenkingen van de Britse buitenlandse politiek, zou een ernstige onderschatting zijn van de kracht en intelligentie van het klasse-instinct der Britse imperialisten. Zonder aarzelen stelden zij vast, dat het een geringer euvel was, hun rijkdom en invloed te delen met de mededinger imperialisten, dan de emancipatie van het Oosten te dulden of de revolutie van het proletariaat in Europa een bres te laten slaan in de imperialistische muur.

Deze toestand maakte een ingrijpende verandering in de Engelse buitenlandse politiek noodzakelijk. Die kapitalistische klas-

sen, die het hevigst van de crisis hadden geleden, hadden niet alleen behoefte aan „economische her-opbouw”, maar ook aan een oppermachtige klasse-dictatuur in het eigen land en militaire avonturen naar buiten. Deze moesten hen noodzakelijkerwijs in conflict brengen met het Volkenbondspact. Dat pact toepassen tegen een aanvallend imperialisme, zou revolutie in het betrokken land betekenen. Om dat gevaar te vermijden, moest het pact ondermijnd worden.

De tragicomedie begon een maand na de verkiezing van de Nationale regering. De Engelsen verhinderden de toepassing van sancties tegen de Japanse invasie in Mandsjoerijë, terwijl Simon en Londonderry verantwoordelijk waren voor de mislukking van de Ontwapeningsconferentie en daadwerkelijk bijdroegen tot de overwinning van Hitler. Dit was nog maar een begin van de nieuwe politiek. Het was noodzakelijk, zo snel mogelijk een nieuwe positie aan de arbeidersbeweging in het eigen land toe te kennen.

De arbeidersbeweging was tot nu toe getemd door een steeds groeiende positie in de kapitalistische maatschappij. Twee keer was zij geroepen geweest om het kapitalisme te beheren, toen de taak boven de kracht van de oude partijën ging. Voortaan was de taak van de Engelse regering te doorslaggevend voor het welzijn van het imperialisme om haar aan Labour toe te vertrouwen. De „Nationale Regering” moest haar eigen politieke stabiliteit verzekeren met behulp van de sterkste waarborg van alle reactionaire regeringen: het ontbreken van een levensvatbaar ander bewind. Men bood derhalve Labour een nieuwe positie aan, die van „Zijner Majesteits Oppositie”. Labour aanvaardde het voorstel en verklaarde zich bereid, „de democratische volks-uitspraak te aanvaarden” en het parlementaire spel te spelen door met alle kracht haar gehele oppositie tot het parlement te beperken.

Labour's opgeven van de politieke en sociale strijd riep uiteraard nieuwe vormen van oppositie in het leven. De Communistische Partij, die na 1926 ernstig was belemmerd door innerlijke tweespalt, speelde voortaan een leidende rol in de politieke strijd der arbeiders. De werklozen-acties van 1933—'35, die hun hoogtepunt hadden in de grote protest-beweging in het laatste jaar, welke binnen twee dagen de regering dwong, haar nieuwe steunnormen in te trekken, en in Zuid-Wales een allen-omvattende Raad van Actie in het leven riep, waarin ook de geestelijkheid zitting had, deden waardevol werk door het zelfvertrouwen van de Britse werkende klassen te doen herleven. Later in het jaar, toen de regering zich voorbereidde, haar internationale politiek te herhalen bij de ontwikkeling van het Italiaans-Abessinische conflict, organiseerde de machtige Volkenbondsvereniging een vredes-referendum ten gunste van het Volkenbondspact. Trots het verzet der regering stemden meer dan 11 miljoen mensen, of 97 pCt. van het totaal aantal uitgebrachte stemmen, vóór de toepassing van sancties. Vol schrik

hield de Minister van Buitenlandse Zaken een rede, die droop van loyaliteit tegenover de Bond. Labour overlaadde de regering met loftuitingen en verklaarde, dat zij haar leven had gebeterd. De regering haastte zich, schijn-verkiezingen te laten houden onder de leuze van steun aan de Volkenbond. Weer aan het bewind gekomen met de stemmen der vredesvrienden, ging de regering voort met het Hoare-Laval plan, en kalmeerde het woedende verzet, dat dit verwekte, door den Minister van Buitenlandse Zaken te ontslaan. Vervolgens ging zij betogen, dat steun aan de Volkenbond betekende: herbewapening van Engeland.

De actie voor het vredes-referendum was genegeerd door de Labour Party. De Communistische Partij zag er de betekenis te laat van in. De beweging mislukte, omdat het uitsluitend een beweging was van de kleine burgerij, die ontzet was door het oorlogsgevaar, maar gaarne bereid was, iedere toezegging van toekomstig goed gedrag van de regering critiekloos te aanvaarden.

Inmiddels groeide het verlangen naar een eenheidsfront der arbeidersklassen snel. Onmiddellijk nadat Hitler aan de macht was gekomen, richtten de Communistische Partij en de Onafhankelijke Arbeiders Partij (I.L.P.), die na 1931 uit de Labour Party was getreden, een gezamenlijke oproep tot de Labour Party en het Vakverbond. De uitnodiging werd natuurlijk afgeslagen. Toen de aandrang sterker werd, versterkte Labour zijn campagne en iedere vorm van gezamenlijke actie met de communisten werd strafbaar gesteld met uitzetting. Inmiddels moedigden de successen van het Volksfront in Frankrijk en Spanje een neiging van de radicale kleine burgerij aan tot samenwerking met de Labour Party, een uitgesproken bewondering voor Sowjet-Rusland en herhaalde bereidverklaring tot samenwerking met de Communisten.

De groeiende druk in de richting van samenwerking der linker-groepen, dreigde de Labour Party te verhinderen, haar rol als officiële oppositie te spelen, en dientengevolge werd haar streven er steeds meer op gericht, alle hulp-aanbiedingen te bestrijden. Het uitbreken van de burgeroorlog in Spanje en de groei van de stakingsbeweging in Engeland maakten deze strijd des te verbeterer. Ondanks onmiskenbare wrevel in de partij, en ondanks haar eigen nadrukkelijke verklaringen, speelde het hoofdbestuur de non-interventie-klucht tot het bittere einde. Tot op het ogenblik, dat dit wordt geschreven, heeft de landelijke Labour Party niet één enkele demonstratie gehouden of één enkel protest georganiseerd tegen de houding van de regering inzake de fascistische interventie. De jongste grote stakingen van de bouwvakarbeiders, de arbeiders in de machine-industrie en de bus-chauffeurs zijn verraden en onderdrukt door de vakverenigings-leiders en werden gevolgd door massa-royementen van vooraanstaanden. En tenslotte, verlost door de verhoogde werkkans voor sommige groepen van arbeiders, heb-

ben de leiders van de grote vakverenigingen de partij overgehaald, haar eerst-geboorterecht te verkopen door het bewapeningsprogram van de regering voor hun rekening te nemen.

In de eerste maanden van dit jaar begonnen de Communistische Partij, de I.L.P. en de Socialistische Liga, een groep in de Labour Party, die in hoofdzaak bestaat uit leden van de I.L.P., die in 1931 niet uit de partij traden, onder leiding van Cripps, Laski en Strauss, de eenheidscampagne, teneinde de oppositie-stroming in de partij te organiseren. De campagne had aanvallen te verduren van een ongekende heftigheid. Zij heeft haar directe doel niet bereikt. Zij is er niet in geslaagd, zich aan het hoofd van de industriële strijd te stellen en leiding te geven aan de wijdverspreide verbolgenheid onder de gewone leden. Maar zij heeft een nieuwe socialistische vastberadenheid wakker geroepen onder duizenden der actiefste partij-werkers.

Wat zijn nu de vooruitzichten? Welke factoren wijzen op een verdere achteruitgang, en welke op een herstel in de beweging? In de eerste plaats is het Britse imperialisme nog sterk genoeg om grote groepen van de bevolking te kopen en ze onder zijn ideologisch, politiek en economisch leiderschap te houden. Men heeft berekend, dat 4 miljoen mensen of 10 pCt. van de bevolking nog steeds tussen de 5 en 10 pond per week (£45.— tot £90.—) ontvangen. Deze klasse, in hoofdzaak staatsambtenaren en kantoorbedienden, en sommige van de beter betaalde arbeiders, zijn er ver van af, een sociale revolutie te wensen. Maar de intellectuele groepen van deze klasse, die tijdens de crisis zware verliezen hadden geleden en nadien weer een bevoorrechte positie innemen, zijn uiterst bezorgd, hun persoonlijke en politieke vrijheden, die dagelijks bedreigd worden, te verliezen, en zijn bovenal bevreesd voor de nadering van een nieuwe oorlog. Brede groepen onder hen beseffen — zo al niet wat de motieven, dan toch wel wat de gevolgen zijn van de internationale politiek der regering. Zij blijven haar uitsluitend steunen uit wantrouwen jegens de Labour-Party. Hun radicale neigingen worden intussen duidelijk aangetoond door het links-aanhouden van de moderne Engelse litteratuur, door de sterke groei van de socialistische en progressieve beweging aan de universiteiten, en door het grote succes van de Linkse Boeken-Club, die haar leden maandelijks een boek vol voorlichting verschaft voor 2½ shilling (£ 1.13). Deze klasse vormt de grondslag voor de snelle vorming van een Volksfront voor de Vrede, zodra de arbeidersklasse zelf daaraan leiding geeft.

Ten tweede: de politieke Labour-beweging is een directe schepping van de vakbonden en zij wordt er volgens traditie door beheerst. Op het ogenblik betekent dit wel een steun voor de bureaucratie en de dictatuur binnen de partij, maar daarnaast biedt het een uiterst-gezonde grondslag voor de socialistische beweging, en het betekent, dat — als de beweging eerst maar versterkt en vernieuwd is — haar taak veel gemakkelijker zal

zijn dan die van het Volksfront in Frankrijk of in Spanje.

Ten derde, en dat is het belangrijkste: de vakbeweging is — enige onbetekenende uitzonderingen daargelaten — nooit verdeeld geweest, noch in politiek noch in godsdienstig opzicht. Voor het ogenlik zijn oude tradities moeilijk te vernietigen, en de trouw van den individuen arbeider is iets, dat vergelijken kan worden met het roerend vertrouwen van de Duitse sociaal-democratische arbeiders. Maar diezelfde gevoelens liggen ook ten grondslag aan de verwonderlijke solidariteit der Britse arbeiders, die bij de verkiezing van 1935 nog altijd een blok van 8½ miljoen stemmen op Labour uitbrachten. Het betekent, dat, — als de doorslaggevende groepen onder de arbeiders maar besluiten tot een aanvallende en vastberaden opmars, — de oude partij-bureaucratie geen wezenlijke tegenstand zal kunnen bieden. Het betekent, dat de arbeidersklasse in staat zal zijn om zelfbewuste leiding te geven aan de hele vooruitstrevende beweging.

Het lot der wereld hangt af van Engeland. Het lot van Engeland hangt af van de ontwikkeling in de arbeidersbeweging. De overheersende macht daarin vormt thans het opportunistische element, dat door samenwerking met de bourgeoisie tijdelijke concessies poogt te veroveren voor de beperkte belangen, welke het vertegenwoordigt. Deze situatie geeft een kans aan de fascistten van Mosley en aan de Trotskisten, die zich als aasgieren op de overblijfselen van de I.L.P. hebben geworpen. Daartegenover staat de groeiende macht der klasse-bewuste arbeiders, die met alle kracht vechten voor een voorwaartse politiek. Als deze elementen erin slagen, bijtijds de beslissende groepen der arbeidersklasse te winnen, dan zullen wij beleven, dat eindelijk Engels' vertrouwensvolle voorspelling in vervulling gaat: „Er is geen macht ter wereld, die ook maar één dag de eendrachtig-georganiseerde Britse arbeidersklasse zou kunnen weerstaan”.

buitenlands overzicht

DE VOORHOEDE IN CHINA'S VRIJHEIDSTRIJD

Mr. A. JACOBS

Oude wijsheid stelt vast, dat zij, die geloven, niet haasten. Laat ons dit vertalen in de taal van onze tijd: — diegenen, wier daden de vrucht zijn van een vaste, hecht-gefundeerde overtuiging, vinden de kracht tot geduld. Als de tegenpartij hen dwingt tot een wijziging van tactiek, als de loop der gebeurtenissen hen noopt tot de erkenning, dat een eigen ideaal niet direct kan worden verwezenlijkt, — dan doen zij wat hun hand vindt om te doen, dan weten zij — ook al wordt het beginsel ook nu openhartig beleden en nimmer prijsgegeven — in de gewijzigde situatie de juiste handelwijze te vinden. Wat mogelijk en noodzakelijk is, kan en moet worden verricht, en met de grootst denkbare energie. Eén ding tegelijk. En in de strijd, die het eerst aan de beurt is om gevoerd te worden, groeit de kracht voor latere en grotere overwinningen.

De voorhoede der voorwaarts-strevende mensheid kan zich geen struisvogel-politiek veroorloven. Zij ziet het feit onder de ogen, dat het fascisme, laatste, barbaars-wilde stuiptrekking van een ondergaande wereld, eerst verslagen moet worden, wil er van een voorwaarts-schrijden naar het socialisme sprake kunnen zijn.

DE C.P. CHINA

Er is vermoedelijk geen sectie van de Communistische Internationale, die de consequenties uit een harde werkelijkheid met zoveel vér-ziende wijsheid heeft aanvaard en met zoveel kracht ten uitvoer gelegd als de communistische partij in China. Van de 18de September 1931 af, toen het Japanse fascisme, in zijn militair-imperialistische vorm, de aanval op het Chinese volk inzette, heeft de communistische partij ten volle begrepen, dat het noodzakelijk was, alle krachten van het Chinese volk te verenigen; en zij heeft dat inzicht omgezet in daden. Eén ding tegelijk. Na de 18de September 1931 kon er voor het Chinese volk, dat zich niet tot volledige slavernij onder de Japanse zweep vernederd wil zien, slechts één naaste doel zijn; het vaderland bevrijden van de Japans-fascistische aanvallers. De harde feiten dwongen tot samenwerking van al die groepen in China, die de nationale bevrijding wilden; slechts één binnenlandse vijand kon overblijven: de volksverrader, die heulde met Japan, zoals Ras Goegsa en generaal Franco heulden met Italië.

Het heeft bijna zes jaar geduurd, aler dit inzicht de overhand won in China's grootste partij, de Kwomintang, en bij haar leiders: de regering te Nanking, met maarschalk Tsjang Kai Sjek aan het hoofd. Daarvoor was een tweede Japanse invasie, nog veel ruwer en op nog veel groter schaal, nodig. Bijna zes jaar hebben zij nog verdaan aan een misdadige burgerstrijd, waarbij echter het Rode Leger, beseffend, wat de toekomst zou brengen, zich met succes verwerend, van Zuid- naar Noord-China verhuisde (een der grootste „trekken" der historie) om zich in de voorhoede te bevinden, wanneer de onvermijdelijke strijd tegen de Japanse aanvallers zou beginnen.

Hoe klaar het inzicht bij de communistische leiders in China is geweest, kan het best worden aangetoond door het citeren van de woorden, gesproken en geschreven door den leider der Sowjet-regering, Mao Tse Doeng, in de zomer van 1936, — een vol jaar dus, vóórdát de nieuwe Japanse invasie begon. Hij heeft zijn denkbeelden o.a. geuit in enige gesprekken met den correspondent van de „Daily Herald" in China, Edgar Snow, en in een zeer belangrijk „Antwoord op de Open Brief van de Liga voor Nationale Bevrijding". (Men vindt ze weergegeven in de bij „Pegasus" verschenen brochure China-Japan en in het pas verschenen boek van Snow: „Red Star in China".)

TOT OFFERS BEREID

Ziehier, hoe welbewust Sowjet-China het eerst-nodige vóór laat gaan: „Natuurlijk moeten de leden van onze partij (zo schrijft Mao Tse Doeng) zich bij de verschillende organisaties van de beweging tot redding van het vaderland, die in vele plaatsen van ons land bestaan, aansluiten. Wij zijn bereid, al onze krachten te geven aan deze beweging en aan deze organisaties, ten einde gezamenlijk met al die groepen en met het volk, dat geen slaaf wenst te zijn, te strijden tegen de vernietiging der Chinese natie. De leden van onze partij zullen zich zonder voorbehoud onderwerpen aan het program en aan de besluiten, die door de meerderheid van deze organisaties zullen worden aangenomen. Wij zullen ons tevens onvoorwaardelijk onderwerpen aan de meerderheid met betrekking tot het praktische werk, zelfs als wij het principiëel niet met die meerderheid eens mochten zijn. De leden van onze partij zullen de andere groepen, als die het vertrouwen van de massa en de leiding hebben veroverd, niet tegenwerken en niet met hen wedijveren. Integendeel, wij zijn bereid de consequente anti-Japanse leiders van elke groep, welke ook, te ondersteunen, opdat zij onbelemmerd hun capaciteiten onder de massa kunnen ontplooiën; en wij zijn bereid onder hun leiding te werken. Om over onzen grootsten vijand te kunnen zegevieren, moeten wij niet alleen zelf groeien en succes behalen, maar hebben wij tevens belang bij het succes en de groei van al die krachten, die met ons verenigd zijn".

En verder: „Wij zijn bereid, ons aan de besluiten van een Con-

gres te onderwerpen, dat werkelijk het gehele volk van China vertegenwoordigt, en aan zulk een Congres alle belangrijke vraagstukken ter oplossing voor te leggen. Wij gaan er zelfs mee accoord, het volk van het gehele land op democratische wijze te laten beslissen, of in geheel China de Sowjet-structuur moet worden aanvaard of niet".

Op een vraag van Snow over de landbouwpolitiek luidt het antwoord: „Wij zijn overtuigd, dat het anti-Japanse program onmogelijk kan worden uitgevoerd, als men de toestand der boeren niet verlicht. De agrarische revolutie heeft in China een burgerlijk karakter; zij begunstigt de ontwikkeling van het kapitalisme. Wij zijn in het huidige stadium niet tegen de ontwikkeling van het kapitalisme in China. Wij zijn tegen het imperialisme. Deze houding beantwoordt aan de eisen van alle democratische elementen in het land, en wij zullen haar van ganser harte ondersteunen".

En in het antwoord op de Open Brief heet het: „Wij hebben reeds het besluit genomen, de grond van de rijke boeren niet te confiskeren, en hun toe te staan, zich met ons te verenigen, wan-zij tot ons komen voor de strijd tegen Japan. Wij zullen de eigendom en de fabrieken van de grote en kleine kooplieden en kapitalisten niet confiskeren; wij zullen hun bedrijven beschermen en hen helpen, de zaak zo te ontwikkelen, dat in de Sowjet-gebieden de productie, die nodig is voor de strijd tegen Japan, wordt vergroot".

OPENHARTIGE TAAL

Maar is deze beleidvolle politiek nu een politiek van het verdoezelen van beginselen, van het bedriegen van mede-strijders? Niets daarvan. In een recent artikel van Wan Min, Chinees vertegenwoordiger in het Executief Comité der Communistische Internationale, is dit wel zeer overtuigend tot uiting gekomen. Wan Min begint ook met te constateren, dat „de Communistische partij van China de laatste jaren een zó scherpe politieke koerswenking heeft voltrokken als géén andere sectie van de communistische internationale kent". Hij stelt vast, dat de partij van strijd tegen de Nanking-regering is gekomen tot samenwerking met de Nanking-regering, en dat zij openlijk verklaart, „in de huidige étappe van de strijd van het Chinese volk de leuze Sowjet-China te laten varen".

Maar dan gaat hij voort: „Juist nu moet de Comm. Partij van China meer dan ooit de ernstige ideën-strijd voeren en de marxistisch-leninistische scholing van haar kaders versterken. De Chinese communisten staan als trouwe zonen van hun volk aan de voorste fronten bij de verdediging van het nationaal erfdeel, van de nationale afhankelijkheid van China; maar dat betekent nóch de omzetting der Chinese communisten in burgerlijke nationalist, nóch een opgaan in hun gelederen.

Tussen communisten en burgerlijke nationalist bevindt zich een onoverschrijdbare scheidingslijn, en die zal blijven bestaan.

Ook als wij met de grootste vastberadenheid opkomen voor de verdediging van de nationale belangen van ons volk, blijven wij trouwe revolutionaire internationalisten en consequente proletarische strijders. Ook al komen de Chinese communisten in een bepaalde, zich thans voordoende historische situatie op voor de vorming van een eendrachtige, democratische Chinese republiek en voor het bijeenroepen van een al-Chinees parlement, toch veranderen zij zich geenszins, zelfs niet voor een ogenblik, in burgerlijke democraten, en houden zij niet op, consequente voorstanders van de Sowjet-macht en van het socialisme te zijn".

Mannen als Mao Tse Doeng en Wan Min spreken een taal, die nieuw is voor China. De Chinese poitiek heeft het maar al te vaak gezocht in strijkages, in slagen om de arm, in het „redden van het gezicht". Staatslieden van formaat hebben dit alles niet nodig. Zij kunnen, de dingen niet verbloemend, zeggen, waar het op aan komt. Zij behoeven niemand iets diets te maken. Zo zeggen de leiders van China's communisten thans op een wijze, die voor misvatting van hun bedoelingen geen ruimte laat, dat zij, om-der-wille van 's lands vrijheid, bereid zijn, thans zeer grote politieke offers te brengen, — volledig, zonder tegenstribbelen, zonder te chicaneren. Maar zij zeggen er zeer hardop en duidelijk bij, opdat ook de mede-strijders het weten, dat zij die offers t i j d e l i j k brengen, en dat zij hun beginselen, waarvoor zij getoond hebben, even grote offers te willen brengen, volstrekt niet verzaken. Thans moet vóór alles het slechtste worden gekeerd; maar dat betekent niet, dat de strijd voor het beste voor altijd wordt gestaakt.

DE BESTE STRIJDERS

Omtrent de ernst van de strijd tegen het Japanse fascisme maken de Chinese communisten zich geen illusies. „Wij gaan uit van de veronderstelling, zo schrijft Mao Tse Doeng, dat het verzet tegen Japan een meedogenloze strijd zal zijn gedurende een lange periode, en dat wij niet eerder definitief de overwinning zullen behalen dan na honderden, ja duizenden van grote en kleine veldslagen",

Zich volkomen bewust van de enorme zwaarte van de taak, gaat Sowjet-China in de strijd, zonder goedkope illusies, maar ook zonder pessimisme, en vertrouwend op de ontzaglijke kracht-reserves van het Chinese volk, die het beter dan wie ook kent. Hun beleid hebben de Chinese communisten reeds maanden geleden getoond, toen zij (tijdens het Sian-incident van December 1936) Tsjang Kai Sjek, hun bestrijder in vele veldtochten, redden van de dood, hem tevens reddend voor China's nationale zaak, die zijn grote invloed ondanks alles kwalijk ontberen kon. Hun moed en hun militaire bekwaamheden hebben zij al dadelijk in de eerste oorlogsmaanden getoond: de Chinese successen in Noord-China werden behaald door het Achtste Leger, het vroegere Rode Leger. De juiste politiek, de door-

tastendheid en de discipline, waarvan zij blijk geven, zullen zonder twijfel de invloed van de Communistische Partij in geheel China doen toenemen.

Zo tonen China's communisten, dat zij in China's vrijheidsstrijd tot de beste strijders behoren, — zo politiek als militair. Zij zijn ook hier de voorhoede, met het brein en met het geweer; en de post, waarop zij staan, is er een van wereld-betekenis. Inderdaad: de worsteling in China is tot een van de gewichtigste knooppunten der internationale politiek geworden; dat legt ook aan de communisten, aan de arbeidersbeweging, aan alle aanhangers van de vrede en de democratie buiten China plichten op, die wij in een volgend overzicht willen bespreken.

Vragen en Antwoorden

KARL MARX

De dochter van Karl Marx en echtgenote van den Frans en revolutionair Lafargue — Laura — heeft eens medegedeeld, hoe zij en haar oudere zuster Jenny ter gelegenheid van een huiselijk spelletje aan hun vader een aantal vragen hebben voorgelegd. Deze beantwoordde ze en zo zijn voor het nageslacht de volgende merkwaardige „bekenentissen" van Karl Marx bewaard gebleven: —

Uw lievelingsdeugd	Eenvoud
Uw lievelingsdeugd bij den man	Kracht
Uw lievelingsdeugd bij de vrouw	Zwakte
Uw voornaamste eigenschap	Streven, op één doel gericht
Uw opvatting van geluk	Te strijden
Uw opvatting van ongeluk	Onderwerping
De ondeugd, die U het eerst verontschuldigt	Lichtgelovigheid
De ondeugd, die U het meest verafschuwt	Kruiperij
Uw weezin	Martin Tupper ¹⁾
Uw lievelingsbezigheid	Boeken doorneuzen
Uw dichter	Shakespeare, Aeschylus, Goethe
Uw prozaschrijver	Diderot
Uw held	Gretchen
Uw heldin	Spartacus, Kepler
Uw bloem	Laurier
Uw kleur	Rood
Uw lievelingsnaam	Laura, Jenny
Uw lievelingsgerecht	Vis
Uw lievelings spreuk	Nihil humani a me alienum puto (niets menselijks is mij vreemd)
Uw lievelingsmotto	De omnibus dubitandum (Aan alles is te twifelen)

(Uit: Karl Marx — Fr. Engels, *Über Kunst und Literatur*. Sammelband unter Redaktion von Prof. I. K. Luppel; Moskou 1937; — blz. 215.)

¹⁾ Martin Tupper (1810—1889) — een zijner tijd veel gelezen Engelse schrijver, die een voorbeeld was van laag-bij-de-grondsheid.

bij de dood van

Paul Vaillant-Couturier

NICO ROST

Paul Vaillant-Couturier, die op 16 Oct. j.l. door een miljoen mensen — arbeiders, kleine middenstanders en intellectuelen van alle standen en politieke richtingen — te Parijs ten grave werd gedragen, was een der edelste en talentvolste verdedigers der mensenrechten. Deze honderdduizenden, die hem de laatste eer bewezen, en vele honderdduizenden in andere landen wisten, dat de hoofdredacteur der „Humanité”, die lid was van het Franse Partij-bestuur der C.P., een gevierd redeenaar en een onvermoeid propagandist voor het recht op Geluk, een edel en goed mens was, een moedig dienaar van zijn ideaal, die tot zijn laatste levensuur zijn plicht had gedaan.

Vaillant-Couturier was — en ik zou hierop in deze enkele haastige regels, geschreven op de dag van zijn begrafenis, de nadruk willen leggen — een stoutmoedig reporter, wiens werk in één adem met dat van John Reed, Larissa Reissner, Kolzow en Egon Erwin Kisch moet worden genoemd. Zijn in boekvorm verschenen reportage over de Sowjet-Unie en China, zijn aanklagende, ontmaskerende artikels over de strijd in het Baskenland, zijn *Danse Macabre*, geschreven ter ere van de nagedachtenis van Karl Liebknecht en Rosa Luxemburg, zijn roman „Le Père Juillet” (in samenwerking met Moussinac) en vele, vele andere geschriften zullen, wanneer zijn idealen werkelijkheid zijn geworden, door ons en door degenen, die na ons komen in een gelukkiger samenleving, nog gelezen en herlezen worden. En wanneer door de gezamenlijke kracht van allen, die hier naar streven, ook overal elders dergelijke ideale scholen zullen zijn gesticht, als die Vaillant tijdens zijn burgemeesterschap van Villejuif stichtte, zullen onze kinderen op die scholen zijn gedichten lezen en zal men hun vertellen, wat deze man voor de jeugd van zijn tijd betekende, en wat hij voor hen deed.

Ook in Spanje zullen tienduizenden — arbeiders, boeren en soldaten van het Volksleger — hem gedenken. Dag-in, dag-uit heeft hij voor de rechten van het Spaanse Volk in de „Humanité”, in meetings en in het parlement, op de bres gestaan, zelf herhaalde malen het gebombardeerde Madrid en het Baskenland bezocht, en steeds opnieuw op de gevaren der noodlottige politiek der Franse regering ten opzichte van Spanje gewezen. Nog herinner ik me — tijdens de laatste bijeenkomst van het Schrijvers-congres te Parijs — de zachte uitdrukking in zijn ogen en zijn warme handdruk, toen enkele collega's en ik hem, als president van het comité „Hulp aan Asturië”, vroegen, of er

eventueel een mogelijkheid bestond om een reportage-reis naar Asturië te ondernemen, ten einde daardoor de publieke opinie beter te kunnen mobiliseren. Spanje helpen, betekende voor Vaillant steeds een verplichting, die boven alles ging, en degene die hiertoe eveneens bereid waren, werden terstond zijn beste vrienden.

„In dienst van de Geest” („Au service de l'Esprit”) heet zijn laatste — twee maanden geleden verschenen — geschrift, — een schitterend pamflet van nauwelijks 32 pagina's, waardoor duizenden schrijvers en geleerden dichterbij de Communistische Partij werden gebracht, omdat hij hun de essentiële waarde en de taak der intellectuelen bij het tot stand komen der Eenheid op zo'n overtuigende wijze wist te verklaren. Niemand was hier immers beter toe in staat dan Vaillant, wiens gehele leven in dienst van de geest had gestaan, — die als communist en als journalist steeds de vrede had verdedigd tegen de machten der duisternis.

Zijn dood is dan ook een ontzaglijk verlies voor zijn Partij, — voor alle mensen van goede wil, — voor de cultuur.

17 October.

IK ZOEK EEN FASCIST¹⁾

J. v. d. KLAAR

De binnenplaatsen in Milaan zijn stenen vierkanten, waarin een paar heesters of een kunstloos sierbeeld doodgedrukt worden door de vier begrenzende, rechtopstijgende, grijze muurvlakken, waaraan poëzieloze ijzeren balkonnetjes geplakt zijn en waarin de ramen gapen als uitgeëtterde wonden in oud vlees. In de smaakloze nieuwe huurkazernes zijn het koud-wiskunstige steenvlakken in harde kleuren, die schreeuwen in de zon en blinken in de regen, maar die steeds van een troosteloze verveling zijn.

De „cortili” der verweerde, oude patriciërshuizen in de binnenstad echter zijn kleine lustwarande's, renaissance-eilandjes met arcades en palmen en een vreemde, warme, geheimzinnige rust in midden in de steenkolos der stad, die geen rust en weinig schoons kent.

Een steenkolos, die van een verbijsterende eentonigheid is, zodra men de Piazza del Duomo, de Piazza del Mercanti en het Castello Sforzesco verlaat.

Zo ver kende ik Milaan, toen de wens in mij opkwam, te ervaren, wat er in die grauwe kazernes en achter de glimlachende gezichten der bewoners werd gedacht.

Ik kende het onbewuste en luchtige cynisme van hun liefde, hun

¹⁾ Vrij naar waarheid.

oprechte geestdrift voor zang en muziek en hun kinderlijk hevige en vlug verebbende emoties.

Maar ik kende nog niet de stalen wil en het grimmige enthousiasme, die huizen in iedere borst, bedekt door een zwart hemd. En ik had dat gelezen met mijn eigen ogen in de „Popolo d'Italia”, in de „Corriere della Sera” en in de „Stampa”. Maar ik wilde die woorden met hun romantische klinkers en die zinnen met hun Zuidelijke pathos ook horen, uitgesproken door de bezielde stem van een gelovige, een overtuigde, een „camicia nera”, een zwarthemd. In het eerste pension reeds was het toeval mij gunstig gezind, want ik zag den zoon des huizes aan tafel verschijnen in een zwart hemd en merkte de fascistibarret op, die aan de kapstok hing. En, mijn kennis van zijn taal onderschatkend, verkondigde hij in mijn bijzijn aan een vriend, dat ik een „stupido”, een stommeling was. En tegenover stommelingen ben je gewoonlijk minder voorzichtig en dus eerlijker.

Hij gaf mij een boek over het leven van Mussolini en ik verslond het boek en ik zehem, hoe groots het was, dat een volk en een land geregeerd wordt door één man, die vroeger onder de blote hemel had geslapen. De zoon antwoordde mij, met schampere spot, dat ook hij dikwijls in de open lucht had geslapen en toch nog nooit drie ministerportefeuilles tegelijk gekregen had. En dat gesprek vond plaats enige dagen, nadat op hoog bevel alle salarissen met tien procent waren verlaagd.

Ik verhuisde naar dat pension, waar Anne, de Amerikaanse zangeres, me liefelijk en stralend haar amante Francesco voorstelde. Francesco, die een zwart hemd droeg. Listig lokte ik hem naar mijn kamer, met duivelse beminnelijkheid gaf ik hem sigaretten en koffie, en met Machiavellistische nonchalance vroeg ik terloops naar zijn politieke idealen.

Ze waren schoon en hadden de reuk van oude, kostbare meubelen in een museum. Te voelen, dat het groots is, een Italiaan te zijn; te weten, dat het een eer is, een Italiaan te zijn; te beseffen de trots, dat men als Italiaan weer met opgeheven hoofd tegenover de andere volken kan staan.

Dat waren slechts enkele zijner woorden, die ik dronk, dorstend naar mij nog onbekende waarheden. Hoeveel zou ik van den amante der Amerikaanse hebben kunnen leren, ware hij niet verdwenen. Verdwenen, nadat hij lange tijd van haar dollars had gegeten, gedronken en geslapen, zich zelve bovendien in ogenblikken van verstrooidheid van wat klein geld voorzien. Anne zei me in breed gekauwd Chicago-Italiaans haar mening over Francesco. Ze nam er zich de tijd voor en ze vergat niets. Peinzend verliet ik haar, want wel breed leek me de afstand tussen haar woorden en die, die ik uit de mond van Francesco had mogen vernemen.

Nogmaals herleeft mijn hoop, toen Paolo en Angelico me meenamen naar de familie Bottoni, die aan het einde van de gang een groot portret van Mussolini had hangen.

„Angelico”, zei ik, „Angelico. Amigo mio! Ik heb het portret

van den Duce op de gang gezien. Angelico, we zijn vrienden, het is nacht, het is stil... Angelico, zeg mij, is Bottoni fascist?" En Angelico antwoordde kort, bijna onverschillig en zonder een zweem van spot of sarcasme:

„Welnee! Bottoni is een intelligente kerel”.

Ik zag ze in zwarte hemden door de straten marcheren; ik hoorde hun krijgskreten daveren; hun lied, de „Giovinezza” schallen; ik hoorde hen verlangend en dankbaar „Duce! Duce!” roepen, toen hij door Milaans straten reed. Ik zag en hoorde ze in massa's, in groepen, in collonnes, in indrukwekkende menigten, maar om de een of andere reden scheen het onmogelijk voor mij om van die menigte een enkeling los te weken.

Totdat hij trouwde en ons allen in de eetzaal van het pension tracteerde. Kort geleden was hij verschenen en mijn naar gitaar- en palmen-romantiek hunkerend gemoed had gejubeld, toen ik hem voor het eerst in zijn elegant uniform van „console” der fascisten de hand der pensionhoudster zag kussen. De pensionhoudster, die uit adellijke kringen in glijvlucht veilig op een lager sociaal niveau was neergestreken. De fiere afstammeling der Romeinse senatoren in rijbroek en zwart hemd en de dame van adel met de Venetiaanse sjaal en de sigaret. Een buiging, een handkus, een glimlach en woorden, die vloeiden en tintelden, kabbelden en sprankelden in de mooiste taal der wereld. Ik wachtte op de gelegenheid. Ik zou naar hem toegaan en tot hem zeggen: „Ik dank U, Signore, voor het taartje en het glas wijn en ik hoop, dat U gelukkig zult worden...” en dan zou ik, na een bedeesde en schuchtere blik op zijn zwart hemd, er aan toevoegen: „Maar zoudt U mij misschien kunnen zeggen...” Angelico, die rechts van mij zat, had zijn taartje en zijn glas wijn op en verzocht het dienstmeisje, den „console” zijn dank over te brengen; Paolo, die links van mij zat, zei: „van mij ook”. Toen trachtte ik stralende beminnelijkheid op de strakke plooiën van mijn gezicht te toveren en stond half op.

Half! Want Paolo en Angelico grepen mijn armen en trokken mij weer neer. „Als je persoonlijk gaat bedanken, draai ik je nek om”, zei Paolo, en Angelico knikte goedkeurend en grimmig. Paolo en Angelico waren Sicilianen, die zich met een echt, groot scheermes schoren. Ik bleef zitten.

En de doktoren, de reizigers en de kantoorbedienden, zij allen, die een taartje en een glas wijn gebruikt hadden op het geluk van den console, zij allen bleven zitten en droegen de dienstmeisjes op, hun dank over te brengen. Er was geen afspraak gemaakt vóórdien, en er werd geen commentaar geleverd nadien.

„Maar Angelico”, zei ik, „waarom...”

„Een fascist!” zei hij kort, en spuwde op de grond.

Men spuwt veel op de grond in Italië!

RALPH FOX — EEN SCHRIJVER VAN DE INTERNATIONALE BRIGADE

NICO ROST

I. „GESNEUVELD VOOR DE VERDEDIGING VAN DE CULTUUR”

Op het eerste congres van de Internationale Schrijversvereniging ter verdediging van de cultuur, dat in 1935 te Parijs werd gehouden, had ik Ralph Fox voor de eerste maal ontmoet en was ik diep onder de indruk gekomen zowel van de grondige marxistische kennis, waarover deze jonge Engelse schrijver beschikte, als van de ernstige vastberadenheid, waarmee hij zijn taak als schrijver opvatte. Toen we in Juli van dit jaar wederom vergaderden, thans in het gebombardeerde Madrid, telde hij niet meer onder de levenden, doch prijkte zijn naam — naast die van den door fascistena gefusileerde Spaansche dichter Garcia Lorca en van den Hongaarsche schrijver — generaal Paul Lukacs, met grote gouden letters aan de wand van de grote congres-zaal, — en daarboven: „gesneuveld voor de verdediging van de cultuur”.

Telkens weer vertelden de schrijvers, die met hem aan het front der Vrijheid hadden gevochten, me tijdens de zittingen van het congres van zijn houding en zijn moed. Ralph Bates, zijn Engelse collega, die reeds vele jaren in Spanje woont en wiens plaats als politiek commissaris bij het Engelse bataillon Fox had ingenomen, toen Bates voor een paar maanden naar Amerika was gegaan om daar propaganda te maken voor de Spaanse zaak, herinnerde me aan de vergadering der Internationale Schrijvers-vereniging, die verleden jaar te Londen had plaats gevonden en waar André Malraux het grootse plan had geopperd van een nieuwe Encyclopedie, een standaardwerk, waarin de schrijvers de ideologische grondslagen zouden leggen voor een nieuwe samenleving, en dat tevens een nieuw middel zou zijn om de cultuur tegen het fascisme te verdedigen. „Ik weet heel goed hoe we na die vergadering urenlang op zijn kamer hebben zitten napraten: Malraux, Ralph en ik. Ralph was enthousiast, — ik minder. Ik wilde niet geloven, dat de fascistena hun kans niet zouden wagen, en beweerde, dat we binnen drie maanden — in Frankrijk of ergens anders — stellig oorlog zouden krijgen. Nog geen vier weken later zaten wij alle drie in Spanje — Malraux bij de vliegers, ik bij het Engelse bataillon en Fox aanvankelijk als correspondent van de „Daily Worker”. Later is hij toen politiek commissaris geworden.”

Hugh Slater, de Engelse medewerker van de „International Press Correspondence”, vertelt me, hoe Fox sneuvelde: — „Hij was met zijn bataillon aan het Cordova-front. De fascistena kwamen uit de richting Cordova, langs de grote weg. Een wilde bergachtige streek met stijle rotsen en veel olijfbomen. Plotseeling kwamen een paar dozijn Junkers onze posities bombarderen. Fox stond met den brigade-commandeur aan de voet van een heuvel, toen plotseling bleek, dat onze machinegeweren

vlak in de buurt een prachtige gelegenheid hadden om den vijand in de rechterflank aan te vallen. Onmiddellijk vroeg Fox, of hij dit bevel naar de mitrailleur-afdeling mocht brengen. Deze onderneming was een waagstuk, waarbij hij elk ogenblik getroffen kon worden, maar Fox wist, hoe belangrijk de mededeling was, en aarzelde geen ogenblik. Op weg daar naar toe is hij toen door een kogel getroffen. 's-Nachts is een van onze soldaten, ondanks het hevige vuren van den vijand, toen de documenten van onzen dode gaan halen. Zijn lijk hebben we helaas niet kunnen begraven, evenmin als dat van zijn kameraden, die daar ook gesneuveld zijn. Ralph was een buitengewoon dappere kerel, — een held. Jij weet, dat we dit oprecht menen, als we dit, hier in Madrid, van een kameraad zeggen en dat dit geen conventionele frase is.

„Zorgt, dat zijn nagedachtenis in ere wordt gehouden”, voegt een van Fox's andere vrienden, dr. Alfred Kantorowitz, de secretaris van de Duitse Vereniging van Letterkundigen, die met vele andere Duitse schrijvers eveneens in Spanje tegen het fascisme strijdt, — er aan toe. „Zorg dat zijn werk bekend wordt en hetgeen hij voor de anti-fascistische beweging heeft gedaan. Wij hebben daar hier aan het front geen tijd voor; — dat is jullie taak in het achterland”.

II. DE ROMAN EN HET VOLK

Drie boeken worden me thans door Fox' vrienden toegezonden: twee werken, die pas na zijn dood verschenen, en een gedenkboek „Ralph Fox, a Writer in Arms”, waaraan Michael Gold, Sidney Webb, Ralph Bates, Harry Pollit en anderen hun medewerking hebben verleend, en dat tevens een korte levensbeschrijving en een bloemlezing uit zijn geschriften bevat (Lawrence and Wishart, Londen).

In 1900 was hij in Halifax geboren, had in Oxford gestudeerd, maar het keerpunt in zijn leven kwam, toen hij in 1920 deelnam aan een hulpexpeditie van de Quakers om de honger in het Wolga-gebied te bestrijden. Hij zag op deze reis de strijd der Russische arbeiders voor een betere samenleving en schaarde zich voor zijn hele verdere leven aan de zijde van het proletariaat. Terug in Engeland, wierp hij zich op de studie van het Marxisme, studeerde opnieuw economie en filosofie, thans echter met heel andere ogen.

In zijn eerste roman „Storming Heaven”, die later ook in het Duits verscheen onder de titel „die Himmelsstürmer”, heeft hij toen trachten te verbeelden, wat hij in Sowjet-Rusland beleefd had. Daarop volgden een biografie van Lenin, die door Sidney Webb zeer werd geprezen, een geschrift: „Marx en Engels en het Ierse vraagstuk”, en een geschiedenis van de klassenstrijd in Engeland („Class Struggle in Britain”). Vooral zijn biografie van den Mongolenvorst Dzingis Chan, vestigde de aandacht der literaire critiek op hem, en stellig zou hij, indien hij was blijven leven, een vooraanstaande plaats onder zijn tijdgenoten

hebben ingenomen. Vooral zijn nagelaten werk „the Novel and the People” (de Roman en het Volk) wijst hierop. Fox had zich in dit boek tot taak gesteld, zowel de oorzaken te tonen, die langzamerhand tot de crisis van de burgerlijke roman hadden geleid, als de uitweg: — de weg van het socialistische realisme. Dit boek is dus als het ware een levensgeschiedenis van de roman, van zijn opkomst, verval en wedergeboorte.

Aan de hand van talrijke voorbeelden vertelt Fox ons, waarom de burgerlijke roman langzamerhand zijn realistisch karakter wel moest verliezen. De oorzaak hiervan school namelijk in het feit, dat de grote realisten van het tijdperk van Koningin Victoria (1837—1901): — Dickens, Tackeray, Charlotte Brontë en enkele anderen, de bourgeoisie weliswaar beschuldigden en ontmaskerden, maar geen contact hadden met het werkende volk en toen als gevolg daarvan in een sentimentele verdoezeling van de werkelijkheid hun toevlucht zochten.

De ontwikkeling van het kapitalisme tot imperialisme, de verscherping van de klassenstrijd, de oorlog en tenslotte het schrikbeeld van het fascisme, versterkten in latere jaren in de burgerlijke kunst deze tendentie om de werkelijkheid te ontvluchten. Op deze wijze werd de burgerlijke roman steeds krachtelozer. Waar is een uitweg? In een nieuw realisme, dat: „den mens verbeeldt bij het veranderen van de maatschappelijke omstandigheden, bij de opbouw van het nieuwe leven, — den mens, die met de loop der geschiedenis harmonieert en meester is over zijn eigen lot.” (pag. 101).

Aldus Fox in „The Novel and the People”, waarin hij de schrijvers aanmaant om de zijde der arbeiders te kiezen, zich hun revolutionaire ideologie te verwerven en in hen de toekomst te erkennen. Men mene echter niet, dat dit boek alleen een theoretisch werk is. Het is in de eerste plaats een hartstochtelijke oproep, zowel voor de burgerlijke als van de proletarische schrijvers. „De strijd der ideën, die tegenwoordig in onze maatschappij plaats vindt”, schrijft Fox dan ook aan het slot, „heeft het grootste deel van de beste schrijvers der bourgeoisie een beslissende zwenking naar links doen maken. Ze zijn daardoor in contact gekomen met revolutionaire schrijvers. Dit contact rechtvaardigt de verwachting, dat ze de bevruchting van het genie zal brengen waar we op wachten”.

III. PORTUGAL

„Portugal Now” (Portugal van heden) is een bundel van reportages, die ons opnieuw een indruk geeft van de moed van dezen revolutionairen schrijver. Ralph Fox vertoefde in de eerste weken der fascistische interventie in Spanje. Toen de noodzakelijkheid bleek om de rol van Portugal bij de interventie vast te stellen en te signaleren, aarzelde hij geen ogenblik om in opdracht van de „Daily Worker” een reis dwars door het land van den zwijgenden dictator Salazar te ondernemen, hoewel hij wist, dat hem dit misschien zijn leven zou kosten. Fox begreep:

„dat, als iemand maar één ogenblik de verdenking zou koesteren, dat ik meer kon zijn dan een onschuldig tourist, en een onderzoek zou willen instellen naar mijn verleden, ik blij zou mogen zijn, als ik overhaast uit Portugal zou kunnen vertrekken, zonder gevangen te worden genomen of van kant te worden gemaakt”.

Om zijn taak als reporter te kunnen vervullen, zag Fox zich dan ook genoodzaakt, tijdens zijn verblijf in Portugal „vriendschap” te sluiten met allerlei fascistische vliegers, Spaanse emigranten en Portugese officieren.

Het is hier de plaats, terloops te herinneren aan het dappere boek van den Duitsen journalist Arthur Koestler „Menschenopfer unerhört” (Ed. Carrefour, Paris). Koestler begaf zich bij het begin van de oorlog naar het gebied van Franco, werd gevangen genomen, ter dood veroordeeld, doch tenslotte vrijgelaten, en liet daarop in de „News Chronicle” een dappere artikel-serie verschijnen: „Franco’s Captive” (Franco’s gevangene).

IV. HET VOORBEELD VAN LORD BYRON

Ralph Fox sneuvelde in de ouderdom van 37 jaren, op dezelfde leeftijd dus, waarop zijn grote voorganger Lord Byron te Missolonghi stierf, nadat hij het Griekse Volk te hulp was gesnel in zijn strijd tegen de Turken. Alleen mensen zoals Fox en de andere mannen der Engelse Brigade redden de eer van het land van Byron, van Engeland, en in de nummers van de „Daily Worker” in de eerste weken van zijn dood kan men lezen, dat de Engelse arbeiders dit diep hebben beseft, en talrijk waren de giften, die aan het intussen gestichte „Ralph Fox-fonds ter verdediging van de Spaanse republiek” werden geschonken. De dood van dezen schrijver is een groot verlies voor de anti-fascistische beweging en voor de moderne Engelse literatuur. Maar — figuren als Ralph Fox sterven niet en leven verder en verdedigen nog na hun dood de cultuur en de vrijheid van het Spaanse Volk.

Hij zelf schreef in „Portugal New” (pag. 36): „zolang er nog mensen leven, die in staat zijn, voor de Vrijheid van de Menschheid te strijden en te sterven, is er nog geen reden om de toestand in Europa pessimistisch te beoordelen”. Een paar weken, nadat hij deze woorden had geschreven, is hij toen op het slagveld in Spanje bij de verdediging van de Spaanse democratie en dus van de vrede en de cultuur tegen fascisme en reactie gesneuveld.

Ralph Fox helpt en schraagt ons in onze strijd voor dezelfde idealen.

SOLIDARITEIT

K. VAN DER VEER

Geen fatsoenlijk arbeider zal ooit nog wat met me te doen willen hebben, maar dat kan me niet schelen. Ik heb honger — drie maanden lang heb ik op de keiën gelopen... drie maanden heb ik niets gegeten dan wat ik langs de straat op wist te schooiën... drie maanden lang heb ik niets gerookt dan de peukjes sigaar of cigaret, die ik langs de straat vond, of die de een of ander me toegooide. Nu wil ik eten, — behoorlijk eten! — en een glas bier drinken en een pakje cigarettten kopen. Daarom ga ik naar het kantoor van de S.A.R. — de Société An. de Remorqueage à Hélices! — en ik zeg tegen een ventje achter een bureau, dat ik om werk kom.

— Kijk eens aan, zegt dat ventje. — U komt om werk...

Het is een oud, grijs mannetje; hij ziet er vriendelijk uit. En omdat hij er vriendelijk uitziet, zeg ik ook nog dat ik werken wil om tenminste te kunnen vreten. — Vreten, zeg ik. En als ik dat zeg, trekt hij even zijn wenkbrauwen op. Het klinkt voor hem een beetje vreemd, dat iemand zegt: vreten. Maar dan zegt hij:

— Kijk eens aan... iemand die voor zijn brood wil werken.

— Ja, zo zeg je dat, denk ik.

Hij zoekt wat op in een van de vele boeken, die voor hem op het bureau liggen. Ik sta te wachten tegen het hek, — het lijkt mahoniehout, dat hek! — en ik overleg, hoeveel voorschot ik mogelijk los zal krijgen.

— Kijk eens áán... kijk eens aan...

Misschien verwondert hij zich er over, dat zo iemand als ik — ik heb geen jasje meer aan; alleen een blauw shirt over mijn blote lijf en in dat shirt zitten grote gaten! — misschien verwondert het ventje zich er over, dat iemand met alleen zo'n shirt aan nog werken wil voor zijn broodje.

— Kijk eens aan... we zullen je zeventig franc geven — per wéék!... met een half procent....

— Goed, ja...

Het kan me op 't ogenblik minder schelen, wat ik per week of per maand of per jaar zal verdienen, — ik ben alleen benieuwd, wat voor voorschot ik zal kunnen krijgen.

— En dan moet je direct maar naar boord gaan...

— Goed.

Maar hij moet me eerst een voorschot geven op die zeventig franc per week.

— Je kunt niet door de dokken. Je moet maar langs de Onze Lieve Vrouwenkerk gaan; — wéét je de Onze Lieve Vrouwenkerk?

— Ja.

— En dan door dat dwarsstraatje naar de haven... wéét je dat?

— Ja.

— Dan telefoneer ik om een boot van de maatschappij — de Schelde, — die je daar vandaan zal halen.

Ik wil nog niet aan boord gaan. Ik wil een voorschot en dan de stad in om ergens te eten, zoveel ik kán.

— Door de dokken kun je niet. De stakers hebben overal posten uitgezet.

— Ja.

En even denk ik weer aan de fatsoenlijke arbeiders, — die staken en die overal posten hebben uitgezet. Ze zullen geen van allen ooit nog weer wat met me te doen willen hebben, — omdat ik een rat ben, — een onderkruiper.

Eigenlijk wilde ik het ventje nu vragen naar dat voorschot. Maar ik sta te lang te denken aan de arbeiders — die staken.

En het ventje vraagt: — Heb je al eens meer op sleepboten gevaren? Zou je dat werk kunnen doen?

Het kan hem natuurlijk niet zoveel schelen of ik al eens eerder op sleepboten heb gevaren, — ze monstereen Franse boeren en Poolse Joden, die nooit eerder zelfs sleepboten hebben gezien. Hij vraagt me dat alleen, omdat ik nog blijf staan.

— Nee. Ik ben zeeman.

— Kijk eens aan.

— Achter gebleven van een Yank...

— Nôu... achter gebleven van een Yank?

— Drie maanden op de keiën gelopen.

Misschien zal hij, nu ik hem dat vertel, uit zichzelf wel over een voorschot beginnen. Ik moet ook wat kleren kopen.

— Kijk eens aan, zegt hij alleen maar.

Hij weet natuurlijk niet eens, wat het betekent: drie maanden op de keiën te hebben gelopen. De drie maanden, dat ik op de keiën liep, zat hij achter ditzelfde hek — dat wel van mahoniehout lijkt! — achter ditzelfde bureau, en met dezelfde boeken voor zich, waar hij telkens wat in opzócht en wat in opschrééf.

— Ik heb in drie maanden niets anders te vreten gehad dan wat ik opscharrelde langs de straat, — wat de meiden uit de Spuistraat en de Beenhouwerstraat me gaven... mijnhéér!

— 't Is zonde...

Dat een kerel, die nog werken wil voor zijn hap snert, moest leven van wat de meiden uit de Spuistraat en de Beenhouwerstraat hem gaven — 't is zonde.

— Ja.

Hij dacht, dat de meiden uit de Spuistraat en de Beenhouwerstraat er alleen maar waren om eens, als zijn vrouw naar Brussel was, naar haar familie, een avondje plezier mee te maken. Hij kènt er eentje: Colette Yvonne, heet ze. Misschien heet ze zo niet; — ze zégt wel altijd tegen hem, dat ze zo heet. En hij hoeft glimlachen, als hij aan haar denkt. Maar met-een schiet hem te binnen, dat het niet te pas komt, te glimlachen, terwijl zo'n kerel als ik ben voor hem staat. En zijn vriendelijk oude-mannetjes-gezicht verstrakt.

— Nou... ga dan maar naar boord.

— Vandaag heb ik ook nog geen bliksem te eten gehad... mijnhéér!

Hij zegt niet eens meer: kijk eens aan. Hij schudt alleen maar bezorgd zijn oude kop en troost me:

— Aan boord kun je krijgen wat je hebben wilt. De maatschappij zorgt voor de ménage.

— En ik moet wat kleren hebben.

— Ze zullen je kleren geven — wàt je maar nodig hebt — in het bijkantoor op de Sluis.

Maar ik wil in elk geval de stad in — mèt een voorschot. Ik wil eten en drinken en roken. En eindelijk vrààg ik om dat voorschot.

— Nee, zegt hij. — Je kunt tóch de stad niet in... je mag al blij zijn als je zonder ongelukken aan boord komt.

En hij vertelt me, wat ikzelf wel al kon weten: — dat voor het kantoor van de S.A.R. ook posters staan, die me naar binnen hebben zien gaan en die me zullen volgen, als ik de stad in ga; als ze zien, dat ik geld heb te verteren, zullen ze weten, dat ik werk heb aangenomen.

— Oh... ja...

— Als je naar buiten komt en ze vragen je wat, zul je wel weten, wat je zeggen moet.

Hij kwezelt nog over het een en ander, maar het kan me niet meer schelen, wáár hij nog over kwezelt. Ik luister niet meer. Ik moet dan zien, dat ik aan boord kom en dat ik dààr tenminste te eten krijg. Ik vergeet het ventje te groeten; hij vergeet mij te groeten. Hij grijpt naar de telefoon en belt het bijkantoor aan de Sluis op, dat die de Schelde zullen sturen om me te halen.

Buiten vraagt iemand: — Heb je werk gekregen? — Ik loop ook zónder.

Maar hij ziet er te netjes uit, — iemand, die er zo netjes uitziet, moet me zulke dingen niet vragen.

— Nee, zeg ik. — Laten ze verrekken met hun wèrk!

In het steegje, dat van de Onze Lieve Vrouwenkerk naar de haven leidt, zie ik plakaten aan de muren. Zulke plakaten heb ik overal in de havenbuurten aan de muren gezien: Oproepen tot vergaderingen! Oproepen om de stakers van de S.A.R. te steunen! Oproepen om geen onderkruiperswerk voor de S.A.R. te verrichten! Het kan me allemaal niets meer schelen, — ik moet zien aan boord te komen, waar ik voor het eerst na drie maanden weer iets behoorlijks te eten zal krijgen!

De vent in het bijkantoortje op de Sluis zanikt te lang. Hij vraagt naar mijn naam, maar hij vraagt niét naar mijn papieren. Hij vraagt óók, of ik al eerder op sleepboten heb gevaren, en als ik zeg: — nee, ik ben matroos van de Grote Vaart, gromt hij.

— Stuurman op de Maas, zegt hij daarna.

— Wat?

Hij gromt wéér en zegt wéér: — Stuurman op de Maas.

Ik begrijp, dat hij me stuurman op de Maas heeft gemaakt. En ik grom ook eens.

Nu wil ik eindelijk eten; — als ik gegeten heb, zal ik bij hem terug komen om kleren. Maar hij laat me nog niet gaan.

— Hier!

Hij geeft me een revolver met scherpe patronen. Over een kaal, withouten tafeltje heen schuift hij me dat ding toe. Ik kijk er naar, maar neem het niet aan.

— De Schelde lag een keer voor de Sint Anna Statie, toen er een troep stakers aan boord sprong.

Ik moet dat ding bij me steken. — voor 't geval er een troep stakers aan boord zal komen, als we met de Maas ergens voor de wal liggen.

Ik stéék het ding bij me, omdat ik het mogelijk nog wel eens zal kunnen verpatsen.

— Ik zou wat bullen hebben.

Uit een kist haalt hij wollen borstrokken en blauwe werkbroecken en blauwe shirts, — net zulke shirts als dat, wat ik aan heb, maar zonder gaten; nieuw!

— Ik zou niet aan de wal gaan, waarschuwt hij me. — De stuurman van de Rijn is op een avond aan de wal gegaan en ze hebben hem de oren van zijn kop gesneden.

— Dat liég je natuurlijk, denk ik. Hij is bang, dat ik niet terug zal komen, als ik eenmaal aan de wal zou gaan.

— Over een half uur moet je varen.

In dat half uur moet ik zorgen, dat ik zoveel mogelijk éét.

Als ik zoveel mogelijk gegeten heb, bekijk ik nog even het sleepbootje, waar ik nu stuurman op ben; — het is de eerste keer van mijn leven, dat ik aan boord van een sleepboot sta. Ik zal er niet veel van terecht brengen — van het werk aan boord niet. Maar dat komt er niet zoveel op aan; — niemand brengt veel van zijn werk aan boord terecht. We breken meer trossen dan er in jaren door alle sleepboten op de hele Schelde gebroken zijn. Maar dát komt er niet op aan. Als ik een dag aan boord ben en eens een ogenblik het roer houd, zet ik de boot op de stenen; — de schroef slaat daarop kapot. Maar dát komt er niet op aan.

Een matroos — een Rus, die vóór de revolutie in zijn land God-weet-wat wás, maar in elk geval géén zeeman! — die Rus slaat de sliphaak los, terwijl een ander matroos — een fabrieksjongen uit Sas van Gent! — tegen de tros leunt. De tros schiet weg: de fabrieksjongen, die matroos moest worden, wordt in een kink ervan overboord gesleurd en verdwijnt. Maar dát komt er niet op aan.

Niéts komt er op aan — als de boten maar varen.

En voor óns komt het er alleen maar opaan, dat we geld verdienen!

Ik heb nu genoeg gegeten; — als ik wéér drie maanden op de

keiën zou moeten lopen, zou ik dat doorstaan, zóveel heb ik hier aan boord al gegeten.

Ik wil nu nog mijn loon ontvangen, en dan de stad in. Ik wil weten, hoe het is, als je door de stad loopt, — door de Beenhouwerstraat en door de Spuistraat met geld op zak.

Als het eindelijk zover is, dat ik de wal op kan gaan — omdat ik eindelijk mijn loon heb ontvangen! — neem ik de revolver ook mee. Ik kan dat ding niet aan boord laten, — de matrozen stelen als raven; ik zou niet weten, waar ik hem zo op kan bergen, dat ze hem niet vinden.

En het is goed, dat ik hem meeneem. Natuurlijk loop ik in de gaten. In een kroeg in de Spuistraat hoor ik iemand zeggen:

— Een rat!

De meid, waar ik mee aan een tafeltje zat, gaat bij me weg. Een andere meid zegt me, over haar schouder heen, dat ik goed zou doen met op te donderen.

— Verrek! zeg ik. Ik heb geld. Er zijn kroegen genoeg in Antwerpen. Ik kan overal heen gaan.

Maar achter Onze Lieve Vrouwenkerk kom ik in 't gedrang. Ik weet op eens niet, waar al dat volk vandaan komt, en ik weet niet, hoe ik door al dat volk heen moet komen. Ik krijg een klap. Ik denk aan den stuurman van de Rijn, die ze zijn oren van de kop hebben gesneden. En op de een of andere manier weet ik met mijn rug tegen een muur te komen. Dan zwaai ik de browning.

— Niet schieten, gaat het door mijn kop. — Niet schieten. Om godswil niet schieten!

Ik schiet alleen maar een keer óver de koppen van het volk, rondom me, héén. De knal klinkt idioot lang na boven het geroes van stemmen en boven het gejoel uit. De mensen wijken wat van me weg. Maar dadelijk zullen ze terugkomen; ze zullen me vertrappen.

Ik schiet nóg eens en nóg eens. Ik begin te huilen. En ik begin te vloeken. Dan zie ik, dat mannen op paarden aankomen; — de paarden wringen tussen de massa volk; de mannen slaan om zich heen; — ze slaan met blinkende, scherpe sabels.

Ik schiet in het wilde weg mijn revolver leeg: nog drie schoten. En ik laad opnieuw en schiet weer.

— Van de S.A.R.? vraagt één van de mannen op de paarden. Ik schreeuw: — Ja! Van de S.A.R.!

Ze nemen me tussen zich in. Ik huil. Ik schreeuw ook nog. Ik weet niet, waaróm ik huil, of wát ik schreeuw.

Tussen hun paarden in, om zich heen slaand naar het volk, dat nog opdringt! — brengen ze me de kant op naar de haven.

Mijn leeggeschoten revolver houd ik nog in de hand.

— Berg maar weg, zeggen ze, geruststellend. Zij zullen nu wel zorgen, dat ik geen last meer krijg.

Ik huil nog. En ik berg de revolver niet op. Ik zie de huizen weer om me heen en ik zie de gezichten van het volk, wat verder weg. Ik had die huizen niet gezien en ik had die gezichten

niet gezien, zolang ik daar met mijn rug tegen de muur stond; — toen was het alles een donkere massa, die op me aandrong, en waar ik in moest schieten, maar waar ik — om het een of ander! — alleen maar overhéén schoot.

Nu zie ik die gezichten; gezichten van fatsoenlijke arbeiders, die staken, en gezichten van arbeidersvrouwen en van arbeiderskinderen. Net zulke gezichten als mijn eigen gezicht, als het gezicht van mijn vader was, en als het gezicht van mijn moeder was, — gezichten van de mensen, bij wie ik hóórde. Een vrouw met zo'n gezicht als het gezicht van mijn moeder, maakt zich los uit de troep; — de vrouw heeft een klein kind in de armen. Ze houdt het kind omhoog naar de kerels op hun paarden. En in-eens ligt ze mèt dat kind dwars in de steeg, over de straat.

— Ge komt er niet door! Ge zult over me heen moeten!

De paarden steigeren. De mannen op de paarden kijken elkaar aan. Ze slaan nog om zich heen, maar er is niemand zó dicht bij hen, dat ze die kunnen raken. Alleen de vrouw ligt daar dwars over de straat, met haar kind in de armen.

— Ge zult over me heen moeten!

Ik denk, dat we over haar heen moeten, als ik naar boord wil. Over die vrouw met dat gezicht van mijn moeder.

Ik laat de revolver vallen. De paarden steigeren nog. De mannen op de paarden kijken me aan, vragend. Als ik zeg: Vooruit!! zullen we vooruit gáán — óver die vrouw heen.

Ik zie weer niets anders dan die vrouw. En ik zèg niets. Ik kán toch niet zeggen: — Vooruit!

— Ge zult over me heen moeten!

Andere vrouwen goiën zich voor de paarden dwars over de straat. De mannen op die paarden vloeken.

Ze kijken me aan, vragend. En ik zeg niets. Ik heb mijn revolver laten vallen. Ik schop er tegen aan.

Dan keer ik me om en ik loop naar de troep mannen, aan de kant.

— Ik wil er niet overheen... kameraden.

— Misschien zullen ze me nu...

Ze steken me handen toe — fatsoenlijke stakershanden.

De vrouwen, die dwars over de straat lagen, komen overeind..

— Ik wil niet...

Ik ben één van hen. We worden door de mannen op de paarden uit elkaar gejaagd!

HET LIDTEKEN

ROBERT STEEN

Met een gebaar, zoals alleen een Italiaan maken kan zonder belachelijk pathetisch te werken, wierp Romeo de rechter arm de lucht in, zodat de mouw van zijn over-correct licht zomerpak terug schoof en het armbandhorloge op de pols zichtbaar werd.

Met de voldoening van iemand, die een week lang in de doorstooft en van stof verzadigde zomerlucht van een Milanees kantoor gewerkt heeft, stelde hij vast, dat het tijd was om naar huis te gaan.

— Romeo, wat is dat voor een lidteken op je arm?

Romeo keek er naar met die mengeling van trots en ironie, waarmee je boven de dertig herinneringen aan je dulle jaren bekijkt. Per bacco, dat lidteken! Geraakt was hij door een mes, dat door de lucht kliefde, of door een stok, die suizend er tegen aan sloeg, toen hij de slag wilde afweren, of door een schampschot uit een pistool of revolver. Hij wist het niet precies meer, of deed althans alsof, want die naar binnen getrokken streep, die de gebruinde, kloppende, levende huid zo plotseling en een beetje sinister doorsneed, stamde nog uit de tijd, dat Romeo met een zwart hemd aan tegen de „rossi" (roden) vocht. Uit de tijd, dat zijn bruisende, verwarde kop nog een geluksduizel krijgen kon bij de donderroep „Duce! Duce!" Hij had meegeholpen, het gebouw van de socialistische „Avanti" te bestormen en hij had meegeranseld de kerels, die 's-nachts met krijt de muren beschreven: „Evviva Lenin".

En hij had mét de anderen meewarig het hoofd geschud en stiekem gelonkt bij de moord op Mateotti.

En nu, Romeo? En nu?

— Nu ga ik naar huis, zei Romeo, en smiet de boekhoudboeken daverend op elkaar.

We zouden Romeo's gevoelens ten opzichte van het lidteken op zijn rechter arm misschien nooit te weten zijn gekomen, als Razzoli er niet geweest was.

„Je ziet er slecht uit, Razzoli", zei Romeo glimlachend en hij zag er op dit ogenblik meer dan ooit uit als een door vrouwenhulde verwende Spaanse torero.

„Een beetje pipsjes", vond de baas, als hij in zijn driftig gerèn door kantoorlokalen en magazijnen het factotum Razzoli tegen het lijf liep en de vermeerdering van zijn kapitaal een ogenblik onderbrak voor een korte demonstratie van menslievendheid. Noblesse oblige!

En Razzoli glimlachte sullig dankbaar voor zo veel belangstelling en draaide verlegen het hoofd. Hij was de jongste niet meer, had vrouw en kinderen en vond in zijn goedkope woning, waarvan alle kamers uitzagen op een trieste, zon- en lichtloze stenen binnenhof, gevuld van 't rumoer ener overbevolkte volkswijk,

niet die verfrissing van lichaam en geest, die hij na het hitsige magazijnwerk nodig had.

Razzoli werd ziek en we keken verbaasd. Hij was als een meubel geworden in de firma, een niet meer nieuw maar toch onmisbaar meubel. We waren gewend aan zijn stil gezicht, waarvan de uitdrukkingsmogelijkheden begrensd leken tussen stille verbazing bij een bulderstandje en een verlegen-dankbare grijns bij een vriendelijkheid. Het kantoor was niet compleet zonder zijn schuifelende gestalte en het werk leek te stokken, nu we niet ieder half uur „Razzoli!” brullen konden voor werkjes, waar wij het te druk voor hadden en waar we te hoog voor stonden. We moesten ze zelf doen en we liepen zwetend door de dikke hete lucht, korzelig en prikkelbaar door het jachtende werk, slaperig van het door de neergelaten gordijnen geel gefiltreerde licht, honende blikken werpend naar de zoemende ventilatoren, die geen verkoeling brachten.

Razzoli's huisarts beval kort en krachtig: „Rust! En de bergen in.” De bergen, die nauwelijks een uur sporen van Milaan liggen en die je bij helder weer in de verte als een grauw-blauwe gekartelde muur liggen ziet. Maar ook de bergen kosten geld. De Italiaanse staat is geen sanatorium! Razzoli had geen geld, want een handelsfirma is geen liefdadige instelling en kan slechts betalen naar prestatie. Maar de schuifelende Razzoli uit de armoewijk van Porto Ticinese had geen orders binnengebracht, noch de verkoopprijzen verhoogd of de inkoopprijzen verlaagd.

Razzoli riep de verplichte ziekteverzekering te hulp, waaraan hij trouw had meebetaald van het ogenblik af, dat ze door de kranten onder dikke hoofden als het nieuwste bewijs van fascistische sociale zorg was aangekondigd. De arts der verzekering kwam en constateerde: twee dagen rust zouden voldoende zijn, hem weer tot een volwaardig mens te maken. En een volwaardig mens werkt.

Wellicht kwam er in Razzoli iets in opstand — hij was al een week thuis en ledigheid is des duivels oorkussen; — wellicht ook ontwaakte een ironische belangstelling voor de kleine geleerden-strijd in hem... Wellicht... we zijn nooit te weten gekomen, waarom Razzoli zijn huisarts nogmaals liet komen. Ja, Razzoli moest eigenlijk de bergen in, maar de huisarts had een praktijk en een vrouw en kinderen en dus sloot hij zich liever aan bij het oordeel van zijn collega, die van de ziekteverzekering was gezonden. Want de ziekteverzekering is een regeringszaak en de regering is fascistisch.

Razzoli kwam naar kantoor en werd met „hallo” en „hoera” ontvangen, en we riepen elk half uur zijn naam om hem werkjes te laten doen, waartoe we het te druk hadden en waarvoor we te hoog stonden.

Razzoli takelde af. Hart, longen, — weet de drommel wat in zijn afgetobde, afgesjokte lichaam, eiste rust. En hij kreeg geen rust. De Italiaanse staat is geen sanatorium en een handelsfirma is geen liefdadige instelling.

Razzoli stierf, en we namen het hem een beetje kwalijk, omdat het onaangenaam is, werkjes te doen, waartoe je het te druk hebt, als de lucht tussen vier kantoomuren drukt, smooit en plet. Gemelijk snauwden we het nieuwe factotum af, omdat het niet zo gauw de weg wist in de chaos van archief, kaartsystemen en magazijnen, en ons gewichtig gehaast en geschreeuw met dom-verbaasde ogen gadesloeg.

En toch zouden we Razzoli hebben vergeten, als zijn weduwe geen proces tegen de firma was begonnen, een proces, dat we kinderlijk en dwaas vonden, maar waarvoor we haar dankbaar waren, omdat het een verfrissende sensatie leek in het zenuwslopende gejakker in de stooftitte van de Milanese zomer.

De Italiaanse wet schrijft voor, dat een werkgever bij ontslag aan een werknemer deze voor elk dienstjaar een halve maand vergoeding moet geven. Want de fascistische wet beschermt de arbeid!

Maar was Razzoli ontslagen? Nee, Razzoli was gestorven, en dus behoeven we geen vergoeding te betalen, zei de firma en nam den besten advocaat van Milaan. Had Razzoli ontslag genomen, in welk geval de vergoeding niet uitgekeerd wordt? Neen, Razzoli was gestorven, en dus moeten zijn nabestaanden de vergoeding ontvangen, zei de weduwe en diende een aanklacht in bij de bijzondere rechtbank voor arbeidsgeschillen.

Romeo, die met koele onpersoonlijkheid de zaak voor het kantoor volgde, glimlachte geringschattend. Wie den advocaat der tegenpartij de hoogste steekpenningen bieden kan, wint! De weduwe Razzoli kon niets bieden en verloor dus. Zelfs als Romeo geen diploma handelsschool gehad had, zou hij deze verpletterende logica hebben begrepen.

Razzoli was van de personeelslijst geschrapt, de advocaten hadden hun chèques ontvangen, en het proces was gewonnen. Met een gebaar, zoals alleen een Italiaan kan maken zonder belachelijk pathetisch te werken, wierp Romeo de rechter arm de lucht in, zodat de mouw van zijn over-correct licht zomerpak terug schoof en het armbandhorloge op de pols zichtbaar werd.

— „Romeo, zou je er weer een lidteken voor over hebben?“
Romeo trok de mouw naar beneden en kletste de harde omslagen van twee boeken op elkaar, zodat een wolk stofjes opstootte en in het naar binnen vallende gouden licht dwarrelde.

— „Ja... maar nu aan de andere kant.“

En hoewel hij met een tik van zijn rechter wijsvinger op zijn linker arm het onschuldige der woorden trachtte te onderstrepen, zei het grimmige lachje om zijn mond ons genoeg.

ontvangen-literatuur

HET HISTORISCH MATERIALISME

O. VERBORG

Uitg. „Pegasus” — 2e druk — 123 bl.
50 cent.

„Er is geen stuk werk in de arbeidersbeweging, waarin niet de arbeider het inzicht, dat het historisch materialisme hem geeft, gebruiken kan en moet”. Dat dit citaat uit bovengenoemde brochure ook in brede kring begrepen wordt, bewijst het feit, dat binnen betrekkelijk korte tijd een tweede druk nodig was. Deze druk betekent, vergeleken met de vorige uitgave, een aanzienlijke uitbreiding en verbetering. Uitvoerig wordt nu ook bij de verschillende onderdelen de betekenis van de Sowjet-Unie behandeld; verder is een nieuw hoofdstuk over de staat ingevoegd, en is door een veranderde indeling een grotere overzichtelijkheid bereikt.

Het historisch materialisme moet het uitgangspunt zijn van ieder, die zich van zijn plaats in de klassenstrijd bewust is. Juist in deze tijd, nu van zoveel zijden, en niet in de laatste plaats van sociaal-democratische zijde, onjuiste voorstellingen over het Marxisme de wereld worden ingestuurd, is een principiële uiteenzetting van de Marxistische theorie over de ontwikkeling van de maatschappij zeer noodzakelijk. Om zich de eerste beginselen van het historisch materialisme eigen te maken, kan dit werkje uitstekende diensten verrichten. In kort bestek worden de belangrijkste fundamentele vraagstukken van het historisch materialisme behandeld. Dat op sommige plaatsen de grondigheid en duidelijkheid wel eens onder de korthed hebben moeten lijden, is in een brochure als deze bijna onvermijdelijk. Het had dan misschien ook wel aanbeveling verdiend, om bij elk hoofdstuk naar de bijbehorende uitvoeriger literatuur te verwijzen. Afgezien van deze kleine opmerking

kunnen wij dit werkje als een inleiding in de problemen van het historisch materialisme en als uitgangspunt voor verdere zelfstudie zeker aanbevelen.

REVOLUTIONAIRE LIEDEREN UIT NEDERLAND'S VERLEDEN

Verz. en toegel. door
Dr. P. VAN NOORDEN

Uitg. „Pegasus”, A'dam '37.
Ing. f 1.50, geb. f 1.90.

De door Dr. P. van Noorden bezorgde uitgave van de revolutionaire Geuzen- en Patriottenliederen, die geboren zijn uit de hoogtepunten van maatschappelijke bewustwording in Nederland, is een daad van betekenis. Terwijl onze officiële literatuurgeschiedenis niet in staat blijkt, om aan de sociale achtergrond van deze strijdbare, gistende poëzie, waarvan de Geuzenliederen wel de prachtigste voorbeelden zijn, het recht toe te kennen, dat ze bezitten, is het voor de marxistische literatuurwetenschap weggelegd, de diepere zin van deze liederen in een helder daglicht te stellen, en hierdoor tevens de vinger te leggen zowel op de aanwezigheid als het voortbestaan van een **Nederlandse revolutionaire traditie**, zoals die zich in de letterkunde openbaart. De maatschappelijk-historische kenteringen in ons volksleven treden hier in volle kracht naar buiten. Daarom is deze uitgave in het bijzonder voor de arbeidersbeweging van nut; zij zal het lot van haar eigen klasse in samenhang met de strijd van het verleden ontdekken, en de hartstochtelijke uitingen van verzet en vertrouwen in eigen strijd terugvinden, alsook de vroege worsteling van de revolutionaire krachten van het verleden op het stukje aardbodem, dat Nederland heet, beter leren verstaan. d. V.

schaken

DE MATCH EUWE—ALJECHIN

G. OSKAM

Euwe—Aljechin. De match is in volle gang, en of het een revanchematch zal worden, is nog onzeker. Men vraagt mij, om zo te zeggen, elke dag een voorspelling, en ik vraag dan steeds: „wat denkt ge zelf?” Er zijn er dan, die antwoorden naar de uitslag van de partij van gisteren; die dus na de vierde partij zeiden „Aljechin heeft toch geen spoor van kans”, en na de vijfde partij: „waar blijft nu Euwe met al zijn openingstheorie?” Er zijn er die antwoorden naar hun persoonlijke sympathiën; er zijn chauvinisten en internationalisten; er zijn historici, die zeggen, dat nog nimmer een geslagen wereldkampioen de titel heeft teruggewonnen; er zijn statistici, die weten, dat steeds hij, die de eerste partij van de match heeft gewonnen, ook de match wint; er zijn er, die schaakspelers zijn en dan de stijlen der strijders vergelijken, en dan wisselt het antwoord al naar men dogmaticus of romanticus is. De damspelers houden het allen op Euwe, de bridgers zweren bij Aljechin. En van het grote publiek hoort men nog al eens: ik ben zelf geen schaakspeler, maar heb ik het mis, als ik denk, dat de Rus het grote schaakgenie is en de Hollander de grote schaakgeleerde?

Men doet beiden grootmeesters groot onrecht aan, wanneer men meent, dat Euwe alleen maar een veelweter is, — een man met een bescheiden talent doch grote kennis, — en die het succes slechts afleidt uit een goed gebruik van goed geordende kennis; wanneer men meent, dat Aljechin de schaakboeken niet bestudeerd heeft en gespeend is van de

kennis, die anderen hebben opgegaard in handboeken en karthoteken, en dat hij drijft op geniale invallen voor het bord. Er is iets van aan, dat Euwes positieve kennis groter is dan de grote kennis van Aljechin, en het is misschien niet onwaar, dat Aljechin van nature nog rijker gaven heeft dan de uiterst begaafde Euwe. Het gaat niet aan, deze meesters naast elkaar te stellen als een Duitse professor tegenover een Frans geleerde.

Daarom is er wel verschil, wel verschil in soort. Aljechin behoort, zoologisch gesproken, tot de felinae, — Euwe tot de caninae; maar die tijger heeft iets van een buffel in zich, deze wolf is een wolf met pythonskracht. Het zijn beiden wonderverschijningen.

De kranten voorspellen wel, dat de fysieke kracht zal beslissen, en dat de jonge, rustige, door en door gezonde Euwe in de tweede helft van de match den ouderen, nerveusen Dr. Aljechin, die zijn lichaam nooit ontzien of verzorgd heeft, wel overtreffen zal. Dit moment zal wel niet de doorslag geven, omdat Aljechins wil van hetzelfde metaal is als Euwes corpus. Maar indien het zo zou zijn, dan is het jammer, dat de regeling niet na vijftien partijen een maand van rust heeft gegeven. Wij willen toch de schaakkrachten gemeten zien, en niet de fysieke krachten.

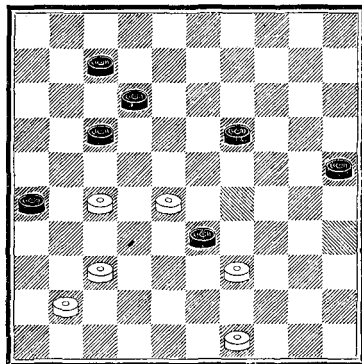
Wij voorspellen niets, omdat er niets te voorspellen is. Wij geloven, dat zelfs Euwe en Aljechin niet zeker zijn van de uitslag, en dat beider zelfkennis een correctie vindt in het respect voor den tegenstander.

dammen

F. RAMAN

Een schitterend miniatuurprobleempje

Auteur **Piet van Dijk**, Amsterdam.



Stand in cijfers:

Zwart: 7, 12, 17, 19, 25, 26, 33 = 7 schijven.

Wit: 27, 28, 37, 39, 41, 49 = 6 sch.

Wit speelt en Wint.

Oplossingen zien we gaarne tegemoet. De namen van goede oplossers worden gepubliceerd.

Beslissende Partij uit het Almelose Tournooi.

Enige weken geleden werd te Almelo een belangwekkend damtournooi gespeeld.

De eindstand luidde als volgt:

1e en 2e prijs gedeeld door A. K. W. Damme en F. Raman, beiden uit Amsterdam, en de 3e prijs gewonnen door A. Mantel, uit Hengelo. 4, 5 en 6 waren: F. Tusveld, W. v. Oostrom en A. Jurg, resp. uit Almelo, Deventer en Almelo.

De beslissende partij in dit tournooi laten we hieronder in haar geheel volgen.

Hollandse Opening.

A. K. W. Damme F. Raman
Wit Zwart

1. 33—28, 18—23; 2. 39—33, 12—18;
3. 44—39, 7—12; 4. 31—27, 1—7;
5. 37—31, 23—29;

Hiermede leidt zwart een Molimard-variant in.

6. 33x24, 20x29; 7. 34x23, 18x39;
8. 40—34,;

Op 39—34 volgt de „groenzet“ door 15—20, 17—22 enz.

8., 29x40; 9. 35x44, 19—23; 10. 28x19, 14x23; 11. 41—37, 10—14; 12. 27—22!, 17x28; 13. 32—27!, 5—10; 14. 27—21, 16x27; 15. 31x33, 12—18; 16. 46—41, 7—12;

Deze zet is niet sterk. Beter is 12—18. Thans krijgt wit de gelegenheid, een fraai offer te doen. Wit speelde n.l.

In de gegeven omstandigheden wel de beste voortzetting.

14. 27—21, 16x27; 15. 31x33, 12—18; 16. 46—41, 7—12;

Er ontwikkelde zich thans een strijd om het centrum:

17. 33—28, 23x32; 18. 37x28, 18—23; 19. 28x19, 14x23; 20. 41—37, 10—14;

21. 39—33, 13—18; 22. 37—32, 9—13;

23. 42—37, 11—17; 24. 47—42, 17—22;

25. 44—39, 22—27;

Zwart houdt het gevecht zolang mogelijk op afstand omdat zijn uiteinde-lijk plan is, het op termijn te laten aankomen.

26. 32x21, 23—28; 27. 33x22, 18x16; Het spel moet nu weer opgebouwd worden.

28. 39—33, 6—11; 29. 50—44, 11—17;

30. 33—28, 13—18; 31. 37—32, 4—10;

32. 44—39, 18—23; 33. 28x19, 14x23;

34. 39—33, 8—13; 35. 35—28, 2—8;

36. 28x19, 13x24; 37. 36—31,;

Wit's spelopvatting is hier o.i. zeer juist. Schijf 36 staat op 26 belangrijk beter.

37., 10—14; 38. 31—26, 14—19;

39. 42—37, 15—20; 40. 43—39, 20—25;

41. 39—33, 8—13; 42. 37—31, 3—8;

43. 31—27, 17—21; 44. 26x17, 12x21;

45. 49—44, 13—18; 46. 44—39, 25—30;

47. 33—28, 24—29;

Wit maakt nu door een aardige combinatie remise.

48. 28—23!, 19x37; 49. 39—34, 21x43

50. 34x3, 43—49; 51. 3—14!

Remise.

Door dit resultaat kwamen Damme en Raman gelijk aan en moesten zij de prijzen (1e en 2e) broederlijk delen. Beide spelers bleven ongeslagen!

Een geestig eindspel.

Voorgekomen in een *simultaanseance*.

Zwart: 15, 32 = 2 sch. en 48 = 1 dam.

Wit: 24, 25, 35, 36 = 4 sch. en 26 = 1 dam.

Deze stand kwam voor in een door mij gegeven *simultaanseance* te Vriezenveen, Twenthe. Mijn tegenstander A. Noorderboom, verloor hier als volgt de partij:

1. 26—21!, 33—37 gedw.; 2. 21—26!

37—42 gedw.; 3. 35—30!, 42—47 (of?

4. 26—31!, en beide zwarte dammer worden opgevangen. Wel een geestig eindspel!

20 JAREN SOWJET-MACHT

Iedereen stelt belang in de vraag: hoe kwam het, dat in Rusland het werkende volk er in slaagde het kapitalistische stelsel omver te werpen en voor het eerst in de wereldgeschiedenis het socialisme te vestigen.

Een antwoord op deze vraag vindt ge in:

GESCHIEDENIS VAN DE GROTE RUSSISCHE REVOLUTIE

Tot dit grote werk nam **Maxim Gorki** het initiatief. Samen met **Stalin** en andere leden van de hoofdredactie gaf hij zich veel moeite een werk te leveren, dat wetenschappelijke nauwgezetheid aan klaarheid van stijl paart.

Het is een boek, dat door miljoenen over de gehele wereld zal worden gelezen.

512 bladz. — Rijk geïllustreerd — prijs in prachtband f 3.50

Zendt uw bestelling in bij „Pegasus”,
Hemonystraat 5 — Amsterdam-Z.

Dit tijdschrift is alom in de boekhandel verkrijgbaar.

Mededeling van de Administratie

Met ingang van dit nummer wordt de prijs van dit tijdschrift 15 cent per nummer — f 1.— per half jaar (franco per post) en f 2.— per jaar (fr. p. p.), ongeacht of men het via de boekhandel of door bemiddeling van de speciale agenten van het tijdschrift betreft.

Het is thans via alle boekhandels te bestellen.

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

Verschenen:

HET LEVEN VAN EEN NUTTELOOS MENS

door MAXIM GORKI

uit het Russisch vertaald door S. v. Praag

Ingenaaic f 1.90

Gebonden f 2.50

Deze spannende roman van 334 bladzijden speelt in het oude tsaristische Rusland.

Met meesterhand beschrijft Gorki vertegenwoordigers van allerlei klassen der toenmalige maatschappij.

De hoofdfiguur Jewsej Klimkow geraakt in het net van de belagers der revolutie — in het net van het tsaristische spionage-apparaat. De roman is de roman van zijn leven en ondergang.

Een boek, met diep menselijk inzicht geschreven, dat men in spanning leest.

DE NOORDPOOL VEROVERD!

door Prof. O. J. SCHMIDT, M. WODOPJANOW, I. PAPANIN e.a.

Geïllustreerd f 0.75

Dit boek van 80 bladzijden vertelt van de grote prestatie der Sowjetmensen, die met vier zware vliegtuigen naar de Noordpool trokken en daar het wetenschappelijk proefstation op een drijvende ijsschots inrichten.

In dit boek vertellen de deelnemers over hun baanbrekend werk. Professor Schmidt ligt de betekenis er van toe. Rijk geïllustreerd, o.a. met een afbeelding van het station aan de Noordpool.

VAN MOSKOU NAAR TIFLIS

Mijn reis door de nationale Sowjetrepublieken van de Kaukasus

door ROESTAM EFFENDI

160 bladz. — geïllustreerd

ing. f 0.90 — geb. f 1.25

In 1936 maakte het Indonesische kamerlid een reis door de Sowjetrepublieken van de Kaukasus om na te gaan, hoe de nationale cultuur, industrie en handel van deze vroeger nationaal onderdrukte volkeren zich onder het socialistisch bewind ontwikkelen.

Levendig beschrijft Roestam Effendi zijn ervaringen. Dit boek zal overal de grootste belangstelling ondervinden.

Te bestellen bij „Pegasus”. Giro 173127 — Hemonystraat 5, Amsterdam en alom in de boekhandel.

WAARDE-COUPON
NOV. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en portio gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.

POLITIEK

EN

CULTUUR

SINDS DE VERKIEZINGEN

KO BEUZEMAKER

DE WERELD POLITIEK VAN HET VATICAAAN

Dr. J. L. SNETHLAGE

3e jaargang

inhoud

no. 12 december

Sinds de Verkiezingen, K. Beuzemaker	pag. 689	De Neger praat van Rivieren, Langston Hughes	pag. 725
Massa en Leider, W. J. de Groot	„ 697	Fascistische Opmarswegen, Mr. A. Jacobs	„ 726
De Vrijdenkers en de Kerkstrijd in Duitsland, J. d. R.	„ 707	De „Huizen voor de Cultuur” in Frankrijk, Ir. S. J. Rutgers	„ 732
De Wereldpolitiek van het Vaticaan, Dr. J. L. Snethlage	„ 709	Wij Winnen, K. v. d. Veer	„ 738
Schoonheid, Em. van Loggem	„ 721	Ontvangen Literatuur	„ 742
Een Brief uit Semarang, Indo-Europeaan	„ 722	Dammen, F. Raman	„ 744

POLITIEK EN CULTUUR

maandschrift onder redactie van:

K. Beuzemaker, J. W. d. Groot (arts), Mr. A. S. d. Leeuw,
Uitgever „Pegasus” - Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.
tevens adres van redactie en adm. - Giro 173127
- Copy in te zenden voor de 10de van iedere maand. -
Prijs per nummer 15 cent, per halfjaar f 1.--, per jaar f 2.--
- Alles bij vooruitbetaling.
3de Jaargang No. 12 - December 1937

PLANNEN voor 1938

Als inzet voor de "drie maandse" werfcampagne verschijnt het Januari-nummer als speciaal

CHINA-JAPAN nummer.

80 bladzijden — rijk geïllustreerd — voor 20 cent.

Dit nummer zal zeer de aandacht trekken.

UIT DE INHOUD NOEMEN WIJ:

De politieke situatie rondom Japan!

Wat gebeurt er in China?

Het Tanaka-rapport, het document v. d. Japanse roofzucht.
Indonesië onder de dreiging van Japan.

Bijdragen van verschillende Nederlandse en buitenlandse deskundigen met hun oordeel over de Japanse gewelddaden.

Marx en Lenin over China.

Chinese cultuur.

Chinese novellen en gedichten.

Chinees schaakspel.

Boeken over China.

Dit nummer geeft onze lezers en colporteurs een prachtige gelegenheid talrijke nieuwe abonnees te winnen.

Bestel onmiddellijk **extra-nummers** voor de colportage.

Laat iedere lezer van P. & C. enige nieuwe lezers aanbrengen.

ONS TIJDSCHRIFT IN HET BRANDPUNT
van het **POLITIEKE EN CULTURELE LEVEN!**

Met het nieuwe jaar - een nieuwe actie voor Politiek en Cultuur

AAN ONZE LEZERS !

Het is nu een jaar geleden, waarop de vereende krachten van onze lezers, redactie en administratie ons tijdschrift op de hoogte hebben gebracht, waarop het zich bevindt.

Hadden wij in September 1936 nog maar ongeveer 3000 lezers, gedurende 1937 is het vaste lezerscorps reeds gestegen tot 8000. Een vooruitgang van vijf duizend in de loop van een jaar !

Thans, met de nieuwe jaargang van 1938, willen wij nieuwe stappen vooruit doen. Door de buitengewone stijging van de papierprijzen waren wij in de herfst van dit jaar tijdelijk genoodzaakt, de omvang van ons tijdschrift van 64 op 56 pagina's te verkleinen onder handhaving van de zeer lage prijs. Wij willen deze verkleining zo spoedig mogelijk weer ongedaan maken.

Maar daarvoor is nodig, dat enige duizenden nieuwe lezers gewonnen worden.

De taak, waaraan een tijdschrift als het onze moet voldoen, wordt steeds omvangrijker. Met de uitbreiding van onze lezerskring worden ook telkens nieuwe eisen aan ons blad gesteld. De halsbrekend-snelle ontwikkeling van de wereldpolitiek brengt bovendien steeds nieuwe vraagstukken binnen de gezichtskring van de politiek-belangstellenden, en hij vraagt om degelijke voorlichting, die een maandblad beter kan brengen, dan een dagblad.

Van Januari tot en met Maart 1938 een nieuwe werfcampagne voor „Politiek en Cultuur” !

DAAROM KOMT IN JANUARI EEN SPECIAAL NUMMER UIT, DAT GEWIJD ZAL ZIJN AAN DE OORLOG IN CHINA, ZIJN HISTORISCHE ACHTERGROND EN ZIJN POLITIEKE BETEKENIS.

In dat nummer brengen wij ook inlichtingen over de politieke, sociale en economische situatie van Japan, over de arbeidersbeweging in beide landen, over de culturele ontwikkeling, alsmede een reeks van gewichtige documenten, die onmisbaar zijn voor hen, die zich over dit conflict een mening willen vormen.

DIT NUMMER ZAL IN EEN OMVANG VAN 80 BLADZIJDEN VERSCHIJNEN, RIJK GEILLUSTREERD; VOOR DE PRIJS VAN 20 CENT.

Wij stellen ons als doel, om binnen drie maanden TWEE DUIZEND NIEUWE ABONNE'S te winnen. Dat is gemakkelijk te bereiken, als ieder lezer hiertoe zijn steentje bijdraagt.

Zie hiervoor de verdere mededelingen.

Mogen wij op U rekenen ?

**REDACTIE EN ADMINISTRATIE
„POLITIEK EN CULTUUR”.**

NAAM :

ADRES :

WOONPLAATS :

wenst een abbonement op „POLITIEK EN CULTUUR”

à 15 cent per maand *

à f 1.— per halfjaar *

à f 2.— per jaar *

Handtekening

* Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Dit is de eerste abonné aangebracht door

Adres : _____

Naam : _____

Woonplaats : _____

Hij heeft thans tegoed aan boeken,....

NAAM :

ADRES :

WOONPLAATS :

wenst een abbonement op „POLITIEK EN CULTUUR”

à 15 cent per maand *

à f 1.— per halfjaar *

à f 2.— per jaar *

Handtekening

* Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Dit is de eerste abonné aangebracht door

Naam : _____

Adres : _____

Woonplaats : _____

Hij heeft thans tegoed aan boeken,....

NAAM :

ADRES :

WOONPLAATS :

wenst een abbonement op „POLITIEK EN CULTUUR”

à 15 cent per maand *

à f 1.— per halfjaar *

à f 2.— per jaar *

Handtekening

* Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Dit is de eerste abonné aangebracht door

Naam : _____

Adres : _____

Woonplaats : _____

Hij heeft thans tegoed aan boeken,....

BOEKENBONNEN VOOR DE WERVERS!

Voor iedere abonné, die gedurende de „Driemaandse” gewonnen wordt, ontvangt de aanbrengrer een boekenbon ter waarde van 25 cent.

Een bon geeft recht op een boekje van 25 cent.

Drie bonnen op een werkje van 75 cent.

Tien bonnen echter op een boekwerk van f 2.50.

Het hangt dus geheel van Uw werklust en Uw toewijding voor het tijdschrift af, hoe groot het boek zal zijn, dat U na afloop van de „Driemaandse” ontvangt.

De werfcampagne gaat 1 Januari 1938 in en eindigt 1 Maart 1938.

Indien de werver een boek wenst van bijv. f 1.75 en hij heeft slechts 5 abonné's aangebracht, dan is het mogelijk om 50 cent bij te betalen.

VRIENDEN VAN HET TIJDSCHRIFT!

Dit is een prachtgelegenheid om Uw boekenkast of plank op een aanlokkelijke wijze aan te vullen.

Maak er gebruik van.

U en „Politiek en Cultuur” varen er wel bij.



LEES AANDACHTIG DE BOEKENLIJST

SINDS DE VERKIEZINGEN

KO BEUZEMAKER

WIE HET LAATST LACHT

Sinds de verkiezingen is reeds weer bijna een half jaar voorbij gegaan. De tijd van politieke windstille en onzekerheid is voorbij. De kampen laten zich wat duidelijker onderscheiden. Het is mogelijk, enige vaster omlinjende beschouwingen te geven. Hierbij moet echter voorop staan, dat het geen zin heeft, over de details van de kabinetsvorming te gaan nakaarten. De hoofdzaak hieromtrent blijft toch achter de schermen verborgen. Het voornaamste is, wat er uit is geboren, niet hoe het is geboren. Tegen de verwachtingen van de leiding der S.D.A.P. in, wier politiek voor de zoveelste maal schipbreuk heeft geleden, is de Rooms-Katholieke Staatspartij niet over slag gegaan. Zij heeft het opnieuw met Colijn geprobeerd. De hele lawaaiige oppositie der katholieke pers tegen Colijn, die diende om de verantwoordelijkheid voor het beleid van de drie katholieke ministers in het vorige kabinet van zich af te schuiven, is in elkaar gezakt. Het doel van die oppositie was, enerzijds de katholieke kiezers aan de Staatspartij te binden, anderzijds om een sterke positie voor de R.K. kapitalistische kringen in de nieuwe regering te verkrijgen. In de plaats van een extra-parlementair kabinet is er nu weer een partijën-kabinet op engere basis gekomen. De rechtse coalitie is hersteld, zo niet in naam, dan toch inderdaad. Daarmee heeft Colijn zijn aureool als „breed nationaal staatsman" verloren. De liberale staatspartij en de vrijzinnig-democratische, de eerste behorend tot de verliezers bij deze verkiezingen, de andere tot de winnaars, zijn er netjes uitgewipt. Dat is nu de dank voor het werken van „Eenheid door Democratie", onder een hoofdzakelijk vrijzinnig-democratische leiding, om de stemmenwinst voor Colijn op te halen!

Waarlijk, indien er voor de geschiedenis van deze verkiezingsperiode en haar naspel een motto moet worden gekozen, mag het wel zijn: Wie het laatst lacht, lacht het best.

Want inmiddels is de katholieke overwinningsroes, de zegepraal van vier katholieke ministers als vertegenwoordigers van hun partij in de nieuwe regering Colijn-Goseling, ook reeds bezig te vervliegen. Het is waar: de liberale grootkapitalistische kringen zijn wat teruggedrongen en vervangen door vertegenwoordigers van het Rooms-katholieke industriekapitaal.

Maar Colijn is en blijft nummer één. Hij heeft uiteindelijk in het duel met de katholieken zijn wil doorgezet. Dat spreekt zowel uit de Troonrede als uit de ingediende begrotingen. De Wilde beheerst financiën, dat zegt genoeg!

Om dit alles te bemantelen, heeft opnieuw de godsdienst dienst gedaan. Het gescherf met de begrippen „Christelijke levenswaarde", „christelijke grondbeginselen", „christelijke politiek" is met vernieuwde kracht begonnen, en men mag dit waarlijk niet onderschatten. Het bergt gevaren van dictatuur in zich.

Wij zullen ons niet verdiepen in de debatten, die hieromtrent tijdens en na de kabinetsvorming zijn gehouden. Laat ons volstaan met te zeggen, dat elk der clericale partijen daaromtrent verschillende opvattingen heeft. De kracht ervan ligt juist in de vaagheid van het begrip, dat de trekpleister is om deze partijen in een coalitie te verenigen. De christelijk-historische heer de Geer had waarlijk gelijk, toen hij bij de begrotingsdebatten opmerkte, dat men nog het beste deed, maar eenvoudig over de „rechtse coalitie” te spreken. Wij houden ons daar ook aan, en stellen dus vast: Nederland heeft thans wel geen regering van de kapitalistische „nationale eenheid”, maar in deze uiterst gevaarlijke tijd is er, nota bene als vrucht van de eensgezinde democratische volksuitspraak tegen de N.S.B., een coalitieregering van rechtse partijen gekomen, die een uiterst reactionaire groot-kapitalistische politiek voert en oude tegenstellingen doet opleven. Deze situatie geeft kansen aan de arbeidersklasse, mits zij uit de politieke geschiedenis van het laatste jaar de lessen weet te trekken!

GEEN VERTROUWEN IN COLIJN

Het spreekt vanzelf, dat men deze regering moet beoordelen naar het totaal-beeld van haar politiek, naar haar totale karakter. Men mag zich niet blind staren op onderdelen; dat zou tot misvattingen kunnen leiden.

In deze tijd grijpen het buitenlandse en binnenlandse beleid nauw in elkaar; daarom dient de buitenlandse politiek van de regering zorgvuldig te worden bestudeerd. Zij is thans één van de voornaamste factoren.

De positie van Nederland temidden van de wereld is gevaarlijker geworden. Meer nog dan de burgeroorlog in Spanje toont de Japanse overval op China, en zeer zeker de uitbreiding van het z.g. anti-Kominternverdrag tussen Duitsland en Japan tot Italië, hoezeer de veiligheid van Nederland door het fascistische statenblok wordt bedreigd. Indonesië ligt aan de grens van het toneel, waarop zich het huidige drama in het Verre Oosten afspeelt. Een overwinning van Japan betekent de sprong van het Japanse imperialisme om zich van de petroleumvoorraden op Borneo en Sumatra meester te maken. De nauwere samenwerking, de eventuele uitbreiding van het fascistische statenblok verhogen het gevaar van een overval van het fascistische Duitsland op Nederland, — zij het dan ook niet zo direct, als het gevaar voor een aanval op Tsjecho-Slowakijë. In deze situatie is het meer dan ooit vereist, dat een regering van Nederland een krachtige, democratische, buitenlandse politiek voert.

Is dat van deze regering Colijn-Goseling te verwachten?

In genen dele! Deze regering zal aan de z.g. „neutraliteits-” ook wel genaamd „zelfstandigheidspolitiek”, als grondslag voor haar buitenlands beleid vasthouden. Dat was de hoeksteen van de buitenlandse politiek van Nederland in de laatste 100 jaar. Maar ongewijzigde voortzetting van die politiek in de huidige periode,

nu alles is veranderd, — nu de dreiging voor de veiligheid van Nederland van één bepaalde, n.l. van de fascistische zijde komt, betekent in werkelijkheid een aanzienlijke verzwakking van de positie van Nederland tegenover het fascistische gevaar. Wanneer b.v. België zich in de laatste twee jaar maakt van zijn vroegere buitenlandse politiek en beweert, zich te gaan stellen op het „zelfstandigheidspunt” van Nederland, dan is dit geen werkelijke zelfstandigheid, maar, zoals ieder weet, een toenadering tot het Duitse fascisme. Het gescherm met het begrip neutraliteit of zelfstandigheid bedekt op het ogenblik een politiek van verzwakking der democratische krachten, van capituleren voor het Duitse en andere fascistisch gevaar. En dit is des te gevaarlijker, omdat dit soort politiek aanknoopt bij sterke stemmingen onder de kleine burgerij in Nederland, waarvan het Alfa en Omega is: „steek de kop in het zand en al het gewoel in het buitenland gaat dan wel aan ons voorbij”. In werkelijkheid vereist de verdediging van de veiligheid van Nederland een krachtige democratische politiek.

Laat men ons niet beschuldigen, een oorlogspolitiek voor te staan; wij tonen slechts, dat de veiligheid van Nederland alleen gehandhaafd kan blijven door de strijd om de vrede, — met de nadruk op het woordje strijd. Deze strijd om de vrede eist, dat ook een klein land als Nederland geen dubbel spel speelt, maar onverzwakt opkomt voor maatregelen ter handhaving van de collectieve veiligheid, voor nauwe aaneensluiting en krachtig optreden der democratische staten op de grondslag van de principes van de Volkenbond, tegen de fascistische aanvallers.

Is dat van deze regering te verwachten? Zal zij werkelijk Nederland verdedigen?

De practijk bewijst het tegendeel!

Daarvoor spreken de volgende feiten:

Ten eerste: haar niet verheelde sympathie voor Franco, waarbij zij in het kielzog vaart van de Engelse conservatieve regering, die nu reeds agenten naar Franco stuurt, en zijn agenten in Engeland ontvangt. Daarvan getuigt ook de politieke steun, die de regeringspartijen in hun pers aan Franco verlenen, evenals de economische hulp, die Franco uit Nederland ontvangt. Steun aan Franco is echter steun aan Duitsland en Italië.

Ten tweede: de houding van deze regering op de conferentie te Brussel, waar zij er aan meedoet, op dezelfde wijze voor Japan te capituleren, als de niet-inmengingscommissie voor Franco en Mussolini capituleerde, — en nalaat, ter verdediging ook van de belangen van Indonesië, doeltreffende economische maatregelen tegen Japan aan de orde te stellen. Men kan moeilijk beweren, dat Nederland als klein land toch niet het initiatief kan nemen. Colijn heeft, als het zijn stokpaardje, de handelspolitieke vrijheid, betreft, dat op internationale conferenties wel degelijk gedaan.

Ten derde: haar bewind in Indonesië, waar de voortzetting van de politiestaat-methodes en het hardnekkige weigeren van de-

mocratische hervormingen de weerbaarmaking van Indonesië tegenover het Japanse fascistische gevaar verzwakt.

Als er één punt is, dat toont, hoezeer de politiek van deze regering niet geleid wordt door de werkelijke nationale en democratische belangen van het Nederlandse volk, maar door de enge, begrompen-kortzichtige imperialistische belangen der Nederlandse bourgeoisie, dan is het wel dit laatste.

Het feit, dat de regering met een groot bewapeningsprogram is gekomen, verandert aan dit alles niets. Om zich tegen het oorlogsgevaar en de bedreiging van Nederland te kunnen keren, is het niet alleen om bewapening te doen; het gaat er om, wie bewapent, hoe bewapend wordt, en met welk doel. Wil de bewapening effectief zijn, voor de verdediging van de veiligheid en de democratie, dan moeten op deze punten afdoende garanties aanwezig zijn. De politiek van deze regering, haar karakter als reactionaire grootkapitalistische regering, geven deze garanties niet. Daarom kan men haar, ook al aanvaardt men de noodzakelijkheid, de democratie desnoods met de wapens te verdedigen, geen vertrouwen schenken.

NEDERLAND MOET ZICH VERDEDIGEN

De hoofdzaak bij de thans aan de orde zijnde begrotingsdebatten wordt gevormd door het bewapeningsprogram van de regering. Het is uit het voorgaande reeds duidelijk, dat wij voorstanders zijn van een democratische weermacht. Dit betekent echter niet, dat wij blindelings ieder bewapeningsprogramma van de regering wenssen te aanvaarden; ook niet als dit wordt ingediend met een beroep op het toenemende gevaar voor Nederland. Wij laten een dergelijke beginselloze houding aan sommige neo-socialisten en opportunisten in de S.D.A.P. over, die bereid zijn, hoewel in een gans andere situatie en in andere vormen, in wezen het verraad van 1914 te herhalen.

Evenmin zijn wij aanhangers van het z.g. intregale pacifisme, zoals b.v. de Christen-Democratische Unie en andere kleine groeperingen, in welke kringen de zotternij zover gaat, dat men het advies geeft, dat de democratie zich maar door het fascisme moet laten overweldigen, daar zij er later „gelouterd” uit te voorschijn zal komen. In werkelijkheid betekent dit absoluut geweldloze standpunt objectief een vergemakkelijking voor het streven van de fascistische bedreigers, hetgeen heel gemakkelijk, zoals bij de Trotskisten het geval is, tot een directe hulp aan het fascisme kan worden. Een dergelijk standpunt moge bij de sterke pacifistische illusies onder een klein gedeelte der Nederlandse volksmassa tijdelijke en goedkope successen brengen, — onze politiek is er op gericht, de grote massa van de arbeidersklasse en van de werkers, die overtuigd zijn, dat Nederland verdedigd moet worden, in dit vraagstuk rondom een bewuste, zelfstandige politiek der arbeidersklasse te groeperen. Het voorstaan van een democratische weermacht eist een dergelijk zelfstandig standpunt der arbeidersklasse.

Hoe staat het in dit opzicht met de bewapeningsplannen van de regering? Vooropgesteld dient, dat tegen uitbreiding der technische bewapening, mits effectief voor de huidige wijze van oorlogvoeren, geen bezwaar kan bestaan. Wat doet echter de regering? Neemt zij in haar bewapeningsprogram concrete verdedigingsmaatregelen op tegenover de Duitse fascistische bedreiging van Nederland?

Is er een vast omlijnd plan, gericht tegen dezen enigen bedreiger van de Nederlandse onafhankelijkheid?

Neen.

Neemt zij krachtige maatregelen voor de verdediging van de burgerbevolking tegen een eventuele luchtoverval?

Evenmin.

Neemt zij krachtige maatregelen tegen de N.S.B., helper van het Duitse fascisme in Nederland, en speciaal tegen het fascisme in het leger?

Zij doet het niet.

Is zij bereid, door een korte dienstdienst, door een zuivering van alle reactionaire en fascistische elementen, door een versterking van het democratische kader, o.a. door opheffing van de uitzonderingsbepalingen tegen de arbeidersbeweging, het leger op democratische leest te schoeien?

Neen.

De regering wil juist een lange dienstdienst om het leger los te maken van het volk. Zij heeft wel aangekondigd, de uitzonderingsbepalingen op te heffen, maar daarna meegedeeld, dat deze door andere vervangen zullen worden.

Is verder deze regering bereid, in Indonesië een democratische milizie van het Indonesische volk in te voeren om dit volk in staat te stellen, zich tegen het Japanse fascisme te verweren?

De regering-Colijn denkt daar niet aan!

Dit alles toont wel, dat bij het bewapeningsprogram van deze regering de reactionaire en grootkapitalistische tendenties overwegen. Bovendien is de regering van plan, de lasten van de bewapening op de volksmassa af te wentelen.

Af te wentelen in dubbele zin! Niet alleen, dat zij er niet aan denkt, voor deze extra-lasten speciale offers te vragen van het kapitaalkrachtige deel der bevolking, maar integendeel van de bezitloze massa, — zij beroept zich bovendien op de noodzakelijke uitgaven voor defensie om elk herstel van het crisisleed voor de werkende bevolking te weigeren. De werklozen worden naar armenzorg verwezen; de lonen van de arbeiders in de werkverschaffing blijven ondanks de stijging van het levensonderhoud even laag. Voor herstel van de loonsverlaging van het overheids-personeel wil de regering geen duit geven. Voor herstel van het onderwijs evenmin. Dit betekent, dat de economische, sociale en culturele weerstand van het volk verder wordt ondermijnd, wat ook zijn nadelige gevolgen heeft voor het weerbaar maken van de volksmassa tegen het fascisme in het binnenland.

Dit alles draagt bij tot de beoordeling van de bewapeningspoli-

tiel van deze regering. De arbeidersklasse mag haar geen vertrouwen schenken. Haar hoofddoel, mede uit het oogpunt van de verdediging van de nationale en democratische belangen en het land, moet zijn: deze regering moet worden ten val gebracht!

WAT NU?

Wat is de positie, en wat zijn de perspectieven voor deze regering?

Het is hier niet de plaats, de economische vooruitzichten voor Nederland in verband met de huidige economische wereldsituatie uit te werken. Maar vast staat, dat de periode van opleving niet lang zal duren. Zeker niet bij de huidige economische politiek van deze regering, die nog steeds de „aanpassing” voortzet. De opleving zelf heeft voor de massa weinig of geen vruchten opgeleverd. De koopkracht blijft laag, en wordt nog geringer door de stijging van de kosten van het levensonderhoud.

Vast staat verder, dat een nieuwe crisis-golf het Nederlandse volk in een onnoemelijk zwakkere positie zou aantreffen dan de vorige maal. Dientengevolge zal de grootkapitalistische politiek van deze regering in de toekomst steeds zwaardere offers van de volksmassa vragen. En wanneer dus nu reeds de teleurstelling over deze nieuwe regering in brede lagen van het volk in wrok overgaat, en de ontevredenheid toeneemt, zal dit in de nabijge toekomst nog veel scherpere vormen aannemen.

Welke krachten staan er tegenover deze regering?

Ten eerste: een burgerlijk-kapitalistische oppositie van de zijde van de Vrijheidsbond, die hoofdzakelijk gericht is tegen iedere concessie, die Colijn op het gebied van de „ordering” en de protectie aan het R. K. industriekapitaal moet doen. Hierbij mag niet vergeten worden, dat na de crisis in de liberale staatspartij tengevolge van de verkiezingen, zelfs deze partij tot het inzicht kwam, dat zij wat meer sociale concessies moet doen.

Ten tweede: een burgerlijk-democratische oppositie van de vrijzinnig-democratische partij, nu weer los van de regeringsverantwoordelijkheid en daarom meer het oor lenend aan de verlangens van de kleine burgerij, het ambtenarendom, tuinders en boeren, waaronder zij haar hoofdsteunpunten vindt. En al moge Mr. Oud bij de begrotingsdebatten hebben verklaard, zich op economisch gebied nog steeds achter Dr. Colijn te scharen, toch zal de Vrijzinnig Democratische Partij meer rekening met haar aanhang hebben te houden.

Ten derde: de oppositie der sociaal-democratie en der moderne vakbonden.

Ten vierde: de oppositie der communisten.

Ten vijfde: de oppositie van verschillende kleinere groeperingen, al dan niet in het parlement vertegenwoordigd.

Ten zesde: een min of meer algemene, zij het latente oppositie in de gemeenteraden, waar men beseft, dat voortzetting van

de huidige politiek tegenover de gemeenten het volledige bankroet voor de gemeentelijke huishouding betekent.

Deze verschillende opposities hebben natuurlijk geen afgeronde gemeenschappelijke basis, behalve dan een negatieve. Maar het gaat erom, de democratische elementen daaruit te verenigen om de positie van de regering-Colijn te verzwakken, en de voorwaarden te scheppen om haar ten val te brengen. De strijd tegen deze regering is in de huidige constellatie tegelijkertijd van grote waarde voor de strijd tegen het openlijke fascisme van Mussert, dat ondanks zijn nederlaag bij de verkiezingen en de daarop gevolgde crisis in de N.S.B., tengevolge van deze regeringspolitiek de kans krijgt, nieuwe levenssappen te trekken.

Bij de beschouwing van de positie van deze regering dient men verder niet over het hoofd te zien, dat, al mogen de verzamelde opposities links van de regering al geen meerderheid in het parlement opleveren, het zwakke punt voor de regering-Colijn is gelegen in het feit, dat zij voor haar meerderheid beschikken moet over de stemmen van de katholieke, en in mindere mate van de christelijke arbeidersvertegenwoordigers. En wat dit betreft, toont reeds het gerommel, speciaal tegen de politiek van minister Romme, even goed als het samengaan van de katholieke en christelijke onderwijzersvakbonden met de moderne en neutrale voor herziening der leerlingenschalen, dat hier een hiaat in de regeringspositie mogelijk is, — om het zacht uit te drukken. Het zou niet de eerste maal in de geschiedenis zijn, dat dit is gebeurd.

Natuurlijk onderschatten wij geenszins de manoeuvreer-handigheid van Colijn, die wel bereid is, zoals nu reeds gebleken is bij de verhoging van uitkering aan de gemeenten, kleine concessies te doen; — zoals men zelfs kleine concessies heeft gedaan aan de taai volgehouden Deventer staking in de werkverschaffing. Maar de hoofdzaak is, dat er een aantal punten zijn, waarop deze regering in conflict komt met de oppositiepartijen en zelfs met een deel van haar eigen aanhang in de arbeiders- en boerenmassa. Deze punten zijn: —

Ten eerste: de positie van de werklozen, waartegen zich de gehele publieke opinie, getuige het fiasco van de collectes van Romme, verzet;

Ten tweede: de lonen van het overheidsperoneel, mede als stimulans voor het algemene loonpeil;

Ten derde: het herzien van de leerlingenschaal en het loonpeil der onderwijzers;

Ten vierde: de positie der gemeenten, het gehele gebied van de financiële verhouding tussen rijk en gemeenten.

Maar het is duidelijk: om de oppositionele stromingen in het gehele volk tegen deze regering in beweging te brengen, om de suggestie van de „christelijke politiek“ te breken, is het nodig, dat er één centraliserende actieve kracht is. Deze rol kunnen alleen de socialistische partijen, de S.D.A.P. en de C.P.N., vervullen. Slechts een actieve zelfstandige politiek van eenheid der ar-

beidersklasse kan de ban doorbreken en de sfeer voor de val van deze regering scheppen. Het is daarom, dat de scherpste critiek moet worden gebracht op de perspectiefloze politiek, die de reformistische leidingen van de S.D.A.P. en van het N.V.V. nog steeds volhouden. Het is waar: het N.V.V. heeft een congres van vakbondsbestuurders tegen de regering gehouden. Het is waar; langs de weg van onderhandelen zijn in verschillende vakken geringe loonsverhogingen bereikt. Het is ook waar: Albarda heeft bij de begroting de zoveelste tamme oppositierende zonder enige aankondiging van strijd tegen deze regering gehouden. Maar 't moest toch eindelijk, na zoveel bittere ervaring en ontgoocheling, tot zelfs in die kringen doordringen, dat men daarmee de uiterst starre Nederlandse grootkapitalistische reactie niet verslaat. Noch de weg tot de katholieke en protestantse massa vindt. Om de doeleinden van de arbeidersklasse, die door de beide arbeiderspartijen worden voorgestaan, te bereiken, — om de vrede en de democratie te verdedigen, — kortom: om een werkelijk democratische regering aan de macht te brengen, is het nodig, een massabeweging tot stand te brengen. Slechts de eenheid van actie van de arbeiderspartijen kan de kern vormen om de gezamenlijke weerstand tegen de regeringspolitiek op te drijven tot een krachtige strijd tegen de regering. Een andere uitweg ter verzekering van de democratische levensbelangen van 't Nederlandse volk en van de Indonesische volksmassa is er niet.

MASSA EN LEIDER

W. J. DE GROOT

Het probleem van de verhouding tussen massa en leider is niet nieuw. Iedere grote beweging heeft deze twee polen. In de politiek der laatste tientallen van jaren is deze verhouding echter een zeer bijzondere plaats gaan innemen, daar enkele bewegingen van fascistische aard geheel op het „leidersprincipe” zijn opgebouwd. Na de „leiders” in Italië en Duitsland, na de Nederlandse „leiders” als Anton Mussert van de „N.S.B.” en Arnold Meyer van „Zwart Front”, heeft enige tijd geleden weer Franco van zich zelf laten vertellen, dat hij alleen aan „God en de geschiedenis” verantwoording schuldig was, maar niet aan de massa van hen, die het ongeluk hebben, door hem geleid te worden.

We zullen in dit artikel verschillende punten nagaan. In de eerste plaats is het van belang, de leiders te „verklaren”. Het ligt niet in het doel van dit artikel, een hoofdzakelijk politieke verklaring te geven. Op de politieke zijde van het fascisme is reeds herhaaldelijk in ons tijdschrift geweest. We zullen veeleer trachten, de verhouding van leider en massa aan een psychologische beschouwing te onderwerpen.

DE THEORIE VAN FREUD

Als uitgangspunt nemen we de theorie van een der grootsten onder de burgerlijke psychologen, Sigmund Freud. Vervolgens beschouwen we de verhouding tussen massa en leider in de fascistische bewegingen. Daarna zullen we ingaan op de plaats, die de leiders in de proletarische beweging innemen, waarbij wij in het bijzonder Stalin noemen, omdat over zijn leiderspositie veelal totaal verkeerde opvattingen heersen. Deze discussie kan dan tegelijk verhelderend werken op de verwarde denkbeelden, die nog bij velen aanwezig zijn over de zogenaamde „gelijkheid” van fascisme en communisme, daar beiden „een dictatuur zouden zijn” en beiden „hun dictators hebben”.

In een vorig artikel in dit tijdschrift (Nrs. 6, 7 en 8, jaargang '35) zijn we aan de hand van de theorieën van den tegenwoordigen reformistische minister van België, Hendrik de Man, reeds enigszins op dit vraagstuk ingegaan. Hendrik de Man en vele linkse schrijvers met hem, — in ons land bijv. zij, die zich om „Fundament” scharen, — religieus-socialisten als Banning enz., gaan hierbij veelal van alléén psychologische gezichtpunten uit. Een grondlegger van deze beschouwingswijze is de Franse onderzoeker Le Bon; de theoreticus, die de grootste invloed heeft gehad op de psychologische ontwikkeling van de laatste tientallen jaren, Freud, heeft later aan Le Bon's werk aangeknoopt, in een boek „Massa-psychologie en ik-analyse” uit het jaar 1921. Met voorbijgaan van vele andere schrijvers zullen we, hoofdzakelijk aan de hand van het boekje van Freud, onderzoeken, wat de psychologie ons over de verhouding massa-leider te zeggen heeft.

Freud begint met in aansluiting aan Le Bon, een massa te schilderen, zoals zij in de tijd van de Franse revolutie optrad (blz. 28). Het is de typische beschrijving van de massa door een individualistischen intellectueel, die een diepe kloof tussen zichzelf en „de grote rest” ziet. De mens in de revolutionaire massa is bij Le Bon een barbaar, — een wezen, dat zich slechts door zijn driften laat leiden. De massa geeft onmiddellijk aan opwellingen gehoor, is veranderlijk en prikkelbaar; zij wordt vrijwel geheel door onbewuste motieven geleid. Zij begeert heftig, maar heeft geen duurzame, vaste wil; zij verdraagt geen tijdelijke afstand tussen haar begeerten en de vervulling ervan. De massa is (altijd volgens Le Bon) buitengewoon beïnvloedbaar en lichtgelovig; zij is zonder critiek en het onwaarschijnlijke bestaat voor haar niet. Het gevoel van de massa is steeds zeer eenvoudig en zeer overdreven; het kent twijfel noch onzekerheid.

De individuen in de massa zijn zonder remmen en alle wrede, ruwe en vernietigende krachten komen dan in de individuen naar voren, als uit een verborgen hoek, waar de „driften uit de oertijd” sluimeren. Aan de andere kant wordt echter toegegeven, dat een massa zelden om persoonlijk voordeel een bepaalde houding aanneemt, — dat zij onder de invloed van suggesties zelfs een hoge mate van opoffering en onbaatzuchtigheid, van een zich in een ideaal verliezen, te zien kan geven.

Deze beschouwingen gaan voor een belangrijk gedeelte op voor een massa in paniek, zoals men die heeft bij een brand, bij een grote ramp of iets dergelijks. Voor zulk een massa, die min of meer toevallig is ontstaan, die geen bepaald doel en geen onderlinge band kent, is de beschrijving van Le Bon en van Freud ten naastebij juist. Onjuist wordt hun mening echter, wanneer zij spreken over een politieke massa, over een georganiseerde massa. Freud geeft wel toe, dat een georganiseerde massa vaak veel minder gevoelsmatig en meer volgens haar verstand handelt, maar hij heeft toch steeds een sterke neiging, om de „grote massa” als redeloos te zien, als een werktuig in de handen van goede of van slechte leiders. Zo schrijft hij in zijn boekje „Toekomst ener illusie”: — „Evenmin als de dwang tot culturele arbeid, kan men de beheersing van massa door een minderheid ontberen. Want de massa's zijn traag en niets ontziend, zij vinden het niet prettig, de directe vervulling van hun wensen voor een beter doel uit te stellen, zij zijn door argumenten niet te overtuigen van de onvermijdelijkheid, om heden iets te laten ten einde morgen iets te hebben, en haar individuen sterken elkaar in het de vrijē teugel laten aan hun teugelloosheid”. Hij betoogt daarop, dat slechts leiders de massa tot een culturele arbeid kunnen dwingen, omdat de massa „spontaan geen lust tot arbeiden heeft en omdat argumenten niets tegen haar hartstochten vermogen”.

Deze wijze van zien is psychologisch niet meer verantwoord, en slechts te begrijpen uit het vooroordeel van een intellectueel, die zichzelf als vér boven de massa uitstekend, als „geestelijk

leider" ziet. In feite is Freud hier niet verder dan de geschiedenisboekjes van de lagere school, waarmee de jeugd wordt vergiftigd. Ook deze kennen slechts de generaals en de vorsten, maar niet de massa's van soldaten en van het volk, zonder welke er geen generaals en geen vorsten zouden zijn. Het Marxisme ontkent zeker niet de rol van een genialen leider, maar het ziet deze rol in verband met de maatschappelijke verhoudingen van zijn tijd, als een bepaalde factor in de geschiedkundige ontwikkeling, waarin ook de massa's van het volk een grote rol spelen. Een groot leider kan zijn stempel op zijn tijd drukken, maar hij kan dit alleen, door dat stempel zó te hanteren, dat zijn tijd dit kan opnemen. Wat hij doet, is niet op eigen houtje gedachten uitvinden en die aan de massa opleggen. Wat hij doet, is: op duidelijker, beslistere, verstandiger wijze dan alle anderen de behoefte van een bepaalde klasse tot uitdrukking brengen. Een beschrijving der massa, zoals Freud geeft, is typisch voor degenen, die de massa van buiten zien en die niet precies weten, waarom het gaat en welke krachten de massa drijven. Iedereen, die een bewogen politieke debatavond heeft meegemaakt — waarin een massa voorkomt, enigszins te vergelijken met de beschrijvingen van Le Bon en Freud — weet, dat de schijnbare indruk naar buiten zo kan zijn, als de bovenstaande schildering. Maar hij weet ook, dat deze beïnvloedbaarheid, deze plotselinge omslag en onstandvastigheid en alle verdere windmolen-eigenschappen van de massa in werkelijkheid slechts in zeer geringe mate aanwezig zijn. Vóór de vergadering staan de kampen meestal al grotendeels vast, en de critiek mag bij een gloedvolle redevoering enige tijd wegvallen, zij blijft steeds en in duidelijk mate op de achtergrond aanwezig; de critiek is vaak zelfs zeer scherp!

Maar ook wanneer we de voorbeelden van Le Bon uit de Franse revolutie en de Parijse Commune nemen, dan blijft de beschrijving uiterlijk, als van de zich op een afstand houdende buitenstaander. De geschiedenis is in werkelijkheid niet een opeenvolging van onwetmatig handelen van massa's en enkelingen. De grote lijn van de geschiedenis laat tot in de kleinste besluiten en daden in deze revoluties haar invloed gevoelen. Voor een alleen-maar-psycholoog mogen de massa's in die grote klassebotsingen vaak onbegrijpelijk schijnen, opgezweept door een paar leiders... de ontleding van de omstandigheden, van de belangengroepen en klassentegenstellingen, zoals Marx die uitgewerkt heeft, doet dit schijnbaar verwarrende geheel als een logische ontwikkeling kennen — ook al laaien de gevoelens der massa's nog zo geweldig op. Voor hoevelen is ook niet de Spaanse strijd nu, het enthousiasme, de strijdwil, de voorbeeldeloze moed van een volk, dat tegen een overweldigder strijdt, niets anders dan „een massa, die in de straat achter vlaggen loopt", die loopt achter leuzen, die ze niet begrijpt, en dergelijke meer. De burgerlijk-intellectuele eigen dunk van de ver buiten de massa staande „denker" vervalst zo het beeld van de

werkelijkheid, die zich als een noodzakelijke ontwikkeling afspeelt, en waarin de daden van massa's evenzeer bepaald zijn, als de daden van de enkelingen.

Dat de massa niet zo wankel is, als Le Bon en anderen menen, blijkt wel uit haar vrij grote stabiliteit. Nemen we de politieke partijen in ons land als voorbeeld. Hoe weinig verandering zit er dan, ten spijt van vrij grote maatschappelijke veranderingen, in de verhoudingen tussen de belangrijkste partijen!

De grote fout van Freud is dus, dat hij slechts het gevoelsmatige, het vlammeende gevoel, dat in een massa kan leven, de gebondenheid aan een leider ook, in het oog vat. Freud zegt ergens, dat hij van sociologie en economie niets of weinig afweet. Indien hij echter wèl iets geweten zou hebben van deze takken van wetenschap en van de politieke geschiedenis, dan zou hij gezien hebben, dat zijn psychologische beschouwing slechts een klein deel van de ingewikkelde verhoudingen kan toelichten. Dan zou hij zeker niet de zin geschreven hebben, dat maatschappijleer niets anders dan toegepaste psychologie is, omdat ook deze maatschappijleer iets van verhoudingen tussen mensen zegt (Neue Folge der Vorlesungen, bl. 250). Volgens dezelfde redenering zou men door een grondige kennis van de samenstelling van biljartballen een oordeel over het biljartspel kunnen geven.

Toen we zojuist over politieke partijen spraken, kwamen we op het terrein van de hoog georganiseerde massa's, zoals Freud ze in aansluiting aan de Engelse psycholoog Mc. Dougall noemt. Het zijn niet meer de min of meer losse verzamelingen van mensen, waarvan de beschrijvingen boven kort werden weergegeven, maar de „organisaties". Als belangrijkste kenmerken van deze massa's noemen deze schrijvers in de eerste plaats een zekere bestaansduur, waardoor de massa ook tradities, gebruiken krijgt en zich van andere massa's onderscheidt. Deze massa's hebben verder een zekere opbouw: leden en bestuur, hoofdbestuur enz. En een belangrijke eigenschap is bovendien, dat de leden een bepaalde voorstelling van de aard en het doel van de massa bezitten. Dit laatste punt noemt Freud maar als één feit onder meer; we zullen later zien, in welke hoge mate het van belang is. Freud meent, dat men deze massa-vormen vooral daarom als hogere moet beschouwen, omdat zij juist die eigenschappen krijgen, die voor een individu ook belangrijk zijn, zoals een zelfbewustzijn, traditie en gewoonten enz.

We hebben tot-nu-toe meer over massa's geschreven dan over leiders. Deze vinden we in duidelijke vorm bij de georganiseerde massa's. Freud noemt de voorbeelden van 't leger en de kerk. In 't leger vindt men inderdaad in iedere groep, van de kleinste tot de grootste militaire eenheid, een „meerdere", van korporaal tot generaal. In de kerk vindt men als leider volgens Freud de Christus-figuur. Hij vraagt zich nu af, hoe hier de verhouding tussen massa en leiders is. Zijn antwoord is, dat bij een dergelijke massa de leden een bepaalde figuur (den meerdere, Chris-

tus) als ideaal nemen en dat deze leden daardoor onderling aan elkaar zijn gebonden. Zij hebben immers allen dit ideaal gemeen waardoor zij zich als het ware onderling vereenzelvigen (identificeren). Bij de kerk kom hier nog bij, dat ieder lid van de kerk zich met Christus moet vereenzelvigen en de anderen lief moet hebben, zoals Christus hen allen lief zou hebben. Freud spreekt (in 1921) nog niet over de fascistische bewegingen. Zij zijn tot op zekere hoogte de treffendste voorbeelden van deze verhouding tussen massa en leider.

DE FASCISTISCHE MASSA

We zagen reeds, dat Freud de opvatting huldigt, dat: „ook de maatschappijleer, die handelt over de gedragingen van de mensen in de maatschappij, niets anders kan zijn dan toegepaste psychologie”. We zullen thans aan het voorbeeld van de „ontwikkeling van het fascisme in de laatste jaren nagaan, in hoeverre dit juist is. Wanneer de beschrijving van Le Bon, Mc. Dougall, Freud e.d. ooit voor een verhouding tussen massa en leider is opgegaan, dan wel in dit geval. We zien in het fascisme een verschijnsel, dat in de ontwikkeling van de cultuur van de laatste eeuwen zijn weerga zoekt en niet vindt. Een primitieve verhouding tussen massa en leider, waarin het program vrijwel geen rol speelt; de enkele leden van de massa zijn volkomen ondergeschikt aan den leider en aan het geheel. Een beweging, die zo uitsluitend met gevoelsfactoren en onbewuste krachten rekt, die zo welbewust het denken uitschakelt, is verder voor onze cultuurtrap onbekend. De leider is alleen aan zichzelf (of aan „de geschiedenis” of „aan God”) verantwoording schuldig. Hij is de ideale uitdrukking van de massa die achter hem staat, die hem blindelings moet vertrouwen en eigen kritiek uit moet schakelen. In verschillende bewoordingen vinden we deze trek in alle fascistische programs weer.

De massa zelf, die in werkelijkheid natuurlijk niet gelijk is, moet gelijk zijn. Het is de grote massa van de „volksgenoten”. Een zelfde band bindt hen allen: de leider, of hij Duce, Führer, Mussert of Degrelle heet. De vereenzelviging van de leden van de massa wordt op vele wijzen uitgedrukt, door banden van het „bloed” en het „ras”, door banden van „de Geest” (N.S.B.-program) of alleen maar als „volksgenoten” (alle fascistische bewegingen). Kenmerkend is dit aanroepen van onbewuste banden, die „eeuwig” aanwezig zouden zijn, die zich niet laten denken of laten beredeneren. Typisch is daarnaast het uitschakelen van het denken over deze verhoudingen. In sterke mate zijn de fascistische bewegingen tégen het denken (het „dorre” intellect, de „Intelligenzbestien” enz.).

Wanneer we echter aan Freud of andere psychologen zouden vragen, te verklaren, waarom juist in de laatste tijd het fascisme zijn uitbreiding heeft gevonden, waarom de burgerlijke partijen in enkele landen, zoals vooral in Duitsland en Italië, zich voor een groot deel hebben opgelost in de fascistische bewegingen,

en in andere niet, dan kan geen psycholoog daarop een antwoord geven. Hij kan hoogstens beweren, dat hij deze verschijnselen psychologisch kan verklaren; hij kan ze, — zoals Freud — terugbrengen tot de primitiefste verhoudingen tussen mensen in zijn zogenaamde „oerhorde”; maar verder gaat de psychologische verklaring niet. Indien men het fascisme werkelijk wil verklaren en wil begrijpen, moet men de niet-psychologische verhoudingen op economisch-maatschappelijk gebied en eveneens op cultureel gebied mede in de beschouwingen betrekken. Dan pas kan men er toe komen om de zin en de betekenis van dit massaverschijnsel, het fascisme, te begrijpen. Zeer schematisch zullen we dit thans doen voor de genoemde hoofdtrek: de fascistische verhouding tussen leider en massa.

Waarom moet een volk, met verschillende klassen en groepen, tot één „volksgeenootschap” worden? Waarom worden de „banden van het bloed, van de geest of het ras” zo op de voorgrond gesteld tegenover de werkelijke verschillen? En vooral, waarom nu en niet tien jaar vroeger of later? We kunnen slechts op enkele punten wijzen. Wie de geschiedenis van het fascisme en zijn oorsprongen heeft gevolgd, weet het zelf. Hij weet, dat in de tijd na de oorlog de economische en sociale toestand in vele landen zeer achteruit is gegaan. Dat naast de arbeidersklasse het vooral de middenklassen waren, die de slagen van de crisissen kregen op te vangen. Voor deze middenklassen stonden drie wegen open, die alle drie zijn bewandeld. Ten eerste het doorgaan op de oude weg, van de kapitalistische burgerlijke partijen. Ten tweede de weg van aansluiting aan de reeds gevormde macht van de arbeidersklasse, de socialistische weg. Grote delen van de middenklassen gingen echter geen van beide wegen, zij gingen de fascistische weg in naam tegen het „grootkapitaal” en in werkelijkheid tegen „het Marxisme”. De politieke ontwikkeling van deze groepen was nog niet ver genoeg, om tot een enigszins dieper begrip van de oorzaken van hun sociale achteruitgang te komen. Zo werd door hen en voor hen — terwijl op de achtergrond de Thijssen's, de Krupp's, Vogeler's enz. in Duitsland, de Fenteners van Vlissingen, de van Beuningens in Nederland aan de touwtjes trokken — de fascistische ideologie ontwikkeld, die zich volledig aanpaste aan het primitieve beeld van de sociale ontwikkeling, dat de middenstander en kleinburger bezit. Een ideologie, die aanknoopte aan hun vooroordelen en gevoelsmatige instellingen. Zij voelen zich bedreigd, door „grootkapitaal” en „arbeiders”, zij voelen de verminderde belangrijkheid van de economische functie van de middenstand aan den lijve, evenals hun verminderde weerstand. Ze verlangen terug naar oude tijden, toen deze toestanden nog anders waren, toen „een fatsoenlijk en flink werkende burger nog zijn brood kan verdienen”, — toen er nog geen grootkapitaal en geen georganiseerde arbeiders waren, — toen er in plaats van een parlement, waarin „Jan Rap en zijn maat maar mensen kan kiezen”, degelijke partijen bestonden en degelijke kiezers, of wel een

koning. De angst voor de tegenstellingen in het volk doet roepen om de staat, als vertegenwoordiger van het „hele volk”, als macht „boven de partijen”. De uitingen van de tegenstellingen in het parlement, waarvan zij de oorzaken niet of slechts ten dele begrijpen, moet hun plaats inruimen voor een sterke arm, mystiek weergegeven in den „sterken arm”, den „leider”, die de verpersoonlijking is van het ideaal der kleinburgers. Die ene leider moet dan de gelijkheid van de individuen uitdrukken, die allen door hem geleid worden, waardoor de tegenstellingen tussen hen zouden verdwijnen. Deze leider zal hen dan verdedigen tegen de aanvallen van grootkapitaal en arbeiders, zal een einde maken aan de klassentegenstellingen, zal „het socialisme” als verkeerd begrepen gelijkheid wegvagen en het socialisme der fascisten brengen, waarin geen arbeiders en kapitalisten, maar „volksgenoten-bedrijfsleiders” en „volksgenoten-bedrijfsgenoten” bestaan. Hier zien we tegelijkertijd, waarom deze beweging, die zogenaamd ook het grote kapitaal heet te bestrijden, voor dat grote kapitaal juist zo aantrekkelijk is, zoals Duitsland en Italië bewijzen; deze steun van het grootkapitaal voor het fascisme heeft het grote winsten gebracht! Het zou te ver voeren, wanneer we dieper op de achtergronden van het fascisme ingingen. Voor ons doel: aan te tonen, dat de alleen-maar-psychologische beschouwingen de maatschappijleer en politieke beschouwingwijze niet overbodig maken, zoals Freud en vele psychologen menen, is het bovenstaande wel voldoende. Er volgt duidelijk uit, wat principiëel ook wel is vast te leggen, n.l.: dat de psychologie slechts de algemene reacties van een of andere massa kan vast stellen. De gedragingen van een massa, van een politieke beweging enz. in een bepaalde situatie kunnen echter alleen worden begrepen, indien we de gehele economische, maatschappelijke en culturele verhoudingen in ogenschouw nemen. Voor de politiek volgt hieruit meteen de maar bijzakelijke waarde van de psychologie. Voor de politiek zijn de algemene reacties van massa's niet van belang; voor de politieke beschouwingen en vooral het politieke werk is het van belang, wat de massa wil, en wat zij moet doen om dat te bereiken.

MASSA EN LEIDERS IN DE COMMUNISTISCHE BEWEGING

Ons rest nu nog slechts, op de verhouding van massa en leider te gaan, zoals die in de communistische partijen bestaat. In 1932 heeft Stalin met den Duitsen schrijver Emil Ludwig een onderhoud gehad, waarin Emil Ludwig hem onder andere vroeg, hoe in Rusland de verhoudingen waren tussen de leiding en het volk; Ludwig ging daarbij van de veel voorkomende maar foutieve veronderstelling uit, dat in Rusland één man — en wel Stalin — de besluiten zou nemen. Stalin antwoordde:

„Nee, een enkele persoon mag niet beslissen. Beslissingen van een enkelen persoon zijn steeds of bijna steeds eenzijdige be-

slissingen. In ieder bestuurslichaam, in ieder collectief, zijn mensen, wier mening in acht genomen moet worden.

„In ieder bestuur, ook in ieder collectief zijn mensen, die ook verkeerde meningen naar voren kunnen brengen. Op de grondslag van de ervaringen van drie revoluties weten wij, dat onder honderd door enkele personen genomen beslissingen, die niet door een collectief gecontroleerd en verbeterd zijn, 90 beslissingen eenzijdig zijn.

„In ons leidende orgaan, in het centraal-comité van onze partij, dat al onze Sowjet- en partijorganisaties leidt, zitten ongeveer 70 leden. Onder deze 70 leden van het Centraal Comité zijn onze beste industrieleiders, onze beste leiders der coöperaties, der voedselvoorziening en militaire zaken; onze beste propagandisten, onze beste agitators, onze beste kenners van de Sowjet-landbouwgoederen, van de collectieve landbouw en van de individuele landbouw; onze beste kenners van de volkeren der Sowjet-Unie en der nationale politiek. In dit grote centrale lichaam is de wijsheid van onze partij geconcentreerd.

„Iedereen bezit de mogelijkheid om de mening of het voorstel van wie dan ook te verbeteren; ieder bezit de mogelijkheid, zijn ervaring mede te delen. Indien dit niet zo zou zijn, wanneer de beslissingen door een enkele persoon zouden genomen worden, zouden we in ons werk zeer ernstige fouten maken, en in zoverre wij de opmerkingen en verbeteringen in acht nemen, komen onze besluiten meer of minder juist tot stand.”

Stalin geeft hier duidelijk aan, dat hij niet optreedt als een dictator, die anderen zijn wil oplegt, maar als een deel van een collectief. Een collectief, waarvan Stalin dan weer de verkozen vertrouwensman en leider is. De leider in de communistische beweging voelt zich een deel van de massa, onder controle van de massa en verbonden met de massa. Dit is de voorwaarde, om als leider te kunnen optreden. Zo zeide Stalin in een rede op de vergadering van het plenum der bolsjewistische partij op 3 Maart 1937, over de verhouding van massa en leiding: —

„Sommige partijgenoten menen, dat men de mensen alleen van boven-af kan controleren, als de leiders de onder hen staanden op grond van de resultaten van hun werk controleren. Dat is niet juist. Een controle van bovenaf is natuurlijk noodzakelijk als één van de werkzame maatregelen ter toetsing van de mensen en ter controle van de uitvoering der opdrachten.

„Maar de controle van boven-af put nog lang niet de gehele zaak der controle uit. Er bestaat nog een andere soort van controle, de controle van onderen op, als de massa, als de geleiden de leiders controleren, op hun fouten wijzen en de wegen ter verbetering daarvan aangeven.

„Deze soort van controle is een van de meest werkzame middelen, om de mensen te controleren”.

Sidney en Beatrice Webb hebben in hun zorgvuldige studie over de organisatie van de Sowjetstaat opgemerkt, dat in dat stelsel geen plaats is voor persoonlijke dictatuur. Bij bestudering van de belangrijke regerings- en partijbesluiten in de Sowjet-

blijkt, dat zij „niet het stempel dragen van een regering door de wil van een enkel persoon“. „Integendeel, de directieven dragen, door de wijze, waarop zij werden aangenomen, en de stijl, waarin zij werden geformuleerd, het merkteken van een collectieve wil“.

Zij beschrijven met voorbeelden, hoe Stalin in zijn dagelijkse bezigheden leiding geeft. Hij stelt de moeilijke kwestie in een zitting en weet de beraadslaging zo te leiden, dat tenslotte eenstemmigheid ontstaat. Zij stellen dit leiden door middel van zittingen — zo kenmerkend voor democratische arbeidersorganisaties — tegenover de methode van Mussolini. In het boek van I. S. Munro: „Door het fascisme naar de wereldheerschappij“ (1935) wordt een uitspraak van Mussolini aangehaald, waarin deze zich verweert tegen de „legende“, dat hij onder invloed van „slechte raadgevers“ zou zijn. Hij handelt, zegt hij, zonder raadgevers. „Mijn beslissingen rijpen soms gedurende de nacht, in de eenzaamheid van mijn geest en in de eenzaamheid van mijn privaat leven, dat teruggetrokken is, omdat het practisch buiten de maatschappij staat“ (!!)

Hier staat de leider als de dictator tegenover de massa en met minachting voor de massa, in overeenstemming met het feit, dat in de kapitalistische maatschappij de massa in bedwang moet worden gehouden, wijl zij onderdrukt is. In de Sowjet-Unie liggen de verhoudingen anders. De uitvoerende organen hebben als strijdleidingen grote macht: — zij, die tot de leiders dezer organen zijn gekozen, zijn de dragers van die macht, maar de uitoefening hiervan veronderstelt een voortdurend contact met de massa en de mogelijkheid van controle door de massa. Dit beginsel van leiding geven is diep democratisch en tegelijk centralistisch. Daarom noemen we dit beginsel democratisch-centralisme. Dit beginsel is niet alleen in de Sowjet-Unie, de grondslag voor het leiding-geven, maar in iedere werkelijk strijd-
bare arbeidersorganisatie.

Een arbeidersorganisatie, die niet strijdt of die tracht, de strijd der onderdrukten te remmen, — zoals bijv. de christelijke vak-beweging en in grote mate ook de reformistische organisatie, — die er op ingesteld is om de massa in bedwang te houden, kan uit dien hoofde niet zo democratisch georganiseerd zijn als een strijdorganisatie als de Communistische Partij. Ondanks het veelvuldig voorkomende verwijt van sociaal-democratische zijde over de „dictatuur-methoden“ der Communisten, is de feitelijke toestand dan ook zo, dat de interne organisatie en de verhouding: massa-leiding bij de communisten democratischer is dan bij de sociaal-democratie.

Het verschil in de verhouding tussen massa en leider in de communistische bewegingen, vergeleken bij die verhouding in andere bewegingen is het gevolg van de andere plaats van den leider, en van de andere taak en instelling der massa. Het gaat in de communistische beweging om het leiden der massa, in overeenstemming met haar klasse-belangen. Het gaat in de communisti-

sché beweging dus niet om de leiding van één man, maar om de toetsing en verwerkelijking van een wetenschappelijke politiek, waarvan de hoofdlijnen zijn uitgestippeld door leiders van het proletariaat als Marx, als Engels, als Lenin en Stalin. Voor de massa is niet de leider het belangrijke in het communisme, maar de politiek van de communistische partij, van de Communistische Internationale. Haar leiders zijn ook niet onafhankelijk van de massa en alleen verantwoording schuldig aan „God of de geschiedenis”, maar zij zijn de meest geschiktten voor bepaalde leidende plaatsen, voortgekomen uit, gekozen en gecontrôleerd door de massa. Het communisme is in de eerste plaats wetenschappelijke theorie om de wereld te veranderen en praktische politiek op grondslag van deze theorie; de mensen — leiders zowel als de massa — kunnen als personen worden vervangen door anderen, maar de partij en de politiek blijft wat zij was. Ná Lenin kwam Stalin, vóór Lenin waren er Marx, Engels en vele anderen, — in komende tijden zal het communisme zijn leiders evenzeer vinden en kiezen als vroeger. De massa's zijn nu reeds gedeeltelijk anders dan in de vroegere jaren, velen zijn er nieuw bij gekomen, — maar de beginselen van de partij blijven gelijk. In sterkere mate dan in welke andere politieke beweging ook, is in het communisme de op grond der feiten opgestelde theorie de richtlijn van het handelen, de „leider” van de partij. De oplossing van de tegenstelling van massa en leider, die het communisme heeft gevonden, — een tegenstelling, die in het fascisme tot zijn toppunt is gestegen, — is een van de redenen der onoverwinnelijke sterkte der partij. Een onderzoek naar de reëel bestaande verhoudingen brengt aan het licht, dat communisme en fascisme, ten aanzien van de verhouding tussen leider en massa zoals in elk ander opzicht, tegenvoeters zijn. Het is nog eens in bewuste tegenstelling tot het fascistische „heiden-beginsel” uitgesproken door Stalin, in zijn korte rede op de vergadering van economische leiders op 29 October:

„Het vertrouwen van het volk ten aanzien van de economische leiders is een grote zaak, kameraden. De leiders komen en gaan, maar het volk blijft. Alleen het volk is onsterfelijk. Al het andere is voorbijgaand. Daarom moet men het vertrouwen van het volk weten te waarderen!”

DE VRIJDENKERS EN DE KERKSTRIJD IN DUITSLAND

J. d. R.

Van 4 tot 6 September van dit jaar vond de conferentie van de Wereld-Unie van Vrijdenkers te Parijs plaats, ruim anderhalf jaar na het Eenheidscongres te Praag.

Van de vele rapporten, die op deze belangrijke en vruchtbare zitting werden uitgebracht, noemen wij in het bijzonder dat van den Duitser gedelegeerde.

Hij wees er op, dat de fascistische vernietiging van de proletarische cultuur-organisaties in Duitsland, die ongeveer 750.000 leden telden, niet alleen had gebracht een keten van vervolgingen en terreur, maar tegelijkertijd een gehele verandering van de taal en arbeidsmethoden der dappere, trouw gebleven kameraden noodzakelijk maakte.

Velen hebben zich terug getrokken; slechts weinigen zijn ten offer gevallen aan de fascistische demagogie en verdwazing. Het contact met de trouw gebleven vroegere leden en functionarissen is niet verloren gegaan.

Met grote opmerkzaamheid volgen zij de ontwikkeling der vrijdenkers-beweging in het buitenland.

Zij staan voor moeilijke vraagstukken, die echter van internationale betekenis zijn.

Ook de vrijdenkers in Tsjecho-Slowakijë, Frankrijk, Zwitserland, Luxemburg, België en Nederland zullen zich in hun dagelijkse actie moeten bezig houden met de kerkstrijd in Duitsland en de nieuwheidense religie van het Derde Rijk.

De beslissende vraag is: — zullen wij, als vrijdenkers, in deze heftige kerkstrijd neutraal blijven. op grond van onze anti-godsdienstige gezindheid? Omdat het tegen de kerk gaat en de Nazi's daarbij zelfs pseudo-vrijdenkers-argumenten gebruiken? Neen. Er is geen sprake van, dat het fascisme een zekere „voortuitstrevende rol" zou vervullen of dat het iets voor de culturele ontwikkeling brengt.

In de plaats van de oude godsdiensten brengt het de dwaalleer van het rassisme, met de superioriteit van het „Arische" ras en de Wodan-verheerlijking, — uitgevonden door den aftandsen generaal Ludendorff, — Joden-pogroms en concentratiekampen, vernietiging van de wetenschap enz. Ook op andere gronden kunnen we niet neutraal zijn.

Wij vrijdenkers zijn voor gewetensvrijheid en verdraagzaamheid, en tegen iedere gewelddadige godsdienstvervolgung.

Wij weten, dat iedere godsdienst-onderdrukking fanatici kweekt, maar geen vrijdenkers of atheïsten.

Hiervoor levert Duitsland zelf het bewijs. Katholieken en Protestanten gaan de straat op en eisen de vrijlating van hun geestelijken, die tegen de nazi-terreur hebben geprotesteerd.

De practische consequentie hiervan is, dat wij niet neutraal kunnen blijven.

Daarbij verdedigen wij niet de christelijke godsdienst, maar de vrijheid van geweten.

Nadat de referent, nog had uitgeweid over de verdediging van de wetenschap tegen de nazi-vervalsing, werd na uitvoerige discussie de volgende resolutie aangenomen: —

— overwegende:

dat het fascisme in Duitsland iedere geestes- en gewetensvrijheid met geweld probeert te onderdrukken, —

dat het een eigen godsdienst, het rassisme, propageert, met welks hulp het Duitse volk ideologisch tot rassenhaat en chauvinisme wordt opgevoed, dat anderzijds de vrijdenkersbeweging op de bodem der verdraagzaamheid en volle gewetensvrijheid staat, ieder gewelddadige onderdrukking bestrijdt en voor de overtuiging door wetenschappelijke voorlichting opkomt, —

wijst de Internationale der Wereld-Unie van Vrijdenkers, bijeen op haar zitting van 4, 5 en 6 September te Parijs, de fascistische vervolging van katholieken, protestanten en joden af, en keurt de houding der Vrijdenkers in Duitsland goed, welke deze geloofsvervolgingen en de fascistische cultuur-barbaarsheden met alle beslistheid bestrijden, —

begroet alle pogingen, tot doel hebbende: de samenwerking der krachten van de beide vrijdenkersorganisaties, welke bij de Wereld-Unie zijn aangesloten, —

en roept alle secties op, de heldhaftige kamp der vrijdenkers in het fascistische Duitsland, met alle aanwezige middelen te steunen.

DE WERELDPOLITIEK VAN HET VATICAAAN

Dr. J. L. SNETHLAGE

De wereld stelt in het algemeen misschien nog meer belang in de politiek van het Vaticaan dan in zijn godsdienst. In het bijzonder luisteren de 350 miljoen katholieken op aarde, die de autoriteit van den paus erkennen in alles, wat hij met betrekking tot het hiernamaals te zeggen heeft, met grote belangstelling naar zijn opvatting over wereldlijke aangelegenheden.

Het belangrijke aandeel, dat het Vaticaan aan de wereldpolitiek neemt, is een uitvloeisel van de organisatie der Kerk, die bij uitstek internationaal mag heten. Deze kerkelijke organisatie bestaat uit den paus, het college der kardinalen, de aartsbisschoppen, de bisschoppen en de priesters, verspreid over de ganse aarde. Niet alleen heeft het Vaticaan zijn erkende gezanten en diplomatieke vertegenwoordigers in de meeste landen, maar bovendien kan in zekere zin elke priester als een vertegenwoordiger van den paus beschouwd worden. De aard van het ambt des priesters brengt mee, dat hij voeling houdt met de massa. Hij moet — om de noden van de aan hem toevertrouwde kudde te begrijpen — niet alleen in hun godsdienstig, maar ook in hun politiek en economisch leven belang stellen. Al zijn bevindingen rapporteert hij geregeld aan zijn bisschop. De bisschoppen en aartsbisschoppen van hun kant leggen op gezette tijden officiële bezoeken te Rome af. Zij worden door den paus in audiëntie ontvangen en hebben langdurige besprekingen met de officiële personen.

Daarna berust de kerkelijke organisatie op de religieuze orden, zowel uit mannen als uit vrouwen bestaande, die men het leger der Kerk zou kunnen noemen. De belangrijkste van deze is de orde der Jezuïeten, het best getrainde keurcorps. Deze orde bestaat uit de meest intellectuele en tevens de meest wereldlijke persoonlijkheden, die de belangrijkste informatiebron van het Vaticaan vormen. In hachelijke situaties worden zij naar de gevaarlijkste en meest kwetsbare posten gezonden.

De kerkelijke organisatie is niet volledig, wanneer het leken-element buiten beschouwing wordt gelaten. Tot betrekkelijk voor korte tijd was vrijwel de gehele organisatie in handen der geestelijkheid. Heden ten dage speelt evenwel ook het leken-element een belangrijke rol. Deze heeft de benaming „katholieke actie” gekregen. Zij staat onder toezicht der geestelijkheid, maar heeft een eigen taak te vervullen. —

Wanneer wij thans de politiek van het Vaticaan onder de ogen zien, betekent dit niet, dat wij deze politiek ook aan de Kerk in haar geheel toeschrijven en menen, dat de gehele kerkelijke organisatie haar onvoorwaardelijk onderschrijft. Dit is niet altijd het geval. Het Vaticaan oefent slechts een beperkte invloed uit

op de politieke denkbeelden van zijn geestelijken in landen, ver van Rome gelegen. Dit is duidelijk tijdens de Spaanse burgeroorlog aan het licht getreden, toen de hogere Spaanse geestelijkheid bijna zonder uitzondering met het Vaticaan de zijde van Franco koos, terwijl vele lagere priesters zich aan de zijde der regering stelden. Men herinnere zich ook de eigenmachtige woorden, die de Amerikaanse kardinaal Mündelein aan den „Oostenrijksen behanger Hitler" heeft gewijd, en die het Vaticaan zeker niet welgevallig waren, al heeft de paus tenslotte niet voldaan aan het verlangen van de Duitse regering om dezen kardinaal wegens zijn uitlating openlijk te berispen.

Gezien de opleving van het nationalisme in de verschillende landen, bestaat er ook binnen het kader van de Rooms-Katholieke Kerk overvloedig gelegenheid tot een conflict van nationale aspiraties. Evenals het Britse imperium voortdurend rekening moet houden met de wensen en belangen van zijn onderdelen, die dikwijls duizenden kilometers van elkaar verwijderd zijn, moet ook het Vaticaan steeds trachten, tussen de moeilijkheden door te zeilen, zonder al te veel aanstoot te geven. Door diplomatie en het aannemen van een afwachtende houding gaat het vele gevaren uit de weg. De tegenwoordige paus is evenwel — ondanks zijn hoge leeftijd — zeer actief en houdt er sterk geprononceerde denkbeelden op na, die met een voorzichtige en alzijdig georiënteerde politiek niet altijd in overeenstemming schijnen te zijn. Met name betreft dit zijn sterk op de voorgrond tredende voorliefde voor dictatoriale regeringsvormen. Dit is goed te begrijpen, aangezien ook de Kerk een sterk autoritair karakter vertoont. In een der jongste pauselijke encyclieken, n.l. die van 14 Maart 1937, over de toestand der Katholieke Kerk in Duitsland, wordt er nog eens met nadruk op gewezen, dat het geloof aan de Kerk niet zuiver en onvervalst behouden wordt, wanneer het niet gesteund wordt door het geloof aan het primaatschap van den bisschop van Rome. Echte en legale autoriteit — zo heet het hier — is overal een band van eenheid en een bron van kracht.

Intussen vereenzelvige men dictatoriaal niet met totalitair. Tegen een totalitaire staat moet het Vaticaan gekant zijn, daar deze ook beslag wil leggen op dat deel van het geestesleven, hetwelk de Kerk als haar domein beschouwt. In tegenstelling tot de totalitaire staat in het Derde Rijk, is Oostenrijk het voorbeeld van een dictatoriaal geregeerd land, dat aan de Kerk alle rechten toekent, waarop het Vaticaan aanspraak maakt.

Evenwel zien vele katholieken der Verenigde Staten van Amerika het met lede ogen aan, dat de paus zo nauwe voeling met de dictatoriaal geregeerde landen houdt. Het reeds door paus Leo XIII veroordeelde „Americanisme" heeft zich echter tot dusver nog betrekkelijk weinig kunnen laten gelden, ondanks het feit, dat de Amerikaanse katholieken voor de pieterspenning meer offeren dan alle naties tezamen, en de helft der gelden voor de missie bijeenbrengen. Opmerkelijk is het b.v. dat de

Amerikaanse kardinalen tot nu toe nimmer aan de verkiezing van een nieuwen paus hebben kunnen deelnemen. Deze verkiezing moet immers binnen negen dagen na het overlijden van den paus plaats vinden. Tot dusver is het aan geen Amerikanen kardinaal gelukt, tijdig aanwezig te zijn. Men mag echter aannemen, dat het versnelde verkeer der laatste jaren thans verandering in deze toestand zal brengen en het mogelijk zal maken, dat ook Amerikaanse prelaten aan het eerstvolgend conclave ter verkiezing van een opvolger voor Pius XI deel zullen nemen.

Wanneer men er het Vaticaan in het algemeen een verwijt van maakt, dat het zich in de politieke arena begeeft, kan het hier tegen terecht aanvoeren, dat het dikwijls onmogelijk is, politiek en moraal te scheiden. Dit is vooral gebleken bij de naleving van het concordaat met het Derde Rijk. De Kerk kan geen afstand doen van haar eis om op de opvoeding der katholieke jeugd een overwegende invloed uit te oefenen. Dit wordt door haar als onafwijsbare morele plicht beschouwd. De nationaal-socialistische staat, die evenzeer op deze jeugd beslag wil leggen, moet daarom met de Kerk in botsing komen. Zulk een conflict neemt uiteraard een politiek karakter aan. De totalitaire staat moet zulk een eis als een aanmatiging beschouwen. Van haar kant ziet de Kerk de in het eerste halfjaar van 1937 getroffen maatregel om den geestelijken, die geen onderwijs-acte bezitten, de toegang tot de Duitse scholen te verbieden, en het godsdienstonderwijs op de scholen geheel in handen der gediplomeerde onderwijzers te stellen, als een inbreuk op haar terrein.

Een dergelijke stand van zaken is voor den tegenwoordigen paus een hoogst pijnlijke aangelegenheid. Aangezien hij alle krachten der Kerk tegen het communistische gevaar in het geweer zou willen roepen, is hij er in hoge mate afkerig van, ook op het Duitse front te strijden. Zijn liefste wens zou in vervulling treden, wanneer het Derde Rijk zijn aanbod aannam om gezamenlijk tegen het bolsjewisme en met name tegen de Sowjet-Unie front te maken, waarbij hij het ideologisch deel van deze oorlog voor zijn rekening kon nemen en de geestelijke wapens kon verschaffen.

Aanvankelijk koesterde Pius XI dan ook de beste verwachtingen van het concordaat, misschien meer nog dan zijn staatssecretaris, de kardinaal Pacelli, die het nieuwe Duitsland beter kende dan hij. De paus meende, dat Hitler op de duur even handelbaar zou blijken als Mussolini, welke laatste — al moge hij persoonlijk nog zozeer een afvallige en een atheïst zijn — in het openbaar de pauselijke zegen afsmeekt en aan zijn dochters rozenkransen, uit parels bestaande, schenkt.

Het is een der grote teleurstellingen in het leven van den tegenwoordigen paus, dat de Leider van het Derde Rijk een hooghartige houding tegenover zijn toenaderingspogingen aanneemt. Zijn uitlatingen zijn dan ook steeds bitterder geworden, wanneer

hij het Derde Rijk en zijn leiders ter sprake moet brengen. „Wat zullen wij zeggen — zo heeft hij zich einde September 1937 tegenover een schare Duitse pelgrims uitgelaten, — van dat land, waartoe gij behoort, waar een nieuwe profeet vereerd wordt, die al wat katholiek en al wat christelijk is, met voeten treedt?”

Het Vaticaan is langzamerhand gaan beseffen, wat er in Duitsland op het spel staat. Hier gaat het om een totalitaire staatsvorm, die er zich niet meer mee vergenoegt, het wereldlijke zwaard voor zich op te eisen en het geestelijke zwaard aan de Kerk te laten, zoals in het tegenwoordige Oostenrijk geschiedt, maar die beide zwaarden aan zich wil trekken. Een Kerk, die internationaal georiënteerd is, die de algemene mensenzinnelijkheid predikt en de Joden niet als misdadigers wil uitstoten, mag niet langer met de opvoeding der jeugd worden belast. Daarom wordt de gemeenschapsschool in het Derde Rijk met dwang ingevoerd, die geheel in het teken van de Nazi-ideologie staat. Alle compromissen met het Hitler-régime blijken dus ten nadele van de Kerk uitgevallen. De Vaticaanse politiek heeft hier tot dusver een échec geleden.

DE VERHOUDING TOT ITALIE

De verhouding van het Vaticaan tot de Italiaanse staat is vooral na het einde van de wereldoorlog een nieuwe richting ingeslagen. Voor die tijd was de diplomatieke traditie er hoofdzakelijk op gericht, het Vaticaan onafhankelijk van Italië te houden en in het algemeen zo min mogelijk aan actieve wereldpolitiek te doen. Sedert de naasting van de kerkelijke staat beschouwden de pausen zich als de gevangenen van het Vaticaan en zochten in hun isolement hun kracht. Zij weigerden, betrekkingen met de Italiaanse staat te onderhouden, en wezen de jaarlijkse toelage van drie miljoen lire, die aan de Heilige Stoel was toegeestaan, af.

Uit de wereldoorlog kwam het Vaticaan gesterkt te voorschijn. De drie grote mogendheden, waarvan het steeds moeilijkheden had ondervonden: Duitsland, Rusland en Turkijë, waren verslagen. Het nieuwe Duitsland zocht de steun der Kerk. Wel-is-waar was Oostenrijk, dat steeds een bolwerk van het katholicisme was geweest, als grote mogendheid verloren gegaan, maar daar stond een onafhankelijk geworden Hongarijë tegenover. Bovenal koesterde het Vaticaan grote verwachtingen van de nieuwe Poolse staat, waarheen monseigneur Ratti, de tegenwoordige paus Pius XI, werd gezonden om er de Rooms-Katholieke Kerk te reorganiseren en mee te werken aan het terugwinnen tot de schoot der Kerk van miljoenen Grieks-Katholieken. Polen draagt niet zonder reden de naam, niet alleen het armste en achterlijkste, maar ook het meest katholieke land van Europa te zijn. Voorts werden de Verenigde Staten van Amerika vooral in financieel opzicht een grote steun, terwijl het aanzien van de Heilige Stoel mede werd verhoogd, doordat zoveel

katholieke Zuid-Amerikaanse staten tot Genève toetraden. Dit verhoogde aanzien kwam mede tot uiting in een nieuwe verhouding tot de Italiaanse staat.

Op 11 Februari 1929 kwam het Lateraanse verdrag met Italië tot stand, dat een geheel nieuwe periode inluidde. De paus ontving een eigen onafhankelijk gebied van ruim 40 H.A., de Vaticaanstad, met eigen spoorstation, eigen luchthaven, postkerken, radiostation, lijfwacht en politie. Bovendien de geaccumuleerde geldelijke toelagen, die de pausen sedert 1870 hadden geweigerd. Contant werd den paus een bedrag van 750 miljoen lire overgemaakt, terwijl hij daarenboven de beschikking kreeg over een milliard aan 5 pCt. staats-obligaties. Aan deze laatste schenking was slechts de beperkende bepaling verbonden, dat deze stukken gedurende de eerste jaren niet op de markt geworpen mochten worden. Voor een bedrag van bijna twee milliard lire was de paus dus belanghebbende geworden bij het stoffelijk welzijn van de Italiaanse staat. Voortaan stond hij nog meer dan vroeger bloot aan het verwijt, pro-Italiaans te zijn.

De enorme geldsom, die de paus in handen kreeg, was hem in het bijzonder welkom, omdat hij erdoor onafhankelijker van de Amerikaanse invloed werd. Wanneer men bedenkt, dat de lopende jaarlijkse uitgaven van het Vaticaan ongeveer 4 miljoen gulden bedragen, terwijl het thans plotseling over een bedrag van 180 miljoen gulden de beschikking kreeg, schijnt het, alsof aan alle geldzorgen van de Heilige Stoel voor goed een einde is gemaakt.

Dit is intussen niet meegevallen. De depreciatie van de lire deed het bedrag ineenschrompelen. De Duitse en Spaanse geldbronnen hielden op te vloeien, terwijl tevens verluidt, dat de krach van Wallstreet den paus niet onopgemerkt voorbij is gegaan. Hoe dit zij: de zo vurig begeerde onafhankelijkheid van de grote republiek aan de overzijde van de Oceaan is weer op losse schroeven komen te staan. De paus kan de pieterspenning nog niet missen.

Van minstens even groot belang als de materiële regeling was het concordaat, dat in het lateraanse verdrag werd opgenomen. Door dit concordaat kreeg het Vaticaan de controle over het gehele Italiaanse opvoedingsstelsel, uitgezonderd de universiteiten. Het Katholicisme werd tot staatsgodsdienst uitgeroepen. Echtscheiding werd volgens het katholieke huwelijksrecht voortaan onmogelijk gemaakt. Elke critiek, hetzij mondeling, hetzij in druk, op de katholieke godsdienst werd verboden, met zware straffen voor den overtreder. De geestelijkheid werd van staatswege rijkelijk bezoldigd, monniken- en nonnenorden werden als juridische personen erkend met een onbeperkt vermogen om zich eigendommen te verwerven, en nog een aantal andere bepalingen werden opgenomen, alle even gunstig voor de Katholieke Kerk.

Toch was de paus hiermee nog niet voldaan. Hij had bovendien gewild, dat het gehele kanonieke recht werd opgenomen in het

burgerlijk wetboek, dat de uitoefening van elke godsdienst buiten de katholieke in Italië werd verboden, dat hij ook de contrôle over de universiteiten kreeg enz. Mussolini's aanhangers weigerden echter, zo ver te gaan. Mussolini zelf hield drie maanden na de ondertekening van het verdrag een rede in de Kamer, waarin hij onder meer verklaarde, dat hij geen concessies aan het Vaticaan had gedaan. Hij had Italië niet „vaticaan-lands". Hij had de wereldlijke macht des pausen niet tot nieuw leven gebracht, maar haar veeleer begraven. Niet-katholieke kinderen zouden niet tot het ontvangen van godsdienstonderwijs worden verplicht. De opvoeding der jeugd zou in handen blijven van de staat. Rome zou niet voor de moderne gedachte gesloten worden. De staat zou zich de contrôle over de geestelijkheid niet uit handen laten nemen.

In zijn lijfblad, de „Osservatore Romano", liet de paus zich tot een heftig antwoord op deze uitdaging verleiden. De woorden van Mussolini werden als ketters en meer dan ketters gebrandmerkt. Met beslistheid ontkende de paus de bewering, als zouden er geen concessies aan de Kerk zijn gedaan. Wanneer Mussolini op deze weg voortging, — zo heette het, — zou de paus het concordaat opzeggen en de val van de staat teweeg brengen, die van de Vaticaanstad afhankelijk was. Maar ook de Duce liet zich dergelijke bedreigingen niet stilzwijgend aanleunen en een tijdlang scheen het hard tegen hard te zullen gaan. Intussen heeft Mussolini reeds van de eerste dag der ondertekening van het verdrag af laten doorschemeren, dat hij het Vaticaan als een nuttig instrument ten dienste van de Italiaanse staat beschouwde. De Duce bleek vastbesloten, alle geschillen bij te leggen en vriendschappelijke betrekkingen met het Vaticaan te onderhouden. Hij zag, dat het fascistische régime in economisch opzicht op een mislukking dreigde uit te lopen, en dat de 70.000 priesters van de R.K. Kerk in Italië — evenals dit met de Grieks-katholieke geestelijkheid ten aanzien van het tsaristische Rusland het geval was geweest — een niet te versmaden bondgenoot zouden zijn in de oorlog, waarop hij de natie voorbereidde.

In September 1931 kwam een regeling tot stand, waarin onder meer werd bepaald, dat de katholieke actie zich buiten de politiek zou houden en de nationale vlag zou voeren. Zij zou geen afzonderlijke vakverenigingen oprichten, maar met de bestaande syndicaten samenwerken.

Sedert deze overeenkomst is er geen botsing van betekenis tussen den paus en den Duce meer ontstaan. De paus zag in Mussolini zijn voornaamste steun tegen het bolsjewisme en waardeerde hem dienovereenkomstig. Wel-is-waar kwam hij den Duce niet in die mate tegemoet als deze wel gewent zou hebben, want Mussolini hoopte, dat de paus er toe zou zijn over te halen, de Italiaanse wapenen te zegenen en de verovering van Abessinië toe te juichen. Zo ver is de paus niet gegaan, al heeft hij de Italiaanse bisschoppen geenszins verhinderd, op

fascistisch spreekgestoelte plaats te nemen en de rooftocht in Abessinië aan te moedigen. Het Vaticaan maakt daarbij onderscheid tussen hetgeen de Italiaanse bisschoppen als bisschoppen en hetgeen zij als Italianen doen. Hij kon zich daarbij beroepen op de wereldoorlog, tijdens welke de bisschoppen der verschillende landen voor hun eigen land opkwamen, zonder dat dit het Vaticaan euvel werd geïd. Gedurende de Abessijnse campagne schonken dan ook de locale bisschoppen en zelfs enkele nationalistische kardinalen, bijv. die van Milaan, hun zegen aan de Italiaanse wapenen, terwijl de paus er zich toe bepaalde, in milde bewoordingen de noodzakelijkheid van het aanwenden van geweld te betreuren en te verklaren, dat een verdedigingskrijg gerechtvaardigd was, welke laatste uitspraak bezien moet worden in het licht van Mussolini's bewering, dat de strijd in Afrika een verdedigingsoorlog was.

Het Vaticaan had nog een bijzonder belang bij de verovering van Abessinië, aangezien hierdoor een nieuw zendingsterrein werd geopend. Het is de politiek van den tegenwoordigen paus, aan elk zendingsterrein zoveel mogelijk bisschoppen van de eigen nationaliteit te geven, en ook met betrekking tot Abessinië is hij deze gewoonte getrouw gebleven. Niettemin is door zijn houding tegenover het Italiaanse avontuur in Afrika een geduchte deuk aan zijn prestige onder de gekleurde rassen over de gehele aarde gegeven en een einde gemaakt aan de mare, dat de paus een vriend van de gekleurde rassen zou zijn.

Een nieuwe slag werd den paus toegebracht, toen Mussolini zich in Maart 1937, tijdens zijn bezoek aan Noord-Afrika, tot beschermheer van de Islam opwierp en te kennen gaf, dat nimmer een poging zou worden aangewend om de Moslems te bekeren, die hem veeleer als hun groten vriend konden beschouwen. Deze woorden omtrent het niet-bekeren van Mohammedanen waren een bittere pil voor het Vaticaan, want de katholieke Kerk maakt er geen geheim van, dat het haar streven is, de gehele wereld te bekeren, aangezien immers buiten de Kerk geer zaligheid bestaat. (*Extra ecclesiam nulla salus.*) Mussolini bracht deze slag toe juist op het ogenblik, dat de moeilijkheden met het Derde Rijk werden toegespitst. Het pad van het Vaticaan loopt nog steeds niet over rozen.

DE VERHOUDING TOT HET DERDE RIJK

Toen de katholieke von Papen Hitler tot rijkskanselier had doen verkiezen, waren de Nazi's nog niet zeker van de overwinning, alvorens de katholieke oppositie was lam geslagen. Dit liet echter niet lang op zich wachten. Het Centrum werd als politieke partij-organisatie door de leiding zelve opgeheven. Hetzelfde geschiedde met de christelijke vakverenigingen.

De paus had lang geaarzeld om het nationaal-socialisme openlijk te steunen, al juichte hij het toe, dat de Nazi's het communisme wilden vernietigen. Hitler was immers — evenals Mussolini — een afvallige en omringd door afvalligen (bijv. Goebbels). Hun

God was volgens hun eigen verklaring het Duitse volk. Toch stemde de paus toe, toen von Papen door Hitler met het aanbod van een concordaat naar Rome werd gezonden. „Ondanks vele ernstige bezwaren — zo motiveert de paus achteraf in de encycliek van 14 Maart 1937 het door hem ingenomen standpunt — hebben wij ons zelf het besluit afgedwongen, onze toestemming te verlenen. Wij wilden onzen trouwen zonen en dochters in Duitsland binnen de grenzen van het menselijkerwijs mogelijke de spanningen en het leed besparen, die anders onder de toenmalige omstandigheden met zekerheid te verwachten waren geweest”.

Terstond na het afsluiten van het concordaat kregen de Duitse bisschoppen het bevel, hun vijandige houding tegenover het nationaal-socialisme te laten varen. Met geen woord reppen de paus en de Duitse prelaten van de schandelijke excessen en de joden-vervolgingen der Nazi's. Niet naar aanleiding van deze gruwelen, maar wel over inbreuken op het katholieke onderwijs en het afvallig maken van tienduizenden katholieke arbeiders door belofte van werk ontstond de wrijving tussen Kerk en staat. Men bedenke hierbij, dat het nimmer de bedoeling van het Hitler-regime is geweest, de Kerk als zodanig te vervolgen. De vijandschap keerde zich slechts tegen een kerk-organisatie, die zich niet wilde laten gelijkschakelen. Een zuiver nationale Kerk, die zich aan de Nazi-ideologie heeft aangepast, zou in het Derde Rijk volkomen op haar plaats zijn. Eén volk en één geloof is de hartewens van Hitler. Dat deze wens niet voor vervulling vatbaar schijnt te zijn, is de diepere oorzaak van het conflict. In 1936 werd de wereld opgeschrikt door onthulling van zedenschandalen in de katholieke kloosters. De Duitse katholieken in het bijzonder waren verbijsterd, toen zij vernamen, dat vele priesters, die zij als heiligen hadden vereerd, zich jaren lang aan tegennatuurlijke ondeugden hadden schuldig gemaakt. Een frater met bruine pij werd een voorwerp van bespotting, en de gehele geestelijkheid geraakte onder verdenking.

Het Vaticaan begeep, dat drastische maatregelen hier noodwendig waren. De 12de Sept. 1936 verraste de „Nazional Zeitung”, het orgaan der Nazi's, haar lezers door de publicatie van een herderlijk schrijven der Duitse bisschoppen, dat de volgende dag van alle kansels moest gelezen worden. Het hield een oproep aan Hitler in om het verleden te begraven en de samenwerking der Katholieke Kerk te aanvaarden, ten einde de steeds ernstiger wordende bedreiging van het wereld-bolsjewisme, dat in Spanje, Rusland en Mexico het hoofd opsteekt, gezamenlijk te bestrijden. Aangezien de paus precies dezelfde woorden gebruikte in een toespraak, die hij enkele dagen later te Rome hield, was het duidelijk, dat de tekst van de oproep uit Rome afkomstig was. De Duitse bisschoppen voegden er aan toe, dat kanonnen niet voldoende waren om het bolsjewistische gevaar te bestrijden. Een leiding, als de Kerk kon geven, was noodzakelijk om de overwinning te behalen. De betekenis van zulk een oproep wordt

nog ernstiger wanneer men bedenkt, dat de Duitse bisschoppen, in tegenstelling tot de Engelse, de volledige tekst van Hitler's „Mein Kampf” tot hun beschikking hebben en weten, dat het aanbod van coöperatie dus inhoudt een aanvalsoorlog tegen de Sowjet-Unie, ten einde de rijke graanvelden van de Oekraïne, de minerale rijkdommen van de Oeral en het gehele prachtig werkende industriële apparaat, dat het proletariaat in het nieuwe Rusland had opgebouwd, aan zich te trekken.

De onderhandelingen wilden niet vlotten, al was Hitler persoonlijk wel tot een compromis geneigd en al spoorde Mussolini hem aan, tot een vergelijk met het Vaticaan te komen op grond van het feit, dat het Vaticaan een groot gezag zou uitoefenen in de kerkelijke staat, die Franco in Spanje wilde oprichten, en dat onderhandelingen met Oostenrijk erdoor vergemakkelijkt zouden worden. De Nazi's achtten de Katholieke Kerk niet meer van zo overwegend belang, dat zij erdoor gedwongen zouden moeten worden, hun politiek te wijzigen.

DE VERHOUDING TOT JAPAN

Tenslotte wijden wij nog een enkel woord aan de verhouding van het Vaticaan tot de derde fascistische staat: Japan. Ogenschijnlijk zijn de aanrakingspunten tussen het Vaticaan en het land van de Rijzende Zon uiterst gering en liggen beide vrijwel buiten elkanders gezichtskring. Dit niet alleen ten gevolge van de geografische ligging, maar ook op grond van de gedachtenwereld. Toch heeft de ontmoeting plaats gegrepen en grijpt zij nog telkens plaats.

Vooreerst reeds wegens het feit, dat het Rooms-Katholicisme er angstvallig tegen waakt, zich met het etiket „Westers” te tooiën. Het wil geen uitsluitend Westerse religie zijn. De R.K. Kerk heeft altijd naar wereldheerschappij gestreefd en wil ook in de toekomst de gehele wereld omspannen. Zelfs in een ogenschijnlijk zo vreemde gedachtenwereld als die van Japan tracht zij binnen te dringen, en dat wel allereerst door de methode van aanpassing. De tegenwoordige zendings-methode, welke officieel is goedgekeurd, is die, welke van oudsher door de Jezuïeten werd toegepast. Zij streeft naar aanpassing aan de reeds geldende religieuze vormen en verzet zich daarom niet tegen het Shintoïsme of tegen de keizer-cultus, maar geeft ook aan deze een plaats in het Japanse Rooms-Katholicisme. Men wil — naar het voorbeeld van den apostel Paulus — den Joden een Jood en den Grieken een Griek zijn.

Daarnaast bestaat er een sterke politieke band tussen het Vaticaan en de heersende klasse in Japan, n.l. de gemeenschappelijke angst voor en vijandschap jegens het „Rode China”. De imperialistische rooftochten in China zijn immers tevens een heilige kruistocht tegen het Chinese Rode Leger. Het anti-comintern verdrag tussen Duitsland, Japan en Italië legt er getuigenis van af. Dit kan het Vaticaan niet anders dan welgevallig zijn. Immers: — de Chinese communisten hebben nog beslist

de oorlog aan de godsdienst verklaard dan men het in Rusland deed. Boeddhistische tempels en Christelijke kerkgebouwen werden gelijkelijk vernield, en de godlozen-beweging breidde zich tot ver buiten het gebied van het Rode China uit. Men bedenke hierbij, dat de godsdienst van de Chinese massa voor verreweg het grootste deel te herleiden is tot het geloof in duivels, die temidden van hen leven en hen belagen. De anti-religieuze beweging vond hier dus terstond een uiterst vruchtbaar terrein om wortel te schieten. Vooral de Chinese studentenwereld begroette haar met geestdrift.

Zulk een stand van zaken werd door het Vaticaan als een gevaar voor de R.K.-zending in geheel China beschouwd. Waar de aartsbisschop van Canterbury het hoofd van de Anglicaanse kerk, de inval van Japan in China ten strengste heeft veroordeeld, zoals hij dat ook ten aanzien van de rooftocht in Abessinïë had gedaan (trouwens geheel in de lijn van de Britse belangen-politiek), is bij het Vaticaan van een veroordeling geen sprake. Veeleer viel hier juist in de jaren der fascisering van de Japanse staat een steeds grotere toenadering tot het Vaticaan op te merken. Het voornaamste bewijs daarvoor is wel het gezantschap, dat Japan bij de Heilige Stoel heeft gevestigd, terwijl ook de paus een nuncio naar Tokio heeft gezonden.

Japan biedt aan het Vaticaan de voordelen van de meest begunstigde natie aan ten aanzien van het zendingswerk, en het Vaticaan laat zich dit voorrecht niet ontgaan. Wel-is-waar heeft het de beschaafde wereld niet zo voor het hoofd willen stoten, dat het tot de erkenning van de verovering van Mandsjoekwo overging, maar wel wees het een Frans apostolischen vicarius aan om met de regering van Mandsjoekwo over religieuze aangelegenheden te onderhandelen.

De voornaamste reden tot vriendschap zal echter wel deze zijn, dat een met Duitsland verbonden Japan het door de hemel aangewezen instrument zou kunnen worden om het bolsjewisme in Rusland te vernietigen, d.w.z. om de Sowjet-Unie zelve ten val te brengen.

ALGEMENE CONCLUSIES

In de fascistische landen van Europa en Azië is het Vaticaan nauw verbonden met de fascistische heersersklasse of tracht het — zoals ten aanzien van het Derde Rijk — er in nauwe aanraking mee te komen. Deze politiek heeft het Vaticaan gekozen uit angst voor het bolsjewisme en voor de nieuwe orde, die in de Sowjet-Unie heeft gezegevierd. Het feit, dat Rusland met Frankrijk bevriend is en deel van de Volkenbond uitmaakt, heeft het Vaticaan nog slechts argwanender gemaakt. Het vindt het daarom ook ondoenlijk, gunstig te oordelen over een Volkenbond, waarin een grote Protestantse natie als Engeland, een anti-clericale mogendheid als Frankrijk, en de Sowjet-Unie een belangrijke rol spelen. Ook deze gezamenlijke antipathie jegens de Bond heeft Mussolini en het Vaticaan nog nader tot elkaar gebracht.

Wanneer wij de beide encyclieken van Maart 1937, die enige dagen na elkaar verschenen, de een over de kerkelijke toestanden in Duitsland en de andere over het godloze communisme, met elkaar vergelijken, zouden wij bij oppervlakkige kennisneming kunnen menen, dat het Vaticaan even afwijzend staat tegenover het nationaal-socialisme als tegenover het communisme. Deze gevolgtrekking blijkt echter bij nader inzicht onjuist te zijn. Terwijl de encycliek tegen het communisme met grote felheid het gehele maatschappelijke stelsel en de nieuwe orde, die er-uit is ontstaan, veroordeelt, en geen steen op de andere laat, wordt het nationaal-socialisme nergens als maatschappelijk verschijnsel gelaakt. Nergens wordt het wrede, agressieve karakter van het fascisme gehekeld. Slechts tegen de excessen op godsdienstig gebied en tegen de vijandschap jegens de Kerk wordt front gemaakt.

De strekking van de pauselijke encycliek tegen het communisme van 19 Maart 1937 wordt ons slechts duidelijk, wanneer wij haar bezien in het licht van de encyclieken van gelijke strekking, die aan haar vooraf gingen.

Tot 1890 had het Vaticaan elke zelfstandige arbeidersbeweging in de ban gedaan. Eerst in de zogenaamde „Arbeiders-encycliek” *Rerum Novarum*, van Leo XIII, trachtte de Heilige Stoel in 1891 met het feit van de historisch geworden arbeidersbeweging in het reine te komen. De klemtoon werd thans op een behoedzame en tactvolle behandeling van de arbeidersklasse gelegd. De encycliek berispte de uitwassen van het kapitalisme, werkte op het geweten der ondernemers en pleitte voor een gemeenschap van belangen. Tot het verschijnen van het fascisme bleef dit standpunt van kracht.

„*Quadragesimo Anno*” van 1931, die samenviel met het proces van fascisering in de wereld, ging een stap verder. Deze encycliek bevatte argumenten, welke het fascisme slechts aange naam in de oren konden klinken. Zij hield een pleidooi voor een nieuwe groepering van het volk volgens beroepsstanden. Dit voorstel was geheel in de lijn van de fascistische strijd tegen de politieke democratie en tegen de arbeidersbeweging. Bij het tot stand komen van het clericale fascisme in Oostenrijk heeft deze encycliek dan ook een belangrijke rol gespeeld. Het fascistische, dictatoriale Oostenrijk wil een christelijke staat zijn, die volgens de beginselen, neergelegd in „*Quadragesimo Anno*”, wordt bestuurd.

De reeds meermalen genoemde encycliek van 1937 gaat weer een stap verder. Deze richt zich rechtstreeks tegen het godloze communisme. De paus verklaart hier, *urbi et orbi*, dat het communisme de wereldvijand nr. 1 is. Het Vaticaan sluit zich hier bij de as Rome—Berlijn aan, in zover het aan het internationale fascisme de ideologische wapens in handen geeft. Naast Mexico en Spanje wordt in het bijzonder op de Sowjet-Unie gewezen als het land, dat van het communisme verlost moet worden. Dit kan beschouwd worden als de pauselijke formule voor een

militaire interventie van het fascisme tegen de Sowjet-Unie. Ook de encycliek, die de paus einde September 1937 in het licht heeft gegeven, en die de gevaren bespreekt, welke de beschaving bedreigen, betekent in de grond meer een aanmoediging dan een weerlegging van de fascistische ideologie. Als het grote gevaar voor onze beschaving noemt de paus hier weer onomwonden het communisme. Met betrekking tot de gevaren, die onze beschaving van de kant van het fascisme bedreigen, doet hij het voorkomen, alsof zij slechts als reacties op het communisme beschouwd moeten worden. Dit ligt wederom geheel in de lijn van de fascistische politiek, die al haar aggressieve bedoelingen en haar streven naar een gewelddadige herverdeling van de wereld verdedigt met een beroep op het communistische gevaar. Wanneer men het fascisme slechts een reactie op het communisme noemt, moet de consequentie deze zijn, dat, wanneer dit communistische gevaar maar eenmaal vernietigd is, ook de reacties daarop van zelf verdwijnen.

Wij zien dus, hoe in een tijd, waarin het fascisme de ene onuitgelokte aanval op de andere doet volgen, waarin het van de ene gruweldaad in de andere vervalt, zijn gifgassen over vruchtbare landstreken uitstrooit, de burgerbevolking van open steden uitmoordt, en in vreedstijd schepen in volle zee zonder waarschuwing in de grond boort, — hoe daar het Vaticaan de katholieke wereld niet tegen het oorlogsgevaar mobiliseert, doch veeleer de wereld van katholieken en niet-katholieken tot een kruistocht tegen de Sowjet-Unie oproept.

Wij zouden echter een te stoute gevolgtrekking maken, wanneer wij uit het bovengenoemde concludeerden, dat het in het vermogen van het Vaticaan zou liggen, de wereld-reactie tegen de groei van socialisme en communisme inderdaad te organiseren. Deze organisatie berust veeleer op een reeks van economische en politieke factoren, waarin de Heilige Stoel slechts een ondergeschikte rol speelt. Wel kan men in het algemeen zeggen, dat het Vaticaan — hierbij gesteund door de nationale vertakkingen der Kerk in de verschillende landen — een politiek-oeconomische wereldbeweging benut om zijn eigen doeleinden na te jagen. Het doet dit onder de leus, dat de godsdienst vervolgd wordt en de dienaren der Kerk aan geweldpleging blootstaan. Het weet daarbij heel goed, dat geen land ter wereld ook maar één divisie zou mobiliseren om de godsdienst te beschermen. Daarentegen heeft het Vaticaan weinig of geen blijk gegeven van zedelijke verontwaardiging over de gruwelijke daden, waaraan het fascisme zich telkens weer schuldig maakt. Eerder zou men van aanmoediging van deze daden kunnen spreken wanneer men bedenkt, hoe ten tijde de toepassing van de sancties tegen Italië, de pauselijke gezanten alles in het werk stelden om de Zuid-Amerikaanse staten te bewegen, voor de opheffing der sancties te stemmen.

Het Vaticaan blijkt in de eerste plaats oog te hebben voor zijn eigen materiële belangen, en de verwezenlijking van deze

zonder groot gewetensbezwaar na te jagen. Het heeft daartoe zijn lot nauw verbonden met de dictatoriaal geregeerde landen en in het bijzonder met het Italië van Mussolini. Of dit — zelfs afgezien van morele overwegingen — een juiste politiek mag heten, zal afgewacht moeten worden. Het Vaticaan heeft zich klaarblijkelijk de Grieks-Orthodoxe Kerk in het Tsaristische Rusland niet als waarschuwend voorbeeld voor ogen gesteld, — een kerk, die met het Tsarisme een bondgenootschap had aangegaan, en die dan ook in de val van het Tsarisme werd meeegesleept. Wanneer eenmaal de politiek van Mussolini in Italië ten val komt, zal ook het Vaticaan de bittere gevolgen van zijn hedendaagse wereld-politiek moeten dragen. Of het aan de stormen, die dan zullen opsteken, nog het hoofd zal weten te bieden, zal de tijd moeten leren.

SCHOONHEID

Em. VAN LOGGEM

Alles wat ik aanzie is mooi in de wereld.
 Een kromgegroeide wilg, een slootvlak dat van lichtplas blinkt,
 Een verre vogel, wiens verlangen klagend klinkt.
 Een zon, rood-opgezet, die in een boomtop zinkt.
 Waarom huilt een kind van honger?

Alles wat ik aanraak is mooi in de wereld.
 Een groen-teer blad met een pareldrop van dauw.
 Het hel weerkaatsen in het water van het hemelblauw.
 Een spinrag rijst als ramen van een kerkgebouw.
 Waarom kreunen velen om verloren vreugd?

Alles wat rondom is, is mooi in de wereld.
 Boven scheefhangende huizen drijft een wolk als lood,
 Met fel-brandende randen. Op een groen-begroeide sloot
 Drijven schuine schaduwen. De zon kleurt ramen rood.
 En waarom knijpt een stempelaar de handen samen?

Alles in de schemer is mooi in de wereld.
 Een moede man zinkt neer in duister. Zonder hopen
 Op toekomst moet hij leeg in 't leven lopen.
 En voor hem breekt een late zon vurig de hemel open.
 Hij staart maar in de verten, waar het licht verdoofte.
 De zon zinkt rood als een belofte.

EEN BRIEF UIT SEMARANG

INDO-EUROPEAAN

DE PALAU-EILANDEN, JAPAN EN INDONESIE

„Het kan niet ontkend worden, dat de andere mogendheden de Japanse agressie in de landen van de Zuidzee als een onvermijdelijkheid beschouwen. Onmiddellijk na het uitbreken van de oorlog van 1914—1918 verzocht Holland — vrezende, dat Japan in Oost-Indië zou doordringen — de Japanse regering, zich te onthouden van elke poging van die aard. Deze stap van de Hollandse regering moet ongetwijfeld verklaard worden uit de zenuwachtigheid, die eigen is aan alle naties, die in staat van ondergang verkeren; die stap bewijst tegelijkertijd opnieuw, dat de gedachte van de Japanse expansie in de landen van de Zuidzee door de belanghebbende landen als een axioma erkend wordt”.

Inahara, secretaris van de „Japanse vereniging voor de bestudering van internationale problemen”, in het Juni-nummer 1935 van het tijdschrift „Kaidzo”, het belangrijkste Japanse tijdschrift.

Vlak ten Noorden van Indonesisch Nieuw-Guinea liggen de Palau-eilanden, de zetel van het bestuur over de Japanse mandaatgebieden in de Stille Oceaan. Deze Japanse Mandaatgebieden bestaan uit de groep der Mariannen-eilanden, de groep der Karolinen-eilanden en de groep der Marshall-eilanden. In het geheel zijn het meer dan veertienhonderd kleine eilanden met een totale land-oppervlakte van slechts 2150 K.M.², d.i. een zestiende van het kleine Nederland. Daarentegen liggen deze eilanden zo wijd van elkaar verspreid, dat ze een totale zee-oppervlakte innemen zó groot als die van Indonesië.

Deze gebieden vormden vóór de wereldoorlog een deel van het koloniale gebied van het Duitse keizerrijk. In December 1914 werden ze door Japan bezet, die ze na de oorlog van de Volkenbond als Mandaatgebieden te besturen kreeg.

Een blik op de kaart is voldoende om een ieder te doen inzien, welk een grote militair-strategische betekenis deze archipel bezit. Dat de Japanse Mandaateilanden een bedreiging voor Amerika, Australië en Indonesië betekenen, wordt hoe langer hoe meer toegegeven. Feiten spreken een harde taal. Hoe streng de Japanse censuur ook moge zijn, ze heeft niet kunnen verhinderen, dat de buienwereld ten slotte heeft vernomen, dat in dit deel van de Stille Oceaan de oorlogsvoorbereidingen op grote schaal en met koortsachtige haast worden uitgevoerd.

Op de Britse Imperiale Conferentie, die Mei j.l. in Londen was gehouden, was het juist de vertegenwoordiger van Nieuw-Zeeland, die het denkbeeld opperde, een collectief veiligheidsverdrag te doen sluiten door alle landen van de Stille Oceaan. Voor ieder was het toen duidelijk, dat dit sloeg op het Japanse gevaar. Over dit voorstel is veel geschreven in de wereldpers. En (hoe kan het ook anders!) het was juist Japan, die er de meeste bezwaren tegen had aan te voeren.

Van het eerste moment zagen de Verenigde Staten ongaarne, dat Japan zich in die gebieden nestelde. De Japanse Mandaatgebieden snijden de verbindingsweg van de Verenigde Staten met zijn koloniën, de Philippijnen. Midden tussen de Japanse eilanden bekneld ligt de Amerikaanse oorlogshaven Guam, die ook wel de „voorpost” van Amerika in de Stille Oceaan wordt genoemd. In het verdedigingssysteem van de Verenigde Staten speelt Guam, naast de Hawaii-eilanden en de Aleoeten-eilanden, een grote rol. Amerika was er in het bijzonder tegen, dat het eilandje Jap aan Japan werd toegewezen. Dit eilandje ligt n.l. juist op de weg van de Amerikaanse onderzeese telegraafkabel, die via Guam naar de Philippijnen loopt. In 1922 werd tussen beide landen een overeenkomst gesloten, waarbij aan Amerika o.a. het recht van vrijë toegang tot het eiland Guam werd erkend. Maar de gebeurtenissen in China zijn een treffende illustratie, welke hoge opvattingen het militair-fascistische Japan er over verdragen op na houdt!

Economisch bezitten de eilanden weinig waarde voor Japan. Over de hele periode 1931—1934 bedroegen de inkomsten slechts 4 à 5 miljoen yen, waarvan 3 miljoen op rekening van de uitvoer van suiker en grondstoffen kwam.

De politiek van de suikercultuur op deze mandaat-eilanden is kenschetsend voor de oorlogsvoorbereiding van Japan. In 1916 besloeg de suikeraanplant een oppervlakte van slechts 20 H.A., in 1934 meer dan 6500 H.A. Na 1929, gedurende de crisisjaren, werd n.l. de uitbouw van de aanplant geforceerd. Regerings-subsidies vloeiden rijkelijk. Hier zag de buitenwereld het merkwaardige schouwspel, dat in een tijd, toen de Java- en de Cuba-suiker de laagste prijzen noteerden, — toen in Japan en Formosa zelf de suikerplantages een kwijnend bestaan leidden, in de Japanse mandaatgebieden met regeringssteun de suikeraanplant werd uitgebreid.

Deze tegenstrijdigheid heeft men later kunnen begrijpen. De grotere bedrijvigheid en de toename der kapitaalbelegging moesten als aannemelijke argumenten dienen om er, zonder opzien te baren, nieuwe havens te bouwen, hechtere scheepsverbindingen met Japan te scheppen. Zó argumenteerde Japan in 1933 in de Volkenbond om toestemming te krijgen, op het eiland Saipan (Mariannen-groep), gelegen, dicht ten Noorden van de Amerikaanse marinehaven Guam, een handelshaven te bouwen, dienende zogenaamd voor de uitvoer van suiker. Maar in marinekringen is het geen geheim, dat de „handelshaven” van Saipan in de eerste plaats een militair-strategische betekenis bezit.

Ten slotte moest de grote bedrijvigheid aan Japan de mogelijkheid geven, aan naïevelingen te vertellen, dat het hier „zeer grote belangen” en „wettige en onbetwistbare rechten” bezit, en dus „logischerwijs” deze eilanden niet aan andere imperialistische liefhebbers kan afstaan. Toen Japan in 1933 uit de Volkenbond trad, heeft het botweg geweigerd, de mandaatgebieden

aan het, te Genève gezetelde lichaam terug te geven, zonder dat de grote imperialistische machten er iets tegen konden of durfden doen.

Intussen werden de jaren van grote politieke spanningen, die achter ons liggen, door Japan gebruikt om op deze eilanden steunpunten aan te leggen voor zijn zee- en luchtvloot. Met welke bedoeling? En tegen wie? De bloedige geschiedenis van de Japanse agressiviteit levert hier het antwoord.

Even typerend voor de Japanse oorlogsplannen is de politiek der Japanisering van de bevolking. Volgens de door de Volkenbond gepubliceerde gegevens bedroeg het aantal Japanners op deze eilanden: in 1920 slechts 3.700, in 1925 aangegroeid tot slechts 7.400. In latere jaren echter werden de Japanners op massale schaal er heen geëmigreerd. B.v. werden voor de uitbreiding van de suikeraanplant de werkkrachten uit Japan gehaald. In 1930 was het aantal Japanners reeds 19.800 geworden. In 1933 32.200. En in 1935 bedroeg, op een totale bevolking van 102.000 zielen, het aantal Japanners 50.000! Daarbij houde men in het oog, dat onder de inheemse bevolking, de Maleiërs en Papoeas, wegens tuberculose enz. het sterftcijfer zeer hoog is.

Japan is dus hard bezig, op deze eilanden grote reserves Japans mensenmateriaal te verzamelen. Dezelfde kunstmatige kolonisatie zag men in Mandsjoekwo gebeuren. Daarheen werden met financiële steun van de Japanse regering families van Japanse militairen als kolonisten gestuurd. De militaire bedoeling is hier doorzichtig. En in de oorlog, die Japan vroeg of laat om de verovering van de Zuidelijke eilanden in de Stille Oceaan wil voeren, zou deze mensenmassa van groot nut zijn om snel „vrijwilligers” op de te veroveren gebieden te werpen. In de oorlogsacties, die nu in Noord-China en Sjanghai aan de gang zijn, kan men zich overtuigen, welk een grote activiteit deze „burgers” en „vrijwilligers” aan de dag leggen. Hierbij vergete men niet, dat op de nabij gelegen Philippijnen meer dan 20.000 Japanners wonen.

In samenhang met het hier boven aangevoerde feitenmateriaal komen de Japanse concessies op Indonesisch Nieuw-Guinea in een bijzonder licht te staan. De mogelijkheid voor de Japanners, in deze concessiegebieden verborgen vliegvelden aan te leggen, — het afzoeken van alle hoeken der Indonesische wateren door de z.g. Japanse „vissers”, — dit alles verkrijgt een gevaarlijker karakter, wanneer men deze handelingen in verband met de ten Noorden van Nieuw-Guinea ontplooid militaire activiteit van Japan beschouwt.

En nu rijst van zelf de vraag: De agressieve plannen, die Japan tegenover Indonesië koestert, worden nu door niemand meer betwijfeld. Wat doet de regering om de Indonesische bevolking de feitelijke mogelijkheid te geven, zich te verdedigen tegen de komende aanval? Hoe de moderne oorlog er uit ziet, toont ons Japan in China, Italië en Duitsland in Spanje, en destijds

Mussolini in Abessinië. In de moderne oorlog vervaagt de grens tussen front en achterland, valt het verschil tussen leger en burgerlijke bevolking weg. Het achterland heeft nu even hard te lijden als het front. De burgerlijke bevolking vormt een dikwijls gemakkelijker slachtoffer voor bommenwerpers en gifgas. China toont ons, dat de meest afdoende manier om de Japanse overval af te weren, hierin bestaat, dat de bevolking zelf actief deel neemt aan de strijd tegen de vreemde indringers. Een leger, dat niet gesteund wordt door de bevolking, heeft in de moderne oorlog weinig kans op succes.

In Indonesië wordt door de nationale beweging het denkbeeld geopperd, de volksmilitie in te voeren. In deze dagen van verbitterde verdedigingsstrijd in China krijgt dit plan actuele betekenis.

Dat een regering verplicht is, de bevolking materiëel in de gelegenheid te stellen om zich te beschermen in de komende gifgasoorlog, d.i. door verstrekking van gratis en betrouwbare gasmaskers enz., wordt in de kolonie door de regering niet erkend en nog minder in practijk gebracht.

Ten slotte komt de vraag op:

Is het niet hoog tijd, dat de Japanse concessiegebieden streng en met korte tussenpozen worden gecontrôleerd? En dat aan Japanners geen nieuwe concessies worden verleend?

DE NEGER PRAAT VAN RIVIEREN

LANGSTON HUGHES

Rivieren ken ik.

Ik weet rivieren, oud als de wereld en ouder

Dan de stroom van het bloed in de aderen der mensen.

Mijn ziele werd zo diep als deze rivieren.

Ik baadde in de Euphraat, toen de morgenschemering nog
jong was;

Ik bouwde mijn hut bij de Congo en hij zong mij in slaap;

Ik keek over de Nijl heen en deed de pyramiden boven hem
rijzen;

Ik hoorde het gezang van de Mississippi, toen Abe Lincoln naar
New-Orleans kwam en ik zag de modder van de stroom in
goud veranderen

Bij zonsopgang.

Rivieren weet ik.

Oude, duistere rivieren.

Mijn ziel werd zo diep als deze rivieren.

1—7—'37

Vert. Em. v. Loggem

buitenlands overzicht

FASCISTISCHE OPMARSWEGEN

Mr. A. JACOBS

De nieuwe Driebond is er. Vóór de wereldoorlog kende men het drievoudige verbond tussen Duitsland, Italië en Oostenrijk-Hongarië, tot stand gekomen in de jaren 1879 en 1882. Nu is er een nieuwe Driebond gesloten, die tussen Duitsland, Italië en Japan. Of is het niet juister, dit fascistische bondgenootschap te vergelijken met de „Heilige Alliantie” — het verbond, dat de reactionaire machten Pruisen, Oostenrijk, het Tsaristische Rusland, in 1815 hebben gesloten, tegen de revolutie- en tegen de democratie? Maar laten wij de historische vergelijkingen, altijd een glibberig terrein, ter zijde.

De drie fascistische staten, voorvechters der reactie op alle gebieden van politiek en cultuur — en dus door dit maandschrift niet bemind, — maken zich gereed tot een rooftocht tegen de democratische landen, waarbij de campagnes in Abessinië en Spanje nog maar voor-oefeninkjes zouden zijn.

De nieuwe Driebond koos als firma-naam: Anti-Komintern-Pact. Mocht men de bondgenoten geloven, dan zou immers hun enige brave doel zijn, malkander bij te staan bij het bestrijden van die vermaledijde communistische invloeden in hun eigen land.

De hele democratische wereld heeft durven zeggen, dat zij door dat mom heenkeek. Dat was inderdaad een hele durf, want fascistische dictatoren willen net als verwende kinderen op hun woord worden geloofd, en heffen gemeenlijk een beangstigend gegil aan, als aan dat woord ook maar eventjes wordt getwijfeld. Toch zei de wereld ronduit, dat zij twijfelde. Men kan namelijk kwalijk in één adem beweren, dat men het communisme in zijn eigen land volkomen overwonnen heeft en dat men zich met twee machtige staten verbinden moet om dat volkomen-overwonnen communisme klein te krijgen.

„WIJ DOEN NIET MEE”

Maar naast die uitingen-van-ongeloof, tot in de half-fascistische pers der democratische landen toe, was er een nog veel merkwaardiger symptoom. Indien inderdaad het uitsluitend doel van de Driebond ware geweest, de communistische invloeden in de aangesloten landen te bestrijden, o.a. door elkaar over die invloeden in te lichten, dan zou er voor verscheiden andere landen met anti-communistische régimes geen enkel bezwaar hebben hoeven te bestaan, tot het anti-Komintern-pact toe te treden; het staat immers voor iedereen open. Maar neen. Polen

en Joegoslavië, Oostenrijk en Hongarijë, Portugal en Zwitserland, en zowaar ook de half-nieuwbakken dictator van Brazilië en zelfs generaal Franco hebben schielijk gemeld, dat zij er buiten bleven. De hemel en wij allen weten, dat dat waarlijk niet is, omdat die landen het communisme niet willen bestrijden. Zij bestrijden het om zo te zeggen dag-in dag-uit. Maar zij hebben begrepen, dat aansluiting bij de Driebond méér zou betekenen dan het uitwisselen van Gestapo-rapporten. Zij hebben begrepen, dat men, door onderrekening van het anti-Komintern-pact, tevens toetrad tot een verbond, in elk geval een politiek verbond, maar wellicht ook nu reeds voor bepaalde gevallen een militair verbond, dat in laatste instantie uit is op oorlog tegen de democratische landen. En zij hebben nog te veel politieke belangen in andere richting om zich voetstoots bij zulk een verbond aan te sluiten. Polen en Joegoslavië zijn per slot van rekening nog altijd bondgenoten van Frankrijk, met hartelijke instemming van de meerderheid hunner bevolking, die worstelt om aan het woord te komen. Oostenrijk en Hongarijë zijn ten slotte niet al te blij met de hoge bescherming van Berlijn en Rome, die hen af-en-toe wel wat benauwt. Portugal is nog altijd een vazal van Engeland, zij het vaak een balsturige en ongemakkelijke vazal. Zwitserland wil door dik en dun neutraal blijven. Brazilië lééft nu eenmaal in de schaduw van de grote macht der Verenigde Staten. Kortom, al die landen kunnen, als puntje bij paaltje komt, bondgenoten worden van de fascistische trits, maar zij willen voorhands toch ook nog „anders kunnen”. Vandaar hun haast om Frankrijk, Engeland en Amerika gerust te stellen: weest maar niet bang, wij doen niet mee.

VREES VOOR HET VREDES-BLOK

Het wezenlijke doel van de nieuwe fascistische driebond is: strijd tegen de democratie, strijd ter verovering van zoveel mogelijk bezit der democratische landen. De drie landen kunnen die heerschappij slechts verkrijgen door verdeeldheid te zaaiën. En zij hebben — de klasse-instincten van hun geestverwanten in de democratische landen met talent bespelend — begrepen, dat de beste methode om verdeeldheid te zaaiën is: werken met den communistischen boeman. Door zich te richten tegen de communisten en dus ook tegen de enige, door communisten geleide staat, de Sowjet-Unie, erkennen zij enerzijds, dat het communisme de voorhoede is der democratie, en de Sowjet-Unie een hoeksteen in het democratisch bolwerk; — anderzijds doen zij daarmee een grote poging, de andere democratische landen los te weken van de Sowjet-Unie, door elk vriendschappelijk contact met de Unie als iets onwelvegelijks, iets compromitterends voor te stellen.

De fascisten vrezen niets zozeer — en de anti-fascisten moeten dus niets zozeer wensen — als de samenwerking van de grote democratische staten als Amerika, Engeland, Frankrijk en de Sowjet-Unie, die hen tot vrede zou dwingen en als een mag-

neet zou werken op vrijwel alle kleinere landen. Het anti-Komintern-pact is erop gericht, de vorming van zulk een samenwerking te verhinderen. De feitelijk regerende groepen in de Westerse democratiën willen alles liever dan voor communisten-vrienden te worden uitgekreten; zulk een reputatie bezorgt hun in hun eigen land de haat van al, wat reactionair en kapitalistisch denkt. Het is dan ook geen toeval, dat tegelijk met de ondertekening van het Pact van Rome een grote aanval op Engeland, met name in de Japanse pers, loskwam. Engeland, zo kreet men, steunt het communisme in Azië. De Engelse regering moest daar dan van schrikken en door haar daden bewijzen, dat zij toch heus met Moskou niets te maken wilde hebben.

Léon Blum heeft onlangs verklaard, dat het een hoofddoel van de tegenwoordige Franse politiek was, Engeland en het communistische Rusland tot elkaar te brengen, voor het voorkomen van een Duitse agressie. Een van de hoofddoeleinden van het anti-Komintern-pact is stellig, dit Franse streven te door kruisen en een Brits-Russische toenadering te voorkomen, — ja, zo mogelijk Engeland geheel van de Sowjet-Unie en haar vrienden los te weken.

UITHOLLINGS-ARBEID

Voor het uithollen van de macht der democratische landen kan men echter niet volstaan met het sluiten van een verbond. Daartoe is een gestadige arbeid-van-elke-dag nodig, en vooral het Duitse nationaal-socialisme is op dit gebied actief, met een ijver, een veel betere zaak waardig. Wij willen in het tweede deel van dit artikel de methoden, die daarbij worden toegepast, eens onder de loupe nemen. Zij vormen een voortdurende aanvulling van de grote besluiten der diplomatie; met dit verschil, dat zij niet, zoals die grote besluiten, met vette letters op de vóórpagina's der bladen worden vermeld. Ten onrechte.

Een grote feestzaal in New York — het Hippodrome of de Brooklynse Schwabenhalle. Er zijn veel vlaggen, hakenkruisvlaggen en ook een paar Amerikaanse. De avond wordt geopend met gezang. Wat zingt men? Het Amerikaanse volkslied. Zeker, men wil geen aanstoot geven, men wil wel Amerikaans doen even; maar zij, die het volkslied zingen, heffen tegelijkertijd de hand voor de Hitler-groet. Dan komen de redevoeringen. Men spreekt in het Engels en in het Duits (en bij samenkomsten der fascintern ook in het Italiaans en in het „wit-Russisch"). De sprekers, binnengekomen langs een haag „Ordnungsdienst" (S.A.) en begroet door kinderen-in-uniform, vertellen, dat zij Amerikanen zijn, dat Hitler de grote vredes-kampioen is, en dat alle kwaad komt van de Joden en de communisten. Er wordt lang en hartgrondig gescholden op die Joden en die communisten; de onwaarheden en de goedkope grollen zijn niet van de lucht. Ook Frankrijk en het republikeinse Spanje (waar iedere minister en iedere gene-

raal een „Bolschewisten-häuptling" is) krijgen enige vegen uit de pan. En als het dan uit is, springt iedereen in de houding en zingt het Horst Wessel-lied.

Ge hebt dan een avond meegemaakt van de „Amerika-Deutscher Volksbund".

Een café-zaaltje in Noord-Sleeswijk (Denemarken). De Denen zijn een gemoedelijk volk en laten heel wat over hun kant gaan. De buigingen voor het land, waarvan men onderdaan is, zijn hier niet eens nodig. Wie niet weet, dat hij de Duitse grens gepasseerd is, zal het amper merken. De uniformen ontbreken, maar verder is alles in dat café-zaaltje net als in Duitsland: de vlaggen en de trommelaars en pijpers, de Hitlerjeugd en de Bund deutscher Mädel, de liederen en de redevoeringen. Een Duitse krant hier in Noord-Sleeswijk? Gelijkgeschakeld. De boeken in de bibliotheken? De preken in de kerk? Alles net als in het Derde Rijk.

En terwijl de liederen dreunen in de Schwabenhalle en een volksmennertje in Sleeswijk Göbbels napraat, gaat in een Marokkaans dorp een vlugschrift van hand tot hand. Het is door een Duitse firma uit Tetoean (Spaans Marokko) naar Frans-Marokko gesmokkeld. Het is in het Arabisch gesteld en speculeert op anti-Joodse neigingen: „Frankrijk beschermt den Jood, terwijl Duitsland hem opsluit en wegjaagt en zijn bezit in beslag neemt. Waart gij geen slaven van Frankrijk, gij zoudt hetzelfde doen, Moren!"

TWEE METHODEN

Bij haar uithollings-streven volgt de nationaal-socialistische propaganda twee evenwijdig lopende wegen. Zij steunt met raad en daad inheemse nationaal-socialistische of fascistische bewegingen, en zij tracht indruk te maken door de openlijke of slinkse actie van haar Auslands-Organisation, de A.O. van den heer Bohle, waarin alle gelijkgeschakelde Duitsers zijn opgenomen, — en velen laten zich gelijkschakelen, als zij in hun bestaan worden bedreigd. Hoe die methoden in Spanje zijn toegepast, is uit de archieven van den „Landesgruppenleiter" Hellermann, die te Barcelona in beslag werden genomen, overduidelijk gebleken. Wij hebben daarover in het Januari-nummer uitvoerig geschreven. Maar laat ons eens naar een andere hoek van ons werelddeel kijken, naar Scandinavië bijvoorbeeld, waar — dit zij er terstond aan toegevoegd — het succes der Nazi-propaganda nog altijd zeer gering is. De Deense journalist Joachim Joesten heeft over die propaganda een zeer belangwekkend, goed-gedocumenteerd artikel geschreven in het Juli-nummer van „Foreign Affairs".

Scandinavië is hierom zo'n interessant gebied, omdat de Duitse Nazi's de Zweden, Noren en Denen graag vleien als de ideale Germanen, die alleen nog maar idealer konden worden door ook nog Hitler's denkbeelden met huid en haar over te nemen.

Hoe staan de Scandinaviërs hier tegenover? Wel, de meesten hunner beschouwen Duitsland als het begin van het „wilde Zuiden“, en zij menen, dat Duitsland met zijn leidersbeginsel en cadaver-gehoorzaamheid allerminst naar Noorse begrippen wordt geregeerd. Wie, zoals verreweg de meeste Scandinaviërs, voor vrede, vrijheid, vooruitgang en democratie is, kan kwalijk sympathie voelen voor oorlogsvoorbereiding, dwang, reactie en dictatuur. En zo probeert dan Duitsland met vleiërij en intimidatie, met overreding en geweld, de Scandinavische landen in zijn sfeer te brengen.

Zoals in elke koloniale campagne heeft men de „inheemse troepen“ als voorhoede gebruikt. Maar die voorhoede heeft gefaald. De inheemse Nazi-partijtjes laboreerden aan voortdurende scheuringen, schandalen en onthullingen; in Denemarken zijn er 2, in Zweden 3, in Noorwegen zelfs 4, die elkaar kapot maakten en eerder slonken dan groeiden.

Gevaarlijker waren en zijn de Duitse organisaties in Scandinavië. Er zijn grote Duitse kolonies, met name in Kopenhagen en Stockholm, en in elk centrum van betekenis is er een afdeling der N.S.D.A.P. Welnu, deze groepen doen hun best, en blijven ondanks alle tegenslagen hun best doen om vat te krijgen op de Zweden, de Noren, de Denen. Een grote rol speelt hierbij de „Nordische Gesellschaft“, in naam een genootschap voor het aanknopen van culturele en economische banden, in wezen een zeer actieve propaganda-centrale. Elk jaar organiseert zij lezingen door bekende Duitsers, tot Rijksministers toe. Elk jaar is in Lübeck een „Nordisch“ congres, waarvoor honderden sympathiserenden uit Scandinavië worden uitgenodigd. In een schrijvers-tehuis te Travemünde worden jaarlijks vijf Scandinaviërs getraceerd op drie maanden vacantie en gratis opvoeding in nationaal-socialisme, en jaarlijks worden te Lübeck boeken tentoongesteld van die Scandinavische schrijvers, die netjes meelopen in het gareel.

Dan is er het opkopen van kranten, of hun beïnvloeding door het aangaan van grote advertentie-contracten; de beïnvloeding van zakenlieden, b.v. door terloops in zakenbrieven „onthullingen“ te doen over „Russische spionage“, — iets waarvoor men met name in Zweden een traditionele vrees heeft. En dan is er, net als bij ons, de Fichtebund in actie, die in de landstalen „schrifturen verspreidt, welke ten dele uitaltingen in beledigende vorm voor een groep der bevolking inhouden“, zoals minister Goseling het onlangs zo netjes en voorzichtig heeft genoemd.

Nogmaals, tot dusver heeft dit weinig succes gehad, en mede dank zij Hitler hebben de arbeiderspartijen in de Scandinavische landen de laatste tijd flinke successen kunnen boeken. Maar men moet vooral niet verwachten, dat de Nazi's hun pogingen zullen opgeven om macht te krijgen over de ziel van den „Nordische Mensch“.

GEVAARLIJKE RESULTATEN

En laat ons vooral niet vergeten, dat de fascistische propaganda-import, altijd behendig aangepast aan de omstandigheden des lands, in andere landen reeds grote resultaten bereikt heeft, niet alleen bij het gelijkschakelen van de daar woonachtige Duitsers, maar ook bij het op ervaring berustende leiding geven aan de inheemse fascistische organisaties. Men heeft dit in Oostenrijk gezien (de moord op Dollfuss), men ziet het bij Henleins Sudentenbeweging in Tsjechoslowakijë, bij het Nationale Front in Zwitserland, bij de IJzeren Garde in Roemenië, de Zeiskruisers in Hongarijë; men ziet het ook in de Verenigde Staten, waar de Duitse Nazi's, al dan niet genaturaliseerd, alle steun geven aan de inheemse organisaties (zoals de resten van de Ku-Klux-Klan), die erop uit zijn, de Amerikaanse democratie om hals te brengen en een anti-democratisch, anti-communistisch, anti-semitisch en hier bovendien ook nog anti-katholiek bewind ervoor in de plaats te stellen.

Dit alles bijeen is: de grote uithollingspoging. Men wil de democratie niet slechts van buiten-af, maar ook van binnen-uit vernietigen. Naast het anti-Komintern-pact de ondërmijnende propaganda, die de weerstand der democratiën moet breken en daarvoor de democratische vrijheden veelal straffeloos misbruikt. De mooie leuze ontbreekt nimmer. Zoals het anti-Komintern-pact er is „terwille van de vrede“, zo is het nationaal-socialistische propaganda-apparaat in het buitenland er om „bruggen te slaan naar andere volken“. En dit is nu eens een formule, die wij willen aanvaarden. Als men maar goed begrijpt, dat die bruggen slechts één doel hebben: de opmars der fascistische legers te bevorderen. Het zijn strategische bruggen. Zij kunnen beter bijtijds worden afgebroken.

DE „HUIZEN VOOR DE CULTUUR” IN FRANKRIJK

Ir. S. J. RUTGERS

Het Volksfront hangt af van de samenwerking van de arbeidersklasse met de middenklassen, daaronder de intellectuelen. En wel in de periode van de ontbinding van de burgerlijke maatschappij. In deze periode wordt niet alleen het bestaan van tailloze arbeiders, maar ook dat van vele intellectuelen met ondergang bedreigd, en we kunnen dan ook een toeneming van de revolutionaire gezindheid onder sommige lagen van intellectuelen constateren. Evenmin als echter werkloosheid en ellende onder de arbeiders op zich zelf voldoende zijn om hen te brengen tot revolutionaire strijd, evenmin is dit het geval met de intellectuelen.

De burgerlijke intellectuelen hebben in de eerste plaats de taak van organisatoren en leiders van de zaken van de bourgeoisie, van het staatsbestuur, van de opvoeding, van de culturele inrichtingen, de pers, de kerk enz. Als zodanig zijn ze betaalde ambtenaren in dienst van de bourgeoisie, beter betaalde arbeiders, deel van een arbeiders-aristocratie, die in deze tijd van nedergang een nivellerings-proces doormaakt, dat hen nader brengt tot de massa van de arbeidersklasse.

Maar hun positie in de burgerlijke maatschappij is toch van zeer bijzondere aard. Als leiders en organisatoren in de bedrijven en instellingen der bourgeoisie vertegenwoordigen zij geestelijk feitelijk de belangen van hun meesters tegenover de arbeidersklasse. Juist deze tweeslachtigheid vormt het wezen van de intellectuelen als klasse, en verklaart hun veranderlijkheid en weifelmoedigheid in de maatschappelijke strijd. Zij zijn loonarbeiders in dienst van het kapitaal en tegelijk veelal de geestelijke vertegenwoordigers van de heersende klasse.

Hoe zullen zij reageren op de vraag, die thans het politieke leven beheerst: die van de fascistische dictatuur, in de landen, waar zij gevestigd is, — van haar dreiging daar, waar zij de democratische regeringsvormen en vrijheden nog niet omver heeft kunnen lopen?

Ook hier ziet men dezelfde tweeslachtigheid. Vele intellectuelen voelen zich aangetrokken tot het fascisme, met zijn „leidersbeginsel”.

Belangrijk zijn echter twee omstandigheden, die in de fascistische landen voor allen duidelijk zichtbaar worden. Ten eerste vindt er een aanzienlijke verschuiving plaats in de rijen van de intellectuelen. De beste elementen der oude „intelligentia” worden op zij gezet. Nieuwe „gelijkgeschakelde” elementen uit de rijen der eenvoudige fascistische soldaten nemen belangrijke plaatsen in. Deze verschuivingen gaan gepaard met jodenvervolgingen, boekverbrandingen, concentratiekampen enz., die ook den intellectuelen in de andere landen te denken geven.

Maar bovenal belangrijk is een tweede verschijnsel: de gehele burgerlijke cultuur, zoals die zich door de tijden had ontwikkeld, wordt een lastige, kostbare ballast en wordt vervangen door een primitief-barbaarse cultuur van brute kracht, ras en bloed, met leiders van het type Hitler en Mussolini. Deze ideologie van de nieuwe machten van monopolie en oorlog bedreigt het geestelijke bezit van de oude intellectuele cultuurdragers en maakt dit waardeloos.

Hier ligt een van de meest wezenlijke belangen-gemeenschappen van de intellectuelen met de arbeidersklasse in de huidige periode van ontwikkeling. Hier is het beste aanknopingspunt voor een reële samenwerking, voor een solied cultureel volksfront. Reeds daarom, omdat de intellectuelen, voor zover zij de feiten en de ontwikkeling begrijpen, naar bondgenoten moeten omzien om het onmiddellijke gevaar voor zichzelf, voor hun land, voor de mensheid af te wenden. Maar ook in diepere en meer blijvende zin: voor de redding van de cultuur, waarvan zij zich de dragers weten.

Er is één schijnbare moeilijkheid. Ook de arbeidersklasse streeft naar een nieuwe cultuur; zij wil de cultuur gemeengoed voor allen maken, de tegenstelling tussen hand- en hoofdarbeid overwinnen en daarmee de bijzondere klasse van intellectuelen, als afzonderlijke groep, doen opgaan in de nieuwe hogere cultuur-gemeenschap. Maar juist omdat het hier een hogere vorm van cultuur betreft, streeft deze nieuwe cultuur ernaar en moet ze ernaar streven, het waardevolle in alle vroegere cultuur in zich op te nemen.

Gezien uit het oogpunt van den intellectueel als cultuur-drager, bestaat er dus een grondslag voor samenwerking met de arbeiders tegen het fascisme, dat de dadelijke achteruitgang en ondergang van de burgerlijke cultuur en de teruggang tot allerlei vormen van vóór-burgerlijke barbaarsheid, betekent.

Enige van de beste en verst-ziende intellectuelen van onze tijd begrijpen dit proces en plaatsen zich welbewust aan de zijde van de revolutionaire arbeiders. Anderen maken zich gereed, zich bij de nieuwe fascistische verhoudingen aan te passen, en zij doen dit met des te groter gemak, naarmate zij minder cultuur-ballast meebrengen. Een groot deel van het burgerlijke intellect echter weifelt en zal bereid worden gevonden, zich tegen de nieuwe wancultuur te verzetten, indien het slechts de overtuiging heeft, dat het deze strijd met kans op succes zal kunnen voeren, m.a.w. indien het slechts vertrouwen kan vinden in de kracht van de arbeidersklasse, en de overtuiging heeft, dat de arbeidersklasse het waardevolle in de burgerlijke cultuur inderdaad verdedigt en nodig heeft voor eigen bevrijding en voor de opbouw van een nieuw leven.

Deze overtuiging kan niet voldoende worden bijgebracht door verklaringen en oproepen alleen; zij moet het resultaat zijn van gezamenlijk werken aan het behoud van de cultuur, aan de ontwikkeling van alles, wat deze cultuur kan verdedigen en ver-

nieuwen. Dit is de taak, die zich in Frankrijk de „Huizen voor de Cultuur“ (Maisons de la Culture) hebben gesteld.

II.

Zal de samenwerking tussen arbeiders en intellectuelen een blijvend karakter hebben, dan moet deze zo worden georganiseerd, dat de arbeiders het beste van de burgerlijke cultuur in zich opnemen en zij tegelijk de intellectuelen, als specialisten van de burgerlijke cultuur, beïnvloeden door hun een nauwer contact mogelijk te maken met de productieve arbeid.

Het beginsel van de Franse „Huizen voor de Cultuur“ is een dergelijke samenwerking, die echter alleen vruchtbaar kan zijn, als er ook inderdaad te-zamen gewerkt wordt, en wel concreet op de verschillende gebieden van kunst en wetenschap. En dit niet alleen ter verdediging van de cultuur tegen allerlei aanslagen van reactie en bezuiniging, maar ook rechtstreeks voor beoefening van de verschillende gebieden van kunst en wetenschap.

Hiervan uitgaande, zijn de „Huizen voor de Cultuur“ in onderafdelingen ingedeeld, naar de verschillende takken van kunst en wetenschap. Zo vormen bijv. de schrijvers een bijzondere groep bij elk plaatselijk „Huis voor de Cultuur“, terwijl deze lokale groepen dan weer nationaal zijn samengevat. Hetzelfde geldt voor de vereniging van onafhankelijke theaters (de z.g. theaters van de vrijheid: „théâtres de la liberté“); de federatie van volksmuziek; de onafhankelijke cinema's; de schilders en beeldhouwers, met een onderafdeling der muurschilders; de architecten, met een onderafdeling der jonge architecten-decorateurs, alsook een groep geleerden, naar speciale gebieden onderverdeeld.

Deze gehele beweging wordt gedragen door een net van culturele groepen over het gehele land, de z.g. vrienden van „Commune“ (een tijdschrift). Deze groepen populariseren de beweging en voeren de algemene propaganda, terwijl de organisatie door een centraal bureau wordt geleid, dat als secretariaat dienst doet en alle groepen verenigt.

Interessant is ook nog, hoe dit alles is ontstaan en gegroeid. Om het tijdschrift „Commune“ hadden zich eerst in de verschillende steden groepen van „Vrienden van „Commune“ gevormd. Deze hebben zich daarna plaatselijk gesplitst in vakgroepen, en toen deze vakgroepen in betekenis toenamen, werden ze lokaal tot „Huizen voor de Cultuur“ samengevat, met een algemeen centrum te Parijs: — het „Huis voor de Cultuur“ aldaar, 12 Rue de Navarin, Paris, 9e.

Wat is nu het karakter van deze culturele centra? Uit een onderhoud met den organisatie-secretaris bleek mij, dat de gehele beweging in de eerste plaats de verdediging van de cultuur dient. Dat wil zeggen, op de voorgrond staat het behoud en het doen herleven van de bestaande burgerlijke cultuur van het heden en van het verleden. Aanknoppen dus

bij het bestaande en bij de beste tradities van het verleden. Aan z.g. „radicale“ en „onafhankelijke“ kunstenaarsgroepen tracht men de mogelijkheid te geven, hun kunstopvattingen in de werkelijkheid om te zetten en voor het publiek te brengen, maar hoofdzaak blijft het ondersteunen en gezamenlijk bestuderen en beoefenen van wat de bestaande Franse cultuur in al zijn uitingen van wetenschap en kunst heeft voortgebracht.

Daarbij wordt deze beweging niet onder het uithangbord van anti-fascisme gevoerd, daar de grondslag onder de intellectuelen zo breed mogelijk moet zijn. Men beweegt zich steeds op een concreet gebied van kunst of wetenschap, niet uit een standpunt van algemene politiek. Wanneer daarbij conflicten ontstaan met fascistische of fascistische stromingen, — dan als gevolg van het feit, dat deze zich tegen bepaalde culturele maatregelen verzetten en bepaalde delen van de cultuur bedreigen. Maar deze bedreigingen gaan volstrekt niet alleen van politiek-fascistisch georiënteerde tegenstanders uit. In alle landen wordt ook door de organen van democratische regeringen op cultuuruitgaven bezuinigd, worden monumenten verwaarloosd, kunstenaars en geleerden aan de honger prijsgegeven, scholen, bibliotheken en laboratoria ingekrompen of gesloten.

Vrijwel alle intellectuelen zijn er van overtuigd, dat ze voor de uitvoering van hun functie een voldoende mate van geestelijke en materiële vrijheid nodig hebben, en zij zullen bereid zijn, zich te verzetten, telkens wanneer ze menen, dat die vrijheid wordt bedreigd. Het is duidelijk, dat zo'n gebrek aan vrijheid in de eerste plaats in de fascistisch geregeerde landen tot uiting komt, en bovendien in alle landen door fascistische en andere reactionaire maatregelen wordt bedreigd. Daartegen moet dus de strijd concreet worden gevoerd en velen zullen zich daarbij dan tevens tot consequente anti-fascisten ontwikkelen.

III.

Hoe de samenwerking in de praktijk tot stand komt, kan blijken uit enkele voorbeelden van de werkzaamheden van de „Huizen voor de Cultuur“ in Frankrijk.

Zo poogt men in Frankrijk b.v. de oude porselein-fabricage van Limoges, die in artistiek opzicht sterk in verval was geraakt, te doen herleven, door de aan deze fabriek verbonden artisten te organiseren tot een groep, die zich een stijl-vernieuwing tot doel stelt en in dit streven door de organisaties der arbeiders wordt gesteund. Ook politiek-onverschillige en zelfs reactionairgezinde elementen kunnen tegen een dergelijke beweging geen bezwaren doen gelden, en er ontstaat op deze grondslag een soort lokaal volks-cultuurfront, waarmede ook de kapitalistische bezitters van de fabriek rekening moeten houden.

Een ander voorbeeld. Er bestaat reeds lang een uitgewerkt plan voor een groot kanaal-systeem, dat de Atlantische Oceaan met de Middellandse Zee moet verbinden. Dit plan biedt grote

economische en culturele mogelijkheden, doch rust in de archieven, omdat daarvoor thans geen middelen zijn te vinden. Een groepje ingenieurs van het Parijse „Huis voor de Cultuur“ heeft nu dit project tot grondslag genomen voor een technische studie en popularisering, en de massa verlangt de uitvoering ervan, die niet alleen werk, maar een reeks van voordelen biedt.

Het is duidelijk, dat hier een groot veld van actie ligt voor ingenieurs en technici, die aan alle zijden moeten constateren, hoe maatregelen voor verbetering en vereenvoudiging in fabrieken en openbare werken mogelijk zijn, doch onder de verhoudingen van tegenwoordig, tengevolge van de heerschappij van het monopolistische kapitaal, niet worden verwezenlijkt.

Wie de „Humanité“ leest, zal opgemerkt hebben, dat daarin onlangs een zeer interessante kaart van Spanje is gepubliceerd, die de gehele laatste bladzijde besloeg. Daarop werden zeer duidelijk voorgesteld, welke buitenlandse financiële en commerciële belangen de verschillende industriën en rijkdommen van Spanje contrôleren, — waarheen de grondstoffen gaan — en welke monopolistische en andere belangen de winsten opstrijken, die door de strijd van het Volksfront in Spanje worden bedreigd. Welnu, de samenstelling van deze kaart was het werk van een groep specialisten van het „Huis voor de Cultuur“, die daartoe de technische en economische gegevens hadden verzameld.

Op het gebied van de kunst is de samenwerking nog eenvoudiger en niet minder noodzakelijk, aangezien juist op dit gebied de verwaarlozing en het verval het grootst zijn. Als een interessant voorbeeld werd mij genoemd de strijd voor het behoud van historische bouwwerken, als b.v. de beroemde cathedraal van Chartres. De middelen voor het onderhoud van dergelijke cultuur-monumenten worden sterk beperkt en de particuliere geldgevers trekken zich veelal terug. Door de „Huizen voor de Cultuur“ worden nu excursies naar dergelijke bouwwerken georganiseerd, waaraan een voorbereiding in cursussen voorafgaat. Ter plaatse ontmoet men dan de kunstken- ners, die hun leven aan het bestuderen, restaureren en behoud van deze kunstmonumenten hebben gewijd. Men kan zich hun verwondering voorstellen, wanneer zij bezoek krijgen van groepen, goeddeels uit arbeiders bestaande, die blijk geven van een belangstelling, die onder de burgerij steeds zeldzamer wordt. Hoewel deze kunstken- ners politiek veelal tot de reactio- naire partijen behoren, kunnen zij toch niet nalaten, met deze volksfront-beweging tot behoud van de, hun dierbare kunst- werken samen te werken. En zo iemand is voor het fascisme reeds verloren...

Voor het doen opleven van de oude volkskunst en oude volks- liederen worden in de betreffende gebieden groepen gevormd en hier ligt wederom een uitgebreid gebied. Zangkoren en theater-groepen vinden overal bijval; in minder dan twee jaren

was b.v. 't aantal zangkoren van 14 tot ongeveer 2000 gestegen. Een ander gebied, waarop reeds goede resultaten zijn bereikt, is de film. Niet alleen is een campagne gevoerd voor betere films, als eis uitgaande van het „publiek“, maar ook eigen films worden vervaardigd. Men tracht bovendien groepen voor de smalfilm te organiseren, die dan op locale vergaderingen of bij feestelijke bijeenkomsten wordt gedraaid, waartoe geen bijzondere voorbereiding of zaal nodig zijn. De bedoeling is, dat deze filmen ook zelf worden opgenomen, b.v. van volksdansen, interessante bouwwerken, demonstraties e.d. Al spoedig blijkt dan gewoonlijk, dat er een groep bepaalde personen zijn, die een bijzondere aanleg hebben voor de film-opname, of voor het vertonen en toelichten ervan. Zulke personen moeten de gelegenheid krijgen om zich te ontwikkelen.

Ook op het gebied van de zuivere wetenschap zijn resultaten bereikt. Het Marxisme is in staat, op velerlei gebied bevruchtend te werken, en een aantal geleerden, ten dele professoren aan de Sorbonne-Universiteit, vormen groepen, die op hun speciaal vakgebied samenwerken en bepaalde onderwerpen behandelen, eerst in kleinere kring, dan veelal in cursussen met algemene bespreking, om ten slotte de gezamenlijke arbeid in boekvorm te doen verschijnen. Zulke publicaties dragen dan de algemene aanduiding „à la lumière du Marxisme“ (in het licht van het Marxisme). Een nieuwe bundel komt dezer dagen uit, terwijl ook afzonderlijke werken als b.v. „Biologie en Marxisme“, van Marcel Prenant, tot deze groep moeten worden gerekend. Het betreft hier pogingen tot originele studies, die door samenwerking en contact van vakgeleerden met praktische kenners en beoefenaars van het Marxisme tot stand komen, waartoe de „Huizen voor de Cultuur“ de gelegenheid bieden. Een-en-ander moet niet worden verward met de Arbeiders-Universiteiten, die het karakter van onderwijs hebben en dan ook een zelfstandige organisatie vormen.

Wel behoort het tot de taak van de „Huizen voor de Cultuur“, op aanvraag sprekers te verschaffen over alle onderwerpen van kunst en wetenschap. In de regel worden deze sprekers ook betaald, en de reiskosten verminderd door het organiseren van spreektoernees. De vraag naar sprekers is vooral groot in de diverse provincie-steden, waarvan sommige z.g. „dode“ stadjes op deze wijze een ware culturele opleving hebben doorgemaakt. Bij dit alles wordt niet in abstracte zin over „fascisme“ gesproken, maar het gevolg is toch, dat b.v. architecten, die op reactionaire kandidaten hun stem hadden uitgebracht, en nu in het gemeenschappelijke werk de ervaring moesten opdoen, dat deze afgevaardigden telkens weer tegen concrete culturele maatregelen op het gebied van de bouwkunst verzet pleegden en de vrijheid van ontwikkeling belemmerden, ook hun politieke houding wel moesten wijzigen.

Op de gezamenlijke activiteit komt het aan. De concrete vormen zullen zich naar de nationale bijzonderheden hebben te richten.

WIJ WINNEN

K. v. d. VEER

De wielen van de wagens stoten onophoudelijk, onophoudelijk hetzelfde rythme en de vent in de hoek van het rijtuig zit onophoudelijk te kletsen over deze voetbalclub en over die voetbalclub en over deze match en over die match. Hij maakt zich soms kwaad, als de ander, tegenover hem, het niet met hem eens is, en hij windt zich erg op over de meest onbelangrijke dingen; dan schreeuwt hij te hard en hij slaat den ander op de knie.

— Je hoeft me niet te geloven, als ik het je zeg... je bent altijd zo verdomd eigenwijs...

Een oud heertje in de andere hoek kijkt naar hem, over zijn krant heen. Die zit al vanaf Amsterdam in zijn krant te lezen, of hij houdt zijn gezicht alleen maar weg achter de krant.

— „Nieuws van den Dag”, staat aan de kop er van.

Vijf, zes keer heeft Jan Dekker dat gelezen:

— „Nieuws van den Dag”.

En hij heeft gedacht: — Wie leest nou het „Nieuws van den Dag”?

Hij heeft ook geluisterd naar het geklets en naar het geschreeuw van den vent over voetbalclubs en voetbalmatches, en hij heeft gedacht:

— Waarom maakt hij zich daar nu zo druk over?

Tevergeefs probeerde hij zijn gedachten te bepalen bij zijn eigen zaken: bij de staking in de werkverschaffing, waarvan hij mee de leiding op zich heeft genomen en waarover hij nu in verschillende plaatsen, telkens voor stampvolle zalen heeft gesproken. Hij is moe. Telkens met late treinen nog van de ene plaats naar de andere, van Rotterdam naar Den Haag, van Den Haag naar Groningen, van Groningen naar Leeuwarden, van Leeuwarden naar Amsterdam en nog eens weer naar Rotterdam en nog eens weer naar Den Haag. Overal hetzelfde: de steunacties organiseren, waar die nog niet of nog niet goed genoeg waren georganiseerd, steunlijsten nakijken, bedragen innen en doorsturen aan de kameraden thuis, praten, praten, praten: met iedereen, overal, telkens weer maar praten. Hij kreeg het gevoel, alsof er niemand meer was, die niet van hun strijd af wist. Maar nu is hij moe, nu hij eindelijk weer terug gaat naar zijn kameraden, die schreven, dat hij komen moest. Hij tast naar zijn borstzak, waarin hij zijn portefeuille heeft, met het laatst geïnde geld en met die brief, van hen.

— Als ze maar een goeie reserve hadden gehad, in plaats van die idiote van Wellen, zegt de vent van de voetbalclubs en voetbalmatches.

— Van Wellen is goed, spreekt de ander hem tegen. Het heertje in de hoek keert zijn krant om.

— De toestand in het Verre Oosten, leest Jan Dekker.

De toestand in het Verre Oosten boezemt hem belang in; elk arbeider interesseert zich daarvoor. Maar hij vraagt zich nu niet af, hoe het in het Verre Oosten zal zijn. Hij moet maar vast eens overleggen, wat hij morgen, als hij thuis is, het eerst te doen heeft, maar dat kan hij óók niet. Hij zit maar wat te piekeren. In de steden, waar hij over hun strijd heeft gesproken, had hij het gevoel, alsof ieder ervan wist. Nu kruipt het gevoel in hem op, dat niemand ervan weet, tenminste, dat er nog te weinig zijn, die ervan weten. Het heertje met zijn krant weet er niet van. Misschien heeft die in zijn krant er een kort berichtje over gelezen, en misschien heeft hij, toen hij het las, gezegd:

— Er is weer ergens staking in de werkverschaffing ook, ergens in Overijssel.

Maar daarna moet hij het ook dadelijk vergeten hebben.

En die voetbal-enthousiast heeft er misschien hier of daar even over gelezen, of even er iets over gehoord, en het weer vergeten.

Er zijn te weinig, altijd nog te weinig, die ervan weten, — te veel, altijd nog veel te veel, die het geweten hebben en het weer vergaten. Overal heeft Jan Dekker aangedrongen op publicatie, openbaarmaking. Overal zoveel mogelijk berichten erover in de pers. Als dat niet gaat, dan manifesten drukken en verspreiden.

— Jullie hoeven niet elke cent aan het stakingscomité af te leveren. Gebruik het geld, dat je binnen krijgt, ook om de zaak te publiceren. Vandaag kun je wel wat op je steunlijsten getekend krijgen, maar als je de zaak, waarvoor je met steunlijsten werkt, niet systematisch onder de aandacht van het grote publiek brengt, krijg je morgen al niets meer! Vergaderingen beleggen. Ik kan niet elke dag hier komen, maar jullie kunt er zelf over praten!

— Er zijn er te veel, die er niets van weten nog, blijft hij mijmeren.

— Het komt, omdat ik moe ben, tracht hij zich moed in te spreken. Maar hij heeft nooit last van vermoeidheid gehad.

— Moe zijn, mag je alleen, als je in de werkverschaffing sappelt, zonder dat je genoeg verdient om jezelf behoorlijk te voeden.

Hij heeft nooit last van vermoeidheid gehad. En hij is nooit een pessimist geweest. Het heeft geen zin, nu moe te zijn, en het heeft geen zin, nu pessimist te worden.

— Ik heb voor stampvolle zalen gesproken. In Groningen werd, in de zaal zelf, dertig gulden opgehaald, nadat ik er sprak. Dertig gulden is toch geen kleintje, als het door werklozen en slecht betaalde arbeiders bijeen gebracht moet worden. Als de jongens thuis zich maar goed gehouden hebben...

Er zijn enkelen, waar je elke dag weer mee moet praten; die je elke dag opnieuw overtuigen moet, dat je alles verliest, als je deze staking verliest. Enkele vrouwen, die het den mannen zuur maken.

— Maar dat is den anderen toch wel toevertrouwd. Ik doe het toch niet allemaal alleen. Deze staking wordt toch niet gewonnen of verloren door mij alleen...

De wielen van de trein dreunen onophoudelijk; de vent kletst onophoudelijk over voetballen en voetbalclubs; het heertje leest onophoudelijk in het „Nieuws van den Dag“.

Lichten schuiven voorbij, enkele verweg, enkele dichtbij, hier en daar één, dan meer, dichtbij en verweg meer. Jan Dekker ziet torenspitsen, huizen, losse goederenwagens op zijsporen. Traag staat hij op.

— We zijn er.

Hij zegt het tegen niemand in het bijzonder, en niemand geeft ook enig teken, dat hij het verstond.

— We zijn er.

Onwillekeurig kijkt hij om zich heen, op de bank en in het bagagenet, alsof hij iets daar zou kunnen vergeten. Maar hij heeft niets bij zich, dat hij zou kunnen vergeten. Dan springt hij op het perron, waar een jongetje op hem toe komt.

— Zo, Dirk.

't Zoontje van een van de lui uit het stakingscomité.

— Nog wat bijzonders, jong?

— Of je vanavond nog bij m'n vader komt, Jan.

— Had je vader wat te vertellen?

— 'k Weet niet; 'k denk het.

Jan vermoedt alweer, dat het iets beroerds zal zijn, wat de ander hem te vertellen heeft.

Onder het gaan door het stadje zegt de jongen: — Bij ons hebben ze de radio afgesneden.

— De radio afgesneden?

— Ja. Bij jou zullen ze 't ook wel gedaan hebben. Ze hebben 't bij alle stakers gedaan.

Jan Dekker bijt zich de tanden op elkaar. Hij wil nijdig uitvallen. Maar hij hoeft tegen het jongetje niet uit te vallen; die kan 't niet helpen.

— Wat ze al niet bedenken om ons te nekken, hè?

De jongen grinnikt.

Bij den kameraad van de stakingsleiding brandt een petroleum-lampje laag.

— Ook afgesneden? vraagt Jan, terwijl hij naar de zolder wijst, waar een elektrische lamp nog hangt.

Het valt hemzelf op, dat hij 't zo moedeloos vraagt. En dan zegt hij:

— Vertel me nou meteen alles maar.

De ander kijkt hem aan, een beetje verwonderd.

— Ga eerst zitten, jô. Heb je eten gehad, vanavond? Zal m'n vrouw wat voor je klaar maken?

Jan Dekker schudt het hoofd, ontkennend. Hij wil niet eerst eten; hij zal wel eten, als hij eerst weet, hoe 't er hier voor staat.

— Niet? Nou, moet jij dan weten. Kijk, Jan, we hebben van-

morgen allemaal een schrijven van den minister van Sociale Zaken ontvangen.

— Dat is het, denkt Jan. — Dat is het. Een laatste waarschuwing om aan het werk te gaan en de bedreiging, dat ze anders voor levenslang geschorst worden.

Hij kijkt naar het petroleumlampje, dat laag brandt en toch bijna walmt. Hij hoort Dirk zeggen:

— We werden aangemaand om allen het werk te hervatten, onder de oude voorwaarden.

— En anders?

— En als we het niet doen, worden we voor levenslang geschorst uit de werkverschaffing, en er mag aan onze gezinnen in 't geheel geen steun — ook niet in natura — meer worden uitgekeerd.

— Dat is het dus? Ik was er al bang voor. Ik had, onderweg, in de trein een voorgevoel van nog groter beroerdigheid. Hebben jullie het schrijven van den minister nog in een vergadering besproken?

Dirk stond op en haalde van het hoekkastje een stapel papieren.

— Besproken? Dat was niet nodig. Vanmiddag al waren al die brieven bij mij in de bus gedrukt. Kijk!

Over de tafel heen schoof hij ze Jan toe. Die wilde ze niet lezen: hij wist toch wel al, wat er in stond. Maar zijn oog viel op een paar met potlood gekrabbelde woorden onder de bovenste brief van het stapeltje. Hij keek scherper toe, en hij keek op om Dirk aan te zien.

— Nou? Zie je, wat die er onder geschreven heeft. Laat Zijne Excellentie zelf in werkverschaffing gaan. En dat hebben ze er allemaal onder geschreven, al de jongens, ook nog geen één uitgezonderd. Laat zijne excellentie zelf in de werkverschaffing gaan. Of: Wij werken niet voor een slavenloon. Hierzo: Dikke Piet de Puist, zie je dat? Die heeft er onder gezet: Ik verdom het! Ze verdommen het! Allemaal!

Jan Dekker voelde zich niet moe meer.

— Ze verdommen het, allemaal.

Zijn sombere voorgevoelens leken hem nu belachelijk.

— Geef me wat te eten, Dirk. Laat je vrouw wat voor me klaar maken. We winnen het, jongen. We winnen het!

ontvangen-literatuur

DE VROUW EN HET NATIONAAL-SOCIALISME

H. Verweij—Jonker

RELIGIE EN NATIONAALSOCIALISME

Dr. O. Noordenbos

Brochures van het Comité v. Waakzaamheid — Uitg. v. Gorcum & Co. 25 ct. per stuk — 32 bladz.

Langzamerhand worden in de brochures van het Comité van Waakzaamheid alle kanten van het fascistisch gevaar belicht. Ook al konden wij met de vaak te eenzijdige psychologische opvattingen niet altijd accoord gaan, toch wordt door deze brochures, die bestemd zijn om vooral de intellectuelen tegen het fascisme te mobiliseren, een nuttig werk verricht.

Van de twee nieuwe uitgaven valt de brochure van H. Verweij Jonker het meest op. Zij beschrijft de inconquentie van de nationaal-socialisten in hun politiek t.a.v. de vrouwen. Vóór het aan de macht komen van Hitler werd geleerd, dat de taak van de vrouw in het gezin en speciaal in keuken en kinderkamer lag. Zij moesten buiten politiek en bedrijfsraad worden gehouden. De praktijk werd heel anders. Door de voedselschaarste en gebrek aan grondstoffen werd de vrouw weer midden in de politieke belangstelling van de machthebbers betrokken. Er moet nu een voortdurend beroep op de vrouwen worden gedaan om Ersatz te eten en afvalproducten te verzamelen. De oorlogsindustrie eist meer arbeidsters dan ooit tevoren, die door de rechteloosheid van de vrouw voor nog lager lonen dan vroeger aan het werk worden gezet. Ook in het particuliere leven van de vrouw wordt door tal van wetten, o.a. over huwelijkskeus en kindertal, ingegrepen. Ook al is de vrouw nu meer in het politieke leven betrokken, haar positie is slechter dan ooit. Zij blijft een speelbal van de wisselende conjunctuur. Hoewel lang niet volledig, kan deze brochure voor propaganda onder de vrouwen uitstekende diensten verrichten.

Dr. Noordenbos beschrijft in zijn brochure het dubbele aangezicht van het nationaal-socialisme ten opzichte van de religie. Aan de ene kant werpen de nationaal-socialisten zich op als de enige ware verdedigers van de religie, aan de andere kant kunnen zij, daar zij alle aandacht en alle onderworpenheid alleen voor hun eigen stelsel opeisen, geen andere meesters naast zich dulden. Vandaar de poging om de religie van bloed en bodem, die volkomen in hun eigen stelsel past, te stellen in de plaats van de oude religie. Deze brochure zal vooral voor theologen en andere intellectuelen van belang zijn; voor massaverspreiding is zij minder geschikt door de tamelijk lastige problemen, die er in behandeld worden.

CATHOLICISME EN COMMUNISME

Robert Honnert

Vert. Karel Ruys

Uitg. „De Nieuwe Tijd” — 167 blz. Het Franse Volksfront heeft er zich niet toe beperkt, de ongelovigen om zich te groeperen; ook de Katholieken zijn tot samenwerking opgewekt. Maurice Thorez heeft een speciale oproep tot de Katholieken gericht. „Wij reiken je de hand, Katholiek, arbeider, bediende, ambachtsman, boer, — wij, die wereldlijken zijn, — omdat je onze broeder bent en omdat je evenals wij dezelfde bekommernissen hebt”. Levendige discussies zijn op deze oproep gevolgd in tijdschriften en op vergaderingen. Sprekers van beide kanten hebben in gezamenlijke bijeenkomsten hun standpunt toegelicht. Vele Katholieken, vooral onder de jongere generatie, hebben hun sympathie met de Volksfront-gedachte geuit. Onder hen neemt Honnert een voorname plaats in. In het boekje „Catholicisme en Communisme” geeft hij een overzicht van de hele discussie en verdedigt hij het samengaan van Katholieken en communisten. „Ik kan niet vergeten, dat achter deze (communistische) leerstellingen nog mannen staan, — mannen die ik ken, kame-

raden die ik lief heb, die ik bewonder, — belangloze, sobere, krachtige mannen. Welnu, als deze mannen ons de hand reiken, dan zouden wij een verschrikkelijke verantwoordelijkheid op ons nemen, indien wij het hoofd afwendden of deden alsof wij niets zagen”.

Honnert betoogt, dat niet door wederzijdse tegenstellingen te verdoezelen, maar door zich van deze bewust te worden en vreedzaam naast elkaar te laten staan, een overeenkomst tussen Katholieken en communisten mogelijk is over de elementaire behoeften van het leven.

Nadat hij de verkeerde meningen, die over de rol van het communis-

me in de S.U. en in Spanje bestaan, heeft bestreden, besluit Honnert met de woorden, dat communisten en Katholieken „zij aan zij” kunnen staan om het menselijk geluk op aarde, het verlossen der verdrukten, de broederlijke hulp aan de naaste, de inspanning om alle levens in de grote mensengemeenschap te betrekken, te verwezenlijken”.

Zeker kan men dit boekje zonder meer niet op Nederland toepasselijk verklaren, maar toch kan het bij de Katholieken en communisten een beter begrip van elkaars standpunt brengen. Daarom is het jammer, dat de moeilijke stijl veel inspanning van den lezer vergt.

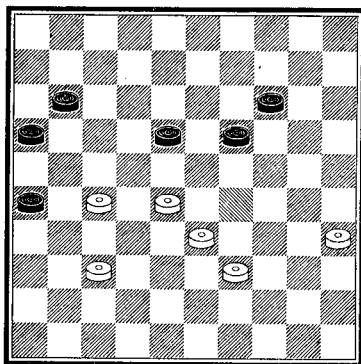
dammen

F. RAMAN

EEN STANDAARD-EINDSPEL

Voorgekomen in de partij

E: Katoen



F. Raman

Stand in cijfers:

Zwart: 11, 14, 16, 18, 19, 26 = 6 sch.

Wit: 27, 28, 33, 35, 37, 39 = 6 sch.

Bovenstaande diagramstand uit een partij, gespeeld aan het eerste bord in de wedstrijd D.O.S.—Van Embden (competitie N.D.B.) speelde wit 39—34. Zwart beging daarna de fout, 11—17 te spelen, waarop wit door een standaard eindspel de partij won.

Hoe was nu het verdere verloop? Antwoorden zien we gaarne tegemoet.

Originele openingscombinatie

(In 20+20)

Plaats de stukken in slagorde en speel daarna het volgende na:

1. 33—28, 17—21; 2. 39—33, 21—26;

3. 44—39, 16—21; 4. 34—29, 20—25;

5. 39—34, 12—17!

Met deze zet, die zonder gevaar gespeeld kan worden, speelt zwart op de fraaie damslag:

6. 50—44??, 25—30!!; 7. 34x25 (of?),

19—23; 8. 28x19, 14x34; 9. 40x29,

21—27; 10. 32x23, 15—20; 11. 25x14,

10x50!!!

Als combinatie in 20+20, naar mijn weten, hoogst origineel!

Wie kan het tegendeel bewijzen?

Drie Russische meesterwerkjes

Ontleend aan „Jeu de Dames”.

Auteur I. A. Schmidt, van Charkow (U.S.S.R.)

I.

Zwart: 6, 10, 41 = 3 schijven.

Wit: 26, 35, 42, 43 = 4 schijven.

Wit speelt en maakt remise.

Ontleding:

1. 42—37!, 41x32; 2. 26—21, 6—11;

Gedwongen anders volgt 21—17 enz.

3. 43—38!, 32x43; 4. 35—30!! Remise.

Op 43—48 volgt 21—16 = Remise.

Op 43—49 volgt 30—25 = Remise.

Op 11—16 volgt 30—25 = Remise.

Op 20—25 volgt 21—16 = Remise.

Een fenomenaal stukje damkunst!

II.

Zwart: 11, 16, 17, 18, 40 = 5 sch.

Wit: 26, 27, 36, 38, 50 = 5 sch.

Wit speelt en maakt remise.

Ontleding:

1. 38—33, 18—23;

Op 17—22 volgt 50—44 enz.

2. 50—44!, 40x49; 3. 36—31, 49x21;

4. 33—28!, 23x32; 5. 31—27!!! Remise.

Op 32—37 of 32—38 volgt 27—22 enz. Zeldzaam mooi!

III.

Zwart: 10, 15, 24 = 3 sch. en 19 = 1 dam.

Wit: 25 = 1 sch. en 2 = 1 dam.

Wit speelt en wint!!

Ontleding:

1. 25—20!!

De sleutel die toegang geeft tot een mysterieuze winstgang.

Op 19—46 volgt nu 2x35 (15x24) 35x5 en wint.

Op 19—41 volgt 2x35 (15x24) 35x46 en wint.

Op 10—14 volgt 20x29! en de zwarte dam heeft geen vluchtveld meer, want op 19—28—32—37—41 of 46 volgt 29—23 en op 19—35 volgt 29—24 en wint.

Ongelooflijke en wonderbaarlijke scheppingen, die vooral uitmunten door originaliteit en verrassende wendingen. Met deze drie meesterwerkjes heeft onze Russische kameraad voor de hedendaagse eindspelcomponisten nieuwe perspectieven voor ideeën geopend. Het damspel staat m.i. nog lang niet op 'n dood punt. Veel moois zal nog wel te ontdekken zijn.

WAARDE LEZER,

Dit is het laatste nummer, dat van Jaargang 1937 verschijnt. De abonné's, die alle twaalf de coupons, die op de omslagen afgedrukt zijn inzenden, kunnen tegen vergoeding van 15 ct. voor inhoudsopgave en porti, een gratis bandstempel ontvangen, indien dit formulier voor **31 Januari a.s.** in het bezit is van

UITGEVERIJ „PEGASUS”,
Hemoistraat 5, Amsterdam.

De banden worden dan gemaakt, zodat de abonné's in de loop van **Maart a.s.** in het bezit van de band zijn.

Na 31 Jan. 1938 kunnen geen gratis banden meer verstrekt worden voor Jaargang 1937. Dan zal de band 75 ct. kosten.

Ruim 400 lezers hebben het vorige jaar hun Jaargang laten inbinden door bemiddeling van „Pegasus”.

Ook dit jaar hebben wij weer een overeenkomst met den binder gesloten.

Door deze overeenkomst kunnen de lezers hun jaargang 1937 laten inbinden voor 50 ct., indien de 12 nummers ingeleverd worden vóór 31 Jan. 1937.

Na 31 Jan. a.s. zal het minstens 75 cent kosten.

Voor 15 ct. ontvangt U dus de stempelband. Voor 65 ct. wordt het gehele boek voor U gebonden.

Na 31 Jan. 1938 kost de band 75 ct. plus 75 ct. voor het binden.

U bespaart U 85 ct. als U alles voor 30 Januari opzendt.

Vul achterstaand biljet in en plakt U daarop de coupons. Dit voorkomt zoekraken en vertraging.

Abonné : _____

Adres : _____

Woonplaats : _____

Wenst te ontvangen :

Een Gratis Stempelband met inhoudsopgave tegen
vergoeding van 15 cent. *)

Wenst zijn Jaargang te laten inbinden. *)

RUIMTE VOOR HET OPPLAKKEN VAN COUPONS

Januari	Februari	Maart
April	Mei	Juni
Juli	Augustus	September
October	November	December

Het geld is $\frac{15 \text{ cent}}{65 \text{ cent}}$ *) wordt hierbij opgezonden.

(Zendingen zonder geld kunnen niet in behandeling genomen worden).

De coupons zijn opgeplakt *)

De 12 nummers worden hierbij opgezonden. *)

*) Doorhalen wat niet verlangd wordt.

Agentschap : _____

Naam : _____

Adres : _____

Woonplaats : _____

Handteekening

GESCHIEDENIS VAN DE GROTE RUSSISCHE REVOLUTIE

Rijk geïllustreerd — 512 bladz. — in prachtband f 3,50.

Dit boek, waartoe **Maxim Gorki** het initiatief nam, had een hoofdredactie waaraan o.a. **Stalin** en **Molotow** meewerkten.

De Nederlandse vertaling is overal goed ontvangen.

**In de eerste twee weken na de verschijning
zijn ruim 2000 exemplaren verkocht.**

Dit boek, dat een zorgvuldige geschiedenis geeft van de ontwikkeling van de gebeurtenissen in Rusland gedurende de wereldoorlog tot aan het uitbreken van de Octoberrevolutie, geeft een duidelijk beeld van de groei van de revolutionaire krachten en van de invloed van de partij der bolsjewiki — die de leidende partij bij de opbouw van het socialisme zou worden. Een leerzaam boek, met uitvoerige bronnenlijst en een lijst met de belangrijkste gebeurtenissen uit het bewogen jaar 1917.

**Uitgave van „Pegasus”
Hemonystraat 5 - Amsterdam-Z.**

KNIP DEZE WAARDE-COUPON UIT

Een fraaie wandversiering voor 45 cent is de

Sowjet-Filmkalender 1938

met 12 fraaie foto's uit Sowjet-films, uitgevoerd in 3 kleuren: blauw, zwart, rood, met uitspraken van Lenin, Stalin, Kroepkaja, Sidney en Beatrice Webb, Wibaut e.a. Deze kalender is uitgevoerd onder de artistieke leiding van J. J. Voskuil.

Herinneringen uit de Sowjetfilms:

„De jeugd van Maximi“ — „Liefde en Haat“ — „Potemkin“ — „Storm over Azië“ — „De Matrozen van Kroonstad“ — „De Aarde“ e.a.

Te bestellen bij de agenten en rechtstreeks bij „Pegasus“, Hemonystraat 5, Amsterdam (Zuid).

In de winkels van Pegasus zijn voorradig: **prachtige portretten van Dimitrof, Stalin, Gorki, Marx, Engels, Worosjilov, Thälmann.**

in verzilverde lijst, achter glas, afmeting 28x34 cM. — Prijs f 1.75 p. stuk.

Ook voorradig:

Portretten van Lenin (de Prawda lezend) in fraaie lijst voor f 1.90.

VERSCHEENEN:

Het eerste boek voor jongens en meisjes bij Pegasus

De Rode Komeet

Een verhaal van een avontuurlijke reis

vertaald uit het Engels door **mevr. I. Prins-Willekes MacDonald.**

Een boek van 220 bladz., in band en geïllustreerd voor f 1.25.

Twee Engelse kinderen uit een arbeidersgezin hebben het buitenkansje met een nieuw model vliegtuig een reis te maken door de Sowjet-Unie. Ze beleven er allerlei avonturen en leren ondertussen het grote socialis-tische land zowel in de warme streken, als in de noordelijke koude streken kennen.

Want de vliegmachine moet overal heen, om geprobeerd te worden. De Engelse schrijver van dit boek Geoffrey Trease maakte o.a. naam door zijn kinderboek: „Boeren tegen baronnen“.

WAARDE-COUPON
DEC. 1937
POLITIEK EN CULTUUR

Iedere abonne, die de twaalf coupons, welke in de jaargang 1937 opgenomen worden, inzendt, ontvangt tegen 15 cent vergoeding voor inhoudsopgave en porto gratis de **GEHEEL LINNEN STEMPELBAND**
Inzendformulieren worden in December verstrekt.